SUÁREZ DE PAZ, Gonzalo

Praxis ecclesiasticae et secularis : cum actionu[m] formulis, & actis processuum hispano sermone compositis : tomi tres / authore Gonçalo Suarez de Paz... ; quibus accessere quàm plures additiones eiusdem authoris. -- Editio nouissima. -- Vallisoleti : Apud Ioannem de Rueda... : Expensis Antonij Lopez..., 1622

221 [i.e. 222], 114, [28] h., A-Z8, 2A-2D8, 2E6, a-n8, o10, 2F-2G8, 2H-2I6 ; Fol.

Marca de imp. en port. -- Texto a dos col. -- Error de fol., h. 112 repetida

1. Derecho canónico 2. Zuzenbide kanonikoa 3. Derecho civil 4. Zuzenbide zibila I. Título

R-6334 Enc. perg., deteriorada. -- Firmas autógr. en h. de guarda

R-6324

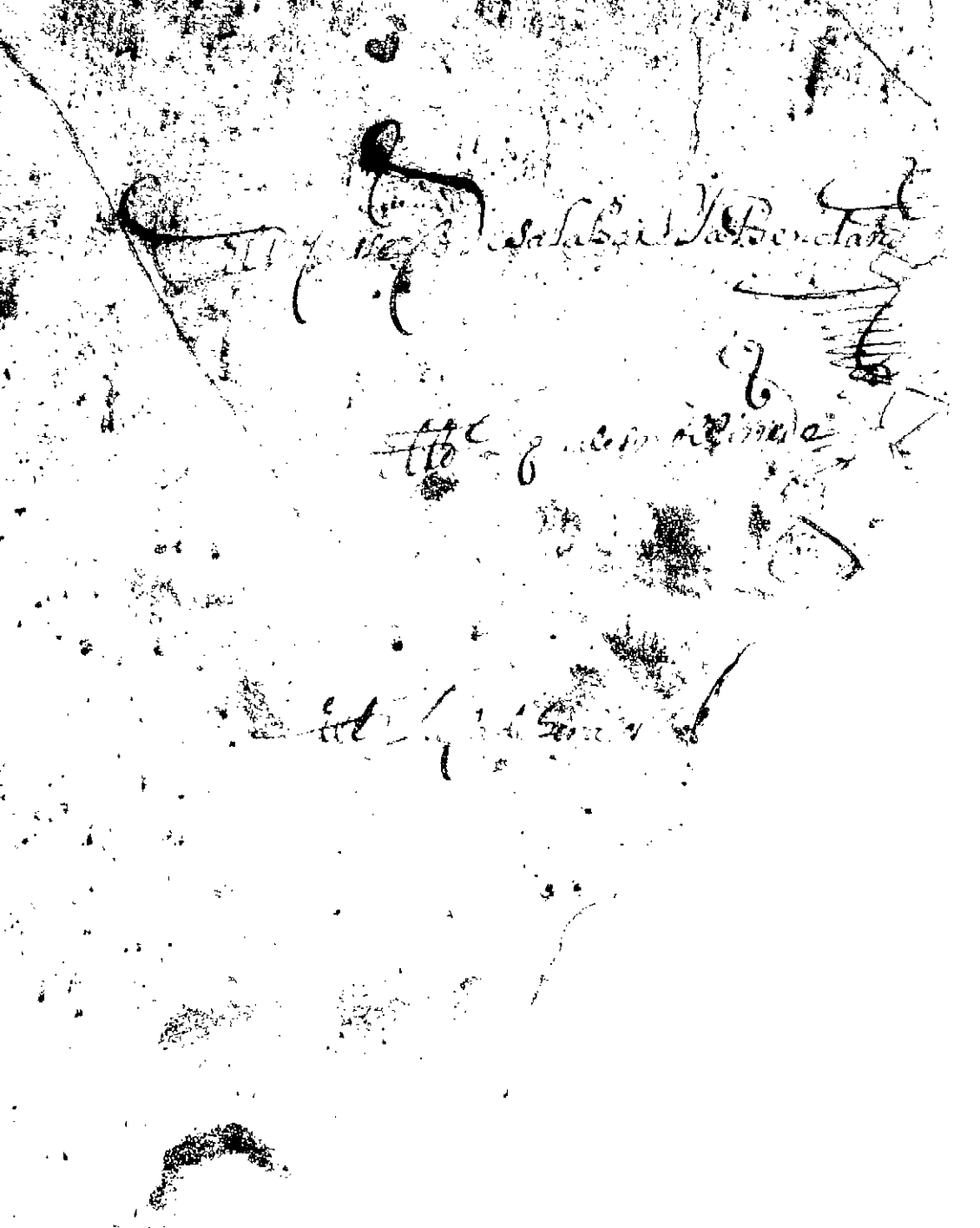

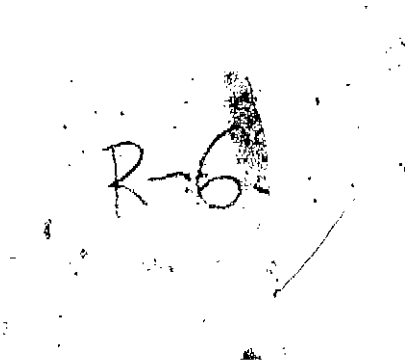
R-6

PRAXIS

ECCLESIASTICAE ET SECVLARIS,

Cum actionũ formulis, & actis processuum Hispano sermone compositis,

TOMI TRES.

Authore Gonçalo Suarez de Paz Salmãtino, vtriusque Iuris Doctore, & insignis Collegij Beatę Mariæ Magdalenę Collega, Iurisque Pontificij Cathedram Primariam publico stipendio in florentissimo Salmanticensi Gymnasio olim regente, ac postea Regio Senatore Gallœciæ.

Quibus accesserunt quàm plures additiones eiusdem authoris.

Ad D. Franciscum Marquez de Gazeta Regij Vallisoletani Prætorij Præsidem meritissimum.

Editio nouissima.

Anno 1622.

CVM PRIVILEGIO,

Vallisoleti, apud Ioannem de Rueda Typographum.

Expensis Antonij Lopez Bibliopolæ.

Está tassado à tres marauedis y medio el pliego.

Aprouacion.

O he visto este libro intitulado Praxis Ecclesiastica, y secularis, partido entres libros, que ha compuestro el Doctor Gô çalo Suarez de Paz del Collegio de santa Maria Magdalena de la ciudad de Salamãca, y Catredatico de la Vniuersidad de la dicha ciudad: en el qual cõ mucha erudicio ha resuelto las dichas Practicas, cõprouãdolas, y sacãdolas del derecho Canonico, Ciuil, y Real, disputãdo, y resoluiendo muchas questiones dudosas, q̃ en ellas se ofrecen, y las materias de los actos que en los juyzios se proueen, y guardan, y son necessarios poniendo la Theorica, y practica de todos ellos, y la orden en cada cosa, con los libellos, y peticiones de las partes, autos, y sentencias de los juezes en Romance, explicandolos, y prouandolos por derecho. La qual obra serà de mucho aprouechamiento, y escusarà de mucho trabajo à los Letrados que salen de los estudios, y comiençan à abogar, y à los juezes modernos, y à los que no hã sido muy versados en la practica de los juyzios. Y para modernos, y antiguos ay en el muchas y muy buenas resoluciones, en diferentes materias bien resueltas, y trabajadas. Y assi parece que siendo vuestra Mageſtad seruido le podra hazer merced de le dar licencia, y priuilegio para que lo imprima.

El Doctor Escudero.

EL REY.

POR quãto por parte de vos doña Isabel de Ortega viuda, muger que fuystes del Dotor Gonçalo Suarez de Paz, Alcalde mayor que fue de la nuestra Audiencia del Reyno de Galicia, nos fue fecha relacion, que el dicho vuestro marido auia escrito vn libro intitulado Praxis Ecclesiastica, & Secularis, y por nos se auia dado licencia para lo poder imprimir, y vender, por tiempo de diez años, y despues se os auia prorrogado por otros diez, y vltimamẽte à vuestro pedimiento se os auian prorrogado otros quatro años mas: y à causa de auer os quedado muchos hijos, y estar con grande necesidad, como era notorio, y à que el dicho libro era tan vtil, y prouechoso, y estar tambien recibido entre todos los hombres de letras; y el tiempo que vltimamente se os auia dado, era muy breue para hazerse las impressiones, y venderse tan poco el dicho libro, y ser menester mucho espacio de vna impression à otra: y para remediar vuestras necessidades, y pobreza, y de los dichos vuestros hijos, no teniades otro remedio, sino era prorrogando os la dicha licencia por otros diez años mas, y nos suplicastes assi lo mandassemos hazer, ò como la nuestra merced fuesse. Lo qual visto por los del nuestro Consejo, fue acordado, que deuiamos mandar dar esta nuestra cedula en la dicha razon. Y nos tuuimoslo por bien: por loqual vos prorrogamos, y alargamos la dicha licencia, y priuilegio, y prorrogacion della que de suso se haze mencion, por otros quatro años mas, los quales corran y se quenten desde cũplidos y acabados los que vltimamente os dimos y prorrogamos: durante los quales podays imprimis y vender el dicho libro por la oden y forma contenida y declarada en la dicha licencia y priuilegio, y guardando en todo su tenor y forma, sin exceder en cosa alguna: y cumplidos y acabados los dichos quatro años, no se imprima, ni venda mas el dicho libro sin nuestra licencia y mandado, so las penas en que caen e incurren las personas que lo hazen sin tenerla. Fecha en Valladolid à 16. dias del mes de Iulio, de 1604. años.

YO EL REY.

Por mandado del Rey nuestro Señor. *Iuan de Amezqueta.*

Con nueua prorrogacion por quatro años. Õcedida en 9. de Iulio 620.

TASSA.

YO Christoual de Leon Secretario del Consejo de su Magestad, doy fee que auiendose presentado ante los Señores del Consejo, por el Doctor Gonçalo Suarez de Paz Cathedratico de Canones en la Vniuersidad de Salamanca, vn libro que compuso intitulado Praxis Ecclesiastica, & Secularis, que con su licencia se imprimio, le dieron licencia para que pueda vender el dicho libro à tres marauedis y medio cada pliego en papel en que le tassaron, y mandaron, que esta tassa se ponga al principio de cada libro, para que se sepa en lo que està tassado, y que no se venda sin ella. Y para que dello conste, de mandamiento de los dichos Señores del Consejo, y pedimiento del dicho Doctor Gonçalo Suarez de Paz, di esta fee, q̃ es fecha en Madrid à 25. dias del mes de Mayo de 1583. años.

Christoual de Leon.

Errata Emendata.

FOl. 4. pag. 2. col. 2. lin. 17. ductu, fol. 5. p. 1. col. 1. lin. 4. fuit lin. 10. simul, lin. 16. facturum, col. 2. lin. 3. qui fol. 10 p. 1. col 2. lin. 6. Azonem, fo. 13. p. 1. col 1. lib. 29. Audientijs, fo. 20. p. 2. col. 2. lin. 11. alius, fol. 31. p. 2. col. 1. lin. 7. consonum, lin. 27. Alberic. fol. 42. p. 1. col. lin. 8. opponenda, fol. 45. pag. 2. col. 1. lin. 20. constiterit, fol. 51. pag. 1. col. 1. lin. 28 confessione, fo. 66. p. 2. co. 2. lin. 40. vñ, fo. 68. p. 1. col. 1. lin. 24. declarationis, fo. 75. p. 2 co. 1. lin. 37. actoris, col. 2, lin. 15. procederç, fol 79. p. 2. co. 2. lin. 10. con. fol. 82. p. 1. co. 1. lin. 18. adire, col. 2. lin. 6. quit, p. 2. col. 1. lin. 37. bonis, fol. 85. p. 1. co. 1. lin. 8. sententiæ, fol. 86. p. 1. co. 2. lin. 18. sententiæ, li. 27. eam. p. 2. co. 1. lin. 15. Guarentigiam, fo. 87. p. 2. co. 1. lin. 10. mandari, fo. 92. p. 2. co. 2. lin. 40. inuictissimi, fol. 93. p. 1. co. 1. lin. 3. contractuum, co. 2. lin. 8. quæ fo. 88. p. 2. co. 1. lin 29. sententia, fol. 99. p. 1. co. 2. lin. 14. debent, lin. 28. fuerunt, fol. 106. p. 1. col. 2 lin. 24 donec, fo. 102. p 2. co. 1. lin. 9. quin, fol. 118. p. 1. co. 2. lin. 27. magis, fol. 123. p 20. lin. 20. captus, fol. 126. p. 2. col. 1. lin. 9. libus lin. 17. atrox, lin. 29. consuetudinem, lin. 41. ciuilis, co. 2. lin. 33. quens fol. 127. p. 2. co. 2 lin. 8. Ecclesiæ, lin. 16 consocium, lin 31. proditione fo. 128. p. 1. co. 2. lin. 1. fautor, p. 2. col. 1. lin. 13. ratiocinia, fol. 129. p 1. co. 1. lin. 9 quoad, lin. 24 cognito. lin. 26. poterit impune, lin. 29. Ecclesia fol. 139. p. 1. co. 1. lin. 4. manda, lin. 5. custodi. col. 2. lin. 8. cã prosirre, fol. 175. p. 2. col. 2. lin. 5. assignare, fol. 187. p. 1. co. 1. lin. 23. quoad, fol. 192. pag. . co. 2. lin. 40. con.

Errata correpta in secundo Tomo.

¶ Fol. 14. p. 1. co. 1. lin. 17. iudicium, fol. 23. p. 1. co. 1. lin. 28 assignant, fo. 32. p. 2. col. 1. lin. 26. pesi. fo. 58. p. 1. col. 1. lin. 10. condictio Con estas emiendas esta Practica de Paz responde con su original, fecha en Valladolid à diez y seys de Nouiembre 1621.

El Doctor Vergara

Barona.

Vale este libro 182. pliegos, que conforme à su tassa monta diez y ocho reales y diez y nueue marauedis en papel.

A DON

A DON FRANCISCO MARquez de Gazeta Presidente de la Real Chancilleria de Valladolid.

VIENDOME Encargado de imprimir por mi cuenta la Practica del Doctor Gonçalo Soarez de Paz, que tã bien recibida ha sido en estos Reynos y fuera dellos, y con tã tara razon; propuse muy en los principios deste intento, dirigirlo à V. S. cumpliendo con esto con la reputacion y buena memoria del autor, y dando juntamente de mi parte, vna pequeña muestra del reconocimiento que tengo de mis obligaciones. Atreuimiento es, y muy grãde: pero disculpele la costumbre tan antigua, recibida de todas las naciones que se han preciado de polyticas, y que por tradicion ha llegado hasta nuestros tiempos, de procurar los hombres doctos, y personas de letras, zelosos del bien publico, y deseosos de por este camino eternizar sus nombres, todas las vezes que sacan à luz alguna obra, ò libro, à que por la mayor parte, como à parto de su ingenio, se aficionan, poner los ojos en algun Principe, o persona poderosa, à quien dirigirlo; pareciendoles que con tal defensa y amparo se librarán de la riguroſa censura de los maldizientes, àquien ninguna cosa agena, por buena que sea, contenta ni satisfaze. Y aunque esta razon parece que cessa en el caso presente, pues ni yo soy el autor, ni corre por mi cuenta el dalla de la dotrina del libro, ni satisfazer à los censores: con todo esso, dandole vna nueua vida cõ esta vltima impression, y renaciendo con ella su dueño para los nueuos professores desta facultad, es fuerça buscarle nueuo amparo y patrocinio: para q̃ viendo en el principio del, el nombre de V. S. le estimen y respeten como à cosa que merecio dedicarse à tales manos, y no pierda de sus quilates por auer venido a las mias. A ninguna persona con mas justo titulo se deuia la direccion deste libro, que à V. S. como à Padre y Principe de la Iurisprudencia, y q̃ tã bien sabe jũtar à la practica la theorica; y à quiẽ en cierto modo parece q̃ casi le podemos llamar Nuestro Legislador, y Sol dela justicia: pues tãto se desuela en el entendimiẽto verdadero de las leyes, y obseruancia dellas; y procura q̃ la verdad y justicia se entienda con mas claridad que la que tiene el Sol à medio dia; administrandola à todos con suma igualdad; castigando los vicios, premiando y honrando las virtudes en los sujetos que las conoce; mirando por los pobres; amparando à las viudas, huerfanos, y personas miserables: acciones en que mas campea y resplandece la imitacion de la bondad diuina; y que esta, junta con sus muchas y grandes partes de V. S. de virtud y nobleza (que por ser tan notorias las dexo)

le han hecho merecedor de los grandes lugares que meritissimamente ha ocupado, y de mucho mayores premios que el que oy tiene, presidiendo en esta Real Chancilleria, con tan gran satisfacion de todo el Reyno. Suplico à V.S. admita este pequeño ofrecimiento, y tome à su cargo la defensa deste autor, conociendo en este humilde criado de V.S. vn animo y voluntad muy cierta de poner à sus pies todas las grandezas del mundo. Guarde Nuestro Señor à V. S. infinitos años, con los acrecentamientos que tan justamente merece.

De V.S.

Humilde criado

Gregorio Rodriguez.

PRAXIS ECCLESIASTICAE, ET SECVLARIS INITIVM.

Ex Initio.

SVMMARIA.

1 AVtor vtriusque iuris theoricam Salmanticæ docuit prius octo annis, quàm ad hanc praxim legendam appullerit.

2 Autor praxim per legit, vt iuri operam dantes praxi post theoricā imbuti aduocare, & iudicare possent, & num. 16. & 22.

3 Qui vel theoricam, vel praxim ignorat claudicās, nec ius reddere, neque aduocare poterit.

4 Legibus consuetudinibus, & stylo iudicandum est.

5 Per stylum, longeuum causarum vsum lites ordinari, & causæ decidi possunt.

6 Stylo leges sæpè derogantur.

7 Iudex contra fori consuetudinem iudicans iniquè agit.

8 Stylus ex nimia peritia procedit, quæ artem facit.

9 Stylus succedit lege deficiente.

10 Iudex contra stylum iudicans litem, suam facit.

11 Sententia contra notorium stylū lata nulla est.

12 Aduocatus falsum stylum citans sicut qui falsam legem citauerit, puniendus.

13 L. 1. tit. 7. par. 7. qualiter ampliāda?

14 Leges per stylum interpretantur.

15 Theorica absque praxi parum prodest ijs, qui officijs & causarū stre pitibus se inferere cupiunt.

16 Autor quare praxim Salmanticæ docuerit, exponit.

17 Autor magna audientium copia circunstante & applaudente, Salmanticæ, anno 1572. hanc praxim per legit.

18 *Author ratione reddit quare typis prælectam praxim mandauerit.*

19 *Author quare partim Latino ſermone, partim vulgari idiomate conſcripſerit oſtendit.*

20 *Rudis ſtylus, & nudus in cauſis procedendi modus, & vnde emanauerit hoc opere edocetur, & vbi opus eſt non nihil diſputationi relinquit.*

21 *Ciuitas vnaquæ quæ ſuo ſenſu abūdare ſolet.*

22 *Authoris mens fuit in hoc opere condendo inſtruere iuuenes, vt cauſas agere, & inchoare valeant abſque tabellionum, & procuratorum ducatu.*

23 *Vera praxis quotidiano vſu forenſi acquiritur.*

24 *Spes ſit ei qui præſens opus euoluerit, & in eo cōtentorum meminerit, & patrocinium præſtare, & publicæ rei, vbi ſibi committatur, curam gerere poſſe.*

25 *Opus in tres tomos diuiditur, & quid in quolibet eorum contineatur oſtenditur.*

Totius operis.

Initium.

1 VM Per curriculum annorum octo, vtriuſque iuris theoricam, ſtudentibus in Salmanticenſi Academia exponere inſudauerim, venit mihi in mentem quātum ex vſu eiſdem eſſet praxim, & ſtylum
2 etiam oſtendere, vt ſic theorica, praxi, & communi procedendi ſtylo inſtructi, & foro aduocare, & in iudicio mortalibus ius ſuū
3 tribuere poſſent. Quod minimè eis liceret, ſi eorum altero careret, claudicaret enim ſicut aliquo pede orbati, nam non ſolum legibus, & cōſuetudinibus, verum etiam ſtylo & vſitata praxi iudicandum eſt, & ſtylus, qui longeuus eſt vſus cauſarum, poteſt æquè vt ius
4 allegari, cum ad litium ordinationem, tum
5 ad earum deciſionem, vt probat Cardin. in Clem. ſæpè, §. & quia, num. 4 de verbor. ſignifica. & alij relati per Matienç. in tract. dialogi relatorum, 3. par. cap. 9. num. 7. quia ſtylus facit ius, l. more, vbi Lancelo. ff. de iuriſd. omn. iudi. refert, & alia congerit Sylua nup. lib. 2. num. 32. Didac. Perez in l. 28. tit. 4. lib. 2. Ordin. ver. Segun el ſtylo, colum. 421. Ab ea in Rub. de conſti. num. 181. & per ſty-
6 lum non ſemel legibus derogatur, vt probat Aymon Sabylia, conſ. 201. num. 21. Ideo iu-
7 dex contra fori conſuetūdinem iudicans iniquè agere dicitur in l. vlt. ff. de teſta. Bart. in
8 Authen. qui ſemel, num. 14. in fin. C. quomodo & quando iudex, nam ſtylus ex nimia peritia proceditquæ facit artem, vt ait philoſof. 1. metaphi. cap. item 1. & vbi de eſſet lex, ſty-
9 lus ſuccederet, vt per Bellouiſ. in ſua practi.
10 Rubri de fuga reorum, num. 39. Vſque adeò quod iudex contra eum decernens, ſuam li-
11 tem facit, & ſi ſtyllus notorius ſit, erit ſententia nulla vt aſſerit Ias. in Authen. Iubemus n. 3. C. de iud. ſequitur Sylua Nupt. vbi ſupra,
12 optimè Guido quæſtion. 292. numer. 2. Hinc aduocatus qui falſo vſitatum ſtylū alle-
13 gauerit, ſicut qui legem, punietur ex l. fin. ff. de falſis, l. 1. tit. 7. par. 7. quæ ſic amplianda & accipienda eſt. Et merito quia vera legum
14 interpretatio. à praxi, & cōmuni ſtylo ſumitur, vt ex Baldo, & Decio reaſſumpſit, Hypolyt. in pract. crimi. §. principium, num. 3.
15 Vbi nu. 4. conſcripſit, parum prodeſſe habere theoricā abſque praxi. & peritia ſtyli, maximè tyronibus qui inofficijs ſe exercere cupiunt. Quæ omnia & alia, quæ paſſim de ſty-
16 lo, & praxi ocurrunt, atente perpēdens prælectæ theoricæ exercendæ modum, praxim & fori ſtylum, quo ad eius varia mutatio pa-
17 tiebatur, edocere decreui, & tandem preterito anno 1572. magno aſtantium applauſu, &
18 aula ſtudentium plena, quos præ eorum multitudine non capiebat publice edocui. Vnde cum temporis progreſſu ipſa practica praxis præſe tuliſſet, quantum emolumenti iudicibus, & tyronibus cauſarum patronis attuliſſet, & in dies allatura eſſet, eorum inſtantiſsimis

mis precibus debitus coactus fui eam etiam prelo mandare. Quã tamen sic mandaui par-
19 tim Latino sermone, partim nostro Castellę communi idiomatæ, quia tractus ipse qui hoc in Regno modum procedẽdi, & stylum
20 per tractat, aliud non patiebatur. Nam in eo non iuris subtilitates, non eius apices, sed nudum rudemque stylum vtroque in foro agẽdi, tàm iudicibus, quàm aduocatis demõstramus, in simul & fontes, vnde ille styli riuus, emanauerit, ostendemus, & interim non nul lus etiam locus, vbi opus fuerit, & res suaserit disputationi relinquitur. Nos tamen non fugit, nostrum humile typis mandatum opus
21 vniuersæ praxi ciuitatum, & locorum Castellæ haud fasturum satis, quia vnaqueque ciui-
22 tas suo solet abundare sensu, sed nobis satis erit ad ea quæ frequentius accidunt praxim adaptare, & sic componere iuuenes, tyroneſque iudices, & aduocatos, vt nullo tabellione, aut procuratore magistro, ius reddere, & causas agere incipere valeant, vt inde veram praxim quæ quotidiano forensi vsu, & exercitio pa-
23 ratur, facilius sibi quærant. Quidquid tandẽ illud fuerit, gratioſe ſuſceptum, curioſe perlectum, & fructuoſe memoriæ commen-
24 datum velim, & quid ſuſceperit, perlegerit, & memoriæ commendauerit, spes cum pulchertima foueat, ſuo patrocinio clientulos defendere, & rem publicam in paruis, ſibi
25 credendis posse gubernare, vt promisit Iustinia. in procœmio. Instit. in fin. Quò vt pergant præsens opus in tres partes, seu tomos partiri instituí, & in primo formam procedendi qua iudices, & aduocati secularis in suo foro vtuntur compono, in Secundo stylum & modum procedendi in tribunalibus Ecclesiasticis conscribo, in Tertio praxim & exercitium actionum, & aliorum remediorum, quæ in iure diuersis in locis dispersa sunt edoceo. Qui quidem tomi sub se plures rubricellas, capita & paragraphos continebunt, vt ex eorum fractione quidquid vnicuique studendum vtile sit, facilius memoriæ mandetur, & tenatius inhæreat. Ante omnia tamen quasdam Annotationes vniuerso operi desseruientes præmitto, quæ incipiunt.

PRAXIS ECCLES.

ET SECVL. ANNOTATIONES.

Ex. 1. Annotatione.

SVMMARIA.

1 *IVdicium plures significationes habet.*

2 *Iudicium significat discussionẽ causæ, vel processum iudicialem.*

3 *Iudicium figurate, & per translationem plures acceptiones habet, nõ verò secundum propriſsimam eius significationem.*

4 *Iudicium propriè, & originaliter significat dictionem iuris, id est, actũ iudicis.*

5 *Iudiciũ magis propriè significat existimationem, opinionem, seu actum quo aliquid determinatur àquocũque.*

6 *Iudicium pro processu sumptum cãmuniter à Doctoribus definitur.*

7 *Definitio iudicij, à Curtio tradita impugnatur.*

8 *Inquisitio generalis non est iudiciũ, sed præparatoria.*

9 *Decreta iudicis super prædijs minorum, vel ecclesiarum distrahendis non sunt actus iudicij.*

10 *Diffinitio communis iudicij defenditur à Nauarro quibusdam expositionibus additis quas author refutat.*

11 *Alia diffinitio iudicij traditur ab Authore.*

12 Inquisitio contra certam personã facta iudicium est.

13 Iudicium diuiditur in ordinariũ, & extraordinarium.

14 Ordinarium iudicium quale sit docetur.

15 Extraordinarium iudicium quid sit explicatur.

16 Alia definitio ordinarij, & extraordinarij iudicij traditur à Navarro

17 Inquisitionem remedium extraordinarium esse, defenditur cum communi, contra Innocentium, & alios.

18 Inquisitio de omni crimine permissa est ab utroq; iure præcedente infamia, vel sufficienti præsumptione.

19 Iudicium diuiditur in ciuile criminale, & mixtum.

20 Iudicium ciuile quid sit, traditur, veluti quando aliquid petitur, absque origine criminis.

21 Iudicium ciuile, dicitur etiã quãdo pœna pecuniaria applicatur parti, licet ex delicto descendat.

22 Intellectus verus assignatur ad capit. per tuas, 1. de simonia.

23 Iudicium criminale est quãdo de crimine agitur principaliter ad vtilitatem publicam.

24 Iudicium criminale etiam dicitur tam de iure communi, quã Regio, quando pœna pecuniaria applicatur fisco.

25 Iudicium criminale non est quando pœna pecuniaria applicatur fisco ex contractu partium.

26 Iudicium mistum dicitur quando nec mere ciuiliter, nec mere criminaliter agitur.

27 Mixtum iudicium etiam est quãdo pœna pecuniaria applicatur fisco simul & parti.

28 Intellectus verus legis Caius, ff. ad Sen. Con. Sillan.

29 Crimen licet morte delinquentis extinguatur, quoad alias pœnas non tamen quoad pœnam pecuniariam.

30 Iudicium aliud est ordinarium, & aliud summarium.

31 Summarium iudicium est, in quo proceditur simpliciter & de plano, sine strepitu, & figura iudicij, & etiam alijs modis dicitur remissiuè

32 Iudicium aliud est ecclesiasticum & aliud seculare.

33 Iudicij alias plures diuisiones esse, traditur remissiuè.

34 Iudicia omnia originem trahunt à iure diuino, modum, & formam à iure positiuo.

35 Iudicium à qua parte litis incipiat traditur.

36 Iudicium incipere à litis contestatione dicitur secundum communẽ Doctorum.

37 Litis contestatio est fundamentũ & lapis angularis totius iudicij.

38 Iudicium à citationes incipere dicitur, secundum quorundam opinionem.

39 Iudicium propriè dicitur incipere à litis contestatione: improprie vero à citatione inchoari dicitur, secũdum veriorem opinionem.

40 Iurisdictio perpetuatur per solum citationem, tam de iure communi, quam de iure Regio, quidquid contrarium teneat Didacus Perez.

Prima

Prima Annotatio.

De Iudicio.

1 TRactaturus de praxi, & modo circa causas in iudicio expediendas, non ab re erit, aliqua de ipso iudicio prænotare, hæc enim vox iudicium, plures acceptiones habet, quas cōgerit glos. in §. preterea. Instit. quibus nō est permissum fac. testam. quā cōmendat Ioan. Monach. in Rub. de iudicijs, lib. 6. Iaſſ. in Rubri. C. de iudicijs, Decia. in Rubric. extra de iudicijs, lectura 1. n. 9. & easdem significationes recenset glos. in Rubr. de iudic. in extrauagātibus cōmunibus, quas explicat Rober. Marāt. de ordi. iudicior. 1. p. à. n. 1. Afinius 2 in praxi iudic. in princ. Menoch. libr. 1. de arbitr. q. 8. num. 14. Didac. Perez in Rubr. tit. 1. lib. 3. Ordinamen. Nauar. in Rubric. de iudic. n. 14. In nostro tamen proposito iudiciū significat discussionem causæ, vel processum iudiciale, vt in c. forus extra de verbor. significat. & tradunt Deci. Nauar. 3 & reliqui, vbi supra. Bene verū est, nullam ex prædictis significationibus (à glos. in d. §. præterea congestis) habere secundū suā propriſsimam, & originariā significationē sed figuratè per translationem, vt optimè 4 aduertit Nauarr. vbi supra, n. 39. Propriè enim & originaliter significat dictionē iuris, idest, actū iudicis, quatenꝰ est iudex, & ius inter litigantes dicit, seu decernit, vt de 5 ducitur ex d. c. forus, & docet Sāctus Thomas 2. 2. q. 60. art. 1. Quo fit, iudiciū magis propriè significare omnem existimationē, opinionē, seu actū, quo aliquid determinatur, à quocunque etiā non iudice, secundū Nauar. in dicta Rubric numer. 39. quā significationem agnouit Ambro. Cal. in suo dictionario, verbo, iudicium.

6 At verò Iudicium pro discussione, vel processu sumptū variè à Doctoribꝰ definitur, crebior tamē definitio est, q est actus trium personarū, Iudicis, Actoris, & Rei in iudicio contendentiū, secūdū Gofred. in summa, titu. de iudicijs. Hostien. in summa, eodem tit. §. 1. Cardin. Panormi. Deci. & Ripa, n. 24. & Mantua in Rubric. extra, de iudic. & tanquā cōmunem, defendit Didac. Perez, vbi supra. Quam tamen definitionē improbat Cagnol. in l. omnis definitio, n. 37. de regul. iur. Curt. in Rubr. ff. de iudic. num. 7. Iacob. in Rubric. C. eodē tit. num. 1. Alcia. lib. 6. Pereg. cap. 9. & Marāt. de ordine iudicio. 2. par. à n. 2. Vnde Curt. vbi supra in dicta Rubric. ff. de iudicialiter definit, scilicet, quòd iudiciū est actus à iudice factus ad finem condemnādi, absoluēdi, vel exequendi. Quę tamen definitio mihi displicet, cū conueniat inquisitioni generaliquæ fieri potest aduersus in certas personas, secundū Innocentiū in c. Bonę, de electio. nu. 3. cōmuniter receptum, vt ex illa generali inquisitione cōdēnatio sequa 7 valeat, testibus post modū reproductis in iudicio plenario, parte audita, quę quidē inquisitio generalis non est iudicium, sed potius præparatoria appellatur, secūdū Bart. & Doctor. in l. vltim. ff. de quæstionib. & Alexand. conſ. 183. lib. 2. Rursus prædicta definitio Curtij corruit ex eo, quod conuenit decretis iudicum super prædijs minorū, vel ecclesiarum distrahendis, ad exequē 8 das sentētias aduersus eos latas quæ decreta actus iudicij non sunt, secundum Deci. in Rub. extra de iudic. lectu. 1. n. 4. & lectu. 10 2. n. 3. Quāobrem Nauar. vbi supra, n. 15. contēdit defendere communem definitionem, quasdam expositiones adijciendo, nēpè quòd iudicium est actus trium personarū iudices. Actoris, & Rei in discutiēdo cōtendentium, vel contendere parantiū, quas expositiones ibi eleganter explicat, allerēs verbum, actus, stare indiffinitè collectiuè, vt explicat Bart. in l. si pluribus, ff. delegat. 2. & ita vniuersaliter cōprehendit actus iudicis, actoris, & rei, nā vnicus actus tātū nō constituit iudicium iuxta tex. in c. quoniā cōtra de prōba. rursus intelligit verbū, triū deberi exponi, id est, trium generum personarum. scilicet, iudicis, actoris & rei, quam expositionē prius assignarunt, glos. 2. in c. 1. 4. quæst. 4. Ripa, num. 42. & Mantua, nu. 14. in dict. Rubric. de iudic. nō enim congruit, quod singula generū intelligantur, sed genera singulorū, cū benè possint esse plures litis consortes, nempè plures actores, vel plures, rei, vt in l. 1. C. de cōsortibus eiusdem litis, & notat glos. 1. in cap. cū M. de constitu. & etiam plures iudices delegati in eadē causa, vt in cap. pastoralis de rescript. Insuper intelligit verbum personarū, comprehēdere, veras, & fictas personas, nā in iudicio inquisitionis, quod ex iudicis officio fit, fama, vel notarietas, accusatoris loco habetur, vt in cap. super hijs, capitul.

inqui-

inquisitionis de accusa. Præterea intelligit verbũ, in discernendo positũ fuisse loco verbi, in iudicio, positi in definitione cõmuni, vt euitaretur illud inconueniens, quod idẽ per idẽ definiebatur, denique intelligit verbũ, contendere paratũ, additum fuisse, vt cõprehẽderetur principium iudicij, quod est citatio, vt §. fi. inst. de pœna temere litig. sed prædicta definitio Nauar. conuincitur ex verbo, contendentiũ, in ea posito, quod verbũ actorẽ & reũ tantũ referri oportet non vero ad iudicẽ qui non contendit, sed æquus & benignis auribus actorẽ, & reũ audit, vt in c. forus de verborum significa. & tamẽ cũ sit vna determinatio respiciẽs plura determinabilia, pariformiter debet determinari, iuxta regulã tex. in hiã hoc iure ff. de Vulgari, acideo cũ verbũ, cõtẽdẽtiũ, respiciat iudicem, actorẽ, & reũ, ad omnes tres personas referri debet, ex prædicta regula, ex qua etiã curruit interpretatio Decij in dict. Rubri. de iudi. lect. 2. nu. 3. & alia Mantuæ in dict. Rub. num. 14. in fin. cõfunditur etiam definitio Nauarr. ex eo quod verba illa contendere parãtium, superfluò fuerunt addita, cum citatio cõprehendantur sub illo verbo, act⁹. Quo circa Cuiatius imparati, C. lib. 3. tit. 1. aliter definit nẽpe, q̃ iudicium est disceptatio quæ fit ex parte actoris, & rei apud iudicẽ litis finiẽdæ gratia. Vel tu aptius definire poteris, scilicet, quòd iudiciũ est discussio causę, quæ corã iudice fit, iuris ordine seruato, cũ legitimo cõtradictore. Et quòd fit discussio causęcorã iudice, probatur in d. c. forus. Quodque fieri debeat iuris ordine seruato, patet, alioquin esset quid extraordinarium, argumẽto tex. in l. prolatam. C. de sentent. & interloqut. & in l. 1. C. de execut. rei iudi. iũcta l. fi. cũ nulla, ff. de rẽ iudi. Debet etiã fieri cũ legitimo contradictore, quia de natura iudicij est, vt legitimus adsit cõtradictor, iuxta tex. in l. interstipulantem, §. Stichum. ff. de verb. is enim cuius non interest, audiri nõ solet iuxta tex in cap. non solet, 2. quæst. 6. & hinc est, prorsus cũ falso procuratore gestum, nullũ esse, vt in l. licet, C. de procurator.

12 Ex qua definitione cõsequitur, inquisitionẽ contra certã personã factã, iudiciũ esse, cũ capitula inquisitionis inquisito, sint exhibẽda, & fama loco accusatoris habeatur, iux. tex. in c. qualiter, & quãdo, el 2. extra de accusatio. at verò inquisitio generalis non iudiciũ nõ est, sed potius quędã præparatio, vt supra diximus, & firmant Deci. & Beroi. n. 35. in Rubric. extra iudici. & Didac. Perez vbi supra.

Quod iudiciũ sic diffinitũ, multis modis
13 diuiditur, primò enim in ordinariũ, & extraordinariũ, iuxta tex. in c. quoniã contra extra, de probatio. ordinariũ enim est, quo tues cõcurrũt tres illæ personæ, scilicet. Iudex, Actor, & Reus, vt in c. for⁹ de verborũ, tradit Ioa. Igneus in repetitione, l. 1. C. qui admitti, vel quoties per viã accusationis, aut petitionis intentatur, vt in l. nihil aliud, ff. de actio. & obligat. vel quoties proceditur iuris ordine seruato, præcedẽtibus citatione, libelli oblatione, litis contestatione, publicatione, cõclusione, & alijs solemnitatibus, vt elegãter resoluit Dãhouder. in
15 praxi rerũ criuilũ, c. 12. Extraordinariũ verò dicitur, quoties non seruato iuris ordine proceditur, & alijs modis, vt resoluit Marant. de ord. iudicio 4. p. 10. dist. Nauar. verò in Rubrica extra, de iudi. n. 17. existimat difficile esse membra huius diuisionis iudicij definire, ita vt aliquid scrupuli non remaneat, arbitraturque iudiciũ ordinarium sic
16 posse definiri, scilicet, q̃ est iudiciũ, in quo proceditur mediãte actione, vel accusatione vera loco enim generis ponitur iudiciũ & pro differẽtijs reliqua verba ponũtur, nẽpe, cũ actione, ad cõprehẽdẽda omnia iudicia ciuilia ordinaria. Cũ accusatione, dicitur ad cõprehẽda ordinaria criminalia: nã actio & accusatio ita differũt, iux. glo. receptã, in principio Inst. de actio. & in Rubr. ff. & C. de actio. iũcta Rubr. ff. & C. de accusatio. Iudiciũ autẽ extraordinariũ, ponitur, sic definiendũ esse nẽpe, quod est iudicium, in quo sine actione, vel accusatione vera proceditur, posuit enim iudiciũ, pro genere, reliqua verba pro differentia: nã extraordinariũ dicitur illud, quod contra iuris regulas fit, vt in l. in causa, a segũda, in principio ff. de minoribus: dicitur etiã extraordinariũ, quo iudicis officio expeditur, vt in l. 2. ff. de varijs, & extraord cognitio. & inst. pecunię verbũ, §. persecutionis, ff. de verborum significat. cum filius, ff. si certũ petatur.

17 Ex quibus infero, iudiciũ inquisitionis esse extraordinariũ, & per cõsequẽs cessare aduenięte remedio ordinario accusationis: neque habere locũ, vbi lex, vel statutũ præceperit procedendum esse secũdũ remedia ordinaria: nã inquisitio iudicis officio fit, vt in dict. c. qualiter, el 2. Deinde repugnat iuris regulis, quia in ea proceditur absque accusatore, vero contra regulam iuris, in

Lref-

l.rescripto,§.si quis,ff.de muneribus,& ho-
nori in c.1.in princ.vt eccleſiaſtica benefi-
cia.Rurſus repugnat regulæ iuris,quæ ha-
bet,quod ante litē cōteſtatā ad receptionē
teſtiū non procedatur,vt in tit. vt lite non
conteſtat. & tamen in ea recipiuntur teſtes
lite nō conteſtata,vt probatur in c.quoniā,
§.ſunt & alijs,extra,vt lite non conteſta.& 18
notat gl.1.in c.1.de offi.ordi. Deinde pœ-
na extraordinaria iudicis arbitrio impoſi-
tur inquiſito,non tutē pœna ordinaria à le
ge pro illo crimine inducta eſt,iuxta tx. in
c.inquiſitionis,in princ.& ibi Doctores,ex-
tra,de accuſatio. Et per prædicta fundamē-
ta hoc corollarium tenuerunt gloſ.c. quo-
niam,verbo,extraordinario,extra,de pro-
batio.glo.in c.multi,verb. extraordinario,
2.q.1.Dec.in rubr.extra,de iudi.1.lectu.n.
7.& in lect.n.5,ibi Ripa n.54. & Nauar.n.
18.Aretin.in c.qualiter,2.n.11.extra,de ac
cuſatio.& Maran.de ordin.iudic.4.par.di
ſtin.10.n.5.& communiter omnes,ſecun-
dum plures,quos refert,& ſequitur Iulius
Clar.lib.5.receptarū ſentent.§.fin.q.3.n.3.
Quicquid oppoſitum velint Innocent. in
c.dilecto,extra,de ſentent.excommun. Ar
chid.in cap.ſi quid,86.diſtinctione,Specu.
in tit de inquiſitione,§.viſo igitur,nu.21.
& Alciat.in cap.1.nu.17.extra,de offic.or
din. aſſerens hanc opinionem ſibi verior ē
videri contra commmunem. Quibus non
ſuffragatur tex.in c.qualiter,& quando,1.
& 2.extra,de accuſationibus,vbi præſcribi
tur ordo ſeruādus inquiſitione faciēda,er-
go videtur quòd inquiſitio iudiciū ordina
riū ſit,cū à iure præſcribatur ordo in ea pro
cedendi. Nam reſpondeo,quod nō ſequi-
tur inde,iudiciū ordinariū eſſe,quia ſtatui-
tur ordo à iure procedēdi: nam etiā omnia
remedia extraordinaria habent ſuū ordinē
à iure ſtatutu,vt eſt in reſtitutione mino-
rū,iuxta tex.in l.in cauſa,la 2. ff.de minor.
igitur non ſequitur,ius ſtatuit ordiniem er
go concedit ordinariū remediū,ſecundū
Deciū in d.rubr.in 1.lectu.nu.7.in fin. Nō
etiam fauet Innocen.& ſequacibus,quod
de iure canonico,& ciuili præcedenti infa
mia,vel ſufficiēti præſumptione de omni
crimine permiſſa eſt inquiſitio,iuxta text.
in l.1.C.de cuſtodia reorum,& in l.iuſtiſſi-
mos,C.de officio rectoris prouinc. & iux
ta ea,quę tradunt Aretin.67.Socin.n.357.
in d.cap.qualiter,& quando,el ſegundo,
& Alciat.vbi ſupra,nu.12.Anto. Gom. 2.
tom.variar.c.1.n.49.verſi.9. Petrus Foler,
in practica criminali,1.par.3.par.n.9. Boſ-
ſius in practica criminali,titu. de inquiſitio
nem.& Nauarr.in c.inter verba,11.q.3.
Glorol.6a.Nam reſpondeo,quod licet in-
quiſitio ab vtroque iure permiſſa ſit,non
tamen inde ſequitur eſſe iudicium ordina-
rium,ita reſpondet Ripa in d.rubric.n.57.
verſi. ex alio tamen.

19 Secundò iudiciū diuiditur in ciuile,cri-
minale,& miſtū,ciuile eſt quando aliquid
petitur abſq; origine criminis,veluti ex cau
ſa emptionis,vēditionis,locationis,vel ex
ſimilibus,vt probat text. in l. properandū,
20 in princ.C.de iudic.& in c.cæterū,c.fin.ex
tra,de indic.& in l.9.tit.4.par.3.tradit Spe
culat.tit.de contumacia,§.ſequitur videre,
21 & Bald.in rubr.C.de iudic.col.1. Et tandē
ciuile dicitur,quando principaliter agitur
ad vtilitatem priuatā,licet ex delicto deſcē
dat,vt putà quoties pœna pecuniaria vene
rit applicanda parti,ſecundū glo.in l.3.ver
bo,aureorum,ff.de ſepulchro violato,rece
pta communiter ex Iaſ.in rubr.C.de iudic.
Deci.in rubr.extra eod.nu.9.per tex.in l.
vnic.C.quando ciuilis actio.iunct.l.fin.ff.
de furtis,& c.tuæ,de procurat. ita colligi-
tur ex Ripa,Deci.Nauar.nu.31. & ex alijs
in d.rubr.extra,de iudic.Cui tamē reſolu-
tioni obſtare videtur,tex.in c.per tuas,el 1.
extra,de ſimonia,ibi,ſed ciuiliter,vt ab ad-
miniſtratione amoueretur,quibus verbis
conſtat,iudiciū ciuile eſſe,quamuis pœna
delicti,nō veniret applicanda parti. Nec ſa
tisfacit interpretatio Panor in rubr. extra,
de iudi.in fin.& ibi Nauar.n.32.nec alia A-
retin.ibid.n.22.quas optime improbat De-
ci.lectu.1.in fi.& Beroi.n.37.in d.rubr.ex
tra,de iudic.vbi tex.illū aliter interpretan-
tur,ſcilicet,procedere quando per viā de-
nūtiationis agitur.quo caſu cū de ſola cor
rectione agatur,iuxta tex.in c.nouit,de iu
dic.iudiciū ſemper ciuile dicitur. Quæ ta-
men interpretatio confunditur ex verbis
præcedētibus eiuſdem tex.ibi,cū ageretur
nō criminaliter,vt deponeretur ab ordine,
quibus manifeſtè apparet,per viā denūtia-
tionis criminaliter poſſe procedi ad depo-
22 ſitionē ordinis,cū prædicta pœna potuerit
neceſſaria eſſe ad correctionē. Vnde veri?
dicendū erit cū Ripa,in rubric.extra,de iu
dic.n.94.ſcilicet,in illo tex.iudicium ciuile
fuiſſe: nam monaſterium agebat ad ſuum
intereſſe,vt euitaretur damnum,quod ſibi
imminebat ex mala adminiſtratione dam-
noſi prælati: ideoq; pœna remotionis ab
adminiſtratione applicatur parti,cū ſuum
intereſſe in hoc cōſiſtat,ob idque,iudiciū

ciuile,

ciuile, ibi dicitur, quia agebatur principaliter ad vtilitatē priuatā, nō verò ad vindictā delicti, cui tamē interpretationi obstet, q licet, ibi ad priuatā vtilitatē monasterij ageretur, nihilominus tamen cessetur vtilitas publica, cū in publicū in sacris, & sacerdotijs versetur, iuxta text. in l. 1. §. huius studij, ff. de iust. & iur. & in l. si quis in hoc genꝰ, C. de Epis. & cler. nisi dicamus, quod licet sit vtilitas publica, tamen quia de crimine nō agebatur principaliter ad vindictā delicti, causa ciuilis dicitur, vt in simili dicitur quādo fiscus ageret ex aliquo cōtractu, vel ex aliqua actione ciuili ad aliquā pœnā applicādā fisco, vt in specie l. 1. l. deferre, ff. de iure fisci, nam tūc iudicium dicitur ciuile, & si concernat vtilitatē publicā, secundū Ripā, nu. 93. & Nauar. n. 31. in d. Rubric. de iudi. & in effectu ille fuisse intellectus Ioannis Baptistæ de Cacialupis in rubric. C. de iud. quem tanquam minus periculosum, sequitur Mantua in dict. rubr. extra, de iudic. nu num. 28.

23 Criminale autē iudicium dicetur quando principaliter agitur de crimine principaliterq; ad vtilitatē publicā, vt probat text. in l. seruos. C. ad l. Iul. de vi, & in l. vbi, C. de falsis, in l. 2. ff. de public. iudi. & in l. 9. tit. 4. p. 3. Similiter criminale appellatur quando

24 pœna pecuniaria veniret applicāda fisco, ex gl. in l. 3. verbo, aureorū, ff. de sepulchro violato, gl. in §. summa, verb. extraordinaria inst. de in iur. gl in l. aut dānū, ff. de pœnis, Panor. & cōmuniter omnes ex Ripa, in rub. extra, de iudic. n. 92. Marant. de ordi. iudic. 4. par. d. 1. n. 2. & Iul. Clar. libr. 5. recept. senten. §. fin. in praxi criminali, q. 1. & asini in praxi iudicio, c. 5. n. 14. Idque verū esse tam de iure cōmuni, quàm regio cōtra Auend. contendit Didac. Perez in rubric. tit. 1. libr. 3. Ordin. colu. 748. Quod tamen intellige verū, quando principaliter de crimine ageretur, & pœna pecuniaria veniret applicāda fisco: alioquin si ageretur ad pœnā, ex cōtractu partiū, vel alia de causa ap-

25 plicandam fisco, tūc iudicium criminale non esset, ita dictam gl. in l. 3. de sepulc. violato, intelligit Nauar. in rub. extra, de iudic. nu. 31. post Bart. in dict. l. 3. numero 2. per text. in l. 1. & l. deferre, ff. de iure fisci, & post Ripam in dict. rubric. extra, de iudic. numero 93.

26 Mistū verò iudicium est, quādo nec mere ciuiliter, nec mere criminaliter agitur, sed inter ciuiles, & criminale, iuxta tex. in c. tuæ de procur. de cuius intellect' agūt Bero. n. 27 33. & Rip. n. 99. in rubr. extra, de iud. Pari modo mistū est, quando pœna venit applicāda fisco, simul, & parti, vt in specie l. lege Cornelia, §. fin. ff. ad Siliana, quā notat Deci. & Nauar. n. 34. in rubric. extra, de iudic. probat etiā tex. in l. 2. tit. 10. lib. 8. recopila, quem optime explicat Covar. lib. 1. varia.

28 c. 11. n. 2. Nec prædictis obstat tex. in l. Caius, ff. ad Silan. quatenus causam, in qua pœna applicatur fisco appellat pecuniariam: nam respondeo, quod aliud est dicere, causam pecuniariam morte delinquentis non extingui, vt ibi dicitur aliud verò est dicere

29 causam nō esse criminalē. Quāuis enim crimina morte extinguantur, quoad alias pœnas, nō tamen quoad pœnam pecuniariā censentur extincta, vt ex l. ex iudiciorū, ff. de accusa. & glo. in l. 1. C. ne ex delictis defunct. colligitur.

30 Tertiò iudicium distinguitur in ordinariū,

31 & summarium. De ordinario iam supra diximus sumariū autem dicitur quādo in eo proceditur summariè, simpliter, & de plano, sine strepitu, & figura iudici, vt in Clement. sæpe, de verbo. dicitur q; alijs modis, quos congerit Maranta de ordine iudicio. 4. part. distinct. 9. & nos inferius suo loco dicemus.

32 Quartò iudicium diuiditur in seculare, & in ecclesiasticū: seculare dicitur quod corā iudice seculari fit: de quo erit agendum in 1. tom. huius operis Ecclesiasticū verò est,

33 quod coram Ecclesiastico iudice agitur: de quo agemus in 2. huius operis tom. Et de hac distinctione tractat. Marant. de ordine iudicio. 4. par. distinct. 11. Et plures alias distinctione iudiciorum, idem Marantа congerit in dict. 4. par. quæ ad nostrum institutum non multum pertinent.

34 Nunc videndū erit, quo nam iure hoc iudiciū inuentū fuerit. Quā in re gl. in prin. inst. de obligat. firmat, omnia iudicia iure ciuili inuenta fuisse, quam notat Ias. in §. superest, nu. 14. inst. de actio. & Asini praxi iudicio, c. 2. Cui tamen opinioni obstat illud Deuteronomii c. 17. & 25. & habetur in c. per venerabilem, versi. rationibus, extra, qui filij sint legitimi, & in c. nouit, de iudi. vbi probari videtur, iudicia à iure diuino inuenta fuisse. Quod expresse firmat Ange. in princ. inst. de exceptio. idque veri' esse testatur Gomez in d. §. superest, n. 34. Quas tamen opiniones contrarias componi posse existimo si dixerimus, iudici à iure diuino suum originem trahere, à iure ciuili formam, & praxim traditam fuisse.

Oppor-

35 Opportunè vltimo videndum erit, à qua nam parte iudiciũ, prout hic ſumitur, incipiat, & gloſſ. in l. ſi is qui Romæ, verbo iudiciũ, & gloſ. 5. in l. iudicium, ff. de iudic. firmat à litis conteſtatione iudicium incipere: nam iudicium â diſcuſsione cauſæ denominatur, vt probat text. in capit. forus de verbor. ibi, dũ diſcutitur iudiciũ eſt, quę
36 diſcuſsio inter actorem & reum à litis conteſtatione incipit ergo principium iudicij litis conteſtatio eſt, & ideo quem ante litẽ conteſtatã fiunt, ante iudicium fieri dicuntur, iuxta text in l. is quiſe obtulit, ff. de rei vendi. in l. amplius nõ peti, ff. rem ratã hab. & in l. 1. C. de litis conteſt. Quo fit verã eſſe doctrinam Bald. in c. 1. extra, de litis conteſta. oppoſitione 1. aſſerentis, litis cõteſtationem fundamentum eſſe, & lapidem angularẽ totius iudicij quarum gloſſarũ opinionẽ ſequuntur Deci. & Alciat. in Rubric. C. de in ius voc. & communiter omnes ex Curt. in rubr. ff de iudic. n. 12. Cui tamẽ cõmuni reſolutioni obſtat text. in l. vbi cœptũ, iũcta l. ſi quis poſtea, ff de iudi. & tex. in §. fin. Inſtit. de pœna temer. lit. & tex. in c. pen. de foro cõpet. vbi probatur iudiciũ
37 à citatione inchoari, ergo non à litis cõteſtatione. Quæ difficultas augetur ex tex. in princip. Inſtit. de actio. dũ ibi dicitur, iudiciũ cõſiſtere vbi primũ actio intenditur, & ſic antequã reus reſpõdeat, idque ſatis vult Bart. in l. 2. ff. de fur. & ſubſcribit Alex. in rubric. ffide in ius vocãd. conſentitque Marant. de ordi. iud. 6. par. in princip. n. 2. Cui difficultati non ſatisfacit Ripa in rubric. extra de iudici. n. 47 & 48. dũ prædicta iura intelligit de iudicio cœpto & inchoato: at verò prædictã cõmunẽ reſolutionẽ, intelligit, de iudicio integro, & formato, & ſic quod iudiciũ cœptum dicatur à citatione, iudiciũ integrũ & formatum à cõteſtatione. Corruit enim hæc interprætatio ex tx. in c. grãtũ de offic. de leg. ibi citatione facta negociũ ſit quaſi cœptũ, ergo iudiciũ cœp
37 tũnõ dicitur propriè ab ipſa citatione. Quã obrem dicendum erit iudiciũ propriè dici à litis conteſtatione: & in hunc ſenſum eſt accipienda prædicta communis reſolutio, improprie verò itidicium dici à citatione: quomodo ſunt intelligẽda ſupra dicta iura in cõtrariũ adducta, & glo. in rubric. C. de edend. & gloſ. in Clem. 1. de iudic. verbo, citationis, & glo in c. dudũ, el ſegundo, verbo, reſpõſionẽ, de electio. Quam interpretationẽ aſsignat Paul. in l. 1. num 4. C. de iudic. & communiter omnes ex Curtio in rubric. ff. de iudic. n. 11. Decia. in rubric. extra eod. lectu. 2. n. 1. & Didac. Perez in rubric. tit. 1. lib. 2. Ordin. quæſt. 7. Ac ideo in dict. cap. gratum, iudicium dicitur quaſi ceptum â citatione, quod ſufficit ad perpetuandã iuriſdictionem iudicis delegati, vt probat tex. ille, & tex. in c. ſi à ſubdelegato, de offi. deleg. lib. 6. & tradit Bart. in l. more, ff. de iuriſdict. omn. iud. & cõmunis legiſtarum, & canoniſtarum, ſecũdum Alex. nu. 30. Deci. n. 46. & Iaſ. num. 35. in d. l. more. Panor. & Deci num. 2. in capit. relatum de offi. delegat. & Didac. Perez vbi ſup. vbi ſubdit de iure huius regni iuriſdictionẽ perpetuari per ſolam litis conteſtationem nõ tamẽ per citationem, per tex. in l. 19. & 21. titul. 4. p. 3. Sed quicquid ipſe vir alioquin doctus dicat, contrarius verius eſſe exiſtimo, imò per ſolam citationem, etiam de iure huius regni, iuriſdictionem delegati perpetuari, vt expreſſe probat tex. in l. 35. tit. 18. part. 3. Cui nõ obſtat text. in d. l. 19. & 21. nã illa iura cũ prædicta, l. 35. ſunt cõponenda, & intelligẽda, ſicuti intelligitur tex. in dict. cap. gratum, cum tex. in dict. cap. relatum.

Ex 2. Annotatione.

SVMMARIA.

1 *IVdicium, cauſa, lis, controuerſia, & inſtantia inter ſe differunt, & ſi aliquam quando confundantur.*

2 *Cauſa multis modis ſumitur, vt remiſsiuè traditur.*

3 *Cauſa ſumitur pro ipſo iure deducto iudicio, & dicitur antè & poſt litem conteſtatam.*

4 *Lis propriè eſt cauſa ipſa deducta in iudiciũ ante litem cõteſtatã, impropriè ſumitur pro inſtantia.*

5 *Controuerſia dicitur tã in iudicio quam extra iudicium, & etiã ante litem non conteſtatam.*

6 *In-*

6 *Instantia quid sit reiectis aliis diffinitionibus traditur.*

7 *Instantia quadruplex reperitur in iure.*

8 *Princeps ex plenitudine potestatis potest concedere alicui, vt possit tertio appellare.*

9 *Prima instantia de iure ciuili & regio in causis ciuilibus triennio terminatur, in criminalibus bienni.*

10 *De consuetudine in regno non obseruatur, vt instantia, spiret biennio vel triennio: totius tamē erit intra dicta tempore concludere in negotio fatalia protestando.*

11 *De iure canonico prima instantia nullo tempore perijt.*

12 *Iure nouissimo Cōcilij Tridentini prima instantia foro canonico biennio erit terminanda.*

13 *Secūda instātia appellationis omne in re vno anno terminari debet, & ex iusta causa conceditur biennium.*

14 *Biennium ex iusta causa ad prosequendam appellationem ipso iure conceditur.*

15 *Treinnium & lōgius tēpus ad prosequendam appellationem ex iusta causa per viam restitutionis conceditur.*

16 *De iure regio instantia appellationis vno anno est terminanda, tamen hoc in desuetudinem abijt, & nullo tempore peret.*

17 *Biennium, & trienniū, & aliud tempus dantur de stylo curiæ Romanæ absq; aliquo impedimento, dummodo intra annum appellatio nis aliquis actus fiat in curia Romana.*

18 *In consilio supremo Regis Philipi II. biennium, triennium, & lōgius tempus conceditur ad prosequendā appellationem nullo dato impedimento.*

19 *Instantia appellationis causarum ciuilium non excedentium quantitatem decem millium marapetino rū, terminari debet per decurtones ciuitatum intra 45. dies.*

20 *Sententia lata à decurionibus ciuitatum elapsis 45. diebus est nulla.*

21 *Instantia peremptā transcurso tēporis, an ius partis pereat? remissiue traditur.*

Secunda Annotatio.

De instantia.

1 IN iure nostro reperiun tur huiusmodi termini Iudicium, Causa, Lis, Controuersia, & instantia, qui licet inter se differant, aliquando tamen confunduntur, & vnus pro alio accipitur, de iudicio enim iā in præcedenti Annotatione diximus.

2 Causa vero multifariam accipitur, vt notat Asin. in praxi iudicio cap. 1. in nostra tamen specie sumitur pro ipso iure deducto in iudicium, vt probat text. in l. properādū in princip. C. de iudi. & in dict. c. forus, de verbo. & ita causa dicitur ante & post litē contestatam, secundū Bar. in l. causas, C. de transact. quę sequūtur ibi Riminald. & Ias. n. 11. Maran. de ordi. iudic. 5. pa. num. 66. & Asin. vbi supra num. 11. contra glos. dict. Lis causas, & comprehendit tam ciuilē, quā criminalem causam, secundū Card. in Clemen. 1. q. 18. de offic. vicarij per tex. in cap. 1. §. nos itaque de iuram. calum.

3 Lis autem propriè dicitur causa ipsa deducta

ducta in iudicium ante litis conteſtationem, iuxta tex. in l. litis nomen, ff. de verbor. ſignific. impropriè verò ſumitur pro inſtãtia, iuxta text. in l. properandum, in principio, C. de iudic. & reſoluit Alcia. in dict. l. litis nomen, receptus ab Aſin. vbi ſupra, num. 11. verificaturque etiam in contentione extraiuditiali, ſecundum Panormit. & Deci. num. 7. in cap. ſæpè, de appel.

5 Cõtrouerſia ſit in iudicio, & extra iudiciũ tam agẽdo, quàm excipiẽdo, diciturque etiã ante litem conteſtatam ſecundùm Bald. & cõmuniter omnes ind. l. cauſas, reſoluit Maran. vbi ſupra 5. par. num 68.

6 Inſtantia autem nihil aliud eſt, quàm exercitatio actionis, à litis conteſtatione, vſque ad ſententiam diffinitiuam certo tẽpore coartata, ſecundum Alciat. in l. ſi diuerſa, num. 16. C. de trãſactiõ quẽ ſequitur Aſin. in ſua praxi cap. 3. nu. 7. & Didac. Perez in rub. titul. 1. lib. 3. Ordina. verſ. Dubitatur vlterius, reiecta diffinitione Marantæ de ordin. iudicio-

7 rum. 5. part. num 1. omiſſaque alia diffinitione Curtij in l. poſtquam liti, C. de pactis. Quę inſtãtia de iure reperitur quadruplex, prima quæ inſtituitur coram iudicibus ordinarijs: ſecunda, & tertia quæ fit coram iudicibus appellationum: nam in eadem cauſa ſemel, & iterum licet vnicuique appellare, vt in l. vnic. C. ne liceat tertio prouocare, & l. 25. titul. 23. part. 3. l. 5. tit. 17. lib. 4. Recop. & Innocen. in c. directę, & in c. ſua nobis, de appella. Quarta eſt ſupplicationis, quando ſcilicet primas duas ſententias confirmatorias iudex infirmaſſet, nam tunc ab eius ſententia tertiò ſupplicari poterit, vt in l. ſi quis, C. de prec. impera offerend. & in l. 1. ff. de offi. præfecti. prætor. & firmat gloſſ. in d. l. vnica, verb. retractare, & in dict. l. 25. titul. 23. part. 3. alioquin enim non liceret tertiò appellare, vt probant prædicta iura, annotat Specul. in tit. de apellatione, §. quoties, & Panormit. in dict. cap. directæ, Bald. & Imol. in dict. c. ſua nobis. Vbi dicunt, Principem ex plenitudi-

8 ne poteſtatis poſſe alicui concedere facultatem tertiò, appellandi, quod expreſsè probat tex. in l. 4. tit. 24. part. 3. & notat Gregor. Lupus in d. l. 25. in gloſ. 1. De iure autem regio reperitur & alia inſtantia, quæ ſupplicationis dicitur, vt putà quando regis auditores ſentẽtias inferiorum, vel aliquam ex eis reuocauerint: tunc enim à tali ſententia reuocatoria pars grauata ſupplicare poterit. Idẽque obſeruãdũ erit quãdo lis primitus cœpta fuerit coram auditoribus regijs, nã ab eorum ſentẽtia ſupplicari poterit, vt probatur in l. 2. tit. 17. lib. 4. Recopila. in quo titul. agitur de prima ſupplicatione, & plura de ea congerit Didac. Perez in l. 8. titul. 4. lib. 2. ordi. & Auenda. in tractatu, deſecũda ſupplicatione. Reperiturque eodem iure regio alia inſtantia, quæ ſecundę ſupplicationis dicitur, cũ pœna mille quingentarum Duplarum, de qua agitur in titulo. 20. lib. 4. Recopilatio. & apud Auenda. vbi ſupra, & nos infra ſuo loco dicemus.

9 Opportune erit videndum, quanto tẽpore Inſtãtia durare, & finiri debeat. Qua in re conſtituitur regula generalis, quod prima inſtantia in cauſis ciuilibus finiri, & terminari debet triennio, iuxta tex. in l. properandum, in principio, C. de iudic. & ibi notant Doctores, & conuenit. 27. titul. 4 part. 3. & l. 9. tit. 6. part. 6. in cauſis vero criminalibus biennio terminari debet, iuxta tex. in dict. l. properãdum, & in l. 3. C. vt intra certũ tempus crimi nalis quæſtio terminetur, & conuenit, l. 9. tit. 6. part. 6. & l. 7. tit. 29. partita 7. not. Iaſ. in l. 1. ff. ſolut. matrim. num. 20. Beroi. in cap. venerabilis, extra, de iudic. Marant. de ordi. iudic. 5. part. numer. 5. vbi prædictam regulam ſexampliationibus, & viginta limitationibus ornat: quam etiam regulam notat Paul. Pari ſi. conſ. 158. column. 1. lib. 4 Cæterum Gregor. Lupus, in *l. 9. tit. 6. part. 6. in gloſ.* verbo. Tres años, & in l. 7. tit. 29. part. 6. verbo, Dos

10 años, inquit, hoc iam indeſuetudinem hiſce noſtris regnis abijſſe, & inſtantiam minimè biennio, vel triennio ſpirare, ſibique id placere. Ego verò exiſtimo, totius eſſe intra prędicta tempora in negocio concludere proteſtãdo, inquirendoque iudicem, vt ſententiam debito tempore proferat.

11 Supradicta vero regula procedit de iure ciuili, & regio, tamen de iure canonico prima inſtantia nullo tempore perit, ſed eſt perpetua, vt in capite venerabilis, vbi Panormit. & alij, extra, de iudic. & in capi. fin de probatio. & tex in capit. cum olim, de priuilleg. docet gloſ. in capit. final, de dolo & contum. & gloſ in capit. anteriorum, §. ſed hęc, 2. quæſt. 6. & gloſ. in dicta l. properandũ, verbo, Triẽnio & hanc opinionem teſtatur communẽ, Felin. in dict. c. venerabilis, Iaſ. in dict. l. properandum, numer. 27. Alexander. conſil. 23. lib. 3. nu. 2. & ad vtramque partem eam diſputat Melchior Kerling. in dict. capit. venerabilis, concludens, ab ea non eſſe recedẽdum, & defendit Aſin. in praxi, cap. 3. num. 22. Et hãc opinionem praxi, receptam eſſe teſtatur Couarruu. in capit. quamuis pactum, §. 1 2. part. num. 4. & ſi ipſe ibi contendat, diſcrimẽ

non esse inter vtrunque iusimo Instantiam iure pontificio per lapsum triennij petere, ad eius opinionem citans Fulgos. & Ias. in d.l. properandum, in principio. col. fin. & Rom.
2 in cons. 220. Hodie verò iure nouissimo statutū est in Concilio Trident. sess. 24. de reformatio. c. 20. omnes causas ad forum ecclesiasticū pertinentes, etiam beneficiales in prima Instantia coram ordinarijs locorum infra biennium à die motæ litis terminandas esse, aliàquin vnicuique ex litigantibus licere superiorem adire, quæ omnia supradicta de prima instantia sunt intelligenda.

3 Cæterum instantia appellationis vno anno terminari debet tam de iure canonico, & ciuili, quam de iure regio, iuxta text. in Authent. ei qui, C. de temporibus & reparat. appell. & in capit. cum sit Romana de appellat.
14 & in l. 11. titulo. 18. lib. 4. Recopil. Ex causa tamen impedimenti ineuitabilis biennij cōceditur, vt supradicta iura probant, & tunc ipso iure absque aliqua restitutione concedi tur, secundum gloss. in dict. Authent. Ei, qui verbo, Indulgetur, & verbo, Manet, imò ex iuxta causa triennium, & longius tempus datur, iuxta text. in cap. ex ratione, extra de
15 appella. Quod tamen triennium, vel longius tēpus nō ipso iure indulgetur, vt perperā voluit glos. ibi, sed per viā restitutionis, ex clausula generali, Si qua mihi alia iusta causa, &c. vt in l. 1. ff. ex quibus caus. maio. & in specie firmat glos. in d. Authent. Ei, qui verbo, Manet, receptā communiter ex Panorm. num. 3. & 9. Brædos. num. 33. Deci. num. 12. & Perus. n. 45. in dict. cap. ex ratione, & Gregor. Lopez in l. 24. tit. 23. part. 3. in glos fin. & si Decius & Perusinus vbi supra, opinionem glos. in dict. cap. ex ratione teneat. Quæ causa impedimenti ab apellante probari debet, vt cōmuni calculo scribentiū receptū est in d. cap. cum sit Romana, ne stabitur iudici ad quē asserenti se impeditum fuisse, secūdū Decium in dict. cap. cum sit Romana, numer. 3. Et satis intendit Ias. in l. 1. in princip. num. 60. ff. de offic. eius, cui est mand. iur. & Decius in cap. quæ in ecclesiarum, numer. 27. de cōstit. & probatur ratione, quia vbi vertitur notabile preiudicium partium, non creditur iudici, nisi quatenus exactis processibus constiterit, iuxta tex. in cap. quoniam in fine, de probatio. iuncto c. cum à nobis, de testibus,
16 & resoluit Menochius de recuperand. possess. rem. 16. q. 26. numer. 352. De iure autē regio, licet dispositum sit, Instantiam appellationis terminādam esse intra annum per tex. in l. 11. tit. 18. lib. 4. recopil. id enim in desuetudinem abijt, secundum Greg. Lopez in locis supra citatis. Cautius tamen erit, quod in audientijs regalibus processus intra annum cō clu datur: fatalia protestētur, & auditores Regis cum processu requirantur, vt sentētia pro
17 ferant. De stylo curiæ Romanæ nullo dato impedimento, biennium, & aliud tempus cō ceditur, dummodo, intra annum aliquis actus fiat, secundum Cassiodorum, decisione 6. n. 8 in tit. de appellatio. idem obseruatur in su-
18 premo Consilio nostri Regis inuictissimi. Et quod ita in consistorio Principis obseruetur firmat Marant. de ordi. iud. 5. par. num. 25. & Asin. cum alijs cum pluribus in praxi iudicio in princ. cap. 3. num. 28. & 31. Circa supradicta aduertendum erit, Instantiam appellationis causarum ciuilium, non excedentiū quātitatem decem millium marapetinorum (de quibus per viam appellationis in isto Regno
19 decuriones ciuitatum & locorū cognoscūt) terminari debere spatio quadraginta quinquedierum à die latæ sententiæ per inferiorē iuxta tex. in l. 7. tit. 18. lib. 4. Recopil. quo tempore elapso, appellatio remaneuit deserta, neque aliud tempus, etiam ex iustissima causa concedi poterit, & licet de facto post
20 illud tēpus decuriones proferāt sentētiā, sententia erit nulla, vt eleganter resoluit Didac. Perez in l. 6. tit. 16. lib. 3. Ordin. vers. vtrū autē contra plures, quos ibi refert, & contra Panor. in c. de causis in prin. n. 10. de offic. deleg. Et à instantia peremptā lapsu tēporis ius
21 partis pereat? resoluit Thom. Grammat. in voto 31. num. 4. & Didac. Perez in Rub. tit. 1. lib 3. Ordin. vers. inquirendum est, & plures alias quęstiones de Instantia congerunt Marant. de ordin. iudic. 5 par. & Asinius in praxi iudici, capit. 3.

Ex 3. Annotatione.

SVMMARIA.

1 *IVdex, Actor, & Reus de substantia cuiuscunque iudicij sunt necessarij.*

2 *Testes de necessitate præcisa iudicij non sunt necessarij.*

3 *Iudicium, & sententia absque testibus & probationibus valet.*

4 *In*

4 *Intellectus verus ad text. in cap. 1. 4. quæst. 4. traditur.*

5 *Testes in iudicio debent esse distinctæ personæ à iudice, & ab accusatore, nec iudex, vel accusator supplent vicem testium.*

6 *Actoris officium quid sit, traditur.*

7 *Actor in omnibus causarum discussionibus, prior habetur, & in ire præponitur.*

8 *Actor quæ attendere debeat antequam actiones moueat traditur remissiuè.*

9 *Officium Rei quid sit explicatur, & quid sit iudicis officium.*

10 *Officium testium quid sit, demonstratur.*

Tertia Annotatio.

De personis necessarijs in iudicio.

1 IN Quocunq; iudicio, siue agitetur per viã actionis, siue accusationis, siue denuntiationis, siue inquisitionis, siue per officium iudicis, tres personæ de substantia eius interuenire debent, nempe Actor, vel accusator verus, vel fictus, Reus, & Iudex, vt ex definitione iudicij supra in prima annotatione tradita constat. Cui resolutioni non obstat, tex. in c. 1. 4. quæst. 4. & tex. in c. forus, de verborum signification. quibus probatur, in omni negocio quatuor personas interuenire debere, nempè Iudicem, Actorem, Reũ, & Testes, nam respõdeo primo, ad essentiam iudicij necessitate præcisa tres personas tantum necessarias esse, scilicet Iudicem, Actorẽ, & Reum, at verò necessitate causatiua quatuor personas necessarias esse, nempè, iudicem Actorem, Reum, & Testes in qua specie intelliguntur iura contraria. Testes enim non sunt necessarij præcisè, sed ad effectũ vt actor obtineat, nam actore non probante Reus absolui debet, l. Actor, C. de probatio. cap vni co, vt ecclesiastica beneficia, & in cap. fin. de
3 iure iurand. sine testibus enim ex probationibus iudicium & sententia tenent, secundũ Azouẽ in summa, C. de iudicijs, & Bart. in l. prolata definiantur. C. de sentent. & interlocutorio, & in l per hanc, C. de tẽporibus appella. Alexand. in cons. 105. num. 4 lib. 5. Panorm. in cap. afferre de præsumpt. Decius in cons. 294. volum. 1. num. 11. & 12. & Felin. in cap. ecclesia. n. 24 de constitutio. Et hanc interpretationem ad prædicta iura, tradit Deci. in Rubric. extra, de iudicijs, 2. lectura, numer. 3. vbi Beroi. num. 27. & nemine relato eam sibi vendicat Didac. Perez in Rubric. titulo 1. lib. 3. Ordinament. Quæ tamen inter prætatio ad tex. in dict. cap. 1. 4 quæst. 4. sub stineri nequit, cõfunditur enim ex verbo. Necesse, ibi positum, quod respicit omnes personas ibi descriptas sub vna determinatione, & sic pariformiter terminari debet, in l. iam hoc iure, ff. de vulg. Ideoq; sicut Iudex, actor & Reus sunt necessarij necessitate precisa, ita & eodẽ modo Testes. Quã obrem aliter prę dicta difficultas potest intelligi, scilicet; quòd quamuis Iudicium sit actus trium personarum in iudicio contendentium, non tamen inde sequitur, testes non contendentes adesse non posse in iudicio, secundum Basianã in Rubric. de iudic. colum. 2 relatum à Ripa, ibi num. 42. quæ tamen interpretatio discipiet Ripæ, quia arguit prædictam definitionem defectiuam esse, vt optimè pungit Ripa
4 vbi supra. Vnde verius intelligi potest tex. in dict capit. 1. quęstione 4. nempè quod ibi non difiniatur Iudicium à Fabiano Summo Pontifice, sed solummodo improbetur quidam abusus, quo vtebantur Orientales, scilicet, quod accusator, & aliquando iudex fungebantur munere testium in probandis criminibus, cùm tamen deberent necessario testes esse distinctę personæ, ab accusatore, & iudice. Quo circa Summus Pontifex ibi præcipit, quòd si testes fuerint producendi in iudicio, vel accusator vicem testium supplere non possint, sed quod quatuor personæ distinctæ debent adesse. Qui intellectus deprehenditur ex Architipo, in 2. Epistola Fabiani ad Episcopos Orientales, columna 6. pagina 115. idemque obseruandum erit in iudicio ciuili, quando Actor probare debuerit, quod asseuerauerit, iuxta text. in dict. l. Actor. Exquo intellectu deducitur tres personas de substantia iudicij necessarias esse Iudi-

dicem, Actorem, & Reum, vt supra resoluimus, cæterum testes non esse de substantia, sed ex accidenti, quando producēdi fuerint quo casu eadem necessitate præcisa debent esse distincti à iudice, & ab actore, & in hunc sensum est accipiendus, tex. in dict. cap. 1. 4. quæst. 4 & in d. c forus, & ita communiter præceptoris vniuersitatis Salmantinæ interpretantur, quę interpretatio planè deprehenditur, ex capit. nullus introducatur, 4. quæst. ne 4.

9 Officium actoris est, intendere, obijcere, & expetere, qui in omnibus causarū discussionibus prior habetur, & in iure præponitur,
7 cùm ipse sit qui causam moueat, vt in d. capit. 1. 4. quæst. 4. & in dict. cap. forus, §. omni eiusque officium voluntarium est, vt in rubro, & nigro, C. vt nemo inuitus agere, & notat Dominus Franciscus à Sarmiento, libro Selectarum, cap. 2. num. 1. Et regulariter omnis potest esse actor, qui prohibitus non reperiatur, vt tradit Speculator in tit. de actore num. 1. Qui ante litem mouendam attēdere debet ea, quę cōtinentur in principio, tit. 2. par. 3. vt laboribus partium & expēsis parcatur, & suæ conscientiæ consulatur.
8

9 Officium Rei est, intentata refellere, & petita negare, & officiū eius explicatur in proœmio titul. 3. par. 3. & est videnda regula, cū sunt partium iuncta sua gloss. de regul. iur. in 6. & in l. fauorabiliores, ff. de regul. iur. & notat Sarmiento, vbi supra. Et ad hos duos colligantes accedit iudex inter medius, cuius officium est, vtrumque Actorē, & Reū, æquis & benignis auribus audire, alteri damnum, alteri verò iustitiam adiudicans, iuxta tex. in l. inter litigantes, ff. de iudicijs.

10 Testium officium est, intentionem partiū probare & processus instruere, de quibus differendum erit infra in octauo tēpore viæ ordinariæ in 1. part. 1. Tomi. Sunt & aliæ personæ quæ in iudicio interueniunt ad instruēdos processus, & lites vt procurator, aduocatus, & tabellio, de quibus in sequentibus erit agendum.

Ex 4. Annotatione.

SVMMARIA.

1 *Definitio procuratoris ponitur.*

2 *Procurator dicitur, qui aliena negotia de mandato domini administrat.*

3 *Procurator in rem propriam impropriè dicitur procurator.*

4 *Disposita in procuratore ad lites nō procedūt in procuratore in rem propriam.*

5 *Procurator qui negotia aliena de mandato domini gerit, duplex est vnus ad lites, & alter ad negotia.*

6 *Procurator ad lites. ante litem contestatam, non potest alium substituere, nisi mandatum habeat cum clausula de substituendo.*

7 *Procurator datus post litem contestatam à domino, nō potest, alium substituere, nisi specialiter hoc in mandato contineatur.*

8 *Procurator ad lites tenetur comparere in iudicio cum mandato domini sufficienter instructus, alias processus reddetur nullus, nec domino preiudicabit.*

9 *Iudex compellere potest procuratorē, vt mandatum ostendat etiam parte non petente.*

10 *Procurator hodie in iudicio non est audiendus prius quam exhibeat sufficiens mandatum, à tergo manu aduocati subscriptum.*

11 *Iudex debet esse multum cautus, vt in primis faciat sibi ostendi mā datum in scriptis redactum.*

12 *Mandatum procuratoriū de iure probari sufficeret per testes, tamēde cōmuni praxi, & stylo iudiciorum probari potest per instrumentum.*

13 *Man-*

12 *Mandatum non probatur præſumptiue ex allegatione diuturni intẽporis.*

13 *Inſtrumentum mandati in ludicio produci debet; nec ſufficit, quòd tabellio de eo fidem faciat in proceſſu.*

14 *Iudex ante omnia inſpicere debet an mandatum ſit ſufficiens.*

15 *Mandatum ſpeciale in quibus caſibus requiratur, traditur remiſſiuè.*

16 *Proceſſus geſtus cum procuratore generali in cauſis requirentibus ſpeciale mandatũ, nullus eſt, etiamſi procurator datus ſit generaliter ad omnia, quæ ſpeciale mandatum exigant.*

17 *Procurator datus cum libera adminiſtratione expedire poteſt omnia quæ ſpeciale mandatum requirunt, niſi in his, quæ ſolent afferre graue damnum domino.*

18 *Clauſula cum libera adminiſtratione in mandatis potius ex abuſo, & ſtylo notariorum, quam ex voluntate domini ſolet apponi.*

19 *Mãdatũ ſpecialiter oõccſſũ ad aliquas lites, vel negotia nõ cõprehendit maiora, vel grauiora expreſſis quãuis adiecta ſit clauſula.* Y para en todos mis negocios, y pleytos q̃ tengo y eſpero tener, &c.

20 *Sindicus conſtitutus ad certa negotia mandatum ſpeciale requirẽtia & generaliter ad omnia, donare, vel renuntiare non poteſt.*

21 *Procurator conſtitutus contra certam perſonam in certa cauſa, & in omni alia intelligitur contra eundem, & non alium.*

22 *Manddatum contra vnum, & cõtra alios non includit illo digniores.*

23 *Mandatum conceſſum cum clauſula.* Y para en todos mis negocios, y pleytos que he, y tengo, y eſpero auer, y tener. *Solum modo includit lites præſentes, & ex iure de præſenti ortas, non tamen futuras, niſi dependentes ex litibus de præſenti.*

24 *Spes, & ſperare propriè dicitur, quando eſt ſpes probabilis ex aliqua cauſa de præſenti.*

25 *Mandatũ contra Titium cum clauſula generali:* Cõtra qualeſquier perſonas, &c. *non comprehendit Vniuerſitatem, Ciuitatem, aut Collegium, niſi ſpecialiter exprimantur.*

26 *Procurator ad lites conſtituendus debet eſſe maior 25. annis, nec minor poteſt.*

27 *Mutus ſurdus omnino, exul. bannitus procuratores conſtitui non poſſunt.*

28 *Criminoſus de crimine accuſatus procurator conſtitui non poteſt.*

29 *Plures arcentur à munere procuratorio, remiſſiuè.*

30 *Procuratores eſſe prohibentur clerici, & monachi.*

31 *Procurator in audientijs Regijs nemo poteſt eſſe, niſi prius examinetur, & ſi ex numero illius audientiæ.*

32 *Procurator nemo poteſt eſſe in illo tribunali, in quo certus numerus procuratorum deputatus fuerit, niſi ex eis ſit.*

33 *Procuratores plura hodie tenetur obſeruare remiſsiuè.*

34 *Prælatus Eccleſiæ, abſque mãdato capituli cauſas Eccleſiæ agere poteſt, niſi eſſent arduæ.*

35 *Vicarius perpetuus Eccleſiæ pro ſua vicaria agere poteſt, abſque mãdato Rectoris.*

36 *Prælatus Eccleſiæ in caſibus in quibus poteſt agere cauſas eccleſiæ, ſine mandato Capituli, poteſt ipſe ſolus procuratorem conſtituere.*

37 *Quæ perſonæ in iudicio pro alijs cõparere poſſint ſine eorum mandato remiſsiuè.*

38 *Iudex cũ primũ viderit proceſsum geſtum abſque mandato, non debet illum illuſorium iudicare, ſed inquirere prius de illo mandato.*

39 *Mandatum ad validitatem proceſſus ſufficit offerri etiam poſt concluſum in cauſa.*

40 *Procurator datus ad præparatoria tenetur dominũ defendere in præparatis.*

41 *Procurator primæ Inſtantiæ non tenetur dominum defendere in ſecũda inſtantia, quamuis à ſententia ata in prima inſtantia teneatur appellare.*

42 *Procurator ne dum debet iurare in animam ſui domini, verùm etiam in animam ſui ipſius.*

43 *Procuratoris officium de iure ciuili vile eſt, non verò de iure canonico, & num. 47.*

44 *Procurator officium aduocati exercere non poteſt.*

45 *Procuratoris officium à Principe conceſsum nobile eſt.*

46 *Procuratoris officium hodie in tribunalibus vbi certus numerus deputatus eſt, nobile cenſetur, cùm à Principe concedatur.*

47 *Procuratoris officiũ de iure canonico nobile eſt, nec infamis poteſt illud exercere.*

48 *Nobilis vtens officio procuratoris etiam non conceſſe à Principe priuilegia nobilitatis non admittit.*

Quarta Annotatio.

De Procuratore.

1 COLITIGANTES aliquando in iudicio comparent perſonaliter, ſponte, vel inuiti, vt putâ quando citati ſunt, vt in propria perſona compareant, aliquando verò in Iudicio per alios comparent, vt per procuratorem, ob idque aliqua de procuratore erunt adnotanda, & in primis quod procurator dicitur ille, qui aliena negotia mandato domini adminiſtrat, iuxta text. in l. 1. ff. de procurator.

2 & l. 1. titul. 5. part. 3. Vnde conſtat Procuratorem in rem ſuam in propriè dici Procura-

3 torem, cùm potius rem propriam quàm alienam agat, vt in l. qui ſtipendia, C. de procurat. & ibi Bald. nu. 1. Quo fit diſpoſita in procuratore adlites, non habere locum, in procu-

4 ratore in rem propriam, vt reſoluit Aſinius in praxi iudic. §. 28. c. 4. Et procurator, qui negotia aliena mãdato domini adminiſtrat, duplex eſt, vnus ad lites, alter ad negotia, iux-

5 ta tex in c. 1. §. licet, & §. fi. de procurator. in 6. procurator enim ad lites, de quo in noſtro propoſito, ante litis conteſtationem nequit alium ſubſtituere, niſi mãdatum habeat cum ſpeciali clauſula ſubſtituendi, vt in l. quod quis iuncta gl. 1. ibi, & in l. neque tutores, C. de procurato. & in dict. cap. 1. §. licet eodem titul. in 6. & in l. 19. titul. 5. part. 3. & Petrus Rochæ in praxi cauſarum ciuilium, cap. 5.

6 numero 11. Eſt tamen aduertendum, quòd ſit dominus priùs fuerit litem conteſtatus, & deinde procuratorem conſtituat, quod tunc procurator non poterit alium ſub-

ſubſtituere, niſi ſpecialiter hoc in mandato contingatur, iuxta gloſ. in cap. 1. §. 1. verbo, ab eo, de procurator. in 6. & firmant Bart. & Angel. in l. nihil, C. eod. Gregor. Lup. in l. 19. tit. 5. par. 3. vbi prædicta opinio probari videtur, & ſi oppoſitam teneant plures relati à Gregor. ibi, verbo. Si primeraménte.

7 Et iſte Procurator ad lites nomine alieno in iudicio comparens, tenetur cum mandato domini ſufficiēter inſtructus comparere, alioquin proceſſus erit nullus, nec procurator poterit domino præiudiciū inferre, vt probat tex. in l. ſi procurator, C. de procuratoribus, in cap. 1. extra eod. titul. & in cap. venerabilis, de dolo & contumacia, & ibi notat
8 Card. & eſt l. 10. titul. 5. p. 3. Ideoque receptum eſt iudicem ex ſuo officio procuratorē compellere poſſe, vt mandatum oſtendat, ne poſtea iudicium illuſorium reddatur, ſecundum gloſ. in cap. 1. verbo, Abſentia, de electio. in 6. & eam tāquam notabilem, & ſingularem ſequuntur Bald. in l. exceptionem, num. 7. C. de probationibus. Panormit. in cap. cauſamque 1. nume. 3. de iudic. & Alexand. in l. licet numer. 6. & 7. C. de procurator. Quam opinionem teſtatur magis cōmunem Deci. in cap. cauſamque 1. de iudic. numer. 2. ibi Barb. colum. 7. Quamuis contrarium tenuerit Imol. in cap. cum in iure peritus, de officio delegat. cuius opinionem cōmunem dicit Felin. in dict. cap. cauſamque, col. 2. Sed prior communis, iam hodie comprobata eſt iure nouiſsimo huius Regni in l. 3. tit. 2. lib. 4. Recop. & l. 55. tit. 1. lib. 3. Recopil. vbi ſtatuitur, quòd quādo procurator in iudicio comparuerit nomine alterius, prius quam audiatur, debeat oſtendere & producere ſufficiens mandatum, & à tergo manu aduocati ſubſcriptum, vt ſi poſtmodū inſufficiens aparuerit, & ex eo proceſſus annullā
9 dus venerit. Aduocatus teneatur ſoluere expenſas in lite factas.

Ideoque iudex debet eſſe multū cautus,
10 vt in primis faciat ſibi oſtendi mandatum in ſcriptis redactum, licet enim de iure commu
11 ni ſufficeret mandatum procuratorium per teſtes probari, ſecundum gloſſ. in capit. 1. verb. Portioribus, extra, de procuratoribus, quam ibi commendat Ioan. de Imol. num. 4. idem tenet gloſſ. fin. in l. Maritus, C. de procuratoribus, Doctores in l. non ſolum, §. qui aliena, ff. de procuratorib. & omnes cōmuniter ex Iaſ. in l. 1. n. 6 & 7. C. eod. tit. & Boer. in deciſ. 281. num. 1. In praxi tamen receptum eſt, mandatum probari per inſtrumentum, & non per teſtes, ſecundum Ioan. Andræam, in Additionibus ad Speculato. tit. de procuratore, §. ratione, nu. 2. ſuper litera A. Et ita ſtylo iudiciorū obſeruari teſtatur Gregor. Lup. in l. 21. tit. 5. par. 3. in gloſ. 1. & Didac. Perez, in l. 1. tit. 4. lib. 3. Ordin. col. mihi, 893. in fin. & Petrus Rochæ in ſua praxi cauſarū ciuiliū, c. 5. n. 13. idque ſatis aperte
12 diſponitur in d. l. 3. tit. 2. lib. 4. Recop. Quo fit nō ſufficere diuturnitatem temporis allegare ad probandum præſumptiuè mandatū ſecūdū Bald. in l. 2. num. 2. verſ. quæro quid ſi dominus, C. ſi ex falſis inſtrumētis, & Bal. in l. 1. C. de rebus alienis non alienandis. Aymon Craueta de antiquitate temporis 2. par. num. 46. & omnes communiter ex Balbo de præſcript. 1. part. 3. partis, quæſt. 10. numer. 30. & ex deciſione Pædemontan. 175. numer. 4.

13 Quinimo non ſufficeret, ſi Tabellio fidē in proceſſu faceret, procuratorem mandatū habere, imò requiritur, quod inſtrumentum ipſius mandati in iudicio producatur, ſecundum Angel. in l. ſi donationē, C. de donatio. & in l. 2. C. de teſtament. & in l. ſciendum, ff. de verborum, & Alexand. in conſ. 6. num. & lib. 4. In tantum quod nō ſufficeret, Si Tabellio diceret, pro vt apparet in mādato pro curatorio coram me antea confecto, de quo fidem facio, ſecundum Ange. vbi ſupra, quē ſequitur Iaſ. per tex. ibi in Authentic. ſi quis in aliquo, numer. 7. C. de edendo, & Boerius in deciſione 281. num. 3. & Auiles in cc. pretorū, cap. 15. num. 23. & ita in praxi obſeruā dum eſt: tametſi Fulgoſius in conſilio 181. contrarium tenent, & eum ſequatur Iaſ. ſibi contrarius. Et probatio huiuſmodi mandati incūbit procuratori aſſerenti, ſe mandatum habere; ſecundum Panormit. in cap. coram, n. 6. & 9. Felin. num. 8. de offi. deleg. & Panorm. in c. 1. num. 5. de procuratoribus.

14 Itaque iudex in primis inſpicere debebit an mandatū ſit ſufficiens ad expeditionem illius cauſæ, & an in ea ſpeciale mandatum re
15 quiratur, & quæ negotia mandatum ſpeciale exigant, tradit gloſſ. in capit. qui ad agendum de procurato. in 6. gloſ. in cap. coram, de in integrum reſtitutione, verbo, Mandatum, & notat Couarr. lib. 1. variarū, cap 6. numer. 2. gloſ. in l. illud, §. fin. ff. de minorib. gloſ. in l. ſi quis mihi bona, §. ſed vtrū, verbo, Specialiter, ff. de acquirend. hæred. gloſ. in §. præteaca, Inſtit. de his per quos agn. poſ. & triginta, & octo cauſas mandatū ſpeciale exigentes, congerit Philiph. Franc. in dict. capit. quid ad agendum, & 73. cummulat Firmianus in ſuo Repertorio, verbo,

Mandatum in quibus cãsis mandatum generale nõ sufficiet, alioquin processus gestus
16 cũ procuratore generali nullus erit, ideoq; procurator generaliter cõstitutus ad omnia, quæ speciale mandatum exigant, non poterit paciſci tranſigere, iuramentum deferre, in integrum reſtitutiõnem petere, neque alia, quæ ſpeciale mandatũ exiſtant, per tex. in d. c. qui ad agendum, quem explicat Couarr. lib. 2. variarum, cap. 5. numer. 8. ad idem eſt tex. in l. mandato generali, ff. de procurat. & l. 19. tit. 5. part. 1. niſi mandatum conceſſum
17 ſit cum libera adminiſtratione, nã procurator cũ libera adminiſtratione expedire poterit omnia, quæ ſpeciale mandatũ exigant, vt in dict. c. qui ad agendũ, & in l. tranſactionis, C. de tranſactio. & in l. procurator cui generaliter, ff. de procurato. & in l. 19. tit 5. part. 3. notat Bald. in l. illud, ff. de minoribus, & Ias. in l. indebitam, ff. de cond. indeb. & Couar. lib. 1. variar. c. 6. n. 3. verſ. quinto. Quod tamen non procedit his, quæ ſolent aſſerere graue damnũ, & præiudicium domino mãdati, propter abuſum notariorũ, qui potius
18 ex eorum ſtylo, quam ex mandato, & volũtate *domini prędictam* clauſulam. Cum libera, &c. apponere ſolent, ſecundum Ange. in l. licet, colum. 1. C. de locato. Bald. in rubri. C. de his quæ in fraudem creditor. Panorm. in cap. 1. vt in lite *non conteſtata*, num. 28. Molineum in cõſuetudinibus Pariſienſibus, tit. 1. p. 10. quæſt. 3. & Gregor. Lup. in l. 19. tit. 5. p. 3. verbo, Quando, & verbo, Qualquier, Villalpãdum in l. 22. tit. 1. par. 7. 3. p. quæſt. 12. nu. 61. & Couarr. in Rubr. de teſtam. 2. p. numer. 14. & in lib. 1. variarum, cap. 9. nu. 3. verſi. quinto.

19 Præterea inſpici debet, an mandatum ſit ſpecialiter conceſſum ad aliquas lites, vel negotia: nam licet poſtmodum ſequatur clauſula conſueta apponi, ſcilicet. Y para en todos mis negocios, y pleytos que tengo, &c. non comprehendit maiora, vel grauiora, quã ipſo mandato ſint expreſſa, quia in quibuſcũque diſpoſitionibus receptum eſt, quod clauſula generalis capiat reſtrictionẽ ab his, quę ſpeciatim præceſſerunt, ſecundum Barba. in cap. ſedes, n. 158. & ibi Felin. colum. 7. verſ. Quinta declaratio, poſt Anton de Butrio, ibi extra de reſcript. Quamuis contrarium ſentiat gloſ. ibi, verbo, Maiores, & late probant Imol. num. 6. Panorm. & Decius, nu. 7. poſt Innocent. Et quod id mandato procuratorio clauſula generalis capiat reſtrictionẽ ab his quæ ſpeciatim præceſſerunt, efficaciter probat tex. in Clemen. 2. de procurato. extra tione ibidem præſcriptã, quæ cum ſit generalis non reſtringitur ad exẽplũ argum. l. regulæ, §. & licet, ff. de iuris & facti ignorantia, & ita in mandato procuratorio agnoſcunt Decius, num. 8. & Felin. num. 3. in dict. cap. ſedes quidquid, ibi: repugnauerint Panormit.
20 & Imol.

Ex quibus Alexan. in conſ. 22. lib. 1. n. 8. & 9. conſuluit, ſyndicum conſtitutum ad certa negotia, mandatũ ſpeciale requirentia, & generaliter ad reliqua omnia ſpeciale mãdatum exigentia, non poſſe donare, vel renũciare, qui hæc ſunt graniora expreſsis. Similiter procurator conſtitutus contra Titium, in tra cauſa, & in omni alia, intelligitur cõtra eũdem, & non alium ſecundum Roma. in ſingulari 155. & Decius conſ. 502. numer. 9.
21 par. 4.

Pari modo mandatum conceſſum contra *Titiũ debitorẽ*, & *contra alios*, non *inclu*dit digniores, vt optime aduertit Anania in dict. cap. ſedes, num. 3. contra Ancharr. in c. 2. de reſcript. in 6. in quam rem facit gloſ. or
22 dinaria in c. fin. verbo, Speciali de procur. in 6. conſequitur etiam mandatum conceſſum cum clauſula. Y para en todos mis negocios y pleytos que yo tengo y eſpero auer y tener, &c. Solũ cõprehendere lites præſentes, & ex iure de preſenti ortas, non tamen lites futuras, quę ex iure de futuro poſſ mandatũ conceſſum oriantur, ſecũdum glo. in l. damni infecti, §. ſi is qui, ff. de damno infecto, gl. in l. omnium, verbo, Dantur, ff. de procuratoribus, vbi Bart. & alij, Ange. in §. preterea, n. 33. Inſtit. de except. Felin. in cap. relatum, num. 8. de officio deleg. Quod verum eſt, niſi lites futurę dependerent ex litibus de preſenti, ſecundũ Ioannem Andreã in addit ad Speculatorem, tit. de procurat. §. ratione autem, n. 11. ſuper litera, C. quẽ ſequitur Gregorius Lupus in l. 14 tit. 5. par. 3. verbo, Sobre tal mi pleyto, &c. Nec his obſtat illa clauſula. Que eſpero auer y tener, &c. nã redigẽda eſt ad lites futuras dependentes ex iure de preſenti, non vero de futuras, & in ſparatis,
23 ad quas nullum ius de preſenti haberet. Spes enim ſperare dicitur proprie quãdo eſt ſpes probabilis ex aliqua cauſa de præſenti, iuxta tex. cum gloſ. l. ſpem, C. de donatio. l. propter ſpem, ff familiæ herciſcund. Bart. l. poſt emancipationem, §. 1. num. 2. & 3. ff. de liberatio. legat. Tiraquel. in l. connubia. fol. 131. numer. 7.

24 Conſequitur deinde, quod mandatũ conceſſum contra Titium, & cum illa clauſula generali. Y cõtra qualeſquier perſonas, &c. nõ

com

comprehendit Vniuersitatem, Ciuitatem, & Collegium, nec sufficiens erit ad litigandum cum illis, dummodo generaliter Vniuersitas Ciuitas, vel Collegium non exprimatur pro curator enim datus contra omnes personas, non comprehendit Vniuersitatem, vel Collegium, secundum Archidia. in cap. 2. de rescript. in 6. vbi Ioan. Andr. & Dominicus, col. 3. Bald in Auth. item quencunque, C. de epis. & cleri. & Felin. cap. eam te, num. 15. de rescript.

26 Insuper incipiendum erit, an procurator ad lites constitutus maior sit vigintiquinq; annis, quia nemo ante illã etatẽ constitui debet,
27 vt probat tex. in l. minor, ff. de procurato. & qui generaliter, §. fin. de procurat. in 6. l. 5. ti
28 tu. 5. p. 3. Nec etiam mutus, surdus in omnino, exul. bannitus constitui poterunt procuratores, iuxta tex. in l. 2. l. mutus, ff. de procurato. nec criminosus, vt in l. reũ, C. de procurato. dummodo de crimine capitali fuerit ac
29 cusatus, vt in d. l. 5. tit 5. par. 3. & ibi Gregor. Lup. nec alij de quibus in l. nec fœmina, ff.
30 de procurator. in l. placet, C. de episcopis, & cler. in l. quæ absente, & in l. militẽ, C. de procurat. & in cap. post cessionem de probatio. & in cap. 3. n. clerici, vel monachi, & in l. 5. tit. 5. par. 3. & in l. 7. tit. 25. lib. 4. recopil.

31 Nec hodie in audientis regalibus poterit quis fungi officio procuratoris prius quam examinetur à præside, & auditoribus, & sit
32 ex numero procuratorum illius audientiæ, vt inquit tex. in l. 1. tit. 4. lib. 2. recopil. nec in alijs tribunalibus inferioribus (vbi certus numerus procuratorũ deputatus est) poterit vnus pro alio interuenire, iuxta prouisiones
33 Regias, quas habent illi qui ex numero sunt. Et plura quæ hodie teneantur obseruare pro curatores, præscribuntur in tit 26. & 24. lib. 2. recop.

34 Erit tamen aduertendum, quod prælatus ecclesiæ absque mandato Capituli poterit causam ipsius ecclesiæ agere, vt sentit glos. in Lait prætor, verbo actiones, ff de iure de liber. & firmat Innocentius in cap. edoceri, n. 4. de rescript. & hanc esse communem opinionem testantur Panorm. numer. 6. & Felin. num. 2. in dict. capit. edoceri, & Augustinus in c. ex literis, num. 45. de probatio reiecta glos. 1. in cap. inter dilectos, de fide instrumen. & glos. 1. in dict. c. edoceri, & glo pen. in cap. de procurato. & glo. 1. in c. contingit, de transactio. & glos. in cap. causamque, 1. de jud. Quarum glossarum opinio saluari potest in casu arduo in quo mandatum Capituli necessarium est, et secundum Panormit. &

35 And. Barba num. 31. in d. cap. edoceri. Pari modo Vicarius, perpetuus cuiuslibet ecclesiæ pro sua vicaria agere poterit, sine mandato rectoris, secundum Panormit. in c. G. perpetuus, nu. 2 de fide instrum. & fin. glos. 1.
36 ibi contrariũ velit. Imo in omnibus casibus in quibus solus prælatus potest esse in iudicio pro sua ecclesia absque mandato, Capituli, poterit ipse solus procuratorem constituere, absque consensu Capituli, secundũ communẽ ex Abbate in dict. cap. edoceri, & ibi
37 Barba. n. 9. per tex. in dict. c. petitio. de procurato. Et quę alię personę possunt pro alijs absque eorum mandato in iudicio cõparere traditur, in l. 10 tit 5. p. 3. vbi eleganter Gregorius Lupus resoluit. Ceterum si iudex inspexerit, processum gestum fuisse per procuratorem, nec de mandato domini in processu constiterit, non debebit statim sententiã proferre: declarando processum ex defectu procuratoris illusorium esse: sed prius inuestigabit, an procurator ille mandatum sufficiens habuerit, & si inuenerit, quod habuerit
38 debet ei præcipere, vt illud exhibeat, & in
39 processu producat: nam ad validitatem processus sufficit mandatum quandocunque offerri, etiam post conclusum in causa, secundum Rotam nouam. 145. numer. 3. in fin. & antiquam 247. & Felin. in capitul. suscitatus, numer. 15. de rescript. & Bantium in tra ctat. de nullitate sententiæ ex defecto mandati, nn. 116. & Specul. tit. de procuratore, §. ratione igitur, num. 18. & 19. & probat l. 16. styli. Et ita in praxi memini fecisse obseruari
40 in causa cuiusdã amici Rursus aduertendũ erit, quod procurator constitutus ad præparatoria tenetur defendere dominum in præparatis, secundum Bart. per tex. ibi, in l. qui proprio, §. item quæritur, ff. de procurato.
41 non tamen procurator primæ Instantiæ tenetur defendere dominum in secunda instantia, quamuis a sententia lata in prima instantia teneatur appellare, vt in l. inuitus, C. de procurato. & tenet Bar. vbi supra, & Nauar.
42 in rubric. extra de iudicijs, num. 5.

Denique aduerte, quod procurator nedũ tenetur iurare in animam domini, verũ etiã in animam sui ipsius, alias haberet locum pœna, cap. fin de iuramento calu. quia ipse itaca lumniari potest sicut dominus, secundũ Rotã antiq. 1. sub tit. de iuramento calumn. & eod. tit. in nouis. decis 1. glos in Auth. principales, verbo, Migrauerit, C. de iur. iur. propter calum. dam. glos. c. 2. § 1. verbo. Ab ipsis, de iuram. calum. in 6. Ange. §. nũc admonendi, colum. 1. num. 6 Instit. de pœna teme

relitig. & Belam. in cap. cum in causa, nu. 4. de iuram. calum. Et ita in fin. cuiuslibet petitionis preiudicialis dicitur. (E juro en forma de derecho, en anima de parte, y la mia).

43 Vltimo aduerte, officium procuratoris vi-
le esse, vt probat tex. in l. si quia procuratio-
nem, C. de decurio. lib. 10. & in §. fin. iustit.
44 de exceptio. ideoque procurator non potest
officium aduocati exercere, secundū glos.
l. generali, C. de tabul. lib. 10. & tradit Bart.
in l. 1. C. de primi. lib. 12. Bald. in l. Senato-
res, lect. 1. ff. de senator. Iason. Rub. C. de pro-
45 curator. & Tiraq. in Tract. de nobilitate, c.
29. n. 13. tamē si officiū procuratoris à Prin-
cipe esset concessum, nobile esset: vt resoluit
Rebuffus in consilt. Reg. Gall. Tracta. de sen-
ten. execut. glos. 15. n. 5. pag. 422. & Boer. in
quæst. 222. quia habens officium à Principe
dicitur dignitatem habere, iuxta tex. in l. ne-
46 mo, C. de dignit. lib. 12. Vnde cū hodie offi-
ciū procuratoris à Rege, cōcedatur in tribu-
47 nalibus, vbi certus numerus deputatus est,
existimo ibi officiū nobile esse. De iure tamē
canonico est officium nobile, & ita illud nō
potest exercere infamis, vt cap. 1. 3. quæst. 7.
notat glos. 2. in cap. cum deputati de iudi. &
ibi Panor. n. 6. & latius in cap. Imperatores,
n. 9. de iuram. calum. vbi aliter distinguit. Et
ita est tenendū, & sit Petrus Rochæ nouissi-
me in sua praxi causarum ciuil. c. 5. n. 9. con-
tendat omni iurè officiū procuratoris ad li-
48 tes nobile esse. († Et vide Caualcanēū in de-
cisione 41. n. 3. cum sequentib. vbi latè agit
de offi. procuratoris & tabellionis) Verùm li
cèt hoc officium à Principe non esset cōces-
sum, & per cōsequens vile esset, nihilomi-
nus tamen si aliquis nobilis eo vtatur nō pri-
bauitur, nobilitatis priuilegijs, quò ad cōtri-
butionē, tributorum, vt optimè resoluit Co
uarr. in pract. quæst. cap. 19. num. 7. etsi addi-
tionator. Abb. in c. cùm deputati, n. 6. de iud.
contrarium teneat. Plura de procuratoribus
videnda erunt in Speculat. tit. de procurato-
re, & apud Manſuetu. in sua practica titul. de
procuratore, & in toto tit. 15. part. 3. & in tit.
25. lib. 2. Recop. & apud Lusitanos, lib. 1. Or
dinationum, tit. 88. & tit. 50.

Ex 5. Annotatione.

SVMMARIA.

1 *Aduocati in iure dicuntur postu-
lantes.*

2 *Postulare quid sit declaretur.*

3 *Aduocati officium laudabile est, &
aduocatus quæ obseruare debeat,
vt munere suo digne fungi dicatur
traditur.*

4 *Aduocatus debet esse modestus in
sermone.*

5 *Aduocato verboso, & procaciter
loquenti pena suspensionis ab officio
imponi potest.*

6 *Aduocatus debet esse veracissimus,
tam in verbis, quàm in scriptis.*

7 *Aduocati non possunt esse infideles,
hæretici, excommunicati, infames
procuratores.*

8 *Aduocati non possunt esse minores
decem & septem annis, nec fœmi-
næ, nec alij.*

9 *Aduocatus priusquam officium ad
uocationis incipiat, habere debet pe
ritiam vtriusque iuris, & experiē
tiam negociorum, nec sufficiet, solā
experientiam habere.*

10 *Aduocatus qui absque iuris peritia
& negociorum experientia officio
se ingerit, mortaliter peccat.*

11 *Aduocatum per spacium quinque
nij operam iuris prudentiæ dedisse,
necesse est.*

12 *Ad aduocationis officium admit-
tendus debet esse hodie graduatus
in iure canonico, vel ciuili.*

13 *Gradus bachalaureatus per quin-
quennium, & aliud breuius spatiū
in nonnullis vniuersitatibus acqui-
ritur.*

14 *Lex Regia Recopilationis solum-
modo requirit, vt quis possit esse
aduocatus, quòd graduatus sit in
iure*

iure Pontificio, vel Cæsareo.

15 Aduocatus non debet esse qui prius nõ fuerit examinatus, & approbatus à Præside, & ab auditoribus Regijs in suis audientijs, vel à iudicibus tribunaliũ inferiorũ, positusque in matricula aduocatorum.

16 Aduocatus in principio sui officij, & quolibet anno iuramentũ præstare debet, quòd bene exercet suum officium.

17 In tribunalibus inferioribus de consuetudine non obseruatur, quòd aduocatus examinetur, & iuramentum præstet.

18 Aduocatus summè curare debet in exordio litis, quòd sua pars veritate facti narret, & quòd narrationẽ facti in scriptis à parte recipiat, & ibi quare id facere debet.

19 Aduocatus relatione facti sibi à parte facta interrogare debet, an probationes actionis, vel defensionis habeat.

20 Victoria causæ ex probationibus pẽdet.

21 Aduocatus semper studere debet, ad decisionem, & defensionem suæ causæ.

22 Ius Regni Castellæ in decisionibus causarum qualiter obseruari debeat.

23 Causæ in Regno prius decidi debet per pragmaticas Regias post promulgationem legum nouæ Recopilationis.

24 Pragmaticæ ante nouam Recopilationem editæ, sunt abrogatæ per leges eiusdem Recopilationis.

25 Pragmaticis non existentibus, causæ prius decidendæ erunt per leges nouæ Recopilationis.

26 Lex nedum corrigitur per legem posteriorem tempore, merum etiam per posteriorem in ordine, quando de die promulgationis non constat.

27 Prior pars legis per posteriorem corrigitur.

28 Quando dubitatur de tempore promulgationis legis, & de loco situationis eius, quid sit obseruandum remissiue traditur.

29 Lex priori loco sita maiori æquitate nitens præferri debet in obseruatione legi posteriori loco sitæ.

30 Causæ in Regno decidendæ erunt per leges Fori, vel styli deficientibus pragmaticis, & legibus Recopilationis, dummodo leges Fori, & styli ratione nitantur, & in vsu, & obseruantia sint.

31 Allegãti pro se legem Fori, vel styli incumbis onus probandi illam l. in vsu esse.

32 Praxis, & forma articulandi, & probandi leges styli in vsu esse, traditur remissiue.

33 Stylus, & forus quid significent, & in quo differãt traditur remissiuè.

34 Foro legum generali derogatur per municipale.

35 Leges partitarum indecidẽdis causis sunt obseruandæ in defectu pragmaticarum, legum Recopilationis, & Fori, vel styli.

36 Deficiente iure Regio recurrẽdum erit ad ius canonicum, & non ad ciuilem

ciuilem cauſis decidendis, & in foro Eccleſiaſtico deficiente iure canonico ad ius Regium erit recurrendum.

37 Aduocatus poſtquam exactè intellegerit ſuũ clientulum iuſtam cauſam habere, illam tuendam ſuſcipiat.

38 Aduocatus nunquam debet clientulo victoriam cauſæ repromittere.

39 Aduocatus nullo modo ſuſcipere debet iniuſtam cauſam protegendam aliòquin ſi ſciens ſuſceperit, mortaliter peccat, & ad reſtitutionem dãni aduerſarij, & reſartionem expẽſarum ſui clientuli tenetur.

40 Aduocatus qui à principio litis intellexit, ſuum clientulum iuſtam cauſam habere, ſi ex poſt facto iniquã eſſe cognouerit, ſtatim deſerere debet, cautè tamẽ abſque periculo ſui clientuli, aliàs ad damnum, & expenſas tenetur, etiamſi ſuus clientulus inſtet, vt eius cauſam iniuſtam defendat.

41 Aduocatus tuta conſcientia non poteſt conſulere ſuo clientulo, quòd cũ aduerſario paciſcatur, quando intelligit cauſam clientuli iniquam eſſe.

42 Aduocatus an in cauſa dubia patrocinari poſſit, remiſſiuè.

43 Aduocatus ad damni reſartionem tenetur aduerſario, quando per cauillationem, vel aliam fraudem iuſtam cauſam abſtulit eidem, vel aliud grauamen intulit, & de iure Regio arbitrio iudicis eſt ſuſpendendus ab officio.

44 Aduocatus propter negligentiam, vel imperitiam amittens cauſam iuſtam ſui clientuli mortaliter peccat, & ad intereſſe ſuo clientulo tenetur cum duplo, quando iactabat ſe peritum, cum non eſſet, & clientulus imperitiam eius ignorabat: ſi verò eam ſciret ex ſolo dolo, & lata culpa teneretur.

45 Aduocatus cauſam ſui cliẽtuli ſumma fidelitate defendere debet.

46 Aduocatus iura, & arcana ſui cliẽtuli reuelans parti aduerſæ, ad quid teneatur, docetur.

47 Aduocatus non debet fauere parti aduerſæ etiam in ſecunda inſtantia.

48 Aduocatus in ſtipendio, & mercede, debet eſſe æquus, & honeſtus: nam licèt poſſit vendere iuſtum patrocinium, non tamen plus debito exigere debet.

49 Aduocatus etiam ſi abſque reuolutione librorum patrocinium præſtet, illud videre poteſt.

50 Aduocatus pro modo litis, & laboris, & fori conſuetudine mercedem exigerè debet, alioquin plus debito exigens mortaliter peccat, & ad reſtitutionem tenetur.

51 Aduocatus tuta conſcientia percipere poteſt gratis oblatum vltra ſalarium à lege taxatum, quod an hodie verum ſit ſtante lege Regia declarat author.

52 L. 19. tit. 16. lib. 2. Recop. prohibens aduocatis vltra ſalarium à lege taxatum aliquid etiam vltro oblatũ percipere, nouè declaratur, quando

do tempore ministerij illud datum esset.

53 *Aduocatus finito ministerio sponte datum vltra salarium taxatũ recipere potest.*

54 *Circunstantia temporis facit præsumi aliquid datum gratis esse, vel in fraudem prohibitionis simulatè.*

55 *Prohibitus dare vel accipere aliquid pro aliquare, non censetur prohibitus dare, seu gratis oblatũ suscipere, quia cessant verba, & mens prohibitionis.*

56 *Circustantia temporis, & quantitatis muneris dati, vel qualitatis personarũ, arguit, spote oblatum simulatè conceptum esse in fraudem prohibitionis.*

57 *Interpretatio vera, cap. si quis obieeerit, 1. quæst. 3.*

58 *Interpretatio tex. in cap. fin. quæstio. 3.*

59 *Interpretatio tex. c. 1. de simonia, cap. statutũ, §. insuper, de rescript. in 6. cap. statuentes de censib. in 6. decreti Cõcil. Trident. sess. 21. de reform. cap. 1.*

60 *Leuitas muneris dati, suadet potius ex amicitia & beneuolẽtia, quam pro ministerio gratis datum esse.*

61 *Circunstantiæ temporis, personarũ & quantitatis muneris dati considerari debent adiudicandum, an gratis oblatum sit, an simulatè in fraudem prohibitionis.*

62 *Intellectus l. 8. tit. 9. lib. 3. Recopil. & l. 5. tit. 9 lib. 3. Recop. & l. 1. tit 21. c. de los derechos, vers.* Y mãdamos que los dichos escriuanos, *libr. 4. Recopil.*

63 *Aduocatus olim cum clientulo non poterat paciſci de quot aliti pro mercede sui laboris: hodie vero vigesimam partem percipere potest in consilio supremo Regio, & in audiẽtijs Regijs dummodo nos excedat summam triginta mille marapetinorum, & in tribunalibus inferioribus non debet excedere medietatem illius summæ.*

64 *Aduocatus non potest aliquid percipere nomine palmarum, & victoriæ.*

65 *Aduocatus tenetur præstare gratis patrocinium pauperibus, vbi stipẽdio publico non est constitutus aduocatus ad causas pauperum.*

66 *Aduocatus in libellis non debet citare iura & leges, sed solũmodo narrare factum cum rationibus.*

67 *Aduocatus non debet patrocinari contra aliquam legem expressam huius regni.*

68 *Aduocatus inquirere debet à tabellionibus, procuratoribus, & à viris expertis de stylo audientiæ in qua patrocinatur.*

Quinta Annotatio.

De Procuratore.

1 2 ADVOCATI in iure dicũtur postulãtes, iux tex. in l. 1. §. postulare, ff de postu. postulare enim nihil aliud est, quã ius alicui & legitimã causam expressis demõstrationibus ostendere, firmis rationibus cõprobare, statutis & legibus in iudicio tueri, atque defendere, quod omne proprium aduocatorũ est, vti constat ex definitione

3 tione Iuriſconſulti in l.1.§.poſtulare, ff.de poſtulã.quorum officium laudabile eſt,iuxta tex.in l. laudabile,C.de aduocatis diuerſorumiudicum, & in cap. quia epiſcopus, 5. quæſt.3.tradit Cagnolus in repet.l. 2. ff.de origine iuris numer.11 & qui dignè hocmunere fungi velit ſequentia obſeruare debet.

4 Primò vt bonis moribus preditus ſit,ideoque debet eſſe modeſtus in ſermone, iuxta illud eccleſ.28.aurum & argentum tuũ cõfla & verbis tuis fac ſtatoram,& ori tuos frænos reſtos, &c. alioquin aduocato verboſo, &
5 procaciter loquenti imponi poteſt pœna ſuſpẽſionis ab officio,ſecũdũ gloſ.in l.ex ea, ff. de poſtu.commendatã à pluribus relatis per Rebuffum in repet.l.vnicæ, numer.3. C.de
6 ſententijs,quæ pro eo quod intereſt. facit l. 7.& 12.tit. 6.part.3.Veracimuſque debet eſſe,tam in verbis,quàm in ſcriptis, nec falſas leges aut correctas allegare debet, quia incideret in pœnam falſi,iuxta l.fin.ff.ad l.Cornel.de fal.& l.x. §.hunc igitur,C.de Iuſtinia no.Cod.confir.not.Bart.l.omnes populi,n.
7 68.de Iuſt.& iur.l.1.tit.7.part.7.Et ob defectũ bonitatis plures arcentur ab officioaduocationis,vt puta infideles,hæretici,ex cõmunicati,infames,procuratores, & alij de quibus in l.1.cum ſuis,§.eſt de poſtul.& in 5.tit.
8 6.par.3. Parimodo ob defectum naturalem, vel corporalem ab huiuſmodi munere prohibentur;nempè fœminæ,minores 17.annorũ cæci,& alij de quibus in d.l.1.ff.de poſtuland.& in l.15.& 30.tit. 16.lib.2. Recop. & l.7.tit.25.lib 4.Recopilat.tradit Damhoudetius in ſua praxi,cap.96.

9 Secundò obſeruet etiam aduocatus,quòd priuſquam ad exercitium aduocationis accedat,habeat peritiam vtriuſque iuris,& experientiam negotiorũ,idque veriſimilibus cõiecturis cognoſcat,nam non ſufficit experiẽtiam cauſarum habere,ſecundum Bart in l.1. §.poſtulare,ff.de poſtul.quem ſequitur Mõtaluus in reportorio legum regni,verbo.Ad
10 uocati,& ſi gloſ.in d.§.poſtulare,verbo,Exponere,contrariũ velit, alias enim ſi abſque vlla iuriſperitia,& negociorum experientia ſe ingerat officio aduocationis à mortali culpa immunis nõ erit,vt eleganter docet Soto lib.5.de Iuſt.& iur. queſt.8.art.2. in fine, & Nauar.in Manuali Hiſpano,& Latino,c.25.
11 nu.28.verſi. primo. Quo circa ſpatio quinque,annorum debet operam dare iuriſprudentiæ,ex tex.in prooemio Digeſtorum, §. duobus, & in l.iuuemus, §. ne de cæteto,& ibi gloſſ.verbo.Per ſtatuta,C.de aduocatis diuerſorumiudicum,gloſ.in l.1.§.aduocatus,verbo.Quoquo,ff.de varijs & extraor
12 dinar.cognit.Bart.in 1.conſtitutione Codicis,colum 1.& omnes docto,in l.2.Tauri.& ita hodie debet eſſe graduatus in iure Canoni,vel ciuili,iuxta tex.in l.1.tit.16.lib.2 reco
13 pilat.Vnde cum gradus baccalaureatus per quinquennium in hac Vniuerſitate Salmantina,& per aliud breuius tempus in nonnullis alijs acquiratur,non requiritur in aduocato ſtudium decem annorum,prout requirebat pragmatica 58.folio 64. Regum catholicorũ:quia hodie prædicta l.1.recop. ſolummodo requirit aduocatum graduatum eſſe.
14 Nec obſtat dict.pragmat.58. nã iam cũ alijs ante recopilationẽ conditis eſt abrogata,vt cõſtat ex pragmatica poſita in initio recopilationis.Quinimo aduocatus debet eſſe examinatus,& approbatus à præſide,& ab auditoribus Regijs,vel à iudicibus inferiorumtribunalium,ponique debet in matricula aduocatorũ aliter enim non poterit munus exer-
15 cere;iuxta tex.in l.1.titul.16.libr.2. recopil. & antea de iure communi erat deciſum in l. nemini licere,C.de aduocatis diuerſorum iu-
16 dicum,cui cõuenit l.13.tit.6.par.3.debetque in principio ſui officij,& quolibet anno iuramentum præſtare de bene exercendo ſuũ
17 officium iuxta tex.in l.2.tit.16.lib.2.recopilat.Sed licet hoc de iure verum ſit, tamen de conſuetudine apud tribunalia inferiora,hodie aduocatus nec examinatur,nec iuramentum præſtat.

18 Tertio obſeruet deinde aduocatus, quod in exordio litis curet,quod ſua pars facti veritatem narret, cum ex facto ius oriatur, vt in l.ſi ex plagijs,§ incliuo,ff.ad l.Aquil l.4. titu.16.lib.4.recopil. relationemque facti in ſcriptis recipiat ſubſcriptam manu propria crientuli, ne poſtmodum clientulus dicat, cauſã amiſſam fuiſſe culpa ſui aduocati:quia
19 non allegauit iuxta narrationem facti,ita diſponit l.14 titul. 16.lib.2 recopilation. Qua relatione ſic ſuſcepta, debet interrogare ſuũ clientulum,an probationes ſuæ actionis, vel
20 defenſionis habeat,ex quibus victorie cauſę pendet, iuxta tex. in l.duo ſunt Titij, ff.de teſtam.tutel.deficiente enim probatione, & ipſum ius corruit,vt in capit. plerumque 2.
21 quæſt.7.& ſi clientulus aſſeuerauerit,ſuæ intentionis probationes habere,tunc aduocatus ſemper operã iuri dabit in reboluẽdis libris,& allegationibus prælegẽdis,ad deciſionem, & defenſionem cauſæ ſui clientuli, ex mente glo.in cap.non licet, 11.queſt 3.& in l.3.tit 16.lib.2.recop.ibi.Y eſtudiando el de

recho,

recho,&c. Iuxta ordinem preſcriptum in l.1. Tauri, quę habetur in l.3.titul.1.libr.2. Recopil.& in pragmatica poſita in initio Recopilationis. Et circa obſeruantiam iuris huius Regni aduocatus cõſiderauit ſequentia. Primo,quod cauſæ debent prius decidi per regias conſtitutiones(quæ vulgo pragmaticas dicuntur)poſt nouam Recopilationẽ conditas:nam cũ ſint nouiores prępnuntur,iuxta tex.in l.non eſt nouum, ff. de legib. & ibi Barto.& Bald. Iaſ.in l.pacta nouiſsima, n.3. C.de pactis,& gl.recepta pẽr Doctor.in capit.1. de verbo. Iura de conſtit. tex.in cap. 1.de cognatione ſpirit. Gregor. Lup.in l.7. tit.3.part.1.& facit l.3.tit.1.lib.2.recopil.ibi: Y las de los Reyes que de nos vinieren,&c. Pragmaticæ enim ante prædictam recopilationem conditæ iam ſunt, abrogatæ per eãdem,vt conſtat ex pragmatica poſita in principio,recopila. Si vero nulla pragmatica condita ſit poſt prædictam Recopilationem, tũc cauſę decidi debent per leges illius recopilationis, vt diſpoſitum eſt in dict.prægmatica poſita in initio Recopilat. & in l.3.tit.1. lib. 2.Recopilat. Circa quod aduocatus conſideret legem nedum corrigi per poſteriorem tẽpore,vt diximus, verũ etiã per poſteriorem in ordine illius libri Recopilationis,ſi de die prolationis non aparuerit,ſecundum ea quæ docet Cynus, receptus à Bartol. & Doct. in l.2.C.de teſtam.tutel. Angel.in l. in ciuile, ff.de legib. Alex.& Imol.in l.ſi miles, ff.ad l. Falcid. Bartol.numer.35.& Salomonius,nu. 58.in l. omnes populi, ff.de iuſt. & iur. per tex.in l.ſi certarũ,§.fi. ff.de milit.teſtament. & in l.conficiuntur,§.ſi miles,ff.de iure codicillorum. Cõſideret etiam aduocatus priorem partem legis per poſteriorem corrigi,ſecundum gloſſa,in l ſi tibi,ff.ſi cert.petat. quã ſequuntur Iaſſ. & Decius ibi, & Bartol.in l. fides, ff. depoſiti, & Marius Salomonius, vbi ſupra,Bald in l.non eſt nouum, C. de legib.& eſt tex.in l.in ciuile.ff.delegib. Quo fit verã eſſe gloſ in l qui filium,§.Sabinus,ff.ad Senatuſconſult. Trebell.cuius meminerunt Iaſ.& Angel.in l.ſi idem,§.vna, ff. de iuriſd. omn.iudic.& Alexand.conſ.164 & cõmuniter omnes in §.item precium. Inſtit.de empt10.& vendi. Et ſi forſan aliquãdo dubitaretur de loco &tẽpore, tunc enim obſeruãdũ quod reſoluit Albericus,l.2. C.de teſtamen. tutel.& Salomonius vbi ſupra. Quod autem de poſteriori loco dictum eſt, obtinebit niſi lex priori loco ſita maiori æquitate nitatur, ſecundum Aretin.conſ.163.quem ſequitur Iaſ.& Decius,in l.ſi tibi,ff.ſi cert. petatur, & Iaſ.in l ſi idem,§.vnã, ff.de iuriſd.omn. iud. quamuis ibi Decius ſibi contrarius contrarium teneat,quem ſequitur Curtius ibi: Cæterum ſi nec pragmaticis,nec legibus Recopilationis negotium decidatur, tunc cauſa terminanda erit per leges Fori,vel Styli, iuxta tex.in l.3.tit.1.lib 2.Recop. dũmodo leges ille irrationabiles,vel iurihuius Regni cõtrariæ non ſint,& in vſu & obſeruantia conſtet eas leges eſſe in caſibus in iudicio agitatas,vt diſponitur in dicta l.3.& alleganti pro ſe legẽ Fori incumbit onus probandi talem legem eſſe in vſu receptam, ſecundũ Rodericum Suarez in prooemio Fori in princip. Oroſcium in l.de quibus,ff.de legib. Zaſium conſ.5.n.109.lib.1.Gregor.Lup.in l.7.tit 2. part.1.Auiles in cap.prætorum, c 19. & ita in praxi obſeruari teſtatur Suarez vbiſupra, quo in loco ponit modũ & formam articulandi,& probandi legem illam Fori eſſe, in vſu & ibi limitat duobus modis hanc reſolutionem. Idemque obſeruandum eſſe circa leges Styli reſoluit Rodericus Suarez in l.6.titul.de las ganancias,lib.3. Fori,in verſiculo, vlterius quæro prope finem. Et quid ſignifi cent forus,& ſtylus,& qualiter inter ſe differant,explicant Bart.num.10. Oroſcius nu. 33.in dict.l.de quibus,ff.de legibus, Rochus de Curte in Rubr. de conſuetudine à num. 24.Gregorius Lupus in l.1.titul. 3. part.1. verbo,Fuero,& gloſ.in l 1.tit 1.lib.1. Fori. Aduertendũ tamen erit:foro generali derogari per municipale, vt notatur in cap.1. de conſt.in 6. Et ſi aduocatus non inuenerit negotiũ deciſum prædictis iuribus,vt ſupra dictũ eſt,tunc recurrere debebit ad leges Partitarũ,quę obſeruandę erunt indefectũ ſupra dictorũ iurium, iuxta tex.in l.3.tit.1.libr.2. Recopilat.& in dicta pragmatica ſita in principio recopilationis. Deficiente autem iure regio,recurrẽdum erit ad ius canonicum,& nõ ad ius ciuile,& è conuerſo in foro Eccleſiaſtico,deficiente iure canonico, incurrendum erit ad ius Regni, vt eleganter reſoluit Palacius Rubius in l.1. Tauri, numer.9.& ibi Doctor. del Caſtillo, Villadiego in repeti.1.c conſtitutum, de in integrum reſtit. Cifuentes in l.3. Tauri, numer 3. Bernard. Diaz in practic. crimina.capit.60. & Auiles in cap.prætorum,cap. 19 & Capitius in ſingul.69.per l.fin.C.de teſtibus,& Didac. Perez in quæſ.3.procemiali Ordinam. Si vero negotium ſit extraordinarium,aduocatus requirat in reportorijs Doctorum,ante omnia attendẽdo ad ea quę ponuntur in principio titul.2.par.3 & demum ſi exactæ cognouerit,

tit, suum clientulum iustam causam fouere,
38 hunc aduocatus obseruet, vt illam tuendã suscipiat, caueat tamen ne ei repromittat victoriam causæ, vt docet Speculator tit de aduocato, vers. nunc tractemus, num. 9. & est text.
39 in l. fin. titu. 6. part. 3. Alioquin si intellexerit causam sui clientuli, iniquam, & à iure, & ratione, remotam, & alienam esse, nullo modo protegendam suscipiat, iuxta tex. in l. 13. tit. 6. part. 3. & in l. 2. & l. 22. tit. 16. libr. 2. Recop. Qui verò sciens & prudens in iustam causam defendit, mortaliter peccat, & ad resartionem damni quod passus fuerit aduersarius, & restitutionem expensarum, quas suus clientulus fecerit tenetur: quia qui ad malum coopera tur eiusdem est iniquitatis, atque ipse qui fecit, iuxta illud Pauli ad Roma 1. digni sunt morte non solum qui faciunt, sed etiam qui facientibus consentiunt, & cũ illud peccatũ sit contra iustitiam, nempè innocumentum alterius partis, ad restitutionem obligatur: nã qui causam damni dat, damnum dedisse videtur, vt in capit. fin de iniurijs, & firmat Anton. de Butrio in cap. breui, de iure iurand. & Augustinus, Boerius in Rubric. de apella. num. 91. Soto libr. 5. de Iust. & iur. quæst. 8. artic. 3. & Nauarr. in Manua. c. 25. in vers. se cũdo, n. 28. Quinimò si àprincipio crediderit causam iustam esse, & ex post facto cognouerit iniquam esse, statim debet illam deserere,
40 cautè tamẽ absque periculo sui clientuli, aliàs ad damnum resarciendum aduersario tenere tur, & ad expensas suo clientulo, secundum S. Thom. in 2. 2. quæst. 71. artic. 3. probat l. 12. tit. 16. lib. 2. Recopil. Quod procedit etiam si suus clientulus instet, vt eius causam in iustã foueat, quia facit contra suam conscientiam ita contra Matthæum de Afflictis resoluit Burgos de Paz in proœmio legum Tauri,
41 num. 271. Imò aduocatus tuta cõscientia nõ poterit consulere suo clientulo, vt faciat pactum, vel trãsactionem cum aduersario, dando ei modum, vt aliquid habeat, si intellexerit, causam clientuli in iustam esse, ita eleganter probat Bartholomeus Socinus in l. quidam, num. 11 ff. si certum petat. & Cacialupus in tractat. de transact. quæst. 20 in fin. Et an
42 in causa dubia aduocatus possit patrocinari, latè disputat Burgos de Paz, vbi supra, num. 389. & Soto libr. 5. de Iust. & iur. quæstio. 8. articul. 3. Pari modo aduocatus tenetur resar
43 cire damnum aduersario, si per cauillationem abstulerit iustam causam, vel grauauerit eũ, petendo dilationem superfluam, vel allegando falsum, vel faciendo cauilosam positionem, aut instruendo falsum testem, vel consulendo clientulo, vt veritatem neget, secundum Hostien. in cap. calumniam, de pœnis, communiter receptum ex Nauarro in Manua. dict. cap. 25. numer. 26. & vltra pœnas impositas à iure communi, de iure regio; tũc aduocatus erit suspẽdẽdus ab officio arbitrio iudicis, per tex. in l. 3. tit. 16. libro 2. Re
44 copilat. Insuper si propter suam negligentiam, vel imperitiam, causa iusta sui clientuli fuerit amissa, aduocatus tenebitur ad interesse suo clientulo, & mortaliter peccauit, arg. text. in l. idem iuris, §. 1. ff. ad l. Aquil. imò hoc casu cum duplo debet damnum, & interesse resarcire suo clientulo, vt in l. 6. titu. 16. lib. 2. Recop. Quod est verum, quando aduocatus iactabat se peritum cum non esset, & clientulus ignorauit eius imperitiam, secus tamen esset si clientulus eam cognoscebat, nam in hoc casu aduocatus non teneretur, ni si ex dolo, & lata culpa ex mente Innocentij in cap. sicut dignum, de homicid. quẽ sequitur Siluester. in summa, verbo, Aduocatus, quæst. 24. & Nauarr. in dict. cap. 25. n. 29. ita intelligens tex. in d. l. 9. titul. 16. libr. 2. Recopilat.

45 Quarto obseruet insuper aduocatus, vt summa fidelitate clientuli causam defendat, iuxta tex. in c. qui religiosum, & ibi glos.
46 verbo, Non omni, 87. distinct. & Gregor. Lupum in proœmio, titul. 6. part 3. alioquin si iura & arcana sui clientuli reuelauerit parti aduersæ mortaliter peccabit, & ad resartionẽ damni tenebitur, vt probat glos. & Ias. in l. si procurator, C. de procura. n. 15. & tex. in l. 9. tit. 6. p. 3. & resoluit Nauarr. d. c. 25. n. 29. & incidit in pœnam falsi, iuxta tex. & ibi Bar. in l. si quis aliquid, la segũda, §. instrumenta, ff. de pœnis, & appellatur proditor, & efficitur infamis, debetque puniri arbitrio iudicis, vt in d. l. 9. tit. 6. p. 3. Quinimo ipso iure priuatur officio, & si defacto exercuerit puniẽdus amissione dimidietatis bonorũ fisco applicande, siue ex tali reuelatione damnum suo clientulo inde sequatur, siue non: & ita cessat opinio Cini, & Pauli l. 1. C. de ordi. iud. & Gregor. Lup. in d. l. 9. verbo. Por el tal engeño, &c. Nec debet vtrique parti fauere, aut cũ aduersario colludere, quia præuaricator diceretur, vt in l. 1. ff. de præuaricat. & in l. Athletas §. præuaricator. ff. de postuland. & in c. si quem vers. Præuaricator. 2. quæst. 3. & in l. fi. titul. 6. par. 3. quam optime explicat Auendañus in cap. prætorum, 1. part. cap. 2. à numer. 24.
47 imo, neque in secunda instantia poterit aduocatus alteri parti fauere in eodem negocio, secundum glos. fin. ff. de postuland. & ibi

Paul.

probat l.13.tit.16.lib.2.recopil.& aduocatus qui semel suscepit protegendam causam,nō poterit illam deserere,& derelinquere.

48 Quinto obseruet præterea aduocatus, vt in stipēdio,& mercede pro labore,sit equus, & honestus:nam licet possit vendere iustum patrocinium,vt in cap.non licet,11.quæst.3. etiamsi absque reuolutione librorum præstet illud,secundum Ioan. Andr. ad Speculat.titul.de salar.additione 1.Archid. dict. c. non licet,Felin.in cap.per tuas,numer.3. de
49 simon.Iaſſ § sed iste quidem,numer. 113. Institut. de actio.& Decium in capit. cum in cunctis,in princ.num.15.de elect. reiecta gloss.quam intendit saluare Tiraquel. de no
50 bilitate,cap.29.numer.32. tamen non debet plus debito exigere à clientulis,sed pro modo,litis,fori consuetudine,& laboris:alioquin plus exigendo mortaliter peccaret,& ad restitutionem teneretur,ex S.Thom.2.2. quæst.71.Soto lib.5.de iust.& iur. quæst. 8. artic.4.Tiraquel.de nobilit.cap.29.num.26. Couarru.in regula peccatum,2.part.§.3.n. 2.de regul.iur.in 6.Dida.Perez inl.2.tit.19. lib.2.Ordin.col.664. vers. Aduocatus præterea non debet, vbi cum Abb. Ioan.And.
51 Tiraquel.& alijs contra Sotum,& alios resoluit aduocatum tuta conscientia posse percipere sibi sponte oblatum, vltra salarium à lege taxatū,hodie tamen opinio Soti verior videtur,& approbatur per l.19.tit.16.lib.2.
52 recopi.vbi dispositum est,quod vltra salariū taxatum,aduocatus nō possit aliquid percipere,etiam si vltro fit oblatum, quod tamen intellige verum quando tempore ministerij vltra salarium aliquid offerretur, etiamsi diceretur quod gratis datur,quia ex circunstātia temporis præsumeretur illud datum fuisse in fraudē prohibitionis, ac ideò standum erit prohibitioni,vt scilicet hæc gratuita o-
53 blatio prohibita censeatur,argum.l.1. & toto titul.C.plus valere quod agitur cæterum finito iam ministerio,vltra salarium aduocatus bene poterit oblatum suscipere, quia ex circūstantia temporis præsumitur, quod illud nō datur,nec suscipitur pro illo ministe-
54 rio:Imò cēsetur omnimoda gratuita datio, prohibitus enim dare, seu accipere aliquid pro aliqua re,non censetur prohibitus dare,
55 seu gratis oblatum suscipere: quia eo casu cessant verba,& mens prohibitionis,nā qui gratis dat ex mera liberalitate absque vllo respectu commutationis dat, siue oblatum recipit,argum.l.1.ff.de donationibus; & in
56 cap.1.eod.tit.quod limitatur,nisi ex circunstantijs temporis,seu dati muneris,vero simi liter appareret gratuitam donationem simulate conceptam fuisse in fraudem prohibitionis: vnde si finito ministerio aliquid gratis offeratur, cessat præsumptio simulationis, quod pro illo ministerio detur,argum. text. in cap.sicut Episcopum,1.quæst 2.& in c.si quæstiones,& in c.dilectus,2.de simon.quę
57 iura ita accipienda sunt.Nec huic veræ interpretationi obstat tex. in c. si quis obierit, 1. quæst.3.ibi(antea,nec posteat) quibus verbis cōstat,quod prohibitus dare, vel suscipere aliquid pro aliqua re,nec tēpore ministerij,nec finito ministerio possit dare,vel suscipere,nam respondeo,quod verbū(Soluat) in illo tex.appositum,tollit difficultatem,nā significat debitum reddere, ex Ambrosio Calepino in suo Dictionario,verbo, Saluo, & ita significat tex.ille quod qui finito ministerio,aliquid soluit pro re spirituali, censetur quod illud soluit,tanquam debitum pro illa re,quod tamen prohibitum est, qui vero gratis dat finito ministerio,non dicitur debitū soluere, non etiā obstat tēx.in cap. fin. 1.
58 q.3.ibi(ante vel post)nā respōdeo quod verbum(Exigatur)de quo ibi difficultatem tollit,quia verbum,exigo,significat rem aliquā iure debitam petere,ex Laurentio Valla.lib. 5.Elegantiarum,cap.24.& Ambrosio Calepino in suo Dictionario,verbo, Exigo, qui vero gratis oblatum recipit in nostra specie,
59 nō dicitur rem debitā exigere. Non denique obstat tex.in c.1.de simonia,ibi,omnino dare, & in cap.statutū, § insuper, de rescript. lib.6.& in c.1.§.procurationes,& in c. 2. §. statuētes,de censibus,lib.6.& in Conc.Trid. sess.21.de reformatione, c. 1.& quod notat glo in l.inuitus,§.fi.ff.de regul.iur.quæ iura vidātur excludere omnem dationem, etiam gratuitam,& spontaneam, nam respondeo, quod debent intelligi quādo tēpore ministerij aliquid offeretur etiam gratis, nam licet verba dationis sonarent in dationem gratuitam, illa temporis circunstantia arguit ipsam dationem spontaneam simulatè concep tam esse, ad palcandam prohibitionem legis, ita intelligit Ripa in tractat. de peste, vltim.part.tit.de remedijs præseruatiuis contra pestem, numer. 114. Nos vero loquimur, quando finito ministerio gratis aliquid offertur nam temporis circunstantia
60 facit cessare suspitionem fraudis. Et idem dicendum erit, quando quantitas muneris oblati, suaderet illam dationem procedere ex amicitia, vel beneuolentia,vt munusculum ad esum, aut potum, tunc enim licet daretur tempore ministerij, tamen

ex leuitate muneris ſuſpitio ceſſat, quod pro illo miniſterio datur, argumen. text. in dict.
61 cap. etſi quæſtiones, circunſtantiæ enim temporis, perſonarum, & quãtitatis muneris dati, cõſiderandæ ſunt ad inducendam coiectu ram, an gratia datum ſit, an verò ſimulate in fraudem prohibitionis, vt probat tx. in dict. cap. etſi quæſtiones. Ex quibus cõſtat, prædictũ intellectũ ad textũ in dict. l. 19. tit. 16. lib. 2. recopi. verum eſſe, ſcilicet, quod procedat quãdo tempore miniſterij, aliquid vltra ſalarium aduocato offeratur, nam tũc illud recipere nõ poterit, ſecus tamen quando poſt finitũ miniſterium, vel quando leuitas muneris ſuaderet, quòd ex amicitia, aut beneuolẽtia datũ eſſe, nam tũc iure optimo, & tuta cõſcientia ſuſcipere poterit. Et quod in animæ iudicio tutus ſit, ita quòd ad reſtitutionẽ nõ teneatur, fatetur Couar. in cap. quamuis pactum, 2. par. §. 3. n. 6. de pact. in 6. aſſerens in foro exteriori difficile contrariam opinionem defendi poſſe. Ex iuxta prædictã reſo-
62 lutionem erit intelligenda, l. 56. tit. 5. lib. 2. recop. l. 8. tit. 6. lib. 1. recopi. & l. 5. tit. 9. lib. 3. recop. prohibens iudicibus ne aliquid à litigãtibus percipiant, & etiam l. 1. titu. 27. c. de los derechos en las cauſas criminales, verſicu. Y mãdamos q̃ los dichos eſcriuanos, &c. lib. 4. recopil. prohibens tabelliones, ne percipiãt aliquid etiam ſponte oblatum vltra taxationem ibi factam debent enim illa iura intelligi, quando tempore miniſterij, gratis offerre tur, ſecus tamen ſi poſt finitum miniſterium daretur, vel ſi leuitas muneris ſuaderet, quòd ex beneuolentia, & amicitia, & non pro ipſo miniſterio illud munus datum eſſet.

63 Aduertẽdum tamen erit, quod & ſi olim aduocatus non poſſet paciſci de quota liti, iuxta tex. in l. ſi quis, C. de poſtulãdo, & in l. 14. tit. 6. par. 3. hodie tamen in Cõſilio Supremo Regis, & in alijs audiẽtijs Regis bene poterit percipere vigeſimam partem litis, dummodo non excedat quantitatem triginta mil le marapetinorũ, & in alijs tribunalibus inferioribus dimidietatẽ dictæ quãtitatis; & hoc tam in cauſis ciuilibus, quã in criminalibus, iuxta tex. in l. 18. cum duabus ſequentib. tit.
64 16. lib. 2. recop. nõ tamen poterit aliquid nomine victoriæ, & palmarum percipere, vt in
* l. 29. tit. 16. lib. 2. recop. (* Et ad hanc reſolutionem redigi debet reſolutio Caualcani in deciſione 42. à n. 43.) Et plura de modo per
65 cipiẽdi ſtipẽdia ab aduocatis, tradita ſunt in l. 7. cum plurib. ſequentib. tit. 16. lib. 2. recopil. & per Dida. Perez in l. 2. tit. 19. lib. 2. Ordin. verſic. 14. verſatur. Cæterum aduocatus tenetur gratis præſtare patrocinium pauperibus, in locis in quibus non ſunt aduocati cõducti publico ſtipendio ad patrocinium pauperum, iuxta tex. in l. 16. titul. 16. lib. 2. recopil. & reſoluit Soto libr. 5. de iuſti. & iur. quæſtio. 8. articul. 1. & Couarru. in practi. quæſtion. cap. 6. num. 4. & Didac. Perez in l. 1. titul. 19 lib. 2. Ordin. verſi. ſexto dubitatur, & Menoch. libr. 2. de arbitrar. caſu 369. num. 3.

66 Sextò obſeruet denique, quod in libellis proceſſus non citet iura, & leges, ſed tãtum narret factum cum ſuis rationibus, iuxta tx.
67 in l. 4. titul. 16. lib. 2. recopil. nec patrocinetur contra legem expreſſam huius Regni, iuxta tex. in l. 16. tit. 16. lib. 2. recop ſummaque diligẽtia inquirat à tabelionibus, procu-
68 ratoribus, & ab alijs expertis, de ſtylo illius audientiæ, argum. tex. in l. 3. §. teſtes, verſic. quod ad teſtes, ff. de teſtib. & ibi Bart. & Doctores, Bald. & Alex. in l. 1. C. vt quæ deſunt aduocatis, Bantius in Rubr. de nullitate ex defectu proceſſus, num. 86. pag. 314. & aduocatus qui ſuperiora obſeruauerit laudabiliter exercebit aduocationis officium.

Ex vltima Annotatione.

SVMMARIA.

1 *Definitio tabellionis.*
2 *Tabellio pluribus alijs nominibus nuncupatur.*
3 *Tabellio ſeruus publicus dicitur.*
4 *Officium tabellionatus quando ſit vile, & quando non, reſoluitur.*
5 *Officiũ tabellionis de ſeruitutis Principi, vel alicui loco ſub certo numero deputati, vile non eſt.*
6 *Officium tabellionis non eſt vile, quando eius nomen tranſit in ſpeciale nomen maioris officij.*
7 *Tabellionis Regij ſimpliciter qui populariter Reales dicuntur, viles ſunt.*
8 *Infamis infamia iuris vel facti nõ poteſt*

potest creari tabellio ad deseruiendum Principi.

9 Nullus infamia notatus creandus est tabellio, quia quilibet debet esse optimæ existimationis & famæ.

10 Tabellio creãdus debet esse Christianus, & non Iudæus, vel Agarenus debetq; esse vicinus illius loci, in quo officio fungi debet.

11 Tabellio creandus debet esse laicus, & non in sacris ordinibus constitutus.

12 Tabellio impubes creari non debet, & de iure Regio debet esse maior 21. annis.

13 Solus Princeps, vel alius de speciali mandato Principis creare potest tabelliones.

14 Duces, Comites, Marchiones, Episcopi, & similes an possint creare tabelliones? tractatur, & Gregorius Lupus, & Auendañus componuntur.

15 Iure Regio nouissimo nemo potest conficere, tanquã tabellio acta iudicialia, & extraiudicialia, nisi prius creatus fuerit Regius tabellio, vel saltè præhabito præuio examine cõsilij Regij.

16 Tabellionum creatio ex consuetudine introduci potest immemoriali, quoad proprietatem, & quadragenaria quo ad possessionem.

17 In tabellionum creatione quæ interuenire debeant, traditur.

18 Vbi certus numerus tabellionum deputatus fuerit nulla fides tabellionibus simpliciter Regijs adhibenda est, nec ipsi poterũt ibi fungi suo munere, nisi tempore pestis.

19 Tabelliones omnia acta, & instrumenta ad partis rogitum, & requisitionem conscribere tenentur, & per iudicem ad id inuiti compelluntur.

20 Tabellio non obtemperans mandato superioris circa ciuẽ officium priuari poterit, nisi nimis occupatus esset in alijs instrumentis conscribendis.

21 Tebellio non compellitur gratis seruire, nisi rogatus fuerit à paupere, ecclesia, vel ciuitate.

22 Tabellio prò suo labore exigere potest mercedẽ cõsuetudine, vel lege taxatam.

23 Merces tabellionibus iure huius regni taxata est nouissimè per Regiã pragmaticam.

24 Tabellio vltra mercedem iure Regio taxatam non potest aliquid percipere etiam sponte oblatũ, & qualiter intelligi debet traditur remissiuè.

25 Tabellio in fine instrumenti apponere debet mercedem receptã, vel si gratis ministeriũ præstauit illud dicere debet.

26 Tabellio an teneatur apponere in instrumentis nomina contrahẽtium, causam annum, mensem, diem, & quot testes explicatur.

27 Tabellio in actis iudicialibus testes apponere non debet, nisi ex stylo illius, audientiæ soleat apponi, & quid in actis quæ extrinsecus apud acta iudicialia celebrantur fieri debeat declaratur.

28 *Tabelliones tenetur registrũ, & protocollũ actorũ iudicialium, & extra iudicialium secum retinere, nec partibus debent exhibere, nisi ex iudicis præcepto.*

29 *Tabellio protocollum partibus concedens mortaliter peccat, & periuriũ incurrit.*

30 *Tabellio potest committere cõfectionem protocolli alteri non tabellioni, dummodo ipse præsens sit rei gestæ, & se subscribat, & proprio signo signet: & idem erit quo ad traductionem, dummodo trasumptum cum protocollo conferat.*

31 *Instrumentum qualiter traduci debeat, ex protocollo tabellionis mortui, traditur remissiuè.*

32 *Tabellio tenetur partibus, & testibus recitare instrumentũ à se confectum.*

33 *Testi asserẽti eliter se deposuisse quã à tabellione fuit scriptũ in causis ciuilibus non est adhibẽda fides, in criminalibus fides tabellionis vacillat*

34 *Tabellioni potiùs quàm testi credendum esse, apud Hispanos obtentum est, nisi testis probare possit duobus testibus de iure ciuili, vel quatuor de iure Regio eius assertionem.*

35 *Instrumentum quodlibet publicum quatuor testibus improbari potest.*

36 *Tabellioni testanti, & fidem facienti de commissione receptionis testiũ sibi facta, credẽdũ nõ est, ac ideo talis commissio coram alio tabellione scribenda erit, quamuis de consuetudine oppositum obseruetur.*

37 *Tabellio vltra ea quæ tempore suæ creationis iurauit, debet à pluribus alijs abstinere, de quibus remissiuè.*

38 *Lis tractari non debet coram tabellione fratre, vel patrueli actoris.*

39 *Tabellio præcauere debet ne instrumentum falsum conscribat.*

40 *Signans aliquod instrumentum tãquam tabellio, cum tamẽ non esset, vel iam quod aliquando fuisset priuatus tamen esset, pœna mortis est afficiendus.*

41 *Exercens officiũ tabellionatus quæ situm contra formã traditam à lege Regia, tanquam falsarius pœna mortis erit afficiendus, nec vnquã tabellio reputari debet.*

42 *Tabellio tanquam suspectus recusari potest, non tamen remouetur in totum, sed datur sibi adiũctus, quã uis de iure communi in totum remoueretur.*

43 *Tabellio absq; causæ expressione solo iuramento calumniæ à recusatione præstito recusari potest.*

44 *Actus gestus per tabellionem recusatum absq; adiuncto est nullus.*

45 *Tabelliones pollere debent iuris peritia, & quales debeant esse explicatur, & ob quam rationem.*

Vltima Annotatio.

De Tabellione.

TABELLIO est persona publica, habens officium scribendi instrumenta super contractibus, actis, & alijs rebus, ad fidem faciendam super eisdem

dem, vt colligitur ex authentico, de tabellionibus, collat. 4 & ex principio, titul. 19. p. 3. & ex l. 1. tit. 8. lib. 2. Fori Qui etiã alijs nominibus nuncupatur, vt constat ex l. præcipimus, & in l. in offerendis, C. de appellationibus, & ex Rubro & Nigro, C. de tabular. lib. 10. & l. si librarios, ff. de regul. iur. & l. scribarios, C. de testam. milit. & vbique glo. & Doctor. Quibus promiscue vtimur, secundum Plateam in Rubr. de tabularijs, lib. 10. in fin. Sebastianum Brant. in expositione titulorum, titul de tabularijs, libro 10. [3] Qui etiam seruus publicus dicitur, vt in l. 2. C. de adoptionibus, & in l. non enim ff. de adoptionibus, & in l. 2. ff. rem pupilli saluam fore, & in cap. 2. de vsuris, lib. 6. & ibi gloss. verbo, Seruo, & tradit Romanus in singulari 350. & Didac. Perez in l. 2. tit. 5. lib. 2. Ordinam. [4] in princ. Quo fit, quod cum tabellio seruus publicus appelletur, (cum seruire omnibus teneantur) eius officiũ vile sit, vt tradunt gloss. Bart. & Platea in l. vniuersos, C. de decurio. lib. 10. Montal. in l. 1 tit. 8. lib. 1. Fori, in gloss. verbo. Porque los jurados, & Palacios Rub. in repetitio. cap. per vestras, not. 3. §. 10. num. 7. Syluest. in summa, verbo, Tabellio. quæst. 3. Gregor. Lup. in princip. tit. 19. par. 3. verbo, Escriuanos. Tametsi oppositã sententiam teneat Couar. in practicis quæst. cap. 19. à numer. 5. & nouissime Petrus Rochæ in sua praxi causarum ciuilium, c. 5. n. 20. contendat officium cuiuslibet notariatus nobile esse, nec iura in contrarium adducta aliud probare. Quibus non suffragatur, tex. in l. 1. C. de mandatis Principum, dũ probat notarius, seu tabelliones obtinere dignitatem, & idẽ probat tex. in l. laudabile, C. de aduocatis diuersorum iudicum. Nam respõdeo prædicta iura intelligenda esse de notarijs Principum, secundum Bart. Platea, Mõtal. vbi supra, & in l. 14. tit. 19. part. 3 & Gregor. Lup. vbi supra, & Zasium in scolijs ad l. 2. ff. de orig iur. vers. postea cum Apius, ver [5] bo, Scriba. De iure autem Regio officiũ tabellionis, tam de seruientis Principi, quã & tabellionis deputati cuicũque Ciuitati vel loco, sub certo numero vile non est, iuxta tex. in d. l. 14. tit. 19. p. 3. & ibi Montal & Greg. [6] Lup. in princ. tit. 19. p. 3. & probatur in l. 3. tit. 8. lib. 1. Fori ibi. El honrado, &c. Nec etiã est vile quando nomen tabellionis transijt in speciale nomen maioris officij, vt in l. 1. & 2. [7] C. de Primicerio, & secundicerio, lib. 12. Cæteri verò tabelliones, prout sint simpliciter tabellionis Regij, quos vulgo. Escriuanos reales appellamus, nõ obtinent dignitatẽ, neque habent officium honorificũ, etiã de iure Regio secundum Montaluum in d. l. 14. quo- [8] rum facultas conficiendi instrumenta limitata, est per tex. in l. 1. tit. 25. lib 4 Recop. nec eorũ officiũ est æstimabile cum sit personalissimum cohærens personæ, nec in eo cadat venditio, vt notat Bal. l. vnica, C. de priuil. dotis, & Auendanius in responso 38. n. 1. Ex quibus consequitur nõ posse creari tabelliones siue notarios, Principibus deseruientes eos, qui aliquam iuris, vel facti infamiã patiũtur, cum portæ dignitatum eis non pateant, iuxta tex. in c. infamibus, de reg. iur. in 6. & in l. 2. C. de dignitatibus lib. 11. & tradit Bartol in l 2. C. de mandatis Principum, & in l. eadẽ, §. hac lege, ff. ad. l. Iul. repetundarũ, probat l 2. ibi: Buena fama tit. 19. p. 3 & ibi Grego. Lup. & cõmuniter omnes ex Couar. vbi supra, vers. Prima conclusio. Quod verũ est, [9] in quibuscunque tabellionibus creandis, & dignitates nõ habentibus, nam omnes optimæ existimationis, & famæ, & non infames creandi sunt, vt optime resoluit Couarr. vbi supra, contra Bart. Aimon, Plateam, Palatiũ Rub. & alios per ipsum citatos, & idem tenet Greg. Lup. in l. 2. tit. 19. part. 3. verbo, Buena fama, & satis probat l. 1. titul. 25. lib. 4. Recopil. ibi: Buena fama. Debentque tabellio- [10] nis creari Christiani, & non Iudæi, aut Agareni: debentque esse vicini illius loci, in quo fungi debent officio tabellionatus, & debent esse liberi, & non serui habereque alia requisita, congesta à l. 2. tit. 19. partit. 3. & l. 5. tit. 2. lib 7. recopilat. vbi disponitur, quod debent esse laici, & non in sacris ordinibus cõstituti, vt probatur in dict. l. 2. & firmat Couar. vbi supra, num. 8. vbi probat hoc officiũ Monachis interdictum esse: & ibi inter clericos distinguit, & probatur in l. 10. tit. 3. lib. 1. Recopil. Item tabellio non debet creari im- [11] pubes, vt in l. impuberum, in princip. & ibi Bartol. ff de falsis, & Decius in l. fœminæ, §. impuberes., numero. 2. & 8. ff. de regul. iur. [12] & de iure Regio ætas tabellionis debet esse viginti quinque annorum completorum, vt probatur in l. 30. titu. 25. libr. 4. Recopilationis. Et solus Princeps, seu Rex, vel [13] alius de eius speciali mandato tabelliones creare potest, iuxt. tex. in l. 3. titulo decimonono, part. 3. & tradit Montaluus in l. prima, titulo octauo, lib. 1. Fori, verbo. Escritro no. Oldral. in cõsi. 75. Alex. in l. nec ei, §. 1 ff. de adoptio. Auend de exequen. mãd. [14] Principũ, lib. 1. c. 10. in princip. Itẽ Duces, Comites, Marchiones, Vicecomites, Episcopi, & similes in suis territorijs creare possunt

tabelliones ad hoc solum, vt testificentur de ijs, quæ fiunt in iudicio, secundū Montaluū in d. l. 1. Fori, verbo, E non por otro, & Gregor. Lup. in d. l. 3. partitæ, verbo, Iuzgadores, tamen per d. l. 3. partitæ, cōtrariū, (imò quod etiam extra iudicium tales tabelliones testificari possint) defendit Auenda. vbi supra, num. 2. Quos ita componere poteris, vt Duces, Comites, Marchiones, & alij magnates, & quicūque domini vassallorum possint creare tabelliones, cū hoc discrimine, vt magni illi domini eos creent cum potestate testificandi in iudicio, & extra, prout Principes & Reges: nā de iure seu consuetudine id sibi licet tanquā sint rami dependentes ab eorū dominio, & in hac specie procedit opinio Auēdani, & l. 12. titul. 1. p. 2. Cæterū alij Domini vassallorū, qui solum id possunt, quod sibi conceditur, prout sunt illi de quibus in l. 13. tit. 1. part. 2. tabelliones creabunt, vt possint duntaxat in iudicio testificari, & in hac specie procedit opinio Gregorij Lopez, & dict. l. 3. tit. 19. par. 3. quæ sic intelligenda est. Iure vero nouissimo existimo supradicta cessare, ex l. 2. tit. 25. libr. 4. Recopil. quæ cautum est, neminem posse conficere acta iudicialia, vel extra iudicialia in quibuscunqūelocis, nisi prius creatus fuerit regius tabellio, vel saltim præuio consilij regis examine prehabito, ergo si prius quàm à Duce, Comite, vel ab alio quis tabellio debeat nominari, creādus est regius tabellio, cōsequitur sibicō cessam esse potestatem conficiendi quæcunque, & qualiacunqueacta, & instrumēta. Posset etiam cōsuetudine introduci tabellionū cōstitutio, seu creatio, per tex. in l. actuarios C. de numerarijs, & actuarijs, libr. 12. & ibi Ioan. Platea, quæ consuetudo, quantum ad proprietatem debet esse immemorialis, quātum verò ad possessionē quadraginta annorum sufficiet iure Regio attento, vt resoluit Greg. Lup. in l. 3. tit. 19. par. 3. verbo, Otorgasse. Cuius opinio plana est, post l. 5. tit. 2. lib. 7. recopil. & sic cessant adducta per Auēda. vbi supra, num. 3. Et in tabellionū creatione præcedere debet examen, & esto titulus tabellionatus concedi iuxta formam l. 47. titul. 4. lib. 2. recopil. Qui tabelliones plura iurare tenētur iuxta tex. in l. 1. titul. 8. lib. 1. Fori, vbi Montaluus octo iuranda congerit, & in l. 4. tit. 19. par. 3. vbi idem Montaluus., & Gregor. Lup. in l. 8. tit. 18. par. 3. verbo. Debenjurar, &c. & tradit Sylvest in summa verbo, Tabellio, quæst. 2. in fine, & Nauarr. in Manuali Latino, cap. 25. num. 52. Nulla tamen fides tabellionibus adhibenda erit, neque ipso suo fungētur officio, vbi certus numerus tabellionum deputatus fuerit, iuxta tex. in l. 1. tit. 25. libr. 4. Recopil. etiamsi sint in territorijs Ducum & similium dominorum, si ibi certus numerus deputatus fuerit, secundum Auenda. vbi supra, num. 5. & 6. hoc in fine limitantem, nisi tempore pestis, quo casu regij tabelliones testamenta conficere poterunt. Qui tabelliones acta & instrumenta quęcunque an rogitum, & partis requisitionem conscribere tenentur, & ad id per iudicem inuiti compelli poterunt, secundum Bart. in l. 1. C de tabellio. lib. 10. & Plateam in rubr. illius titul. & in §. cum autem, num. 2. de adoptionibus Sylvestrum vbi supra, Gregor. Lup. in l. 4. titul. 19. part. 3. verbo, Fagan las cartas, &c. Auiles in capitibus prætorum, capit. 39. num. 3. & capit. 17. numer. 21. & Rojas in Epitome successionum, capit. 10. numer. 30. vsque adeo quod si mādato superioris nō obtemperauerint officio priuandi erunt, secundum Bald. in l. prouidendum in fine, C. de postulando, & sequitur Romanus in singulari 259. Additio Bartolin l. 1. §. serui verbo, Cogatur, ff. furti ad uersus nautas Sylvester. vbi supra quæst. 5. Auiles vbi supra, cap. 39. numer. 7. & probatur, in l. 3. titul. 8 lib. 1. Fori, & ibi Montalu. & Auenda. de exequendis mandatis Principum 1. part. cap. 27. numer. 14. Quod tamen fallit, quando tabellio nimis occupatus esset in aliorum instrumentorum conscriptione, secundum Barto. in dict. l. 1. de tabularijs, & in d. § serui, numero. 3. Auiles, & Sylvest. vbi supra, vel quando ex alia iusta causa se excusaret, secundum Mōtaluum in summa tit. 19. part. 3.

Tabelliones tamen sic rogati non cōpelluntur gratis seruire, nisi rogati fuerint à paupere, Ecclesia, vel ciuitate, iuxta tex. in l. fin. post medium, C. de principibus agentium in rebus lib. 12. Platea in d. §. cum autē, & latè Auiles, vbi supra, in d. c. 39 & in l. 2. tit. 18. lib. 4. Recop. & in l. 8. titul. 25. lib. 4. Recopil. & in l. 30. tit. 6. lib. 3. Recopil. Qui tabelliones exigere poterunt mercedē sui laboris consuetudine introductam, vel lege prætaxatam, vt resoluit Couar. in regul. peccatū 2. par. §. 3. numer. 2. Quæ tamē merces de iure huius Regni prętaxata & præfinita est in tit. 26 & 27. lib. 4. recop. & nouissimè in quadam pragmatica Philippi. II. Madri. 6. die mensis Maij, Anno 1569. promulgata. Vltra quàm mercedem & salarium constitutum nihil aliud petere, aut recipere poterunt citra onus restitutionis, secundum,

Couar.

Couar. vbi ſupra, & Nauar. in manuali, cap. 25. num. 54 etiam ſi ſponte, & libere aliquid vltra præſtetur, ſecundum Gregor. Lup. in l. 15. tit. 16. par. 3. verbo, Dezimos, &c. & Nauar. vbi ſupra, & latiſſimo ſermone. Auiles vbi ſupra, cap. 1. verbo, Ni lleuaran, fol. 51. & Couar. vbi ſupra, & probatur in dict. titu. 27. lib. 4. recopil. prope finem, ibi: Aunque las partes lo den graciosamẽte, &c. Ideoque merito, & cum iudicio decretum fuit, mercedem receptam à tabellionibus apponendam eſſe in quolibet inſtrumento, vt innoteſcat quantum tabellioni ſolutum fuerit: & ſi gratis inſtrumentum confecerit ſubſcribere debet ſe illud gratis conſcripſiſſe, iuxta text. in l. 6. titul. 25. lib. 4 recop. & in dict. titul. 27. in princi. verſi. Otro ſi, q̃ anſi en el regiſtro, &c. Et plura in materia huius ſalarij, tradit Auẽda. de exequendis mandatis, principium 1. par. cap. 27. à num. 14. Quam formam, & diſſinitum ſalariũ etiam notarij Apoſtolici obſeruare tenentur, ex d. 27. tit. 25. lib. 4. recop. quam tamen reſolutionem circa recipiendũ ſponte oblatum intellige iuxta ea, quæ reſoluimus ſupra in annotatione 5. à numero 52.

26 Tenentur præterea tabelliones in inſtrumẽtis à ſe conficiendis apponere nomina cõtrahentium, cauſam, annum, menſem, diem, & duos teſtes, qui ſint notarij, aut tres teſtes viros probos præter quam in teſtamentis, vbi maior numerus teſtium exigitur, vt probat tex. in authẽti. de tabellio. §. illud quoque, colla. 4. & in l. 54. titu. 18. par. 3. vbi idẽ notat Gregor. Lup. quo in loco idem Gregor. in glo. 6. firmat illud, quod in dict. l. 54. dicitur de duobus teſtibus notarijs adhibendis in praxi non obſeruari, præter quàm in ciuitate Hiſpalenſi, & ibidem in glo. 7. idem Grego. teſtatur inquolibet inſtrumento duos teſtes

27 ad minus per tabellionem apponendos fore, prout diſponit l. 111. tit. 18. par. 3. In actis verò iudicialibus teſtes apponi non debere, probat tex. in l. in donationibus, C. de dona. & firmat glo. in cap. quoniam contra, verb. Viros, in fin. de probationibus, & ſequuntur Bald. in Rubric. C. de fide inſtrumento. Panormit. colum. 4. & communiter omnes, ex Decio num. 19. in dict. cap. quoniam cõtra. Quòd tamen ſupra dicti DD. intelligunt verum eſſe, niſi de ſtylo illius tribunalis aliud obſeruaretur, & teſtes in actis iudicialibus apponi ſolerent, tũc enim eorum omiſsio redderet proceſſum nullum iuxta ea quæ reſoluit Hipolyt. in ſingulari 118. Cæterum in actis quæ extrinſecus apud acta iudicialia fieri ſolent, teſtes apponuntur ſecundũ præ-

dictos Doctores in dict. c. quoniam contra, præter Areti. cuius tamen doctrinam intelli

28 gitibidem Decius, n. 10. in fin. Teneturque tabelliones, regiſtrum, ſeu protocollũ habere omnium inſtrumentorum, & actorum iudicialium, & extraiudicialium, idque retinere ſecum debent, nec partibus concedendũ, niſi ex iudicis præcepto, iuxta tex. in authẽ. de tabellionibus, §. fin. & in l. 6. tit. 19. par. 3. & in l. 2. tit. 8. lib. 1. Fori, & in l. 12. & 13. tit. 25. lib. 4. recopil. & vbique glo. & Didac. Perez in l. 2. titu. 5. lib. 2. Ordinamenti, in verſi. Eſt ſexta alia dubitatio, vbi plura de protocollo cummulat, & Auiles vbi ſupra, c. 36. n. 1. & fin. & quid ſit protocolum, probat tex. in l. 8. tit. 19. par. 3. & tradit Couar. in practicis, quæſtio. cap. 19. num. 1. cum duobus ſequẽtibus. Et tabellio qui protocolum tradit par-

29 tibus, & illud ſecum non retinet mortaliter peccat: quia incurrit periurium contra veniens præſtito iuramẽto de eo retinendo, ſecundum Nauar. vbi ſupra, cap. 25. nume. 52.

30 Cuius protocoli, ſeu cuiusvis inſtrumẽti cõfectionem alteri etiã non tabellioni cõmittere tabellio poterit, ſiue impeditus ſit, ſiue nõ dũmodo ipſe preſens ſit rei geſtæ, & ſe ſubſcribat ipſi inſtrumento, & proprio ſigno ſignet, & idem quo ad traductionem alicuius inſtrumenti ex eiuſdem tabellionis protocolo (modo ſcripturam, & inſtrumẽtum cum eo cõferat) obſeruãdum eſſe, & apud Hiſpanos conſuetudine receptum teſtatur Couarr. in practicis quæſtionibus, cap. 21. num. 1. quidquid alij, contradicant, & contrarium teneat Auenda. in reſponſo 38. num. 1. Et qualiter

31 autem poſsit traduci aliquod inſtrumẽtum ex protocolo tabellionis mortui, vel impediti, per aliũ tabellionem, & verã huius rei praxim, reſoluit Couar. in practicis quæſtionibus, in dict. c. 21. num. 3. & probatur in l. 4. titul. 8. libr. 1. Fori, & in l. 55. titul. 18. part. 3. & ibi Gregor. Lup. in verbo, Que finò, & Guido Papa in deciſ. 3. numer. 2. & Auiles

32 vbi ſupra, cap. 19. verbo, Traslade, à nu. 1 & probatur in l. 24. tit. 25. lib. 4. recopil. Tenetur etiam tabellio legere, & recitare partibus & teſtibus inſtrumentum à ſe ſcriptum, ne aliàs eidem fides debita detrahatur, & id magis communiter receptũ eſſe, firmat Couar. in cap. relatum, 1. num. 11. de teſtamentis, & Montal. in l. 5. tit. 8. lib. 1. Fori, in princ. Ad-

33 uerte tamen quod teſti aſſerenti, aliter ſe præſtitiſſe teſtimonium quam à tabellione ſcriptũ fuit, non eſt credendum in cauſis ciuilibus, ſed potius tabellioni adhibẽda eſt fides, pro quo præſumitur, vt cum plurib⁹ reſol-

sit Couar. lib. 2. variar. cap. 13. nu. 19. in causis vero criminalibus ex iurata testis assertione, † fides tabellionis vacillabit, argum. text. in l. fin. C. de probationibus. († Vide Iulium Clarum, lib. 5. senten. §. falsum, num. 15. & in §. fin. quæst. 53. nu. 17.) Tamen apud nos obtentum esse, potius tabellioni, quam testi credendum esse, resoluit Couar. vbi supra in d. cap. 3. num. 10. quod verum est, nisi aliud testis probare valeat duobus testibus, omni exceptione maioribus de iure ciuili, vel quatuor de iure Regio, ex l. 117. titul. 18. part. 3.

35 Quibus testibus quodlibet publicum instrumentum improbari potest, vt resoluit Couar. in dict. cap. 13. num. 11. & 12. & Monta. in l. 18. tit. 8. lib. 2. Fori, in glo. magna, in fin. versan autem sit credendum testi. Solet etiã in causis ciuilibus quotidie examen testium cõmitti proprio tabellioni causæ, in quo dubitatur, an credendũ sit eidem tabellioni testanti, & fidem facienti de tali cõmissione. In

36 quo dubio dicendũ erit, magis communiter receptũ esse talem cõmissionem coram alio tabellione (si reperiri possit) scribendũ esse maximè in arduis, & lucratiuis causis, secundum Auiles, vbi supra, in cap. 27. num. 19. asserẽtem, se vsque quaque ita obseruasse, ego tamen semper oppositum obseruatum esse

37 vidi. Vlterius tabelliones obtinere debent à pluribus, vltra ea quæ suæ creationis tempore iureiurando promiserunt: nam debẽt omnino abstinere à prohibitis, in l. 1, & 28. & 14. tit. 35. lib. 4. recopil. & in l. 11. & 12. tit. 1. lib. 4. recopilat. & in l. 2. titul. 8. libro 1. recopila. & in l. 31. titulo 16. libro 2. recopilat. & in l. 26. tit. 8. lib. 2. recopilat. & in l. 13. titul. 9. lib. 3 recopil. & in l. 30. titul. 6. lib. 3. recopil. & in l. 34. tit. 18. lib. 6. recopila. & in l. 6. titul. 2. lib. 7. recopil. & in l. 20. tit. 3. lib. 7. Recopi. & in l. 8. tit. 9. part. 2. & in l. 23. titulo 11. par. 3. & tradit Auend. de mandatis exequendis, 1. part. cap. 2. numer. 5. Nec lis intentari po-

38 terit coram tabellione, qui sit frater, vel patruelis ipsius actoris, iuxta tex. in l. 19. tit. 5. lib. 2. recopilat. & in l. 7. tit. 25. lib. 4. recopil.

39 Et tabellio præcipuè obseruare debebit, vt fidem seruet, neque aliquod instrumentum falsum conscribat, vel acta causa falset alioquin puniendus erit modo, & pœna tradita in l. fi. tit. 19. par. 3. & resoluit Auend. de mã-

40 datis exequendis, 2. part. cap. 30. nume. 1. Ex cuius resolutione deducitur eũ, qui nunquã fuit tabellio, vel quondam fuit, sed iam priuatus, signantem aliquod instrumentum tanquam tabellionem morte afficiendum esse.

41 Quo fit, quod is, qui vsus fuerit tabellionatus officio quæsitõ præter formam traditam, in l. 1. & 2. tit. 25. lib. 4 recopil. eadem pœna mortis puniendus erit, tanquam falsarius, siquidẽ pro tali reputatur eisdem legibus, neque aliquo tempore dicendum est, tabellionem extitisse absque forma, ibi tradita creatum, quod maximè adnotandum est ad prædictas leges Regias.

42 Aduerte insuper, quòd si tabellio sit parti suspectus, ab eodem recusari poterit, non vt omnino remoueatur, sed vt ad alius adiũctus sibi detur, vt fit in iudice ordinario, ex l. apertissimi, C. de iudicijs, quãuis de iure communi in totum recusetur, secundũ Plateam in l.

43 nulli, in fin. C. de num. de actu, lib. 12. Et præstito iuramẽto à recusante de tali suspitione, absque alicuius causæ cognitione, seu eius expressione alius tabellio eidem adiũgitur, vt ambo suscribãt, signent, & in causa procedã: & quidquid absque adiuncto per recusatũ fuerit gestum, aut actum, nullius erit momenti, secundum Auiles vbi supra, capit. 35.

44 versi. Quexas, nu. 4. cum sequentibus, Auend. vbi supra in capitibus prætorum, 2. part. cap. 23. num. 13. & latè in hac materia tabellionis recusati per eundem Auenda. in capitibus prætorum, 2. par. cap. 15. num. 5. & 6. vbi resoluit, quis debeat soluere salariũ tabellioni adiuncto: & quod tabellio recusari poterit satis, probat glo. in authent. detriente, & semis. §. & quod sepè, verbo, Artifices, collatione 7. quam ad hoc notat Bald. cap. quoniã contra falsam, num. 12. de probat. l. 1. tit. 27. lib. 4. recopil. ibi: Por assentar la recusacion.

45 Et cum tabelliones tot iurare teneãtur, totque obseruare, necessum erit, eos iurisperitia pollere, ne alias eius ignari conscribant

46 instrumentum alicuius contractus reprobati, vel id minus peritè conficiant, vel circa iudicialia acta, & iustum ordinẽ processus inordinatè, & minus bene se gerant. Non tamen requiritur, quod sint Doctores, nec totius iurisperiti, sed sat erit quod sint instructi circa notariatus artẽ, & notas, & formas consuetas, & clausulas solitas apponi, & quod intelligant illicitos, & reprobatus contractus, quod intelligere poterũt, si relegerint, notas Rochi de Orta, & Mõterrosi, & similium, secũdũ Greg. Lup. per tx. ibi in l. 2. tit. 25. p. 3. in verb. De la arte de la escriuania, & Auiles in capitibus Prætorũ, c. 36. verbo, Ordenados, nu. 6. & Auend. in declaratione ad l. 4. & 5. tit. Delas excepciones, lib. 3. Ordinam. n. 21. fol. 142. col. 2. vbi aduertit, qua pœna puniri debeat tabellio errans in publico instrumento conficiendo.

Et

Et aduerte denique, quòd omnia supradicta, in ista annotatione adducta deseruiunt præcipuè tribus tabellionum speciebus, de quibus per Auend. in responso 38. tametsi etiam alijs scribis, seu secretarijs Regijs, aut Regij cõsilij, aut Chãcellarię conducãt vltra alia decreta, & statuta in tit. 18. vsque ad titu. 22. libr. 4. recop. & in l. 7. & 8. titul. 9. part. 2. vbi tangentia alios tabelliones, & Regios scribas, & eorum diuersæ species congeruntur. Quamobrẽ finem huic annotationi imponere decreuit: sat enim fuit, per tractasse ea, quę vt in plurimum cõtingere possunt, pro iuuenum instructione, alioquin hæc materia integrum tractatum requireret.

LAVS DEO.

PRIMVS TOMVS,

DE FORMA, ET MODO PROCEDENDI, TAM IN CAVSIS CIVILIBVS, quàm in criminalibus, agitandis in tribunalibus secularibus, tam in prima, quàm in reliquis Instantijs.

SVMMA HVIVS PRIMI TOMI.

PRimus Tomus huius praxis octo partibus clauditur.

IN Isto primo Tomo erit agendum de praxi, forma, & modo procedendi in causis ciuilibus, & criminalibus, in foro seculari agitandis tam in prima, quàm in alijs instantijs: qui octo partes continebit. Prima tractabit de forma procedendi via ordinaria in causis ciuilibus, in prima instantia intentandis. Secunda de de ordine, & forma procedēdi contra reum contumacem in causis ciuilibus. Tertia de modo, & forma procedendi contra absentem non contumacem, & de curatore eius bonis dādo. Quarta de forma, & modo procedendi via executiua in causis ciuilibus. Quinta de modo, & forma procedendi in causis criminalibus. Sexta de ordine, & forma procedendi in secunda instantia, tam in ciuilibus, quàm in criminalibus causis. Septima de ordine, & forma procedendi in secunda supplicatione, cum pœna mille quingentarum duplarum. Octaua & vltima de modo & forma procedendi à iudicibus syndicatoribus in syndicatu. Quibus omnibus explicitis iste Primus Tomus completus erit.

PRI-

PRIMA PARS.

PRIMI TOMI, ET ORDINE ET FORMA.

procedendi via ordinaria in cauſis ciuilibus.

SVMMA HVIVS PRIMAE PARTIS.

IVdicium ſolemne & ordinarium in duodecim tempora diuidit Autor.

IVDICIVM Solemne, & ordinarium exiſtimo, in duodecim tempora diuidendum fore, quanuis Bart. in Tractatu, de ordine iudicij, in decem, tantum tempora diuidat: quorum primum erit de iudice eligendo. Secundum de præparatorijs ante citationem. Tertium de ipſa citatione. Quartum de libelli oblatione. Quintũ de exceptionibus dilatorijs opponend. Sextũ de litis cõteſtatione. Septimum de proponẽdis exceptionibus peremptorijs. Octauum de probationibus & teſtibus producendis. Nonum de diſputationibus, & allegationibus. Decimum de cõcluſione in cauſa ad definitiuã. Vndecimum de prolatione ſententiæ definitiuę. Duodecimum & vltimum de executione ſententiæ definitiuę. De quibus omnibus agendum erit in ſequentibus.

EX PRIMO TEMPORE.

SVMMARIA.

1 *MAgiſtratus, & alij plures iuris miniſtri, quare creati fuerunt?*

2 *Iudicantis munus proprium eſt ius ſuum vnicuique reddere.*

3 *Iudices omnes ſunt, aut ordinarij, aut extraordinarij.*

4 *Iudicis ordinarij qui dicantur.*

5 *Ordinarij iudices alij ſunt ſummi, alij inferiores, ſeu ſubalterni: & qui ſunt ſummi, & qui inferiores explicatur.*

6 *Vicarij generales epiſcoporum ordinarij ſunt.*

7 *Vicarij generales epiſcoporum ex iuris permiſsione iuriſdictionem ordinariam exercent.*

8 *Tenentes locum correctorum apud Hiſpanos iuriſdictionem ordinariã exercent ex conſenſu Principis licet ab ipſis correctoribus eligantur.*

9 *Officium locum Correctorum tenẽtium durat mortuis correctoribus non ſic officium vicarij epiſcopi.*

10 *Iu-*

10 Iudices ordinarij, licet in suis territorijs habeant vniuersalē iurisdictionem meri & mixti imperij, tamen apud Hispanos in aliquibuscasibus, nec in prima, nec in reliquis instantijs cognoscunt.

11 Solus Papa, Rex, Lex, seu opidus, vel vniuersitas iudices ordinarios creat.

12 Tota ciuilis potestas, & iurisdictio in Regnis Hispaniæ penes ipsum solùm residet, & ab eo deriuatur in ciuitates & reliqua oppida Regni.

13 Nobilis vel aliquis alius habens iurisdictionem in suis oppidis censetur habere ex priuilegio Principis, vel ex præscriptione.

14 Rex Hispaniarum quare tot ac tā diuersos magistratus creauerit, expenditur.

15 Consiliarij supremi Regis de quibus causis cognoscunt, remissiuè, & etiā quibus arcentur.

16 Iudices causarum criminaliū in Curia creati, id est, Alcaldes de Corte, de quibus cognoscant, remissiuè traditur.

17 Auditores Chācellariarum Vallisoleti, & Granatæ quatuor modis de causis cognoscunt, & qui sint explicatur.

18 Auditores Cāhcellariarum de casibus Curiæ in prima instantia cognoscunt.

19 Non licèt quem vocari ad Curiā Principis pro lite examinanda.

20 Casus Curiæ qui sint traditur remissiuè.

21 Casus Curiæ excedere debet summā decem milliū marapetinorum, vt in prima instantia tractari possit coram Auditoribus.

22 Auditores Chācellariarū per viā appellationis de omnibus causis cognoscunt, dummodo excedant quantitatem decem millium marapetinorum.

23 Auditores Chācellariarum cognoscūt de causis Ecclesiasticis per viā violentiæ ad eos delatis.

24 Prouisio Regia ordinaria, quæ ab Auditoribus in causis Ecclesiasticis datur ante grauamen illatum, defenditur, & si cōtra ius videatur.

25 Auditores Chācellariæ Vallisoleti, non cognoscunt de causis Ecclesiasticis iam decisis ab Auditoribus Regni Galleciæ, & si ad eos per appellationem deferantur.

26 Auditores Chācellariarum cognoscunt quando aliquis exterus impetrat beneficium in istis Regnis, vel aliquis naturalis impetrat beneficiū iuris patronatus laicorū, vel beneficia patrimonialia diœcesis Palentinæ, Burgensis, aut Calagurritanæ, seu Canonicatum Doctoralē, vel Magistralem, & litteras Apostolicas examinant, & impetrantibus interdicunt earum vsum.

27 Auditores Regij absq; timore excōmunicationis incurrēdæ examināt litteras Apostolicas, & earum executionem suspendunt, quando conceßæ fuerunt cōtra leges huius Regni.

28 Impetratio beneficiorū iuris patronatus Regij, vel laicorū, patrimonia-

nialiũ quarũdam diœceſum, huius Regni prohibetur per leges Regias.

29 Auditores Regij præmiſſa prius ſupplicatione ad Papam, ſuſpendunt executionem literarum Apoſtolicarum, quam cum effectu debent mandare proſequi, alioquin nõ euadent excommunicationẽ in Bulla Cœna Domini latam.

30 Iudices criminum creati Chãcellarijs, de quibus cauſis cognoſcant, traditur remiſsiuè.

31 Iudices nobilitatum, id eſt, Alcaldes de hijoſdalgo, de quibus cognoſcant, traditur remiſsiuè.

32 Iudices Audientiæ Regni Galleciæ Alcaldes mayores appellantur, & in prima inſtantia cognoſcunt de omnibus cauſis illius loci, in qui reſidet, cum quinq; leucis in circuitu.

33 Auditores Galleciæ extra circuitũ quinq; leucarum in prima inſtãtia, nec etiam partium ſubmiſsione cognoſcere poſſunt.

34 L. 27. tit. 1. lib. 3. Recopil. limitatur quadam noua pragmatica ſanctione.

35 Iudices Galleciæ cognoſcunt in prima inſtantia de omnibus caſibus curiæ, in quibus nullus vicinus illius Regni in prima inſtantia, Pintiæ conueniri poterit, exceptis quibuſdã caſibus.

36 Auditores Galleciæ in illo Regno cauſas ad ſe delatas per appellationem decernunt, in quibus (ſi minoris ſummæ, centum mille marapetinorum fuerint) ad eoſdẽ datur ſupplicatio, & nõ proceditur vltra: ſi vero exceſserint centum mille marapetinos ad Pintianam Chãcellariam appellari poteſt.

37 Ab Auditoribus Galleciæ in criminalibus ad Chãcellariam Vallisoleti appellari non poteſt, excepto, ſi in ſententia mortis pœna inferatur.

38 Auditores Galleciæ de ſententijs latis à iudicibus ſindicatoribus per viam appellationis cognoſcunt, & ab eorum ſententijs ad Pintianos iudices nõ appellatur, ſed ad ipſos ſupplicatur, præterquam ſi in ciuilibus cauſa cẽtum mille marapetinos excedat, & in criminalibus mortis pœna ſit impoſita.

39 Auditores Galleciæ de cauſis Eccleſiaſticis per viam violẽciæ cognoſcant.

40 Auditores Galleciæ cognoſcunt quãdo quis petit ſe tueri in poſſeſsione beneficij.

41 Eſt etiam Audientiæ Hiſpalenſis, in qua cognoſcitur de caſibus curiæ vicinorum illius ciuitatis, & territorij.

42 Auditores Hiſpalenſes cognoſcunt per appellationem de cauſis excedẽtibus decem millia marapetinorũ, de minoribus vero cauſis ad decuriones ciuitatis datur appellatio.

43 Auditores Hiſpalenſes cognoſcunt per viam appellationis de cauſis pecuniarijs fraternitatis excedentibus ſex mille marapetinos.

44 In cauſis criminalibus fraternitatis territorij Hiſpalenſis ad iudices maiores illius ciuitatis eſt appellandũ.

45 Au-

47 Auditores Hispalenses per appellationes cognoscunt de sententijs iudicũ, nomine Alarifes, mesta, & aliorum illius ciuitatis, & territorij, de quibus iudices maiores cognoscere solebant.

48 Iudices audientiæ Hispalensis cognoscunt de causis ciuilibus excedentibus trecentamillia marapetinorum, quæ ad eos per appellationẽ deuoluuntur ab Auditoribus Canariæ, & de criminalibus in quibuspœna mortis inflicta fuerit.

49 Auditores Hispalenses cognoscunt de causis ecclesiasticis illius ciuitatis & territorij sibi propter violentiam delatis.

48 Canariæ etiam alia Audientia est, qua cognoscitur in prima instantia de casibus curiæ, & de causis ecclesiasticis per viam violentiæ ad se delatis, & per appellationem de causis ciuilibus non excedentibus trecentamillia marapetinorum.

49 Plures Iudices, & Magistratus enarrantur.

50 Iudices extraordinarij, qui dicantur.

51 Creandi Iudices, & Magistratus ad minus decennij spatio operã dare debent, iuri canonico, aut ciuili, & 26. annorum esse opus est.

52 Creandi iudices iurisperitia, & causarum experientia polleant.

53 Qui causarum experientia pollet, & si minus iurisperitia imbutus magistratu perfici poterit.

54 Qui non legitimè doctus, aut expertus ad officium iudicandi animum appullerit, male iudicans suam litẽ facit, & parti interesse soluerè obligatur.

55 Iudex qui iudicans & difficilem, l. ignorans minùs iustè iudicauit, parti ad interesse non tenetur.

56 Iudex qui in articulo difficili, & arduo defecit, vel saltim minus punitur, vel omnino parcitur.

57 Iudex adhibens debitam, & necessariam diligentiam in iudicando, licet erret propter iuris subtilitatem in nihilum tenetur.

58 Iudex qui sui præceptoris doctrinã defendens errauerit, non tenetur ad aliquid.

59 Iudex (licet magistri sui defendere opinionem laudabile sit) à communi recedere opinione non debet.

60 Iudex propter imperitiam proferens sententiam iniquam ad damna, & expensas tenetur parti læsæ.

61 Iudex malè iudicans ex dolo, vel malitia corruptus precibus, vel precio in causis ciuilibus infamiam incurrit, & potestatem iudicandi amittit, & ad tantundem damna, & expensas, quas in litem iurauerit pars læsa, tenetur.

62 Iudex ex dolo, vel malitia in causis criminalibus corruptus precibus, vel precio male iudicans, eandem pœnã incurrit, quam innocenti imposuit, & cõfiscatis suis bonis in exilium perpetuum mittitur.

63 Iudex dolo, vel culpa inique iudicãs in foro conscientiæ tenetur parti læsæ ad totale interesse.

64 Plures personæ à ministerio iudicandi

candi arcentur.

65 *Actor forum rei sequi debet.*

66 *Forum pluribus modis quem sortiri posse, & quibus traditur.*

67 *Actori electio datur eligendi iudicem, quando reus plures iudices habuerit.*

68 *Intentans remedium l. diffamari adire debet iudicem ipsius diffamati.*

69 *Proposito remedio l. diffamari coram uno ex pluribus iudicibus diffamato competentibus, Actor petere poterit causam remitti ad alterum rei iudicem, quia tunc eius electio est.*

70 *Actor debet animaduertere, an ex priuilegio, uel consuetudine reum in suum proprium forum trahere possit, ut in auaientijs scholastica, & Episcopali Salmantinis.*

71 *Actor debet aduertere, an causa, quam agere cupit, si ex ijs, quarum cognitio ad iudicem Ecclesiasticum pertineat.*

72 *Actor consideret an casu super quo reum conuenire intendit, casus curiæ sit, ut inde perpendat coram quo iudice utilius sit actionem intendere.*

73 *Actor reum coram incompetenti iudice conueniens, efficit, quod processus sit nullus.*

74 *Exceptio nullitatis processus ratione incompetentiæ iudicis quacunque litis parte, & quocumque tempore opponi potest.*

75 *Intellectus l. 2. titul. 17. libr. 4. Recopilat.*

Primum Tempus.

De Iudice eligendo.

1 PARVM prodesse ius in Republica conditum fuisse, inessent qui iure vnicuique rederent, l. 2. §. post originem, ff. de origine iuris, ad ideò creati fuerunt Magistratus, 2 Iudices, & alij iuris ministri, qui ius suũ vnicuique tribuerent: nam id proprium munus 3 iudicantis est, cap. Forus, de verb. signific. & cap. 1. versi. Iudex, 23. quæst. 2. Qui quidẽ iudices in duplici differẽtia sunt, alij enim sunt 4 ordinarij, alij extraordinarij. Ordinarij dicũtur, qui propriam iurisdictionem habẽt sibi delatam à lege, Principe, consuetudine, vniuersitate, aut populo, ad vniuersitatem causarum, vel ad aliquorum negotiorum cognitionem, secundum Bart. Orosium, nu. 4. & alios in l. more, ff. de iurisd. omni iudic. Decium in rubr. extra, de offic. delegat. nu. 2. & Alciat. in rubr. extra, de offic. ordinarij, n. 5. & probatur de iure Regio, in l. 1. tit. 4. par. 3. 5 Qui ordinarij alij sunt summi, alij inferiores, seu subalterni. Summi dicuntur quibus plena potestas per se cõpetit, qualis est Pontificis Imperatoris, & Regis: quoniam in ea. nullũ superiorem recognoscũt, vt in d. l. more, & in cap. à iudicibus, 2. q. 6. inferiores, seu subalterni dicuntur, qui suam iurisdictionẽ à suis superioribus, quibus immediate subsunt, receperunt: & ij quandoque plenam & vniuersalem iurisdictionem obtinent, non per se, sed ex Principis beneficio, aut iuris ordinatione, vt sunt Cardinales, Archiepiscopi, Episcopi, & alij huiusmodi, Auditores supremorum consiliorum Regis, & aliarũ audientiarum Regiarum (licet enim hos auditores priores, & honorabiliores appellet, d. l. 1. tit. 4. par. 3. tamen respectu Principis infe- 6 riores sunt.) Quãdoque tamen hi inferiores non habent plenam iurisdictionem, sed limitatam ad certas causas, vt sunt Correctores, & alij iudices ordinarij locorum, & iudices syndicatus, & Vicarij generales Episcoporũ, qui ordinarij sunt secundũ glo. in cap. 2. verbo, Officialem, de officio vicarij, l. 6. & glos. in cap. præterea, 25. dist. verbo, Iurgia: & gl. in cap. Romana, verb. Generaliter, de appell. lib. 6. Felinus in Rubric. de officio delegat. numer. 4 & Couarr. in lib. 3. variarum, cap. 20. num. 4. Quidquid aliter distinguat Alex. in

in Rubr. ff. de officio eius, à nu. 15. & Alciat. vbi supra, nam huiusmodi vicarij, ex quadã iuris permissione exercent iurisdictionem â Prælatis sibi mãdatam, & tacite censetur per missum Episcopis hos vicarios cõstituere, atque eis iurisdictionem demãdare, vt eorum locũ teneant, vicesque gerant, ex dispositione tex. in cap. licet. de officio vicarij, lib. 6. & in cap. cum Episcopus, de officio ordinarij, lib. 6. & hinc est laicum non posse constitui vicarium Episcopi, vt docet Panorm. nu. 12. communiter receptus ex Decio, num. 15. Rip. nu. 56. & Mantua nu 33. in cap. 2. extra de iudic. Couar. cap. alma mater, 1. par. §. 11. nu. 3. de sent. excommunic. in 6. Rebufo in praxi benefic. tit. de vicarijs Episcop. nu. 36. hoc etiam clericũ primæ tonsuræ coniugatũ secundũ Panor. Deciũ, Rebuf. & Coua. vbi suprà, sufficiet tamẽ si fuerit initiatus prima tonsura non coniugatus, quia cum sit clericus, iuxta tex. in c. cum contingat, de ætate, & qualit. spiritualia tractare poterit. Eadẽq; ratione idem dicendum erit in iudicibus secularibus, quia apud Hispanos à correctoribus ciuitatum delegantur, & eorum locum tenentes nuncupantur, habentq; ordinariã iurisdictionem: & consensu Principis eam exercent, licet à Correctoribus nominẽtur, & eligantur, secũdum Paul. Castr. in Rubri. ff. de offic. assessoris, & Curtium Iuniorem in rub. ff. de officio eius, quiquid oppositũ teneat ibi Alexand. & eãdem opionem tenent Couar. vbi suprà, & Auend. de exequendis mandãtis Regum, 1. par. cap. 3. nu. 2. Et Correctore mortuo, horum locum tenentiũ officium durat: licet contrariũ sit in varijs Episcoporum, & aliorum Prelatorũ, ex eodem Auendãno vbi suprà, nu. 3. quo in loco plura aliâ cummulat de istis locum correctorũ tenentibus, quem omnino videas. (* Qui vicarij poterunt ad libitum reuocari ab Episcopis, vel â correctoribus, quanuis conuentum sit inter eos, quod intra certum tempus non possint reuocari; etiam cum iuramẽto, vt docet Anto. de Butr. in c. penul. de offic. vicar. Alex. in cons. 18. num. 7. & 8. vol. 2. & Boer. decis. 347. nume. 1. si tamen reuocatio fiat sine iusta causa valet, non tamen incidit reuocãs in penariũ, vel in aliam pœnam, appositam in conuentione, secundum Alex. vbi suprà, vide Auend. de exequend. mand. princip. 1. par. cap. 3. num. 2. & Auilesium in cc. correctorum, c. 1. glo. verb. Fiel, nu. 42. l.) Qui omnes ordinarij inferiores licet in suo territorio habeant vniuersalem iurisdictionem meri, & mixti imperij, vt in l. pupillus, versic. Territorium, ff. de verbor. significa. in aliquibus tamen casibus in hisce Regnis Castellæ, neque in prima, neque in secũda instãria cognoscũt, vt constat ex toto tit. 9. lib. 3. recop. Quos iudices ordinarios interiores solus Papa, vel Rex, aut Lex, seu Populus, vel Vniuersitas cõstituit, iuxta tex. in Extra. Ecclesiæ Romanæ, & ibi glo. verbo, Ius de maioritate, & obedien. Ioan. 22. & facit l. bene à Zenone, C. de quadriennij præscriptione, & in l. 1. vers. Cum vrbem, ff. de officio præfecti vrbis, & l. more, & l. quia, & ibi Bart. & DD. ff. de iurisdict. omn. iud. tradunt Imol. num. 7. & Barb. nu. 30. in c. cum ab Ecclesiarum, de oficio ordinar. In hisce tamen Hispaniarum Regnis tota ciuilis potestas, & iurisdictio penes ipsum solũ Regem consistit, ab eoque in singulas totius Regni ciuitates, villas, castra, & opida deriuatur, vt probatur in l. 2. & 5. cum tribus sequentibus, tit. 1. par. 2. & in l. 18. titu. 4. & in l. 18. cum duabus sequentib. tit. 23. par. 3. & in l. 2. tit. 1. libr. 4. recopil. & in l. 1. eod. tit. & libro, & ita resoluit Auilesius in cap. prætorum, cap. 1. in glos. 1. Auend. de exequen. mand. 1. par. cap. 1. Couar. in practicis quæstion. cap. 1. nu. 9. & Didac. Perez in l. 4. tit. 1. lib. 2. Ordina. & in l. 1. tit. 15. lib. 2. Ordin. Ex quibus constat, quod nobili habenti in hoc Regno iurisdictionẽ in suo opido, illa sibi competit iure speciali priuilegij à Rege concessi, vel præscriptionis, vt in dictis legibus Regni probatur, & tradit Couar. in regul. possess. 2. par. §. 3. de regul. iur. lib. 6. Quamobrem, vt subditorũ cõmodi, & expensis Rex Hispanjarum cõsuleret, & ne passim subditi ipsum sequi cogerẽtur, & vt commodius Respublica regeretur, plures diuersos magistratus creauit, apud quos vnusquisq; ius suũ consequi posset. In primis enim creauit supremos cõsiliarios Regios, qui in prima instãtia cognoscere possũt de omnibus, de quibus ipsemet Rex cognoscere poterat, iuxta tex. in l. 1. n. 22. 35. 36. 37. 44. 45. 47. & 48. tit. 4. lib. 2. recop. & in l. 4. tit. 6. lib. 1. recop. & in l. fi. tit. 1. lib. 2. recopil. & in l. 11. tit. 15. lib. 2. recopil. & in l. 9. & 10. tit. 7. lib. 5. recop. & in l. 13. tit. 11. lib. 6. recopil. exceptis quibusdam casibus, quos sibi Rex reseruauit, de quibus in l. 10. & 12. & 22. tit. 4. lib. 2. recop. & in l. 21. & 24. eod. tit. & lib. & in l. 22. tit. 5. lib. 2. recopil. & in l. 10. tit. 9. lib. 3. recop. Qui etiam supremi Regij consiliarij per viam appellationis cognoscũt de casibus connumeratis in l. 10. & 32. tit. 4. lib. 2. recop. qui senatores dicuntur, & senatui Romano adæquantur, lateri Regis cõtinuè assistunt,

7 8 9 10 11 12 13 14 15 16

ſtunt, pars quæ corporis miſtici Regis reputantur, vt in l. ius Senatorum, C. de dignitat. lib. 11. l. quiſquis, C. ad l. Iuliam mag. l. 1. tit. 2. par. 7. & in iſto Cõſilio Supremo ſunt ſex decim conſiliarij, & vnus Præſes, & Fiſcalis vnus. Creauit inſuper in ſua curia alios quatuor iudices cauſarũ criminaliũ, quos vulgo (Alcaldes de caſa y Corte) dicimus & vnum Fiſcalẽ, qui carceris fiſcalis dicitur de quorũ iuriſdictione agitur in tit. 6. libr. 2. recopilat. Creauit præterea alia Regia prætoria, quæ Audiẽtiæ Regiæ, vel Chãcellariæ appellantur: quarũ vna reſidet Valliſoleti, & alia Granatæ, & in earũ qualibet ſunt ſexdecim Au-
17 ditores, & ſinguli Preſidẽtes, & duo Fiſcales vnus cauſarum ciuilium, & alter criminaliũ, qui Regij Auditores quatuor modis iuriſdi-
18 ctionem exercent. Primo enim cognoſcunt in prima inſtantia de caſibus, quos vulgo (de Corte) Dicimus, vt in l. 11. & 12. titul. 5.
19 lib. 2. recopilatio. Nam licet receptiſsimum ſit neminem poſſe ad Curiã Principis vocari pro lite examinanda, niſi per appellationem trahatur; l. nemo, C. de iuriſdictione omnium iudicum, text. in authent. vt differentes iudices, §. 1. collat. 9. & in l. 8. & 9. tit. 3. lib. 4. recopilation. & in l. 21. titul. 5. libr. 2.
20 recopilation. ſunt tamen nonnulli, quibus licet ad Curiam Principis vocare eos, aduerſus quos actiones habent, de quibus agitur in l. 5. titulo 3. par. 3. & in l. 8. 9. & 11. titulo 3. libr. 4. recopilation, & tradit eleganter more ſuo ſolito, Conarru. in practicis quæ-
21 ſtionibus, cap. 6 & 7. Qui caſus Curiæ excedere debent ſummam decem millium marapetinorum, alioquin de eis prædicti Auditores cognoſcere nequeunt, vt probat text. in l. 11. titul. 3. libr. 4. Recopilation. Et modus, & forma procedendi ab iſtis Auditoribus in caſibus Curiæ in prima inſtantia præſcribitur à Monterroſo in ſua practica
22 in tractat. 5 fol. 98. cum ſequentibus. Secũdo modo Auditores Chancellariarum cognoſcunt de omnibus cauſis, per viam appellationis ad ſe deuolutis, vt probat text. in l. 21. & toto titulo 5. libro 2. recopil. dummodo cauſæ excedant ſummam decem millium marapetinorum, iuxta text. in l. 7. titul. 18. libr. 4. recopilation. Et modus, & forma procedẽdi in hoc caſu à prædictis Auditoribus, præſcribitur à nobis, infra in 6. part. huius primi to-
23 mi. Tertio modo prædicti Auditores cognoſcunt de vi, & violentia, quæ appellãtibus fieri ſolet per iudices eccleſiaſticos, non deferentes appellationibus legitimis, vt probatur in l. 36. cum tribus ſequentibus, titulo 5. lib. 2. recopilation. nam regum officium eſt vi oppreſſos eripere, cap. regum 23. quæſt. 5. & in capit. filijs 16. quæſtio 7. qui text. in hac ſpecie accipi debet, quamuis Panorm. in capit. qualiter, de iudicijs aliter intelligat, & facit text. in capit. Principes, & in cap. adminiſtratores, 23. quæſtio 5. & in l. 13. titul. 13. part. 2. & ibi notat Gregor. Lupus, & eſt tex. in l. 2. tit. 6. lib. 1. recopilat. & in terminis ita reſoluunt Nauarr. in cap. cum contingat, de reſcript. rem. 1. pag. 147. Couar. in practicis quæſtion. cap. 35. num. 3. & Didacus Perez in l. 5. titul. 1. lib. 2. Ordinam. deciſio Pædamontan. 30. nu. 13. Auend. in capitibus Prætorum, 1. par. c. 1. nu. 32. & Matth. de Afflict. deciſ. 24. à nu. 2. Quinimo huiuſmodi Auditores cognoſcere poſſunt de violẽtijs, & iniurijs illatis à clericis, & perſonis Eccleſiaſticis: cõtra clericos, vel laicos, etiam in cauſis beneficialibus, iuxta tex. in l. 2. tit. 6. lib. 1. Compilat. & notat. Auend. in c. Prætorum, 2. part. cap. 6. n. 12. Circa quod animaduertendum
24 erit, quod prouiſio Regia, quæ vulgo dicitur (la ordinaria) ab illis Auditoribus ante grauamẽ impetranti illatũ, cõceditur aſſerenti grauamen iam fuiſſe ſibi illatũ, cũ tamen tempore impetrationis nondum ſententia ab Eccleſiaſtico lata fuiſſet: quod nõ videtur rationi conſonũ, & eſt contra tex. in Clem. appellãti, de appel. & nihilominus prædicta praxis ſubſtinetur, ex eo quod hęc reſcripta Regia cõcedũtur in duplicẽ euentũ, vnus eſt, quod ſi grauamẽ reperiatur illatũ tollatur alter eſt, quod ſi illatũ nondũ ſit, proceſſus ad Auditores remittatur, & vterq; euẽtus iuſtus cẽſetur, ob idq; non iniuſtè prędicta prouiſio ad vtrumq; effectũ cõceditur ante impletã con-
25 ditionẽ, arg. tex. in l. cũ hæres, §. pro parte, ff. de acquir. hæred. Nõ tamen Auditores Chãcellariæ Valliſoleti cognoſcere poterunt de cauſis Eccleſiaſticis iam deciſis per Auditores Regni Galleciæ, quãdo ad eos per viã violẽtiæ fuerũt delatæ, & poſtmodũ ab eiſdẽ pars læſa appellauit ad prædictos Auditores Chãcellariæ, nã in hoc caſu nõ eſt locus appellationis, vt diſponit l. 35. tit 5. lib. 2. recopilat. Et qualiter proceſſus fulminari debeat quãdo iſto tertio modo Auditores Chãcellariæ cognoſcunt de cauſis eccleſiaſticis per viam violentiæ præſcribitur à Monterroſo in ſua practica, tractat. 5. folio 92. in verſic. Sigueſe el tercero proceſſo. Quarto modo præ-
26 dicti Auditores cognoſcunt, quando aliquis exterius impetrat aliquod beneficium eccleſiaſticum in his Regnis, vel quando naturalis impetrat beneficium iuris patrona-

tis laicorũm, vel iuris patronatus Regis, vel beneficia patrimonialia, quæ præuio examine incolis, & originariis in Diœcesi Palẽtina, Burgẽsi, &c. Calagurritana conferẽda sunt, vel quãdo quis impetrat Canonicatum magistralẽ, aut Doctoralẽ alicuius Ecclesiæ Cathedralis, aut Collegiatæ, nã in his casibus de prædictis causis Auditores cognoscũt, iuxta text. in l. 34. tit. 5. lib. 2. recopil. & tunc examinant literas Apostolicas, & suspendũt earũ
27 executionẽ, inter dicentes impetrantibus earum vsum sub grauissimis pœnis, & cõminationibus, quod facere posse absque aliquo timore excõmunicationis, resoluit Palacios Rubios in tract. de beneficijs vacãtibus in curia, §. 7. & 12. & Couar. in pract. quæst. c. 36. n. 4. & Didac. Perez in l. 2. tit. 6. lib. 1. Ordin. in gl. 1. versi. in Hispaniæ. Idẽq; apud Gallos obseruari testatur Rebuf. in praxi beneficiorum, 2. part. signaturæ, versi. nec non iure patronatus, n. 12. & 35. & Molin. in reg. Chã-
28 cellariæ de infirmis resignãtibus, n. 32. Nam in huiusce Regnis cautũ est, nullum ausum fore impetrare litteras Apostolicas à Papa ad dignitates, vel beneficia vacãtia, quæ sunt Regij iuris patronatus sub grauissimis pœnis, vt cõstat ex l. 5. tit. 6. lib. 1. recop. nec beneficia patrimonialia Diœcesis Palẽtinæ, & Calagurritanæ, vt in l. 21. & 22. tit. 3. lib. 1. recop. prohibitumq; esse, quẽ posse impetrare litteras Apostolicas in derogationẽ iurispatronatus laicorũ, & ni præiudiciũ canonicatuũ magistra-
29 lũ, vt cõstat ex l. 24. & 25. tit. 3. lib. 1. reco. In quibus casibus, præmissa prius supplicatione ad summũ Põtificem, vsus, & executio literarũ Apostolicarũ suspẽditur per prædictos Regios Auditores. Et praxis quæ in hoc seruatur præscribitur à l. 24. & 24. & 25. titu. 3. libr. 1. recop. & nos infrà suo loco dicemus. Interim tamẽ aduertẽdũ erit, quod supplicatio, quæ ad summũ Põtificẽ in prædictis casibus interponitur, cum effectu legitime prosequẽda est corã Papa, & eius sede Apostolica, alioquin impedientes executionẽ literarũ Apostolicarũ, nõ euadent excõmunicationẽ latã in Bulla Cœnæ Dñi, vt constat in Motu proprio Gregorij XIII. Sũmi Pont. de literis processus fulminari die Cœnæ Dñi, anno
30 1575. Rursus idem Rex creauit in qualibet Chãcellaria alios iudices criminũ, qui vulgò dicũtur (Alcaldes del Crimẽ) de quorũ iurisdictione, & de quibus causis cognoscere possint, agitur in toto tit. 7. lib. 2. reco. & in eadẽ
31 Chãcellaria alios iudices, qui populariter (Alcaldes de hijos dalgo) dicũtur, creauit, qui de causis nobilitatis cognoscunt, & de eorum iurisdictione agitur in toto titu. 22. lib. 2. recop. Deinde creauit in Regno Galleciæ aliã
32 audiẽtiam, cuius iudices (Alcaldes mayores) dicuntur, & cognoscunt in prima instantia de omnibus causis illius loci, vbi audientia
33 residet intra ambitum quinque leucarum, neque extra circuitum quinque leucarum, in prima instantia cognoscere possunt, quãuis partes ex contractu se submisserint eorũ iurisdictioni, iuxta text. in l. 17. tit 1. lib. 3. re-
34 copilat. quæ lex intelligi, & limitari hodie debet per quandam pragmaticam Sanctio-
35 nem, cuius meminimus in 4. part. huius primi tomi, capitul. 2. numer. 11. Cognoscunt etiam dictæ iudices in prima instantia de omnibus casibus Curiæ, vt probatur in l. 3. titul. 1. lib. 3. Recopilation. neque in prædictis casibus Curiæ aliquis vicinus illius Regni conueniri poterit in prima instantia coram Auditoribus Chãcellariæ Vallisoleti, nisi in certis casibus exceptis in l. 4. tit. 1. libr. 3. Recop. Cognoscunt præterea per viam ap-
36 pellationis de omnibus causis ciuilibus, & criminalibus illius Regni, ab eorũ tamen sentẽtijs in gradu appellationis latis appellari poterit ad Auditores Chãcellariæ Vallisoleti, si causæ ciuiles excesserint summam centũ mille marapetinorũ: si verò fuerit minoris summæ non erit locus prædictæ appellationi, sed ad ipsomet supplicari poterit, & à sententia quam in gradu supplicationis tulerint, amplius neque appellari, nec supplicari poterit, ita determinat l. 1. tit. 1. lib. 3. Recopil. in causis tamen criminalibus, ab eis ad Chãcellariã Vallisoleti appellari nõ potest, præterquã si in sententia pœna mortis naturalis apposita fuerit, iuxta tex. in l. 9 titul. 1. lib. 3. Recopil. Cognoscunt etiam per viam appellationis
37 de sententijs in Regno latis à iudicibus syndicatoribus in causis sindicatus, & à sententijs eorum in gradu appellationis latis appellandum non est ad Chancellariam Vallisoleti, sed ipsomet erit supplicandum, præterquam si condemnatio in causis ciuilibus excesserit summam centum mille marapetinorum, & in criminalibus apposita fuerit pœna mortis naturalis, ita probatur in l. 15. ti-
38 tulo 11. libro 3. recopilation. Similiter cognoscunt de causis Ecclesiasticis per viam violentiæ, sicuti Auditores Chancellariarum vt probat l. 35. titulo 5. libro 2. Recopilation. Cognoscunt etiam de causi beneficia-
39 libus, quando quis petit se defendi, & tueri in possessione beneficij, iuxta text. in l. 10. titulo 1. libro 3. Recopilation. & in toto illo titulo, latè agitur de eorum iurisdictione,

Creauit

Creauit etiam idem Rex aliam Audientiam
40 Hiſpalis, quæ dicitur, Audiencia de los grados de Seuilla, Regente, Iuezes, y Alcaldes de quadra, & de quibus cauſis cognoſcere poſsint eius auditores, & de eorũ iuriſdictione agitur in toto, tit. 2. lib. 3. recopilation.
41 Qui iudices in prima inſtantia ſimiliter cognoſcunt de cauſibus curiæ vicinorum, delos lugares de ſeñorio y abbadengo, que caen en el ſuelo de Seuilla, vt in l. 43. cap. 10. tit. 2. libr. 3. recopilationis, & per viam appellationis cognoſcunt de cauſis ciuilibus, de quibus in prima inſtantia cognouerant iudices ordinarij illius ciuitatis, & ſui territorij, l. 1. tit. 2. lib. 3. recopilation. dummodo cauſæ ciuiles excedant ſummam decem millium marapetinorum, alioquin ſi minoris ſummę fue
42 rint apud Decuriones illius ciuitatis erunt
43 tractandæ l. 3. eiuſdem titul. & libr. Similiter per viam appellationis cógnoſcunt de cauſis pecuniarijs fraternitatis excedẽtibus ſum
44 mam ſex millium marapetinorum, l. 4. eiuſdem titulo, & libri, & in cauſis criminalibus fraternitatis appellandum erit ad iudices maiores illius ciuitatis qui dicuntur, Alcaldes mayores, vt in dict. l. 4. dicitur in cauſis vero ciuilibus fraternitatis, quæ fuerint minoris quantitatis ſex millium marapetinorũ, appel landum erit ad eos, quos determinat l. 49
45 50. titul. 13. libr. 8. recopilation. Pari modo per viam appellationis cognoſcunt prædicti Auditores, de las ſentencias de los Iuezes Alarifes, y de Meſta, y otros juezes de
46 la dicha ciudad, y ſu tierra: las quales ſolian yr à los Alcaldes mayores de la dicha ciudad, vt probat l. 5. titul. 2. libr. 3. recopilation. Cognoſcunt etiam per viam appellationis de ſententijs latis ab auditoribus Audientiæ Canariæ, quando cauſæ ciuiles exceſſerit ſummam trecentorum milium marapetinorum, & in criminalibus fuerit inflicta pœna mortis naturalis, vt probatur in l. 24. titul. 2 libr. 3. Recopilatio. iunctis legibus, 2. & 3. titul. 3. libr. 3. recopilatio. Preterea cognoſcunt de cauſis eccleſiaſticis, per
47 viam violentiæ ad eos delatis à iudicibus eccleſiaſticis illius ciuitatis, & ſui territorij, non vero ab alijs iudicibus eccleſiaſticis reſidentibus extra ciuitatem, Hiſpalenſem, & eius iuriſdictionem, vt probatur in l. 7. tit. 2. libr. 3. Recopilation. in toto titulo, latè agitur de eorum iuriſdictione. vbi in l. 43. præſcribitur eis nouus ordo procedendi in cau-
48 ſis coram eiſdem agitandis. Creauit etiam idem Rex aliam audientiam Canariæ, & in illis ſeptem inſulis adiacentibus, cuius Audi tores in prima inſtantia cognoſcunt de cauſibus curiæ, & de cauſis eccleſiaſticis per viam violentiæ ad ipſos delatis: & per viam appellationis cognoſcunt de cauſis ciuilibus non excedentibus ſummam trecentorum millium marapetinorum, à quorum ſententijs in gradu appellationis, latis, non poterit ad Audientiam Hiſpalenſem appellari, ſed ad ipſõmet erit ſuplicandum: neque in cauſis criminalibus vbi pœna mortis naturalis inflicta non fuerit ab eis appellandũ erit, vt probatur in l. 2. 3. 4. & 14. cum alijs, titul. 3. libro 3. recopilation. quo in loco agitur de iuriſdictione illius Audientiæ. Creauit idem Rex alios iudices, qui dicuntur, Al
49 caldes mayores de los adelantamientos, de quibus in titul. 4. lib. 3. recopilation. & alios, qui dicuntur, Alcaldes de ſacas, de quibus in titul. 11. libr. 3. recopilation. & alios qui nuncupantur, Alcaldes entregadores de las cañadas, y Meſtas, de quibus in titulo 14. libr. 3. recopilation. & alios, qui dicuntur, Alcaldes de las caſas de la moneda, de quibus in l. 1. & 2. capitul. 2. & 3. & in l. 3. titul. 20. libro 5 recopilation. & alios, qui appellantur Alcaldes de las Ataraçanas, de quibus in l. 3. titul. 24. libro. 9. recopilatio. Sunt & alij iudices, qui nuncupantur Alcaldes de la hermandad, de quibus in tit. 13. lib 8. recopil. Sunt præterea alij qui dicuntur Aſſiſtentes, Correctores iudices ſyndicatores, Ordinarij, & delegati, de quorum iuriſdictione agitur in titulo 5. cum tribus ſequentibus lib. 3. recopilat. Sunt denique alij plures magiſtratus, quos recenſere longum eſſet.

50 Extraordinarij iudices dicuntur, Delegari, Arbitri iuris, Executores, & qui ex ſacra iuſsione & forma ſunt dati, de quibus latè agit Alciatus, in Rubrica extra de officio ordinarij, à numer. 6. qui iudices propriam iuriſdictionem non exercent, ſed ſibi commiſſam ab habente poteſtatem, ideoque extraordinarij dicuntur.

In quibus omnibus magiſtratibus, iudices
51 tam ordinarij quam extraordinarij creandi præfulgere debent alijs qualitatibus cõgeſtis à l. 3. titul. 4. part. 5. & l. 18. titul. 9. part. 2. debent eſſe literati, ita vt ad minus per ſpatium decem annorum operam dederint iuri canonico, aut ciuili, ſintque ætatis 26. annorum, iuxta text. in l. 2. titul 9. lib. 3. recopilat. per quam declaratur l. 5. tit 4 part. 3. & l. 3. titulo 9. lib. 3. recopilat. quę requirebant ætatem viginti annorũ tantum, nec leges illas obtinere hodie in nobilibus illiteratis prætoribus deſignandis arbitror, cũ illi propter cauſarũ

experientiam ad magistratus eligantur, quæ ex longo tẽpore acquiritur, ac proinde maior ætas in illis, quam in viris literatis desideratur, etsi Gregorius Lupus in dicta l. 5. contendat l. illam antiquatam non esse, per dict.
52 l. 2. tit. 9. libr. 3. recopilation. respectu nobilium illiteratorum, & quod specialiter relegerint leges huius regni, iuxta text. in l. 4. titul. 1. lib. 2. recopilation. Et quod habeant iuris peritiam, & causarum experientiam: in quibuscunque enim magistratibus gerendis, experientia summe est necessaria, vt in l. 1. § sed cum sit necessarium, de. Iustinian. C. confirm. & in Authentico, de iudicibus in princip. versicul. non enim, collatione 6. & in l. 3. titul. 4. partit. 2. ibi. E que ayan sabiduria para juzgar los pleytos derechamente por su saber, o por vso de luengo tiempo. Imo iudex, qui non sit nimis iurisperitus magistratui præfici poterit, dummodo causarum experientiam habeat, vt probat tex. in
53 l. certi iuris. C. de iudicijs, & in l. expertes; C. de decurionibus, libro 12. & firmat glos. in capi. suscitatus, extra, de rescript. Bernardus Diaz in tractatu de Doctoribus, quæst. 12. volum. 6. Diuersorum Doctorũ, & Matienzo in dialogo relatoris, 3. part. capitul. 9. numer. 5. alioquin qui non ita doctus, aut
54 expertus fuerit officium iudicandi ei mandari non debet, ex fundamentis pro hac parte adductis, Francisc. Hothomano in libro quæstionum illustrium quæstion. 26. nisi secum assessores iurisperitos adhibeat, si fuerit iudex maior, vel nisi consilium à iurisperitis exposcat, si fuerit iudex pedaneus, vt Hothomanus vbi suprà resoluit, si aliter munus iudicandi aliquis legum, & iuris imperitus, vel inexpertus susceperit, litem suam faciet, si per imperitiam male iudicauerit, & parti ad interesse tenebitur, vt probat tex. in prin. de obligation quæ ex quasi delicto, & in l. si iudex, ff. de varijs & extraordinarijs cog-
quibus conuenit, l. 24. titul. 22. part. 3. nisi circa Legem difficilem lapsus fuerit, quia tunc
55 à condemnatione interesse excusabitur, vt firmat glos. in princip. Institu. de obligatio. quæ ex quasi delict. verbo, Videbitur, recepta à Bart in l. 2. numer. 4. C. de pœna, iud. qui
56 male iudic. & Ias. in l. Gallus, in princip. ff. de liber. & posthum. & quando articulus est set valde difficilis & arduus, tunc iudici parcitur, vel saltem minus punitur: secundum Bald. l. mancipia, C. de seruis, fugitiu. Quinimo si iudex adhibuerit debitam diligentiam, &
57 per se processum examinauerit, nil de necessarijs omittendo, & post modum aliud de iuris subtilitate apparuerit, ad aliquid non tenebitur, secundum Andre. de Isernia, in capitulo vnico, de cõtrouersia inter domin. & emptio. columna penultima,
58 quem sequitur Gregorius Lupus, in dicta l. 24. verbo, Daño, aut si defendens doctrinam sui præceptoris errauerit, exemplo Casij Iurisconsulti, quem refert Iulianus in l. dicere, § Casius alias Sabinus, ff. de arbitrar. Panormitan. capitul. 1. de postulatione præla. numer. 25. & Auiles capitulo prætor. capi-
59 tulo primo, verbo, Y fiel, & capit. 20. & 22. Nos tamen, & si laudabile iudicemus discipulum, defendere opinionem sui magistri, tamen ob id censemus, non esse recedendum à communi Doctorum, quãdo quidem hoc longe melius & tutius sit, argument. text. in l. vnica, ibi: Crebrior opinio est, ff. de offic. quæstion. & in princ. Institut. de hæredib. instit. & capitul. nouimus, de verborum signific. nã minime sunt murmurãda, quę à maioribus nostris tradita sunt, l. minime, ff. de legibus, Bartolus l. 2. num. 5. C. de pœna iud. Silua nuptia. in princip. libr. 5. fol. mihi 117.
60 Auiles, vbi supra in dict. capit. 1. num. 15. In, super si propter imperitiam protulerit sententiam nullam, ad damna & expensas tenebitur secundum Bart. in quæstio. 9. incip. Iudex, & Auiles dict. cap. 1. § à las partes, nu-
61 mer. 15. & Bernar. Diaz in Regul. 363. vers. 2. declara. Cæterum si propter malitiam, vel dolũ, precibus, vel pretio corruptus male iudicauerit, tenebitur ex maleficio: in causis ciuilibus, vltra infamiam, quam incurrit amittit potestatem iudicandi, & parti læsæ in tantundem, & ad omnia damna, & expensas, quas prętextu iustitiæ pars læsa in iudicio iurauerit tenetur, per text. in l. final. C. de pœna iudi. qui male iud. l. filius famil. §. si iudex, ff. de iudic. & in Authentic. nouo iure,
62 C. de pœna iudic. & in l. 52. titul. 14. partita 3. & l. 24. titulo. 22. partita. 3. in criminalibus causis eandem pœnam, quam innocenti imposuerit, substinebit, confiscatis suis bonis in exilium perpetuum mittetur, iuxta text. in l. 25. titulo. 22. partita. 3. & in l. 5. titulo. 9. libro. 3. Recopil. tradit Auiles, vbi supra, capitulo. 1. verbo, Fiel, numero. 10. Auendaño in Tract at. de mandatis Regis exequendis, capitul. 2. numer. 2. versic. si quidem, & Matienzo in dialog. 3. part. capit. 33.
63 num. 6. & in foro conscientiæ iudex dolo, vel culpa male iudicans tenetur parti lesæ ad totale interesse, vt probat text. in capi. si quis dixerit, & in capitul. qui rẽtè, & in capit. licet 11. quęstion. 3. iuncto text. in cap. fin. de

injurijs,

iniurijs,& firmat Caietanus in ſumma,verb. Iudicis peccata, Auguſt.Deroi.in rubri.extra,de appellatio.nu.91.Soto lib.3.de iuſt.& iur.quæſt.4.art.2.Nauar.in Manual.cap.25. num.12.& Couar.in regu.peccatum.2.pār. §.3.num.1.de regul.iur.in 6.

64 Aduerte tamen offectum iudicandi pluribus prohibitum eſſe,quorum mētio fit in l. cum prætor,§ fin.& in l.cum furioſus,& in l.cœcus,& in l.ſi lōgius,ff.de iudic.quibus iuribus cōuenit de iure Regio,l.4.tit.4.par. 3.vbi Greg.Lup.& tex.in l.7.& 8.tit.9.libr. 3.Recopilation.& tradit Didac.Perez in l. 2.& 3.tit.15.lib.2.Ordinam.

65 Et ſuperioribus apparet,plures eſſe iudices,atq; magiſtratus diuerſos. Vnde cū actor ſequi debeat forum rei,vt probat tex.in l. iuris ordinem,C. de iuriſdict. omnium iudic. & in cap.cum ſit generale, de foro compet. in l.23.titul.2.part.3.& in l.8.& 9.titu.3. lib. 66 4.Recopilatio. (quem forum pluribus modis vnuſquiſque ſortiri poteſt, vel ratione rei ſitæ,quæ petitur,vt in capit.ſane,de foro compet.vel ratione originis,vel ratione domicilij,vel ratione beneficij,vt in cap. final. de foro compet.vel ratione contractus,vt in cap.dilecti,de foro competen. vel etiam ratione delicti,vt in cap.cum ſit generale, eodem titulo,& latè docet gloſſ.in l.hæres abſens,§.perinde,verbo,debebit, ff.de iudic.& 67 explicat Petrus Rochæ in cordis tologia rerum ciuilium,cap.23.) oportebit actori iudicem competentem ipſius rei eligere, coram quo ipſum reum conueniat,qui reus ſi iure cōmuni,vel ſpeciali diuerſos iudices habuerit,tunc actor ad actionem intentandam eligere poterit quem maluerit,vt probat tex.& ibi Doctores in l.vltim. C.de iuriſdict. omnium iudi.& tex.in l.cum clericus,vbi Bald. in num.1.C.de Epiſcop.& cleric.& gloſſa, Doctores in l.vltim.C.vbi in rem actio. gl. in cap.cum dilecti 1.de foro compet.Romanus conſilio 412.Matthæus de Afflict.in deciſionibus Neapolit. deciſione 257. & in 68 conſtit.libr.1.Rubric.37. numero 18. Quo fit quod intentās remediū,l.diffamari, C.de ingenu.& manum.adire debeat iudicem ipſius diffamari, vt cum pluribus reſoluit Couarru.lib.1.variarum,cap.18.numer.4,& 5. 69 Tamen ſi plures iudices diffamato cōpetant de iure communi,& coram iudice ab eo electo prædictum remedium proponat. Actor petere poterit cauſam remitti ad alterum iudicem rei:nam tunc electio actori datur, ex ſupra reſolutis,& in ſpecie reſoluit Couarr. vbi ſupra,num.6.

70 Conſiderauit etiā actor,an ex aliquo priuilegio ad ſuum proprium forum trahere reum poſsit,vt in audiētia ſcholaſtica Salmātina,& in alijs huiuſmodi,vel an hoc ius ſibi cōpetat ex conſuetudine,vt in audiētia Epiſcopali Salmātina,& in ſimilibus, vbi clerici ex cōſuetudine præſcripta, laicos cōueniūt, quod fieri poteſt, vt probat tex.in c. ſi clericus laicum,de foro compet. Præterea aduer 71 tat actor, an caſus ſit ex ijs quorū cognitio ad iudicem eccleſiaſticum ſpectet, quorum meminimus in procemio ſecundo Tomi huius operis,in primo præludio,de quibus iudex eccleſiaſticus cognoſcit: nam tunc eun- 72 dem eccleſiaſticum adire debebit. Aduertet inſuper actor,an caſus ſuper quo reum cōuenire debet, ſit curiæ necne,& an vt illius ſit reum coram iudice ordinario inferiori conuenire,vel cōram auditoribus regalibus, de quibus caſibus curiæ quos vulgo, Caſos de Corte,dicimus,ſit mentio in l.5.tit.3.part.3. & in l.21.titul.5.libr.2.Recopilation.& in l. 8.cum tribus ſequentibus,titul.3.lib.4. Recopilationis,& in l. 11.titul.5.lib.2.Recopilation.& apud Couarru.in practic.quæſtio. cap.6.& 7.

73 Denique actor conuenire debet reum coram ſuo iudice competente,alioquin ſi ad incompetentem trahat, proceſſus nullus erit, vt probat tex.in l.1. C.ſi à non competente iudice, vt in cap.at ſi clerici, de iudic. Quæ 74 exceptio nullitatis ex defectu iudicis cōpetentis,quocunque tempore,& in quacunq; parte litis opponi poterit, ſecundum gloſſ. final.in Clementin.1.de ſequeſt.poſſeſsion. quam ſequitur Paulus in l.4. §.condemnatum,ff de re iudic.& Hippolyt. in ſingular. † 10.& Couarrub.in pract. quæſtion.cap.25. numer.4.*(& Thomas Grammaticus deciſione 61.numer.20.) Ex qua reſolutione intelliges, tex.in l.2.titul.17.libr.4.Recopilat. 75 dum probat nullitatem,ſententiæ opponendam eſſe intra ſexaginta dies,vt intelligi debeat, niſi opponatur exceptio nullitatis ex defectu omnimodæ incompetentiæ:nam talis exceptio quocunque tempore opponi poterit,vt ſupra diximus,ſecundum Couar.in practicar.quæſt. cap.25.nu.4.

(3)

Ex Secundo Tempore.

SVMMARIA.

1 REVS extraiudicialiter prius ab actore mouendus ex vrbanitate, & non ex iuris necessitate.

2 Interpellatio extraiudicialis efficit quo à reus condemnetur in expensis primæ citationis, etsi compareat, & confiteatur debitum.

3 Limitatur glossa, verbo, Rationabili, in cap. querela, de procurat. & in cap. honoratus, gloss. magna, 74. distinctio. & in cap. 1. de dolo, & contum.

4 Filius familias patrem, & quilibet actor quemcunque ascendentem, vt conuenire valeat, à iudice veniam prius petere debet.

5 Filius familias etiam cum venia iudicis patrem conuenire nō potest, nisi in quibusdam casibus, & tunc venia à iudice petita.

6 Filius emancipatus veniam petere debet, vt parentes suos conuenire valeat.

7 Sunt plures personæ, quæ absque venia conueniri nequeunt.

8 Gener, socrum absque venia conuenire non potest, etiam affinitate dissoluta.

9 Intellectus ad l. cui eorum, §. affinitate, ff. de posthum.

10 Quod Monachus contra Abbatem agere valet nulla petita venia cō tra Archid. verius est.

11 Qui sine venia agere nequeunt, si eam non petant, de iure communi pœna 50. aureorum, & de iure Regio pœna amissionis causæ puniantur.

12 Qui sine venia agere non potest ea non petita agit, & ante litem contest. pœnitet, vel vocati non comparuerint inuiti, liberatur à pœna.

13 Nulla præcedente partis citatione, venia ad agendum cōcedi poterit.

14 Forma petendi veniam ad agendum, & aliquem conueniendum.

15 Filius famil. qui aliquem extraneū super aduentitijs cōuenire vult patris consensu exigere debet.

16 Quando filius familas agit super aduentitijs cum cōsensu patris libellus concipiendus erit in eiusdem patris persona, cum qualitate legitimi administratoris.

17 Vt filius fam. extraneum conuenire possit super aduentitijs, in quibus pater vsufructu caret, patris consensu opus est, contra Otonem, & alios.

18 Patre absente, filius fam. maior 18. annis, absque eius consensu in iudicio esse potest.

19 Forma concipiendi libellum, quādo filius fam. aliquid petere, vel aliquē super aduentitijs conuenire vult.

20 Filius fam. quando super Castrensibus vel quasi, vel super beneficialibus, aut spiritualibus actionem intendere vult, patris consensus necessarius non est: & in propria, & non patris persona libellus concipiēdus erit.

21 Quia minor curatorem habens in iudicio comparere non potest, libellus in curatoris persona concipiendus erit.

22 Mi-

22 Minor absque curatoris, aut patris consensu in iudicio stare potest inbeneficialibus, aut spiritualibus, & aliis casibus relatiue congestis inquibus si decipiatur, restitui poterit.

23 Si minori desit curator, aut tutor: ei à iudice ad litem dãdus est alius quem maluerit.

24 Minor qui absque tutore, aut curatore litem intendit, compelli poterit ad patris instantiam tutorem aut curatorem ad litem assumere: alias iudicio repellendus.

25 Minor causatiuè, & non præcisè curatorem ad litem accipere astringitur.

26 Curator ad litem satisdare debet.

27 Mulier coniugata antequam contra aliquem experiatur, veniam & expressam mariti sui licentiam consequi debet, nec tacita sufficiet, contra Cisuentes, & Gome.

28 Quando ex l. dispositione alicuius licentia ad aliquem actum exigitur, expressa opus est, & non tacita.

29 Licentia mariti, vt mulier agat nunquam ex temporis diuturnitate præsumitur, nisi tãtum temporis effluxerit, cuius contrarium in mortalium memoria non cadat.

30 Licentia danda à marito vxòri sufficit testibus probari.

31 Licentia præstanda à marito, vt vxor agat ab ex excommunicato non præstandà.

32 Præscriptionem cõtra coniugatam matrimonio constante currere, substinet autor contra alios.

33 Præstita licetia à marito vt vxor agat sufficit vsque ad executionẽ sententiæ.

34 Maritus ratum habere potest gestum ab vxore sine licentia in iudicio, si ratificet antequã nullitas ab aduersario opponatur.

35 Maritus ex causa compelli poterit vxori licentiam præstare, vt agere valeat.

36 Marito absente, qui nõ speratur de proximo venire, causæ cognitione præcedente poterit eius vxori à iudice præstari licentia agendi.

37 Vt iudex licentia præstare possit vxori agere volenti propter mariti absentiam; sufficit, quod absit, à loco in quo est agendum; nec opus est absit à territorio contra Auend.

38 Consideratio l. 59. Tauri, quæ est l. 6. tit. 3. lib. 4. Recopil.

39 Iudex potest agendi licentiã vxori præstare eius marito muto, aut furioso existente, qui loco absentis habetur.

40 Forma petendi licentiam agẽdi ab vxore agere volente in mariti sui absentia, aut quando mutus, furiosus ve fuerit.

41 Mulier agere volens contra maritum vergentem ad inopiam, nulla licentia eius aut iudicis petita, experiri iudicio poterit.

42 Agens contra maiorem in eius personam, contra minorem habentem tutorẽ, aut curatorem in eorum, & minoris personas, citationem, & petitionem formare debet.

43 *Proceſſus geſtus cũ minore, abſque tutoris, aut curatoris, authoritate nullus eſt.*

44 *Minori comparenti in iudicio ſine tutore, aut curatore dandus eſt curator ad litem, qui curator ſatiſdare tenetur.*

45 *Agere volens contra ciuitatem, capitulum, collegium, aut quamcunq; vniuerſitatem, in eorum procuratorem tendat actionem & non in ſingulas perſonas vniuerſitatis.*

46 *Libellus licet poſſit concipi contra ciuitatem, aut quamcunque vniuerſitatem, ſi ab ea mittatur procurator, aut ſyndicus reſponſurus cum eo lis agitari valet.*

47 *Etiamſi ſolus ſyndicus vniuerſitatis pro ea compareat citatus valida erit ſententia.*

48 *Si actori competat aliqua actio in aliquem defunctum, antequam agat, petat hæredes defuncti, vel adire, vel hæreditatem repudiare intra definitum aliquod tempus.*

49 *Forma qua petitur, quod defuncti hæredes adeant, vel hæreditatem repudient.*

50 *Ad petitionem creditoris defuncti iudex aſsignat arbitrio ſuo terminum hæredi defuncti, vt adeat, vel repudiet, qui ter contumacia incuſata, habetur pro adente, vel repudiante, quod ſibi deterius fuerit, & tunc contra ipſum agitur.*

51 *Hæres contumax in adeundo, vel repudiando habetur pro repudiante, vel adeunte quo ad creditores, quorum petitionem terminus ſibi fuit præfixus, non quo ad alios.*

52 *Hæredi petenti tempus iuris ſibi ad acceptandum, vel repudiandum dari poteſt annus, ſi à principe impetretur, & ſi ab alio nouem menſes ſtatuuntur.*

53 *Tempus nouem menſium iure hæredibus conceſſum vt repudient, vel adeant coarctari à iudice poteſt intra tempus centum dierum, & nõ vltra ad hoc vt hæres pro adeũte, vel repudiante habeatur, ſed vt hæreditati curator detur ad reſpõdendum creditoribus breuius tempus ſtatui poteſt.*

54 *Vnde emanauerit praxis, quod iudex aſsignet aliquem terminum, vt quis adeat, vel repudiet, & quod non adeunte, vel intra terminum non recuſante hæreditatem, aduerſus eum intententur actiones & ſi recuſauerit, quod ſequentes in gradu requirantur, & nemine adeunte, curator bonis detur contra quem actiones dirigantur.*

55 *Quoties maritus hæres vel eius, aduerſus vxorem vel hæredem eius agere intentat petat prius bona quæ ſita conſtante matrimonio accepta ri, vel repudiari intra breue temporis ſpatium.*

56 *Si reus conueniendus abſens ſit in locis remotis, aut captus ab hoſtibus ſuis bonis defenſor dandus eſt in quem dentur actiones, præhabita informatione abſentiæ, captiuitatis, debiti, & quod bona illa ad abſentem ſpectent.*

Secundum Tempus.

De præparatorijs ante Citationem.

POSTQVAM Actor deliberauit coram quo iudice ſuum aduerſarium conuenire debeat, oportebit, eundem & eius aduocatum ſequentia attendere. Primo quod extraiudicialiter reum admoneat; vt próbat text. in l. quidam Hiberus, ff. de ſeruitu. vrbano. prædio. & in l. debitores, C. de pignoribus, quę tamen admonitio de neceſsitate iudicij non eſt, ſed potius ex quadam vrbanitate, ſecundum gloſ. in capitulo licet Heli, verbo, Inſcriptio, extra, de ſimonia, & gloſſa in dict. l. debitores. Et hunc eſſe communem intellectum, dicta l. quidam Hiberus teſtantur Angel. num. 11. & Iaſ. num. 41. in §. ſic itaque, Inſtit. de actionibus Panormitan. & Felin. in cap. 2. de accuſatio. Quamuis tex. ille hoc non probet, vt aduertit Duarenus lib. 2. diſputa. cap. 28. Hæc tamē inter pellatio extraiudicialis vtilis erit, quia ea præcedente reus condemnari poterit in expenſis primæ citationis licet ad iudicium veniēs fateatur debitum, quamuis ab actore non petantur, ſecundū Bald. in l. non ignoret, C. de fructib. & lit. expenſ. Bald. & Salice. in l. properandum, § ſin autem, C. de iudic. Iaſ. in l. certi conditio, colu. 1. ff. ſi certum petat. Decius in l. qui in alterius, nu. 9. ff. de regul. iur. & Didac Perez in Rubr. tit. 1. lib. 3. Ordin. quæſt. 6. Rebuf. in 3. Tomo ad leges Gall. titul. de expenſis, ex quibus limitantur glo. in cap. querellam, verbo, Rationabili, de procurat. & gloſ. magna, in capitul. honoratus. 74. diſtinct. & gloſ. in c. 1. de dolo, & contum. aſſerentes, citatum comparentem interminō tenerī ſoluere expenſas primę citationis, vt non procedant dictæ gloſſę quando prius extraiudicialiter eſſet interpellatus. Quinimo ex parte actoris preſumitur hāc denūciationem extraiudicialem reo factam fuiſſe, ac proinde reum arctari ad probandum ſibi denuntiatum non fuiſſe, alias teneri ad expēſas vſque illud tempus factas, ita colligit Romanus ex tex. in l. in fideicōmiſ. in princ. verſ. Tametſi, ff. de vſuris & fruct. ibi: & in notab. 397. & verba illius legis notat Bart. ibi: & Florianus ponderat ad materiam dict. l. quidam Hiberus, & hoc corolarium tenet idem Romanus in ſingulari 396. Sequitur Felin. cap. non eſt, in fin. cap. quoniam contra num. 15. & ibi Decius de probat. Hippolyt. l. patre vel marito, n. 43. ff. de quæſtionibus. Sed in pūcto iuris crederē contrariā ſententiā veram eſſe imo quòd nō præſumatur interpellatio, niſi probetur, quę opinio primo probatur ex iuris regulis quę arctant ad probandā qualitatem deductam, iuxt. l. 2. ff. de probat. tradit Hipolyt. in Rubrica, C. de probat. n. 337. Secundo facit. l. ſi ex legati cauſa, ff de verborum obliga. ibi ſi interpellatio ſi naturam adiectionis conſideremus. Tertio facit, quia reſultaret iniquitas cum reus obligaretur ad probandam negatiuam, quòd impoſſibile eſt ſecundum Felin. cap. nouit, de iudi. nec obſtat tex. dict. l. in fideicommiſ quia loquitur in actione ex teſtamento in qua non eſt neceſſaria interpellatio, & ſic non requiratur probatio denunciationis, ſecundum Bart. l. ſi hæres, ff. de eo quod certo loco, l. ſ. §. actionum inſtitut. de actionib. Secundo aduertat Actor, ſi ſit filius familias, & conuenire velit patrem, matrem, vel alios aſcēdentes vtriuſq; ſexus in infinitū, quod imprimis veniam à iudice petat: licet enim filius famil. non poſsit etiam cum venia ſuos parētes cōuenire, vt probat tex in l. lis nulla. 4 ff. de iudic. & in l. fin. C de in ius vocā. & inſt. 2. tit. 2. part. 3. & in l. 11. titul. 17. part. 4. Tamē in pluribus caſibus congeſtis per gloſſ. in d. l. lis nulla, & gloſſ. in cap. fin. verbo, Regulariter, de iudic. lib. 6. & Gregor. Lupum, in d. l. 2. & 3. tit. 2. part. 3. bene poterit eos conuenire dummodo prius veniam à iudice petat, iuxta gloſ. in §. pœnales, verbo. Cū hic, inſtitut. de action. & gloſ. in l. adoptiuum, verbo, Vocari, ff. de in ius vocand. quam opinionem dicit communem Iaſ. in dict. §. pœnales, num. 87. Quinimo filius emancipatus eandem veniam petere tenebitur quoties ſuos parentes conuenire voluerit, vt probat tex. in l. 4. verſic. prętor, & in l. adoptiuum, §. 1. ff. de in ius vocand & in l. fin. C. de in ius vocand. & in l. 3. tit. 2. part. 3. & in l. 4. tit. 3. part. 3. & ita pro regula conſtituit cum pluribus ampliationibus & limitationibus, Socin. in reg. 244 Hipol. in ſingul. 613. Roderic. Suarez, in l. 9 tit. 11. lib. 1. For. Horoſc. in l. quisque litigādi, num. 3. ff de in ius vocand. & Petrus Dueñas in Regul. 351 Sunt plures alij, qui abſq; prædicta venia conuenire nequeunt, quorū meminit tex. in l. 4. § prætor ait, ff de in ius vocand. & alijs legib. illius titul. & inſt. 2. tit. 2. part 3.

Præterea ſocer, & ſocrus à genero conue

niri non possunt sine dicta venia, secundum glos. receptam, communiter ex Alexandr. ibi, num. 1. in l. generaliter, ff. de in ius vocand. vbi Alexand. firmat idem obseruandũ esse, etiam affinitate dissoluta, per tex. in l. pẽnult. C. de iure doti. Cui opinioni non obstat tex. in l. cui eorum, §. affinitate, ff. de postul. quatenus probat affinitate finita, eius effectus censeri finitos: nã illud procedit quando effectus consisteret & in aliqua vtilitate absque reuerentia: cæterum si in aliqua reuerentia consisteret, affinitate dissoluta, eius effectus non cessarent, secundũ Angel & Alexandr. in dict. l. generaliter, Nouercam etiam sine venia conueniri nõ posse à priuigno firmat glos. in dict. l. generaliter, in fin. dum allegat tex. in §. Socrum Instit. de nup. Ioan. Andr. post Speculatorem in tit. de actore, §. 1. num. 21. versi. generaliter, quam opinionẽ dicit cõmuniter probari Curtius Iunior in l. 1. num. 3. & 7. C. de ius vocand. Contrariã sententiam, imo absque venia posse Nouercam conueniri tenent Fulgos. Alexand. col. 2. Socin. quæs. 10. & Ias. in dict. l. generaliter, & hanc dicit magis communem decisio Pedamontanea, 31 num. 20. in fin. quo in loco late disputat istum articulum.

10 Rursus monachus suum Abbatem cõueniri non poterit, nisi petita prius venia, vt firmat Archid. in c. cum pastoris, 2. quæst. 7. in hoc tamen casu verior opinio est, veniam nõ esse necessariã, vt docet Innocent. in cap. cũ P. de accusat. & sequitur Panorm. in cap. ex parte, num. 6. de accusat.

11 Et aduerte quod si aliquis ex supradictis qui veniam tenentur petere conuenerit aliquem in iudicio, erit puniendus de iure cõmuni pœna quinquaginta aureorum, vt probat tex. in l. in eum, ff. de in ius vocand. & §. fin. Instit. de pœna temere litig. & not. glos. in §. pœnales, Instit. de action. verb. In eum, & ibi Misingerius à num. 29. & Ias. à nu. 43. & de iure regio punitur pœna amissionis causę, vt in l. 14. tit. 2. p. 3. à qua pœna liberabitur, si ante litem cõtestatam pœnituerit, & ab instantia necesserit: vel vocati nõ inuiti comparuerint, nil opponendo contra vocãtem, ita tenet glos. in dict. §. pœnales, verbo, In ius vocasset, & ibi Ias. num. 85. per tex. in l. quamuis, ff. de in ius vocand. vers. in primo actu iudiciali non fuerit, opposita exceptio veniæ non petita: nam tunc censetur remissa necessitas petendi veniam secundum Bart. num. 2. Angel. in fin. Alexand. colum. 2. versic. vltimo nota in l. quamuis, ff. de in ius vocand. & communiter omnes ex decisione Pedamontanea 31. num. 21. Vnde tureus caue bis, quod quando tibi competat prædicta exceptio veniæ non petitæ, eam opponas in primo actu iudiciali.

13 Aduerte insuper quod ad hanc viam cõcedendã citatio partis non requiritur, vt docet Bald. in l. ea quę, C. quomodo, & quando iud. col. fin. & in l. sed si hæc, §. prætor ait, ff. de in ius vocand. & Maranta de ordine iud. 6. part. memb. 1. num. 8. sed erit petenda modo, & forma sequenti in principio libelli.

Peticion.

14 YVlano con licencia que ante todas cosas, à V.m. pido, y siendome cõcedida, ò injustamente denegada, como mas aya lugar de derecho parezco ante V.m. y pongo demanda contra fulano mi padre legitimo, y contando el caso della, digo que assi es, &c.

Et ita erit de reliquis dicendum mutatis mutandis.

Cæterum si filius familias conuenire velit
15 alium extraneum, nõ parentem super bonis aduentitijs, in quibus pater vsumfructum habet, non poterit in iudicio esse absque cõsensu patris, vt in l. fin. §. necessitate, C. de bonis quæ liber. & in l. 7. titul. 2. part. 3. & ibi Gregor. Lup. in glos. 1. & Socinus in reg. 195. ideoque tunc libellus erit concipiẽdus in persona patris cum qualitate legitimi administratoris. Quinimo si extraneus esset cõueniẽdus à filio familias super bonis aduentitijs, in quibus pater nõ habet vsumfructũ, vt in specie tex. Auth. excipitur, & Authen.
17 idem, C. de bonis quæ liber. absque consensu patris non posset filius in iudicio esse secundum glos. in l. fin. vers. Necessitate, C. de bonis quæ liber. verbo, Imponenda, quamdicunt communiter receptam Bart. & Bald.

num. 9.

num.9.ibi:& veriorem,&tutiorem appellat, Ioan de Imol.l.fin.§.1.ff.de verbo. obligat. & Asinius in praxi,§.18.cap.1.n.3.Proqua opinione facit tex.in c.fin.§.huiusmodi, de iudic.lib.6.& l.7.tit.2.part.3.dum illa iura in distincte requirunt partis consensum. Et ita existimo tenendum esse,& si oppositam sententiã,imo consensum patris non esse necessariũ,asserit Oto Doctor antiquus, relatus à glo.dict.l.fin verb. imponenda, C. de bonis quæ liber.Bart.vbi Angelus dicit, hanc esse veriorem opinionem:& cõmunem testatur Curtius in l.1.C.qui admitti,num.38. & Zucardus nu.68.& Sebastianus Bantius in tractat.de null.processus, in rubric. ex defectu
18 inhabilitatis,nu.41.Quod tamen verum est, nisi pater absens esset,nam tũc filius familias maior viginti quinque annis poterit in iudicio esse,iuxta tx.in l.7.tit.2.par.2. Ex qua re solutione cõstat,quod in prædictis casibus libellus erit formandus in persona patris,adiecta qualitate legitimi administratoris, quæ qualitas adijci debet,vt consulit Bart.in l.1. n.2.C.de bonis maternis,& Felin. in c.cum olim,col.4.de testib. & forma libelli erit in hunc modum.

Peticion.

19 FVlano, como padre y legitimo administrador que soy de la persona y bienes de fulano mi hijo legitimo,como mas aya lugar de derecho, parezco ante V. m.&c.

20 Sed si filius familias velit extraneũ conuenire super bonis castrensibus, vel quasi, vel beneficialibus,aut spiritualibus,tũc patris cõsensus non requiritur,& libellus in propria persona erit cõcipiendus,iuxta tex.in l.2.ff. ad Senatusconsult. Macedo.l.1.§.1. ff.de castrẽsi pecul.l.filius fam.in princ. ff.de procurat.l.si longius,§.1.ff.de iud.& tex.c fi.de iudi.in 6.& tradit Greg.Lup.in l.2.titu.2.p.3. & in l.7.tit.2.p.3.in gl.1.& Sebastia.Bant.in tract.de nullitate proces.n.41.Rubri.ex defectu inhabilitatis,vbi à n.4.cum multis plures personas,quæ in iudicio stare non possunt,congerit quem requirere quando casus occurrerit.

21 Tertio aduertat actor,quod si sit impubes vel pubes minor 25.ann.& tutorẽ,vel curatorem habeat,quod libellus, & petitio concipiatur nomine tutoris,vel curatoris:nam minor 25.annis,non habet personam legitimã standi in iudicio,vt probat tex.in l.1.&2.C. qui personã legitim l.7.& 11.tit.2.par.3.nisi pro rebus beneficialibus,vel spiritualibusve
22 luerit cõparere,quia tunc maior putatur, & super illis absq; cõsensu patris,& tutoris,vel curatoris in iudicio experiri poterit, vt in c. fin.de iud.in 6.& etiam in alijs casibus, quos congerit Panormit in cap.ex parte, de restit. spol.Et si in eisdem casibus decipiatur bene restitui poterit,vt docet Panor. in dict. cap. ex parte,nu.16.& sequitur Couar.lib.1. variar.resolu.c.5.nu.8.sic intelligens tex. dict.
23 cap.fin.de iudi.lib.6.At vero si tutorem, vel curatorẽ actor minor non habuerit, petere debebit à iudice,vt sibi detur tutor: vel curator ad lites,qui dandus erit quem ipse voluerit,vt probat tex.in l.qui habent,§. si pupillus,& ibi glo.ff.de tutelis,& in l.13.tit.16.p.
24 6.Quinimo si absque tutore,vel curatore in iudicio experiatur, & aduersarius petat, vt tutor vel curator ad lites ei detur,compellendus erit etiam inuitus tutorem, vel curatorẽ accipere,alioquin non erit audiendus, cũ nõ habeat personam legitimam stãdi in iudicio, & processus,& sententia contra eum lata esset nulla,vt probat tex.in l.non ideo minus, C.de procura.& firmat glo.fi.in l.si longius, §.fin.ff.de iudic ibi,puto quod, vbi etiam sequuntur Bart Bald.& Paul.&Bantius,tract. de nullit.ex defectu inhabilitatis,num.42.& Angel.in §.1.num.4.institu.de curat.pro cu
25 ius opinione est,l.13.tit.16.par.6.Vnde constat,hunc minorem causatiue, & nõ præcise cogendum esse,tutorem vel curatorem suscipere,hoc est,quod si velit audiri in iudicio, tutorem,vel curatorem accipiat,alias nõ audiatur,in quem sensum est accipiendus tx.in l.3.§.si pupillus,ff.de tutellis,qui sibi videba
26 tur cõtradicere.Qui curator satisdare debet, vt resoluimus infra in isto tempore,in versi. Quinto aduertere.

Quarto attendat actor, quod si sit mulier
27 cõiugata,& contra aliquem voluerit in iudicio experiri,tenetur prius veniam à marito impetrare,quia absque licentia mariti in iudicio esse non potest, vt probat text.in l 55.

Tauri,

Tauri, quæ habetur in l. 2. titu. 3. lib. 5. Recopil. alioquin processus, & omnia acta essent nullius momenti, quæ licentia expresse à marito præstanda erit, nec sufficiet tacita, vt puta si maritus præsens esset, tempore quo mulier in iudicio ageret, nec marjtus cõtradiceret. Nam quoties, ex l. dispositione licentia
28 alicuius in aliquo actu requiritur, expresse, & non tacite erit præstanda, secundum Bart. Angelum, Rom. & Imol. l. 2. §. volũtatẽ, ff. soluto matrim. Archid. & Ioan. Andr. in c. Abbatem, de electione, lib. 6. & est cõmunis opinio, teste Corseto in singulari suo in parte, Licentiæ, Decio in cons. 38. & eandem tenent, plures alij relati ab Anton. Gomez in d. l. 55. num. 5. & ab Auend. quos ipse ibi sequitur in declaratione l. 4. & 5. titu. de las excepciones, lib. 3. Ordin. nu. 39. quamuis Cifuent. in dict. l. 55. quæst. 14. & Anton. Gomez, ibi, nu. 5. oppositã sententiam teneant,
29 nempe tacitam licentiam sufficere. Nec talis licẽtia præsumitur, si actus reperiatur gestus à muliere coniugata, etiam ex diuturnitate tẽporis, nisi tãtum tempus elapsum esset, cuius memoria hominum in contrarium non esset, vt resoluit Auend. vbi supra, nu. 41. &
30 42. Non tamen, requiritur, quod prædicta licentia inscriptis detur, sed sufficit testibus probari, vt tenet Mõtalu. in l. 41. Tauri, verbo, de la licencia, nam per epistolam, vel nũtium maritus hanc licentiam vxori dare potest, vt colligitur, ex glo. l. si cum dotem, §. si patri, verbo, Oportet, ff. soluto matrim. tex. l. honores, ff. de decurio. Bar. l. si filius famil. in fin. ff. de donat. notat Speculator in tit. de actore, §. 1. col. 14. Bart. in l. fi. §. necessitate, in fin. C. de bonis quæ liberis, quos sequitur Cifuent. in d. l. 55. Tauri, quæst. 9. & Roder. Suarez in l. 13. tit De las deudas, lib. 3. Fori,
31 versi. Quæritur vlterius, nec sufficit si à marito excommunicato præstetur talis licentia, vt tenet Bald. in l. 1. col. fin. C. de iuris, & facti ignorantia.

32 Ex quibus sequitur, quod cum mulier cõiugata sit impedita agere, quod matrimonio constante, contra eam nõ currat præscriptio in suis bonis, etiã non dotalibus, per tex. in l. in rebus, §. fi. C. de iure dotium, & facit regula quod non valenti agere non currit præscriptio, vt in l. 1. §. fi. C. de annali exceptione, & in auth. nisi tricennale, C. de bonis maternis, vbi Pinelus à n. 42. prædictam regulã explicat, & pluribus ornat. Nihilominus tamen Ioan. Faber in l. 1. colum. 2. C. de bonis maternis, oppositam sententiam tenet argu. tex. in c. constitutus, de in integr. restit. præsertim, quod in curia ecclesiastica potuit agere, & impedito currit tempus si non fecit dilligentias de tollendo impedimento, vt in cap. fin. de electione, Cifuentes tamen in d. l. 55. in fin. distinguit in hunc modum, videlicet. quod cõtra talem mulierem in rebus dotalibus nõ currat præscriptio, & ita intelligit tx. in dict. l. rebus, §. fin. glo. 3. & Doctores in c. cum non liceat, de præscrip. & conuenit l. 8. tit. 29. par. 3. & idẽ esse in rebus donatis propter nuptias, quæ hodie Arrhæ dicũtur, resolvit Roder. Suar. in tit. de las arrhas, lib. 3. Fori, in 1. limit. & eum refert Gregor. Lup. d. l. 8. verbo, En dote. In rebus vero non dotalibus, inquit Cifuentes, quod præscriptio contra eam currat, per tex. in l. velles necne, C. de reuocand. donat. Nec obstat tex. in d. l. 1. §. fin. C. de annali excep. nam respõdeo, quod mulier in præsenti potuit agere cum licentia mariti, ad quam præstandam erit compellendus, vt in l. 56. & 57. Tauri, ceterũ in d. l. 1. §. filius familias non potuit agere impediẽte patria potestate. Sed quia cõgrua ratio differentiæ reddi non potest inter cõiugatam, & filium familias, cum filius possit agere de licentia patris, & compellere patrem ad dandam sibi licentiam, vt in l. fi. §. necessitate, C. de bon. quæ liber. ideo ipse Cifuẽtes hoc reliquit cogitandum. Vnde Palac. Rub. in dict. l. 55. Tauri, num. 21. & ibidem Doct. Castellus in glo. fin. versi. adde mulier existimant, præscriptionem non currere contra talem mulierẽ, tam in bonis dotalibus, quã in alijs quibuscunque: tum, quia est impedita agere constante matrimonio: tum etiam, quia ex alio capite contra coniugatam præscriptio nõ currit, ex eo quod est prohibita cõtrahere, & alienare, vt probatur in d. l. 55. Taur. & contra prohibitum alienare præscriptio nõ currit: nam in alienationis, verb. præscriptio cõtinetur, vt in l. alienationis, verbum, 28. ff. de verb. signifi. & ita firmant glo. & DD. in l. 1. C. si aduersus vsucap. Mihi autem magis placet opinio Ioannis Fabri, cui libenter adhæreo, existimans in praxi tanquam veriorem, & receptiorem admittendam fore, ex eo quod qui de facili impedimentũ remouere potest adeũdo iudicem, vel alio modo, impeditus dici non potest, vt probat text. in l. qui potest, 135. ff. de regul. iur. & ibi notant gloss. & Decius, tex. & ibi Panorm. in cap. fi. de elect. optimus tex. in l. quibus diebus, ff. de condit. & demonstr. ex quo idem colligunt Alberic. & Bald. ibi Felin. Rubeus, & alij plures, quos refert, & sequitur Pinel. in authen. nisi tricennale, num. 48. C. de bonis

mater.

matér, & ad idē est tex. melior in l. sed & si, §. hæc clausulæ, ff. exquib. caus. maior. sed mulier coniugata de licentia mariti, vel eo recusante adeundo iudicem, vt maritum compellat ad præstandam sibi licentiam, potest esse in iudicio, & sic illud impedimentum remouere, iuxta tex. in l. 55. Tauri, cum duabus sequentib. quatum decisio innouata est, in l. 2. 3. & 4. titulo 3. lib. 5. Recopilatio. Ergo aduersus eā bene poterit præscriptio currere in bonis nō dotalibus, nec arrhalibus, cum possit facili negotio impedimentum tollere mouere, sic etiam contra filium familias currit præscriptio in illis bonis, in quibus pater non habet vsumfructum, vel illi renuntiauit qua licet absque licentia patris nō possit agere, tamen cum illud impedimentum de facili potuit remouere per iudicis auditum, vt patrem compelleret ad dandam sibi licentiam iuxta speciem tex. in l. fin. §. necessitate, C. de bonis quę liber. ideo contra filium familias in illis bonis præscriptio currit viuo patre, secundum Bald. in dict. Authentic. nisi triennale, ante numer. 1. Bald. in l. 1. numer. 21. C. qui admitti, Balb. Tractat. de præscription. 1. part. 6 part. num. 15. in princ. & plures alios, quos refert & sequitur Pinelus, vbi supra, num. 33. Vnde constat, lapsum fuisse Cifuentem in dict. l. 55. Taur. in fin. dum asseruit, rationem differentiæ constitui nō posse inter mulierem coniugatam, & filiū familias, quasi voluerit contra filium familias nō posse præscriptionem currere in bonis, in quibus vsusfructus patri non quæritur, etiam si de licentia eius possit agere, & iudicē adire, vt patrem compellat, cum tamen oppositum verum sit, vt supra resoluimus. Nec huic nostræ veræ, opinioni obstabit dicere contra reuerentiā marito, vel patri debitam videri quod iudicem adeant, vt maritum vel patrem compellat, iuxta ea, quæ notat Pinel. vbi supra, num. 45. in fin. nam respondeo, quod vxor & filius familias hoc facere possunt ex permissu legis, atq; ideo eis licitū, & honestū est argum. l. Grachus, C. de adult. Non etiam refragatur argumētum adductū ex d. l. alienationis, verbum. Nam respondetur; oppositam sentētiam veriorem esse, imo prohibita alienatione, nō censeri prohibitam præscriptionem, seu vsucapionem, secūdū Bart. in l. filius famil. §. diui. nu. 22. deleg. 1. cuius opinionem veriorē testatur, Pinel. vbi supra a, nu. 25. & opinioni Ioann. Fabri reiectis eius fundamentis expresse se subscribit per plura fundamenta Roder. Suar. in l. 3. tit. de las deudas, lib. 3. Fori, vers. Quęro vlterius vtrum quo in loco satisfacit, text. in l. 1. §. ne autem, C. de anna. except. quē etiamaliter, & noue intelligit Pinel. vbi supra, num. 45. cōsensit satis huic opinioni Greg. Lup. in l. 8. tit. 29. part. 3. in glo. verb. En dote, dū quęrēs an in bonis non dotalibus, nec arrhalibus mulieri coniugi præscriptio currat, se remittit ad Ioan. Fabr. & ad Panor. in cap. 2. de cōcē. præb. vbi Panor. firmat impedimentū nō excusare eum, qui per aditum iudicis illud remouere potuit. († Ioan. Fabri opinionem sequitur Couar. lib. 1. Variar. cap. 8. n. 8.) hanc tamē opinionē Fabri limitat Roder. vbi supra, d. l. 3. quando maritus esset ita sæuus, & austerus, quod præsumeretur manus violentas vxorē injicere, si eum adiudiciū traheret, cuius doctrinā ego intelligo verā, quādo maritus solitus esset mulierem male tractare, & minas in executionem ponere, ex his quæ nos infra resolluimus in 3. tom. c. 5. §. 4 n. 6.

† 31

32

Aduerte tamen, quod si maritus in initio litis præstitit prædictam licentiam vxori nō requiritur alia licentia, nec nouus consensus mariti ad prolationem sententię, vel executionem eius, vt resoluit Cifuentes in d. l. 55. Taur. quæst. 15. per ea quę notant, glos. & DD. in d. l. fin. §. necessitate. 33

Aduerte etiam quod maritus poterit ratū habere omnem actum in iudicio per eius cōiugem absque licentia, & validum erit, vt probat tex. in l. 58. Tauri, quæ habetur in l. 5. titulo 3. libr. 5. Recopilatio. Quod intellige verum si ratificatio interueniat antequā exceptio nullitatis opposita esset per aduersarium, vt tenet Cifuentes in d. l. 58. in secūdo dubio. 34

Aduerte insuper, quod si necessitas exegerit, & maritus noluerit præstare vxori licētiam ad agendum, quod poterit per iudicem cōpelli præcedente causæ cognitione, vt dictā licentiam præstet iuxta tex. in l. 57. Taur. quæ habetur in l. 4. tit. 3. lib. 5. Recopil. 35

Rursus aduerte, quod si maritus sit absens & non speretur de proximo venire, tunc iudex poterit prędictam licentiam vxori dare præcedēte causę cognitione, vt in l. 59. Taur. quæ habetur in l. 6. tit. 3. lib. 4. Recop. & sufficit quod maritus sit absens a loco in quo erit agendum, argum. text. in l. absentem, & in l. collegarū, §. 1. & ita l. mulierū, §. fi. ff. de verb. signific. Nec erit necesse, quod absit à territorio iudicis, vt asserebat Auend. in declaratione, l. 4. & 5. tit. de las excepciones, lib. 3. Ordina. nu. 43. vers. Quando, quia prædicta lex 59. solummodo considerat, quod non speretur maritum de proximo venire, & ita si 36 37 38

intra

intra territorium sit impeditus tali impedimento quod non spectur de proximo venire iudex cū cognitione cause legitime necessitatis, vel vtilitatis poterit prædictā licentiā concedere, nec satisfacit dicere, intra territorium posse à iudice compelli; nam propter reuerentiam maritalem rationi consonā est, quod mulier contra maritum non agat

39 Aduerte præterea quando licentiam potest iudicem cōiugatæ concedere. Quando maritus esset mutus, licet præsens esset, vel quando esset furiosus: nam tunc loco absentis habetur; vt in l. sed in vnus, §. filio familias, ff. de iniurijs, & ita resoluit Auend. vbi supra, num. 41. & in his casibus, quando iudex licentiam concedere potest, petitio erit formanda modo sequenti.

Peticion.

40 FVlana, muger legitima de fulano, digo, que yo tengo necessidad de mouer y tratar ciertos pleytos en juyzio cōtra fulano, y el dicho mi marido està ausente deste lugar, y no espero que vendra tan presto, porende à V.m. pido que auida informacion de la ausencia del dicho mi marido, y de la necessidad que tengo de mouer los dichos pleytos, me mande dar licencia para los poder mouer, y estar en juyzio, y hazer los demas autos necessarios para su buena expedicion, sobre que pido justicia, y el officio de V.m. imploro, y juro en forma de derecho, &c. Que esto no pido de malicia.

41 Cæterum si mulier coniugata velit agere contra suum maritum ad inopiam vergentē. pro dote sibi restituenda, vel pro alimentis, aut alia causa bene poterit in iudicio experiri, sine licētia mariti, vel iudicis, argumēto eorum quæ notat glossa in l. fin. §. necessitate, C. de bonis quæ liberis, & in specie firmat Alberic. quem sequitur Palati. Rub. in Repet. cap. per vestras, §. 27. num. 1. & 2. de donat. inter vir. Segura in Repet. l. 1. §. si vir vxori, colum. 2. ff. de adquirend. possession. & Cifuentes in d. l. 55. Tauri, quæst. 16. &

42 ibi Anton. Gomez, num. 3.

Quinto aduertat actor, an experiri, debeat cum maiori, vel minori 25. annis: nam si maior fuerit reus, contra ipsum citatio & petitio erit formāda, si vero fuerit minor, habens tutorem, vel curatorem, tūc contra tutorē vel curatorem, & ipsum minorem erit intentandum, iuxta tex. in l. 1. §. sufficit, ff. de administrat. tutor. vbi Bart & Imol. in l. contra

43 pupillum ff. de re iudic. & probatur in capitulo sua, & ibi notat Decius de appellat. n. 1. alioquin processus gestus cum minore absque autoritate tutoris, vel curatoris nullus esset, vt probat tex. in l. clarum, C. de autor. præst. & in l. acta, §. fin. & in l. contra pupillum ff de re iudic. & tunc debet dicere: Pōgo demanda à fulano, y à fulano su tutor, ò

44 curador, vel sic, à fulano como actor, ò curador, que es de la persona y bienes de fulano. Cæterum si minor contra quem actor velit agere tutorem, vel curatorem non habuerit citandus erit ad instantiam actoris, vt legitimè compareat responsurus actori, & si comparuerit sine tutore, vel curatore tunc actor petere debet, vt sibi detur curator ad litem, quo casu dabitur etiam inuito, vt probat tex. in §. item inuiti. Institut, de curatoribus, & in l. qui habent, §. si pupillus ff de tutelis, & in l. 7. titul. 2. part. 3. & l. 13. titul 16. p. 6. Qui curator ad litem datus statim debet satisfacere, vt docet Bartol. in l. & si species, ff. rem pupilli, & Neuiza. in cons. 17. n. 64. Alexand. in consil. 122. tomo. 1. & Menoch. lib. 2. de

45 arbitrar. cent. 2. casu 50. num. 25.

Sexto aduertat actor, quod si agere velit contra Ciuitatem, Villam, Oppidū, Capitulum, Conuentum, Collegium, quod conueniat procuratorem, siue syndicū ipsius ciuitatis, Villæ, Opidi, capituli, conuentus, vel vniuersitatis, non tamē singulares personas,

vt

vt probat tex. de iure cõmuni, in l. in tantum, §. vniuersitatis, & ibi DD. ff. de rerũ diuis. & in l. sed si hac, §. qui manumittitur, ff. de in ius vocand. & de iure Regio, in l. 13. tit. 2 par. 3.

46 Bene tamẽ verũ est, libellũ posse cõcipi contra ciuitatẽ, & villã, opidũ: capitulũ, vniuersitatem, vel cõuentum, & si ab eis mittatur syndicus responsurus poterit cum eo processus

47 agitari, secundum Ioan. Pla. in l. 1. C. de iure reipubli. lib. 11. asserentem, quod si solus syndicus citaretur, & cõpareret, sententia valeret, pro cuius opinione facit dict. l. 13.

48 Septimo aduertat actor, an actio quã velit intendere, competat sibi cõtra aliquem defunctum, qui decesserit relictis, hæredibus, quia tunc prius debet à iudice petere mandatum contra hæredes ad adeundam, vel repudiandam hæreditatem intra certum tempus: nam omnes hæredes debent requiri, prius quam curator detur bonis, vt docet Bart. in l. 1. nu. 3. ff. de curatore bonis dando, qui casũ petitio modo sequenti formauitur.

Petición.

49 FVlano como mas aya lugar de derecho, parezco ante V. m. y digo, que fulano me està obligado à dar tal cosa, y es difuncto, y passado desta presente vida, y dexò por sus hijos, y herederos legitimos à fulano. A Vuessa merced pido mande dar su mandamiento, en que mande à los dichos sus herederos, que dentro de vn breue tiempo parezcan ante V. merced legitimamente à acceptar, ò repudiar la dicha herencia, sobre que pido justicia, y el oficio de Vuessa merced imploro, y juro en forma de derecho, &c.

50 Tunc iudex præcipit, quod intra tres dies compareant ad acceptandam, vel repudiandam hæreditatem, vel intra alium terminum à iudice præfigendum, secundum distãtiam loci: & si in illo termino non comparuerint, actor incusabit eis cõtumaciam, & iudex præcipiet quod intra alios tres dies cõpareat, ad adeundam, vel repudiandam hereditatem, & isto secundo termino elapso, actor incusabit secundam cõtumaciam, & tunc iudex assignauit tertium terminũ aliorum trium dierũ, asserens, quod si non comparuerit, habebit eos pro acceptãtibus, vel repudiãtibus, prout actor maluerit. Intentabitq; actor aduersus eos tanquã in hæredes acceptantes: nam elapso tẽpore per iudicem concesso ad deliberandum, hæredes habentur pro acceptãtibus, vel repudiãtibus, quod deterius fuerit, vt probat tex. iuxta gloss. verb. Deliberationem, in l. scimus, §. fin autem, C. de iure deliberand. & tradit Palac. Rub. in repetit. Rubric. §. 66. num. 3. de donat. inter vir. vxor. Explicat Manti. in lib. 12. de coniect. vltim. volunt. tit. 13. à princip. Quod tamen intelli-

51 ge verum quoad creditores, ad quorum instantiam terminus fuit præfixus, quia solum eis prodest, non alijs, argum. l. de ætate, §. qui tacuit, & in l. fin. ff. de interrogat. action. docet Bald. in Rubric. C. de successi. ædict. à nemine reprehẽsus, secundum Gregor. Lup. in l. 2. tit. 6. par. 6. verb. Cien dias. Sed hæ-

52 redes si in aliqua ex illis dilationibus, comparuerint, petendo tẽpus iuris sibi assignari ad deliberandũ, an adire, vel repudiare debeant hæreditatem, tunc tempus iuris poterit assignari, quod est vnius anni, si à Principe impetretur, & si ab alio iudice est nouem mensiũ, vt probat text. in d. l. scimus, §. hęc quidem

53 cui conuenit, l. 2. tit. 6. par. 6. vbi dicitur, tẽpus nouem mensiũ posse coactari arbitrio iudicis, dummodo nõ sit tempus minus centũ dierum: quod procedit ad hoc vt hæres habeatur pro adeunte, vel repudiante. Tamen quoad hoc vt curator bonis detur ad respondendum creditoribus, breuius tempus præfigi poterit à iudice, vt probatur in l. 1. §. fane, ff. de successor. ædict. & in l. si curatoris, C. de iure delib. & firmant commu. Doctor. ex Alex. Ias. & Deci. in rubric. C. de successi.

54 ædict. & notatur in glo. cap. ex par. 1. de verbor. signific. Et hinc praxis orta fuit, quod iudex assignat decem, vel viginti dies hæredibus ad acceptandam, vel repudiandam hæreditatem defuncti, secundum Palac. Rub.

vbi

vbi supra, sed si intra terminum eis præfixū adierint hæreditatē, vel nec adierint, nec recusauerint (quo casu pro adeuntibus habentur, vt supra diximus) aduersus eos actio erit intentanda: at verò si hæreditatem recusauerint, requirendi erunt quibus causa successionis contingit, secundum Bart. in l. 1. numer. 3. ff. de curato. bonis dand. & Gregor. Lup. in l. 12. titu. 2. part. 3. in gloss. verb. Sin herederos. Etsi in gradu sequētes se abstinuerint, tunc actor petet, curatorem, vel defensorem bonis dari, qui dandus erit, vt in dict. l. 1. ff. de curat. bon. dand. nam perinde erit, ac si sine hęrede defunctus decederet, quo casu curator bonis datur, vt probat text. in l. si diu, ff. quibus ex causis in possessionem eatur, & in l. 12. titul. 2. part. 3. notat Angel. & Imol. in l. si seruus hæreditarius, ff. de stipulat. seruorum, & Iaſ. in l. cum debitoris, C. de iudic. & notat Menochius in libr. 2. de arbitrarijs, centur. 2. casu 150. à numer. 1. & curatore, vel defensore dato, aduersus eum erit intentandum. Similiter quoties maritus, vel eius hæres, aut quilibet alius creditor voluerit eō
55 uenire vxorem, aut eius hæredem prius debebit petere à iudice, quod præcipiat, vt intra breue tempus vxor, vel eius hæres accepte tet, vel repudiet lucra quæsita constante matrimonio, vt docet Palac. Rub. in dict. Rubr. §. 66. &c.

56 Octauo aduertat Actor, an reus conueniendus, sit absens, in partibus remotis, vel sit captiuus, ita quod de proximo non spere tur venire, quia tunc prius debebit compare re coram iudice asserens, aduersarium suum sibi debere certam quantitatem pæcuniæ absentemque esse in partibus remotis, & bona reliquisse, opusque esse defensorem illis bonis dari, aduersus quem ipse actionem intendat, quo casu iudex (recepta informatione absentiæ, debiti, & quod illa bona spectāt ad absentem) præcipit bona sequestrari, & defensorem eis dat, aduersus quem actor pro suo debito aget: quod procedit per text. in l. ab hostibus, iuncta glo. ibi, ff. ex quibus causis maiores, & in l. 12. tit. 2. par. 3. & notat Menoch. lib. de arbitrar. cent. 2. casu 150. à num. 15. & processus fulminabitur, vt dicimus infra in 5. par. huius primi tomi.

Ex tertio Tempore.

SVMMARIA.

1 *CItatio quid sit?*
2 *Iudicium propriè non incipit à citatione, sed impropriè.*
3 *Citatio necessaria, vt iudicium inchoetur.*
4 *Defensio à iure naturali prouenit.*
5 *Defensio nemini deneganda est.*
6 *Iudex pro absente defensiones supplere debet.*
7 *Citatio omni iure introducta.*
8 *Iudicium sine citatione etiam corā Principe actum nullū omnino est.*
9 *Si detur cōmissio procedendi, nullo iuris ordine seruato, intelligēda est de alio ordine, quam citationis.*
10 *Intellectus l. 10. tit. 7. lib. 4. recop.*
11 *Citatio ab omni iure descendit, modus tamen, & eius forma à iure tātum positiuo qui variari potest, & alterari, per l. aut Principem.*
12 *Prima citatio ad iudiciū est de iure naturali, reliquæ inductæ ad præparationem sententiæ de iure positiuo, & ob eo tolli possunt.*
13 *Multi sunt casus, quibus proceditur absque citatione, quia defensio in eis non competit reo.*
14 *Citatio altera realis, altera verbalis.*
15 *Realis citatio quæ sit.*
16 *Citatio verbalis, quæ sit.*
17 *Citatio verbalis vna iuris, altera hominis est.*
18 *Citatio verbalis iuris quæ sit.*
19 *Citatio verbalis hominis in plures species scinditur.*
20 *Citatio fit per edictum.*
21 *Citatio fit etiam per litteras, seu epistolam.*

22 Cita-

22 Citatio regulariter fit per scripturã
23 Citatio fit per vocem præconis.
24 Citatio aliquãdo proprio iudicis ore fit, quæ vim peremptorij obtinet.
25 Citatio per nuntium, apparitorem, aut executorem fit.
26 Nuntius aliquem citare non potest absque iudicis mandato.
27 Citatio quæ extra locum vbi sit iudex est facienda, licet intra eius territoriũ, mandatũ in scriptis exigit.
28 Nuntius debet de iudicis mandato reum etiam in criminalibus citare, quod de iure communi, & Castellæ procedit.
29 Si nuntius nullo iudicis præcedente præcepto aliquem capiat qui delictum confiteatur, nulla erit eius cõfessio.
30 Nuntius in quatuor casibus absque iudicis mandato poterit aliquem capere realiter.
31 Nuntio asserenti se aliquem citasse credendum est.
32 Nuntio dicenti, sibi iniuriam illatam, nulla fides adhibenda, nisi testibus probet.
33 Nuntio vt credatur aliquẽ citasse, requirũtur duo testes de iure Castellæ, si ille sit nuntius iudicis inferioris, si regis vnus testis sufficit.
34 Iudicibus Curiæ Regis asserentibus, aliquem citasse datur fides absque vllo teste.
35 Citatio etiam fit per tabellionem intimantem libellum de mandato iudicis.
36 Libelli oblatio vim citationis non habet, tamen eius notificatio de iudicis mandato vim citationis obtinet.
37 Citatio fit etiã per partẽ aduersam
38 Citantur aliquando aliqui per tubam, aut campanam.
39 Citandi sunt omnes de quorum præiudicio principaliter, & non secundario tractatur.
40 Is in quem petitio dirigitur præcipuè citandus est.
41 Citatio debet emanare à iudice iurisdictionem habente.
42 Citatus à iudice incõpetenti corã eo comparere debet, suum priuilegiũ allegaturus, nisi notoriè, & clarè de incompetentia eius constet.
43 Citatio ad partis instantiam decernenda est.
44 Citationem ad partis instantiã decernendam esse nõ probatur in cap. 1. de iudi. contra Panorm.
45 Citatio decernenda absque partis petitione, quando iudex ex officio procedit.
46 Citatio in actis processus descriptã parte petente, & ex iudicis præcepto decreta præsumitur in dubio.
47 Intellectus ad l. 3. tit. 3. lib. 4. recop. & apud Lusitanos lib. 3. tit. 1. §. 1.
48 Plura de citatione remissiuè.

Tertium Tempus.

De Citatione.

OMNIS institutio processũ ab ipsa citatione exordium sumit, quæ nihil aliud est, quam iuridica vocatio ad iudicis cõspectũ, estque fundamentum, & principium ordinis iudiciarij, seu caput

 substan-

substantiale ordinum iudiciorum, vt colligitur, ex §. fin. Institut. de pœna temere litigant, ex gloss. Rubric. ff. & C. de in ius vocand. gloss. in Clement. 1. verbo, Citationes, de iudicijs, & ex l. 1. titul. 7. part. 3. & ita definit Alciat. in pract. 1. part. fol. 13. cui subscribit Didac. Perez in l. 1. titul. 2. libr. 3. Ordinam. column. mihi 813. & nemine relato consentit Damhauderius in praxi, capit. 54. numero 1. & 2. Nec intelligas inde propriè iudicium incipere à citatione, sed potius impropriè, vt supra resoluisti in fine primæ an-
3 notationis. Nihilominus tamē ex superioribus constat, citationem omnino necessariam esse ad iudicia inchoanda, cum defensionem respiciat, quæ à iure prouenit naturali, vt in l. vt vim. ff. de iustitia & iur. & in l. 1. §. cum
4 arietes, ff. si quadrup. paup. fecis. dicat. quæ
5 nemine deneganda est, vt in l. defensionis facultas, & ibi Bart. C. de iure fisci, libro. 10. & in l. vnius, §. cogniturum, ff. de quæstionib.
6 & in c. cum inter, extra, de exception. Ideoque iudex non solum illam tollere, imo, pro absente defensiones supplere debebit, vt in l. si non defendatur, ff. de pœnis, & l. amplio re, C. de appellat.

7 Omnique iure introducta est: nam Deus omnipotens volens exemplum iudicibus seculi præstare, vt inquit tex. in cap. Deus omnipotens, 2. quæst. 1. vsus fuit hac citatione, prius quam Adam iudicaret dicens, Adam vbi es? vt constat Genes. cap. 3. de iure naturali inuentam fuisse, cōstat ex Clemen. pastoralis, §. Cæterum, de re iud. ad effectum, vt vnusquisq; se defenderet, vt in l. de vnoquoque, ff. de re iud. & l. nā ita diuus, ff. de adop. quæ defensio de iure naturali, est in dict. l. vt vim, de iure canonico, & ciuili necessariā esse constat, ex tex. in c. inter quatuor, de maiōr. & obed. & in l. Arrianus, ff. de iure fisci, & docet Bart in extrauag. ad reprimendum,
8 verb. sine figura, & Imol. in Clem. sæpè, de verbor. signi. In tantū quod omissio citationis reddi nullū omne iudiciū, etiam si coram Principe vētiletur, vt probatur in d. Clemē. pastoralis, §. Cæterū, & in c. 1. de caus. poss.
9 & proprie. quod intellige, vt per Couarr. in pract quæst. c. 23. n. 6. versi. Tertio. Quo fit, quod si in aliqua cōmissione dicatur, vt procedatur non seruato iuris ordine, illud intelligi debet de alio ordine, putà de conclusione, iuramento calumniæ, libelli oblatione, & de aliis nō tamen de citatione, quia hæc omitti nō debet, nec per Principem, nec per legē, vt probatur in d. Clem. pastoralis, §. cæterū, & dict. Clem. sæpè, & in dict. cap. 1. de caus. poss. & prop. & tradit Marant. de ordine iudic. 6. p. memb. 1. n. 3. Asinus in praxi, §. 1. c. 1. n. 28. & Bant. de nullit. proces. in Rubric. de null. ex defectu citationis, n. 8: nisi in aliquibus casibus, quos notat Couar. in pract.
10 quæst. c. 23. n. 6. vers. Primū. Et iuxta hāc resolutione intelliges, tex. in l. 10. tit. 7. lib. 4. recop. vt dū disponit, processum valere nō seruato iuris ordine, sed tantū constito de veritate procedat, & intelligatur de alio ordine, nō vero de citatione, cum tolli nequeat, nec per Principem, nec per legem.

11 Aduerte tamē, quod licēt hæc citatio descēdat à iure diuino, & naturali, omniq; iure sit approbata, tamen modus, & forma citādi introducta sunt à iure positiuo, ac ideo modus poterit variari, & alterari per Principem vel legem, vt notat Bald. in l. 1. n. 7. C. quomodo, & quando iudex, Felin. in c. dilecti, colu. 5. de except. & Alex. cons. 225. col. 2. to. 6.

12 Hinc est, quod prima citatio, per quā potest quis se defendere, dicitur de iure naturali, & quod à Principe non potest tolli, reliquæ tamen citaciones, quæ inductæ sunt ad præparationem sententiæ, de iure positiuo dicuntur institutæ, & à Principe tolli possunt, secundum Bald. in cap. cum sit Romana, colum. fin. de appellat. Decium in l. militis, num. 12. ff. de testamento milit. & Matth. de Afflict. in decis. Neapoli. 283. & Couarr.
13 vbi supra, versic. Primum. Hinc fit, quod in multis casibus absque citatione proceditur, quia defensio reo non competit, quos congerit Marianus Socinus in Rubri. de dilationibus, artic. 7. principali, & Antonius Micellus in concordan. glo. Iuris ciuilis, & canon. concordantia. 52. Iaf. in l. nec quicquam, §. vbi decretum. ff. de officio proconsulis, Hipolyt. in singul. 175. Marant. vbi supra, à numer. 5. & Bantius de nullit. ex defectu citationis, num. 21. & Couar. in pract. quæst. c. 23 num. 6. versi secundo.

14 Est aduertendum, citationem duplicem esse nempè realem, & verbalē realis est, quæ fit per detentionem, seu captionem perso-
15 næ, de qua loquitur text. in l. neminem, C. de exhibend. reis, & in c. si clericos, de sentent. excommun. in 6. tradit Bart. per tex. ibi in l. plerique, ff. de in ius vocand. Ioan. Andre. in cap. Romana, §. contrahentes, de foro
* competent. libr. 6. (* Et Realis dicitur fortior, & potentior verbali, vt docet Alexand. in addit. ad Bart. in l. sepulchri, num. 3 ff. de sepulchro viol. Bosius in praxi, capit. min. tit. de foro compet. nu. 97. & Gregor. Lup. in l. 12. titu. 7. par. 3. verb. Emplaçado, in fin.

& Fe-

16 & Folerius in pract. criminal. versic. audiantur excusatores, nu. 76) Verbalis autem citatio est, quæ tantum verbis fit : & has duas species citationis colliges, ex tex. in l. consentaneum, & ibi glo. verbo, Cogendum, C. quomodo, & quando iud. tradit Socin in
17 Tract. de citatione, art. 3. Rursus citatio ver-
18 balis est duplex, vna iuris, & altera hominis, citatio iuris dicitur illa, quæ à lege fit, de qua in c. 1. & c. cupientes, de electione in 6. & in c. quamuis, de offic. ordin. in 6. & in l. fin. C. de dolo, & differentiam inter vtramque, refert Didac. Perez in l. 1. tit. 2. libr. 3. Ordina.
19 versic. Differt tamen. Præterea citatio verba
20 lis hominis sub diuiditur in plures species; Prima est, quæ fit per edictum, de qua agit tex. in cap. gratum, de offic. delegat. c. fin. de dolo, & contum. & tradit Bart in Extrauag. ad reprimendum, verb. per edictum, & l. 3.
* tit. 10. lib. 4. recopilat. (* Tradit Maranta de ordin. iudic. 6. par. mēbr. 1. de citatione, à nu. 82. & Rebuf. in 3. tom. constit. in prefatione.
21 Tract. de citatione, à n. 93.) Secunda est, quæ fit, per literas, seu epistolam, de qua agit text. in l. sed interpollatur, § si arbiter, ff. de recep tus arbit & in c. quoniam contra, de proba. &
22 Bart. in d. Extrauag. ad reprimendum, verb. Per literas, & in l. 3. tit. 3. lib. 4. Recop. regula riter tamen citatio in scriptis fit, vt pro regu
23 la constituit Dueñas in regul. 93. Tertia est, quæ fit per vocem præconis, vt in authe. qui semel, C. quomodo, & quando iud. & in l. fi.
* C. de feriis, & in l. 7. tit. 6. lib. 2. recop. & in l. 3. tit. 10. lib. 4. recop. (* Maranta de ordin. iudic. 6. part. 1. membro iudicij, de citatione, à num. 97 cum nonnullis sequentibus, & Re-
24 buf. vbi sup. à nu. 72.) Quarta est, quæ fit proprio ore iudicis, de qua agit tex. in l. 2. C. quomodo, & quando iudi. & ista habet vim peremptorij, vt notat Matheſilanus in sing. 131. Corsetus in singulari citatio 2. Barbat. in clemen. 1. de except. col. 12. & Ias in l. si procu
25 rator. notab. 1. ff. de verbor. obligat. Quinta, quę fit per nūtiū apparitorē, seu executorē, vt in cap. prudentiam, 1. resp. de offi. deleg. & cap. cum parati, de appellat. & in l. magis, versi Illud, ff. de rebus eorum, & tradit Bart. in dict. Extrauag ad reprim. verb. Per nuntium. Iste tamen nuntius destinatus ad citan dum non poterit citare absque commissione, & mandatio iudicis, vt probatur in l. cum clericis, & ibi Bald. C. de Episcop. & cleric. & in l. sed si hac, §. prætor ait, ff de in ius vo
26 cand. firmat Bart. vbi supra, verbo, Per nuntium, & probatur in l. 1. titu. 7. part. 3. l. 2. tit. 29. par. 7. & in l. 3. titu. 3. lib. 4 recopila. Qui-

27 nimo si citatio fieri debeat extra locum iudicis, tamen intra eius territorium, necessarium erit mādatū iudicis inscriptis redactū, vt probat text. in dict. l. 3. libr. 4. recopilati. & apud Lusitanos, lib. 3. Ordin. tit. 1. § 1. vbi dicitur, quod si citatio fieri debeat intra ciuitatem,
28 quod nuntius poterit citare absque licentia iudicis, & eius mandato. Et quod de mandato iudicis nūtius debeat citare de iure cōmuni, & de iure huius Regni Castellæ, in causis criminalibus etiā procedit, vt probat tex. d. l. neminem, C. de exhiben. reis, & in l. 6. titu. 4. lib. 3. recopil. & l. 7. titu. 23. lib. 4. recopil. alio
29 quin si absque mādato iudicis nuntius personaliter caperet aliquem, & confiteretur delictum, talis confessio esset nulla, nec ex ea delinquens posset puniri, ita cum Anchar. & cō
30 muni firmat Alex. in l. qui in alien. §. Celsus, colum. fin. ff. de adquirend. hæred. In quatuor tamen casibus, absque mandato iudicis nuntius poterit realiter capere, quorū memi nit text. in l. 2. titul. 29. part. 7. tradit Didac. Perez in l. 1. titu. 2. libr. 3. Ordinam. colum. mihi 819.

31 Aduerte etiam, quod nuntio asserenti se aliquem citasse plena fides adhibenda erit, secundum glo. in c. cum paratis, verb. nuntius, de appel. & plures alios, quos refert & sequitur Decius ibi, n. 10. asserens hanc esse magis communem, & Menochius lib. 2. de arbitr. centuria 2. casu 112. nu. 1. & tenent cōmuniter omnes, teste Niconitio in repet. c. quoniā contra fal. de probat. versi. Citationes, nume. 99. At tamen glo. in dict. cap. quoniam, verbo, Citationes, & glos. in cap. quod sicut, verbo, Vocato, de electio. & plures alij relati à Tiraquello de retrract. §. 8. glos. 9. nu. 3. firmant soli nuntio asserenti se aliquem citasse, fide non esse adhibendam, sed debere secum duos testes adhibere, corā quibus citationem faciat, quorum opinio iure nostro regio cōprobatur, ex iuribus infra referendis. Cæterum Hostien. Panor. & plures alij in d. c. cū parati, & Menoch. vbi supra, num. 8. dicunt hoc relinquendum esse arbitrio iudicis, qui qualitatem personarum, & negotij considerans, & nil contra nuntium vrgere præuidens, probabis eius fidem, & si aliquam causam iustam videri ob quam à fide nuntij re-
32 cedere debeat, vtique recedet. Non tamen erit credendum nuntio asserenti, sibi fuisse iniuriam illatam à citato, nisi testibus probetur, secundum glos. in capitulo venerabilibus, verb. Iudicio, de sententia excommunicationis, in 6. tradit Segura in l. si ex legati causa, num. 58. ff. de verborum, & resoluit

33 Menochius vbi supra, nume. 12. At vero de iure huius Regni ab hoc, vt fides adhibeatur nuntio asserenti, se aliquem citasse, requirũtur duo testes, si nuntius fuerit iudicium inferiorum, si verò fuerit nuntius Regis, vnus
34 testis sufficiet. Iudici regiæ curiæ asserenti, se aliquem citasse, creditur absque aliquo teste, ita disponit l. 1. titul. 7. partita 3. & firmat Montaluus in l. 6. titul. 3. libr. 2. Fori, verbo, Su ome, & Rebuf. de citatione, articulo primo, glos. 4. numer. 14. & Didacus Perez in l. 1. titulo 9. libro 2. Ordinam. column. mihi 1120. & in l. 1. titul 2. libr. 3. Ordinam. glos. 1. quæst. 23.

35 Sexta citatio est, quæ fit per tabellionem cum intimatione libelli de mandato iudicis, argum. tex. in cap. circumciliones, 23. quæst. 5. ibi. Sed illorum notarijs, & probatur in l.
36 3. titulo 3. libro 4. recopilatio. tradit Damhauderius in praxi, cap. 54 nume. 6. Nam licet libelli oblatio vim citationis non habeat, vt firmat glos. in l. 1. ff. de in ius vocand. per text. in l. libertus, ff. eodem titul. tamen libelli notificatio per tabellionem de mandato iudicis, vim citationis habet: nam si per nuntium fieri potest, à fortiori per tabellionem.

37 Septima citatio est, quæ fit per partem aduersam, de qua agit l. 1. ff. de seruis fugitiu. & l. eum qui, §. si epistola, ff. de furt. & notat Iason in §. quadrupli. num. 32. Institut. de actio. & Montaluus in l. 6. tit. 3. lib. 2. Fori, verb. Su ome.

38 Octaua citatio est, quæ fit per tubam vel campanam, de qua agit glos. in Clement. grauis, verbo, Voce præconia, de sentẽt. excommun. tradit Socin. Tractat. de citatione, articulo 3. & Montaluus vbi supra. Et ita in Ecclesia Cathedrali Salmantina tempore interdicti canonici per tubam ad horas Canonicas citantur: & nos in hac vniuersitate Salmantina per campanam citamur, vt in Capella Beatæ Barbaræ congregemur ad examen priuatum subeundum per aliquem licentiandum.

39 Aduerte insuper, quod omnes sunt citandi, de quorum præiudicio principaliter non secundario agitur, vt probat tex. in l. nam ita Diuus, ff. de adoptionibus, l. 1. §. denunciari, ff. de ventre inspiciendo, quem tx. ad hoc allegat Bald. in l. iubemus, colum. 2. C. ad Trebellian. & in Rubric. in fin. C. de success. edict. ad idem est tex in l. de vnoquoque, ff.
40 de re iud. Et præcipuè est citandus is contra quem petitio dirigitur, vt probatur in cap. final. de maiorit. & obedient. & tradit Bald. in l. ab eo, in final. C. quomodo, & quando iud. Felin. in cap. fin. de maiorit. & obed. col. 2. Alexan. conf. 86. tom. 2. Decius 445. lib. 4. colu. 8. Marianus Socin. in Tracta. de citatione, art. 5. quæst. 1. & Miles in repertorio, verbo, citari oportet.

41 Rursus aduerte, quòd citatio decerni debet à iudice competenti, iurisdictione habẽte, iuxta text. in Clement. 2. vt lite pendent. iuncta glos. ibi verb. Competenti, quam testantur communiter receptam Perusinus, n.
17. Decius nu. 6. in c. si duobus, extra, de appel. & DD. communiter in l. si quis ex alienа, ff. de iud. & est cõmunis opinio secũdum Iaſ. in l. more, nume. 6. ff. de iurisdict. omniũ
42 iud. Nihilominus tamen si quis citetur â iudice incompetenti tenebitur comparere ad allegandum suum priuilegium, secundũ gl. in d. c. si duobus, verbo, Tenebit, per text. in d. l. si quis, & in l. ex quacunq; & ibi Iaſ. nu. 37. ff. si quis vocatus in ius non ierit, & in l. 2. tit. 7. par. 3. Quod intellige verum, quando de iurisdictione iudicis dubitaretur: cęterum si notorium esse iudicẽ incompetentem esse citatus non teneretur cõparere etiam ad allegandum priuilegium, secundum glo. c. si Episcopus, verb. Conuocari, 3. quæst. 4. glo. c. conuenior, verbo, Congrueret, 23. quæst. 8. & glo. fin. c. veniens, de accusat. & ibi remissiuè, tradit Socinus num. 286.

43 Præterea aduerte, quodvt citatio firma sit decernit debet per iudicẽ ad instantiam partis, vt probat tex. in c. proposuisti, ibi, ad petitionem cuiusdam aduersarij, de foro compe. & in l. properandũ, §. & si quidam, C. de iud. ibi, requirẽte aduersario, & ita firmat Panor. c. 1. de iud. & Socin. in tract. de citatione, art. 6. nu. 1. & plures alij, quos refert & sequitur
44 Dueñas in reg. 96. Hæc opinio licet vera sit, non tamẽ probatur in d. c. de iud. quidquid, ibi dicat Panor. quia ibi tantũ series facti ponitur, vt benè aduertit Decius ibi n. 7. intelli
45 ge tamen prædictã opinionem verã esse, nisi iudex procederet ex officio, vt notat Panor. in d. c. proposuisti, notat. 2. Alex. l. 4. §. Iulianus, ff. de iud. & Ripa in cap. 1. num. 2. ex
46 tra, de iudic. At verò quoties citatio in actis processus descripta inueniretur, ex mandato iudicis, parte petente in dubio præsumeretur decreta, ita tenent Doctores communiter, teste Barbatia, numer. 13. & Ripa, num. 20. in dict. cap. 1. de iud. & Curtio, numer. 5. in l. ad peremptorium, ff. de iud. quãtuis Augustinus Beroius in dict. cap. 1. n. 49. in cautè dicat oppositam sententiam receptiorem esse.

Ex

47 Ex quibus intelliges. tex. in l 3. titulo. 3. lib. 4. recopil. & tex. apud Lusitanos, lib. 3. Ordinam. titulo 1. §. 1. vt dum ibi dicitur. Nuntium nō posse aliquem citare extra ciuitatem in loco territorij sine iussu iudicis, alioquin puniri posse pœna, de qua ibi, & citationem nullam ipso iure esse, intelligitur, illud verum esse nisi in actis processus reperiatur citatio descripta, quo casu præsumitur demā dato iudicis facta fuisse, nisi contrarium probaretur, &c.

48 Et hæc sufficiant de citatione, à nobis dicta pro institutione, plura aliam materiā citationis tangētia require apud Socinum in illo Tracta. de citatione, & Sebastianum Banc. in Tracta. de nullit. proces. Rubric. de nullitate ex defectu citationis, & in tit. 7. part. 3. & ibi Greg. Lup. & in tit. 3. lib 4. recopilatio. & apud Lusitanos, lib. 3. Ordin. tit. 1. & tradit Didac. Perez in l. 1. tit. 2. lib. 3. Ordin.

Postquam reus citatus fuerit, & comparere noluerit, vel iam quod comparuit à iudicio recesserit, sine iudicis licentia, tunc actoris tria remedia de iure prodita sunt in quibus erit procedēdū modo & forma à nobis assignata infra in 2. part. huius primitomi. Si vero comparuerit reus legitimè, nec recesserit, tunc si actor non compareat, puniendus erit, iuxta tex. in l. 5. tit. 3 lib. 4. recop. Cæterum si cōpareat actor in iudicio, offeret suū libellum petitionis, ideo de quarto tempore oblationis libelli erit dicendum.

Ex quarto Tempore.

SVMMARIA.

1 *Libelli definitio scribitur.*

2 *Libellus de iure cōmuni in scriptis offerendus est.*

3 *Libellus in scriptis offerri debeat nec ne, iudicis arbitrio relinquitur de iure huius regni, dum tamen aliqualis petitio apud acta intercueniat super qua iudex sententiam fundare valeat.*

4 *Libellus in scriptis offerendus apud regia tribunalia, & auditoria.*

5 *Libellum concipiat aduocatus iuxta stylum regionis, vbi causa agitanda sit.*

6 *Libellus qualis debet esse.*

7 *Libellus cōpendiose & multiloquio contempto componendus est.*

8 *Libellus breuiter, & in summa quid continere debeat traditur.*

9 *Libellus nomen actoris seu accusatoris contineat.*

10 *Libellus nomen actoris, aut accusatoris debet continere, si ipsemet compareat, si vero eius procurator tunc eius nomen apponendum in libello erit.*

11 *Si cōstituto procuratore, constituēs personaliter vult comparere ad aliquid petendum, debet in libello adijci. No reuocādo mis procuradores, aliàs suos procuratores reuocare visus erit.*

12 *Clausula libello solita apponi, Como mejor aya lugar de derecho, quos effectus operetur.*

13 *Clausula, y me querello y pongo demanda, quam vtilitate afferat de iure communi, quæ nullā affert de iure regio.*

14 *Libellus absque conclusione sustinetur de iure regio.*

15 *Libellus etiam rei nomē contineat.*

16 *Libellus rem petitā continere debet.*

17 *Libellus constat ex facti narratione, causa facti, & conclusione.*

18 *Narratio facti in libello qualis esse debeat.*

19 *Petitio, & narratio obscura de iure Regio non admittitur, quam etiam ex officio iudicis repellere fas est.*

20 *Petitio generalis de iure regio in qui-*

quibusdam casibus admittitur.

21 Petitio generalis libello concepta nō repelletatur de iure communi parte non opponente.

22 Libellus continere debet causam, & ius sufficiens, ex quibus conclusio sequatur, nomen tamē actionis proponere opus non est.

23 In actionibus tam realibus quam personalibus duplicem causam reperiri cōstat, propinquam & remotam.

24 Causa propinqua in realibus est dominium, aut ius reale, remota autem est causa, ex qua id fuit causatum.

25 Causa propinqua in personalibus actionibus ipsa obligatio est: remota vero cōtractus ex quo ea ortum habuit.

26 In libello, in quo actione personali agitur, causa remota actionis exprimenda est: si vero reali propinquam causam exprimere fatetur.

27 Clausula, Y puesto que por mi ha sido requerido, &c. operatur, quod per eam cōstet interpellationem extraiudicialem præcessisse: vt reus in expensis condemnetur.

28 Clausula, Porque pido à V.m. que auida mi relacion por verdadera en quanto, &c. Quid operetur in libello posita.

29 Plura libello petens omnia astringitur probare.

30 Per clausulam, Por su sentencia definitiua, ò por otra tal, que en tal caso, &c. Inducitur libelli conclusio, quæ nunquam omittenda est.

31 Si in libello narratio fact i & cōclusio intercueniat, cōclusioni standum erit, nisi opponatur clausula. Petoiu stitiam: quia tunc narratis etiācrit standum.

32 Plures casus in quibus conclusione opus non est in libello, remissiuè.

33 Clausula, Y assi condemnado, à ello le compella y apremie, &c. qualiter intelligatur.

34 Libellus in quo præposteratur ordo illorum verborum. Le compela y apremie, y condene substinetur.

35 Clausula, sobre lo qual todo pido cumplimiento de justicia, Plures effectus habet, & nunquam omittē da tam ex parte actoris quam rei.

36 Clausula, Y el officio de V.m. implloro, operatur quod iudex posit officiū suum ad vtilitatem petentis cō cedere, licet alias ad vtilitatē priuatam illud impartiri nequeat.

37 Clausula, Y las costas protesto, operatur quod iudex victum in expēsis condemnet, quē aliàs condemnare non potest parte non petente.

38 Iudex parte etiam non petente victum in expensis condemnare poterit, quæ factæ fuerit post litis contestationem.

39 Iuramentum malitiæ ante & post litē contest. semel & plures, quoties contra aliquem adest præsumptio, quod aliquid malitiosè proponit, debet præstari, tam in secularibus quā in ecclesiasticis causis.

40 Iurametum calūniæ in secularibus tribunalibus Regni Castellæ vsu receptum non est.

41 Iurà-

41 Iuramentum calumniæ de iuri cõmuni, ad omnia quæ accederet post litem contestatã, præstadum est, ne quid in lite calumniosè fiat.

42 Aduocati Regni Hispaniarum in libello actionis, & in alijs petitionibus vtuntur iuramento malitiæ loco iuramenti calumniæ.

43 Si petitur à parte ipsa cum iuramẽto malitiæ aliquid, iurametũ qualiter præstandum.

44 Quãdo aliquid petitur à procuratore, tunc iurametum malitiæ in eius animam, & domini præstare debet, etiãsi alia iurameta in animã sui domini duntaxat præstet.

45 Clausula apponi solita in libello: Iuro à Dios, y à esta Cruz, &c, necessaria non est.

46 Iuramentum calumniæ, parte aduersa non petente non est de substantia iudicij, & ideo nullitatem processus non inducit, & si omittatur tacitè.

47 Iuramẽto calumniæ tacitè renuntiari potest, non verò expressè.

48 In libello nomẽ iudicis apponẽdum est, cum titulo qui suæ dignitati conueniat.

49 Nomẽ iudicis in libello omittitur de consuetudine, nisi in negotijs Curiæ Romanæ.

50 Libellus inscribẽdus cum titulo conuenienti iudici coram quo porrigitur.

51 Exprimuntur tituli quidam, & inscriptiones, quæ in libellis, diuersi à iudicibus apponi solent.

52 Libellus debet ẽsse subscriptus manu aduocati.

53 Forma libelli in actione de constituta Hispane concepti.

54 Actio de constituta pecunia competit, si debitum procedat.

55 Constitutor post debitum contractũ fideiussor ante, & post, interuenire potest.

56 Actione de constituta obligatur quis, nudo pacto.

57 Vt actio de constituta competat primum debitum, non debet posse elidi, exceptione de iure prætorio introducta.

58 Volens intentionẽ suam instrumentis probare, cum libello actionis ea producere debet, & iurare ea vera & non falsa ẽsse, alias post, non admitteretur, nisi iuret de nouo instrumenta reperisse.

59 L. 1. tit. 2. lib. 4. recopil. quomodo intelligenda.

60 Libelli ab actore obligati reo copia danda est, vt cedat vel contẽdat.

61 Reus libello ab actore oblato, intra nouem dies de iure Regio respondere debet.

62 Reus in causis gabellarũ intra tres dies libello respondere tenetur.

63 Dilatio viginti dierum dabatur reo de iure communi, vt libello actoris responderet.

64 Si reus intra terminum iuris non cõpareat respondes libello actoris, tũc actor vno ex tribus remedijs vti poterit.

65 Si reus compareat, & confiteatur, quod in libello continetur iudicium finietur.

60 Si reus conuentus compareat negãs, opponat dilatoriam, aut fori exceptionem declinatoriam ante litis cõtestationem.

Quartum Tempus.

Oblationis libelli.

1 LIBELLVS varijs modis definitur, vt constat ex gloss. in cap. 1. de libelli oblatione, Speculat. in titu. de libellorum conceptione, §. 1. Gofred. de libellorum forma, in princ. Albe ric. in suo dictionario, verbo, Libellus, practic. Papi. in form. libel. in act. real. glo. 1. Alciat. in sua pract. fol. 101. column. 2. Imol. & Ancharran. in Clement. sæpè, de verborum significat. asserentibus, libellũ esse scripturã breuẽ cõtinentem clarã intentionẽ actoris. Et licet libellus de iure communi in scriptis esset offerendus, vt probat tex. in authen. offeratur, C. de litis contestatione, & in cap. 1. de libell. oblatione, & ibi gloss. verbo, Necessario, & Gratus consi. 75. numer. 22. & de iure Lusitan. idem esset dispositum, lib. 3. Ordinamen. tit. 19. in tantum quòd erat de substantia ordinis iudiciarij, vt notat gloss. in summa 2. quæst. 1. & gloss. in cap. de causis, de officio delegat. & gloss. in cap. 1. de libell. oblat. & gloss. in cap. quoniam contra falsam, verbo, Petitiones, de probat. Iaſ. in §. tripli, nu-
3 mer. 35. Institut. de actio. Tamen de iure huius Regni relinquitur arbitrio iudicis, an libellus in scriptis sit offerendus necne? vt extat decisum in l. 19. titul. 17. lib. 4. Recopil. & explicat Auendanius in suis responsis responso 1. à nu. 15. Quod verum est, dummodo interueniat aliqualis petitio in scriptis redacta apud acta processus per notarium, vel per viam vocem petentis super qua iudex possit suam sententiam fundare, vt notat gl. in dict. Clemen. sæpè, verbo, Necessario, Oroscius in l. actione, nu. 41. ff. de ædendo, &
4 Auend. in dict. respon. 1. nu. 17. At vero in Regijs Auditorijs, & supremis tribunalibus libellus in scriptis est offerendus, vt probat tex. in l. 1. titul. 2. libr. 4. recopilat. & resolut. Ioan. Matienço in dialogo relator. 3. part. c. 43. num. 1.

5 Quando autem libellus in scriptis offerẽdus sit, aduocatus debet illum cõcipere secundum stylum illius regionis, vbi causa agitanda erit, vt firmat gloss. in Authen. offeratur, verb. Prædictis, Speculat. in tit. de libellorum conceptione, §. iam nunc. Socinus in
6 cap. 1. colum. fin. de libell. obl. Debetque libellus esse clarus, certus, & cõcludens petitionem agentis, per quem demõstretur species futuræ litis sine incertitudine, vt probat tex. in l. 1. ff. de edend. & in cap. fin. de libel. oblatione, Iaſ. in §. omnium, num. 125. Instit. de act. Oroscius vbi sup. num. 34. & probat tex. in l. 4. tit. 2. lib. 4. recopila. Et debet componi
7 compẽdiosè sub verbis breuibus absq; multiloquio verborum, vt probatur in l. amplio rem, §. in refutatorijs, C. de appellat. & l. fin. C. de precibus imperat. offeren. Et in sum-
8 ma quid libellus continere debeat, tradit Speculator vbi supra, sub quibusdam versibus, quos refert glo. in cap. 1. de libelli oblatione, & Iaſ. d. §. omnium, nu. 139. & 144. Marant. de ordin. iudic. in dict. 6. part. membr. 3. nu. 4. & versus sic se habent. Quis, quid, coram quo, quo iure habetur. Et à quo rectè compositus quisq; libellus habet. Quod etiam de iure Regio probatur in l. 40. tit. 2. par. 3. vnde operæ pretium erit videre explicationem vniuscuiusque clausulæ dicti libelli.

9 Primo in libello requiritur, quod apponatur, Quis, nam nomen actoris, vel accusatoris, semper apponi debet, vt probat text. in l. libellorum, in princip. ff. de accusat. cap. per scripta, §. libellorum, 2. quæst. 8. c. forus, de verbor. significat. in l. 4. titu. 2. part. 3. Et in isto Regno formatur hoc modo, quòd si actor personaliter in iudicio cõpareat, nomẽ eius
10 erit apponẽdum, vt puta, Fulano vezino de tal lugar, &c. si vero per procuratorem compareat, tunc nomen procuratoris erit apponẽdum, forma sequenti, Fulano en nõbre, y como procurador de fulano, de cuyo po-
11 der hago presentaciõ, &c. Et quia sepissimè cõtingit, quod postquã aliquis cõstituit procuratorem ad aliquam causam, ipsemet vult cõpareré personaliter in iudicio ad aliquid petendum in illa causa, vel alia tunc post nomen eius in libello appositum, erit adjiciẽda sequẽs clausula, Fulano vezino de tal lugar (no reuocãdo mis procuradores) parezco ante V. m. alioquin si prædicta clausula non adjiceretur, per illam comparationem visus esset, suum procuratorem reuocasse, vt probat tex. in c. si quem, de procurat. lib. 6. & notat gloss. & Doctores in capit. non iniustè, extra, de procurat. Barto. & omnes in l.

mutari,

mutari,num.5. ff. de procurator. Cepola in
cautela 119. Post nomen actoris solet adijci
12 alia clausula,scilicet, Como mejor aya lugar
de derecho,quæ licet nō sit necessaria, est tamē vtilis,& habet hunc effectū, quod si duo
remedia proposita sint in libello, vnum aptum,& aliud ineptum,vel aduocatus sit dubius de remedio competenti, virtutæ dictæ
clausulæ sustinetur libellus eō modoquo mē
lius de iure valere possit,vt notat Imol. in l.
cum pater,§. filius matrem,ff.delegat.2.& in
l.nemo potest,in princ.ff.delegat.1. Panor.
& Belam.in c.exhibita de iudi. Et prædictæ
clausulæ plures effectus congerit Decius in
cap.cum super,nu.12.de offic. deleg. Ias. in
§.omnium,num.149.nu.151.Institu.de act.
Marant. de ordin. iud.6.part.membr.3.n.10.
Hippolyt.in singul.36. Post prædictas clau
13 sulas solet apponi alia,scilicet, Y me querello,y pongo demanda,quæ clausula licet vtilis esset attento iure communi,cum per eam
suppleretur defectus conclusionis, vt notat
Bald.in l.edita,nume.6 C.de edend. & glos.
1.cap.quia præsulatus,1.quæstio.4. & Ias. in
l.1.nu.1.ff.de edend.iure tamen Regio non
14 est necessaria: quia absque conclusione libellus substinetur,dummodo aliqualis petitio in scriptis redacta interueniat, ex qua colligi possit, quid actor petere velit,quamuis
ineptè sit composita,vt probat text. in l. 10.
tit.17.lib.4.recopila. Et idem dispositum est
apud Lusitanos,lib.3.Ordin.tit.49. in prin.
& notat Auend.in 1.respons.nū.18. & Matienço in dialog.relat.3.part. c.43. numer.2.
15 Secundo in libello requiritur,quod apponatur. A quo,quia nomen rei apponi debet, vt
in dict. l. libellorum,in princ.& in dict.cap.
forus,& tradit Speculator in titul. de libelli
conceptione,§.quid libellus, & concipitur
hoc modo,Y pongo demanda contra fulano,&c.

16 Tertio,in libello requiritur quod apponatur. Quid quia id,quod petitur aponi debet,
narrādo factum per hanc clausulam. Y cōtā
do el caso de mi demanda,digo que assies,vt
probat tex.in l.si rem,& in l.officiū,ff.de rei
17 vend.& ibi notat Bart. & Porca.in §. curare,Institu.de actio.nam libellus ex tribus cōstat nempè ex facti narratione,causa facti,&
conclusione, secundum Bart. in l. si prius,
num.3.ff.de noui operis nunt.Ias.in §.om
18 nium,nu.115.Institut.de act.Quæ facti narratio debet esse breuis,clara,certa,& specifica per quam res petita suis limitibus,& qualitatibus exprimatur,& animus petentis constet, vt reus facilius deliberet, an cedere vel
contendere debeat; ita probat tex.in c.2. de
libelli oblat.& expressius in l.4.titul.2.lib.2.
19 recop. Petitio enim,& narratio generalis, & obscura non admittitur de iure Regio, imo &
si nō opponatur â parte, iudex ex officio
repellere poterit petionē generalem,& obscuram: vt probat tex.in dict.l.4.tit.2.libr.4.
recopil.iuncta l.10.titul.17.lib.4.recopilat.
& in specie notat Auend.respons.1.nu.19.
20 & Matienço dialog.relat.3.par.cap.43.nu.
3.& 4 nisi in quibusdam casibus exceptis in
d.l.4.vbi narratio generalis admittitur,quam
21 uis de iure communi libellus generalis non
repellebatur,nisi parte opponente, vt notat
Alexand.consil.32.lib.4.num.7.& 8.& Marant.de ordin.iud.6.part.membr.3.numer.
16.Auend.in dict.respon.1.num.19. & Matienço vbi supra,num.9.

22 Quarto,in libello requiritur quod apponatur. Quo nam apponi debet,quo iure,causa,
vel actione petatur,nō tamen necessariū erit
nomē actionis proponere, sed sufficit causā
sufficientem ponere,ex qua,cōclusio sequatur,secundum Bart.in l.edita,C.de eden. Panormit.& Felin.cap.dilecti, de iudic. & cōmuniter omnes,ex Ias.in §.omnium, n.165.
Institu.de act. & de iure regio probatur in l.
23 40.tit.2.par.3.&latius resoluimus,infra in 3.
tom.in initio,nu.7.circa quod est aduertendum quod in actionibus tam realibus,quàm
personalibusduplex causa reperitur,propin
24 qua scilicet, & remota, propinqua vero in
realibus est dominium,seu ius reale, remota
autem est causa illa, ex qua illud dominium
25 fuit causatum. Cæterum in actionibus personalib⁹ causa propinqua est ipsa obligatio,remota verò cōtractus,ex quo oritur ipsa obligatio,ita docet Bar.in l.& an eadem, § actiones,n.19.ff.de excep.rei iud.Oroscius n.18.
& reliqui moderni in l.1.ff.de excep.rei iud.
26 His sic constitutis,resoluendum erit, quod
in actione personali est exprimēda causa remota,& non sufficit propinquam exprimere, verbi gratia, si mihi debes decem ratione
mutui,non sufficit dicere,peto decem, quia
mihi ad illa es obligatus,sed requiritur dicere,quia illa mihi debes tatione mutui:at vero
in actione reali sufficit causam propinquam
exprimere,nec necessum est remotā exprimere,vt puta,peto domum,quia ab me pertinet,ratione dominij,vel quasi nec op⁹ est dicere,quia dominiū ad me spectat ratione legati,vel alicuius contractus, ita firmat glos.
in l.1.in princip. ff. de edend. recepta communiter ibi per DD.& glos.in cap. 2. de libelli oblatione, & hanc testantur commu-

nem opinionem Panormit. num. 14. & Decius num. 9. in c. dilecti, de iudic. &c.

Post prædictam clausulam apponi solet
27 clausula sequens. Y puesto q̃ por mi ha sido requerido, no lo ha querido, ni quiere hazer sin cõtienda de juyzio, vt per eam constet de interpellatione extraiudiciali, & reus veniat in expensis condẽnandus, vt resoluisti supra 2. Tempore, num. 2.

Statim subsequitur alia clausula, scilicet.
28 Porq̃ pido à V. m. q̃ auida mi relaciõ por verdadera, en quãto baste para el vẽcimiento de sta causa, &c. quæ operatur hũc effectũ, q̃ licet plura in libello cumulãs ea omnia adstringatur probare, vt docet Archid. in c. 2. de testib. in 6. tamen per prædictam clausulã solũ modo adstringitur probare id, quod ad victoriã illius causæ sufficiat: quæ clausula successit in locũ clausulæ antiquæ, scilicet. No me obligãdo â prouar mas de lo necessario,
29 de qua agit Panorm. in c. ex part. 1. nu. 8. de rescript. & in c. examinata, de iudi. & Gomezius in §. omnium, colu. 5. institu. de act. & Angel. in Tract. de malef. verb. In porticum Ecclesiæ. Post modum subsequitur alia clau
30 sula nempè. Por su sentẽcia difinitiua, ò por otra q̃ en tal caso lugar aya, cõdene al dicho fulano, â que me de y pague, &c. Per quã inducitur conclusio libelli, & nunquam omittẽ debet, quia vis libellorũ in ea consistit: nã nõ attenditur quid narretur, sed quid cõcludatur, secundũ glo. 1. in cap. hæc quippe. 3. q. 6. Inno. cap. super literis, de rescript. & Iaſ. in l. 1. in princ. ff. de edendo, & in §. omnium, n. 135. Et licet de iure Regio cõclusio nõ sit necessaria, vt diximus supra n. 14. aliqualis tamẽ petitio in actis redacta requiritur ex qua colligi possit, quid actor intẽdat, vt ibi resoluimus. Si tamen in libello narratio facti con
31 traria vel diuersa à cõclusione interuenerit, standum erit conclusioni, non verò rationi, secundum Deci. cons. 28. col. 2. nu. 3. vol. 1. post Anto. de Butr. & Panor. in c. ex part. B. de foro compet. per tex. ibi, nisi apponatur clausula, Peto iustitiam, quia tunc etiam narratis stãdum erit, ita cum Corneo, & alijs resoluit Auẽd. in d. l. respon. n. 18. Sunt tamẽ
32 de iure cõmuni plures casus, in quibus conclusio non est necessaria, quos congerit Iaſ. in d. l. 1. n. 17. ff. de edend.

Subsequitur alia clausula, scilicet. Y assi cõ
33 denado à ello, le cõpela y apremie por todo remedio y rigor de derecho, de qua agit Bal. in l. vinũ, ff. si cert. pet. & Iaſ. in d. §. omniũ, â n. 189. & est clausula executiua, & licet ordo
34 præposteretur, dicẽdo: Pido le cõpela, y apremie, y cõdene, tamẽ libellus substinebitur, secundum Bart. in l. 1. C. de executione rei iudicat. & l. si cum nulla, ff. de re iud. & Iaſ. d. §. omnium, nu. 144. & facit tex. in cap. 1. de offic. ord. vbi DD. cõmuniter, idem resoluũt.

Alia clausula sequitur, scilicet. Sobre lo qual todo pido cumplimiento de justicia, &c. quę
35 clausula salutaris appellatur, & nunquã omittẽda erit, tã ex parte actoris, quã ex parte rei, nã plures effectus operatur, multiq; defect? per eã supplẽtur, vt videre est per Ant. Butr. in c. 2. de libel. obl. Panor. & omnes in c. cũ dilectus, de ord. cog. Panor. Deci. Felin. in c. 1. de offi. deleg. & Iaſ. in d. §. omniũ, à n. 147. Et aliũ effectũ huius clausulæ ponit Didac. Perez in l. fi. tit. 4. lib. 3. Ord. in gl. pen. in. fi. Quẽ tamẽ tu improba ex ijs, quæ notasti infra in 7. tẽpore, in fine libelli replicationis a-
36 ctoris. Sequitur alia clausula, scilicet, Y el oficio de V. m. imploro, &c. quia iudex officiũ suum ad vtilitatem priuatã impartiri nequit, vt l. 4. §. hoc autẽ iudicium, ff. de caus. infect. vbi Bart. & omnes, Innoc. & Panor. cap. ad nostram, 2. de iure iuran. tamen per prædictam clausulam iudex poterit officium suũ advtilitatem priuatam impertiri in omnibus sibi necessarijs.

Alia clausula, sequitur, scilicet, Y las costas
37 protesto: nam licet victus cõdẽnandus sit victori in expẽsis, vt in l. properãdũ, §. siue autẽ alterutra, C. de iud. & in c. calumniã extra, de pœnis, cap. olim, 2. de priuil. cap. finẽ litibus, de dolo, & contu. & in l. 8. tit. 3. & l. 7. tit. 22. par. 3. nõ tamen iudex tenetur hãc condẽnationẽ expensarũ facere, nisi à parte petitæ fuerint, secundum glo in c. fin. de rescript. receptã cõmuniter à Panor. Imol. & Belame. ibi Bart. Alex. & Iaſ. dict. l. properandũ. §. siue autẽ, & Couar in pract. quæst. c. 27. nu. 5. vbi per totũ caput agit de his expẽsis, & earũ cõdemnatione. Et si omissa fuerit expẽsarũ condẽnatio, poterit appellare victor iuxta glo. in c. significauerũt, de exceptionibus, & ibi notãt Panor. â n. 7. Feli. à nu. 1. & Rebuff. in 3. tom. constit. Tract. de expens. art. 3. glo. vlt. nu. 15. & in Tract. de appella. arti. * 9. glo. vnic. nu. 29. (* Si tamẽ victus appellet in causa principali, victor ex eo quod victus non fuit condemnatus sibi in expensis non poterit appellare, ita vt iudex ab eo impetratus de causa appellationis cognoscat. Nam imo iudex impetratus à victo appellãte, erit iudex competens in causa, iuxta tx. in l. final. C. quando prouocare non est necess. Speculator, titulo de appellatio. §. in quibus, versi. penult. & Rebuffus in dict. Tract.

de

38 de expēſis,art.3.glo.vnic.num.15.) Ideoq; in libello prædicta clauſula ponitur : iudex tamen,ſi voluerit,bene poterit condemnare victum victori in expenſis factis poſt litis cō teſtationem,quamuis à parte nō fuerint peti tę,ſecundum gloſſ.in dict.cap.finem litibus, Bart. & alios in l.4.§.hoc autem iudicium, * ff.de damn.infect.& Couar.vbi ſupra.(* Si tum victus iuſtam cauſam litigādi habuerit, non erit condemnandus in expenſis , vt reſoluit Menoch.lib.2.de arbitrar.Centu,2.ca ſu.177.à num.1.quo in loco cummulat iuſtas cauſas litigandi.)

39 Vltimo ſubſequitur alia clauſula, ſcilicet. Y juro à Dios y à eſta † que eſta demāda no pongo de malicia,&c, Licet hoc iuramentū malitię prędari debeat ſuperexceptionibus, vel quando aliquid loco exceptionis propo nitur, ſemel & pluries, quoties præſumptio eſt cōtra aliquem,quod malitioſe proponat, & ita ante,& poſt litem conteſtatam,tam in profanis,quam in eccleſiaſticis cauſis,vt inl. Theſaurus,ff.ad exhibēdum,c. cum dilecti, de electione,cap paſtoralis de except.c. prę ſentium,de teſtib.in 6.& docet Speculat.tit. de iuramento,§.1.nu.6.& Hoſt. in ſumma de iur.calum.§.& in quibus in fin.Et etiā in cauſis beneficialibus,reſoluit Bantius Tract. de nullit.tit.de nullit.ex defect. proceſ. nu. 29.& Menoch.lib. .de arbitrar.queſt.20.n. 3.reſoluens hoc iuramentum calumniæ de iure diuino inductū eſſe,vt probatur Exod. cap.22.ac ideo nec cōſuetudine, nec ſtatuto

40 effici poſſe,quod in cauſis per tractandis in iudicio ommitatur. Tamē quia in tribunali bus ſecularibus huius regni iuramētū calum nię de conſuetudine nō obſeruatur(vt reſol

41 ues infra in fine ſeptimi Temporis) quod iu ramentum calumniæ de iure præſtandū erat poſt litem conteſtatam, in cauſa principali, ad omnia quę accederent vel emergerēt, ne quid calumnioſe in tota lite fieret,vt proba-

42 tur in Authen.hoc ſacramētū,C.de iure iu-ran.propter calum c.1.de iuramēto calumniæ in 6.ideo aduocati huius regni paſsim, vtuntur iuramento malitiæ in libello principali actionis,& in quibuſcūq; alijs petitionibus,oppoſitionibus exceptionibus,accuſa-

43 tionibus,& denūtiationibus Vnde cū aduo cati ob prædictam rationem vtantur iuramē to malitiæ in locum iuramenti calumniæ , ſi id quod petitur,vel proponitur ab ipſa parte principali proponatur,præſtandum eritſub forma in iſta clauſula cōtenta:ſi vero propo natur à procuratore,aliter erit dicendū, nē-

44 pe.Y juro à Dios y à eſta † en anima de mi parte,y la mia:nā licet procurator debeatpre ſtare alia iuramenta in animā ſui domini, vt probat tex in cap.procurator.38. de electio ne lib.6.tamen quando iuratur decalumnia, erit iuramentum præſtandū à procuratore in animā ſuam,& animā domini, iuxta tex. in cap.2.§.1.& ibi gloſ.verb.Ab ipſis de iu-ramento calum.in 6.gloſ.in Authen. princi pales,verb.Migrauit,C.de iure iur. propter calum.& notat Angel.in §.nunc admonēdi num 6.Inſtit de pœna temere litig. reſoluit cum pluribus Didac. Perez in l.1. tit.4. lib.

45 3.Ordin.gloſ.4.verſic.Dubitari poterit. Et

46 ob eandem rationem dicendū erit,hanc clau ſulam neceſſariam non eſſe:nam etiam iura-mentum calumniæ non eſt de ſubſtātia iudi

47 cij,niſi parte aduerſa petente, ideoque tacite omitti poteſt,nec inducit nullitatem proceſ ſus,quamuis,expreſſe renuntiari non poſsit iuxta tex.cap.1.§.1 de iuramento calum. in 6.cæterum parte aduerſa petente de ſubſtan tia iudicij eſt,præſtandūq;erit,alioquin proceſſus erit nullus,iuxta tex.dict.capit.8.§.1. de iuramento calum.in 6.& notat Sebaſtian. Bantius.Tractat.de nullitatibus proceſ. ſub. titul.de nullitate ex defectu proceſſus,num. 29.Et Menoch.vbi ſupra num.5. & Alex. Stiaticus in ſua praxi iudiciali,cap.20. num. 94.qui à num. 95.diſputat an tacitè poſsit à partibus remitti,expendens tex.in l.2.§. ſed quia veremur, C.de iur.iur. propter calum. de iure tamen huius regni proceſſus erit nul lus quando nō fuerit præſtitum,ſi à patre pe titum fuerit,& à iudice bismandatum prę ſtari,iuxta tex.in l.10.tit.17.lib.4.recopil.in fi-nalibus verbis,& tradit Didacus Perez in l. 1.tit.4.lib.3.Ordin.glo.4.verſi.dubitatur 4. Praxis vero hanc clauſulam recipit,vt ſupra dictum eſt , non tamen inde proceſſus erit nullus ſi omittatur.

48 Quinto requiritur quod in libello appo-natur corā quo:nam nomen iudicis apponi debet cùm titulo congruenti ſuędignitati,vt probat tex.dict.l.libellorum,& in l.40.tit 2. part.3 & notat Specul.tor in tit.delibellorū concep.§.4. & Alciat.in ſua pract.fol.102.

49 col.2.Hodie tamen conſuetudine introduc-tū eſt,quod nomen iudicis non apponatur niſi negotijs Curiæ Romanæ ſecundū Go-mez.in c.ſtatutū,§ 1.in princ.de reſcri in6. quia tebellionis libello oblato in actis ſtatim redigunt,libellum fuiſſe porrectum, tali die coram tali iudice.

50 Aduerte præterea quod in libello , & in quacunq;petitione inſcriptio opponi debet cum titulo congruenti dignitati iudicis & ſi

petitio

petitio porrigẽda sit ipsi regi, ponitur titulus, SENOR, si porrigenda sit in aliquo ex cõ filijs supremis, vel in Chãcellarijs regalibus, titulus erit: Muy poderoso señor. Y por escripto, llamanlos Alteza: Y de palabra en las salas, llamanlos Señoria. Si vero porrigatur alicui Præsidi, Episcopo, vel Archiepiscopo nullus apponetur titulus nisi Cardinalibus, & Archiepiscopo Toletano, & titulus erit il lustrissimo señor, ò Reuerendissimo señor. Y à los demas juezes inferiores, no seha de poner titulo ninguno, nicortesia, sino comẽçar la peticiõ y escrito por renglon, secũdũ nouam Pragmaticam Regiã, anni. 1586. quę ponit ordinem seruandum circa supradicta.

52 In super aduerte, quod libellus (attento iure huius regni) debet esse subscriptus manu aduocati cogniti, vt probat tex. in l. 4. titul. 16. lib. 2. recopil.

Et vt facilius tirones aduocati instruãtur & perfectius omnia supra dicta intelligant, libellus in actione de constituta pecunia erit formandus cum omnibus prædictis clausulis, cum quo hæc tela iudicij, ordinarij erit ordienda, & contexenda, modo & forma sequenti.

LIBELLVS IN ACTIONE.

de constituta pecunia.

53 PEdro, vezino de Salamanca, como mas aya lugar de derecho parezco ante V.m. y me querello, y pongo demãda à Gerony mo, vezino desta ciudad de Zamora, y contãdo el caso della. Digo q̃ assi es, que Iuan, vezino desta dicha ciudad, me està obligado à dar y pagar cien ducados, q̃ me auia prometido, y sabiẽdolo, y entendiẽdolo el dicho aduerso, vino à mi sin le dezir yo, nĩ le pedir cosa alguna, y se me constituyò por pagador y deudor principal de la dicha deuda: prometiendome de me dar y pagar los dichos cien ducados, y assi quedò obligado à me los dar: y puesto caso q̃ por mi ha sido requerido muchas y diuersas vezes à q̃ me los dè y pague, no lo ha querido hazer sin cõtienda de juyzio. Porq̃ pido à V.m. q̃ auida mi relaciõ por verdadera en quãto baste para el vẽcimiẽto desta causa por su sentẽcia difinitiua, ò otra q̃ en tal caso lugar aya, cõdene al dicho Geronymo, à que me de y pague los dichos ciẽ ducados, y assi condenado à ello le cõpela y apremie por todo rigor y remedio de derecho, sobre q̃ pido cũplimiẽto de justicia, y las costas protesto, y el officio de V.m. imploro: juro en forma de derecho, q̃ esta demanda no la põgo de malicia, sino porque assi cũple à mi derecho y justicia.

Expositio huius Libelli.

54 Diximus. Vtio està obligado à pagar ciẽ ducados, quia ad hoc vt actio de cõstitutapecunia alicui cõpetat, præcedere debet aliquod debitum, vt probat tex. in l. 1. §. debitũ, ff. de cõstit. pecun. Et hinc deducitur aliud requisitum ad hoc vt actio ista competat, scilicet, quod constitutor se obliget post debitum cõtractum, & hoc discrimen constituitur inter consti-

conſtitutem,& fideiuſſorem,quia fideiuſſor
55 ante & poſt obligationē interuenire poteſt, cōſtitutor verò poſt obligationem tantum, iuxta gl. in authen. de fideiuſſ. § ſi quis, verbo, Fideiuſſorem, collatione 1. ideo in libello dicitur. Y ſabiendolo, &c.

56 Dixim⁹ (Sin lepedir yo coſa alguna) quia ad hoc vt cōpetat actio de cōſtituta, requiritur quòd conſtitutor nudo pacto promittat alioquin ſtipulatione interueniente ex ſtipu
57 latu agendū eſſet, vt probat tex. in §. de cōſti tuta. Inſtit. de actio. Deinde requiritur, quod illud primum debitum elidi non poſsit per exceptionem introductā de iure prætorio, iuxta tx. in l. quod ſi maritus, 3. ff. de cōſtitu.
58 pecun. Et eſt aduertendum, quòd ſi intentio nem ſuam actor per inſtrumenta probare habuerit, tenebitur illa ſimul cū libello actionis corā iudice producere, iurans ſe eis vti velle tanquam veris, & authenticis, nec falſa, vel ſimulatè concepta eſſe, aliàs ſi ſimul cum ſuo libello non produxerit, poſtmodum admittenda non erunt, nec eis vti poterit, niſi cū iuramento dixerit de nouo reperta fuiſſe, & antea in eius notitiam non peruenille: nam tunc in
59 quacūq; parte litis producere actor poterit, iuxta l. 1. tit. 2. lib 4. recopil. quæ licet loquatur in litibus agitandis in Chācellarijs, & audientijs Regijs, etiam idem obſeruādum erit in tribunalibus inferioribus, cum prædicta lex ſituata ſit ſub Rubric. tit. agentis de actionibus intentandis, tam in audientijs Regijs, quàm alijs tribunalibus, & quia ratio illius legis generalis eſt, rurſus quādo Princeps ſcribit alicui præſidi, omnibus ſcribere cenſetur niſi aliqua ſpeciali ratione ductus illi ſcriberet, vt docet Bart. in l. relegatorum, §. interdicere, ff. de interdic. & relegat. Iaſ. in l. 1. nu. 7. ff. de conſtit. Princip.

60 Poſtquam libellus actionis intentādæ iudici ab actore porrectus fuerit iudex, inquit, ſe illud pro oblato habere, præcipitq; reo intimari, & quod ſibi de illo copia detur, vt veniat reſpōſurus, ita firmat glo. in l. de pupil. §. meminiſſe, verbo, Cum, ff. de noui operis nuntia. & glo. fi. in c. ex par. 1. de verbor. ſignific. & ibi notat Panor. & Felin. in c. qualiter, §. licet, n. 13. de accuſat. Alex. & Iaſ. in d. §. meminiſſe. Copia enim libelli aduerſario dari debet, vt videat an cedere, vel contendere debebat, ſecundum Angel. in l. 1. §. edere, ff. de edend. per text. in authen. offeratur, C. de litis conteſta. & in l. 40. titu. 2. par. 3. & copia iſtius primi libelli expenſis actoris dand[a] erit reo, ſecundum glo. verb. Oblatos, in Clement. 2. de appel. Et gloſſ. in Clement. cauſam, verb. Porrecto, de elect & gloſſ. in Clement Sæpè, verb. Pronunciatio, de verbor. ſignific. tenet Bart. in authent. Offeratur, C. de litis conteſta. & in l. 2 ff. de re iud. Vtrobique aſſerens in hoc obſeruandam fore conſuetudinē cuiuſque loci: ac proinde iudices cū primum ingrediuntur locum magiſtratus ſibi cōmiſsi curare debēt animum ſuū in formare de ſtylo illius audientiæ, vt in l. 3. §. teſtes, ff. de teſtibus, & ibi Pomates ad Bart. quem ſtylum à tabellionibus, & procuratoribus inquirere debet ſecundum Syluam nuptialem in lib. 3. nu. 32. Sed melius requiret à peritis, & antiquis ſui fori aduocatis, quos ad ſe vocatos ſummariè poterit examinare in his quæ pertinent ad litis ordinationē, vt per Bart. in l de quibus, num 22. ff. de legibus, & tunc tabellio inſcriptis redigit hanc præſentationem libelli, & reſpōſum iudicis cū duobus teſtibus ſi de ſtylo audientiæ ſoleant teſtes in actis proceſſus apponi, iuxta ea quę reſoluimus ſupra in annotatione vlti. ad totū opus, n. 26. & iſte actus erit ſcribēdus modo quo diximus in 1. par. 2. tom. cap. 5. num. 31.

61 Qui reus reſpondere debet de iure Regio intra nouem dies connumerandos à die intimationis, iuxta tex. in dict. l. 1. titu. 2. libr. 4. recopilation. præter quam in cauſis gabellarum, in quibus intra tres dies tenetur reſpon
62 dere, iuxta tex. in l. 5. tit. 7. lib. 6. recop. Licet de iure communi dilatio viginti dierum da-
63 batur, vt probat tex. in authent. offeratur, C. de litis conteſt. Et ſi intra prædictum terminum reus non comparuerit, actor poterit
64 vti, vno ex tribus remedijs relatis ſuprà in fine tertij Temporis: ſed ſi comparuerit in ter mino prædicto, confitendo id, quod in libel
65 lo continetur iudicium finietur cum confitens pro condēnato habeatur, & nullæ ſint partes iudicis, iuxta tex. l. 1 C. de confeſsis, tamen ſi in libello contenta negauerit, & habuerit aliquam exceptionem dilatoriam vel
66 declinatoriam fori, tenebitur illam oppone re ante litis conteſtationem, vt probat text. in l. fin. C. de exceptio. & in capit. inter monaſterium, de re iud. & in l. 1. titu. 5. lib. 4. recopilat. ob idque opportunè erit dicendum de quinto tempore.

(?)

Ex quinto Tempore.

SVMMARIA.

1 EXceptio est actionis aut intentionis exclusio.

2 Actio & exceptio sicut pater, & filius, ita sunt correlatiua, vt sine actione consistere non possit exceptio.

3 Exceptio actionis exclusio dicitur, intentionis autem repulsio, proprie defensio appellatur.

4 Criminis exceptio aduersus spoliatum opponi nequit.

5 Inimicus illegitimus est ad accusandum.

6 Non valentibus accusare licitum est excipere.

7 Qui excipiendo crimen obijcit, criminaliter agere non videtur.

8 Pendentia accusationis accusatum infamem reddit, & restitutionem retardat.

9 Nouo iure præiudicialis, seu peremptoria exceptio opponi potest, post litis contestationem, dummodo intra viginti dies, & non vltra fuerit opposita.

10 Defensio, seu intentionis repulsio vltra viginti dierum terminum opponi poterit.

11 Exceptiones aliæ peremptoriæ, aliæ dilatoriæ dicuntur, aliæ secundum DD. mixtæ appellantur.

12 Dilatoriæ exceptiones sunt quæ differunt, non autem causam finiunt.

13 Exceptiones dilatoriæ in tres diuiduntur species, Quædam enim iudicis personam respiciunt, quædam litigantis personam, aliæ verò ad totam causam respiciendam sunt aduenientæ.

14 Post litis contestationem non possunt dilatoriæ exceptiones à litigantibus opponi.

15 Prædicta regula limitanda est ex capitulo pastoralis, de exceptio. cũ alijs.

16 Exceptiones dilatoriæ intra nouem dies iure Regio sunt opponẽdæ, qui à fine vltimi termini ad comparendum in citatione assignati, connumerari debent.

17 Dilatoriarum terminus iure cõmuni arbitrio iudicis, & restringi, & ampliari poterit.

18 Terminus à lege regia concessus, scilicet, nouem dierum per iudicem abbreuiari nequit.

19 Verius est terminum nouem dierũ à iudice abbreuiari posse.

20 Omnem dilationem à lege concessam iudex ex causa restringere potest.

21 Recusatio iudicis suspecti ante omnes alias dilatorias exceptiones opponenda est.

22 Exceptio fori declinatoria ante alias dilatorias opponenda est.

23 Qui post aliam exceptionem dilatoriam fori, declinatoriam opponit iudicis, non sui iurisdictionem consensu tacitè prorogare.

24 Coram iudice nullam habentem iurisdictionem conuentus, in quacunque litis parte fori exceptionem abijcere potest.

25 Qui

25 *Qui omnino iurisdictione caret ex solo priuatorum consensu iudex fieri non potest.*

26 *Cum errantis nullus sit consensus, si per errorum quis coram iudice non suo compareat, poterit fori exceptionem quandocunque opponere.*

27 *Interrogatus an velit coram tali iudice litigare, si se velle responderit, non poterit postea iudicem recusare.*

28 *Reus respondens, se velle coram tali iudice litigare, saluis suis exceptionibus, poterit iudici recusationem opponere.*

29 *Libellus Hispano sermone cõfectus.*

30 *Expositio supradicti libelli.*

31 *In competentia iudicis in libelli initio opponenda est, ea protestatione præhabita, quod reus nõ intendit iurisdictionẽ aliquam iudici tribuere, nisi eam quæ sibi iure competit.*

32 *Recusatio sicut quælibet alia dilatoria, exceptio intra nouem dies proponi debet, intra quos & reus litem contestari tenetur.*

33 *Intra terminũ assignatũ reus litem non contestans habetur pro confesso.*

34 *Litis cotestationis effectus est, viã exceptiones dilatorias opponendi præcludere.*

35 *Actor forum rei sequi debet.*

36 *Summariè debet iudex de exceptione iudicij declinatoria cognoscere, & super ea pronunciare.*

37 *Si iudex iurisdictionem suam ignorans pronuntiet processus, & sententia est, ipso iure nulla.*

38 *Exceptiones aliæ dilatoriæ post declinatoriam possunt in eodem libello cumulari.*

39 *Libellus Hispano sermone cõpositus*

40 *Excomunicatus in iudicio comparere non potest.*

41 *Publica autoritas iudicio debita obseruanda est.*

42 *Excommunicatus aduersario in iudicio respondere cogendus est.*

43 *Non debet excommunicatus ex delicto suo commodum reportare.*

44 *Permissum est excommunicato ad iudicium venire compulso, excipere, defendere, & appellare.*

45 *Frangenda non est lex naturæ: quæ omnibus defensionem pollicetur.*

46 *Diuino iure prohibitum est, cum excommunicatis communicare.*

47 *In actibus diuinis participatio eum excommunicatis diuino iure prohibita est, at vero in actibus humanis non nisi positiuo.*

48 *Romanus Pontifex ius diuinum interpretari ex causa potest.*

49 *Per procuratorem tenetur excommunicatus in iudicio respondere.*

50 *In causis arduis nõ compellitur quis procuratorem constituere.*

51 *Excommunicatus in arduis causis personaliter in iudicio comparere potest.*

52 *Verbum, debet, necessitatem interdum, voluntatem tamen aliquando importat.*

53 *Personaliter etiam in causis arduis excommunicatus respõdere non potest, sed procuratorem constituere compellendus est.*

54 *Excommunicato exceptiones competentes*

petentes per procuratorem opponũtur.

51 Quoties propter delictũ non potest quis in iudicio comparere etiam in causis arduis procuratorem constituere compellendus erit.

56 Excommunicatus per procuratorẽ expere, se defendere, & appellare debet.

57 Excommunicato in iudicio agenti exceptio abijci potest.

58 Exceptio quæ excommunicatis abijcitur cum dilatoria sit, ante litem contestatam opponenda est.

59 Excõmunicationis exceptio in quacunque litis parte opponi potest.

60 Cum excommunicatis participans peccat.

61 Loci nõ tuti exceptio, iudici in quacunque litis parte obijci potest.

62 Inter exceptionem loci non tuti, & excommunicationis maxima versatur differentia.

63 Excommunicationis exceptionem obijciens, exprimere tenetur, an sit maior, vel minor excõmunicatio, & nomen excommunicatoris declarare debet.

64 Quoties mentio fit excommunicationis de maiori in dubio intelligitur.

65 Pœna in dubio de minori intelligẽda est.

66 Excommunicationi nulla pœnã in Ecclesia maior.

67 Ante dispositionem c. penult. de sententia excommu. excommunicatio in dubio pro minori accipiebatur.

68 Minor excommunicatio sufficiens non est ad contumaces refrenandos. Quæ nihil vltra peccatum mortale operatur.

69 Inter dicta ciuitate suburbia interdicta non videntur.

70 Iure veteri eo ipso, quòd constabat excommunicatum aliquem esse, is statim vitandus erat.

71 Excomunicatus vitari non debet ante publicationem, & excommunicationis denuntiationem.

72 Interpretatur Extrauagans ad nuitanda scandala, Martini Quinti.

73 Quamuis testibus duobus excomunicatio probetur, nihilominus tamẽ ante denuntiationem excommunicatus vitari nequit, etiam si publica fama testaretur.

74 Hodie excommunicatum occultũ, etiam occulte vitare non tenemur ante denuntiationem.

75 Excommunicatus etiam nominatim, & specialiter non est vitãdus ante denuntiationem.

76 Nominatim aliquid dicitur cum ex æquipolentibus id cognoscitur.

77 Si excommunicatus ita sit notorius vt nulla excusatione celari possit, etiam ante denuntiationem, & publicationem vitandus est.

78 Securius est omnes notorios, excommunicatos etiam ante denuntiationem vitare.

79 Excommunicatus notorius necessario denuntiandus non est.

80 Ante denuntiationem, & publicationem, excomunicatus vitari nequit, nisi ita sit notorius, vt nulla valeat tergiuersatione celari.

81 Litispendentia exceptio cum dilatoria

toria sit, ante litis contestationem obijcienda est.

82 *Mistæ, seu anomale exceptiones, quia aliarū natura nō imitatur in quacunq; litis parte oppani poterut.*

83 *Excōmunicationis, aut nō numeratæ pecuniæ vel dotis, exceptio ante, & post litis contestationē obijci possunt, sicut exceptio rei iudicatæ, iusiurandi, & transactionis, quæ quidem iudicatur secundum formam, & modum eas opponendi.*

84 *De exceptionibus dilatarijs summariè ante diffinitiuā sententiā cognoscitur, & super ipsis pronūtiatur*

85 *Reus cui nulla dilatoria exceptio competit, intra nouem dies litem contestari tenetur.*

Quintum Tempus.

Proponendarum exceptionum dilatoriarum.

EXceptio exactionis, vel intētionis exclusio. Ita deducit Panor. in Rubric. extra, de except. ex tex in l. 2. ff. de except. & hanc diffinitionem præsensit glossa in dicta l. 2. verbo, intentionem, & eam explicat Socinus in rubric. ff. de except. & Rebuffus in tractat. de except. numer. 2. Sed aduersus hanc definitionem obijcitur, quòd actio, & exceptio sunt correlatiua, vt pater, & filius, maritus, & vxor, vt in l. si quidem, C. de exceptio. & notat Bald. in l. in rebus, nume. 12. C. de iure dot. ergo quanuis exceptio sit actionis exclusio tamen non potest esse intentionis repulsio, cùm actio deficiat cui opponatur, & quam exceptio præmittit. Rursus contra Panormitanum facit glos. in capit. 1. de litis contestatio. in sexto, asserens, exceptionem proprie dici 3 actionis exclusionem: defensionem autem esse intentionis repulsam, cuius opinionem probant ibi Dominicus, & Francus, & communem testatur Socinus in rubric. ff. de except. Didacus Perez in l. 1. tit. 8. lib. 3. Ordinam in glo. 1. versic. videtur tamen. Et hinc Azo in Summa, C. de except. & Speculator in tit. de exceptionibus, §. 1. nu. 9. & glo. in cap. ex parte, de foro comp. verb. exceptionibus, in fin. & gl. in cap. dudum, 2. de elect. verb. Irritari, aliter definiunt, & dicunt exceptionem proprie esse actionis exclusionem, non verò intentionis, quam opinionem contra Panormitan. probat Decius in Rubric. nu. 4. extra, de except. dicens eam communem, & ibi Mantua. n. 10. & Paris. n. 29. & Cou. in regula possessor. in initio prioris partis, n. 4. & Didacus Perez vbi supra, & Asinius in praxi, §. 13. c. 1. n. 2. Nec huic opinioni refragatur tex. in d. l. 2. Imo & suffragatur, nā in hūc sensum verba eius accipiūtur, q. exceptio opponitur actioni ad excludēdū id quod in intentionē deductum est, id est, ad excludendum id, quod per eam actionem actor intendit: non tamen ex hoc probat tex. ille, exceptionem dici, cū quid opponitur ad exclusionem intentionis in iudicium deductæ absque actione, secundum Couarru. vbi supra, ex prædicta resolutione plura inferentem. Et vltra ab eo illata, infero ex prædicta resolutione notabilem intellectum ad tex. in cap. item cum quis, de restitutione spoliatorum, dū text. ille probat, exceptionem criminis contra spoliatum obijci non posse, nec impedire restitutionem: alioquin sequeretur spoliatorem criminaliter agere posse contra spoliatum: quòd tamen text. ille negat, ex eo 5 quod spoliator inimicus spoliati præsumitur, sed inimicus ad accusandum non admittitur, vt probat text. in capit. cum P. Manconela, cap. meminimus, cap. repellantur, cap. cum oporteat, de accusat. merito ergo exceptio criminis contra spoliatū non admittitur, ita illum tex. intellexerunt Doctores communiter ibi, & in capit. 1. de iudic. Panormit. & Decius in cap. cum semper, de offic. delegat. Felin. & Anania, capit. cum oporteat, de accusat. Alexandr. in l. 3. ff. de testibus, & Hippolyt. in l. 1. §. præterea nume. 42. de quæstionibus. Cui tamen intellectui videbatur obstare, quod in illo text. videtur actum fuisse via exceptionis de crimine aduersus spoliatum, dicitur enim ibi crimen obiectum fuisse aduersario, vt spoliatum remouerct à sua intentione, sed prohibitis accusare licitum 7 est excipere, iuxta tex. in capit. cum inter, de excepti. præsertim, quia qui via excep-

tionis crimen obijcit, non dicitur criminaliter agere, vt in capit. super his, de accusat. ergo inepta videtur ratio Pontificis in dict. capitu. item cum quis, assignata, dum ad repellendum spoliatorem excipientem de crimine, inquit, Quoniam criminaliter aduersus eum agere nō potest, ac ideo textus, ille difficillim' reputatur. Vnde (omissis intellectibus relatis, & assignatis ab Augustino Beroio in capit. 1. extra, de accusat. reiectoque alio intellectu assignato à Mantua in capit. 1. num. 15. de iudic. asserente exceptionem criminis in dic. capit. item cum quis. Ideo non fuisse admissam, quia de mente ipsius tex. constat, præsumi obiectam fuisse fraudulenter, qui tamen intellectus ex eo confundatur, quòd Mantua aduersam rationem à Pontificis ratione retulit, contra doctrinam text. in cap. ne innitaris de constitut.) ex præhabita resolutione facile intelligitur tex. ille, scilicet, quod ibi spoliator egit via accusationis, eo prætextu, vt suspenderetur restitutio possessionis. Pendentia enim accusationis accusatum infamat, & restitutionem retardat, vt in capit. accedens, capit. omnipotens, de accusat. capitul. constitutis, de appellat. Nec huic intellectui obstant, verba illa in text. præscripta, scilicet, vt eum à sua intentione repellat, &c. Immo suffragantur, quia non sunt exceptionis, nam exceptio non est intentionis repulsio, vt supra diximus: & ideo Pōtifex ibi dixit, vt eū à sua intentione repellat, vt ostēderet alia via, quā via exceptionis aduersariū intentasse, impedire restitutionē spoliato. Sic iuxta hūc sensum litera illius text. clara remanet, & ratio Pontificis non inepta, aliaque plura argumenta soluūtur.

Rursus ex prædicta resolutione Didacus Perez in l. 1. tit. 8. lib. 3. Ordin. gl. 1. ver ficu. Suaderi potest inferebat intellectum ad illam legem, quæ hodie habetur in l. 1. tit. 5. lib. 4. Recopil. vt dum illa, l. determinat exceptiones præiudiciales, & peremptorias, obijci posse, post litis contestationem, intra terminum tamen viginti dierū, & non vltra, non habet locum, quando exceptio opponeretur ad excludendā intentionem, & factum actoris agentis absq; actione, quia talis non est exceptio, sed potius defensio, iuxta prædictam resolutionem, ac ideo defensio facti, & intentionis elapso termino viginti dierum obijci poterit, quia illa lege nō includūtur. Sed hęc interpretatio confunditur, ex litera illius tex. ibi. Defensiones, quō verbo constat, etiam defensionem comprehendi in d. l. 1. quia defensio proprie dicitur intētionis repulsio, iuxta gloss. c. 1. de litis contestatione in 6. ideo reijciēda erit opinio Didaci Perez. Et summam diuisionem exceptionum ad duo genera reducit Iurisconsultus in l. 2. §. fin. & in l. 3. ff. de except. & Imperator in §. appellantur, Institut. de except. dum inquit, Appellantur exceptiones, aliæ perpetuæ, & peremptoriæ: aliæ temporales, & dilatoriæ. Et hæc duo genera alijs nominibus extitisse iure primæuo apparet ex Fauio Victorino lib. 2. Rethori. Ciceronis, de actionibus trāslationis, & ex Alciat. lib. de singulari certamine, c. 17. n. 1. nēpe peremptorias rescriptiones, dilatorias translationes. Post modum autem Doctores nostri prædictis duobus generibus aliam speciem exceptionū addiderunt, scilicet, anomalas, siue mistas, iuxta gl. in cap. 2. 3. quæstio. 6. & in cap. pastoralis, & in cap. exceptionem, de except. tradit Marant. de ordine iudic. 6. part. membro 9. cap. de exceptionibus, & Rebuffus in tract. de except. nu. 2. & ita sunt hodie tres species exceptionum, nempe peremptoriæ, quæ alio nomine incidentes appellātur, dilatoriæ, quæ alio nomine emergentes dicuntur, secundum glo. 1. in d. c. exceptionem, & ibi Panorm. colu. pen. Imol. nu. 6. & Butri. n. 10. & mistæ, de peremptorijs suo loco erit dicendū, dilatoriæ autem sunt quæ differūt, non tamen extinguūt negotiū, secundum Guidonē Papam in consil 24. Casaneum consil. 2. nu. 73. & Maranta vbi supra. Iacob. Menoch. lib. 2. de arbitrarijs, Cent. 3. cas. 240. & harū dilatoriarum tres sunt species, quędā enim iudicis personā respiciūt, vt exceptio declinatoria fori, seu incōpetentię, aut recusationis: quędā verò respiciunt personā litigantis, & dicūtur exceptiones legitimationis personæ: vt si pupillus sine tutore, minor sine curatore, filius familias sine consensu patris, vxor sine licentia mariti, vt in toto titul. C. qui legitimam personam habeant standi in iudicio, quædam antē exceptiones respiciūt totā causam, vt exceptio inepti, vel obscuri libelli, vel exceptio male agis, quia ante diē agis, vt l. ff. quando dies legati cedat.

Omnesq; exceptiones delatoriæ opponendæ sunt ante litis contestationem, iuxta tex. in cap. inter monasteriū, de re iudic. l. fin. C. de except. & expressius probatur in l. exceptionē, C. de prob. & in l. 9. tit. 3.

part.3.& in l.1.tit.5.lib.4.Recop. apud Lusitanos,lib.3.Ord.tit.37.§.1.& not.glo.1.inc. exceptionē,de except.Alex. *in l. ita demū*, C.de procurat.Felin.d.c. exceptionem n.2. Iaſ.l.ſi arrogator.ff.deadoptionibus.n.59.& Carolus Ruynus in conſ.71.n.5. volum. 5.
15 & Rebuf.Tract.de except.n.9.Quam tamē regulam limitabis,ex tex.in cap. Paſtoralis, de exceptio.& eā cum ſeptem ampliationibus,& viginti limitationibus ponit Aſinius in praxi §.13 c.2.& Dueñas in regul.263.iu
16 reque regio ſunt opponendæ intra nouem dies connumerādos à fine vltimi termini aſſignati in citatione ad comparendum, & reſpondendū,intra quem reus tenetur illas probare,iuxta tex.in l.1.titul.5.libr 4.Recopila
17 tion.& licet de iure communi terminus dilatoriarum arbitrio iudicis poteratreſtringi,& abreuiari,ſecundum Bart.l.2.num.4.ff.de re iud.per tex.dict.cap.paſtoralis,& Iaſ.dict.l. 2.nu.23.& 39.& latè vtranq; partem,refert Didacus Perez in l.1.tit.4.lib.3. Ordi. verb.
18 Da la ley,tamen de iure regio terminus nouē dierum,qui datur ad litem conteſtandam & intra quem dilatoriæ ſunt opponendæ, Iuxta tex.di[ct.] l.1.tit.5.lib.4.recopil.nō poteſt per iudicem abreuiari,quia eſt terminus à lege conceſſus,abſque miniſterio iudicis,ſecundum Didacum Perez vbi ſupra, & in l. 1.tit.3.lib.3.Ordinam.in gloſ.5.queſ.4.Ego
19 vero exiſtimo,etiam de iure regio talem terminum ex cauſa breuiari poſſe à iudice:quia omnem dilationem à lege conceſſam, ſiue,
20 cum miniſterio iudicis, ſiue abſque illo ex cauſa iudex breuiare poteſt,ſecūdum Bart. vbi ſupra,& ibi Alexan.num.5.& Vincent. num.27.& Anton.num.12.Panorm.num. 10.Felin.num.1.& Deci num.13. *in capit. cum ſit Romana*,de apellat.& hanc teſtatur communem opinionem Auguſt. Beroius, n.61.& ſi oppoſitam ſentētiam teneat, gloſ. in c.indultum,de regul.iur.in 6.& eius opinionem dicat communiorem , Iaſ.dict.l.2. num.14.& ibi Cuman.num.4.& Ripa,n.14. & Didacus Perez vbi ſupra.

Conſidera tamē inter omnes exceptiones
21 dilatorias,primo loco exceptionem recuſationis opponendā eſſe,vt probatur in l. apertiſſimi.C.de iud.Authen. offeratur,C.delitis conteſt.capit. cum ſpeciali,de appellatio. & probat tex ab ordine literę in cap. quoniam contra falſam,de probat firmat gloſſ.1. cap. exceptionem de except.gloſſ in capit. inter monaſterium, verbo. Subeundo, de re iud. & ibi Felin numer.4 Bart.Paul.Alexan. & Iaſ.l.ſi conuenerit,ff.de iuriſdict.omn. iud. & Couar.in practic. quæſt.cap.26. num.2. & ita diſponit ordinatio Luſitanorū, lib.3. tit.22.§ 2.& tit.37.§.1. & de hac recuſatione iudicis infra latius dicendum erit in iſto 1.Tomo,in 19.Tempore.

22 Deinde exceptio declinatoria fori, ſeu in competentiæ,ante alias exceptiones dilatorias,erit opponendo iuxta tex. in l.fi. C. de exception.nā ſi alia exceptio prius oppone retur,videretur opponens interpellare iudicē,vt ſuper illa pronūciaret,& per cōſequēs
23 in iudicem non ſuum conſentire, ſuamque iuriſdictionem prorogare,vt probat tex. in l.ſed & ſi ſuſceperit,ff.de iudic.&notat gloſ. 2.dict.cap.inter monaſterium,Barto. Imol. Alexand.& omnes in l.quidam conſulebat, ff.de re iud.tradunt Marant.de ordine iud. 6.part.membro.9.num.1.& Aſinius in praxi,§.13.capit.8.& itadiſponit,l.1.tit.5.lib.4. Recopil.& ordinatio Luſitanorumlib.3.tit.
24 37.§.2.Dueñas,in regul.379.in fin Quod tamen erit limitandum,quando quis conueniretur corā iudice omnino in cōpetenti nullam iuriſdictionē habenti,tunc enim in quacunque parte litis exceptio declinatoria fori
25 opponi poterit,quia quis nō poteſt effici iudex ex ſolo cōſenſu tacito,vel expreſſo partium,vt probat tex.*in l.* priuatorum conſenſus,C.de iuriſdict.omn.iud.cap. ſi diligenti, de foro competent.vbi enim quis principiū iuriſdictionis non habet, nec prorogationē habere poterit,ideoque in quacunque parte litis,talis exceptio omnimodæ in competentiæ poterit opponi iuxta gloſſ.in Clem. vnica,verbo,Non obſtante , de ſequeſtratione poſſeſ.& fruct. quam ſequitur Decius in l., hoc ædictū,§.hęc autem verba,n.5.ff. quod quiſque iuris, Roman.conſ.42.Areti conſ. 68.col.3. Alex. in l. de pupillo, §.qui opus, nu.9.ff.de noui operis nunt. Rodericus Suarez in l.poſt rem iudicatam,ff.de re iud.inde
26 claratione,l.2.tit. De los emplaçamiētos,lib. 2 Fori,§.ſed attende num.47. & Couar. in pract.quęſt.cap.25.num.4.qui illam gloſ intelligit in omnimoda in cōpetentia. Secūdo prędicta reſolutio erit limitāda, quādo quis ignorāter,& per errorē cōparet corā iudice nō ſuo,alias habenti iuriſdictionem:nā tunc etiam in quacunque litis parte exceptio incompetentiæ opponi poterit, quia errantis nullus eſt cōſenſus adinducēdā prorogationē,iuxt.tex.in l.ſi per errorem ,ff.de iuriſd. omn.iud.tradit Petrus de Belapertica,in l.ex quacunque,n.12.ff.ſi quis in ius vocatus nō ierit,Greg.Lup.l.15.tit.22. par 3. verb. Las partes erraren.Dueñas in regul.257.

27 Optima tamen cautela erit ad hoc, vt reus obijcere non possit exceptionem declinatoriã fori, scilicet, vt ab actore interrogetur coram iudice, an velit ibi litigare, & si responderit quod sic, non poterit deinde opponere declinatoriam, secundũ Cepolã in cautel. 120. receptũ à Sebast. Bancio de nullit. proceſſ. pag. 356. n. 58. & hæc cautela procedit ex text. in l. eſt receptum, ff. de iuriſd. omn. iudic. & ex notatis à Iaſ. in l. ſi conuenerit, num. 18. ff. eod. tit. Cui cautelæ datur contra cautela, ſcilicet, quod reus conſtituat procuratorem, ad reſpondendum, quia per reſpõſum procuratoris nõ præiudicatur domino, quin poſsit obijcere declinatoriam, ita tenẽt Doctor. & ibi Ripa in cap. 1. de iud. Secũdũ Rebuf. in Tract. de except. num. 10. Sed cũ ratio diſcriminis conſtitui nõ poſsit inter dominum, & procuratorem, prædictam contra cautelam nõ eſſe tutam exiſtimat, Iaſ. vbi ſupra. 28 Quam obrem tutior contra cautela erit, quod reus interrogatus reſpõdeat ſe velle corã illo iudice litigare, ſaluis ſuis exceptionibus, iuxta gloſ. in cap. expoſuit, verb. Saluis, de dilat. & quando exceptio declinatoria fuerit proponenda, libellus erit formandus modo ſequenti, &c.

LIBELLVS EXCEPTIONIS.

Declinatoriæ Fori.

29 GErony mo, vezino de la ciudad de Zamora, con proteſtacion que ante todas coſas hago, que por auto, ò autos que ante V.m. haga, de no le atribuyr mas juriſdicion de la que en tal caſo de derecho le competa, y eſſa no declinable: parezco ante V.m. y digo, que Pedro, vezino deſta ciudad de Salamanca, me tiene pueſta cierta demanda: en que en effecto me pidé le pague cien ducados, que dize le eſtoy obligado à pagar, por cauſa que deuiendoſelos Iuan, vezino deſta ciudad, yo me conſtituy por pagador de la dicha deuda, ſegun y que mas largamẽte en la dicha ſu demanda ſe contiene: cuyo tenor auido aqui por repetido, y à el me refiriendo, hablando con el acatamiento deuido, V.m. no deue conocer deſta cauſa. Y caſo no confeſſado, que el conocimiento della le competa, me deue abſoluer, y dar por libre de la dicha demanda, condemnando en coſtas al dicho aduerſo. Lo qual anſi pido, y V.m. deue hazer por lo ſiguiente. Lo primero, por todo lo general que he aqui por expreſſo, y porque la dicha demanda no eſtà pueſta por parte, ni contra parte: en tiempo ni en forma, ni ante juez compente carece de relacion verdadera: y aſsi la niego en todo y por todo, ſegun y como en ella ſe contiene, con animo de la conteſtar ſiendo de conteſtacion digna. Lo otro, porque el dicho aduerſo es actor, y yo reo, vezino y morador de la ciudad de Zamara, donde tengo mi proprio fuero y domicilio, y juez competente: Y aſsi caſo negado que deua pagar al dicho aduerſo lo que menos bien me pide, deuo ſer conuenido ante mi proprio juez, que reſide en la dicha ciudad de Zamora, à quien compete el conocimiento deſta cauſa, y no à V.m. Porque pido à V.m. que

auida

auida ſumaria informacion delo dicho en eſte articulo, Vm. ſe pronuncie por no juez deſta cauſa, y remita el conocimiento della aquiẽ de derecho le cõpete: ſobre que pido cumplimiento de juſticia, y las coſtas proteſto, y el oficio de V.m. imploro: y ſobre eſte articulo de la declinatoria, pido ante todas coſas deuido pronunciamiento, y juro à Dios, y à eſta † que la dicha excepcion no pongo de malicia, &c.

Expoſitio ſupra dicti Libelli.

30 DIximus (*Con proteſtacion que antes todas coſas hago, &c.*) quia exceptio in cõpetentiæ in initio libelli proponenda eſt cum proteſtatione, quod reus non intendit tribuere iudici iuriſdictionem aliquam, niſi ſolummodo eam, quę de iure ſibi competat, vt poſtmodum allegatio exceptionũ dilatoriarum non obſtet reo, ita docet Innocẽtius in cap. cumana. de electione, Prepoſitus, in cap. ſolicitudinem, num. 71. & 72. de appellationibus, Rubeus in repet. l. non ſolũ. §. morte, n. 234. ff. de noui operis nuntiatione. Hippolytus, in l. ſi quis ne quęſtio, nu. 27. ff. de quæſtionibus, & Decius in c. cum M. Ferrarienſis, num. 29. & 30. de conſtit. vbi reſoluit vtile eſſe hanc proteſtationem repeti.

31

Diximus (*Niegola en todo y por todo, cõ animo de la conteſtar.*) quia exceptio declinatoria, & alia quęuis dilatoria, probari debet intra nouẽ dies cõnumerãdos à fine vltimi termini aſſignati in citatione ad comparẽdũ: & reſpondendum: & intra illam dilationem nouem dierum tenetur reus litem conteſtari, vt probat text. in l. 1. tit. 5. lib. 4. recopil. ac ideo prædicta clauſula conteſtationis apponitur, ne poteſt ſi exceptionem dilatoriam nõ probet reus habeatur pro confeſſo, ex eo quod in termino non fuit litem cõteſtatus, vt pro-

32

33 bat text. in l. 1. tit. 4 lib. 4 recop. Quo circa ad vocatus debet eſſe cautus, vt in libello exceptionis declinatoriæ litem conteſtetur, vel fa-

34 ciat intra illos nouem dies conteſtari. Nec intelligas per hanc clauſulam præcludi viã opponendi exceptiones dilatorias, nam licet effectus litis conteſtationis ſit præcludere viã obijciendi exceptiones dilatorias, iuxta tex. in cap. inter monaſterium, de re iud. & in d. Pomponius, §. ratihabitionis, ff. de procura. & tradit Panorm. in cap. ſi clericus, num. 17. de foro compet. tamen in hac ſpecie per prędictam clauſulam, nõ inducitur iſte effectus, quia principalis intentus fuit declinare iuriſdictionem non ſui iudicis, vt conſtat ex verbis libelli, ibi, (*Y ſobre eſte articulo de la declinatoria, pido ante todas coſas deuido pronunciamiẽto, &c.*) At vero prædicta clauſula cõteſtationis fuit apposita ad ſupra dictam cautelã, ſcilicet, ne reus haberetur pro confeſſo, ſi intra nouẽ dies nõ probaret declinatoriã, nec litę cõteſtaretur, ita colliges ex Montaluo in ſuo repertorio ad Abb. verbo, Lis, verſ. Quinto. Nã in vnaquaque ré attẽdi debet, quod principaliter fit, vt docet tex. in l. 1. ff. de autor. tutor. l. nunquam, ff. de priuation. delict. nec actus agentis vltra eius intentionem operari debet, iuxta text. l. non omnis in princ. ff. ſi cert. petat. l. obligationis ſubſtantia, §. 1. ff. de action. & oblig.

35 Diximus (*Lo otro, porque yo ſoy vezino y morador, &c.*) per hãc clauſulam fori declinatio inducitur, qui actor tenetur reum cõuenire coram iudice competenti in loco domicilij ipſius rei, vt probat tex. in l. iuris ordine, C. de iuriſdict. omn. iudi. cap. cum ſit generale, de foro compet. l. 32. tit. 2. part. 3. l. 9. tit. 3. lib. 4. recopil. Quam regulam proſequitur Socinus, in Tract. fallent. regul. 10. & Speculat. in titulo de competente iud. addit. §. generaliter, à num. 1.

36 Diximus (*Que auida informacion ſumaria delo en eſte articulo contenido ſe pronuncie por no juez, &c.*) Quia iudex ſummariè debet cognoſcere de hac exceptione declinatoria, & ſuper ea pronũciare, vt docet Paul. Caſtrẽſis, & omnes cõmuniter, in l. 1. C. de ordin. iud.

37 n. 9 alioquin ſi abſque pronuntiatione ad vlteriora procederet, proceſſus tanquam à iudice ſuam iuriſdictionem ignorante factus, eſſet nullus, vt voluit Calcaneus cõſ. 115. n. 4. Bart. l. multum, ff. de condition. & demonſtr. Paulus Caſtrenſis vbi ſupra. & Aſinius in praxi. §. 13. cap. 8. num. 2. (* Et à tali iudice procedẽte ad vlteriora, neglecta exceptione declinatoria, appellari poteſt, iux. tex.

in cap. ex parte, 2. extra de appellat. & ibi notat Card. Panormitanus, & Decius, num. 3. & est decisio Rotæ 13. de exceptiones, in antiquis.)

38 Cæterum si aliæ exceptiones dilatoriæ reo compererent, in suprà dicto libello post declinatoriam cumulari possent: & si declinatoria non cõpeteret, & alias dilatorias haberet reus, illas poterit opponere formando libellum modo sequenti.

LIBELLVS ALIARVM dilatoriarum.

39 GEronimo, vezino de la ciudad de Zamora, parezco ante V.m. respondiendo à vna demanda contra mi puesta por parte de Pedro, vezino desta ciudad de Salamanca sobre tal cosa, cuya forma auida aqui por inserta, y à ella me refiriendo. Digo que no soy obligado à responder à ella por lo siguiente. Lo primero por lo general que he aqui por expresso, y porque no es puesta por parte, ni contra parte, en tiempo, ni en forma, y carece de relacion verdadera, y assi la niego en todo y por todo, con animo de la contestar siendo de contestacion digna. Lo otro, porque el dicho Pedro es actor, y nõ puede estar en juyzio estando como está descomulgado de excommunion mayor, agrauado, y reagrauado, y denũciado por tal descomulgado por el Prouisor desta ciudad à pedimiẽto de fulano, sobre que le deue ciertos dineros, y se los pide. Lo otro, porque caso negado que cessara lo susodicho, que no cessa, V. m. sabra que sobre este negocio ay pleyto pendiente ante los señores Presidente, y Oydores de la Real Chancilleria de Valladolid, y sobre vna misma cosa no deue ser molestado en diuersos tribunales. Lo otro, porque el dicho aduerso es hijo familias, y assi no es persona legitima para poder estar en juyzio, y deue ser repelido. Lo otro, porque caso negado que lo susodicho cessara, que no cessa, la demanda puesta por la parte contraria es incierta y inepta, y deue ser repelida del processo. Lo otro, porque caso no confessado, que no le obstaran las dichas excepciones, no deue ser oydo, porque si algo le deuo, no ha llegado el plaço, y assi pide antes de tiempo, y ha incurrido en las penas del derecho. Por las quales razones, y por la que mas en mi fauor haga, à V. m. pido que auida informacion de lo susodicho, declare al dicho aduerso obstarle las dichas excepciones, y sobre ellas ante todas cosas pido deuido pronunciamiento, y ser dado por libre de la dicha demanda, y para ello el ófficio de V.m. imploro, y las costas protesto, y pido cumplimiento de justicia, y jura à Dios y à esta Cruz, que estas excepciones no alego de malicia, &c.

Expo-

Expoſitio ſupra dicti Libelli.

40 DIximus (*Eſtãdo como eſtâ deſcomulgado, &c.*) Nam excommunicato maiori ex communicatione poteſtas ſtandi in iudicio interdicta eſt, vt in cap. intelleximus de iudic. cap. excommunicamus, 1. §. credentes de hæreticis, in cap. â nobis, capit. cum inter, cap. dilecti, cap. exceptionem, de except. c. 1. de except. in 6. l. 4. titul. 10. lib. 2. fori, ex eo quod nedum prohibitus eſt participatione ſacramentorum, verum etiam communione fidelium, vt in cap. audi denique, capit. cum excommunicato, 11. quæſt. 3. cap. inter alia, de ſententia excommun. cap. 1. de ſententia excõmunicationis, in 6. Ideoque in iudicio agere non poteſt propter periculum partici-
41 pationis cum alijs, & in pœnam ſuæ contumatiæ, & vt publica autoritas iudicio debita obſeruetur, vt in cap. 1. de except. in 6. Cæte-
42 rum cogendus erit excommunicatus ſuis aduerſarijs reſpondere, & ab omnibus cõueniri poterit, iuxta tx. in dict. cap. intelleximus, & in dict. § credentes, & in c. ſi vere deſentẽtia excommunicationis, & hoc inductũ eſt in pœnam ſui delicti, & ne aliquod præiudi-
43 cium irrogaretur non agenti contra excommunicatum, & vt ex ſuo delicto non reportaret commodũ excommunicatus, vt colligitur, ex tex. dict. cap. ſi verè, & ex cap. 1. de except. in 6. & reſoluunt Socinus in reg. 132. Dueñas, in regul. 268. Felin. in dict. capit. intelleximus à n. 7. & Anton. Gabriel lib. 4. cõcluſ. 1. tom. 2. commun. opin. Ex quibus deducitur, quod excommunicatus ad iudicium ſponte veniens erit repellendus, ſi vero coactus venerit, vt alijs reſpondeat, erit audiendus in pœnam ſui delicti, & vt agenti conſulatur, & ipſe vtilitatẽ nõ reportet. Quo fit, ex-
44 communicato in iudicio venire cõpulſo per miſſum eſſe excipere, ſe defendere, & appellare, iuxta tex. in dict. c. cum inter. de except. alioquin cõpulſus venire omni auxilio deſti-
45 tutus, contra legem condemnari poſſet, & lex naturę infringeretur, ſi cõtingeret quod innocens cõdemnaretur, exeo q̃ ſuas exceptiones nõ allegauerit. Et vt dicta lex naturæ nõ infringeretur, ſi innocens cõdemnaretur, excommunicato in iudicium venire cõpulſo cõceditur, vt poſsit excipere, ſe defendere, & appellare, quatenus hæc omnia ad ius naturale ſpectãt, argumẽto Clement. Paſtoralis, §. Cæterum, de re iudic. & l. vt vim, ff. de iuſt. & iure, & tradit Iacobus, Menochius lib. 1. de
46 arbitrarijs, quæſt. 77. nu. 4. Nec ſupra dictis oberit, ſi obijcias, participationem cũ excõmunicatis iure diuino prohibitam eſſe, vt cõſtat ex illo Matthæi cap. 18. ſi eccleſiam non audierit, ſit tibi tãquam ethnicus, & publicanus, &c. Et ex illo Pauli, 1. ad Chorintios, c. 5. cum eiuſmodi nec cibũ ſumere, &c. Ioan. 2. c. nolite eum recipere in domũ, nec, Aue, ei dixeritis, &c. Et habetur in cap. excommunicatos, 11. quæſt. 3. & in cap. nuper. de ſententia excommunicat. Et per prędicta fundamenta ita firmat communis opinio, ſecundũ Felinum in cap. nulli, de ſententia excõmunica. Sylueſtrum, verbo. Excommunicatio. 5. nu. 10. & Coſmam in pragmatica ſanctione, tit. de excommunicatis non vitandis, verbo. Niſi ergo videtur, quod Summus Pontifex non poteſt ſtatuere, quod excõmunicatus compulſus ad iudicium venire, poſsit ex-
47 cipere ſe defendere, & appellare; Nã reſpondeo participationem cum excommunicato, prohibitam eſſe de iure diuino in actibus diuinis, cęterum in actibus humanis de iure poſitiuo tantum eſſe prohibitã, ſecundũ Sanct. Thom. in additionibus ad tertiam Partem, quæſt. 23. artic. 3. Ioann. Maior. in 4. diſtinctione, 18. quæſt. 4. Driedonem de libertate Chriſtiana, pagin. 137. & Couar. in c. alma mater, 1. part. §. 1. n. 2. de ſententia excõmunic. in 6. & Soto in 4. diſtinct. 22. q. 1. art. 4. in caſu 5. Ac ideo cõſtat prohibitionem participationis in iudicialibus eſſe de iure poſitiuo, ob idque Pontificẽ propter ſupradictas rationes poſſe conſtituere, vt excommunicatus poſsit excipere, ſe defendere, & appel-
48 lare. Et ſi fateremur, prædictam partipationem etiam in actibus humanis prohibitãeſſe de iure diuino, ad huc erit dicendum, Pontificem ob prædictas cauſas potuiſſe interpretari illud ius diuinum, concedendo excõmunicato, vt exciperet, & ſe defenderet, ſicut interpretatus fuit, nõ peccare participãtẽ cum excommunicato in caſibus, cap. quoniã multos, 11. quæſt. 3. & c. Si verè de ſentẽtia excõ-
49 municat. Rurſus non obſtat, quod excommunicatus nõ cõpellitur perſonaliter in iudicio reſpõdere, bene tamẽ per procuratorẽ
50 iuxta tex. dict. c. intelliximus, ſed in cauſis arduis non compellitur quis procuratorem cõſtituere, vt in c. 2. de procurator. Ergo Excommunicatus ſuper cauſa ardua conuenieri non poterit: Nam reſpondeo, quod in cau-
51 ſis arduis excõmunicatus perſonaliter poterit comparere, cũ procuratorem cõſtituere

compelli non posit, secundum glos. in dict. c. intelleximus, & ibi Hostien. Ancharran. & Imol. & dicit communiter receptam, Panor. ibi num. 5. Barbac. nu. 27. & Felin. num. 3. ibidem, quā etiam dicit cōmunem Marian. Socin. in cap. sacris, num. 392. de sentent. excōmunicationis, quo in loco n. 395. testatur,
52 hanc opinionem sibi placere, cui intellectui nō obstat verbum eiusdem tx. ibi: Debet nā licet ex sui natura importet necessitatē, secūdum glo. in Clement. attēdentes, verbo, Debeant, de statu monachorum, quam sequuntur Doctor. ibi, & Panormit. Francus, & Decius, num. 5. capit. proposuit, de appellat. & alij plures relati à Tiraquelo de retractu, §. 1. gloss. 15. num. 51. tamen iuxta subiectam materiam, in d. c. intelleximus, verbum, Debet, exponi debet de debito honestatis: nam verbum, Debet, aliquando honestatem importat iuxta dict. gloss. in dict. Clement. attendētes, & probat tex. iuncta glos. fin. in cap. 1. de desponsat. imp. glos. c. 1. 15. quæst. 1. resultaret enim absurditas, & iniquitas, si in d. capit. intelleximus, verbum, debet, accipiēdum esset, ex necessitate, quia contingeret, quod excommunicatus esset inops, vel quod nullū, vel minus idoneum procuratorē inueniret, & sibi sic legitima defensio subtraheretur, cōtra tex. in cap. cum inter, de except. ac proinde tex. ille intelligi debet, de debito honestatis, & ita de honestate excommunicatus tenetur procuratorem constituere ad respondendum. Sed etsi ista sit communis interpretatio
53 ad illum tex. tamen oppositā sentētia verior & receptior est imò quòd excommunicatus etiam in arduis debeat procuratorem cōstituere ad respōdendum, quam probat glos. in cap. pastoralis, de iudic. Calderinus, Aretinus, num. 21. in dict. cap. intelleximus, vbi Decius, num. 7. & Alciat. num. 13. eā dicunt communem & veriorem esse, & Parisius in cap. cum inter, de except. num. 1. eandē dicit communem Marianus Socin. in dict. cap. sacris, num. 393. & ista communis opinio habetur in 1. tomo communium opin. lib. 3. tit. 4. nu. 7. Et suadetur hæc interpretatio, ex tex. in dict. c. intelleximus, vbi expressè dicitur excōmunicatum debere nō personaliter, sed per procuratorem respondere, facit etiā tex. in cap. per tuas, de sentētia excommunic. vbi excommunicatus non prosequitur appellationē, nisi prius absoluatur, ad idē est tex. in dict. cap. cum inter, vbi exceptiones ab excōmunicato admittuntur per eius procuratorē
54 oppositę. Nec huic veriori interpretationi obstat text. in dict. c. 2. de procurat. vbi in arduis non compellitur quis procuratorem cōstituere: nam respondeo illud nō procedere quoties quis propter delictū prohibitus esset personaliter in iudicio, cōparere, argumēto tex. in l. Papinian. exuli, ff. de minor. quā tex. ad hoc expendunt Aretinus, Decius, Alciatus, & Parisius vbi supra, ac ideo cū excommunicatus in pœnam sui delicti, prohibitus sit personaliter in iudicio esse, cōpellēdus erit etiam in causis arduis procuratorem constituere, & hinc est, quod licet excommunicato permittatur excipere, se defendere &
56 appellare fieri hoc debet per procuratorē, & ita obseruandum erit. Et hanc opinionem testatur communem, contrariam verò cōmuniter refelli Parisius in cap. significauerunt, & in capit. vltim. num. 8. de exceptio. Ex quibus manifestè constat, agenti, exceptionem
57 excommunicationis obijci posse ad repellēdum illum à iudicio, vnde cū sit exceptio dilatoria, & inter dilatorias connumeretur, vt probatur in cap. exceptionē extra de excep.
58 in cap. 1. eod. tit. lib 6. in Clemen. vnica, de except. gloss. in dict. cap. exceptione, quā explicant ibi Panorm. Felin. & Parisius, n. 10. & 13. & Rebuf. in Tract. de exceptio. nu. 3. tradit Maranta de ordine iudiciorum, 6. p. membro 9. num. 4. & Afinius in pract. §. 13. cap. 2. in limitation. 2. principali, ideoque ante litem contestatam erit opponenda, sicuti reli quę dilatoriæ, vt in c. insinui ante, de officio delega. cap. inter monasteriū, de re iudic.
59 Nihilominus tamen dicendū erit, hanc exceptionem excommunicationis inquacunque parte litis opponi posse, etiamsi sciēter à reo fuerit omissa, iuxta tex. in dict cap. exceptionem, & in cap. 1. de exceptio. in 6. & in dict. Clemen. vnic. eod. tit. nam hęc exceptio, hoc speciale habet, vt inquit tex. in dict. c. exceptionem reddens rationem specialitatis, scilicet, ne inuitus in animæ periculum cū excō
60 municato communicet: cōmunicans enim cum excōmunicato peccat saltim venialiter, & in aliquibus casibus mortaliter secundum Hostien. in summa de sentent. excōmunicationis, §. fin. Ioan. Andr. in cap. sacris de hijs quæ vi metusue, & cōmuniter omnes, ex Nauar. in Manuali, cap. 27. n. 28. & Couar. in d. cap. Alma mater, in initio 1. p. n. 7. vt in cap. illud iuncta gl. verb. Vitari, de clerico excōmunicato, Panor. c. si quis presby. n. 9. eod. tit. & in dict. cap. exceptionem, n. 28. Diuus Anto. 3. p. tit. 25. c. 2. §. 2. & Nauar. in c. cum cōtingat, pag. 169. vers. sexto, de rescrip. q tamen periculum animæ durat per totā litē, ideo in quacūq; eius parte opponi poterit, vt

in

61 in dictis iuribus dicitur. Nec his obstat, quod nonnulli Docto. asserunt, scilicet, exceptionē loci nō tuti opponi posse, quoties quis à iudice vocatus esset ad locū non tutū, quia illud periculum semper durat, iuxta tex. in c. ex part. 47. de appellat. & in c. cum olim de testibus, ergo, nōest illud solummodo speciale in exceptione excōmunicationis, vt propter periculum animæ in quacunque parte litis opponi possit. Nā respōdeo, quod etsi exceptio loci nō tuti inducat ius illud speciale non inde sequitur detrahendā esse specialitatem concessam exceptioni excōmunicationis, quia dicendū est duos esse casus speciales fundatos in vna & eadem ratione. Rursus & secundo respōdetur, discrimē esse inter exceptionē loci non tuti, & exceptionē excōmunicationis: licet enim exceptio loci nō tuti competat, quotiescunq; iudex vocet aliquē ad locum nō tutum, tamen si vocatus noluerit ea, vti non poterit postmodum illam opponere, quia videtur illi renuntiasse: at vero exceptio excōmunicationis scienter, & malitiose omissa, postmodū opponi poterit, in quacunque parte litis, vt dicitur in d. cap. exceptionem cum similibus.

62

63 Diximus, (*De excomuniō mayor por el Prouisor de Salamanca, &c.*) Nam obijciens exceptionē excōmunicationis ad repellendum aliquem à iudicio tenetur exprimere speciē excommunicationis, an si maior, vel minor, & etiam nomen excōmunicationis, iuxta tex. in cap. 1. de except. in 6. Sed videtur hoc nō esse necessarium, sed satis esse dicere. Estando como está descomulgado, &c. Nam quoties fit mentio excommunicationis intelligitur de maiori, vt probat tex. in capitulo penultimo, extra, de sententia excommunicationis: Nihilominus tamen erit dicendū necessario exprimendam esse speciem excommunicationis, vt inquit tex. dict. cap. 1. idque Pontificem statuisse, ne excipiens vagetur, & illud at iudici, actori, & iudicio, & vt finis litibus imponatur, ita resoluit Couar. in cap. Alma mater, §. 8. nu. 5. 1. part. de sentētia excommunicationis in 6. Vel aliter tex. in dict. c. 1. intelligit Ægidius relatus à Dominico. n. 10. in fin. in dict. cap. 1. quod per speciem ibi intelligatur casus, vel factū propter quod lata fuit excommunicatio, nam quod nos vulgariter appellamus casus docti appellāt speciē, vt annotauit Budæus in Pandect. in l. 1. ff. de iustit. & iur. fol. 7. pag. 2. Prior tamen intellectus verior, & receptior est: cæterū in alio quocūque actu, & dispositione, appellatione excommunicationis venit excōmunicatio maior, vt probat tex. d. cap. penult. Nec obstat huic resolutioni: quod in pœnis in dubio de minori est intelligendū, vt in l. si præses, l. interpretacione, ff. de pœnis, & in capitul. in pœnis, de regul. iur. in 6. sed excommunicatio est maior pœna quā sit in ecclesia, vt in cap. corripiantur, 24. quæstion. 3. cap. per venerabilem, qui filij sint legitimi, capit. sacro, verficul. cumque, & ibi glo. verbo, Pœnam, de sententia excommunicat. ergo videbatur, quod appellatione excommunicationis, in dubio veniret minor: Nam omissis solutionibus relatis, & reiectis à Couarru. in dict. capitul. Alma. 1. part. §. 8. numer. 7. omissaque alia Ancharrani, quam sequitur Couar. vbi supra, ex eo quod non tollit difficultatem, ex dict. capit. in pœnis, cum similibus, existimo rectius dicendum esse, scilicet, quod ante dispositionem tex. in dict. capitul. penultim. si fieret mentio excommunicationis, in dubio intelligendum esset de minori, iuxta dictam regulam in pœnis, tamen Gregorius IX. Pontifex (Præuidens, minorem excommunicationem non esse congruens remedium ad compescēdos contumaces, minoremque excommunicationem, nil vltra peccatum mortale operari, & facile contemni posse iudicium ecclesiasticorum mandata) illam decretalem condidit contra illud iuris principium, quod in pœnis minimum est sequendū: Nec id mirū est, cum multoties legislatores aliqua ratione ducti, multa contra iuris principia statuerūt, & hoc est quod ipsi dicunt, contra strictam rationem disputandi multa esse in iure admissa, vt in l. ita vulneratus, in final. ff. ad l. Aquil. l. si quis seruo, C. de furtis, tex. in capitulo, cum vniuersorum, de rerum permutatione, capitulo si beneficia. de præbend. in sexto, facit tex. in capitulo si ciuitas, de sententia excommunicationis, libro sexto, dum

64

65

66

67

68

69 dicit, quod licet secundum iuris principium interdicta ciuitate suburbia non contineantur, dum appellatione ciuitatis suburbia non veniant, tamen ne sententia interdicti vilipendi valet statuitur, vt interdicta ciuitate suburbia etiam interdicta censeantur.

70 Diximus, Agrauado y reagrauado, y denunciado, &c. nā licet de iure veteri excōmunicatus vitandus erit statim quod constabat cum esse excommunicatum, iuxta tex. & ibi gloss. in c. cum non ab homine, de sententia excommunicationis, de cuius vera resolutione concertatio fuerat apud Doctor. hodie tamen hanc concertationem disoluit Extraua-

gans Martini V. incipiens, Ad vitandū ſcandala, &c. Qua ſtatuitur excommunicatū non
72 eſſe vitandum ante publicationem, & denuntiationem excommunicationis. Et quia magna controuerſia eſt inter Doctores, circa veram literam illius Extrauagantis nondum typis excuſſam, libuit mihi eam in præſenti inſerere: iuxta veram & tenendam literam cōcilij Baſilienſis, vt ita facili negocio percipi poſsit quem excommunicatum, vitare teneamur: litera ſic ſe habet.

Ad vitandum ſcandala, & multa pericula, ſubueniendumque conſcientijs timoratis, ſtatuit etiā, quod nemodem ceps à communione alicuius in ſacramentorum adminiſtratione, vel receptione, aut alijs quibuſcunq; diuinis, vel extra, prætextu cuiuſcunque ſententiæ, aut cenſuræ Eccleſiaſticæ, ſeu ſuſpenſionis, aut prohibitionis ab homine, vel à iure generaliter promulgatæ, teneatur abſtinere, vel aliquē vitare, aut interdictum Eccleſiaſticum obſeruare, niſi ſententia, prohibitio, ſuſpenſio, vel cenſura huiuſmodi fuerit in vel cōtra perſonam, Collegium, Vniuerſitatem, Eccleſiam, aut locum certum, aut certam, à iudice publicata, vel denuntiata ſpecialiter, & expreſſe: aut ſi aliquā ita notoriè excommunicationis ſententiam conſtituerit incidiſſe, quod vlla poſsit tergiuerſatione celari, aut aliquo modo iuris ſuffragio excuſari: nam à communione illius abſtineri vult, iuxta canonicas ſanctiones. Per hoctamen huiuſmodi excommunicatos, ſuſpenſos, interdictos, ſeu prohibitos non intendit in aliquo releuare, nec eisquomodolibet ſuffragari.

Hactenus litera prædictæ Extrauagantis. Ex qua colligitur, excommunicatum hodie non eſſe vitādum, donec eſſet publicatus, & denuntiatus à iudice, vel niſi, ita notoriè excommunicationem incurreret, quod nulla excuſatione celari poſſet. Et iuxta prędictā literā eam referunt, & ſequuntur Panormit. in Clement. 2 de ſentent. excommun. in ſuis recollectis, Felin. in cap. Rodulphus numer. 39. de reſcript. Diuus Antonius 3. part. tit. 25. cap. 3. & Nicolaus de Auſmo in ſuplemēto Piſanelę, verbo, Clericus 3. aſſerens ſe hāc extrauagantem iuxta prædictam literam extraxiſſe de libro domini Iuliani Cardinalis, qui prędfuit dicto concilio Baſilienſi, & ſibi oſtentit hanc cōſtitutionē in ſua camera. Et eandem literam agnouerunt pragmatica Sāctio Galicana, tit. de non vitandis excommunicatis in principio, Syluester in ſumma, verbo. Excommunicatio. 5. notabili. 4. Rebuf. in concordata, verbo, De excommunicatis non vitandis, pagin. 687. Nauarr. in cap. 1. §. laboret, num. 10. de pœnit. diſtin. 6. & in Manuali Hiſpano, & Latino, c. 27. nu. 35. ſubdens iuxta prędictam literam fuiſſe illam Extrauagantem confirmatam in Concilio Biturienſi, & in concilio Lateranēſi ſub Leone X. ſeſsione 11. Couarr. in dict. cap. alma, 1. part. §. 2. num. 7.

73 Vnde primo conſequitur, veram eſſe opinionem Innocen. & ſequatium in c. Inquiſitioni, de ſentent. excommun. aſſerentis ante denuntiationem non eſſe vitandum excommunicatum, quamuis eius excommunicatio duobus teſtibus probari poſsit, quicquid oppoſitum velint, Panormit. Henricus, & Felin. in cap. cum non ab homine, de ſenten. excommun. Quę doctrina Innocent. procedit etiamſi excommunicatio per famam publicam probaretur, & ita iam eſt ſublata reſponſio tex. in capitul. cum deſideres, ibi ſecundæ quæſtioni de ſent. excommuni. ſecundum Couar. dict. cap. alma mater, 1. part. §. 2. num. 7.

74 Conſequitur, Secundo ſublatam eſſe diſtinctionem tex. in capit. cum non ab homine de ſentent. excōmun. qui diſponebat excommunicatum publicum publice vitandū eſſe, ocultum vero occultè, nam ante denuntiationem nō tenemur hodie vitare occultū, etiam occultè.

75 Tertio conſequitur, ante denūtiationem non eſſe vitandum excommunicatum, etiā
76 nominatim, & ſpecialiter, vt puta ſi nomine proprio, vel ſignis æquipolentibus eſſet excommunicatus, tunc eſſet nominatim excō municatus, argument. l. 1. & 2. ff. de liber. & poſth. l. ſi nominatim, ff. de cond. & demōſt.

gloſ.

glossa in capit. cum & plantare, §. excommunicatos, verbo, Nominatim, de priuil. Et hoc corollarium probat Cosmas in pragmat. sanctio. titulo de excommunicatis non vitan. verb. Generaliter, cui consentit Nauar. c 1. §. laboret, n. 22. de pœnit. distinct. 6. & in Manuali Hispano, c. 27. num. 36. & in Latino, n. 35. & subscribit Couar. in dict. c. alma 1. par. §. 2. n. 7. versi. quarto asserens vtum, & communem interpretationem Christiani orbis prædictam Extrauagantem ita accepisse, & si contradicat Adrianus in 4. Tract. de Eucharistia, cap. viso de impedimentis, versicu. quantum ad tertium, & in Tract. de confessione, dubio. 9. Felin. in cap. Rodulphus, n. 39. de rescript. & Medina in C. de pœnitentia Tract. 2. cap. de confessione: qui omnes fundantur in dict. Extrauaganti, ibi Generaliter, &c. Ergo videtur, quod si nominatim & specialiter quis esset excommunicatus, quod ante denuntiationem esset vitandus: Nam illo verbo, & fundamento nō obstante: existimo priorem opinionem veriorem, & tenendam esse, quia verba illiut Extrauagantis aptissima sunt ad excusandos participantes cum excommunicato, tam generaliter quā nominatim: qui intellectus suadetur ex verbis eiusdem Extrauagantis, ibi: cuiuscunque.

77 Quarto consequitur, ex dict. litera Extrauagantis, vitandum esse quemlibet excommunicatum, ita notorium quod nulla possit excusatione celari, etiam antequam esset publicatus, & denuntiatus: nam legendo eam, pro vt supra retulimus, debemus hodie vitare excommunicatū denuntiatum, & excommunicatum ita notorium: quod nulla tergiuersatione celari posset, & si nondum denūtiatus esset, & ita hoc corollarium probant Doctores supra citati, qui prædictam literam sequuntur. Alij vero ex concilio Constantiensi aliter legunt prædictam Extrauagātē: nam loco illorum verborum, *Aut si aliquam ita notoriæ excommunicationis sententiam contraxerit incidisse, quod nulla possit tergiuersatione celari, &c.* substituunt hæc verba, *Saluo si quē pro sacrilega manū iniectione in clericū sententiā latam à Canone, ad eo notoris constiterit incidisse.* Iuxta quam literam prædictam Extrauagantē refert Diuus Antonius, 3. part. tit. 25. c. 3. sequitur Angelus de Clauasio in summ. ver. Excommunicatio. 8. §. 63 Maior in 4. dist. 18. quæst. 3. Caietanus in summa, verb. Excōmunicatio minor, Driedonius de liber. Christi. p. 88. Ledesma in secundam 4. quæst. 25. artic. 1. & Soto in 4. dist. 1. quæst. 5. art. 6. & distinct. 22. quæst. 1. artic. 4. dicens iuxta hāc literam vsu ecclesiæ hanc Extrauagantē receptam esse, idem firmat Victoria Tract. de excommu. n. 10. Ex quibus lecturis constat, maximū discrimen esse, nam iuxta primam literam concilij Basiliēsis, quilibet notorie excōmunicatus, ita quod nulla excusatione celari possit, vitādus erit ante denūtiationē, at vero secundum literam posteriorem Concilij Constantiensis solummodo sunt vitandi notorij percussores clericorum antedenūtiationem reliqui autē notorij excommunicantes denuntiationē nō erūt vitādi. Sed procul dubio recedendū non esse existimo à litera Concilij Basilienſis, tum quia inter acta Concilij Basilienſis illa extrauagans reperitur, iuxta primam literam: at vero inter acta Cōstantiensis non reperitur, nec secundum hāc, nec illam literam. Tum etiam quia Concilū Basilienſe fuit celebratū post Concilū Cōstantiense, & quæ in Cōcilio Basilienſi decreta fuerunt circa censuras, approbata posteafuerunt per Martinū V. & Nicolaum V. Sūmos Pontifices, vt ex eorum bullis, cōtētis in volumine conciliorum cōstat, vt refert Couar. in dict. §. 2. n. 7. vers. quædā vero, in fin. qui etsi vacilet in isto artic. in hanc tamen partē 78 magis se inclinat. Facit etiam pro hac sententia quod securius est, vt omnes notorios excommunicatos vitemus, cum prædicta Extrauagans veniat ad subueniendum conscientijs 79 timoratis, vt in principio eius dicitur, & ex hoc nullū incōueniens resultat, quod tamen resultaret ex litera Cōcilij Constātiensis. Insuper facit, quia notorius excommunicatos necessario non est denuntiandus, secūdū Panorm. & Deci. in c. peruenit, 1. de appellat. & Dominic. in c. cum secundū leges, de hæret. in 6. & Felin. in cap. Rodulphus, n. 39. de rescript. Et hac consideratione vtitur, Nauar. in dict. c. 1. §. laboret, num. 18. per tex. in c. quoniā, de filijs presbyt. & si displiceat Couar. d. §. 2. n. 7. Extat igitur cōclusio, quod hodie excommunicatus non est repellendus à iudi- 80 cio, nec ab alia communione antedenūtiationem, nisi esset ita notorie excōmunicatus, quod nulla tergiuersatione celari posit, ideoq; in libello dictum fuit. Y denunciado.

Diximus in dicto libello, (*Ayplеyto pendiente.*) nam exceptio litis pendentiæ est dilatoria, & ante litis contestationem erit obijciēda, secundum Bald. in l. peremptorias, num. 40. C. seni. rescind. non posse, Felin. dict. capit. exceptionem, num. 32. Matth. de Afflict. in decis. 130. num. 5. lib. 4. & Asinium in praxi, §. 13. cap. num. 3. 81

Reliquæ

Reliquæ vero exceptiones in dict. libello appositæ sunt dilatoriæ, vt in princip. huius tęporis resoluimus, de quibus quando casus occurrerit consulędus erit, Speculator in tit. de exceptio. & replicat. §. nunc videndū restat. Felin. dict. capitul. exceptionem, à num. 7. & ibi Paris. numer. 4. Alexandr. & Iaſ. in l. ita demum, C. de procurator Dueñas in regul. 263. & latius Asinius in praxi, §. 13. capit. 2. per totum.

82 6. Restat vt videamus de exceptionibus mixtis seu anomalis: & exceptiones mixtę dicūtur quæ naturam aliarum exceptionum nō sequuntur, propterea quod ante, & post litē contestatam opponi possunt, vt puta exceptio excommunicationis, quæ in quacunque parte litis obijci potest, vt dicto capitul. exceptionem de exception. & in capit. 1. eodem titul. in 6. & exceptio non numeratæ dotis,
83 vel pecuniæ, secundum Speculat. titul. de exceptio. in prine. numer. 7. versic. anomalæ vero, Asinium in praxi, §. 13. capit. 7. numer. 2. item exceptiones rei iudicatæ, iusiurandi, & transactionis, quia in vim dilatoriam opponūtur ad processum, & etiā in vim peremptoriarum, & ita iudicantur à forma & modo opponendi illas, secundum Lancelotū Corradum in sua pract. libr. 1. capit. 9. de prætore, §. 2. de officio prætoris in causis ciuilibus tit. de incidentibus & emergentibus, num. 2. Berojum cap. super literis, n. 76. de rescript. similiter exceptio tu non es procurator, quā probat Llicet, & ibi Alexād. C. de procurat. & Dueñas in Regul. 264. vel exceptio, tu es filius familias, vel es seruus, vel es minor, vel pupillus, nam licet istæ exceptiones sint dilatoriæ, tamen quia processus redditur nullus ex actis gestis ab eis, quandocunque opponi possunt; etiam post litem contestatam: ac ideo anomalæ dicuntur, secundum Asinium in praxi. §. 13. cap. 2. limitatione 8. prejudiciales etiam dicuntur, vt resoluit Didac. Perez in l. 1. titul. 8. lib. 3. Ordinam. colum. milliario 007.

Et de isto libello exceptionum dilatoria-
84 rum, vel emergentium datur copia actori, & summariè de eis cognoscitur, & in eis ante diffinitiuam expressa, vel tacita pronūtiatio, procedendo ad vlteriora processus, requiritūr secundum gloss. in cap. 1. de ord. cognit. & ibi Panormit. n. 22. & communiter omnes, ex Imol. ibi num. 6. Cinus, & Paulus Castr. n. 9. in l. 1. C. de ord. iudi.

Cæterum si reo nulla exceptio dilatoria, seu emergens competat, statim post oblationē, & intimationem libelli actoris eidem reo factam, intra nouem dies tenetur litem contestari de iure huius regni, iuxta tex. in l.
85 1. tit. 4. lib. 4. recopil. at vero apud Lusitanos reus tenetur litem contestari intra terminum à iudice assignādum, iuxta ordinat. Lusitan. lib. 3. titulo 39. in princip. ideoque opportunè erit dicendum de Sexto Tempore, &c.

Ex Sexto Tempore.

SVMMARIA.

1 LIS contestatio nihil aliud est, quā principalis causæ narratio, & ad eam apud iudicem competētem sequuta responsio.

2 Litis contestatione omissa processus erit nullus.

3 Litis contestatio est lapis angularis, & iudicij fundamentum.

4 A partibus remitti non potest litis cōtestatio.

5 Potest reus à iudice compelli litem contestari.

6 Reus litem non contestans pro confesso habetur.

7 Litis cōtestatio in causis summarijs necessaria non est, nisi iure regio.

8 In quibusdam casibus litis contestatio non requiritur, remissiuè traditur.

9 Litis contestatio præcludit viam dilatorias excepciones opponendi.

10 Personalis actio post litis contestationem vsque ad 40. annos perpetuatur.

11 Inualida litis contestatio actionem non perpetuat.

12 De dolo actio per litis contestationem non perpetuatur.

13 Quam

13 Quamlibet præscriptionem litis cõtestatio (etiam coram arbitrio facta) interrumpit.

14 Per litis cõtestationem aduersarius in mala fide constituitur.

15 Per litis contestationem in mora quis constituitur.

16 Procurator lite contestata dominus litis efficitur, nec reuocari potest nisi in certis casibus.

17 Potest procurator post litem contestatam, vt potè dominus litis aliũ procuratorem substituere.

18 Post litis cõtestationem delegatus ab alijs quam à principe potest alijs causam committere.

19 Lite non contestata non potest pro cedit ad testium receptionem, vel ad iuramentum calumniæ, aut ad sententiam diffinitiuam, & n. 20.

21 Post litem contestatam reus iudici subijcitur, & actori obligatur.

22 Post litis contestationẽ causa vsuraria efficitur.

23 Litis contestatio fieri debet post libellum porrectum, & post viginti dierum dilationem ad deliberandum concessam.

24 Iure regio intra nouem dies lis contestanda est alias reus pro confesso habetur.

25 Contumax nemo dicitur ante contumaciæ incusationem.

26 Terminus nouem dierum ad contestandum assignatus non potest per iudicem restringi, secundum cõmunem Doctor. tamen autor tenet cõtrarium.

27 Quotiescunq; ipso iure aliqua lege pœna imponitur, sententia prius declaratoria requiritur.

28 Reo ante iudicis declarationẽ mortuo pœna, non transit ad hæredes.

29 Reus intra nouem dies litem noncõtestãs, potest nihilominus intra dies viginti peremptorias exceptiones obijcere.

30 Reus intra nouem dies litem non cõtestans videtur confirmare petitionem aduersarij.

31 Nouem dies ad contestandam à lege cõcessi, sunt cõtinui & nõ vtiles.

32 Contestatio non solum die feriata, sed etiã actore absente fieri potest.

33 Si reus per viam conuentionis aliquid ab actore petierit, etiã si actor intra nouem dies petitionem nõ fuerit contestatus, non habebitur pro confesso.

34 Si dominus non fuerit citatus, vel procurator specialiter ad eam causam non fuerit constitutus, procuratoris contumacia in non respondendo, domino nocere non potest.

35 Si reus compareat, & postea sine iudicis licentia recedat, lis pro contestata habetur.

36 Lex. 1. tit. 4. lib. 4. Recopil. non habet locum in causis criminalibus, etiam ciuiliter intentatis.

37 Reus libello inepto nõ respondẽs pro confesso, vel contumace, iure communi non habebatur.

38 Etiam si petitio inepta sit, dum talis inueniatur, ex qua intentio actoris cognosci possit, reus intra nouem dies non respondens habetur pro cõfesso, regio iure.

39 Reus

39 *Reus intra nouem dies litem nõ cõteſtans ſi poſtea onus probãdi, quod actori incumbebat, in ſe ſuſcipiat, etiam termino elapſo excuſatur, & appellare poteſt à ſententia iudicis declaratoria.*

40 *Contumax non auditur appellans.*

41 *Fictus contumax appellare poteſt.*

42 *Aduerſus lapſum termini minor reſtituitur.*

43 *Minor aduerſus veram confeſſionem reſtitui poteſt.*

44 *Lex. 1. titul. 4. lib. 4. Recopil. non ſeruatur apud regios ſupremoſque iudicis.*

45 *Inferiores iudices non poſſunt recedere ab obſeruantia legis, etiam duriſſimæ.*

46 *In cauſis gabellarum lis conteſtanda eſt, infra trium dierum ſpatium, alias reus prò confeſſo habendus eſt.*

47 *Conteſtatio antiquitus per diuerſa, & plura verba fiebat.*

48 *Regio iure conteſtatio fit per Verbum, Nego, aut per verbum, Confiteor.*

49 *Conteſtatio litis fieri debet intra nouem dies iudice, actore, & tabellione præſentibus.*

50 *Si actor inueniri, aut iudex nõ poſſint, litis conteſtatio abſente actore fieri poterit, in eo loco, in quo iudex inueniri poſſit.*

51 *Libellus litis conteſtationis Hiſpano ſermone compoſitus.*

52 *Per hæc verba, Nego in totum petitionem, ſicut in ipſa continetur, litis conteſtatio inducitur.*

53 *Verba, Cum animo petitionem cõteſtandi, non ſunt neceſſaria.*

54 *Litis conteſtatio ſuper ineptolibello facta eſt ipſo iure nulla.*

55 *Reus habet viginti dies ad opponẽdas exceptiones peremptorias poſt litis conteſtationem.*

56 *Quando bene fundatum eſt ius litigantis, in ipſa litis conteſtatione poteſt peremptorias opponere.*

57 *Iuri ſuo poteſt quilibet renuntiare.*

Sextum Tempus.

Litis conteſtationis.

1 LITIS conteſtatio eſt, principalis negotij apud iudicem competentẽ facta narratio, & ad eã ſequuta reſpõſio, ita colligitur, ex c. vnico, iuncta glo. extra, de litis cõteſtatione, ex c. dudum ſecundo, de electione, ex l. rem non nouam, §. Patroni, C. de iudi. conuenit, l. 19. tit. 4. & l. 2. & 3. tit. 10. part. 3. l. 1. tit. 4. lib. 4. recopil. & ordinatio Luſitan. lib. 3. tit. 19. in princ. tradit Tiraquel. de retract. libr. 1. §. 15. gloſſ. 2. num. 1. Damhauderius in praxi cap. 120. num. 1. & cap. 140. num. 1. & Marãtade ordin. iud. 6. part. memb. 10. num. 3. & Ioan. Parladorius in lib. rerum quotidian. cap. 14. num. 3. quo in loco, num. 1. & 2. tradit cur litis conteſtatio ita dicatur, reiecta etymologia Pompeij & Tiraquel.

2 Quæ litis conteſtatio eſt actus ſubſtãtialis iudicij, & proceſſus, adeo, quòd ſi omittatur, proceſſus erit nullus, ſecundum gloſ. d. cap. dudum, verbo, Irritum duximus, & gloſ. in l. pro latam, C. de ſent. & interloqu. omni. iud. & ibi Bart. & omnes glo. in c. vnic. de litis cõteſtatione, in fi. & gloſ. in c. quoniam, de prob verb. Reſpõſiones, & de iure regio hæc opinio probatur, in l. 7. tit. 3. p. 3. & in l. 2. tit. 16. p. 3. & in l. 8. & 9. tit. 22. p. 3. & reſoluit Auen. in 1. reſpõſo, n. 4. Vnde Bal. in c. 1. extra de litis cõteſtat. inquit, quòd cõteſtatio litis eſt lapis angularis, & fundamentum iudicij, notat Iaſ. in l. ſi is qui, numer. 7. ff de iure iurand. Sebaſtia. Bantius de nullit. proceſ.

3

4 pag.298.in tantum,quòd à partibus conte-
ſtatio litis remitti non poteſt, ſecundum
gloſ.in c.de cauſis,de offic.deleg.quam ibi
teſtantur communiter receptam Decius,
& Socin.in c.1.de litis conteſt. Greg.Lu-
pus in l.fin.tit.10.par.3.verbo, lo que no
ſe podria,& Didac.Perez in l.1.tit.3.libr.
5 3.Ordinamen.colu.mihi 862.vbi in q.4.
concludit,reum poſſe præciſe â iudice cō-
pelli litem conteſtari,per tex.in l.10.tit.3.
par.3.& ante eum idem reſoluit Maranta
vbi ſup.nu.8.& Aſinius in praxi, §.17.c.
5.Tametſi Bologni.in repet. l. ſi finita, §.
Iulianus,n.78.ff.de damno infecto, duas
opiniones communes contrarias adducat.
Cæterum ſi reus noluerit litem conteſta-
ri,proceſſus geſtus abſque litis conteſtatio
ne validus erit,ſecundum Bart.in l.non vi
detur defendere,ff.de regul.iur. Et Auen.
6 in dicto reſpon.1.nume.21.inquit, hodie
proceſſum ſine conteſtatione valere, cum
reus non conteſtando pro confeſſo habea
tur,& condemnari poſsit, vt probatur in
l.1.tit.4.lib.4.recopil.Sed hoc eſt falſum,
nam ibi non deficit litis conteſtatio, cum
illa ficta confeſsio pro conteſtatione ha-
7 beatur,vt infra dicemus in 6. intellectu d.
l.1. In cauſis verò ſummaris de iure com-
muni litis conteſtatio non requiritur, vt
probat text.in Clemen.ſæpè, de verb. ſig.
& ibi firmant Cardin.& Bonifac.nā in eis
loco litis conteſtatæ habetur iſte primus
actus, qui in iudicjs ordinarijs ſolet ſequi
poſt litem conteſtatam, vt puta,dilatio ad
probandum. Ita reſoluunt Didac. Perez,
vbi ſup.colu.861. & Aſsinius in praxi in
princip.cap.8.nu.11.tamen de iure Regio
etiam in cauſis ſummarijs litis conteſtatio
neceſſaria eſt,vt probat tex.in l.10.titul.17.
lib.4.recop.ibi:Deſque los pleytos ſon cō
teſtados:nam ibi dicitur,quod attenta ve-
ritate procedatur,etiamſi omiſſa fuerit ali-
qua ſolemnitas ordinis iudiciarij:ergo ſup
ponit,quod in cauſis ſummarijs litis con-
teſtatiō interueniat. Probatur etiam in l.5.
titul.7.lib.9.recopilat.vbi dicitur,quod in
8 cauſis gabellarū,in quibus ſummariè pro-
ceditur,litis conteſtatio fiat. Et octuagin-
ta & duos caſus,in quibus litis conteſtatio
non requiritur,congerit Socin.in c.quo-
niam frequenter,à num.9.vt lite non con-
teſt.

Litis tamen conteſtatio operatur effe-
9 ctus ſequentes. Primo enim præcludit viā
cpponēdi exceptiones dilatorias,nec poſt
eam opponi poteſt declinatoria fori, vt in
l.Pomponius,§.ratihabitionis, ff. de pro-
curat.

10 Secundo, poſt litem conteſtatam om-
nis perſonalis actio perpetuatur vſque ad
40.annos,vt in l.ſæpe, C.de præſcrip.30.
vel40. ann. & in l. 1. C. de annali except.
tradit late Alex. in l. ſi quis eum, §.qui in-
iuriarum, ff. ſi quis caut. Rebuf. in con-
ſti. Regal. Galliæ, 2. tomo, tracta. de re-
ciſ.contractus,gloſ.19.nu.24.Quæ tamen
11 opinio vera eſt in conteſtatione valida, nā
conteſtatio inualida non perpetuat actio-
nem,ſecundum Paul.Caſtr.in l. ſi quis, §.
quod ſi quis,n.2.ff.de iniuſt.rup.& latè Ti
raquel.de vtroq; retract.lib.1.§.1. gloſſ.9.
n.83.& Didac. Perez in l.1.tit.3.lib.3. Or-
12 dinam. Pari modo actio de dolo non per-
petuatur per litis conteſtationem, vt pro-
bat l.vltima,C.de dolo.

13 Tertio,litis conteſtatio interrūpit quam
libet præſcriptionem,vt probat text.in l.ſi-
cut,C.de præſcriptio 30. vel 40. ann. & l.
more, C. de reivendic. etiamſi facta fuerit
coram arbitro,vt probat tex.in l. penu.C.
de recep.arbitris.

Quarto, Per conteſtationem aduerſa-
14 rius coſtituitur in mala fide quantum ad
fructus, vt probat tex.in l. certum, & in l.
more,C.de reivend.

15 Quinto.Conteſtatio litis conſtituit par
tem aduerſam in mora,ſecundum Alexā.
in conſ.48.lib.4.colum.fi.præſertim in ijs,
quæ debentur officio iudicis, vt in l. cum
poſtulaſſem,ff.de damno infecto.

16 Sexto.Per litis conteſtationem procu-
rator conſtitutus efficitur dominus litis,
nec reuocari poteſt, niſi in certis caſibus,
vt in l.poſt litē,cū l.ſequen.ff.de procura.

Septimo.Procurator poſt litem conte-
17 ſtatam poteſt alios ſubſtituere tāquam do
minus litis,vt in l.neque,C.de procurat.

Octauo.Poſt litem conteſtatam delega
18 tus ab alio, quam à Principe poteſt alijs
cauſam committere, iuxta gloſſam in l. &
quia,verbo,nec ipſa lex,in fine,ff.de iuriſ-
dict.omnium iudic.& gloſſ.in l. ſi.verbo,
Nec habent,C.vbi & apud quem. Specul.
in tit.de litis conteſta.verſi.effectus. Quæ
opinio iure Regio approbata eſt per tex.
in l.19.tit.4.part.4.de iure tamen commu
ni contraria opinio verior eſt, quam fir-
mat glo.in c.cum Bartoldus,de verb.com
mittentibus,de re iud.& glo.cap.1.de pro
curat.in 6.gl.in l.à iudice,C. de iudic.tra-
dunt Bart. n.11. Iaſſ.& Zaſius nu. 36.in l.
more,ff.de iuriſd.omn.iud.

Nono,

19 Nono, Facta litis contestatione iuratur de calumnia, & testes recipiuntur: quod tamen antea fieri nequit, vt in toto titulo, vt lite non contestata.

20 Decimo, Ad diffinitiuã sententiã proceditur post litem contestatam, ad quam finem litis contestatione procedi non potest, vt in Authent. de exhibend. reis, §. si verò, collatione 5.

21 Vndecimo, Per litis contestationem clauditur via multis malitijs, & reus iudici subijcitur, & obligatur actori, secundũ Specul. tit. de litis contestatione, versi. effectus. in fine.

22 Duodecimo, Post litem contestatam causa fit vsuraria, quæ prius non erat, vt probat tex. in l. lite, ff. de vsuris. Alios plures effectus congerit, Speculator in titulo de litis contest. versi. effectus. Bonifacius in sua Peregrina. verbo, litis contestatio, quæst. 3. Maranta de ordine iudic. 6 part. membro 10. num. 15. & Damhauderius in praxi, cap. 120. & cap. 140. & septuaginta & quinque effectus litis contestationis, cõgerit Rebuffus in tractatu de effectibus litis contestationis.

23 Hæc litis contestatio de iure communi fieri debet post exhibitum, & porrectum libellum ab actore, & post dilatationẽ viginti dierum cõcessam ad deliberandum, vt in Authent. offeratur, C. de litis contestatione, & in capit. induciæ, versic. offeratur, 3. quæstione 3. at verò de iure Regio lis contestari debet intra nouem dies continuos connumerandos à die, quo libellus

24 porrectus ab actore fuit intimatus reo, vel eius procuratori: alioquin reus, si non fuerit contestatus litem in dicto termino habetur ipso iure pro confesso, ob eius contumaciam, absque eo quod iudex super isto articulo sententiam condemnatoriam proferat, ita expresse disponit l. 1. tit. 4. libro 4. recop. Cuius tamen legis 1. dispositionem intelligo procedere, primo, quando reus fuit citatus personaliter, & recepit copiam libelli: secus verò quando non cõparuit, nec recipit copiam libelli, nam tũc vigore citationis aduersus citatum proceditur ad missionẽ, ex 1. & 2. decreto, vel alijs remedijs, vt resoluisti infrà 2. p. huius 1. tomi. Et ita d. l. 1. intelligit Didac. Perez in l. 1. tit. 3. lib 3. Ordin. col. mihi 873. Secundo intelligo dispositionem d. l. 1 procedere, etiam si accusatio contumaciæ ab actore non fiat: adhuc enim reus pro confesso haberetur, vt probat d. l. 1, in illis verbis, si assi no respondiere, sea auido por cõfesso por su rebeldia, & firmat Bald. in l. si tutor, C. de interdict. lectu. 1. nu. 1. refert Didacus Perez in addit. ad Seguram in l. 3. § fin. de lib. & posthum. nu. 82. Nihilominus tamen oppositam sententiam praxis recepit, immo incusationem contumaciæ præcedere debere ab actore, ad hoc vt reus pro confesso habeatur, quam opinionem firmat Innocentius in cap. calumniã, de pœnis, & ibi Ioannes Andr. & Ancha. consil. 97. colu. 2. in fine, qui stylus tanquã lex obseruandus erit, secundum Matthæũ de Afflict. decisione 135. num. 3. Decium in cap. ex literis, numer. 6. de constit. quod satis probat ipsa lex prima, ibi: Por su rebeldia, quia contumax non dicitur ante

25 incusationem contumaciæ, vt probat l. properandum, §. 1. de iudicijs, & ibi Bald. numer. 4 & hoc modo procedit ordinatio Lusitanorum, lib. 3. tit. 39. in princip. ibi, A à sua reuèia, o julgador conteste por ele.

26 Tertio decisionem d. l 1. intelligo procedere, dummodo terminus nouem dierum non restringatur à iudice: nam iudex etiã ex aliqua causa non potest illum perstringere, cum sit à lege concessus, argum. text. in c. indultum, de regul. iuris, in sexto, & firmat Iacobus de Arec. relatus à Bart. in l. 2. num. 4. ff. de re iudic. vbi hanc opinionem testatur communem Iason num. 22. Ripa nu. 14. Decius in Rubrica, C. de succes. edict. nu. 4. Opposita tamen sententia verior est, constat ex his quæ supra resoluimus in 5. tempore, numer. 18. Quarto intelligo dict. decis. tex. in dict. l. 1. quod licet per lapsum nouem dierum ipso iure, sine aliquo processu, & sententia reus habeatur pro confesso, vt probat d. l. 1. tamẽ requiritur sentẽtia interlocutoria hoc declarans: nam quando ipso iure est imposita aliqua pœna, semper requiritur sententia declaratoria, secundum Bartolum in l. eius qui, ff. de iure fisci, Baldus l. iubemus, §. sanè, C. de sacrosanct. Eccles. Roma. consil. 211. colum 3. & probatur in cap. cum secundum leges, de hæret. in 6. & probat glos. in cap. quã sit, verbo, ipso, de electio. in 6. glos. in cap. licet canon. verbo, Iusto impedimento, eodem tit. & lib. & hanc dicit veriorem, & magis communem opin. Augus. Beroius in cap. 1. de constit. num. 137. Tiraquel in l. si vnquam, verb. Reuertatur, nume. 400. C. de reuocand. donatio. Couar. c. cum esses, num. 6 de testamẽ. & in 4. decretal. 2. par. cap 6. §. 8. num. 10. &

in regu-

in regula peccatum, 2. par. §. 5. n. 6. & §. 8. num. 4 Soto lib. 1. de Iust. & iure, quæst. 6, art. 6. Quinto intelligo, quod si reus moriatur antequam à iudice declaretur pro confesso, quod pœna huius l. 1. ad hæredes non transit secundum Bartol. in l. 1. §. sed & constitutio num. 4. ff. de calum. facit text. in l. eius qui delatorem, & ibi Bart. & in l. ex iudiciorum, ff. de accusat. Nec huic intellectui obstat quòd cum ista pœna imposita sit à lege, per cõsequens deberet ad hæredes transire. Secundum gloss. in l. 3 §. quod autem, ff. quòd quisque iuris, & firmat Panorm. in cap. vlt. num. 11. de iuramento calum, nam illud est verum, quando sententia declaratoria iudicis præcesserit. Secundum Didac. Perez in l. 1. titul 3. lib. 3. Ordinam. Sextò intelligo, quod licet reus non contestando litem intra nouem dies habeatur pro confesso, non tamen prohibetur postea intra viginti dies obijcere exceptiones peremptorias ad repellendam intentionem aduersarij super principali quæstione, vt putà si opponat exceptionem pacti de non petendo iure iurando præscriptionis, vel similis: nam per prædictam l. 1. hoc non est prohibitum, immò permittitur, quia per hanc fictam confessionem litis contestatio inducitur confirmando petitionem actoris negando enim vel confitendo litis cõtestatio fit, vt probat dict. l. 1. & infra dicemus, ergo post hanc contestationem exceptiones peremptoriæ obijci poterunt à reo intra viginti dies à iure assignatos ad illas opponẽdas, iuxta tex. l. 1. tit. 5. lib. 4. recopilat. Septimo intelligo, quod nouem dies à l. 1. assignari ad contestandam litem, sunt continui, & non vtiles, & ita currunt de momento ad momentum, vt constat ex verbis eiusdem l. ibi, continuos, & de tempore continuo loquitur tex. in capitul. quia diuersitatem, de concessione præb. & text. in Clemen. vnica, de restitutione in integr. & ibi glos. verbo, Continuum. Tiraquellus de vtroque retract. lib. 1. §. 35. glos. 4. ac ideò vt reus habeatur pro confesso, requiritur, quòd totus terminus nouem dierum sit elapsus. Et hinc est, contestationem fieri posse die festa, vt probat text. in l. 2. titul. 4. lib. 4. recopilat. Potest etiam fieri actore absente, vt probatur in dict. l. 2 titul. 4 libr. 4. recopilat. & si de iure communi actore præsente fieri debeat, secundum Bald. in l. 1. vers. tertio quæro, numero 4. C. de litis contestatione. Maranta de ordine iudi 6. parte, membro 10 numero 7. & Asinium in praxi, §. 17. capitul. 3. Octauo intelligo dictam l. 1. non procedere quando reus per viam reconuentionis aliquid petierit in libello responsorio, nam licet actor litem non contestetur, non habebitur pro confesso, vt probat text. in l. final, titul. 4. libr. 4. recopilat. Nono intelligo dict. l. 1. quòd dum inquit, quòd si petitio actoris intimata fuerit reo, vel eius procuratore, & neuter intra terminum contestationem fecerit, quòd reus habebitur pro confesso, intelligi debet, quando dominus citatus fuerit, vel procurator specialiter fuerit constitutus ad illam causam, alioquin contumacia procuratoris in non respondendo non nocebit domino, ex doctrina Bartol. in l. 1. §. si procurator, numero 1. ff. si quis ius dicent, communiter recepta ex Socino, ibi numero 5. & ita intelligit Didacus Perez in l. 1. tit. 3. lib. 3. Ordinam. colum. 868. Decimo intelligo dict. l. 1. habere locum in casu l. 1. titul. 11. lib. 4. recopilat. vt putà quando quis personaliter fuit citatus, & noluit comparere, vel iam quòd comparuit illicentiatus recessit, tunc enim lis habetur pro contestata. Vndecimo intelligo dicta l. 1. non habere locũ in causis criminalibus, etiam ciuiliter intentatis, & idem obseruandum esse in causa iniuriarum criminaliter, vel ciuiliter intentata Secundum Didacum Perez l. 1. titulo 3. libr. 3. Ordinament. glos. verbo, Maguer que diga que el procurador. Intellige tamen hoc obtinere quo ad incurrendam pœnam huius l. nempe, quod delinquens non contestans habeatur pro confesso, non vero, quod in causis criminalibus litis contestatio non sit necessaria: quia immo necessaria est secundum communem opinionem ex Socino c, qualiter & quando. el segundo, nu. 966. nam per responsionem accusationi factam, vel inquisitioni, ad interrogationem iudicis lis contestata dicitur, & ita praxis obseruat teste Bart. in l. is qui reus num. 4. ff. de public. iudic. & Iulio Claro libr. 5. sentent. §. fin. quæstio. 45. num. 2. probatur in l. 17. titul 1. part. 7. & ibi Gregor. Lupus, verbo Si ò nõ. Duodecimo intelligo dict. l. 1. quòd licet de iure communi reus non respondens libello inepto, non habeatur pro confesso, vel contumace, quia iudicium est nullum, vt notat Bart. in l. filius familias, ff. de interrogat. act.

Paul. Caſtr. l. fideiuſſor, n. 2. ff. de negot geſt. hodie tamen quantuis petitio ſit inepta, dummodo ſit talis qualis, ex qua colligi poſsit quid actor petere velit, reus non
38 conteſtando litem intra terminum, pro confeſſo habebitur, vel contumace, cum hodie iam qualis talis petitio ſufficiat. Hæc colliges ex iis quæ reſoluiſti ſuprà in quarto tempore numer. 5. & 16. & in ſpecie firmat Auendanius in reſponſo. 1. num. 21. verſ. hodie tamen ſi petitio, quam
39 uis ipſe perperà citet Docto. pro ſua opinione. Decimotertio intelligo d. l. 1. quod licet reus pro confeſſo habeatur non conteſtando litem, tamen ſi voluerit in ſe aſſumere onus probãdi ſuam innocentiam, & contrarium eius quòd ſibi petitur admittendus erit, & excuſabitur argumento tex in l. 2. C. qui teſtamenta facere poſſ. vbi Angel. Paul. Salicet. Alexand. & Iaſ. num. 6. & Bald. in l. ita demum, C. de procurat. facit tex. in l. fi. §. fi. ff. de bonis eorum qui ante ſententiam mortem, &c. po-
40 terit etiam reus appellare â ſententia iudicis, quia eum pro confeſſo declarauit, licet enim contumax, non audiatur appellans, l. properandum, §. ſin autem, & ibi Bald.
41 num. 5. C. de iud. id intelligi debet in vero contumace, ſecus tamen eſt in ficto ſecundũ Bald. vbi ſup. & ibi Alex. num. 17, & Hippolytum in ſingul. 87. Deinde ſi reus
42 minor. 25. ann. fuerit, in integrum reſtitutionem petere poterit aduerſus lapſum temporis, præſertim quia aduerſus confeſſionem veram minor reſtituitur, ſecundũ
43 Bart. in l. auxilium, §. in delictis, num. 2. ff. de minor. Alex. & Iaſ. in l. nam & poſtea, §. ſi minor. ff. de iure iurand. Decium in l. nil conſenſui, §. non capitur, ff. de regul. iur. & Hippolyt. in l. 1. §. fin. num. 70.
44 ff. de quæſtionibus. Decimo quarto intelligo rigorem d. l. 1. quòd reus habeatur pro cõfeſſo non conteſtãdo litem intra terminum, nõ ſeruari apud regios & ſupremos iudices ſecundum Matiençum in dialogo relatoris 3. part. cap. 44. n. 6. Couar. in lib. 1. variarum reſolut. cap. 1. num. 8. & Auendanium in reſpõſo 1. n 21. Cæterũ apud
45 iudices inferiores rigor illius, l. obſeruandus erit, quia iudices inferiores recedere non debent ab obſeruatione legum quantumcunque duræ ſint. Vltimo etiam intelligo dict. l. 1. vt dum diſponit litem con-
46 teſtandam eſſe intra nouem dies, non procedere in cauſis gabellarum: nam in eis lis conteſtanda eſt intra tres dies connumerandos â die intimationis libelli factæ reo, alioquin reus non conteſtando intra illũ terminum, pro confeſſo habebitur, ita diſ-
47 ponit l. 5. tit. 7. lib. 9. recopilat.

Rurſus hæc litis conteſtatio de iure cõmuni fiebat pluribus & diuerſis verbis, vt
48 notat Socinus in capit. 1. de litis conteſtatione, à numer. 77. Marant. de ordine iudic. 6. part. membro 10. numer. 4. de iure tamen regio lis planè & clarè eſt conteſtanda per verbum, Nego, vel Confiteor, vt probat expreſſè tex. in dict. l. 1. tit. 4. lib. 4. recop.

49 Inſuper litis conteſtatio fieri debet intra nouem dies continuos, præſentibus iudice, actore, & tabellione cauſæ, ſi inueniri poſsint, alioquin fieri poterit die feriata, præſente, vel abſente actore, in loco vbi iudex inueniri poſsit, domi ſuę, vel
50 vbi pro tribunali ſedere ſolet, coram tabellione cauſæ, quando petitio eſſet in ſcriptis oblata, vel coram alio tabellione illius loci, & teſtibus, quando non eſſet in ſcriptis redacta apud tabellionem, coram quo petitio fuiſſet producta: & ſi abſente actore fuerit lis conteſtata, reus tenebitur conteſtationem coram iudice oſtendere, & actori dicere cũ primum in iudicio actor comparuerit, alias incurret pœnas l. 2. tit. 4. lib. 4. recopilat. vbi prædicta forma preſcribitur, & conteſtatio erit formanda modo ſequenti.

51 GEronymo, vezino de la Ciudad de Zamora, reſpondiendo à vna demanda contra mi pueſta à pedimiento de Pedro, vezino deſta Ciudad de Salamanca, en que en effecto me pide tal coſa, cuya forma auida aqui por inſerta. Digo que la dicha demanda no es pueſta por parte, ni contra parte, en tiempo, ni en forma, ni ſegũ, y como de derecho deuia: y aſsi la niego en todo, y por todo ſegun, y como en ella ſe contiene, con animo de la conteſtar ſiendo de conteſtacion digna:

y pro-

y proteſto de alegar mis excepciones, y defenſiones dentro del termino de la ley, ſobre que pido juſticia, y el oficio de V. m. imploro, y las coſtas proteſto, y pidolo por teſtimonio.

Expoſitio ſupra dicti Libelli.

52 DIximus (Niegola en todo y por todo como en ella ſe cõtiene, &c. per hæc verba cõmunis practica cõteſtatur litẽ, ſecundũ Marant. de ordine iud. 6. part. membro 10. num. 4. Aſinium in praxi, §. 17. cap. 2. verſic. fin. Practicam Ferrariæ in forma reſponſionis rei, verſic. Maranta, & de iure Regio probatur in l. 3. tit. 10. part. 3. vbi Gregorius Lupus, verbo, Non ſon, defendit hanc formam cõteſtandi procedere etiam ſtante dict. l. 1. titul. 4. libr. 4. recopil. diſponente, conteſtationem fieri debere per verbum, Nego, vel Confiteor: & prædicta verba ſunt magni effectus: nam ob ea reus ita reſpondens euitabit pœnas impoſitas aduerſus negantes, de quibus in l. fin. ff. de reiuend. l. contra negantem, C. de lege Aquilia. quas tamen incurrere, ſi ſimpliciter negaret, ſecundùm Bart. in l. ſi dubitetur, §. ita demum, ff. de fideiuſſ. receptum à Maranta, & Aſinio in locis ſupro proximè citatis.

53 Diximus (Con animo de la conteſtar, &c.) nam licèt hæc verba non ſint neceſſaria, vt diſpoſitum eſt in Rota 2. tit. de litis conteſtat. in nouiſ. & in antiquis, deciſ. 472. tradit Specular. titul. de litis conteſta. §. 1. num. 16. & 17. & 12. & Gregorius Lupus l. 3. titul. 10. part. 3 verbo, Non tamen communis ſtylus vtitur in conteſtatione dictis verbis, & quando fuerit talis conſuetudo obſeruanda erit, ſecundum Socinum c. 1. nu. 68. de litis conteſt. Et facit quia requiritur animus, & voluntas conteſtandi litem: nam humanæ aures noſtra verba iudicant qualia foris ſonant, vt in cap. humanæ aures, 22. q. 5.

54 Diximus (Siendo de conteſtacion digno, &c.) quia ſi ſuper inepto libello fieret conteſtatio, eſſet nulla, tamen quia poterat eſſe aliqualis petitio, ex qua conſtaret quid actor petebat in dubio illa verba apponũtur, vt ſi poſtea apparuerit, libellum non fuiſſe ineptum, reus non habeatur pro cõfeſſo, non conteſtando litem.

55 Diximus (Y proteſto de alegar mis excepciones, &c.) quia poſt hanc cõteſtationẽ reus habet alios viginti dies ad obijciẽdas ſuas exceptiones peremptorias, vt in l. 1. tit. 5. lib. 4. recopil. & licèt hãc proteſtationem reus nõ apponere, nõ ideò amitteret ius opponendi illas, nihilominus tamẽ eſt vtile hanc proteſtationem ſubijcere, argumento tex. in c. cum M iuncta glo. verbo, Sine præiudicio, de conſtitut.

56 Aduertendum eſt, prædictam formam conſtetationis ſimpliciter fieri abſque allegatione exceptionum peremptoriarum in cauſis arduis, vel quando dubitaretur de iure rei conuenti: cæterum in cauſis paruis, vel quando reus vellet, aut ſuus aduocatus intelligeret ſuum ius bene fundatum eſſe, ſtatim in ipſa litis conteſtatione, poſt illam clauſulam, Y aſsi la niego,

57 &c. exceptiones peremptoriæ erunt allegandæ; quinimò hoc caſu reſpondendum erit abſque allegatione dilatoriarum, & renuntiandum erit terminis litis conteſtationis, & exceptionum peremptoriarum: quòd fieri poterit, cum iuri pro ſe inducto quis renuntiare valeat, vt cap ad Apoſtolicam, de regul. Vnde cum poſt litis cõteſtationem opponendæ ſint exceptiones peremptoriæ, videndum erit de Septimo tempore.

Ex Septimo Tempore.

SVMMARIA.

1 *PEremptoria exceptio appellatur, quæ ius actoris perimit.*

2 *Peremptoriarum exceptionũ quædam ſunt litis finitæ, vt puta iuris iurandi, tranſactionis, & rei iudicatæ.*

3 *Exceptiones litis finitæ ſi ante litẽ conteſtatam oppoſitæ fuerint, litis ingreſſum impediunt.*

4 *Si poſt litem cõteſtatã fuerint oppoſitæ*

positæ exceptiones litis finitæ, cẽsentur obijci ad meritа causæ, vt ius agẽtis perimant, & iudex cognoscit de eis in diffinitiua sententia.

5 *Si exceptiones litis finitæ altiorem indaginẽ requirant, tum tẽporis non impediunt litis ingressũ, sed reseruandæ sunt, vt de eis postea cognoscatur.*

6 *Libellus apponẽdi except. peremp. sermone Hispano formatus.*

7 *Si reus exceptiones litis finitæ in vim dilatoriarũ ante litem cõtestatã oposuerit, & in earũ probatione defecerit, poterit post litem contestatam easdem in modum peremptoriarum obijcere, & per alios testes probare.*

8 *Perẽptoria exceptio nõ potest post diffinitiuam sententiam apponi.*

9 *Aliquæ exceptiones perẽptoriæ etiã post sententiam opponi possunt.*

10 *In Regno Lusitaniæ tenetur reus post litẽ cõtestatã perẽptorias exceptiones obijcere, & intra decem dies illas probare debet.*

11 *Reus exceptiones non probans in expensis condemnatur.*

12 *Reus intra viginti dies actorẽ si velit reconuenire tenetur.*

13 *Si exceptiones probari debeãt per instrumẽta: reus tenetur ea porrigere simul cum exceptionibus, aut reconuentionibus.*

14 *Si per testes sunt probandæ exceptiones, reus cum eas opponit, iurare debet, se habere testes ad id probandum.*

15 *Si quis intra viginti dies perẽptorias exceptiones nõ oposuerit, potest restitutionẽ impẽtrare sit talis sit persona, cui restitutio cõpetat.*

16 *Restitutio non nisi semel peti potest.*

17 *Libellus responsorius rei ad petitionem actoris, Hispano sermone compositus.*

18 *In libello responsorio nomen actoris, & rei debet adscribi.*

19 *Reus in exceptionibus actor reputatur.*

20 *Quod licet actori, non debet reo non licere.*

21 *Narratio rei summarie fieri debet.*

22 *Ex narratione simplici facti colligitur exceptio quæ competit reo.*

23 *Exceptio non est in genere, sed in specie ponenda.*

24 *Posito vno ex correlatiuis, reliquum positum censetur.*

25 *Præscriptione 30. vel 40. annorũ reus securus est.*

26 *Petionis libellus qui causam non continet reijcitur.*

27 *Debitũ præcedere requiritur, vt constitutum locum habere possit.*

28 *Si debitũ aliqua possit exceptione prætoria elidi constitui non potest.*

29 *Reconuẽtio intra dies 20. opponẽda est.*

30 *In actoris, & rei libello oportet, vt adsit clausula conclusionis.*

31 *Actori libelli responsorij rei copia exhibenda est.*

32 *Sex dies actori conceduntur ad respondendum libello responsorio rei, à die notificationis libelli connumerandos.*

33 *Si actor iurauerit instrumẽta se de*

nouo inuéniſſe vltra ſex dies audiri debet.

34 *Si actor re conueniatur habebit nouem dies ad reſpondendū reconuentioni cum exceptionibus.*

35 *Libellus replicationis actoris Hiſpano ſermone confectus.*

36 *Clauſula quæ apponitur in libello, ſcilicet, No ſon dichas por parte, ni contra parte, en tiempo y forma, hodie poteſt eſſe magni momẽti, & vtilitatis.*

37 *Copia libelli replicationis præbenda eſt reo.*

38 *Reus intra ſex dies tenetur reſpõdere libello replicationis.*

39 *Reus iurans ſe inſtrumenta de nouo inueniſſe auditur etiam vltra ſex dies.*

40 *Copia ſimplex ſine die, & menſe, & anno vnicuique parti eſt præſtanda.*

41 *Libellus duplicationis rei Hiſpano ſermone confectus.*

42 *Per clauſulā, Nouatione ceſſãte negãdo lo prejudicial, &c. Videtur quis recedere à qualibet erronea confeſſione.*

43 *Iure communi cõceſſa erat triplicatio, & quadruplicatio.*

44 *Regio iure duplicatio tantum permiſſa eſt.*

45 *Poſt duplicationem portectã, ipſo iure, abſque partium petitione cõcluſum cenſetur in cauſa.*

Septimum Tempus.

Obijciẽdi exceptiones peremptorias.

1 EXceptio perẽptoria, ſeu incidens dicitur illa, quæ itus actoris in totũ perimit iuxta text. in §. appellantur, Inſtitut. de excep. & ſecundum Guidonem Papã, conſ. 24 num 4. Caſſaneum conſ. 9. n. 75. Lancelotũ in ſua practica, c. 9. de prætore, §. 2. de officio prætoris in cauſis ciuil. Rubrica de exceptione, nu. 11. Marantã de ordine iud. 6. part. membr. 9. num. 11. Damhauderium, c. 136. in praxi, & Rebuffum in tracta. de exceptionibus, num. 25. & eſt ordinatio Luſitanorum, libr. 3. titul. 38. in

2 princ. Et ex his exceptionibus tres appellãtur litis finitæ, nẽpè, exceptio iuſurandi, tranſactionis, & rei iudicatæ: dicunturque litis finitæ, quia inductæ ſunt ad hoc, vt finem litibus imponant ſecundum Doctor. communiter in l. fratris, & ibi Riminald. nu. 1. C. de tranſact. Et de exceptione iuris iurandi, loquitur text. in l. 1 ff. de iure iurand. de exceptione vero tranſactionis loquitur tex. in dict. l. fratris, & ibi Decius nu. 1. Et de exceptione rei iudic. agit text. in l. 1. ff. de re iudic. & tradit Bart. in l. nam & poſtea, ff. de iure iurand DD. in c. 1. de litis conteſtatione, in 6. Et his tribus exceptionibus litis finitæ addit quartam Maranta vbi ſuprà, nempe exceptionem præſcriptionis, de qua in l. fin. & ibi Bart. ff. pro ſuo. Alias ſex addit Bald. in l.

3 poſtquam liti, C. de pact. Quæ exceptiones litis finitæ dupliciter conſueuerunt obijci propterea, quod dilatoriæ, & perẽptoriæ ſunt, & ita aliquando opponuntur in vim dilatoriarum, vt putà cum opponuntur ante litem conteſtatam, quo caſu litis ingreſſum, & proceſſum impediũt, vt probat tex. in c. 1. de litis conteſtatione in 6. tradit Ioannes de Amicis conſil. 48.

4 num. 1. 6. 8. & 12. & conſ. 63. nu. 2. Cumanus conſi. 39. nu. 5. aliquando verò oppenuntur in vim peremptoriarum, vt putà cum poſt litem conteſtatam opponuntur, & tũc ad merita cauſę obijci cenſentur, vt ius agentis perimant: & de eis cognoſcit iudex, non tamen ſuper eis pronuntiat: quia virtualiter cenſetur de eis pronuntiaſſe, pronuntiando ſuper cauſa principali in diffinitiua ſententia, ſecundũ glo. magiſtram in c. 1. de ordine cognit. Bald. in d. l. poſtquam liti. colu. 2. Alexand. & omnes in d. l. nam & poſtea, Ripam in l. ſi inſulam, nu. 79. ff. de verborum obliga. Quæ exceptiones quoties requirunt altiorem indaginem, nempè quando non ſunt liquidæ, nec de facili liquidari poſſunt, vt

5 declarant Bald. & Alexand. in l. 4 §. condemnatũ, ff. de re iudic. ſi opponãtur ante litem conteſtatam non impediunt ingreſ-

ſum litis, ſed iudex eas reſeruat ad merita cauſæ, & ad vlteriora procedit, niſi opponens offerat ſe incontinenti probaturum eas: nã tunc impeditur litis ingreſſus, ſecũdũ Bart. in l. ille à quo, §. ſi de teſtamẽto, ff. ad Trebel. & libellus in opponendis perẽptorijs ante litis cõteſtationẽ ad impediendũ ingreſſum erit formãd⁹ modo ſequẽti.

6 GEronymo, vezino de la ciudad de Zamora: parezco ante V.m. y digo, que no eſtoy obligado à reſponder à la demanda contra mi pueſta por parte de Pedro, vezino deſta ciudad, en que en efecto me pide tal coſa: cuyo tenor auido por inſerto, digo que la dicha demanda no es pueſta por parte, ni contra parte, en tiempo, ni en forma: carece de relacion verdadera, y que V. m. me deue dar por libre. Porque al dicho aduerſo le obſta la excepcion de tranſaction ſobre eſta miſma cauſa, la qual le opongo in vim dilatoriæ, vel peremptoriæ, como mas aya lugar de derecho, para impedir el ingreſſo, y progreſſo deſta cauſa, y para hazer ceſſar el orden deſte juyzio, y me ofrezco luego incontinenti à prouar la dicha excepcion, no me ofreciendo à ſuperflua prouança: porque pido à V. merced, que auida ſumaria informacion de lo dicho, me abſuelua deſte juyzio, condenando en coſtas al dicho aduerſo; ſobre que pido juſticia, y coſtas, y el oficio de V. merced imploro: y ante todas coſas pido deuido pronuncia miẽto ſobre eſte articulo, y juro en forma de derecho, que eſta excepcion no pido de malicia, &c.

7 ET intellige, quòd quando reus opponit exceptionem peremptoriam in vim dilatoriarum ante litem conteſtatam, ad impediendum litis ingreſſum, & ſuper ea recipiũtur teſtes, & in ea ſuccubuit, quòd poterit poſt litem conteſtatam eandem apponere in vim peremptoriæ ad merita cauſæ, & nouos teſtes ſuper ea producere, iuxta tex. in cap. veniens. 2. de teſtib.

8 Quando verò prædictæ tres exceptiones litis finitę, & reliquæ, quarũ exemplo ſubnectit Aſinius in praxi, §. 13. cap. 6. & Marant. 6. par. memb. 9. n. 11. opponũtur in vim peremptoriarum ad merita cauſæ, obijci debent poſt litem cõteſtatam, vſque ad ſentẽtiam diffinitiuam, & non poſt, vt probatur in l. peremptorias, vbi Bald. & alij, C. ſentent. reſcindi non poſſ. & Bertrandus conſil. 75 nu. 4. volu. 1. Decius in Rub. C. de edendo, nu. 6. Imola, & omnes

9 in cap. exceptionem, extra, de excep. Sunt tamen aliquæ exceptiones peremptoriæ, quæ poſt diffinitiuam opponi poſſunt, de quibus agit Maranta in d. membro 9. num. 17. & nos dicemus infrà in Duodecimo Tempore: in Luſitania verò reus tenetur opponere exceptiones peremptorias poſt litem conteſtatam, & intra decem dies illas probare, vt in libr. 3. Ordin. titu. 38. in prin. De iure huius regni debet eas opponere reus poſt litem conteſtatam intra 20. dies, vt probat text. in l. 1 titul. 5. libr. 4. recopil. quo termino elapſo reus non poterit eas opponere, niſi cum iuramento aſſerat, eas de nouo emergiſſe, vel nouiter ad ſuam notitiam veniſſe, & ſimul iudex de-

11 terminet admittendas eſſe: & ſi reus non probaberit dictas exceptiones intra terminum ei à iudice conceſſum ad eas probandas in expenſis condẽnandus erit arbitrio iudicis, vt probat d. l. 1. Quæ tamen limitanda erit ex traditis per Rodericum Suarez in l. poſt rem iudicatam, in declaratio-

12 ne l. Regni, §. pro euidentia, nu. 40. ff. de re iud. Rurſus, ſi reus viderit aliquod ius ſibi cõpeteret aduerſus actorem, tenebitur intra dictos viginti dies proponere reconuentionem, vel mutuam petitionem: & ſi exceptiones aliæ, vel reconuentiones

13 fuerint eius qualitatis, quod probari debeant per inſtrumenta, debebit illa porrẽgere ſimul cum exceptionibus, & reconuentio-

uentionibus, si verò per testes sint probande, iurare debet, se testes ad hoc habere.
14 Cæterùm si dixerit, probandas esse per testes, & instrumenta, tenebitur producere instrumenta intra dictos viginti dies: quibus transactis, non debent per iudicem admitti, nisi reus iurauerit solemniter, instrumenta de nouo fuisse reperta, nec anteâ se
15 potuisse illa producere. Hæc praxis præscribitur à dict. l. 1. tit. 5. lib. 4. recopil. cæterùm si obijciens exceptiones peremptorias fuerit minor, ciuitas, Ecclesia, collegiũ vel vniuersitas, vel alia quæcunque persona, cui de iure competat restitutio in integrum, transactis illis 20. diebus poterit hãc restitutionem petere, & sibi erit concedẽda semel cum denegatione alterius restitutionis concedendę, dummodo illam petat ante conclusionem causę ad diffinitiuam. Si verò fuerit persona, cui prædicta
16 restitutio non competat, publicatis attestationibus non poterit obijcere aliam exceptionem in prima instantia ad hoc vt super ea probatio admittatur, nisi per confessionem partis aduersæ velit eam probare, ita disponit l. 5. titul. 5. lib. 4. recopil. & in l. 6. eiusdem, titul. & libr. præscribitur pœna contra minorem petentem restitutionem, ad obijciendas nouas exceptiones, publicatis atestationibus, si eas nõ probauerit. Et quando reus obijcit prædictas exceptiones peremptorias respondet directè ad petitionem principalem actoris, modo & forma sequenti.

Libellus responsorius rei ad petitionem actoris, cum exceptionibus peremptorijs, & reconuentione.

17 GEronymo, vezino de la ciudad de Zamora, como mejor aya lugar de derecho parezco ante V.m. respondiendo à vna demanda contra mi puesta por parte de Pedro vezino desta ciudad de Salamanca, en que en effecto me pide cien ducados, que dize le estoy obligado à pagar, por razon de que deuiendoselos vn Iuan vezino desta dicha ciudad, yo me le constituy por pagador de la dicha deuda, segun y que mas largamente en su demanda se contiene, cuyo tenor auido à qui por repetido, y à el me refiriendo. Digo que justicia mediante V.m. me deue absoluer y dar por libre de la dicha demanda, y de lo en ella contenido, condenando en costas à la parte contraria. Lo qual assi pido, y V.m. deue hazer por lo siguiente. Lo primero, por todo lo general que se suele dezir y alegar que he aquí por expresso: y porque la dicha demanda no es puesta por parte, ni contra parte, tiempo, y forma, carece de relacion verdadera en todo y por todo: y por tal la niego, affirmandome en la contestacion por mi fecha. Lo otro, porque niego estar yo obligado à pagar al dicho aduerso los dichos cien ducados, ni tal con verdad se prouarà. Lo otro, porque el dicho Iuan, al tiempo que el dicho aduerso dize me constituy por su pagador, no le deuia cosa alguna, y si algo le deuia fue mucho tiempo despues de quando dize que yo me constituy por su pagador, y assi no le cõpete à la parte contraria la action que menos bien ha intentado. Lo otro, porque caso no confessado que lo susodicho cessara, que no cessa, V.m. sabra que el dicho aduerso auia hecho pacto y concierto con el dicho Iuan de no le pedir la di-

cha deuda, y assi le obsta la excepcion pacti de non petendo, y por el consiguiente à mi en su nombre, la qual opongo al dicho aduerso in vim peremptoriæ. Lo otro, porque aũque no huuiera lugar lo arriba dicho, que si ha, el dicho aduerso me està obligado à pagar dozientos ducados que le prestè, de los quales me hizo escritura de obligaciõ, y el plazo de la paga es passado, como cõsta desta escritura publica de obligaciõ, de la qual hago presentaciõ en lo q̃ haze, ò hazer puede en mi fauor, y no en mas, ni aliende, con el juramento y solenidad necessario, &c. Los quales le pongo por reconuencion mutua petition, ò nueua demanda, ò como mas aya lugar de derecho. A V.m. pido que por su sentencia que en tal caso lugar aya, le condene à que me los de y pague por todo remedio y via executiua: Por lo qual, y lo que mas en mi fauor haga, pido à V.m. segun y como de suso pedido tengo: y en lo necessario el oficio de V.m. imploro, pido cumplimiento de justicia, y las costas protesto, y jũro à Dios y à esta † que estas excepciones y reconuencion no pongo de malicia, &c.

Expositio huius libelli responsorij.

18 DIximus, (Geronymo, &c.) quia in isto libello responsorio nomẽ actoris, & rei apponi debet, sicut in libello principali actoris, diximus supra in quarto tẽpore: nam in obijciendis exceptionibus
19 efficitur actor, iuxta tex. in l. 1. & 2. ff. de excep. quod enim licet actori, licet reo, vt in l. non debet. ff. de regul. iur.

20 Diximus, (Respõdiendo à vna demãda
21 en que en efecto dize, &c.) Ista clausula cõtinet narrationem petitionis actoris: quæ narratio fieri debet summarie ad petitionem actoris se referendo per illa verba, Se
22 gun, è que mas largamente, &c. ex natratione enim simpliciter facti resultat exceptio competens reo, secundum Bart. n. 5.
23 & 6. in l. 1. ff. de except, vbi num. 7. concludit, exceptionem non in genere, sed in specie proponendam esse, idem firmat Felin. in c. pastoralis, col. 5. de except. & in c. cũ ordinem, de rescr. col. 7. versi. Prima declaratio, & versic. Sexta declaratio.

Diximus (No es puesta por parte, &c.) quia petitio forsan proposita fuit ab aliquo non habente legitimam personam standi in judicio, vt puta à procuratore non habente mandatum, vt in l. procuratorem, ff. de procur. l. 3. titul. 2. libr. 4. recopilation. vel ab alijs, de quibus diximus in quinto Tempore, numer. 13. & 83.

24 Diximus (Ni contra parte, &c.) nam si petitio non fuit proposita à parte, sequitur, quòd nec contra partem, cum sint correlatiua, & ex vi correlatiui posito vno, reliquum censetur positum: vt inquit glo. in Clem 1. verbo, Æternaliter, de Summa Trinit.

25 Diximus (En tiempo, &c.) ratione præscriptionis, qua tutus esset reus, vt in titul. C. de præscrip. 30. vel 40. annor. & plures casus præscriptionis congerit Mõtaluus in l. 7. titul. 11. lib. 2 For. in glo. 1. & vide per Couarru. in regula possessor. de regul. iur. in 6. Apponitur etiam ista clausula ad excludendam intentionem actoris, si forsan ante tempus intentauit actionem contra tex. in §. plus autem, Institut. de action. & in capit. vnico, de plus petition.

26 Diximus (Nisi forma, &c.) quia si libellus petitionis nõ continet causam, vel in eo deficiat aliquid ex substantialibus, de quibus diximus in Quarto Tempore, reijciẽdus erit. Et omnes supradictæ clausulæ frequenter, & semper apponuntur in quolibet libello responsorio: deinde in specie adijciũtur exceptiones reo cõpetentes aduersus actore per illa verba, Lo otro, &c.

Et in

27 Et in presenti libello exempli gratia apposuimus illam exceptionem, quod debitum non præcesserat, quia ad hoc vt actio de cõstituta competat, requiritur, q̃ post debitum contractũ constitutor se obliget, vt in l. 1, §. debitum, & §. fi. ff. de cõsti. pecu. Deinde fuit apposita alia exceptio pacti de nõ petendo, facti ab actore in fauorẽ primi debitoris: adhoc enim vt actio de
28 constituta pecunia cõpetat, primũ debitũ elidi non debet aliqua exceptione à iure prætorio inducta, vt probat tx. in l. quod si marit⁹, & ibi gl. ff. de cõsti. pec. Fuit præterea apposita alia clausula, scilicet, como cõsta desta escritura, de que hago presentacion en lo que haze, ò hazer puede en mi fauor, y no mas, ni aliende: quoniam contra producentẽ instrumentum verba eius sunt interpretanda iuxta tex. c. cum olim, de cenſib. notat gl. in c. præsentium, verb. poteſtatus, de teſtib. Tradunt Decius in c. cum venerabilis, n. 22. de excep. & Barba. in conſi. 53. fol. 104. col. 7. ac proinde ponitur prædicta clausula, cum per illam fiat proteſtatio, q̃ producens instrumentũ intendit illud producere solummodo in partibus pro se facientibus, in quo casu supra dicta concluſio ceſſat, secundum DD. relatos à Decio vbi supra, quo in loco ponit contra cautelam, ad hoc, vt prædicta clausula non proſit ponenti illam, nempè, q̃ aduersarius dicat, se velle vti prædicto instrumẽto, non obstãte proteſtatione producentis. Optima tamen cautela eſt expartè producentis, vt semper producat instrumentum, cũ prædicta clausula proteſtationis, & ita quotidie in praxi fit, quoties instrumentum aliquod producitur: sit etiam cautus ille contra quem producitur, vt cõtra dicat proteſtationi. Fuit etiam apposita
29 clausula reconuentionis, quæ quando reo competit, intra illos viginti dies apponi debet, vt in l. 1. tit. 5. lib. 4. recop. Et plura de reconuentione inuenies apud Maran. de ordi. iud. 4. p. in 6. diſt. iudiciorum.

30 Diximus (por todo lo qual, &c.) quia per hæc verba ponitur clausula concluſionis, quæ sicut in libello actoris requiritur, ita & in libello rei secũdũ glo. in l. 11. verbo videtur, ff. de excep. & notat ibi Bart. n. 5. & etiam praxis obſeruat, tametsi Bart. & alij in d. l. 1. ff. de excep. oppoſitũ teneãt.

31 Poſtquã iste libellus reſpõſorius productus fuerit à reo, iudex mãdat copiam eius actori exhiberi, vt firmat Bar. l. 1. §. 1. n. 7.
32 ff. de eden. & nos diximus ſupr. in 4. Tempore, num. 60. & tũc actor habet ſex dies cõnumerãdos à die notificationis illius libelli ad reſpondendum exceptionibus in dicto libello contentis, ad replicandum & 33 producẽda ſua inſtrumẽta ſuper illis. Quibus ſex diebus trãſactis, actor amplius nõ poterit ſua inſtrumẽta producere, niſi cũ iuramento, quod de nouo venerunt in eius notitiã: quo caſu actor poterit illa producere vſque ad ſententiam interlocutoriam probationis. Et ſi in libello reſponſorio rei, fuerit apposita reconuentio aduerſus actorem, tunc actor habebit nouem
34 dies ad reſpondendum, & obijciẽdas ſuas exceptiones, & producenda ſua inſtrumẽta. Ita diſponitur in l. 2. tit. 5. lib. 4. recopil. quam diſpoſitionem ſtylus forenſis non recipit, ſed in quacunque parte litis, vſque ad concluſionem cauſę inſtrumenta, tam ab actore, quàm à reo producta admittit, iuxta diſpõſitionem iuris communis in capit. cum dilectus, extra, de fide inſtrum. quam praxim & ſtylum refert Couar. in pract. quæſt. c. 20. num. 8. immo ex iuſta cauſa poſt concluſionem admitti, vt reſoluit Maran. de ord. iud. 6. p. actu. 7. nu. 27. Dũmodo producens iuret nouiſsimè fuiſſe reperta, nec antea in eius notitiã veniſſe, ita cũ Bar. & cõmuni reſoluit Coua. vbi ſu. aſſerens, apud Regia tribunalia nil frequẽtius recipi, quã hãc cõmunẽ Bart. admonet tamen ipſe iudices, q̃ cautè inſtrumenta admittant poſt concluſionem in cauſa, aſſerens, facilius poſſe admitti, quãdo concluſum eſſet in cauſa, in qua poſt illam ſentẽtiã nõ eſſet locus appellationi, vel ſupplicationi, ego vero crederẽ; quod ſi in foro ſæculari, in quo leges Regiæ ſunt obſeruandę oppoſita fuerit exceptio de l. 1. tit. 2. & l. 2. tit. 5. lib. 4. recop. in quibus intra certum terminum ſtatuitur, inſtrumenta eſſe producenda, & non vltra, tunc pars producens tenebitur articulare, & probare ſtylum hunc contrariũ illis legibus per decẽnium eſſe inductum, aliàs prædictæ leges Regiæ nouæ Recopilationis eſsẽt obſeruandæ, iuxta notata ab Imola & Felino in c. 1. de tregua & pace: nam qui ſtylum contrarium allegat illum probare debet ex notatis à nobis ſupra in 5. annota, n. 32. Et hinc eſt, q̃ quãdo inſtrumẽta producũtur ab alia parte, iudex reſpondet, q̃ habet pro productis, & quod in proceſſu ponantur (Saluo iure impertinentium, & non admittendorum, &c.) vel dicit (Admitanſe en quanto ha lugar de derecho.)

Et ita semper iudex respondere debet, vt ius saluum partibus remaneat, opponendi dictam exceptionem: & iuxta hanc resolutionem sunt intelligenda, quæ diximus supra in 4. Tempore, numer. 58. & in isto Tempore num. 14. & supra dicta replicatio actoris est per quam resoluitur exceptio, & ius rei, vt probatur in prin. instit. de replicat. & in l. 1. & l. ante pen. ff. de except. & notãt Ioa. Andr. & omnes in c. 1. de except. in lib. 6. Et libellũ replicationis ab actore producẽdũ forma bis modo seq.

Libellus replicationis Actoris ad libellum rei.

35 PEdro, vezino desta ciudad, en la causa con Geronymo, respondiendo à vn escrito de excepciones presentado por la parte aduersa, en que en efecto dize no estar obligado à darme cosa alguna, por quanto al tiempo que se me constituyò por pagador de la dicha deuda el dicho Iuan no me deuia nada: y porque entre mi, y el dicho Iuan auia auido pacto y concierto de que no le pediria cosa alguna, antes dize deuerle yo à el dozientos ducados que me empreſtò, y dellos me pone reconuencion, segun y que mas largamente se contiene en el dicho su escrito, cuyo tenor auido aqui por inserto, y à el me refiriendo. Digo, que sin embargo de las excepciones y defensiones por el dicho aduerso alegadas, V.m. deue hazer segun y como por mi es pedido, assi por lo por mi dicho y alegado, como por lo siguiente. Lo primero, porque las dichas excepciones no son dichas por parte, ni tiempo y forma, no consisten en hecho, ni han lugar de derecho, son friuolas, y no verdaderas, y tales, que no deuen ser admitidas, y assi las niego. Lo otro, porque niego, que el dicho Iuan no estuuiesse obligado à pagarme los dichos cien ducados antes, y al tiempo que el dicho aduerso se me cõstituyò por pagador dellos: porque V.m. sabra, q̃ yo empreste al dicho Iuan los dichos cien ducados por el mes de Março proximo passado deste presente año, y el dicho aduerso se me cõstituyò por pagador dellos à principio del mes de Mayo proximo passado deste dicho año. Lo otro, niego el pacto y concierto que alega: y si algun concierto huuo, seria sobre otros cié ducados que el dicho Iuan me deuia de vna heredad que le vendi. Lo otro, niego que yo deua al dicho aduerso los dozientos ducados que pone por reconuencion, porque caso que me los empreſtasse, se los tengo pagados, y recebida carta de pago del, como consta desta escritura publica que hago presentacion con el juramento, y solenidad necessaria, &c. Por lo qual, y lo que mas en fauor mio haga, à V. m. pido, segun, y como pedido tengo: y en lo necessario el oficio de V.m. &c. Y pido justicia y costas, y negando lo prejudicial, nouatione cessante, concluyo, &c.

Circa

36 CIrca ſupradictum libellum eſt aduertendum, quod illa clauſula (No ſon dichas por parte, ni contra parte, en tiempo, ni en forma, &c.) hodie poteſt eſſe magni momenti, attenta diſpoſitione l. 10. tit. 17. lib. 4 recop. qua ſtatuitur, cauſas terminandas eſſe ſola veritate attenta, nec proceſſus eſſe annullandos, quamuis ſubſtantialiâ ordinis iudiciarij fuerint omiſſa, niſi à parte aduerſa fuerit oppoſita exceptio ordinis iudiciarij non ſeruati, & petitum fuerit, quod ordo iudiciarius ſeruetur, nam ſi exceptiones non fuerint oppoſitæ tempore debito, & in eis opponẽdis non fuerit ſeruatus ordo iudicij à legibus huius Regni requiſitus, videtur, quod veniant annullandæ, cum per prædictã clauſulam implicitè oppoſita exceptio ordinis non ſeruati cenſeatur, ita in ſimili reſoluit Didacus Perez in l. fin. titu. 4 lib. 3. Ordin. in gloſ. penul. loquens de clauſula (Peto iuſtitiam) Ego vero exiſtimo, per prædictas clauſulas non eſſe annullandos proceſſus ex eo quod ſubſtantialia ordinis iudiciarij in eis fuerũt omiſſa, nam nõ ſufficit à parte prædictam exceptionem opponi, & peti implicitè, ſed neceſſe eſt, quod explicitè, & expreſſe pars petat nominatim, in quibus ſubſtãtialia iudicij debeant obſeruari, vt conſtat ex verbis l. 10. ibi: declarandolas, &c.

37 Poſtquam iſte libellus replicationis actoris fuerit obſtatus iudici, copia eius exhibẽda eſt reo, qui habet alios ſex dies à die notificationis ad reſpondendum huic libello replicationis, & ad duplicandum ſuper exceptionibus ab actore in illo libello allegatis, & ad producẽda ſua inſtrumẽta ſuper ſua duplicatione. Et tranſactis illius ſex diebus, reus deinceps non poterit producere ſua inſtrumenta, niſi cum iuramento affirmet de nouo in ſuam notitiam peruenisſe, quo caſu reus vſque ad ſententiam diffinitiuam poterit ſua inſtrumenta producere, hanc praxim præſcribit dict. l. 2. titul. 5. lib. 4 recop. Et eſt aduertendum, quod eodem die quo inſtrumenta fuerint producta, tam ab actore, quàm à reo, temporibus ſibi permiſsis, copia ſimplex ſine die, menſe, & anno vnicuiq; parti erit danda, niſi aliqua ex partibus cum iuramento afferat, ſe velle inſtrumenta partis aduerſæ de falſo redarguere: nam tunc originaliter, ſecundum Specul. titu. de inſtrum. editione, §. videndum, nu. 13. & Bart. l. 1. §. 1. num. 6. ff. de edẽd. erunt ſibi oſtendenda. Idem firmat gloſ. in §. item verborum, verbo, toto die. Inſtit. de inutilib. ſtipula. & Salicet. nu. 4 & Bald. n. 2. in l. fi. C. de fide inſtru. & ita diſponit l. 3. tit. 5. libr. 4. recop. & libellus duplicationis rei concipiẽdus erit forma ſeq.

38

39

40

Libellus duplicationis Rei ad replicationem Actoris.

41 GEronymo, vezino de la ciudad de Zamora, en la cauſa con el dicho Pedro, en reſpueſta de vna replica de razones por el dicho aduerſo preſentada, en que dize, que ſin embargo de mis excepciones ſoy obligado à le pagar los dichos cien ducados, que menos bien me pide, à cuyo tenor me refiriendo: Digo, que toda via de juſticia V. m. me deue dar por libre de lo que el dicho aduerſo me pide, y en eſta cauſa hazer ſegun, y como por mi es pedido: y à las razones de ſu replica ſe ſatisfaze por lo ſiguiente. Lo primero, que en lo que dize, que yo me conſtituy por pagador del dicho Iuan al principio del dicho mes de Mayo, no pudo ſer: porque à aquel tiempo, y muchos dias antes, y deſpues, yo no eſtuue en eſta ciudad, y aſsi no me le pude obligar. Lo otro, porque à aquel dicho tiempo ya el dicho aduerſo auia aueriguado, y fenecido ſus quentas con el dicho Iuan de todos los

dares

dares, y tomares que entre ellos auia auido, hasta aquel dicho tiempo, y de cierto alcance que el dicho aduerso le hizo, huuo pacto y cōcierto de nō se los pedir jamas: en el qual concierto se incluyeron los dichos cien ducados que agora me pide. Lo otro niego que me aya pagado los dichos dozientos ducados que le empreste, ni que yo le aya dado carta de pago, y la escritura que dello presentò no es autentica, ni verdadera, y ansi la redarguyo de falso ciuilmente, è juro à Dios, y à esta Cruz † que esta redargucion no hago de malicia, porque pido à V. m. segun pedido tengo, y en lo necessario el oficio de V. merced imploro, pido cumplimiento de justicia, y costas, y negando lo perjudicial, nouatione cessante, concluyo en el articulo que conclusion requiere, &c.

42 DIximus, tam in libello replicationis Actoris, quàm in libello duplicationis rei, (nouatione cessante, negando lo perjudicial, &c.) quia clausula ista erit apponenda in quolibet horum libellorū, cum sit valde vtilis, & magni effectus: nā si aliquid præjudiciale fuerit appositum in libello aduersarij, quod in specie non fuerit negatum, vel si ab ipsomet producente aliquid per injuriam, vel errorem in suo libello dictum fuerit, quod damnum eidem inferret per prædictam clausulam videtur illud reuocare, & recedere à sua confessione per errorem facta, vt in l. error. C. de juris, & facti ignoran. & in l. non fatetur, ff. de confessis, & in cap fi. extra, de confessis.

43 Diximus etiā in vtroq; libello replicationis, & duplicationis (concluyo en el articulo, &c.) nā licet de iure communi dabatur triplicatio, & quadruplicatio, iuxta tex. in

44 l. 2. ff. de excep. & in princip. institu. de replic. tamē de iure huius Regni solummodo datur replicatio, & duplicatio, & ita neutra pars porrigere potest vltra duos libellos: actor nempè libellum petitionis principalis, & libellum replicationis, reus verò libellum responsorium ad petitionem actoris, & libellum duplicationis, & deinceps nullus alius libellus, nec petitio erit admittenda, sed statim causa habetur pro conclusa ad probationes recipiendas, sine aliquo

45 actu conclusionis etiamsi per partes non concludatur, iuxta tex. in l. 2. titu. 1. libr. 4. Recopilationis & in l. 9. titulo 6. libro 4. recop. & in l. 4 in fine, tit. 15. l. b. 2. recopil. In Lusitania verò quot libelli ab vtraque parte produci possint, disponit ordinatio Lusita. l. 3. tit. 15. §. 12. Ac ideo iudex statim proferet sententiam interlocutoriam, per quam partes ad probationem recipit, & interrogatorijs, & articulis postmodum à partibus productis, si in vim positionum ponantur ad inuicem per partes, tunc iudex eis præcipere debet, quod iuramentū calumniæ præstetur, & positionibus respondeatur, vt disponit l. 1. tit. 6. lib. 4 recopil. tamen quia positiones ponuntur post quam iudex recipit partes ad probationē, de qua re profert sententiam interlocutoriam, & in termino probatorio positiones ponuntur, ideo prius videndum erit de octauo Tempore.

Ex octauo Tempore.

SVMMARIA.

1 *IVdex intra sex dies interlocutoriā sententiam poferre tenetur, per quā recipiat partes ad probationem.*

2 *Iudex à parte requisitus, vt intra sex dies sententiam interlocutoriā proferat, si faceret neglexerit, pœnam quinquaginta mille diporum substinebit.*

3 *Probatio est alicuius rei per argumenta ostensio.*

4 Probationum ſpecies ſunt ſex, ad quas cæteræ rediguntur.

5 Plena & legitima probatio eſt illa, quæ fit aut per inſtrumentum, aut per duos teſtes.

6 Efficatior eſt probatio teſtiū, quā inſtrumentorum.

7 Inſtrumentum per duos teſtes reprobari poteſt.

8 In litibus exercēdis parem authoritatem habent teſtes, & inſtrumenta.

9 Ad reprobationem inſtrumenti duo teſtes non ſufficiunt.

10 Plures ſunt caſus, in quibus duo teſtes non ſufficiunt.

11 Vox vnius, vox nullius eſt.

12 In aliquibus caſibus dictū vnius teſtis fidem facit.

13 Iudex multitudinem teſtium refrænare poteſt.

14 Regio iure numerus teſtiū taxatus eſt vſq; ad triginta, & in Luſitania vſque ad viginti.

15 Hodierno ſtylo duodecim tātum teſtes in quolibet articulo recipiūtur.

16 Teſtes per iudicē cōpelli poſſūt, vt ad teſtificandum veniant.

17 Teſtis qui ſe ingerit ſuſpectus cenſendus eſt.

18 Teſti precibus adducto magna fides adhibetur.

19 Teſtis non precibus, ſed pretio corrumpitur.

20 Poteſt pars teſtem inſtruere de his quæ dicturus eſt.

21 Centum requiſita debet iudex in teſtibus conſiderare, vt eis fidem adhibeat.

22 In cauſis pecuniarijs vnica tantum dilatio olim ad probandum dabatur.

23 Tres dilationes, & nō plures poteſt concedere iudex.

24 Quartam dilationem iuris ſolemnitate ſeruata poteſt iudex concedere.

25 Si pars renunciet productioni teſtium amplius non auditur.

26 Si pars ignoret alios habere teſtes, etiamſi productioni teſtium renūciet, audiri poterit.

27 Regio iure ſi pars renūciaucrit teſtium productioni, auditur alios producendo.

28 Poſt didiſcita teſtificata nō recipiuntur alij teſtes.

29 Regio iure, omnes tres dilationes ſub vna conceduntur, & nō ſucceſſiuè.

30 Arbitrio iudicis taxari debet dilatio.

31 Iure communi dandæ ſunt in criminalibus duæ dilationes accuſatori, & reo tres.

32 Termini probatorij varij iudicantur.

33 Termini probatorij ſunt arbitrarij, ac propterea reſtringi poterūt, ſeu prorrogari.

34 Iure Regio iudices nō poſſūt prolōgare terminos probatorios vltra octuaginta dies, quādo fieri debet probatio aquende los puertos.

35 Quādo probatio fieri debet allēde los puertos, terminus probatorius tantum poteſt vſque ad centum & viginti dies prorrogari.

36 Ex cauſa bene poteſt iudex termi-

num

num probatorium coarctare.

37 Quãdo probatio fieri debet vltra mare, aut extra regnum, possunt petere partes terminũ vltra marinum.

38 Sex menses assignantur in termino vltramarino, & quæ requirãtur, vt concedi debent sermone Hispano traditur.

39 Si probatio fieri debeat apud Indos, nõ terminus vltra marinus, sed dilatio ordinaria vnius anni peti debet.

40 Si terminus probatorius in prima instãtia petitus nõ fuerit, in causa appellationis exigi poterit.

41 Libellus petitionis termini vltra marini sermone Hispano conceptus.

42 Respõsio iudicis ad petitionem termini vltra marini.

43 Pars producit testes ad testificandũ super petitione termini vltra marini.

44 Sẽtẽtia iudicis interlocutoria, qua præcipitur parti petenti terminũ vltramarinũ, vt pecũnias deponat ad persoluendas sportulas, & pœnam.

45 Probatio facta, nulla dilatione à iudice assignata, valida est, & tenet.

46 Elapso termino à iudice assignato non possunt amplius testes recipi.

47 Testes ante elapsum terminũ producti, & iurati possunt etiam eo elapso examinari.

48 Si dilatio assignetur à iudice, testes intra dilationem debent iurare, & examinari, aliàs non admittuntur.

49 Post testiũ publicationem non potest testis examinari.

50 Impertinẽtes, & superfluus probationes iudex admittere nõ debet.

51 Si iudex admisserit probationẽ cũ hac clausula, saluo iure impertinẽtium, & nõ admittendorum, euitabit pœnam, l. 3. tit. 12. par. 3.

52 Testis qui alias non debuit ob eius infamiam examinari, si examinatus fuerit, ad torturam fidem facit.

53 Si apponatur clausula, saluo iure nõ admittendorũ, & testis fuerit examinatus, qui aliàs examinãdus non erat, nullam, nec ad torturam fidem faciet.

54 Testes nisi parte citata recipi non debent.

55 In crimine sodomiæ testes etiã parte non citata recipi poterunt.

56 Ex partiũ cõuẽtione etiam parte nõ citata testes recipi possunt, & in alijs casibus remissiuè.

57 Intra sex dies sunt obijciẽdæ exceptiones testibus.

58 Quando pars aduersa præsens est testium depositionibus, statim in termino probatorio negotij principalis exceptiones eis opponere debet.

59 Exceptio, quòd testis fuit numis corruptus opponi potest intra sex dies, siue præsens, siue absens pars inueniatur.

60 Pars cũ præsens est ad testiũ depositiones protestari tenetur suas exceptiones saluas fore, vt postea eas intra sex dies probare possit.

61 Articulus est pars intẽtionis, continens id quod quis probare intẽdit

per

per testes aut scripturas.

62 Articuli multum differunt ab interrogatorijs.

63 Forma interrogatorij ex parte actoris sermone Hispano.

64 Caput in quolibet interrogatorio poni debet, vt iudici & tabellioni cōstet, illud esse ad instructionem testium.

65 Testes debent cognoscere personas litigantiū à quibus, & cōtra quos producuntur.

66 Quando factū sumit effectum ex persona tantum vnius litigatoris sufficit vt testis eundem tantū cognoscant.

67 Constitutum debet præcedere debitum.

68 Vt actio de constituta pecunia locum habere possit, necessariū est, vt principale debitum nulla possit exceptione elidi.

69 Fama publica tantum inducit semiplenam probationem.

70 Fama publica iunctis alijs adminiculis, & vno teste plenam probationem inducit.

71 Positio est pars intentionis, continens id super quo quis petit ab aduersario responderi.

72 Prius sunt faciēdæ positiones, quā articuli proponendi.

73 Hodie positiones, & articuli simul concipi & formari debent.

74 Si pars aduersa aliquem articulorum confiteatur, articulus conuertitur in positionem.

75 Pars debet positionibus respondere per verbum, nego, aut per verbum, confiteor.

76 Responsio debet esse clara.

77 Pars non potest positionibus respōdere per verbum, credo, vel non credo, quia positiones fiūt ad inducendam certam probationem.

78 Verbum, credo, regulariter nō probat.

79 Positionibus, sic responderi nō potest, Nego narrata prout narrantur: sed simpliciter respondendum est

80 Iussus à iudice positionibus respōdere, si clarè, & simpliciter nō respōdeat, pro confesso habendus est.

81 Pœna quod positionibus non respōdens pro confesso habeatur, in causis criminalibus locum non habet.

82 Aduersus eam fictam confessionem quam lex inducit, probatio admittitur in contrarium.

83 Lex rebus & non verbis imponi debet.

84 Si reus positionibus non respōdeat ac per hoc pro confesso habeatur, & postea aduersus confessionē in contrarium probauerit, nihilominus actor relebabitur à positionū probatione, quas alias probare debebat.

85 Ad hoc vt reus nollens positionibus respōdere pro cōfesso habeatur necessarium est eum à iudice, præsente tabellione interrogari, vt respondeat.

86 Si reus à tabellione ex iudicis commissione interrogetur, & respōdere nolit, non est habendus pro confesso.

87 Qui ponit censetur fateri id quod ponit.

88 Qui

88 Qui articulos format non confitetur eos.

89 Quando articuli ponuntur propositionibus, eos intelligitur quis fateri.

90 Positionibus hodie tenetur quis respondere, sine vlla termini dilatione, & absq; sui aduocati consilio.

91 Si respondendo quis positionibus falsum iurãdo respondeat, solũ Deũ vltorem habet.

92 Actor positionibus respondens, & falsum iurans, in amissione causæ punitur: reus autem pro cõfesso habebitur.

93 Articuli ideo porriguntur, vt per eos testes examinentur.

94 Articulorũ copia parti aduersæ dari debet.

95 Copia interrogatorium nõ est præstanda.

96 Hodie nec articulorũ, nec interrogatorum copia parti aduersæ exhibenda est.

97 Testis sponte propria ad testificandũ veniens, vt pote in se gerens, suspectus reputatur.

98 Testis debet examinari ab eodem iudice.

99 Probatio iudici, & nõ notorio fieri debet.

100 Ex causa potest committi testiũ examinatio.

101 Si in processu nõ constat de commissione examinationis testium, processus est nullus.

102 Si testes sint in alio loco iudex potest committere eorum examinationem iudici illius loci.

103 Instrumenta sunt producenda coram proprio iudice.

104 Siue iuramento non valet testis depositio.

105 Præcedere debet testis iuramentum ad eius depositionem.

106 Si in continenti testis deposuerit & iurauerit, validum erit eius dictum.

107 Testis non potest per procuratorẽ iurare.

108 Testes ita sunt secretè, & sigillatim examinandi, vt alter eorũ alterius dictum scire non possit.

109 Si secunda dilatio, quæ Quarto plazo dicitur (vt testes iurare possint) denegata fuerit pars appellare poterit.

110 Peti potest prorrogatio del quarto plazo.

111 Prorrogatio nõ est termino qui prorrogatur finito.

112 Elapso termino probatorio nõ possunt amplius testes produci.

113 Aduersus omissam allegationẽ, vel termini lapsum restitutio peti potest, dummodo is eã petat, cui de iure cõpetere restitutio possit.

114 Si minor criminaliter aliquem accuset, non restituitur aduersus omissam allegationem.

115 Minor Iurisperitus restitui nõ potest aduersus omissam allegationẽ, cõtrarium tamẽ defendit Sarmiento.

116 Aduersarius etiam maior vti potest termino probatorio minori concesso.

117 Restitutio semel est concedẽda.

118 Minori non datur procurator, sed curator.

119 Propter negligentiam procuratorum

rũ minoris, potest minor restitui.

120 Restitutio non conceditur pro modica læsione.

121 Restitutio competit minori iure speciali, non iure ordinario.

122 Restitutio non iure actionis, sed iudicis officio nobili postulatur.

123 Minor ipso iure læsus esse censetur allegationibus omissis, absque eo quod probet.

124 Minor ita demum in alijs casibus restituitur, si probet se minorem, & læsum esse.

125 Quando minor facit, actum ex quo sibi nulla utilitas prouenit, sed potius potuit damnum sibi inferri, ipso iure læsus esse censetur.

126 Minor intra quindecim dies á die publicationis testiũ, vel à die termini elapsi connumerandos, restitutio aduersus allegationẽ omissam postulare debet.

127 Interrogatorium super articulo restitutionis sermone Hispano cõpositum.

128 Si pars aduersa positiones negauerit: duobus testibus adhibitis proceditur ad sententiam.

129 Sententia, qua minor restituitur, sermone Hispano concepta.

130 Pars debet citari, vt ad publicationem testium veniat.

131 Sufficit vna citatio, vt pars aduersa ad videndam testium publicationem veniat.

132 Si pars citata non comparuerit intra terminũ, aduersa pars eius contumaciam incusare debet, & tunc testium dicta publicabuntur.

133 Publicatio testium qualiter de iure Regio fit, sermone Hispano componitur.

134 Dictis testiũ publicatis amplius non possunt testes produci.

135 Testiũ pnblicatio omissa nõ reddit processum nullum.

136 Si omissa fuerit testiũ publicatio, quæ à parte petita fuit, & processus erit nullus.

137 Regio iure si publicatio testium omittatur, processus est nullus.

138 Ablatiuus absolut° cõditionẽ facit

139 Conditio formam inducit.

140 Omissio formæ quemcũque actũ vitiat.

141 Omissio publicationis testiũ ita demum reddit nullum processum si ab eius denegatione fuerit appellatum.

142 In causis etiam criminalibus publicationis testium omissio reddit processum nullum.

143 Testis intra terminũ productus potest aliquando, etiam ateſtationibus publicatis examinari.

144 Etiam post disdicita testificata instrumenta admittẽdæ sunt, vsque ad causæ conclusionem.

145 Producens instrumenta postdisdicita testificata iurare debet se de nouo inuenisse.

146 Etiã publicatis atteſtationibus potest peti restitutio aduersus omissam probationẽ, si talis persona eã petierit, quæ de iure restitui possit.

147 Publicatio fieri debet per iudicẽ qui de negocio cognoscit.

148 Etiã si alicui cõmittatur testiũ

examen, non possunt eius dictapublicare.

149 *Publicatio ideo fit, vt partes dicta testium sciant, & eis exceptiones opponere possint.*

150 *Intra sex dies debent testibus exceptiones opponi.*

Octauum tempus probationis, & testium producendorum.

1 POstquam fuerit cõclusum à partibus, vel elapsi fuerint termini, iudex tenetur proferre iutra sex dies sententiam interlocutoriam, per quam recipiat partes litigantes ad probationem, alioquin si intra dictum terminum non proferat, damna propter litem retardatam soluere debebit, cum quinquaginta mille dipondijs, si requisitus fuerit à parte, vt sentẽtiam proferat, aliàs ante requisitionem pœnam supradictam non incurret, iuxta text. in l. 1. tit. 17. lib. 4. Recop. & tradit Didacus Perez in l. 11. tit. 11. lib. 3. Ordinam. & in l. 6. tit. 16. libro tertio Ordinamenti, & quod partes recipiantur ad probanda allegata, & quod testes admittantur, est de substantia iudicij, vt probat glo. in Summa 2. quæst. 1. & glos. in l. prolatam, C. de sentent. & interlocuto. omnium iudic. & de iure Regio probatur in l. 2. tit. 15. part. 3. & in l. 2. & 3 tit. 16. part. 3 & in l. 1. tit. 6. lib. 4. Recop. tradit Auenda. in 1. respon. numer. 7. quam sententiam interlocutoriam iudex forma sequenti concipiet.

Sentencia interlocutoria de prueua.

EN Salamanca à primero dia del mes de Agosto de 1581. años, ante mi el presente escriuano y testigos de yuso escritos, el dicho señor Alcalde mayor, dixo que deuia de recebir, y recebio à ambas las partes à prueua de lo por ellas dicho y alegado, con plazo y termino de nueue dias, primeros siguientes, saluo iure impertinentium & non admittendorum: Y mandò citar ambas las partes para ver presentar, jurar y conocer los testigos que la vna parte presentare contra la otra, y la otra contra la otra, y firmolo de su nombre. Testigos fulano, y fulano.

Expositio huius sententiæ.

3 DIximus (Recibio àprueua, &c.) Probatio nihil aliud est, quàm alicuius rei per argumenta ostẽsio, secundum glos. in rubric. C. de probatio. receptam à Saliceto, & Paulo ibi, num. 2. Rota noua 465. numer. 4. Aretino n. 1. Barba. num 5. & Decio n. 4. in Rubric. extra, de probatio. Et hanc definitionem testatur communem Gometius in §. item si quis nu. 4. instit. de Act. & eam defendit Beroius in dict. Rubr. extra, de probatio. num. 29. tametsi multi relati à Didac. Perez in rubr. tit. 11. libr. 3. Ordinam. in glos. 1. eam improbent, vbi aliam ipse assignat. Et quid veniat appellatione probationis docent Felinus nu. 1. & Decius n. 13. in rubri. extra, de probatio. Et aduerte, quod sex sunt species probationis, ad quas cæteræ redigũtur: Prima est, quæ fit per testes omni exceptione maiores. Secũda, quæ fit per priuilegia, aut instrumenta indubitata: Tertia, quæ fit per iuramentum parti delatum: Quarta, quæ fit per confessionem factam in iudicio: Quinta, quæ fit per euidentiam facti: Sexta, quæ fit per coniecturas, & præsumptiones. Et has sex species probationis congerit Oldendorpius in tractatu de probationibus, §. 2. numer. 1. & Didacus Perez vbi supra. Et probatio est dupiex semiplena, & plena. Et quot sint genera semiplenæ probationis tradit Speculator, in tit. de probatio. §. videntur, numero 28.

Proba-

5 Probatio autem plena, & legima eſt, quæ fit duobus teſtibus, aut per inſtrumẽta, ſecundum gloſſam in l. cum de indebito, verbo, legitimis, ff. de probatio. notat Felin. cap. prudentiam, §. ſexta, num. 2. de officio deleg. Barb. in cap. at ſi clerici, nume. 105. de iud. Iaſ. in l. ſi. § licentia, nume. 6 2. C. de iure deliberan. Decius in rub. n. 8. extra, de probatio. Probatio tamen teſtiũ ex vna parte præfertur probationi factæ, per inſtrumenta ex altera parte, quia probatio teſtium efficatior eſt, ſecundum glo. rubri. extra, de teſtibus receptam communiter ex Baldo, Panormit Imola, & omnibus, ibi Felin. in rubr. numer. 1. & in capit. cum Ioann. de fide inſtrum. num. 35. per text. in Authen. de inſtrumentorum cautela, & fide, in princip. verſic. ſi vero tale, 7 collat. 6. Facit tex in dict. cap. cum Ioan. §. porro, dum probat, inſtrumentum reprobari poſſe per duos teſtes omni exceptione maiores, etiam ſi non ſint ex deſcriptis in inſtrumento illo, ſecundum communem opinionem ex Felino, ibi num. 35. & Decio in capi. Tertio loco, num. 11. de probat. & Couarr. lib. 2 variar. capi. 13. num. 10. Nec huic verę reſolutioni obſtat tex. in l. in exercendis, C. de fide inſtrumẽ. quatenus inquit, quod in exercendis litibus parem vim habent teſtes, & inſtrumẽ 8 ta: ergo videtur, quod nõ ſit efficatior probatio teſtium probatione inſtrumenti: Nã reſpondeo, quod text. ille eſt accipiendus in hũc ſenſum, quod probatio ita fieri poteſt per teſtes, ſicut per inſtrumenta, & vtraque plena, & legitima erit: non tamen inde ſequitur, probationem teſtium efficaciorem non eſſe. Rurſus prædictæ reſolutioni non obſtat tex. in dicto c. cum Ioan. 9 ibi. Trium, vbi ad reprobationem inſtrumenti requiruntur tres teſtes, nec duo ſufficiant, ergo videtur, probationem per inſtrumentum efficaciorem eſſe: Nam reſpondeo, quod ideo ibi requiruntur tres teſtes ad reprobationem inſtrumenti, quia cum inſtrumentum æquipolleat duobus teſtibus, vt firmat gloſſa ibi recepta communiter, & in illo tex. eſſet vnus teſtis pro inſtrumento ad reprobationem illius inſtrumenti fuerunt neceſſarij tres teſtes, vt ſuperior probatio eſſet: qua ratione ſi duo teſtes eſſent pro inſtrumento, tunc quatuor teſtes requirerentur ad improbandum inſtrumentum. Et in hunc ſenſum tex. illum dicit Imola ibi, col. penult. optimũ, & Felin. n. 43. Decius conſi. 101. n. 2. in fin. vol. 1. Alexan. conſi 93. nu. 12. volu. 5. & Couar. vbi ſup. alioquin enim pro 10 batio per duos teſtes efficatior eſt, quam probatio per inſtrumẽtum, vt ſupra reſoluiſti. Sunt tamẽ plures caſus, in quibus requirũtur plures quam duo teſtes, quos cõgerit Specula. titulo de teſti. §. reſtat de numero. Bart. tractatu de teſtibus, capite de 11 numero teſtium. Nulla tamen cauſa terminari poterit teſtimonio vnius teſtis, quantumuis legitimo, iuxta text. capit. licet vniuerſis. in fine, & in cap. licet exquadam, de teſtibus. In aliquibus verò caſibus dictum vnius fidem facit, quorum tri- 12 ginta cummulat Speculator vbi ſup. n. 8. Et alios plures caſus congerit Felinus cap. veniens, 1. de teſtibus, columna penultim. Decius in conſilio 56. volumin. 1. Iaſon in repetitione l. admonendi, nume. 178. ff. de 13 de iure iuran. & Dueñas in regula 84 in fi. Aduerte, quod licet in vna cauſa teſtes plures produci poſsint, iudex tamen multitudinem teſtium refrænare poteſt, iuxta textum l. 1. ff. de teſtam. Et de iure huius Regni numerus teſtium taxatus eſt vſque ad triginta, & in Luſitania vſque ad viginti, vt probat tex. in l. 7 tit. 6 lib. 4. Recop. & ordinatio Luſitanorum lib 2. titu. 15 42. §. 1. Praxis verò in tribunalibus inferioribus iam obtinuit, quod tantum duo decim teſtes in qualibet cauſa recipiantur ſuper quolibet articulo: Qui teſtes compel 16 li poterunt per iudicem, vt veniant ad teſtificandum, iuxta tex. in l ſi quando, C. de teſtib. & in l. 6. tit. 6 lib. 4. recopil. & in ordinatione Luſitaniæ, lib. 3. tit. 42. §. 20. debentque à parte adduci, vel à iudice citari, 17 aliàs ſi ſponte ſe offerant, præſumuntur ſuſpecti, vt in l. quæ omnia, §. 1. ff. de procurat. text in Authenti. de teſtib. §. ſi vero ignoti, collatione 6. notat Bart. l. poſt legatum, §. his verò, ff. de his quib. vt indig. Panormita. cap. cum in tua, n. 2. de ſpõſ. l. Hippolyt. in ſingula. 140. & Alexãd. Stuatic. in practica iudic. capit. 16. nu. 40. Nec obſtat text. in dicta l. poſt legatum, §. his, vbi denegatur actio pro legatis exigendis legatarijs ſponte teſtificantibus in fauorem eorum, qui teſtamentum de falſo accuſabant, ergo conſtat, quod ſponte ſe obtulerunt: nam ſi inuiti teſtificarentur, non dicerentur indigni, nec ab eis legatum auferretur: Nam reſpondeo, quod ab accuſatoribus fuerunt producti, licet poſtea ſponte teſtimonium protulerunt: ideoque admiſsi fuerunt, ita illum textum

intelligunt Bart. ibi, & Bald. in Authent. sed no, quo iure, nume. 2. C. si certum petat.

18 Pari modo quando testis se offert, & iudex ei iuramẽtũ defert partibus presentibus, & non contradicentibus bene admittitur, secundum Felinum in cap. 2. nu. 24. extra, de testib. Quo fit, quod testis à parte oblatus, & precibus productus, idoneꝰ

19 reputatur, & fides sibi adhibetur, per text. in cap. cum in tua, ibi, offeruntur, de spõsalib. & ibi firmant Panor. nu. 2. & Imol. cap. 2. de testam. nu. 9. nam etsi testis pretio corrumpatur, non tamen precibus, secundum Panorm. num. 1. Felin. nume. 1. & Decium numer. 6. in cap. 1. de testibus.

20 Quinimo pars poterit testem instruere, de his quæ dicturus est, secundum Baldum in l. data opera, numer. 47. C. de his qui accus. non poss. probatur in l. 8. titul. 6. lib 4. recop. quam omnino vide.

21 Quæ autem in testibus requirantur, vt fides eis adhibeatur commemorat l. 3. ff. de testib. l. 8. & 28. tit. 16. par. 3. & centum quæ in testibus iudex considerare debet, vt eis fides adhibenda sit, tradit eleganter Ioannes Besanius in consuetudinibus Auerniæ, c. 8. art. 7. & plura congerit Coua. in pract. quæstionibus, cap. 18. & Simanc. in libr. de Catholicis institi. tit. 63. de testib. à numer. 3. & causas ob quas testis repelli possit, refert Specul. tit. de testib. §. 1. versic. item quod fuit ob carmen, & Petrus de Ptolomæis in repet. l. admonendi, num. 115. ff. de iure iur. Nepos de Monte Albano, in tractatu excep. §. si qui videre, pag. 441. qui excusus extat in fine practicæ Mansuerij. Ferrar. in sua pract. in Rub. de forma iur. testib. & Simancas vbi sup. cap. 64. de testib. & Didac. Perez in rubri. titu. 11. lib 3. Ordinamen. Et qua pœna puniri debeant falsi testes determinat l. 4. & 7. tit. 17. lib. 8. Recopil. & Anton. Gom. in l. 83. Tauri, à num 7. & Iul. Clarus libro 5. sentent. §. falsum, num. 19. quo in loco plura congerit de falso teste.

22 Diximus in dicta sententia interlocutoria (Con plazo, y termino de nueuedias, &c.) licet enim olim vnica tantum dilatio ad probandum in causis pecuniarijs daretur, iuxta text. in l. oratione, & l. fin. ff. de feriis, & ibi Bart. Paul. Alexand. notab. 1. & Ias. & Maranta de ordine iudic. 6. p. sub titulo de dilatione, numer 2. postea tamen inductum fuit, iudicem posse tres di-

23 lationes, & non plures concedere. per textum in capit. in causis, 23. de testibus, vbi dicitur, quod testes vltra tertiam productionem non debent produci, & gloss. exponit, ibi, productionem, id est, dilationem, quasi text. probat tres dilationes, & non plures concedi posse: nam finita prima dilatione, iudex (iusta causa allegata)

24 dabit secundam dilationem, & iterum tertiam: quartam verò non dabit, nisi adhibita iuris solemnitate, de qua in capit. vltra tertiam, 55. de testibus, & in Authenti. de testibus, §. quia vero, versicul. si vero deducens, collat. 7. Et hunc intellectum ad textum dicti capituli in causis seq. ibi, Cardinalis, & eundem assignant glossa in capitu. induciæ, 2. §. spacium, verbo, Quam semel, 3. quæst. 3. & glossa in l. fin. ff. de feriis. Et iste intellectus approbatur de iure Regio, per textum in l. finali, titul. 15. & in l. 33. titul. 16. part. 3. & in l. 15. titulo 8. libr. 2. Fori. Et iuxta hunc intellectum est accipiendus textus in d. l. oratione, & textus in l. interdum, ff. de indic. Nec obstat textus in dicta l. finali, ff. de feriis, nam respondetur illud olim statutum fuisse, postea verò vtilitatis gratia introductum fuit, plures dilationes

25 posse dari, secundum Innocentium, & Baldum in dicto capit. in causis, tamen id non procederet, quando pars renunciaret productioni testium, pendente prima, vel secunda dilatione, secundum glossam in dicto capitulo, in causis, quam omnes sequuntur ibi, & probatur eius opinio in capitulo de testibus, 29. & c. constitutus 46. de testibus, & notat Bartolus in Authent. at qui semel, numer. 12. C. de probatio. intelligens, quod hoc esset verum,

26 quando renuncians productioni testium sciret, se alios testes habere, secus esset, si hoc ignoraret, & doctrinam Bartoli dicit communem Paul. Castrensis in dicta Authent. at qui semel. Aretinus nume. 6. & Felin. n. 3. in dict. cap. in causis. De iure tamen huius Regni, licet pars renunciaret productioni testium, posset alios testes

27 producere, vt in l. 34. titul. 16. part. 3. Pari modo secunda, & tertia dilatio non essent

28 concedenda, quando pars didiceret testificata in prima, vel secunda dilatione, iuxta textum in dicto capitulo, vltra tertiam. Quod tamen sublimita, vt per Belamer. ibi nume. 8. Hodie verò de iure huius Regni tres dilationes simul dantur sub

29 vna, & non successiue, iuxta textum in l. 15. titulo 8. libr. 2. fori, & ibi tradit Montaluus in gloss. 1. & ita in praxi receptum

ptum est, quamuis l. 33. tit. 16. par. 3. dispo
nat, has dilationes successiue dandas esse. Et
30 quanta debeat esse, vnaquæque dilatio,
quam iudex ad probandum concedit, di-
cendum erit, quod hoc relinquitur arbi-
trio iudicis, habito respectu ad distantiam
loci, ad qualitatem personarum, & causæ,
quibus consideratis, iudex poterit breuio-
rem, vel longiorem dilationem concede-
re, secundum Speculatorem, titulo de cita
tione, §. nunc de temporum in fine, & ha-
betur in capitulo, quo ad consultationem,
in fine, de re iudic. & facit text. in l. 1. vbi
Bart. C. de dilat. Et quod ad prædictas tres
causas sit reducendum an dilatio prorro-
gari, vel coarctari debeat, resoluit Ripa
in l. 2. numer. 16. ff. de re iudicata. & prædi
ctarum trium causarum exempla ponit
Menochius in lib. 2. de arbitrar. centu. 1.
casu. 52 à nu. 10. In hisce vero regnis pra-
xis quę magis viget, & frequentatur est,
quod si causa est magna, dantur tres termi-
ni inclusi sub prima dilatione, De nueue
en nueue dias, &c. & si causa est media, de
seys en seys dias, &c. & si causa est minima
(Como quando ay alguna confession de
parte, y la cantidad no està liquida, ò quā-
do es sobre salarios de criados, moços de
soldada, aprēdices de oficios, alquileres de
casas, y otras cosas desta calidad) en tales
causas se dan los terminos de tres en tres
dias, y otras vezes se recibe à prueua con
termino de quatro, ò seys dias, cō toda car
ga de publicacion, conclusion, y citacion
para sentencia, quod omne arbitrio iudi-
cis relinquitur. Et hæc eadem praxis ob-
seruatur in causis criminalibus, grauibus,
vt tando in eis ad instantiam partis proce-
datur, quando vero in causis criminalibus
procedit ex officio iudicis, vel per denū
ciationem, tunc lo mas ordinario es, que
los juezes hazen cargo de su oficio à los
Reos, y con lo que dixeren desde luego
reciben à prueua con termino de quatro,
ò seys dias, como les pareçe, con toda car-
ga de publicacion, cōclusiō, y citacion pa-
ra sentencia, &c. Et ita in causis criminali-
bus dilatio est arbitraria iudicibus, vt resol
uit Iulius Clarus lib. 5. sententia. §. fi. pract.
crim. quæst. 48. n. 2. Licet de iure commu-
31 ni dandæ sint duæ dilationes accusatori,
& reo tres, iuxta text. l. fin. ff. de ferijs, &
ibi glos. mag. & notat Iulius Clarius, vbi
32 sup. Quando el termino prouatorio fue
concedido sin toda carga, sino que se fue-
ron dando tres terminos, sub prima dila-
tione de nueue en nueue dias, ò de seys en
seys dias, ò de tres en tres dias, tunc elapsi
illi tres termini sub prima dilatione con-
cessi, datur secunda dilatio, quæ vulgo,
Quarto plazo dicitur, cum iuramento pe-
tentis, iuxta tex. in l. 15 tit. 8. libr. 2. fori,
quod iuramentum necessarium erit, si à
parte petatur, secundum Felin. in dicto c.
in causis, de testib. Et hanc secundam dila-
tionem iudex suo arbitrio concedit, habi-
to respectu ad distantiam locorum, & ad
qualitatem personarum, & causæ, & intra
hanc secundam dilationem, quæ Quarto
plazo dicitur, petitur prorrogatio de quar
to plazo, quæ est vltima dilatio, vt in l. 1.
C. de dilat. & cum iuramento petentis cō-
ceditur arbitrio iudicis, habito respectu
ad supra dicta. Et prædicta praxis obserua
tur fere semper in tribunalibus secularib⁹
huius Regni, & etiam in tribunali iudicis
Metropolitani residentis in hac ciuitate
Salmantina, at vero in tribunalibus Eccle-
siasticis non conceditur prorrogatio de
quarto plazo, vt probatur in dicto cap. in
causis, & in dicto cap. vltra tertiam, & ibi
Innocen & Doctores communiter. Y lo
mismo se guarda en la Audiencia Schola-
stica de Salamanca, y con los juezes Apo-
stolicos della. Et est aduertendum quod
cum huiusmodi termini probatorij sint
33 arbitrarij, poterunt restringi, seu prolon-
gari arbitrio iudicis, attenta qualitate per-
sonarum, & causæ, & distantia locorum,
vt supra resoluisti, de iure tamē huius regni iudices non poterunt prolongare ter-
34 minū probatorium vltra octuaginta dies,
quādo probatio fieri debeat aquende los
puertos, vel vltra centum & viginti dies,
35 quādo debeat fieri allēde los puertos. Coar
ctare tamen hos terminos bene poterunt
36 habito respectu ad distantiam locorum,
& ad qualitatem personarum, & causa-
rum: & ita de iure iudicis bene poterunt
hos terminos concedere, & non longio-
res. Vnde prędicti tres termini inclusi sub
prima dilatione, & terminus inclusus
in secunda dilatione, quæ vulgo, quar-
to plazo, dicitur, & prorrogatio de quar-
to plazo, non debent excedere terminum
octuaginta dierum aquende los puertos,
vel terminum centum & viginti dierum.
Allende los puertos, iuxta textum in l.
1. tit. 6. libro 4 Recopil. Aliquando tamen
37 probatio est facienda vltra mare, vel ex-
tra regnum in aliqua Prouincia: & tunc
partes petunt terminum vltra marinum:

& qualiter cõcedi debeat de iure commu-
ni, & in foro Ecclesiastico, tradit Innocen-
tius receptus communiter ex Felino ibi
in dict. cap. vltra tertiam: de iure tamen hu-
ius regni terminus vltra marinus peti, &
cõcedi debet modo sequenti, scilicet: Que
68 se de termino de seys meses, dando las par-
tes que lo piden informacion de que tie-
nen los testigos vltra mar, y que se halla-
ron en el lugar à la sazon donde el fecho
acaecio, y nombrãdolos por sus nombres:
la qual informacion han de dar dentro de
treynta dias. Y mas han de jurar, que el
dicho termino no se pide de malicia: Y há
de depositar luego dineros para las costas
que la parte contraria hiziere en yr, ò em-
69 biar à verpresentar, jurar, y conocer los te
stigos, sino prouare en el dicho termino
su intencion, el qual termino vltra marino
no se puede conceder, si las partes no lo
pidieren juntamente con el termino or-
dinario, y que desde luego corra con el
termino ordinario: de suerte, que en tal ca
so todos los terminos sean de seys meses, y
no demas, y que vayan corriendo vno en
pos de otro, y que no se pueda dar otro ter
mino por quarto plazo, ni quinta dila-
cion, ni con restitucion, ni en otra mane-
ra, y quando la prouança se aya de hazer
en las Islas de Canaria, ò en qualquier de-
llas, ò en otras, por estar en ellas los testi-
gos, los juezes podran añadir, ò menguar
el dicho termino, teniendo consideracion
à la distancia del lugar, y à la calidad de la
causa. Hæc omnia procedunt ex dispositione, l. 1. cum duobus sequentibus, tit. 6.
lib. 4. Recopil. Intellige tamen, terminum
39 hunc vltra marinum, tunc dici quando fa-
ctum contigit in his partibus, & probatio
eius fieri debet vltra mare, vel extra Reg-
num, quia testes ibi sunt: cæterum quan-
do factum contigit apud Indos, vel vltra
mare, tunc terminus peti non debet tan-
quã vltra marinus, sed potius tanquam ter
minus ordinarius. De vn año, ò dos, segũ
la distancia, porque quando se ha de prou-
ar la cosa q̃. passò en las Indias por termi-
no ordinario se recibe à prueua cõ vn año
y medio para la nueua España, y para o-
tras partes de las Indias. Y con termino de
dos años para las otras Prouincias del Pe-
ru, vt habetur in pragmatica 42. c. 15. l. 24.
de las Indias: & si in 1. instantia terminus
40 iste petitus non fuerit, in secunda instan-
tia appellationis, vel suplicationis poterit
peti, & erit concedendus, qui terminus vl
tramarinus erit petendus forma sequenti,
vt iuuenes instruantur.

Petitio termini vltra marini.

41 PEdro, en la causa que trato con Geronymo: Digo, que la dicha causa està recebida à prueua con nueue dias por V. m. y yo tengo algunos testigos de que pretendo aprouecharme para prouar mi intẽcion, los quales son fulano, y fulano, por auerse hallado presentes en esta ciudad al tiempo que el dicho Geronimo se constituyò por paga dor de los cien ducados que me deuia el dicho Iuan, y auer visto lo que passò, y al presente estan fuera destos Reynos vltra mar en tales Indias, ò Islas. A V. m. pido y suplico, que auida informacion de lo susodicho, me mande conceder y conceda el termino vltramarino, que el derecho acerca desto dispone, para que corra con el ordinario, que yo estoy presto de depositar luego los dineros necessarios para pagar las costas y expensas que la parte aduersa hiziere en yr, ò en ve nir, adonde estan los dichos testigos à verlos presentar, jurar y cono-cer: y para pagar la pena que fuere puesta, sino prouare con los dichos testigos mi intencion, sobre que pido justicia, y el oficio de V. m. im-ploro, y pidolo por testimonio, y juro à Dios y à esta, † que no pido de malicia el dicho termino.

42 Presentada la dicha peticion, el dicho señor Iuez dixo, que visto que el dicho Pedro pedia el termino vltra marino, para que corriesse juntamente con el termino ordinario: y que auia jurado no pedirlo de malicia, quedandole informacion de lo susodicho, y depositando luego dineros para pagar la pena que le fuera impuesta, y las costas, q̃ el estaua presto de le hazer justicia.

43 Y luego el dicho Pedro que pide el termino vltra marino, presenta dos, ò tres testigos que digan y depongan por el tenor del dicho pedimiento. Esta informacion se ha de dar dentro de treynta dias (como arriba diximos) y dada el juez pronuncia vn auto en la forma siguiente.

En Salamanca à tantos dias de tal mes, y de tal año, el dicho Señor Alcalde mayor auiendo visto la informacion dada por el dicho Pedro, de como los testigos q̃ fueron por el nombrados, estan fuera destos Reynos en tales Indias, que mandaua y mandò, que el dicho Pedro depositasse luego tantos marauedis, para pagar las costas de la parte contraria, y la pena, para que sino prouare con los dichos testigos lo por el alegado, pagarà los dichos marauedis, que depositare, y desde luego sin otra condenacion, ni informacion, dixo, que le condenaua en ellos, &c.

Y luego el dicho Pedro haze deposito del dicho dinero, en quien el juez nombrare, y le concede el dicho termino por sentencia, en la forma siguiente.

44 En Salamanca à tantos dias de tal mes, y año, el dicho señor Alcalde mayor, auiendo visto este processo, dixo que deuia recebir, y recibio el dicho pleyto à prueua, con plazo, y termino de seys meses primeros siguientes, los quales corran, y se quenten desde oy dia en adelante, desde el qual dixo, que concedia y concedio el termino vltra marino, que le fue pedido por parte del dicho Pedro, atento que hizo las diligencias necessarias, que conforme à derecho se deuen hazer: y dixo, que denegaua, y denegò otro qualquier termino que le fuesse pedido, y que se entiendan ser todos los teminos ordinarios de la ley, que en este pleyto podrian ser concedidos, y que corriesse juntamente con el primero termino. Y dixo, que mandaua, y mandò que ambas las partes gozassen del dicho termino, y fuessen citadas para ver presentar, jurar, y conocer los testigos q̃ la vna parte presentare contra la otra. Y assi lo pronunciò, y mandò, y firmò de su nombre. Testigos, fulano, y fulano.

45 Omnibus supradictis adde, quod si probatio recepta fuerit nullo termino à iudice assignato, bene valet secundum Bart. per tex. ibi, in l. in crimine, nu. 1. ff. ad l. Iul. de adult. Bar. Bal. & oẽs in l. fi. ff. de ferijs, Pano. n. 17. Dec. & Fel. n. 14. in c. licet causam, de proba & Maran. de ordi. iudi. 6. de dilatione, nu. 13. Præfixio tamen termini operatur hunc effectum, quod termino elapso nõ possunt amplius testes produci, vt probatur in d. c. licet causam, & in l. 34. tit. 16. p. 3. gl. in l. si ea, C. cui accus. nõ pos.

47 si verò testes fuerint producti in termino, examinari possũt elapso termino, secũ. Fe

sin.in suo repertorio,verbo,Testes in parte testes si sunt producti,&c. Et plures alios relatos à Didac.Perez in l.5.titul.8. libro 3.Ordin.in glos.verbo,Non seyendo legitimas las excepciones,&c.vers.sed tamen in contrarium. Et ita communiter practicatur secundum Felinum in cap. licet causam,num.19.in fine,de probat. & si ipse ibi,n.23.oppositū teneat.In quo tamen articulo erit distinguendum,vt per Panor.in d.cap.licet causam,de probatio. quem explicat ibi Decius num.31.omnino videndus.Aduerte tamen,quod in casibus in quibus testes producti,& iurati intra terminum examinari possunt post terminum, illud procedit in termino à
48 iudice assignato,cæterum in termino ab ipso iure statuto non sufficiet testes esse productos,& iuratos in termino,sed etiam intra terminum examinandi erunt,secundum Felinum,& plures alios,quos ipse refert in dict.cap.licet causam,numer.20. & firmat Didac.Perez vbi supra, & hoc exēplificat in specie l.2.titul.12.lib.4.recopil.
49 Deinde intellige, quod in illis casibus, in quibus termino elapso examinari poterunt, examen fieri debet ante publicationem testium:argum.tex.in cap. constitutis, de testibus, in Lusitania verò quot & quantæ dilationes ad probandum erunt concedendæ,disponitur in lib.3.Ordina. tit.41.cum suis §§.

50 Diximus in dicta sententia interlocutoria (saluo iure impertinentium,& non admittendorum) quia iudex admittere non debet probationes impertinentes, vt probat.tex.in l.ad probationem,C.de probat.l.si defensor,§.fi.ff.de interrogat. act. & in capit. iudicantem,30.q.vltim. ibi,ad rei veritatem,& tex.in cap.per tuas,in fin. de simonia,& firmat glos.in cap.fin. verbo,absque rationabili,de confes.in 6. notat glos.in cap.dilecti,verbo,interloquuti,de excep.& explicat ibi Deci.n.4. & in cap in præsentia,à num.16.vbi nume.34. in fine,hoc limitat, & Guido Pap. decis. 347.& Alex.in consi.166.num.7.volum. 6.& probat tex.in l.2.tit.12.p.3.& l.174.
51 styli,& in l.4.tit.6.lib.4.recop. Sed si cum prædicta clausula admisserit,& in futurum apparuerit,quod nō debebāt admitti, pro non admissis habentur, & sunt nullæ ipso iure, & iudex euitabit pœnam sibi inflictam à l.4.tit.12.p.3.secundum glos. 4. cap. cum contingat,de officio delegat.firmat Bald.in l. momentaneæ, C. qui legitimam personam,Bart.n.11.& Ias.nu.31. in l.si duo patrīni, §. idem Iulianus, ff. de iure iur.Maran.de ordi.iud.6.par.actu. 4. nu.23. & probatur in l.4.tit.6.lib.4.reco.
52 Operatur alium effectum prædicta clausula,nempē,quod licet testis, qui ob suam infamiam,vel alium defectum non debuit examinari, fuit examinatus, faciat indicium ad torturam,secundum Barto.communiter receptum in l.maritus,num.3. ff. de quæstionibus,& Panor.cap.1.nume.9. de confes.& Anton.Gom.3. tomo varia.
53 cap.12.nume.20. Tametsi apposita fuerit prædicta clausula,talis testis inhabilis nullum iudicium faciet,secūdum Bart.& Doctores vbi supra, & Aretin. in c. testimonium,col.5.de testibus.

Diximus in dicta sententia interlocutoria(Y mandò citar à las partes para ver presentar,jurar,y conocer los testigos,&c.)
54 Quia prædicta citatione non præmissa, depositio testium erit nullius momenti, iuxta text.cap.2.iuncta sua glos. verbo, audire,extra,de testib. & ibi Doctores cōmuniter,& in Authē. sed & si quis,C.de
55 testibus,& in l.23.titu.16.par.3.Quod tamen fallit, quando testis reciperetur super crimine sodomiæ: nam tunc propter immanitatem criminis parte nō citata testimonium testis valet, secundum Ioann. Andr.& Archidiacon in cap.1.de homic. in 6.& Auenda.in respon.31.num.10.Fal
56 lit etiam quando ex conuentione partium testis produceretur: nam tunc etiam parte non citata eius depositio valida erit, vt cum communi Doctorum resoluit Coua. lib.2.variarum,cap.13.nu.5.& quatuordecim casus in quibus possunt examinari testes absque citatione partis,cumulat Felin.in dicto capit.2.de testibus,congerit, duos Corsetus in suis notabilib.sub verbo Testis in notab.incip.in loco, alios duos posuit Marsil.in singul.24.& in repetit.l. de vnoquoque,ff.de re iudic.col.15. versic.sed vltra eum. Prædicta tamen citatio operatur hunc effectum, quod quælibet pars possit opponere obiectiones contra personas,& attestationes testium aduersarij sui,vt colligitur ex d.c.2.de test. ex Bal
57 do,& alijs in l.si quando,C.de testib.Quo fit,quod licet huiusmodi obiectiones de iure Regio opponendæ sint intra sex dies post publicatas attestationes, vt probat text.in l.1.tit 8.lib.4.recopil. tamen si tempore quo testes producerētur,pars aduersa esset præsens, statim debere illas obij-
58

cere

cere in termino probatorio negotij principalis, vt optimè aduertit Ioann. Maticenço in dialogo relatoris, 3. part. capit. 45. nume. 5. Quod ibi sublimitat, nisi vitia, aut
59 repulsæ corruptionis testium obijcerentur, vt puta, si aduersus testes opponatur, ipsos aduersario pecunia, vel alia re eis data, corruptos fuisse, vt falsum deponerent, nam huiusmodi obiectiones post publicationem intra sex dies opponi poterunt, siue obijciens, vel eius procurator tempore productionis testium præsens absens ve
60 fuerit. Et licet extra prædictum casum pars præsens tempore productionis testium, in termino probatorio non opponeret repulsas aduersus testes productos tamen tenetur cõtrà partem aduersam protestari suas exceptiones saluas fouere, & cum hac protestatione poterit post ea facta publicatione intra sex dies opponere prædictas obiectiones: nam per talem protestationem videtur recedere à suo consensu tacito, vt notat Bald. in l. si quis testibus, n. 7. C. de testi. per tex. c. præsentium, de testi. in 6.

Postquam enim iudex protulerit prædictam sententiam interlocutoriam probationis: tabellio statim illam intimat vtrique parti, & tunc vnaquæque pars concipit suos articulos, iuxta quos testes examinari debeant, actor scilicet, iuxta libellum suæ petitionis, diuidendo sigillatim, clare, breuiter, & distinctè per verba affirmatiua, omnia, & singula contenta in suo libello, secundum Specul. titul. de testam. §.
61 nunc videndum, numer. 18. Et ex diuerso reus concipit suos articulos iuxta libellos suarum exceptionum, nam articulus est pars intentionis continens id, quod quis probare intendit, per testes, vel scripturas, secũdum Bald. in l. generaliter, §. sed iuramento, C. de rebus creditis, num. 2. glos. & Doctor. in cap. 2. de testib. in 6. & Maran. de ordi. iudi. 6. parte, actu 4. depositione: seu articulorum productione, nume. 1. Et
62 huiusmodi articuli sermone Hispano apud nos appellantur, Interrogatorios de preguntas, licet de iure communi articuli multum differant ab interrogatorijs, vt colligitur, ex glos. in cap. 2. verbo, Interrogatoria, de testibus, in 6. Sunt enim interrogatoria, quæ facit pars præsentatis articulis, & testibus contrariæ partis, ad effectum veritatis indagandæ. & faciendi variare testes in altero ex illis de cem prædicamentis congestis à Bald. in l. testium, C. de testib. secundum glos. dict. cap. 2. de testibus, in 6. & Marant. dict. 6. part. actu 7. de interrogatoriorum productione: Quæ interrogatoria apud nos sermone Hispano appellantur, Repreguntas. Et vt rectius articuli concipi possint, aduocatus vtriusque partis præ oculis, & manibus habere debet libellos vtriusque partis, vt docet Curtius in Tract. dispositionum, num. 23. Qui articuli modo sequenti pro instructione iuuenum erunt formandi.

Forma articulorum ex parte actoris.

63 PReguntas por parte de Pedro, vezino desta ciudad de Salamanca, en la causa con Geronymo, vezino de la ciudad de Zamora, sobre, y en razon de cierta deuda que el dicho Geronymo le deue por Iuan vezino desta dicha ciudad, &c.

j Primeramente seran preguntados los testigos por el conocimiento de las partes litigantes, y si conocen al dicho Iuan, y tienen noticia desta causa, &c.

ij Iten si saben, que el dicho Iuan deuia cien ducados al dicho Pedro, que por el mes de Março proximo passado deste presente año, el dicho Pedro le auia empreſtado, y el dicho Iuan se obligò de darselos, y pagarselos al dicho Pedro, &c.

iij Iten si saben, que deuiendo el dicho Iuan los dichos cien ducados al dicho Pedro, el dicho Geronymo vino al dicho Pedro, è le di-

xo, que los cien ducados que el dicho Iuan le deuia, que el los pagaria por el, è que los tomaua à su cargo, y quenta, è se constituya por su pagador: lo qual todo passò à principio del mes de Mayo proximo passado deste presente año. Digan lo que saben, y declaren, porque tiempo passò lo contenido en esta pregunta, &c.

iiij Iten si saben, que de mas de los dichos cien ducados que por razon de la dicha promessa, el dicho Geronymo deuia al dicho Pedro, le deuia otros duzientos ducados por razon de vna heredad que el dicho Pedro le auia vendido, &c.

v Iten si sabē, que quando el dicho Pedro hizo pacto è conueniencia con el dicho Geronymo, en que le remitio, y perdonò duzientos ducados, fueron los que le deuia por razon de la venta de la dicha heredad, è le quedò deuiendo los cien ducados de la promessa, y assi no se incluyeron en el dicho pacto, y concierto: ê si se incluyeran, los testigos lo supieran, è no pudiera ser menos por auerse hallado presentes al dicho concierto, &c.

vj Iten si saben, que el dicho Pedro tiene pagados al dicho Geronymo duziētos ducados que le auia empresta do, è dellos se ha dado por contento ê pagado: los quales son los que al presente le pide por via de reconuencion, &c.

vij Iten si saben, que todo lo susodicho es la verdad, publica voz y fama, e comun opinion, &c.

Los quales articulos pongo por posiciones al dicho Geronymo. A V. m. pido le mande que los jure, absuelua, è declare, conforme à la ley, y so la pena della: y para ello, &c.

Expositio huius interrogatorij.

64 DIximus, (Preguntas por parte, &c.) Ponitur enim in quolibet interrogatorio caput eius per prædicta verba, vt iudex, & tabellio intelligāt interrogatoriū illud esse ad instructionē testiū super tali re, & causa, & inter quas personas, vt colligitur ex tex. in cap. 2. iuncta glo. verbo, interrogatoria, de testibus, in 6.

65 Diximus in primo articulo, (Sean preguntados por el conocimiento de las partes, &c.) quia testes debēt cognoscere personas litigantium, à quibus, & contra quas producuntur, alioquin congruè testificari non poterunt, secundum glos. in cap. cum dausam, verbo, De causis, extra, de testibus, & glo. in cap. 2. verbo, interrogatoria, eodem tit. in libr. 6. Panorm. dict. cap. cum causam, numer. 16. Quod verum intelligo quando factum super quos testis deponere debet, sumit effectum ex parte vtriusq; litigātis: si verò effectum suscipiat ex parte vnius, tunc sufficiet illum cognoscere, secundum Ioann. Andr. in addit. ad Specul. at. titul. de testib §. 1. n. 55. in litera M. Et idem est, quando esset testificandum super actione reali, cuius oppositū obseruandum esset quando super actione personali esset testificandum: tunc enim necesse erit, quod vtrunque cognoscat, secūdum glo. in l. 3. §. 1. verb. Quanta fides, ff. de testibus, & Ioan. Andr. sequuntur Panorm. num. 16. & Felin. nume. 2. in dict. c. cum causam, & Ias. in l. fin. in princi. nu. 5. C. de iure deliberand.

Secun-

67 Secundus & tertius articulus appositi fuerunt, quia ad hoc vt competat actio de constituta requiritur, quòd aliquod debitum præcedat, vt resoluisti in Quarto Tempore in libello petitionis actoris.

Quartus & quintus articulus appositi fuerunt, ad excludendam exceptionem rei, asserentis, exceptionem pacti de non petendo competere priori debitori, & per consequens actionem de constituta per illud elidi: nam ad hoc vt competat actio
68 de constituta necesse est, debitum nó posse elidi per aliquam exceptionem à prætore inductam, iuxta text. in l. quod si maritus, ff. de constituta pecunia, & in dicto quinto articulo fuit adiecta illa clausula, (Y si se incluyeran, los testigos lo supierã y no pudiera ser menos, por auerse hallado presentes,) ad denotandum, quòd testis deponens denegatiua tenetur reddere rationem, etiam non interrogatus, videlicet, quòd non potuisset talis actus fieri quin ipse vidisset, & audiuisset, iuxta glo. in authent de hæred. & fale. §. hinc nobis, verb. Et vidisse, collat. 1. quia quod non est non cadit in sensu, ideò rationis redditione opus est, secundum Baldum in l. 2. C. de rescind. vend. & in illis proprijs terminis resoluit Thomas Grammati. in decisio. Neapolit. decis. 73. num. 29.

Sextus articulus fuit appositus, ad excludendam reconuentionem, quam reus allegauerat.

69 Vltimus articulus fuit positus, nam licèt fama publica de per se non inducat plenam probationem, sed semiplenam, secũdum glos. in cap. 1. verb. Fama, extra, de appellationibus, per text. in cap. præterea extra, de testibus, & idem firmat glos. in capit. veniens, 1. de testibus, & glos. in l. 3. §. eiusdem, verb. Confirmat, ff. de testibus, & communiter omnes ex Decio in dict. capit. 1. num. 11. in fin. extra, de appellationibus, tradit Bart. in l. de minore, §. plurimum, nu. 30. ff. de quæstionibus: & ibi Hippolyt. num. 27. Socin. in regu. 144. & Felin. in dict. capit. veniens. 1. & approbatur l. 3. titul. 30. part. 7. tamen fama publi-
70 ca cum vno teste, & alijs adminiculis plenam probationem inducit secũdum glos. & DD. cõmuniter in d. c. 1. ac ideo hodie cõmunis obseruantia habet generaliter capitulare de fama publica in fine articulorum, secundum Panor. in c. interdilectos, nu. 2. de fide instru. per illum tex. vbi post quam fuerant multa allegata, & articulata, in fine capitulatur de fama publica.

Diximus in fine interrogatorij. (Los
71 quales articulos pongo por posiciones al dicho Gerony mo, &c.) positio enim est pars intentionis cõtinens, super quo quis petit ab aduersario responderi, secundum Bald. in l. generaliter, §. sed iuramento, C. de rebus creditis, vnde positio recipit solam confessionem partis aduersæ, & fit per verbum: Ponit, ad effectum, vt ponens releuetur ab onere probandi, si pars aduersa confiteatur, iuxta text. in cap. statuimus, de confessis, libr. 6. tradit Speculator. titul. de positionibus, §. 2. & differt ab
72 articulo: quia articul⁹ fit per verbũ, Probare intendit, respicitque probationes faciẽdas per testes vel scripturas in casu quo positiones negentur. Quo fit vt prius positiones fiant, & ad eas producendas detur vnus terminus, & deinde detur terminus ad producendos articulos, secundum Cardin. in Clement. sæpè, §. & quia in quæst. 6. & 7. de verbor. signific. & Bald. in l. 2. §. quod obseruari, circa finem. C. de iure iur. propter calumniam dando, & probatur ex his quæ tradit Speculator in titul. de teste, §. nunc videndum, colum. 1. & colligitur ex verbis Alexand. in l. inter stipulantem, in princip. ff. de verb. Nihilominus tamen, vt circuitus euitetur, & breui⁹ causa expediatur, iam hodie praxis recipit, quod simul articuli, & positiones concipiantur: ideoque prædicta clausula adiecta fuit in fine interrogatorij ad effectum, quod si pars aduersa ei respondendo aliquid confiteatur, ponens liberetur ab onere probandi illud, iuxta tex. in d. Clemen. sæpè, §. & quia, & notat. glos. 1. in cap. 1. de confessis, in 6. Quo casu, scilicet, quando
74 pars aduersa cõfitetur aliquid ex eo quod articulatum est, tales articuli succedunt loco positionum: si verò neget, tunc succedunt loco articulorum, vt super eis testes examinari possint, secundum Cardin. in dict. §. & quia. & Speculatorem in titu. de
75 teste, §. nunc videndum, post principium positionibus, itaque positis ab vna parte alteri, iudex præcipit eidem, quòd iuramentum calumniæ præstet, & positionibus respondeat, vt probatur in l. 1. titu. 6. lib. 4. recopil. quod iuramentum appellatur calumniæ in titul. 7. lib. 4. recop. quod tamen re vera est, de veritate dicenda, vt aduertit Didac. Perez in l. 1. titul. 4. lib. 3. Ordin. glos. 4. in fin. Quo circa pars cui positiones ponuntur, tenetur eis respondere

dere simpliciter & sine replica, per verbũ, Nego, vel Confiteor talem positionem, iuxta tex. in l. 2. titul. 7. libr. 4. recopilat. Et
76 est ratio, quia responsio debet esse clara, vt probat text. in l. de ætate, §. quod autẽ, & ibi Bart. ff. de interrogatorijs actionibus, & Alciatus in l. 1. §. si quis simpliciter, num. 24. ff. de verborum. Nec poterit
77 respondere per verbum, Credo, vel, Non credo, iuxta text. in dict. l. 2. titul. 7. lib. 4. recopilat. & est ratio, quia cum positiones fiant ad certam probationem inducendã, quæ tamen induci nõ potest per verbum,
78 Credo, vel, Non credo, quod dubitatiuũ est, nec regulariter probat, secundum glo. in testium, verbo, Præsto, C. de testibus, & in cap. quoties, extra, de testibus, glo. in l. 2. §. idem Labeo, ff. de aqua pluuia arcenda. Cardin. in cap. sacris, notabili 6. de his quæ vi. & Hippolyt. in l. ex libero, num. 14. ff. de quæstionibus. Ideoque text. in dict. l. 2. titul. 7. lib. 4. recopil. Determinat positionibus responderi nõ posse per verbum, Credo, vel, Non credo, per quam ll. 2. in hoc corrigitur, l. 1. eiusdẽ tituli, & libri disponens positionibus posse respõderi per verbum, Credo, vel, Nõ credo. Rur-
79 sus positionibus responderi non poterit, Nego narrata, prout narrantur, vt probat tex. in dict. l. 2. titul. 7. libr. 4. recopil. Sed requiritur responsio simplex & clara, vt ibi disponitur, & docet Beroius in decis. 234. nu. 12. & 13. Alciat. vbi supra, nu. 29.
80 Vnde si iussus à iudice positionibus respõdere, clarè, & sine replica eis non respondeat pro confesso habebitur, iuxta tex. in capitul. 2. de confessis, libr. 6 & in dict. l. 1. & 2. titul. 7. lib 4. recopil. vbi præscribitur forma qualiter positionibus respondendum sit, & sub qua pœnis: Ideoque in prædicta clausula dictum fuit: Los jure, absuelua, y declare cõforme à la ley, y so la pena della, &c. & in foro Ecclesiastico loco illorum verborum subrogantur verba sequentia: Los jure, y declare, cõforme à de-
81 recho, y so la pena del, &c. Quę tamen pœna solummodo locum habet in causis ciuilibus, non vero in criminalibus, neq; vbi de dolo agitur, secundum Bart. in l. 1. C. de
82 pœna iudicis qui malè iudicauit. Contra quam tamen fictam confessionem probatio in contrarium admittitur, secundum Angel. Paul. Castr. num. 5. in l. si is qui, C. qui testamenta facere possunt, & consentiunt Anto. de Butrio in cap. ex parte, de confessis, Aret. cons. 146. num. 5. & Alex. cons. 145. num. 4. lib. 6. Nec obstat, quòd si probatio in contrarium admitteretur,
83 videtur pœna prædicta de nihilo seruire ac l. illam impositam verbis fuisse, contra text. in l. omne verbum, C. communia de legatis, & in cap. commissa, de electione in
84 6. Nam respondeo adhuc prædictam confessionem fictam magni effectus esse, cũ ob eam onus probandi quod incumbebat actori positiones ponenti, transferatur in
85 eum cui positiones ponuntur. Aduerte tamen, quod ad hoc vt nolens positionibus respondere habeatur pro confesso, necesse est, quòd ab ipso iudice personaliter coram tabellione interrogetur, vt respondeat, iuxta text. in cap. 2. de confessis, in 6. ibi interrogatus, iussusque à iudice, & in l. 2. tit. 7. lib. 4. recopilat. ibi, en presentia
86 del juez. Quo fit talem pro confesso non haberi, si à notario ex iudicis cõmissione interrogetur, & positionibus nolit, veluti debet, respõdere, vt expresse probant prędicta iura, & firmat glos. in dict. capit. 2. verbo, Iussus, & sequitur ibi Ancharran. colum. 2. quod est memoriæ tradendum secundùm Didac. Perez in l. 1. titul. 4. lib. 3. Ordin. colum. mihi 935. Et de his positionibus erit videndus Cinus in l. 2. §. quod obseruari, n. 12. C. de iure iur. propter calumniam, & Speculator in titul. de positionibus, & glos. 1. cap. 1. de confessis, in 6. Lanfrancus de Oriano, & Curtius in tractatu depositionibus, & Maranta de ordine iudiciorum, 6. part. 4. act. de positione seu articulorum, vbi num. 6. cum pluribus resoluit discrimen esse inter positiones & articulos: nam qui ponit, censetur
87 fateri illud, quod ponit, vt firmat glos. in dict. capit. 1. de confessis, in 6. Alexand. in
88 consil. 71. colum. 1. volum. 3. Qui verò articulos facit, non censetur fateri id quod dicit in articulis, vt notat Panormitan. in capit. cum venerabilis, de except. Ioann. Andr. in capit fin de iure iur. in 6. Anto. de Butrio, & Doctor. in cap. fin. de confessis, Bart. in dict. l. 2. §. quod obseruari, & Alexand. in consil. 70. colum. penul. versi. prætereà, volumi. 2. Quo fit, quòd licèt
89 non videatur quis confiteri ea, quæ in articulis, vel in interrogatorio continentur, tamen quando interrogatorium, & articuli ponuntur propositionibus bene videtur ea confiteri, secundùm Bart. in l. vbicunque, num. 2. ff. de interrogatorijs actionibus, & Anton. Comez tersio tomo variarum, cap. 12. nu. 14. Quo circa aduocatus ad-

tus aduertere debet, ne in interrogatorio, vel articulis ponat aliquid quod eius parti præiudicet: quod verũ est, nisi pars aduersa positiones neget: nam tũc ex eis iuuari non poterit, argum. text. in cap. ex eo, de regu. iur. lib. 6. & in cap. cum olim, de censibus, glos. in cap. cum venissent, de eo qui mittitur, Bart. in l. post legatum, numer. 2. ff. de his quibus vt indignis, & Alexandr.
90 consilio 92. numero 5. Quibus positionibus hodie interrogatus de iure huius Regni tenetur respondere statim absque vlla termini præfixione, & sine consilio sui aduocati, vt disponitur in dicta l. 2. titul. 7. lib. 4. recopilat. Quod tamen limitat Hostiens. in cap. dilecti, de iudicijs, quem refert & sequitur Socinus in repet. l. 1. col. 4. ff. de vulgari. & Marant. de ordine iudiciorum, 6. part. dicto actu 4. num. 16. in rustico, vel idiota, qui quando examinatur in suo examine poterit interesse eius aduocatus, vel procurator, ne ob eius simplicitatem decipiatur, quod æquum est, & adde quod licet Maranta vbi supra, num. 17. fir
91 met, quod si principalis cum iuramento respondendo positionibus falsum deponat, de periurio puniendus non erit, sed solum Deum habebit vltorem: tamen de iu-
92 re huius Regni per dict. l. 2. titul. 7. lib. 4. recopilat. si taliter positionibus respondens de periurio ex actis ipsius processus apertè conuictus fuerit, ita quòd appareat sciẽter falsum dixisse, vltra alias pœnas erit puniendus, si fuerit actor in amissione causæ, si verò fuerit reus, quòd pro confesso habeatur. Et quis ordo seruetur in articulis, & positionibus faciendis in Lusitania, vide Ordi. Lusitanorum, lib. 3. tit. 40. cum suis §§.

Porrecto interrogatorio articulorum iudex illud recipit, dicendo, que se admita, y ponga en el processo: Saluo iure impertinentium, & nõ admittendorum, &c. præcipitque per illud testes examinari:
93 nam ad hunc effectum articuli dantur, vt per eos testes examinentur secũdum glo. 1. in Clement. 1. de officio delegat. Et aduerte quòd licèt de iure, copia articulorũ (quos nos sermone Hispano appellamus,
94 Interrogatorio de preguntas) dari debeat parti aduersæ, ad effectum præsentandi interrogatoria contra testes partis aduersæ, ad veritatem indagandam, & ad faciendos illos variare, vt probat Panormitan. in capit. per tuas, column fin. de testibus, & Bald. in l. 2. C. vt lite pendente pett text. & ibi glos. verbo, Interrogatoria, in capit. 2. de testibus, lib. 6. & tradit Maranta in dict. actu 4. num. 19. non verò copia interrogatoriarum, quos non sermone Hispano di-
95 cimus, Repreguntas, secundum Innocen. & Panormitan. num. 2. in cap per tuas, extra de testibus, glos. in cap. 2. verbo, Interrogatoria, de testibus, in 6. Alexand. in l. 2. C. de edendo. Ias. in l. 1. § de edendo, n. 9. ff. de edendo. Maranta in dict. actu 4. nu. 21. & in actu 7. nume. 3. Duenas in regula 5. num. 5. Tamen hisce Regnis apud tribunalia secularia iam praxis obtinuit, quod
96 nec copia articulorum, id est, Del interrogatorio de preguntas: nec copia interrogatoriorum, id est, De repreguntas, danda sit parti aduersæ. In quo articulo consulendus erit stylus cuiushibet tribunalis: Salmãticæ enim apud iudicia sæcularia nullatenus copia articulorum, id est, Del interrogatorio de preguntas, parti aduersæ datur: in foro tamen Ecclesiastico Episcopi Salmantini copia articulorum parti aduersæ exhibetur in causis beneficialibus, iuris patronatus, matrimonialibus, decimalibus, & criminalibus, in alijs verò de stylo nõ datur. In tribunali autem iudicis Metropolitani in ciuitate Salmantina residentis indistinctè, in omnibus causis copia articulorum parti aduersæ datur. Cæterum copia interrogatoriorum, id est, De repreguntas, in nullo tribunali cõceditur, quod de iure procedit per text. & glos. in cap. 2. verbo, Interrogatoria, de testibus, in 6. & tradunt Innocen. & Panormit. in
97 dict. cap. per tuas. Deinde vnaquæq; pars suos testes producit: nam ad hoc vt testis idoneus reputetur, & fides ei adhibeatur, requiritur quod à parte sit productus in causis ciuilibus, & in criminalibus agitatis ad instantiam partis: vel quòd à iudice sit citatus in causis, in quibus ex officio procedit: Quinimo precibus partis testis produci poterit, iuxta tex. in cap. cum in tua, ibi, offeruntur, de sponsalibus, & ibi Panormit. num. 2. Imol. Panormit. Felin. & Decius in cap. 1. extra, de testibus: Poterit etiam pars testem instruere de ijs quæ dicturus est, secundum Bald. in dict. l. data opera, num. 47. C. de his qui accusare non possunt, & in l. 8. titu. 6. libr. 4. recopilat. & nos etiam in isto tempore in expositione sententiæ interlocutoriæ, in versi. Recibio à prueua, &c, latius resoluimus.

98 Aduerte, quòd in causis etiam ciuilibus, testes coram ipso iudice produci debent,

bent, & coram eodem iurare, & ab eodem examinari, iuxta tex. in l. 3. §. Diuus, ff. de teſtibus, & in l. ſolam, iuncta gloſſ. C. de teſtibus, gloſſ. in l. iubemus, 1. C. de liberali cauſa, gloſſ. in l. hæc conſultiſſima, §. fin. verbo, Depoſitiones, C. qui teſtam. facere
99 poſſ. & gloſſ. in l. curent, ff. de teſtibus. Et eſt ratio, quia probatio fieri debet iudici, & non notario, iuxta text. in l. quinquaginta, ff. de probationibus, & ita pro regula ponit Bald. in capit. ſi quis teſtium, in princi. extra, de teſtibus, & latè proſequitur Felinus in cap. cum cauſam, nume. 26. de teſtibus Couarr. lib. 2. variarum, capit. 13. num. 10. & Menoch. in tractat. de recuper. poſſeſſ. remedio 15. quæſt. 26. nume. 344. & in conſil. 100. num. 43. vbi prædictam regulam limitant, niſi iudex expreſſe hanc facultatem committat notario cau
100 ſæ, interueniente aliqua iuſta, & ſpeciali cauſa, vt probatur in dict. capit. ſi qui teſtium, & in capit. 2. de iud. lib. 6. & in l. ad egregias, ff. de iure iur. & in l. 22. titul. 11. part. 3. Et regulariter hæc commiſsio fit ex generali impedimento multitudinis negotiorum, ſecundum Salicetum in Authentic. apud eloquentiſsimum, C. de fide inſtrument. & Felin. in dict. cap. cum cauſam, num 28. Couar. & Menoch. vbi ſupr. Et ita in praxi quotidie obſeruatur, quòd pars producens teſtes, coram iudice petit eorum iuramentum, receptionem, & exa-
101 men tabellioni committi, quam commiſſionem iudex facit, & de ea in proceſſu conſtare debebit, alioquin nullitas actus induceretur, vt docet Menochius in dict. conſil. 190. Limitant etiam prædictam regulam, quando teſtes eſſent in loco remo-
102 to à loco iudicij: nam tunc iudex hanc commiſsionem faceret iudici illius loci, vel ſi iuſto impedimento teſtes detinerentur, ita quod ad iudicem venire non poſſent, iuxta text. in l. iudices, C. de fide inſtrument. & in dict. cap. cum cauſam, & ibi Felin. nume. 27. & 31. Menoc. in dict. remed. 15. quæſt. 26. num. 346. Pari mo-
103 do ſi probatio per inſtrumẽta fieri debeat, producenda erunt coram iudice, nec ſuffi ciet coram notario, iuxta text in l. adoptio. ff. de adopt. & in cap. accepimus, cap. contingit, & ibi gloſſ. & Felin. de fide inſtrument & latè Felin. in capit. quoniam contra, num. 39. de probat. & Coua. lib. 1. variarum, cap. 1. numer. 5. Quinimo ſi inſtrumenta fuerint producta ante litem conteſtatam, poſtmodum debent reproduci in iſto tempore coram eodem iudice, ſecundum Felin. cap. 1. nume. 28. de prob.
104 & Couar. dict. lib. 1. cap. 1. nu. 5. Poſtmodum teſtes iurare debent, alioquin eorum depoſitio non valebit, iuxta text. in l. iuſiurandi, & in l. ſi quando, C. de teſtibus, & in cap. de teſtibus, & in cap. fraternitatis, & in cap. tuis quæſtionibus, extra de teſtibus, & in dict. l. 23. titul. 16. part. 3. Speculator in titul. de teſte, §. ſequitur, num. 1. Iaſ. in l. admonendi, numer. 216. ff. de iure iur. Niſi à partibus iuramentum remittatur teſtibus, vel niſi matrona aliqua ſuper inſpectione ventris deponat: nam tunc de veritate non iurat, quamuis de credulitate iurare debeat, ſecundum glo. l. iuſiurandi, C. de teſti. & in l. 1. ff. de ventre inſpic. & ibi communiter omnes, tex. tamen dict. l. 23. non requirit iuramentum à matrona
105 deponente de credulitate, quanuis Greg. Lup. ibi in gloſſ. 4. ad hoc non aduertat. Quinimo ſatis non erit, ſi teſtis priùs deponat, & deinde iuret: nam neceſſe eſt, q̃ iuramentum præcedat, ſecundum Panor mit. num. 8. & DD. in dict. capit. de teſtibus, & Boerium in deciſio. 259. & probatur in l. 3. & 23. titul. 16. part. 3. & tradit Auendanius in reſponſo 1. nume. 12. poſt Couarr. lib. 2. variarum, capi. 13. numer. 2.
106 Quod tamen intellige verum, niſi teſtis in continenti abſque vllo interuallo poſt depoſitionem iuramentum præſtet, ſecundum Bald. in l. iuſiurandi, C. de teſtibus, &
107 Tiraquel. de retract. §. 1. glo. 5. n. 8. Quod iuramentum teſtis præſtare non poterit per procuratorem, iuxta text. in cap. licèt exquadam, verbo, Proprio, extra, de teſtibus, & ibi Felin. column. 2. teſtatur hanc eſſe communem opinionem. Et formam iuramenti præſtandi à teſte præſcribitur à text. in Authent. ſed iudex, iuncta gloſſ. ſi. ibi, & iuncta l. presbyteri, C. de Epiſco. & cleri. & ibi ponit expreſſè Bald. numer. 4. & de iure Regio ponitur in l. 24. titul. 16. part. 3. ſcilicet, Que poniendo ſu mano derecha ſobre vna ſeñal de Cruz † diga que jura à Dios, y aquella Cruz, y à ſanta Maria, y à los Santos, y â las palabras de los ſantos Euangelios, que dira verdad de lo que ſupiere en razon de aquel pleyto en que es preſentado por teſtigo: anſi por la vna parte, como por la otra, y que no mezclarâ falſedad ni por amor, ni odio, ni miedo, ni coſa que le ſea dada, ni prometida: y que ni por daño, ni prouecho, que entienda le ha de venir, no dexarà de dezir verdad,

dad,ni la encubrirà,y que todo lo que supiere de aquel pleyto lo dirâ, aunque no sea preguntado dello. Et hoc vltimum dicit Gregorius Lupus ibi in glos.4.optimã practicam esse,ad quam non solent aduertere iudices,quando sumunt iuramentum à testibus:nam per eam non poterit obijci testi,q̃ deposuit extra articulum super quo nõ fuit interrogatus,nec iuratus. Ac ideo tu iudex ad istam practicam aduerte & fac,quòd testis iuret, quòd dicet omne id,quòd de illo negocio scit,quanuis de eo non interrogetur. Et isto iuramento præstito à testibus ipsi respondere debent, (que ansi lo juran) & tunc iudex iterum eis dicit: Si ansi lo hizierędes,Dios os ayude,y sino,el os lo demande mal y caramente:& testes respondent,(Amen.) & ferè eandem formam refert Simancas de instit. catho.tit.54 nu.8 Et in hac re velim iudices admonitos esse,vt per se ipsos, & non per tabellionem hoc iuramentum testibus deferant, illos admonendo quòd veritatem dicant.

Postea testes erunt examinandi intra terminum probatorium à iudice præfixum, de quo iam supra in isto tempore
108 diximus. Qui testes secretè & sigillatim sunt examinandi,ita quòd vnus non sciat quid alter dicat nec ipsa pars intelligat:ita probat tex.cap.venerabili,de test.cap. inquisitionis,§ 1.de accus.l.nullum,C.de testib.docet Speculator in titul de teste. §. nunc tractandum in princip. glos. in c.2. de testibus,verb.Audire, & Rojas in singul.188.& examinator obseruare debebit omnia tradita ab Speculatore, in dict.§. nunc tractandum,& si in primo termino continenti tres dilationes testes non fuerint iurati,& examinati, peti poterit cum iuramento secunda dilatio,quę quarto pla
109 zo dicitur,quam iudex suo arbitrio assignabit,& si eam absque causa deneget, pars poterit appellare,iuxta text in cap. significauerũt,de testib.& glo.in cap. in causis. eod.titul.receptam communiter à Panormit.ibi. Poterit deinde peti prorrogatio.
110 Quarti placiti cum iuramento, dummodo petatur antea quam finiatur terminus ille, aliàs non esset prorogatio, vt in l. sed etsi manente,ff.de precar.& in l.bonorum,& ibi Bart.ff.rem ratam haberi. Panorm. in
111 cap.de causis numer.7. de officio delegat. & Didacus Perez in l.12,titul.4.lib.3.Ordin.glo.1.vers. Vlterius. Quæ tamen prorogatio in foro ecclesiastico non datur, vt
112 suprà resoluimus.Et elapsis terminis probatorijs,amplius non poterunt testes producinam hunc effectum operatur præfixio termini, vt in cap.licet causam, de probat.& l.34.titul.16 part.3 & firmat glo.1. in l.si ea,C.qui accusare non possunt:& nos resoluimus supra in isto Tempore, in expositione sententiæ interlocutoriæ in fine secundi articuli. Cæterum si aliqua
113 pars ex litigantibus fuerit minor 25.annis, vel alia persona,qui de iure competat beneficium restitutionis in integrum aduersus omissam probationem,& lapsum termini probatorij,restitutio erit petenda,sibique concedenda, & à iudice assignabitur alius terminus probatorius iuxta tex. & ibi Panormit.in c.auditis,de in integrũ restitutione,& probat tex.in l.minor. 25. annis,ff.de minoribus,& l 3.tit 19.part.6. Barto.notat in l.nam postea, §. si minor. ff,de iure iurand. Iaſ. in l.1.§. nquatio. ff. de operis noui nunt. Felin.in cap.fraternitatis,num.6. vers.tertiò in quantum, de testibus. Minor tamen non erit restituendus aduersus omissam allegationem, vel
114 probationem contra reum criminaliter accusatum.secundum Alexand in l.1.§.nũtiatio.num.34.& ibi Iaſ.num 10.vers.secundo,ff.de noui ope.nuntia. & Anton. Gom.3.tomo,variar.capit.1.num.7.post. gloss.penul.in Clement.nõ potest,de procurator.in fin.iuxta quam doctrinam est limitanda supradicta resolutio,& Regia,l. 3.titul.8.lib.4.recopilat.(*Rursus eritlimitanda in repulsis obiectis contra testes,vel eorum dicta,nam aduersus terminũ elapsum intra quem sunt opponendæ, nec aduersus omissam probationem restitutio non conceditur, vt resoluimus infra ista prima parte,Tempore 9.numer. 8. & probat l.1.titul.8.lib.4.Compilat. & resoluit Azeuedo in l.3. tit.8.libr.4.recop.n.32.)
115 Pari modo erit limitanda in minore iurisperito, cui restitutio denegatur aduersus omissam allegationem, & probationem, secundum glos.quam ibi seq. dicens eam singularem. Ioann.de Plat. & vnicam,& singularem reputat Anton.Gom.in secũdo tomo variarum,cap.14.num.5. versic. Decimo in fin.& ordinariam appellat,plures eam sequentes referendo,dominus Fra
11 ciscus à Sarmiento,lib.3.Selectarum,cap. 12.num.1.vbi ipse contrariam opinionẽ optimis fundamentis nititur defendere per totum illud caput,glos.inquam,est in
1 l.professio.C.de muneribus patrimoniorum,

rum.lib.10.Et illius gloſſ quam plures ſequaces,refert & ſequitur Roládus à Valle in tract.de confect.inuentarij,2.part. q. 6. & Auiles in capitibus prætorum, cap.33. gloſ.in verb. A menos coſta,num.4. Inſuper erit limitanda quãdo opereretur reſtitutio poſt publicatas atteſtationes ad probandam aliquam exceptionem dilatoriã, vel declinatoriam: nam tunc deneganda erit ſecundum Innocentium in c. coram de in integrum reſtitutio. & plures alios, quos refert Couar. in pract.queſt.cap.26. num.4.verſ.Quinto.& Alexan.l.1.§. nouatio,num.33,ff.de oper.noui nuntia. Et tradit Marant.6.part.titul.de Appellatione in ſecundo actu principali,num.83.De iure regio terminus iſte probatorius per viam reſtitutionis concedendus,excedere non debet dimidietatem termini probatorij in cauſa principali aſsignati: & in ſententia, in qua reſtitutio conceditur erit deneganda alia reſtitutio petenti,iuxta text.in l.3.titul.8.lib.4.recopilat. (* Et cenſebitur denegata in illa prima inſtantia,tam in ſecunda inſtantia iterum poterit peti & concedi, etſi in prima inſtantia fuerit ſemel conceſſa,vt colligitur ex l. 5.titul.9.lib.4 recopilat. & ibi tenet Azeuedo numer.4. & ſemel vidi ſit iudicatum in audientia Galletiæ.) Aduerte etiã quòd aduerſarius maior poterit vti termino probatorio conceſſo minori ad probationem faciendam iuxta prædictam l. Regiam,quæ opinio comprobatur ex text. in l.penult.C.de temp.in integrum reſtit. petend.& ibi not Bartol.Bald.& Paul. & tenet Anton.Gomez in dict.2.tom. cap. 14.numer.5.verſicul.Decimo infertur, in fin.Et quia frequenter caſus iſte in cauſis occurrit,vt iuuenes inſtruantur,petitio reſtitutionis,& eius conceſsio erit formanda modo ſequenti. 116

Petitio reſtitutionis aduerſus omiſſam probationem.

FVlano,curador ad litem de fulano mi menor.Digo,que por negligencia y deſcuydo de ſus fatores y procuradores ſe le ha paſſado el termino probatorio,que fue concedido en la cauſa que trata con fulano,y ha dexado de alegar y prouar lo que à ſu derecho le conuenia, y por ſer menor de veynte y cinco años,como por ſu aſpecto parece, y en lo ſuſodicho auer ſido enormemẽte leſo y damnificado, de derecho le compete el beneficio de la reſtitucion in integrum aduerſus omiſſam allegationẽ & probationẽ.Porende à V.m.pido le mande cõceder y conceda la dicha reſtitucion in integrum aduerſus omiſſam probationem & lapſum termini,ſobre que pido juſticia y coſtas, y el officio de V.m.imploro,y juro à Dios,y à eſta Cruz † en anima de mi menor,y la mia,que eſta reſtitucion no pido de malicia,&c.

Expoſitio ſupra dictæ petitionis.

117 DIximus,Fulano curador adlitẽ, &c, ad denotandũ quod minori non datur procurator,ſed curator,vt in §.in uiti.Inſtit.de curatoribus,&in l.2.C.de in litem dando tutore, vel curatore.

118 Diximus.Por negligencia y deſcuydo de ſus fatores, &c. ad denotandum quod propter hanc cauſam minor reſtituitur, vt in l. minor 25. annis, ff. de minoribus, & in l.3.titul.19. part.6. Bartol. in l. nam & poſtea, §.quod ſi minor, ff. de minor. & Iaſi in l.1.§.nuntiatis,ff.de noui operis.

119 Diximus,Enormemẽte leſo,&c addenotan-

notandum, quod pro modica læsione non conceditur restitutio, vt notat glos. communiter approbata in cap. de in integrum restitutione.

120 Diximus (Le compete el beneficio, &c.) ad denotandum quod restitutio minori conceditur de iure speciali, non vero de iure ordinario, vt probatur in l. in causæ, la segunda, in princ. ff. de minor.

121 Diximus, (Y el oficio de v.m. &c.) ad denotandum quod restitutio officio iudicis nobili conceditur, vt probat tex. in cap. 2. de offic. iud.

122 Et oblata prædicta petitione restitutionis, tunc summariè probatur, petentem restitutionem minorem esse 25. annis, nec probatio læsionis ad hanc restitutionem concedendam requiritur, quia eo ipso minor censetur læsus per ipsum actum omissionis, quo casu minor restituitur absque probatione læsionis, vt probat tex. in l. si minor, 36. §. 1. ff. de minoribus, & tradit Panorm. in capit. auditis, numer. 7. de in integrum restit. & Augus. Beroius in cap. 5. num. 6. eodem tit. & Rodericus

123 Suarez in allegatione. 20. numer. 8. Licet enim ad concedendam restitutionem in integrum probari debeat, petentem minorem, & læsum esse ex tali actu, iuxta text. in l. quod si minor, §. non semper, & in l. ait prætor, §. non solum, 1. versi. mihi autem, & in l. non omnia, ff. de minoribus, & in l. nã postea, §. si minor, ff. de iure iuran. & in l. minoribus, 1. C. de in integrum restit. & in l. 1. 2. & 6. tit. fin. p. 6. & vtrobiq; Doct. notant. & Anton. Gomez. 2. tom. variar. c. 14. n. 5. versi. quæro tamen. Tamen vbicunq; minor facit actum, ex-

124 quo nulla vtilitas sibi prouenit, sed potuit sibi dãnum inferri, eo ipso censetur læsus, & danda erit sibi restitutio absq; eo, quod læsionem probet, ita probat text. in l. interdum. 20. ibi hoc enim ipso, ff. de minor. & text. sic intelligendus secundum glo. ibi in d. l. si minor, §. 1. & in l. si quis patrem, versicul. proinde, ff. de Macedo. text. sic intelligendus in l. 1. C. de in integr. restit. secundum Panor. Beroium, & Rodericum Suarez vbi supra, & Dominum Franciscum à Sarmiento lib. 3. select. c. 13. n. 2. Vnde cum ex solo actu omissionis, allegationis, & probationis, minor cẽseatur læsus, cum ex eo nulla vtilitas sibi proueniat, sed dãnũ possit inferri, nimirũ si restitutio sit ei danda absq; probatione læsionis, secundũ Beroiũ vbi suprà, Ausreriũ in addit. decis. ad Capell. Tolos. dec. 53. nu. 4. Rebuff. 2. Tom. Tract. de restit. art. 1. glo. 3. n. 16. & plures alios quos refert decisio Pedem. 158. num. 5. & si ipse ibi, n. 13. contrariũ dicat verius & receptius esse. Cuius tamen resolutionẽ arbitror veram esse quãdo actus ex sui natura læsionẽ non includeret: tunc enim probatio læsionis necessaria esset secũdũ supradictos Doctores, & Capitium decis. 109. numer. 8. Et hæc restitutio peti debet de iure regio, elapso termino probatorio in causa principali concesso, vel facta publicatione testium intra 15. dies, alioquin si restitutio petatur post quindecim dies connumerandos à die publicationis, de neganda erit, iuxta text. in l. 3. titul. 8. lib. 4. recopil. Et quam pœnã incurrit minor petẽs restitutionem post publicationem ad probãdam nouam exceptionem in prima Instantia, si eam non probauerit, determinat l. fin. titul. 5. libr. 4. recopilat. & interrogatorium ad probandam minorem ætatẽ modo sequenti formatur.

Interrogatorio sobre el Articulo de la Restitucion.

126 PReguntas por parte de fulano en la causa que trata con fulano, sobre el articulo de la restitucion.

1 Primeramẽte sean pregũtados los testigos por el conocimiento de las partes litigantes, y si tienen noticia desta causa, &c.

ij Iten si sabé que el dicho fulano, antes y al tiempo que se concedio el termino prouatorio en la causa que trata cõ el dicho fulano, y al presente era y es menor de 25. años, y tal por su aspecto parece. Digã y declaren los testigos lo que saben, &c.

jii Iten si sabeu, que lo susodicho es la verdad, y dello es fama publica y comun opinion, &c.

Los quales articulos pongo por posiciones à la parte aduersa: pido que los jure y declare conforme à ley, y so la pena della: y para ello, &c.

127 ET si pars aduersa has positiones negauerit, duo testes erunt producēdi, & examinādi ex parte petentis restitutionem super prædictis articulis, & qualiter sit ætas probanda docet Barto. in l. de ætate, ff. de minor. Et tunc iudex profert sententiā restitutionis per viam actus forma sequenti.

Sententia Restitutionis.

128 EN Salamāca à 20. dias del mes de Iulio de 1581. años, nte mi el presente escriuano, y testigos de yuso escriptos, el dicho señor Alcalde mayor dixo, que deuia conceder y concedio la restitucion pedida por parte del dicho fulano menor, con plazo y termino de tātos dias comunes à ambas las partes, para que alegue y prueue lo que le conuenga, con denegacion de otro termino: y que si dentro del dicho termino no prouare, que incurra en pena de seys mil marauedis, la mitad para Camara de su Magestad, y la otra mitad para gastos de justicia, y lo firmò de su nombre, testigos fulano y fulano.

QVæ sententia restitutionis procedit ex dispositione l. 3. tit. 8. lib. 4. recopilat. Et transactò isto termino probatorio, in prædicta restitutione concesso, vel elapsis terminis probatorijs, quando restitutio non fuit petita, expletisq; omnibus, quæ ad probationē iurium partium spectant, & sunt necessaria, iudex poterit interrogare partes, an aliquid amplius velint facere, & actitare: & si aliqua ex partibus dixerit, se velle aliquos actus facere, tunc iudex aduertat, an sint elapsa omnia tempora probatoria, & si elapsa fuerint, videat an ille quæ dixit pars velle facere, sint talia, quæ extra terminum probatorium fieri possint, veluti si per inspectionem oculorum iudicis velit pars aliquid probare de sua intentione, quia talis probatio nunquam censetur excluſa, & superat omnem speciem probationis, secundum Azonem in summa. C. de lege Aquilia. & Bald. in l. contra negantem, nu. 7 C. de lege Aquilia. (* Quæ inspectio oculorum fieri debet expensis,) sunt alia plura, quæ fieri possunt extra terminum probatorium quæ congerit Maranta de ordin. iudi. 6. part. actu. 15. à numer. 2. & tunc iudex assignabit aliam dilationem ad illum actum expediendum cum commination quod illa dilatione transacta, amplius non audietur: quia iudex tenetur curare, vt quam citius fieri possit causa expediatur, vt in l. properandum. in princip. C. de iudic. capitul. finem litibus. de dolo & contum. Hanc tamen interrogationē & diligentiā iudex aliquando facit elapsis terminis probatorijs, aliquando verò post publicationem testium factam: & si ante publicationem exhibuerit, vel ea non exhibita transacti fuerint termini probatorij, tunc aliqua ex partibus litigantibus comparet coram iudice petēdo quod publicationem testium faciat, ac ideo pauca de publicatione testium annotanda erunt.

(2)

Depu-

De publicatione testium, & probationum facienda.

E Lapsis itaque terminis probatorijs publicatio testium, & probationum fieri debet ad petitionem vnius ex litigantibus, quæ petitio ex mandato iudicis intimatur parti aduersæ, & præcipitur ei, vt
129 ad primam audientiam veniat ad videndum publicationem testium fieri, vel ad allegandum, quare fieri non debeat publicatio: quæ citatio de iure præcedere debet, iuxta textum in l. gesta, cum ibi notatis, C. de re iudicata, & in capitul. consuluit, de offi. delegat. & in l. 37. titulo. 19. prat. 3. & ibi Gregorius Lupus in gloss. 1.
130 Ad quam publicationem vnica tantum citatio sufficit, nec requiritur trina vel peremptoria, vt cum Ioanne Andræa resol-
131 uit Gregorius Lupus vbi supra. Et si in termino citationis pars citata non comparuerit, altera pars publicationem petens debet incusare contumaciam parti citatæ per text. vbi notat Bald. in l. properandum, §. si quidem, C. de iudicijs, & tunc iudex iubet publicationem testium fieri per sententiam interlocutoriam pronuntiando depositiones testium esse publicatas & apertas, & quod ipse eas pro publicatis habet, præcipitque copiam attestationum partibus litigantibus exhiberi, vt disputent & allegent super eis intra terminum sex dierum, vt disponit l. 1. titulo 8. libr. 4. recopilat. Et forma huius publicationis faciendæ de iure communi traditur à Bartol. in Authentic. at qui semel, C. de probationibus, & à Bald. in dict. l. gesta, C. de re iud. n. 17. de iure autem huius regni & de stylo fit forma sequenti.

Forma publicationis testium

132 YDespues de lo susodicho en la dicha ciudad de Salamanca, à tantos dias de tal mes y de tal año, ante el dicho señor Alcalde mayor, y en presencia de mi el dicho escriuano, y testigos de yuso escriptos, parecio presente el dicho Pedro, y dixo, que la parte cõtraria auia lleuado termino para venir diziendo contra la publicacion de testigos por el pedida, y porque no deuia ser fecha: el qual no auia dicho cosa alguna contra ella, y le acusaua la rebeldia, y pedia y pidio à su merced mandasse hazer la dicha publicacion, y pidio justicia, &c. Testigos fulano, y fulano.

E luego el dicho señor Alcalde mayor dixo, que mandaua y mandò hazer la dicha publicacion de testigos con termino de seys dias primeros siguientes: y mandò dar traslado de las prouanças à ambas las partes. Testigos dichos, &c.

Quæ publicatio testiũ fit ad effectũ, vt partes possint recipere copiam examinis testium, & tũc cẽsetur præclusa via produ-
133 cendorum testium: nã regula est, quod publicatis attestationibus testes nõ recipiantur super eisdem articulis, vel directò contrarijs, iuxta tex. in Authẽt. at qui semel, C. de probatio. & in c. intimauit, cap. fraternitatis, de testibus, Clem. 2. eod. tit. l. 36. titul. 16. part. 3. & tradit pro regul. Ioann. Matiençø in Dialogo Relatoris capit. 46. num. 1. nisi in casibus congestis à Bart. in Authentic. at qui semel, C. de probationibus, Panor. & Doct. in capi. fraternitatis, de testibus, & à Ioann. Matiençø vbi supra: & eandem regulam cum nonnullis fallentijs ponit Rojas in singul. 203. & Alexand. Striaticus in pract. iud. capit. 18. à
134 num. 40. nec attento iure communi est de ordine substantiali iudicij, ideoque eius omissio non reddit processum nullum, secundum Barto. Bald. num. 19. & Alexan. in l. pro-

in l. prolatam, C. de sententijs, & interlocutionibus, Guidonem Papam, quæstio. 586. num. 1. & Capel. Tolo. quæstio. 416. per text. in capit. cum. I. & A. extra, de re iudic. vbi tradit Panormitan & Menoch. libr. 1. de arbitr. quæstio. 33. & Alexandr. Stiatic. in dict. c. 18. à numer. 28. Quod est verum nisi à parte publicatio petatur, nam tunc si iudex illam non faciat, erit de substantia iudicij, & processus nullus iudicabitur, secundum gloss. in capit. fin. versicul. cessante, de hæreticis, in 6. verb. Iudicijs. Quod intelligi debet dummodo â tali denegatione appelletur, vt cum pluribus resoluit Sebastianus Bantius in tract. nullitatum, sub titul. de nullitate ex defectu processus, nu. 40. & testatur communem Ioan. Asinius in praxi, §. 3. c. 10. nu. 4. ita componens glossam in extraua ganti, ad reprimendum, verbo, Figura. Et glossam in dict. l. prolatam, cum gloss. in dict. cap. fin. de hæreticis, in 6. & idem testatur Didacus Perez in Rubric. titul. 11. lib. 3. Ordin. colum. 1155. Hæc tamen resolutio Bantij, Asinij, & Didac Perez mihi displicet, ac ex eorum dictis constat publicationem attestationum non esse de substãtia ordinis iudiciarij, quamuis petita esset, & à iudice denegata, & à denegatione appellatum: nam si tunc esset de substantia iudicij, eius omissio esset nulla, nec denegatio indigeret appellatione, vt probat. l. 1. ff. quæ sentent. sine appel. rescind. & in cap. 1. de sentent. & re iudi. quia tunc contra ius legum, & constitutionum esset denegatio. Vnde cum supradicti Doctor. â tali denegatione publicationis appellationem requirant, sequitur inde publicationem non esse de substantia iudicij, sed potius respicere ius, & iustitiam partis, & ab ea appellandum fore, alioquin in autoritatem rei iudicatę transire, & partem volentem impugnare sententiam & processum ex defectu publicationis non fore audiendam, iuxta text. in dict. cap. cum I. & A. quem ita intelligunt ibi Innocen. Panormit num. 10. & Felin. numer. 1 & pro hac opinione vrget text. sic intelligendus in l. cum prolatis, ff. de re iudic. vbi sententia lata contra legem valet, & appellationem requirit: quia lex illa contra quam lata fuit sententia respiciebat merita causæ, id est, ius litigatoris, vt notãt ibi Imol. num. 1. Alexand. num. 10. & Zasius, nu. 11. & eodem modo intelligitur text. qui pro nostra opinione etiam facit in l. Præ-

135

ses, ff. de re iudi. vbi probatur sententiam latam contra legem valere, & appellationem requirere, quoniam lex illa, contra quam lata fuit ibi sententia, respiciebat ius litigatoris, licèt exactis processus constaret notorium errorem interuenisse, ita intelligunt Alexand. num. 2. Zasius nu. 1. in dict. l. Præses. & Matth. de Afflict. decisio. 28. nume. 8. ergo constat publicationem non esse substantia, nec eius omissionem processum reddere nullum, cum ius petentis eam respiciat. At verò de iure regio hanc publicationem esse de substantia processus existimo per tex. in l. 1. tit. 8. lib. 4. Recopil. ibi: Hecha publicacion de los testigos, &c. quę verba cum sint ablatiui absoluti, conditionem planè inducunt, iuxta tex. in l. à testatore, & ibi Bartol. ff. de conditionibus, & demonstra. Sed conditio inducit formam, vt in l. qui hæredi, & in l. Mœuius, ff. de conditio. & demonstrat. omissio autem formæ reddit actum nullum, vt probat tex. in cap. cũ dilecta de rescript. & in l. diligenter, ff. mandati, ergo constat, de iure regio publicationem testium esse de substantia iudicij, præsertim si à parte petita fuerit, iuxta text. in l. 10. titul. 17. lib. 4. recopilat. vel poterit etiam dici. l. 1 titul. 8. lib. 4. recopilat. intelligi iuxta prædictam resolutionem communem, nempe quod tunc demum omissio publicationis inducat nullitatem processus, quando ab eius denegatione fuerit appellatum: non verò quando ab ea appellatum non sit, quamuis hæc interpretatio nimis restringat prædictam l. 1. generaliter loquentem, maximè, quia stylus hanc publicationem testium diu iam recepit. In causis criminalibus nulli dubium est, publicationem testium de substantia iudicij esse, eiusque omissionem nullitatem processus inducere, vt eleganter resoluit Iulius Clarus libr. 5. receptarum sententiarum, §. fin. quæst. 40. num. 1. & Auendanius in respon. c. 1. numer. 8. & post primam editionem huius operis inueni Ioannem Segura Canalos in suo Directorio iudicum Ecclesiastic. capit. 14. num. 8. resoluentem eandem opinionem, per quam publicationem concluditur, & renuntiatur productioni testium, nec partes amplius admittuntur ad aliquid probandum in negotio principali, nam didicitis testificatis, alij testes nõ sunt recipiendi, iuxta text. in capit. fraternitatis, de testibus, & firmat glo. in Clemẽ. 2. de testibus,

136

137

138

139

140

141

& in dict. Authent. qui semel, & in l. 34. 37. & 39. tit. 16. par. 3. & ordinatio Lusitanorum, libr. 3. tit. 4. in princ. Quamuis aliquando iudices præcipiant, testes productos in termino probatorio examinari intra illos sex dies publicationis, secundum Monterrosum in sua practica ciuili, Tract. 2. fol. 11. col. 2. in fin, Intellige rursus viam probationis præclusam esse per publicationem testium, quando probatio facienda esset per testes. Cæterum si per instrumenta esset probatio facienda, non censeretur præclusa via probationis: nam instrumenta vsque ad cõclusionem causæ produci possunt, iuxta tex. in cap. cum dilectus, de fide instrum. & in l. 34. in fi. tit. 16. p. 3. & ibi Gregor. Lup. in gl. fin. dum modo pars producens cum iuramento asserat instrumenta de nouo fuisse reperta, vel in eius notitiam venisse: alioquin instrumenta actor. tenetur producere ante sententiam interlocutoriam probationis, reus verò vsq; ad diffinitiuam, l. 2. titu. 5. lib. 4. recop. & suprà resoluimus in quarto Tempore, nu. 58. & in 7. Tempore nu. 14. quod tamen erit intelligendum iuxta resolutionem quam tradidimus suprà, in dict. 7. Tempore, numer. 34. nam cum l. 2. tit 5. lib. 4. recop. Sit posteriori loco situata obseruanda erit, & per eam erit intelligenda l. 1. tit. 2. & l. 1. titul. 5. lib. 4. recopil. vbi statuitur, quòd in quacunque parte litis instrumenta recipiantur cum iuramento producẽtis, q̃ de nouo in eius notitiam venerunt, & q̃ non potuit antea producere, nisi stylum quem ibi retulimus fundemus in illis duabus legibus primis, & quòd sint obseruandæ tanquam maiori æquitate nitẽtes, licẽt primo loco sint situatæ, ac ideo dict. l. 2. tit. 5. lib. 4. recop. situatæ posteriori loco præferri debeant iuxta à nobis notata, suprà in 5. Annotatione, num. 29. & æquitas illarum ll. consistit in hoc, ne veritas, & ius partis pereat, si instrumenta non fuissent admissa, & iuxta hanc declarationem est intelligenda l. 1. & 2. tit. 9. lib. 4. recopil. & comprobatur ex l. 3. eiusdem titul. & lib. vbi dicitur, quòd in secunda instantia instrumenta possint produci cum iuramento producentis, quòd in eius notitiam nouiter venerũt, & reperta fuerunt, & Stylus suprà relatus in 7. Tempore sic debet intelligi, vt cum prædicto iuramento instrumenta recipiantur.

142 143 144

Insuper intellige, viam probationis præclusam esse per publicationem testium, ni si aliqua pars ex litigantibus fuerit minor 25. annis, Ecclesia, vel alia persona priuilegiata, quæ beneficio restitutionis gaudere debeat: nam tunc etiam post publicationem testium intra 15. dies, restituitur ad probationem faciendam, vt suprà resoluimus in isto 8. Tempore, numer. 113. & 125. quod tamen limitari debet, prout ibi resoluisti in numer. 114. & 115. & alias limitationes huius restitutionis colliges, ex Alexandr. de Imola in l. 1. §. nuntiatio, nume. 32. & Iaf. colum. penulti. ff. de noui operis nuntia. asserentibus in hoc mulierem, vel rusticum non esse restituendos, quorum resolutio comprobatur ex his quæ notat Rolandus à Valle in tracta. de confessione inuentar. 2. par. quæstio. 8. & quæst. 10. & idem tenet Mari. Socin. in repet. cap. fraternitatis, nu. 32. de test. & Alciat. d. §. nuntiatio, intelligentes illud verum esse quando læsio causaretur ex sola fragilitate mulieris, vel rusticitate, secus verò si ex probabili ignorantia: nam tunc ex clausula generali, si qua mihi iusta causa videbitur, restitutio cõcederetur, & idẽ resoluit Felin. c. intimauit, de test. nume. 4. Salicet. in l. 1. col. 4. C. de iuris, & fact. ign. Barba. in repetitione c. Rainaldus, col. 56. in fin. & col. 152. in fine secundæ limitationis, & Rolandus in d. quæst. 10. quo in loco intelligit hanc probabilem ignorantiã, quando rusticus, vel mulier nõ potuit consulere petitiores, quia erat in remotis partibus, vbi cum difficultate poterat eos cõsulere, secus si esset in loco vbi copia peritorum esset, tunc enim nõ restitueretur ex illa clausula generali, secundum Decĩ in Iuris ignorantia, C. qui admitti. Tiraquel. in tract. de retract. §. 4. glos. 7. nu. 29. asserentem onus probandi incumbere asserenti, rusticum, vel mulierẽ potuisse consulere peritiores, idem sequitur Rolandus in dict. q. 10. in fine, & aliam limitationem ad hoc, vt nõ restituatur minor, vel Ecclesia ponit Alexand. Stiaticus in pract. iudi. c. 18. nu. 47. quo in loco alias limitationes adducit ad supradictam regulã, q̃ publicatis attestationibus amplius non admittuntur testes, quas colligit ex Iaf. l. qui per salutem, ff. de iure iur. & Felin in d. c. fraternitatis, nu. 5. & Bald. in c. vltra tertiã nu. 4. & 5. de testi. & ex Anto. de Butr. c. ad petitionem de accus. nu. 14. ex Panorm. in c. iurauit, de prob. Felin. & aliis in c. Series, de test. limitãtibus dictã regulam in causa matrimoniali, & tu collige octo declara-

145

tiones huius regulæ congestas per Menochium libr. 1. de arbitrar. quæst. 34. nu. 5 & aliàs 40. limitationes ad prædictam regulam, ex Matheço vbi supra, qui in dict. 3. par. Dialogic. cap. 51. nu. 7. tractat an prædictæ limitationes locum habeant stante
146 l. Regia, 3. titul. 8 lib. 3. recopilat. Denique intellige, hanc publicationem faciendam esse per iudicem, qui de causa principali cognouit: vnde quando ipse iudex commisit, seu delegauit alteri receptionem, & examen testium, delegatus ille non poterit hanc publicationem facere, sed tenetur
147 examen testium clausum remittere ad delegantem, coram quo publicatio erit facienda, secundum Bartol. in l. cum abinitio, in fin. ff. quem admodum testamenta aperiantur, & Maranta de ordine iudiciorum, 6. part actu 2. num. 6. & plura de hac publicatione attestationum vltrà Doctor. in supradictis locis citatos. Vide apud Bald. in l. per hanc, C. de tempor. appel. colum. penul. Ripa l. 2. à nu. 30. C. de edend. & Alexan. Stiaticum in sua practic. iudic. cap. 18. à nu. 16. & Couar. in pract. quæst. cap. 18. numer. 6. versi Sexto. Quæ publi-
148 catio, vt suprà diximus, sit ad effectum, vt copia testium partibus detur, & partes opponere possint contra personas, & dicta testium, & super eis disputare, & de iure allegare, iuxta tex. in cap. 2. de testibus in 6. & in Authentici, si testis productus, C. de testibus, & in extrauaganti ad reprimendum,
149 iuncta glossi. verbo, Figura iudicij. Quod partes facere debent de iure Regio intra terminum sex dierum in ipsamet publicationem præfixum, vt probat text. in l. 1. titul. 8. lib. 4. recop. Ideoque opportunè videndum erit de Nono Tempore.

Ex Nono Tempore.

SVMMARIA.

1 *Aduocatus vtriusque partis, quæ attendere debeat publicatione testium facta, ad allegationem, & disputationem faciendam, traditur.*

2 *Aduocatus vtriusque partis diligenter inspicere debet mãdatum aduersarij, an sit sufficiens, quando per procuratorem litigauit aduersarius.*

3 *Si aduocatus viderit aliquem articulum probatum, debet eum signare in margine cum aliquo charactere.*

4 *Testium contrarietas, omnino vitanda est.*

5 *Fides vnius testis suplet fidem alterius minus idonei.*

6 *Aduocatus debet restitutionẽ petere aduersus omissam probationẽ, si pro tali personapatrocinium præstet cui restitutio competit.*

7 *Repulsæ seu exceptiones sunt opponẽdæ intra sex dies cõnumerãdos à die intimationis publicationis partibus factæ repulsæ cõtra testes productos in prima instãtia, qualiter, & quando possint opponi in causa appellationis, repulsæ in causa matrimoniali, cõtra testes primæ instantiæ obijciuntur in qualibet instantia.*

8 *Etiamsi sit persona, quæ de iure restitui possit, nihilominus tamẽ nõ poterit restitui aduersus termini, lapsum ad opponendas testibus repulsas concedi.*

9 *Iudex cui de inhabilitate testium constat, potest eos, absque partiũ petitione, ex officio repellere.*

10 *Quando inhabilitas testis respicit nõ solum odium eius, verũ etiã fauorẽ partis, iudex non potest eũ ex officio repellere.*

11 *Testiũ infamiam non sufficit aduocatum generaliter allegare.*

12 *Pars porrigere debet libellũ dispu-*

tatio-

tationis, qui vulgo appellatur, Escripto de bien prouado.

13 Libellus disputationis qui vulgo dicitur, Escripto de bien prouado, concipitur sermone Hispano.

14 Si pars non habeat repulsas aduersus testes, non addit clausulam illā in libello, per quam exceptiones testibus obijcit.

15 Libellus disputationis sermone Hispano conceptus explicatur, & iure probantur singulæ eius clausulæ.

16 Contestes debēt esse testes, vt admittantur.

17 Testis non debet de auditu deponere.

18 In antiquis factis fidem faciunt testes de auditu deponentes.

19 Testis de vana credulitate deponens non facit fidem.

20 Testis dictum non concludens, non facit fidem.

21 Testis debet reddere rationem suæ dōnis, alias fidem non facit.

22 Repulsæ sunt testibus in specie obijciendæ cum protestatione, quòd nō obijciuntur animo eos iniuriandi.

23 Si repulsæ intra sex dies testibus oppositæ à iudice nō admittantur, pars apellare potest.

24 & 25 In criminibus læsæ maiestatis diuinæ, & humanæ blasphemiæ & in causis summarijs non admittuntur testium repulsæ, præter quā repulsa inimicitiæ.

26 Adducens aliquem testem pro se, non potest eum contra se repellere.

27 Per solam testis productionē videtur testis approbatus à producente, quamuis eo non vtatur.

28 Si noua repulsa testibus superuenerit, potest pro se eos producens, contra se postea reprobare.

29 Dicta testium bene potest quis cō tra se reprobare, quamuis eosdem pro se antea produxerit.

30 Testes quibus probantur testium exceptiones, reprobari nō possunt.

31 Infinitas est vitanda.

32 Ad probandas repulsas testium pars admitti non debet, nisi elapsis quindecim diebus post publicationem.

33 Iudex debet admittere partes ad exceptionem probationem.

34 & 35 Sententia, per quam partes recipiuntur ad probandas repulsas testium, sermone Hispano composita.

36 Interrogatorium super repulsis testium, sermone Hispano compositum.

37 Testes producti ad probandas repulsas testium, iurare, & examinari debent, sicut testes in negocio principali producti, & eorum publicatio fieri debet.

38 Repulsæ contra testes probantes repulsas testium causæ principalis, admitti non debent.

39 Repulsis testiū planè probatis, iudex curare non debet de generali probatione facta super bonitate testium reprobatorum, nisi specifice bonitas probaretur, & repulsæ excluderentur coarctādo negatiuam loco & tempore.

40 Quilibet præsumitur bonus, nisi cō trarium probetur.

41 Testis de crimine emendatus, ad testificandum admittitur.

42 *Omnibus concluſis, vtraque pars concluſionem cauſæ petere debet.*

Nonum Tempus.

Diſputationis & allegationis.

1 FACTA teſtium publicatione, ad uocatus vtriuſque partis diligenter proceſſum videat, conſideretque allegationes & probationes vtriuſque partis, & ſuper eis diſputet, & alleget: in primis conſiderando an eius Clyentulus ſit actor, vel reus, & an pars aduerſa per procuratorem litigauerit, 2 quo caſu videre debet mandatum, vtrum ſit ſufficiens, necne: & an pars aduerſa habeat perſonam legitimam ſtandi in iudicio. Deinde inſpiciat probationem ſui clyentuli, & an articuli eius poſiti fuerint propoſitionibus parti aduerſæ: videatque an pars aduerſa fuerit confeſſa prædictos articulos. Poſt modum 3 videat atteſtationes in articulis principalibus actionis, vel exceptionis, & ſi inuenerit aliquem articulum probatum, illum in margine ſignet aliquo charactere: & ſi teſtes ſuæ partis in aliquo articulo diſcordent, curet eos componere, quia contrarietas teſtium omnino vitanda eſt, 4 iuxta text. & ibi Doctor. in capitul. cum tamen, de teſtibus. Similiter aduertat, quod ſi in fauorem ſui clyentuli fuerit productus aliquis teſtis minus idoneus cum alio teſte omni exceptione maiori, concordante cum depoſitione illius teſtis minus idonei, quod tunc fides vnius ſupplet defectum alterius, ſecundum Hippolytum in l. de minore, §. tormenta, ff. de quæſtionibus, column. 2. in fin. per doctrinam Bald. & Angel. in l. ſi quis ex argentarijs, §. 1. ff. de edend. & idem firmat Iaſ. in l. diſtantibus, col. 2. C. de teſtamentis, & Curtius in tract. de teſt. col. 1. Deinde aduertat aduocatus, an pars eius ſit per 6 ſona quæ beneficio reſtitutionis gaudere debeat, nam ſi eius intentio plenè probata non fuerit, debet tunc reſtitutionem petere aduerſus omiſſam probationem, vt ſupra reſoluimus in fine octaui Temporis. Poſtmodum aduocatus recurrat ad inſpectionem probationis partis aduerſæ, & ſi inuenerit intentionem ſuam probatam, 7 curet eam deſtruere obijciendo repulſas contra perſonas, & atteſtationes ſuorum teſtium: quæ repulſæ opponendæ ſunt de iure huius regni intra ſex dies publicationis, connumerandos à die intimationis ſactæ partibus: vel eorum procuratoribus, tam in prima, quàm in ſecunda inſtantia: alioquin elapſis illis ſex diebus repulſæ non ſunt admittendæ, & ſi iudex viderit eſſe tales, quæ debeant admitti, ſententiam interlocutoriam proferre debebit, qua partes ad earum probationem ſuſcipiet, aſſignãdo terminum peremptorium non excedentem dimidietatem termini probatorij conceſſi in negotio principali, intra quem prædictæ repulſæ erunt probandæ, iuxta text. in l. 1. tit. 8. lib. 4. recop. De iure tamen cõmuni, opponende erant antepublicationem teſtium iuxta formam præſcriptam in cap. præſentium, de teſtibus tradunt Panorm. nu. 3. Decius, nu. 2. & Mantua. nu. 9. in cap. 1. de excep. poſt glo. 1. ibi quam dicit cõmuniter receptã, Lanfrancus de Oriano, tractat. de teſtib. nu. 65. vol. 5. tracta. diuerſorum Doct. & Maranta de ord. iud. 3. part. actu. 13. nu. 8. & erant probandæ ante ſententiam, ideſt, ante concluſionem in cauſa, vt probatur in cap. 1. de excep. cap. cum dilectus, de fide inſtrum. notant Panormitan. & omnes dict. cap. 1. & Couar. in pract. quæſt. c. 18. num. 5. quo in loco diſputat, an in ſecũda inſtantia appellationis poſſint obijci repulſæ contra teſtes productos in prima inſtantia, & in ea fuerunt omiſſe, & in partem negatiuam magis ſe inclinat, certo certius affirmans in ſecunda inſtantia appellationis non poſſe opponi obiectiones contra teſtes in prima inſtantia ante ſententiam productos, ſi velit quis eas obijcere intra terminum conceſſum in ſecunda inſtantia ad reprobandos teſtes productos in illa ſecunda inſtantia, nam iſta dilatio datur tantum ad alios teſtes productos in ſecunda inſtantia reprobandos, & non ad reprobandos teſtes primæ inſtantiæ, & ibi refert ſtylum Granatenſis prætorij qui in hoc obſeruatur. Aſſerens in libello, quãdo, corã iudice appellationis grauamina proponuntur, & allegantur aduerſus ſententiam iudicis inferioris, poſſe obijci repulſas contra teſtes productos in prima inſtantia, vt probari poſſint, intra dilationem datam ad probanda ipſa grauamina ſententiæ, per iudicem appellationis, ſicque praxim Granatenſis prætorij

torij obſeruare: & ad eam praxim reduces opinionem gloſ. in c. 1. de excep. verbo, poſt ſententiam receptam à Panorm. num. 8. Decio num. 5. Pariſio numer. 5. & Mantua. nu. 22. ibi Matthæo de Afflict. in conſtit. Neapolit. lib. 2. conſtit. vltim. num 13 & à Guidone Papæ in deciſione Delphinatus, q. 500. dum prædicta glo. & eius ſequaces probant repulſas contra teſtes productos in prima inſtancia poſſe obijci in cauſa appellationis, quæ opinio obtinet, & in praxi debet recipi, quando ſtatim in libello grauaminum opponuntur. Cæterum ſi repulſæ opponerenturcõ tra teſtes productos in prima inſtantia, in tra terminum conceſſum in ſecunda inſtantia ad reprobandos teſtes productos in eadem ſecunda inſtantia, tunc non erunt admittendæ à iudice appellationis, & ad hanc ſpeciem reduces opinionem glo. in c. 2 verbo, ad Kalendas, de teſtib. in ſexto. Andreæ de Iſernia in conſtitutio. Neapolit. lib. 2 conſtitutio. vltim. num. 6. Aretin. in cap. ex parte à num. 31 de teſtibus, Gundonis Papæ vbi ſup. Cornei conſilio 319. num. 18. lib. 4. aſſerentium, repulſas in teſtes productus in prima inſtantia non poſſe opponi in cauſa appellationis, quam opinionem in Neapolitano prætorio fuiſſe receptam aſſeuerat Matthæus de Afflictis in deciſione Neapolitana deciſ. 266. & in praxi ſeruari firmat Maranta de ordine iudiciorum, 6. part. actu 13. num. 13. & veriorem eſſe teſtatur Couar. vbi ſup. & tenendam fore credit Didac. Perez in l. 1. tit. 4. lib. 3. Ordin. col. 943. verſi. dubitatur, quam proculdubio in praxi recipere poteris, quãdo quis vellet repulſas contra teſtes productos in prima inſtantia obijcere in ſecunda inſtãtia intra terminum datum ad reprobãdos teſtes productos in illa ſecunda inſtantia(* Et in hanc reſolutionem ſe inclinat Auendanius in ſuis reſponſis, in reſponſo 21. num. 7. in finalibus verbis.) At vero in cauſa matrimoniali exceptio falſitatis contra teſtes poſt ſententiam, & in infinitum poſſe obijci firmat gloſſa in d. c. 1. de exceptio. verbo, poſt ſententiam cum appareat falſitate probata, Eccleſiam fuiſſe deceptam, ac proinde ſententia erit retractanda, iuxta text in c. lator. capit. conſanguinei, de re iud. Firmant Panormit. num. 10. Decius nu 4. & Mantua. nu. 16. in d. capit. 1. imo exceptiones & repulſas in perſonas teſtium in cauſa matrimonia li poſſe obijci poſt ſententiam, etiam à qua non fuit appellatum, tenet Panormi. num. 10. in dicto cap. 1. contra Decium ibi num. 4. & opinio Panorm. verior videtur non ex ratione, qua ipſe vtitur, ſcilicet, q in cauſa matrimoniali ſententia nunquam tranſijt in authoritatem rei iudicata, vt cõmuniter omnes reſoluunt in d. c. lator poſt gloſ. ibi: verbo, permanere: nam verius eſt ſententiam latam in cauſa matrimoniali, à qua non fuit appellatum tranſire in authoritatẽ rei iudicatæ: quia ſententia dicitur tranſire in authoritatem rei iudicatæ, à qua poſt decem dies nõ poteſt appellari, iuxta textum in capitulo quo ad conſultationem, de ſenten. & re iudic. ſed à ſententia lata in cauſa matrimoniali poſt decem dies non poteſt appellari, nec per viam appellationis retractari: ſecundum Panormitanum num. 10. Felin. numero. 4. in dicto capitul. lator, & tradunt alij plures, quos refert & ſequitur Couarr. in 4. Decretal. 2. p. cap 8. § 12. numer. 12. Sed noua querela nouoque libello propoſito agendum eſt de retractatione prædictæ ſententiæ, vt argumento eorum quæ notat gloſſa in capit. ad reprimendum, de officio ordinar. firmant Panorm. Felinus, & Couar vbi ſupra. Ex quibus conſtat, in firmam eſſe rationem Panormit. in dict. cap. 1. num. 10. ac proinde alia ratione dicendum eſt, exceptiones in perſonas teſtium in cauſa matrimoniali admittendas eſſe poſt ſententiam, etiam à qua non fuit appellatum, ſcilicet, quia tale vitium eſt irremiſsibile conſenſu partium, cum matrimonium bene contractum diſſoluere nequeant, iuxta illud Mathæi, capitul. 19. Quos Deus coniunxit, homo non ſeparet, & habetur in capitul. licet exquadam, in fine, de teſtibus, idcirco nouo iudicio inchoato, coram eodem iudice poſt ſentẽtiam agendum erit de exceptionibus in perſonas teſtium, vt probatur in dicto c. lator, capit. conſanguinei, & reſoluit Couar. in 4 2. par. cap 8. § 12. num. 12. & ita eſt obſeruandum, quamuis gloſ. in d. c. 1. de exceptio. verbo, poſt ſententiam, aliter teneat. Regulariter tamen repulſæ in dicta & perſonas teſtium obijci debent, vt ſupra reſoluimus. Quinimo minor 25. 8 annis, Eccleſia, vel alia perſona quæcunq; priuilegiata non poterit reſtitutionem petere aduerſus terminum illum elapſum, conceſſum ad probandas repulſas teſtiũ, nec talis reſtitutio eis danda erit, vt firmat

Capella Tolosana decisione 53. & Pala. Rubeus in rep. cap. per vestras, §. 26. nu. 13. de donationib. inter virum & vxo. * & Boerius in decis. 245. n. 7. (*Et de iure regio disponitur in d. l. 1. tit. 8. lib. 4. Compil. in finalibus verbis) Tamen si ex actis ipsius processus iudici constet de inhabi-
9 litate testium, iudex ipse ex officio poterit testes repellere, quamuis repulsæ à parte non fuerint oppositæ secundum Feli. & omnes in capi. intimauit, de testibus, & Iaf. in repetitione l. admonendi, nu. 14. ff.
10 de iure iuran. Quod intellige verum esse, quando inhabilitas testis concerneret solummodo odium eius, vt puta, quia infamis, ebrius, furiosus, vel alium similem defectum pateretur, secus esset quando inhabilitas concerneret non tam odium testis, quam fauorem partis aduersæ obijcientis repulsas, vt quia inimicus familiaris, vel alium similem defectum haberet, tũc enim iudex ex officio non repellet illum, secundum Bald. in l. si quis testibus, num. 7. C. de testibus, & Anton. de Butr. in capi. bonæ, de electione, colum. 6. Insuper aduocatus aduertat, nõ sufficere repulsas testiũ
11 in genere obijcere, vt puta dicendo, testẽ esse criminosum, infamen periurum, aut excommunicatum, sed requiritur, quod in specie exprimat, & declaret delictum & causam ex qua sequuta fuit infamia, vel excomunicatio, & in quo negocio falsum testimonium dixit, iuxta tx. in cap. præsentium, versi. primo tamen, de testib. in 6. & tradunt communiter DD. secundũ Deciũ in c. 1. n. 6. de exceptionibus, Boerium in decis. 321. Marantam, de ordine iudic. 6. p. actu 13. nu. 3. Expresse de iure Regio probatur in l. 2. tit. 8. libr. 4. Recop. vbi præscribitur, qualiter repulsæ testium sint obijciendæ. Et omnibus supradictis,
12 & alijs per aduocatos partium consideratis, tunc vtraque pars porrigit libellum disputationis, seu allegationis superfluis probationibus, quem libellum vulgo appellamus. Escripto de bien prouado, & erit formandus modo sequenti, mutatis mutandis

Escripto de bien prouado.

13 PEdro en la causa con Geronymo. Digo, que siendo visto por V. m. el presente processo, hallarà mi intencion y demanda bie, y cumplidamente prouada con escrituras authenticas, y con mucho numero de testigos mayores de toda excepcion, y en particular prueuo, que Iuan me deuia cien ducados, que por el mes de Março proximo passado deste presente año le empreste, y el se me obligò de me los boluer y pagar, como consta de lo que los testigos por mi presentados responden à la segunda pregunta de mi interrogatorio. Prueuo tambien como al principio del mes de Mayo proximo passado deste presente año vino à mi el dicho Geronymo, y se me constituyò por deudor y pagador de los dichos cien ducados que me deuia el dicho Iuan, y dixo, que los queria pagar por el, y yo lo acepte, como consta de lo que los testigos por mi presentados responden à la tercera pregunta del dicho interrogatorio. Y assi mismo prueuo, que el dicho Iuan demas de los cien ducados, me deuia otros dozientos ducados, por razon de vna heredad que le vendi, los quales le perdonè y remiti por cierto pacto y conueniencia, y me quedò deuiendo los cien ducados del dicho empresti-to, como declaran los testigos por mi presentados, respondiendo à la quarta, y quinta

pregun-

gunta de mi interrogatorio. Otrosi prueuo, que paguè al dicho Geronymo los dozientos ducados que me empreſtò, y agora menos bien me pide por reconuencion, como conſta de lo que declaran mis teſtigos, reſpondiendo à la ſexta pregunta de mi interrogatorio. De lo qual conſta eſtar mi intencion, y demanda bien y cumplidamente prouada. A lo qual no obſta ni prejudica à lo que la parte contraria pretendio prouar, que no prouò: porque ſus teſtigos ſon varios y ſingulares, deponen de oydas, y vanas creencias, no concluyen, ni dan razon de ſus dichos, ſon parientes, criados, familiares, y paniaguados, è intimos amigos del dicho aduerſo, y como tales no hazen fee, ni prueua, y aſsi los tacho, y contradigo. Y en particular no me daña, ni prejudica el dicho de fulano, porque es mi enemigo capital, por auer reñido conmigo por tal coſa, y me quiere mal de muerte, y ſe preſume, que apaſsionadamente dixo contra mi ſu dicho: y aſsi lo tacho, y contradigo, con juramento, y proteſtacion, que ante todas coſas hago, que la dicha tachà, ni las demas que puſiere contra los demas teſtigos, no las pongo con animo de injuriar à alguno dellos, ſino porque aſsi cumple à mi juſticia. Tampoco me daña el dicho de fulano, porque ſe perjurò en tal cauſa, y por tal fue acuſado, y dado por perjuro, y aſsi le tacho, y contradigo: porque ſe preſume auer dicho en eſta cauſa lo contrario de la verdad. Iten no me daña el dicho de fulano, porque al tiempo que lo dixo eſtaua deſcomlgado de excomunion mayor por tal juez en tal cauſa, à pedimiento de fulano, y aſsi lo tacho. Otroſi no me prejudica el dicho de fulano, por ſer infame, y que frequenta las tabernas, y ſe ſuele y acoſtumbra à embriagar: y finalmente no me daña el dicho de fulano, porque es ſolo, y ſingular en ſu dicho, y por tal lo tacho, y contradigo. Y hallarà V. merced, que los teſtigos por mi preſentados ſon fidedignos, y legales de mucha autoridad, fee, y credito, muy buenos Chriſtianos, temeroſos de Dios, y de ſus conciencias, perſonas graues, y honradas, y tales, que debaxo de juramento no diran, ni depondran lo contrario de la verdad. Porque pido à V. m. haga ſegun, y como en mi demãda pedido tengo, ſobre que pido cumplimiento de juſticia, y el oficio de V. m. imploro, y las coſtas proteſto, y pido ſer recebido à la prueua de tachas de los teſtigos cõtrarios, y abonos de los mios: y juro à Dios y à eſta Cruz † que las dichas tachas no pongo de malicia, ni por injuriar à alguno de los dichos teſtigos, &c.

Quando

14 QVando autem pars non habet aliquas repulsas cõtra personas testiũ, & eorum dicta in specie, tunc non ponitur supradicta clausula, per quam obijciuntur repulsæ testibus, sed statim ponitur alia clausula, nempe. Y negando lo perjudicial cõcluyo para sentencia diffinitiua; &c. De qua clausula dictum fuit sup. in septimo tempore, in libello publicationis actoris. Et si aliqua pars ex litigantibus iudicẽ suspectum habuerit, aliquando cum recusat in fine supradicti libelli, forma sequenti.

OTro si, hablando con el acatamiento deuido, Digo, que para la determinacion desta causa tengo à V. merced por sospechoso, y à las demas justicias seglares desta ciudad, y à fulano, y à fulano Letrados, y por tales los recuso, y pido que V. merced se acompañe conforme à la ley, donde no, lo contrario haziendo, protesto la nulidad dello, y lo que en tal caso protestar me conuiene, y pidolo por testimonio, &c.

DE qua recusatione erit resoluendum infra in decimo tempore, vbi latius erit dicendum, sed si pars habuerit repulsas aduersus personas, & dicta testium, libellus erit concipiendus modo supradicto, cum prædicta protestatione, qui erit explicandus modo sequenti.

Expositio libelli de bien prouado.

15 * DIXIMVS (Son varios, y singulares, &c.) Hæc repulsa, probatur, (* ex eo, quod testes debent esse conteste, vt admittantur, & fidem faciant) iuxta textum in capit. licet causam, & in capit. tam literis, & ibi omnes,
16 extra, de testibus, & in l. ob carmen, §. finali, & l. qui falsa, ff. de testib. tradit Boer. in decis. 342. post Bart. in l. eos, ff. ad l. Cornel. de fal. & Bald. in l. testium, C. de testib.

17 Diximus (Deponen de oydas, &c.) Et hæc repulsa probatur in l. testium, & ibi glossi. C. de testibus, in cap. tam literis, cap. licet exquadam, de testib. & in l. 28. titul. 16. p. 3. vbi dicitur, quod testis deponere debet de visu, & de alijs, quæ in eius præsentia facta sunt, & quæ aliquo sensu corporeo percepit, vt tradit Maranta de ordine iudiciorum, 6. parte, act. 6. à nume. 9. & actu 12. numer. 3. in factis autem anti-
18 quis testis de auditu fidem facit, secundum glossam in l. arbiter, ff. de probationibus, quam ibi testatur communiter receptam Floria. num. 5. Deci. consil. 148. num. 5. 1. part. & in consilio 221. numero 8. Alexa. consil. 116. num. 8. volu. 5. & probatur in l. 29. titulo 16. partita 3. & ibi notat Gregor. Lupus. Et ad hunc casum rediguntur plures alij, quos congerit Speculator tit. de teste, §. 1. numer. 54. secundum Gregor. Lupus dicta l. 29. in gloss. 3. Quod tamen intellige verum, si fama, & alia adminicula concurrant cum testibus deponentibus de auditu, vt probatur in cap. cũ causam, de probat. & firmant Host. & Ioann. And. dicto cap. licet cum causam, vbi hãc testatur communem opinionem Aret. colum. 3. sequitur Gregor. Lup. in d. l. 29. in glos. 2. & ibi iste intellectus probatur. Molineus tamẽ in consuetud. Parisiensib. titulo 1. §. 5. num. 63. hanc communem interpretationem admittit, quando solummodo agitur de probando aliquid, cuius initij memoria hominum non est in contrarium: tunc testimonium de auditu, cum alijs adminiculis admittendum erit: non sic quando ageretur de probando aliquo actu minus antiquo: bene verum est, quod testis de auditu facit aliqualem præsumptionem, secundum Archidiac. in c. hoc videtur, 22. q. 5. colum 1. sequitur Alex. consil. 77. volu. 1. n. 4. & Gregor. Lup. in l. 28. tit. 16. p. 3. glo. 1.

19 Diximus (Y vanas creencias, &c.) Et hæc repulsa probatur in c. tertio loco. de præsumptionib. de qua erũt videndi Pan. Areti. & Feli. in c. quoties, de testibus, Ias. in Rubric. ff. de iure iur. Bossius, tract. causarum

ſarum crim in c. de oppoſitionibus cõtra teſtes nu. 42. & Vibius lib. 1. commu. opinione. 372. quod eſt verum, niſi deponẽs de credulitate cõcludentem rationem reddat, quia tunc bene probat, vt in l. 1. §. 1. ff. de ventre inſpic. c literis, de præſump. tradit Anton. de Butr. d c. quoties, col pen. Et hinc eſt, quod licet teſtis de credulitate ad probandam innocẽtiam alicuius, vt reſoluit Deci. conſil. 469. nu. 8. part. 4. cõſil. id tamen verum eſt, ſi rationem cõcludentem reddat ex Alex. conſi. 76. in fin. & conſil. 109. num. 8. volum. 1.

20 Diximus (No concluyen, &c.) Et hæc repulſa probatur in c. in præſentia, & ibi Felin. n. 13. & Aug. Bero. n. 13. extra, de probat.

21 Diximus (Ni dan razõ de ſus dichos, &c.) Hæc repulſa probatur in cap. cũ cauſam, & ibi gloſ. verbo. De cauſis, extra, de teſtibus, & in cap. ſicut, de re iudic & in l. 26. & 28. tit. 16. par. 3. & tradit late Fel. in dicto cap ſicut, & in d c. cum cauſam.

22 Diximus (Y en particular no me dañã, &c.) De his repulſis ſpecialiter oppoſitis, erit videndus Petrus tit. 16. p. 3. & ibi Gre. Lup. & apud Luſitanos tit. 44 lib. 3. & Simancas de catholicis inſtitutionibus, ſub titu. 84. de teſtibus, nu. 76. quæ repulſæ in ſpecie opponendæ ſunt cum iuramento, & proteſtatione, quod non animo teſtibus iniuriam inferendi illas opponit, vt in prædicto libello diximus, ibi: Con juramento y proteſticion, que ante todas coſas hago, &c. & ita tradit Socinus in conſil. 118. col 3. & 4. vol. 1. & Maranta de ordi. iudi. 6. part actu 13. n 3. & 13. nam licet obijciens repulſam criminis, vel infamiæ, teſti. & non probans, actione iniuriarum non teneatur, ſecundum Bald. & Angel. in l. fin. ff. quod quiſque iuris, & ibi Zaſius lectio. 1. n. 5. Didacum Perez in l. 1. titulo 4. lib. 3. Ordinamẽti. col 939. verſi. tertio nam: tamen plures alij relati, atque recepti à Felino in cap. 1. num. 18. de exceptio. & Did. Perez vbi ſupra, colum. 938. cõtrarium tenent, ac ideo optima cautela erit, quod repulſæ ſemper obijciantur cum prædicto iuramento, & proteſtatione, ſecundum Bald. & Dida. Perez vbi ſup colum. 942. præſertim quando crimẽ obiectum pertinens ſit ad repellendum teſtem, quo caſu prædicta proteſtatio releuat proteſtantem, ſecundum Iulium Clarum, lib. 5. ſententia. §. iniuriarum. num. 3.

23 Aduertendum erit, quod repulſæ teſtium in omnibus cauſis ſunt admittendæ à iudice, ſi intra terminum ſex dierum oppoſitæ fuerint: nam licet repulſa ſit odioſa, & reſtringenda, vt reſoluit Maranta vbi ſupra in loco proxime citato, nu. 7. tamen regulariter eſt permiſſa, ſecundum eundem Marantam in dict. loco, num. 16. ac ideo pars obijciens appellare poterit à denegatione admiſsionis, iuxta textum ſic communiter intellectum in capitulo ex parte, 7. extra, de teſtibus. In cauſis tamen hæreſis, læſæ Maieſtatis humanæ, blaſphemiæ, & in cauſis ſummarijs, repul-
25 ſæ teſtium non admittuntur, vt cum pluribus reſoluit Maranta de ordine iudiciorum. 6. par. 13. actu à num. 16 & Auiles in c. prætorum, cap. 25. glo. 1. num. 8. & de iſto articulo in cauſa hæreſis erit dicendum, vt reſoluit Simancas de inſtitu. Catholicis, tit. 64. de teſtibus, n. 8. Vt vero in his cauſis exceptis repulſa inimicitiæ capitalis bene admittitur, iuxta tex. in capit. per tuas de ſimonia. & notat Bart. in l. in quæſtionibus. ff. ad l. Iuliam Maieſtatis, Thom. Graminaticus conſil. 5. num. 12. Foler. in pract. crimin. 2. p. 2. partis in Ru-
26 bric. concedatur repulſa, num. 4. Circa ſupradicta aduerte, quod producens teſtem pro ſe, non poterit illud reprobare, nec aliquã repulſam eidem obijcere: nam per productionem viſus eſt illum aprobaſſe. Ideo volens poſtmodum repulſam opponere aduerſus eum, audiendus non erit tã quam ſibi cõtrarius, iuxta tex. & ibi Bald. in l. ſi quis teſtibus, C. de teſtibus, & text. in capit. de teſtibus, & ibi Panorm. & Felin. extra, de teſtibus, & communiter omnes ex Maranta de ordine iudiciorum, 6. p. actu 13. num. 10. probat l. 3. tit. 16. par. 3. & notat Rojas in ſingul. 199. Quod verum eſt, etſi teſtis ille poſtea contra cundẽ producentem per aliam perſonam producatur, ſecundum Ioannem Andr. in additionibus ad Speculatorem, in tit. de teſte, §. ſæpe, verſic. quid ſi produxit. Et per ſo-
27 lam productionem teſtis videtur approbatus à producente, quãuis poſtea eo non vtatur, vt tenet Felin. in cap. præſentium, col. 3. verſic. habet locum extra, de teſtib. & Ioan. Andr. vbi ſup. Quam tamen re-
28 ſolutionem intellige veram eſſe, niſi poſt productionem oriretur noua cauſa, nam tunc reprobari poterit, iuxta textum in dicta l. ſi quis teſtibus. Rurſus intellige, predictam reſolutionem veram eſſe quo

ad re-

ad repulsas contra personas testium: cæterum quoad repulsas depositionum testiũ
29 producens bene poterit testes à se productos reprobare quoad eorum dicta, nempe probando illos falsum dicere, secundũ Panor. in d.c. præsentium, col. 3. & 4. &
30 Marantam vbi sup. n. 11. Tandem aduerte testes quibus probantur repulsæ testiũ reprobari non posse, nec aduersus eos re-
31 pulsas obijci, nam esset procedere in infinitum, prout probat tex. in c. licet, 3. extra, de testibus, & ibi Panorm. & Felin. plures limitationes ponentes, & idem firmat Ioannes Monach. c. præsentium, de test. in 6. explicant Aretinus, & Decius in
32 d. cap. licet. 3. & est tex. in cap. 2. de testib. in 6. Aduerte denique, quod de iure Regio pars obijciens repulsas contra testes non est admittenda ad earum probationem, nisi elapsis quindecim diebus post factam publicationem, etiam quando restitutio in integrum aduersus omissam probationem per aliquam personam priuilegiatam petita fuerit, iuxta tex. in l. 3. tit. 8. lib. 4. recopil.

33 Oppositis repulsis contra personas, seu attestationes testium, si iudici visum fuerit eas legitimas esse, & admittendas, tunc debet partes recipere ad repulsarum probationem, assignando terminum peremptorium, qui terminus excedere non debet dimidietatem termini præfixi in negotio principali, iuxta d. l. 3. tit. 8. lib. 4. recop. & sententiam interlocutoriam proferret modo sequenti.

34 Sentencia per quam partes recipiuntur ad repulsarum probationem.

35 EN Salamanca à veynte y quatro dias del mes de Deziembre de 1581. años, el señor Alcalde mayor auiendo visto lo pedido y alegado por parte de Pedro, sobre las tachas que puso contra los testigos en esta causa presentados por parte de Geronymo, dixo, que deuia de recebir y recibio las dichas partes à prueua de las tachas, y abonos de sus testigos: y para ello le daua y assignaua, y dio y assignò la mitad del termino prouatorio q̃ en este pleyto en la causa principal le fue dado, que son tantos dias, ansi pronuncio y mando por su sentencia, testigos, fulano, y fulano.

Hæc sententia intimatur per tabellionem vtrique parti, & tunc quælibet pars porrigit suos articulos: pars opponens repulsas producit articulos super eisdem repulsis, & super fide, & bonitate suorũ testium, pars vero aduersa producit articulos super integritate, & fide suorum testiũ modo & forma sequenti.

Interrogatorio de tachas de testigos.

36 PReguntas por parte de Pedro sobre las tachas de los testigos presentados por parte de Geronimo, y sobre el abono de sus testigos, &c.

Primeramente sean preguntados los testigos por el conocimiento de las partes litigantes, y si conocen à fulano, y fulano, testigos en esta causa presentados por parte de Geronymo, y à fulano y à fulano testigos presentados en esta causa por parte del dicho Pedro, y si tienen noticia desta causa, &c.

ij Iten si saben, que fulano testigo presentado por parte del dicho Geronymo es enemigo capital del dicho Pedro, y lo era antes, y al tiempo que dixo su dicho en esta causa, por auerle dado el dicho Pedro vn boseton: yansi le quiere mal de muerte, y se presume que dira su dicho en esta causa apasionadamente contra el dicho Pedro, &c.

iij Iten si saben, que fulano testigo presentado por parte del dicho Geronymo contra el dicho Pedro, antes y al tiempo que dixo su dicho en esta causa auia sido perjuro, y jurò falso en tal causa, por lo qual tal juez le sentenciò aquitar los dientes, y à cien açotes, y es publico y notorio, &c.

Et ita de singulis repulsis erit articulandum.

iiij Iten si saben, que fulano y fulano testigos presentados por parte del dicho Pedro, antes, y al tiempo que dixeron sus dichos eran hombres honrados buenos Christianos, temerosos de Dios, y de sus conciencias, è hijosdalgo, y tales que debaxo de juramento nō dirian, ni depondrian esta causa causa, ni en otra lo cōtrario de la verdad, y ansi es publico y notorio, &c.

v Iten si saben, que todo lo susodicho es la verdad, publico y notorio, publica voz y fama, y comun opinion, &c.

REus etiam producit suos articulos super fidelitate, & integritate suorum testium, & super repulsis testium actoris forma supradicta, mutatis mutandis, & testes qui producuntur, iurant, & examinantur prout in negotio principali dictum fuit, & sit etiam publicatio eorum testium elapso termino probatorio, concesso ad faciēdam probationem repulsarum, prout supra dictum fuit in negotio principali, non tamen admittuntur repulsæ cō tra testes, quibus repulsæ testium fuerunt probatæ, vt supra diximus. Et est aduertendum, quod si repulsæ testium fuerint plenæ probatæ, iudex curare non debet de generali probatione facta super bonita te testium partis aduersæ, idest, de la prouança de abonos hecha en fauor de los testigos tachados, &c. nam potest ei dici de bono opere, non te dilapidamus. Licet enim quilibet in dubio bonus presumatur, vt in c. fin. de præsumptionib. tamen quā do expresse probatus fuerit malus: huic probationi standum erit, nisi ei in specie bonitas, & legalitas eius concludenter probaretur, & repulsa excluderetur, coarctando negatiuam loco & tempore, iuxta glo. receptam in capit. bonæ, 1. de electione, & tradunt Doctores in capit. quoniam contra, de probationibus, vel nisi probaretur testem iam diu de crimine emendatum fuisse, iuxta textum glos. & Doctores in capitul. testimonium, & in cap. nuper, de testib.

Elapso termino probatorio super repulsis testium, si quæ fuerint, concesso, & publicatione facta, tunc iudex poterit adhibere diligentiam, quam supra diximus in octauo tempore, num 164. nempe. de interrogando partes, an aliquid amplius facere velint, si antea eam non exhibuerat. Quo facto, aliqua ex partibus litigantibus, vel vtraque comparet coram iudice, petendo, quod causa pro concluſa habeatur ad sententiam diffinitiuam. Quam conclusionem factam esse iudex interloquitur per actum in scriptis, & eam facere potest, inuita vna ex partibus, vel ambabus inuitis, secundum Iasonem in l. admonendi, numero 46. ff. de iure iurando, Alexandrum Stiaticum in practica iudiciali, capitul. 22. numer. 27. Ideo opportunè videndum erit de decimo Tempore.

37 38 39 40 41

Ex

Ex decimo Tempore.

SVMMARIA.

1 CAusæ conclusio est renunciatio omnium probationū, & defensionū, per quam partes dicunt, se nolle amplius probare.

2 Hodie causæ conclusio est de substātia processus, & iudex eā facere potest vna parte, vel ambabus inuitis.

3 Causa terminis omnibus transactis pro conclusa habetur.

4 Petitio conclusionis ad diffinitiuā sermone Hispano composita.

5 Iudex facit cōclusionem causæ per sententiam interlocutoriam.

6 Vtraque pars post causæ conclusionem citari debet, vt cōpareat ad sententiā diffinitiuam proferendam.

7 Sentētia qua iudex causam pro cōclusa pronūciat sermone Hispano concepta.

8 Post causæ conclusionem potest aliquid de iure allegari.

9 Copia allegationis in iure pro vna parte factæ, alteri dari nō debet, nisi in actis processus redigatur in scriptis.

10 Post causæ cōclusionem potest peti restitutio.

11 Post causæ conclusionē potest deferri iuramentū in defectū probationis, dummodo ante conclusionē sit petitū, & nonnulla de isto iuramento traduntur remissiuè.

12 Concessio admittitur etiam post conclusionem causæ.

13 Cōfessio nō est proprie probatio, & quæ cōfessio admittatur, traditur.

14 Post causæ conclusionem admittitur probatio per euidentiam rei, & aspectum loci.

15 Probatio per facti euidentiā omnem probationem excellit.

16 Ad rei veritatem indagandam, etiam post causæ conclusionem iudex inquirere potest, & probationes admittere: quia iudicinū quā concluditur, & hanc interlocutoriam reuocare potest.

17 Omnis probatio ad rei defensionē in causis criminalibus, etiam post causæ cōclusionem admitti debet.

18 Partes post causæ conclusionem iudices frequenter recusant.

19 Recusatio iudicis ante litis contestationem fieri iure communi debet.

20 Regio iure quandocunque iudex recusari, potest, dummodo sententia non fuerit citata.

21 Iure Canonico causa recusationis exprimi debet.

22 Regio & ciuili iure recusationis causa inferi non debet, nisi quā āo totū consistoriū, vel omnes literati ciuitatis, vel vniuersitatis recusarentur.

23 In recusatione auditoris Regis, vel Præsidis requiritur causa legitima.

24 Recusatio faciēda est in scriptis.

25 Iure canonico iudex vt suspect° recusatus desinit esse in ea causa iudex

26 Iure ciuili & regio si iudex suspectus dicatur, iudicare potest cū adiuncto.

27 Si iudex recusatus & soci° discrepent, ad superiorē recurrendū est,

28 So-

28 *Socius debet assumi à iudice recusato, expensis eum recusantis.*

29 *Iudex recusatus, & aiunctus iurare debent se iustitiam administraturos, & seruaturos.*

30 *Recusatio generalis omnium iudicum literatorũ nõ debet admitti.*

31 *Libellus recusationis iudicis sermone Hispano compositus.*

32 *Si pars iudicem recusans nõ deposuerit expensas, iudex pro recusato non est habendus.*

Decimum Tempus, De conclusione in causa ad sententiã diffinitiuam.

1 CONCLVSIO in causa est renũtiatio omniũ probationũ, & defẽsionũ, per quã partes dicunt se nolle amplius quidquã probare, secũdũ gloss. in c. significauerunt, 36. verbo, liquere, de testibus, & in cap. cum dilectus, verbo, Concluſum, extra, de fide instrument. & glo. in Auth. de testibus, §. quia vero, verbo, Concluserint, collat. 7. Maran. de ord. iud. 6. par. 15. actu, nu. 1. & Matien. in Dialog. Relat. 3. p. c. 53. nu. 1. & Octauianum Vestium in Romanæ Aulæ actione, libr. 4. cap. 4. de dolo, & contu. nu. 7. & 25. & Menoch. lib. 1. de arbitrarijs, quæst. 35. numer. 7. dicentem regulariter in omnibus causis necessariam esse conclusionem in causa, & in foro Ecclesiastico esse de substantia iudicij, ibidem, numer. 8. cum Felino in dict. capit. cum dilectus, numer. 33. & cum alijs Doctoribus resoluit, & decem causas connumerat in quibus non concluditur, & eandem conclusionem in causa explicat Didac. Perez in l. 6. titulo 2. libro 3. Ordinamen. colu. mihi 116. vbi in column. sequenti resoluit hanc causæ conclusionem attento iure Regio esse de substantia processus, si à parte petatur, iuxta ea quæ supra resoluimus in octauo Tempore circa publicationem testium. Mihi autem videtur attento iure Regio de substantia processus esse, & si à parte non petatur, per text. in l. 1. titulo 7. libro 4. Recopilat. ibi, Concluso el pleyto, &c. iuncta l. 9. titul. 6. libr. 4. Recopilat. vbi dicitur, quod
2 causa habeatur pro cõcluſa quamuis à parte non petatur, & postquam hæc scripsi inueni Matienzum in dicto cap. 53. Ita
3 tenentem, Iudex enim ad instantiam partium, vel vnius, tantum facit conclusionem in causa interloquendo, & etiam eam facere potest inuita altera ex partibus, vel ambabus inuitis, secundum Iaſ. l. admonendi, num. 46. ff. de iure iur. & Panorm. in capitulo pastoralis, column. 2. de causa possess. & proprietat. & quæ forma hodie sit obseruanda in hac conclusione facienda præscribitur â l. 10. titul. 6. libro 4. Recopila. & plura concernentia hanc conclusionem congerit Speculator in titulo de renunt. & conclu. & Maranta de ordin. iud. in 6. par. actu 15. Lancel. in tractat. de prætore, libr. 1. §. 2. capitulo 9. Asinius in sua praxi, §. 23. pagi. 319. Didacus Perez & Matienzo vbi suprà, ac ideo facta publicatione testium, transactoque termino eius, elapsisque alijs omnibus terminis probatorijs, aliqua pars ex litigantibus comparet coram iudice, petendo, quod causam habeat pro concluſa ad diffinitiuam, quæ petitio concipitur modo sequenti.

Petitio conclusionis ad diffinitiuam.

4 PEdro, en la causa con Geronymo. Digo, q̃ el termino probatorio de la publicacion de testigos, y los demas terminos probatorios en esta causa dados, son passados. A V.m. pido aya esta causa por concluſa para difinitiua, sobre que pido justicia, &c.

TVnc iudex præcipit copiam prædictæ petitionis parti aduersæ exhiberi, & quod ad primam audientiam respondeat: deinde profert sententiam interlocutoriã, qua pronuntiat causam pro conclusa ad diffinitiuã, & in eadẽ sentẽtia iubet, quod vtraque pars citetur, vt ad primam audientiam cõpareat ad audiendam sententiam diffinitiuã, & deinde ad aliam quam libet diem non feriatam. Quæ citatio peremptoria debet esse in causis ordinarijs, vt firmat gloss. in Clem. sæpè, verbo, Non peremptorie, de verborum significatione, & probatur in capitul. consuluit, & ibi Panorm. & Imol. vbi Felin. numer. 8. ponit vndecim limitationes, & plures aliàs congerit Anton. Nicenus in concord. glos. cõcordãtia 52. col. 2. & ad idẽ est tex. in l. 5. & 11. titul. 22. part. 3. Quia sententia diffinitiua lata absque citatione est nulla, vt l. 1. §. item cum est dicto, ff. quæ sententiæ sine appel. rescind. l. fin. iuncta gloss. C. de Il. & ibi Bald. & Decius in consilio 603. nu. 11. & 12. volu. 2. & Ion. Matienzo in dialog. 3. part. cap. 44. numer. 4. qui optime loquitur de hac re. Et prædicta sententia interlocutoria concipitur, forma sequenti.

Sentencia.

EN Salamanca, à tantos dias del mes, y año, el dicho señor Alcalde mayor, auiendo visto el pedimiento de conclusion (fecho por el dicho Pedro) y que auia sido notificado al dicho Geronymo, y no dezia contra el cosa alguna, y que el termino de la publicacion, y los demas terminos de prueua en esta causa concedidos, eran passados. Dixo, que auia, y huuo el pleyto por concluso para difinitiua, y mandaua, y mandò citar à las partes, para ver, y oyr sentencia à la primera audiẽcia: y para cada dia que feriado no fuesse, y les assignò los estrados de la Audiencia para ello. Testigos fulano, y fulano.

QVæ sententia vtrique parti intimatur per tabellionem, & post eam amplius partes nõ poterũt aliquid probare, & allegare, cũ per eam cẽseatur renũtiatum omnibus probationibus: poterunt tamen in iure allegare, secundum Bald. in Auth. Iuuenus, C. de iudi. Et copia huius allegationis exhibenda non est parti aduersæ cum talis allegatio fiat ad meram iudicis instructionem, secundum Innoc. in capit. per tuas, de testibus, & Alex. in d. Authen. iuuenus, & Matth. de Afflict. in constitut. Neapol. column. 12. etsi Iaf. in l. is apud quem, C. de edẽd. col. 2. & in l. 1. §. edenda, ff. de edendo, contrarium teneat: Cuius opinio procedere poterit quando ei, qui producit allegationem iuris, facit scribi præsentationem, & illam in actis registrari in modum actorum processus, ita intelligit Maranta de ordine iudiciorum, 10. actu, 6. p. n. 50. (* Hanc eãdem interpretationem probarunt Dec. n. 20. Curt. Iuni. n. 8. & Bolognetus n. 28. in l. 2. C. de edẽdo, hac tamen in re inueni, Menochium lib. 2. de arbitrarijs, centur. 2. casu 175. quatuor opiniones referentẽ, & se inclinantem in eam opinionem, quæ habet hoc relinquendum esse iudicis arbitrio: apud nos nunquam vidi copiã allegationis iuris ed iaduersario, nisi quando in actis esset redacta,) insuper post conclusionem restitutio in integrum per minores 25. annis, & alias personas priuilegiatas peti potest, secundum Panorm. & reliquos Docto. in cap. auditis, de in integrum restitu. quod de iure Regio procedit, dummodo nõ sint elapsi quindecim dies post publicationẽ, testium factam, iuxta text. in l. 3. titul. 8. libr. 4. Recopil. Rursus post conclusionem potest deferri iuramentum in supplementum probationis, dummodo ante conclusionem petitum sit, secundum Iaf. in repetitionẽ l. admonendi, colu. 154. ff. de iure iur. & Marant. de ord. iudicio. 6. p. actu 9. num. 3. & 10. vbi n. 4. inquit, quod requiruntur sex copilatiuè, ad hoc, vt sit locus delationi iuramenti suppletorij, & de ista dilatione iuramenti, quæ in foro multum frequentatur loquitur text. in dicta l. admonendi, & in l. in bonæ fidei, C. de

rebus

rebus creditis,& ibi late,& eleganter tradit Bald.& decisio Pedemontana, 10.nu. 2.& regulariter hoc iuramentū in supplementum probationis admittitur,vt probatur in dictis iuribus,& in l. 2.titul.11.par. 3.& ibi optime Greg.Lup.in glos.verbo, Vn testigo,&c.sunt tamen plures casus in quibus non est,locus delationi huius iuramenti,quos congerunt Curtius Senior, & Iass.in Repet. dicta l.admonendi, Socin.in regul.204. Lancelotus, Corrad. in pract.Tract.de prætore,lib.1.c.19.§.2.n. 5.& Greg.Lup. vbi supra. Debetque huius iuramēti delatio à parte peti,nec iudex ex officio potest deferre secundum Bart. & communiter omnes in dicta l. admonendi,& Ias.ibi,num.278.de iure tamē regio, per d.l.2.tit.11.p.3. etiam ex officio iudex potest deferre, vt contra Bart. probat Panorm. aduertit Greg. Lup. in d.l. 2.gloss. verbo.El juzgador,&c.debet,quę hæc delatio fieri parte citata secundum Bald.in capitul.1.de Controuers.inuestit. columna.3.& iudex non passim, nec ex brupto,sed præcedente causæ cognitione debet deferre , cum in pluribus casibus non sit locus delationi, vt colligitur ex glossa in dicta.l. in bonæ fidei, & formam , qua à parte debet peti, & à iudice concedi præscribit Bald. in l. 2. ff.de testibus,& in dicta l.in bonæ fidei,& Alexandr.Stiaticus in practic.iud.capitul.20. à numer.3. quo in loco plura cummulat,quem omnino vide , quando casus occurrerit : tractat etiam Maranta de ordine iudic.6.part.actu.9.à numero.1.Item probatio per confessionem partis aduersæ, post conclusionem admittitur,secundum
12 Bald.& Paul.in Rubric. C. de probationib.nam cum confessio non sit probatio,
13 sed probationis eleuatio,secundum Ioan. And.Anton. Panorm. & Imol.in Rubr. extra,de probat.& plures alios quos refert Hippolyt.de Marsil.in Rubric. C.de probat.numero 71.vbi à numer.67. cum plurib. sequentib. disputat istum articulum,an confessio sit probatio? & magis se inclinat probationem proprie non esse,ac ideo post renuntiationem probationum per conclusionem admmittitur confessio , vt habetur in capit. cum Ioannes, de fide instru. & tenet Marsil. vbi supra nume.73 & decisio Pedemontana,10.n. 3.sed quidquid sit,in actis iudiciarijs confessio attenditur tanquam probatio, secundum Alexand. Stiatic. inpracti. iudic.capitulo decimonono,numero quarto. Aduertendum tamē est,quod nō quælibet confessio ad effectum probationis est attendenda, sed illa duntaxat quæ habet requisita necessaria de iure,secundum Marsil.& Stiaticū,vbi supra, qui Marsil. requisita ibi congerit à numer. 77. & eadem transcribit Stiaticus vbi supra, à numero.7.& vterque plura in dictis locis de confessione cumulat, ad quos erit recurrendum quando casus occurrerit.Admittitur etiam probatio per euidentiam rei,
14 & aspectum loci:nam talis probatio omnem probationem excedit,& superat, secundum Bald. in l.cōtra negātem, in fin. C.ad l.Aquiliam, & Bald. in l.siquis te-
* stibus (* quæ probatio erit facienda expensis.) Denique post prædictam conclu sionem ad indagandam veritatem iudex
15 potest inquirere, & probationes admittere,secundum Imola.& Felin.in capitul. cum Ioann.de fide instrumentorum, Panorm.in cap.cum dilectus, de fide instru. seq. Decius num.2. & Mantua.n.8.in c. 1. de except. & Alex.in l.4.§.hoc autem iudicium,col.4.ff.de damnoinfect.& Speculator in titul.de renuntiatione, & conclusione,nu.3. quia iudici nunquam concluditur, & semper eius officium viget post hanc conclusionem,secundum Angel.consilio 343.& hanc conclusionem reuocare potest,cum sit interlocutoria, iuxta tex.l.quod iussit, ff.de re iud. & ibi Ripa,firmat Ias.l.cum procurator,§.si domi nus,ff.de noui oper. Præsertim in causis summarijs,vt notat glo.in Clemen. sæpe,
16 verbo,interrogabitur,de verborum significatione,& Panorm.in d.cap. cum Ioan. & etiam in causis criminalibus ad defensionē Rei omnis probatio admittitur , vt docet Bart.in l.diuifratres, ff.de pœnis, & in l. 1. §. fin. de quæstion. & nos dicimus
* infra in 5.par.huius. 1. Tomi.§.10. c.3.n. 3.(* Et iudex ex officio,& non ad instantiam partis potest testes alios recipere ad offensam , & punitionem rei , vt resoluimus infra,in 5.parte.c.3.§.10.num 3.) Et hinc est quodpublicatis attestationibus iudex ex officio potest quærere à teste interpretationem sui testimonij , & iterum illum examinari,si confuse dixerat,vt docet glos.in cap.in præsentia,verbo,Dubiū de probat.non tamen dicetur iudex iniuste facere, si iterum testem non examinet,& interroget,nec eo prætextu poterit ab eo appellari, secundum cōmunem

opinionem, teste Aretino in capitu. cum clamor. de testibus, post Panorm. ibi. Sed verius mihi videtur iudicem tali casu teneri ad iterum examinandum, & interrogandũ testem, æquitate suggerente, post sequę eo prætextu ab eo appellari, si non fecerit secundum Cardin. in cap. per tuas n. 1. receptum à Felino, ibi nu. 5. de testi. Hippol. in l. 1. §. si quid vitio, ff. de quæstio. num. 34.

18 Frequenter contingit, q̃ postquam cõclusum est ad diffinitiuam, partes litigantes recusant iudices: quæ recusatio licet de iure communi ante litis contestationem proponenda esset, vt in Lapertisimi, C. de iudicijs, & in capitul. cum speciali, extra, de appellationibus, & glos. recepta communiter, capit. pastoralis, verbo, protestata, extra, de exceptionibus, & tradit
19 Couar. in practicis quæstionibus, cap. 26. nu. 2. tamen de iure regio in quacunque parte litis post conclusum in causa, quinimo postquam sententia fuerit scripta, & à iudice subscripta, traditque tabellioni, vt pronuntietur, ante tamen eius pronuntiationem, recusatio iudicis fieri potest, & admitti debet, vt erudite resoluit Couar. vbi supra, nu. 3. Et quid in isto articul. obseruandum sit in recusatione Auditoris regis disponit l. 2. & 4. cum sequent. tit. 10 lib. 2. Recop. Circa quam recusatio
20 nem inferiorem aduertendum erit, quod licèt de iure canonico causa legitima recusationis exprimi debeat, iuxta text. in cap. secundo requirit, §. 1. & ibi glo. & in capit. cum speciali, & ibi gloss. verbo, Coram, extra, de appellationibus, tamen de
21 iure ciuili, & regio non requiritur causæ expressio: vt cum communi resoluit Couarr. vbi supra in practicis quæstionibus. cap. 26. numer. 10. sed sufficit quod in libello recusationis recusans cum iuramento dicat, recusationem calumnioſè non proponere, secundum gloss. in dict. Lapertissimi, verbo, Recusare, & glossa in l. quia poterat, verbo. Nec illud, ff. ad Trebellian. communiter receptam ex Couarruu. vbi supra, numero. 10. & de iure regio probatur in l. 1. titul. 16. libr. 4. Recopil. Quod iuramentum præstandum erit, etsi à parte aduersa nõ petatur, & ita praxis obseruat, vt testatur Greg. Lup. in l. 22. tit. 4. p. 3. in glo. 3. Auẽd. in c. prętorũ 2. p. c. 23. n. 13. Did. Perez in l. 1. tit. 5. lib. 3. Ordina. col mihi 972. quamuis d. lex 22. tit. 4. p. 3. disponat hoc iuramentum præstandum esse, quando ab aduersario, vel à iudice petatur, & quidquid cõtendat Carolus Ruinus consi. 6. lib. 4. num. 5. & 6. tamẽ de iure regio in recusatione præsidis,
22 vel Auditoris Regis expressio causę legitimæ requiritur, vt disponitur in l. 1. & 2. cum sequentibus, lib. 2. tit. 10. Recop. Similiter etiam quãdo coram iudicibus recusatur tota ciuitas, vel vniuersitas, vel cõsistorium decurionum, tunc enim requiritur expressio istæ causæ suspitionis, nec solum iuramentum sufficiet, qua iusta causa interueniente, recusatio admittitur, vt resoluunt communiter omnes ex Panorm. n. 14. Decio lect. 1. nu. 16. Ripa nu. 40. Alciato num. 17. Beroius n. 119. & Mantua numer. 18. c. 1. de iudi. alioquin sine iusta causa suspitionis recusatio generalis, vt puta omnium literatorum vniuersitatis, vel ciuitatis, vel omnium decurionum cõsistorij, tãquam in fraudem facta est reijcienda, secundũ Bald. in l. hoc modo, ff. de cond. & demõst. Rebuffum, tract. de recusa. artic. 9. glo. vnica, nu 46. & Auend. de mandatis princip. exequendis, 2. p. c. 23. n. 13. in fi. & quod tunc non sufficiat iurare recusationem calũnioſam non esse, sed necessariam esse iustam, & probabilem causam suspitionis, docet Ripa, vbi supra in tali casu limitans, glos. in dict. l. quia poterat. Et sic etiam erit limitanda dict. l. 1. tit. 16. lib. 4 Recopil.

23 Aduerte etiam, prædictam recusationẽ inscriptis ponendam esse, secũdum glo. in c. quoniam contra, verbo, Recusationes, de probationibus, & resoluit Auend. vbi supra n. 12. & Dic. Perez in l. 5. tit 5. lib. 3. Ordinam. col. mihi. 954.

24 Aduerte etiam, quod licèt huiusmodi recusatio de iure canonico remoueat iudicem ordinarium suspectum in totum à
25 cognitione causæ, tamen de iure ciuili & regio iudex recusatus non remouetur in totum à cognitione causæ, sed assumit secum socium probum, & candidum virum, iuxta text. in Authẽt. Si vero, C. de iudicijs, ita communiter intellectum, secundum Couarr. vbi supra, num. 1. probatur in l. 22. tit. 4. p. 3. & ita in causis ciuilibus nouissime dispositum est, per text.
* in l. 1. tit. 16. lib. 4. Recop. (* Præterquã in aliquibus casibus in quibus iudex ordinarius põt in totum recusari quorũ aliquot congerit Greg. Lupus in l. 22. tit. 4. part. 3. glo. fin.) Et qualis debeat esse iste socius assumptus à iudice recusato optime explicat

26 plicat Auend. vbi supra, nu. 14. resoluens, quod si in iudicando discordent, adeundus erit superior, in causis verò criminalibus aliter iudex recusatus associari debet, vt suo loco dicemus. Quibus omnibus adde, quod socius assumendus à iudice recusato in causis ciuilibus debet assumi expensis proponentis recusationem, & iudex recusatus ad hoc poterit eum cõpellere per captionem pignorum, vt resoluunt Auend. vbi supra, num. 15. & Didac. Perez vbi supra, col. 954. Et tunc iudex, & socius iurant iustitiam administrare, iuxta text. in l. 1. & 2. titul. 16. libr. 4. Recop. Aduertendũ est etiã recusationem generalẽ iudicium, vel literatorum alicuius loci, tanquã vagam, & incertã non esse admittendam, vt notat Paulo Castr. in l. sed etsi, §. cum vir, & ibi Bald. ff. de condit. & demonstrat. De quo articulo est videndus Rebuff in Tracta. de recusationibus, artic. 9. glos. 5. n. 46. quia in hoc quotidie in praxi erratur. Et quid in Lusitania obseruetur circa hanc recusationem iudicis traditur in libro 1. Ordinam. titu. 22. quæ recusatio concipienda erit forma sequenti.

Recusatio iudicis.

31 GEronymo, en la causa con Pedro. Digo, que para la determinaciõ, y sentencia della (hablando con el acatamiento deuido) tengo por sospechoso à V. merced, y à las demas justicias seglares desta Ciudad, y à los Letrados della, excepto à los Cathedraticos de Canones, y Leyes desta Vniuersidad de Salamanca, y à fulano, y fulano, y por tales sospechosos, los recuso: y pido, y requiero las vezes que puedo, y deuo, à V. m. y à los demas recusados, que no procedan en esta causa, ni se entrementan en ella, ni la sentencien sin se acõpañar conforme à la ley. Y lo contrario haziendo protesto la nulidad dello, y lodemas que protestar me conuiene: y juro à Dios, y à esta Cruz † que esta recusacion no hago de malicia, y pidolo por testimonio, &c.

32 INterposita prædicta recusatione, iudex recusatus præcipit recusanti: vt deponat expensas socio assumendo, alioquin non habet se pro recusato, depositisque expensis, assumit socium, & vterque iurat de administranda iustitia, & de expediendo negotium diligenter, procedunt-que ambo simul in causa, sententiamque diffinitiuam proferunt. Etsi in iudicando discordes fuerint, quilibet de per se proferat suã sententiam, & adeundus erit iudex superior, vt supra resoluimus: si verò iudex recusatus non fuerit, post conclusionem causæ profert suam sententiam diffinitiuam: ideo opportune videndum erit de vndecimo tempore.

Ex vndecimo Tempore.

SVMMARIA.

1 *IVdex habito processu, non debet in continenti proferre sentẽtiam, sed tunc demum diligenter visis omnibus actis processus alias sententia esset nulla.*

2 *Voluntas iudicis præcipitata in prolatione sentẽtiæ, est nouerca iustitiæ*

3 *Iudex priusquã pronũtiet cũcta & singula acta processus videat.*

4 *Iudex data paritate probationum actoris, & rei in fauorem rei pronunciare debet.*

5 *Iudex data paritate probationũ in iudicijs duplicibus quid facere debeat traditur remissiuè.*

6 *Iudex in iustitia seruãda solũ Deũ præ oculis habere debet.*

7 *Iudex à muneribus abstinere debet*

8 *Munera excæcãt oculos sapientiũ, & mutant verba iustorum.*

9 *Qui excutit manus suas ab omni munere habitabit in cælis.*

10 *Iustitia auro violatur.*

11 *Iudex debet proferre sententiam claram, & certam, & per verba intelligibilia, habentia suum proprium sensum.*

12 *Iudex sententiam in scriptis proferre debet, fallit regula ista in aliquibus casibus.*

13 *Iudex in iudicando debet seruare dispositionem legis 13. tit. 4. par. 3. & aliarum.*

14 *Sententia debet esse conformis libello, nisi in casibus exceptis.*

15 *Materia sententiæ diffusa, & prolixa est, & de ea autor remittit ad eam tractantes.*

16 *Iudex intra viginti dies à die causæ conclusionis cõnumerandos sententiam proferre tenetur.*

17 *Iudex, qui intra viginti dies non pronũtiat pœnã publicatã expensarum, & quinquaginta millium marauedis substinere debet.*

18 *Iudex qui intra viginti dies non pronuntiat, non sustinet pœnam, nisi à parte fuerit requisitus.*

19 *Requisitio iudici facienda, vt sententiam pronuntiet sermone Hispano composita.*

20 *Iudex visis, & attẽtis vniuersis & singulis actis processus, & consideratis his, quæ autor aduertit profert sententiam.*

21 *Sententia diffinitiua in fauorẽ actori, sermone Hispano cõposita.*

22 *Sẽtentia diffinitiua in fauorẽ rei sermone Hispano composita.*

23 *Stentia absolutoria ab instantia iudicij, sermone Hispano composita.*

24 *Taxatio expensarum iudici reseruari debet.*

25 *Sententia diffinitiua partibus intimanda est.*

26 *Si sentẽtia transeat in rem iudicatam, executioni mandari debet.*

Vndecimum Tempus, de sentẽtia diffinitiua.

POSTQVAM Cõclusum fuerit in causa ad diffinitiuam, & processus bene compositus, & ordinatus per tabellionem fuerit delatus ad iudicem, tunc iudex excedere debet ad prolationem sententiæ diffinitiuæ, non tamen debet festinare, nec habito processu incontinenti sententiam proferre, alioquin præsumeretur male instructus, de meritis causæ, & sententia esset nulla, vt docet Domin. in capitulo ponderet, 50. distinctio. sequitur Barb. in cap. super quæstionum, §. intentionis, colum. 4. de officio deleg. Barto. in l. prolatam, numero 10. C. de sentent. & interlocut. Hippolyt. in pract. crimin. §. nunc videndum, numero 33. Matienço in dialogo 3. part. capitulo 39. numero 9. vbi plura cumulant contra iudicem festinantem ad prælationẽ sententiæ. Cũ voluntas iudicis præcipitata fit nouerca iustitiæ, vt ex Clem. pastoralis, §. verum, de re iudicat. colligit ibi Cardinal. Vnde iudex priusquam sententiam proferat, cuncta & singula acta processus diligenter, & mature videat, & inuestiget, vt inquit text. in capitu. iudicantem, 30. quæst. 5. & capitu. graue, 35. quæst. 9. Et postquam fuerit instructus celeriter debet ad sententiam procedere, iuxta text. in cap. iurgantium, ibi, celeri sententiæ, cum ibi notatis, de sentent. & re iudic. tradit Alexandr. de Imola in consil. 213. numer. 3. volum. 3. Bald. in consil. 204. colum. 2. libr. 3. & Aymon Crauet. in consil. 279. Et circa hanc visionem processus obseruabitur iudex ordinem quẽ de videndo processu scripsimus post vltimum Tomum huius operis, vbi plura vltra tradita à Speculat. titul. de renuntiat & conclu. §. finitis tradidimus,

4 mus: & si viso processu probationes actoris, & rei conuenti pares, & æquales inuenerit numero, & dignitate testium, in rei fauorem erit pronunciandum, vt in c. inter dilectos, de fide instrum. cap. ex literis, de probat. nam cum sunt iuri partium obscura reo fauendum est, vt in Regul. cum sunt iura, de regul. iur. in 6. l. 40. in fin. titu. 16. p. 3. & communiter omnes ex Ias. in l. non est nouum, nu. 1. C. de edend. & Menoch. in libr. 2. de arbit. Centuria 1. cas. 98.

5 sed si ista æqualitas probationum contingeret in iudicijs duplicibus, vt putà familiæ hæreditis cundæ, cõmuni diuidundo, & finium regundorum, & in interdictis duplicibus, nempe, vtrobique, vti possidetis, in quibus quilibet litigantium est actor, & reus iuxta l. in trib. ff. de iudic. text. in §. tertia diuisio. Instit. de interdict. tunc iudex recurrat ad Boerium in decis. 239. à n. 1. & Tiraqu. de iur. primog. q. 17. opin. 1. nu. 86. & 87. & ad Peraltã in l. si quis seruũ, §. si inter duos, nu 12. & 13. ff. de legat. 2. & ad Menochium in tracta. de retinenda possess. remed. 3 à nu. 740. plura in isto articulo remedia congerentes: quorum illud tutius mihi videtur, quod iudex cõpellat partes ad cõcordiam secundũ Bald. in cap. cum Ecclesia Vulteran. nume. 5. de elect. sequitur Felin. in Rubr. de tregua, & pace, nu. 5. & si non potuerit eligat aliud quod forte controuersia dirimatur, & hoc videtur sequi Boerius, Tiraqu. & Peralt. vbi suprà, & cum fuerit satis instructos de meritis causæ, & perceperit pro qua parte ex litigantibus iustitia est, tunc debet esse constans in administratione iustitiæ, solum Deum præoculis habẽs, vt in cap. 1. de re iud. lib. 6. & ad auxilium diuinũ recurrat, & inuocet Spiritum sanctum, qui illuminet intellectum, & purget se à peccatis, & purificet cõscientiam, qui propter peccata multoties nescimus soluere dubia causarum, ita post Bald. docet Matth. de Afflict. in decis. Neapol. decis. vltim. & Sylua Nuptialis in libr. 6. n. 5. quo in loco, ipse Neuizanis plura elegãter, & latè scribit ad iudicum institutionem pro exercendo officium iudicandi. Debetque iudex

7 8 à muneribus abstinere: nam munera excæcant oculos sapientium, & mutant verba iustorum, vt habetur Deuteronomij. cap 15. pro quo facit text. in cap. quis retè, 2. q. 3. vbi dicitur, quod acceptio mu-

9 nerum præuaricatio veritatis est, & qui excutit manus suas ab omni munere habitabit in cœlis, & facit text. in cap. pauper. 2. quæstio 3. vbi dicitur, quod iustitia

10 auro violatur. Sæpeq; ante oculos habeat doctrinam tex. in dict. capit. 1. de sententia & re iudi. lib. 6. vbi Pontifex alloquens iudicem dicet, caueant iudices, & prudenter attendant, vt in causarum processibus nil vendicet odium, vel fauor, vt furpet, timor exultet: præmium, aut expectatio præmij iustitiam non euertat, sed stateram gestet in manibus, lances appendãt æquo libramine, vt in omnibus, quæ in causis agẽda fuerint, præsertim in concipiendis, & ferendis sententijs præoculis solũ Deũ habeant, ad quod facit tex. in capit. 4. & in

11 cap. quicunque, 2. q. 3. Obseruareque debet iudex dispositum à l. 13. titul. 4. p. 3. & in l. 16. titu. 17. lib. 4. recopila. & quæ notat Hippolytus in practica criminali, in §. fin. & alia multa, quæ congerit Ioannes Matienço in dialogo Relatoris, 3. p. c. 36. cum pluribus sequentibus. Teneturque iudex

12 sententiam proferre claram, & certam, & per verba propria, & intelligibilia habẽtia suum proprium sensum, vt in §. curare. Instity. de actio. & debet eam in scriptis proferre, vt notat glos. pen. dict. §. curare, & ibi ponit quatuor casus in quibus

13 sententia non fertur in scriptis, & ibi Ias. nu. 60. remittit ad glos. in cap. fin. de sententia & re iud. in 6. & in cap. Albericus, de testibus. & ad Panor. in capit. 1. de libel. obla. teneturque illam proferre conformem libello, vt in capit. licet, de simonia, & in l. fi. C. de fideicommissarijs libertatibus, vbi inquit Bald quod fatuus est iudex, qui super alijs quam super petitis pronuntiat, sunt tamen plures casus in quibus

14 fallit prædicta regula quos congerit Nicolaus in Repetit. cap. quoniam contra falsam, de probat. & Socin. in Regul. 357. Et

15 tamen, quia materia sententiæ nimis prolixa est, & integrum Codicem requirit, habeteq; titulos, & tractatus peculiares, vt in ff. de re iud. & in C. de sent. & in volumine Decretalium, & in lib. 6. & in Clementinis, & in titu. 22. p. 3. & in tit. 17. lib 4. Recopil. & apud Lusitanos in libr. 3. Ordin. & apud Marãtam de ordine iudic. in 3. pa. textæ partis, actu 1. per totũ, & Rebuf. in repetitione l. quod iussit, ff. de re iudic. & Greg. Lup. in l. 1. tit. 22. p. 3. quibus in locis latissimo sermone agitur quid sit sententia, quibus verbis, in cuius personam proferẽda sit, quod vltimum latè disputat Panormit. in c. querelam, nu. 10. de elect.

quid continere debeat, & in quo differat ab interlocutoria, ideo ex consulto solaceniissione contentus omnia supradicta
16 omitto, aduertens, sententiam diffinitiuã de iure Regio à iudice proferendam esse intra 20. dies à die conclusionis in causa, alioquin iudex soluere debet expensas
17 duplicatas in retardatione litis factas, & insuper incurrit iudex poenam quinqua-
18 ginta millium marapetinorum fisco applicandam, vt probat text. in l. 1. titul. 17. libr. 4. Recopilationis, quam tamen poenam iudex incurrit si à parte fuerit requisitus ad sententiam proferendam, prout intelligit Didac. Perez in l. 1. tit. 15. libr. 3. Ordinam. col. mihi 1262 in gl. 1. ideoque pro instructione iuuenum formanda erit requisitio modo sequenti.

Requirimiento para que el juez sentencie.

19 EScriuano que presente estays, dadme por fè, y testimonio en manera que haga fè, en juyzio, y fuera del (à mi Pedro) en como digo al señor Licenciado fulano Alcalde mayor desta ciudad, que bien sabe su merced, è deue saber, que el pleyto que ante su merced ha pendido, y pende entre mi, y Geronymo, ha muchos dias que està concluso para difinitiua, y su merced no lo ha sentenciado. Por ende que con el deuido acatamiẽto, pido, y requiero à su merced las vezes que puedo, y deuo, sentencie, y determine el dicho pleyto, guardandome mi justicia, è si ansi lo hiziere hara lo que deue y es obligado, en otra manera lo contrario haziendo, protesto contra su merced todos los daños, è intereses, costas, è menoscabos, que por no lo sentenciar se me siguieren, y recrecieren, y todo lo demas que conforme à derecho, y leyes destos Reynos protestar me conuiene: y pidolo por testimonio para en guarda de mi derecho, &c.

20 IVdex tunc viso processu, & attentis, & consideratis omnibus supra dictis in principio huius Temporis, profert sententiam diffinitiuam modo sequenti.

Sentencia difinitiua in fauorem Actoris.

21 VIsto este processo que ante mi pende, entre partes de la vna actor demandante Pedro, y de la otra reo defendiente Geronymo, y sus procuradores en sus nombres, &c.

FAllo atẽtos los autos, y meritos deste processo, que el dicho Pedro prouò bien, y cumplidamente su intencion y demãda. Doyla è pronũciola por bien prouada, è que el dicho Geronymo no prouò sus excepciones, è defensiones como deuia: doylas, è pronunciolas por no prouadas. En consequencia de lo qual, deuo condenar, è condeno al dicho Geronymo, à que dentro de nueue dias primeros siguientes despues de la notificacion desta mi sentencia, de y pague realmente y con efecto cien ducados al dicho Pedro: y mas le condeno en las costas deste processo justamente hechas, cuya tassacion en mi reseruo.

Ansi

Anſi lo pronuncio,è mando en eſtos eſcritos,è por ellos, juzgando di finitiuamente,&c.

El Licenciado Fulano.

Sentencia Abſolutoria in fauorem Rei.

22 ¶ Viſto eſte proceſſo,&c.

FAllo atento los autos y meritos del, que el dicho Pedro no prouò ſu intencion,y demanda,è pronunciola por no prouada, è que el dicho Geronymo prouò bien,y cumplidamente como deuia ſus excepciones:doylas,è pronunciolas por bien prouadas. Por ende digo, que deuo abſoluer,è abſueluo al dicho Geronymo,de la action, è demãda contra el pueſta por el dicho Pedro,ê le doy por libre,è quito de lla,è põgo perpetuo ſilẽcio al dicho Pedro, para que ſobre ella agora ni en tiempo alguno le pida coſa alguna. Anſi lo pronuncio, y mando por eſta mi ſentencia difinitiũa,juzgando,ſin coſtas,ſino que cadapar te pague las que tuuiere hechas,&c.

Sententia abſolutoria ab inſtantia iudicij.

¶ Viſto eſte proceſſo,&c.

23 FAllo atentos los autos y meritos del,que el dicho Pedro no prouò ſu intencion,y demanda:doyla,y pronunciola por no prouada, y que el dicho Geronymo prouò ſus excepciones, y defenſiones: doylas,y pronunciolas por prouadas.En cuya conſequencia,digo,que deuo abſoluer,y abſueluo al dicho Geronymo de la inſtancia deſte juyzio,reſeruando como reſeruo el derecho à ſaluo al dicho Pedro, para que pueda pedir,è demandar al dicho Geronymo, alli, y donde mas viere que le conuiene: y anſi lo pronuncio, y mando por eſta mi ſentencia difinitiua,ſin coſtas,&c.

24 ALiquando tamen ſententia pro parte eſt condemnatoria, & pro parte abſolutoria, & tunc debet inferi ratio,quare in vno capitulo vnum pronuntiatur,& in alio aliud iuxta tex.in cap.cum olim,& ibi Bald.not.4.extra,de præſcript.

25 IN prædictis ſententijs diffinitiuis quando fit condemnatio expenſarum, earũ taxatio reſeruatur iudici proferenti ſententiam. de quibus expenſis diximus ſuprà in Quarto Tempore circa expoſitionem clauſularum libelli actoris. Et de prædicta taxatione expenſarum erit conſulendus Boerius deciſione 85.numer.6. & Bald.in c.cũ veniſſent,n.6. de eo qui mittitur in poſſeſsionem, & Didac. Perez in Rubr.tit.18.lib.3. Ordin. & eſt aduertendum, q̃ nedum condemnatio expenſarũ fit propter calumniam litigantis, verum etiam propter temeritatem, à qua condẽnatione non excuſabitur ex iuramento calumniæ, quod litigans præſtat ſecundum Bart.in Leum quẽ temerè, ff de iud. & Socin.in pract.c.27.nu.3 & licèt expẽſarum condemnatio fieri poſsit, tam de expenſis in lite factis, quàm de expenſis

personalibus, vt docet Bart. in l. procurator, nu. 2. ff. rem ratam haberi: tamen in dubio censetur facta de expensis litis, secundum Grego. Lupum in l. 8. tit. 22. part. 3. in gloss. 1. quæ expensæ probari debent per allegantem se illas fecisse, quæ quandoque probatio fit per iuramentum petentis eas, & taxantur arbitrio iudicis, secundum Bald. & Salicetum in l. restituēda, C. de petitione hæred. & Rebuf. in tracta. de expensis, art. 6. n. 10. & Alex. Sciat. in prælic. iudic. cap. 21. n. 49. & erit videndum, quod nouissime dispositum est in tit. 22. lib. 4. recopil. & in Ordin. Lusit. lib. 3. titu. 19. 51.

26 Sententia diffinitiua lata, de mandato iudicis vtrique parti intimatur: & si ab ea non fuerit appellatio interposita, vel si interposita fuerit, & non prosecuta interterminum à iure præfixum, de quo dicendū erit infrà in 6. part. huius primi Tomi, ità quod in authoritatem rei iudicatæ trāsacta fuerit, executione mandanda erit. Ideoq; opportune dicendū erit de vlt. Tempore.

Ex duodecimo Tempore.

SVMMARIA.

1 *MAndari debet executioni sententia in rem iudicatam transacta.*

2 *Virtute sententiæ debet à parte executio peti, & sibi conceditur.*

3 *Sententia habet executionem paratam, dum tamen à parte petatur executio.*

4 *Quam diligentiam debeat pars adhibere, vt sententia exequi possit, traditur.*

5 *Agi potest de sententiæ nullitate.*

6 *Iudex potest suam sententiam nullam retractare.*

7 *De nullitate sententiæ perpetuo agi poterat.*

8 *Regio iure aduersus nullitatem sententiæ intra sexaginta dies tātum opponi debet.*

9 *Interim dū agitur de nullitate sententiæ nō currit tempus appellationis.*

10 *Nullitas quando dicatur tractari principaliter, & quando incidenter traditur remissiuè.*

11 *Petitio nullitatis sententiæ sermone Hispano composita.*

12 *Copia petitionis nullitatis sententiæ parti aduersæ datur.*

13 *Sententia nullitatis sermone Hispano composita.*

14 *Sententia qua declaratur, non esse nullam sententiam in negotio principali latam.*

12. Tēpus executionis sentētiæ.

1 SEntentia diffinitiua transacta in authoritatem rei iudicatæ executioni mandatur, iuxta text. in l. post rem iudicatam, vbi DD. notant, præsertim Roderic. Suar. notab. 1. ff. de re iudi. & Asinius in praxi, §. 31. cap. 2. per totum, & in l. 1. & 2. cum alijs, tit. 21. lib. 4. Recopil. & in Ordi. Lusit. lib. 3. tit. 71. Et praxis quæ obseruatur est, quod postquam sententia transacta est in rem iudicatam, vel appellatio deserta est, pars in cuius fauorem lata est, cōparet coram iudice petendo, vt sibi detur prædicta sententia in forma publica, signata, vt virtutem eius executio fiat in persona, & bonis rei condemnati. Nam licet prædicta sententia habeat executionem paratam, requiritur tamen quod à parte executio petatur, vt cum pluribus resoluit Asinius vbi sup. n. 3. Et tūc iudex præcipit, vt parti aduersæ intimetur prædicta petitio, & quod intra tres dies ostendat diligentias factas, & transacto illo primo termino, incusatur sibi contumacia, & datur alius secūdus terminus trium dierum, & accusatur contumacia: & denique datur tertius terminus trium dierum, & incusatur etiam contumacia: & si in tertio termino non ostendat diligentias factas in prosecutione appellationis, iudex præcipit tabellioni, vt det sententiam signatā in publica forma, & tunc virtute eius petit executionem, & in hac executione proceditur eodem modo, & forma qua in exe-

executione instrumenti publici, de quo erit infra dicendum in 4.p. huius 1. tomi. Et plura circa hanc executionem sententiæ erunt videda per Marãt.de ord. iud.6. p.3.p.acto.3.de executione senten.& per Asinium in praxi,§.31.c.2.

De nullitate sententiæ.

5 CContingit aliquãdo, quod postquam sententia diffinitiua lata est,aduersus eam agitur per viam nullitatis,etsi ap-
6 pareat nullum esse,iudex qui eam protulit retractare poterit,iuxta tex.in c. fraternitatis, de frigidis, & maleficiatis, & in cap.2. de purgatione canonica, & in l. fin.C.de sententijs,quæ sine certa quantitate, & in l.1.C. de sententijs, & interlocutionibus omnium iudicum, quam notant Bart. & Paul.de Castro,ibi, & Lanfranc de Oria. c.quoniam contra,verbo, interlocutoriæ, nu.54.de probatio.& est tex. in l.2. tit.26.
7 par.3.Et licet de iure cõmuni nullitas aduersus sententiam perpetuo opponi poterat, vt in l.1.C.quando prouocare non est necesse,& in l.4.titul.26.q.3. tamen de iure Regio nouissimo prædicta nullitate in-
8 tra sexaginta dies connumerandos à die intimationis sententia opponenda erit, iuxta text.in l.2.tit. 17.lib.4.recopil.& tradit Auenda.in declara.l.4.& 5.titul.de las excepciones.lib.3.Ordin.nu.58. & Dida. Perez in l.2.tit.5.libr.3.Ordin.in gloss.1. in princip. siue de nullitate agatur per viã actionis,siue per viam exceptionis, vt resoluit Couarr.in practicis qq.c.25. nu.4.

Et aduerte, quod interim quod agitur
9 de hac nullitate ex probabili ratione,tempus ad appellandum concessum non currit,secundum Bald in l.contra maiorẽ,C. de inofficio.testam.Angel.in l. Paulus, §. hæres,col.1.in fi.ff.de vsur.Hippo. in sin-
10 gul.152.& Didac.Perez vbi sup.Et quando nullitas dicatur tractari principaliter, & quando incidenter, & quando impedire debeat executionem sententiæ, eleganter tradit Couar. in practicis quæstionib. c.24.n.7.& 8.& in cap.25.Et quia ista materia nullitatis est valde prolixa, & diffusa,requiritque integrum tractatum, ideo eam missam ex consulto facio, cum de ea videndus sit Sebastianus Bantius in illo integro tractatu de nullitate sententiæ, tradunt etiam Præpositus, & Franc. in c. dilecto,de appellationib.Didac.Perez vbi sup.& habetur in titul.26.par.3.& in l.12. & 18.& 25.tit.2.par.3. & aliqua per Monterro.in sua pract.in 2.tracta.fol.13.in fin. Et pro iuuenum instructione forma petitionis nullitatis, & sententiæ erit concipienda,modo sequenti.

Petitio nullitatis.

11 GEronymo en la causa con Pedro, Digo, que V. m. dio, y pronunciò cierta sentencia difinitiua contra mi,y en fauor del dicho aduerso: y hablando con el deuido acatamiento,la dicha sentencia fue ninguna,porque hallarà V. m. que esta causa se ha litigado por persona del dicho Pedro,el qual es menor de 25. años, y tal por su aspecto parece:y assi conforme à derecho no es persona legitima para poder estar en juyzio sin su curador, demas q̃ en el dicho pleyto no se hizo publicacion de testigos:aunque por mi fue pedida, ni se hizo conclusion para sentencia,como del processo consta:porque pido à V.m.declare la dicha sentencia por ninguna, y à mi me absuelua,y de por libre de la instancia,y juyzio.Sobre que pido justicia, y el oficio de V. m. imploro,y las costas protesto,e juro en forma de derecho, que esto no pido de malicia,&c.

12 EL Iuez manda dar copia desta petícion à la parte contraria,y la parte cõtraria responde negando auer auido nullidad,y si la nulidad alegada se ha de prouar por testigos,de manera q̃ no conste de los autos del processo: y el juez lo recibe

recibe à prueua con vn breue termino: y presentan sus interrogatorios, y por ellos se examinan los testigos, y se haze publicacion, y conclusion, y el juez pronuncia sentencia en la forma siguiente.

Sententia nullitatis.

¶ Visto este processo, &c.

83. FAllo, que la nulidad pedida, è alegada por parte de dicho Geronymo, huuo, y ha lugar, como consta por los autos del processo: por ende digo, que deuo dar, è doy por ninguna la sentencia difinitiua por mi dada en este processo, è la deuo anular, è reuocar en todo, y por todo, como en ella se contiene: y haziendo justicia, absuelvo, è doy por libre al dicho Geronymo de la instancia deste juyzio, y condeno en costas al dicho Pedro, cuya tassacion en mi reseruo. Assi lo pronũcio, è mando por esta mi sentencia, &c.

Sententia, in qua declaratur, locum non esse nullitati.

¶ Visto este processo, &c.

FAllo atentos los autos, y meritos deste processo, q̃ de la nulidad pedida, y alegada por parte del dicho Geronymo, no ay lugar de derecho, por lo q̃ deste processo resulta, y porq̃ el dicho Geronymo no prouò lo que en este caso prouar le conuenia: en cuya consequencia deuo mandar, y mando, que la dicha mi sentencia se cumpla, y guarde, y execute, como en ella se contiene, y por causas que à ello me mueuen no hago condenacion de costas. Assi lo pronuncio, y mando po esta mi sentencia, juzgando, &c.

SI verò à prædicta sententia diffinitiua appellatum fuerit, & à sententia, in qua denegata fuit nullitas, & appellatio fuerit prosequuta, tunc pro cognitione praxis, quæ obseruatur in instantia appellationis, recurrendum erit ad sextã partem huius primi tomi, vbi agimus de secũda instantia: cæterum si appellatũ non fuerit, vel iam quòd fuit, remansit deserta appellatio, ita quòd sententia debeat executioni mandari, tũc pro cognitione praxis, quæ obseruatur circa prædictã executionem, recurrendũ erit ad 4. p. huius 1. Tomi, vbi late agimus de via executiua.

Finis Primæ Partis.

SECVNDA PARS HVIVS PRIMI TOMI, de ordine & forma procedendi contra reum contumacem in causis ciuilibus.

SVMMARIA II. PARTIS Primi Tomi.

1 *Actori contra reum contumacem quam plura remedia à iure præstantur.*

2 *Si actori per vnū remedium quod elegit non fuerit satis prospectum, aliud eligere poterit.*

3 *Si actor elegerit capturam personæ potest incusata Rei cōtumacia, mādatū petere, vt reus capiatur, vel eius bona vendantur.*

4 *Actor si eligat, vt procedatur ad sententiam, procedendum erit.*

5 *Cōmuni iure & Ecclesiastico proceditur ad sententiam, si actor velit, ita demum, si contumax fuerit reus post litem contestatam.*

6 *In foro sæculari & Regio iure proceditur ad sententiam, si actor petierit, etiam si reus ante litis contestationem contumax fuerit.*

7 *Differentiam inter forum Ecclesiasticum, & sæcularem primi, & secundi decreti ponit author.*

8 *In foro Ecclesiastico peremptoria citatio est necessaria, vt procedatur admissionem in possessionem.*

9 *In foro sæculari, vt procedatur ad missionē vnica tātū citatio requiritur.*

10 *In persona rei debet fieri ista citatio in foro sæculari, vt procedatur admissionem.*

11 *Iudices, qui del crimē appellātur, cū cognoscūt de causis ciuilibus, vt procedāt admissionē, sufficit, quod faciant citari reū ad domū ipsius.*

12 *In foro Ecclesiastico sufficit, quod reus compareat intra annum, & resarciat expensas vt audiatur.*

13 *Regio iure tenetur reus cōtumax in vnum mensem cōparere, & expensas resarcire, vt audiatur quādo actione personali fuit actum.*

14 *Quādo actor fuerit missus in possessionem ex actione reali, reus comparere debet intra duos menses.*

15 *In foro Ecclesiastico, vt actor efficiatur verus possessor in actione personali, missus esse debet expri mo & secundo decreto.*

16 *Missio in possessionē ex secūdo decreto nō est necessaria de iure regio, quia*

quia elapso vno mense in actione personali, & duobus in reali, missus in possessionem ex primo decreto efficitur verus possessor à lege.

17 *Reus debet citari iterum ad interponendum secundum decretū, sicut fuit citatus ad primū decretum, attento iure Canonico, secus vero de iure Regio.*

18 *Debiti cognitio, quæ præcedere debet interpositionem secundi decreti de iure Canonico, nō est necessaria de iure Regio.*

19 *In foro Ecclesiastico actor missus in possessionē rei petitæ ex actione reali expellit reum contumacē à detentione Rei, vt actor ea possit potiri, secus vero, si missus sit ex actione personali, licet contrariū seruetur de iure Regio.*

20 *Actor mitti debet in possessionem rei petitæ per alguacellum & ministrum iudicis, attento iure Regio.*

21 *Missio ex primo decreto de iure cōmuni non potest fieri contra minorē, secus vero de iure Regio.*

22 *Stylus qui seruatur in via procedēdi in primo, & secundo decreto in foro sæculari.*

23 *Actor in tribus audiētijs successiuè debet incusare contumaciā Rei non comparentis, vt perueniatur ad interpositionem primi decreti.*

24 *Actor accusatis tribus contumacijs Rei non comparentis, tenetur libellum suæ actionis offerre, si ante Rei citationē eū nō obtulit, & petere in eo missionem in possessionem ex primo decreto, & iurare, quod petit sibi debitum esse.*

25 *Actor offerens libellum suæ actionis ante citationem Rei, poterit postea petere per viam actus, in cusatis prius tribus contumacijs Rei non comparentis, se mitti in possessionem rei petitæ ex primo decreto.*

26 *Sententia qua iudex pronunciat actorem mittendum esse in possessionem ex primo decreto, quid constituere debeat.*

27 *Missio ex primo decreto prius debet fieri in rebus mobilibus, & eis deficientibus in immobilibus, quādo agitur actione personali.*

28 *Actor ante quam mittatur in possessionem ex primo decreto debet cautionem præstare de re restituēda cum fructibus, si reus intra terminum legis comparuerit.*

29 *Missio ex secundo decreto nō est necessaria de iure Regio, quando reus non comparuerit intra terminum legis, cum ab ipsa lege fiat.*

30 *Reo, in cuius bona actor fuit missus ex primo decreto, non tenetur ipse actor respōdere super possessione, si terminus legis fuerit transactus.*

31 *Reus est citandus, quādo bona in quorum possessionē actor est missus, vendūtur ex iudicis decreto.*

Secunda pars primi Tomi.

DIXIMVS supra in prima parte huius primi Tomi, in fine 3. Temporis, quod si Reus citatus comparere noluerit, vel sine licentia iudicis à iudico contumaciter

ter receſſerit, actorem poſſe eligere vnum ex remedijs à nobis in præſenti cõgeſtis: ſunt enim plura remedia â iure prodita actori aduerſus reum contumacem, quibus ius ſuum conſequi valeat, quorum latiſsimo ſermone meminimus in 2.p.2. to-
1 mi ſtatim poſt principium. Quo in loco aſsignauimus rationem, quare contra reũ inuitum proceditur, & quibus remedijs, quæ præſenti tractatui etiam conducunt: & ibi diximus quæ remedia magis in tribunalibus Eccleſiaſticis frequentãtur. In
2 foro tamen ſæculari communius practicatur remedium capturę perſonę Rei, vel remedium procedendi in cauſa vſque ad ſententiam diffinitiuam, vel remedium miſſionis in poſſeſsionem, ex 1. & 2. decreto, quod Hiſpano ſermone. Via de aſſentamiento dicitur, & in electione actoris eſt vti quo maluerit, vt probatur in l.2. titul. 11. lib.4. recopilatio. & vno electo, ſi per illud non fuerit ſatis ſibi conſultum, ad aliud redire poterit, argumen. tex. in l.1. §. quid ergo, ff de ventre inſpiciendo, & tradit Barto. in l. conſentaneum, numero. 17. C. quomodo & quando iudex, & Panor. in cap. prout, de dolo & contumacia, nu. 29. etiam ſi procedatur aduerſus minorem contumacem, vt in l.3. titul. 11. libr.4. Recopil. & de ſupradictis tribus remedijs fit mentio in l. conſentaneum, C. quomodo & quando iudex, & ibi notant Barto. Baldus, & Salicetus, & Boerius in repetitione illius legis, volumine 8. diuerſorum
3 Doctorum, & Panormi. in d. capit. prout numer. 18. & ſi actor elegerit primum remedium capturæ perſonæ, pignorum, vel multæ, incuſata contumacia rei in tribus audientijs, datur alguacello mandatum, vt reum perſonaliter capiat, & in carcerẽ mittat, donec reus iudicio ſiſtat, vel adhoc vt pignora eidem capiat, & diſtrahantur in publica ſubhaſtatione, & ex pretio creditoribus ſatisfiat. Sed ſi actor elegerit ſe-
4 cundum remedium de procedẽdo in cauſa vſque ad ſententiam diffinitiuam, tunc in eo erit procedendum, vt diximus in dicta ſecunda parte ſecũdi Tomi paulò poſt principium, ibi: Tunc poterit actor eligere, qua in re aduertendum eſt, quod licet de iure communi, & in foro Eccle-
5 ſiaſtico non detur actori, niſi quando reus fuit contumax poſt litem conteſtatam, tamen de iure Regio, & in iſto foro
6 ſæculari datur etiam actori, quando reus fuit contumax ante litem conteſtatam, iuxta textum in l.1. titulo 11. libr.4. Recopilationis, & idem de ſtylo ſeruatur in Gallia, ſecundum Berolum in dicta l. conſentaneum, num. 33. Cæterum ſi actor elegerit tertium remedium miſsionis in poſſeſsionem, ex primo & ſecundo decreto, ideſt, via de aſſentamiento, tunc circa illud erunt animaduertenda omnia illa quæ reſoluimus in dicta ſecunda parte ſecundi tomi, quæ etiam ad iſtum tracta-
7 tum conferunt, & ſolummodo in præſenti erunt conſtituendæ differentiæ inter forum Eccleſiaſticum, & iſtum ſæcularem circa prædictum remedium. Et in primis
8 quatenus ibi reſoluimus neceſſariam eſſe peremptoriam citationem ad miſsionem in poſſeſsionem ex primo decreto: in iſto tamen foro ſæculari de iure Regio neceſſaria non eſt peremptoria citatio, ſed ſuffi-
9 cit citatio vnica, qua reus citatus fuit in cauſa principali, adhoc vt libello actoris reſponderet, vt probat text. in l.1. titulo 11. libr.4. Recopilationis, per quem ſublata ſunt verba illa, quæ olim apponebantur in l.1. titulo 9. libr.3. Ordinamen. ibi. Por tres emplazamientos, &c. Et iuxta dictam l. Recopilat. intelligenda eſt l.108. tit.18. par.3. Secũda differentia eſt, quod quamuis de iure communi, & in foro Eccleſiaſtico illa premptoria citatio fieri de-
10 beat in perſona rei, ſi inueniri poſsit, aliàs ſufficiat ad domum Rei fieri: tamen iſto foro ſæculari ad interponendum primum decretum requiritur illa, quòd vnica citatio (quæ in cauſa principali fieri debet) in perſona ipſius rei fiat, per textũ in dicta l.1. titulo 11. libro 4. recop. Quid quid contradicat Auenda in tracta. 1. & 2.
11 decreti, 3. par. num. 21. verſi Et non putet quis. Cuius tamen opinio ſaluari poteſt, & procedit in iudicibus criminum exiſtẽtibus in Chãcellarijs Regijs Valliſoleti, & Granatæ, quos vulgo (Alcaldes del crimen) dicimus, hi enim in cauſis ciuilibus de quibus cognoſcere poſſunt admiſsionem faciendam ex primo & ſecundo decreto non requirunt, quòd reus ſit citatus in perſona, ſed tantum ad domum, quam praxim prædictos iudices ſeruare teſtatur Monterroſus in ſua practica, Tracta. 2. fol 29. pag. 1 iudices tamen tribunalium inferiorum obſeruare debebunt rigorem
12 dict. l.1. Tertia differentia eſt, quod licet in foro Eccleſiaſtico ſufficiat, quod reus intra vnum annum compareat, præſtando expenſas, & cautionem de ſtando, &

parendo

parendo, ad hoc vt recuperet possessionem bonorum, in quam fuerat missus
13 actor tamen in foro sæculari de iure Regio reus tenetur comparere intra vnum mensem cum expensis, & cautione, quando actor fuerit missus in possessionem ex actione personali: quando vero fuerit
14 missus ex actione reali, reus comparere debet intra duos menses, vt probat tex. in dict. l. 1. tit. 11. lib. 4. recopilat. per quam legem corrigitur text. in l. 6. titul. 9. part. 3. vbi dabantur Reo quatuor menses ad cõ-
15 parendum. Quarta differentia est, quòd etsi de iure communi, & in foro Ecclesiastico necessaria erat missio in possessionem ex secundo decreto in actione personali, ad hoc, vt actor efficeretur verus possessor, & in actione reali ad effectus quos ibi notauimus in fine secundæ prænotationis, quando reus intra terminum iuris vnius anni, vel intra terminum à iudice assignatum non comparuit cum cau-
16 tione, & solutione expensarum: tamen in isto foro sæculari de iure Regio necessaria non est ista missio in possessionem ex secundo decreto, sed statim elapso vno mense in actione personali, & duobus mensibus in actione reali missus in possessionẽ ex primo decreto efficitur verus possessor ab ipsamet lege, ita probat text. in l. 6. tit. 8. part. 3. & in l. 1. tit. 11. lib. 4. recop. & ita firmat Auendanius vbi suprà, nu. 9. in
17 versic. item per istam l. Ex qua differentia suboritur alia differentia, nempè quòd licèt in foro Ecclesiastico ad interponendum secundum decretum reus debeat iterum citari, sicut citatus fuit ad primum decretum: tamen in foro sæculari de iure Regio hæc secunda citatio necessaria non est cùm interpositio secundi decreti non re-
18 quiratur, vt colligitur ex dict. l. 1. titul. 11. libr. 4. Recopila. Consequitur etiam quòd quamuis in foro ecclesiastico ad interpositionem secundi decreti requiratur semiplena cognitio de debito, tamen in foro seculari de iure Regio hæc semiplena cognitio necessaria non est, quia ipsamet lex missionem ex secundo decreto facit, vt constat ex dict. l. 1. tit. 11. libr. 4. recopil. Septima differentia, q̃ etsi in foro Eccle-
19 siastico actor missus in possessionem rei petitæ ex actione reali expellat reum contumacem à detentione rei, vt actor ea potiri possit (quod secus est si missus esset ex actione personali, secundum gloss. in capit. quoniam frequenter, §. in alijs, verbo, Tædio, & ibi Panormit. num 24.) tamen in foro sæculari actor missus in possessionem, tam actione reali, quàm personali expellit Reum à possessione rei, & aufertur dé manu eius, & traditur actori, vt colligitur ex verbis dict. l. 1. ibi: Que sea puesto el demandador en tenencia de tantos bienes, &c. & hanc differentiam agnouit Auendanius vbi suprà, 3. part. numer. 5. Octaua differentia est, quòd licèt de iure communi controuersum esset, an de licentia, & commissione iudicis
20 actor propria autoritate intrare posset in possessionem rei, tamen de iure regio præ dicta controuersia sublata est ad obuiandas rixas, & scandala: & statutum est, quòd per alguacelum, & ministrum iudicis actor ponatur in possessionem, vt colligi-
21 tur ex text. in l. 2. titu. 8. part. 3. & ex dict. l. 1. ibi: Sea puesto, &c. Vltima differentia est, quòd quamuis de iure communi missio ex primo decreto fieri non possit contra minorem, vt resoluit Vzcurrus in l. finita, §. Iulianus, col. 83. ff. de damno infect. & Auendanius de primo, & secundo decreto, 3. p. n. 8. tamẽ in foro sæculari de iure Regio missio ex primo decreto contra minorem fieri potest in casu l. 3. titulo 11. libr. 4. recopilat. Hæ sunt differentiæ, quæ breui compẽdio cumulari potuerũt, & quæ ex resolutis in dict. 2. part. secundi Tomi colliguntur: in reliquis verò in vtroque foro obseruanda erunt, quæ ibi resoluimus circa hanc materiam primi, & secundi decreti.

Vnde condescendendo ad ordinem, & formam procedendi, & fulminandi processum in ista via primi, & secundi decreti, apud tribunalia sæcularia, dicendũ erit,
22 quod postquam reus in persona fuit citatus ad respondendum actori in negotio principali, actor in termino citationis comparere debet coram iudice incusans contumaciam Rei, & iudex respondet quòd pro incusata habet: & deinde in alia audientia actor comparet coram iudice, & incusat secundam contumaciam Reo, iudexque respondet pro incusata habere: & denique actor in alia audientia comparet incusans tertiam contumaciam Reo, quam etiam iudex pro incusata habet: & ita successiuè actor in prædictis tribus
23 audientijs incusat tres contumacias Reo secundum magis communem stylum tribunalium huius Regni, vt inquit Monterosus vbi suprà, pag. 2. Sed mihi videtur

ipsum

ipsum, & qui iuxta l. antiquam, ff. tit. 9. lib. 3. ordi. ubi. Portres emplazamientos, &c. ac ideo mirum non est, si tres incusationis contumaciæ requirat, sed cum iam hodie per dictam l. tit. 11. lib. 4. recopilationis, vna citatio in persona rei sufficiat, credebam vnicam etiam incusationē cōtumaciæ sufficere, quā in re tamen stylus vniuscuiusque tribunalis obseruandus erit. Factis igitur prædictis incusationibus contumaciæ, si actor ante citationem 24 rei non obtulerat iudici suum libellum actionis, tenetur statim illum offerre, in quo proponere debet suam actionem ad uersus reū, petere q; missionem in possessionem ex primo decreto, & in fine iurare rem, vel quantitatem, quam petit, debitam sibi esse: & tunc libellus concipiendus erit forma quā diximus in dicta 2. part. 2. Tomi in libello per viam petitionis formone Hispano ibi descripto, mutatis 25 mutādis. Si vero actor libellum suæ actionis ante citationem rei coram iudice proposuerat, tunc incusatis prædictis contumacijs per viam actus petere debet, se mitti in possessionem ex primo decreto in illa re, vel quantitate quam petijt, & in illo actu iurare debet, illam rem, vel quantitatem sibi debitam esse. Quam petitionem per viam actus formabit eo modo, quo in dicta 2. parte diximus, in petitione per viam actus incipienti: En la ciudad de Salamanca, &c. mutatis mutandis: & tunc iudex visis citatione incusatione cō tumaciæ, & iuramento actoris, profert sententiam interlocutoriam, qua pronunciat reum contumacem esse, & illum condemnat, iuxta petitionem actoris: decer- 26 nit & mandat, quod actor mittatur in possessionem illius rei quam petebat, si actione reali agebat, declarat, quod si illa res inueniri non possit, quia forte reus dolo desijt possidere, quod missio fiat in vera æstimatione rei adinstar actionis personalis, argumento eorum quæ notantur in Authen. de exhibendis reis, §. si vero quidam, collatione 5. & est text. in l. 2. tit. 8. part. 3. Si autem actor agebat actione personali, iudex tunc in sua sententia decernit, actorem mittendum esse in possessionem bonorum contumacis pro quantitate debiti & expensarum, & committit alguacello suo, quod actorem mittat in detentationem actualem bonorum contumacis, & quod, intimet eo, si inueniri possit, vel in domo eius, si non inueniatur, quod si cōparuerit cōtā iudice intra triginta dies, (si actum fuerit actione personali) aut intra sexaginta dies (si actum fuerit actione reali) reficiendo expensas, & præstando cautionem desistendo, & parendum, quod cum audiet, &c. Hanc praxim præscribit Monterrosus, vbi supra. Ego verò existimo, hanc vltimam citationem superfluam esse, nec à dicta l. 11. requiri, sed si eam stylus audientiæ obseruauerit, omittenda non erit, & sententia interlocutoria iudicis de mittendo actorem in possessionem ex primo decreto erit formanda sicut diximus dicta secunda parte secundi Tomi, in versic. Sententia interlocutoria de assentamiento, ex primo decreto, mutatis mutandis, præterquam, quod in hac sententia non erit coarctandus terminus vnius, vel duorum mēsium, 12 in d. l. 11. præscriptus, cum satis breuis sit, licet iudex illum breuiare possit, sicut serā pissimus in dicta secunda parte secundi Tomi. Et lata prædicta sententia à iudice, minister eius, & tabellio causæ accedunt ad locum vbi est res petita, quando agebatur actione reali: vel quando agebatur personali, accedunt ad domum contumacis, & faciunt predictam missionem in 27 rebus mobilibus, & in eorum defectum in immobilibus, & eis deficientibus, in iuribus & actionibus, iuxta ordinem positum in l. 2. titulo 8. part. 3. & in dicta l. 11. titulo 11. lib. 4. recopilatio. & prædicta bona alguacellus deponit penes aliquem tertium coram tabellione. Quo facta, actor comparet coram iudice, petens, quod mittatur in possessionem illorum bonorum, in quibus facta fuit missio ab alguacello: & tunc iudex præcepit, quod mittatur 28 in possessionem eorū, vt ea detineat, & custodiat, præstita prius ab eo cautione de illa restituendo cum fructibus, si reus intra terminum legis comparuerit. Quam cautionem actor præstat, cum eā præstare teneatur, ex resolutis in dicta secunda parte secundi tomi post prædictam sententiam interlocutoriam. Et cautione præstita, mittitur actualiter in prædictā possessionē, & si reus intra terminum vnius mensis in actione personali, vel duorum mensium comparuerit, præstās cautionem de stando & parendo, & soluens expensas, tunc proceditur, vt diximus in dict. 2. par. secundi Tomi, post prædictam sententiam interlocutoriam. Si verò non comparuerit intra terminum legis in isto

foro sæculari non est necessaria missio in
possessionem ex secũdo decreto, cum ab
ipsamet lege fiat, iuxta ea quæ supra resol-
uimus, & ita elapsis terminis dictæ legis ef
ficitur actor verus possessor, & non tene-
30 bitur respondere reo super possessione
rei petitæ, in qua fuerat missus, si agebat ac
tione reali, sed tantum super proprietate
rei respondere debebit: si vero ex actione
personali missus fuerit actor, in eius optio
ne erit, vel prædicta bona possidere pro
suo debito, vel à iudice petere, quod ven
dantur, & ex illius pretio soluatur sibi
debitum cum expensis. Et si bona mi-
nus debito valuerint, reus ex alijs bonis
teneatur supplere & soluere, iuxta tex.
in l. 6. tit. 8. part. 3. & in l. 1. tit. 11. lib. 4. re-
copilat. & facit l. 6. titul. 27. part. 3. Ad quã
31 venditionem faciendam reus erit citan-
dus, si inueneri possit, alioquin ad domum
sufficiet citationem fieri, vt probat text.
in dicta l. 6. & fi. tit. 8. par. 3. & tenet ibi
Gregorius Lupus iuxta quam legem erit
intelligenda d. l. 1. tit. 11. lib. 4. recop. dum
eam non requirit citationem emptum acis ad
hanc venditionem bonorum faciendam.
Quæ venditio fieri debet præcedẽte pro-
batione de debito per publicũ instrumen
tum, vel per duos testes, secundum Grego
rium Lupum in l. 6. tit. 8. part. 3. verbo, De
uelo fazer, &c. & tũc bona vendi debent
in publica subhastatione, sub tribus præ-
conijs in rebus mobilibus: & tertio quo-
que die quodlibet præconium dari debet,
ita, quod transactis decem diebus, bona dẽ
tur plus offerenti, iuxta tex. in l. 92. titul.
5. part. 5. & ibi Gregor. verbo, Diez dias,
&c. In bonis vero immobilibus, nono
quoque die quodlibet præconium dari
debet, ita quod transactis triginta diebus
bona plus offerenti dẽtur, iuxta text. in l.
6. tit. 8. p. 3. & facit tex. in l. 19. tit. 21. lib. 4.
Recopilatheę sufficiant pro ista secunda
parte.

Finis secundæ partis primi Tomi.

TERTIA

TERTIA PARS

HVIVS PRIMI TOmi, de forma, & modo procedendi contra abſentem non contumacem in cauſis ciuilibus.

SVMMARIA.

1 HAEreditas dicitur vacans, & defertur fiſco cũ aliquis decedit nullis hæredibus relictis ex teſtamento, vel abinteſtato, vel non relicta vxore.

2 Vxor ſuccedit viro de iure Regio in omnibus ſuis bonis, deficientibus ſibi agnatis, & cognatis, & alijs hæredibus.

3 Si hæreditas vacans alicuius defertur fiſco, & alicui in illius bonis competat aliquod ius, non eſt curator dãdus illis bonis, ſed fiſci procurator ea adminiſtrat, & aduerſus ipſum actor debet ſuam actionem intendere.

4 Si hæredes defuncti ſint, & nullus reperiatur, qui hæreditatẽ adiri velit, & creditores pro debitis ſuis vrgeant, curator eſt bonis dãdus, qui actiones mouere poſſit, & creditoribus ſatisfacere, citatis illis, quibus prius ſucceſſio contingit.

5 Curator bonis eſt dandus, quando aliquis habet actionẽ aduerſus aliquẽ captiuum, vt cum eo actor in iudicio agere poſſit.

6 Curator eſt bonis abſentis vltra mare, vel in partibus remotis dãdus, vt cum eo agi poſſit.

7 Curator non eſt bonis abſentis dandus, quando procuratorem reliquid, vel ſperatur de proximo venire.

8 Abſentia illius, cuius bonis curator eſt dandus, prius conſtare debet apud acta proceſſus ante quam curator detur.

9 Abſens cuius bonis curator eſt dandus magis præſumi debet viuus, quàm mortuus.

10 Bonorum curam petens ſibi decerni probare debet abſentem viuere.

11 Abſentis hæreditatem petens ſibi decerni probare debet abſentem mortuum eſſe.

12 Mortuus quis intelligitur ex eo, quod abſens per quinquennium viuere ignoratur.

13 Abſentis hæreditatem prætendens de iure Regio probare debet per famam publicam loci, illum mortuum eſſe, & abeſſe vltra decẽ annos.

14 *Bona absentis qui viuere ignoratur, eius propinquioribus parentibus vel cōsanguineis sunt danda tum fideiussoribus, vt illa habeāt tanquam curatores bonorum, & hoc qualiter procedat.*

15 *Quādo creditores postulāt curatorē bonis absentis dandū sufficit cōstare illum absentem esse in partibus remotis, ita quòd nō speratur de proximo venturum.*

16 *Curator bonis absentis dandus debet esse masculus, & nō fœmina, nisi sit mater.*

17 *Curator bonis dandus debet esse maior vigintiquinque annis, & diligens, integræque fidei, absque vlla suspicione.*

18 *Curator bonis dandus non præsumitur suspectus ex eo, quod ipse desiderei, & affectet, se curatorem dari.*

19 *Curator bonis dādus antequā ad administrationem bonorū suscipiat, tenetur satisdare, & bona per inuentarium recipere.*

20 *Cōsanguinei, & ex eis illi qui sunt proximiores præferri debēt in suscipienda bonorum alicuius absentis cura.*

21 *Curatores bonis absentis, vel captiui tūc sunt dādi cōsanguinei, quādo sint probi, solertes, & diligētes in administratione bonorum.*

22 *Praxis, & stylus qui seruatur in fulminādo processu, quando curator datur nobis absentis, vel captiui, vel defuncti absque hæredibus decedentis.*

23 *Acta omnia processus sunt nulla, quādo actor hæreditate iacente ante curatorem bonis datū actionē intentauit, vel executionē instrumenti guarentigij petijt.*

24 *Libellus quando aliquis petit curatorem bonis absentis, vel captiui dandum, vt contra eum ipse agere possit Hispano sermone cōpositus.*

25 *Forma actus in quo iudex prouidet de curatore bonis absentis, vel captiui.*

Tertia pars Primi Tomi.

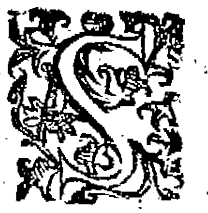

ÆPISSIME contingere solet, quod alicui actio competat contra aliquem defunctū, vel absentem, vnde operæpretium erit, præscribere formam, & ordinem in tali casu procedendi, vt actori consultum sit. Ad cuius rei explicationem nō nulla prænotāda erunt, & in primis, quod quando aliquis decedit nullis hæredibus relictis, ex testamento, vel abintestato, hæreditas dicitur vacans, & defertur fisco, iuxta text. in l. 1. §. Diuus, ff. de iure fisci, & in l. 1. & 4. C. de bonis vacantibus, libr. 10. & in Authentico de hæred. & Falcidia, §. si vero institutio. & conuenit l. 12. titul. 8. libro 5. Recopil. De iure tamen Regio deficientibus agnatis, & cognatis, & alijs hæredibus, vxor succedit viro in omnibus suis bonis, vt in l. 6. titulo 13. part. 3. quod etiam de iure communi erat, vt in l. 1. C. vnde vir, & vxor. Et sic constat quòd supradicta iura intelligenda sunt, quòd deficientibus hæredibus ex testamento, & abintestato, & etiam vxore, bona vacantia defuncti occupat fiscus, & ita tenet glos. in dict. l. 1. C. de bonis vacantibus. Vbi enumerat personas excludentes fiscum à bonis vacantibus defuncti, & idem tenet Didacus Perez in l. 20. tit. 19. libr. 8. Ordin. colum. 371. vbi refert tales personas fiscum excludentes. Et in hac specie quando hæreditas vacans alicuius defertur fisco, si alicui in illis bo-

1

2

3

nis

nis competat aliquod ius, tunc non est dā-
dus curator illis bonis, sed procurator fisci illa administrat, & aduersus eum actor debet suam actionem intendere, vt probatur in l. 1. §. cui bone, ff. de iure fisci, & in l. 1. in principi. ff. de succes. edict. & ita cum Angelo, & Decio tenet Menoch. lib 2. de arbitr. Centuria 2. casu 150. num. 2. quo in loco numer. 4. & 5. resoluit, quid agendum erit, quando de præsenti bona non habent successorem, sed speratur de proximo, & quid erit cum ambigitur, an
4 successor sit, necne. Et ibidem numero 6. tractat, quid erit quando hæredes defuncti sint, & de præsenti nullus reperiatur qui hæreditatem adire velit: quo casu opinatur, si creditores pro debitis suis vrgeāt, curatorem bonis dandum esse, qui actiones mouere possit, & creditoribus satisfacere, citatis tamen prius nominatim illis, quibus prima causa successionis contigerit, & vltra relatos à Menochio idem tenet Bartolus in l. 1. numero 3. ff. de curatore bonis dando, & Gregorius Lupus in l. 12. tit. 2. part. 3. in glos. verbo, sin herederos. Sed textus in l. 12. tit. 2. part. 3. generaliter, & indistinctè determinat, curatorem bonis defuncti nullis relictis hæredibus dandum esse, aduersus quem creditores defuncti agant, & ita nos resoluimus supra in 1. parte huius 1. tomi in 2. tempore, in versiculo. Septimo aduertat actor, &c.

5 Secundo prænotandum est, quod quā do aliquis habet actionem aduersus aliquē captiuum, tunc curator bonis dandus erit cum quo actor in iudicio agat, vt probat. tex in l. ab hostibus, ff. ex quibus causis maiores, & in l. 4. titul. 29. part. 2. & in l. 12. titulo 2. partit. 3. Idemque obseruandum esset, quando aliquis esset absens vltra mare, secundum glossam in dicta l. ab hostibus, cuius opinionem extendit Gregorius Lupus in dict. l. 12. in glos. 1. ad absentē in partibus remotis, ita quod de proximo venire non speraretur: nam inquit, quod glos. dict. l. ab hostibus gra-
6 tia exempli loquuta fuit de absente vltra mare, & quod bonis cuiuscunque absentis in partibus remotis extra prouinciam curator dandus sit, tenent Baldus in l. cū proponas. C. de bonis auto. iudi. Bartolus, Paulus, Angelus, & Imola relati, & recepti à Grego. Lopez, in dicta l. 12. & Menochio vbi suprà, num. 15. & probatur expresse in dict. l. 12. tit. 2. part. 3. Quæ om-

nia intelligenda sunt, quando captiuus absens, & vagabundus nullum procuratorem reliquisset: nam si relicto procuratore abijt, agendum non est de curatore dan
7 do, vt cum Socino in consil. 26. lib. 2. resoluit Menochius vbi supra numer. 17. & tunc procurator ille admittitur ad iurandum de calumnia, secundum Bartolum l. 2. C. vbi in rem act. & sequitur Panor. in capitulo, Cæterum, nume. 7. de iuram. calumn. contra glossam ibi, verbo, ab vtraque. Rursus supradicta procedunt, quā do absens venire de proximo non speraretur: nā si speraretur de proximo venire expectandus esset, vt cum supradictis Do-
8 ctoribus tenet Gregorius Lupus in dicta l. 12. Insuper intelligenda sunt, quādo cōstat apud acta processus de absentia illius de cuius bonis agitur, iuxta textum in l. hoc autem, §. non defendit, ff. ex quibus causis in possessionem eatur, & ita cum alijs Doctoribus tenet Menochius vbi supra, num. 18. & ibidem num. 19. censet ad dandum curatorem bonis in prædicto ca-
9 su necesse esse, quod magis credatur, absens viuus esse, quàm mortuus, per textū in l. nec nos, C. de Captiuis, & post limin. reuer. Nam qui petit curam bonorum sibi decerni, probare debet absentem viuere,
10 quia vita eius est fundamentum suæ intentionis, nec sufficit præsumptio legis, quod quis viuat vsque ad centum annos, vt dixit glos. 1. in l. 2. §. si dubitetur, ff. quemadmodum testam. aperian. per textū in l. fi. C. de sacrosanct. Eccles. & opinionem illius glos. sequuntur Cæpola in cautela 118. Ias. in l. vt inter diuinum, not. 7. col. fi. C. de sacros. Eccles. & Soci. in l. si inter virum, ff. de rebus dub. tamen opinionem illius glossæ improbant Decius in l. finali, numero 28. C. de edict. Diui Hadri. tollendo, & in l. si emācipati, n. 3. C. de collati. & ibi Carolus Molineus super litera C. Nam dicta lex, si solummodo dicit, quod vita hominum potest esse vsque ad centum annos, non tamen inde inferri debet, quod ita præsumatur, & quod quando aliquis agit, fundans se in vita alicuius, debeat probare eius vitam, nec sufficiat prædicta præsumptio, firmat per tex. ibi Gregor. Lup. in l. 14. tit. 14. part. 3.
11 Sicut etiam qui hæreditatem absentis petit sibi decerni, probare debet eū mortuū esse secūdum opinionem Odofre. & Guidon. D. Suar. quam se cōmiter vidisse seruari testatur Alberi. in Authentic. hodie,

C. de repudijs, quem refert cum alijs pluribus Greg. Lup. in d. l. 14. in gloss. 1. in qua
12 l. prædicta opinio expresse probatur. Qua in re illud obseruãdum esset, q. si elapsum esset quinquennium, quo ignoraretur viuere, ex eo satis illum esse mortuum probari creditur, secundum Bart. in tractat. testium, n. 37. versi. deprofugo, quem refert, & sequitur Menochius vbi supra, numer. 19. De iure tamẽ Regio per tex. in d. l. 14. tit. 14. part. 3. prætendẽs hæreditatem absentis probare debet per famam publicam
13 loci illum mortuum esse, & abesse vltra decem annos, alioquin, si solummodo quinquennium, vel citra elapsum esse, quo ille absens esset, tunc petens eius hæreditatem plene probare deberet, illum decessisse, sed si neutrum, probare posset, nec sciretur de vita iam diu absentis, bona eius tunc propinquioribus ipsius dantur cum fideiussoribus de consuetudine, vt illa habeant tantum curatores bonorum, secundum Gregorium Lupum in dicta l. 14. in gloss. 2. Hoc quod dictum est de vita & morte absentis ad eius bonis curatorem dandum, crederem necessum esse, quando qui sperat eidem succedere abintestato, curam, & administratione bonorum postulat, quam alius habebat, argumento tex. in l. cum cognatos, C. de captiuis, & post liminio reuersis, quam curam consanguineis propinquioribus diligentibus, & fidelibus prius quam alijs defert, l. 4. titulo 29. partita 2. Cæterum quando postularetur
15 à creditoribus pro suis debitis exigendis, curatorem dandum esse, tunc sufficeret constare illum absentem esse in partibus remotis, ita quod non speraretur de proximo venturus, in qua specie loquitur textus in dicta l. ab hostibus, & in di-
16 cta l. 14. titulo 29. partita 2. & expressius in l. 12. titulo 2. part. 3. Tertio prænotandum est, quòd curator bonis dandus debet esse masculus, nam fœmina incapax est huius curæ, text. in l. cuius bonis, ff. de curatore furiosi, per quem ita tenent Alexand. consil. 221. nu. 7. lib. 6. & Decius in consil. 575. nu. 4. & Menoc. vbi sup. quod verũ est, præterquam in matre, quæ habilis est ad prædictam curam bonorum, vt probat text. iuncta glos. verbo, tutelam, in Authent. matri. & auiæ, C. quando mulier
17 tutel. offi. Debetque præditus curator esse, maior 25. annis, secundum glo. in l. 2. ver. curatorem, ff. de cura. bonis dan. & Alex. & Deci. vbi supr. & debet esse diligens, & integræ fidei, absque aliqua suspicione, secundum Decium vbi supra, & de iure Re-
18 gio probatur in dicta l. 4. titulo 29. part. 2. Neque ob id curator censebitur suspectus, quòd ipse desideret, & affectet, se curatorem dari, secundum glos. in l. scire oportet, §. vltimo, ff. de curatoribus, & tutoribus datis. Insuper tenetur postquam con-
19 stitutus fuerit curator satisdare antequam administrationem bonorũ suscipiat, iuxta textum in l. cognatos, C. de captiuis, & post limin. & tenẽt Alexandr. & Decius, vbi suprà, & Rolland. à Valle in consilio 48. nume. 16. libro 1. Deinde curator tenetur bona per inuentarium recipere, secundum Bartolum post glossam, ibi, in l. 1. numer. 5. ff. de curatore bon. dand. & probatur in l. 1. in fine, ff. de ventre inspici. & in l. 15. titul. 16. parti. 6 & in dict. l. 4. titul. 29. part. 2. & glos. in l. si vacantia, C. de bonis vacant. lib. 10. verb. Monumentorum, gloss. in l. de creationibus, verbo, conscripto, C. de Episcopa. audient. Platea in d. l. si quando, C. de bonis vacant. Speculat. in titulo de actore ab Vniuersitate, numer. 19. quòd verum esse intelligerem, quando curator daretur bonis, vt illa administraret, & simul illa in iudicio defenderet, & liti responderet: cæterùm si datus esset solummodo, vt creditoribus responderet, & à litibus defenderet, prout quotidie in foro fit, tunc non teneretur inuentarium conficere, cùm nec bona recipiat, nec eorum administrationem, & sic potius censetur curator, vel defensor litis, quàm curator bonis datus, quamuis vulgo curator bonorum dicatur, & ita in praxi quotidie obseruatur, quòd talis non conficit inuentarium, quæ praxis est antiquissima, & tempore Baldi obseruabatur, vt ipse in propria specie firmat in consil. 172. prope finem, volumine 2. asserens, hanc esse communẽ opinionem, tametsi Speculator vbi suprà oppositum teneat: sed cùm talis curator videatur potius liti datus, quam bonis, nimirum si dicta praxis defendi posit: nam curator liti datus non tenetur inuentarium facere, secundum glos. d. l. de creationib. & communiter omnes, vt constat in tertio tomo commun. opin. Bald. concluſ. 152. pagin. 144. Et post primam huius operis editionem reperi Rolland. à Valle in tractat. de confect. inuentar. 2. p. q. 45. disputantẽ articulum istum ad vtranq; partem, resoluentemque, quod aut aliqua bona peruenerunt ad manus huius curatoris, aut nulla ve-

la venerunt, primo casu tenetur inuentarium conficere, secundo vero casu non inueni, etiam Ioan. Berberium in suo viatorio iuris, 2. p. rubric. de tutel. & curis. folio 60. versi. & sciendum, quod regulariter, 1. resoluentem, curatorem ad litem, cui nulla bonorum administratio fuit commissa teneri conficere inuentarium de instrumentis, & monumentis causæ sibi cõmissæ, pro ea instruenda, quæ doctrina placet mihi, & idem obseruarem in curatore bonis dando, quando nulla bona recepit, sed est nudus defensor. Et in hac cura bonorũ
20 suscipienda præferamur consanguinei proximiores absentis, & ex eis illi, qui in successione primum locum obtinent, secundum Bartol. in l. 1. in princip. ff. de legitimo tutore. Salicetum in l. vltima in fi. C. eodem tit. & communiter omnes ex Decio in consil. 16. n. 3. in fine, & de iure Regio probatur in d l. 4. titũ. 29. part. 2. quæ
21 lex prædictam resolutionem intelligit veram esse, quando huiusmodi consanguinei essent probi: solertes & diligentes in administratione bonorũ, nec cupidi successionis captiui, vel absentis, alioquin eis deficientibus, iudicem posse alios curatores bonis dare administraturos & defensuros bona absentis. Et circa hunc curatorẽ est aduertendum, quod ei non est pro administratione bonorum danda illa decima, quæ curatori, vel tutori minoris debetur, vt resoluit Baeça in tracta. de decima tutor. c. 16. per totum illud caput.

His sic præ notatis, atque cõstitutis detinendũ est ad ordinem & formam fulminandi processum in supradictis speciebus.

22 Quando contingerit aliquem habere actionem contra defunctum, & eius bona si defunctus decesserit relictis hæredibus ex testamento, vel abintestato, tunc actor comparere debet coram iudice, petens sibi datum contra hæredes, quo eis præcipiat, vt compareant sub breui termino ad adeũ dan, vel repudiandam hæreditatem, & petitio erit formanda modo quo diximus supra 1. part. huius 1. tomi in 2. Tempore, in versiculo, Septimo aduertat actor, &c. & iudex concedit mandatum prout ibi, dictum fuit, & actor incusat contumaciam in terminis à iudice præfixis, & si hæredes intra terminum hæreditatem adierint, vel nec adierint, nec recusauerint, quo casu pro adeuntibus habentur, vt ibi diximus, aduersus eos actor intentabit suam actionem. At vero si hæreditatem recusauerint tunc actor petere debet à iudice mandatum contra reliquos heredes sequentes in gradu, vt adeãt vel repudient hæreditatem intra certum tempus: & si aliquis ex eis adierit, aduersus eum actio erit intentanda. Cæterum, si omnes hæreditatem recusauerint, tunc actor comparere debet coram iudice, petens curatorem bonis dari, & iudex viso processu, & quod hæredes, noluerunt hæreditatem defuncti, tunc constituit curatorem bonis virum prouidum, & solertẽ atque integræ fidei. Qui curator iurat & cautionem præstat, se fideliter administraturum & defensurum bona defuncti, quo peracto iudex decernit ei curam bonorũ, & aduersus eum actor proponit suã actionem, & in negotio proceditur, sicut resoluimus in 1. p. huius 1. Tomi in via ordinaria à libelli oblatione, vsque ad sententiam diffinitiuam, quo ordine procedendum erit quando actor ad exactionem sui debiti non haberet aliquod instrumentum publicum habẽs executionem paratam, sed
23 si instrumentum publicum haberet, petere poterit executioni mandari contra curatorem, & bona defuncti, & tunc procedendum erit via executiua, eo modo quo infra resoluemus, 4. p. huius 1. to. alioquin, si hæreditate iacente ante curatorem bonis datum, actor actionem intẽtaret, omnia facta processus nulla essent, vt probat tex. in l. 12. tit. 2. par. 3. quo in loco Greg. Lup. in glos. verbo, no valdria, cum Angelo, Ioannem de Imola, & Iasone resoluit executionem instrumeti guarentigij petitam iacente hæreditate, curatore prius bonis non dato, inualidam esse: ac ideo inquit, cautos debere esse habentes instrumenta guarentigia contra defunctum, vt prius petant curatorem bonis dari, cum quo litigare possint.

Quando vero aliquis mortuus fuerit nullis hæredibus relictis vel vxore (quo casu hæreditas defertur fisco) tunc aduersus fisci procuratorẽ actor agere debebit via ordinaria, vel executiua, prout ius habuerit ad exactionem sui debiti, sicut in superiori casu diximus, &c.

Quando autem alicui actio competeret aduersus aliquem viuum captiuum, vel absentem in partibus remotis, tunc actor ad exactionem sui debiti comparet coram iudice, & offert libellum petitionis forma sequenti.

84 FVlano, vezino desta ciudad de Salamanca: digo, que fulano, otro si vezino de la dicha ciudad, me deue y està obligado à pagar dozientos ducados, y es ydo y ausentado desta ciudad, y desta tierra, è no se sabe del, ni se espera que boluerà tan presto: y dexò ciertos bienes y hazienda, y derechos y acciones contra ciertas personas: y para que yo pueda pedir los dichos bienes y hazienda, y cobrar dellos mi deuda, tengo necesidad de que se prouean de vn curador y defensor, porq̃ el juyzio no se haga illusorio. Por ende à V. m. pido mande proueer y prouea de vn curador y defensor, mandando primero y ante todas cosas sequestrar y embargar los dichos bienes, y poner los de manifiesto en fiel deposito, porq̃ me temo de q̃ alguno los transportarà y esconderà, donde despues no parezcan, que yo estoy presto de dar informacion, de como el dicho fulano està ausente, y no se sabe del, ni se espera que vendra tan presto, y de que los dichos bienes son suyos, y de que à mi me es deuida la dicha deuda, y no pagada, sobre que pido cumplimiento de justicia, y el oficio de V. m. imploro, y en caso de contradicion las costas protesto, y juro en forma de derecho, que esto no pido de malicia, &c.

PResentada esta peticion, el juez responde, que le de informacion de lo suso dicho, q̃ està presto de hazer justicia.

Y luego el actor presenta dos testigos que dizen sus dichos al tenor del pedimiẽto de arriba, y si tiene alguna escritura por donde se le deua la dicha deuda, la presenta.

Y el juez vista la dicha informacion, manda dar su mandamiento de secresto, y embargo de los dichos bienes, y que el alguazil vaya à hazer el dicho embargo, con el escriuano, de todos los bienes que hallare del dicho fulano, ò de tales, y tales bienes, que por la dicha informacion parecen ser suyos, y que los deposite en persona lega, llana y abonada. Y el alguazil con el mandamiento del juez va con el escriuano, y haze el embargo, y deposita los dichos bienes por inuentario: y el depositario se obliga en forma de los tener en fiel deposito, y guarda, &c.

Y hecho esto, el actor parece ante el juez, y dize: Que atento que el tiene dada informacion de su deuda, y de la ausencia del dicho fulano, y de como tales, y tales bienes son suyos, que pide à su merced los mande proueer del dicho curador y defensor, con quien se haga el pleyto. Y el juez dize, que se le lleue el processo, y que visto por el hara justicia: y auiendosele lleuado, prouee vn auto en la forma siguiente.

Auto en que el juez prouee de curador à los bienes.

85 EN Salamãca à tãtos dias de tal mes, è de tal año, el señor Licẽciado fulano auiẽdo visto este processo: dixo, q̃ mandaua dar, y dio curador y defensor à los bienes del dicho fulano ausente, para q̃ los rija, y administre, y defienda, y litigue con el dicho fulano, à cuya instancia se da el dicho curador, y con otro qualquiera que pretenda

tenda derecho à los dichos bienes costa y messiõ dellos, y nombraua y nombrò por curador à fulano vezino desta ciudad, y mandò que viniesse ante su merced à hazer juramento, y diesse fianças de regir y administrar, y defender bien y fielmente los bienes, derechos, y acciones del dicho fulano ausente: Assi lo pronunciò, y mandò, y firmò de su nombre, &c.

ESTE auto lo notifica el escriuano al defensor nombrado por el juez, el qual va ante el, y el escriuano, y dize que el acepta la dicha curadoria, y administracion de bienes, y haze el juramento en forma de derecho, y da las fianças que el juez le mandò. Y luego el juez por vn autò dize, que visto que el dicho fulano defensor auia aceptado la dicha curaduria, y auia hecho el juramento, y dado las fianças que por el le auia sido mandado, que el le discernia y discernio la dicha curadoria y administracion, y le dio el poder y facultad que de derecho en tal caso puede y se requiere. Y mandaua y mãdò à fulano depositario de los dichos bienes, que los de y entregue por inuentario (como los recibio) al dicho fulano defensor: y que el mandaua se notificasse al dicho fulano que pusiesse demãda ã los dichos bienes (si quisiesse) donde no, que el haria en el caso justicia. Assi lo proueyò, y mandò, y lo firmò de su nombre, siendo testigos fulano y fulano, &c.

Este auto se prouee en esta forma. Quãdo al tiempo que el juez proueyò el auto de arriba, en que dio curador à los bienes, no se halla presente el defensor, que el nõbrò, y quando quier, que el defensor no solamente siga, y defienda los bienes, pero tambien que los rija y administre, y por esso manda que el depositario se los de y entregue, empero quando al tiempo del sobredicho auto se halla presente el defensor, y solamente se da ad lites, luego alli en el mismo auto dize el escriuano, que el dicho defensor acceptò la dicha curaduria, y hizo el juramento en forma de defender bien y fielmente los dichos bienes, y sus pleytos y causas, y que para lo cũplir dio por su fiador à fulano, que presente estaua, los quales ambos à dos juntamente insolidum se obligaron en forma, &c. Y luego el juez mandò notificar al actor, â cuya instancia se dio el dicho curador, que ponga su deuda contra los dichos bienes: y el actor pone su demãda en forma, de la qual el juez manda dar traslado al defensor, y desde alli en adelante se procede en la causa en via ordinaria, de la misma suerte y manera, y por los dichos terminos que diximos en la primera parte deste primer Tomo, quando se procede contra algun presente. Y si el actor tiene instrumento publico, ò otro recaudo que trayga aparejada execucion, entonces pide execucion en los bienes, y procedese por via executiua: y hazese el pleyto con el defensor, y citase para remate, y en todo se guarda el orden y forma que diremos en la quarta parte deste primer tomo, &c. Et hæc sufficiant pro iuuenum instructione.

Finis huius 3. partis 1. Tomi.

QVARTA PARS.

HVIVS PRIMI TOmi, de forma & modo procedendi via executiua in cauſis ciuilibus.

SVMMARIA.

1 EXecutiua via quare inducta fuerit.

2 Sententia in rem iudicatam tranſacta iuramenta voluntaria ſeu iudicialia, & confeſsiones in iudicio factæ executionem paratam habent.

3 Sententia arbitratoris, & amicabilis compoſitoris, executioni mandari poſsunt iure regio, licet de iure communi non poſſent, ſecundũ Roderic. Suarez.

4 Inſtrumenta quæcunque publica, partim confeſsiones in iudicio factæ, iuramẽta, & priuata ſcriptura à parte recognita executioni mandantur, de iure regio abſque ſolemnitatibus iudicioru, ſtatim captis pignoribus.

5 Inſtrumenta Authentica de iure communi executionem non habent paratam, exceptis quibuſdam caſibus remiſsiue poſitis.

6 Executionem paratam quæ hodie habeant, & qualiter, & quo ordine in ea procedendum, & quæ eam impediant, tractant ab authore relati.

Sũmaria huius Tractatus.

1 VIA Executionis inducta fuit, vt creditoribus conſuleretur cũ per eã à prolixitate litium eripiantur, & omiſsis ſolẽnitatibus ordinis iudiciarij, inſpecta ſolummodo veritate, & æquitate, breuius ius ſuum conſequantur: ne inquietentur, & impediantur ab optimis exercitijs, & à cuſtodia familiæ, quod rei publicę maxime intereſt. Ob idque à iure diſpoſitũ fuit ſententiam in autoritatem rei iudicatæ tranſactam, iuramenta voluntaria, vel iudicialia, & confeſsiones in iudicio factis, exe-
2 cutionem paratam habere, iuxta text. in l. poſt rem iudicatam, ff. de re iud. quem ibi eleganter explicat Roder. Suarez, à notabili 1. quinimo de iure regio introductum fuit nedum ſententiam iudicis, verum etiam ſententiam arbitri, arbitratoris, & amicabilis compoſitoris executioni mandari poſſe: vt probatur in l. 23.
3 & l. 34 tit. 4. part. 3. & in l. 4. tit. 21. libr. 4. Recopil. & ſi Rodericus Suarez poſt Bartol. in dict. l. poſt rem iudicatam in caſu 8. firmet de iure communi ſententiam, arbitri executioni tradi non poſſe, & nedum de iure regio ſententiam iudicis, vel arbitri, deciſum eſt, paratam executionem habere: ſed etiam quæcunque inſtrumenta publica, obligationes, & alias ſcriptu-
4 ras, confeſsiones partium, in iudicio factas, iuramenta, & priuata inſtrumenta, à partibus in iudicio recognita, iuxta text. in l. 1. 2. 4. & 5. titulo 21. libr. 4. recopilati. Quæ omnia executioni mandari poſſunt, abſque

absque solemnitatibus iudiciorum, dilationibus, & libellorum, formulis, sed captis statim pignoribus, nullis defensionibus, aut exceptionibus obstantibus, exceptis quibusdam in prædictis ll. ennumeratis, & alijs à nobis paulo inferius congestis: idemque dispositum extat in ordinationibus Portugaliæ, in libro 3. Ordinacio. titul. 16. Quamuis de iure communi instrumenta authentica executionem paratam non habent, vt probat text. in l. minor 25. annis cui fideicommissum, ff. de minori, & in l. 2. C. de executione rei iudic. & in l. 4. §. si ex conuentione, ff. de re iudic. præterquam in quibusdam casibus cumulatis ab Alexand. in l. final. C. de edicto Diui Hadriani, & in l. ait prætor, §. si iudex, ff. de iudic. & in l. si cum dotem, §. eo autem tempore, ff. soluto matrimonio, Segura in l. si ex legati causa, numero 59. ff. de verborum obligation. Roderico Suarez in dicta l. post rem iudicatam, à casu 4. & Antonio Gomez in l. 64. Tauri. Et quæ hodie executionem paratam habeant & qualiter, & quo ordine in via executionis procedendum sit, & quæ executionem impediant tradunt Rodericus Suarez in repetitione dicta l. post rem iudicat. vbi singulari commento legem Regiam agentem de executione contractuum illustrauit Castellus, Antonio Gomez, & reliqui in dicta l. 64. Tauri, Aulesus in capitulo. prætorum capitulo 10. in glossa verbo, Execucion, & Auendan. capitulo. prætorum. 2. parte, capitulo 30. & Tractat. & declaratione ad l. quartam, & quintam, titulo de las excepciones, libro tertio Ordinamenti, Couarruuias libro secundo Variarum, capitulo vndecimo, Didacus Perez in l. quarta, & quinta, titulo octauo, libr. tertio Ordinament. & Rebuff. in tractat. de chirog. & sched. recog. in præfatione, à numer. 44. vbi nonnulla notatu digna circa executionem scripturæ priuatæ tradit, quę multum cõferunt ad nostras leges Regias. Nos verò pro aliquali cognitione praxis & vsus forensis, qui frequentius versatur in tribunalibus sæcularibus, circa causas via executiua expediendas aliqua annotauimus: & primò quæ nam executionem paratam habeant. Secundo quomodo procedatur in via executiua. Tertio quo exceptiones impediant executionẽ: & deinde prosequemur modum, & ordinem procedendi in dicta via executiua. Quarto de tertio oppositore impediente executionem. Quinto de cessione bonorum. Sexto de dilatione quinquenij debitoribus præstanda. Vltimo de processu executiuo cessionis bonorum, & dilationis quinquẽnij, vulgari sermone, & Hispano fulminando.

Ex Capite Primo.

SVMMARIA.

1 *Sententia, quæ in rem iudicatam transiuit, paratam habet executionem.*

2 *Deus docuit, quod executionem paratam habeat sententia quando Adam post suam culpam de paradiso, eiecit.*

3 *De executione sentẽtiæ arguendũ, ad instrumẽti executorij executionem, quia æquiparantur.*

4 *Sententia arbitri arbitratoris, & amicabilis cõpositoris de iure regio executioni mandari possunt, & quæ requirantur remissiue.*

5 *Sententia arbitratoris de iure communi non habet executionem paratam.*

6 *Instrumẽta publica habent executionem paratam de iure Regio: quamuis ea non habeant de iure communi.*

7 *Instrumentũ publicũ executionem paratam habere constat iure Regio: quod cõfecit notarius numerarius loci vbi cõficitur: vel à tabellione Regio, vbi certus tabellionum numerus statutus non est.*

8 *Executioni non mandandum instrumentum à notario Apostolico confectum.*

9 *Exe-*

9 *Executionem paratā habet instrumentū publicū, dum tamen in eo, apposita sit clausula guarentigia, secūdum opinionem autoris, quā contra Caste. Pala. Rub. Gome. & Auend. defendit.*

10 *Formæ clausulæ guarentigiæ solitæ instrumentis per tabelliones apponi.*

11 *L. 2. tit. 21. libr. 4. Recopil. qualiter intelligi valeat.*

12 *Cōcordia Didaci Perez inter eos, qui vt instrumentum publicum executione mandetur, clausulam guarentiam exigunt: & inter eos, qui absque ea tale instrumentum executioni mandandum defendunt.*

13 *Instrumentum publicū, vt executioni mandari valeat, debet esse ipsum originale, nec exemplū sufficiet quatuncūq; autoritate iudicis extractum, nisi de manu notarij de ipso originali rogati.*

14 *Instrumentum debet executioni mandari, & si in eo non fuerit appositum, verbū, Promitto, dum tamen in eo appareat aliquid receptum.*

15 *Instrumentū executioni mandā dū ne dum si certam aliquid, & liquidū contineat, verum etiā si non liquidum, dum tamen legitime summarie prius liquidetur.*

16 *Praxis seruanda in executione instrumēti in certā, & non liquidā continentis quantitatem.*

17 *Actor caueat, ne petat à iudice proferri sententiā interlocutoriā super liquidatione instrumenti cō tinentis aliquam quantitatem non liquidam.*

18 *Praxisque seruatur circa executionē instrumenti nō liquidi, eadē obseruāda, si in eo contineatur aliquid, in diem, vel sub conditione debitum, vt prius cōditionem extitisse, aut diem venisse summarie probetur.*

19 *Legatarius, vel fideicōmissarius particularis, vigore testamenti, præcedēte iussu iudicis facto hæredi de soluendo legato, petere potest via executiua legatū, vel fideicommissum secundum veriorem opinionem praxi receptam.*

20 *Qualiter practicetur, quod legatarius, aut fideicommissarius particularis petant legatum, aut fideicommissum.*

21 *Scritura priuata ab ipso debitore coram iudice recognita executionem paratam habet.*

22 *De iure cōmuni scriptura priuata, quantūcunque à parte cognita non mandanda executioni: nec etiam de iure antiquo Regio.*

23 *Quæ ratio mouit legislatorem ad condendam legem, qua scriptura priuata, & recognita habeat vim executiuam.*

24 *Recognitio priuatæ scripturæ corā tabellione, vel alguacelo de commissione iudicis fieri potest.*

25 *Scriptura priuata habita pro recognita propter reiterā tumaciā præcedente personali citatione, vel ad domū si dolo, vel fraude reus latitet, executioni mandari potest, secundum Rebuf. Couarr. & alios*

contra

contra quos tenet actor in præs.

26 Quando scriptura priuata negatur, scripta à reo, vel eius mandato, quod agendum.

27 Comparatio literarum semiplenā probationem inducit.

28 Actor qui per literarum comparationem semiplene probabit, sibi in supplementum deferri iuramentum petere debet, nec ob id tunc executionem paratam instrumentum habebit.

29 Scriptura priuata de manu tertij scripta, & subscripta de mandato debitoris, non habebit executionem paratam etsi ab illo tertio recognita sit.

30 Scriptura priuata etiā trino teste notata, à debitore tamen nō recognita executionem non habet.

31 Scriptura priuata, & recognita retrotrahitur ad diē datæ in præiudicium recognoscentis, in præiudicinm tamen aliorum creditorū à die recognitionis vendicat sibi prælationem.

32 Scripturæ publicæ, & priuatæ quæ habēt executionem paratā, etiā respectu cessionarij petentis executionem habent.

33 Cessionarius creditor dicitur.

34 Cessionarius petēs instrumēti cessi executionem, id sibi cessum esse prius liquidare debet.

35 Hæres creditoris, vel qui ab eo ius habeat executionem instrumenti petere valet: dum tamen hæres, vel alter suam personam legitimet.

36 Instrumēta publica, & priuata recognita etiā contra hæredē debitoris exequi possunt, hæredem cū esse, prius liquidato.

37 Executio contra hæredes debitoris facienda pro hæreditarijs portionibus.

38 Facta melioratione, aut aliquo prælegato alicui ex hæredibus, facienda est contra ipsum executio pro rata, & æstimatione rerum prælegatarum.

39 Petita executione cōtra rem specialiter hypothecatā in ipsius possessorē, facienda est executio insolidum, licet plures sint hæredes.

40 Executio fieri nequit in hæredem intra tempus conficiendi inuentarij, nec etiam post, secundum Auēdan. cuius opinio ab autore reprobatur.

41 Consiliū Cæpolæ (ne hæredes inuētariū perficiant ante tres menses, vt ita solutio creditoribus differatur) animæ periculosum est.

42 Tex. in Authen. vt cum de appellatione cog. §. sancimus, quomodo intelligendus secundum Rodericum Suarez, cuius intellectus reprobatur ab autore.

43 Tex. in l. fi. §. donec, C. de iure deliberand. correctū esse existimat autor per tex. in Authen. vt cum de appell. §. sancimus.

44 L. 7. tit. 6. par. 6. qualiter componātur cum l. fin. tit. 13. par. 1. & cum l. 13. tit. 9 part. 6.

45 Tex. in l. fi. §. donec, C. de iure deliber. & tex. in auth. vt cum, de appellat. §. sancimus, partim iure Regio corriguntur, partim confirmantur.

mantur.

46 *Ioannes Gutierrez laudatur.*

47 *Executio nō petēda cōtra eū cuius affinis, vel consanguineus decessit, intra nouem dies luctus.*

48 *Praxis obseruāda in petēda executione cōtra hæredem post tempus conficiendi inuentarij.*

49 *Instrumenta publica executioni mādati possunt, etiā cōtra singulares possessorē rei specialiter hypothecatæ, si actū sit specialiter tēpore hypothecæ rem nō alienandā esse: secus si id actum non est.*

50 *Ratio assignatur, quare executio fieri non possit contra specialē rei hypothecatæ possessorem, cuius alienatio pacto prohibita non fuit tēpore contractus.*

51 *Instrumenta publica, aut priuata recognita, etiam in contractu specieī executioni mandari possunt.*

52 *Iuramentum decisorium à parte parti delatum executionem paratam habet.*

53 *Confessio partis facta in iudicio executionem paratam habet.*

54 *Confessio etiam ficta per contumaciam habet paratam executionem, autor contrarium resoluit.*

55 *Transactio inter partes facta coram iudice habet executionem paratam.*

56 *Transactio etiam coram tabellione facta, de iure Regio habet executionem paratam.*

Caput I. De his quæ executionem paratam habent.

PRIMO Igitur dicendum est, sententiam in autoritatem rei iudicatæ transactam executionem paratam habere, iuxta text. in l. post rem iudicatam, ff. de re iudicat. & in l. 1. tit. 21. libr. 4. recop. de qua videndus est Maranta de ordin. iud. in 3. par. 6. par. actu 3. n. 2. Roderic. Suar. in d. l. post rem iudicatam, à notabil. 1. latè explicans hanc executionem sententiæ, & Rebuffus de hac executione sententiæ fusus agit per totum tract. de sententijs execut. in cuius præfactione, num. 31. inquit, quod Deus optimus maximus docuit nos, hanc executionem sententiæ, qui post culpam statim Adam de paradiso eiecit, & sic sententiā executioni in continenti misit, cap. Adam, de pœnitentia, distin. 1. & Genes. cap. 3. & Couarr. nonnulla de ista executione tract. in pract. q. c. 16. & de hac executione sententiæ licitum est arguere ad executionem instrumenti executorij, quia æquiparantur, secundum Bart. in l. cum vnus, in fin. ff. de de bon. autho. iud. possid. & Bald. l. fin. colum. 2. eodem titulo, & Romanum in cōs. 76. nu. 4. Angel. in l. 1. C. quando prouoc. non est nec. & Quintilianus Mandosi. in tract. de inhibitionibus, q. 49. nu. 2.

1 2 3

Quinimo sententia arbitri arbitratoris, & amicabilis compositoris de iure nostro Regio executioni mandari potest, per text. in l. 4. titulo 21. libro 4. Recopilatio. quam eleganter explicat Auendanius in tractatu, & declaratione ad l. 4. & 5. titulo de las excepciones, libro 3. Ordinā. à num. 35. vbi congerit requisita necessaria ad hoc, vt compromissum, seu sententia arbitri, exequi possit, & Auiles in cap. præto. cap. 10. glos. verbo, Execucion, numero 9. & prædictæ l. 4. titulo 21. libr. 4. recopilat. meminit Grego. Lup. in l. 23. tit. 4 par. 3. in glo. verbo, De aquel lugar, &c. Et Roderic. Suarez in d. l. post rem iudicatam in casu 8. inquit, quòd licet de iure communi sententia arbitratoris nō mereatur executionem, tamen de iure Regio iam expeditum est, quod exequi possit, citans ad hoc text. in l. fi. tit. 4. p. 3. qui tamen eius conclusionem non probat, quia loquitur in arbitro, vt optime aduertit Gregor. Lup. in proprio loco, in gl. fi. sed iam hodie clare decisum est per prædictam l. 4. Quam Rodericus non vidit.

4 5

Secundo,

6 Secundo, quod instrumenta publica hodie de iure regio habent executionem, paratam, per text. in l. 1. & 2. titulo 21. libr. 4. Recopil. quanuis de iure communi executionem non mererentur, vt in l. minor. 25. annis cui fideicommissum, ff. de minoribus, nisi in quibusdam casibus connumeratis ab Alexand. in l. fin. C. de edicto Diui Adriani. & in l. ait prætor. §. si iudex. ff. de re iudic. Roderic. Suarez in dict. l. post rem iudicatam à casu 4. Antonio Gomez in l. 64. Tauri, & à Rebuffo in Tractat. de literis obligat. articul. 6. gloss. 3. à numer. 8. Intellige tamen, quod non quodlibet instrumentum publicum de iure regio habet executionem paratam, sed tantum illud quod confectum, fuerit à tabellione numeratio ciuitatis, vel loci illius, in quo contractus celebratus fuerit, qui vulgo dicitur, Escriuano del numero, nisi in tali loco certus numerus tabellionum deputatus non fuerit, quia tunc coram publico tabellione
8 Regio instrumenta confici poterunt, & executionem paratam habebunt, alioquin instrumenta confecta à notario apostolico exequi non poterunt, vt probatur in l. 1. iuncta l. 19. titul. 25. libr. 4. Recopil. Rursus intellige, quod non quod-
9 libet instrumentum publicum cõfectum à Tabellione numeratio vbi certus numerus deputatus fuerit, vel à tabellione Regio, vbi certus numerus defuerit, (vel in locis in quibus tabellio Regius conficere instrumenta potest, etiam stante numero tabellionum, vt in l. 1. titulo 25. libro. 4. Recopilat.) executionem meretur, sed tantum illud, in quo à tabellione numerario, vel Regio apposita fuerit clausula guarentigia, quæ apud scribentes Italicos diuersis nominibus nuncupatur, vt videre est apud Alexandr. de Imola in l. ait prætor. §. si iudex, columna 2. ff. de re iudicata, Angel. Aretin. & Iaſ. in l. 1. §. si quis ita, ff. de verbo. obligat. Roderico Suarez in dict. l. post rem iudicatam, in declaratione l. regni, in euidentialibus, num. 1. Rebuff. in Tract. de literis oblig. in præfatione, nume. 13. & Gasparem Cabali. 1. par. milleloquiorum iuris in milleloquio. 362. Quæ tamen clausula guarentigia apud Hispanos ex stylo notariorum in instrumentis apponitur in hæc verba, Damos poder à todos y qualesquier
10 juezes y justicias, ante quien la presente carta fuere presentada, para que sobre lo contenido en la dicha carta hagan execucion en nuestras personas y bienes, assi y tan cumplidamente, como si cõtra nosotros fuesse dada sentencia diffinitiua por juez competente, y fuesse por nosotros cõsentida, y passada en autoridad de cosa juzgada, &c. Quæ clausula si in instrumentis apposita non fuerit non poterunt instrumenta executioni mandari, quod vsu forensi totius huius Regni receptum esse, firmant Segura in repetitio l. fin. ex legati causa, ff. de verborum, folio 101. columna 3. versiculo. Tertia differentia. Roderic. Suarez, in dict. l. post rem iudicatam, in declaratione l. Regni in euidentialibus, numero 10. Couarruuias libr. 2. variarum, capitul. 11. numero 3. versiculo, illud sanè, & ita in Hispania obseruari inquit Rebuff. in d. Tract. de lit. oblig. in præfatione, numer. 8. Quamuis Castellus Ioann. Lup. in l. 63. Tauri, & Antonius Gomez in l. 64. Tauri, numero. 4. & Auend. in tract. seu declaratione ad l. 4. & 5. titul. de las excepciones, libro. 3. Ordin. num. 1. contendant, sufficere instrumentum publicum confectum esse à tabellione numeratio, licet in eo apposita non esset prædicta clausula guarentigia, idque praxi receptum esse per l. 4. titul. 8. lib. 3 Ordinam. quæ habetur in l. 2. titulo 21. lib. 4. recop. ibi: Cartas y contratos publicos, &c. quibus verbis probari videtur ad executionem faciendam sufficere instrumentum publicum confectum absq; prædicta clausula. Sed sustinendo priorem opinionem Seguræ, Roderic. Suarez
11 & Couarr. (quæ in praxi obseruatur) ad dict. l. 2. tit. 21. lib. 4. Recop. in qua autores posterioris opinionis fundantur, respondendum erit, quòd illa l. 2. intelligi debet per text. in l. 5. tit. 21. libr. 4. recopil. nam cum illa l. mentionem facit de instrumentis exequendis se refert ad contractus habentes executionem paratam, de quibus dispositum fuerat in dict. l. 2. ergo prædicta l. 5. intelligit dictam l. 2. in instrumentis publicis habentibus prædictam clausu-
* lam guarentigiam. (* de quibus d. l 5. loquitur in finalibus verbis, ibi: De los con-
12 tractos guarentigios.) Has tamen opiniones conatur componere Didacus Perez in l. 4. tit. 8 libro 3. Ordinam. in gloss. 1. versi probari tamen scilicet quod cum ex formis traditis à tabellionibus in contractibus conficiendis prædicta clausula solita sit opponi, semper apposita censetur, quan-

quauis omissa fuerit, argum. text. in l. fin. C. de fideiussoribus, & notat Segura in l. 3. §. fin. versi. Sexto decimo, ff. de liberis & posthumis. Menchaca lib. 1. de successionum creatione. §. 6. num. 53. versic. denique, ideoque instrumentum publicum in quo omissa fuerit prædicta clausula, executioni mandari poterit, quia præsumitur ex fictione legis prædicta clausula apposita: & in hac specie saluari potest posterior sententia Castelli, Ioannis Lupi, & Antonij Gomez atque Auendanij. Rursus intellige de instrumento publico originali, non vero de exemplo etiam extracto auctoritate iudicis, ita resoluit Bartol. in l. probatorias, C. de diuersis officij. lib. 12. Alexand. in Authent. si quis in aliquo, num 3. C. de edendo, nisi extractum fuerit manu notarij de instrumento originali rogati, secundum Auiles in capit. prætorum, cap. 10. verbo, Execucio, numero 58. vel nisi originale ruptum, vel deperditum esset, & de mandato iudicis, fuerit extractum per successorem notarij mortui adhibitis requisitis in tali casu, præscriptis à l. 10. titulo 19. part. 3. & à Monterroso sua practic. in Tract. 7. folio 220. pag. 2.

13 Tertio dicendum est, quod instrumentum publicum à tabellione numerario confectum, vbi numerus tabellionum, fuerit: vel à tabellione publico regio, vbi numerus defuerit habēs prædictam clausulam guarentigiam, executioni mandati poterit, licet in tali instrumento non
14 fuerit appositum verbū, Promitto, vt puta, si in tali instrumento apparuerit, debitorem recepisse certam quantitatem pecuniæ ex dotis causa, vel mutui, absq; eo, quod promittat se redditurum, vt eleganter resoluit Rodericus Suarez in d. l. post rem iudicatam in declaratione, l. Regni in versi. Secundo extende.

15 Quarto dicendum est, quod ne dum instrumenta publica, de quibus supra executioni mandari possunt pro quantitate certa & liquida, verum etiam pro quantitate certa, & non liquida, vt pro interesse damnorum, vel expensarum, dummodo summarie citato prius reo illa quantitas incerta liquidetur, & probationibus ab vtraque parte productis, super hac liquidatione executio fiat, deturque mandatum à iudice de capiendis pignoribus, vel in eorum defectum de detrudendo reum in carcerem: itaque ante prædictam summariam quantitatis diffinitionem illud præceptum iudicis dari
16 non debet. Qua in re praxis obseruanda erit, quod habens instrumentum publicum incertum & non liquidum, producat illud coram iudice petens eius executionem, asserensque quod in primis, & ante omnia iudex citato reo recipiat summariam informationem super certitudine, & liquidatione illius contractus quam in continenti probare paratus est, & quòd præcipiat, reo respondere cum iuramento positionibus ab eodem actore positis super liquidatione, & certitudine quantitatis contractus: & liquidata quantitate pro ea iudex mandet execu-
17 tioni prædictum instrumentum, quod tunc exequi poterit. Caueat tamen actor ne super tali liquidatione petat à iudice, quod sententiam interlocutoriam pronuntiet. Supradictam praxim & resolutionem colliges, ex Roderico Suarez, in dicta l. post rem iudicatam, in declaratione l. Regni, limitatione 4. & Auiles, in dicto capit. 10. gloss. execucion, numer. 53. & Couarr. libro. 2. Variarum, capit. 11. nu. 1. versic. in summa, post Bar. Bald. & alios contra Paulum Castrens. & ex Antonio
18 Galesio in Tract. ad formulam obligationis cameratiæ, in quæst. de liquidatione, à numer. 2. Quæ resolutio & praxis etiam obseruanda erit circa exequendum instrumentum conditionale, vel in diem, cuius conditionem purificatam esse, vel diem venisse, summarie prius citato reo actor probare debebit, secundum Rodericum vbi supra limitatione 5. & Couar. in dicto capitul. 11. numero. 2. & Auiles in cc. prætorum, cap. 10. glos. verbo, Execucion, numero. 57. Et iuxta supradictam resolutionem intelligi debent quæ resoluit Gaspar Caualca. in 2. parte, milleloquiorum iuris, in milleloquio. 625. Quam praxim, & resolutionem limitat in vno casu Roderic. Suarez vbi supra in dict. 4. limitatione, numer. 9. & sententiam eius tenet Guido Papa in Tracta. de vsuris in princ. nume. 10. vol 4. diuersorum Doct. & opinionem Paul. Castren. in alio casu procedere arbitratur, Couarr. in dict. cap. 11. num. 1. versi. quarto.

19 Quinto quod legatarius, vel fideicommissarius particularis vigore testamenti petere poterit ab hærede via executiua legatum, vel fideicommissum, præcedenti tamen iussu vel præcepto iudicis

dicis facto hæredi de soluendo legatum, vel fideicommissum, secundum Angelum in Authentic. de hæredibus & falcidia §. illud colla. 1. iuncta glossa. verbo, Decreto receptum ab Alexandro, & Iaſ. in l.fin. C. de edicto Diui Adriani tollendo, Alexand in l.ait prætor, §.1.ff.de re iudic. Paul.Caſt.consilio 91.volu.1. colu. 4. Socino consilio 183.volu.3.Segura in d.l. si ex legati causa,ff.de verborum obli. Roderic. Suarez in dicta l. post rem iudicatam notab. 6.vel casu 6.Peralta in l.1.num. 35.ff.delegat.3.quamuis oppositam sentẽtiam,immo legatum via executiua, etiam præcedenti iussu iudicis non posse peti, firment Albericus in l. quoties, C.de hæredibus instituendis,Alexand. sibi contrarius in l.si cum.dotem,§.eo autem tempore, ff. soluto matrimonio. Vincentius de Herculanis in dict.l.ait prætor, §.1. Decius in l.fin.nu.6.C.de edicto Diui Adriani tollendo. & Anto.Gom. in l.45.Tauri num.137. Quibus non suffragantur iura pro se adducta, nempe text.in in l. minor 25.annis, cui fideicommissum, ff. de minor.& tex.in dict.l.ait prætor, §.1.& text. in l.1. C. communia delegatis, vt dicitur quod legatum vel fideicõmissum fuit petitum via ordinaria:nam respondeo, quod licet illud verũ sit,iura tamen illa non negant viam executiuam, etiam competere legatario vel fideicommissario. Prior tamen sententia in praxi recepta est, & ita practicatu, quod legatarius vel fidercommissarius producit testamentum coram iudice, petens ab eo quod hæredem compellat respondere & de plano confiteri,quod testamentum illud est sui defuncti,cuius est hæres: qui si confessus fuerit, tunc legatarius petit, vt fiat hæredi iussus vel præcept im de soluendo legatum, & virtute illius præcepti,& confessionis in iudicio factæ executio fit, secũdum Bald. in Authent.hoc amplius, C. de fideicommissis, quem sequitur Rodericus Suarez, vbi supra in d.casu.6.nu.6. & Auiles vbi supra num.8.

Sexto, quod scriptura priuata ab ipso debitore recognita coram iudice habet executionem paratam de iure huius Regni,per tex. in l.5. tit.21.lib.4.recop. idemque apud Lusitanos dispositum est in lib. 3. Ordinationum. titul.16.§. fin. & etiam apud Gallos,vt refert Rebuffus in tractat. de chirographorum & schedularũ recognitione in summa,à num.44. & notat Couarru.lib.2.variarũm,cãpit.11.numero.4. Auend.in cc.prætorum.2.part.capitu.31. num.1.versic.Aliquando tamen, & Auiles in cc.prætorum capit.10.in glo.verb. Execucion,numer. 33. Et nisi ita decisum esset per prędictas ll. Regias,scriptura priuata in iudicio à parte recognita de iure communi exequi non posset, nec etiam eandem vim haberet ex alijs legibus huius Regni disponentibus,instrumenta publica executionem mererinam licet scriptura priuata in iudicio à parte recognita habeat vim publici instrumenti, vt in l. Publia,§.final.ff.depositi,& in l. cum de indebito,ff.de probation.& in l 119.titul. 18.part.3. Baldus in Authentica, contra qui propriam, C.de non numerata pecunia.Rebuff vbi supra à numer.25. vbi plures conclusiones scripturæ priuatæ ponit, non tamen ex eo scriptura priuata habebit executionem paratam, quia non omnia instrumenta publica possunt executioni mandari, sed illa tantum, de quibus supra in isto capitul. diximus in 1.& 2. versic. Potuit tamen prædicta ratio mouere legislatorem ad condendam, dict.l. Regiam,qua vim executiuam scripturæ, priuatæ à parte *in iudicio recognitæ tribuit* quamuis solidior ratio illius, l.Regiæ est, quod ideo hoc ibi dispositum est, quia in iudicio confessus pro iudicato habetur, vt in l.vnica,C.de confessis. Sed iudicatum habet executionem paratã l. à Diuo Pio. §.1.& sequenti, ff. de re iudic.ergo nimirum si scriptura priuata in iudicio à parte recognita executionem mereatur, cuius recognitio nedum coram iudice, verum etiam coram tabellione, vel alguacelo de commissione iudicis fieri potest, vt probatur in l.6.titulo.21.libro.4. Recopilatio. Quinimo scriptura priuata habetur pro recognita ob contumaciam rei nolentis respondere,vel recusantis comparere,iuxta speciem text.in capitulo fin. de confessis,libr. 6. exequi potest, vt cum Rebuffo & alijs resoluunt Couarruu. libr.2.variarum,capitul.11.numer.4.in fin.Auendan. in cc.prætorum 2.part.cap.30.nume.4. & Didacus Perez in l.4.titulo 8. libr.3. Ordin.colu.1090. Quod verum esse intelligent,dummodo ad recognitionem faciendam personalis citatio præcederet, nisi dolo,vel fraude reus effugeret citationem, & latitaret: nam tunc citatio ad domum sufficeret. Ego vero oppositam sententiam veriorem esse existimo, immo scriptu-

turam priuatã pro recognita habitam ob contumaciam rei non posse executioni mandari: ad quod tenendum moueor ex dispositione dict. l. Regiæ, 5. titul. 21. lib. 4. recopilat. tribuentis vim executiuam scripturis priuatis à parte recognitis, quæ lex cum sit exorbitans, & contra dispositionem iuris communis, extendi non debet, nec verba eius impropriari, sed illa lex loquitur de vera & propria recognitione scripturæ priuatæ facta in iudicio à parte, vt constat ex illis verbis, ibi: Reconocidos por la partes ante el juez que manda executar: ò las confesiones claras, fechas ante el juez competente, &c. quibus verbis dilucide apparet necessariam esse veram recognitionem, claram & apertam confessionem coram ipso iudice factam, nec fictam per rei contumaciam sufficere, vt prædicti Doctor. arbitrantur. Et pro hac mea opinione, quæ verior & æquior videtur facit quod notat Rebuffus vbi supra, num. 68. quamuis ipse ibidem, num. 98. oppositum teneat, quem sequuntur Couarr. Auendan. & Didac. Perez vbi supra, vrget etiam pro hac nostra opinione quod prædictæ ll. Regiæ, & aliarum prouinciarum tribuentes vim executiuam instrumentis publicis, & priuatis à parte recognitis, corrigunt ius commune, ac ideo sunt stricte interpretandæ, vt tradunt Didacus Perez l. 4. titul. 8. libr. 3. Ordinamen. gloss. 1. colum. 1079. & Menochius lib. 2. de arbit. centur 2. casu. 17. num. 2. & iuxta hanc meam opinionem contra prædictos Doctores, iudices superiores solent executionem ex tali confessione ficta factam à iudicibus inferioribus annullare, & irritare. 26 At verò si debitor in iudicio compareret, & negaret, scripturam ptiuatam à se, vel ex mandato suo scriptam, vel subscriptam esse, & actor testibus careret, quibus veritatem probare posset, tunc actor à iudice petere debebit, quòd debitorem compellat ad similem scripturam manu propria scribendam, vt ex ea comparatio literarum fieri possit, iuxta text. in Authen. de instrumentorum cautela & fide, §. si quis igitur, per quem ita tenet Bald. in l. comparationes, num. 10. C. de fide instrumentorum. Panormita. num. 13. & Decius num 25. in cap. 2. de fide instrum. & Hippmlyt. in Rubri. C. de probatio. & Grego. Lup. in l. 119. titu. 18. par. 3. & postquam debitor eam scripserit, iudex eligere debet scribentes peritos in arte, & sub iure iurando eos astringere ad deponendum super comparatione, vt notat Bald. in d. l. com- 27 parationes num. 17. Aduerte tamen, quod prædicta comparatio non inducit plenam probationem, sed semiplenam tantum, vt probatur in dicta Authent. de instrumentorum cautela, §. sed si quis, & in dicta l. 119. & docet Bartol. l. admonendi, numer. 26. & Ripa, numer. 113. ff. de iure iurando, Hippolyt. in Rubrica. C. de probat. num. 297. Roland. à Valle in consi. 26. num. 12. 28 & Couarr. in practicar. quæstion. cap. 22. numer. 6. ac ideo actor tunc petere debet, quod iuramentum sibi deferatur in supplementum probationis, iuxta text. in l. in bonæ fidei, & ibi Bald. numer. 11. C. de rebus cred. & Roland. à Valle vbi supra, non tamen habebit tunc executionem paratam, vt ex infra dicendis constat. Cæterum si scriptura priuata sit scripta, & subscripta manu cuiusdam tertij, de mandato 29 debitoris, non sufficit, si ille tertius eam recognoscat, dicendo se illam scripsisse & subscripsisse de mandato debitoris, si debitor eam neget, nam tunc executioni mandari non poterit, secundum Imola, in consilio 91. Hipolyt. in Rubri. C. de probatio. num. 288. quæ opinio probatur de iure regio in l. 5. tit. 21. lib. 4. recopil. ibi: Reconocidos por las partes, &c. Quibus verbis 30 ostenditur, approbationem & recognitionem ipsius debitoris principalis necessariam esse, immo & scriptura priuata trino teste notata, negata tamen à debitore, executioni mandari non poterit: nam licet habeat vim publici instrumenti, iuxta text. in l. scripturas, C. qui potio. in pig. & in l. 31. tit. 13. part. 5. non tamen habere executionem paratam, nisi ab ipso debitore recognoscatur, iuxta formam text. in d. l. 5. tit. 21. lib. 4. Recopila. ideoque tunc agendum erit via ordinaria: & ad probationem intentionis producenda erit talis scriptura, quæ fidem facit, vt probatur l. 114. titul. 18. part. 3. & in l. 118. eodem tit. & part. & Matthæus de Afflict. in decisione 181. ita concludit, decisum fuisse, & in specie ita resoluit, Auend. in ce. prætorum, 2. part. 31 cap. 30. num. 4. & 5. vbi alia requisita congerit ad hoc vt scriptura priuata exequi possit, cumulat etiam Auiles in cap. prætorum, cap. 10. verbo, Execucion, à num. 27. ac ideo non transcribo, sed ad ibi dicta occurrendum erit, quando casus se obtulerit. Aduerte tamen quod scriptura priuata à debitore recognita retrotrahitur ad

diem,

diem, qua fuit celebrata, in præiudicium ipsius recognoscentis in præiudicium tamen aliorum creditorum habentium, scripturas publicas huiusmodi scriptura priuata non vendicat sibi prælationem, & alia priuilegia prioritatis ab illa die qua in iudicio fuit recognita. Vnde creditores habentes scripturas publicas, sunt præferendi & prius debet eis solui, quamuis scriptura priuata fuerit priortempore, secundum Molin. in consuetu. Paris. §. 5. nume. 16. Couar. libr. 2. variarum, cap. 11. num. 4. in fine, & Didacum Perez in l. 4. tit. 8. libr. 3. Ordinam. colu. 1090. in fine, quæ omnia adde Ordinat. Lusitan. lib 3. tit. 16. §. final. Quod tamen intellige nisi scriptura priuata esset trino teste notata, & propria manu eorum subscripta cum hypotheca alicuius rei: nam tunc prælationem habet & præferri debet habenti instrumenta publica, l. 31. tit. 13. p. 5. Quod tamen eleganter explicat Negusantius in tracta. de pignor. in membro. 2. 5. part. à nu. 47. & post eum elegantius Couar. in pract. quæst. 22. à nu. 5. vbi plura huic articulo adaptanda opportune adducit.

32 Septimo, quod instrumenta publica & priuata, de quibus supra diximus, executioni mandari poterunt, nedum ad petitionem creditoris nominatim in instrumentis prædictis, verum etiam ad petitionem
33 cessionarij, nam cessionarius dicitur creditor, vt in l. ab Anastasio. C. mãdati, quem adhoc notat Bald. ibi notabili 3. Quod
34 verum est, dummodo prius summarie liquidetur, ius creditoris cessum & translatum fuisse in cessionarium, ita cum Ioan. Andr. & alijs resoluit Roderic. Suarez in dict. l. post rem iudicatam in declaratione l. Reg. limit. 7. & Boerius plures referens in decisione 10. Hippolyt. in singulari 26. & Rebuffus in tracta. de literis obligat artic. 3. glos. 2. num. 17. & Gaspar Caualc. in 2. part. milleloquiorum iuris in milleloquio. 632. Quo etiam fit emptorem hæreditatis posse petere, quod instrumenta, quibus venditor poterat executionem petere, executioni mandentur, cum in eũ transfusæ sint actiones vtiles, vt in l. venditor. C. de hæred. vend. docet Bartol. l. 1. num 22. ff. de action. & obligat. Fit etiam quod licet mulier acceptans lucra quæsita à marito constante matrimonio (iuxta dispositionem l. 1. & 2. tit. 9. lib. 5. Recopilat. & quæ tradunt Palac. Rub. in repet. Rubric. §. 60. in fine, de donat. inter vir. & vxor. & Roderic. Suarez in l. 1. titul. de las ganancias, lib. 3. fori à nu. 1. & Ioan. Garcia, in tractat. de Expensis, capit. 13. nu. 11. non possit petere executionem ex instrumentis nomine mariti, & in eius fauorem confectis, sibique adiudicatis ab hæredibus mariti pro dimidia parte lucrorum, quia in prædictis instrumentis mulier nõ continetur, nec nominatur, & ita in specie resoluit Didacus Perez, in l. 4. titul. 8. lib. 3. Ordinam. col. 1085. versicul. deducitur, citans Rupellanum, Masuerium, & Rebuffum, idem tenentes. Tamen si ab hæredibus mariti actones mulieri fuerint cesse, quo ad illa instrumenta, quæ pro suis lucris fuerunt sibi tradita, bene poterit executionem petere, cum sit cessionaria hæredum mariti, debebit tamen tũc mulier probare, cedentes fuisse hæredes mariti defuncti, & ius ab eis fuisse sibi cessum, & translatum, iuxta ea quæ resoluimus in numero precedenti, & sequenti. Pari modo prædicta instrumenta executioni mandari poterunt ad petitionem
35 hæredis creditoris vel alterius successoris habentis causam legitimam ab ipso creditore nomitato, *in tali instrumento*, dum tamen executionem petens, probet se hæredem esse creditoris, & personam suam legitimet, secundum Roderic. Suarez in d. l. post rem iudicatam in declaratione l. Regni, extensione 1. num. 10. & 11. & Gasparem Caualc. plures alios Doct. referentem in secunda parte milleloquiorum in milleloquio 627.

36 Octauo, quod supradicta instrumenta publica & priuata nedum executioni mandari possunt contra debitorem in eisdem contentum, & nominatum, verum etiam contra eius hæredem: nam ad id quod defunctus compelli poterat, eius hæres etiam cogi potest l. postulante, ff. ad Trebellianum, l. ex contractu, ff. de re iudicat. Debet tamen prius reus citari & liquidari, quod hæres sit debitoris, secundum Bald. in l. per diuersas, questio. 10. C. mandati, Roderic. Suarez in dicta l. post rem iudicatam in declaratione l. Regni, extensione 1. & 2. Decium in capit. quia, C. de iud. num. 7. Ias. in l. cum debitoris, num. 1. in fin. C. de iudicijs, Gregor. Lup. in l. 11. titul. 2. part. 3. verbo. Non valdria. Anto. Gomez in l. 64 Tauri, num. 5. Duenãs in Regul. 276. Gaspar Caualc. in dict.
37 milleloquio 627. Quæ executio pro hæreditarijs portionibus fieri debebit, si plu-

res fuerint hæredes, iuxta tex. in l. 1. & 2. C. de hæreditarijs actionibus, & in l. 1. C. si cert. petat. Quod verum est, & procedit, etiam si debitor instrumento contractus apponat clausulam, & conditionem, nempè, quòd creditor possit quantitatem debitam & promissam insolidum & integraliter ab vno ex suis hæredibus exigere tantum, prout quotidie tabelliones solent apponere maximè in contractibus annui cēsus, adhuc enim à reliquis hæredibus proportionibus hæreditarijs creditor tenebitur exigere, & ita vidi iudices peritia pollentes in praxi obseruare, quæ praxis probatur expressè in l. eum qui, §. te & Titiū, ff. de verb. obligat. & ibi Ias. num. 2. rationem assignat, & eleganter explicat, fundamentis contrarium adductis satisfaciens. Ex quibus constat inutilem & superuacaneam esse prædictam clausulam & conditionem solitam à tabellionibus apponi. Idque ex ratione assignata in dicto §. te & Titium, intelligi debet, nisi aliquod præ legatum vel melioratio fuerit facta: nam
38 tunc pro rata & æstimatione rerum prælegatarum de iure regio executio contra hæredes fieri debebit, iuxta text. in l. 21. Tauri, quæ habetur in l. 5. titul. 6. libr. 5. recopilation. quam explicat Roderic. Suarez in l. quoniam in prioribus, ampliatione 7. num. 8. C. de inofficioso testamento. Cæterum si executio petatur in ipsa re specialiter hypothecata: tunc fieri poterit contra
39 eius possessorē insolidū, licèt plures sint hæredes: quia tunc hypothecaria intentatur, iuxta text. in l. pro hæreditarijs, C. de hæred. action. tenet Suarez in dict. l. post rem in declaratione l. Reg. limit. 1. nu. 14.
40 Debes tamen intelligere, executionem contra hæredem peti non posse intra tempus conficiendi inuentarium, id est, intra tres menses: nam tunc executio in hæredem fieri non potest, iuxta tex. in l. fin. §. donec, & §. etsi præfatam, C. de iure delib. & in l. 7. tit. 6. p. 6. & notant Paulus Corneus & Scribentes in d. l. fi. §. donec, & Roderic. Suarez in d. l. post rem iudicatam, in declaratione l. Regni extēsione 1. nu. 5. vbi hoc tripliciter limitat, & Dueñas in Reg. 277. (* Rolandus à Valle in tracta. de confectione inuentarij, versic. Quarta est vtilitas fol. 84.) limitatione 1. transacto tamentempore conficiendi inuentarū executio contra hæredem modo supradicto fieri poterit vsque ad vires hæreditarias, & non vltrà secundum Docto. vbi supra, & Dueñas in d. Reg. 277. limitatione 2. tametsi Auend. in tract. seu declaratione ad l. 4. & 5. titul. de las excepciones, lib. 3. Ordin. nu. 25. cōtendat, executionem nullo tempore fieri ppsse aduersus hæredem ad euntē hæreditatem cum beneficio inuentarij legitimè confecti, sed tantum via ordinaria contra eum esse procedendū. Cui non suffragatur tex. in d. l. fin. § donec, nā verbum, Donec, in illo tex. appositum satis indicat quòd durāte tempore confectionis inuentarij executio contra hæredem peti non potest: ergo elapso prædicto tempore planè text. ille probat executionem peti posse. Rursus via executiua in fauorē Reipublicæ, & actoris inducta est, vt in summa huius tractatus diximus, & firmat Rodericus Suarez in dict. l. post rē iudic. in declaratione l. Regni, limitatione 4. nu. 7. ac proinde restringenda nō erit, vt perperam opinatur Auend. vbi suprà. Ex qui
41 bus Cæpola in cautela 224. consulebat hæredibus, ne ante finitum totum tempus trium mensium perficerent inuentarium: nam ita solutio creditoribus, vel legatarijs facienda differretur. Quam tamen cautelam animæ pernicioſam esse testatur Rebuffus in 3. tomo ad ll. Gallicas in tracta. de appellat. arti. 16. glo. 1. nu. 26. Sed omnibus supradictis obstat text. in authentic. vt cum de apellatione cognoscitur, §. sancimus, colla. 8. cui conuenit l. fi. tit. 13. par. 1. & l. 13. titul. 9. part. 7. quibus iuribus probatur, quòd post nouem dies à tempore mortis defuncti hæredes eius conueniri possunt super debitis ipsius defuncti, & alijs actionibus: ergo executio contra hæredes fieri potest post nouem dies à morte defuncti, nec expectandus erit transcursus temporis concessi ad cōficiendum inuentarium, & ita sibi contrarius tenet Roderic. Suar. in dict. l. post rem iudicatam in declaratione l. Regni. limitat. 9. & Petrus Dueñas in dict. l. Reg. 277. limit. 4. Quare Didacus Perez in l. 4. titul. 8. libr. 3. Ordinam. in glos. 1. versic. quæro vtrum, col. 1077. inquit, de iure huius regni executionem contra hæredem fieri posse elapsis nouem diebus, immemor l. 7. tit. 6. part 6. determinatis intra tempora conficiendi inuentarium hæredem cōueniri non posse. Quam obrem Roderic. Suar. in dicta limitatione 9. (cum quo simpliciter transit Dueñas in dict. Regul. 277. limtat. 4.) forsan sentiens prædictam difficultatem, vt ei occurrat, videtur sentire, quòd text.

in dict.

42 in dicta authen. vt cum de appellatio. cognoſ. §. ſancimus, procedit & loquitur in illis perſonis, quæ habent conſanguinitatẽ vel affinitatem, vt hæ intra nouem dies à morte defuncti non poſſint conueniri, nec exequi, nedum pro debito deſcendente ex perſona defuncti, verum etiam nec pro debito deſcendente ex propria earum perſona. Et iſte videtur eſſe ſenſus Roderici, alioquin excuſari non poſſet à contrarietate eorum quæ reſoluerat in dicta l. poſt rem iudicatam in declaratione l. Regni, extenſione 1. numer. 5. quo in loco dixerat, hæredes defuncti non eſſe conueniendos, nec inquietandos via ordinaria, ſeu executiua pro debitis defuncti intra tempus inuentarij. Quæ tamen interpretatio falſa eſſe conuincitur ex verbis dicti §. ſancimus, ibi: Aut hæredes, aut parentes, &c. & ibi: Quod à defuncto deſcendit ſiue alterius cuiuſcunque cauſæ, &c. & ex verbis d. l. fi. tit. 13. part. 1. ibi. Emplezar à ſus herederos, &c. & ibi: Sobre las deudas del muerto, &c. & ex verbis d. l. 13. titul. 9. par. 7. ibi, Por deudas q̃ el muerto deuieſſe, &c. & ibi: A ſus herederos, &c. Ex quibus conſtat, tàm contra hæredes conſanguineos & affines defuncti, quàm contra hæredes extraneos ipſius defuncti executionem fieri poſſe pro debitis quæ defunctus debebat elapſis nouem diebus. Vnde
43 veriorem & genuinũ ſenſum eſſe exiſtimo, quod text. in d. l. fi. § donec, C. de iur. deliber. correctus ſit per tex. in d. Authenti. vt cum, de appellatio. cognoſ. §. ſancimus. At vero prædictas ll. Regias ita componendas eſſe opinor, nempè, quòd text.
44 in dict. l. 7. tit. 6. part. 6. intelligatur & procedat in caſu quo loquitur, ſcilicet, in legatarijs & fideicommiſſarijs, vt hi legata & fideicommiſſa à teſtatore ſibi relicta petere non poſſint intra tempus conficiendi inuentarium, nec pro eis hæredes conueniri, & exequi debeant: qui ſenſus deprehenditur ex verbis eiuſdem l. ibi: Aquellos à quien ouieſſe mandado algo en ſu teſtamento, &c. Cæterum l. fin. tit. 13. par. ti. 1. & l. 13. tit. 9. p. 7 intelligantur, & procedant in creditoribus defuncti, quibus defunctus aliquid debebat, hi enim intra nouem dies à morte defuncti pro ſuis debitis conuenire non poterunt hæredes defuncti, nec contra eos executionem petere, elapſis vero nouem diebus bene poterunt pro debitis defuncti eius hæredes cõuenire, & aduerſus eos executionem petere. Qui intellectus colligitur ex verbis d. l. fi. ibi: Mas paſſados nueue dias puedelos llamar à derecho ſobre las deudas del muerto, &c. & ex verbis d. l. 13. ibi: Por deudas que el muerto deuieſſe, &c. ex quibus ap-
45 paret, quod tx. in d. l. fin. §. donec, C. de iure delib. & tex. ind. Authen. vt cum, de appella. cognoſ. §. ſancimus partim corrigũtur, & partim confirmatur: corrigitur enim textus in d. §. donec, in eo quod diſponit, creditores teſtatoris non poſſe hæredes defuncti cõuenire, niſi poſt tempus inuentarij, nam hoc correctũ eſt per text. in dicto §. Sancimus, & per prædictam l. regiam fin. titulo 13. part. 1. & l. 13. tit. 9. par. 7. quibus probatur, creditores poſſecõuenire hæredes defuncti ſtatim elapſis nouem diebus. Confirmatur vero text. in d. §. donec, per l. regiã, in eo quod diſponit legatarios, & fideicommiſſarios etiam de iure Regio non poſſe intra tempus inuentarij conuenire hæredes defuncti ſuper legatis, & fideicommiſſis, vt probatur in d. l. 7. tit. 6. par. 6. per quam in hoc corrigitur tex. in d. §. ſancimus, qui ſolummodo confirmatur quantum ad creditores teſtatoris, qui conuenire poſſunt hæredes defuncti poſt lapſum nouem dierum, vt in dicta l. fin. tit. 13. par. 1. & d. l. 13. tit. 9. part. 7. Quam interpretationem ad prædicta iura aſsignaui anno 1570. dupublicè Salmanticæ diſcipulis dictarem quendam tractatum de ſententia excommunicationis ſuper cap. Engeltrudam. 3. q. 4. in illa q. An excõmunicatio in iuſta effectum habeat, illatione 6. vt videre eſt apud notulas, & cõmentarios diſcipulorum, poſtmodũ autem editus fuit quidam tractatus cuiuſdam
46 viri alioquin doctiſsimi, ac diligentiſsimi, nempè Ioannis Gutierrez de iuramen. confirmatorio, 2. p. cap. 4. nu. 20. quo in loco eandem interpretationem ad prædicta iura ſcriptam inueni. Sed licet tunc prædictũ intellectũ aſsignarem ad textum in dicta l. fin. §. donec, C. de iure delib. & ad textum in authentic. vt cum, de appellat. cognoſ. §. ſancimus, collatione 8, tractatu tẽporis maturiori iudicio hanc rem cõſiderans, vt legum correctio euitetur, exiſtimo aliter illa iura accipi poſſe, ſi dixerimus iura illa non ſibi contradicere, ſed vnumquodque in ſuo caſu diuerſo loqui, nempè, quod textus dict. l. fin. §. donec, procedat quando hæres vult gaudere termino illo conceſſo ad inuentarij confectionem, & vti velit iure illo ſpeciali. At ve-

rò tex. in d. §. sancimus, procedat de iure communi, & ordinario, quando hæres, nec confecit inuentarium, nec termino ad id concesso guadere voluit. Supradicta tamen interpretatio à nobis assignata sustineri potest ad dictas leges Regias, quæ etiam iuxta hanc vltimam intelligentiam
47 accipi possunt. Exprædicto tamen intellectu Roder. Sua. colligitur executionem peti non posse contra eum, cuius affinis, vel cõsanguineus mortuus fuit intra nouẽ dies â morte defuncti, quod probari videtur in d. §. sancimus, ibi: Siue alterius cuiscũque causæ nomine, &c. & ita expresse tenet idẽ Roder. Suar. in dicta limita. 9.
48 & Dueñas in regul. 277. limit. 4. Et est aduertendum, quod quando aduersus hæredem transacto tempore confectionis inuẽtarij, vel elapsis nouem diebus executio fuerit petenda, prius citato hærede, & liquidato, quod sit hæres, ne iudicium dilatetur, tunc praxis sequens seruanda erit, nẽpe, quod executio à creditore contra hæredem petatur, & quod hæres iuramento declaret, se hæredem defuncti esse, alioquin creditor offerat se probaturum & liquidaturum incontinenti, reum hæredem defuncti esse: & intra decem dies, qui reo ad exceptiones suas obijciendas cõceduntur, creditor probabit reum hæredẽ esse: quam
49 praxim se semper obseruasse testatur Roder. Sua in d extensione 1. n. 2. Nono, q̃ supra dicta instrumenta publica, & priuata executioni mandari poterunt contra tertium singularem successorem, vel possessorem alicuius rei specialiter hypothecatæ prodebito constituto in tali instrumento quando debitor promisit, illam ĩ specialiter hypothecæ traditam se non vẽditurum, nec alienaturum: nam tunc venditio, vel alienatio illius rei facta, esset nulla, secundum Bart. in l. creditores, n. 10. C. de pignor. per text. in l. si creditor, §. final. de distract. pigno. rescissa enim alienatione illius rei ab ipsa lege executio fieri posset aduersus singularem tertium possessorem. Ita cum Bart. & alijs resoluit Roder. Suar. in d. l. post rem iudicatam in declaratione l. regni, limit. 1. n. 5. quem sequitur Cou. lib. 3. Variarum, c. 7. nu. 6. vers. hinc etiã in fi. & vltra eos hanc opinionem testatur magis communiter receptam Iaf. in cons. 211. lib. 2. col. 6. & Parlad. in lib. rerũ quotid. c. 10. n. 10. resoluens, cautius tunc esse, tertium possessorem citandum fore ad sententiam addictionis, idest, paratrance y remate, licet sufficeret, principalem debitorem fuisse citatum, vt sententia illa addictionis veniret confirmanda per superiorem, iuxta notata ab Angelo in §. quadrupli, n. 46. Institu. de action. Iason in l. fin. n. 18. C. de edicto Diui Adria. & ad hoc allegat. tex. in l. finali, §. vltimo, ff. quod metus causa, & in l. 1. C. de fide instru. & iure hastæ fiscalis, lib. 10. quia tunc creditor dicit nihil interesse tertij possessoris, citatum fuisse, vel non: nam licet citatus fuisset, adhuc possessio esset ei auferenda, ego semper in praxi obseruari, & practicari vidi, quod in tali casu tertius ille possessor citetur ad vltimam executionem, idcirco aduocatus creditoris diligenter aduertat, an in tali instrumento apposita sit clausula illa de non alienando rem specialiter hypothecæ submissam. Aduerte tamen hodie per motum proprium Pij Quinti Summi Pontificis, præscribens formam censibus annuis constituendis esse prohibitum in instrumento census apponi clausulam auferentem, aut restringentem facultatem alienandi rem cẽsui suppositam, & nullum robur firmitatis habere, ergo in instrumentis censuum post motum proprium confectis, clausulam de non alienando rem censui submissam nullam esse constat, & sic etiam stante dicta clausula, instrumentum census confectum post motum proprium nõ poterit executioni mandari contra tertium singularem successorem, vel possessorem, nisi intelligamus motum proprium, quod ibi solummodo interdicitur pactũ restringens, vel auferens facultatem alienandi, quos quis adstringebatur ad solutionem laudemij, seu quinquagesimæ, aut alterius quantitatis, vel rei, si rem censui suppositam alienaret, non tamen prohibet pactum de non alienando sine incursu alicuius pœnæ apponi, sed huic intellectui repugnat verba illius mot. proprij, ibi: pactum auferens, vel restringens, & ibi semper & liberè. Vnde poterit dici quoad istum articulum non fuisse receptum motũ proprium: nã Extrauagans Pontificis pro parte solet recipi, & pro parte nõ: ex Lapso allegatione 8. Rocho de Curte in c. fin. de consuet. col. 3. Nauar. in man. Hispano
* c. 27. n. 55. & nu. 149. (* Aduerte tamen q̃ effectus & dispositio illius proprij motus suspensus est per supplicationẽ ab eo interpositã per Regẽ nrũ Philipũ inuictissimum, vt constat ex quodã c. de cortes.)

Cate-

cæterùm si in prædicto instrumento omissa fuerit clausula illa, de non alienando rem hypothecæ traditam, tunc instrumentum illud executionem paratam nō haberet contra singularem successorem,& tertium rei possessorem,sed tertius ille possessor via ordinaria, & actione hypothecaria conueniendus erit, facta executione in
50 bonis principalis debitoris,vt in auth. hoc si debitor. C. de pignor. & est ratio, quia obligatio personalis singularem successorem nec fundi possessorem sequitur,vt in l.ca lege,C.de cond.ob caus.& in l. vt pomum,ff. de seruitut.& firmat Angel.receptus ex Alexan. ibi in l.1.§.si hæres,ff.ad Trebellia. facit etiam, quòd ius exequendi contra singularem successorem, etiam si ex sentētia procedat,nō transijt, vt probatur in l. si mater, §. fin. & in l. iudicatis, §.fi.ff.de exceptione rei iudicatæ, & tradit Bart.in l.creditores,n.22.C.de pignor. facit etiam doctrina Bald.in l.2.col.2. ver sic. Sed qui dices,C.de exceptio.rei iudic. ad stipulātur etiā ea quæ notat idem Bald. per glo.ibi in l.1.C.communia delegat. & in propria specie firmat Anchar.in cap.canonum statuta, de.constitutionibus in 6. verſic.circa istam extensionem, & plures alij,quos refert, & sequitur Dueñas in regul.277.limit.2. & Gaspar Cabali. in 2.p. milleloquiorum iuris,in milleloquio.633 Roder. Suarez in dict.l. post rem iudicatam,in declaratione legis regni, limitatione 1.à nu.1.& Auend.ad l.4.& 5.tract. de las excepciones,lib.3.Ordi.n.26.quod tamen intelligē verū esse,nisi ius executiuū erat iam in esse productū antea,quam res illa trāsiret ad tertiū possessorem, vt quia erat sententia lata,vel in actu producendi & pēdebat litigiū,iuxta tex.in l. si superatus,§.per iniuriā,ff.depignor.l.si mater,§. 1.ff.de excep.rei iudi.l.2.C.de litigijs,docet Bart.in repet.l.creditores,à n.23. C.de pignor. qui melius cæteris loquitur, omnino videndus pro huius articuli explicatione,tunc enim locus est executioni contra singularem tertium rei hypothecatæ possessorē,quod etiam licèt confusè,tenet Roderic.Suar.vbi suprà dict. limit.1. n.4. & Ioan.Matienç.in l.1.tit.17.gl.3.n.5. & 6.lib.5.recopil.& iam ego in praxi obtinui,& quādo casus occurrerit,recurre ad Bartolum,vbi suprà. (* Et vide decisionē Pedemontaneam 65. & Ioannem Asinium in praxi iudiciorum,§.31,cap.2.ampliatione 38.limitatione 30.

51 Decimò, quòd prædicta instrumēta publica, vel priuata executioni mandari poterūt in contractu specieiimā si in vēditione alicuius rei celebratum fuerint instrumentū,venditor cōpellendus erit via executiua ad rē tradendā,nec liberabitur prestando interesse,cū tale instrumentum habeat vim sententiæ, & venditor ex sententia precisè cogatur ad rem tradendam,iuxta tex.in l. qui restituere, ff.de rei vendica. quē ad hoc mirabile dicit Bald.ibi, & hanc opinionem expressè firmat, idē Bald.in l. vnica,col.penul. C. de sententijs quæ pro eo,& hęc est famosa interpretatio ad ll.Regias,de executione agentes,secūdum Roderi.Suar.in d. declaratione l.Regni extēsione 3. Obseruandum etiam erit, quòd quanuis instrumēta publica & priuata nudo pacto essent confecta, adhuc executioni erunt mandanda ex his quæ notat Rebuffus in tract.de literis obligatorijs,artic. 2.glo.1.nu.15.& quia de iure Regio nuda conuentio parit actionem,& obligationē, vt in l.2.tit.16.lib.5.recopil.tradūt Antonius Gomez in 2.tomo variar.c.9.nu. 3. & plures alij,quos refert & sequitur Didacus Perez in l.4.tit.8.lib.3.Ordi in glo. 2. col.1094.vbi refert Rebuf.Roderic.Suar. & alios,& de intellectu d.l.2.tit.16. libr.5. recop.agit etiam Couar.lib.1.variar.c.14. nume.13.& Auiles in cc.prætorum,c.10. verbo,execucion,nu.20.

52 Vndecimo, quòd iuramentū decisoriū à parte parti delatum habet executionem paratam,vt probat tex.in d.l.post rem iudicatam,& ibi firmant Bart.Angel.& omnes,& facit tex.in l.2.ff.de iure iur. dū dicit,iuramentū habere maiorē authoritatē quā rem iudicatā,facit etiā tex.in l. actori, C.de iure iur.quatenus inquit, iuramentū decisorū immediatè trāsire in rē iudicatā, & explicat Roderic.Suar.in d. l. post rem iudicatam,notab.2.& Auiles in cc.prætorūm,c.10.glo.verb.Execucion,n.36.

53 Duodecimo,quòd cōfessio partis in iudicio facta habet paratam executionem,vt probat text.in d. l.post rem iudicatam, & in l vnica, C.de confessis, & in l. proinde, §.notandum,ff.ad l.Aquil.& de iure Regio probatur in l.5.tit.21.lib.4 recopil. & explicat Roderic.Suar in d.l.post rem iudicatam,notabili 3.& Auiles in cc.prætorum,c.10.glo verb.Execucion,n. 10. vbi plura de cōfessione cummulant.Resoluentes confessionē in iudicio factā,ad hoc, vt executionem mereatur,debere esse certā,

& â parte ãcceptatã,& quãndo posit confessio pro parte acceptari,& pro parte repudiari: & an tunc quando pro parte acceptatur,& pro parte repudiatur,agi debeat
54 vel possit via executiua? Quinimò cõfessio ficta ob contumaciã rei nolentis cõparere in iudicio,vel recusantis recognoscere scripturam priuatam,executionem paratam habet,vt resoluit Couarru. cum Rebuffo,lib.2.variarum,cap.11.numer.4.in fin.& nos suprà diximus in 6. corollario, & in isto articul.idem obseruandum erit, quod ibi resoluimus contra Rebuf.& Couarruu.

55 Vltimo,quòd transactio inter partes facta coram iudice habet executionem paratam,vt resoluit Roderic. Suar. in dict. l. post rem iudicatam,in casu 10. Auiles vbi suprâ,nume.45.& explicat Ioannes Gutierrez in repet.l.nemo potest,num.439. ff.delegat.1.

56 Quinimò nedum transactio coram iudice facta,verum coram tabellione de iure huius regni executioni mandari potest,vt decisum extra in l.4.in fin.titul.21.libr.4. recopil. Alia plura,quæ executionem paratam habent,consulere poteris apud Rodericum Suar.Couar.Auend.Didac.Perez,Dueñas,Auiles,& Caballinum in locis suprà citatis,Castellum,& DD.in l.64. Tauri,quæ hic non transcribo ob breuitatis causam,& suprà relata pro iuuenum instructione sufficiant,(* interim tamen nota,quòd materia salarij,& mercedis est executiua, vt resoluit Quintilianus Mandosius,tract.de monitorijs,q.59.)

Ex cap. Secundo.

SVMMARIA.

1 *Via executiua acturus, nec libellum offerre, nec litem contestari tenetur, sed per viam actus executionem petet.*

2 *Via executiua agere potens,si ordinaria agat, poterit resilire refectis expensis,& executiuè procedere,& infra cap.3.numer.37. de hoc agitur.*

3 *Qui executionẽ petere vult, coram iudice rei eam petat.*

4 *Via executiua coram vno,& diuersis iudicibus simul intentari potest,nec litis pendentia coram vno impedit executionem petitam coram alio.*

5 *Quando sententia lata ab aliquo iudice venit exequenda extra eius territorium, iudex proferens requirat aliũ iudicem, quod suã sententiam exequatur per literas requisitorias.*

6 *Vnus iudex alterius iudicis sententiam exequi valet.*

7 *Executio peti potest coram iudice loci contractus,si reus ibi reperiatur:aliàs ibi cõueniri non poterit.*

8 *Reus non remittẽdus per iudicem domicilij ad requisitionem iudicis loci contractus,nisi se submiserit eius iurisdictioni renuntians proprio foro domicilij:aut in alijs casibus locus sit remissioni.*

9 *Quãdo remissioni est locus ad iudicem loci contractus,coram ipso est petẽda executio: qui reũ vẽrbaliter citare non poterit, sed per requisitionem ad iudicem domicilij directam.*

10 *Iudex requisitus ab aliquo proprio iudice rei ei parere tenetur,& requisitionem adimplere,aliàs superior adeundus qui eum cõpellat.*

11 *Quid agi soleat, quãdo iudices requisiti sunt per literas requisitorias,quibus non obtemperant, nec eas adimplent.*

12 *Pragmatica quædam noua sanctio Philippi inuictissimi huius nominis*

nominis II. Regis, obseruanda hodie in his regnis, circa executionē contractū faciendam, in quibus cōtrahētes se submiserūt foro aliorum iudicū, renuntiantes suo proprio domicilio: quæ expēditur hic per authorem.

13 L. 27. tit. 1. lib. 3. Reco. quomodo hodie obseruanda.

14 Qui habet scripturam priuatā cōtra aliquem, qualiter eius executionem petere valeat.

15 Si reus priuatā scripturā negauerit via ordinaria agendum erit.

16 Habens instrumentū cōditionale, vel non liquidum, cuius executionem petere vult, adire debet iudicem, vt faciat citari reum ad liquidandam quantitatem, & purificandam conditionem.

17 Volens petere executionē aduersus hæredem debitoris, petat à iudice liquidari, an sit hæres nec ne: & si adierit, petat executionē: si verò repudiauerit, sequētes in gradu citētur, quibus repudiātibus dabitur bonis curator contra quē executio intēdatur, & in primis suā personam legitimet.

Creditor executionem petens in primis debet legitimare personam suam, & sui debitoris.

Instrumētum exequendum non erit ad petitionē excōmunicati, bānisti, minoris, filij familias mulieris cōiugatæ, & similium, nisi prius persona legitima fuerit.

18 Petens executionē producere debet instrumentum liquidū, vel illud quod vult executioni mandari, coram iudice, & tabelliane, & per via actus eam petet pro quantitate debita, & non soluta, & pro expensis cum protestatione recipiendi in rationibus quidquid solutum apparuerit: & iurabit, vt hic.

19 In petitione executionis qua opponatur protestatio recipiendi in solutione debiti quidquid solutum constiterit.

20 Petens executionē pro quantitate plus sibi debita, illud plus soluet cum dupla pro pœna.

21 Iuramentum de malitia appositū in petitione executionis à iudice exigendum erat: sed praxis obseruat, quod in petitione ponatur à creditore.

22 Iudex priusquā executionē mandet fieri, plura perpendere debet hic enumerata.

Iudex mandatum executionem petitum ad instantiam procuratoris alicuius, decernere nō debet, prius quam de mandato sufficienti cōstet.

Persona petentis executionem plenè priùs legitimāda est in iudicio executiuo, & in quocunq; alio quantumcunque summario.

23 Mandatum executorium qualiter decernere debet iudex.

24 Præceptū executionis manu iudicis, & tabellionis subscriptū nulla debitoris præcedente citatione creditori traditur, à quo executor illud recipere debet.

Exponitur mandatum iudicis executorium.

25 Praxis Regnis Caſtellæ obſeruat, mandatũ executorium abſq; citatione debitoris decernẽdum, quia poſtmodum citatur, ad vltimã executionem de trance y remate, quæ praxis iure Regio probata eſt contra plures aliud ſuſtinentes de iure communi.

26 Executio in perſona, & bonis debitoris, tũc faciẽda quãdo debitor eſſet in inſtrumento cõtentus, vel eſſet hæres contenti in eo, vel alter obligatione perſonali teneretur

27 Executio faciẽda in re hypothecata, & eius poſſeſſor ad vltimam executionem citandus, quãdo hypothecaria intentatur.

28 Executione facta, ſolutio debiti, & expenſarum fieri debet.

29 Expenſarũ appellatione contẽtarum in mandato executorio, ſalaria, quæ ſecũdum conſuetudinem vniuſcuiuſq; loci debentur executori etiam veniũt: modo non excedãt decimam partẽ debiti principalis, traditur remiſſiuè.

30 Executoriæ ſportulæ non debẽtur donec integre ſatisfactũ ſit creditori, de principali, & expenſis.

Quæ ll. Regiæ agant de ſportulis executori ſoluendis.

31 Sportulæ executori nõ debentur, ſi tẽpore quo debitor requiritur cum præcepto executorio, velit inconti nenti ſoluere, vel ſe ſoluiſſe oſtendat: ſoluentur tamen factæ in itinere, vel in expeditione mandati executorij.

Quãdo debitor dicatur ſoluere in continenti, remiſſiuè, quòd iure Regio iam innouatum eſt, quòd ſi intra ſpatium viginti quatuor horarũ ſoluerit quis, non teneatur ſoluere ſportulas executori.

32 Praxis, quòd deficiente fideiuſſore de euictione reus executioni datus realiter capiatur, vnde ortum habuit.

33 Nobiles, Doctores, vel Licentiati graduati Salmanticæ, Pintiæ, Compluti, & Collegiales graduati in Collegio Bononienſi, etiamſi fideiuſſorem de euictione non præſtiterint realiter nõ ſunt capiẽdi.

34 Coniugatæ mulieres pro debitis nõ capiendæ.

35 In quibus rebus executio fieri nequit.

36 Boues, & inſtrumẽta aratoria capi non poſſunt pro pignore, etiamſi alia bona non reperiãtur, niſi pro debito fiſci, & prædij dominorũ, quod de iure Regio procedit, ſecus de iure communi.

37 Arma, & equi militũ, & nobiliũ & libri ſcholarũ immunes ſunt, vt in eis executio fiat.

38 Mandatum executorium ſi prius executori quàm creditori detur, executio nulla erit: & à tali mãdato non appellatur.

39 Bona mobilia in executione capta publicè ſubhaſtãda tribus prætonijs tertio quoque die, immobilia verò decimo quoque die, & ita immobilibus trãſactis decem diebus, in immobilibus triginta debitor ad vltimam executionẽ citandus erit.

40 Executione facta pro debitis fiſcali

bus

bus tria præconia facienda tribus diebus in rebus mobilibus & in immobilibus nouem diebus.

41 *Præconia quæ præstantur in executione, vel dies eorum currunt à die captionis pignorum.*

42 *Duo menses, qui de iure communi dabantur debitoribus ad soluendum, restringuntur de iure regio, ad decem dies in pignoribus mobilibus, & ad triginta immobilibus.*

43 *Citatio ad vltimam executione personaliter facienda, vel ad domum si reus inueniri nequeat.*

44 *Si debitor absit, vel defunctus absque hærede sit bonis dandus est defensor, cum quo acta iudicij celebrentur.*

45 *Citatione ad vltimam executionem præmissa, debitor intra tres dies, suas exceptiones allegare debet: aliàs iudex profert sententiam, & iubet creditori solutionē fieri.*

46 *Libelli oppositionis copia dādacreditori, & debitori intra decē dies, allegatas exceptiones omnino probare debet.*

47 *Decem dies concessi, vt reus probet defensiones suas currunt à tempore oblati libelli oppositionis earū etiā si reus se opponat ante præconia, vel ante quam ad vltimā executionē citetur: quibus terminis iam non gaudebit.*

48 *Terminus decem dierū qui reo executioni dato ad probandas exceptiones conceditur, communis est vtrique parti.*

49 *Sex dies duntaxat in Lusitania conceduntur executatis reis, vt suas valeant opponere exceptiones: quæ nostro iure regio debent esse legitimæ.*

Caput Secundum.

De ordine procedendi in via executiua.

I sis aliquibus, quę executionem paratam habent, nunc oportet expēdere, quo ordine, & qualiter in via executiua procedi debeat: & in primis aduertendū est quod quando per viam executiuam agendum erit, libellus nec offerendus, nec lis
1 contestanda erit, sed per viam actus executio erit postulanda, secundum Bartol. in l. intra, ff. de re iudicata. Alexand. in l. si cum dotem, §. eo autem tempore, column. 2. ff. soluto matrimonio, & Rebuffum in tract. de literis obligatorijs artic. 6. glos. 3.
2 num. 5. Et si aliquis habens instrumentum executorium inciperit ab agendo via ordinaria, poterit postea habito consilio resilire & desistere à via ordinaria, & capere viam executiuam, reficiendo expensas parti aduersæ factas in via ordinaria quod verius esse existimat Rebuff. vbi suprà numer. 7. Et ita vidi iam practicari: & pro ista parte faciunt, quæ resoluit Marant. in disputatione 4. âuum. 1. post tract. de ordin. iudi. & quòd de remedijs. l. consentaneum, C. quomodo & quando iudex, resoluit ibi Baltol. num. 17. & Panormit. in cap. prout num. 20. de dolo & contuma. & nos dicemus infra, in 2. part. 2. tomi, numer. 9. quia via ordinaria & executiua sunt diuersæ, & ita electione non tolluntur, vt dicemus infra isto tractat. capit. 3. num. 31. ac proinde quotiescunque quis habuerit cōtra aliquem sententiam in autoritatem rei trānsactam, vel aliquod aliud instrumentum publicum, aut priuatum, cuius vigore intendit executionem fieri
3 aduersus reum, tunc comparere debet coram iudice ordinario ipsius rei, cum actor sequi debeat forum rei, vt in l. iuris ordinem, & l. in criminali, C. de iurisdict. omnium

nium iudic.& in l.2.C, vbi & apud quem, & in cap.si clericus laicum, & in cap. cum sit generale, de foro competenti, & si debitor plures iudices habuerit quod contingere potest iuxta ea quæ resolumus in prima parte huius primi tomi, primo tempore à num.75. vel casus sit curiæ tunc data electio actoris adeundi quem maluerit, vt ibi diximus. Quinimo plures vias executiuas simul competentes aduersus eundem intentare poterit simul vel successiue coram eodem iudice, & etiam coram diuersis iudicibus competētibus eiusdem debitoris, & litispendentia coram vno non impedit executionem coram alio petitam, ita firmat Anto. Gallesius in tract. ad formulam cameralis oblig. particula. 3. quæst 2. num.2. citans Iasonem in l. nulli, C. de iudic. num.8. sed Ias. ibi hoc cogitandum reliquit: tamen hanc opinionem ipse Ias. à Gallesio non relatus, tenet asserens esse meram veritatem sicut Euangelium in consi.9. volu.1. versi. tertio, nu.2. & in consi.28. num.3. volum.1.*.(& post hanc secundam editionem vidi Quintilianum Mandosium in tractat. de inhibitionibus quæst.121. num.6. eandem opinionem tenentem autoritate Ias. vbi supra & Ioannis de Neuizancis in consil.4. incipienti de vultu, colum. vlti. nume. 13. & vide Lancelotum in tractat. de attentatis 2. part. cap.4. de attent. litepend. limit.3. numer.76. pag.118. & pag.119. nnmer.50. & Azeuedum in l.1. titu.21. libr.4. recopilat. glos. verb. Que no sea admitida, nu.155.) Tamen si sententia à iudice vnius loci lata exequenda sit extra eius territorium, puta quia reus ibidem commoratur, vel bona eius sita sint in territorio alterius iudicis, tunc petita executione prædictæ sententiæ coram iudice qui eam protulit, iudex proferens debebit requirere iudicem alterius territorij, vt exequatur eius sententiam, & decretum: & sic per literas requisitorias, quas vulgò Carta de justicia y requisitoria dicimus, executio fiet. Nam vnus iudex potest sententiam alterius exequi si ab eo pro eius executionem fuerit requisitus, iuxta tex. in l. à Diuo Pio. §. sententiam, ff. de re iudic. & in Authentico, de exhibendis reis, §. si verò, & in Authentico, vt differentes sint iudices, & notatur in capit. Romana, §. contrahentes, de foro competenti, libr.6. & tenent plures relati ab Asinio in sua praxi §.31. cap.9. numer. 2. & probatur in l.1. tit.7. part.3. Patimodo si executio petenda fuerit virtute alicuius instrumenti publici, vel priuati habentis executionem paratam, & ratione celebrati contractus (ob quam quis sortitur forum, vt in l. hæres absens, §. proinde, & ibi gloss. verbo, Debebit, ff. de iud. & in capitul. final, de foro competen.) Actor velit eam petere coram iudice loci contractus, vtique poterit, si reus illo in loco inueniatur: nam licet ratione cōtractus quis sortiatur forum, conueniri tamen non poterit apud iudicem illius loci, vbi contraxit, nisi ibi inueniatur, iuxta text. in capit. Romana, §. contrahentes, de foro competent. libr.6. & ibi notant Doctor. communiter, & in c. fi. extra, de foro compet. glo. & Doctor. in dict. l. hæres absens, §.1. & communiter omnes ex Couarr. in pract. quæstionib. cap.10. num.3. Nec ad requisitionem iudicis loci cōtractus reus remittendus erit per iudicem sui domicilij, nisi in dicto cōtractu reus se submisisset foro illius loco contractus, renuntians expresse proprij domicilij foro: vel nisi renuntians proprio foro destinasset solutionem in certo loco faciendam, aut nisi in alijs casibus, in quibus locus esset remissioni, quos optimè congerit & resoluit Couarr. vbi suprà. Nam tunc quando locus esset remissioni ad iudicem loci contractus, coram eo peti poterit executio illius contractus: qui tamen iudex non poterit etiam verbaliter citare, & ad suum tribunal vocare reum commorantem extra eius territorium: sed poterit requirere iudicem loci, vbi reus domicilium habuerit, vt reum sibi remittat, & executionē faciat in eius persona & bonis. Qui iudex requisitus erit tunc executor sententiæ, & decreti iudicis requirentis, sicuti in executione latæ sentētiæ fieri debet, dict. l. à Diuo Pio. §. sententiam, & resoluit Couar. vbi suprà numer.7. tenebiturq; requisitionem adimplere, & eidem consentire, & decretum requirentis exequi, alioquin eius superior adeundus, erit, petendumque ab eo, compellat iudicem requisitum adimplere literas requisitorias iudicis requirētis, qui superior cogere debet iudicem requisitum ad prædictam executionem faciendam, vt probatur in dict. l. à Diuo Pio, §. sententiam, iuxta literam Florentinam, in qua legitur. Si hoc iussi fuerint, &c. & ita ex illo text. tenent Barto Ias. colum. 1. & communiter omnes ibi. Ethinc iudex requirēs, vel pars cuius interest, quotidie suas quere-

las

las proponunt coram auditoribus Regijs aduersus iudices renuẽtes executioni mãdare sententias iudicum requirentium, aut eorum mandata de exequendis contractibus: qui auditores Regij mandata decernunt nomine Regio aduersus iudices requisitos, quibus præcipiunt eisdem, vt ad impleant requisitionem, & executionem faciant: & quandoque inferiores pœnis puniuntur arbitrio auditorum, si in dolo & malitia fuerint. Si verò iudices requisiti iustè denegauerint suum auxilium requirentibus, tunc querelæ aduersus eos in audientijs non admittuntur, nec supradicta mandata Regia eisdem diriguntur: quam praxim resoluit Couarru. vbi suprà, num. 2. in fin. Hodie verò circa executionem contractuum faciendam, in quibus contrahentes se submisserunt foro aliorum iudicum, renuntiantes proprij domicilij foro obseruandum erit quod dispositum extat per quandam Pragmaticam sanctionem nostri inuictissimi Regis Philippi Secundi, promulgatam Madritij, die 21. mensis Februarij. Anni 1573. quæ habetur in nona impressione recopilatio. in l. 20. titul. 21. libr. 4. recopilat. qua disponitur, quòd si in contractibus, & scripturis censuum, aut alterius rei, contrahentes renuntiauerint proprio foro, & domicilio, & se submiserint iurisdictioni iudicum criminum residentium in Cancellarijs & audientijs Regijs, executio in persona contrahentis ab vno ex dictis iudicibus fieri possit, si intra circuitum quinque leucarum vbi audientia residet persona contrahentis inueniatur, quamuis in illo circuitu bona non habeat: & idem iudex, coram quo petita fuerit executio, in illo casu poterit procedere ad executionem faciendam in bonis contrahentis existentibus extra dictum circuitum quinque leucarum: dummodo hanc executionem bonorum faciat per literas requisitorias dirigendas ad iudicem illius loci in quo sita sint bona. Similiter vnus ex dictis iudicibus poterit prædictam executionem facere in bonis contrahentis existentibus in illo districtu quinque leucarum, quamuis ibi contrahens non inueniatur: & si bona non fuerint satis pro creditoribus satisfaciendis, executio meliorari poterit ab eodem iudice in bonis, quæ contrahens habuerit extra illum circuitum, dummodo prædictam melioration̄em iudex ille faciat per literas requisitorias, dirigendas ad iudicem loci bonorum. Parimodo disponitur, quod vnus ex dictis iudicibus, quo casu contrahens proprio foro renuntiauerit, & se submiserit eorum iurisdictioni, possit prædictam executionem facere in persona & bonis contrahentis per literas requisitorias, quamuis contrahens in illo districtu quinque leucarum non inueniatur, nec bona ibi habeat: & quòd in nullo ex dictis casibus talis iudex possit mittere executionem pro illa executione facienda: nec prouisio regia subscripta manu omnium iudicum illius Cancellariæ, vel Audiẽtiæ pro illa executione facienda detur: nam hoc fieri omnino prohibetur in illa pragmatica. Statuitur etiam in dicta pragmatica quòd si contrahentes renuntiauerint proprio foro, & se submiserint iurisdictioni Præsidentis & Auditorum Cancellariarum, & Audientiarum, & ipsi contrahentes vel res, super quibus contraxerunt, fuerit tales, de quibus tanquam de casibus curiæ Auditores in prima instantia cognoscere possint, quòd in tali casu Præses & Auditores possint mittere executionem expensis debitoris pro illa executione facienda, vel concedere prouisionem Regiã manu omnium subscriptam, cuius virtute executio fiat in loco contrahentis, & quòd idem obseruetur in Regno Galleciæ à Regente & à iudicibus maioribus illius Audientiæin prædictis casibus curiæ. Cæterum extra dictos casus curiæ Regens & iudices maiores Galleciæ, extra circuitum quinque leucarum vbi Audientia fuerit, non possint in executione procedere, quamuis contrahentes se submiserint eorum iurisdictioni, & quòd iuxta hanc limitationem sit obseruanda l. 27. titul. 1. libr. 3 recopilat. Ordinatur insuper quòd Regens & Auditores Hispalensis Audiẽtiæ circa executionem contractuum, in quibus renuntiatio fori, & submissio fuerit, obseruẽt idem, quod supra dispositum est in iudicibus, & Auditoribus Cancellariarum. Disponitur præterea in dicta pragmatica, que los Alcaldes de los adelantamientos extra circuitum quinque leucarum, vbi ipsi residentes fuerint, non possint executionem facere, non obstante quacunque submissione eisdem facta, nisi personæ, aut bona contrahentium intra illum districtum quinque leucarum inueniantur: aut nisi contrahentes fuerint domini alicuius iurisdictionis, aut iudices, aut con-

12

13

aut concilium alicuius loci: nam tunc procedere poterunt ad executionem intra districtum iurisdictionis de su adelanta miento. Rursus disponitur in dicta pragmatica, quòd iudices ordinarij tribunalium inferiorum Regni non possint procedere ad executionem contra aliquem, qui proprio foro renuntiauit, & eorum iurisdictioni se submisit, nisi persona contrahentis, aut eius bona inueniantur intra iurisdictionem talium iudicum, aut nisi contrahens ratione contractus, quem celebrauit, in loco illius iudicis, aut ratione distinatæ solutionis in tali loco faciendæ, vel alia ex causa sortitus esset forum illius loci: nam tunc talis iudex ad executionem poterit procedere per literas requisitorias, quando nec persona contrahentis, nec eius bona inueniantur in iurisdictione illius iudicis. Ferdenique in prædicta pragmatica præcipitur, quòd vigore submissionum generalium, quæ in contractibus fieri solent, quibus contrahentes se submittunt cuiuscunque foro iurisdictioni, & iudici coram quo conuenti fuerint, quamuis renuntiatio proprij fori adsit, & aliæ quæcunque clausulæ à tabellionibus ponantur, ad executionem procedi non possit, nisi tantummodo quando persona, aut bona contrahentis inueniantur intra iurisdictionem illius iudicis, coram quo executio petita fuerit. Ex quibus verbis constat quod si bona, aut persona conuenti reperiantur intra iurisdictionem eius coram quo productum fuit instrumentum, quod executio ab eodem fieri poterit virtute generalis submissionis in instrumento contentæ, & ita per hanc pragmaticam approbatur opinio Iasonis in l. si conuenerit, num. 39. quem sequitur ibi Oroscius, ff. de iurisdiction. omnium iudic. per text. in l. Titium, §. 1. ibi, neque Romæ prædia habeat, ff. de adminis. tutor. & improbatur opinio contraria Roderic. Suarez. Et tandem præcipitur, disposito in dicta pragmatica omnino obseruari, non obstantibus quibuscunque pactis, conditionibus & renuntiationibus etiam prædictæ pragmaticæ in contractu appositis: & quod aliter nec alio modo procedatur ad executionem contractuum, in quibus contrahentes renuntiauerint proprio foro, & se submisserint foro alterius iudicis. 14 Ex quibus supra resolutis constat coram quo iudice executio peti debeat, vnde habens scripturam priuatam contra aliquem, comparere debet coram eius iudice, petereque ab eo virtute illius scripturæ, quòd iussum & suum mandatum eidem concedat ad hoc quòd reus quantitatem in scriptura priuata contentam soluat, vel compareat ad illam recognoscendam: & si soluere noluerit & in termino comparuerit, & prædictam scripturam recognouerit, tunc actor petet quod iudex eam executioni mandet, quam iudex facere mandauit, sicut de instrumento publico dicendum erit. 15 Si verò reus scripturam priuatam neget, via ordinaria agendum erit, vt suprà in capit. 1. corollario. 6. resoluimus. Cæterùm si reus in districtu illius iudicis non inueniatur, nec sit suæ iurisdictionis, si tamen ratione contractus in loco iudicis celebrati, vel ratione destinatæ solutionis ibi faciendæ, vel alia de causa sortitus fuerit eius forum, seque submisserit suæ iurisdictioni renuntiauerit que proprio foro in prædicta scriptura priuata, nec persona debitoris, nec eius bona ibi inueniantur, tunc actor comparere poterit coram iudice loci contractus celebrati, vel destinatæ solutionis, petere que ab eo literas requisitorias dirigendas ad iudicem loci, in quo reus commoratur, vt ipse mandet reo quantitatem soluere, vel scripturam priuatam recognoscere: eaque recognita, pro quantitate & expensis executionem faciat in persona & bonis debitoris: & tunc iudex visa priuata, scriptura, & quòd iuxta supradictam pragmaticam ad executionem procedere possit, concedit prædictas literas requisitorias, vt suprà diximus. Idemque obseruandum erit, quando similis casus contigerit circa executionem faciendam virtute alicuius sententiæ, vel instrumenti publici. 16 Aduertendum etiam erit, quòd quando quis habuerit instrumentum publicum, vel priuatum conditionale, vel non liquidum, voluerit que eius executionem petere contra debitorem in eo nominatum: tunc comparebit coram iudice, petet que ab eo reum citari ad purificandam conditionem, vel liquidandam quantitatem, vt suprà diximus in capit. 1. in versiculo. Quartò dicendum est, &c. quo suummarie facto, statim actor petere executionem fieri. 17 Pari modo quando aduersus hæredem debitoris petere voluerit executionem, comparebit, actor coram iudice, petens, quòd reus prius citetur, & liquidetur q̃ est

hæres

hæres, & quòd hæreditatem adeat, vel repudiet: & si eam adierit, tunc actor executionem petet, vt supra resoluimus in dict. cap. 1. versic. octauo. At verò si hæreditatem repudiauerit, actor petere debebit, quòd hæredes sequentes in gradu ad idem citentur: quibus omnibus repudiantibus, actor tunc petet, quòd bonis curator vel defensor detur, aduersus quem via executiua intentanda erit. Obseruauit etiam creditor quòd personam suam & debitoris prius legitimet iuxta ea quæ resoluimus suprà in 1. part. huius primi tomi, secundo Tempore, à numer. 4. quia in primis legitimanda est persona agentis in iudicio, secùndum gloss. & Ias. in rubric. C. qui admit. glos. l. 2. C. de edict. Diui Adriani, nam si creditor sit minor, aut bannitus, aut excommunicatus, aut filius familias, aut mulier coniugata, aut alia persona inhabilis ad eius petitionem instrumentum non erit exequendum, vt post Bartol. in l. 1. §. parui refert numer. 6. ff. quòd vi aut clam, tradunt Auenda. in declaratione dict. l. 4. & 5. numer. 23. Antonius Canarius in tracta. executionum, quæst. 15. & Antonius Gallesius in tract. ad formulam cameralis
18 obli. 4. particula. quæstio. 1. numer. 3. Cæterùm quando quis instrumentum publicum purum & liquidum, vel sententiam transactam in autoritatem rei iudicatæ habuerit contra aliquem, & eius executionem petere voluerit coram iudice, in cuius territorio reus domicilij, vel bona habuerit, tunc actor coram iudice in præsentia tabellionis producet sententiam, vel instrumentum illud: & per viam actus petet, quòd executioni mandetur contra personam & bona debitoris pro quantitate sibi debita, & non soluta, & pro expensis protestàs, separatum esse in solutionem debiti recipere quidquid solutum esse apparuerit, & in fine petitionis petit iustitiam sibi exhiberi, iurabitque prædictam quantitam sibi debitam, & non solutam esse, & executionem illam de malitia non petere. Quam petitionem executionis formabis, vt habetur infrà in processu executiuo sermone
19 Hispano fulminato. Et est aduertendum, quòd ideo in prædicta petitione apponitur illa protestatio, quia per eam petitio executionis restringitur ad id quòd verè deberi apparuerit, quàdo prolata fuerit sententia vltimæ executionis quæ vulgò,
20 de trance y remate, dicitur, & etiam per eam euitatur pœna imposita contra petentes executionem pro quantitate plus sibi debita, quæ est, quòd illud amplius soluat
21 eum duplo, iuxta tex. in l. 9. titul. 21. libr. 4. recopilat. apponitur etiam in dicta petitione iuramentum de malitia, quia illud exigi debet à iudice, vt disponitur in d. l. 9. praxis tamen hodie obseruat, quod in ipsa petitione executionis à creditore præstetur.

22 Et facta prædicta petitione executionis à creditore, tunc iudex inspicere debet, an executionem petens habeat personam legitimam standi in iudicio, & an qui petit ineptè petat, & excludat executionem, & an ipsæ iudex sit competens debitoris, & an petens iuramentum præstiterit in ipsa petitione executionis quòd quantitas est sibi debita & non soluta, & si executio petita fuerit à procuratore nomine creditoris inspicere debet an mandatum sit sufficiens, & de eo in processu constet: nam donec iudici constet demandato, præceptum executorium dare non debet, in iudicio enim quantumcunque summario requiritur plena legitimatio personæ, si petatur, secundum Bald. in l. 2. C. de edicto Diui Adriani, & in terminis tenet Doctor Castellus in l. 64. Tauri, glo. verb. De los acreedores, numer. 81. Roderic. Suarez dict. l. post rem iudicatam, quæstio. 3. Didac. Perez in l. 4. tit. 8. lib. 3. Ordinam. col. mihi 1085. versi, vtrum executio, deinde inspicere debet iudex instrumentum an sit ruptum, rasum, cancellatum, vel in aliqua parte vitiosum & absque suspicione, & an qui executionem petit, & ille contra quem petitur sint in eo contenti, ita quòd tale instrumentum executionem paratam habeat: & si tale illud reperent nul-
23 la præcedente citatione debitoris, decernit suum mandatum, quo præcipit alguacelo, vel alicui executori, quòd executionem faciat in persona, & bonis ipsius debitoris pro quantitate debiti, & expensarum, prius in bonis mobilibus, & in eorum defectu in immobilibus, & quòd fideiussore de euictione à debitore recipiat, quo cautum sit, bona executioni mandata tempore vltimæ executionis sufficere pro solutione debiti, & expensarum: & quòd in defectum fideiussoris personam debitoris realiter capiat: præcipitque iudex in eodē præcepto quòd executor citet debitorem ad videndū præconia publicę subhastationis dari. Quod præceptum manu iudicis,
24 & ta-

& tabellionis ſubſcribitur, & abſque citatione debitoris datur ipſi creditori, vt eo vtatur quoties voluerit, & de manu creditoris executor recipere debet, quæ praxis colligitur ex l.1. C. de fide inſtrumen. iure haſtæ fiſcalis, lib.9. & ex l.19. titul. 21. lib. 4. recopil. & eam dicit in iſto regno communiter obſeruari Roderi. Suar. in dict. l. poſt rem iudicatam, lim. 12. & Couar. lib. 2. variar. c. 11. num. 3. & Didac. Perez in l. 4. titul. 8. lib. 3. Ordin. col. 1070. Quod præceptum erit concipiendum: vt infrà habetur in proceſſu executiuo ſermone Hiſpano fulminato.

Expoſitio ſupradicti præcepti executorij.

DIximus, ad præceptum executorium concedendum prius iudicem debere inſpicere, an inſtrumẽtum eſſet tale quòd executionem paratam haberet, iuxta reſoluta ſuprà in capit. 1. huius tractatus, hoc enim iudex prius quam præceptum decernat, facere debet, vt probat l. 19. tit. 21. lib. 4. recopil. debet reliqua inſpicere, vt diximus ſuprà in iſto cap. num. 22. & ea explicat Auend. in declaratione d. l. 4. & 5. à nu. 23. ac proinde ea non explico.

Diximus deinde, prædictum præceptum à iudice decernendum fore abſq; vlla citatione debitoris, quia praxis huius Regni ita obſeruat, ex eo quòd poſtmodum debitor citari debet ad vltimam executionem, id eſt, para trance y remate. Ideoque debitori non tollitur defenſio, cum illud tempus ſibi reſeruetur, quam praxim notant Auend. in tracta. ad l. 4. & 5. tiul. de las excepciones, lib. 3. Ordinam. num. 26. verſicul. conſtituto ergo. Dueñas in regul. 94. limit 4. & Didac. Perez in l. 4. titulo. 8. lib. 3. Ordin. col. 1074. quamuis Bald. in l. ab executore colu. 2. C. quorum appellat. non recip. & alij plures relati à Didaco Perez, vbi ſuprà teneant, de iure neceſſariam eſſe citationem debitoris ad decernendum præceptum executionis faciendæ. Sed iam hodie ſupradicta praxis huius regni approbata eſt per l. Regiam. 19. titul. 21. libt. 4. recopil. vbi ſtatuitur, quòd iudex viſo inſtrumento habenti executionem paratam, præceptum executorium decernat, ſine citatione debitoris, & quando ſtatutum ita diſponit citatio non erit neceſſaria, vt docet Antonius Canarius in tract. de executione inſtrum.

26 Diximus, executorẽ debere executionem facere in perſona & bonis debitoris, ad denotandum ita fieri debere, quando debitor eſſet contentus in inſtrumento, vel eſſet hæres debitoris principalis contenti in inſtrumento, vel aliter obligatione perſonali teneretur, alioquin ſi intentaretur hypothecaria, executio facienda eſſet in re hypothecæ tradita, & eius poſſeſſor citandus ad vltimã executionem, iuxta ea quæ ſuprà in iſto tractat. reſoluimus in cap. 1. verſi. octauo, & in verſicul. nonò, & tradit Roder. Suarez in l. quoniam in prioribus ampliatione 7. num. 8. C. de in offic. teſtamen. & in dict. l. poſt rem in declarat. l. regni. limit. 1. num. 14.

27

28 Diximus, executorem debere executionem facere pro quantitate debiti & expenſarum, quia creditori, facta executione virtute alicuius inſtrumenti executionem paratã habentis, ſolutio debiti & expenſarum prius fieri debet, iuxta text. in

29 l. 7. & 8. tit. 21. lib. 4. recopil. & appellatione expenſarum in dict. præcepto contentarum, veniunt etiam ſportulæ & ſalaria, quæ ſecundum conſuetudinem vniuſcuiuſque loci executori debentur, dummodo decimam partem debiti principalis non excedant, iuxta tex. in l. 7. tit. 21. lib. 4. recopilat. & explicat Auend. in cc. prætorum 1. p. c. 17. per totum, quæ ſportulæ execu-

30 tori non debentur, donec integre ſatisfactum ſit creditori de debito principali, & de ſuis expenſis, vt probatur in d. l. 7. & 8. & in l. 10. tit. 6. lib. 3. recop. Et de iſtis ſportulis executori ſoluendis agit l. 7. & 8. cum aliis ſequentibus tit. 21. lib. 4. recopil. & l. 13. tit. 13. lib. 2. recop. & l. 10. 31. & 32. tit. 6. lib. 3. recopilat. & in titul. 29. cap. 8. cum nonnullis ſequentibus, lib. 4. recopil. Auiles in cc. prætorũ, c. 10. in gloſ. verbo, Derechos, & latius Auend. vbi ſupra in d. c. 17. & Dida. Perez in l. 21. gl. 1. tit. 14. lib. 2. Ordin. Aduertẽdum tamen eſt, q; ſi debitor tẽpore quo executor eum requirit cum præcepto executorio, velit in conuenti ſoluere creditori in pecunia numerata, vel oſtendat ſcripturam ſolutionis factã etiam poſt decretum præceptum, ſportulæ execu-

31 tori non debentur, niſi in itinere factæ, vel

in ex-

in expeditione præcepti, iuxta text. in l. si fideiussor. ff. de doli except. tradit Aviles in cc. præto. c. 9. in glos. verb. Derechos, & est tex in l. 18. tit. 21. lib. 4. recop.

Et quid debeat habere executor tunc pro sportulis ratione itineris, & etiam tabellio præscribit l. 65. tit. 4. lib. 3. recopil.) Et quando in continenti dicatur soluere, colligitur à glo. & ibi Decio in capit. an fit, verbo, in continenti, de appellatio; hodie vero per pragmaticam Philipi II. promulgatam Madriti, anno 73. petitio. 32. quæ hodie habetur in l. 2. titul. 21. libr. 4. recopil. in noua editione statuitur, quod si intra spacium 24. horarum debitor soluerit, sportulæ executioni non debeantur, quæ decima executori debetur post executionem factam, licet terminus solutionis prorogetur debitori à creditore, iuxta d. l. 7. tit. 21. lib. 4 recopil. Facit etiam l. 10. tit. 6. libro 3 recopil. ibi: O las partes se concertarē, & tradit Didac. Per. in d. l. 21. in gl. 1.

Diximus, Executionem in bonis mobilibus, & eis deficientibus in immobilibus cum fideiussore de euictione faciendam fore per l. a Diuo Pio. §. in venditione, ff. de re iud. l. 3. tit. 27. part. 3. l. 19. tit. 21. lib. 4. recop. & si executio facta esset prius in immobilibus esset nulla tanquam contra formam legis facta. (*Qui ordo procedendi censetur introductus in fauorem ipsius debitoris, vt sentit glos. in d. §. in venditione, verbo, Animalia, ibi: quæ minus debitori nocent, & Bart. num. 5. ff. de re iudicata, & firmat Panormit. in capitulo quoad consultationem, numer. 27. de re iud. & hinc est, quod si debitor maluerit, quod prius executio fiat in rebus immobilibus in eis fieri debebit, vt resoluit Gregor. Lup. in l. 3. tit. 27. par. 3. glo. 3.

Diximus, quod deficientibus bonis, & fideiussore de euictione, debitorem realiter capiendum esse, quæ praxis ortum habuit à glos. in l. 2. §. tutores, verb. vinculis, ff. de suspect. tutor. quam dicit memorabilem Couar. lib. 2. variar. c. 1. n. 2. & eam ponit tex. in d. l. 19. tit. 21. lib. 4. recopilat. vbi dicitur, personas priuilegiatas capiendas non esse, vt putà nobiles, iuxta tex. in l. 3. tit. 2. lib. 6. recopil. Et tradit Dueñas in regul. 275. limit. 3. Et Otalora de nobilita. 5. par. cap. vlt. num. 2. & Baeça de inope debitore, capitul. 16. numer. 7. Quo priuilegio gaudent etiam Doctores, vel Licenciati graduati Salmanticæ, Vallisoleti. Compluti, vel collegiales graduati in collegio Bononiensi examine rigoroso, & non aliàs, cum tales debeant gaudere priuilegijs militibus armatæ militiæ concessis, vt resoluit Didac. Perez in l. 1. tit. 1. libr. 4. Ordin. in glo. verbo, En los Doctores, &c. & in l. 20. tit. 4. lib. 4. Ordi. in gl. 1. in versicul. ex quibus infertur. Similiter nec mulieres coniugatæ pro aliqua executione realiter erunt capiendæ, iuxta text. in l. 8. & 10. titul. 3. lib. 5. recop. Quinimo nec mulier soluta capi potest pro debito ciuili, iux. tex. in l. 1. C. de offic. diuer. ord. iud. & in l. 10. tit. 3. libro 5. recopilatio. & late tradit Ioā. Baptist. Cacialup. in tracta. de debitore suspecto, quæstion. 5. à numer. 22. Rursus prędicta executio fieri non debet in rebus contentis in l. 3. titul. 27. parti. 3. & in l. 23. tit. 21. p. 2 & in l. 16. tit. 21. libr. 4. recop. & in l. 5. & 6. tit. 17. lib. 5. recopil. & in l. 12. eodem tit. & lib. (* Et cummulat ista bona Quintilianus Mandosius in tracta. de inhibitionibus, q. 71. â. n. 15. & Asinius in praxi iudicioru̇, §. 32. capit. 2. ampliatione 38. limitatione 32. cum plurib. sequentibus.) Et prædictæ res exemptæ, in quibus executio fieri non debet, sunt bones & animalia, & instrumenta aratoria, iuxta tex. in l. executores, C. quæ res pignori, etiam si alia bona, in quibus executio fiat non reperiantur: nametiam tunc capi non possunt, vt resoluit Marant. de ordi. iud. 6. par. actu 3. & vlti. à numer. 28. præterquam pro debitis fisci, & dominorum prædiorum: nam tunc si alia bona nō inueniantur, in eis executio fieri poterit pro soluendis debitis fisci, & dominorum prædiorum, quod attento iure Regio procedit per textum in l. 5. & 6 tit. 17. libr. 5. recop. At vero de iure cōmuni, si alia bona non reperirentur in eis executio fieri posset, etiam pro quibuscūque debitis priuatis, vt cum pluribus resoluit Dueñas in Regu. 275. limit. 1. cum quatuor sequentibus. Similiter arma militum, & libri scholarium capi non possunt, secundum glos. in l. nepos Proculo, verb. dignitate, ff. de verb. signifi. & in l. 23. tit. 21. par. 2. & l. 3. titul 27. par. 3. & in l. 9. tit. 1. & in l. 3. tit. 2. & in l. 1. versi. 6. tit. 6. lib. 6. recopil. & in l. 25. tit. 13. lib. 8. recopil & in l. 6. tit. 17. libr. 5. recopilatio. vbi dicitur. Eodem priuilegio equos nobilium gaudere, quod etiā explicat Dueñas in dicta regula 275. limitatione 3. & 5. vbi constituit regulam generalem cum limitationibus, scilicet, quod executio contra omnes, & in omnibus

bus rebus regulariter fieri poteſt: quod priuilegium procedit etiam ſi alia bona nõ inueniantur, & ita practicatur ſecundum Didacum Perez in l. 12. titul. 1. libro 4 Ordinam. per text. in l. 23. tit. 21. part. 2. & per quandam pragmaticam quam citat Perez, vbi ſupra quę pragmatica habetur in l. 5. & 6. titul. 17. lib. 5. recopilat. & facit etiam l. 1. verſicul. 6. titul. 6. libro 6. Recopilation. quæ expreſſe loquitur in armis, & ita eſt tenendum, etſi oppoſitum teneat Baeza tract. de mope debitore, cap. 16. num. 119. Quinimo nec in domo nobilis in qua habitat executio fiet, vt in l. 3 tit. 2. lib. 6. recopilatio notat Baeza, vbi ſupra, numer. 16. Et Otalora de nobilitat. cap. vlt. 5. part. num. 3. reſoluit in executione facienda, nobilibus pro debito ciuili, non eſſe penitus eis omnia bona auferenda, ſed eſſe eis relinquenda arma, veſtes, equum lectum quotidianum, & domum habitationis, citans ad hoc leges regias, quæ eius opinionem probant, aſſerensque hoc rato practicari, quo ad domum habitationis, quanuis fuerit valde dubitatum in Cancellaria Valliſoletana. Cæterum quantum ad arma, equum ſiue mulam, veſtes, & lectum quotidianum teſtatur omnino obſeruari, quotidianumque eſſe. Quæ omnia procedunt, niſi pro debitis fiſco debitis, vt in dictis ll. dicitur, vel niſi debitum ex delicto deſcendat, argum. tex. in l. 6. titul. 2. libro 6. recopilatio. Et in caſibus in quibus huiuſmodi nobiles poſſunt in carcerari, debet illis aſsignari honeſtus & decens locus, veluti, palatium poteſtati, vel tota ciuitas, ſecundum Angel. in l. qui in carcerem, ff. quod metus cauſa, l. 4 in fin. titul. 29. part. 7. tradit Otalora vbi ſupra, nu 2. & Baeza, vbi ſupra c. 16. num. 27. Pari modo in libris ſcholarium executio fieri nequit ſecundum gloſſa, d. l. nepos Proculo, quam ſequuntur plures quos refert & ſequitur, Dueñas in Reg 285. limit. 5. quod verum eſſe intelligit, niſi alia bona non inueniantur ſecundum Gonçecium in §. item ſeruiana, numer. 30. Inſtit. de act. tenet etiam Auiles cc. prætorum, cap. 1. numer. 13. & 14. contra Rebuff. de priuileg. ſchol. priuil. 113. & quod in prædictis rebus executio fieri non debeat obſeruatur etiam apud Luſitanos, lib. 3. Ordin. tit 71. §. 11. & lib. 5. tit. 67. in prin. In officijs publicis tabellionatus, decurionatus, & ſimilium executio fieri poteſt, & quotidie fit, & poſſeſſor compellitur eis renũntiare: quia huiuſmodi officia publica vendi & pignori dari poſſe, reſoluit Couarruu. libro 2. Variar. capitul. 19. num. 61. Auendanius in reſponſo 38. & Ioannes Garcia vir ſingulari eruditione præditus in tract. de expenſis & meliorat. cap. 4. à num. 14. & vna nimiter hoc ab omnibus teneri, & in prætorio Granatenſi fuiſſe ſit iudicatum teſtatur Tellus Fernandez in l. 26. Tauri, numero 12. qui tamen ab hac opinione, recedit, contendens executionem fieri, don poſſe in ijs officis publicis, & eandem opinionem ſentit Rojas in epitome ſucceſ. capitulo 7. numero 51. praxis vero obſeruat, executionem fieri poſſe.

38 Aduerte inſuper, quod prædictum præceptum executionis ipſi creditori prius, dari debet, vt eo vtatur, quoties voluerit, & deinde de manu ipſius creditoris executor illud recipere debet: alioquin ſi prius executori detur, executio nulla erit, vt deciſum extat in l. 17. titul. 21. libr. 4. recopilat. Rurſus aduerte quod ab iſto mãdato de exequendo debitor appellare non poteſt ſecundum gloſ. in l. ſi cum exceptione, §. hæc autem, ff. quod metus cauſa: & ſequuntur plures alij quos refert & ſequitur Felinus in cap. quod ad conſultationem, colum. 8. de re iudi. & eſt communis opinio ſecundum Alexand. in conſil. 95. num. 4. volum. 2. & inconſil. 181. numer. 12. volumin. 6. ſequitur Bernardus Diaz de Lugo in Regul. 45. Rodericus Suarez, in dict. l. poſt rem iudicatam. In declaratione l. Regni quæſt. 6. numer. 3. & Didacus Perez in l. 5. titulo 8. libr. 3. Ordin. gloſ. 2. colum. mihi. 1113. & Dominus Franciſcus à Sarmiento, libro 3. Sect. capit. 8. numero 4. Hanc tamen communem opinionem tribus modis limitat Felin. vbi ſupra, quem ſequuntur Bernardus Diaz de Lugo, & Roderic⁹ vbi ſupra. Limitabis etiam quando negatiue pronuntiatum eſſet à iudice, vt puta ſententiam, vel inſtrumentum non eſſe exequendum: nam huiuſmodi grauamen reparari non poteſt per appellationem interpoſitam à diffinitiua, quia nulla alia ſententia ſperatur, ita tenet Rodericus Suarez vbi ſupra: d. q. 6. num. 4 poſt Angelum in l. quiſquis, C. quorum appellat. non recip. & ita eſt tenendum quanuis gloſ. in l. ab executore, C. quorũ appel. & in l. ab executione, ff. de appellat. & plures relati à ſupradictiſcõtrarium teneant, optima tamen erit cau-

tela

tela Angeli, quam sequuntur Cæpola cautela 44. & Socinus in regula 26. fallentia 5. & Roderic. Suar. in dicta quæst. 6. numer. 3. nempe, quod iudex realiter mãdet executioni sententiam, vel instrumentum sine pronuntiatione super executione, præcipiendo, quod mandatum detur actori ad hoc vt alguaceli & ministri iudicis capiãt pignora & personam debitoris pro quantitate debita & expensis, & consulo iudicibus, quod ita obseruent ad euitandam dictam apellationem, & sedendas opiniones Doctorum.

39 Executione facta ordine supra dicto, bona executioni mandata publice debent subhastari sub tribus præconijs in rebus mobilibus tertio quoque die, in rebus vero immobilibus decimo quoq; die & licet hæc præconia ex consensu debitoris remittantur, & pro emissis habeantur, quod vulgo dicitur. Auer por dados los pregones, adhuc tamen dies præconiorum à lege concessi transire debent, vt locus sit vltimæ executioni, cum pro forma ad l. 19. concedãtur, si vero præconia emittãtur in termino breuiori: vel absque consensu partiũ non detur, & omittantur, executio erit nulla, cum contra formam legis fiat, vt tradit Couar. lib. 2. Variarum, c. 11. n. 3. ita quod transactis decẽ diebus in rebus mobilibus: & in rebus immobilibus elapsis triginta diebus præconiorum, debitor citandus erit ad vltimam executionem, ideſt. Para ver hazer trance y remate en los bienes executados, &c. quæ praxis oritur ex l. 1. tit. 20. libro 3. Fori, & ex l. 19. tit. 21. lib. 4. recopilat. & tradit Couar. lib. 2. Variar. capit. 11. n. 3. &
40 Didac. Perez in 4. tit. 8. lib. 3. Ordina. col. mihi 1070. At vero si executio pro debitis fiscalibus fiat, tria præconia in tribus diebꝰ celebrari debẽt in rebꝰ mobilibus, &
41 in rebꝰ immobilibꝰ in nouẽ diebꝰ, vt dispõnit text. in l. 18. tit. 7. lib 9. recopil. & prædicti dies præconiorum currunt à die captionis pignorum, secundum glos. fin. in l. debitoribus, ff. de re iudic. receptam à Barto. ibi, & à Montaluo in l. 1. titu. 20. libr. 3. fori, verbo, fasta nueue dias: & ita terminus duorum mensium, qui de iure cõmuni post captionem pignorum debitoribus dabatur ad soluendũ, per tex. in d. l. debitoribꝰ, hodie restringitur ad decẽ dies in rebus mobilibus, & ad triginta dies in rebus immobilibus.

43 Aduerte præterea, quod citatio quæ debitori fit ad videndam vltimam executionem, ideſt, de trance y remate, in persona ipsiꝰ debitoris fieri debet, si inueniri possit, alioquin si latitet, aut contumaciter absit, ita quod inueniri nequeat, tunc citatio ad domum sufficiet, iuxta text. in d. l. 19. tit. 21. lib. 4. Recopil. Explicat Auend. in d. declaratione ad l. 4. & 5. num. 27. sic intelligens text. in l. 6. part. 3. & in l. fin. eodẽ tit. Cæterum si debitor à loco absens sit, vel absque hærede defunctus, ad hoc
44 vt executio in bonis sui pro debito peti possit, dandus erit defensor bonis suis, cum quo acta iudicij celebrentur, vt supra diximus.

45 Qua citatione præmissa ad vltimam executionem, debitor tenetur comparere intra tres dies, obijciendo suas exceptiones ad impediendam prædictam executionem, & si nõ comparuerit, tunc iudex profert suam sententiam vltimæ executionis, iubetque solutionem creditori fieri, iuxta tex. in dict. l. 19 tit. 21. libr. 4. recop. At vero, si intra prædictos tres dies comparuerit, suas exceptiones obijciendo, iudex præcipit copiam libelli oppositionis creditori exhiberi, imponitq; debitori decẽ dies, vt prædictas exceptiones probet,
46 quod omnino facere tenetur, iuxta tex. in d. l. 19. tit. 21 lib. 4. recop. Qui decem dies currunt à die, quo porrectus fuit libellus
47 oppositionis, iuxta tex. in l. 3. tit. 21. libr. 4. recopil. Et ita si reus antea quam præconia subhastationis fiant, vel antea quam ad vltimam executionem citetur, comparuerit se opponẽdo executioni, & suas exceptiones contra eam allegando, prædicti decem dies currunt à die prædictæ oppositionis, & non gaudebit terminis præconiorum, & citationis ad vltimam executionem. Et cum prædictus terminus decẽ dierum probatorius sit debet esse communis vtrique parti: in Lusitania vero solũmodo sex dies cõceduntur debitori ad opponendas suas exceptiones contra executionem, quæ exceptiones legitimæ debẽt esse, iuxta text. in l. 1. cum duabus sequentibus, tit. 21. lib. 4. recop. quo circa opportune videndum erit quæ nam exceptiones executionem impediant.

(2)

Ex cap. tertio.

SVMMARIA.

1 EXceptio solutionis, pacti de non petendo, vsurarum, quod metu, aut vi contractus fuit celebratus, aut exceptio falsitatis cõtra substantiam instrumenti, executionẽ impediunt.

2 Exceptio nullitatis instrumenti executionem impedit.

3 Exceptio nullitatis etiam proueniẽtis ex defectu solemnitatis contractus impedit executionem, vt in pluribus hic positis exemplis.

4 Exceptiones: quæ iuris sunt, sufficit quod allegentur, & si intra decẽ dies non probentur, veluti exceptio nullitatis prouenientis ex defectu solemnitatis contractus.

5 Exceptio non numeratæ pecuniæ impedit executionem oppositam infrabiennium.

6 Exceptio rei non traditæ contra executionem admittitur.

7 Exceptio reconuentionis executionem impedit: & quomodo intelligendus sit Auendanius, qui contrarium substinet.

8 Exceptio cõpensationis impedit executionem.

9 Restitutionis in integrũ petitio executionem impedit contra Auendanium.

10 Exceptio quod causa debiti in instrumento non continetur impedit executionem.

11 Exceptio elapsi decennij à die contractus pure celebrati, vel aliàs à die solutionis impedit eius executionem.

12 Debitum peti potest via ordinaria etiam transacto decennio, licet per eius lapsum executiua præcludatur.

13 Lapsus decennij à die celebrati cõtractus, vel solutionis non tollit eius vim ad probandũ debitum, sed vim executiuam amouet.

14 Actio personalis indistinctè 20. annis durat contra Pala. Rub. Gom. Couar. & Menchacam.

15 Lex 3. tit. 13. lib. 3. Ordina. vet. expressè abrogatur per l. 6. titul. 15. lib. 4. Recopil.

16 Instrumetum quod de falso redarguitur, si intra decem dies non comprobatur, impeditur eius executio.

17 Impedit executionem exceptio, quod dies solutionis nondũ cessit.

18 Iudex ex officio petẽtem ante diem solutionis repellere potest, si id ex instrumento sibi constet.

19 Contra creditorem suspectum de fuga, vel ob aliam iustã causam creditor ante diem agere valet.

20 Propter pendẽtiam compromissi impeditur sententiæ, aut instrumenti executio.

21 Executionẽ petitam virtute alicuius sententiæ arbitrariæ, quæ exceptiones impediant.

22 Quæ necessaria sint, vt arbitrariæ sententiæ executioni mandari valeant, remissiue.

23 Exceptio quod summa de qua executio petitur nõ cõprehensa repetitur in instrumẽto, executionẽ impedit, vt in tacita reconductione.

24 Cõtra executionem ſententiæ criminalis omnes exceptiones legitimæ admittendæ, etiam ſi non ſint ex cõtentis in dicta l. 1. & 2. tit. 21. libro 4. Recopil.

25 Exceptio appoſiti iuramenti incõtractu alias valido inter laicos celebrato executionem impedit.

26 Exceptio quæ oriri poteſt in ipſa executione ſecundum mentẽ iudicis proferentis mandatum, executionem impedit.

27 Si principale inſtrumentum non præſentetur, licet de eo, & eius tenore teſtes deponant, etiam parte citata non fiet executio.

28 Quælibet exceptio, quæ in aliqua prouincia contra inſtrumentũ, aut ſententiam opponi ſolet, impediet executionem.

29 Stylus Caſtellæ quoad ordinẽ executionis faciendæ inſpiciendus, ſed quoad cauſæ deciſionem inſcipiendum ius regionis, ciuitatis, aut loci, vbi contractus celebratus, aut ſententia lata fuit.

30 Litiſpendentiam corã iudice Eccleſiaſtico ſuper relaxatione iuramẽti in cõtractu appoſiti, eius executionem coram laico non impedire verius reſoluitur.

31 Litiſpendentiam corã iudice Eccleſiaſtico ſuper validitate cõtractus vſurarij executionẽ eius coram laico petitam impedire cum Alexandro, & Suarez verius reſoluit actor.

32 Quælibet exceptio quæ de iure cõmuni obijci poteſt, executionem impediet, ſi regiarũ legũ expreſſa renũciatio facta ſit à creditore.

33 Quidquid euidenter appareat, quod inſtrumẽtũ reddat inefficax contra ipſum opponi poterit, & eius executionem impedict.

34 Quæcunque aliæ exceptiones legitimæ, quæ intra decem dies probentur, opponi poſſunt cõtra inſtrumẽtum, legibus Regijs, & Auend. nõ obſtantibus, quibus per author ſatis fit.

35 Exceptiones quæ contra executionẽ ſententiæ admittẽdæ ſunt, admitti non debet, ſi ante prolationẽ ipſius ſententiæ in negotio principali obiectæ ſunt, & eis non obſtantibus, ſequuta ſuit condemnatio.

36 Porrecti libelli oppoſitionis copia creditoris danda, & vterque debitor & creditor articulos & inſtrumenta producere poſſunt.

37 Exceptiones in executione oppoſitæ intra decẽ dies probandæ: nec ſufficit intra illos decem dies teſtes iuratos eſſe, ſed intra eos examinati eſſe debent.

38 Si culpa iudicis, aut notarij teſtes in termino examinati non fuerunt, poſt eum examinari poterunt, ſi à parte tamẽ eis fuit facta proteſtatio ſuper examine corũ intra terminũ.

39 Debitor etiã elapſo termino poteſt ſuas exceptiones probare per cõfeſſionem partis aduerſæ ſecundum Roderic. & Didac. Perez ſed contrarium cum Auend. defendit author.

40 Si teſtes (quibus reus executioni datus intendit ſuas exceptiones probare) ſint extra diœceſim, vel regnũ quid agendum præſcribitur.

41 *Si reus ſuas exceptiones probauerit intra decem dies, annullãda erit executio, & creditor in expenſis cõdemnandus.*

42 *Reo executione dato intra decem dies exceptionem non probante cõfirmanda erit executio pro principali, & expenſis, & dandũ quartum præconium, & bona licitanti adiudicãda, & inde creditori ſoluendum, etiam ſi reus appellauerit, dũ cautionem legis Toteli præſtet creditor.*

43 *Si cauſa executionis ad ſuperiorẽ per appellationẽ delata fuerit, & inuentum, quod actio non fuit facta iuxta legis formam, aut morẽ regionis, reuocatur pronunciatio, & bona abſque vllis expenſis debitori reſtituũtur, dũ ipſo creditori ſoluat quod in inſtrumento cõtinetur, & creditor cautionem præſtet de iudicio ſiſtendo, quam aliquando iudicis remittunt.*

44 *Praxis quæ obſeruatur apud ſuprematribunalia circa cauſas executiuas ad ea deuolutas, etiã ſeruanda per decuriones ciuitatis, quando ad eos cauſa executionis nõ excedens decem millia marapetinorum deuoluꝛetur.*

45 *Auditores Regij quando negotiũ executiuum ad eos per appellationẽ deuoluitur, qualiter procedant remiſſiue.*

46 *Iudex coram quo executio petitur recuſari poteſt ante quam vltimæ executionis ſententiam proferat.*

47 *Si bona rei nõ ſufficiant ad ſolutionẽ debiti, & expenſarum, tunc fideiuſſor eius de euictione ſoluere adſtringendus erit.*

48 *Debitor ex conſuetudine huius regni mouilia ſubhaſtata intra triduũ, immobilia intra nouem dies retrahere valet: ſed iudices ſupremi longiorem retrahẽdi terminũ ex cauſa concedere ſolent abſque fructuũ reſtitutione.*

49 *Terminus quatuor annorum, quã credunt vulgares habere ad retrahendam rem ſubhaſtatam, nec de iure, nec de conſuetudine procedit.*

50 *Creditori ſatius eſt licitatorem nõ ſubrogare, vt fraudis præſumptio euitetur: & vt ſibi bona ſine circuitu applicentur.*

Caput tertium, De exceptionibus impedientibus executionem.

1 EXECVTIONEM impedit exceptio ſolutionis debiti, vel pacti de non petendo, vel exceptio vſurarum, ideſt quod contractus eſt vſurarius, vel exceptio, qꝝ metu, aut vi contractus fuit celebratus, vel exceptio falſitatis, dummodo falſitas ſit contra ſubſtantiam inſtrumenti, ſecus verò ſi contra acceſſoria inſtrumenti, nempè contra hypothecam, vel pœnam, iuxta tex. in l. ſatis aparte, iuncta gloſ. verbo, Obijcitur, C. ad l. Corneliam, de falſis, & tradit Iaſo in l. falſam, §. condemnatum, ff. de re iudicata, num. 9. vel ſi exceptio falſitatis opponeretur contra inſtrumentum, cuius virtute lata fuit ſententia, & ante ſententiam de illa falſitate non fuiſſet actum: nam tunc talis exceptio non impediret executionem ſententiæ in authoritatem rei iudicatæ tranſactæ, iuxta textum in l. fin. in fine, C. de fide inſtrumen. capit. accepimus eodem tractatu, l. ſatis aperte

pertè, C. ad leg. Cornel. de falſ. nam exceptiones requirentes altiorem indaginem non impediunt executionem ſententiæ, iuxta text. in l. fi. in fin. C. de ordin. cogn. notat Bart. in dict. l. 4. §. condemnatum, numer. 3. vnde ſi in continenti offeratur probatio falſitatis, tunc executio ſententiæ ſuſpendetur, vt probat tex. in in l. fin. C. ſi ex falſis inſtrum. & tenet Panorm. in cap. ſuſcitata de in integrum reſtitut. & in cap. ſuper eo, de officio delegati, Deci. in cap. ex parte, col. 2. eodē tractatu, & Couar. in practi. quæſtiomb. capit. 16. numer. 2. & quod ſupradictæ exceptiones executionem impediant, probat text. in l. 1. & 2. titulo 21. lib. 3. recopilation. & eas explicat Auendanius in declaratione l. 4. & 5. à
2 numero 29. Item exceptio nullitatis inſtrumenti admittitur, & executionem impedit: nam annullatio contractu principali cenſetur clauſulæ in eo contentæ, annullatæ, & ſic clauſula guarentigia, ſecuncum gloſſ. in l. 3. verbo, Fabiana, ff. ſi quid in fraudem patroni, quam notat Palacius Rubius in repetitione rubricę, §. 76. numer. 6. & Iaſ. in §. fuerat, numer. 76. inſtit. de actionibus, & firmat expreſſe Bartol. in l. Diuus Traianus, ff. de teſtam. militis, numero 1. receptus ab Hippolyto in l. vnius, §. cogniturum, num. 5. ff. de quæſtionibus, & Ripa in l. 1. §. ſi quis ita, num. 39. ff de verborum obligatio. & Auiles in capitibus præto. cap. 10. gloſ. verbo, Execucion, num. 61. inſtrumentum enim inualidum executioni mandari non poteſt, vt probatur in dicta l. 4. 6. condemnatum, & in l. 2. ff. quæmadmodum teſtamenta aperiantur, & ita conſuluit Romanus in conſilio 42. & tradit Rebeffus in tractatu de literis obligat. artic. 1. gloſ. 9. numer. 4. Quinimo exceptio nullitatis
3 prouenientis ex defectu ſolēnitatis ipſius contractus executionem impedit, vt puta ſi in obligatione facta à filio familias, vel ab alio conſtituto ſub poteſtate alterius: authoritas patris, vel curatoris interuenit, vel cum ſolutio deſtinatur in tempus quod debitor ſteterit hæres alicuius, aut vxorem duxerit, iuxta tex. in l. 22. tit. 11. libro 5. recopilation. vel ſi in obligatione ab ſcolari facta, non interuenit authoritas patris, vel eius ſub cuius cuſtodia in vniuerſitate eſſes, iuxta tex. in l. 2. titul. 7. lib. 1. Recopil. vel ſi obligatio debiti ex ludo procederet, iuxta tex. in l 8. titul. 7. libr. 8. recopil. vel ſi in obligatione facta à muliere coniugata licentia mariti non interuenit, iuxta textum in l. 2. tit. 3. libr. 5. recopilat. Quod confirmatur ex congeſtis ab Hippolyto in rubrica, C. de prouationibus, num. 159. verſ. & ideo dixit, & in l. vnica, C. de raptu virgi. numer. 167. & probat Auend. in declaratione d. l 4. & 5. à num 39. & Auiles in cc. prætorum, c. 10. in gl. verb. Execucion, num. 68. & aduerte,
4 quod huiuſmodi vitiatę exceptiones neceſſe nō eſt, quod intra decem dies probentur, ſed ſufficit illas allegare intra illum terminū, dummodo notorium ſit, cōtrahentes eſſe filios familias: vel minores, ſeu ſcholares, aut mulieres coniugatas: quia prædictæ ſunt exceptiones iuris, vt reſoluit Roder. Suar. in d. l. poſt rem iudicatam, in 2. p. declarationis l regni, in §. ſed proeuidentia, n. 49. & 50. Quinimo iudex ex officio in ſupra dictis caſibus poterit repellere actorē abſque eo quod debitor petat qui aduerſus agentem abſque actione iudex poterit impertiri officium ſuum ad vtilitatem priuatam, ſecundum glo. in l. vbi pactum, verbo, pœna, C. de tranſact. communiter recepta ex Tiraquel. in l. ſi vnquam, verbo, reuertatur, n. 281. C. de reuoc. donatio. & Rebuf. tracta. de literis oblig. art. 1. gloſ. 9. nu. 28. Item executionem impedit exceptio quo is qui eam petit, vel is contra quem petitur non eſt nominatus, nec contentus in inſtrumento, tunc enim repellitur, vt probatur in l. ad probationem, 1. C. de probatio. l. Iulian. & ibi Iaſ. ff. de verbo. obl. quod intellige, iuxta ea quæ reſoluimus ſup. in hac 4. p. c. 1. à n. 32. Item executionē impedit exceptio, quādo res, in qua fuit facta executio eſt penes tertiū ſingularem poſſeſſorem, vt reſoluimus, ſupra, in hac eadem 4. par. c. 1. num. 50. & iuxta ibi reſoluta intelligi debet. Item exceptio non numeratę pecuniæ executionem impedit, vt reſoluit Rod. in d. §. ſed pro euidentia, num. 12. vbi à num. 1. iſtū articulum late diſputat, & idem tenet (* Anton. Gom. 2. tomo Variar. c. 6. n. 3.) Didac. Pe-
* rez in l. 4. tit. 8. libr. 3. Ordin. in gloſ. 1. col. mihi 2085. Quod tamen intelligi debet, ſi infra biēnium opponatur, quo caſu probatio contrarij incumbit creditori, ſecundum Auend. de exeq. mand. 1. p. c. 16. nu. 11. aſſerentem, ita accipienda eſſe notata à Roder. Suar. in prædicto art. ſed ipſe Rod. & reliqui Doctores ſupra citati in eiſdem terminis expreſſe loquuntur, & eandem opinionem plures alios referēs, tenet Pe-

trus Dueñas regul. 260. n. 7. Et de isto arti culo est videndus Rebuf. in tract. de chiro graphorum, & schedularum recognitione
6 art. 2. à nu. 10 pag. 208. Item exceptio rei non traditæ executione impedit, secundũ Bald. in l. ex prædijs, C. de euictionibus, Dec. in cons. 142 1. nu. 2 & Palat Rub. in l. 64. Tauri, & Didac. Perez vbi supra columna 1081. & Rebuf. vbi supra, num. 35.
7 Item exceptio reconuentionis executonem impedit, si durante iudicio executorio de ea iudici constare possit: nam omnis exceptio probabilis incontinenti contra executionem admittidebet, secundum Pal. Rub. in l. 64. Taur. in finalib. verbis, & in specie firmat Did. Perez, vbi sup. co. mi hi 308 1. Et iuxta hanc modificationem intelligi potest Auend. qui in cc. præto. 2. p. c. 30. n. 6. & in declaratione ad l. 4. & 5. n. 51. tenet, exceptionem reconuentionis non impedire executionem. Cuiusopinio procedere potest quando durante iudicio executorio de reconuentione non constaret, vel altiorem indaginem requirerent.
8 Item exceptio compensationis executionem impedit, quia cõpensatio solutio est, & loco solutionis habetur, vt in l. amplius non peti, ff. rem ratam haberi, & in l. si cum militi, §. cum intra diem, ff. de compensationibus, in specie tractat. Roma. consil. 76. col. 3. & firmat Cifuentes, in l. 64. Tau. q. 10. Auiles in cc. prætorum, cap. 10. verbo, Executioni, n. 7. Cregor. Lup. in l. 20. titul. 14. par. 5. Ias in l. si vnus, §. pactus, ne peteret, num. 18. ff. de pactis, Castellus d. l. 64. Tauri, verbo, La dicha excepcion, Rebu. in tract. de liter obl art 1. glos. 9. n. 39. & Auend. in tract. seu declaratione ad
9 l. 4. & 5. num. 30. versi. item compensatio, & nouissime Petrus de Salazar in tractat. de vsu & consuetud. c. 1. n. 77. Item petitio restitutionis in integrum per minorẽ facta contra instrumentum, vel sententia executionem impedit, quia executio sentẽtiæ per petitionem in integrum restitutionis impeditur, vt probatur in rubro, & nigro, C. de in integrum restit. postulãd. est communis opinio secundum Alex. & Ias. nu. 26. in l. 4. §. condemnatum, ff. de re iud. & facit tex. in l. 2. versic. otro si dezimos, &c. tit. 25. par. 3. & in specie firmat Cifuentes in l. 64. Tau quæst. 28. & resolut Rodericus in d §. sed pro euidentia, numer. 44. in fine, Couarruuias in practi. quæstionibus, capitul. 25. numero 7. & Didacus Perez vbi supra, col. mihi 1018. tamet si oppositum teneat Auend. in Capitibus prætorum. 2. part. capit. 30. n. 7. & in d. declaratione ad l. 4. & 5. numer. 45. & Rebuf. in tract. de liter ciuil. art. vnico gl.
10 6. n. numero 13. Item exceptio, quod causa debiti in instrumento non continetur, impedit executionem, vt resoluunt Auendanius in capitibus prætotum, 2 part. cap. 30. nnm. 5. versic. 7. requiritur, & Didac. Perez in l. 5. titulo 8. libr. 3. Ordinamenti, columna 1019. Nam adhoc vt quis obligatus censeatur per promissionem, vel pactum requiritur, quod causa apponatur iuxta text. in l. 2. §. circa. ff. de doli exceptione, & in l. generaliter, iũcta glos. verbo, causam, C. de non numerata pecunia, & glossa in l. nunquam nuda, ff. de acquirendo rerum dominio, & tradit Panormitanus in cap. si cautio, de fide instrumentorum. Felin num. 15. & Fortun. Gratia. num. 34 in cap. 1. extra de pactis, & Rebuf. in tractatu de chirogra. & sched. in summa num. 66. & vide Anton. Gallesium in tractat. od formulas oblig. camera 4 particula, quæst. 1. nume. 12. & tenent plures alij, quos refert & sequitur Couar. in capit. quamuis pactum, 2. par. §. 4. num. 14 de pactis, in 6. & Ioannes Matienzo in l. 2 tract. 16. lib. 5. Recop glos. 1. n. 8.

11 Item exceptio elapsi decenij à die celebrati instrumenti puri, quo statim agi potuit, alioquin si instrumentum fuerit sub conditione, vel in diem, decennium currere incipit à die impletæ conditionis, vel quando dies venit, & in iudicio agi potest, vt resoluit Doctor Castellus in l. 63 Tauri in glossa, verbo, Diez años, & ibi Palat Rub. num. 16. executionem impedit, quia per transcursum decem annorum ius exequẽdi extinguitur, iuxta textum in l. 63. Tauri, & ibi Anton. Gomez, quæ lex habetur in l. 6. titul. 15. libr. 4. recopilationis, & facit, quia virtus, quæ à l. regni, conceditur instrumentis publicis, & priuatis recognitis bene tolli potest per alias leges regias, si intra certum tempus non agitur, vt docet Bartol. in l. plane, ff. quod cum falso tutore. Imola in cap. fin. de præscriptionibus, Balbus in Tractatu de præscriptionibus, 2. part. 3. part. fol. 47. & hanc opinionem tenet Auiles in cc. prætorum, cap. 10. in glos. verbo, Execucion, numero 69. vbi hanc conclu-
12 sionem multipliciter limitat. Quo circa transacto decẽnio debitũ peti poterit via ordinaria ex actione personali, quæ dur-

rat

rat perſpatium aliorum decem annorum,
13 & inſtrumentum illud poterit produci ad probandum debitum: nam licet lapſus primi decennij impediat executionem, non tamen impedit, quod inſtrumentum illud producatur immodum probationis ita in ſpecie docet Bald. in d.l. plane cuius opinio recipitur à Roderic. in dicta l. poſt rem iudicatam limitatione 6. numer. 3. aſſerente meliorem determinationem in toto mundo inueniri non poſſe, idem tenent Caſtellus, Cifuentes, & Anton. Gomez in l.63. Tauri, Couarru. in regul. poſſeſſor. 2. part. §. 11. numer. 4. & idem conſentit Didacus Perez in l.4. titulo 8. libro 3. Ordinam. in glo. 1. dubio vltimo.
14 Et eſt ratio, quia actio perſonalis durat per ſpatium 20. annorum, ſiue contineatur in inſtrumento grarentigio, ſiue ſola de per ſe abſque inſtrumento, vt expreſſe deciditur in l.6. titulo 15. libr. 4. recopil. & ita iam ceſſat diſtinctio Palatij Rub. num. 13. & Antonio Gomez in l. 63. Tauri, & Couarruu. in Regula poſſeſſor. 2. parte, §. 11. numero 2. de regulis iuris in 6. & Menchacenſis in libro 1. de ſucceſsionum creatione, §. 10. numero 21. qui omnes aſſerebant, quod quando actio perſonalis contineretur in inſtrumento guarentigio elapſo vno decennio, quo ius exequendi præſcribitur, intra alium decennium via ordinaria intentari poſſet. At vero quando actio perſonalis competeret de per ſe abſque inſtrumento, tunc elapſo primo decennio actio illa extingueretur, per text. in l.3. tit. 13. libr. 3. Ordina. vbi diſponitur, quod actio perſo-
15 nalis per lapſum decēnij præſcribitur: nam hodie illa lex. 3. ordinamenti expreſſe abrogata eſt per text. in dict. l. 6. tit. 15. lib. 4. recopil. qua deciſum extat, actionem perſonalem ſpatio viginti annorum præſcribi, & ita obſeruandum eſſe, non obſtante diſpoſitione Regis Alphonſi conditoris d. l. 3. quam inperpretationem ad dict. l. 6. tit. 15. libro 4. recopilationis, ita ſummarie, & reſolutiue dum publice Salmanticæ hunc tractatum dictarem, anno 1572. aſsignaui, & in voce pluribus fundamentis corroboraui, poſtmodum eadem ſingulari commento à Parladorio illuſtratam inueni in ſuo libr. rerum quotidianarum cap. 1. à §. 12. cū alijs quinque ſequentibus, quem omnino conſule pro illius l. intellectu, qui in §. 12. nu. 41. contendit præſcriptionem iuris exequendi per decennium inductam habere etiam locum in annis redditibus debitis ex contractu cenſus, vel ex alia cauſa, ita quod ſi nulla annua penſio per totum decennium eſſet ſoluta quod ius exequendi cenſeretur præſcriptum nedum quo ad exigendos via executiua annuos redditus præteritos, verum etiam quo ad redditus futurorum annorum: nam amplius illud inſtrumentum exequi non poſſet, ad idque mouetur ex reſolutis à gloſ. Baldo, & ab alijs quos refert, & ſequitur Antonius Gomez in Tomo ſecundo Variarum, capit. 11. numero 44. verſic. quartus effectus. Ego vero oppoſitum verius eſſe, credo, & ſemper prædicari vidi, nam licet redditus annuos præteritos via ordinaria petantur, ſequentes futuros via executiua peti poterunt, longe enim diuerſa eſt hæc ſpecies ab ea de qua loquuntur gloſſa Antonio Gomez, & reliqui: nam contractus annui redditus habet tractum ſucceſsiuum, & quolibet anno debetur, ac ideo pendente dilatione conuentionali cum ante diem ſolutionis exigi non poſsint, præſcriptio non procedit, ita in terminis tenet Doctor Caſtellus in dict. l.63. Tauri in gloſ. verbo, Diez años, bene verum eſſet, quod ad hanc difficultatem effugiendam, & vt ius exequendi præſcribi non poſſet, quod tutius erit in ſimilibus contractibus opponere clauſulas & cautelas quas notant, Caſtellus, & Cifuentes in dict. l.63. Tauri, & Parladorius, vbi ſupra, in §. 13. quæ præſcriptio iuris exequendi per decennium inducta procedit etiam cōtra Eccleſiam, aut clericum, vt cum Bald. in l. de quibus quæ ſtion. 6. ff. de ll. & Franciſco Bald. Tractat. præſcript. charta 42. colum. 1. verſic. quinto fallit, reſoluit Gregorius Lopez
* in l.22. titulo. 29. par. 3. in gloſſa 1. (* Et cum eis Auileſius, vbi ſupra, quo in loco reſoluit aduerſus minorem 25. annis hanc præſcriptionem decennij non currere, &
16 ſequitur Parlador. in dict. §. 13. num. 46.) poteris tamen vti quadam cautela, vt debitum via executiua poſsit elapſo exigi decennio, nempe quod creditor in iudicio petat, quod cum iuramento debitor declaret, ſe illam quantitatem debere creditori, qui ſi confiteatur debitum, virtute huius confeſsionis executio fieri poterit, iuxta l.5. Tract. 21. lib. 4. recopilatio. & ita in ſpecie tenet Auiles in capitul. Prætor. cap. 10. numer. 69. & Ioan. Gutierrez

in repet. l. nemo potest, numer. 488. ff. de legat. 1. (* Et si contrariam opinionem, defendat Azeuedo in l. 6. tit. 15. libr. 4. recopilat. numero 42.) Item executionem impedit exceptio, quod instrumentum non est publicum, nec authenticum, sed falsum, nec intra decem dies producens illud comprobauit, iuxta text. in l. 115. tit. 18. part. 3. & tradit Suarez in dict. post rem in declaratione l. regni 2. parte, versic. sed pro euidentia, num. 34. nisi ageretur de modico præiudicio, vt ibi notat Suarez.

Item executionem impedit exceptio, quod dies solutionis nondum cessit, vt probatur in l. 2. titul. 21. libro 4. recopilationis, ibi: Seyendo passados los plazos de las pagas. Quibus verbis constat executioni locum esse termino soluendi elapso: idem etiam probatur in l. 1. C. de conditione ex lege, & in l. si mandauero in princ. ff. mandati, & in l. eum qui calendis, ff de verborum obligationibus.

18 Quinimo etiam si hæc exceptio à Reo, non opponeretur, iudex ex officio repellere posset creditorem ante diem agentem, si ex instrumento sibi constaret, diem nondum venisse, secundum Ange. in dict. l. 1. C. de condictione ex lege, & Bart. in l. lecta, col. 4. ff. si certum peta. Et pro hac opinione facit, quia ipso iure non competit potentia exigendi ante diem, iuxta text. in l. 1. C. vt actiones ab hæred. & con-

19 tra hæred. Quæ resolutio vera est, nisi debitor suspectus esset de fuga vel alia iusta causa interueniret. Nam tunc ante diem creditor agere poterit, argum. text. in l. quæsitum iuncta glos. verbo, Quia inter

20 est, ff. de pignor. & in l. 17. tit. 13. part. 5. & in specie resoluit Roderic. in d. l. post rem iudicatam, limitatio. 7. numer. 2. Item exceptio pendentiæ compromissi impedit executionem, quæ petita fuerit virtute alicuius sententiæ, vel contractus habentis executionem paratam, vt constat ex text. in l. 4. tit. 21. libr. 4. recopil. ibi: Y las sentencias dadas en juyzio ordinario en fauor de las partes, quedan frustradas, y no se executan. Et firmat Auendan. in Tract. ad l. 4 & 5. num. 34 & pro hac opinione faciunt notata à Paulo Castr. in l.

21 3. §. si ff. de iure iurand. Item executionem petitam virtute alicuius compromissi, vel sententiæ arbitrariæ (quod fieri potest per text. in dict. l. 4. titul. 21. libro 4. recopilation.) impediunt exceptiones, quæ colligi possunt ex contextura, dict. l. 4. titulo 21. libro 4. Cuius forma obseruari debet: alioquin sententia arbitraria exequi non poterit: nam si omittantur aliquid, quod ex forma actus requiritur, in contrarium factum erit nullius momenti, et in l. cum hi, §. prætor, ff. de transactio-

22 nibus: Et quæ requirantur pro forma, ad hoc vt sententia arbitraria exequi possit, notat Auend. in d. Tractat. ad l. 4.

23 & 5. à numer. 35. Item executionem impedit exceptio, quod summa de qua executio petitur, non est comprehensa in instrumento, vt supra, si contractus conductionis expirasset, & alius tacitus in eiusdem locum subrogaretur, & sic conductor tacite pro eadem summa videtur reconduxisse, vt in l. item quæritur, §. qui impleto, ff. locati, nam virtute primi contractus conductionis non poterit procedi pro summa & pretio tacitæ reconductionis, quia secunda pensio non est inclusa in primo instrumento executiuo, secundum Bald. in l. etiam, C. de fideicommissis, & sequitur Montaluus in l. 20. titulo 8. part. 5. & Auenda. in dicto Tractatu ad l. 4 & 5. numer. 46. & communiter omnes secundum Ias. in l. certi conditio, numero 21. ff. si certum petat. & Anton. Gomez in l. 46. Tauri, num. 6.

24 & Didac. Perez in l. 4. titul. 8. lib. 3. Ordin. colum. 1080. versi. est tamen dubium. Item contra executionem alicuius sententiæ criminalis quælibet exceptio legitima opponi potest, & admitti debet licet non sit ex contentis in l. 1. & 2. titul. 21. libr. 4. recopilat. nam prædictæ leges non loquuntur de executione sententiæ criminalis, quæ cum irretractabilis sit, ideo eam impedit quælibet exceptio legitima, vt notant Paul. & Doctor. in l. 4. §. condemnatum, ff. de re iudicata. Item executionem

25 impedit exceptio iuramenti appositi in contractu alias de se valido inter laicos celebrato, iuxta text. in l. 11. tit. 1. libr. 4. recopilatio. & in specie firmat Didacus Perez in l. 4. titul. 8. libr. 3. Ordina col. mihi 1089. versic. vtrum autem impediatur, & de iusticia illius, l. diximus in 2. Tomo huius operis præludio 2. num. 52. in fin. cæterum in curia Ecclesiastica, & in casibus in quibus iuramentum potest apponi hæc exceptio non impediret executionem, imo ius exequendi perpetuaret, nec decennio præscriberetur, secundum Castellum in l. 63. Tauri. Item executio-

nem

nem impedit exceptio quæ oriri potest in ipsa executione, secundum mentem iudicis proferentis mandatum, vt puta si minister, vel alguacelus excesserit, vel quando præconia non fuerunt debitis temporibus facta, vel Stylus tribunalis non fuit seruatus, nec forma à lege tradita circa executionem faciendam fuit adimpleta, nam tũc prædictæ exceptiones non opponuntur contra contractum, aut sententiam, sed cõtra ipsummet factum executionis, ideoque admitti debent secundum Baldum, in l. ab executione in fi. C. quorum appellationes non recipiantur.

Item executionem impedit exceptio, quod illud instrumẽtum (quod præsentatur non est principale instrumentum) quod inter partes celebratum fuit, quamuis de eius tenore testes deponant: quia talis depositio non habet executionem, paratam, sicut principale instrumentum, vt notat Bartolus in l. 1. ff. de ijs, qui in testamento delentur, & Roderic. in dict. l. post rem iudicatam, & Hypolyt. in Rubric. C. de probationibus, num. 338. quod procedit etsi testes de tenore instrumenti citata parte deponant, quod ipse partes potestatem exequendi iudicibus dederunt, cũ solummodo ea exequi possint quæ numerantur in l. 1. 2. 4. & 5. tit. 21. lib. 4. recopil. & de quibus supra mentionem fecimus, tametsi oppositum teneat Rodericus in
28 dicta limitatione 3. & cũ eo transeat Auiles, vbi supra num. 59. Item executionem impedit quælibet exceptio quæ obijci poterat in illa prouinca, in qua celebratum fuit instrumentum, vel sententia lata de
29 qua petitur executio in hisce regnis Castellæ: nam licet quoad ordinem executionis faciendæ seruari debeat forma & stylus Castellæ, tamẽ quoad decisionem causæ inspicitur ius illius prouinciæ, in qua instrumentum fuit confectum, aut sententia lata, pro qua opinione facit communis doctrina omnũ Doctorum in l. cunctos populos, C. de Summa Trinit. & in specie ita concludit Roder. in dict. l. post rem, in declaratione l. Regni, q. 5. & Hippolyt. in
30 l. fin. ff. de iurisd. omn. iud. fo. 32. Item executionem impedit litispendentia coram iudice Ecclesiastico super relaxatione iuramenti in contractu de se inualido apposito secundum Federicum in consil. 126. & in alijs locis, vt refert Alexan. in l. 4. §. condemnatum, n. 17. ff. de re iud. Oppositam tamen sententiam resoluit Matthæus de Afflict. in decis. Neapolit. decis. 30. per doctrinam Angeli in d. §. condemnatum, & Auend. in d. declaratione l. 4. & 5. num. 31. verific. quarto fallit, in fine. Pro qua vltima opinione facit, quod sæpissime in praxi iudices sæculares rescindunt contractus iuratos de se nullus, nulla præmissa absolutione iuramenti, secundum Panor. in c. cum contingat, col. 2. de iur. iur. & refert
31 Couar. lib. 1. variar. cap. 4. numer. 7. Hinc etiam fit, quod litispendentia coram iudice Ecclesiastico super contractu vsurario, & validitate eius non impedit executionem petitam coram iudice sæculari, secundum Angelum in dicto §. condemnatum, cuius contrarium tenet Alexan. vbi sup. & eius opinionem dicit veriorem in nostro proposito, Roder. Suar. in dicta l. post rẽ iud. in declaratione l. Regni, in q. 5. nu.
* 15. (* & vide Azeuedum in l. 1. titul. 21. lib. 4. recopil. num. 185. & an cognitio vsurarij contractus spectet ad iudicem Ecclesiasticum, vel sæcularem, vide quæ resoluisti infra in 2. tomo 2. præludio, num. 25. & 26.)

Item executionem impedit exceptio litispendentiæ viæ ordinariæ intentatæ ab actore, vt putà si actor habens duas vias agendi, ordinariam scilicet, & executiuam, prius viam ordinariã intẽtauerit, & deinde voluerit redire ad executiuam, & opposita fuerit exceptio litis cæptæ in via ordinatia: tunc enim talis exceptio executiuam impediet, quia intentando ordinariã censetur actor renunciasse executiuæ, ita resoluit Maranta in disputatione 6. num. 24. post tractatum de ordine iudiciorum ex glos. fin. in l. proinde, § notandum, ff. ad l. Aquil. & ex notatis à Romano in consilio 133. & idẽ Maranta de ord. iud. in 2. p. 6. par. iudicij, actu 8. de instrumentorũ productio. n. 14. ex doctrina Bald. in l. 2. colum. 5. verific. decimo quæro, C. de seru. & aqua. (* Et nouissime hanc opinionem
* defendit Caualcanus in decisio. 1. & Burgos de Paz in consil. 39. num. 7. & Molin. de Hispanorum primogen. in additionibus positis ad finem operis in annotatio. ad cap. 13. libro 3. numer. 31.) Nihilominus tamen oppositam sententiam veriorem esse resoluimus supra in ista 4. par. capit. 2. numer. 2. cum Rebuffo, si actor à via ordinaria desisteret expẽsas reficiẽdo parti aduersæ, tunc enim ad viam executiuam redire poterit, quia ex eo solo quod ordinariam intẽtauit, non fuit visus renunciare

executiuæ priuilegiatæ, argum. eorũ quæ notat Bal. in l. 3. ff. de testam. milit. via enim ordinaria, & executiua sunt diuersæ, & non contrariæ, cum ad eundum finẽ tẽ dant, & donec satisfactum sit creditori eligere poterit viam per quam magis sibi cõsultum sit, ac ideo per electionem vnius altera non tollitur, iuxta ea quæ tradunt Alexan. Iaf. Ripa, & omnes in l. naturaliter, §. nihil commune probatur in l. cum quæritur, ff. de excep. rei iudic. Decius in consil. 460. vol. 2. n. 6. cum sequenti, quo in loco multa adducit ex quibus plane hæc nostra opinio probatur: faciunt etiam expresse quæ in terminis viæ executiuæ tradunt Alexan. in consi. 130. num. 15. & 16. lib. 4. consiliorum, & expressius Iaf. idẽ resoluit in consil. 9. in 2. responsione ad motiua, num. 2. & 3. ptima parte consil. & in consil. 28. in eadem prima part. quẽ omnino vide & in terminis tenet Carol. Molin. in consuetud. nib. Parisiensibus, §. 166. prout ipse seipsum refert in additionib. ad Alexand in d. consil. 130. super Liter. E. Et hæc opinio probatur ex eo, quod renunciatio est stricti iuris, & in ea non veniunt, nisi quæ exprimuntur, vt docet Calderin. in consil. 5. in titul. de præbendis, & Cardin. in consil. 120. in fine, & in dubio non præsumitur quis iure suo renunciare, vt in cap. super eo, de renuncia. & notat Bald. in l. 1. notabil. 1. C. de edicto Diui Adria. & Decius in dicto consilio 460. num. 6. & in nostra specie nullũ verbũ fit de renuntiatione expressa, præsertim, quod in materia prorogationis iurisdictionis, requiritur expressus, consensus ambarum partium, nec sufficit tacitus, vt puta si non opponatur exceptio, imò nec sufficeret expressus consensus vnius partis, iuxta tex. iuncta glossa, verbo. Expressus, in c. statutum, §. in nullo quoque, de rescriptis, in 6. Ergo ex eo solo quod creditor cõparuit, & intentauit viam ordinariam visus non est expresse consentire illæ viæ, & renunciare viæ executiuæ, nam per talem actum solummodo inducitur tacitus consensus, iuxta glo. d. c. statutum, §. in nullo. Ex quibus constat probatur nostra opinione facere doctrinam glos. in Clemen. sæpe, de verbor. signifi. verbo, partibus, quę porcontraria parte solet adduci, nam glos. illa tenet, necessarium esse expressum cõsensum ambarum partiũ, vt visum sit renunciari viæ summariæ, & ita etiam tradit Romanus in d. consil. 133. ergo non suficiet tacitus, & ad hæc sunt reducẽda quæ in isto articulo adducit Antonius Gallesius tractatu ad formul. obligcamera. 3. particul. q. 2. num. 4.

32 Item executionem impedit quelibet exceptio quæ de iure communi opponi poterat, quando renunciatio beneficij dictarum legum Regni facta fuit à creditore tẽpore quo contraxit, nã propter talem renunciationem quælibet exceptio opponi poterit, cum quilibet possit fauori suo renunciare, vt in l. si quis in cõscribendo, C. de pactis: nam quod lege fieri potest, pacto etiam partium fieri poterit, vt in l. fin. C. de fideiussorib. & notat glos. in rubri. C. de decretis ab ordine faciendis, libr. 11. sed per legẽ induci potest, quod vltra exceptiones in prædictis legibus contentas alia quælibet obijci possit, ergo & per pac-

33 tũ partium. Et facit etiam, quòd si aliquid euidenter ex instrumento appareat, quod illud reddat inefficax, poterit contra instrumentum opponi, & executionem impediet, vt cum pluribus resoluit Roderic. in d. l. post rem iudicatam, in declaratione l. Regni, in §. sed pro euidentia, numer. 51.

34 Item executionem impedit exceptio offerendi rationes, quando tutor, vel curator instrumento publico promisit reddere rationes cum consignatione reliquorũ, quod vulgo dicitur, dar cuenta con pago, prout quotidie in instrumento tutelæ, vel curæ à tabellionibus apponitur, ita consulit Alexander in consi. 192. lib. 7. Sequi-

* tur Baeça in tractatu de decima tutoris, c. 2. num. 168. (* Item executionem impediet exceptio, scilicet, quòd à tabellione non fuit apposita hora in qua facta fuit executio, quod requiritur, alioquin executio nulla iudicatur, iuxta l. 21. tit. 21. libr. 5. compilationis.) Item executionem impedunt, nedum exceptiones supra relatæ, verum etiam quæcunque aliæ exceptiones legitimæ intra decem dies probatæ, quæ colligi poterunt ex Roderic. vbi sup. à Castell. Cifuentes, Ant. Gom l. 64. Tauri, Couar. d. c. 11. Didac. Perez vbi sup. Casual. vbi sup. & Galesio vbi sup. partic. 4. q. 1. Nam per prædictas leges. l. 2. tit. 21. libr. 4. recopil. non remouentur exceptiones legitimæ, sed solũmodo friuolæ, vt cõstat ex verbis dictæ l. 1. ibi: Tal que de derecho se deua recebir, &c. & ex verbis dictæ l. 2. ibi: O legitima excepcion, & ita plane apparet in prædictis legibus legitimas exceptiones non reijci, sed tantum restringiter-

gi terminum, intrà quem probari debeāt, secund. Roder. in d. §. pro euidentia, n. 13. & 44 Didac. Perez in l. 4. tit. 8. libro. 3. Ordin. in glo. verb. Que de derecho se deua recibir, &c. Et in l. 5. eodem tit. & libr. in glos. verb. No seyendo legitimas las excepciones quidquid contra dicat Auend. in Capitibus prætorum, 1. par. cap. 16. nu. 4. & in tractatu ad l. 4. & 5. num. 27. Cuius opinio confunditur ex verbis dictarum legum supra expensis, quibus non satisfacit, cum aliæ plures exceptiones præter contentas in dicta l. 1. & 2. cognitę sint à legibus Castellanorum, & satis ex supra resolutis constat. Aduerte tamē, quod supra
35 dictæ, & aliæ legitimæ exceptiones contra executionem admitti debent, nisi antequam aliqua proferretur sententia, (cuius virtute executio petita fuit) fuerint allegatæ per reum in processu, & eis non obstantibus sequuta fuit condemnatio: nam postmodum, si in executione prædictæ sententiæ oppositæ fuerint, admitti non debent: nam obstabit res iudicata, & repulsus agendo debet repelli excipiēdo, secundum Innocentium in c. fi. de ordine cognitionum, & Pau. Cast. in l. 1. C. de ordine cognitionum, col. 4. & Alex. in l. 1. ex diuerso, §. fi. ff. soluto matri. quos refert & sequitur Auend. in tract. ad l. 4. & 5. n. 39. (* Et resouit Caualcanus in decisione 55. num. 64. & 65. & Ioa. Gutierrez de iuram. confirm. 1. par. c. 2. n. 9. & Azeuedo in l. 4. tit 21. lib. 4. recopil. n. 152.) & de exceptionibus impedientibus executionem sat dictum est pro instructione iuuenum.

36 Porrecto libello oppositionis à debitore coram iudice, modo & forma, vt habes in processu executiuo infra sermone Hispano fulminato, iudex præcipit copia eius creditori exhiberi: cui creditor satisfaciet, & deinde debitor debet producere articulos super suis exceptionibus probādis, & testes instrumenta: idemque faciet creditor, si sibi necesse fuerit aliquid
37 probare. Teneturque debitor intra illos decem dies suas exceptiones probare, nec sufficiet testes iuratos esse intra terminum decem dierum, sed requiritur intra illū terminum examinatos esse: nam termino illo elapso examinari non poterunt, vt cum Baldo & Dominico, resoluit Auend. in capitibus prætorum 1. p. c. 16. ante numerū primum, Pala. Rub. nume. 4. & Castellus, verbo, passados, in l. 64. Tauri. Et ratio est quia terminus iste absque ministerio iudicis cōcessus est à iure, secus tamē est in termino probatorio à iudice concesso, iuxta ea quæ retulimus sup. in 1. p. huius tomi in 8. tempore circa declarationem sententiæ interlocutoriæ, in versic. con plazo y termino, & in specie ita resoluit Dida. Perez in l. 5. tit. 8. lib. 3. Ordin. col. 1110. quā tamen opinionem veram esse opinor alia ratione, nempe, quia terminus ille decem dierū pro forma à d. l. 19. assignatur, & est tā breuis, quod nulla ex causa breuiari, & restringi possit, quod est verum quando culpa debitoris intra decem dies testes nō fuerunt producti, & examinati, secus ve-
38 rò esset, quando culpa iudicis, vel notarij intra terminum non fuerunt examinati: nam tunc elapso termino examinari poterunt, secundum Palac. Rub. Castellum, & reliquos Doctor. vbi sup. requiritur tamen adhoc vt præsumatur culpa iudicis, vel tabellionis id contigisse, quod fuerit eis à parte protestatum, alioqui absq; protestatione in termino facta non præsumitur culpa in iudice, vel notario, secundum Bald in l. properandum, §. sin autem alterutra, C. de iudicijs, Areti. num. 51. & Felin. n. 23. in c. licet causam, de probationibus, practicam Ferrariēsem in rubrica, de forma apponandi cōtra testes, § sunt quæ,
39 n. 16. At vero si debitor suas exceptiones probare velit per confessionem partis aduersæ, elapso termino decem dierum, bene poterit id facere, vt late resoluit Roderic. in d. l. post rem, §. sed pulchrum dubiū est, & Did. Per. in l. 5. tit. 8. lib. 3. ordin. colum. 1107. Oppositam tamen sententiam eruditè optimis fundamētis defendit Auend. in capitibus præto. 1. p. c. 16. num. 2. & ibi satisfacit fundamentis in contrarium adductis, & in suis responsis in respon. 18. Cuius opinioni consentio, & vltra eū pro hac vera opinione expendo verba tex. in d. l. 2. tit. 21. lib 4. recop. (Saluo si dētro de diez dias mostrare la tal paga, ò legitima excepciō por otra tal escritura, ò por aluala, que haga fee, ò por confesion de parte; ò por testigos, &c.) quibus verbis satis conuincitur elapso termino decē dierum, nedum aliud genus probationis exclusum, verum etiam confessionem partis aduersę, præsertim, quod in actis iudiciarijs confessio attenditur tanquam probatio, vt tra-
40 didimus sup. in 1. p. huius 1. Tomi. 10. Tē pore, n. 13. quam l. regiam in prædictis verbis post primam huius operis editionem vidi

videxpensam prò dicta nostra opinione ab Auendanio in suis responsis, responso 18.n.5.in fine. Et hæc nostra opinio probatur ex doctrina Pauli Castrensis in l. in cõtractibus, § illo, videlicet n.4. C. de non numerat. pecun. dum docet, quod si datus fuerit terminus alicui ad probãdum, & intra illum non probauerit, postea non erit audiendus, ponens positiones aduersario; sicut non esset audiendus, qui post terminum afferret testes, quia confessio illa est quædam species probationis, & huiusmodi positiones admittendas non esse post lapsum certi termini assignati ad producẽdas quascunque probationes: resoluit Iacobus Menochius libr. 1. de arbitrarijs, q. 35. num. 25. referens Angel. Geminianũ, Bald. Curtium Seniorem, idem tenentes.

(* Huic tamen resolutioni repugnat text. in l. 72. tit. 4. lib. 3. Compilationis, vbi disponitur, quod si debitor petierit in quacũque parte litis, etiã post lapsum decẽ dierũ, quod creditor præstet iuramentum calũniæ, compellẽdus erit à iudice ad illud præstandũ. Quæ obiectio omissa fuit in hac secunda editione ex obliuione Typographi, & substinendo nostram opinionẽ prædictæ l. 72. non satisfacit dicere, dictam l. sitam esse sub titulo speciali, de los adelantados, & per consequens non extendi ad alios iudices. Corruit enim hæc interpretatio ex his quæ annotasti infra huius 4. p. cap. 4. num. 2. Displicet etiam alia interpretatio, scilicet, l. illam. 72. correctam esse per prædictam l. 2. tit 21. libr. 4. Compilationis: nam licet d. l. 72. prior sit in situatione, est tamen posterior in promulgatione. Quare defendendo nostrum opinionem ad d. l. 72. erit dicendum, quod licet actor possit compelli ad præstandum iuramentum calumniæ ad instantiam rei executati, quamuis petitum sit post lapsum decem dierum, non tamen erit supersedendum executioni, licet exceptio rei per illud probetur, nec executio impedietur, cũ iam reus probaret suas exceptiones per cõfessionem actoris extra debitum tempus factam, quia l. 72. hoc non dicit, & tamen d. l. 2. expresse prohibet, exceptiones rei contra executionem obiectas probari nó posse post lapsum decem dierum, etiã per confessionẽ actoris præsertim, quod melius esset tale iuramentum calumniæ tolli propter periuria vitanda, vt cum iudicio consulit Maran. de ordi. iud. 2. p. 6. partis, actu 1. n. 11. Sed si reus dixerit, testes, qui bus suas exceptiones probare debet, extra diœcesim, vel regnum esse, tenetur statim exprimere locum in quo testes prædicti sunt, eos nominando, & iuramentum calumniæ præstãdo: & si adfuerint extra diœcesim aquende los puertos, conceditur ei terminus vnius mẽsis: si vero ad fuerint allende los puertos, intra regnum tamen, conceditur terminus duorum mensium: Sed si adfuerint extra regum, datur ei terminus sex mensium præstareq; debet cautionem de soluendo tantumdẽ debiti principalis, si intra dictum terminum præfixũ suas exceptiones non probauerit, nihilominus tũ interim, quia prædictæ exceptiones probatæ non fuerunt intra terminum decem dierum, iudex præcipit vltimam executionem de trance y remate, & quod creditori soluatur præstando cautionem, quod si debitor probauerit suas exceptiones intra terminum præfixum in sententia vltimæ executionis, solutum debitori reddet cum duplo nomine interesse. Hæc praxis præscribitur in l. 2. tit. 21. lib. 4. recopil. & notat Ioan. Gut. in repe. l. nemo potest, n. 437. ff. de legat. 1. nec intelligas, quod si debitum contentum sit instrumento publico, quod debitor teneatur eius solutionem probare per aliud instrumentum publicum, vel per quinque testes, iuxta speciem tex. in l. testium, C. de test. & in l. 32. tit. 16. part. 3. nam dicta l. 2. tit. 21. lib. 4. recopil. disiunctiue, requirit, quod solutio debiti probetur, vel per aliud instrumentum, vel per confessionem
41 vel per testes, qui duo sufficient, vt in cap. in omni negotio, de testibus. Cæterum, si debitor suas exceptiones intra decem dies probauerit, iudex proferet sententiam annullando executionem factam, condemnãdoque creditores in expẽsis, cuius sententiæ absolutoriæ formam habes infra in processu executiuo sermone Hispano fulminato. Si vero debitor intra decem
42 dies exceptiones non probauerit, iudex, proferet sententiam vltimæ executionis, confirmando executionem factam, condemnãdoq; debitorem ad solutionem debiti principalis & expensarum. Cuius sententiæ condemnatoriæ formam habes in d. processu sermone Hispano fulminato. Et tunc datur quartum præconium, &
43 bona sic vendita adiudicãtur licitanti, & ex eorum pretio creditori soluitur, & si debitor à tali sententia appellauerit, non obstante appellatione, iudex præcipiet, solutionem

tionem creditori fieri, dummodo creditor præstet cautionem secundum formam l. Toleti, idest, quod si apud suprema tribunalia sententia executionis reuocata fuerit, restituet debitori bona executioni mãdata cum duplo, quæ lex Toleti habetur, in l. 2 tit. 21. lib. 4 recopil. nam appellatio interposita à sententia vltimæ executionis, idest, de trance y remate, non habet effectum suspensum, sed deuolutiuum tantum. Et ita si causa executionis delata fuerit, ad suprema tribunalia per viam appellationis post solutionem creditori factam, & ibi inuentum fuerit, quod auctio publica non fuit facta secundum formam præscriptam, in l. 19. tit. 21. lib. 4 recop. vel secundum aliam formam more regionis receptam, quãuis iure optimo executio facta fuit, tũc reuocatã ipsa iudicis pronũciatio, & tota executio facta, mãdaturq; omnia bona iure executionis capta debitori restitui absque vllis expensis, dummodo debitor prius soluat creditori quantitatem nominatim expressam in instrumento, præstita cautione fideiussoria ab ipso creditore de iudicio sistendo, & iudicato soluendo, quoad receptionem in debitæ pecu-
44 niæ, iuxta formam d. l. Toleti. Aliquando tamen omitti solet illa clausula de fide iussoribus, quoties supremi iudices suspicantur nullam defensionem aduersus instrumentũ competere debitori, & ista praxis ortum habuit à l. fi. §. fi. ff. de eo, quod metus causa, quam ad hoc citant Alex. & Ias. n. 12. in l. à Diuo Pio, §. in venditione, ff. de re iudi. & eam agnoscit Cou. lib. 2. Variar. c. 11. n. 3. & transcribit Dida. Perez in l. 4. tit. 8. lib. 3. Ordi. glos. 1. col. mihi 1061, vbi in col. sequen. resoluit eandẽ praxim obseruandam fore, quoties ad consistoria ciuitatum causa executionis defertur per appellationem in causis non excedentibus decem millia marapetinorũ, iuxta tex. in l. 7. tit. 18. lib. 4 recopil. Et qualiter in gradu appellationis auditores Regij procedant quando ad eos defertur processus executiuus, ponit Monterrosus in sua pract. tract. 5. c. 5 fol. 85. pag. 2. Solet etiam iudex coram qua executio petita fuit, an
45 tequã proferat sententiam vltimæ executionis, tanquam suspectus recusari: quæ recusatio de iure fieri potest, quia huiusmodi iudex est plus quã merus & nudus executor, cum habeat facultatem pronunciandi, & per consequens iuris cognitionem, ideoq; recusari poterit, secundũ glo. incap.
46 nouit, de appellatio. ver. Debuisset, & ibi norant Imola, Panor. & Præpos. n. 7. Archi. & Præp. in §. ab executore, 2. q. 6. quæ recusatio erit formãda eo modo quo diximus in 1. p. huius 1. tomi, in 10. Tempore.

47 Aduerte etiã, q; si bona executioni mãdata (in publica subhastatione distracta) non sufficiant ad solutionem debiti, tunc datur præceptum iudicis cõtra fideiussorem de euictione, idest, de saneamento, vt debitum cum expensis soluat, alias in carcerem detrudatur, quod præceptum alias dari non debet, quia fideiussor de euictione datus fuit in subsidium.

48 Aduerte insuper, quod debitor poterit ex consuetudine huius regni bona mobilia distracta in publica subhastatione ad instantiam creditoris retrahere intra triduum, bona vero immobilia intra nouem dies, secundum Didac. del Castillo, in l. 70. Tau. ver. el remate. Tamen supremi iudices solent longiorem dilationem debitoribus cõcedere ad extrahendam rem legitime venditam in publica subhastatione absque fructuum restitutione, cum id potius ex gratia, quam ex iuris rigore faciant, secundum Couarrub. in libro 2.
49 Variarum, capit. 11. numero 3. Vnde constat, quod terminus quatuor annorũ quẽ vulgares solent dicere se habere ad retrahendam rem in publica subhastatione venditam nõ procedit, nec de iure, nec de consuetudine, quia talis retractus fieri nõ potest, nisi iudicib⁹ supremis ex aliqua iusta causa visum fuerit, aliquam dilationẽ debitori concedendam foro, vt puta quando res distracta fuit non iusto pretio, vel quãdo illa venditio pignorũ facta fuit alicui licitatori, vt statim pignora traderet creditori, secundum Couar. vbi sup. & sequitur Dida. Perez in d. l. 4. tit. 8. lib. 3. Ordin. col. mihi 1072. vbi in col. sequen. in-
50 quit, in hac specie melius cautum esse creditori, quod non subroget licitatorem, vt præsumptio fraudis euitetur, & vt sibi bona distracta sine circuitu applicentur, si vtatur consilio Iurisconsulti, vt in l. à Diuo Pio, §. sed si emptor, ff. de reiudic. nempe, quòd petat addictionem bonorum, & non supponat tertium licitatorem, mihi autem videtur magis cautũ fore creditori, si ipsimet emat pignora capta pro executione, iuxta tex. in l. 2. C. si in causa iudicati pignus captũ sit, & ita consuluit Pau. Castren. in l. à Diuo Pio, §. si pignora, nu. 1. ff. de re iudi. & sic fieri posse tenet glos. in d.

in d.§. si pignora, & ibi Bartol. & cæteri, Bald in l. ordo, n. 5. C. de exec. rei iudi. sic enim euitatur illud inconueniens resurgés ex simplici addictione pignoris pro re debita facta à iudice, quod si minus valet, residuum petere non poterit victor, iuxta glo. Barto. & reliquos in d. §. si pignora, si autem pignus sit maioris æstimationis, & simpliciter adiudicetur victori, in totum adiudicatio viciabitur, secundum Bart. in l. si non sortem, §. si centum, n. 6. ff. de condict. in debit. & ibi Iaſ. nu. 1. & in l. si is ad quem, n. 17. ff. de acquir. hæred. idcirco cautius erit emere pignus publice, quam petere illud sibi dari in solutum: si tamen quis remedio adiudicationis maluerit vti, eam petere debebit, vel à iudice factam acceptabit sub protestatione Iasonis in l. non solum, §. morte. n. 48. ff. de operis noui renuncia. nempe, quod protestetur, quod si pignus minus valebit, residuum possit petere, vel si sibi ab alio euincatur, quod non discedit à prima obligatione. Ordo supra dictus obseruatur quando proceditur via executiua inter ipsum creditorem & debitorem principalem, vel eius hæredem, aliter tamen proceditur, quando alius tertius cõparet pro suo interesse, ideo opportune agendum erit, qualiter in tali casu procedi debeat.

Ex cap. quarto.

SVMMARIA.

1 *TErtius oppositor, qui alicui exécutioni pro suo interesse opponitur, ad probationem sui iuris cum termino ordinario admittendus erit, & executioni interim superseditur.*

2 *Tertius oppositor de iure communi summatim de iure suo docere debet, sed iure Regio non adstringitur statim de iure suo docere, sed via ordinaria.*

3 *Quæ habent locum in tertio oppositore, qui sententiæ executioni mandatæ se opponit, habent etiam locũ in eo qui instrumenti executioni se opponit.*

4 *Vxor habet specialem hypothecam in aliqua re, & in aliquibus generalem, non potest impedire executionẽ posterioris creditoris factã in alijs bonis ab illa speciali, nisi eã ad solutionem dotis non sufficere prius constiterit.*

5 *Executio in hypothecis de qua in Authen. hoc si debitor, habet etiã locum in hypotheca dotali. Tertius oppositor non impedit executionem à posteriore creditore petitam, quando debitor haberet bona sufficientia ad solutionem prioribus & posterioribus creditoribus faciendam, si petens, id probet.*

6 *Creditor prior in obligatione, & posterior in solutione præferendus est ei, qui posterior est in obligatione, licet posterior in solutione.*

7 *Creditor ex iusta causa ante diem agere valet.*

Caput quartum, De tertio oppositore.

VPradictus modos procedendi in exequendis instrumentis publicis, & priuatis recognitis obseruatur inter ipsum creditorem petentem executionem, & inter debitorẽ principalẽ, vel eius hæredem: cæterum, quãdo alius tertius oppositor cõparet pro suo interesse, asserẽs bona executioni mandata sibi eom petere, & in eis ius efficacius habere, seq; præferendum esse cæteris creditoribus in prædictis bonis executioni mandatis, vt puta, si vxor pro sua dote, vel alij creditores magis priuilegiati cõpareant, statim, & in cõtinenti iudex admitti oppositionem, teneturq; causam ad pbationẽ cũ termino ordinario recipere, & via executiua efficitur ordina. copiaq; oppositionis primo creditori, & alijs datur, articuli porriguntur testes,

ſtes, & inſtrumentâ producuntur, executionique interim ſuperſedetur. Et licèt de iure communi tertius oppoſitor ſummatim, & intra breue ſpũs de iure ſuo docere deberet, & quod ex prædicta executione damnum ſibi fieret, iuxta text. in c. veniens ſecundo, de teſtibus, & ibi Panor. & Felin. cõmuniter omnes, ex Couar. in practicis quæſtionibus, c. 16. n. 1. hodie tamẽ de iure Regio tertius oppoſitor compellẽdus non erit ſtatim docere de iure ſuo, ſed cauſa recipienda erit incontinenti ad probationem cum termino ordinario, & de via executiua ordinaria efficitur, iuxta text. in l. 41. tit. 4. lib. 3. Recopi. quæ l. licèt ſi tuetur ſub titulo ſpeciali de los adelantamientos, eius tamen diſpoſitio extenditur ad quoſcunque alios iudices, cum nulla alia maior ſpecialitas verſatur in illis, quam in alijs: præſertim quod quando Rex reſcripſit vni præſidi, omnibus cenſetur reſcripſiſſet, ſecundũ Bart. in l. legatorum, ff. de interdict. & releg. § interdicere, num. 3. & ita prædictam l. Regiam intelligit Ioannes Gutierrez in repetit. l. nemo poteſt, nu. 391. ff. delega. 1. & quando iſte tertius oppoſitor admitti debeat, tradit eleganter & copioſè Doctor Caſtellus in l. 64. Tauri, in verbo, Appellacion, & reſoluit Couar. in Practicis quęſtionibus, c. 16. vbi num. 4. firmat hunc tertium oppoſitorem impedire executionem ab alio petitam, & pignorum venditionem, vel poſſeſſionem, in quibus facta fuit executio, quamuis ſe oppoſuerit poſt ſententiam vltimæ executionis latam, & hanc opinionẽ prius tenuit Gregorius Lupus in l. 11. tit. 14. part. 5. in gloſſ. 1. qui ſatiſfacit text. in l. is à quo, ff. de reiuendi. & in l penultima, ff. de petitione hæredit. & latius tradit Caſtellus in dicta l. 64. Tauri, gloſſa verbo, Apelacion, verſicul. Se alegue, & iuxta hanc opinionem reſpondi dum de iſto articulo Madritij fuiſſem interrogatus à quodam perituſsimo cauſidico eum in praxi habente, quidam enim iudex criminum curiæ nolebat admittere oppoſitionem cuiuſdam coniugatæ factam pro ſua dote exigenda contra executionem in bonis mariti factam virtute inſtrumenti publici, ex eo quòd ſe oppoſuit illa coniugata poſt ſententiam vltimæ executionis ante venditionem pignorum, & ſolutionem factam petenti executionem, cauſidicus vxoris allegabat iudici dictam l. 41. tit. 4. libr. 3. recopilat. iudex verò aſſerebat, illam intelligendam eſſe quando tertius ſe opponeret ante ſententiam vltimæ executionis, deinde aſſerebat legem prædictam procedere ſolũmodo in executione facta virtute ſententiæ, non verò quando virtute inſtrumenti. Reſpondi cauſidico, quòd ſatisfaceret primæ difficultati iudicis per notata à Gregorio Lopez in dict. l. 11. & à Couar. in dict. cap. 16. ex cuius doctrina poſſet etiam ſatisfacere ſecundæ difficultati: nam in dict. capit. 16. in fi. inquit, omnia contenta in illo capitulo procedere, quando tertius ſe opponit executioni inſtrumentorum; nam executio inſtrumẽti æquiparatur executioni ſententiæ, ſecundum Bart. in l. cum vnus, in fine, ff. de bonis autor. iudic. poſsid. & Bald. in l. fin. columm. 2. eod. titul. quod eſſe notandum dicit Rebuffus in tractat. de literis obligat. art. 1. gloſ. 9. num. 42. Et quando vxor pro dote præferenda, vt reliquis creditoribus traditur in l. aſsiduis, & in l. fin. C. qui potiores in pignore habeantur, quibus cõuenit l. 33. tit. 13. part. 5. & latiſsimè reſoluit Couar. omnino videndus in libr. 1. variarum reſolutionum, capit. 7. Circa quem articulum aduerte, quòd ſi vxor habuerit ſpecialem hypothecam in vna re mariti pro dote, & generalem in reliquis bonis mariti, non poterit impedire executionem poſterioris creditoris factam in alijs bonis, ſed tantum factam in illa re ſpecialiter ſibi hypothecata, niſi prius conſtiterit, rem illam ſpeciali hypotheca obligatã ad ſolutionem dotis non ſufficere, iuxta text. in l. 2. C. de pignoribus, quem text. etiã in hac ſpecie hypothecæ dotalis procedere, firmat Bald. ibi, & Romanus in conſil. 178. Ripa in l. priuilegia, numer. 19. ff. de priuileg. creditorum, & Aymon Crauet. in conſ. 77. num. 15. Nam diſcuſsio requiſita, in alijs hypothecis, de qua in Authentica hoc ſi debitor, C. de pignoribus, neceſſariam etiam eſt in hypotheca dotali, ſecundum glo. in l. vbi adhuc, verbo, Qui potiora, C. de iure dotium, quam teſtatur communiter receptam, Iaſ. in l. ſi conſtante, numer. 201. & 208. ff. ſoluto matrimonio, & ita fuiſſe pronuntiatum in Granatenſi prætorio ſemel, & iterum concordi iudicum ſuffragio dicit Couarru. lib. 3. variarum, cap. 18. num. 3. omnino addendus, d. l. 2. C. de pignoribus, ex quibus fit quòd ſi debitor contra quem petita fuit executio habeat bona ſufficientia ad ſatisfaciendũ prioribus creditoribus, & etiam

petenti executionem, & iste petens executionem hoc probet, quòd tunc exceptio tertij oppositoris tanquam malitiosè opposita non erit admittenda, ita cum glos. & communi in cap. suscitata, de officio delegat. tradit Couarr. in pract. quæstionib. cap. 16. num. 2.

Aduerte etiam singularem speciem facti de isto tertio oppositore quotidie in praxi contingentem, vt putà vnus habebat obligationem contra aliquem cum hypotheca bonorum, quæ fuit celebrata vltima die mensis Ianuarij, anni 1581. & solutio eius destinata fuit in diem Paschatis Resurrectionis eiusdem anni 1581. & cessit dies solutionis, debitorque petij executionem aduersus debitorem, & facta fuit in bonis eiusdem, & in isto debito consumebatur totum patrimonium debitoris: & alter tanquam tertius se opposuit executioni, asserens se præferri debere in illis bonis, quia contra debitorem alia obligatione habebat cum hypotheca bonorum celebratam prima die mensis Ianuarij, anni 1581. cuius solutio destinata fuerat in diem Ascensionis Dei Optim. Maxi. eiusdem anni 1581. ac ideo cum eius obligatio esset prior in tempore, & per cõsequẽs potior in iure, asserebat se præferendum esse in prædictis bonis. Ex aduerso tamen obijciebatur ei, quòd non erat audiendus: nam licèt eis obligatio esset prior in tempore, tamen dies solutionis nondum cessserat, quo circa audiri non debeat, iuxta text. in l. 1. C. de conditione ex lege, & in l. qui mandauero, in princip. & in l. eum qui calendis, ff. de verbo. oblig. Vnde pro resolutione huius articuli dicendum est,
6 quòd in proposita specie is, qui prior fuit in obligatione quamuis posterior in solutione præferendus est ei, qui posterior fuit in obligatione, licèt prior in solutione, per text. notabilem in l. 1. ff. qui potiores in pignore habeantur, ibi, non vtique solutionum seruanda sunt tempora, sed dies contractæ obligationis, cui text. addendus est Ripa in l. priuilegia, ff. de priuilegijs creditorum. Ad idem est melior text. in l. qui balneum, §. 1. ff. qui potiores, facit etiam text in l. potior, § videamus, & in l. nuntius, ff. qui potiores. Neque huic veræ resolutioni obstat, quod dies solutionis nondum cesserat, & sic videbatur antè diem non posse agi: nam respondeo, quòd
7 data legitima causa, putà quia debitor erat suspectus de fuga, vel quia eius patrimonium consumebatur in debito posteriori, tunc enim ante diem agi potest, iuxta tex. in l. quæsitum, ff. de pignoribus, & in propria specie ita resoluit Roderic. asserens se semper ita obtinuisse in dicta l. post rem iudicatam, limitatione 7. num. 5. & Fanus de pignor. 4. part num. 15. tametsi oppositum teneat Didac. del Castillo in l. 64. Tauri, in glo. fi. aduerten dum tamen est, quòd licèt quando tertius se opponit pro suo interesse executioni factæ in bonis debitoris, de via executiua efficiatur ordinaria quoad ordinem procedendi iuxta dictam l. 41 titul. 4. lib. 3. recopilat. tamen quoad decisionẽ causæ si is qui petit executionem fuerit præferendus, iudex inuebit, quòd in executione petita procedatur pronuntiando sententiam vltimæ executionis de trance y remate, & idem obseruandum erit in quocunque loco, in quo inter creditores qui se opposuerũt fuerit positus ille qui executionem petijt. nam respectu eius, & quoad solutionẽ sui debiti semper iudex pronuntiare debebit, quòd in executione procedatur, & sibi soluatur, nec appellatio ab alijs creditoribus interposita impediet executionem vltimæ, sed ei erit satisfaciendum: nec obstat doctrina Panormit. in cap. super eo, de offic. delegat. qua docet statutum remouens appellationem quoad instrumentum guarentigium non censeri remouere quoad tertium oppositorem: nam dict. l. 41. titulo 4. lib. 3. recopilat. loquitur tantum quoad ordinem procedendi, vt suprà diximus. Aduerte etiam quòd iste tertius oppositor poterit se opponere coram iudice requisito pro executione alicuius instrumenti, vel sententiæ facienda, ab alio iudice requirente, vel coram mero executore, & erit admittendus, nec debet admitti ad iudicem requirentem, vt coram eo se opponat, ita resoluit Couar. in practic. qq. c. 16. numer. 5. & iam ego sic semel, & iterum in praxi obtinui.

Contingit aliquando, aliquem plures creditores habere, nec bona sibi suppetere ad satisfaciendum omnibus, & pro debitis est in carcere detentus: tunc enim est proditum sibi quoddam remedium à lege, vt dimittatur à carceribus; nempè cessio bonorum, de qua opportunè erit videndum.

Ex Cap.

Ex cap. Quinto.

SVMMARIA.

1 LEx duodecim tabularum lege Petilia sublata est, & ea cautũ, liberũ hominẽ ob creditã pecuniam in vinculis non detineri.

2 Homines liberos non dandos in seruitium, aut pignus creditoribus.

3 Debitor bona possidens nunquam ad carcerem ducitur, eis tamẽ carens vinculis detinendus.

4 Debitor redituum regalium, & si bona possideat in carcerem mancipandus erit: nec cessione bonorũ vti poterit.

5 Debitor nisi in carcere detentus bonis cedere non potest.

6 Cessio bonorum illius qui ad vnius creditoris instantiam carcere detentus est, cæteris omnibus creditoribus nocet, qui nec tunc citandi erunt.

7 Cessio bonorum absque aliquo ignominioso actu fieri debet.

8 Debitor vt bonis cedere valeat, debitum prius confiteri, aut de eo condemnari debet.

9 Cedens bonis ea omnia creditoribus dimittere tenetur præter quotidianas vestes, & instrumenta necessaria suæ artis.

10 Cedẽs bonis cautionẽ iuratoriam præstet de soluẽdo ære alieno, quãdo ad pinguiorem deuenerit fortunam.

11 Effectus cessionis bonorum est, quòd deueniens ad pinguiorẽ fortunam soluat debitum, alimentis necessarijs prius sibi seruatis.

12 Debitor qui cedit bonis nec naturali, nec ciuili obligatione liberatur, sed exceptione sibi parat.

13 L. 3 titul. 15. part. 5. qualiter intelligenda.

14 Cedẽs bonis licèt actibus ignominiosis in animæ iudicio soluere tenetur cum potuerit.

15 Beneficio cessionis bonorum renũciari non potest, etiamsi cum iuramento renuntiatio fiat.

16 Beneficio cessionis bonorũ nõ gaudet cedentis fideiussor.

17 Debitor alicuius obligationis descendentis ex delicto non gaudet cessionis beneficio.

18 L. 9. tit. 16. libr. 5. Cõpi. quomodo intelligenda.

19 Commutatio pœnæ pecuniariæ in corporalem, non procedit in nobilibus.

20 Olim debitor tradebatur creditoribus, vt eis inseruiret, donec debitũ solutum esset arbitrio iudicis.

21 Debitor in carcere detinetur donec cedens bonis catenæ renuntiet, & tũc creditori tradẽdus, vt ei inseruiat collo torque ferreo apposito.

22 Qui per sex mensium spatium in carcere remansit cessionem bonorum censetur ipso iure fecisse, vt creditori tradi valeat cum torque ferreo.

23 Circa cessionem bonorum vniuscuiusque loci consuetudo seruãda.

Caput quintum, De cesione bonorum, quæ vulgo dicitur, cesion de bienes.

LEge Petilia, sublata fuit lex duodecim tabularum, qua fuit captum, nè quis ob pecuniam creditam in vinculis detineretur, sed eius bona non corpus essent obnoxia
2 debito, & creditori, vt refert Titus Liuius, Decad. 1. libr. 8. & inde Imperatores decreuerunt ne debitores liberi darentur in seruitium, aut in pignus creditoribus, vt in l. obæs, & in Authentica, Immò, C. de actionibus, & obliga. & in Authentic. vt nulli iudicum, § quia verò, colla. 9. & in l. 2. C. quæ res pignori obligari possunt, & in capit. 2. de pignoribus, tradit Baeça in tractat. de Inope debitore, capi. 1. num. 6. in quo tractat. plura de hac materia con
3 gerit. Sed circa solutionem debitorum faciendam authoritate iudicis obseruatur, quòd si debitor bona possiderit, nũquam ad carcerem ducatur, iuxta text. in l. à Diuo Pio, § in venditione, ff. de re iudicata, & in capit. peruenit, de fideiussoribus, si tamen bonis caruerit, publicis vinculis detinendus erit, iuxta gloss. in l. 3. §. tutores, ff. de suspectis tutoribus, quam testatur communiter receptam Alelexan. in dicto §. in venditione, & Aretin. in l. maritum, §. eleganter, num. 7. ff. solut. matrim. & Rippa in l. in obligatione, ff. de pignor. numer. 20. & plures alij relati ac recepti à Baeça, vbi suprà, in dict. capit. 1. num. 26.
4 tamen si debitum fuerit ratione redditũ regalium quamuis debitor bona habuerit pro solutione mittendus erit in carcerem, donec soluerit iuxta text. in l. nemo carcerem, C. de exactoribus tributorum, nec potent vti beneficio cessionis, vt in l. 5. titul. 19. lib. 9. recopilat. Etsi plures habuerit creditores, nec bona sibi supperant ad eis satisfaciendum, & in carcere fuerit detentus, tunc proditum est quoddam sibi remedium à l. 1. C. qui bonis cedere possint Cui conuenit l. 4. titulo 15. part. 5. nempè cessio bonorum: & quid sit cessio bonorum, & quæ requirantur ad eis validitatẽ, & quid operetur, & quis possit bonis cedere, tradit Matthæus Brunus in tractat. de cessione bonorum, qui per sexagintà & septem quæstiones hanc materiã cessionis copiosissime tradit ad quem recurrendum erit quando casus occurrerit, est tractat. ille inter tractatus de pignoribus, & assecurationibus, in fine, & antequam illum viderem decreueram latiori sermone tradere hanc cessionis materiam, post modum autem ab instituto recessit, & solum aliqua eius principia attingere pro iuuenum instructione curabo, in primis aduertes hanc cessionem facere non posse nisi eum, qui carcere fuerit detentus ad in
5 stantiam creditorum, vel saltim ad petitio-
6 nem vnius ex pluribus quæ cessio omnibus præiudicabit, secundum Doctor. communiter, præsertim Henricum in capit. Odoardus, de solutionibus, & in l. 4. & ibi Doctor. ff. de cessione bonorum, & in l. 3. titul. 15. part. 5. Salicetus in dict. l. 1. nume. 4. Guido Pap. consil. 124. numero 7. nec tunc alij creditores necessario citandi erunt, secundum Petrum Iacob. in practi car. rubrica de cessione bonorum, & Co-
7 uarr. lib. 2. variar. cap. 1. num. 5. quæ cessiõ abs que aliquo actu ignominioso fieri debet, iuxta text & ibi gloss. & Doctor in l. antepenúlt. C. qui bonis cedere poss. requiritur tamen, quòd prius quam debitor bonis cedat, condemnetur, vel con-
8 steatur debitum in iudicio, secundum communem sensum, & veriorem literam text. in l. penultima, & finali, ff. de cessione bonorum, & firmat glo 1. in d. l. 2. text. in l. 1. titul. 15. part. 5. & communiter omnes, ex Ioanne Gutierrez de Iuramento confir.
9 1. part. c. 17. nu. 3. Teneturque debitor omnia sua bona creditoribus dimittere, vt vendantur, nil penitus sibi relinquens præter vestes quotidianas, iuxta text. & ibi glo. in l. penult ff. de cessione bonorum, & in l. 1. titul. 15. part. 5. & resoluunt Anton. Gom. in l. 79. Tauri, num. 1. & Couar. vbi suprà, & Ioann. Gutierrez de Iuramento confirmatorio, 1. part. cap. 16. nu. 11. dimittuntur etiam eidem instrumenta necessaria suæ artis ad victum quærendum, secundum Med. in libr. de contract. bus, quæst. 3. causa 3 & 4. & Nauar. in Manuali, cap. 17. num. 86. quòd dubium reputat Couar. vbi suprà, apud forensia tribunalia. Tene-
10 bitur etiam debitor præstare cautionem iuratoriam de soluendo ære alieno, cum ad pinguiorem fortunam deuenerit, secũdum gloss. Hostien. Ioann. Andr. Henricum, & alios in d. c. Oduardus, & Iacobũ
11 Menochium lib. 2. de arbitrarijs, centuria 2. casu 183. numer. 20. Et quando ad pinguiorem fortunam deuenerit, tenebitur debitum soluere, deductis sibi alimentis necessarijs, & iste est effectus huius cessionis, vt probatur in l. 4. ff. de cessione bonorum, & in §. fin. Institutis de actionibus. &
12 in l. 3. tit. 15. par. 5. tradit Couar. vbi suprà nu. 6. & Anton. Gom. in d. l. 79. Tauri, & Menoch.

Menoch vbi ſuprà, num. 21. Itaque debitor per prædictam ceſsionem non liberatur à naturali, & ciuili obligatione, ſed tantum acquirit exceptionem, ſecundum Cinum, Bald. & alios in d. l. 1. & communiter omnes ex Iaſ. in §. vltimo, col. 1. Inſtitutis, de actionibus, tametſi gloſſ. in l. vbicunque, ff. de fideiuſſoribus, teneat debitorem per ceſsionem liberari à ciuili obligatione. 13 Vnde licèt text. in l. 3. tit. 15. part. 5. dicat debitorem cedentem bonis conueniri poſtea non poſſe, & conuentum reſpondere non teneri: tamen illud debet intelligi procedere cum effectu, benè tamen tenebitur comparere ad allegandam ſuam exceptionem, & ſi ad pinguiorem fortunâ deuenerit, non liberabitur à ciuili, & naturali obligatione ope exceptionis, 14 ideoque in animæ iudicio tenebitur, etiam ſi actibus ignominioſis ceſsio facta fuerit, ſecundum Sotum lib. 4. de iuſti. & iur. quæſt. 7. art. vlti. & Couarr. vbi ſuprà, nu. 6. quamuis Menoch. vbi ſuprà, nu. 22. defendat tunc in totum debitorem liberari. Nec beneficio ceſsionis à debitore renũtiari poterit, 15 immò renuntiatione facta, prædicto beneficio poterit vti, ſecundum Bart. & Imol. in l. alia, §. eleganter, ff. ſoluto matrim. Additionatorem, Alex. in cõſil. 37. nu. 6. in verbo, Bonorum, vbi hanc opinionem dicit cõmunem Panor. Henric. & alios in dict. c. Oduardus, Matthæũ Brunum in tract. de ceſsione bonorum in quæſt. 20. principali, num. 1. 5. 9. 12. & 15. & Couar. vbi ſuprà, nu. 7. & Ioannẽ Gutierrez vbi ſuprà, c. 18. n. 1. vbi nu. 4. cum communi reſoluit beneficio ceſsionis cũ iuramento renuntiari poſſe adducens pro hac opinione, text. in l. 5. tit. 9. lib. 9. recopi. vbi ponitur caſus, in quo bonis cedi non poteſt, & quòd contrahentes iurent, ſe renuntiatione ceſsionis nõ vti, cuius tamen contrariũ, tradit Baeça d. c. 1. nu. 41. & 42. 16 cum Couar. vbi ſuprà, nume. 7. fideiuſſor etiã non liberabitur per hanc ceſsionẽ factam à debitore principali, nec ei debit eius beneficio cum ſit perſonale, iuxta tx. in l. hæres à debitore, §. quòd ſi ſtipulator, in fin. ff. de fideiuſſoribus, & ibi tradunt Bart. & alij, & in l. 3. tit. 15. part. 5. & notat 17 Anto Gom. in dict. l. 79. Taur. nu. 2. Hoc tamen beneficio ceſsionis non poterit vti debitor alicuius obligationis deſcendentis ex delicto, vt reſoluunt communiter omnes ſecũdum Iulĩ Clarum lib. 5. Sententiarũ, §. fin. q. 95. num. 5. & Couarr. vbi ſuprà, nu. 8. & Didac. Perez in l. 3. tit. 1. libr. 3. Ordin. gloſſ. 1. verſic. quæro vtrum (* & 18 Matienço in l. 9. tit. 16. lib. 5 recop. glo. 2. num. 3.) ſatisfacientes text. in l. 9. titul. 16. lib. 5. recop. vt dum illa lex diſponit, quòd damnatus cauſa criminis ad pecuniæ ſolutionem prodamno accuſatori illato poſsit bonis cedere, intelligi debeat in caſu quo loquitur: Secus verò eſſe, ſi pœna pecuniaria impoſita fuiſſet pro ipſo crimine de eius vindictam: nam tunc in corpore deberet luere, vt probatur in l. 1. in fin. ff. de pœnis, & in l. fin. ff. de in ius vocando, & ibi gloſ. tex. in cap. ad liberandum, de Iudæis. Tradit Decius in l. ſi quis id quod, n. 18. & 21. ff. de iuriſd. omniũ iud. & in hac noſtra ſpecie docet Bald. in §. ſunt præterea, nu. 3. Inſti. de act. quo in loco plura de ceſsione bonorum congerit, idque obtinet etiam ſi reus ſoluerit integram ſummã præter vnum denarium, adhuc enim luere debet in corpore, vt cum pluribus reſoluit Tiraquellus in tract. de retract. conuentional. §. 4. gloſ. 6. nume. 28. & iſta opinio tanquam vera, & communis tenenda eſt, quamuis Panorm. in cap. referente, nu. 5. extra, de delict. puerorum teneat ceſsionẽ in delictis admittendam fore, quando reus non habeat vnde ſoluere poſsit, per text. in l. cum & filij familias, C. qui bonis cedere poſſ. qui tamen text. de delictis nullam mentionem facit, nec tex. in cap. 1. cap. referente, de delict. puerorũ ſuffragatur Panorm. cum ibi nulla mentio ceſsionis fiat. 19 Aduerte tamen, quòd illa commutatio pœnæ pecuniariæ in corporalem non procedit in nobilibus ſecundum Couarr. libr. 2. variarum, cap. 9. nu. 4. verſic. 8. (* Intellige præterea pœnam pecuniariam etiam pro delicto impoſitam à iudice ad vindictam ipſius delicti remitti, vel minui poſſe per iudicem, etiam ſi fiſco eſſet talis pœna applicata, iuxta text. in l. 4. titu. 22. part. 3. & reſoluit Auend. in cc. prætorum, 1. par. c. 7. 20 nu. 7. At verò ex huius Regni legibus ſancitum erat, debitorem tradendum eſſe creditorib. ipſis, vt eis ſeruiret, donec debitũ ſolutum foret arbitrio iudicis, vt in l. 12. & 17. tit. 20. lib. 3 fori, & in l. 2. titul. 8. libr. 3. Fori, quæ hodie habenturiũ l. 4. tit. 16. libr. 21 5. recop. Deinde pragmaticis conſtitutionibus ſtatutum fuit, quòd debitor in carcerem miſſus detineretur quouſque bonis cederet, & catenæ renũtiaret, & tũc creditori traderetur in eius ſeruitiũ, cuius æſtimatio loco ſolutionis habetur: & tunc de-

bitor debet ferre torquē ferreū, vt in l.78. pragmaticarum, quæ habetur in l. 5. & 6.
22 tit. 16. lib. 5. recopi. Quinimò si per spaciū sex mēsiū débitor in carcere maneat, ipso iure cēsetur facta cessio bonorū, ac tradendus est creditori cum torque ferreo, vt in l. 79. & 89. pragmaticarum, quę habetur in
23 l. 7. tit. 16. lib. 5. recop. In hoc tamen cōsuetudo vniuscuiusque loci obseruāda erit, secundum Couar. lib. 2. variar. c. 1. n. 5. & an tūc vxor præferri debeat, & maritus eidē tradi, vide infrà in capit. 8. huius 4. partis nume. 4. & qualiter tūc fulminandus sit processus, & petitio cessionis formanda, habes infrà post processum executiuū sermone Hispano fulminatum, c. 8. Aliquando debitor incarceratus, vel absens prò debitis non vult vti remedio cessionis bonorum, sed alio remedio, nempè vt dilatio sibi detur à creditoribus. Vnde opportunè vidēdum erit de prædicta dilatione.

Ex Cap. Sexto.

SVMMARIA.

1 *DEbitor bonis cedere nolles quinquēnalem dilationē petere potest, & sibi danda cōcurrentibus, de quibus hic.*

2 *Ad dādā debitori dilationē quinq; annorū, creditorū omniū cōuocatio in vnū locū fieri debet, vt inter se de negotio discutere valeant.*

3 *Si aliqui creditorū, à quibus dilatio solutionis petitur absuerint, vocandi sunt, & si non venerint, absque eis danda dilatio.*

4 *Maior quinquennio dilatio dari potest.*

5 *Debitor, cui datur dilatio ad soluēdū, nō tenetur præstare cautionem de soluendo intra tempus dilationis, licet aliud Castrens. velit.*

6 *Post terminum dilationis concessę debitor ad bonorū cessionem non admittendus.*

Caput Sextum, De dilatione quinquennij debitoribus præstanda.

BEneficium aliud proditum est debitoribus inopia laborantibus in eorum fauorem, per text. in l. fin. & ibi Doctor. communiter, C. qui bonis cedere possint, & in l. 5. titulo 15. part. 5. vt putà quòd si debitor nolit cedere bonis, dilatio spatij quinquennalis detur sibi absoluendum creditoribus. Quod
1 beneficium obtinebit, quādo omnes creditores simul consenserint in dāda sibi dilatione: vel quando maior pars eorum secundum debiti quantitatem consenserit, vel quando æquales fuerint in numero personarum, & in quantitatem debiti: vel quando in quantitate debiti fuerint æquales, in personis inæquales, si maior numerus personarum consenserint, vt probatur in dict. l. fin. versicul. Et si quidem, & in l. & si suum hæredem, §. fin. cum l. sequenti, ff. de pactis, & in l. 5. titul. 15. part. 5. Et ad
2 hoc, vt competat hoc beneficium vltra supradicta requiritur, quòd coadunatio, & conuocatio omnium creditorum prius fiat in vnum locum, vt de re ipsa discutere valeant, vt probat tex. in dict. l. fin. ibi, vt omnibus in vnum coadunatis, & notant ibi Bald in principi. & Alex. consil. 205. volumine 2. & probatur in dict. l. 5. tit 15.
3 part. 5. ibi: Eos juntasse en vno, etsi aliqui eorum absentes fuerint vocari debent: & si non venerint, absque eis fieri poterit, iuxta notata in l. reseriptum, ff. de pactis, & tradit Greg. Lup. in dict. l. 5. in glo. 1. in fine. Et licet dicta l. finalis loquatur de dilatione quinquennij debitori danda: tamen dicta lex partitæ simpliciter loquitur de
4 dilatione, quasi velit maiorem dilationem à creditoribus dari posse, vt optimè aduertit Gregor. Lup. ibi, in glo. verbo, vn plazo asseñalado. Nec tunc debitor tenetur
5 præstare aliquam cautionem de soluendo intra tempus dilationis, secundum Alberi cum in dict. l. fin. quem sequitur Gregor. Lup. in dict. l. 5. in glos. fin. quamuis contrarium velit Paul. Castrens. in dict. l. fin.
6 Et aduerte, quod elapso termino dilationis præfixæ debitori ad soluendum, postmodum debitor non poterit vti beneficio cessionis

cessionis bonorum, secundum glos. fin. in dict. l. si receptam communiter, sed erit in carcerandus, secundum Angelum, & nouiores in l. asia, § elegantes, ff. soluto matrimonio. Et qualiter in isto casu processus fulminari debeat, habes infra post processum executiuum, sermone Hispano fulminatum. Et an hodie non obstantibus his conuentionibus, factis à debitoribus versuram facientibus fallendo suos creditores, contractus possint executioni mandari, & quid sit faciendum, disponit l. 6. titulo 19. libro 5. recopilatio. in noua impressione.

Ex Cap. Septimo.

SVMMARIA.

1 Forma petendi executionē per priuatam scripturam sermone Hispano concepta.

2 Quando mandatur fieri recognitio scripturæ priuatæ coram alguacelo non poterit eā exequi alguacelus, nisi producat eam coram iudice, & ab eo mandatum executoriū decernatur.

3 Si debitor recognoscit scripturā priuatam, licet neget, se aliquid inde debere, in eum fit executio.

4 Forma petendi executionē alicuius duplici instrumenti Hispanè concepta.

5 Forma mandati executorij Hispanè concepta.

6 Forma Hispana primi præconij, quòd in bonis executioni traditis datur.

7 Forma Hispana secundi præconij circa bona executioni data, & etiam tertij præconij.

8 Si bona executioni data sint immobilia qualiter præconia danda.

9 Mandatum iudicis, vt debitor citetur para remate.

10 Forma libelli oppositionis rei executioni dati modo Hispano.

11 Forma sententiæ absolutoriæ in via executiua.

12 Forma Hispano sentētiæ vltimæ executionis de trance y remāte.

13 Lata sententia de trance y remate, statim in publica audientia quartum præconium præstādum, & qua forma.

14 Licet reus executioni datus appellet, debet soluere creditori, qui cautionē l. Toleti prius præstare debet.

15 Præstita cautione l. Toleti, solutio creditori faciēda, si bona sufficiāt, aliàs mandatum in fideiussorem dirigendum, vt soluat.

16 Forma Hispana sentētiæ de remate, quando simul partes recipiuntur via ordinaria ad probationē, quia testes absunt.

17 Forma libelli oppositionis tertij oppositoris.

18 Libellus oppositionis tertij oppositoris dāda est copia creditorib⁹, et reo executato, & partes recipiēdæ ad probationē in via ordinaria.

19 Interim dependet via ordinaria inter tertios oppositores, executiua dormit, quæ postea reuiuiscit, & reassumitur ab eo statu, in quo erat quādo oppositores cōparuerūt.

20 Praxis (quòd dormiat via executiua dū causa tertij oppositoris tractatur) etiā seruanda, quādo debitor petit creditores suos cōuocari vt eis satisfiat secundum eorum prælationem.

Caput Septimum.

PROCESSO EXECVTIVO
en Romance fulminado.

Peticion de execucion por conocimiento.

EN Salamanca, à tantos dias de tal mes, y año, ante el Señor Alcalde mayor, y en presencia de mi el presente escriuano, parecio presente fulano, è dixo, que fulano le deuia tantos marauedis de plazo passado, por vn conocimiento firmado de su nombre, de que hizo presentacion, con el juramento, y solemnidad necessaria: pidio à su merced mandasse dar su mandamiento contra el dicho fulano, para que le pagasse los dichos marauedis, ò pareciesse à reconocer el dicho conocimiento, y reconocido mandasse hazer execucion en la persona, y bienes del dicho fulano, por los marauedis en la dicha execucion contenidos, è por las costas; è pidio justicia, è jurò à Dios en forma de derecho, que los dichos marauedis le eran deuidos, y no pagados, y que lo susodicho no pedia de malicia. Testigos fulano, y fulano, &c.

Y luego el dicho señor Alcalde mayor, visto el dicho conocimiento, mandò dar su mandamiento contra el dicho fulano, para que pagasse los dichos marauedis al dicho fulano dentro de seys dias, ò al plazo pareciesse ante el à reconocer vn conocimiento contra el presentado. Testigos fulano, y fulano, &c.

Y sino pagare dentro del dicho termino, ni pareciere à reconocer el dicho conocimiento, dase mandamiento de prision contra el. Y otras vezes se da mandamiento sin plazo, para que pague luego, ò venga à reconocer ante el juez, ò haga el reconocimiento ante el alguazil, y el escriuano: y entonces el alguazil no puede executar el dicho conocimiento, hasta que lo trayga reconocido ante el juez, para que lo vea, y mande executar, per text. in l. 6. tit. 21. lib. 4. recopil. Pero si parece, y reconoce el dicho conocimiento, aunque alegue que no deue nada, el juez le mãda hazer execucion en su persona, y bienes, segun, y de la manera que se hazè por virtud de qualquier instrumento publico, la qual se haze en la forma siguiente.

Peticion de execucion por instrumento publico.

EN Salamanca, à tantos dias de tal mes, y año, ante el señor Alcalde mayar, y en presencia de mi el presente escriuano, y testigos infraescriptos, parecio presente fulano, vezino desta dicha ciudad, è hizo presentacion de vna escriptura publica de obligacion, signada de

da de fulano escriuano publico del numero desta ciudad, y por virtud della dixo, que pedia, y pidio execucion en la persona, è bienes de fulano, por quantia de tantos marauedis, que por la dicha escritura el dicho fulano le deuia de plazo passado, y por las costas, con protestacion que hazia, è hizo de tomar, y recibir en quenta lo que pareciesse auerle pagado de la dicha deuda, y juro à Dios en forma de derecho, los dichos marauedis serle deuidos, y no pagados, è pidio justicia, y costas. Testigos fulano, y fulano, &c.

Y luego el dicho señor Alcalde mayor, auiendo visto el dicho contrato, y pedimiento de execucion, dixo: que mandaua, y mandò hazer la dicha execucion cõforme à derecho, y para ello mandò dar sus mãdamientos, y lo firmò de su nombre. Testigos los dichos.

Mandamiento executiuo.

A Lguazil mayor desta ciudad, y qualquier executor de justicia, yo os mando que hagays entrega, y execucion en la persona, y bienes de fulano, por quantia de tantos marauedis, que es obligado à dar y pagar à fulano, y por las costas desta execucion: y la hazed en bienes muebles, si los huuiere, y sino en rayzes, con fiador de saneamiento: y en defecto de no os los dar, prendedle el cuerpo, ê citadle, y apercebidle desde luego, para ver dar los pregones, y ver hazer el remate. Fecho en Salamanca, à tantos dias de tal mes, y tal año, &c.

Aduiertase acerca deste mandamiento que el executor va con el à casa del reo, y dizele que nombre bienes muebles en que haga la execucion, y si dize que no los tiene, dize que nombre rayzes: y si no los quisiere nombrar, ha lo de prender, y compelerle que los nombre, como resuelue Paris de Puteo, de sindicatu, verbo, Executio. per glos. in l. penult. ff. de cessione bono. notat Felinus capit. quo ad consulationem, de re iudic. column. 7. Y si el reo le nombrare bienes, podrale el executor dezir: A mi no me consta que estos bienes son vuestros, venid conmigo à la carcel, ò dadme fiador de saneamiento, como dize Maranta de ordine iudic. 6. par. actu 3. principali de executione sententiæ. num 23.

Y ansi mismo si le nõbrare bienes rayzes le ha de pedir fiador de saneamiento, ò prenderlo si no le diere como dize el mandamiento: y la razon es, porque el executor no sabe si son suyos, ò no, ò si valdrã al tiempo del remate el principal y costas: y por esta razon se pratica esto de dar fiador, segun Couarruuias libr. 2. variarum capit. 1. nume. 2. Auendan. in Dictionario, verbo, Almoneda, & Baeça in tractat. de inope. debit. capi. 1. numer. 27. vbi duas rationes huius praxis dandi fideiussorem de euictione assignat. Y de aqui nace otra pratica que se vsa, que si el executado no tiene fiador de saneamento, que dar con citacion de la parte, da testigos que digan que los bienes que nombrò son suyos, y valen la quantia, le sueltan, aũque no dè fiador. Verdad es que aquellos testigos son como fiadores, iuxta text. in l. cum ostendimus, §. fin. ff. de fideiuss. tutor. & firmant Auendanius, & Baeça vbi supra, num. 28.

Aqui entra como el Alguazil haze la execucion conforme al mandamiento del Iuez, y cita, y apercibe para los pregones, y remate al executado.

6 EN Salamanca, à tantos dias de tal mes, y de tal año, ante mi el presente escriuano, y testigos de yuso escritos, estando en Audiencia publica fulano pregonero, de pedimiento de fulano, dio el primero pregon en los bienes muebles executados de fulano, diziendo: Si ay alguno que é quiera comprar tales, y tales bienes muebles, que son de fulano, que se venden por execucion que en ellos fue fecha por cierta quantia de marauedis, vengalos à poner en precio, y rematarsele han en lo que justo fuere. Este es el primer pregon. Testigos fulano y fulano.

7 Y de ay à tres dias se da el segundo pregon en la forma, y orden del primero, y al fin dize el pregonero: Este es el segundo pregon. Y de ay à otros tres dias se da el tercero pregon de la manera y suerte del primero, y al fin del dize el pregonero: Este es el tercero prego. Y luego parece vn tercero, el qual dize, q̃ el pone los dichos bienes en tãtos marauedis, y el juez le recibe la postura.

8 Y siendo bienes rayzes los executados, se dan los pregones de nueue en nueue dias, y dado el primero en la forma que arriba diximos, el decimo dia se da el segundo pregon, y al otro decimo dia el tercero pregon: y passados los diez dias de los pregones que se dierõ en los bienes muebles, y los treynta dias de los pregones que dieron en los bienes rayzes, parece ante el juez, y escriuano el actor, y dize:

EN Salamanca, à tantos dias de tal mes, y año, ante el dicho Señor Alcalde mayor, y en presencia de mi el dicho escriuano, y testigos infraescritos, parecio presente el dicho fulano, è dixo: que el termino de los pregones era passado, que pedia à su merced mandasse citar para trance y remate al dicho fulano.

9 Y luego el dicho señor Iuez mãdò citar al dicho fulano, para q̃ viniesse à ver hazer el trance y remate de los dichos bienes executados, que estauã puestos en tantos marauedis, y que diesse ponedor de mayor quantia, y pareciesse dentro de tres dias à lo ver hazer, y se oponer si quisiesse, con apercibimiento que se mandarà hazer el dicho trance, y remate. Testigos fulano, y fulano.

Y dentro de los dichos tres dias de la dicha citacion, al vltimo dellos, por mas dilatar el negocio, el reo executado parece y presenta su escrito de oppoficion contra la dicha execucion. Y aduiertese, que desde el dia que presenta la dicha oppoficion, le corren los diez dias para prouar sus excepciones, como arriba tenemos dicho: y anssi si pareciesse antes de ser citado personalmente para remate, y se oppusiesse, no gozaria de los tres dias que se le dieron en la citacion para remate: la qual dicha citacion para remate se ha de hazer en su persona, saluo si maliciosamente se escondiesse: porque entonces bastaria hazerse en su casa, como arriba queda dicho. Y la oppoficion se haze en la forma siguiente.

Escrip-

Escripto de oppoſicion del executado contra la execucion.

FVlano vezino de Salamanca, en la cauſa executiua con fulano, como mas aya lugar de derecho, parezco ante v. m. oponiendome como me opongo a la execucion contra mi perſona y bienes, por v. m. mandada fazer a pedimiento del dicho aduerſo: cuyo tenor auido aqui por mi inſerto, y a el me refiriendo: Digo que de juſticia v. m. me deue abſoluer, è dar por libre a mi è a mis bienes de la dicha execucion, declarando no auer lugar de derecho, y condenando en coſtas a la parte aduerſa: lo qual anſi pido, y v. m. deue hazer por lo ſiguiente. Lo primero, por todo lo general que ſe ſuele dezir y alegar, que he aqui por expreſſo, y porque la dicha execuciõ no fue pedida por parte, ni contra parte, en tiempo ni en forma: y el contracto y eſcriptura por virtud de que ſe pidio, no traen aparejada execucion. Lo otro, porque en hazerſe la dicha execucion, no ſe guardò el orden del derecho: porque auiendoſe de hazer en bienes muebles, auiendolos como los auia, ſe hizo en bienes rayzes. Lo otro, porque en el dar de los pregones no ſe guardò el orden del derecho, y el eſtylo deſta Audiencia. Lo otro, porque no fuy citado perſonalmente para remate, como por leyes deſtos Reynos ſe requiere. Lo otro, porque el dicho aduerſo eſtà pagado de los dichos maraue-dis porque pide la dicha execucion. Por las quales razones, y la que mas en mi fauor haga, a v. m. pido ſegun de ſuſo pedido tengo, y ſobre ello pido ſerme fecho entero cumplimiento de juſticia, y las coſtas proteſto, y el oficio de v. m. imploro, y juro à Dios y a eſta † que eſta oppoſicion no hago de malicia, &c.

Y en eſte dicho eſcripto, el reo alega las demas excepciones, q̃ viere que le competen, ſegun y de la manera que vã alegadas las del dicho eſcripto: y luego el juez manda dar traſlado del dicho eſcripto a la parte del actor, y encarga los diez dias de la ley al dicho reo para q̃ prueue ſus excepciones y defenſiones, y el dicho reo dentro de los diez dias preſenta ſu interrogatorio y teſtigos, y haze ſu prouãça: y lo miſmo haze el actor ſi tiene q̃ prouar. Y paſſados los diez dias, ſi el actor parece ante el juez, y dize q̃ los diez dias ſon paſſados, q̃ ſu merced mãde hazer el trance, y remate en los bienes executados, y dellos hazerle pago: y el juez viſto el proceſſo da ſu ſentencia, y ſi el reo prouò ſus excepciones dale por libre en la manera ſiguiente.

Sentencia en que ſe da por libre el executado.

Viſto eſte proceſſo, &c.

Fallo

11 FALLO, que deuo de declarar, y declaro, no auer auido lugar de derecho la execucion pedida contra la persona, y bienes de fulano, en cuya consequencia declaro, y doy por ninguna, è de ningun valor y efecto la dicha execucion, y absueluo, y doy por libre della à la persona, y bienes del dicho fulano: y condeno en costas al dicho fulano, cuya tassacion en mi reseruo. Assi lo pronuncio è mando por esta mi sentencia.

Y si el dicho Reo dētro de los diez dias no prouo sus excepciones, el juez da sentencia de remate contra el en la manera siguiente.

Sentencia de trance y remate,

Visto este processo, &c.

12 FALLO, attentos los autos y meritos deste processo, que deuo de declarar, y declaro auer auido lugar de derecho la execucion en el pedida por fulano contra fulano. Por ende que deuo mandar y mando auiuar la voz del pregon, ê yr por la dicha execucion adelante, y hazer trance y remate en los bienes executados, y pago dellos al dicho fulano, y le condeno en las costas deste processo, y en los derechos desta execucion: y los aplico à quien, y como es costumbre en esta ciudad. Assi lo pronuncio y mando por esta mi sentencia.

13 Y luego en continente en la Audiencia publica se da el quarto pregon, diziendo el pregonero à altas, y inteligibles vozes: tantos marauedis dan por los bienes executados de fulno. Ay quien los puje? quien de mas por ellos? sino yo hago trance y remate dellos en fulano, como en mayor ponedor? y pues no ay quien de mas por ellos, buena, buena, buena pro le tēga. Testigos fulano, y fulano.

Aduierte se, que destos bienes q̄ se venden por execucion al pregon, se deue alcaualà, como lo prueua la l. 9. titul. 11. libr. 5. recopila. que habla en las cosas que se venden en publica almoneda: y la razon es, porque aquella es verdadera compra, y vēta, quando la cosa se remata en el mayor ponedor, como lo resuelue Tiraquelo de retractu linag. §. 1. glos. 1. num. 8. & Greg. Lup. in l. 55. titul. 5. part. 5. verbo, Vender. Y en nuestros terminos lo tiene Parladorio, lib. rerū quotidianarum, cap. 3. §. 2. num. 29. Y aunque la execucion por el superior se reuocasse, y diesse por ninguna con lo demas hecho, la alcaualà se deue, y no se puede repetir al alcualero: quia ius fuit sibi quæsitum, & absque eius facto non potest tolli, iuxta text. in l. id quod nostrum, ff. de regul. iur. l. fin. ff. de pact. nam venditio pignorum tenuit, etiam si creditor dolo malo, vel mala fide vendiderit, nisi emptor malæ fidei particeps esset iuxta tex. in l. si cessante, C. de distractio. pig. & in l. 1. C. si vendito pignore, tenebitur tamen tunc creditor hac Gauelam, & totale interesse debitori soluere, vt dicitur, in dictis ll. ac ideo præstat cautionē l. Toleti. Empero si los bienes executados se adjudicaran al acreedor por su deuda, porq̄ no huuo ponedor, entōces no se deue alcaualà, porque no es própia venta, iuxta l. si prædium, C. de euict. glo. in l. à Diuo Pio, §. si pignora, ff. de re iud. l. fin. tit. 27. par. 3. tradunt Tiraquel. & Parlad. vbi supr. Sed licet

licet hoc de iure sit, tamen Salmanticæ contrarium seruatur.

14 Y si el reo executado apela de la dicha sentencia de remate, el juez manda que sin embargo de su apelacion se haga pago al dicho actor, dando primero, y ante todas cosas la fiança de la ley de Toledo. Y luego el dicho actor da la dicha fiança, en que se obliga que si por el superior, ò otro juez competente fuere dada por ninguna la dicha execucion, y mandado boluer los dichos bienes executados al dicho reo executado, que luego sin dilacion alguna no los boluiendo el dicho actor, el los daria, y pagaria llanamente, &c.

15 Y dada la dicha fiança se le haze pago al actor de su deuda, y si los bienes executados no son bastantes para pagar la dicha deuda y costas, y derechos de la execuciõ, el actor pide mandamiento contra el fiador de saneamiento, para que pague la resta, y en defecto de no lo hazer, le prendã: y el juez manda dar luego el dicho mandamiento.

Sucede, como arriba diximos en lo de Latin, que el reo executado en su escripto de oposicion despues de auer alegado sus excepciones, dize, que los testigos cõ que las ha de prouar estan fuera del Obispado ò del Arçobispado, aquende los puertos, ò allende de los puertos, ò fuera del Reyno, y entonces ha los de nombrar quien son, y donde viuen, y jurar que no lo dize de malicia: y el juez atento que no prouò sus excepciones dentro de los diez dias, porque dixo el reo tener sus testigos ausentes, da sentencia de trance y remate contra el dicho executado, y manda hazer pago al actor, dando fianças, que si el reo prouare sus excepciones legitimas, que impidan la execucion dentro del temino que el juez le asseñalare, que ha de ser conforme à la l. 2. titulo 21. lib. 4. recopilationis, que en tal caso prouando las dichas excepciones el dicho actor boluera al reo lo que assi pagare con el doblo por pena, en nombre de interesse. Y assi mismo el reo ha de dar fianças, que sino prouare sus excepciones dentro del dicho termino, pagarà en pena otro tanto como lo que pagò, aplicada conforme à la dicha l. 2. Y en este caso el juez da la dicha sentencia de remate en la forma siguiente, &c.

Sentencia de remate, en que el Iuez recibe la prueua en via ordinaria al reo, quando sus testigos estan ausentes.

Visto este processo, &c.

16 FAllo auer auido lugar de derecho la execucion pedida por fulano contra fulano, en cuya consequencia mandò auiuar la voz del pregon, y que se vaya por la execucion adelante, y se haga trance, y remate en los bienes executados, y dellos pagò à fulano executante, y condenò al dicho fulano executado en las costas, y derechos desta execucion, aplicados conforme à la costumbre desta ciudad, con que primero, y ante todas las cosas el dicho fulano executante, dè fianças conforme à la ley de Toledo, que si esta mi sentencia fuere reuocada por el superior, ò por otro que de la causa deua conocer, boluerà lo que recibiere, y que si el dicho reo executado prouare sus excepciones dentro del termino que por mi en esta sentencia le fuere señalado (atento que dixo tener sus testigos fuera destos Reynos) que el dicho fulano executante boluerà con el doblo en pena por nombre de interesse lo que recibiere: y para el dicho efecto recibo à

cibo à prueua à ambas las dichas partes, con termino, y plazo de seys meses. Y mandò que sean citadas para ver presentar, conocer, y jurar los testigos. Lo qual mandado primero, y ante todas cosas el dicho fulano excutado dà fianças, que si dentro del dicho termino de los seys meses no prouare sus excepciones, pagarà en pena otro tanto como pagò de la deuda principal, aplicada conforme à la ley. Assi lo pronuncio y mando por esta mi sentencia difinitiua, juzgando.

Y dentro del dicho termino de los seys meses se presentã interrogatorios, y testigos, y se examinan, y se haze publicacion dellos, y se ponen tachas si las huuiere, y se haze conclusion, y en efecto se substancia el processo, segun y de la forma que dixmos en la via ordinaria. Y si dentro del termino de los seys meses, ò de otro que fuere assenalado el reo prouare sus excepciones, el juez da la sentencia, en que absuelue de la execucion al dicho reo, y condena al actor, y su fiador, à que bolueran y restituyran lo recibido, con mas el doblo al dicho reo, cõ las costas. Y desta suerte se puede hazer vn pleyto executiuo, y ordinario ante vn mismo juez, y vn mismo tribunal: y este orden se guarda en el processo que se haze entre el executante, y el executado, &c.

Sucede empero, que hecha execucion contra vno, sale vn tercero opositor diziẽdo que los bienes executados le pertenecen â el, por ser su deuda anterior, ò por otra razon, assi como es la muger del executado, que parece por su dote, ò otra persona alguna, que pretenda derecho à los dichos bienes: y presenta su escrito de oposicion en la manera siguiente.

Oposicion de tercero.

37 FVlano, en nombre de fulana, con licencia expressa que para ello tiene de fulano su marido, como mas aya lugar de derecho, parezco ante V. m. y me opongo à vna execucion por V. m. mandada hazer à pedimiento de fulano, en la persona, y bienes de fulano, marido de la dicha mi parte, cuyo tenor auido aqui por repetido, digo, que la dicha execucion no ha lugar de derecho, y que en los dichos bienes executados, la dicha mi parte ha de ser preferida al dicho fulano, y à otro qualquier acreedor, por ser primera en tiempo: y mas priuilegiada en derecho: atento que la dicha mi parte es casada, y velada, como lo manda la santa madre Iglesia con el dicho fulano su marido, y al tiempo que con el se casò, y velò, traxo à su poder en dote, y casamiento, y el con ella recibio mil ducados, como consta de la escritura de dote, y pago, de que hago presentacion, con el juramento necessario, &c. De los quales mil ducados no ay de que la dicha mi parte sea pagada, saluo de los bienes executados. Porque pido à V. m. pues que en ellos la dicha mi parte tiene tacita, y expressa hypoteca, y es primera en tiempo, y mas priuilegiada en derecho, por razon de su dote, que V. m. la mande preferir, y prefiera, y entre en los dichos

dichos bienes executados, amparandola en ellos, para que los tenga iure pignoris, vel hypothecæ, hasta que sea pagada, y enterada de su dote, declarando no auer auido lugar la dicha execucion: y caso no confessado que lo aya auido, que la dicha mi parte deue ser preferida en los dichos bienes à qualesquier acreedores, sobre que pido cumplimiento de justicia, y las costas protesto, y el oficio de V. m. implo-ro, y juro à esta Cruz † en anima de mi parte, y la mia, que esta oposicion no hago de malicia, &c.

18 Y conforme à este tener se ha de ordenar la oposicion de otro qualquier tercero mutatis mutandis. Y presentada la dicha oposicion el juez manda dar copia della à los demas acreedores, y el executado, y ha de recibir luego las partes à prueua con termino ordinario, sin mandar que den primero y ante todas cosas information sumaria de sus derechos, como arriba diximos, en lo del Latin, in cap. de tertio oppositore. Y assi la via executiua se haze ordinaria, y se procede en ella, como diximos en la via ordinaria, hasta que el juez viene à dar su sentencia diffinitiua, en que manda pagar à los acreedores por sus anterioridades, y hasta tanto la via executiua queda suspensa. Y dada la dicha sentencia por el juez, en que declara el lugar en q̃ cada vno de los acreedores ha de ser pagado, y ha de entrar à cobrar: El que tenia pedida la dicha execucion buelue à proseguirla desde aquel punto en que estaua al tiempo que los terceros opositores salieron. Y esto mismo se practica en el proceso y pleyto que se haze de acreedores, quãdo vn deudor los llama, y les quiere pagar por sus anterioridades: el qual en el entretanto no puede ser executado por ningun acreedor, porque la via executiua está suspensa hasta tanto que se determina el pleyto de acreedores, y se sentencia en que lugar y quando ha de ser pagado cada vno dellos. Y esta practica está recibida por los tribunales supremos de las Chancillerias.

Ex Capit. Octauo.

SVMMARIA.

1 Modus petendi cessionem bonorum forma, & stylo Hispano.

2 Forma procedendi in cessione bonorum.

3 Modus pronunciandi diffinitiuam sententiam cessionis bonorum.

4 Vxorem cedentis bonis præferendam aliis creditoribus, verius apparet.

5 Si post sex dies primus creditoris dentis bonis alium imposuerit carcerem, ius suum perdit, & in sequentem creditorem trãsit.

Caput Octauum.

Del processo de cession de bienes.

DIximos arriba in capit. de cessione bonorum, que quando vn deudor está preso por deudas à instancia de sus acreedores, ò de alguno dellos, y no tiene con que los pagar, y dessea salir de la prision: que en tal caso el derecho introduze en su fauor vn remedio, que es hazer cession de bienes, y traspassarlos en sus acreedores. Y presenta para ello vna peticion en la forma siguiente.

Peticion

Peticion de cesion de bienes.

FVLANO preso en la carcel publica desta ciudad, como mas aya lugar de derecho, por persona de mi procurador parezco ante V. merced, y digo, que ha tantos dias que estoy preso à pedimiento de fulano por tantos marauedis que le deuo, y de fulano por tantos que le deuo, y tengo otros acreedores que son los contenidos en este memorial, de que hago presentacion, y en ninguna manera les puedo pagar, por no tener mas bienes de los contenidos en este memorial, de que assi mismo hago presentacion: y juro en forma de derecho que es bueno, y verdadero, y que en el no ay fraude, ni colusion. Y vsando del remedio que la ley me dà, quiero hazer cesion de bienes, y para ello renuncio la cadena, y quiero salir de la prision en que estoy. Por ende à V. merced pido mande notificar este mi pedimiento à todos los dichos mis acreedores, para que dentro de vn breue termino aleguen lo que vieren que mas les conuenga: y desde luego les cedo, renuncio, y traspasso todos los dichos mis bienes, que al presente tengo, y de aqui adelante tuuiere, hasta que sean pagados, conforme à las leyes que en este caso hablan, y en lo necessario el oficio de V. merced imploro, pido cumplimiento de justicia, y las costas protesto en caso de contradicion. Y juro à Dios y à esta Cruz † que este pedimiento no hago de malicia, sino porque assi cumple à mi derecho, y justicia, &c.

a Presentada esta peticio, el juez la mãda notificar à los acreedores, y para mayor abundamiẽto, mãda q̃ se pregone publicamente por tres pregones, y se põgan edictos en las puertas de la audiẽcia, cõ apercibimiento q̃ en su ausencia procederà en la causa, y determinarà lo q̃ hallare por justicia. Y el escriuano notifica lo susodicho, y haze dar el primero pregõ, y poner edictos, diziẽdo, como fulano preso en la carcel publica por deudas, que sepã como haze cesion de bienes, y renuncia la cadeña, y pide ser entregado à sus acreedores, q̃ qualquiera que à el derecho tuuiere, lo vẽga mostrando dentro de nueue dias, donde no, que passado el dicho termino el señor Iuez procederà, y harà lo que por justicia hallare: y desde luego les señala los estrados de su audiencia, donde seran fechos, y notificados los autos hasta dar sentencia difinitiua. Y passado el dicho termino de los nueue dias, el preso acusa la rebeldia à sus acreedores, y el juez la ha por acusada, y da segundo pregon conforme al primero: y passado su termino se acusa la segunda rebeldia, y el juez la ha por acusada: y dase tercero pregon conforme al primero, y le acusa la tercera rebeldia. Y si en alguno destos terminos parecen los acreedores mostrando sus derechos, mandase dar copia dellos à los demas acreedores: y si ay necessidad de prueua, se recibe à ella con vn breue termino, y se haze publicacion y conclusion, y se da sentẽcia difinitiua: pero si los acreedores no parecieron, el preso parece ante el juez, y dize, que el ha hecho todas sus diligencias, y que su peticiõ se ha notificado à los acreedores, y dados los pregones, y puesto edictos: y les ha acusado las rebeldias, y que no han parecido à mostrar sus derechos, que pide al señor juez aya la causa por cõclusa para difinitiua. Y el juez dize, que vistas las diligencias, auia y huuo la causa por conclusa, y mando citar las partes para difinitiua.

Senten-

Sentencia difinitiua de ceſsion de bienes.

Viſto eſte proceſſo, &c.

FALLO atento los autos y metitos del, que fulano deue de gozar del beneficio de la ceſsion de bienes por el pedido, y que ha auido, y ha lugar de derecho, en cuya conſequencia digo, que deuo de mandar, y mando, que el dicho fulano ſea entregado à ſus acreedores con vna argolla de hierro al peſcueço de grueſſo de vn dedo, y la trayga continuamente deſcubierta ſobre el collar del jubon ſin cobertura alguna, de ſuerte que ſe vea. Y ſino la traxere en la manera que dicho es, que cada y quando que fuere hallado ſin ella, ò la traxere cubierta ſea preſo, y puesto en eſta carcel publica, y ſe haga la execucion en ſu perſona, y bienes, y no goze de la dicha ceſsion, y renunciacion de cadena. Y mando que ſea entregado en la forma ſiguiente: A fulano primero acreedor por deuda de tantos marauedis, y à fulano ſegundo acreedor por deuda de tantos maranedis, y à fulano tercero acreedor por deuda de tantos marauedis, y à fulano quarto acreedor por deuda de tantos marauedis, y aſsi vaya de vno en otro por ſu anterioridad, ſegũ por mi van declarados, y le mando, que los ſirua, y eſtè con ellos haſta tanto que le ſea deſcontado lo que aſsi les deuia. Y declaro, que por quanto fulana muger del dicho fulano ſe opuſo à ſu dote, y prouò auer recibido con ella tantos marauedis en dote, y auerſelos conſumido, y gaſtado el dicho ſu marido, mando que à ella ſea primero entregado como à primero acreedor en tiempo, y mejor en derecho: y mando que el tiempo que con ella eſtuuiere haſta que ſea enterada de ſu dote, no trayga argolla por ſer ſu marido. Aſsi lo pronuncio y mando por eſta mi ſentencia difinitiuamente juzgando.

Eſto de la muger algunos juezes lo pratican, y vſan, y otros no, por dezir que no puede ſer entregado à la muger, atẽto que es ſu cabeça, y ella no le puede tener enprision: y pareçe ſer mas cõforme a derecho, y lo que mas comunmente reſuelven los Doctores, como dize Monterroſo in ſua pract. in 2. tract. fol 33. pag. 1. in margine. Pero la contraria opinion parece mas verdadera, y mas comun, de que la muger aya de ſer preferida, y entregarſele el marido, como en la ſentencia ſe dize: y aſsi lo reſuelue Anto. Gomez tom. 2 variarũ, cap. 11. num. 53. & Baeça in tractat. de in ope. debitore, capit. 3. & ita obſeruari teſtatur Villalobos in ſuo lib. commun. opin. in litera D. nu. 215. & Ioannes Gutierrez de iuramento confir. 1. part. cap. 18. nume. 7. inquit ſe ita ſemel obtinuiſſe, & Ioann. Matienço in L. 6. tractat. 16. lib. 5. Recopil. gloſſ. 3. numer. 3. reſoluens tunc maritum tradendum fore vxori ſuæ ſine torque ferreo contra Auileſium in cap. prætor. c. 18. gloſſ. magna. numer. 7. Immo, ſi el deudor fueſſe hijo familias, el padre auia de ſer preferido, como reſuelue Anton. Gom. 2. tom. cap. 15. numer. 11. & Ioan. Gutierrez vbi ſupra, dict. cap. 18. nu. 8. Y ſi el primero acreedor à quien fue entregado dentro de ſeys dias deſpues que fuere requerido, no

do, no le hizierē echar la argolla de hierro en la forma que diximos: pierde el derecho que tiene, y passa al segundo acreedor, y se le entrega, y assi consecutiuamente passa à los demas como lo dispone la ley 8. tit. 16. lib. 5. recopil.

Ex Capit. Nono.

SVMMARIA.

1 *Dilatio solutionis duplici modo solet debitoribus concedi.*
2 *Forma petendi dilationem quinquennalem solutionis.*
3 *Post præsentationē petitionis quinquennalis solutionis, quid agendum sit.*
4 *Forma pronuntiandi sententiam dilationis.*
5 *Forma sententiæ, per quam dilatio solutionis denegatur.*

Caput Nonum.

Del processo de espera de acreedores.

DIximos arriba in capit. de dilatione quinquennij debitoribus præstāda, que el derecho introduxo otro remedio en fauor de los deudores que no quisiessen hazer cession de bienes: y es que se les da espera de cinco años, mas ò menos como los acreedores se conuienen, para que los dichos deudores puedan pagar à sus acreedores: la qual espera se acostubra à dar en vna de dos maneras. La primera es, que quando vn deudor està preso por deudas ò ausente, ò retraydo, no tiene bienes, sufficientes para poder pagar todas sus deudas. En tal caso juntanse todos sus acreedores, y ponen el negocio y comprometē lo en manos de algunas personas, para que determinen como y de que suerte, y por q̄ orden han de ser pagados los acreedores, y que quita y espera se ha de hazer al tal deudor, y por ló que las tales personas determinaren, han de passar y passan los acreedores. La otra manera de espera se haze en esta forma, que quando todos los acreedores no vienen ni quieren dar espera al deudor, ni hazerle quita, antes lo tienen preso, y algunos dellos mouidos de compassion le quieren hazer alguna quita, ò espera, entonces si la mayor parte dellos en numero de personas, ò siendo mayores en numero las deudas, ò siendo mayor la cantidad que à ellos se deue que à los demas acreedores que no quierē venir en la espera, ò quando fueren yguales en numero de personas, y en quantidad de deudas, juntanse los qué aguardan, y siendo de vn acuerdo hazen vna escriptura de espera al deudor firmada de sus hombres, ò otorganla ante el escriuano publico en q̄ dizen que atento q̄ fulano està preso, ò ausente por tantos marauedis q̄ les deue, y que no tiene bienes sufficientes cō q̄ les pagar, mouidos de piedad y cōpassion le dan espera para que dentro de tantos años les pague. Y esta espera comunmente suele ser de cinco años: y pueden la dar de mas tiempo si quisieren, conforme la ley de la partida, que arriba alegamos en el dicho cap. Y esta escriptura de espera presentase ante el juez por el deudor con vna peticiō en la forma siguiente.

a FVlano preso en esta carcel por deudas (ò ausente por ellas) digo, que yo deuo muchas deudas, y tengo muchos acreedores, que son los contenidos en este memorial de que hago presentacion, y fulano y fulano, que son la mayor parte de mis acreedores, ò à quien se les deue la mayor parte de las dichas mis deudas, viendo que no tengo con que les pagar, mouidos à compassion con zelo piadoso, me esperan è aguardan por espacio de cinco años, para que dentro de-

llos les

llos les pague las dichas sus deudas, como consta por esta carta de espera, firmada de sus nombres, ò por esta escritura publica otorgada ante fulano escriuano publico del numero desta Ciudad, de que hago presentacion, con juramento, y solenidad necessaria, &c. Y los demas mis acreedores no quieren venir en la dicha espera siendo à ello obligados. Por ende à V. merced pido mande notificar esta dicha carta de espera à todos los dichos mis acreedores, assi à los que me la dan, como à los que no quieren venir en ella, mandandoles que dentro de vn breue termino presenten ante V. merced los derechos, recaudos, y obligaciones que contra mi tienen: y constando à V. merced, que la dicha espera me es concedida por quien conforme à derecho puede: à V. m. pido condene, compela, y apremie à los demas mis acredores, à que passen por la dicha espera, y à mi me mande soltar de la prision en que estoy; sobre que pido justicia y el oficio de V. im ploro, y las costas protesto en caso de contradicion, y juro à Dios y esta † que esta dicha espera no es fingida, ni simulada, y que deuo la dicha quantia à los acreedores que la otorgaron.

3 El juez mãda notificar à todos los acreedores la dicha espera, y q̃ los que la hazen dentro de tantos dias presenten ante ellos derechos, recaudos, y obligaciones q̃ contra el dicho preso, ò ausente tienen, y que juren que las dichas deudas les son deuidas, y no pagadas, ni fingidas, ni simuladas, y que de todo ello se dê traslado à los demas acreedores que no hazen la dicha espera. Lo qual se notifica por el escriuano à los acreedores que hazen la espera, y juran ante el que las dichas deudas les son deuidas, y no pagadas, y que son ciertas, y verdaderas, no fingidas, ni simuladas, y que la dicha espera la hazen mouidos de compassion, por hazer buena obra al deudor, y presentan los recaudos, y obligaciones q̃ de las dichas deudas contra el dicho deudor tienen. Y de todo ello se da traslado, à los demas acreedores que no hazen la dicha espera, los quales alegan contradiziendo la dicha espera, y los contratos, y juramentos de los que la hazen, y recibese la causa à prueua sumariamente, y hazese publicacion, y dase sentencia difinitiua en la forma siguiente.

5.

Sentencia porque se concede espera al deudo

Visto este processo, &c.

4 FALLO atento los autos y meritos del, que la espera concedida à fulano, que huuo è ha lugar de derecho, segun y como en ella se cõtiene, y que fulano, è fulano que la contradezian, no prouaron lo que prouar les conuenia; en cuya consequencia digo, que deuo de mandar y mando, que los dichos, y fulano, y fulano que la contradezian, esten y passen por ella, pues los que la hizieron son mayores en numero de personas, ò en cantidad de deudas, ò yguales en deudas, ò personas: y les mando que aguarden otro tanto tiempo al dicho fulano deudor,

como le aguarden los demas que le hazen la espera, è assi mismo les condeno à que de sus deudas pro rata remitan, y quiten al dicho fulano otro tanto como le quitan de sus deudas los acreedores que le hazen la dicha espera, y remision: y mando que el dicho fulano sea suelto de la prision en que està. Assi lo pronuncio, y mando en esta mi sentencia, juzgando difinitiuamente, sin costas.

Adviertese à las vezes, que consta al juez ser la dicha espera fingida, y simulada, ò tal que conforme à derecho no deua gozar della el deudor; de manera que el juez da sentencia en que la deniega, en la forma siguiente.

Sentencia por la qual se deniega espera al deudor.

Visto este processo, &c.

FAllo, que el dicho fulano preso no prouò lo que prouar le conuenia, para gozar de la escritura de espera, que ante mi presentò, y q̃ fulano, y fulano sus acreedores prouaron sus excepciones, y contradiciones: en conseqüencia de lo qual digo, que deuo declarar, y declaro no auer auido lugar la dicha espera, y que fulano, y fulano que la contradezian, puedan vsar, y vsen de sus obligaciones, y recaudos que tienen contra la persona, y bienes del dicho fulano preso: y no hago condenacion de costas por causas que à ello me mueuen. Assi lo pronuncio, y mando por esta mi sentencia.

Finis Quartæ Partis.

QVINTA

Ex §. vnico.

SVMMARIA.

1 *DEnuncians coram iudice competente, & tabellione per viam actus inscriptis suam denuntiationem redigit.*
2 *An libellus in denuntiatione offerend.*
3 *Solemnitates in accusatione requisitæ, in denuntiatione necessariæ non sunt.*
4 *Qui calumniam in denuntiatione commisserit puniendus erit.*
5 *Libellus denuntiationis.*
6 *Denuntiationis modus per viam actus inscriptis.*
7 *Oblata denuntiatione, data & recepta summaria informatione, & denuntiatio culpabili inuento, vel indicijs in eu emergentibus, iudex denuntiatum personaliter capit, & confessionem ab eo recipit.*
8 *Denuntiationis copiam denuntiato datur, qui litem contestari tenetur, & partes ad probationem recipiuntur, & testium fit publicatio.*
9 *Publicatis attestationibus, adhuc possunt testes examinari de nouo, & deinde proceditur sicuti quando per viam accusationis.*

§. De stylo fulminandi processum per viam denuntiationis.

QVANDO aliquod peccatum publicum, vel aliud crimen venerit denuntiandum per fiscalem, Ædilem, custodē, aut per alium de populo, denuntians comparet coram iudice competente, & coram tabellione, & per viam actus inscriptis redigit suam denuntiationē, & aliquando de ea libellum porrigit, qui in denuntiatione necessarius est, secundum Speculatorem in titulo de inquisitione, §. viso igitur, numero 6. Sed plures Doctores relati à Socino in dict. capit. qualiter & quando, el 2. numer. 731. firmant libellum in denuntiatione non esse necessarium: ac ideo in praxi obseruatur, denuntiationem aliquando per libellum deferri, aliquando verò, per viam actus. Et quomodocumque proponātur, solemnitates in accusatione requisitæ, necessariæ non erunt in denuntiatione, nec denuntians debebit se inscribere, secundum Salicetum in l. ea quidem, num. 17. C. de accusat. & Socinum in cap. super his, nu. 1. de accusat. Et si calumniam in denuntiatione commisserit puniendus erit pœnis, de quibus per Doctores in cap. 1. de calumniatoribus, & per Bernard. Diaz in practica criminali, capit. 6. quæ denuntiatio per libellum, vel per viam actus proponitur forma sequenti.

Libellus denuntiationis.

5 FVlano Fiscal desta Audiencia, ò fiel, ò guarda, ò como vno del pueblo, en mejor forma que aya lugar de derecho parezco ante V. m. denunciando como denuncio de fulano vezino deste lugar, y contando el caso, digo, que es assi, que el sobredicho Reo denunciado, con poco temor de Dios, y menosprecio de su conciencia, y en desacato de la justicia tiene consigo en su casa à fulana por manceba, durmiēdo juntos en vna cama, y comiendo, y beuiendo à vna mesa, como si fueran marido, y muger, y ha mucho tiempo que estā en este mal estado, y peca-

y pecado publico, viuiendo deshoneſtamente, y dando mal exemplo de ſu vida, y eſcandalizando al pueblo, de lo qual ſe ſigue gran deſſeruicio de Dios nueſtro Señor. En lo qual ha perpetrado y cometido graue y enorme delicto digno de punicion y caſtigo, y incurrido en muchas y graues penas, eſtablecidas por fuero, y derecho, leyes, y pragmaticas deſtos Reynos. Por ende à V. merced pido, que auida mi relacion por verdadera en la parte que baſte del ſobredicho denũcia do, hago entero cumplimiento de juſticia, condenandole en las mas graues penas pueſtas contra los tales amancebados, por fuero, derecho, leyes, ê pragmaticas deſtos Reynos, ê executandolas en ſu perſona, è bienes, para que à el ſea caſtigo, ê à otros exemplo: è en lo neceſſario el oficio de V. m. imploro, pido juſticia, è coſtas, è juro en forma de derecho, que eſta denunciacion no hago de malicia, &c.

Denunciacion por via de auto.

EN Salamanca, à tantos dias de tal mes, y año, ante el ſeñor Licenciado fulano, Teniente de Corregidor en la dicha ciudad, en preſencia y por ante mi el preſente eſcriuano, y teſtigos de yuſo eſcriptos, parecio fulano Fiſcal deſta Audiencia, ò alguazil deſta ciudad, ò fiel deſta ciudad, ò guarda del campo, y caça, ò como vno del pueblo, y dixo: que eſtando prohibido por leyes, y pragmaticas deſtos Reynos, è por ordenanças deſta ciudad, que no ſe hizieſſe tal coſa, ò ſe vendieſſe tal mercaduria, fulano vezino deſta ciudad auia hecho, ò mandado hazer tal coſa, y aſsi que denunciaua del, por auer cometido el dicho delicto, y por ello ha incurrido en graues penas. Por ende que pedia y pidio à ſu merced del ſobredicho, hizieſſe entero cumplimiento de juſticia, condenandole en las penas mas graues, pueſtas contra los tales delinquentes, y executandolas en ſu perſona, y bienes, y pido juſticia: y el oficio de ſu merced imploro, y juro en forma de derecho, que la dicha denunciacion no hazia de malicia, &c. Teſtiigos fulano, y fulano.

7 Et tunc oblato libello denuntiationis, vel per viam actus facta prædicta denuntiatione iudex inquit, quod detur ſibi informatio, & ſtatim producitur vnus teſtis vel plures, & recepta ſummaria informatione, ſi iudex inuenerit denuntiatum culpabilem, vel aliqua indicia aduerſus cũ emerſerint, præcipit eum citari, aliquando verbaliter, aliquando verò perſonaliter capi, ſecundum qualitatem negotij, & delinquentis: nam citatio denunciati, vel inquiſiti neceſſaria eſt, argumento text. in dict. cap. qualiter & quando, el 2. & probatur in authentic. vt nulli iudicum, §. ſi vero quis, collat. 9. & tradit Socinus dict. capit. qualiter, nume. 72 5. & deinde confeſſionem ab eo ſub iuramento recipit, & ita praxis obſeruat, quamuis Speculator in tit. de inquiſione, §. viſo igitur, numer. 19. & 24. & Socinus dict. cap. qualiter & quãdo, el

quando inquiritur cõtra certam personam præcedente aliqua infamia, præsumptione, vel inditio, secundum Bart. Marianum & Bosium vbi supra, & de hac speciali inquisitione loquitur text. in capitul. post quam, c. cum dilecti, c. nihil, de electione, & capit. fin. de clandestina desponsatione. Vnde quando inuestigantur delicta & delinquentes, inquisitio appellatur generalis inuento aliquo delicto, dicitur specialis respectu delicti, & generalis respectu delinquentium. Habitis vero indicijs contra certam personam, inquisitio specialis aduersus eam formatur secundum Bosium vbi supra in tit. de delinquente, numer. 3. & Gregor. Lup. in dicta Summa titul. 17. parte 3. verbo, Pesquisa. Aduerte tamen 4 quod inquisitio generalis de iure canonico in omni casu permissa est, vt probatur in capit. 1. de officio ordinarij, & in capit. qualiter & quando, el 2. de accusationibus de iure vxor. ciuili prohibita est, nisi vbi infamia, præsumptio, vel aliquod inditium præcedit, secundum Salicetum in l. ea quidem, C. de accusationibus. Folerũ in praxi criminali 1. part. 3. partis principalis: & in 3. parte, numer. 9 & ita ex consuetudine, in praxi obseruari firmat Bosius in praxi criminali, titul. de inquisitione, num. 8. & hanc differentiam, inter ius canonicum, & ciuile agnoscit etiam Ioannes Maria Monticelli in praxi criminal. in regula 1. numer. 1. & 2. quo in loco late prosequitur quæ requirantur ad hoc: vt inquisitio procedat, & ibidem in 8. requisito congerit plures casus in quibus iudex ex officio inquirere potest. Sed nullam differentiam constituendam esse inter virumque ius testantur, Aretin. num. 67. & Socinus num. 396. & 399. in dicto capit qualiter & quando, el 2. & Alciatus in capit. 1. num. 12. de officio ordinarij, asserentes vtroque iure necessum esse, quod infamia, præsumptio, vel indicium præcedat ad inquisitionem generalem faciendam. Cæterum de iure regio inquisitio generalis, quæ vulgo dicitur, Pesquisa cerrada, prohibita est, nec fieri potest, nisi de mandato principis, iuxta text in l. 2. titul. 17. part. 3. & in l. 3. & 4 titul. 1. libr. 8. recopilat. Quando vero inquisitio fit de certo 5 genere delictorum, tamen contra incertas personas dicitur specialis respectu delicti, & generalis respectu personarum: eamq; iudex in suo territorio ex officio sibi iniuncto facere tenetur, etiam de iure regio in delictis congestis l. 36. titul. 6. lib. 3. recopilat. nullo mandato Principis præcedente, vt tenet Gregor. Lup. in l. 2. titul. 17. part. 3. in glossa 1. quinimo de quocunque genere delicti præter delicta connumerata in dict. l. 36. de iure regio iudex inquirere poterit, dummodo infamia præcedat, iuxta text. in dict. l. 2. titul. 17. part. 3. & ibi Gregor. Lupus in glossa 2. & pari modo quando inquiritur de certo genere delicti, si illud notorium sit poterit iudex generaliter inquirere de delinquentibus, 7 etiam si infamia non præcedat contra aliquem, secundum Bartol. in dicto §. si publico, num. 17. quam opinionem tenet Innocent. asserens totum mundum eam obseruare in capitul. bonæ, el 1. numer. 5. de electione, & sequitur Nauarru in capit. inter verba, 11. quæstio. 3. coroll. 16. num. 50. quidquid contrarium teneat Sotus in libro de tegendo, vel detegendo secreto, membr. 2. quæstione 6. Etsi aliqua inditia contra certam personam ex illa generali inquisitione resultent, iudex procedere poterit ad specialem inquisitionem, & ad punitionem delinquentis, secundum Bartol. in praxi cõmuniter receptam, in dict. §. si publico, num. 9.

9 Aduerte insuper, quod iudex procedẽdo in inquisitione generali interrogare debet testes solummodo de delictis notorijs, & manifestis, non tamen de occultis: nec testes iurati debent detegere occulta, sed tantum notoria, iuxta tex. in cap. qualiter & quando, el 1. in fine, de accusationibus, alioquin si de occultis interrogentur 10 poterunt vti subterfugio, & amphibologia verborum, iudicemque eludere, respõdendo, se illud nescire, consensu intra se retento, vt alijs detegant, vt probat text. in dict. c. qualiter & quando, el 1. in fine, iuncto text. in cap. erubescant. 32. distinctione, & firmant Adrian. in 4 de Sacramento Confessionis, §. ad argumenta, dub. 9. Syluest. in Summa, verbo, Accusatio. q. 13. & Nauarr. vbi supra, corol. 64 pag. 222. Neque obstat, quòd in proposita specie testis interrogatus mentiri videtur, vtendo subterfugio verbocum cum iuramentum intelligi debeat ad mentem eius, cui iuratur, iuxta text. in cap. quacunque arte. 22. quæst. 5. quod mendacium non permittitur, etiam pro redimenda, via, vt probat text. in cap. super eo, extra, de vsuris, ergo testes iurati, & de occulus interrogati non poterunt vti subterfugio verborum. Nam

reſpondeo prædictam argumentationem procedere, quando quis iuſtè, & debito iuris ordine ſeruato, interrogaretur, tunc enim ſubterfugio verborum vti non poſſet: cæterum ſi iniuſtè & tyrannice interrogaretur, tunc ſufficeret, reſponſionem veram eſſe ex verbis æquiuocis ad ſenſum interrogati, quamuis ad ſenſum interrogantis falſa eſſet. Quinimo ſi teſtes
11 interrogati de occultis, ea detegerent, ex eorum depoſitione delinquentes non deberent puniri, iuxta text. in capit inquiſitionis, §. tertiæ dubitationis, extra de accuſationibus, & ibi gloſſ. verbo, Solummodo, & Nauarr. vbi ſupra, corollat. 16.
12 num. 648. Dicunturque crimina occulta, etiam ſi duobus vel tribus tebibus probari poſsint, dummodo infamia de eis non eſſet: vt probatur in dict. capit. inquiſitionis, §. tertiæ, & reſoluit Nauarr. vbi ſupra, coroll. 49. Et licet ex depoſitione teſtium facta ſuper generali inquiſitione, delinquentes non poſsint de occultis puniri, tamen ſi occulta probata ſint in generali in
13 quiſitione aduerſus aliquem, bene poterit iudex inquiſitionem ſpecialem formare contra illum ſic infamatum, & eum condemnare, ſecundum Bartol. in dicto §. ſi publico, numer. 9. & alios communiter ex Aretino in dict. capit. qualiter & quando, el 2. num. 56. & ita in praxi obſeruari firmat Nauarr. vbi ſupra. Rurſus aduerte,
14 quod in generali inquiſitione omnes teſtes etiam minus idonei recipiuntur, quia iudex in ea procedit ſolummodo quo ad ſe inſtruendum & inquirendum de facto non tamen ad inquirendum, vt ſuſpectus puniatur: nam tunc fama deberet eſſe orte à benenolis, & non à malenolis, vt probat text. in dict. capit. qualiter & quando, el 2. & ibi Socinus column. 3. verſicul. Aduerte, & tradit Boſius vbi ſupra in titul. de inquiſition. numer. 4. & 41. Specialis vero inquiſitio regulariter prohibita eſt, niſi in aliquibus caſibus, ſecundum Salicet. in
15 l. ea quidem, C. de accuſationibus, Nauarrũ vbi ſupra, corroll. 62. & Anton. Gom. in 3. tomo variarum, cap. 1. num. 49. & ratio eſt quia regulariter non procedit abſque legitimo accuſatore, vt probat text. in l. reſcripto, §. ſi quis accuſatorem, ff. de muneribus & honoribus, & ita eſt tenendum quamuis Panorm. in dict. cap. qualiter & quando, el 2. num. 13. communiter receptus ex Nauarr. in dict. corroll. 62. teneat de iure canonico ſpecialem inquiſitionẽ permiſſam eſſe. Et nouem caſus in quibus inquiſitio ſpecialis procedit congerunt Nauarrus in dicto corollario 62. Soto in libro de ratione tegendi, vel detegendi ſecretum, membro 2. quæſtio. 6. quorũ primus, eſt quando iudex ex generali inquiſitione inuenit aliquem culpabilem, tunc enim contra eum poterit deſcendere ad ſpecialem inquiſitionem. Secundus eſt, quando in aliqua cauſa ciuili, vel criminali, quis coram iudice delinquat, vt puta ſi talis teſtis falſum dicat, vel pars falſos teſtes producat, aut aduocatus fraudem perpetret: tunc enim ob grauem offenſam iudici illatam formari poterit ſpecialis inquiſitio contra delinquentem. Tertius eſt, quando præceſsit denuntiatio publici fiſcalis ad hoc deputati cõtra aliquem. Quartus eſt, quando delictum eſt notorium, vt puta ſi aliquis hominem occidat, vel aliud delictum publice committat coram populo, vel maiori parte populi, ita quod facti euidentiam contineat. Quintus eſt, quando delictum fuit in Eccleſia commiſſum, vel contra perſonas eccleſiaſticas. Sextus eſt, quando delictum fuit proditorie commiſſum. Septimus eſt, quando delictum peruenit ad noticiam iudicis per accuſationem à parte propoſitam, à qua poſtea deſiſtit. Octauus eſt, quando præceſsit aliqua infamia, præſumptio, vel indicium contra aliquem. Nonus eſt, quando delictum eſt enorme, & grauiſsimum, vt puta hereſis, læſæ Maieſtatis falſæ monetæ, & contra naturam. Et vltra prædictos caſus erit alius ſcilicet, quando propter inciden tem cognitionem iudex nouit aliquod delictum, de illo tunc inquirere poterit, ſecundum Bartol. in dicto §. ſi publico, nu-
16 8. & in Extrauagante, ad reprimendum, verbo, Per inquiſitionem. Et plures differentias inter inquiſitionem generalem, & ſpecialem ponit Marianus Socinus in dicto capitulo qualiter & quando, el 2. articulo 1. colum. 3. Et hæc principia de inquiſitione generali & ſpeciali pro inſtructione iuuenum ſufficiat annotaſſe, nam de inquiſitionibus longum tractatum ſcribit Socinus in dicto capitul. qualiter & quando, el 2. quem videre poteris & Iulium Clarum, libr. 5. Recept. §. fi. quæſt. 5. & 6. & Boſium vbi ſupra.

Ex

Ex §. vnico.

SVMMARIA.

1 *Stylus fulminandi processum per modum inquisitionis.*

2 *Eadem forma obseruatur in fulminando inquisitionis processum, quæ in accusationis: & vnde hic stylus oriatur & differentiæ inter modum accusationis & inquisitionis remissiue.*

§. De stylo fulminandi processum per viam inquisitionis.

1 STYLVS, qui obseruatur in fulminando processum, quando per viam inquisitionis proceditur talis est, q̃ iudex mãdat tabellioni, vt caput processus scribat in eo, asserendo in eius notitiam peruenisse diuersa crimina commissa fuisse, cõmittique in illa ciuitate vel loco, & quod ad ea inuestiganda & inquirenda vult inquisitionem facere, & de eis informationem sumere, debetque statim incipere â receptione testium, interrogando eos sub iuramento de notorijs criminibus, & præcipiendo quòd illa detegant. Etsi ex dicta inquisitione constiterit fuisse aliquod crimen commissum, & inditia contra certam personam resultauerint, iudex inquisitionem faciet aduersus illam personam: & si ex summaria informatione persona illa culpabilis apparuerit, personaliter erit capienda, & in carcerem detrudenda, assignando ei carcerem, & vincula injiciendo, secundum qualitatem delicti, & personæ, & deinde iudex faciet confiscationem bonorum deliquentis per inuentarium deponendo illa penes aliquem. Postmodum iudex suscipere debet confessionem delinquentis, & ex officio imponit delinquenti capitulum de delicto resultãte ex processu, vt se compurget per suas exceptiones: danturque ei nomina testium, vt aduersus eos obijcere possit repulsas, si quas habuerit. Quod omnes sub breui termino fieri debet, intra quem iudex etiam quærit aliquas probationes contra reum, & publicatio testium fit, & publicatis attestationibus allegatur & concluditur in causa, vel ad diffinitiuam sententiam, vel ad torturam, vt dicemus in modo procedendi per accusationem: nam fere eadem forma & stylus obseruatur in fulminando, istum processum, qui obseruatur in fulminando processum accusationis, qui stylus oritur ex dict. cap. qualiter & quando, el 2. versicul. Debet, & notat ibi Socinus à num. 721. & Speculator in titul. de inquisitione, §. nunc tractemus, numer. 6. & 7. & Socinus vbi supra à num. 701. ponit stylum & praxim, quæ obseruatur in diuersis inquisitionibus, & plures differentias inter modum inquisitionis, & modum accusationis, tradit idem Socinus vbi supra, in artic. 1. principali, nume. 67. & 68. & Bosius in praxi criminali, tit. de inquisitione num. 21.

2

Ex Capit. Secundo.

SVMMARIA.

1 *Modus procedendi per viam denũtiationis ordinarius est.*

2 *Variæ denuntiationes in iure reperiuntur, & ea de qua hic diffinitur.*

3 *Denũtiatio ex duplici causa fit, & ibi exempla.*

4 *Iudex, vel quælibet ciuitas merum imperium habens officiales publicos ad denũtianda crimina creare poterit.*

5 *Si non sit fiscalis publicus iudex in aliqua causa certa & delicto, eũ creare poterit.*

6 *Fiscalis creatur, qui accusare non prohibetur.*

7 *Fiſcales quaſcunque perſonas, & quæcunqe delicta denuntiant de iure canonico, & quid de iure regio, quod hodie de iure canonico obſeruandum eſt.*

8 *Fiſcalis non probans crimina, quæ denuntiant in expenſis cõdemnãdus eſt.*

Caput Secundum.

De modo procedendi per viam denuntiationis.

1 MODVS procedendi in cauſis criminalibus per viam denuntiationis ordinarius eſt, vt probat tex. in capit. licet Heli, de Symonia, & in extrauaganti ad reprimendum, & in l. ea quidem, vbi latè Salicet. C. de accuſationibus, text. in l. 27. titul. 1. part. 7. Et licet in iure variæ ſpecies denuntiationis reperiantur, vt conſtat ex Henrico, Panormitan. & Nauarr. notabili 5. in capit. nouit de iudicijs, & ex Prepoſito in Summa 2. quæſt. 8. tamen quo ad noſtrum attinet inſtitutum denuntiatio nihil aliud eſt, quam delatio alicuius criminis apud iudicem competentem ad pœnam vel correctionem inferendam delinquenti, ſecundum Præpoſitum vbi ſupra & Bernard. Diaz in practica criminali, capit. 6. & Boſium in praxi criminali, titul. de denuntiatione: & Simancas de inſtit. catholi. titul. 19. numer. 1. Vel poteſt dici, quòd denuntiatio eſt delatio criminis ad iudicem, ſine legitima inſcriptione ad pœnitentiam, vel reſtitutionem eius, quod illa exigit, vel ad remotionem officij, quo crimina ceſſent, vel ad hæc omnia, vel aliquot ex his. Quam definitionem omniũ aptiſſimam reputat Nauar. in dict. cap. nouit, notabili 5. num. 2 ſingula eius verba explicans. Quæ denuntiatio dupliciter
3 fit, aut ratione publici delicti (quo caſu quilibet de populo denuntiare poterit, ſicut & accuſare, ſi prohibitus non inuenia
tur) aut ratione alicuius muneris, & officij peculiaris, vt puta quando cuſtos agrorum denũtiat de criminibus in agro commiſsis, vel quando Ædilis denuntiat de his, qui tranſgrediuntur ordinationes ciuitatis, vel quando fiſcalis publicus denuntiat de aliquo crimine: quos officiales pu-
4 blicos ad maleficia denuntianda creare poterit iudex, vel quælibet ciuitas merum imperium habens, iuxta text. in l. 1. §. fin. ff. de officio præfecti vrbi. & text. in l. ea quidem, C. de accuſationibus, tradunt Bartol. & alij in l. Diuus Adrianus, ff. de cuſto-
5 dia reorum. Similiter iudex fiſcalem creare poterit in certa cauſa & delicto, quando non eſſet generalis fiſcalis conſtitutus, vt probat text. & ibi notant Bart. & Platea in l. 2. C. de delatoribus, libro 10. Et hinc oritur praxis, que el juez dize: que por eſta cauſa no quede indefenſa para que mejor ſe ſiga, criaua y criò por fiſcal à fulano, &c. Et quilibet creari poterit fiſcalis, qui prohibitus non reperiatur accu-
6 ſare, ſecundum Bartol. in dicta l. Diuus Adrianus, numer. 7. & Salicetum in dict. l. ea quidem numer. 11. Quo fit infamem creari non poſſe fiſcalem, ſecundum Bernard. Diaz in practica criminali, capit. 6. numer. 2. in hoc tamen diſtinguit Socinus in dict. capitul. qualiter & quando, el 2. num. 244. referens & ſequens Angelum. Qui fiſcales denuntiare poterũt quaſcun-
7 que perſonas & quæcunque delicta, vt firmat Salicet. vbi ſupra, num. 14. & Præpoſitus in Summa 2. quæſtio. 8. numer. 170. & 174. & ita in foro eccleſiaſtico praxis obſeruat, ſecundum Bernard. Diaz in dict. cap. 5. num. 3. de iure tamen ragio in foro ſæculari fiſcalis non admittitur ad denuntiandum, niſi de notorijs criminibus, vel niſi delatorem aſsignauerit, vt probat text. in l. 6. titul. 13. libr. 2. recopilat. quòd etiam in foro eccleſiaſtico obſeruandum erit: ideoque in Concilio Compoſtelano, actione 3. decreto 23. & in Toletano, actione 2. decreto 12. ſtatutum eſt, fiſcalem admittendum non eſſe ad denuntiandum, niſi præcedente infamia & informatione: qui fiſcalis probare debet crimina, quæ denuntiat ſecundum Bart. in dicta l. Diuus, & Salicetum dict. l. ea quidem, numero 23. alioquin in expenſis condemnandus erit, ſi reus venerit abſoluendus, ſecundum Salicet. vbi ſupra nu. 28.

Ex §.

QVINTA PARS.

PRIMI TOMI, DE Modo, & forma procedendi in cauſis criminalibus apud tribunalia ſæcularia.

SVMMA HVIVS QVINTAE PARTIS.

1 *POtiſſima pars puniendorum maleficiorum eſt eorum inueſtigatio.*

2 *In criminalibus per modum inquiſitionis, denuntiationis, aut accuſationis proceditur.*

IN præſenti tractatu erit agendum qualiter, & quo ordine procedi debeat in cauſis criminalibus in foro ſæculari agitādis, qui labor valde vtilis, & neceſſarius Reipublicæ erit, cū potiſſima pars puniendorū maleficiorū, & bene regendi Remp. aliorumque mores corrigendi in eo verſetur, quòd opera detur, vt delicta inueſtigētur, moreſque deprauati, atque peccata ciuium perſcrutentur, & coerceantur. Vnde Iureconſultus in l. congruit, ff. de officio Præſidis, inquit, ad Præſides, & iudices ſpectare, delicta inquirere, & punire, & in Concilio Tridentino Seſ. 14. de reformatione, cap. 4. dicitur. Quod omnes Eccleſiarum prælati diligenter intendere debent ad corrigendum ſubditorum exceſſus. Pro cuius rei explicatione conſtituendum erit, quòd in cauſis criminalibus triplici modo proceditur, vel per modum inquiſitionis, aut per modum denuntiationis, aut per modū accuſationis, iuxta text. & ibi gloſſam penultimam, & Parnormit. in capit. qualiter & quando, el 2. extra, de accuſationibus, & textum in extrauaganti ad reprimendum, & ibi Bart. & text. in capit. licet Hely, de Symonia, & text. & ibi Gregor. Lup. in proœmio. 7. part. in gloſ. verbo, En tres maneras, licet Iulius Clarus, lib. 5. receptarum ſententiarum, §. fin. quæſtione 3. numer. 1. contendat duobus tantum modis in cauſis criminalibus ſolummodo procedi: & antiquitus aliter in criminum punitione proceſſiſſe deſcribat Iacobus Rebardus libr. 2. variarum, capit. 18. & de vnoquoque modo procedendi, qui hodie obſeruatur videndum erit in ſequentibus.

1

2

Ex Cap. Primo.

SVMMARIA.

1 *EXmero iudicis officio non ad inſtātiam pærtis per modum inquiſitionis proceditur.*

2 *Inquiſitio generalis, aut ſpecialis eſt, & generalis definitur.*

3 *Quid ſpecialis inquiſitio ſit.*

4 *Inquiſitio generalis quādo permiſſa, tam de iure canonico, quàm ciuili, & Regio.*

5 *Inquiſitio facta de certo genere delictorum*

lictorum contra incertas personas respectu delicti specialis, & respectu personæ generalis dicitur: quam iudex in territorio facere tenetur.

6 Præcedente infamia de quocunque genere delicti, de iure Regio iudex inquirere valet.

7 Nulla etiam præcedente infamia poterit iudex de delinquentibus inquirere facta inquisitione de certo, & notorio genere delicti, contra Sotum.

8 Si aliqua inditia contra personam certam inde resultent, procedet specialis inquisitio, & punitio cõtra eam.

9 Iudex inquirẽdo generaliter, de notorijs, & manifestis criminib⁹, & non occultis inquirere debet, & iurati testes detegere debent.

10 Testes de occultis interrogatis subterfugio verborum uti, & iudicem eludere possunt absque periurio, & intelligitur, cap. quacunq;, art. 22. quæst. 5.

11 Si testes occultos delinquentes detegant ex eorum depositione non puniuntur.

12 Quãdo crimina occulta dicãtur.

13 Si occulta crimina probata sint in generali inquisitione, bene poterit iudex specialem formare inquisitionem contra sic infamatum, & eum condemnare.

14 In generali inquisitione generaliter omnes testes etiam minus idonei admittuntur, & quare.

15 Specialis inquisitio regulariter prohibita, & quando permissa.

16 Plures differentiæ inter generalem, & specialem inquisitionem, & qui late pertractant remissiue ponuntur.

Caput Primum.

De modo procedendi per viam inquisitionis.

PER modum inquisitionis iudex procedere dicitur, quando ex mero eius officio, & non ad instantiã partis procedit, secũdum Bart. in l. 2. §. si publico, ff. ad l. Iuliam, de adulterijs, Panormitan. nume. 21. & Marian. Socin. in cap. qualiter & quando, el 2. de accusat. Ægidium Bosium in practica criminali, tit. de inquisitione, nu. 2. Folerium in praxi criminali, in 1. par. 3. partis, Aretinum in d. cap. qualiter & quando, el 2. Marant. de ordine iudiciorum, 6. par. tit. de inquisitione, & Gregor. Lup. in l. 1. titul. 17. parte 3. in glossa fin. & Didacum Perez in l. 24. titul. 11. libr. 4. Ordinamenti. Cuius inquisitionis plures sunt species, quas prosequitur Socinus vniuscuiusq; definitionem constituens in dicto capi. qualiter & quando, & Gregor. Lup. in summa, tit. 17. part. 3. verb. Pesquisa. Quoad nostrum tamen attinet institutum, inquisitio diuiditur in generalem, & in specialem, rursus generalis inquisitio plures habet species, vt tradit Socinus vbi suprà, num. 56. Quæ generalis inquisitio est, quando ex iudicis officio fit, ad inuestiganda, & inuenienda delicta, & delinquentes, nulla nominata persona, nec delicto, inquirẽdo super statu totius prouinciæ, ciuitatis, aut loci inquirentis, vt deinde ad speciale inquisitionem deueniantur. De qua generali inquisitione loquitur text. in capit. sicut olim, de accusationibus, & in l. congruum, ff. de officio Præsidis, & in c. 1. de officio ordinarij, & in c. Romana, de censibus, in 6. & Ioannes Maria. Monticelli in praxi crimin. regula 1. nu. 24.

1

2

Specialis verò inquisitio est, quæ fit ad condemnandum, & puniendum aliquem, quando

do el 2. dicant iudicem non posse iam cõfessionem à denuntiato sumere, nisi præcedentibus sufficientibus indicijs ad torturam. Post modum copia denunciationis
8 datur denuntiato, qui debet litem contestari, secundum Speculatorem in d. §. viso igitur, nu. 6. & Socinum in dict. cap. qualiter, el 2. nume. 966. & deinde partes recipiuntur ad probationem, & fit publicatio testium, & publicatis attestationibus, iudex si voluerit, poterit de nouo alios testes examinare, secundum Doctores in dict. cum clamor, de testibus, & Bart. in l. 2. §. si publico, nume. 15. ff. de adulterijs, & postea
9 concluditur ad diffinitiuam, vel ad torturam, & denique proceditur, sicuti quando per viam accusationis, vt infra dicemus, & sententia diffinitiua profertur.

Ex Cap. Tertio.

SVMMARIA.

1 *QVando procedatur per viã accusationis, & quid sit accusare.*

2 *Quid sit accusatio.*

3 *Accusatio est res licita, & aliquando de præcepto necessaria.*

4 *Tuta conscientia quis accusat omissis his de quibus hic.*

5 *Quo sensu accipiendi sint Matth. c. 6. & Paul. ad Rom. c. 12.*

6 *Accusatio in priuatis delictis non est necessaria de præcepto: in publicis autem sic, vt hic.*

7 *Accusatio nec per viã actionis, nec per officiũ iudicis, sed per quoddã ius de per se competens pro exigẽda vindicta expeditur.*

8 *Accusatio qui cõpetat in priuatis, & cui in delictis publicis.*

9 *Intelligitur tex. in cap. 1. de accus.*

10 *Quare aliqui prohibẽtur accusare.*

11 *Accusare prohibiti, suam vel suorum iniuriam, prosequentes admittuntur.*

12 *Consanguineus vsq; ad 4. gradũ suorum iniuriam persequi dicitur de iure Regio.*

13 *Consanguineus vsque ad 6. gradum admittitur pro consanguineo de iure communi in ista recepti-orem sententiam.*

14 *Maritus inter suos cõnumeratur: & in accusando, seu remittendo præfertur filijs, & alijs coniunctis eius vxor.*

15 *Ille in accusatione præfertur, qui maiori dolore iudiciũ exacturus est, quod in muliere præsumitur.*

16 *Inter dispares gradu proximior ad accusandum admittitur.*

17 *Cõsanguineis pluribus cõcurrentibus in eodem gradu, omnes simul ad accusandum admittuntur.*

18 *Consanguineorũ aliquo accusante qui post litem contestatam superuenerit non admittitur.*

19 *Accusatoribus pluribus extraneis ad accusandum concurrentibus, iudex maxis idoneum eligit.*

20 *Quod de accusandis criminibus dicitur etiam de illis remittendis dicendum est.*

21 *Clericus aliàs prohibitus laicũ accusare suã, vel suæ Ecclesiæ iniuriam prosequendo eum accusare poterit, si pœna sanguinis, nõ venit infligenda.*

22 *Clericus vbi pœna sanguinis infligenda venit laicũ accusare potest cum protestatione, quod ad eam non deueniatur.*

23 *Protestatione prædicta nõ obstante, iu-*

te, iudex ad sanguinis pœnã proce dit, nec ob id clericus irregularis efficitur.

24 Clericus propter prædicta protestationem irregularitatẽ effugit, si etiã certo sciat, iudicẽ mortem illaturum, & eam desideret.

25 Inquisitores tradentes curiæ secula ri hæreticos, irregularitatem non incurrunt, in fidei fauorem.

26 Accusatio duplex oritur ex quocũ que crimine.

27 Accusatio etiam duplex ex quolibet crimine, & iniuria priuata oritur.

28 Accusatio criminalis quid: & quid ciuilis.

29 Offensus quocunq; agat modo ad damna, & interesse agere poterit.

30 Offens⁹ si labore, & industria sua victũ quærebat, poterit agere ad operas quibus caruit, & cariturus sit toto tempore vitæ suæ.

31 Offensus quomodo criminaliter, & ciuiliter eodem libello agere valeat.

32 Intellectus ad l. 1 C. quãdo actio ciuilis præiudicet criminali.

33 Crimina publica, aut priuata.

34 Crimina publica quæ dicantur.

35 Publicorum criminum accusatio cuilibet de populo competit.

36 Crimẽ in Dei, aut Principis offen sam commissum publicum est.

37 Accusatio falsi cuiuscunq; instrumenti etiam non testamenti, publici iudicij est.

38 Crimina priuata quæ dicantur.

39 Crimina priuata ea sunt, quæ inter publica non connumerantur.

40 Accusatio priuati delicti illi, cuius interest, competit.

41 Consequentia hæc non procedit semper, quilibet potest de tali crimine accusare, ergo crimen publicum est. 8

42 Accusare potest quilibet de populo pro illa pœna, quæ fisco aplicanda venit ex crimine priuato.

Accusatio suspecti tutoris cuilibet de populo competit.

43 Accusatio de suspecto tutore publici iudicij non est.

44 Crimen publicum tripliciter dicitur, & quando latissimè.

45 Crimen quando late publicum dicatur.

46 Crimen quando stricte publicum sit.

47 Dãnatus de crimine publico stricte sumpto efficitur infamis.

48 Crimina quæ puniuntur ex aliqua Rubri. incipienti, ad l. & c. dicuntur descendere, ex lege publicorũ iudiciorum.

49 Crimen publicum esse vel priuatum magni effectus est, & cuius effectus sit.

50 Crimina omnia de iure canonico publica sunt.

51 Per Inquisitionẽ iudicis saltim ad imponendã pœnam extraordinariam iam hodie pro quolibet crimine priuato procedit potest.

52 Delictorum materia iam statutis, & cõsuetudinibus immutata est: vt vix publica à priuatis discernantur.

53 Delicta, leuia, grauia, graviora, & grauissima esse.

54 Deli-

54 Delicta leuia quæ dicantur.
55 Delicta ex paruitate causæ, & qualitate pœnæ leuia iudicantur.
56 Delicta grauia quæ dicantur.
57 Delicta grauiora quæ.
58 Delicta grauissima quæ.
59 Delicta vndecunque clarucrint puniendo.
60 Pœna delictorum quare requiritur.
61 Praxis præconizantium, para que à el sea castigo, y à otros exẽplo, &c. vnde orta.
62 Delictorũ publicatio, pœnaque eorum executio publicè, & non noctu faciendæ.
63 Causa iusta facit licitum recedere à iure communi.
64 Iudex qui absque iusta causa secreto executionem iustitiæ facit in syndicatu tenetur.
65 Delicta qualiter cognoscantur esse leuia grauiora, &c. quod arbitrio iudicis relinquitur.
66 Delicta qualia sint, ex qualitate pœnæ iudicanda.
67 Philippum II. interrogasse à suo Senatu quæ delicta atrocia essent refert Iulius Clarus, & quid responsum.
68 Delicta quæ grauia, & quæ grauissima, aut atrocia secundum Iulium Clarum.
69 Delicta quædam ordinaria, quædam extraordinaria, & quæ illa sint.
70 Delicta quædã nominata, & quædã innominata, & quæ illa sint.
71 Delicta quare innominata appellentur.
72 Delicta quædam capitalia, quædam non capitalia.
73 Homo triplex caput habet.
74 Crimen capitale quando dicatur.
75 Crimen propter quod quis ciuitatem amittit, capitale dicitur.
76 Crimen capitale dicitur tribus modis.
77 Delicta quædã Ecclesiastica, quædam sæcularia, quædam mista.
78 Delicta merè Ecclesiastica, quæ sint.
79 De crimine hæresis Ecclesiasticus iudex solus cognoscit.
80 De symonia solus Ecclesiasticus iudex cognoscit.
81 Delicta merè sæcularia, quæ dicantur.
82 Crimina mista, quæ dicantur.
83 Accusatio cuiuslibet delicti viginti annis præscribitur.
84 Accusatio adulterij quinquennio præscribitur.

Caput Tertium.

De modo procedendi per viam accusationis.

1 PER viam accusationis procedi-
tur in causis criminalibus, quando iudex ad instantiam alicuius accusatoris procedit, est enim accusare aliquẽ reum criminis in libello deferre, vt in l. libellorũ, 3. ff. de accusat. & in de accusatio est delatio criminis ad vindictam publicam in iudicio, legitima inter-
2 ueniente suscriptione, & hanc diffinitionem dicit receptiorem Felin. in Rubrica, extra, de accusationibus. Ex qua definitione infertur, quod accusatio est res li-
3 cita, & aliquando necessaria de præcepto: nam si delatio criminis ad publicam vindictam, quæ in cognitione criminum versatur, licita est, ergo & accusatio, quia si singulis prodesse bonum est, à fortiori

bonum

4 bonum erit prodesse vniuersis. Vnde tuta conscientia poterit quis aliquem accusare prosequendo suam, vel suorum iniuriam, dum tamen id faciat motus zelo iustitiæ, omisso odio, rancore, & ira, & animo vlciscendi remoto, iuxta text. & ibi gloss. in capit. si is, qui prælatus 23. quæstione 4. & glo. capit. si quis contristatus, 90. distinctio. text. & ibi gloss. in capit. 2. de homic. in 6. vbi dicitur, quòd offensus tenetur remittere rancorem, non verò satisfactionem, & damnum iniuriæ, & notat Panormit. in capit. 1. de iniurijs, Innocent. Ant. Aretin. & alij, in capit. accusasti, de accusat. & in hunc sensum est accipien-
5 dum illud Matth. in capit. 6. & Pauli ad Romanos capit. 12. non vos defendentes, id est, non vos vindicantes fratres charissi-
6 mi: sed dare locum ire. In priuatis verò delictis accusatio non est necessaria de præcepto, & in eis intelligi potest, text. in l. vnica, C. vt nemo inuitus agere, vel accusare compellatur. Cæterum in publicis crimi-nibus tendentibus in perniciem Reipub. cuius proximum obiectum est bonum commune, quando probari possunt, nec per aliam viam, quam per accusationem bono communi consuli potest, tunc accusatio necessaria erit de præcepto, secundum D. Thom. 2. 2. quæstione 68. articulo 1. quem explicat Caietan. ibi & Soto libr. 5. de iustitia & iure, quæstione 5.
7 articul. 1. Secundò infertur ex dicta definitione accusationem non expediri, nec per viam actionis, nec per officium iudicis, cùm ad vindictam publicam intendatur: sed iudicia publica, nec per actionem ordinantur, nec quicquam simile habent cum cæteris iudicijs, vt probatur in princip. Instit. de pub. iud. ergo nec per viam actionis, nec per officiū iudicis accusatio expediatur. Vnde dicendum erit, quòd accusatio est quoddam ius de per se, competens parti pro exigenda vindicta, secundū Bald. in l. imperium, lectura 1. numer. 2. & ibi Ias. nu. 17. ff. de iurisdict. omnium iudic. & hanc sententiam defendit Anton. Gom. in 3. tom. variarum, cap. 1. num. 30. contra Bart. Alexand. & Aret. asserentes, accusationem esse officium iudicis nobile residens in parte.

8 Accusatio verò in priuatis delictis competit ei, cuius interest: in delictis autem publicis competit cuilibet de populo, & forensi dummodo aliqua lege prohibitus non sit, vt probat text. in l. qui accusare, & ibi Doctor. ff. de accusat. & in cap. prohibentur, 2. quæstione 1. & in l. 2. titulo 1. part. 7. & in l. 1. titul. 20. libr. 4. fori, & probatur in princip. Instit. de public. iudic. & in l. 14. titul. 8. part. 7. tradunt Speculator in titul. de accusatore, §. item refellitur. Gandinus in tractat. maleficiorum, 2 quæstio. princip. & Anton. Gom. dicto cap. 1. num. 28. & 31. Et hinc inquit text. in capi. 1. de accusat. quòd accusator debet esse le-
9 gitimus, id est, qui aliqua lege non sit prohibitus accusare, legitimus enim dicitur, qui secundum leges est, vt in l. actus legitimi, 78. ff. de regul. iuris, & ratio est, quia sicut non est salutare Reipub. omnia cri-
10 mina accusando prosequi, vt in capi. si omnia, 6. quæst. 1. ita non erit salutare ab omnibus accusationem proponi, alioquin cōtingere aliquando priuato odio, & calumnia innocentes iniqua accusatione fatigari: & aliquando nocentes pœnam euadere prævaricatione, vel tergiuersatione accusatoris, iuxta text. in cap. si quem pœnituerit, 2. quæstio. 4. Contingere etiam criminis reum accusare criminosum, contra illud Lucæ capit. 6. qui trabem gestat in oculo, festucam de oculo fratris eruere nō potest, vt in capit. qui crimen, 6. quæstion. 1. ob idque in suprædictis iuribus variæ
11 personæ arcentur ab accusando. Personæ tamen prohibitæ legibus accusare, bene admittuntur ad accusandum prosequendo suam, vel suorum iniuriam, iuxta text. in l. hi tamen omnes, ff. de accusat. & in l. non prohibentur, & in l. non ignorat. & l. si crimen, & l. de crimine, C. qui accusare
12 non possunt, & in l. 2. titulo 1. part. 7. Et suorum iniuriam prosequi dicitur de iure Regio consanguineus vsque ad quartum gradum, vt probatur in l. 2. & in l. 26. titulo 1. part. 7. De iure verò communi sunt variæ opiniones in isto articulo: nam, gloss. 1. in l. si fœmina, C. ad Senatusconsult. Turpil. recepta ibi à Bartol. Angel. Fulgos. & Saliceto tenet quòd consanguineus vsque ad septimum gradum admittitur ad accusandum pro consanguineo: tamen vera, & magis recepta opinio de
13 iure communi est, quòd cōsanguineus admittatur pro consanguineo vsque ad sextum gradum, vt probatur in l. 4. ff. de testament. iuncta l. Iurisconsultus, §. quinto gradu, & §. sexto gradu, ff. de gradibus, vbi dicitur quòd nemo cogitur testificari contra consanguineum vsque ad sextum gradum, sed suorum iniuriam dici-

tur pro-

tur prosequi qui inuitus non cogitur dicere testimonium in causa criminali, iuxta tex. in l 2. ff. de accusat. ergo de iure communi suorum iniuriam dicitur prosequi consanguineus, vsque ad sextum gradum. Et hanc opinionem cum pluribus defendit Boerius in decisionibus, 1. part. de cisione 220. Aymon Craueta cons. 230. 2. part. consil. & Folerius in pract. criminali 2. part. 2. partis, pag. 150. & Ant. Gomez 3. tomo Variarum cap. 10. numer. 34. Plaça verò in epitome delict. cap. 39. num. 13. resoluit, de iure communi frequentiorem opinionem esse, vsque ad decimum gradum consanguineis competere ius accusandi, & remittendi necem defuncti. Quibus adde maritum connumerari inter suos, de cuius morte vxor poterit accusare, quinimo in accusando & remittendo delictum præferenda erit filijs & reliquis consanguineis mariti: nam cum sit vna caro reputatur magis coniuncta persona, vt probatur in capit. gaudemus, §. quia verò, de diuortijs, & in l. 14. tit. 8. part. 7. & tradit Anto. Gom. in dict. 3. tomo. cap. 1. num. 32. & in cap. 3. num. 66. & Dominus Antonius à Padilla, l. transigere, num. 57. C. de transactio. & Plaça in eptimo delict. capit. 40. num. 2. & Iulius Clarus lib. 5. senten. §. fi. q. 14. n. 8. Præsertim quia in accusatione præfertur ille, quem scimus maiorem dolore iudicium exacturum, argumento tex. in l. 2. ff. ad l. Iuliam, de adul. quod in muliere præsumitur à communiter accidentibus, licet Albericus in l. penul. §. fi. n. 7. ff. naut. caut. firmet contrarium esse præsumendum.

Sed si plures consanguinei dispares in gradu concurrerint ad accusandum aliquem prosequendo iniuriam sui consanguinei, tunc proximior consanguineus admittendus & præferendus erit, argumento text. in l. si plures, ff. de accusationibus, & probat expresse tex. in l. 2. §. simul, ff. ad l. Iuliam, de adulterijs, & ibi notat Bart. & alij: si verò consanguinei sunt in eodem gradu, & simul concurrerint omnes, simul erunt admittendi, iuxta tex. in l. 3. §. si ad plures, ff. de sepulcho violato, vbi firmant glos. Bartol. & Ang. & communiter omnes. Si tamen vnus ex eis prius accusauit, & post litem contestatam alius superuenerit, etiam in eodem gradu, admitti non debet, secundum Salicetum in l. qui de crimine C. de accusat. oppositione 5. & 7. At verò si plures extranei concurrant ad accusandum delictum publicum, non erunt omnes admittendi, sed iudex eliget magis idoneum, iuxta text. in dict. l. si plures, & in l. si verò, §. hæc autem, ff. de his qui deiecerunt, vel effud. Et idem ius obseruandum erit circa remissionem delicti faciendam: nam proximior erit præferendus, & si omnes in eodem gradu fuerint ab omnibus remissio erit facienda, secundum Anton. Gom. 3. tom. capit. 1. n. 35. in fi. Ex supradictis etiam infertur quòd licèt clericus prohibitus sit accusare laicum coram iudici seculari de delicto publico, vt probatur in capit. sacerdotem, 2. quæst. 7. tamen si prosequatur propriam iniuriam, vel ecclesiæ suæ, bene poterit laicum coram iudice seculari accusare si ex tali delicto pœna sanguinis imponenda non venerit, vt probatur in c. cum sit generale de foro comp. si verò pœna sanguinis ex tali delicto infligenda venerit: bene poterit clericus laicum accusare coram seculari cum protestatione, quod iudex ob suam accusationem ad pœnam mortis mutilationis membri, vel sanguinis non procedat: & prædicta protestatione non obstante, iudex infligere poterit pœnam mortis, mutilationis membri vel sanguinis. Nec ob id clericus irregularis efficietur, vt probatur in cap. 2. de homicid. in 6. notat Panorm. in capitul. cum P. Mãconela, nu. 8. de accusat. quam irregularitatem clericus ex prædicta protestatione effugit, etiam si animo desideret, vel certo sciat, iudicem illaturum esse mortem accusato etiam iniustè secundum glos. verbo, Iustitia, in dict. cap. 2. & communiter omnes ex Couarru. in Clement. furiosus, 2. p. §. 5. numer. 1. cum duobus sequentibus, quia text. in dict. capit. 2. tãtum agit de protestatione expressa, de animo verò nihil dicit, & hinc dicitur, quòd ob prædictam protestationem in quisitores hæreticæ prauitatis tradentes curiæ seculari hæreticos, effugiunt irregularitatem, quia rogant iudices seculares, vt non afficiant damnatos morte, vel mutilatione, iuxta text. capit. nouimus, de verborum significatione, & in l. 60. titul. 6. part. 1. & affirmat Couarruuias vbi supra numer. 6. Verùm enim verò exigimo, inquisitores non euadere irregularitatem ob dictam protestationem: nam si hoc esset verum sequere-

tur, quòd non effugerent irregularitatem, quando pro hæreticis damnatis non rogarent, vt putà quando tradunt hæreticos relapsos, pro quibus non rogant, vt probatur in cap. ad abolendam, capit. excommunicamus, §. damnati, extra, de hæreticis, & in capitul. super eod. de hæret. in sexto, & tradit Simancas in libr. de Institut. catholic. capitul. de iudicibus secularibus: sed tunc non incurrunt irregularitatem, ergo non illam euadunt ob dictam
25 potestationem. Quam obrem verius erit dicere, inquisitores tradentes curiæ seculari hæreticos irregularitatem non incurrere, quia hoc specialiter fuit inductum in fidei fauorem, secundum Archidian. in summa 23. quæst. 8. in fine, & summam Astesanam 2. part. lib. 6. tit. 14. articul. 3. in fin.

26 Aduerte, quòd ex quocunque crimine duplex accusatio oritur, vna criminalis ad vindictam Reipub. & altera ciuilis in factum ad interesse, vel damnum parti applicandum, vt probat text. in l. qui nomine, ff. ad l. Cornel. de falsi. & ibi Bartol. & omnes, & notat glos. in l. defuncto, ff. de public. iudic. & ibi Bartol. & resoluit
27 Anton. Gom. 3. tomo cap. 3. num. 37. Et pari modo ex quolibet crimine & iniuria priuata oritur duplex accusatio, criminalis, & ciuilis, vt probatur in l. prætore dixit, §. posse, ff. de iniurijs, & in §. in summa, Inst. de injurijs, & in l. 21. titulo
28 9. part. 7. Criminalis accusatio dicitur, quã do passus iniuriam accusat delinquentem ad pœnam criminalem: ciuilis verò est, quando agit ad pœnam pecuniariam sibi applicandam, in qua æstimat offensam &
29 iniuriam illatam sibi. Et hinc constat, offensum agere posse criminaliter vel ciuiliter, & quocunque modo intentet agere poterit ad damna expensas, & interesse pro iniuria eidem illata, & ad omnes sumptus, quos in cura fecit, & ad omne lucrũ quod lucrari poterat, si talis iniuria non fuisset sibi illata, vt probatur in dicta l. qui nomine, & in l. item apud Labeonem, §. si quis seruo, ff. de iniurijs, & in l. qui seruum, ff. de actio. & obligatio. & ibi glos. firmat etiam glos. & Docto. communiter in cap. 1. de iniurijs. Vnde si offensus erat
30 officialis & persona quæ suo labore, & industria acquirebat victum, & reliqua necessaria poterit agere ad operas, quibus caruit dum esset infirmus, & ad eas quibus cariturus esset toto tempore vitæ suæ, si remansit claudus vel debilitatus, ita quod laborare non posset, vt probat text. in l. fin. ff. de his, qui deiec. vel effud. & in l. ex hac lege, ff. si quadrupes pauperiem fecisse dicatur, & in §. ob hominem. Instit. de obligatio. quæ ex quasi delict. nasc.

31 Quo fit, offensum posse simul in eodem libello agere criminaliter & ciuiliter, si ciuilem intentet incidenter, implorando officium iudicis pro interesse & damnis, argumento text. in l. interdum, 2. §. qui furem, ff. de furtis, quem text. notat, ibi Bartol. & omnes, & ad hanc conclusionem not. Angel. in dicta l. apud Labeonem, §. si quis seruo, ff. de iniurijs, & Bald. in l. Dominum, C. de iniurijs, & Maranta de ordine iudiciorum, 4. par. distinctione 1. numero 20. & ita in praxi quotidie obseruatur. Nec obstat text. in l. 1. C. quando actio ciuilis præiudicet criminali, vbi dicitur quod vtraque actio ciuilis & criminalis, non potest simul intentari, quia vna est præiudicialis ad aliam, per quem text. ita firmant Bartol. in l. 2. §. hoc edicto, ff. de vi bonorum rapto. & Ægidius Bosius in practicis criminali, titulo de ac-
32 cusatione, numero 11. Nam respondeo quòd dicta l. 1. loquitur & intelligitur quando vtraque accusatio principaliter, simul in eodem libello intentaretur, quòd fieri non potest, iuxta text. in l. interdum, ff. de publicis iudic. qui semper ad hoc allegatur, secundum Iulium Clarum, lib. 5. receptarum, §. final. quæstione 2. numero 1. tamen incidenter implorando officium iudicis, ciuilis potest intentari in libello accusationis criminalis, vt suprà diximus, & resoluit cum communi Iulius Clarus in dicto libr. 5. §. final. quæstione 2. numero 2. quem ad istum articulum omnino vide. Ex quibus constet, libellum accusationis tripliciter concipi posse, vel criminaliter tantum, vel ciuiliter, vel criminaliter & ciuiliter simul.

33 Aduerte insuper, quòd crimina quædam sunt publica, quædam verò priuata, vt constat ex titul. ff. de publicis iudicijs iuncto titulo, ff. de priuati delictis. Publica enim sunt, quæ ex lege publicorum iudiciorum descendunt, vt putà crimen læsæ maiestatis, adulterij, homicidij, parricidij, peculatus, falsi testa-
34 menti, vis publicæ, vel priuatæ, ambitus repetendarum, annonæ, quorum meminit. l. 1. & ibi gl. ff. de publicis iudicijs, & di-

& dicuntur publica, quia cuilibet de populo eorum accusatio competit, vt in
35 principio Institut. de pupblic. iud. & firmant Doctores communiter, ex Socin. in capit. veniens, nume. 40. de accusat. Anto. Gom. 3. tomo Variarum, cap. 1. post numerum primum, & Iulio Claro libr. 5. receptarum sententiarum, §. 1. nume. 1. qui numero 2. cum duobus sequentibus resoluit cum communi Doctorum, crimen
36 commissum in offensam Dei, & in offensam Principis publicum esse, eiusque accusationem permissam esse cuilibet de
37 pupulo, & similiter accusationem falsi alterius instrumenti, quàm testamenti, etiam esse publici iudicij, cuilibet de pupulo competere, ex gloss. & Bartol. numero 2. in dicta l. 1. de publicis iudicijs, & Angel. in § item lex Cornelia, ante numerum primum. Institut. de publicis iudicijs, & Rubr. consilio 12. numero 7. Et hanc resolutionem deductam ex principio Institut. de publicis iudicijs, defendit Ioannes Robertus libr. sententiarum, capit. 10. ab impugnatione Duareni libr. 1. disputat. capit. 36. Octomani de verbis iuris, verbo, Iudicia, & Brisonij, verbo, Publica. de verborum significatione, & aliorum. Cui resolutioni obstare videbantur ea, quæ infra in isto capit. adijcimus à numero 41. sed eis erit satisfaciendum per ea, quæ in eodem capit. diximus nu-
38 mero 44. Priuata verò delicta dicuntur sicuti crimen furti, iniuriam, arborum furtim cessarum, abigeatus, bonorum raptorum, & alia huiusmodi, de quibus in libro 47. digestorum à titulo de priuatis delictis, vsque ad titulum de publicis iudicis. Et denique priuata dici possunt illa omnia, quæ non connumerantur inter publica delicta, & ideò priuata dicuntur,
39 quia eorum accusatio regulariter non competit nisi illi, cuius interest, pro sua iniuria, non pro aliena, vt in l. 3. ff. de
40 priuatis delictis, & in l. 3. §. si is, ff. de sepulchro violato, & notant gloss. & Doctores in l. fin. ff de priuatis delictis, & resoluunt Doctores communiter, ex Socino, vbi suprà, numero 41. & Anton. Gomez in dicto capitulo 1. numer. 5. & Iulio Claro, vbi suprà, numer. 5. Circa quam ta-
41 men resolutionem oportet considerare, quòd non semper est necessaria consequentia, quòd quilibet potest accusare de tali crimine, ergo crimen publicum est: nam de crimine priuato, propter quod venit imponenda pœna pecuniaria applicanda fisco, quilibet de populo accusare
42 potest pro illa pœna, & tamen crimen publicum non dicitur, vt notat gloss. singularis in Rubrica, ff. de popularibus actionibus, & idem ibi tenet Bartol. ad hoc allegans text. in l. qui sepulchra, C. de sepulchro violato, & in l. 1. ibi: Vel ab accusatione recessum, ff. de iure fisci, iuncta l. secunda, §. fin ff. de priuatis delictis, & facit text. in dicta l. 1. ff. de iure fisci, ibi, dum dicit, rem litigiosam venundari, iuncta l. fin. C. de litigiosis, & ibi idem sentit gloss. & tenent Bartol. & Bald. Præterea accusatio suspecti tutoris cuilibet de populo competit, etiam si agatur ad purgationē, vel remotionem, vt in l. prima, §. consequens, & §. fin. ff. de suspectis tutoribus, & in §. consequens, Institut. eodem titulo, quæ iura distinctè loquuntur, & sic indistincte intelligi debent, vt in l. vt precio, ff. de public. in rem acto. & in cap. si Romanorum, 19. di
43 stinctione, & tamen *indiciam accusationis* de suspecto tutore publicum non est, vt tenet Bartol. in dicta l. 1. ff. de publicis iudic. cuius opinionem sequitur Socinus vbi suprà, numero 43. dicens eam meliorem esse, quamuis gloss. & Angel. *in dict.*
44 l. 1. oppositam teneat. Quamobrem Bartol. in dicta l. 1. numer. 7. inquit, quòd crimen publicum tribus modis dici potest, primo modo latissimè, vt eo ipso, quòd publica vtilitas intenditur, ne delicta remaneant impunita, vt in l. ita vulneratus, ff. ad legem Aquiliam, nempè, vt corporaliter quis puniatur, vel pœna fisco applicetur, licèt aliàs accusatio de tali crimine cuilibet non competat, vt si tale crimen priuatum sit, & hoc modo sumitur in l. quod Senatus, & in l. prætor, §. si dicantur, ff. de iniurijs, & in l. Iocato, §. quod illicitè, ff. de publicanis, vbi crimen iniuriarum, quòd priuatum est, dicitur publicum, intelligi debet in latissima significatione: nec obstat huic resolutioni text. in l. secunda, § deinde Cornelius, ff. de orig. iur. vbi inter alia crimina publica connumeratur crimen iniuriarum: nam respondeo, quòd illud, quod ibi dicitur de iniurijs, deest in pandectis. Florentinis secundum notulam positam super illo text. Et isto modo potest etiam intelligi gloss. fin. in cap. 1. de collusione detegenda, quatenus tenet de iure canonico omnia crimina publica dici. Secundo modo

45 crimen publicum dicitur latè eo ipso, quòd accusatiuo cuilibet competit ciuiliter tamen, vt in l. eum qui, §. in popularibus, ff. de iure iurand. l. 1. & 2. ff. de popularibus actio. & in l. fin. ff. de termino moto, & hoc etiam modo sumitur in dicta l. 1. §. consequens, ff. de suspectis tutoribus, cum similibus, & in dicta l. quod senatus, in principio. Tertio modò crimen pu-
46 blicum strictè sumitur: & hoc modo sumitur in l. 1. & toto titulo, ff. de publicis iudic. ad effectum, vt damnatus de eo statim infamis efficiatur, vt in l. penul-
47 tima, §. ad crimen, & in l. infamem, ff. de publicis iudic. & tunc illud solùm dicitur crimen publicum, quòd expresse de iure cautum est, quòd publicum sit. Et
48 hinc Angel. in dicta l. 1. inquit, quòd omnia crimine, quæ puniuntur per ea, quæ habentur in aliqua rubrica incipienti, Ad legem, &c. vt putà ad l. Iuliam Maiestatis, ad l. Iuliam, de adulterijs, & ad l. Iuliam, de sicarijs, & de sic alijs, talia dicuntur descendere, ex l. publicorum iudicorum: quod apparere dicit ex dicta l. 1. ff. de public. iudic. rectè intellecta, & in illis, inquit, quòd non est necesse, quòd sint publica. Et est magni ef-
49 fectus, an crimen sit publicum, vel priuatum: nam damnatus de crimine publico regulariter infamis efficitur, non ita condemnatus de priuato, vt in dicta l. infamem: rursus in crimine priuato solummodo admittitur ad accusandum ille, cuius interest. In publico verò qui-
50 libet de populo, vt suprà diximus. Quæ omnia procedunt de iure ciuili, cæterum de iure canonico omnia crimina publica dicuntur, secundum glossam in cap. infames, verbo, Fures, 6. quæstione 1. & ita canonistas teneret firmat Bald. in rubrica, C. qui accusare non possunt, numero 10. in fine, & Annaniam in capit. statuimus, post numerum 19. de maledicis. Et hinc practica Milei, folio 147. numero 32. inquit, quòd hodie titulus de priuatis delictis non est in vsu. Ex quo infert Iulius Clarus, vbi suprà, numero sexto, pro quolibet crimine priuato
51 posse procedit etiam ex iudicis officio, & sic per inquisitionem, saltem ad imponendam pœnam extraordinariam: & tandem ibi resoluit, quòd materia delic-
52 torum in tantum est hodie immutata à statutis, & consuetudinibus locorũ, quod vix distingui possit publica crimina à priuatis, & quod tutius esset adhærere statuto, vel consuetudini illius loci, in quo fuit crimen commissum, & secundum illa declarare, quæ sint publica, & priuata delicta.

53 Aduerte rursus, quòd delictorum quædam sunt leuia, quædam grauia, quædam grauiora, & quædam grauissima, vt docet Bartolus in l. leuia, ff. de accusationibus, & Bald. in consilio 412. lib.
54 4. Leuia enim dicuntur in quibus non interuenit dolus, aut damnum iniuria datum, secundum Bartolum in dicta l. leuia, quia ex prauitate causæ, & qualita-
55 te pœnæ, leuia iudicantur, secundum Baldum in dicto consilio 412. numero 1. Caterium in repetitione legis obseruare, C. quorum appellationes non recipiantur, numer. 104. & Paridem de Puteo in tractatu syndicatus, fol. 73. verbo, Iudex, numero 28. & facit text. in capit. Felicis, §. cæterùm, ibi, quia dignum est propter enormitatem culparum, de pœnis, libro 6. &
56 text. in l. 20. titul. 9. part. 7. Grauia dicuntur crimina priuata, quæ dolum requirunt, & magnum afferunt nocumentum, vt in l. respiciendum, §. furta, ff. de pœnis, & in l. auxilium, §. in delictis, ff. de minoribus, tradit Bald. in dicto consilio 412. & Florianus in l. liber homo, numero 7. ff. ad l. Aquiliam. Grauiora nuncupantur,
57 quæ ex animo proueniunt, siue publica, siue priuata sint, vt in dicta l. auxilium, §. in delictis, & ibi glossi. verbo, Attrocioribus, & in l. 1. §. si quis, & ibi glossi. verbo, Attrociora, ff. de suspectis tutoribus, & in l. 20. titulo 9. part. 7. & tradit Ang. in §. attrox, nume. 1. Institut. de iniurijs. Grauis-
58 sima verò sunt crimina publica, pro quibus imponitur pœna mortis, secundum Florianum, vbi suprà, quia impunita remanere non debent, vt in l. ita vulneratus, §. si quis absurdè, ff. ad l. Aquiliam, & in l. si longius, §. 2. ff. de iudicijs, & in l. per omnes, C. de defensoribus ciuitatum. Et ita
59 vndecumque claruerint, puniri debent, vt in cap. in Ecclesia, 23 quæstione 3. & hinc Cicero, lib. 1. officiorum, inquit, nescio an satis sit eum pœnitere iniuria, vt cæteri sint ad iniuriam tardiores, & vt ipse nec post hac tale crimen committat, & Vlpianus in l. si quis sit fugitiuus, & ibi glossi. ff. de
60 ædilictio edicto ob idque pœna requiritur, vt sit in delinquentis supplicium, & in aliorum terrorem, & exemplum, vt metu pœnæ à similibus delictis arceantur.

Et

61 Et hinc fuit orta praxis, quæ in istis Regnis obseruatur à præconizantibus, nempe. Para que à el sea castigo, y à otros exẽplo, &c. Ideoque diu, & non noctu, & per publicas vias executio, & publicatio delicti fieri debet, causa iusta non existente, quæ impedire possit executionem iustitiæ. 62 63 Nam ob prædictam causam licitum est a iure communi recedere, secundum Cagnolum in repetitione proœmij, ff. numer. 98. & in repetitione l. 2. numer. 7. ff. de origine iuris, & in l. quæ propter necessitatem, numer. 297. ff. de regulis iuris, & Tiraquellum libro 1. de vtroque retractu, §. 26. numer. 18. & cessante iuxta causa executio iustitiæ publice fieri debet, 64 alioquin iudex in syndicatu tenebitur, vt in l. aut facta, §. nonnunquam, ff. de pœnis, & in l. 7. titul. 27. part. 3. & in l. 11. titu. 31. part. 7. & ibi Gregor. Lup. verbo, El pregonero, & Didac. Perez in l. 5. titul. 1. libr. 1. Ordinament. in glos. 1. versicul. Infertur etiam. Sed in isto articulo qualiter 65 cognosci debeant delicta, an sint leuia, grauia, grauiora, & grauissima, certa regula tradit non po- & ita nonnulli Doct. dicunt, hoc relinquendum esse arbitrio iudicis: & hanc opinionem refert Bernardus Diaz in sua practica criminali canonica, capit. 11. & testatur communem Alciatus in capit. cum non ab homine, post numerum 18. de iudicijs, quem refert Villalobos in sua collecta communium opi- 66 nionum in litera D. numer. 56. Alij verò dicunt, quòd ex qualitate pœnæ, quæ pro delicto imponitur cognoscitur quantitas delicti, ita tanto grauius delictum iudicari debet, quanto grauior pœna pro eo imposita reperitur, & hanc opinionem tenet Bartol. in dicta l. leuia, in principio, & dicit communem Socinum in consilio 157. numero 5. libro 2. de quo est videndum consilium Barbatiæ 48. libro 2. & Decij consil. 65. In quo articulo refert Iulius Clarus, lib. 5. receptarum sententiarum, §. 1. numer. 9. sereniſsimum, & inuictiſsimum Regem nostrum Philippum 67 Secundum à supremo Senatu interrogasse, quæ essent delicta attrocia: cui Senatus respondit, sibi videri attrocia delicta esse sequentia, rebellionis, læsæ Maiestatis, homicidij ex proposito commissi, falsæ monetæ, tertij homicidij, scilicet, commissi ab eo, qui alia duo commisserat, etiam si pro eis condemnatus non fuisset, vulneris illati proditoriè cum sclopo rotato, etiam si mors sequuta non fuerit, tertiæ tonsationis, seu diminutionis monetarum, raptus virginis honestis parentibus ortæ, etiam si copula sequuta non fuerit, vsus venereus cum sacra Virgine in habitu intra monasterium degente, Sodomia famosorum latronum in vijs grassatio, & falsificatio sigilli Principi, aut Senatus. Quod responsum Senatus placuisse Regi nostro, testatur Iulius Clarus: quamuis ipse opponatur aliter dicẽdum esse, nempè quòd omnia delicta pro quibus à lege, vel statuto imponitur simpliciter pœna mortis naturalis, vel ciuilis, nempè trirremium perpetuò, & talis pœna in vsu est, vt à iudicibus imponatur, & exequatur, talia enim delicta dicuntur grauia, & attrocia: attrociora autem, siue atrociſsima existimat, esse pro quibus à lege, vel statuto imponitur pœna grauior, quam simplicis mortis, in ipso genere mortis, vt putà quia lex, vel statutum vult pro talibus delictis reos in sui culeo, vel igne comburi, vel in frustra scindi, vel rotæ inseri, vel ad caudam æqui trahi, vel huiusmodi, vt in crimine hæresis, parricidij, assassini, latrocinij ad viam publicam, sodomiæ, incendarij, falsæ monetæ, vel quando lex addit alias qualitates vltra pœnam mortis, vt quando extendit pœnam etiam in filios, vt in crimine læsæ Maiestatis, vel concedit aliqua specialia aduersus delinquentes, vt in crimine raptus virginum, & honestarum mulierum, quæ opinio Julij Clari in effectu reincidit in opinionem Bartol. superius relatam in dicta lege leuia, quam diximus communem esse, ex Socino in dicto cons. 157. cũ Barbat. & Decio vbi sup.

69 Aduerte prætereà, delictorum quædam esse ordinaria, quibus lex statuit certam pœnam, vt in crimine adulterij, & alijs, de quibus in l. 1. ff. de publicis iudi. quædam verò extraordinaria, quibus certa pœna à lege non est statuta, sed arbitrio iudicis puniuntur, vt crimen iniuriarum, stellionatus, & similia, vt in lege hodie ff. de pœnis, tradit Bartol. in l. 1. §. 1. ff. de fractoribus, & expilatoribus. Iason in l. non dubium, nu 6. C. de legibus, & Panor. in cap ex literis, colu. 4. de constitutionibus.

70 Aduerte etiam, quòd delictorum quædam sunt nominata, quædam innominata: nominata sunt, quæ à lege habenti peculiare nomen iuris, vt furtum, adulterium, & similia: innominata verò di-

rò dicuntur, quibus lex non imposuit specificum nomen iuris, sed tantum facti, vt est verberare, percutere, ingredi domum
71 alienam, & similia: quæ quandoque sine maleficio fieri possunt, quandoque cum maleficio, ob idque innominata dicuntur secundum Bartolum in l. nunquam plura, num. 4. ff. de priuatis delictis, communiter receptum, ex Blanco in practica criminali, fol. 52. nu. 111.

72 Aduerte deinde, quòd delictorum, quædam sunt capitalia, quædam non capitalia: & ad cognoscendum, quæ sint capitalia, & quæ non capitalia oportet attendere doctrinam Bal. in l. reos, numer. 2. C. de accusatio. asserentis hominem habere triplex caput, primum naturale, secundum
73 ciuile, nempè, quando quis amittit libertatem, & tertium caput, est, quando amittit ciuitatem, & quando committitur crimen propter quod caput naturale veniret abscindendum, tale crimen capitale dici-
74 tur. Similiter, quando quis committeret crimē propter quod amitteret libertatem, & seruus pœnæ efficeretur, quia damnatus esset in metallum, tunc etiam tale crimen capitale dicitur, qua seruus reputatur mortuus, vt in l interdicit, ff. de conditionibus, & demonstrationibus, & in l. quod attinet, & in l. seruitutem, ff. de regulis iu-
75 ris. Itē, quando quis committeret crimen propter quod amitteret tertium caput, scilicet ciuitatem, tale crimen etiam capitale dicitur, ita eleganter docet Anania in cap. qualiter, § ad corrigendos, num. 15. de accusationibus, & quod crimen capitale prę-
76 dictis tribus modis dicatur, probat tex. in l. 2. ff. de pœnis, & in l. 2. ff. de public. iudic. & in §. cum autem, institu. quib. modis ius patriæ potestatis soluitur, & tradit Iaſ. in l. Titia, num. 13. ff. de verb.

77 Aduerte denique, quòd delictorū, quædam sunt merè Ecclesiastica, quædam merè sæcularia, & quædam mixta. Mere Ecclesiastica sunt, quorum cognitio ad solos iudices Ecclesiasticos spectat, nec iu-
78 dex laicus de eis potest se intromittere, etiam si commissa sint à laicis, vt est crimē hæresis, de quo solus Ecclesiastic⁹ cognoscere potest, vt cum communi resoluit Alciat. in cap. 1. num. 65. de officio ordinarij,
79 & Iulius Clarus lib. 5 receptarum, § hæresis, num. 4. Similiter crimen simoniæ, de
80 quo solus Ecclesiasticus cognoscit, vt tenet gloss fin in cap cum sit generale, de foro competenti, & communiter Doctores, ex Anania in cap. 1. num. 9. de simonia, & Iulio Claro in dicto libr. 5. §. simo-
81 nia, numero 7. & similiter reliqua crimina à personis Ecclesiasticis commissa, mere sæcularia dicuntur, de quibus, si à laicis cō mittantur, soli sæculares iudices cognoscunt, vt est homicidium, furtum, & similia. Crimina mixta sunt, de quibus, si à laicis committantur, vterque iudex Ecclesiasti-
82 cus, & sæcularis cognoscit, prout crimen adulterij, concubinatus, sodomiæ, vsurarum, sacrilegij, vt resoluit Iulius Clarus vbi sup. §. fin. quæst. 37. & Doctores in cap. cū sit generale, de foro compet. & nos latè in 2. tomo, secundo præludio infra.

83 Aduerte vltimo, quòd accusatio cuiuslibet delicti regulariter præscribitur spacio viginti annorum, nisi contrarium aliqua lege dispositum reperiatur, iuxta textum in liquærela, C. ad l Corneliam, de falsis, & in l. 5. titul. 7. par. 7. tradunt Doctores communiter, ex Iulio Claro, lib. 5. receptarum, §. fin. q. 51. nume. 1. qui omnino in
84 isto articulo erit videndus, in aliquibus tamen casibus accusatio criminalis minori cursu temporis præscribitur, vt putà accusatio adulterij, quæ quinquennio præscribitur, iuxta tex. in l. quinquēnium, ff. ad l. Iuliam, de adulterijs, & in l 4. tit. 17 par 7. & ibi Greg. Lup. in glos. magna: alios plures etiam casu congerit glo. in d. l querela, & glo. in l. fin. ff. ad legem Pompeiam, de parricidijs, & est videndus Decius in capi. licet causam, nu. 23. de probationibus.

Ex §. Primo.

SVMMARIA.

1 *IVdex, vt cunque super delicto procedat, prius sibi constare debet delictum commissum esse.*

2 *Praxis, & stylus procedendi ex mero iudicis officio, quando dicitur aliquod delictum commissum esse.*

3 *Delictum si commissum esse, vt verificetur, sufficiunt fama, vel testes minus idonei.*

4 *Delictum si cōstet cōmissum, procedi-*

tur

ceditur ad inquisitionem delinquentis summariè: confessione prius ab offenso sumpta.

5 Ordo quem iudex & tabellio obseruabunt in examinatione testium super aliquo delicto.

6 Verba testificantis nō immutāda.

7 Testis interrogari debet, ita vt facilè intelligi possit quis fuerit aggressor.

8 Testis interrogetur coram quibus delictum commissum fuerit, & alia de quibus infrà.

9 Iudex non debet testem extra casum interrogare.

10 Accusati innocentes periclitari solent testibus in summaria malè examinatis.

§. Primus, De stylo fulminandi processum per viam accusationis.

VOTIES iudex in aliquo delicto procedere voluerit, siue per viā inquisitionis, siue denūtiationis, siue accusationis, in primis & ante omnia curare debet, vt de delicto constet: nunquā enim iudex ad aliquem actum procedere debet, nisi prius illi constet, delictum fuisse commissum per famam, aut alias coniecturas, vt probat in l. 2. §. item illud, ff. ad Sillanianum, & in l. necessarios, §. 1. eodem titul. & in Linde Neratius §. fin. ff. ad l. Aquiliā, & in l. 11. § si quis vltro, ff. de quæstionibus, & in l. 11. C. vbi causæ fiscales. Docet Bart. in dict. §. item illud, Hippolytus in practica criminali in principio, Cassaneus in consuetudinibus Burgundiæ, rubrica 1. verbo, Archidiaconus §. 3 num 4. Bosius in practica criminali, tit. de delicto, numer. 1. & 2. & in tit de tortura accusatoris, num. 5. & Iulius Clarus lib. 5. receptarum, §. 5. q. 4 præscribens praxim obseruandam, qualiter constare debeat de delicto facti transeuntis, & de delicto facti permanentis. 2 Apud nos tamen praxis quæ magis frequentatur est, quòd quando iudex à principio procedit ex mero eius officio, putà quando in eius notitiam peruenit aliquod fuisse delictum commissum, nempe homicidium, furtum, vel simile, statim mādat tabellioni, quòd in capite processus scribat per viā actus, in eius notitiā peruenisse talē delictum fuisse commissum, in tali loco ciuitatis, & quòd ad eruēdam veritatem & iustitiam administrandam vult inquirere, & informationem sumere de prædicto delicto, & tunc personaliter cū tabellione adire debebit ad videndum, & verificandum hominem fuisse mortuum, vel furtū cōmissum: & si offensus solūmodo vulneratus fuerit, ad vidēda vulnera, in qua parte corporis sint, quæ omnia in actis redigi facere debebit. Et si iudex impeditus fuerit multitudine negotiorum, vel alia causa mittere debebit officialem, cum tabellione, ad supradicta verificanda, & hāc 3 praxim obseruari testatur Anton. Gom. 2. tomo Variarum, capit. 9. numero 1. ad quam verificationē faciendam sufficiunt fama, vel aliæ coniecturæ, & testes minus idonei, secundum *Bosium in practica criminali*, tit. de delicto, num. 1. & Folerium 4 in pract. criminali 2. par. tit. capiet informationem, num. 3. Et postquam de delicto commisso constet, iudex diligentes debebit procedere ad inquisitionem delinquētis, per summariam informationem, & testium depositionem, recipiendo prius confessionem ipsius offensi vulnerati, ad se instruendum, in qua informatione capienda, iudex & tabellio sequentem ordinem 5 obseruabunt, nempè, quòd generaliter & simpliciter interrogent testem, qualiter rixa illa, vel illud delictum fuerit commissum, & quid de eo sciat, & quicquid testis deposuerit, in actis redigi debebit, eisdem verbis grossis, vel ale- 6 gantibus turpibus, vel honestis, quibus testis ipse vsus fuerit in suo responso, & depositione, absque eo quod verba illa immutetur, vel emendentur à iudice, vel tabellione. Deinde testis inter- 7 rogandus erit, quomodo illa rixa fuerit cœpta, & inchoata, vt ita facilè intelligi possit, quis fuerit aggressor, & an reus accusatus prouocatus fuerit, re, vel verbis, vt sic necesse, habuerit se defendere. Postmodum iudex & tabellio interrogent testem, coram quo, & quibus per-

8 fuis delictum fuerit commiſſum, & an qui ibi adfuere præſtiterint opem reo, vel cui eorum: & vbi erat teſtis, quando delictum fuit commiſſum, & qua hora contigit, & an delinquens venerit à tergo, vel facie ad faciem armatus, vel ſine armis ex deliberato animo, vel caſu, & an offenſus obuiã iuerit reo, ita quod opus fuerit ſibi vim vi repellere: & an reus ipſe percuſſerit offenſum, vel alius ex intereſſentibus caſu illum percuſſerit, pro pace, & cõcordia conſtituenda inter rixantes, neque in ijs interrogationibus iudex, vel tabellio terminos querelæ excedere, neque extra caſum interrogare teſtem debebunt.

9 Quæ omnia ſupra dicta oportet interrogare ad eruendam & inueſtigandam veritatem: ſæpiſsime enim contingit accuſatos innocentes periclitari, & maxima nocumenta pati, ex eo quod teſtes in ſummaria informatione male examinati fuerunt,

10 non inquirendo quis fuerit aggreſſor, & à quo concertatio inchoata fuerit, & an offenſor ad ſui defenſionem fecerit, nam poſtmodum prædicti teſtes in iudicio ſummario examinati, quamuis de innocentia accuſati ſciant, & in iudicio plenario interrogentur tempore ratificationis non audent veritatem detegere, ſed ſolũmodo ſe ratificant in ſua ſummaria depoſitione. Quare ſummam diligentiam in hac ſummaria informatione recipienda iudicem adhibere debere, cũm fere ſemper ſit totius cauſæ fundamentum, multum commendat Bernardus Diaz in practi. crimi. cano. c. 112. Et in hac ſummaria informatione ipſemet iudex teſtes examinare debet, nec eorum examinationem cõmittere poteſt, vt probatur in l. 28. titul. 7. lib. 3. recõpilat. & reſoluit Couarruuias libro 2. Variarum, cap. 13. num. 10. & Iulius Clar. libr. 5. ſententiarum, §. finali, quæſtione 26. & Rojas in ſingul. 205. aſſerens conſuetudinem in contrarium inductam non valere, vt reſoluit Felin. cap. cum cauſam, 1. num. 21. de teſtibus, quia probatio iudicis, & non notorio fit, l. quingenta, ff. de probatio l. quando, C. de teſtibus, nullum enim magis ſcire poteſt quam iudex quanta fides ſit adhibenda teſtibus, vt inquit l. 3. §. 1. ff. de teſtibus. Iudex enim conſiderare debet, an teſtes ad interrogata reſpondeant, vel ex tempore, vel præmeditato ſermone, vel qui veriſimilio ra deponunt, vel qua fronte, quo vultu, quo rubore, vel qua trepidatione, cautus iudex omnia timari & inſpicere debet, & alia ſignã vultus teſtium, an ſint triſtes, ridentes, lacrimantes, aut pallentes, quia difficile eſt crimen non prodere vultu. Et quæ in hac informatione ſummaria iudex attendere debet, vide apud Iulium Clar. lib. 5. receptarum, §. fin. à q. 20. vſque ad quæſt. 27. Et poſtquam iudex ſummariam cœperit informationem, ſi ex ea aliquis culpabilis reſultauerit, ad capturam eius procedit.

Ex §. Secundo.

SVMMARIA.

1 *DElinquente vtcunque culpabili reperto, eum iudex in carcerem detrudit, etiam ſi per vnũ teſtem minus idoneum de culpa conſtet.*

2 *Abſque informatione, vel iudicio ad capturam non peruenĩedum.*

3 *Iudex abſq; iudicio, vel informatione aliquem capiens in ſindicatu tenetur, ſi captus repertus fuerit innocens.*

4 *Incarceratus abſque culpa, abſque impenſa relaxandus.*

5 *Incarceratum abſque inditio priuatus impunè poterit à carcere eximere, & ipſe incarceratus fugiẽs, pro confeſſo non habebitur.*

6 *Quando pœna criminis eſt corporis afflictiua, is contra quem præſumptio, vel iudicium ex ſummaria informatione reſultauit, verbaliter citandus non eſt antequam capiatur.*

7 *Delinquens capiendus non eſt abſque mandato iudicis.*

8 *Delinquens capi poterit abſque iudicis mandato in fraganti delicto.*

9 Captus

9 Captus à carcere fugiens fractis carceribus pœna captis punitur, & pro confesso habetur.

10 Delinquentibus carcere assignatur arbitrio iudicis.

11 Carcer ad custodiam, non ad pœnam constitutus est.

12 Mulier delinquens in diuersa, & separato carcere à carcere virorum includenda est.

13 Mulier nobilis & honesta delinquens, in aliquo monasterio, aut honesta domo deponenda, inhonesta verò, seu ignobilis, in publico carcere ab alio virorũ separato.

14 Custos carceris carceratam mulierem carnaliter cognoscens, acriter puniendus, & de cõsuetudine Fraciæ pœna mortis: etiã si publicame retrix fuerit.

15 Custos carceris meretricẽ publicã carnaliter cognoscens sponte suo mitius puniendus, quam si per vim.

16 Pœna custodis carceris coeuntis cũ incarcerata arbitrio iudicis imponenda.

17 Custos carceris curet, ne necessaria captis desint, vt ne molestia, aut iniuria irrogetur eis.

18 Iudex capto delinquẽte vel absente, eius bona cõfiscet & penes tertium custodienda deponat: maxime, si cõfiscationis bonorum pœna pro delicto imponenda venit.

19 Pœna confiscationis bonorum iure regio solum in casibus ab eo expressis imponenda.

20 Clerici, an confiscationis bonorum pœnam patiantur, remissiue.

§. Secundo De captura delinquentis.

SVMMARIA recepta informatione, si ex ea aliquis culpabilis apparuerit, vel contra eum resultauerit aliquod indicium, vel præsumptio iudex debitum illum personaliter capere, & in carcerem detrudere, ad quam capturam sufficiens erit qualisqualis probatio, vel præsumptio, etiam per vnum testem minus idoneum, secundum communiter Doctores in capit. si clericos, de sententia excommunicationis, in 6. & Anton. Gom. 3. tomo variarum, cap. 9. num. 1. in fin. & Iulium Clar. in d. §. fi. q. 20. nu. 2. & q. 28. n. 2 absq; aliqua tamen informatione vel indicio ad capturam non peruenitur, vt probat text. in l. 2. C. de exhibendis reis, & tradit Angel. in tract. de maleficijs, verbo, Fama publica, columna 2. & Iulius Clar. 3 in d. q. 28. numer. 2. Alioquin, si absque informatione vel indicio iudex aliquem personaliter ceperit in sindicatu tenebitur, si captus postmodũ repertus fuerit innocens secundum Baldum in l. 2. n. 3. C. de his qui latrones occultauerunt, & Hippolytum in practica criminali, §. constante, num. 3. relaxãdusq; absque impensa erit, secundum Baldum, & Iaf. in l. si pacto, quo pœnam, C. de pactis, per text. in l. fin. §. nullo tempore, ff. de libero homine exhibendo, & Angel. vbi sup. versi. sexto quæritur. Quinimo tunc quilibet priuatus impune poterit illum à carceribus eximere, 4 vt probatur in l. 1. §. Offilius, cum duab. sequẽtibus, §. ne quis eum qui, & communiter Doctores, & Iaf. in l. 3. §. quod prætor, colu. 3. ff. ne quis eum qui, & Iul. Clar. in d. q. 28. num. 4. nec tunc captus fugiens à carcere pro confesso habebitur, vt docet Bart. in l. vix eius, C. de probationibus, & Felin. in cap. 1. col. 14. de constitutionibus sic limitantes, text. in l. ad commentariensem, C. de custodia reorum, & est communis opinio secundum Rollandum à Valle, consilio 7. num. 47. libr. 1. & Couarruuias lib. 1. variarum, capit. 2. num. 11. & Dueñas in regula 393. limitatione 4. & Iulius Clarus in d. § finali, quæst. 21. numer. 26. & 27. & aduerte, quod quando contra aliquem præsumptio, vel iudicium

ex summaria informatione resultat, quod non debet præcedere verbalis citatio propter timorem fugę, sed statim realiter erit capiendus, alioqui nec captura sequeretur nec delicta punirentur, vt probat text. in l. nullus, C. de exhibendis reis, & probatur ex l. 1. & toto tit. ff. & C. ad custodiam reorum, & in l. 1. tit 29. part. 7. quam ita intelligit Gregor. ibi, in gl. 1. & tradit Roderic. Suar. in allegatione de fideiussore, in causa criminali, num. 5. super l. 4. titulo 3. lib. 2. fori, versic. practica iuridica, & Ant. Gomez in dicto cap. 9. num. 1. Quod tamen intelligit verum Greg. Lup. in l. 18. tit. 8. part. 1. in glos. 2. quando pœna criminis est set corporis afflictiua, alioquin verbaliter citari delinquens poterit, vt ex illa l. colligitur, & ex tex. in authenti. vt nulli iudicum, § si quis vero comprehensorum, & idem resoluit Bernardus Diaz in practica criminali, cap. 113. per text. in cap. 1. de iudicib. lib. 6. Aduerte insuper, quod prædicta captura absque mandato iudicis fieri nõ potest, etiam si officialis publicus illam facere voluerit, iuxta tex. in l. final, C. de exhibendis reis, & ibi notat glos. recepta cõmuniter à Bart. & ab alijs, & probatur in l. 2. tit. 29. par. 7. Quod intelligi debet, nisi delinquens repertus fuerit infraganti delicto: nam tunc absque mandato iudicis capi poterit, argum. tex. in authentico de defensoribus ciuitatum, § audiens, collatione 3. & firmat Paris. de Puteo in tractatu sindicatus, fol. 188. num. 15. & Iulius Cla. in dicta quæst. 28. num. 7. & idem dicendum erit in alijs casibus exceptis per text. in l. 12. tit. 17. par. 7. & in l. 2. tit. 29. part. 7. Atque ideo postquam ex summaria informatione constiterit aliquem culpabilẽ esse, iudex concedit mandatum alguacello ad capiendum delinquentem, vel ipse iudex illum capit, & in carcerem detrudit: qui carceratus à carcere fugere non debet, alioquin fugiens fractis carceribus pœna capitis punitur, vt probat text. in l. 1. in princip. ff. de destractoribus, & in l. milites agrum, § eum tamen, ff. de re militari, & tenet Bart. in tractatu de carceribus, colum. 3. & hanc conclusionem pro regula ponit cum tribus ampliationibus, & nouem limitationibus, Petrus Dueñas in regul. 393. & Iul. Clar. in d. § fin. q. 68. nu. 6. & quæst. 21. nu. 25. & talis fugiens pro cõfesso habetur, vt resolut Dueñas in regul. 589. limitatione 2. & Iul. Clar. in dict. quæstio. 21. nume. 25. Qui carcer delinquenti bus assignandus erit arbitrio iudicis, secundum qualitatem delicti & personæ ipsius delinquentis, vt probat text. in l. 1. C. de custodia reorum, & in l. fin. C. de accusationibus, quia carcer non ad pœnam, sed ad custodiam constitutus est, vt probatur in l. aut damnum, § solent, ff. de pœnis, & in l. 4. & 6. tit. 29. par. 7. & in l. 16. tit. 1. p. 7. & tradit Roderic. Suar. in d. allegatione de fideiussoribus in causa criminali, nu. 8. & Anton. Gomez in 3. tomo variarum, cap. 9. numer. 6. Et hinc est, quod si delinquens fuerit mulier includi debebit incarceribus separatis à carceribus virorum, iuxta tex. in l. quoniam, & in authentica hodie, C. de custodia reorum, quibus conuenit lex 5. tit. 29. part. 7. & l. 2 tit. 24. libr. 4. recopil quæ iura intelliguntur, quod mulier pro delicto custodienda erit in carceribus separatis à carceribus hominum, non tamen in carceribus publicis, sed potius erit mittenda in aliquo monasterio, vel tradenda honestis mulieribus, vt eam custodiant sub idonea fideiussione, vt prædicta iura probant, quæ procedunt quando talis mulier nobilis esset, vel honestæ conditionis: cæterũ si inhonesta esset, in carcere publico, separato tamen à carcere hominum detrudenda erit, vt probatur in l. 62. Tauri, quæ habetur in l. 10. tit. 3. lib. 5. recop. & notat Greg. Lup. in l. 5. tit. 29. p. 7. verbo, Con los varones, & Menoch. libro 1. de arbitr. q. 88. à num. 13. Et cauere debet custos carceris, ne carnaliter mulierem carceratam cognoscat: nam si eam cognouerit, acriter erit puniendus: imo de consuetudine regni Franciæ pœna mortis puniretur, vt firmat Faber. in §. item lex Iulia. Instit. de adulterijs, quod procedit etiamsi talis mulier inhonesta & publica meretrix esset, vt expresse tenet Hipolyt. in l. 1. ff. ad l. Cornel. de sicarijs, dum modo inuita, & per vim cognosceretur, secus verò, si sponte, nam tunc mitius puniri deberet, secundum Cifuentes in l. 62. Tauri. Sed cum isto casu certa pœna non sit expressa in iure dicendum erit, custodem carceris puniendum esse arbitrio iudicis, secundum qualitatem personarum, ita tenet Anton. Gom. in l. 80. Taur. num. 25. & notat Iul. Cla. lib. 5. receptarum, §. fornicatio, n. 24. (* & Menoch. libr 2. de arbitr. centu. 2. casu 292. num. 3.) Curare etiam debet custos carceris, ne alimenta, & reliqua necessaria deficiant incarceratis, nec permittere debet, quod aliqua molestia

18 leſtia, vel iniuria eis irrogetur, vt probatur in l. 3. & 6. tit. 24. lib. 4 recopil. Delinquente verò capto, & in carcere detruſo, vel abſente bona eius à iudice coram tabellione erunt confiſcanda, & deponenda penes aliquem tertium ne pereant, vel occultentur, iuxta tex. in l. fi. C. de requirendis reis, vbi Bart. & alij, & idem probat tex. in l. 1. & ibi Salicet. n. 5. C. de requirendis reis, & text.
19 in l. ſi quis intra, C. de bonis præſcrip. vbi notant Bald Salicet. & alij, & plura de confiſcatione bonorũ, tradit Anton. Gom. tomo 3. variar. c. 14 & Iulius Clar. lib. 5. receptarum, §. fin. q. 78. & 79. quod maxime procedit quãdo pro delicto veniret imponenda pœna cõfiſcationis bonorum, quæ de iure Regio locum non habet, niſi in caſibus à iure expreſsis, vt probat l. 5. tit. 31. part. 7. Et an tali pœna clerici puniri va-
20 leant, late examinat omnino videndus Bernardus Diaz in practica criminali, c. 124. Sed quia aliquando delinquens perſonaliter capi non poteſt, & ad Eccleſiam confugit, ideo videndum erit de delinquentibus ad Eccleſiam confugientibus.

Ex §. Tertio.

SVMMARIA.

1 *IMmunitas locis ſacris in eorum honorem conceſſa.*

2 *Immunitate Eccleſiæ, ſi notorie cõſtiterit aliquem non gaudere, ab ea extrahi poterit per laicum iudicem abſque Epiſcopi, aut rectoris licentia.*

3 *Immunitate anquis gaudeat, ſi dubiũ ſit, nõ extrahẽd⁹ eſt, antequã cognitũ ſit de dubio ab vtroque iudice Eccleſiaſtico, & ſæculari: & interim de cõſuetudine ab vtroq; vincula delinquenti injicienda.*

4 *Confugiens ad Eccleſiam non debet de iure catenis ligari.*

5 *Delinquẽtibus ad Eccleſiã cõfugiẽtibus in aliquibus locis cuſtodes circũponũtur, & obſideatur Eccleſia dũ cauſa immunitatis decernitur.*

6 *Eccleſia de iure nõ debet obſideri, ſi conſtet delinquentes immunitate gaudere debere, ſed ſi dubitetur, cuſtodes poni poterunt.*

7 *Victus, & requies nõ denegãda illi qui eſt in Eccleſia obſeſſus, donec cauſa immunitatis terminetur.*

8 *Vterq; iudex ſæcularis, & Eccleſiaſticus ſimul cognoſcũt ſuper dubio immunitatis, & hic probatur.*

9 *Iudex cauſa præparantis etiã cauſæ præparatæ debet eſſe iudex.*

10 *Iudicibus ambobus decernẽtibus, immunitate delinquentẽ nõ gaudere extrahendus eſt.*

11 *Iudex Eccleſiaſticus caueat ne ſæculari delinquẽtem tradat, ſed tãtum toleret, quod extrahatur.*

12 *Iudicibus diſcordibus in dubio immunitatis terminando tertius eligendus.*

13 *Iudicibus nollentibus tertiũ eligere ſuperior adeũdus, qui eos cõpellat, vel ipſe tertium præſtet.*

14 *Iudicib⁹ vno ordinario, & altero delegato Principis exiſtẽtibus, ad Principẽ recurrendũ erit, qui tertium præſtet. Delegatus Principis dignior, & potẽtior eſt ordinario.*

Magis dignum trahit ad ſe minus dignum.

Iudices diſcordes, ſi ambo ordinarij exiſtant, ad Principem, vel eius conſilium recurrendum.

Iudex Regius ordinarius potentior eſt ordinario Eccleſiaſtico.

Iudicum, ſi alius ordinarius Eccleſiaſticus ſit, & ali⁹ ordinarius alicuius particularis domini tẽporalis, ad ſu-

ad superiorem Ecclesiasticum est recurrendum.

Iudex ordinarius Ecclesiasticus maior est ordinario alicuius domini temporalis.

Iudex ordinarius sæcularis, si dumtaxat fuerit in aliquo loco, vel si nullus iudex fuerit, quid agendū cum delinquente confugiente ad Ecclesiam.

Si iudices de facto tulerunt contrarias sententias super immunitate, quid agendum.

Si duæ sententiæ cōtrariæ proferātur, nec appareat quis sit actor, vel re⁹ sententia vtraque à confirmatione superioris pendet.

15 Immunitatis dubio pendente, si iudex delinquentem extraxerit ab Ecclesia, eum iudex Ecclesiasticus censuris repetet.

Immunitatis dubio pendente, extractio delinquētis ex subsequēti cognitione non testificatur.

16 Ecclesia spoliata ante omnia restituenda.

Clerici nō possunt armis defendere delinquētē, ne de facto extrahatur.

Iudex de facto aliquē extrahens ab Ecclesia puniēdus, & qua pœna tam de iure ciuili, quā canonico.

Pœnas iure impositas extrahentibus de facto delinquentes ab Ecclesijs Concilio Trident. innouat.

Pœnam triginta librarū qua iudices non seruantes immunitates coercebantur, Ecclesia per desuetudinem perdidit.

17 Immunitas duplex cōfugientibus ad Ecclesias concessa, & quæ sit.

Delinquētes qui voluntarie exeunt ab Ecclesia, vel à Prælatis eius traduntur, amplius pœnam corporalem non patientur, sed pecuniariam.

Immunitate Ecclesiæ qui gaudere debet, si voluntarie extrahitur, non morte puniendus, nec pœna corporali, & de hoc cautionem præstabit iudex.

Immunitate qui gaudere debet, si sponte sua extrahatur pœna mortis, & alia corporis afflictiua puniri valet.

18 Tex. in c. inter alia de imm. eccle. expēditur, & difficultas, quæ cōtra eum opponi potest soluitur.

19 Pœna constituenda iuxta proportionem delicti.

20 Immunitas conuenienter à iure concessa ratione de qua hic.

21 Immunitas secunda, licèt de iure procedat iam ab vsu recessit in Hispania.

22 Immunitas prima hodie solum manet.

23 Immunitas qua ratione tēplis, & locis sacris concessa.

24 Immunitate gaudent Ecclesiæ, in quibus cōtinue seruatur Eucharistiæ sacramētum, & etiam Ecclesiæ nondū cōsecratæ, & in quibus nondum diuina officia sint celebrata, dum autoritate superioris fuerint fundatæ.

Tex. in c. Ecclesiæ, de immunitate Eccles. exponitur.

25 Cōsuetudines plurimū attēdēdæ in materia immunitatis Ecclesiarū

26 Audatiā eorū qui immunitate frequenti

autoritate Episcopi constructa.

28 Hospitale Episcopi autoritate cõstructũ, religiosum efficitur, & ad vsus humanos redire non potest.

29 Immunitate gaudet hæremitæ, & oratoria autoritate Episcopi constructa.

30 Immunitate non gaudent, priuata oratoria, licèt ibi diuina officia celebrentur.

31 Immunitate gaudẽt monasteria.

32 Immunitate gaudẽt omnia cõtenta intra septa monasterij, & quæ vna clausura claudũtur quæ appellatione monasterij veniunt.

33 Immunitate etiã gaudet cœmeterium Ecclesiæ.

34 Immunitas cõcessa Ecclesijs extẽditur ad circuitum quadraginta passuum in Ecclesia matrice, & triginta passuum in reliquis Ecclesijs inferioribus.

35 Immunitate etiã gaudet palatiũ, seu domus Episcopi intra quadraginta passus ab Ecclesia matrice existens, secundũ forẽsem vsum.

36 Immunitate etiã gaudet cõfugiẽs ad sacerdotem Eucharistiã manibus portantem.

37 Immunitate nõ gaudet, qui dum est in carcere cõfugit ad Eucharistiã, quæ ad ipsum ducitur, vel quando Corpus Christi suscipit.

38 Immunitate gaudet Ecclesia, sine autoritate superioris destructa, si aliqua, sit spes eiꝰ reparationis: secus si cũ eius autoritate absque reparationis spe.

39 Immunitate gaudet Eccesia etiã interdicto supposita.

40 Immunitate gaudet ille, quem iudex ad oculũ, & cursu prosequebatur, & Ecclesiã ingressus fuit, nec inde euelli potest.

41 Immunitate gaudet qui captus à familia iudicis ab eis manibus se exemerit, et ad ecclesiã cõfugerit.

42 Immunitate etiã gaudet qui carcere fracto ad Ecclesiã confugit.

43 Immunitate gaudet qui detentus in carcere præstito iure iurãdo de redeũdo exijt de licẽtia custodis, & confugit postea ad Ecclesiam.

44 Immunitate gaudet qui paratus est ad mortem, vel aliam pœnã corporalẽ euaserit à carcere, vel à manibus satellitum, & locum sacrum ingressus est.

45 Immunitate gaudet delinquẽs ductus ad suppliciũ per Ecclesiam, vel locum sacrũ à quo inuitus extrahendus non est.

46 Immunitate gaudet, qui dum cõfugit ad locum sacrum clausum, manu portas, ansam, vel vestes apprehendit.

47 Immunitate gaudet qui intra Ecclesiã existens per extensam vestem extractus est ab ea, quia ad eam restituendus est.

48 Immunitate similiter gaudet, qui ductus ad suppliciũ habet obuiã cardinalem cuius pileus purpureus super imponitur capite delinquentis.

49 Sẽtentia particularis Iulij Clari.

50 Immunitate gaudet cõfugiens ad personam Principis, vel Regis.

51 Immunitate gaudet, qui ad statuã Principis confugit, nisi malicioſe

cioſe confugiat, vel aliud velit conſuetudo.

52 Immunitate gaudet delinquens ad domũ Regiá cõfugiens à qua niſi de expreſſo Regis mandato, vel quia commiſit proditionem extrahendus non eſt.

53 Immunitas non conceditur nobilium, ſeu dominorum palatijs: niſi de conſuetudine, vel ſtatuto eis ſit conceſſa.

54 Immunitas palatijs infanzorum in Regno Nauarræ conceſſa eſt.

55 Delinquens ad Eccleſiam confugiens non debet regulariter inde extrahi quantuncunque delictũ atros ſit.

56 Regula præcedens duas exceptiones patitur.

57 Caſus exceptus regulam in contrarium firmat.

58 Tex. in authen. de mand. princ. §. ſed neque, verſ. neque opponitur contra prædicta.

59 Tex. in d. auth. de mand. Principum, & ſimiles ſunt correcti de iure canonico.

60 Ius canonicũ, & eius diſpoſitionẽ, circa immunitatis conſuetudine probari, teſtatur Faber.

61 Tex. in c. inter alia exponitur circa quædam verba.

62 Deſcrimen nullum verſari inter ius canonicũ, & ius Codicis circa immunitates Eccleſiarum.

63 Ius canonicũ quare correctionem iuris ciuili circa immunitatem inducere potuit.

64 Immunitate non gaudet publicus latro.

65 Latro publicus quis dicatur.

66 Immunitatẽ etiã non gaudet nocturnus de populator agrorum.

67 De populator nocturnus agrorum quis.

68 Immunitate nõ gaudent publicus latro, & nocturnus de populator agrorum ſi delinquant inſidioſe.

69 Immunitate quare non gaudeãt publicus latro, & nocturnus agrorum de populator magis quam alij malefactores.

70 Immunitate etiam ſimplex non gaudet fur attenta conſuetudine.

71 Simplex fur de iure immunitate gaudet.

72 Simplex fur ſi tria, vel plura furta commiſſerit, immunitate etiã de iure non gaudet.

73 Immunitate etiam non gaudet delinquens intra Eccleſiam.

74 Qui Eccleſiã delinquẽdo offendit, eius beneficio gaudere non debet.

75 Qui ea ſpe delinquit, vt ab Eccleſia defendatur, ei grauen iniuriã irrogat.

76 Indiſtinctè ſeruatur, quod intra Eccleſiam delinquens ab ea extrahatur.

77 Neceſſũ eſt ſecundũ communem, quod quis intra Eccleſiam delinquat, ſpe, & fiducia quod ab ea defendatur, vt immunitate gaudere non valeat.

78 Quãdo videatur delinquẽs intra Eccleſiam, fiducia quod ab ea defendatur deliquiſſe.

79 Delinquens intra vnam Eccleſiam, & confugiens ad aliam ab ea extrahi poterit.

80 Consuetudo est apud aliquos, quod delinquens intra aliquam Ecclesiam si ad aliam confugerit ab ea non extrahatur, licet apud nos contrarium seruetur.

81 Immunitate non gaudet delinquēs grauiter intra Ecclesiam secus si leuiter delinquat.

82 Committens delictum graue intra Ecclesiam non solum quoad illud priuatur immunitate, verumetiā quoad alia delicta priº, vel posterius commissa, extra ecclesiam, secundum commmunem opinionem.

83 Quando delictū intra Ecclesiam commissum non fuit punitum, priuatur delinquēs immunitate etiā quoad omnia commissa extra Ecclesiam.

84 Verius est indistinctè cum Couar. deliquentem intra Ecclesiam gaudere, immunitate, quo ad alia delicta extra eam commissa.

85 Immunitate non gaadet, committens adulterium intra Ecclesiam.

86 Immunitate etiam non gaudent raptores virginum intra ecclesias.

87 Immunitate non gaudet surripiens monialem.

88 Committēs furtum intra Ecclesiā, eius immunitate non gaudet.

89 Hodie committens furtum extra Ecclesiam non gaudet immunitate.

90 Immunitate nō etiam gaudet, qui committens furtum extra Ecclesiam cum re furtiua ad Ecclesiam confugit.

91 Mutatione iurisdictionis nouum furtum committitur.

92 Verius videtur, quod qui cum re furtiua confugit ad Ecclesiam, ab ea non extrahatur de iure.

93 Ecclesiam non habet territoriū, & qui ad eam confugit cum re furtiua extrahitur de consuetudine.

94 Delinquens prope Ecclesiam vel cœmenterium deliberate non gaudet eius immunitate.

95 Qui spe absolutionis consequendæ virtute indulgētiarum peccat, ex earum vi nō potest absolui, si virtute & confidentia earum mouetur ad peccandum in quo alias nō peccaret.

96 Apud Lusitanus vt cunque quis prope Ecclesiam delinquat ab ea extrahitur.

97 Qui existens intra Ecclesiam percutit existentem extra, nō gaudet immunitate.

98 Existens intra Ecclesiam si mandauit delictum committi extra eā, & agatur de delicto commisso in mandādo nō gaudet immunitate.

99 Existens extra Ecclesiam percutiens existentem intra ea maliquo iaculo vel alio modo, non gaudet immunitate.

100 Existens extra Ecclesiā qui mādauit percutere existentē in Ecclesia, si de mādato agatur immunitate non gaudet.

101 Qui per vim extrahit in Ecclesia existentem, & eum percutit nō gaudet immunitate.

102 Qui mandauit alicui extrahere existentem in Ecclesia, & postea, percutere, non gaudet immunitate quantum ad delictū commissum in mandato.

103 Sacrilegus non gaudet immunitate.

104 Sacrilegus quis dicatur.

105 Sacrilegium commitēs in Ecclesia nō gaudet immunitate, secus si extra eam.

106 Infidelis confugiens ad Ecclesiā propter delictum commissum non gaudet immunitate.

107 Duæ communes opiniones componuntur.

108 Hæreticus non gaudet immunitate.

109 Apostata, hoc est, renegado, immunitate non gaudet.

110 Blasfemus Dei & Virginis Maria non gaudet immunitate.

111 Maleficus percutiens imagines, & mala sacrificia faciens nō gaudet immunitate.

112 Excōmunicatus interdictus & suspensus gaudent immunitate secundum cōmunem sententiam.

113 Occidens aliquē proditorie & insidiose non gaudet immunitate.

114 Verus sensus c. 1. de homi.

115 Homicida proditorius & aleuosus quis dicatur.

116 Text. in c. 1. de homi. optimus ad hoc quod proditor est, qui per insidiosam industriā aliū occiderit.

117 Qui offendit inimicum suum à tergo, & aleuose non est proditorius homicida secundum Bart. & alios.

118 Qui inimicum suum à tergo & aleuose per industriam insidiosam occidit, proditorē esse, defendit Couar. contra Bartol. cuius opinio l. Regia improbatur.

119 Prædicta Bart. & Couarr. & legis Regiæ opiniones qualiter cōponat Anton. Gom.

120 De iure regio etiam inimicus inimicum, suum secure offendens proditor & aleuosus est.

121 Occidens veneno non gaudet Ecclesia immunitate.

122 Homicidium veneno cōmissum dicitur mors secura.

123 Occidens patrem, vel pater occidens filium nō gaudet immunitate.

124 Ducens aliquē insidiose ad locū vbi occidatur non gaudet immunitate.

125 Socius cōsocius in itinere occidens non gaudet Ecclesia immunitate.

126 Vulnerās aliquē proditoriæ animo occidendi, etiam morte non secuta, non gaudet immunitate.

127 Vulnerans proditorie absque animo occidēdi gaudet immunitate.

128 Animus occidendi, vel non occidendi ex instrumēto percussionis deprehenditur.

129 Apud Lusitanos Vulnerans proditorie, siue animo occidendi, siue non immunitate non gaudet.

130 Qui ex deliberatione animi exinteruallo, post repentinum iræ motū absque produtionem aliquem occiderit non gaudet immunitate, secūdum vnam communē opinionem.

131 Homicidam ex proposito & deliberatione absque proditione gaudere immunitate Panormitanus tenuit, quamquam plurimi hic relati sequantur contra supradictā communem, hanc etiam communem, & veriorem credentes.

132 Homi-

132 Homicida simplex qui casu, culpa, vel dolo nulla animi deliberatione præcedente aliquem occiderit, immunitate gaudet.

133 Assassinus immunitate non gaudet.

134 Assassinus dicitur qui précio quocunque, aliquem occidit, vel percutit.

135 Tex. in c. 1. de homi. in 6. intelligitur, in his qui hominē Christianum, etiāsi mādatarij Christiani sint, mādāt occidi per homines ad id pecunia conductos.

136 Crimen assassinatus dicitur tā quoad mandantem cōductorem ue, quam quoad mandatarium, & locatorem.

137 Crimē assassinatus grauissimū est, vt patet ex eo, quod maior pœna imponitur fœminæ, quæ ob pecuniā sumpto potu infantis nōdū animati ab ortum fecit, quam ei quæ absque pecunia, & mandato eum fecit.

138 Assassini secundum Couarr. & alios dicūtur, qui aliquē Christianū occidunt opera quorundā, qui proprio nomine, ita appellantur, & in his intelligendus tex. d. c. 1. de homi. in 6.

139 Assassini sūt quidā infideles qui subsunt Principi infideli, qui ab eo ita edocti sunt, vt facilime occidāt quosille iusserit occidi, & c. & si de his intelligatur tex. in d. c. 1. nō gaudebunt immunitate.

140 Qui secundū cōmunem dicūtur, assassini, si proditorie simul fecerint, nō gaudebunt immunitate, nec mādās, fautor, & receptor.

141 Clerici, & religiosi de cōsuetudine non gaudent immunitate.

142 Raptor virginum secundum veriorem opinionem immunitate gaudet.

143 Concrematur Ecclesiæ non gaudet immunitate.

144 Spoliator Ecclesiæ per vim, non gaudet immunitate.

145 Destructor, vel frangens portas Ecclesiæ nō gaudet immunitate.

146 Transfuga non gaudet immunitate, secundum Bart. & Mantua. licet contrarium Boeri. & Nauar. sustineant.

147 Exul per iudicis sentētiam, quæ transiuit in rem iudicatam, non gaudet immunitate, sed contrarium verius.

148 Qui se iniuste in Ecclesia defendit non gaudet immunitate.

149 Qui arma prohibita intra Ecclesiā habuerit, quoad ea non gaudebit immunitate, quibus à iudice laico priuari poterit.

150 Validum argumentum de tempore ad locum.

151 Expresso iure Regio extat decisum, quod debitor pecuniarius nō gaudeat immunitate.

152 Debitor pecuniarius de iure communi gaudet immunitate.

153 Etiā stante statuto, quod debitor possit capi, & tradi creditoribus gaudebit immunitate, vt ab Ecclesia non extrahatur.

154 Non datur verum ius seruitutis creditori in debitorem.

155 Debitor obnoxi' publicis tributis

non gaudet immunitate, sed contrarium verius resoluitur de iure communi.

156 Mercator, & cāpsor vsurā facientes, & creditores suos fallētes immunitate non gaudent Ecclesiæ, ad quam confugiunt.

157 Nauarr. credit cāpsores fallitos gaudere immunitate, licet procul dubio eorū bona in Ecclesijs abscōdita extrahenda sint, vt inde creditoribus fiat satis.

158 Obligatus ad ratiocinia non gaudet immunitate secundū Remigiū, sed gaudet secundū Nauarr. author tamen, vt in præcedenti casu resoluit.

159 Seruus immunitate nō gaudet, cum distinctione, de qua hic.

160 Seruus confugiens ad Ecclesiam, vt ingrediatur religionem, intra triennium repetitus à domino ei restituendus est, cautione præstita de eo non offendendo.

161 Seruus confugiens ad Ecclesiā, propter magnā seuitiam domini gaudet immunitate, ad hoc vt dominus compellatur cum vendere si verò propter leue erit extrahendus ab Ecclesia, & domino restituendus præstita cautione à domino, quod eum non puniet.

162 Seruus confugiens ad Ecclesiam propter delictum puniendū à iudice gaudet immunitate, sicut quilibet liber homo.

163 Effractor carceris non gaudet immunitate, sed contrarium praxis obseruat.

164 Relaxatus à carcere præstito iuramento de redeundo non gaudet immunitate, secundum aliquos, sed verius est quod gaudeat.

165 Qui existēs in loco sacro voluntarie exijt ab eo, captus non erit restituendus.

166 Qui verbis dolosis inductus à iudice exijt ab Ecclesia, nō est restituendus secundū plures, sed cōtrarium verius esse hic apparet.

167 Qui existens in Ecclesia ab ea exijt propter terrorem incussum à iudice, vel eius familia, si capiatur restituendus est, & ita verius resoluitur.

168 Qui mandato Papæ extrahitur ab Ecclesia per iudicē ecclesiasticum non gaudet immunitate.

169 Laicus clericum occidens, & ad Ecclesiam confugiens non gaudet immunitate.

170 Verius resoluitur laicum occidentē, clericū gaudere immunitate.

171 Immunitas locis sacris concessa est, & non personis.

172 Euellens limites non gaudet immunitate.

173 Exeuntem ab Ecclesia propter metum famis immunitate gaudere verus est.

174 In casibus in quibus confugiēs ad locū sacrum immunitate gaudet, nec Ecclesia obsideri, nec alimenta denegari debent.

175 Immunitatem Ecclesiæ violat, qui alimenta denegat cōfugientibus ad Ecclesiam, nec consuetudine excusatur.

176 Ecclesia de bonis propriis alimenta ministrat confugientibus ad eam,

eam, nec bona habentibus, nec victum manibus proprijs quærere valentibus.

177 *Confugientibus ad Ecclesiam nō debent vincula ibi injci.*

178 *Vincula ab vtroq; iudice ecclesiastico, & sæculari sunt injciēda confugientibus ad Ecclesiā, interim quod terminatur quæstio an confugientes gaudere debeant immunitate Ecclesiæ.*

179 *Iudex à sindicatu recedens, & ad Ecclesiam confugiens, propter delicta, de quibus accusatur, vel propter aliēnū immunitate gaudet, iuxta veriorem opinionem authoris contra Puteum, & Auilesium.*

180 *Si cōstitutio loquens in materia iuris cōmunis, aliquos casus excipit nō firmat per hoc regulam, in cōtrarium in non exceptis, immo in eis suppletur per ius commune.*

181 *Cognitio aliquem non gaudere immunitate Ecclesiæ, ab ea extrahi poterit pugne per sæcularem iudicem.*

182 *Iudex sæcularis poterit appellare à cēsuris illatis per ecclesiasticū contra eum iuste extrahentem aliquem ab Ecclesia.*

183 *Iudex sæcularis quādo appellat à cēsuris cōtra se illatis, iuste extrahentē aliquē ab Ecclesia, protestetur auxiliū Regiū, quod vim patientibus impartitur, si sibi denegata fuerit appellatio modo, & forma, de qua hic.*

184 *Causa incarcerati est pia.*

185 *Delinquente capto, eius confessio statim recipienda, & antequam recipiatur monēdus est custos carceris, ne aliquem cum aliquo alloqui patiatur.*

§. 3. De deliquentibus ad Ecclesiam confugientibus.

SÆPE contigit, quod prius, quàm deliquens personaliter capiatur, ad Ecclesiam confugit: quandoque postquam à familia raptus est, se ab ea eximit: quandoque verò postquam in carceribus detentus est, effractis carceribus ad Ecclesiam confugit, pro immunitate, eius consequenda, & iudex sæcularis tunc vult eum extrahere, & ex diuerso Ecclesiasticus iudex delinquentem defendit, censurisque ecclesiasticis aduersus sęcularē procedit, vt immunitas in columis seruetur Ecclesiæ. Et 1 quia generaliter immunitas concessa est templis ob reuerentiam, & honorem, locis sacris diuino cultui dicatis debitum, vt ad ea confugientes inuiti non extrahantur, nisi in quibusdam casibus exceptis: ideo opportune præscribendus erit ordo à iudicibus obseruandus in extrahendis delinquētibus ab Ecclesiam: nempe quod quādo notoriè constiterit delinquentem ad Ecclesiam confugientem gaudere non debere immunitate Ecclesiæ iudex sæcularis tunc poterit illum extrahere nulla 2 licentia Episcopi, vel Rectoris Ecclesiæ petita: nam cum Ecclesia non tueatur illum; nulla iniuria ei irrogatur, ita firmant Cappella Tolosana, 422. Boer. in decesio. 110. Remigius de Goñi in tractatu de immunitate Ecclesiarum, quæst. 1. & ita in praxi receptum esse testatur Couarrubias. libro 2. Variarum, capit. 20. numero 18. & Auend. de exequendis mandatis Regum. 1. part. capit. 22. numer. 9. & Iulius Clarus lib. 5. receptarum, §. fin. quęst. 30. num. 20. tametsi contrarium teneant plures DD. relati à Couarr. vbi supra, & Anto. Gom. 3. tomo variarum, cap. 10. nume. 2. in fine. Quando vero dubitatur, an delinquens ad Ecclesiam confugiens debere gaudere eius immunitāte, tunc prius quam sæcularis iudex velit eum extrahere, cognoscendum 3

cendum erit ab vtroque iudice ecclesiasti-
co, & sæculari, an delinquens gaudere de-
beat immunitate Ecclesiæ: & interim
quod articulus iste decidatur erunt vincu
la injicienda delinquenti intra Ecclesiam
ab vtroque iudice, quod ita de consuetudi
ne in aliquibus locis receptum esse testan-
tur Ioannes Igneus in repetitione l. 1. in
principio, colum. 3. ff. ad Syllanianum, Re
migius in d. tract. quæst. 5. Couar. in dicto
cap. 20. num. 17. versi. Tricesimo primò,
& communiter omnes, ex Iulio Claro
lib. 5. receptarum, §. fin. quæst. 30. num. 21.
4 Alioquin de iure cõfugiẽs ad Ecclesiam,
non debet ibi nervis, compedibus, aut ca-
tenis ligari, nam esset contra Ecclesiæ li-
bertatem, vt probatur in lege præsenti, C.
de iijs, qui ad Ecclesias confugiunt, & in
cap. diffiniuit, 17. quæst. 4. & in l. 2. tit. 11
5 part. 1. In aliquibus tamen locis non inji-
ciuntur vincula delinquentibus intra Ec-
clesiã stantibus, sed Ecclesia positis custo-
dibus, obsidetur, donec à iudicibus termi-
netur, an delinquens gaudere debeat im-
6 munitate Ecclesiæ, & hoc magis frequen-
tatur. Quod etiam de consuetudine proce
dit: nam de iure Ecclesia obsideri non de-
bet, vt probatur in d. l. præsenti, & in d. c.
diffiniuit, & in d. l. 2. tit. 11. part. 1. quæ iu-
ra intelligi poterunt, quãdo constaret, de-
linquentem debere gaudere immunitate
Ecclesiæ: tamen quando dubitaretur, inte-
rim custodes poni poterunt: ne deliquens
inde exeat, donec causa decidatur, dum-
modo victus, aut requies ei non denege-
tur, secundum Greg. Lup. in d. l. 2. verbo,
7 Ceroarlo. Et quod vterq; iudex simul cog
nõscere debeat, & terminare prædictum
8 articulum, firmant Igneus, Remigius, Co
uarru. Iulius Clarus, & reliqui DD. vbi su
pra (* & Rebuf. in tractatu immunitatis
ecclesiasticæ, art. 1. glo. 1. nu. 34.) & proba
tur ex eo quod si ab vtroque iudice inji-
cienda sint vincula, & custodes ponendi,
interim quod causa decidatur sequitur in-
de, quod cum sint iudices causæ præparan
9 tis, debeant etiam esse iudices causæ præ-
paratæ, secũdum glo. in cap. parrochianos
de sententia excommunicationis, & ibi
Felin. & eundem Felin. in cap. cum sit ge-
nerale, colum. 5. de foro comp. Perusinum
in cap. fin. colum. 3. de foro comp. in 6. &
Decium in Rubrica, extra, de iudicijs, nu.
10 2. Et si iudices vnanimiter determinent,
delinquentem non gaudere immunitate
Ecclesiæ, tunc extrahendus erit, cauebit
11 tamen iudex ecclesiasticus ne delinquen-
tem tradat iudici sæculari, sed dissimulet,
vel tolleret, quod eum sæcularis extrahat.
12 Si verò iudices fuerint discordes in deter-
minatione huius articuli, tertius ab eis eli-
gendus erit, argumento textus in l. offe-
rendis, C. de appellationibus, & ibi notat
Bart. & Felin. post Panormitan. & alios in
capit. fin. de re iudicata, colum. 2. versicul.
Prima declaratione, & Ias. in l. si duo iudi-
13 ces, & in l. inter pares, ff. de re iudicata. Si
tamen prædicti iudices noluerint tertium
eligere compellendi erũt per superiorem
ad illum eligendum, vel superior illum da
bit argumento eorum, quæ notantur à
glossa, & DD. in capit. suspicionis, de offi-
cio delegati, & in capit. cum speciali, §. 1.
de appellationibus, tex. in l. item si vnus,
§. principaliter, ff. de arbitris. Et tunc ad-
eundus erit superior illius iudicis, qui dig-
nior fuerit, vt putà si vnus est ordinarius,
& alter delegatus Principis, erit recurren-
14 dum ad Principem, quia delegatus Princi
pis potentior, & dignior est ordinario, vt
in capit. sanè, de officio delegati, & in ca-
pitul. pastoralis, §. 1. de officio ordinarij, &
ita docet Bartol. in dicta l. si duo. Nam ma
gis dignum trahit ad se minus dignum, vt
capit. 1. de consecratione Ecclesiæ, lib. 6. &
notat glossa, & ibi Panormitan. in capit.
quod indubijs, de consecratione Eccle-
siæ, & facit text. in capitul. per hoc, de hæ-
reticis, libr. 6. Felin. notat in capit. fin. de
re iudicata, column. 2. versicul. quarta de-
claratio, & Ias. in d. l. si duo, col. fin. versic.
extra gloss. Sed si prædicti iudices fue-
rint ambo ordinarij, putà iudex regius, &
ordinarius, ecclesiasticus, tunc recurren-
dum erit ad Regem, vel eius consilium:
nam iudex Regius ordinarius potentior
est ordinario Ecclesiastico, ex rationibus
allegatis per Bartol. in dicta l. si duo. Ta-
mẽ si vnus esset ordinarius Ecclesiasticus,
& alter ordinarius alicuius domini tem-
poralis, qui ponit iudicem ordinarium in
sua villa, vel loco, tunc in hac discordia,
recurrendum erit ad superiorem iudicis
ecclesiastici, quia ecclesiasticus est dig-
nior, & maior tali domino habenti iuris-
dictionem ordinariam, vt in capitulo so-
lite, de maioritate, & obedientia. Et si in
illo loco non fuerit iudex ordinarius ec-
clesiasticus, sed sæcularis tantum, tunc de-
linquens custodiendus erit à rectore, vel
vicarius illius Ecclesiæ, qui rector, vel vica
rius statim consulere debebit suum supe-
riorem.

riorem. Etsi in illo loco nec ecclesiasticus nec sæcularis ordinarius fuerit, vt in locijs ruralibus, vbi tantum sunt iurati, tunc ab illis iuratis, & à Rectore Ecclesiæ delinquens erit custodiendus, & statim vterque debebit cõsulere suum superiorem. At vero si ambo iudices fuerint discordes in sententia lata, quia de facto tulerunt, sententias contrarias, tunc videtur seruanda regula, text. in cap. fin. de re iudicata cum suis fallentijs, scilicet, quod valeat sententia in fauorem rei lata. Sed quia in hoc casu ex vna parte versatur fauor Reipublicæ & exaltare fauor Ecclesiæ, & non apparet quis sit, actor vel reus, tunc vtraque sententia pendet à confirmatione superioris, secundum Bartol. in dict. l. si duo, & Felinum in cap. fin. de re iudicata, versicul. Secunda declaratio. Et si interim iudex sæcularis de facto vel absque aliqua discus-
15 sione, an delinquens gaudere debeat immunitate, illum, extraxerit tunc ecclesiasticus iudex illum repetet, & suis censuris, aduersus sæcularem procedet, secundum Panorm. in cap. inter alia, nu. 26. de immunitate Ecclesiarum post Bart. in d. l. præsenti, per text. in cap. minor. 17. quæstio. 4. Clauasium in Summa, verbo, Immunitas, versicul. Quæro, column. 4. & Syluest. in Summa, verbo, Immunitas. 3. quæst. 7. Nec talis extractio iustificari poterit ex
16 subsequenti cognitione: nam Ecclesia spoliata ante omni erit restituenda, iuxta text. in cap. conquerente, & in capit. item cum quis de restitutione spoliatorum, & resoluit Remigius vbi supra in quæst. fin. Nec tunc clerici poterunt armis defendere delinquentem ad Ecclesiam confugientem, ne de facto extrahatur: sed tantum censuris ecclesiasticis erit defendendus per text. in cap. 1. de officio delegati, & in c. fin. de rebus Ecclesiæ non alienandis: & in c. delectus de pœnis, & in cap. ex part. 2. de verborum significatione, tradit Collectarius in d. cap. inter alia. Et Remigius vbi supra quæst. 12. Et tunc iudex sæcularis tanquã violator immunitatis Ecclesiæ puniendus erit, si delinquentem absque prædicta discussione, vel ea pendente, delinquentem in uitũ ab Ecclesia extraxerit: de iure enim ciuili erit puniendus tanquam commitens crimen læsæ maiestatis, vt in d. l. præsenti, de iure vero canonico puniendus erit excommunicatione, & pœna pecuniaria triginta librarum argenti purissimi, & imponenda erit sibi pœnitentia publica, neque absoluendus erit, donec extractum delinquentem Ecclesiæ restituat, iuxta text. in cap. minor. & in cap. si quis contumax, & in cap. quisquis 17. quæst. 4. & tradit Panormitan. in cap. penul. colum. fin. de immunitate Ecclesiarum, sequitur Mainerius in l. nemo de domo, ff. de regulis iuris. Ioann. Idoneus in repetitione dict. l. 1. fol. 14. ff. ad Sillanianum, & Remigius vbi supra quæst. 9. & probat l. 4. tit. 11. part. 1. & ibi notat & sequitur Gregor. Lupus in glos. fin. quas pœnas in prædictis canonibus statutas, innouat Concilium Tridentinum, Sessio. 23. de reformatione cap. 20. Verum tamen est, quod prædicta pœna pecuniaria triginta librarum hodie ab Ecclesia non exigitur, quia per desuetudinẽ Ecclesia perdidit ius eam exigendi, vt firmat glos. in cap. cum multę, verbo, Connubio 15. quæst. vltima recepta ab Angelus de Castro inter consilia Pauli de Cast consilio 438. circa fin. lib. 2. & Iulio Claro in d. q. 30. nu. 1. Vnde vt iudices sæculares & ecclesiastici facilius intelligant, quãdo immunitas Ecclesiæ sit seruanda ad eam confugientibus, & quando licitum sit reos extrahere ab Ecclesia, quandoque violatores *ecclesiasticæ immunitatis dicantur*: opere pretium duximus in præsenti resoluere, quæ immunitas concessa sit delinquentibus, ad Ecclesiam confugientibus, & quæ loca prædicta immunitate gaudeant, & in quibus casibus ad eisdem extrahi inuiti possint, delinquentes.

17 Quoad primum dicendum erit, quod duplex immunitas concessa est delinquẽtibus ad Ecclesiam confugientibus, vna vt non possit delinquens inde extrahi: altera vero quod licet inde non fuerint violenter extracti, sed voluntarie exierint, vel sponte à prælatis Ecclesiæ fuerint tradi ti iudicibus sæcularibus, non tamen ex illo delicto amplius erunt condemnandi ad mortem, vel ad aliam pœnam corporalem, seu corporis afflictiuam, sed tantũ erit pecuniariter puniendus & cogendi, ad pœnitentiam: & ad aliam satisfactionem faciendam. Quæ duplex immunitas delinquentibus conceditur per tex. in c. inter alia de immunitate Ecclesiarum, in illis verbis, ibi: Non est violenter ab Ecclesia extrahendus, nec inde damnari debet ad mortem, vel ad pœnam, &c. ex quo text. Ita notant communiter omnes secundũ Panormitan. ibi nu. 8. citantem ad hoc glossam, ibi: verbo, Puniendus, & gloss. in cap. reũ

17. quæstion. 4. & eandem conclusionem tenent communiter omnes ex Angel. in Summa, verbo, immunitas, numer. 16. Syluest. in Summa, verbo, Immunitas 3. versiculo 4. Et ratio est, quia ex eo quod delinquentes ad Ecclesiam confugerunt, statim consequati fuerunt eius immunitatē, vt probatur in capit. id constituimus 17. quæstion. 4. Quam tamen conclusionem intelligendam veram esse existimo in delinquente ad Ecclesiam confugiente, qui gaudere debebat eius immunitate, tunc enim si voluntarie extrahatur, casu quo inuitus non erat extrahendus, puniendus, nō ad mortem vel ad pœnam corporalem sed iudex sæcularis præstabit iuramentū & cautionem de vita, & membris eius seruandis, vt inquit tex. in d. c. inter alia: Cæterum si delinquens confugiens ad Ecclesiam non deberet gaudere eius immunitate, immo posset licite ab ea extrahi, si extrahatur vel sponte tradatur, bene puniri poterit pœna mortis, & alia corporis afflictiua, ita prædictam conclusionem intelligit Cassaneus in consuetudinibus Burgūdiæ, tit. de iustices, §. 5. versi. Decimo sexto casu 54. & sequitur Remigius vbi supra
38 quæstio. 3. in fin. pro qua interpretatione expendo tex. in d. cap. inter alia quatenus text. ille inquit, quod in illis duobus casibus exceptis, delinquens potest trahi ab Ecclesia impunitate non præstita à iudice sæculari, ergo idem iuris erit in reliquis casibus, in quibus delinquens non gaudet immunitate Ecclesiæ, sed aduersus hanc secundam immunitatem concessam delinquentibus ad Ecclesiam confugientibus, obstat quod attento omni iure diuino naturali, & humano pœna commensurari debet delicto, vt constat Deuteronom. capit. 25. ibi, Pro mensura peccati erit & plagarum modus. Et lege etiam Mosayca cautum erat, oculum pro oculo, dentem pro dente in pœnam eruendum esse, vt constat Exodi capitulo 21. & lege Duodecim tabularum, titulo, De injurijs dicebatur, si membrum ruperit meum epato talio esto. Lege etiam diuina constat etiam hoc statutum esse, vt Genes. capitulo 9. Leuitic. capitulo 24. Numerorum capit. 25. Matthæi, capit. 26. omnes enim qui acceperint gladiū gladio peribunt. Et habetur in cap. duo ista 23. quæst. 4. Lege etiam humana idem cautum est, vt in l. 3. C. de episcopali audientia, in l. vnica, C. de raptu virginum, in l. 3. §. legis, ff. ad l. Corneliam de siccarijs, & in l. 15. titulo 8. part. 7.

Ergo videtur quod prædicta immunitas delinquentibus ad Ecclesiam confugientibus, concessa (vt si exinde violenter extrahantur, vel voluntarie exeant, seu sponte à prælatis tradantur, non debeant ad mortem vel ad aliam pœnam corporis afflictiuam condemnari) contraria sit omni iuri. Quam obrem pro solutione huius difficultatis dicendum erit cum Aristotele, libr. 5. Ethicorum capitul. 5. quod licet exacte proportione obseruata scelera delinquentium punienda sint, iuxta mensuram & qualitatem criminis, non tamen id semper obseruare conuenit Reipublicæ.

19 Sed potius pœna erit constituenda iuxta proportionem delicti attenta qualitate iniuriam inferentis, & eius cui fuerit illata, vt puta si magistratum quis gerens inique percusserit alterum, non erit repercutiendus: & si quis percusserit gerentem magistratum, non tantum percutiendus erit, sed etiam maiori pœna afficiendus, hæc Aristotel. Cui consentit D. Thom. 2. 2. quæstione 61. articulo 4. & quæstione 68. articulo 4. & late prosequitur Couarruuias libro 2. variarum capitulo nono, numero 2. Ac proinde conuenienter à iure fuit concessa, prædicta

20 immunitas propter honorem Templis sacris exhibendum, vt ad ea confugientes, si voluntarie exierint, vel violenter extrahantur, aut sponte à prælatis tradantur, damnandi non sint ad mortem, nec ad aliam pœnam corporalem, vt probatur in dict. capit. inter alia. Hæc tamen, secunda

21 immunitas, prout supra intelligimus, licet de iure procedat, in vsu & praxi hodie non recipitur, nec in Hispania obseruatur, immo si confugiens ad Ecclesiam voluntarie exierit, vel sponte à prælatis traditus fuerit, aut per vim licite extractus fuerit, damnari poterit ad mortem, vel ad aliam corporalem pœnam, prout testantur Boerius decisione 109. nu. 8. Remigius vbi supra, quæstio. 3. in fine & Iulius Clarus in dicto §. final. quæstione 30. numero 1. in final. Vnde hodie solum remanet prima

22 immunitas, nempe quod delinquens ad Ecclesiam, confugiens inuitus non sit inde abducendus: quantumcunque graue crimen perpetrauerit, vt probat text. in dicto capit. inter alia, & in capitulo reum, & in capitulo minor. & in capitulo constituit, & in capitul. definiuit. 17. quæstione 4. & in l. 2. titulo 11. part. 1. & in l.

2. & 3.

2 & 3.titul. 2.libr.1. recopilat. & notant omnes frequentissime ex Couarru.libr.2. variarum cap.20.num.6. versicul. Septimo,& pro regula ponit Remigius in tractatu de immunitate Ecclesiarum, & Didacus Perez in l.6 titul.2.gloss.2.lib.1.Ordinamenti,Anto. Gomez 2.tomo variarum,cap.10.num.1.& est communis omnium doctrina secundum Iulium Clarum lib.5.receptarum,§.fin.quæstione 30.numer.1. Et ratio quare hæc immunitas fuit concessa sacris templis est,propter honorem,& reuerentiem,quæ locis sacris diuino cultui dicatis debetur,& propter charitatem & pietatem proximi, vt refugium,
23 & tu tamen loca sacra præstarent miseris, qui fragilitate humana,aut casu in aliquod crimen incurrissent,secundum Ioannem Bichis in tractatu de immunitate ecclesiarum,column.final.versicul.Trigesimo secundo quæro,Remigium, Couarruuias, & Iulium Clarum in locis supra proximè citatis. A qua tamen regula plures casus excipiuntur, in quibus reus delinquens gaudere non debet immunitate Ecclesiæ, de quibus dicemus infra in tertio membro. Nunc autem de secundo membroagẽ dum erit.

24 Quoad secũdum nempe quæ loca sacra prædicta immunitate gaudere debeant, vt ad ea confugientes non sint inde abducendi,dicendum erit, quod nedum Ecclesia, in quibus seruatur continue sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum, & diuina ministeria celebrantur,gaudere debent prædicta immunitate,(vt prædicto capitul. in ter alia, cum similibus probatur) verum etiam Ecclesiæ nondum consecratæ & in quibus diuina officia non essent celebrata,gaudere debent prædicta immunitate, dũ tamen authoritate superioris prædictæ Ecclesiæ,fuerint fundatæ, vt probat text. sic intellectus in c Ecclesiæ de immunitate Ecclesiarum, secundum Hostiensem, Ioann. Andr. Panormitan. Cardi. & omnes,ibi : & consentiunt Remigius vbi supra ampliatione 1 Couarru. libr. 2. variarum cap.20.nu.4.& Iulius Clarus in dict. quæstio.30 num.4 tametsi gloss. in dict. capit. Ecclesiæ, requirat diuinorum officiorum celebrationem per textum illum ibi in qua diuina ministeria celebrantur, & Rebuffus in tractatu de immunitate Ecclesiarum in gloss.1.numer.10.quæ verbã sustinendo prædictam communem intelligentiam, sunt exponenda, id est, celebrari possunt secundum Panormitanum ibi,num.9.qui tandẽ concludit, hanc in restandum esse consuetudini. Cuius opinioni se subscribit Mainerius,in l. nemo
25 de domo,ff.de regulis iuris,num.21.& Remigius,& Couarru. vbi supra. Nam in hac materia immunitatis concessæ sacris templis plurimum sunt obseruandæconsuetudines: oportet enim reprimere audaciam
26 eorum,qui hac immunitate freti crimina passim committunt, alioquin de facili crimine committerentur,& esset contra mẽtem eorum , qui prædictam immunitatem sacris locis præstiterunt,non vt essent refugium,& spelũca latronum, sed vt præstarent tamen miseris , qui fragilitate humana,aut casu, in aliquod crimen incurrissent,secundum Couarr.in dict. capit. 20. num.4 & Iulium Clarum in dict. quæst. 30.num.1.versic. Scias autem. Parimodo
27 eadem immunitate gaudet hospitale authoritate Episcopi cõstructum,secundum Archidiach.in cap. definiuit. 17. quæstio. 4. Felin. in cap. de quarta,de præscriptionibus,Barbatiam in capit.1. de probationibus,column. 23. Iasonem in l. plerique column.3,ff.de inius vocando Rodericũ Suarez in l.2.titul.de los gouiernos , quæstione 5.& Remigium,vbi supra,ampliatione 17.Nam ex eo quòd hospitale fuit
28 authoritate Episcopi cõstructum,religiosum fuit effectum , nec ad vsus humanos reddire potest,vt probatur in capit.ad hæc de religiosis domibus,prædictaque immunitate gaudere debet, vt probat text. in dict.capit.Ecclesiæ,de immunitate Ecclesiarum, & facit text. in l. omnia priuilegia,C.de Episcopis & clericis . Similiter Eremitæ,& oratoria constructa authoritate Episcopi gaudent prædicta immunita-
29 te,secundum Hostiens.& Panormitan. in dict.cap.Ecclesię,column. 2. & Remigiũ, vbi supra,ampliatione 1. numer.2. & ampliatione 2.& 3. Qua in restandum erit consuetudini,secundum Panormitan. in dict.cap.Ecclesiæ,numer.7. idque verissimum esse censet Couarru.in dict.cap. 20. numer.4.in fine. Non tamen idem dicendum erit de oratorijs priuatis,licet,ibi: diuina officia celebrentur : nam cum non
30 sint authoritate Episcopi ædificata,ad voluntatem domini domus hodie erit oratorium & cras camera,secundum Panormitan.in capit.final.numer.4.de censibus, & communiter omnes , secundum Iulium Clarum in dict.quæstio.30.num.6.versi.

31 sed quid dicendum? Similitèr monasterium eodem immunitate gaudet, nam cum construi non possit sine authoritate Episcopi, vt probat textus in Authentico, de Monachis, in principio, collatione prima, & in capit. quidem 18. quæstio. 2. consequitur locum religiosum esse, diuinoque cultui dicatum, ac per consequens gaudere debere prædicta immunitate, vt probatur
32 in dict. cap. Ecclesiæ in sui ratione. Quinimo omnia contenta in septa & ambitus monasterij, & quæ vna clausura claduntur, puta dormitorium, refectorium, claustrum, horti, atria, & arcæ prædicta immunitate gaudent: nam hæc omnia appellatione monasterij veniunt, secũdum glos. in cap. 1. verbo, Exempto, de priuilegius libr. 6. & ita expræsse resoluit Remigius
33 vbi supra, ampliatione 3. num. 11. Similiter cœmenterium Ecclesiæ prædicta immunitate gaudet, iuxta tex. in capit. fin. de immunitate Ecclesiarum, & in capit cum Ecclesia eodem titul. vbi glos. verbo. Cœmenterijs, inquit, cœmenterium gaudere eodem priuilegio, quo Ecclesia & idẽ probat text. in cap. quisquis 17. quæstio. 4. & facit tex. in cap. ciuitas, & in capit. is cui de sententia excommunicationis, libr. 6. & ita cum pluribus Doctoribus ab eo relatis resoluit Remigius vbi supra, ampliatione
34 4. num. 9. versic. His non obstantibus. Similiter prædicta immunitas nedum concessa est ipsis Ecclesijs, verum etiam quadraginta passibus circum Ecclesiam matricem, vt probatur in cap. sicut antiquitus, 17. quæst. 4. & triginta passibus circa reliquas Ecclesias inferiores, vt probatur in cap. definiuit, & in capit. quisquis 17. quæstio. 4 & firmat Panormit. Henricus, & omnes in cap. Ecclesiæ, de immunitate Ecclesiarum, quod tamen vsu receptum, non est, secũdum Ioannem Igneum in l. 1. numer. 58 ff. ad Sillanianum, cuius opinioni consentiunt Couar. in dict. cap. 20. nu. 5. & Iulius Clarus in dict. quæst 30. num. 2.
35 Similiter prædicta immunitas concessa est palatio Episcopi, vt probat text. in capit. id constituimus 17. quæstio. 3. & firmant communiter omnes secundum Barbatia in consil. 33. num 7. libr. 4. quod procedit etiam si palatium Episcopi sit extra quadraginta passus Ecclesiæ matricis, secundum glos. 1. in dict. capit. id constituimus, quam testatur communiter receptam Couarru. in dict. cap. 20. num 5. in fine. Nihilominus tamen oppositæ sententiæ, immo quod palatium Episcopi debeat esse intra quadraginta passus Ecclesiæ matricis, ad hoc vt gaudeat immunitate, recepta est in praxi forensi, secundum omnes teste Couarruuias, in loco supra proximo citato,
36 & Iulio Claro in dict. quæstio. 30. num. 3. Similiter confugiens ad sacerdotem manibus portantem sacram Eucharistiam, prædicta immunitate gaudet, nam si illa concessa est templis propter honorẽ & reuerentiam debitam locis diuino cultui dicatis, à fortiori cõcessa erit sacratissimo Dei corpori, argumento text. in Authentica multo magis, C. de sacrosanctis Ecclesijs, & ita expresse firmat Archidia. in capitul. quæsitum 13. quæstion. 2. & communiter omnes secundum Anto. Gomez 3. tom. variarum cap. 10. num. 1. Plaçam lib. 1. de lictorum, cap. 24. numer. 16. Menchacam lib. 3. de testamentis, §. 22. num. 55. Remigium vbi supra, ampliatione 18. num. 3. & plures alios, quos refert Couarru. in dict. cap. 20. numer. 6. licet ipse de hac opinione dubitet: & sequitur Doctor Azeuedo vir tam doctus quam diligens in l. 2. tractat. 1.
37 lib. 1. Recop. Quæ tamen opinio non procedit quando captus in carceribus ad Eucharistiam, quæ ad eum ducitur, confugerit, vel quando Corpus Christi suscipiet, vt omnes supradicti DD. fatentur, approbantes glos. in cap. quæsitum 13. quæst. 2.
38 Similiter Ecclesia totaliter absque authoritate superioris destructa, quando esset spes reedificationis eadẽ immunitate gaudet: quia tunc omnia priuilegia retinet, secundum glossam in cap. priuilegium, de regulis iuris in sexto, & in cap. hoc diximus, verbo, Destructa, 16. quæstio. 7. & glos. in cap. statutum de electione lib. 6. quod tamen non procedit, quando destructa esset authoritate superioris, vel per rerum naturam siue spe reparationis, nam tunc non retinet priuilegium immunitatis, nec reliqua priuilegia, secũdum communiter omnes Remigio, vbi supra, ampliatione 20. & subscribit Iulius Clarus in dict. quæst.
39 30. nu. 6. Similiter Ecclesia interdicta gaudet prædicta immunitate: nã honor, qui Ecclesijs debetur, eisdem præstatur propter honorem Dei, ergo non debet eis auferri propter hominum culpam, secundũ Gofredum & communiter omnes, teste Ange. in Sum. verb. Immunitas, q. 27. &
40 Iul. Clar. in d. q. 30. nu. 5. Similiter confugiens ad Ecclesiã, quando iudex sæcularis, vel eius familia ad oculũ & cursu prosequebatur,

batur, Ingressusque Ecclesiam fuit, prædicta immunitate gaudet, nec inde euelli potest, nam eadem ratio militat in hac specie, vt firmant Bald. Romanus. Alexandr. & Iaſ. l. pleriq; ff. de in ius vocando. Cassaneus in consuetudinibus Burgundiæ, Rubrica 1. §. 5. versic. Archidiaconus, n. 116. Rodericus Suarez in l. 2. tit. de los gouiernos, quæst. 5. num. 3. & Palatius Rubius, in repetitione Rubricæ, de donationibus inter virum, & vxorem, §. 28. & Ioannes Igneus in l. 1. in princip. column. 2. & 3. ff. ad Sillanianum, & nouissime Salazar, tract. de vsu & consuetud. capit. 6. num. 19. quanuis contrarium teneat Cinus in Authentica, si quis ei, C. de adulterijs, Alexan. in consi 24. num. 26. lib. 2. & Hippolytus in l. vnica, num 11. C. de raptu virginū. Quo fit, idem dicendum esse, si captus à iudicis familia ab ea se exemerit, & liber ad Ecclesiam confugerit, nam tunc non
41 erit inde extrahendus, secundum Ioannes Igneum in dict. l. 1. colum. 3. & Boerium in decisione 110. colum. penult. & Salazar vbi supra, quinimo si captus in carceribus carceres confregerit, & ad Ecclesiam confugerit, non poterit inde euelli, immò immunitate gaudebit, secundum Boerium,
42 in dicta decisione 110. col. penul. & Cassaneum, vbi supra, & Iulium Clarum in quæstio. 30. num. 19. Quorum opinio comprobatur ex eo quod si in carceribus detētu, præstito iuramento de redeundo exie-
43 rit de licentia custodis, & deinde ad Ecclesiam confugerit, non poterit inuitus abduci, secundum Albericum in l. fideli, C. de his, qui ad Ecclesiam confugiunt. Henricum, in capit. Ecclesiæ, de immunitate Ecclesiarum. Præpositum in cap. ius gentiū, num. 10. distinctio. 1. & Aufrerium in additionibus Capellæ Tolosanæ, decisione. 422. a fortiori idem dicendum erit, quando quis effractis carceribus ad Ecclesiam
44 confugerit. Idemque dicendum erit, quãdo delinquens iam paratus ad mortem, vel ad aliam pœnam corporis afflictam à carceribus se exemerit, vel e manibus satellitum aufugerit ad Ecclesiam, vel ad sacerdotem portantem sacratissimam Eucharistiam, etiam si ad supplicium duceretur. Quinimo idem erit, quando si ad supplici-
45 um duceretur per Ecclesiam vel cœmenterium transiret: nam non poterit inde violenter extrahi, vt eum communi resoluit Remigius vbi supra, fallentia 30. & plures alij, quos refert & sequitur Iulius Clarus in dict. lib. 5. receptarum, §. final. quæstione 30. num. 22. & quæstio. 98. nu. 1. & 2. & Salazar vbi supra. Similiter si delin-
46 quens ad Ecclesiam, confugiens inueniat eam clausam, & manu portas, earumue anſam, aut vectes apprehendat, immunitate
47 eius gaudebit, neque poterit inde extrahi secundum Ioannem Igneum in dict. l. 1. num. 57. & Couarr. in dict. cap. 20. num. 18. & iam in praxi vidi ita obseruari in causa cuiusdam consanguinei mei. Idemque dicendum erit, quando delinquens intra Ecclesiam existens per vestem eius extensam extra Ecclesiam à familia, apprehensus fuerit, & ab Ecclesia extractus, restituendus eidem Ecclesiæ erit, secundum Igneum, & Couarr. in locis supra proxime citatis. Similiter, prædicta immunita-
48 te gaudebit ille, qui dum ad mortem & supplicium ducitur, obuiam sibi habet Cardinalem, qui pileum suum siue galerum purpureum in capite condemnati poni faciat, secundum Bald in Laddictos, C. de appellationibus, & Gomez Arias in l. 2. Tauri, num. 85. & tota fere vtriusq; iuris schola, in hoc consentit, secundum Plaçam lib. 1. delictorum, cap. 34 nu 1. & hanc testatur communem opinionem Gomez in §. pœnales, num. 50. Institution. de actionibus, & ita in practica obseruari testantur Paulo de Castr. & alij relati à Tiraquelo in tractatu de pœnis temperandis, causa 55. & ita de consuetudine esse firmat Remigius vbi supra, ampliatione 19. & Dueñas in regula 81. Iulius Clarus tamen in dict. §. finquæst. 98. nu. 5. inquit, se nunquam vidisse, hoc in practica contingere, tamensi ca-
49 sus eueniret, esset in sententia vt posset, pœna mortis mitigari, & reus ad tirremes remitti. Similiter confugiens ad personã
50 Principis, seu Regis immunitatem & securitatem habebit, secundum Cassaneum in consuetudinibus Burgundiæ, folio 57. colu. 3. versic. 8. & Castaldum Perusinum
51 in tractatu de Imperatore, quæst. 96. fol. 266. & Remigium ampliatione 24 vbi supra: idemque dicendum erit de confugiente ad statuam Principis, per text. in l. 1. ff. de officio præfecti vrbis, in princip. & facit tex. in l. 2. §. ideoque, ibi: ad statuam confugerunt, ff. de his, qui sunt sui vel alieni iuris, & text. in §. nam Antonius, & in §. fin. Institutis de his, qui sunt sui vel alieni iuris, vbi æquiparantur ædes sacra & statua Principis, & probat tex. in l. vnica, C. de his, qui ad statuas cõfugiunt, vbi

ibidē notant Salicetus, Hostiensis, & Cardinal. in cap. penult. de immunitate Ecclesiarum, & Castaldus Perusinus vbi supra, & communiter omnes ex Remigio vbi supra ampliatione 23. quod tamen procedit nisi malicioſe quis ad ſtatuam Principis confugeret, ſecūdum Paulum Salicetum, & Remigium, vbi ſupra, vel niſi conſuetudo in contrarium eſſet, quæ multum hāc in re attendi debet, ſecundum Guillelmū
52 de Monte Lauduno, in Clement. 1. de pœnitentijs & remiſsionibus, quem ſequitur ibi, Imola & Remigius in dict. ampliatione 23. Idemque obſeruandum erit, quando delinquens ad palatium Regis confugerit: nam non erit inde extrahendus, niſi de ſpeciali mandato Regis, vel niſi commiſerit produtionem, vel aleue, ſecundū Montaluum in l. 7. tit. 5. lib. 1. fori, in gloſ. penult. & Remigium vbi ſupra ampliatione 25. num. 1. Non tamē eadem immunitas conceſſa eſt palatijs nobilium, ſeu do-
53 minorum, ſecundum Bald. & Alexand. in l. plerique, ff. de in ius vocando, niſi de cōſuetudine: vel ſtatuto municipali prædicta immunitas conceſſa eſſet palatijs dominorum, ſecundum Bartholomæum Sicinum
54 in dict. l. plerique. Et in Regno Nauarræ hanc immunitatem conceſſam eſſe palatijs de los infançones, per quandam legem illius Regni teſtatur Remigius, vbi ſupra, ampliatione 21.

55 Quoad tertium conſtituenda eſt regula generalis, quod omnis delinquens ad Eccleſiam confugiens non debet inde violenter extrahi, quantumcunque, graue & attrox crimen perpetrauerit, quæ regula probatur in cap. inter alia, de immunitate Eccleſiarum, & in capit. penul. & cap. fin. eodem tit. cap. ſicut antiquitus capit. reum cap. miror. cum alijs 17. quæſt. 4 in l. 2. titul. 1. par. 1. l. 2. & 3. tit. 2. libr. 1. Recopil. & eam notant Panormit. in dict. capit. inter alia, notabili 3. Remigius, vbi ſupra, Anto. Gom. 3. tom variarum cap. 10. nu. 1. & communiter omnes, ex Couar. lib. 2. variarum, cap. 20 nu. 6 verſi. Septimo, Didac. Perez, in l. 6 tit. 2. lib. 1. Ordinamen. in glo. 2. & Iulio Claro, lib. 5. receptarum,
56 §. fin. queſt. 30. numer. 1. A qua tamen regula duo tantum caſus excipiuntur, in quibus ad Eccleſiam confugiens extrahi poterit, nempe publicus latro: & nocturnus depopulator agrorum, pert. tex. in dict. inter alia, & ita in reliquis caſibus regula remanet firma: quia caſus exceptus firmat, regulam in contrarium, iuxta text. in l. hæreditarium, §. ſed neque, ff. de fundo inſtructo, & in cap. 11 de confeſsis. Neq; obſtat text. in Authentico de mandatis Principum §. ſed neque, verſi. neque, collatione 3. vbi dicitur, quod adulteri, raptores virginum homicidæ, & reliqui delinquentes ad Eccleſiam confugientes poſsint inde extrahi: nam ibi fit mento generaliter de delinquentibus. Cum quo text. concordat text. in l. vltim. titul. 11. part. 1. ergo videtur quod omnis delinquens regulariter
57 fit extrahendus. Nam omiſsis pluribus interpretationibus, relatis à Panormitano in dict. capitul. inter alia, numero 14. ve-
59 rius dicendum eſt, quod text. in dict. Authentico, de mandatis Principum, & iura ſimilia ſunt correcta, de iure canonico per text. in dict. cap. inter alia, quam interpretationem ſatis veram eſſe dicit Panormit. in dict. cap. inter alia, num. 18. & communem teſtantur Remigius, vbi ſupra, ſallencia 28. Couar. in dict. cap. 20. numer. 7. in fine, Gregor. Lup. in d. l. vlt. tit. 11. part. 1. & Iulius Clarus vbi ſupra, verſi. Quero
60 nunquid. Et prædictam diſpoſitionem iuris canonici conſuetudine eſſe approbatā teſtatur Ioann. Faber. in §. ſed hoc tempore. Inſtit. de ijs, qui ſunt ſui vel alieni iuris, dicit communem Alexand. conſil. 145. num. 5. lib. 7. practica Iodoci, cap. 106. nu. 12. Et ita ſeruari à iudicibus Deum timentibus ait Boſius tit. de captura poſt numerum 21. Neque huic verſiculo, & communi interpretatione refragantur verba, tex. in dict. cap. inter alia, in princip. ibi, iuxta ſacrorum canonum, ſtatuta, & traditiones
61 legum, quibus verbis oſtenditur Summū Pontificem non improbare ius ciuile, immò illud approbare: nam reſpōdeo: quod Summus Pontifex in illo text. reſpexit ad traditiones legum Codicis, inter quas & ius canonicum nullum diſcrimen eſt, vt conſtat ex text. in l. fideli, & in l. præſenti, & in toto titul. C. de his, qui ad Eccleſiā
62 confugiunt, vbi idem quod iure canonico ſtatutum erat in capit. ſicut antiquitus, capit. minor, cap. definiuit, cap. reum cum alijs 17. quæſt. 4. ſtatuitur etiam in prædictis legibus, & prædictam correctionem, iuris ciuilis ius canonicum inducere po-
63 tuit, nam cum iſta materia immunitatis concernat honorem & reuerentiam exhibendam ſacris templis, quorum cura ſpectat ad Pontifices, & Prælatos Eccleſiæ, ideo ſtandum erit diſpoſitioni iuris canonici,

nici, neque curandum erit de iure ciuili, etiam in foro sæculari, secundum Panormit. in d.c. inter alia, num. 15. & 24. & communiter omnes, ex Couarruuias lib. 2. variarum, cap. 20. num. 3. Ex quibus constat, standum esse prædictæ regulæ generali nempe quod omnis delinquens ad Ecclesiam confugiens, non debeat inde violenter extrahi à qua tamen regula excipiuntur casus sequentes.

64 Primo excipitur publicus latro, qui si ad Ecclesiam confugerit extrahi poterit, per tex. in d. cap. inter alia, & in d.c. Sicut antiquitus, 17. quæst. 4. & in l. 4. titul. 11. part. 1. in ordinatione Lusitanorum, lib. 2.

65 titul. 4. §. 1. & publicus latro dicitur, qui publice furatur, vt puta pirata, & stans in stratis, & vijs publicis, vel habens arcem, aut castrum, vt vi & armis prædetur transeuntes, secundum Panormitanum in dicto cap. inter alia, notabili vltimo, & facit text. in l. capitalium, §. famosos, ff. de pœnis &, ibi glos. & interpretatur d. l. 4. tit. 11. part. 1. & Couarru. lib. 2. variarum, cap. 9. num. 7.

66 Secundo excipitur nocturnus de populator agrorum, per tex. in d.c. inter alia, & in d. l. 4. tit. 11. part. 1. & nocturnus de po-

67 pulator agrorum dicitur qui segetes in nocte destruit, vel comburit, & in loco occulto latet, propter homicidia & rapinas, quas facit, secundum Innocen. in d. capit. inter alia, Hostiensem in Summa titul. de immunitate Ecclesiarum, versic. In quantum, & Mainerium in l. nemo, ff. de regulis iuris, num. 17. & ita explicat, text. in l. 8. tit. 5. lib. 1. fori & l. 4. titul. 11. part. 1. & text. in ordinatione Lusitanorum, libr. 2.

68 tit. 4. §. 3. intellige tamen quod ad hoc vt publicus lacro & nocturnus, de populator agrorum reddantur indigni beneficio immunitatis, necesse est quod prædicta delicta insidiose perpetrent, vt manifeste probatur in dicto cap. inter alia, & communiter ita intelligitur à tota caterua Canonistarum, secundum Ignеum in l. 1. §. subuenitur, numer. 107. ff. ad Sillanianum, & testatur, communem interprætationem esse Remigius, vbi supra, fallentia 2. numer. 4. Et ratio, ob quam magis isti duo

69 casus, à iure excipiũtur quam alij, malefactores potissima est, quia isti duo sunt deteriores, & plurimum interest illos puniri, quam alios, cum pluribus plura exitia cogitent, quam alij argumento text. in capitul. est iniusta 23. quæst. 4 quam ratione assignauit glos. fin. cap. de immunitate Ecclesiarum.

70 Tertio excipitur simplex fur, qui attenta consuetudine consensu clericorum & laicorum inducta non gaudet immunitate & ita passim ab Ecclesijs abducitur, vt resoluit Couar. lib. 2. variarum cap. 20. n. 13. versic. Decimo nono, & sequitur Iulius Clarus vbi supra, versic. Quæro an fures, quæ consuetudo, cùm sit legitima & præscripta obtinet cõtra prædictam regulam, tex in d. cap itul. inter alia, ex text. in cap. fin. de consuetudine. Et in hac materia immunitates consuetudines sunt obseruandæ, vt supra resoluimus in 2. mem-

71 bro in princip. De iure vero, simplex fur immunitate Ecclesiæ gaudet, neque inde extrahi potest secundum cõmuniter omnes ex Anton. Gomez 3. tomo variarum, cap. 10. nu. 2. Couarr. & Iulio Claro in locis supra proxime citatis quod verum est, nisi talis fur tria vel plura furta committeret, quia per talem consuetudinem effice-

72 retur famosus, iuxta text. in l. capitalium, in §. famosos, ff. de pœnis, & in Authent. sed nouos iure, iuncta glos. ibi recepta cõmuniter, C. de seruis fugitiuis, & ita in hoc casu nedum de consuetudine verum etiam de iure fur extrahi poterit secundũ Anton. Gom. vbi supra.

73 Quinto excipitur commitens homicidium, mutilationem membrorum, vel aliud quodcunque crimen intra ipsam Ecclesiam, nam talis extrahi poterit, per text. in cap. fin. de immunitate Ecclesiarum, & in l. 4. titul. 11. partita 1. & in ordinatione Lusitanorum, libr. 2. titul. 4. & §. 2. & expresse firmat Panormit. in dicto cap. fin. num. 9. & Couarru. in dict. cap. 20. num. 15. Nauarrus in Manuali, cap. 25. num. 20. & Remigius vbi supra, fallentia 3. & Iulius Clarus in dict. quæstion. 30. versiculo. Item quæro, quanuis Cardinalis in dicto capitulo final contrarium teneat, asserens solummodo committens homicidium vel mutilationem membrorum intra Ecclesiam non gaudere eius immunitate, committens vero alia delicta gaudere. Contra cuius opinionem facit, quod rationes illius textus in capitulo final generales sunt ab omnia delicta saltim enormia. Prima enim ratio, quia indignum

74 esset, quod qui Ecclesiam delinquendo, offendit, eius beneficio iuuaretur, argumento text. in capitulo de viro. 12. quæstione 2. in capit. an sit de apellationibus, &

& in capit. quia frustra de vsuris. Secunda ratio illius textus est, quia qui intra Ecclesiam delinquit videtur ea spe & fiducia de
75 liquisse, vt ab ipsa Ecclesia defenderetur, alioquin crimen non commissurus; ideoque grauem iniuriam Ecclesia facit. Quo fit, committentem quodcunque graue crimen intra Ecclesiam, etiam sine spe & fiducia consequendi eius immunitatem, iuste ab ea extrahi posse, nam licet in isto casu cessaret secunda ratio illius textus prima tamen remanet, firma, secūdum Panormitanū in d. cap. fin. num. 8. sic illum text. intelligendo, cuius opinio in praxi obseruatur secundum Stepha. Aufreriū in Capella Tolosana 422. Nauarrum in Manuali, cap. 25. nu. 20. Couar. in d capit. 20. n. 15. versic. Vigesimo secundo, & Iulium Clarum vbi suprà, versic. Item quæro, asserentem, semper se vidisse indistincte seruari, quod qui in Ecclesia delinquit, inde
76 extrahatur. Tametsi communis opinio Doctor. si in contrarium, immo necessariū esse quod quis committat delictum in Ecclesia sub spe & fiducia cōsequēdę immunitatis ad hoc vt ea non gaudet, alioquin deficiente illa spe, quod bene gaudeat secū
77 dum Hostiensem communiter receptum ex Panorm. in dict. cap. fin. num. 8. Remigio in tractatu de immunitate Ecclesiarū fallentia 3. ampliatione 1. num. 4. Nauar. & Iulio Claro vbi supra. Quæ communis distinctio iure & ordinatione Lusitanorum comprobatur in dict. titul. 4. §. 2. & apud Lusitanos obseruatur, secundum Nauarrum in dict. cap. 25. num. 20. Vnde necesse erit, quod spe consequendæ immunitatis Ecclesiæ quis committat delictum intra eam, ad hoc vt non gaudet: quod colligetur, quando ex proposito & ex veteri
78 odio quis committeret crimen intra Ecclesiam, cæterū si casu fortuitò, & ex verbis contumeliosis, ibidem inter rixantes ortis homicidium commissum fuerit, tunc committens bene gaudebit immunitate, secundum Hostiensem, Ioannem Andream, Cardin. & Ancharra. in d. c. fin. & Remigium, vbi supra nihilominus tamen prior opinio in praxi recepta est. Intelli-
79 ge insuper, quod si commitens delictum graue in vna Ecclesia ad aliam confugerit, ab ista secunda Ecclesia extrahi poterit: nam cum vna sit per totum orbem vniuersalis Ecclesia, qui facit iniuriam vni particulari, omnes offendisse videtur, ita post alios resoluit Henricus in cap. Ecclesiæ, de immunitate Ecclesiarum, column. 3. & est communis interpretatio secundum Remigium, vbi supra fallentia 11. numer 2. & Couarruuias lib. 2. variarū, cap. 20. nu. 15.
80 versic. Vigesimo tertio, quamuis Sylvest. in Summa, verbo, Immunitas, 3. quæst. 2. dicat, apud aliquos de consuetudine contrarium seruari: tamen apud nos communis opinio in praxi seruatur secūdum Iulium Clarum, vbi suprà, versicul. Sed quid Rursus intellige, quod ad hoc vt committens crimen intra Ecclesiam non debeat
81 gaudere eius immunitate, necesse erit, quod crimen sit graue, alioquin propter crimen leue intra Ecclesiam commissum non erit inde delinquens euellendus, secūdum Panormitanum post alios, in dict. cap. fin. & Henricum in dict. cap. Ecclesiæ column. 3. Sylvest. in Summa, verbo, Immunitas 3. § 2. & hanc testatur communem opinionē Angel. Castrensis in consi.
82 459. col. 1. lib. 2. cōsiliorum Pauli Castrensis. Præterea intellige, quod committens delictum graue intra Ecclesiam nedū priuatur eius immunitate quo ad illud delictum, verum etiam quo ad omnia delicta priùs aut posterius commissa extra Ecclesiam, ita quod si ob illa ad Ecclesiam confugerit, poterit inde extrahi, per text. in cap. ad Episcopos 17. quæst. 4. quia puniri debet in eo, in quo deliquit: qui frustra enim legis auxilium implorat, qui in legē committit, & ita in specie fuit decisum in Capella Tolosana 422. & sequitur Cassaneus in consuetudinibus Burgundiæ, Rubrica 1. §. 5. versic. Archidiaconus, n. 112. & Iul. Clarus in d. q. 30. versic. Sed quid. Quòd intelligit verum esse Boeri. decisio.
83 110. nu. 10. quando delictum in Ecclesia commissum non esset punitum: & eo non relato idē firmat Remigius vbi supra fallentia. 11. nu. 2. Sed Couar. lib. 2. variar. c. 20. nu. 15. versi. Vigesimo quarto, inquit quod indistincte verius est, quòd committens delictum intra Ecclesiam, quo ad alia delicta extra Ecclesiam commissa gaudet
84 immunitate Ecclesiæ ex supradicta regula generali, & quod ita respondet Boerius in d. decisio. 110. nu. 10. in fin. qui tamen loquitur quando delictum intra Ecclesiā commissum, esset iam punitum.

85 Quintò excipitur adulterium committens intra Ecclesiam, secundum Ancharra num, & Anto. in c. fin. de immun. Eccles. per text. ibi prout in 4. casu intellixisti, & firmat Remig. fallentia 3. nu. 8.

Sexto

86 Sexto excipiuntur raptores virginum intra Ecclesiam secundum Anton. Ancharranum, & Remigium in dicta fallentia 3.

87 Septimò excipitur surripiens monilem a Monasterio, secundum Cassan. in consuetudinibus Burgundiæ, fol. 56. numer. 24.

88 Octauò excipitur committens furtum intra Ecclesiam, secundum Hostiensem in d. c. fin. per tex. ibi, & text. in c. frater, 17. quæst. 4. resoluit Remigius vbi supra, fallentia 3. ampliatione 3. & cõmuniter omnes, secundum Angelum Castrensem cõsil. 958. nu. 1. libr. 2. cons. Paul. de Castr. & Naua. c. postulasti, de foro cõp. quidquid contrarium teneat Gofredus in l. si quis hoc genus, C. de Episcopis, & clericis, & Bald. in l. si quis ad declinandũ, C. de Episcopis, & clericis, Cardinalis in dict. c. fi. immo hodie, de consuetudine etiam si extra
89 Ecclesiam furtum committat, non gaudet, vt resoluisti in 3. casu.

90 Nono excipitur committens furtum extra Ecclesiam, si cum re furtiua ad Ecclesiam confugerit: nam tunc de iure potest extrahi, quia ex illa cõtrectatione, quæ in Ecclesia fit, nouum furtum committitur, & censetur commissum intra Ecclesiam: mutatione enim iurisdictionis nouum furtum committitur, secundum Bar-
91 tol. l. si dominum, ff. de furtis, & ibi Alex. & in terminis firmat Angel. Castren. consil. 459. lib. 2. consil. Pauli Castren. Ananias capit. fin. colum. penultim. in fine, de furtis, Barb. capit. postulasti, colum. 47. de
92 foro competen. & communiter omnes ex
93 Boerio decisio. 13. nume. 47. Contrarium tamen verius est immo, quod in tali specie non sit extrahendus, secundum Fulgos. consil. 149. & Barb. dict. cap. postulasti, colum. 48. & ibi Socinum colum. 5. q. 8. & Couar. dict. cap. 20. num. 15. verficul. vigesimo octauo, & ratio potest esse, quia in tali casu non contingit mutatio territorij, cum Ecclesia territorium non habeat secundum Panorm. cap. cum sit, nu. 27. de foro compe. de consuetudine extrahitur, vt supra diximus.

94 Decimò excipitur delinquens propè Ecclesiam, vel cœmenterium deliberate, quia ex vicinitate loci præsumitur, quod fecit sub spe consequendæ immunitatis, secundum Anchar. dict. capit. fin. Alciat. de præsump. regula 3. præsump. 33. nu. 3. & Couar. dict. cap. 20. num. 15. vers. vige-
95 simo sexto. Et facit in comprobationem doctrina Ioan. Lup. de Pala. Rub. in repetione cap. per vestras, §. 10. num. 2. verfic. intelige, de donat. inter virum, & vxorẽ, dum docet, quod peccatis spe consequendæ absolutionis virtute indulgentiarum Apostolicarum, non potest absolui ex vi ipsarum, argumnto tex. in l. 1. §. hæc autem actio, ff. si quis testamento liber esse iussus fuerit, cap. quando, 1. de consecrat. dist. 1, sequitur Couar. d. c. 20. nu. 15. vers. vigesimo sexto. Quod intellige verum, quando ex cõfidentia talis facultatis, quis mouetur ad committendum id, ad quod non moueretur sine ea, secundum Anto. Cordib. tractatu de indulgẽtijs, quæst. 34. propositione 3. Nauar. veto in d. cap. 25. numa 2. inquit, quod apud Lusitanos nõ refert, quòd prope Ecclesiam delinquat quis cum illa spe: sed quod casu vel deliberatione, vt in ordinatione Lusitanorum, libr. 2. tit. 4. §. 2. nec etiam inquit, quod ad ius cõmune idem referre, cum nullus texta distinguat.

97 Vndecimo excipitur, qui existẽs in Ecclesia percuti existẽtem extra Ecclesiam, quia delictum fuit principiatum in Ecclesia, licet alibi consummatum, secundũ Panor. d. c. fin. nu. 11. & facit tex. c. 1. de præsump. & quæ notat Ioan. Andr. in regula in obscuris, de regul. iur. in 6. & sequitur Syluestr. in summa, verb. Immunitas, 3. q. 6. & Nauar. in Manuali, c. 25. nu. 21.

98 Duodecimò excipitur, qui existens in Ecclesia mandauit delictũ committi extra Ecclesiam, si agatur contra ipsum de delicto commisso in mandando: secus verò si agatur de ipso delicto sequuto extra Ecclesiam, secundũ Remig. vbi supra, fallentia 5. & Nauar. in cap. 25. n. 21.

99 Decimotertiò excipitur, qui existens extra Ecclesiam percusserit sagitta, iaculo, lapide, vel alio modo existentem in Ecclesia, secundum Panorm. & alios communiter in d. cap. fin. Couarrub. dict. cap 20. num. 5. verficulo, vigesimo septimo, & Nauar. in Manuali c. 25. nu. 21. & Remigium fallentia 6.

100 Decimoquarto excipitur, qui existens extra Ecclesiam mandauit percutere existentem in Ecclesia, si de illo mandato agatur, vt intellixisti in 12. casu, & firmat Marian. Socin. cap. postulasti, colum. 5. de foro compet. & Felin. cap. 1. de præsumpt. Remig. fallentia 7.

101 Decimoquintò excipitur, qui per vim extraluit

extrahit aliquem existentem in Ecclesia, postea percussit, quia ex illa extractione Ecclesia violatur, secundum Hostiens. & Panorm. nu. 10. d. c. fin. de immunitate Eccles. Remigium fallent. 9. & 10. & Nauar. in Manuali c. 25. n. 21.

102 Decimo sexto excipitur, qui mandauit alicui, vt extraheret existentem in Ecclesia, & percuteret, quantum ad delictum commissum in mandando, non verò quantum ad delictum commissum in percussione sequuta, secundum Remig. fallentia 10. num. 4. & Nauar in Manuali, cap. 25. nu. 21. Et idem dicendum esse de ipso mandatario firmant dicti Doctores.

103 Decimo septimo excipitur sacrilegus, secundum Collectarium in cap. fin. de immun. Eccles. per tex. & ibi glos. in c. frater, 17. quæst. 4. firmat Boerius decision. 110. numer. 3. & Remigius, vbi supra, fallentia 104 34. Et sacrilegus dicitur tollens sacrum de sacro, vel sacrum de non sacro, vt capit. quisquis, cap. si quis contumax, 17. quæst. 4. & notat Iulius Clarus, libro 5. receptarum, §. sacrilegium. Intellige tamen, hunc 105 casum verum esse, quādo intra Ecclesiam sacrilegium cōmissum fuisset, secus si extra Ecclesiam, secundum Nauar. d. cap. 25. num. 19.

106 Decimo octauo excipitur infidelis cōfugiens ad Ecclesiam propter delictum ab ipso cōmissum, per text. & ibi glos. l. 1. C. de his, qui ad Ecclesiam confugerunt, glo. in Authentico de mandatis Principum, verbo, Cogetur, §. publicorum, collat. 3. Boerius decisio. 110. Panormit. d. c. inter alia, nume. 6. & hanc testatur communem opinionem Hippolytus l. ex Senatusconsulto, numer. 10. ff. de sicarijs. Contrariam tamen opionionem tenet glo. dict. c. inter alia, verbo, extrahendus. Hostiensis, Ioannes Andreas, & Cardin. ibi, Syluestr. verbo, Immunitas, 3. quæst. 3. & frequentiori calculo authorum receptam videri, firmat Couarrubias libr. 2. variarum, cap. 20. num. 11. ipse tamen priorem probat, & à priori communi opinione tanquam veriori, & communiori non esse recedendum testatur Iulius Clarus, lib 5. receptarum, §. fin. quæstio. 30. versicul. Præterea. Poterunt tamen componi prædictæ opiniones, vt prior procedat, quando infidelis, & Iudæi confugium non propter zelum fidei, sed propter euasionem delictorum, tunc non gaudent: posterior opinio procedat quando confugiunt ad Ecclesiā, 107 & petunt baptismum, & volūt effici Christiani, tunc gaudebunt, quæ concordia colligitur, ex glo. dict. c. inter alia, Panorm. & Boerio vbi supra, & eam probat Remig. fallentia 18. num. 4. & Nauar. in Manua. c. 25. num. 20.

108 Decimo nono excipitur hæreticus, quia Ecclesiam offendit, secundum Villadiegum in tractatu de hæreticis, quæst. 11. numer. 15. Hippolytum l. ex Senatusconsulto, ad finem, ff. de sicarijs, Gigantem tractatu de crimine læsæ Maiestatis, Rubrica de varijs quæstionibus, quæstione 3. numero 19. Simancas de institut. Catholi. tit. 46. num. 65. & Couarru. dicto cap. 20. num. 11.

109 Vigesimo excipitur apostata, id est, renegado, secundum Boerium, decisio. 110. nume. 6. & glos. in prāgmatica sanctione, titulo de interdictis indifferenter non ponendis, refert quandam extrauagantem Martini, circa Apostatas confugientes ad Ecclesiam, & sequitur Remigius, fallentia 18. num. 3.

110 Vigesimo primò excipitur blasphemus Dei, & Virginis Mariæ: nam si committens contra Ecclesiā, & sponsam Dei, gaudere non debet immunitate, vt cap. fin. de immu. Eccle. à fortiori, qui offendit sponsum Ecclesiæ, & eius caput, c. vrgentes, de hæreticis. Si enim propter honorem Dei templis sacris concessa est hæc immunitas multo fortius ipsi Deo deferendum erit, argumento text. in Authentic. multo magis, C. de sacrosanct. Eccles. & ita firmat Boerius decis. 110. Remigius fallentia 24. nu. 2. Couar. lib. 2. variarum, c. 20. nu. 11. in fin. quidquid teneat Nauar. in d. c. 25. num. 20.

111 Vigesimo secūdo excipitur maleficus, & percutiens imagines, vel mala sacrificia faciens, secūdum Hippolytum in l. ex Senatusconsulto, ff. de sicarijs.

Vigesimo tertio excipitur excommunicatus, interdictus, vel suspensus: nam si delictum committat, & ad Ecclesiam confugiat, poterit extrahi, secundum summam confessorum, titulo de immunitate Ecclesiarum, quæstione 5. & Felinum, cap. 7. columna 2. de except. Con- 112 trarium tamen verius est, immò quòd gaudet hac immunitate, quia delictum excommunicati non attenditur: sed potius amor Dei, cui competit ille honor, & ita tenent Guillelmus, Imola, Bonifacius, & omnes in Clementina 1. de pœnitentijs

nitentijs, & remiſ. & hanc opinionē dicit communem Boeri. deciſio 110. nu. 7. Nauarr. in manual. cap. 25. num. 19. & Coua. lib. 2. variarum, cap. 20. nume. 11. & Remigius vbi ſupra, fallentia 19. à qua in praxi non eſt recedendum, licet in puncto iuris non ſit ſine difficultate, ſecundum Iuliū Clar. vbi ſup. verſi. quæro etiam.

113 Vigeſimo quarto excipitur, qui proditoriè, & inſidioſe aliquem occidit, per tex. capit. 1. de homicidio, quem text. in hunc ſenſum accipiunt ibi, gloſſa Annania, &

114 Felin. Aretin. cap. cum nō ab homine, colum. 10. de iud. Et iſte eſt verus ſenſus illi⁹ cap. 1. & cōmuniter receptus à conſuetudine totius orbis Chriſtiani, ex Couarru. lib. 2. variarum, cap. 20. num. 7. & compro batur, l. vltim. titu. 11. part. 1. & ordinatione Luſitanorum, libr. 2. titul. 4. §. 1. tenent Nauarr. in Manuali, cap. 25. nu. 21. Anto. Gomez 3. tomo variarum, cap. 10. num. 2. verſic. Quinto limita, & Iulius Clarus vbi ſupra, verſic. Scias tamen, & ſi contrarium teneant Panormit. in dict. cap. 1. & Henricus, capi. fin. colum. 2. infra iſto titulo, intelligentes, tex. d. cap. 1. non in laico proditorie occidente, confugiente ad Eccleſiā, ſed in clerico proditorie aliquem occidente, vt is cauſa cognita à iudice eccleſiaſtico degradatus tradatur iudici ſeculari, vt eum occidit. Quem intellectū refutat Couarruuias vbi ſupra, & Anton. Gomez vbi ſupra, inquit, in puncto iuris veriorem eſſe opinionem Panormitan. licet à communi non eſſe recedendum in iudicando, &

115 conſulendo. Et aduerte, quod homicida proditorius, & aleuoſus dicitur, qui veneno alterum occiderit, ſecundum Bald. l. nemo, C. de ſumma Trinitate, column. 3. Ananiam. & Felin. dict. capit. 1. de homicidi. Item dicitur qui occiderit eum, qui eius inimicus non eſſet, nullaque cauſa rixe, vel diſcordiæ inter eos eſſet, vt in capit. ſi cupis, 16. quæſtione 1. notat gloſ. capit. clericus, 46. diſtinctione. Bartol. l. reſpi-

116 ciendum, §. delinquunt, ff. de pœnis, Felin. in cap. 1. de homicid. vbi eſt text. optimus, dum eum proditorem appellat, qui per induſtriam alium occiderit, id eſt per inſidioſam induſtriam, ita illa verba exponuntur, ex gloſ. Barto. & Iaſ. l. 1. in principio, ff. de pactis, verbo, Placitum, & conſenſum, vnde Bart. dicto §. delinquunt in-

117 fert eum, qui interfecit, vel offendit ſuum inimicum, à tergo, & aleuoſe modis prædictis, non eſſe proditorium homicidam, quia inimicus debuerat caute prænidere, & præcauere ab inimico: idē firmat Bald. in cap. 1. quibus modis feudum amittatur, Ancharranus cap. 1. de homicid. & Geral. in ſingulari 14. Aduerſus, quos tenet Couarruu. in dict. cap. 20. numer. 7. per

118 in dict. cap. 1. de homicid. vbi ſolum ſufficit, quod homicidum ſit commiſſum per induſtriam inſidioſam, & opinio Bartol. expreſſe improbatur, ex l. 1. titul. 25. lib. 8. recopilat. & l. 10. titul. 26. lib. 8. recopilati. vbi proditor, vel aleuoſus dicitur, qui ſecure alium interficit, id eſt, non in prælio, bello, aut rixa, ſed à tergo, & non facie ad faciem, ita vt obſcure occidat, vel offendat, taliter quòd offenſus non poſsit ſe defendere, & Anton. Gomez 3. tomo variarum, capit. 3. numer. 5. in effectu idem te-

119 net, ſic componens, quod aut erant inuicem amici, & tunc offenſor qualitercunque occidat, ſiue facie ad faciem, ſiue à tergo dicitur proditor, quia offenſus non poterat ſibi præcaueri, ac ideo mors ſecura dicitur: & talis præſumitur ſemper, niſi probetur, quòd in prælio, bello, vel rixa fuit, iuxta text. in dict. l. 1. titul. 25. libr. 8. recopilat. aut erant inimici, & tunc offenſor qualitercunque non committit proditionem ſecundum Bart. & ſequaces, vbi ſupra, illos tamen optimè refutat Conarruuias dict. cap. 20. num. 7. De iure tamen re-

120 gio per dictas leges etiam inimicus offendens ſecure, id eſt, non in prælio, vel rixa, ſed à tergo, vel taliter, quòd offenſus non poſsit ſe defendere, & præcauere, proditor appellatur.

121 Vigeſimo quinto excipitur, qui veneno aliquem occiderit, quia huiuſmodi homicidium reputatur proditorium, ſecundum Bald. capit. 1. quibus modis feudum amittat. & Ananiam, & Felin. cap. 1. de ho-

122 micid. & quia eſt mors ſecura, ac ideo proditorie facta cenſetur, vt l. 10. tit. 26. libr. 8. recopil.

123 Vigeſimo ſexto excipitur occidens patrē, vel è contra pater occidens filium, quia huiuſmodi homicidium ſecure commiſſum cenſetur, & quia occiſus non potuit ſibi præcaueri, ſecundum Pariſ. conſi. 96. volum. 1.

124 Vigeſimo ſeptimo excipitur, qui aliquem ducit inſidioſe ad locum vbi occidatur ſecundum Igneum, l. 1. §. ſi dominus, columna 9. in fine, ff. ad Sillanianum, argumento text. in l. item, ſi obſtetrix, iuncta glo. verbo, In factum, & l. qua actio, §.

actio. §. sed si quis, de ponte, ff. ad l. Aquiliam, gloss. in §. penultim. Institut. de lege Aquil. & in l. in pecoribus, C. ad l. Aquil. tradit Remigius tractatu de immunit. Eccles. fallentia 14.

125 Vigesimo octauo excipitur socius qui in itinere occidit consocium, quia occisus non debebat sibi præcauere, & securè cēsetur factum homicidium, secundū Barto. d. l. respiciendum, §. 1. ff. de pœnis, & Remigium, d fallentia 14.

126 Vigesimonono excipitur qui proditorie aliquem vulneraverit animo occidendi, licet mors sequuta non fuerit, secūdum Ioannem Igneum pro vtraque parte disputantem, in l. 1. §. si dominus, verbo, 7. ff. ad Sillanianum, Remigium vbi supra, fallent. 13. num. 4. Couar. lib. 2. cap. 20. nu. 7. & Nauar. in Manuali, cap. 25. nu. 21. Cæterum

127 si absque animo occidendi proditorie percusserit, confugiens ad Ecclesiam gaudebit, secundum DD. vbi suprà, & animus occidendi, vel non occidendi deprehenditur, ex instrumento percusionis, iuxta

128 tex. in l. 1. §. Diuus, ff. ad legem Corneliam, de sicarijs, & text in cap. significasti, 2. de homicid. notant Igneus, & Remi-

129 gius vbi supra. Apud Lusitanuos indistinctè vulnerās aliquem proditoriè, siue animo occidendi, siue animo non occidendi, immunitate non gaudet, vt ordinatione Lusitani, lib. 2. tit. 4. §. 3. constat.

130 Trigesimo excipitur, qui ex deliberatione animi ex interuallo post repentinā iræ motum absque vlla proditione alium occiderit: nam is immunitate nōn gaudebit, quia per insidias censetur, tunc homicidium commissum, & sub spe cōsequendę immunitatis secundum Ancharranū, cap. 1. de homicid. Alexand. consil. 145. libr. 7. num. 5. Speculat. tractatu de Concil. 2. pa. titu. 45. Guidonem Papam, decisione 121. Baerū decisio. 109. Cassan. in consuetud. Burgundiæ Rubrica 1. 6. 5. versic. Archidiac. nu. 13. & Alciat de præsump. regul. 3. præsumptione 33. nume. 4. & ita tenent fere omnes, propter quorum authoritatē ita sæpissimè fit, secundum Couarr. libr. 2. variarum cap. 20. num. 7. versic. in his, qui secundum hanc cōmunem opinionem tanquam magis communem, & â consuetudine approbatā se vidisse pluries iudicari, & ab ea in practica non esse recedendū, testatur Iulius Clarus libr. 5. receptarum. § fin. quæst. 30. versi. Punctus est, & comprobatur, l. vltim. tit. 11. part. 1. & ordinatione Lusitanorum, lib. 2. tit. 4. §. 3. Oppositam tamen sententiam, immò quòd homi-

131 micida ex propositio, & deliberatione absque proditione tamen debet gaudere immunitate firmat Panor. d. c. inter, num. 18. & in d. cap. 1. de homicid. per tex. in capi. fin. de immunit. per locum ab speciali, per text. in d. cap. inter alia, vbi generaliter dicitur, quòd committens quantumcunque atrox crimen, si ad Ecclesiam confugerit, non debebit inde extrahi, & facit etiam, quia homicidium manifestè distinguitur ab homicidio proditorie commisso, & sic non comprehenditur in cap. 1. de homici. Et hanc opinionem testatur communem Alex. consil. 145. nume. 46. & 11. libr. 7. vt refert practica Conradi, fol. 268. nume. 6. in fine, & hanc opinionem iure veriorem esse existimat Couarru. in loco supra proximè citato, & in practica seruari, firmat Blancus in practica criminali, fol 4. nu. 26. & Marian. Socinus, capit. 1. de homicid. & in tractatu de citatione, articu. 17. quæst. 6. column. 1. & Bosius in practica criminali, tit. de captura, post numerū 21. & ita paucis ab hinc diebus iudicatum fuit in Supremo Senatu inuictissimi Regis nostri Philippi Secundi, in fauorem cuiusdam nobilis occidentis ex proposito in quodā duelo alium, qui confugit ad Ecclesiam, & inde fuit extractus, & Senatus præcepit illū

132 Ecclesiæ restitui. Ex quibus constat, simplicem, homicidam, id est, qui casu, culpa, vel etiam dolo, nulla tamen deliberatione animi præcedente aliquem occiderit, immunitate gaudere, quam opinionem testatur communem Couar. vbi supra, & Iul. Clarus vbi supra, versi. Scias tamen, & colligitur sumpto argumento ex casibus exceptis in d. c. inter alia, & in cap. fin. de immuni. Eccle. & c. 1. de homicid. Nec obstat text. in Authent. de mandatis Principum, §. sed neque, versi. Neque, collatione 3. & in l. fin. tit. 11. part. 1. vbi contrarium apertè probatur, quia illa iura sunt ablata iure Pontificio, vt resoluiste supra.

Trigesimo primo excipitur assassinus,

133 quia frequentius insidiosè delictum committit, secundum Marcum Mantuā. lib. 5. obseruationū legalium, obseruatione 41. tit. de assassinis, sequitur Remigius, fallentia 15. nu. 7 argum. tex. cap. 1. de homicid. in 6. vbi assassinus est inimicus diffidatus Reipublicæ, & potest vbicunque occidi,

* argumen. tex. in l. 3. §. 1. de sicarijs, l. 3. tit. 27. part. 7. (* Plura de assassino resoluunt

Ægi-

Ægidius Bosius in practic. criminali, titu. de mandato ad homicidium, à num. 13. Iulius Clarus libr. 5. receptar. §. Assassinus, à num. 1. & Plaça libr. 1. de delictis, cap. 19.) Et pro explicatione huius articuli videndum erit, quis dicatur Assassinus, & dicendum erit, quod secundum vulgarem communem modum dicendi dicitur ille, qui pecunia alioue pretio conductus aliquem
134 occidit, vel percutit, nisi ab eo præcauentem, ita Domi. Ancharranus, Francus, Archidiac. & Probus in capit. 1. de homicid. in 6. intelligens illum text. in his qui aliquem hominem Christianum mãdant occidi per homines ad id pecunia conductos, etiam si mandatarij Christiani sint. Idem tenet Barto. l. non solum, §. si mandato, ff. de iniurijs, num. 14. Bartol. l. Cicero, ff. de pœnis, Paul. Castr. l. 1. §. vltim. ff. de eo per quem factum erit, & communiter omnes, ex Aretino cons. 165. colu. 11. & Anton. Gom. 3. tomo variarum, cap. 3. num. 11. secundum quos hoc crimen assassinatus dicitur, tam quoad mandantem
136 conductoremue, quàm quoad mandatarium, & locatorem. Quod crimen grauissimum est, vt constat ex eo, qui potum causa abortionis dedit, & sequuta fuit mors infantis iam animati: nam is pœna mortis erit puniendus, vt l. Diuus, ff. de varijs, & extraord. crimi. l. penultim. C. de siccarijs, l. 8. titul. 8. part. 7. Si vero aborsus fuerit factus infantis nondum animati, pœna extraordinaria exij erit puniendus, l. si mulierem, & ibi Hippolytus, ff. de siccarijs. Igneus, l. 1. §. occisorum, colum. 3. ff. ad Sillanianum. Et si nec mors, nec aborsus fuerit ex potatione sequutus, vilis persona damnãda erit in metallum, & honesta persona in insula relegãda, tex. l. si quis aliquid. §. qui abortionis, ff. de pœnis. Tamen fœmina, quæ ob pecuniam receptam fœtum nõdum animarum sumptu potu fecit abortire, mortis pœna est punieda, iuxta text. d. l. Cicero, ff. de pœnis, quem ad hoc notant Anania, & Felinus, cap. si aliquis, de homicid. Decius cons. 535. Et quod Assassinus dicatur is qui pecunia conductus aliquem occidit, & quod in eo sit accipiendus text. dicto capit. 1. de homicid. in 6. communis opinio est absque dubio, & pauci refragantur, secundum Couarru. lib. 2. cap. 20. num. 10. Cui tamen non placet hæc com-
138 munis opinio, & asserit decisionem text. dicto cap. 1. non esse intelligendam in eo, quimandat aliquem occidi pecunia ad id præstita, nec in eo, qui operas suas pecunia ad id locauerit, sed tãtum in eo, qui aliquem Christianum occidit opera, & industria quorundam hominum infidelium, qui proprio nomine Assassini dicũtur, secundum Archidia. & Ioannem Andream in cap. 1. de homicid. in 6. Aretin. consilio 365. colum. 11. Sylvest. verbo, Assassinus, & Caietan. in Summa, verbo, Assassinus, & verbo, Excommunicatio, casu 16. vbi prædicti DD. dicunt quod assassini sunt quidam infideles, qui subsunt Principi infideli, qui ita ab eo edocti sunt, vt ille occidi iusserit, facillime occidant, & arbitrentur mortem ex hoc non esse timendam,
139 nec pœna aliqua esse afficiendos, immo existiment se obsequium præstare Deo. Et sic intelligendo text. dict. cap. 1. de homicid. in 6. dicendum erit, quòd committens tale crimen non gaudebit immunitate Ecclesiæ, sed per laicum iudicem poterit extrahi, & puniri, vt constat ex text.
140 dicto capitul. 1. Cæterùm si intelligamus prout communis opinio intelligi, in eo qui pecunia accepta Christianum occidit de mandato alterius non gaudebit, si simul proditorie fecerit: nec etiam mãdans, fautor, & receptator, vt ex dict. capitul. 1. constat, & firmat Remigius fallentia 16. num. 8. & 9. & Couar. in dict. ca. 20. n. 10 in fin.

141 Trigesimo secundò excipiuntur personæ Ecclesiasticæ, putà clerici, & religiosi: nam si delinquant, & ad Ecclesiam confugiant, extrahi poterunt à suo iudice ecclesiastico, vt puniantur secundum Panorm. d. cap. inter alia, nu. 13. sex fundamẽta pro hac opinione adducentem, cuius opinionem moribus, & consuetudine obtineri testatur Bernardus Diaz in practica criminali, c. 115. & ita seruari, & practicari indistinctẽ, firmat Remigius vbi supra, fallentia 21. & Naua. in d. c. 25. Manuali, n. 22. & Iulius Clarus lib. 5. receptarũ, §. fin. quæst. 30. versic. Vlterius. Tametsi oppositã sententiam, post Innocent. Cardinal. & alios teneat Romanus cons. 227. & cons. 234. cuius opinionem de iure veriorem, & cõmuniorem esse, dixit Bernardus Diaz, vbi suprà, tamen de consuetudine obseruatur opinio Panorm.

Trigesimo tertiò excipitur raptor virginum: nam si ad Ecclesiam confugerit, poterit inde extrahi, iuxta text. in l. vnica, de raptu virginum, & in Authentico, de mandatis Principum. §. Sed neque, ver-

ſiculo Neque,colu.3.& in l.fin.titul. 11. part.1.& firmat Hippolytus dict. l.vnica, num.100.& ſequitur Couarruuias libr.2. variarum,capitul.20.numer.8.propter cri
142 minis atrocitatem. Nihilominus tamen, oppoſita ſententia verior, & tenenda eſt, quam probat textus in capit.lex illa, in fine,& in capit.de raptoribus, 36. quæſt.1. & comprobatur ordinatione Luſitanorum,lib.2.titul.4.§.7.Et hanc opinionem teſtatur cõmunem Caſſaneus in conſuetudini. Burgundiæ,fol.57. Abb.dict.capi. inter alia, & Iul. Clar.libr.5.receptarum, §.fin.quęſtio.30.num.10.Neque obſtant iura ſuperius adducta:nam iure canonico in hac materia ſtandum erit, vt ſupra reſoluimus.

143 Trigeſimoquarto excipitur concremator Eccleſiæ,ſecundum Henricũ in c. fin. de immunit.Eccleſ.Ioannẽ Fab.l.1. C.de his,qui ad Eccleſiam confug. argumẽto c. conquęſti.de ſententia excommunicationis,& cap.canonica,11.quæſt.3 Remigiũ fallentia 33.& Igneum l.1.6.ſi dominus, col.3.ff.ad Sillanianum,& Nauar.in Manual.c.25.nu.22.

144 Trigeſimo quintò excipitur ſpoliator Eccleſiæ per vim,ſecundum MarcumMãtuam conſilio 91. Remig.& Nauarr. vbi ſupra.

145 Trigeſimo ſextò excipitur deſtructor vel frangens portas Eccleſiæ,per tex.in c. conquęſti,& ibi Panor.& DD. de ſententia excommunicationis,& Nauar. d.c.25. nu.22.in fin.

146 Trigeſimoſeptimò excipitur,trãsfuga, id eſt qui ab eo,ſub cuius imperio eſt, deſiſtit,& in hoſtes: ſe transfert: nam iſte talis rebellis,& proditorpatrię eſt,vt l.qui omiſſione,§. qui deſerant, ff. de capit. dimi.& Bartol.in q.incipiente, Lucanæ ciuitatis, nu.18.& in ſpecie firmat Marcus Mãtua. conſ.91. Contrarium tamen tenent Boerius deciſ.109.& Nauar.in cap.25.nu.19. in fin.reprobans ſupra relatos pro contraria opinione.

147 Trigeſimo octauò excipitur exul per iudicis ſententiã,cui cõſenſit, & in authoritatem rei iudicatę trãſiuit ſecundũ Odofredum deciſio.422.contrarium tamen verius eſt,ſecundum Nauar.dict.c.25.n.19. in fine.

148 Trigeſimo nonò excipitur ille,qui ſe in Eccleſia iniuſte defendit,ſecundum Remig.fallentia 22.& Nauarr.dict.capit.25. num.22.

149 Quadrageſimò excipitur,qui arma prohibita intra Eccleſiam habet: nam quoad arma non gaudebit immunitate, & ſic armis priuandus erit à iudice laico,quia deferendo arma prohibita intra Eccleſiam cõmittit delictum in ea, ac ideo priuari eiſdẽ poterit,quia vſus armorum vetitus eſt tam laicis,quã clericis,tam intra Eccleſias, quã foris,vt l.1.C.vt armorum vſus,libr. 10.c. clerici arma,de vita, & honeſtate cleric.& firmat Couar.lib.2.variarum,c.20.nu.18. in fine.

Quadrageſimo primò excipitur debitor ære alieno grauatus, fugiens ad Eccleſiam propter debitum: nam poterit inde extrahi, quia debitor fugitibus poterit capi die feriato, ſecundum gloſſam celebrem in l.vltima, C.de ferijs,quam ſequitur Bald. capit. fin. de ferijs. Baptiſta de Sãcto Seuerin.tractatu de debitore ſuſpecto,& fugitiuo, quæſtione 8. Bartol. l. ait prætor,§.ſi debitorem, ff. ſi quid in fraudem creditoris. Angel.& Iaſon.nume.77. in principio Inſtitut. de action.Sed vali-
150 dum eſt argumentum de tempore ad locum,l.vnum,ff.ſi certum petatur,l.vltim. ff. de triticar. l.ratio,§.ſi per venditorem, ff.de actio.empti.ergo,& in loco ſacro capi poterit, ita in ſpecie firmat Iaſon. dicta l.vinum,column.4.& in l.plerique, limitatione 10.ff.de inius vocando. Præſertim ſi ſtatuto alicuius loci cautum ſit,quod debitor capiatur pro debito, & in ſeruitute creditoris detur:quia immunitas non cenſetur conceſſa in præiudicium creditoris, qui eſt quaſi dominus, argumento eius, quod de ſeruo dicitur in dicto capitul.inter alia,& ita firmat Oldraldus conſil. 54. Aufrer.in Capella Toloſana,422.Panormitan.in dicto capitul.inter alia, num.22. in fine.Boerius deciſione 215.numero 7. & ita apud nos conſtitutum eſt, l.5.6. & 7.titulo 16.libr.5.Recopilatio. Vnde cum ſeruus fugiens ad Eccleſiam poſſint inde extrahi, vt domino ſeruiat, vt probat text. dicto capitul. inter alia, & text.in l. ſi ſeruus, C. de his, qui ad Eccleſiam confugi.ita debitor pecuniarius poterit extra
151 hi,& ita expreſſe deciſum eſt in l. fina. titulo 2.libr.1.recopilatio. & ita fuiſſe promiſſum in ſupremo Senatu huius Regni anno 1530.firmat Couarru.dicto cap.20. numero 14.in fine. Nihilominus contrarium verius eſt de iure communi, immo quod debitor pecuniarius fugiens ad Eccleſiam debeat eius immunitate gaude-
152 re:nam

re: nam cum homo liber de iure communi non possit capi pro debito, nec creditoribus tradi, vt in l. obses. Authentica, immo, C. de actionibus, & obligationibus, in capit. Iator, de pignor. text. in Authentico, vt nulli iudicum, §. quia vero, collatione 9. & in l. 2. C. quæ res pignori obligari poss. & tradit Couarruuias libro 2. variarum, capitulo 1. numer. 1. non debebit ab Ecclesia extrahi: nam si esset extra, non caperetur, si vellet bonis cedere, vt l. 1. C. qui bonis cædere possint. Et hæc opinio probatur, ex regulæ generali dicto capit. inter alia, & in l. præsenti, C. qui ad Ecclesiam confug. & in l. 2. titulo 11. part. 1. & ita tenent communiter omnes secundum Remigium, fallentia 27. & Couarr. in dicto capitulo 20. numero 14. Quamuis Doctores communiter hoc limitent, quando statuto municipali cautum esset, vt debitor posset capi, & tradi creditoribus, vt illis seruiat, secundum Oldraldum, & sequaces vbi supra, tamen contrarium
153 verius est. Immò quod etiam stante illo statuto non posset extrahi ab Ecclesia, secundum Rodericum Suarem, l. 2. titul. De los gouiernos, libr. 2. for. quæstione 5. Remig. dicta fallentia 27. Nauar. in Manual. cap. 25. nume. 19. & Couarruuias vbi sup. asserentes sic in praxi obseruari alioquin sequeretur quòd statutũ municipale posset tollere immunitatem Ecclesijs concessam iure Pontificio, contra c. quæ in Ecclesiarum, cap. Ecclesiæ Sanctæ Mariæ, de constitu. ac ideo text. in d. l. fin. tit. 2. lib. 1. recopila. non potuit disponere contra ius canonicum, cuius l. meminit Auendanius longo commento eam ornans, in tract. ad l. 4 & 5. titul. de las excepciones, lib. 3. ordin. à num 53. nec obstant ll. huius Regni de tradendi debitoribus in seruitutem creditoribus, ac ideo posse extrahi, sicuti serui, vt dict. cap. inter alia, & l. si seruus, C. qui ad Ecclesiam confug. nam respondeo, quod text. d. cap. inter alia, & d. l. si seruus
154 locuuntur in vero seruo, & in iure veræ seruitutis: quòd ius non datur creditori in debitorem, vt manifestè constat, ex dictis ll. huius Regni, secundum Suar. & Couarruuias vbi supra. Non etiam obstat quod debitor fugitiuus possit capi die feriato. ergo, & in loco sacro: nam dispar ratio est, quia die feriato homicidæ, &
158 alij delinquentes capiuntur, & tamen ad Ecsia hi non possunt extrahi, quia locis sacris hæc immunitas concessa est, & ita hac ratione ab opinione Iassonis discedunt Decius numero 8. Purpuratus numero 10. Alciatus dicta l. vnum, ff. certum petatur.

155 Quadragesimo secundo excipitur debitor, obnoxius publicis tributis, is enim ob debitum Principis, si ad Ecclesiam cõfugerit extrahendus erit, iuxta text. in Authentico, de mãdatis Principum, §. publicorum, collatione 3. & in l. fin. titu. 11. par. 1. Salicetus in d. l. præsenti, opposita tamẽ sententia verior est, secundum Cinum, d. l. præsenti, Panormit. in d. c. inter. Aufrerium in Capella Tolosana, 422. & communiter obseruatur secundum Socinum, tractatu de citatione, artic. 17. quæstion. 5. fol. 22. columna 2. Gregor. Lup. in l. 2. titulo 11. part. 1. verbo, Por deuda: Remigium fallentia 27. numer. 3. & Couarru. dicto capitulo 20. numer. 14. Nec obstant iura in contrarium adducta, quia tanquam contraria iuri Pontificio accipienda non sunt.

156 Quadragesimo tertio excipiuntur mercator, & campsor versuram facientes, post quam operam vsuris dantes ex pecunijs & rebus alienis lauè, & opipæ rè vixerunt, & postea ad Ecclesias confugiunt credito res suos fallendo: nam inde sunt extrahendi, secundum Boerium decisione 215. numero 7. sequitur Remigius vbi supra, fallentia 38. & probat Dueñas in regula 389. numero 18. Et facit quia huiusmodi mercatores, & campsores falliti, appellantur latrones publici à l. 1. & 2. titulo 19. libro 5. recopilatio. obidque hos se vidit violenter ab Ecclesijs euelli ad criminalem punitionem, firmat Couarruu. dicto capitulo 20. numer. 14. quod an iuste fiat relinquit aliorum iudicio. Nauarr. tamen
157 in Manuali, capitu. 25. numero 19. firmat hos debere gaudere immunitate Ecclesiæ, sed quamuis personæ eorum immunitate gaudeant, res absconditæ, & depositæ in Ecclesijs proculdubio sunt extrahendæ, vt ex eis satisfiat creditoribus, vt in l. præsenti, §. sanè, C. de his, qui ad Ecclesiam confugiunt, & in l. 2. tit. 19. lib 5. nouæ recopil. Et quid hodie faciendum sit disponit l. 6. tit. 19. lib. 5. recopil. in noua impressione.

158 Quadragesimo quarto excipitur obligatus ad ratiocinia: nam si aufugerit cum bonis ad Ecclesiam, poterit inde extrahi, secundum Remigium vbi suprà, fallentia 37. Nauar. tamen cõtrarium tenet in dict.

cap.25.num.19. Sed tu dic, vt in casu præcedenti.

159 Quadragesimo quinto excipitur seruus, confugiens ad Ecclesiam: nam tunc præstito iuramento à Domino de immunitate ipsius, erit extrahendus domino, vt eidem seruiat, vt probat tex.d. capit. inter alia, in fine, & tex.in cap.definiuit, & capi. metuentes, 17.quæstio.4.l.præsenti, §.sanè, C.de his, qui ad Ecclesiam confugiunt,

160 l.3.titulo 11.part.1. Qua in re erit distinguendum, quod aut seruus confugit ad Ecclesiam causa religionis, quia vult eam ingredi, & tunc si repetatur à domino infra triennium, debet ei restitui præstita cautione à domino, quod eum non offendet, iuxta text. in Authentico de Monachis, §.si vero, collatione 1.& in Authetico de sanctissimis Episcopis, §.si quis autem, col

161 latione 9. Aut confugit ad Ecclesiam causa consequendæ immunitatis, & tunc aut propter magnam sæuitiam domini, & non est ei restituendus, sed dominus compellitur illum vendere, vt in §.fi. Institu. de his qui sunt sui vel alieni iuris, l.3.tit.5.par.5. aut fugit ad Ecclesiam propter modicam sæuitiam domini, vel propter modicum delictum, quod in dominum commisit, vt puta quia surripuit aliquam rem leuè, & tunc erit extrahendus, & tradendus domino præstita cautione iuratoria à domino, quod eum non puniet, per text. dict. cap.inter, & similes supra relatos. Aut fugit propter aliud magnum delictum, & timet puniri à domino, & non ab alio erit dicendum, vt in text.dict.capit.inter.sitamen timeat ab alio puniri, vt à iudice,

162 tunc gaudebit immunitate Ecclesiæ, sicuti homo liber, per regulam generalem tex. dict. capit. inter. ita resoluit Panormitanus in dicto capit. inter alia. Cinus in dicta l.præsenti, Marianus Socinus, tractatu de citatione, artic.18.fol.22.colum.3. versic.Secundo casu.Gregor.Lup.in l.3.titu. 11.part.1.in glo 2.& Remigius vbi suprà, fallentia 17.& Nauar in Manua.capit.25. num.19.

163 Quadragesimo sexto excipitur effractor carceris, confugiens ad Ecclesiam qui erit extrahendus secundum Archidiaconum capit.sicut antiquitus, 17.quæst.4.& Cassaneum in consuetudinibus Burgundiæ, tit.Des iustices, fol.54 col.4. Contraria tamen opinio in praxi seruatur, immo quòd guadere debeat, secundum Boerium decisione 110.col.penul.Remig. fallentia 29.& Couar.in dict.cap.10.nu.13.versic. decimo octauo.

164 Quadragesimo septimò excipitur: qui relaxatus à carceribus præstito iuramento de redeundo, si ad Ecclesiam confugerit, poterit extrahi secundum Aufrerium in Capella Tolosana, 422. Nihilominus contrarium verius est, secundum Nauar.in Manuali c.25.nu.21.& Couar. dict.c.20. num.13.

165 Quadragesimo octauo excipitur, qui existens in Ecclesia voluntariè, & spõte exijt ab ea, & captus est à iudice: nam non erit restituendus, quia tunc nulla violentia Ecclesiæ fit argumento, cap.scienti, de regul.iuris, in sexto, & facit text.in capi. frater, versic, reluctantem, 17.quæst.4.& firmant Hostiens.Ioann.Andr.Anton.Cardin.Panorm.& Henric.in cap.fin. de immun.Eccles.& cõmuniter omnes ex Nauar.in Manua.c.25.num.21.in fin.& Remig.fallentia 12.

166 Quadragesimo nonò excipitur, qui verbis dolosis inductus à iudice præstita securitate exijt ab Ecclesia: nam iste talis nõ erit restituendus: nec iudex tenebitur seruare illi fidem præstitam de non puniendo illum, secundum Archid.in cap. desiniuit, 17.quæst.4.Felin.cap.afferte, nu.3.de præsumptionibus, Iaf.l.si mora, col.3.ff.soluto matrimonio, & plures alios, quos refert Couar.lib 1.variarum, capit.2.nu.14. & Nauar.in Manual.cap.25.num.22. Cõtraria tamẽ opinio magis placet, & verior est secundum plures, quos refert & sequitur Remig.fallentia 26.& Anto. Gom.3. tom.variarũ, cap.12.nu.7.& Couarr. dict. cap.2.nu.16.& Plaça de delict.lib.1.c.37. & Iulius Clarus lib.5. recept.§.fin.q.55. circa princ.

167 Quinquagesimo excipitur, qui existens in Ecclesia propter terrorem sibi incussum à iudice, vel ab eius familia exijt: nam si capiatur, non erit destituendus, secundum Ioan. Igneum in l.1.nu.4. fol.8. col.3.ff.ad Sillanianum. Contraria tamen opinio verior est, immo quod tunc sit restituendus, & probatur in capit. definiuit, 17.q.4.ibi, inde vi extraherc, aut quocunque nociuilitatis, vel damni, vel spolij residentibus in loco sacro inferre, & ita firmat Remigius vbi supra, in quæst.15.

168 Quinquagesimo primo excipitur, qui de mandato Papæ extrahitur ab Ecclesia per iudicem Ecclesiasticum, per text. secundum vnum intellectum, in cap.vxor,

17.q.4.

17.q.4 & facit quia Papa est supra ius positiuũ, cap. proposuit, de concessione præbend. & firmat Ioann. Bichius tractat. de immunit. Eccles. col. 6. versi. fallit. 1. & Nauar. in Manuali, c. 25. n. 21. in fine.

169 Quinquagesimo secundò excipitur laicus occidens clericum, secũdum Ioannem de Bichis tractatu de immunitate Ecclesiarum, colum. 14. versi. Septimo, citans pro sua opinione Archidiac. capit frater 17. quæst. 4. per text. in cap. final. de immunitate Eccles. Nam si delinquens in Ecclesia non gaudet, a fortiori nec delinquens in persona ecclesiastica, citat etiam text. in capit. nullus 17. quæst. 4. vbi probatur secundum vnum intellectum, quod clericus percutiens clericum, & ad Ecclesiam confugiens debet per Episcopũ adduci & puniri, allegat glo. & Innocẽt. in cap. fin. de im-
170 munit. Sed contraria opinio tenenda est, vt resoluit Boerius decisione 109. num. 3. & Remigius vbi supra, fallentia. 32. Nauar. in Manuali. cap. 25. num. 19. Nec ob-
171 stat text. in capitul. fin Nam respondeo, quod hæc immunitas ipsis templis sacris concessa est, non vero personis ecclesiasticis. Non etiam obstat text. dict. capit. nullus, nam respondeo, quod text. ille loquitur de clerico percutiente clericum, qui nõ gaudet immunitate Ecclesiæ, vt resoluisti supra, in casu 32. nec huius contrarium tenent Archid. gloss. & Innoc. suprà relati à Ioanne Bichis.

172 Quinquagesimo tertiò excipitur euellens limites, iuxta text. in l. 8 titul. 5. libr. 1. Fori, quæ habetur in l. 3. tit. 2. lib. 1. recop. & tradit Didac. Perez in l. 6. titul. 2. lib. 1. Ordin. glos. 2.

173 Quinquagesimo quartò excipitur, qui propter metum famis ab Ecclesia exijt attenta consuetudine, qua inductum esset, quod confugientibus ad eam alimenta denegentur: tunc enim si capiatur, non erit restituendus Ecclesiæ. Nihilominus tamen
174 contrarium verius est, quia in casibus in quibus confugiens ad Ecclesiam immunitate gaudere debet, iure Pontificio non potest Ecclesia obsideri, nec alimenta, victus aut vestitus confugientibus denegari: nam hoc esset immunitatem violare, iuxta text. in l. præsenti, C. de his qui ad Ecclesiam confug. cap. definiunt. 17. quæ-
175 stio. 4. l. 2. titul. 11. par. 1. tradunt Hostien. Anto. Card. & Panorm. in dict. cap. inter alia, num. 13. Guido Pap. quæst. 121. nec consuetudo in contrarium valet, secũdum Ioan. Igneum l. 1. in princip. colum. 3. ff. ad Sillania. Remig. tractat. de immutat. Eccles. quæst. 3. & Couar. lib. 2. variarũ, capit. 20. nu. 17. versi. Trigesimo primo: & tunc
176 Ecclesia de bonis suis prouidebit de alimentis ipsis confugientibus, secundum glo. dict. cap. diffiniunt per text. in dict. l. præsenti, sequũtur Guillel. de Mõte Laud. in Clem. 2. de pœniten. & remiss. quæst. 2. & ibi Anchar. quæst. 2. Cardina. quæst. 4. & Bonifacius conclusione 7. Verum illa glos. procedit, quando delinquens non habet bona, nec proprijs manibus potest laborare, & victum quærere, secundum Archidiacon dum ibi receptum à Panormita. dict. cap. inter alia num. 28. & Fel. capit. ex referipto, de iure iurand. Syluestro in Summa verbo, Immunitas, 3. quæst. 5. Ingneo alios referente in l. 1. versic. 13. colu. 4 ff. ad
170 Sillania. & Mainerio. l. nemo de domo, ff.
177 de regul. iur. nu. 30. Quinimo confugiens ad Ecclesiam non debet ibi neruis, compedibus, aut catenis ligari: nam esset contra libertatem & immunitatem Ecclesiæ, vt in cap. diffiniunt. 17. quæstione 4. dict. l. præsenti, & in l. 2. titulo 11. part. 1. & si de consuetudine in aliquibus locis contrarium receptum sit. Quod tamen erit ob-
178 seruandum, quando dubitaretur, an deberet gaudere immunitate Ecclesiæ, interim quod cognoscitur, vincula ab vtroque iudice ecclesiastico & sæculari injciuntur, secundum Ioannem Igneum, Remig. & Couarr. vbi supra, & communiter omnes ex Iul. Claro lib 5. receptarũ, §. fin. q. 30. num. 21.

179 Quinquagesimo quintò excipitur iudex qui tempore syndicatus recessit à syndicatu, & ad Ecclesiam confugit, tum propter delicta, de quibus accusabatur, tum etiam ex eo quod ære alieno grauatus erat: is enim immunitate Ecclesiæ non gaudet, sed ab ea extrahi potest iuxta text. in l. vnica, in versiculo, Non domi, & in versiculo, Vbicunque repertus fuerit, C. vt omn. iudic. probatur etiam quia iudex fugiens à syndicatu æquiparatur seruo, secundum glos. in dicta l. vnica, verbo, Inferre: sed seruus confugiens ad Ecclesiam immunitate non gaudet, vt probatur in dicto capitulo inter alia, in fine, & in capitul. diffiniuit, & in capit. metuentes 17. quæstione 4. & in l. præsenti, §. sanè, C. de his qui ad Eccles. confug. & in l. 3 titulo 11. part. 1. & nos supra resoluimus in 45. casu, num. 159. ergo iudex à sindicatu,

fugiens non gaudebit immunitate Eccleſiæ. Facit etiam quia talis iudex confugit ad Eccleſiam tanquam debitor, nolens reſpondere, & ſatisfacere ſuis creditoribus: ſed debitor æris alieni immunitate non gaudet ergo iudex à ſyndicatu ad Eccleſiam confugiens eius immunitate non gaudet. Maior nota eſt, & minor probatur, quia validum eſt argumentum de tempore ad locum, vt probatur in l. vinum, ff. ſi certum petatur, l. vltim. ff. de tritic ar. At vero debitor fugitiuus die feriata poteſt, cap. ſecundum gloſ. in vlti. C. de ferijs, ergo & in loco ſacro poterit capi, vt firmat Iaſ. dict. l. vinum, colu. 4. & in l. plerique, limitatione 10. ff. de in ius vocand. nam immunitas non cenſetur conceſſa in præiudicium creditoris qui eſt quaſi dominus, argument. tex. dict. capit. inter alia, vbi de ſeruo agitur: Quo fit quod cum ſeruus poſsit extrahi ab Eccleſia, vt domino ſeruiat, iuxta text. d. l. ſi ſeruus, C. de his qui ad Eccleſiam confugi, & in dict. cap. inter alia, ita debitor pecuniarius poterit extrahi, & quod debitor æris alieni non gaudeat immunitate, de iure regio deciſum extat, in l. fin. tit. 2. lib. 1. recopil. igitur iudex à ſyndicatu recedens & ad Eccleſiam confugiens non gaudet immunitate. Et in ſpecie hanc opinionem tenet Pariſ. de Puteo in tractatu ſyndicatus, §. viſu de modo procedendi, num 6. & Auiles in capit. Prætorum cap. 1. in gloſ. verbo, Dadiuas numer. 25. Ego vero exiſtimo contrariam opinionem veriorem eſſe per regulam, text. in dicto capit. inter alia, à qua non poteſt recedendum, niſi in caſibus à iure expreſsis. Præterea, quia talis iudex tanquam debitor confugit: ſed debitor de iure communi immunitate gaudet, vt reſoluimus ſupra in iſto, §. 3. 41. caſu. Nec huicve opinioni obſtat tex. in dict. l. vnica, verſicul. non domi, & in verſicul. vbicunque repertus: nam verus ſenſus illius text. eſt, quod iudex tempore ſyndicatus habitare non debet in Eccleſijs, & alijs locis ſactis, cum in eis ceſſare debeat omnis ſtrepitus iudiciorum, cauſa per laicos ibidem agitari non debeat, iuxta textum in capit. decer. de immunitate Eccleſ. l. 6. & ita in l. dict. vnica in effectu prohibetur, ne cauſa ſyndicatus intra Eccleſiam agitetur. Non etiam obſtant alia fundamenta pro priori opinione adducta, nam eis ſatisfieri poteſt, ex ſupra reſolutis in dicto 41. caſu num. 154.

181

182

183

Quibus caſibus ſupra exceptis non obſtat regula generalis text. in dict. capit. inter alia, à qua ſolummodo excipiuntur ibi duo caſus, vnde videbatur in reliquis prædictam regulam firmant manere, iuxta text. in l. hæreditarium, §. ſed neque, ff. de fundo inſtructo, & in cap. dominus, 32. quæſt. 7. & in cap. 1. de confeſsis. Nam reſpondetur, quod quando aliqua conſtitutio loquitur in materia iuris communis, & aliquos caſus excipit, non per hoc firmat regulam in non numeratis, immo ſuppletur à iure commmuni in caſibus in ea non exceptis ſecundum Panormita. in dict. cap. inter alia, numer. 15. per text. in cap. ad audientiam, de cleri. non reſident. vbi nu. 2. idem firmat. tenent gloſ. & Bart. in l. ſerui, ff. de vſucapionibus, & facit tex. iuncta glo. in cap. quoniam frequenter, in principio, vt lite non conteſtata, & ibi latè Felinus nu. 3. & Couar. lib. 2. variarum, c. 5. num. 6.

Ex quibus omnibus iudices facillimè intelligere poterunt, quando reus ad Eccleſiam confugiens immunitate eius gaudere debeat, & quando inde extrahi poſsit: vnde quoties caſus occurrerit, in quo cõfugiens gaudere non debeat, iudex ſæcularis immunè (cognito priusquod reus gaudere non debet) poterit illum extrahere. Et ſi iuedx eccleſiaſticus ſuis cenſuris impedire velit, ab eo appellare poterit ad iudicem eccleſiaſticum ſuperiorem: Proteſtando el auxilio Real de la fuerça, y ha de embiar luego à la Chancilleria por la prouiſion ordinaria para que por via de fuerça ſe lleue el proceſſo original, y ha ſe de embiar poder à vn procurador de la Chancilleria con vna relacion del caſo: la qual prouiſion ſe da luego, para que ſe lleue el dicho proceſſo, y para que el juez eccleſiaſtico abſuelua los deſcomulgados, y alce el entredicho, ſi eſtuuiere pueſto, por eſpacio de ſeſenta dias. Y ſi en la Chancilleria ſe remitiere el negocio al juez ſeglar, declarãdo auer auido lugar ſu apelacion del eccleſiaſtico, el dicho juez ſeglar procede cõtra el delinquente.

Et redeundo vnde digreſsi ſuimus, nẽpè quando reus fuit deprehenſus, & in carcere detruſus vel ab Eccleſia iuſtè extractus, tunc iudex aduertere debet quod cauſa incarcerati pia eſt, ſecundum Bartol. & Cinum, quos refert & ſequitur Tiraquellus in tractatu de priuilegijs piæ cauſæ, in præfatione, ac proinde celeriter erit ex-

erit expedienda, iuxta textum in l. finali, C. de custodia reorum. Et quam primum iudex visitabit delinquentem incarceratum, & eius confessionem recipiet, manebitque prius custodem carceris, ne ante cõfessionem receptam permittat aliquem cum delinquente loqui, nè eum instruat ad negandum secundum Grego. Lup. l. 6. tit. 29 part. 7. in glos. finali.

Ex §. Quarto.

SVMMARIA.

1 DElinquente incarcerato iudex statim corã tabellione cõfessionẽ eius assumere debet, & inscriptis eam redigi facere.

2 Tabellio solus confessionem delinquentis incarcerati assumere nõ potest.

3 Capto delinquente statim ante confessionem quærere debet iudex ab eo cuius status, conditionis sue sit, & ætatem quam habeat.

4 Si delinquens maior vigintiquinque annis sit, recipiendum ab eo iuramẽtum de veritate dicenda, & interrogationes, secundum circunstantias negocij faciendæ.

5 Si delinquens minorẽ viginti quinque annis se dixerit, & talis appareat dandus sibi curator est.

6 Confessio minoris absque curatore etiam sponte facta nullius momẽti est.

7 Iudex ante quam à delinquente minore confessionem recipiat, præstat ad litem curatorem aliquem ex procuratoribus audientiæ, qui acceptat, & iurat, & fideiussorem præstat, corã tabellione ipsius causæ.

8 Iudex recipit à delinquente minore iuramentum de veritate dicenda coram suo curatore: quod iuramentum præstare tenetur, & ad interrogata respondere.

9 Tam maior, quam minor à quibus iuramentum de veritate dicendæ iuste petitur, nam proferre tenetur.

10 Resoluuntur plurima, quæ obstare videntur, contra magis communẽ opinionem: quæ habet, eum à quo receptum est iuramentum de veritate dicenda debere eam dicere.

11 Qui iniuste interrogatur à iudice de delicto à se commisso ei verũ dicere non tenetur: cæterum si iuste, tenetur se prodere, & veritatem fateri.

12 Iuste interrogatur quis à iudice de delicto, quãdo de eo semiplena probatio adest: & de ea innotescit interrogato.

13 Delinquens sciens iuste à se inquiri veritatem, eam facere tenetur, & quæ contra eũ sunt indicia sibi manifestanda sunt.

14 Tabellio debet legere delinquẽti à quo recipitur confessio vnum, duasve testificationes receptas in summaria informatione, testiũ nominibus tacitis, vt ex eis delinquens intelligat qualiter delictũ probetur.

15 Delinquẽs iniuste interrogat⁹, vel quia semiplene de delicto non constat, vel à iudice incõpetenti interrogat⁹, aut à legitime recusato, aut ab eo à quo legitime appellatũ extat, poterit declinare versutiã iudicis alia adhibita fraude.

16 *Delinquens iniuſte interrogatus à iudice non poteſt ſimpliciter veritatem negare, licet ſubter fugio verborum iudicem fallere poſſit.*

17 *Mendacium prolatum ab iniuſte interrogato à iudice ſuper delicto, ſi ſine iuramento veniale peccatum, ſi cum iuramento mortale eſt.*

18 *Delinquens qui confiteturdelictū, in carcerem reducendus, cōfeſſione in ſcriptis redacta, donec ſentētia feratur.*

19 *Confeſſus in ciuilibus pro cōdemnato habetur, in criminalibus autē ſententia iudicis declaratoria ad eſſe debet.*

20 *Delinquens ex ſola ſua confeſſione condemnandus non eſt.*

21 *Clericus ex ſolá ſua cōfeſſione abſque alia probatione condemnandus ſecundum Bernardum Diaz.*

22 *Minori confitenti delictum cū iuramento curatore præſente, an cōpetat in integrū reſtitutio aduerſus confeſſionem.*

23 *Delinquenti cōfitenti delictum aſſignandus terminus trium dierū vel alius maior vel minor ad alleganda ſuas exceptiones, & eo elapſo fertur ſententia, & executioni mandatur.*

24 *Si delinquens neget, intimari debet parti offenſæ, quod accuſationem propanat.*

§. Quartus de Confeſsione delinquentis.

1 POſtquā delinquens fuerit in carcerem detruſus ſtatim iudex recipere debet eius cōfeſsionem coram tabellione, facereq; quod in ſcriptis à tabellione confeſsio redigatur, iuxta tex. in l. 1. in principio, ff. de cuſtodia reorum, & in l. 4. & 6. tit. 29. part. 7.

2 Nec ſolus tabellio confeſsionem delinquētis aſſumere poterit, ſecundum gloſſam receptam in l. iubemus, verbo, Aliud iudicium, C. de liberali cauſa: quam notat Ripa in practica crimin. § poſtquam, nu. 17. Florianus in l. proinde, num. 182. ff. ad l. Aquiliam, & Mathæus de Afflictis in deciſio. 182. num. 6. Quam obrem iudex illico accedere debebit ad carcerem cum tabellione, & mandauit quod coram ſe delinquens compareat, interrogabitque eum cuius ſtatus, conditionis, & ætatis ſit:

3 qui ſi reſponderit ſe maiorem eſſe vigintiquinque annis, iuramentum de veritate dicenda ad eo recipiet, & interrogationes faciet ſecundum circunſtantias negotij: ſi

4 vero delinquens reſponderit ſe minorem eſſe vigintiquinque annis, & ita ex eius aſpectu apparuerit, iuxta text. in l. minor

5 vigintiquinque annis ex aſpectu, ff. de minor. tunc iudex ante omnia curatorem ei dabit, quia minor vigintiquinque annis non habet perſonam legitimam ſtandi in iudicio, vt probat text. in l. Clarum, C. de authoritate præſt. alioquin confeſsio mi-

6 noris abſq; curatore facta, eſſet nulla, etiam ſi ſponte minor eam fecerit, vt probatur in l. cum & minores, C. ſi aduerſus rem iudicatam, & notat Bart. in l. finali, § in pupillo, colum. 2. ff. de verborum obligationibus, & Hippolytus in practica criminali, §. nunc videndum, num. 31. & probat tex. in l. 12. tit. 2. part. 3. & ita reſoluit Antonius Comez in 3. tom. variarum cap. 1. num. 64. Et hanc teſtantur communē opinionem, & in Regnis Hiſpaniarum vſu receptam, & in praxi obſeruatā plures Doctor. relati ac recepti à Iulio Claro, libr. 5. ſententiarum 6. finali, quæſt. 51. num. 2. & quæſt. 55. nu. 12. Y anſi luego el juez le ha de prouer de curador ad litem, y de ordinario le da por ſu curador vn procurador

7 de la Audiēcia, el qual luego acepta la curaduria, y haze juramento en forma, de que como bueno y fiel curador defendará la cauſa de ſu menor, ſegū de derecho es obligado, y da alli fiador de que lo cumplirá: y el cu-

el curàdor y su fiador se obligan en forma ante el escriuano de la causa. Y hecho esto, el juez le discierne la curadoria: & tunc iudex coram curatore recipit iuramentum à
8 minore de veritate dicenda, quod iuramẽtum minor præstare tenetur, & ad interrogata respondere, iuxta tex. in d. l. clarum, & firmat expresse glo. in l. 2. §. quod obseruari, C. de iuramento calumniæ, verbo, scire possum, & ibi notant Bart. Cinus, & Paulus, num. 7. Idem firmat glossa magna in l. 2. C. de edendo, & glo. in capit. 1. de iuramento calumnię, quarum glo. opinionẽ testatur communiter receptam Hippolytus in l. penul. ff. de quæstionibus, nu. 72. & Roderic⁹ Suarez in l 4. tit. de las juras, versi. vnum nota, lib. 2. fori, colum. 7. Pro qua opinione Anton. Gomez eam sequẽs in 3. tom. variarũ, c. 1. nu. 65 expẽdit text. in l. 4. tit. fin. part. 6. Et ita obseruatur, licet contrarium teneat plures relati per Iaſ. in l. ambiguitatis, C. de indicta viduitate tollenda. Et tam iste minor quam maior in-
9 terrogatus à iudice tenetur veritatem confiteri: nam cuicunque reo iuramentum de veritate dicenda deferendum est secundũ Bart in l. inter omnes, §. recte in fin. ff. de furtis, cuius opinionem magis communẽ esse firmat Iulius Clarus lib. 5. sententia-
10 rum, §. fin. q. 45. nu. 9. Nec obstat text. in c. quis aliquando, versic. Item illud de pœnitentia, distinct. 1. vbi dicitur, quod nemo tenetur suum delictum patefacere: & illud Esaias cap. 3. ibi, reprehenduntur qui peccata sua tanquam sodoma prædicant, nec abscondunt: & facit text. in c. nullo. 12. q. 1. & in cap. non sunt audiendi 11. q. 3. vbi dicitur, quod vita & conscientia nobis sunt necessaria, & proximo fama bona facit illud Matthæi, cap. 11. vbi dicitur, quod iugum Domini suaue est, & præcepta eius leuia, sed grauissima esset lex, quæ obligare taliquead se prodendum, quinimo, & esset contra ius naturale, cum perinde esset ac si eum obligare ad se occidẽdum, ergo videtur quod delinquens nõ te-
11 netur veritatem delicti fateri. Nam respõdeo, quod in contrarium adducta procedunt, quando aliquis iniuste interrogaretur à iudice: nos autem loquimur quando debite & iuste interrogatur: nam tunc tenetur veritatem fateri & se prodere, secundum D. Thomam 2. 2. q. 69. artic. 1. & ibi Caietanum, Paludanum in 4. distinct. 19. quæst. 4. col. 3. & Nauarrum in capit. inter verba 11. quæst. 3. conclusio. 6. & in Manual. cap. 18. num. 57. & cap. 25. n. 35. Iuste autem dicitur quis à iudice interrogari, quando in actis processus delictum aduersum eum semiplene probatum est per vnũ testẽ occulatũ, & omni exceptione maiorem, vel famam publicam, aut vnum inditium, vel plura illi æquipolentia plene probata, & hoc ei notificatum est à iudice ex D. Thom. vbi supra artic. 2. & ibi Caietan. consentit Soto in tractatu de ratione tegendi, & detegendi secretum, membro 2. quæst. 7. pag. 62. col. 1. & Nauar. in cap. inter verba 11. quæst. 3. nu. 730. & in Manual. cap. 18. nu. 57. & in capit. 25. nu. 36.
13 Ac ideo delinquens, non tenetur veritatẽ fateri, nisi quando scit rite & recte posse à iudice interrogari, quo circa manifestari debent delinquenti indicia, quæ sunt contra eum & copiam eorum ei tradit secundum Sotum, & Nauarrum vbi supra, & Gregor. Lup. in l. 4. tit. 29. part. 7. in glossa
14 magna. Y assi el juez deue mandar al escriuano de la causa, que lea vno ò dos testigos de la sumaria informacion, de los que dizen contra el que està declarando su cõfession, sin dezir los nombres dellos: y entonces el juez ha de dezir al confessante, que vea lo que aquellos testigos dizen cõtra el: por tanto que diga la verdad de lo que sabe en aquel negocio: nõ tamen erit necessarium copiam inditiorum ipsi reo, eius ve aduocato decernẽdam fore, vt opinabatur Doctor Segura Daualos vir alioquin doctus in suo directorio iudiciũ ecclesiasticorum. 2. part. cap. 14. num. 34. per tex. in cap. quoniam contra falsam, de probat. quẽ noluit allegare, dum citauit text. in cap. quoniam frequenter: Nam cum à tabellione causæ ex mandato iudicis legantur & referantur depositiones testium testificantium contra eum confitentem. Iam non solum verbo iudicis statur: immo obseruatur forma à Põtifice præscripta in d. c. quoniam contra falsam. Cæterũ
15 si iniuste & indebite prædictis deficientibus delinquens interrogetur vel si iudex incompetẽs sit, aut legitime recusatus, seu legitime ab eo sit appellatum: tunc delinquens nõ tenetur, veritatem fateri, sed poterit declinare versutiam iudicis alia si fraude adhibita extraditis per glossam in simili in capit. cupientes, verbo. Malignantium, de electione, lib. 6. & poterit vti subterfugio, & obscuritate, & emphibologia verborum, nempe negando interrogationem, prout in ea continetur, aut negando

interrogationem prout sibi proponitur, eo sensu intra se retento: quod sibi proponitur ac si ad delictum confitendum teneretur, cum tamen non teneatur, vt colligitur ex text. in c. qualiter & quando, el 1. de accusationibus, ibi: exceptis occultis, iunto tex. in capit. erubescant. 32. distinct. & tradit Adrianus in 4. de sacramento confessionis, §. ad argumenta, dubio 9. asserēs
16 hanc esse communem opinionem, cui cōsentit Nauarrus, in dicto Corollario 64. à nu. 765. Non tamen delinquens poterit simpliciter negare veritatem absque subterfugio verborum: nam tunc mendaciū committerit, quod non permittitur, vt probatur in cap. nequis arbitretur 22. q. 1. & in capit. super eo de vsuris, & resoluit Nauar. in dict. Corollar. 64 num. 765. Quod
17 mendacium prolatum ab iniuste interrogato suo iuramento peccatum veniale est, si vero prolatum, fuerit cum iuramento peccatum mortales erit, vt resoluunt Soto in tractatu de ratione tegendi & detegendi secretum, membro 3. quæst. 3. conclusione 6. Nauar. in cap. fin. de pœnitentia, distinct. 5. nu. 13. & Couar. in lib. 1. variarum resolutionum cap. 1. nu. 7.

18 Si vero delinquens delictum confiteatur, statim eius confessio in scriptis redigenda erit, & ipse in carcerem reducendus donec sententia feratur, iuxta text. in l. si confessus de custodia reorum, & in l. 4.
19 tit. 29. part. 7. nam licet in causis ciuilibus confessus habeatur pro cōdemnato, tamen in criminalibus requiritur, sententia declaratoria iudicis, secundum glossam receptā in l. vnica, C. de confessis, & gloss. in dict. l. si confessus, ff. de custodia reorum, & ibi notat Bartol. & omnes. Quinimo ex sola
20 confessione delinquentis condēnatio fieri non debet, sed requiritur quod de delicto commisso constet, secundum Bald. nu. 17. Barba. nu. 57. in c. atsi clerici, de iud. Paulum Castr. in authēt. Sed nouo iure, C. de seruis fugit. & communiter DD. ex Simācas de institutionibus catholicis, titul. 13. nu. 2. & Iulio Claro in lib 5. sententiarū, §. fin. q 55. num. 10. per text. in l. 1. §. item illud, ff. ad Syllan. ne contingat innocentes falsa confitentes damnari, contra text. in l. 1. §. si quis vltro. ff. de quæst. & in l. absentem, ff. de pœnis, quia in manu cuiusdam non est vitam profundere, vt in cap. si non licet 23. q. 5. nec famam, seu honorem prodixere, vt in c. nolo 12. q. 1. quod in clericis obseruandum etiam est, qui ex sola confessione, sine eo quod constet de delicto perpetrato condēnandi non sunt: nam ratio quæ in laicis militat, magis perstringit in clericis, quorum fama integra necessaria est reipublicæ, cum in altiorem locum fint sublati, vt reliqui in eos, tanquam in speculum oculos conijciant, & ex eis summant quod immittentur, iuxta tex. cap. qualiter & quando, 2. de accus. c. cleros 21. dist. in Concil. Trid. Sess. 14. de reformat. cap. 1. & hanc opinionem tenēt Bald. & Barbac. vbi supra, dum ad text. in d. cap. atsi clerici: agentem de clericis, supplent, modo confiterentur de crimine cōmisso, & ita existimo tenendum esse. Quanuis Bernard. Diaz in practica crimi-
21 nali, c. 119. resoluat clericum condemnari posse ex sola eius confessione absque eo quod de delicto commisso constet, quo in loco alias plures specialitates resultātes ex confessione clerici congerit. Et plura alia vtilia circa confessionem delinquentis re-
22 fert Iuli. Clar. in d. q. 55. Aduertendum tamen erit, quod si delinquens sit minor vigintiquinque annis, & delictum confiteatur, statim quod sibi datus fuerit curator, caute iudex agere debet, quod non eo momento temporis quod datum fuit curator, authoritatem præstet curator confessioni factæ per minorem, quia tunc non valeret talis actus tanquam factus absque cauſę cognitione propter modicitatem & breuitatem temporis, ex qua apparet cognitionem causæ non præcessisse, nec interueniſſe, quæ ad validitatem actus deberet interuenire, ita in proprijs terminis firmat Hyppolytus de Marsilijs in practica criminali, §. nunc videndum, nu. 32. & 33. ex doctrina Ancharrani in cons. 72. & in cons. 35. colum. 1. & in cons. 115. col. 2. & sequitur Ias. in l. iudices, C. de iudic. & pro hac resolutione plura alia refert, Hippolytus in loco proxime citato. Aduertendum etiam erit circa supradicta, quod si delinquens fuerit minor, & autoritate curatoris confessus fuerit delictum, eidem competere poterit restitutio in integrum, ad
11 uersus confessionem etiam cum iuramento factam, secundum Angelum, & DD. in l. certum, §. in popillo. ff. de confessis, Alexand. in consil. 115. nu. 6. lib. 3. & plures, quos refert Menochius, lib. de arbit. casu 268. nu. 4. & in consilio 100. num. 283. Oppositam tamen sententiam, immo tūc restitutionem minori non competere, tenet Anton. Gom. in 2. tomo variarum, c.

1.numer.66.& eius opinionem in distincte sequitur Iulius Clarus, lib. 5. sententiarum,§.fin.quæst.60. nu. 4. & eam veram esse intelligit Menochius in d.consil.100. nu.306.quando illa cõfessio minoris alijs indicijs & coniecturis comprobaretur ex doctrina Iaſ.in l.inam & postea,§.si minor num.7.ff de iure iurando:& Ruini in cõsil.135.num.8.lib.1.Et prædictam opinionem ad vtranque partem disputat D.Franciscus à Sarmiento lib.3.select. cap. 13. & quodam fœdere distinctionis eam dissoluit.deinde iudex delinquenti confesso assignat terminum trium dierum,aut alium, maiorem vel minorem ad allegandas suas exceptiones, & defensiones, & termino elapso peruenitur ad sententiã,& eius executionem,vt resoluit Hippolytus in practica criminali, §. postquam, sed si delinquens delictum neget perueniendum est ad accusationem, & intimari debet parti offensæ, vt accusationem proponat.

23

24

Ex §.Quinto.

SVMMARIA.

1 *IVdice,ex officio procedente cõtra delinquẽtem, recepta summaria informatione requirendi sunt offensus,vel qui suorum iniuriam perse qui possunt, an querelare velint, & si voluerint interponat querelam per viam actus eorum tabellione,& post recipitur confessio.*

2 *Iudice procedente contra delinquentẽ ad instãtiam partis,querela proponitur per viam actus, vel ab aduocato subscrita,& sibi data summariainformatione,per semiplenam probationem decernitur mandatum captionis.*

3 *Querelam per viam actus.*

4 *Querela ad requisitionem iudicis proposita iudex recipit cõfessionem delinquentis,& facit notificari parti vt intra certum tempus accusationem proponat informa.*

5 *Iudice ex officio non requirente partem delinquens petit, quod præcipiat parti offensæ,vt accusationem proponat intra terminum etiam intentando remedium, l. diffamari.*

6 *Iudex præfigit terminum prætendenti aliquod ius contra delinquẽtem,postquam non audiatur.*

7 *Non proposita accusatione à parte intra terminum incusatur eius cõtumacia,& iudex præcipit quod amplius non audiatur, & quod fiscales causam assumat.*

8 *Vnica monitio sufficit vt transacto termino amplius pars offensa contra delinquentem non audiatur.*

§. Quintus. De intimatione parti offensę facienda, vt accusationem proponat.

1 DVERTENDVM est, quod quando iudex à principio procedit ex officio, recepta summaria informatione de delicto, & eius delinquente, antequam ad vlteriora procedat requirit offensum, vel eos, qui possunt prosequi suorum iniuriam an velint querelare, * (* quam praxim probat glos.l.in cap. presbyter si à plebe.2.quæst.4.& eam dicunt singularem & communiter receptam plures quos refert & sequitur Auiles in cc. prætorum,cap.1.glo.verb.Fiel. num. 34. Ægidius Bosius in practi. crim. tit. de inquisitione,nu.68. & Iulius Clarus omnino videndus lib.5.receptarum,§.fin.q.3.à num.4.) & si respondeant quòd sic, tunc per vim

per viam actus coram tabellione interponunt querelam, & deinde iudex recipit confessionem de delinquentis: vt supra resoluimus. Non tamen poterit iudex cogere offensum ad accusandum delinquentem, secundum glos. in l. si quis homicidij, verbo, coges, C. de accusat. quam testatur communiter receptam, Coua. lib. 1. varia. c. 11. circa fin. nec etiã poterit compellere hæredem offensi ad accusandum: & ita in praxi obseruantur secundum Iulium Clarum lib. 5. sentent. §. fin. quæst. 15. num. 5.

2 bene tamen offensus compellitur sub iuramento declarare & narrare seriem facti. Quando vero iudex à principio procedit ad instantiam partis offensæ, tunc pars offensa proponit querelam coram tabellione per viam actꝰ vel subscriptam ab aduocato, vt in l. si quis se iniuriam, C. de accusationibus, & iudex inquit, quod sibi detur informatio & data semiplena probatione, datur mandatum de capiendo personam delinquentis, & querela vtroque casu proponitur modo sequenti.

QVERELLA.

3 EN Salamanca à tantos dias de tal mes y de tal año, ante el señor Alcalde mayor, y en presencia de mi el presente escriuano, y testigos, parecio presente Titio vezino desta ciudad, y dixo, que en la mejor via y forma que de derecho podia, se querellaua, y querellò criminalmente de Seyo, y de los demas que parecieſſen culpados en la prosecucion desta causa, y contando la causa de su querella, dixo, que auidas por premissas las solemnidades del derecho, en vn dia deste presente mes, que se contaron veynte y siete dias del, el susodicho reo acusado, con poco temor de Dios, y menosprecio de su conciencia, y en desacato de la justicia Real, vino à el, y sin le dezir cosa, ni hazer por do mal ni daño le huuiesse de venir, le dio vna muy grãn cuchillada en la cabeça, de que le cortò cuero y carne, y le salio mucha sangre: en lo qual ansi auer fecho, auia cometido y cometio graue y atroz delicto digno de punicion y castigo. Porende que pedia y pidio à su merced, que auida sumaria informacion de lo contenido en su querella, mandasse prender al dicho reo acusado, y à los demas que parecieſſen culpados, y tenerlos presos y à buen recado, en la carcel publica desta ciudad, donde protestaua y protestò acusarle mas en forma para que fuesse castigado por todo rigor de derecho, y para ello el officio de su merced imploro, pido justicia y costas y juro en forma, &c.

4 Porrecta, & interposita hac querela quãdo à principio ad instantiam partis, procedit ur, dataque summaria informatione, & delinquente capto, vel interposita prædicta querela à parte, quando ad requisitionem iudicis fuit proposita, tunc iudex recipit confessionem delinquentis, vt supra resoluimus, & deinde præcipit notificari parti offensæ, vt intra certum tempus accusationem in forma aduersus delinquentem proponat. Et ista praxis obseruatur in nostro Regno, vt firmat Anton. Gom. in 3. tom. cap. 1. num. 17. cum sequentibus. & eam vnico tantum verbo proposuit, Baldo, in l. quanuis l. 2. C. ad l. Iuliam, de adulterijs, & idem disponit text. in l. 17. tit. 1. par. 7. & in l. fin. tit. 26. libr. 4. fori, & ordinatione Lusitanorum lib. 5 titul. 1. in princi-

principio. Etsi iudex ex officio non requirat partem offensam, tunc delinquens detentus in carcere petit à iudice, quod præcipiat parti offensæ, vt accusationem proponat, intra certum terminum, intentando si opus fuerit remedium, l. diffamari, C. de ingenuis, & manumissis, vt resoluit Anton. Gomez, vbi suprà, num. 17. & Couarruuias libr. 1. variarum, capit. 18. & tunc iudex præfixit terminum pretendendi aliquod ius, vt intra illum proponat accusationem, alioquin postea nō audiatur.

6 Qua accusatione intra terminum nō proposita, delinquens incusat contumaciam parti offensæ, & iudex præcipit eam amplius non esse, audiendam, iubetque fiscali, causam assumere, accusationemque proponere. Et ad hoc quod post lapsum terminum præfixum à iudice, offensus non audiatur, sufficit vnica tantum monitio, & termini assignatio, iuxta text. in l. Titia, ff. de accusationibus, iuncta doctrina Bartol. & ibi text. in l. si ea, C. qui accusare non possunt, vbi Doctores communiter, & firmat Bart. in extrauaganti ad reprimē dum, verbo, super directo crimine, in fine, & concludit Antonius Gom. in dict. cap. 1. nu. 24. vbi satisfacit fundamentis in contrarium adductis, resoluens quando lapsō termino offensus poterit admitti. Et tunc fiscalis, vel offensus si in termino comparuerit mutatis mutandis proponit suam accusationem in forma.

Ex §. Sexto.

SVMMARIA.

1 *Accusatio solemnis in scriptis proponenda est.*

2 *Accusatio accusatoris, & accusati personas cōtineat, & nomē Imperatoris, aut Regis, diem, & mensem, & locum commissis delicti, & ipsummet delictum.*

3 *Libellus seu forma accusationis solemnis Hispano sermone cōcepta.*

4 *Forma intentandi incidenter actionem ciuilem, damna, & interesse sermone Hispano concepta.*

5 *Libellus seu forma intentandi accusationem ciuiliter Hispano sermone.*

6 *Quare ponatur in libello accusationis, Tirio vezino de tal lugar, etc.*

7 *Accusatio nomen accusatoris continere debet.*

8 *Absque accusatore nemo damnandus.*

9 *Accusator ipse, & non per procuratorem proponere debet accusationem criminalem.*

10 *Persona illustris per procuratorē, accusare, & se defendere potest in crimine iniuriarū, secus in alijs grauissimis delictis.*

11 *Procurator admittitur ad accusandū delictū, ex quo solummodo veniat, imponenda pœna relegationis, infamiæ vel pecuniæ.*

12 *Procurator non admittitur ad accusandum si veniat imponenda pœna relegationis perpetuæ iure Regio.*

13 *Praxi introductū quod mulier, vel alia honesta, & nobilis persona infirmus, vel in carcere detentus petat à iudice facultatem accusandi per procuratorem, vel se defendendi.*

14 *Processus gestus cū procuratore sū per accusatione criminali est nullus etiam parte non opponente.*

15 *Clausula, Como mejor aya lugar de derecho, acuso criminalmente, &c. quomodo intelligenda.*

16 *Clausula: Presidiēdo en la Iglesia de Dios, &c. de iure est necessaria: licet de consuetudine non.*

17 *In delictis atrocib' superior clausula solet*

la ſolet apponi per aduocatos cæterum in paruis ſolū dicitur, auidas aqui por permiſſas las ſolenidades del derecho, &c.

17 Nomen iudicis coram nouo accuſatio proponitur, an in ea apponi debeat.

18 Clauſula, en vn dia de tal mes de eſte preſente año, &c. & ibi, en la plaça apponitur, ad denotandum quod accuſatio debet continere annum, menſem, & locum commiſſi delicti.

19 Libellus menſem, & annū, & locum commiſſi delicti nō cōtinens non eſt admittendus.

20 Si non probetur tali menſe, & anno, & loco expreſſis in libello commiſſum delictum, reus abſoluendus venit.

21 Dies, & hora commiſſi delicti nō eſt de ſubſtantia accuſationis, nec apponi debet.

22 Si pars petat diem, & horā apponi in accuſatione, vt poſſit ſe defendere coarctando negatiua exprimenda eſt.

23 Clauſula, ſaluo, y ſeguro, apponitur, vt denotet accuſatum fuiſſe aggreſſorem.

24 Aggreſſor grauius punitur, quam qui in rixa deliquit.

25 Clauſula, Poſtpueſto el temor de Dios apponitur ad magis prouocandum iudicem.

26 Clauſula, acōpañado de muchas perſonas, y armado de todas armas, nō eſt neceſſaria: ſed apponitur ad aggrauandum delictum, & vt delinquentem prius delictum excogitaſſe conſtet.

27 Armatus præſumitur prius rixā paraſſe.

28 Clauſula, con animo diabolico ſobre penſado, quare ponatur in accuſatione.

29 Delictum ex propoſito commiſſum magis puniendum, quam id quod repente, & calore iracundiæ perpetratur.

30 Mens, & animus diſtinguunt maleficia.

31 Clauſula, A traycion, y aleuoſamente, &c. quid importet.

32 Proditorie occidit, vel offendit, quid retro, non facie ad faciem in prælio, vel rixa offendit aliquem etiam, ſuum inimicum.

33 Quis dicatur proditor de iure cōmuni.

34 Proditorie occidens qua pœna puniendus.

35 Clauſula, y me tirò muchos golpes, y cuchilladas, y me dio vna cuchillada, &c. quare ponitur.

36 Non ſolum de delicto, & delinquente, verumetiam de vulnere conſtare debet.

37 Clauſula, Lo qual hizo cō animo de me injuriar, y la prouoque en mi animo, quare poſita.

38 Animus iniuriandi requiritur in delictis, quia mens, & animus ea deſtinguunt.

39 Offenſus debet iniuriam ſibi illatam ad animam reuocare, vt accuſare valeat.

40 Clauſula, La qual injuria, y delicto es graue, y atroz, quare poſita.

41 *Atrocem iniuriam esse, ex quibus contingit.*

42 *Clausula, Y por ello incurrio en graues, &c. quare posita.*

43 *Delictum pluribus pœnis, & diuersis solet inueniri punitum.*

44 *Si pluribus pœnis delictum reperiatur punitum, & non constet, quæ illarum aliam corrigat, omnes infligendæ secundum communem, & secundum quod praxis recepit, illa dumtaxat, quæ à posteriori lege imposita reperitur.*

45 *Pluribus pœnis diuersis cumulatiue impositis à pluribus legibus pro vno delicto: si ab eis exprimatur, omnes infligendas esse, & habere locum: omnes imponendæ sunt.*

46 *Constito quòd vna pœna tollat aliam illa infligenda.*

47 *Si vnica pœna reperiatur delictum vna vel pluribus legibus punitum illa est, infligenda.*

48 *Si nulla pœna delictum reperiatur punitum, arbitrio iudices extraordinarie erit puniendum.*

49 *Clausula, Por ende à V. m. pido, &c. quare posita in libello.*

50 *In criminalibus conclusio libelli de iure non est necessaria: licet ea vtantur de consuetudine practici aduocati.*

51 *Clausulæ: Y en lo necessario el oficio de V. m. &c. & ibi, y juro à Dios, &c. quare ponantur.*

52 *Licet de iure accusator teneatur se subscribere ad pœnam talionis, tamen de consuetudine talis subscriptio necessaria non est.*

53 *Accusator tenetur de iure canoni co se subscribere aà pœnã talionis, secundum Iulium Clarum.*

54 *Iudex ex arbitrio suo calũniosum accusatorem punire poterit.*

55 *Accusator calumniosus qualiter de iure canonico puniatur remissiue.*

56 *Clausula: E incidéter de su oficio, &c. quare posita in libello.*

57 *AEstimatio iniuriæ in libello alternatiue ponẽda aà lucrum, aut ad damnum.*

58 *Iudex taxare debet summã petitã à parte pro iniuria sibi illata, attẽta qualitate iniuriæ, & personæ.*

59 *Clausula, Saluo en toda la tassacion, &c. quare posita.*

60 *Oblata accusatione statim intimatur accusato, vt ad primam audientiam respondeat.*

61 *Libellus responsorius rei ad accusationem contra se positam Hispane conceptus.*

62 *Clausula, Por persona de mi procurador, con licencia, &c. apposita in libello responsorio rei, quare posita.*

63 *Clausula, En que en efecto dize, quare posita, & quomodo explicanda.*

64 *Clausula: Ni se puede, ni deue de mi presumir, por ser muy buen Christiano, &c. quare posita.*

65 *Semel bonus semper præsumitur bonus.*

66 *Nobilis non præsumitur malum commitere.*

67 *Quod bonꝰ præsumatur semper bonꝰ, & nobilis quod malũ nõ cõmittet sunt præsumptiones iuris tantum,*

tum, quæ per probationem contrariam cessant.

68 Clausula: Lo otro, porq̃ al tiempo que el dicho aduerso, &c. quid importet.

69 Si locus in quo accusatus dicit, se fuisse parũ distet à loco cõmissi delicti, dicere debet in libello, quod cõtinue per totũ id tẽpus quo dicit accusator cõmissum delictum, adfuit in illo loco, nec inde recessit.

70 Si locus commissi delicti multum distet à loco, in quo accusatus dicit eo tempore fuisse, non est opus dicere se nunquam recessisse ab eo loco.

71 Clausula: hazerloia para mi propia defensa, &c. quare apposita?

72 Delictũ cõmissum ad defensionẽ necessariam non est punibile, quia omni iure permissa.

73 Qui ad sui necessariã defensionem clericũ occidit: nec in excommunicationem, nec irregularitatem incidit.

74 Defensio necessaria etiã pro rebus proprijs consanguineis, & vicinis permissa.

75 Defensio permissa cũ moderamine, inculpatæ tutelæ, & quãdo tale moderamen adesse dicatur.

76 Qui aduersariũ videt ad se veniente gladio nudo, dicitur in vitæ discrimine constitutus, nec tenetur expectare, quod ab eo prius percutiatur.

77 Inuasus modum defensionis excedens non est ordinarie puniendus, sed mitius.

78 Ignoscendum ei, qui prouocatus voluit vicisci.

79 Homo dolore intenso promotus, nõ est in plenitudine intellectus.

80 Reus qui delictum negauit, si postea, habita copia processus, videat se conuictum, poterit allegare, & probare ad sui defensionẽ fecisse.

81 Accusatus nõ debet dicere simpliciter se commisisse crimen ad sui defensionem, sed præmissa negatiua, vt in libello: Porque caso no confessado, &c.

82 Accusator potest pro parte acceptare, accusati confessionem, & pro parte repudiare.

83 Accusatus ex sola confessione sua de commisso delicto non punitur ordinarie.

84 Ad probandam defensionem necessariam admittuntur coniecturæ, & probationes præsumptiuæ, & testes familiares, & consanguinei.

85 Iniuria priuata per pactum remitti potest.

86 Iniuria priuata remissa, an iudex ex officio procederi possit aduersus delinquentem.

87 In omnibus criminibus pœnã sanguinis ingerẽtibus excepto crimine adulterij transactio licita est.

88 Offensus simpliciter iniuriã remittens, non censetur remisisse dãna, expensas, & interesse.

89 Clausula, Alomenos dar en fiado, quare posita.

90 Reus potest à carcere relaxari, sub fideiussoribus quotiens ex delicto pœna corporalis non venit imponenda: & fallit in casibus hic positis. Si verò cor-

ro corporalis, imponenda veniat, non est relaxandus.

91 *Etiam vbi veniret imponenda corporalis pœna, si constat de innocentia rei etiam absque fideiussoribus absoluendus erit.*

92 *Innocentia rei constabit testium facta publicatione.*

93 *Iudex qui in casib⁹ in quibus reus sub fideiussoribus relaxari potest, & debet, eum non relaxauerit, irrogat ei iniuriam, & in sindicatu tenebitur.*

§. 6. Qualiter accusatio cõcipienda sit.

ACCVSATIO Solennis contra delinquentem in scriptis proponenda est: continens personam accusatoris, & accusati, & nomen Imperatoris, & Regis, & diem, & mensem, & locum commissi delicti, & ipsum delictum, de quo accusatio sit, iuxta text. in cap. 1. iuncto text. in cap. quisquis, & in cap. fin. versiculo, libel. locum, 2. quæstione 8. quæ iura ad hoc notant Archidiacon. & omnes ibi, & probatur in l. libellorum, ff. de accusationibus, vbi gloss. & Doctores in l. fina. C. eodem titulo, & ibi gloss. quibus conuenit lex 14. tit. 1. par. 7. & l. 5. titul. 20. libr. 4. fori. Et vt aptius singulæ clausulæ accusationis explicentur, operæ præcium duxi in forma concipere accusationem, tam criminalem, quàm ciuilem, & vtramque simul.

Libellus accusationis criminaliter intentatæ.

TIcio, vezino desta ciudad de Salamanca, como mejor aya lugar de derecho, acuso criminalmente à Seyo, vezino otro si desta Ciudad presso en la carcel publica della: y contando el caso, digo, que presidiendo en la Iglesia de Dios nuestro muy santo Padre Gregorio Decimotercio, y reynando en estos Reynos la Catolica Magestad del Rey don Felipe nuestro Señor, y siendo su Corregidor en esta ciudad el señor don Enrique, y V. merced su Teniente, en vn dia del mes de Abril proximo passado deste presente año de mil y quinientos y setenta y tres, estando yo en la plaça mayor desta ciudad saluo y seguro, sin hazer, ni dezir cosa alguna por donde mal ni daño me huuiesse de venir, el susodicho Reo acusado, postpuesto el temor d Dios y menosprecio de su consciencia, y en desacato de la jurisdicion Real, acompañado de muchas personas para ello conuocadas, sobre caso pensado, à traycion, y aleuosamente con animo diabolico de me matar, se vino para mi armado de todas armas, ofensiuas, y defensiuas, con la espada desembaynada, tirãdo muchos golpes, y cuchilladas, y medio vna herida en la cabeça, è otra en vna mano, de las quales me cortò cuero è carne, è me salio mucha sangre, è me sacaron muchos huessos, è dellas estoy en la cama à punto de muerte, è à buen librar quedarè manco, y el dicho Reo me acabara de matar si pudie-

ra, ſino por Dios principalmẽte q̃ me quiſo guardar, y por las buenas gentes que ſe métieron de por medio, lo qual hizo cõ animo de me injuriar, como me injurió, è yo prouo que la dicha injuria en mi animo para me querellar delante de Vueſſa merced: la qual injuria, y delicto es graue, è atroz, ê por ello incurrio en graues y diuerſas penas eſtablecidas por fuero, y derecho, leyes, è pragmaticas deſtos Reynos. Por ende à Vueſſa merced pido, que auida mi relacion por verdadera, en la parte que baſte al vencimiento deſta cauſa, pronuncie, y declare al dicho Reo acuſado por hechor y perpetrador del dicho delicto: y aſsi declarado, le condene en las mayores y mas graues penas eſtablecidas por fuero, derecho, leyes, y pragmaticas deſtos Reynos cõtra los ſemejantes delinquentes: las quales executen en ſu perſona, ê bienes, para que à el ſea caſtigo, ê à otros exemplo, y en lo neceſſario el oficio de V. m. imploro, pido cumplimiento de juſticia, y las coſtas proteſto, y juro à Dios, y à eſta Cruz † que eſta acuſacion no pongo de malicia.

Et ſi in iſto libello accuſatio criminaliter intentato offenſus ſimul voluerit intentare actionem ciuilem damna intereſſe, & ad alias expenſas in fine eius ſucceſsiue, poſt illa verba: Y à otros exemplo, debet apponere clauſulam ſequentem.

Es incidenter de oficio de V. m. (el qual para ello imploro) pido condene al dicho Reo acuſado en mil ducados, que eſtimo el daño de la manquedad, ſiendo como ſoy buen oficial de canteria, de edad de veynte y ſeys años, y que ganaua cada dia ſeys reales; y mas le condene en treynta mil marauedis, y que he gaſtado en medicos, y cirujanos, y botica, y manjares delicados de enfermo: los quales mil ducados, y gaſtos quiſiera mas auer dexado de ganar en caſo que pudiera, ò perderlos de mi hazienda, en caſo que los tuuiera, antes que auer recibido la dicha manquedad, y hecho los dichos gaſtos por cauſa de las dichas cuchilladas: y aſsi lo juro à Dios, y à eſta Cruz, † ſaluo en todo la judicial taſſacion de V. m. y para ello, &c.

Libellus accuſationibus ciuiliter intentatæ.

CAyo en nombre, y como procurador de Ticio, como mejor aya lugar de derecho, acuſo à Seyo, vezino deſta ciudad de Salamanca, y preſſo en la carcel publica della, y auidas por premiſſas las ſolenidades de derecho, &c. Digo, que en vn dia del mes de Abril proximo paſſado deſte preſente año de mil y quinientos y ſetenta y tres, eſtando el dicho mi parte en la plaça publica deſta Ciudad, ſaluo, y

ſeguro,

seguro, sin hazer ni dezir cosa por do mal ni daño le huuiesse de venir el dicho reo acusado con poco temor de Dios y menosprecio de su consciencia, en desacato de la justicia Real se fue para el dicho mi parte, sobre caso pensado con la espada desembaynada, y le dio muchos golpes y cuchilladas, y le hirio en la cara, y en vna mano, y le acabara de matar, sino fuera por Dios y las buenas gentes. De las quales heridas le corto cuero y carne, y le sacò mucha sangre, y queda manco de la mano, lo qual todo hizo por hazer daño è injuria al dicho mi parte, la qual injuria y daño fue y es graue y atroz, por ser en la plaça publica, y atenta la calidad de la persona de mi parte por ser como es hombre honrado y de buenos parientes, y muy buen oficial de cantería, y el dicho aduerso ser hombre de baxa suerte. Y juro à Dios y à esta Cruz † en anima de mi parte y la mia que el dicho mi parte no quisiera auer recibido la dicha injuria, y daño de manquedad por mil y quinientos ducados, por ser hombre honrado, y muy buen official de canteria, de edad de veynte y seys años, y ganaua cada dia seys reales, y quisiera antes auer perdido de su hazienda los dichos mil y quinientos ducados, ò dexado de genarlos en caso que pudiera que no recibir la dicha injuria y daño de manquedad. Y ansi mismo ha gastado en la cura de las dichas heridas treynta mil marauedis, y mas. Porende à V.m. pido que auida mi relacion por verdadera en la parte que baste al vencimiento desta causa, declare al dicho mi aduerso por hechor y perpetrador del dicho delicto, y ansi declarado, le condene en los dichos mil y quinientos ducados, y mas en los treynta mil marauedis de gastos de cura, saluo en toda la judicial tassacion de V.m. y en lo necessario el officio de V.m. imploro y pido justicia y costas, y juro à Dios y à esta Cruz † en anima de mi parte y la mia, que esta acusacion no la pongo de malicia.

Expositio cuiuslibet clausulæ omnium libellorum.

6 IN libello criminaliter concepto diximus. Ticio vezino de Salamanca &c. ad denotandum, quod in accusatione nomen accusatoris contineri debet, vt in dicta l. libellorum in principio, ff. de accusationibus, & in capitulo fin. versiculo libellorum ista, 2. quæstion. 8. & in l. 14. titulo 1. partita 7. quia absque accusatore
7 nemo damnatur, vt in lege referipto, §. si
8 quis accusatorem, ff. de muneribus & honoribus, & notant Bossus in practica criminali. titulo de accusatione numer. 1.
9 ad denotandum quod in propria persona & non per procuratorem accusator imponere debet accusationem criminalem, iuxta text. in l. penultima, §. ad crimen, ff. de publicis iudicijs, & in l. tunc conuenit, C. de accusation. l. de fide, C. ad l. Cornel de falf. & in capitul. veniens, & ibi late Marianus Socinus de accusationibus, & ex tex. in capitul. in criminalibus 5. quæst. 3. & in capit. qui accusare. 3. quæstion. 9. & in l. 12. titul. 5. part. 3. & in l. 6. titul. 1. part. 7 & vtrobique Doctor. & Didac. Perez in l. 1. titulo 11. libr. 2. Ordinament. columna 105. & Anton. Go-

nez in 3. tomo capitul. 1. numero 12. & hanc regulam, scilicet, procuratorem in criminibus publici iudice pro accusatore non deberi admitti constituit Iacobus Menochius libr. 1. de arbitrarijs quæstione 79. numero 2. congerens quatuor casus in quibus pro accusatore procurator non admittitur. Primum in accusationibus publicorum iudiciorum per dict. l. penultim. §. ad crimen cum similibus, triplicem rationem referens, & publica crimina dicuntur ea quæ supra in hac 5. part. huius 1. tomi capitulo 3. in principio à numero 34. connumerauimus. Secundum in iudicijs quasi publicis, vt in accusatione suspecti tutoris, vt in l. 1. §. consequens, ff. de suspect. tutor. tradit Bartol. in dict. §. ad crimen. numero 3. & Socinus in dict. cap. veniens, columna 12. quod intelligant quando agitur contra tutorem suspectum, vt puniatur, secus si solum agatur, vt ab administratione amoueatur. Tertium casum in delictis priuatis de quibus egimus supra in ista 5. part. 1. tomo, capitul. 3. in principio à numero 8. Quartum, quando seruus proclamat in libertatem contra dominum, vt in l. 1. C. de assertor. tollendo, & ibi Salicet. aliam regulam, scilicet, procuratorem pro reo non posse interuenire in causis criminalibus in quibus pœna corporalis venerit infligenda, constituit idem Menochius eodem libro primero de arbitra. quæstione 80. à numero 1. quo in loco rationem huius regulæ adducit, & decem & nouem casus connumerat, in quibus non admittitur procurator pro reo, & decem declarationes congerit, in quibus procurator admmittitur. Hanc tamen resolutionem intelligere veram nisi esset, persona illustris, quæ per procuratorem potest accusare, & se defendere, vt in l. final. C. de injurijs, & in §. in summa. Institutis de iniurijs, & in capitul absens 3. quæstion.
10 9. quæ limitatio est vera in crimine iniuriarum, secus tamen est in alijs delictis grauissimis, vt in leg. tunc conuenit, C. de accusationibus, & ibi Bald. & Salicetus. Secundo prædictam resolutionem
11 intellige veram nisi ex tali delicto solummodo veniat imponenda pœna relegationis, infamiæ, vel pecuniæ, quia tunc procurator admittitur, vt in lege 1. versiculo, sint autem, ff. an per alium causæ appellationis, reddi possint, & notat glos. in dict. capitul. veniens, verbo, criminali, & ibi late Socinus numero 100. atque ideo libellum criminaliter conceptum nomine proprio formauimus. At vero
12 attento iure Regio si pœna relegationis perpetuæ esset imponenda, tunc non admittitur procurator, vt in l. 12. titul. 5. in part. 3. Vnde cum in criminalibus procurator non admittatur regulariter, secundum glossam dict. capitul. veniens, verb. criminali, & ibi Socinus à numero 273. vbi ponit hanc regulam cum 39. Salicetijs, & Iulius Clarus, libr. 5. sententiarū §. final. quæstione 32. à numero 1. & Vil salobus in suis communibus oppinionibus, verbo. Absens, numero 10. praxis
13 iam obseruat, quod quando accusator est mulier, vel alia honesta & nobilis persona, vel est infirmus, vel detentus in carcere, vel est vnus ex casibus exceptis petit licentiam à iudice ad accusandum, vel defendendum per procuratorem alias processus cum procuratore gestus esset, nullus etiam si à parte non opponatur exceptio nullitatis, secundum Bartol. in dicto §. ad crimen, cuius opinionem testantur veriorem, & cōmunem esse Marianus Socinus, numero 256. Aretinus,
14 numero 87. & 89. in dict. capitul. veniens Antonius Gomez 3. tomo Variarum, capitulo 1. numer. 16. Iulius Clarus lib. 5. sententiarum, §. fin. quæst. 32. num. 24. licet glossa in l. quanuis, C. de adulterijs, cōmuniter recepta ex Felino in cap. meminimus, num. 15. de accusationibus, teneat ad annullādum huiusmodi processum requiri, quod exceptio nullitatis à parte opponatur, & idem defendant plures alij relati ab Anton. Gom. & Iulio Claro, vbi supra in quo articulo Marianus, Iulius Clarus, & alij locis supra citatis diuersimo deloquuntur.

15 In eodem libello ibi, Como mejor aya lugar de derecho acuso criminalmente à Seyo, y contando el caso digo, &c. Hanc clausulam explica per ea quæ resoluisti in prima parte huius primi tomi, in quarto tempore in explicatione libelli petitionis principalis.

In eodem libello ibi: Presiendo en la Yglesia de Dios, &c. ista clausula, in qua nomen Pontificis, & Regis apponitur, licet de iure sit necessaria iuxta glos. in dict. leg. libellorum, verbo. consult. tamen de consuetudine necessaria non est, vt docet Bart. in dicta l. libellorum, pro quo facit text. in l. 14. titulo 1. part. 7. vbi

præscribitur solemnitas necessaria accusationis, & tamen de prædicta clausula, nihil dicitur. Cæterum in delictis attrocibus aduocati semper eam apponunt, secundum Gregorium Lupus, in dict. lege 24. in glos. 3. in alijs vero iniurijs & delictis paruis solummodo dicitur. Auidas aquí por premissas las solemnidades de derecho, vt supra diximus in libello ciuiliter intentato. Nomen tamen iudicis coram quo accusatio proponitur, licet in libello de iure apponi debeat, iuxta textus in dicta l. libellorum, & in capit. fin. versiculo libellorum 2. quæstione 8. & in dicta l. 14. tamen hodie praxis & consuetudo obseruat id, quod resoluisti supra in prima parte huius primi tomi, in quarto tempore, in versiculo, quinto requiritur.

In eodem libello apponitur illa clausula, En vn dia del mes deste presente año, & ibi, En la plaça, &c. ad denotandum, quod accusatio continere debet annum, mensem, & locum commissi delicti, vt probat textus, in dict. l. libellorum & in dicto capitul. fin. §. libellorum, & in dicta l. 14. alioquin non esset admittendus, secundum Romanũ in consilio 191. & Alexand. in l. 1. numer. 31. ff. de edendo, & Iulium Clarum libr. 5. receptarum, §. fin. quæst. 12. nu. 9. Vnde si accusator in libello dicat, delictum fuisse tali mense, anno, & loco, & postea non probet tempore illo, & loco, sed alijs fuisse commissum reus absoluendus erit, vt cum Baldo, & Saliceto resoluit Anton. Gomez in 3. tomo Variarum cap. 11. numer. 2. & Bosius in practic. crim. titulo de inquisitione nu. 93. Iulius Clar. tamen vbi supra, num. 14. dicit, nunquam sibi hanc opinionem placuisse. Dies autem & hora commissi delicti nõ est de substãtia, nec apponi debet, vt probatur in dict. l. libellorum, & in dict. cap. fin. versic. libellorum, & in dicta l. 14 & in l. 4. titul. 2. libr. 4. Recopilat. ac ideo in libello diximus. En vn dia del mes de Abril, Non specificando, quo die fuerit commissum. Tamen si à parte aduersa petatur, quod dies & hora commissi delicti exprimatur, vt reus possit se defendere coarctando negatiuam, dicendo se alibi esse tunc debet ab accusatore exprimi, alias defenso tolleretur accusato, secundũ Bartol. in l. is, qui reus, ff. de publicis iudicijs, & resoluit Bosius vbi supra, numero 92. & Gregor. Lupus in dicta l. 14. in verbo, El mes, & ita praxis obseruat, quam uis Anton. Gomez in dicto capitul. 11. ab hac communi opinione, recedat, & Iul. Clar. libro 5. recept. §. final. quæstione 12. numer. 13. nec supra dictis obstat lex 10. tit. 17. lib. 4. Recop. vbi dicitur, quod procedatur attenta sola veritate, vt aduertit Auend. in responso 1. num. 23.

In eodem libello, ibi, Saluo y seguro, &c. Hæc clausula apponitur ad denotandum accusatum fuisse aggressorem, quia aggressor grauius puniri debet quam illi, qui in ipsa rixa deliquit, iuxta textus in l. quoniam, C. ad l. Iuliam de vi publica, & in l. 1. §. cum arietes, ff. si quadrupes pauperiem fecisse dicatur.

In eo libello, ibi Postpuesto el temor de Dios. Ista clausula necessaria non est, sed apponitur ad magis prouocandum iudicem.

In eodem libello ibi, Acompañado de muchas personas, y armado de todas armas. Clausula ista necessaria non est, sed apponitur ad aggrauandum delictum, & vt constet delinquentem paratum accessisse, & prius delictum excogitasse, nam armatus præsumitur se prius ad rixam parasse, iuxta glossa in l. licet, verbo, Pergentes, C. de pactis, & ibi notat Baldo, & quæ veniant appellatione armorum constat ex lege armorum, & ibi Alciatus, ff. de verb. significa. & ex l. 4. & 5. titul. 6. lib. 9. recopilatio. & tradit Anton. Gomez in l. 45. Tauri, & nos resoluimus infra in octaua parte huius primi tomi capit. 1. num. 9.

In eodem libello ibi, Con animo diabolico sobre caso pensado. Ista clausula apponitur ad magis incitandum animum iudicis, quia grauius puniri debet, delictum, ex proposito & deliberatione commissum, quam id quod repente & subborta rixa calore iracundiæ atque impetu perpetratum fuit, vt cum pluribus Doctor. resoluit Couarruuias libro secundo Variarum capitul. 20. numer. 7. versiculo, in his, & facit text. in l. 1. §. 1. ff. ad leg. Corneliam, de siccarijs, & in l. respiciendum, §. delinquunt, ff. de pœnis. Nam mens & animus distinguunt maleficia, iuxta textus in l. qui iniuriæ, versiculo, nam maleficia, ff. de furtis.

In eodem libello, ibi: A traycion y aleuosamente, &c. Quæ sit proditio attento iure regio explicat. l. 1. titul. 2. part. 7. in fine, & ibi Gregor. Lup. Et proditorie occidere vel offendere dicitur qui re-

32 to: & non facit ad faciendum præsio vel rixa occidit, vel offendit aliquem etiam si offensus esset suus inimicus, iuxta textus in l. 1. in fin. titulo 25. libr. 8. Recopilation & in l. 10. titulo 26. libro 8. Recopilation. quod attento iure regio obseruari debet, vt resoluit Antonio Gomez 3. tomo Variarum capitul. 3. num. 5. & Couar. libr. 2. Variarum cap. 20. numer. 7. quanuis de iure communi proditor dicatur ille,
33 qui cum esset amicus alicuius nulla interueniente causa rixa, secure eum occidit vel offendit, iuxta text. in l. propter insidias, C. qui accusare non possunt, & ita colligit ex gloss. 2. in cap. clericus qui 46. distinctione, & notat Bartol. in l. respiciendum, §. delinquunt, ff. de pœnis. Et qui aliquem
34 proditorie occiderit, ducendus erit ad caulam animalis per vias publicas, & furca suspendendus, & dimidietas bonorum eius fisco applicanda, iuxta text. in l. 10. titul. 27. lib. 8. Recopilat. & in l. 10. tit. 26. libro 8. recopilat.

35 In eodem libello, ibi: Y me tiró muchos golpes, y cuchillidas, y me dió vna cuchillada, &c. Ista clausula apponitur ad denotandum, quod nedum de delicto, & delinquente constare debet, verum etiam de vulnere illato, iuxta text. in l. fin. ad l. Corneliam de sicariis, & notat Ægidius Bosius in praxi crimin. in titulo de delicto num. 24. & de ista clausula agit Socinus capitul. qualiter & quando, el segundo, numero 864.

In eodem libello ibi, Lo qual hizo con
36 animo de me injuriar, y la prouoque en mi animo: ista clausula apponitur ad denotandum, quod animus iniuriandi in delictis requiritur, iuxta text. in l. si non conuitij, C.
37 de injurijs, cum mens & animus distinguant maleficia, iuxta tex. in l. qui iniuria, versicul. nam maleficia, ff. de furtis, & requiritur quod offensus illam iniuriã adanimum suum reuocauerit, vt probat text. in
38 §. fin. in institutis de iniurijs, & notat Anton. Gom. 3 tom. c. 6. num. 15. in fin.

39 In eodem libello ibi: La qual injuria y delicto es graue y atroz. Ista clausula apponitur ad aggrauandum delictum quæ aggrauatio & atrocitas contingit, vel ratione ipsius facti, vel ratione personæ, vel
40 ratione temporis, aut loci, vt probatur in lege prætore dixit, ff. de injurijs, & in §. atrox. in institution. de iniurijs, & in lege Pedius. ff. de incendio ruina, & in l. 20. titulo 9. par. 7.

41 In eodem libello, ibi, Y por ello incurrio en graues, y diuersas penas, &c.
42 Ad denotandum, quod delictum reperitur aliquando pluribus pœnis punitũ vt probatur in lege quoties, ff. de action. & obligat. & tunc si non constet expresse,
43 quæ illarum corrigat aliam, omnes infligendæ erunt secundum Doctor. communiter: praxis tamen obseruat, quod solum modo sit imponenda pœna, quæ à lege noua & posteriori reperiretur imposita, ita cum Cino, Saliceto, & Alberico, resolpit Anton. Gomez 3. tomo cap. 1. nu. 38.
44 Si vero diuersæ pœna cummulatiue pro vno delicto impositæ reperiuntur à pluribus legibus, & expresse caueatur, quod vtraque pœna locum habeat, tunc vtraque infligenda erit, iuxta text. in l. qui sepulchra, C. de sepulchro violator, & in leg.
45 in eo, C. de furtis. Sed si constet, quod vna pœna aliam tollat, tunc illi infligenda erit, iuxta tex. in l. 1. ff. ad l. Aquiliam.
46 Si vero vnica tantum pœna reperiatur imposita pro vno delicto, illa sola erit infligẽda, siue per vnam legem siue per plures inueniatur imposita, iuxta textus in lege Senatus, ff. de accusat. qui text. sic intelligi potest ex glossa, & communiter a-
47 lijs, ibi: Cæterum si delictum nulla pœna expressa in lege reperiatur punitum, tunc pœna extraordinaria arbitrio iudicis infligenda erit, iuxta text. in l. hodie, ff. de pœnis, & in leg. 1. §. expilatores. ff. de effractoribus, & in l. 2. ff. de crimine stellionatus, & vtrobique notant Doctor. in l. 21. tit. 9. part. 7.

48 In eodem libello ibi, Porende à V. m. pido, &c. Per hanc clausulam inducitur
49 libelli conclusio, quæ licet in criminalibus de iure non sit necessaria, tamen de consuetudine ea vtuntur aduocati in praxi, vt cum communi resoluit Anton. Gomezius in 3. tomo capitulo 11. numero 3. & Iulius Clarus lib. 5. receptarũ, §. fin. quest. 12. num. 21.

50 In eodem libello ibi, Y en lo necessario el officio de V. m. &c & ibi: Y juro à Dios, &c. istæ clausulæ erunt explicandæ per ea quæ resoluisti in prima parte, huius primi Tomi, in quarto Tempore, circa explicationem clausularum libelli actoris.

51 Aduerte tamen, quod licet olim de iure accusator tenebatur se subscribere ad pœnam talionis, iuxta textus in dicta l. libellorum, & in l. qui crimen. C. qui accusare

cusare non possunt, hodie tamen de generali consuetudine talis inscriptio necessaria non est, vt cum Bartulo, & alijs, resoluit Antonius Gomezius 3. Tomo Variarum capitul. 11. numer. 3. in fine, & Iulius Clarus in libro 5. receptarum, §. final, quæst. 12. numer. 13. cum sequentibus, qui numer. 18. testatur de iure canonico
52 prædictam inscriptionem necessariam esse
53 iudex vero suo arbitrio punire poterit calumnioſum accusatorem, vt resoluit Couarruuias libro 2. Variarum capitulo 9. numer. 1. & vltra eum Panorm. in capit. accepimus, numero 7. de fide instrumentorum, & qualiter de iure canonico calumnioſus accusator puniri debeat, tradit Bernardus Diaz in sua practica criminali canonica cap. 59.

55 In eodem libello ibi: E incidenter de su officio, &c. Ista clausula procedit ex ijs, quæ supra resoluimus in cap. de modo procedēdi per viam accusationis, in versiculo aduerte, quod exquocunque crimine.

56 Aduerte insuper quod æstimatio iniuriæ in libello accusationis ab offenso, faciendo erit alternatiue, referēdo se ad damnum, aut lucrum, prout in vtroque libello diximus, ibi: Quisiera mas dexar de ganar,
57 ò perder, & ista est communis praxis, secundum Antonium Gomezium 3. tomo Variarum, capitul. 6. numer. 7. Et tunc iudex taxare debet & moderare summam à parte petitam attenta qualitate injuriæ, & personæ, text. in l. constitutionibus, ff. de iniurijs, & in §. pœna. Institut. de iniurijs,
58 & in l. 21 tit. 9. par 3. ac ideo in prædictis libellus diximus, Saluo en todo la judicial
59 tassacion de V. m. &c.

Oblata prædicta accusatione coram iudice statim iudex præcipit eam reo ac cusatio intimari, & quod ad primam audientiam eidem respondeat, vt diximus in prima parte huius primi Tomi in Quarto tempore, in fine, & tunc reus accusatus respon det forma sequenti.

Libellus responsorius rei.

60 SEyo vezino desta ciudad de Salamanca, y preso en la carcel publica della por persona de mi procurador, con licencia que para ello tengo, respondiendo à vna acusacion contra mi presentada por Ticio vezino desta dicha ciudad, en que en effecto dize yo auerlo herido de ciertas heridas que tiene, acuya causa queda manco, y ha hecho grandes gastos, segun y que mas largamente en la dicha su acusacion se contiene, cuya forma auida aqui por repetida, y à ella me refiriendo, digo que de justicia V. m. me deue dar por libre de la dicha acusacion, è de lo en ella contenido, condenando en costas al dicho aduerso por lo siguiente. Lo primero, por todo lo general que se suele dezir, è alegar que he aqui por expresso, porque la dicha acusacion no es puesta por parte ni contra parte, en tiempo ni en forma, carece de relacion verdadera, y de las solemnidades de derecho, y ansi la niego en todo y por todo, segun y como en ella se contiene, affirmandome en la confesion por mi hecha. Lo otro, porque niego yo auer herido al dicho Ticio, ni tal con verdad se prouarà, ni se puede ni deue de mi presumir, por ser como soy buen Christiano, temeroso de nuestro Señor, hombre honrado, y hijodalgo, y quieto y pacifico, y de buena fama, y por tal soy auido y tenido, y comunmente reputado. Principalmente que yo el dicho Ti-

cio eramos muy intimos amigos, y entre nosotros no precedio enojo por do se ouiesse de seguir la dicha question. Lo otro, porque al tiempo que el dicho aduerso dize auerle herido en la plaça mayor desta ciudad, estaua yo en la Vega, y conforme à la distancia del lugar en vn mismo tiempo, està claro estar yo sin culpa, y ser imposible auerle yo herido. Lo otro, porque caso no confessado que yo huuiera cometido el dicho delicto, y que contra mi se prouara, hazerlo hia para mi propria, y necessaria defensa, con la moderacion requerida del derecho, porque el dicho Ticio seria el aggressor, y el me acometeria primero para me matar, de tal suerte que para defender mi vida seria necessario el yo herirle. Lo otro, porque el dicho Ticio me perdonò, y remitio el derecho que contra mi podia tener por razon de la dicha question. Lo otro, porque en lo que toca à la estimacion de la injuria, daños, de manquedad, y cura, que el dicho aduerso pide, no ha lugar, porque en caso negado que yo huuiera cometido el dicho delicto, la dicha estimacion no se deue hazer en tanta cantidad, attento la calidad de su persona, y lo que podia ganar el dicho aduerso à su officio, que serian treynta ducados cada año, poco mas ò menos Por las quales razones y la que mas en mi fauor haga à V.m. pido segun de suso pedido tengo, y en lo necessario el oficio de V.m. imploro, pido cumplimiento de justicia, y las costas protesto.

Otro si à V.m. pido, y necessario siendo con el deuido acatamiento requiero las vezes que soy obligado, que pues del processo no resulta culpa alguna contra mi, me mande soltar libremente de la prision en que estoy, ò alomenos me mande dar en fiado, y para ello &c.

Expositio clausularum huius libelli responsorij.

62 Diximos, Por persona de mi procudor, con licencia que para ello tengo, &c. Ista clausula procedit ex his, quæ supra resoluimus circa expositionẽ primæ clausulæ, libelli accusatoris.

63 Diximus, En que en effecto dize, &c. Ista clausula vsque ibi, lo otro, erit, explicanda iuxta ea, quæ resoluimus in prima parte huius primi tomi, in septimo Tempore, circa explicationem libelli responsorij rei.

Diximus, Ni se puede ni deue de mi presumir, por ser muy buen Christiano, &c. Ista clausula apponitur ad effectum, quod si contra accusatum sint aliqua indicia leuia, & præsumptiones minus idoneæ ad torturam, per eam purgentur: quia semel bonus semper præ-
65 sumitur bonus, iuxta text. in capitul. miramur 61. distinctione, & in capit. mandata, & in capitul. final. de præsumptionibus. Et similiter nobilis honoratus
66 non præsumitur aliquid male facere, argumento text. in l. non omnes, §. à Barbaris,

baris, ff. de re militari, & in l. 2. titulo 9. part. 2. & faciunt quæ Doctores notant in capit. de multa de præbendis, & in l.
67 nobiliores, C. de commertijs, & mercatoribus, quæ tamen præsumptiones sunt iuris solum modo, secundum glossam in regula semel malus de regulis iuris, libr. 6. & ita per probationem in contrarium adductam cessant, ac ideo accusatus tenetur eas allegare, articulare, & probare, vt in pristinum statum reponatur, vt probatur in capitul. illud de præsumptionibus, & in capitul. inquisitionis, & in capitul. qualiter & quando, el segundo, de accusationibus, & praxis huius clausulæ ortum habuit ex Angelo de maleficijs, versicul. fama publica. Et de ista clausula vide omnino Iul. Clarum libr. 5. sententiarum, §. fin. quæstio. 60. num. 23. & in quæstione 21. num 1.

68 Diximus, Lo otro, porque al tiempo que el dicho aduerso, &c. Ista clausula apponitur ad probandam exceptionem negatiuam loco & tempore coarctatam, iuxta text. in capitul. 3. loco de probationibus, & notat gloss. capitul. bona, verbo, facti naturam. de electione, & probatur in l. 1. & 2. titulo 14. part. 3. & resoluit Lanfrancus de Oria. in capitul. quoniam contra falsam de probationibus. Et si locus vbi reus accusatus dicit, se fuisse tempore commissi delicti, parum abesset que loco commissi delicti, ita quod tempore illo potuisse ire, & redire, tunc accusatus dicere debet, quod continue per totum id tempus quo accusator dixit, commissum fuisse delictum in illo
n loco accusatus fuit, nec vnquam ab eo recessit, secundum Ioannem Andream, & alios in capitul. ex tenore, de testibus, Bald. in l. optimam, C. de contrahenda & committenda stipulatione, & glossam in §. Item verborum, verbo, quo Institutis, de mutuis stipulationibus. Sed si locus commissi delicti multum distaret, à loco vbi accusatus tempore illo fuerat ita quod nullo modo tempore illo accusatus posset ibi adesse, tunc necesse non est, quod reus dicat se continuè toto tempore illo fuisse in alio loco, secundum Albericum, & Bald. in dict. l. optimam, & Ægidiũ Bosiũ in praxi criminalibus tit. de defensionibus reorum, num. 24.

Diximus, Lo otro, porque caso no
71 confessado, que yo huuiera cometido el dicho delicto, hazerlohia para mi propria defensa, &c. Ista clausula apponitur ad denotandum, quod quando delictum commissum fuit ad necessariam defensionem delinquentis quòd, non est
72 punibile, quia defensio iure diuino, naturali, & humano quælibet permissa est, iuxta text. in l. vt vim, ff. de iustitia, & iure, & in l. 1. §. cum arietes, ff. si quadrupes pauperiem fecisse dicatur in l. scientiam, §. qui cum aliter, ff. ad l. Aquiliam, in l. 1. C. vnde vi, & in §. quod vero. In stitutis de iure naturali, gentium & ciuil. & in capitul. significasti, el segundo, versicul. si vero, de homicidio, & in Clementina 1. de homicidio, & vtrobique hanc conclusionem notant Doctor. & probat etiam text. in l. 2. titul. 8. partit. 7. & in l. 3, & 4. titul. 23. libro 8. recopilatio. & in ordinatione Lusitanorum libr. 5. titulo 10. in principio, & pro regula eam ponit Petrus Dueñas in regula 192. & latè explicat Iulius Clarus libro 5. receptarum sententiarum, §. homicidium à numero 24. quæ in tantum procedit, quod offendens vel occidens clericum
73 ad sui defensionem non incurrit excommunicationem, neque irregularis efficitur, iuxta text capitul si verò, el 1. versiculo, si vero, de sententia excommunicationis, & in Clementina 1. de homicidio, & nec dum defensio licita est pro se, verum etiam pro rebus suis, &
74 pro consanguineis, & vicinis, iuxta text. in l. lex Cornelia, ff. de iniurijs, & in l. secunda & tertia, ff. de liberali causa, & in l. si quis in seruitute, ff. de furtis, & in capitul. dilecto, de sententia excommunicationis libro sexto, & in capitul. non inferenda, & in capitul. fortitudo 23. quæstione tertia, & in capitul. error 83. distinctione, & vltra Doctores, ibi notat Petrus Dueñas in regula 191. Nauarrus in dicto capitulo non inferenda, in fine, Manualis Hispaniar. & in Manuali Latino capitulo 24. à numero
75 15. & Iulius Clarus, vbi supra. Quæ defensio permissa est cum moderamine inculpatæ tutelæ; iuxta text. in l. prima, C. vnde vi, hoc est quando inuasus esset, ita in periculo vitæ constitutus, quod si non se defenderet, mortem vel iniuriam euadere non posset, iuxta textus in dicta Clementina prima de homicidio, & in l. is qui agressorem, versicul. in discrimine vitæ constitutus, C. de siccarijs, &
76 notat glossa magistra, in l. prima, C. vn-

de vi. Et dicitur quis in discrimine vitæ constitutus eo ipso quod videret aduersarium ad se venientem armatum cum gladio euaginato, nec tenetur expectare quod prius ab eo percutiatur, vel offendatur, iuxta glossam in dicta l. prima, & notat Petrus Dueñas cum pluribus in dicta regula 192. limitatione 1. & Iulius Clarus in dicto §. homicidium numero 33.

77 Aduerte tamen, quod si inuasus modum defensionis excedat, puniti non debet pœna ordinaria, sed mitius propter excessum, quia non videtur fuisse in tanta culpa qui iustum dolorem temperare non potuit, argumento text. in l. si adulterium, §. imperatores, ff. de adulterijs. Et facit, quia ignoscendum est ei,

78 qui prouocatus voluit vlcisci, iuxta text. in lege qui cum malor, §. si libertus, ff. de bonis libertorum. Facit etiam quia, imputandum est aggressori qui causam delicti præbuit, vt in lege quoniam multa, C. ad legẽ Iuliam de vi. Facit etiam quia

9 homo intenso dolore promotus, non est in plenitudine dum, Bald. columna final Iason columna secunda, Decium columna quarta. Fortunium Gartiam columna tertia, numer. octauo in dicta lege vtvim, & Panormitan. in capitulo primo de iurijs, & in cap. dilecti de exceptionibus, & Felinum in capitulo significasti, el segundo, de homicidio, & ante eos tenet glossa in capitulo primo, verbo propulsandam in fine vigesima tertia quæstione prima, & resoluit Antonius Gomez in tertio tomo Variarum capitul. tertio, numero vigesimo quarto, Couarruuias in Clementina vnica, tertia parte §. vnico numero tercero de homicidio. Quibus adde, quod si reus in sua confessione negauerit, se delictum illud commisisse, &

80 deinde habita copia processus viderit se de illo delicto conuictum esse ad hoc poterit probare se illud fecisse ad sui defensionem, & erit audiendus secundum Bartolum in lege nemo ex his, ff. de regulis iuris cuius opinio communis est, tesle Decio in capitul. Pastoralis, numero decimo quinto in fine, de exceptionibus, Boerio in decisione 164. numero duodecimo, & Bosio in praxi criminali in titulo de defensione reorum, numero quarto. Et est ratio, quia reus pluribus & diuersis exceptionibus vti potest, vt in regula nemo pluribus, de regulis iuris libr. 6.

81 Et aduerte quod accusatus non debet simpliciter dicere se commisisse delictum ad sui defensionem, sed debet dicere præmittendo negationem eius, vt in libello diximus, ibi. Lo otro, porque caso no confessado que yo huuiera cometido el dicho delicto, &c. Ita consuluit Decius in capitulo cum venerabilis, numero 20. in fin. de exceptio. est communis opinio ex Ægidio Bosio in practica criminal. titul. de confess. numero 36. & Iulio Claro lib. 5. sentent. §. finali quæst. 55. numero 17. & refert Menoch. libro secundo de arbitrar. causa 279. numero 7. Alio quin si simpliciter diceret, se ad sui defensionem feciss e, accusator posset acce-

82 ptare suam confessionem pro illa parte, qua confessus fuit delictum, & eam repudiare pro ea parte, qua dixit se ad sui defensionem fecisse, secundum Bartolum receptum communiter in l. Aurelius, §. idem, ff. de liberatione legata, & ita cum pluribus resoluit Anton. Gomezius tomo tertio Variarum, capitulo tertio numero vigesimo sexto, & Alciat. in Tractatu de præsumptionibus, regula tertia præsumptione 39. numer. septimo, Bosius in praxi criminali titul. de confessione, numero 19. & Iulius Clarus in dict. quæst. 55. num. 15. Didac. Perez in l. 1. tit. 4. lib. 3. ordin. col. 729. & Menoch. lib. 2. de arbitr. cauf. 93. num. 37. Non tamen ex hac

83 sola confessione reus erit puniendus pœna ordinaria, sed alia extraordinaria secundum Panor. c. auditis num. 32. de præscript. Decium in capitul. cum venerabilis numer. 20. de except. & Antonius Gomezium in dicto capitulo 3. numero 26. & Tiraquel. in Tractat. de pœnis temperandis causa 27. numer. 7. Gramma. decisio. 5. numero 14. Didacum Perez in l. 1. tit. 4. lib. 3. ordin. colu. 932. Menochium libr. 2. de arbit. casu 279. num. 6. Iulium Clarum vbi supra, num. 16. & decisionem Pedamontaneam 60. num. 9. Alexand. Stiat. in pract. iud. capit. 20. numer. 42. Quidquid contrarium resoluat Socinus in l. non vtique, ff. de except. & aliter contra Panormit. & Socinum resoluat Dominus Franciscus à Sarmiento libro 1. Selectarum, cap. 1. numer. 11. & 12. ac proinde ad vitandas has contrarietates optima erit supra dicta cautela, vt præmissa conditione, protestatione, vel negatione, ex qua mendacium non inferatur, reus dicat ad sui defensionem commisisse,

tunc

tunc enim ex tali confessione euitauit torturam, & mortem, vt notat Panormitanus in dicto capitulo auditis, columna penultima, Alexander de Imola, in l. non solum, §. sciendum, columna prima, ff. de operis noui nuntiatione, Hippolytus in singul. 185. Iaſ. in dict. l. vt vim columna prima & secunda, & Rebuffus in repetitione l. Diuus, ff. ad Senatusconsult. Syllanian. super glos. 1. num. 53.

84 Aduerte etiam, quod ad probandam hanc defensionem admittuntur coniecturæ, & aliæ probationes præsumptæ, & testes familiares & consanguinei, vt cum communi Doctorum resoluit Anto. Gomezius in dicto capitulo 3. numero 27.

Diximus, Lo otro, porque el dicho
85 Ticio me perdonò y remitio, &c. Ista clausula apposita fuit ad excusandum se reum à pœna delicti, quia iniuria priuata per pactum remittitur, iuxta text. in l. si tibi decem, §. primo, ff. de pactis, & in l. si vnus, §. pactum ne petaret, ff. eodem, & in l. non solum, §. 1. ff. de iniurijs, & an
86 tunc iudex ex officio procedere possit aduersus delinquentem, resoluit Anton. Gomez in tertio tomo capitul. primero, numero decimo, & capitulo tertio, numero 55. & Dominus Antonius Menesius in l. transigere à numero 41. C. de transactionibus. Quinimo in omnibus
87 criminibus capitalibus pœnam sanguinis sugenerentibus, excepto crimine adulterij transactio licita est, iuxta text. in l. transigere, C. de transactionibus, & in l. 21. titul. 1. part. 7. Et an tunc facta transactione iudex ex officio procedere possit, resoluunt Anton. Gomez, & Dominus Menes. vbi suprà. Et est aduertendum,
88 quòd si offensus remittat simpliciter iniuriam sibi illatam, non ex eo censetur remisisse damna, expensas & interesse, secundum Baldum in dicta l. si tibi decem, §. 1. & ibi Alexand. numero 2. & Panormit. & omnes communiter in capitul. 1. de iniurijs, & Iaſ. in l. 1. num. 16. ff. de pactis.

89 Diximus in fine libelli, Alomenos dar en fiado, &c. Pro cuius explicatione resolue, quòd quotiescunque ex delicto venit imponenda pœna pecuniaria, & non corporalis, reus poterit relaxari à car-
90 ceribus sub fideiussoribus, vt in lege prima, § Diuus, ff. de custodia reorum, & ibi communiter DD. & in l. eos, la 1. §. super his, C. de appellationib⁹, & in lege decima tit. 29. p. 7. Fallit tamen hoc in casu legis, 2. titul. 10. lib. 8. recop. & in casu l. 1. & 2. tit. 7. lib. 8. recop. & in casu l. 5. tit. 4. libro 8. recop. At vero si pœna corporalis imponenda sit, tunc sub fideiussoribus relaxari non potest, vt in lege tertia, ff. de custodia reorum, & resoluit Suar. in allegatione de fideiussore in causa criminali nu. 13. Hippolytus in practica criminali, §. attingam nu. 1. cum sequentibus, Bosius in practica criminali, tit. de incarcerato fideiussoribus relaxando, nũmer. 1. Antonius Gomez in 3. tomo, capitulo 9. numero 8. & probatur in l. 16. titul. 1. part. 7. & ibi Gregorius Lupus, verbo, Sobre fiador. Et quo-
91 tiescunque constiterit de innocentia rei, poterit sub fideiussoribus relaxari quinimo & absque eis, iuxta text. in dicta l. 1. ff. de custodia reorum, & constare hoc poterit facta publicatione testium, vt in l. secunda in fine, C. de exhibendis reis, & notat Bald. in l. sed si is, C. de in ius vocando, Alexan. In additionibus ad Bartol. in l. 1. ff. de custodia reorum, columna. 2.
92 Rodericus Suarez in allegatione de fideiussore in causa criminali, numero 26. & Hippolyt. in dicto, §. attingam, numero 16. & Anton. Gom. in dicto capitul. 9.
93 numer. 7. ac ideo in dicto libello prædicta clausula fuit apposita. Et aduerte, quòd si in casibus, in quibus reus potest sub fideiussoribus relaxari, iudex nolit cum relaxare, irrogat ei iniuriam, & in syndicatu tenebitur actione iniuriarum, iuxta text. in l. si verò pro condemnato, §. 2. ff. qui satisdare cogantur. Et ita firmat Angel. in tractatu de maleficijs, verbo, pro quibus, Antonius fideiusit. & in versic. & nota quod si aliquis, & Hyppolytus in dict. §. attingam. num. 17.

Ex §. Septimo.

SVMMARIA.

1 *Libelli responsorij rei danda est accusatori copia, vt intra certum tempus respondeat: & vtraque parte replicante concludendũ ad probationem.*

2 *In causis criminalibus breuibrester mini arbitrio iudicis præstãdi sunt quam in ciuilibus.*

3 *In criminalibus cauſis etiam feriatis diebus præcedendum.*

§. 7. De replica accuſatoris, & duplica rei.

1 POSTQVAM præ dictus libellus reſponſorius rei fuerit porrectus, iudex præcipit eius copiam exhiberi accuſatori, & quod intra certum tempus reſpondeat, & tunc vtraque pars allegat cum replica & duplica, & concluditur ad probationem. Circa quæ obſerua omnia reſoluta ſuprà in prima parte huius primi tomi, in ſeptimo Tempore, circa ex
2 plicationem libellorum replicationis & duplicationis Et aduerte, quod licet in criminalibus procedatur ad inſtar cauſarum ciuilium, vt in l. abſentem, ff. de pœnis, tamen termini breuiores in criminalibus arbitrio iudicis debent aſsignari, & in eis poteſt procedi diebus feriatis, cùm cauſa incarceratorum ſit pia, vt ſupra diximus, & firmas Romanus ſingulari 694.

Ex §. Octauo.

SVMMARIA.

1 *IVdex recipit partes ad probationem prolata ſententia interlocutoria poſtquam ab eis concluſum eſt: & intra terminum ab eo aſsignatum interrogatoria addu cenda ſunt.*

2 *Interrogatoria in criminalibus ſolummodo ex parte accuſatoris, aut fiſci propoſitionibus ponuntur reo quibus reſpondebit, ex eius tamen parte nullæ poſitiones recipiendæ de conſuetudine.*

§. 8. De ſententia interlocutoria ad probandum, & de termino probatorio.

1 POſtquam concluſum eſt per partes, iudex profert ſententiam interlocutoriã, qua recipit partes ad probationẽ eodẽ modo quo diximus ſupra in prima parte huius primi tomi, in octauo Tempore, & infrà terminum aſsignatum à iudice in hac ſententia, partes producunt ſua interrogatoria eodẽ pacto, quo diximus in dicto octauo tẽpore. Et licet in cauſis ciuilibus vnaquæque pars ponat ſuum interrogatorium propoſitionibus alteri, vt reſoluimus in dicto octauo Tempore. Tamen in cauſis criminalibus ſolummodo reſpectu accuſatoris, vel fiſci poſitiones ponuntur reo, quibus reſpondere cogitur: ex parte vero rei accuſati poſitiones non ponuntur accuſatori vel fiſco, & ita de conſuetudine obſeruari firmat Iulius Clarus libr. 5. receptarum, § fin. quæſtione 45. numero 4. Deinde in prædicto termino probatorio vtraque pars producit ſuos teſtes, qui debent iurare & examinari in termino dicto, vt diximus in dicto octauo Tempore. Teſtes
2 tamen in his cauſis criminalibus ipſi iudici ſunt producendi, & iuramentum præſtare, & ab eo debent examinari, nec ipſe poterit tabellioni, vel alteri hoc committere, vt reſoluimus ſuprà in iſta 5. part. capitul. 3. §. 1. poſt numero 10. Et probat etiam l. 26. tit. 16. part. 3. & vltrà ea quæ ibi allegauimus in iſto articulo eſt videndus Alexand. de Imol. in l. ſi quis autem, C. de teſtamen. num. 2. cum ſequentibus, Alexand. Stiaticus in practica iudiciaria, c. 16. à nu. 4. vbi plura congerit.

Ex §. Nono.

SVMMARIA.

1 *TEſtes examinati in ſummario iudicio reproducendi ſunt in plenario, vt fidem faciant.*

2 *Qui teſtes in ſummaria recepti ſunt*

sunt parte non citata: & ante litem contesta non probant in iudicio plenario absque noua reproductione.

3 *Etiam si delinquentis consensus intercedat, non probat testes recepti in summaria nisi vere ratificetur, & repetantur in summario iudicio.*

4 *Reus in criminalibus non potest renuntiare suis probationibus, & defensionibus, quia tendit in præiudicium personæ.*

5 *Quæ sunt de substantialibus iudicij cõsensu partium tolli nequeũt.*

6 *Quando ex delicto pœna pecuniaria, vel alia quæ non irroget infamiam imponenda venit, reus suis defensionibus renuntiare potest, & habere testes pro, reproductis, & ratificatus, secus si alia pœna.*

7 *Reus in quacunque litis parte vsque ad realem executionem sentẽtiæ innocentiam suam probare nõ prohibetur.*

§. 9. De repetitione, & ratificatione testium.

ACCVSATOR diligenter aduertere debet, quòd in termino probatorio faciat reproducere testes, in summaria informatione examinatos: & quod ratificentur in plenario iudicio, alioquin fidem non faciunt in iudicio plenario, secundum Angelum in tractatu de maleficijs, verbo, Fama publica. Bartol. in l. fin. ff. de quæstionibus Panormitanum post Innocentium, in capitul. bonæ, el 1. Hippolytum in practica criminali, §. nunc videndum, numero 29. Folerium in practica criminali prima parte secundæ partis in Rubrica demum repetantur testes numero 1. Et est ratio, quia testes in summaria informatione fuerunt recepti parte aduerse non citata, ac ideo fidem non faciunt, iuxta text. in capitul. 2. de testibus, & quia recepti fuerunt ante litem contestatam, iuxta text. in capit. 1. & in capit. quoniam frequenter, in principio, vt lite non contestata, nec sufficit, si consensu & approbatione delinquentis, testes in summaria informatione recepti habeantur pro productis in plenario iudicio: sed requiritur, quod re vera repetantur, & ratificentur in plenario iudicio. Et ratio est, quia reus non potest in causis criminalibus renuntiare suis defensionibus, & termino probatorio sibi assignato, iuxta glos. singularem in l. pactum inter hæredem, ff. de pactis, verbo, cum liceat. Nam huiusmodi renunciatio non valet, cum tendat in præiudicium personæ, vel status, argumento text. in l. liber homo, ff. ad l. Aquiliam, & in l. Cornelia, §. fin. ff. de siccarijs. Et hanc opinionem in proprijs terminis tenet Auenda in responso 11. numero 5. & Ioann. Redin. in libr. de maiestate principis in parte, sed per legitimos calumnantium limites, numero 114. & Dueñas in regula 23. limitatione 1. Ex alia ratione, scilicet, quia cum prædicti testes in summaria iudicio, recepti fuerint ante litem non contestatam, & sic in casu non permisso attestationes eorum inualidæ consensu partium validari non potuerunt, secundum Baldum in l. 1. ff. de ferijs, & in Authentic. si quis in aliquo, C. de edendo. Nam litis contestatio & similes actus sunt de substãtialibus iudicij, ac ideo consensu partium tolli non possunt, secundum glos. in capitul. de causis, de officio delegati. Et eandem opinionem sequitur eam dicens communiter receptam Antonius Gomez in 3. tomo, Variarum capitulo 13. numero 33. & Rojas in singulari 203. in medio, quæ opinio verò est, quando ex tali delicto veniret imponenda pœna corporalis, aut infamiæ. Cæterum si, esset imponenda pœna pecuniaria, vel alia, non irrogans infamiam, reus bene poterit renuntiare suis defensionibus, & termino probatorio, habereque testes pro productis & ratificatis, secundum Ioannem de Imola in l. custodias, ff. de publicis iudicis, quem sequuntur Ioan. Redin. & Anton. Gom;

vbi suprà. Qui testes recepti & examinati in summario iudicio, ne postea in isto plenario vatient, & vacillent, possunt, se ad primam depositionem referre, & iudici petere primam attestationem sibi exhiberi, ita docet Bart. in l. eos qui numer. 6. ff. de falsis Bald. in l. iuris iurandi, C. de testam. numer. 3. Hippolytus in l. ex libero homine à numer. 13. ff. de quæstionibus, Alexandro in consilio 56. columna 2. numero 2. volumine 2. & quotidie, ita in praxi obseruatur Baldus tamen in l. fin. numer. 7. C. de testibus, tenet quod testis iterato deponens debet in repetitione ad extensum, & clare deponere, nec sufficit se ad primã depositionem referre, cuius opinionem pluribus confirmat decisio Pedamontanea 128. à numer. 7. & tandem concludit quod si prior examinatio facta fuit diligenter in iudicio plenario, tunc valebit secunda depositio relatiua ad primam testificationem, & in isto casu intelligit doctrinam Bartoli & Sequacium, si verò prior examinatio facta fuerit in iudicio summario, in quo tanta diligentia adhiberi non solet, tunc secunda examinatio ad extensum fieri debebit, nec sufficiet si testis se referat ad primum testimonium, & in hoc casu intelligit doctrinam Baldi, quæ compositioni rationi, & æquitati congrua mihi videtur, & iudicibus consulo quod ita obseruare faciant, quanuis opinionem Bartoli semper vidi obseruari, in praxi. Bene verum est, quod in crimine hæresis testes tenentur iterum in plenario iudicio testificari non exhibito nec ostenso primo testimonio, secundum Simancam de institutionibus cathol. titulo 64. numer. 24. vbi citat ad idem Boerium in decisione 108. Sed certe hæc praxis quam dura videtur, ex eo quod si longum interuallum fluxerit postquam primum testimonium dedit, iam illius immemor esset testis cum memoria hominis fragilis sit, capit porrecta de confir. vtili, vel inutil. capitul. præterea 23. distinctione, tamen cum causa hæresis, super qua testimonium præstitum fuit sit res tam immemorabilis, & ardua, non facile obliuioni tradi potest: ac proinde vt rectiùs intelligi possit, an vera vel falsa fuerint testificata prædictæ praxis obtinuit. Erit tamen tunc tutum consilium quod testes protestẽtur, quòd si apparuerit se aliter in prima attestatione dixisse, quam in ista, quod ex tunc istud testimonium reducant ad illud, cum tunc tempori: magis memores huius rei essent, & hoc consilium tradit Bartol. in dicta l. eos, & Menochius in libr. 2. de arbitrar. censur. 2. casu 109. numero 13. Aduerte tamen quod reus poterit probare suam innocentiam, & defensionem 7 in qualibet parte litis vsque ad realem executionem sententiæ, vt eleganter resoluit Antonius Gomez omnino videndus in tertio tomo Variarum. c. 13. n. 33.

Ex §. Decimo.

SVMMARIA.

1 *E Lapso termino probatorio est facienda publicatio testiũ.*

2 *Publicatis attestationibus probationes partium excluduntur, & amplius non admittuntur.*

3 *In causis criminalibus iudex ex suo officio poterit recipere probationes quascunque etiam publicatis attestationibus, & causa conclusa.*

4 *Ad instantiam accusatoris non poterit iudex post conclusionem in causa probationes alias admittere.*

5 *Admittuntur probationes etiam post lapsum termini probatorij, & post conclusum in causa ad defensionem & rei innocentiam etiam post quam renuntiatũ fuerit termino probatorio ex parte rei.*

6 *Etiam post sententiam diffinitiuam admittitur reus ad probandam suam innocentiam, quando de ea per euidentiam facti constare poterit.*

7 *Licet iudex non possit de iure reuocare sententiam suã, tamen quãdo eidem cõstet de innocentia rei debet in eius executione super sedere, & Principi rescribere: quod sec' est de iure Regio, iuxta quod sentẽtia reuocari poterit in consulto Principe.*

§. 10. De publicatione testium.

Lapso termino probatorio publicatio testiũ faciẽda erit eodem modo, quo diximus in prima parte huius primi tomi, in fine octaui tẽporis. Et licet ibi resoluimus, per prædictam publicationem probationes vtriusque partis excludi, & non posse amplius admitti, de qua regula vltra ibi posita est videndus Socinus in regula 498. & Ioann. Matiençio in dialogo relatorum, 3. par. cap. 46. tamen in ciuilis criminalibus iudex ex officio ad offensam, & punitionem rei, etiam post publicationem testium, & conclusionem in causa ad definitiuam sententiam, poterit testes, & omnes alias probationes recipere, secundum Barto. in l. 1. §. si quis vltro, columna 1. ff. de quæstionibus, & eundem Barto. in l. vnius, §. 1. ff. eodem titu. Salicetus in Authentica atqui semel, C. de probationibus, Hippolytum in practica criminali, §. sequens, numer. 7. & Anton. Gom. in 3. tom. Variarum, cap. 13. numer. 34. & hanc testatur communem opinionem Iul Clar. libr. 5. sententiarum, §. fin. quæst. 61, nume. 2. At vero ad instantiam accusatoris hoc minime fieri posset, secundum DD. vbi supra. Similiter ad defensionem, & innocentiam rei accusati probandam, testes, & probationes admittuntur post ipsum termini probatorij, & post publicationem testium, & conclusionem in causa, iuxta text. in l. vnius, §. cogniturũ, versiculo, quamuis, & ibi gloss. ordinari. Bart. & alij communiter Feli. in c. cũ clamor. col. 3. de testibus, & etiam postquam renuntiatũ fuerit à partibus termino probatorio ex parte rei probationes admitti poterunt, secundum glossam singularem in l. pactum inter hæredem, ff. de pactis in gl. fin. recepta communiter, ex Bald. Paul. & Ias ibi, & Anton. Gom. vbi supra, & Rojas in singulari 40. quinimo ex parte rei testes, & probationes admittuntur ad probandam suam innocentiam, & defensionem, etiam post sententiam diffinitiuam aduersus eum latam, quando per euidentiam facti de eius innocentia constare posset, prouando negatiuam, & ostendendo delictum non fuisse commissum, vt putà probando hominem viuere, quem se interfeciſſe dicebatur, vel quid simile, iuxta tex. sic intelligendũ in l. §. 1. siquis vltro, ff. de quæstionibus, vbi hanc opinionem tenet Bart. & communiter Doctores, & Salicet. in l. 2. C. de requirendis reis, num. 2. & ita illum textum intelligit Anton. Gom. in dict. c. 13. num. 33. prope finem, vbi satisfacit textui in l. 4. ff. de confessis, qui prædicto intellectui refragari videbatur. Et ibidem resoluit, quòd licet de iure communi, per textum in dicto §. si quis vltro quãdo manifestè constat de innocentia rei post sententiam diffinitiuam iudex non possit reuocare prædictam suam sententiam, sed in executione eius debet supersedere, & Principi rescribere, tamen attento iure Regio, per text. in l. 4. tit. 3. part. 7. iudex bene poterit in tali casu suam sententiam reuocare in consulto Principe, & idem firmat Gregor. Lup. in d. l. 4. in verbo, Deuelo quitar.

1 2 3 4 5 6 7

Ex §. Vndecimo.

SVMMARIA.

1 *Testium publicatione facta, libellis disputationis, seu de bien prouado, porrigendus est.*

2 *Libellus, de bien prouado, quomodo concipiendus.*

3 *Si accusator inspiciat suam intentionem plene probatam, concludat in libello, reum diffinitiue condemnandum: si vero semiplene, ad torturam.*

§. 11. De disputatione, & allegatione vtriusque partis.

Acta prędicta publicatione testium, vtraque pars diligenter inspicere debet processum, & tunc libellus disputationis, qui vulgo dicitur, Escrito de bien prouado, porrigēdus erit, & in eo repulsæ erunt obijciendæ aduersus personas, & dicta testiū. Circa quæ omnia erunt obseruanda, quæ resoluimus in prima parte huius primi tomi, in nono tempore: qui libellus concipiendus erit forma, de qua ibi diximus, mutatis mutandis. Et est aduertendum, quòd accusator inspicere debet, an sua intentio sit plene probata, quo casu in tali libello concludere debet, quod reus diffinitiuè condēnetur ad pœnam delicti. At verò si accusator inspexerit suam intentionem, non esse plene probatam, tunc in illo libello cōcludere debet quod reus ad torturam condemnetur.

Ex §. Duodecimo.

SVMMARIA.

1 *PVblicatis attestationibus, si simple necōsteret de delicto petidebet reus condemnari ad torturā, quæ ante publicationem testium adhiberi non debet.*

2 *Ante publicationem testium, non potest constare de meritis causæ.*

3 *Forma concludendi, quod reus condemnetur ad torturam Hispano sermone concepta.*

4 *Quare apponatur clausula, Y caso no cōfessādo que no aya para ello bastante prouança.*

5 *Torturæ locus non est, delicto legitime probato.*

6 *Semiplene delicto probato, veliali quo inditio habito torturæ locꝰ est.*

7 *Tortura inuenta in subsidium probationum.*

8 *Si legitimo probato crimine reus torqueatur, iudex teneatur in sindicatu ad damna, & interesse.*

9 *Reijcitur opinio Bald. asserētis reū torqueri posse etiam legitime cōuictum ad effectū, vt confiteatur delictū, & appellationi locus non sit, quia conuictus, & confessus nō auditur appellans.*

10 *Reum, qui legitime cōuictus torturæ, adhuc traditur, & neget, puniendū, & legitimas probationes nō elidi verius resoluitur. Et vnde orta praxis, quod in sententia tortura potest etiā iudex, legitimas probationes contra reum in suo robore remanere velle.*

11 *Clausula, V. m. mande poner, y ponga, quare apposita.*

12 *Reum absq; petitione partis torqueri posse verius resoluitur.*

13 *Clausula, Reyterando sela tantas vezes, & c. quare apposita.*

14 *Si reum nō fuerit sufficienter tortus, iterum torquendus.*

15 *Etiam reus sufficienter tortus torquēdus est: si prima torturæ indicia vrgentissima sint, secundum veriorem contra magis communem opinionem.*

16 *Tortura repetenda propter noua indicia.*

17 *Tortura iteratur si in ratificatione suæ confessionis reus neget.*

18 *Tortura etiā tertio subdi poterit, qui in prima ratificatione, negās,* & se-

& secundo tortus etiam negauerit.

19 Tortura quarta nō est adhibēda, etiam si reus in tertia confessus in ratificatione negauerit.

20 Vltra tertiam torturā non est procedendum, nec vltra secundam secundum Simancam.

21 Tortura bis iterari potest post primā de iure regio in criminibus proditionis, falsæ monetæ, fuerit, & rapinæ: in alijs semel tantum.

22 Si reus in tortura negauerit, vel non perseuerauerit in confessione diffinitiuè absoluēdus est, vel ratione indiciorum extraordinariè puniendus.

23 Clausula, Hasta q̄ lo confiesse, y en el se ratifique, quare posita.

24 Cōfessio facta in tortura non sufficit, nisi post eam ratificetur, & duret.

25 Torturam legitima indicia præcedere, & perseuerantia confessionis subsequi debet.

26 Perseuerātia post torturam opus esse, quanuis ante eam extra iudicium reus crimen confessus sit verius est.

27 Ratificatio cōfessionis in tortura facta post vigintiquatuor horas fieri debet.

28 Inquisitores ratificationem vsq; in tertium diem differunt, & benignus apparet.

29 Si dolor tormentorum duret ratificatio eorum metu facta præsumeretur.

30 Porrecti libelli petitionis tortūræ copia reo exhibēda est, vt intra certum tempus eidem respondeat.

31 Libellus allegationis ex parte rei sermone Hispano conceptus.

32 Clausula, Attenta la calidad de la cāusa, quare apposita.

33 Reum non torquendum, nisi in graui, & atroci causa.

34 Causæ graues, & atroces, quæ dicantur remissiuè.

35 Clausula, Ay indicio bastāte para ello, & c, quare apposita.

36 Reum nō torquendum absque sufficientibus indicijs.

37 Indicia legitima, & sufficientia quæ dicantur, remissiuè.

38 Clausulæ, Ni q̄ sufficientemente esté prouado, quare posita.

39 Iudicia probāda legitimè per vnū testem deponentem per actū visus de ipso facto, & delicto.

40 Testis probans indicia omni exceptione maior debet esse.

41 Testis deponēs de indicio remoto nō sufficit vnus, sed duobus opus est qui omni exceptione maiores sint.

42 Clausula, Por ser como soy hijo dalgo, & c. quare opponatur.

43 Quilibet torqueri potest qui non reperitur prohibitus.

44 Nobilis torqueri non potest.

45 Impubes torqueri non potest.

46 Senex decrepitꝰ nō potest torqueri

47 Miles & Doctor torqueri nequeū nec decurio.

48 Mulier prægnans, & aliæ plures personæ torqueri non possunt.

49 Clericū cōtra quē infamia, & indicia insurgūt torquendū esse, cōmunis opinio obseruat: quā in praxi non seruari Iul. Clar. asserit.

Et ſufficere ſola indicia tenet cũ aliis, quos refert autor.

50 *Qui in crimine læſæ maieſtatis torqueri poſſunt, & in crimine hæreſis torqueri poterunt: ideo minores viginti quinq; annis propter ſuſpicionẽ hæreſis torquentur, & minores quatuordecim annis terreri poſſunt.*

51 *Perſonæ priuilegiatæ ne torqueantur terreri poſſunt.*

52 *Clauſula, para la determinacion, &c. quæ apponitur in fine libelli, quare apponatur.*

53 *Iudex recuſatus in criminalib' in foro ſæculari de iure regio aſſociatur duobus decurionibus habentibus aſſeſſorem, qui per conſiſtorium nominantur qui omnes ſimul procedunt in cauſa uſque ad ſententiam incluſiuè.*

54 *Si iudex recuſatus in cauſa criminali diſſentit ab aſſeſſore decurionũ qui ſibi aſſociantur, requirunt eum ipſi, ut ſe componat, alias proferãt ſententiam cum ſuo aſſeſſore, & aditur.*

55 *Votum decurionum qui in criminalibus recuſato iudici iunguntur, non prævalet eius voto, quia votum eius ſolius reputatur pro uno, & votum eorum pro uno alio duntaxat ſuperior.*

56 *Si votũ alicuius ex decurionibus, qui recuſato iudici in criminalibus ſociantur concordat cum voto iudicis, eius ſententia prævalebit.*

57 *Si in loco recuſati iudicis in criminalibus, nõ ſint decuriones, tunc iudex aſſumit quatuor viros prouidos, inter quos ſorte dirimitur, qui duo eorum in cauſa procedant cum iudice recuſato.*

58 *Porrectis libellis allegationis ab utraque parte: ſi repulſa contra teſtes legitimas eſſe iudex repererit, partes ad probationem recipiet.*

59 *Iudex plura obſeruare debet, priuſquam ad torturam deueniat, & quæ remiſſiuè.*

60 *Iudex ad torturã deuenire volẽs Deum ante oculos habeat, & nemi nem torqueat priuſquam iura fieri permittant.*

61 *Qui torſerit extra caſum à iure expreſſum propter imperitiã, tenetur læſo reo utroque in foro pro modo damni, & culpæ ſatisfacere.*

62 *Iudex qui dolo malo hominem torſerit arbitrio iudicis ſeuerius puniendus.*

63 *Iudex qui dolo malo hominẽ torſerit qui moriatur, vel membrum amittat: Similem pœnam de iure regio patietur, vel maiorem, attenta qualitate eius, & torti.*

64 *Si tortus dolo malo, nec vitã, nec membrum amittat, arbitraria pœna iudex puniendus erit.*

65 *Iudex quibuſdam attẽtis adhibere debet torturã, ita ut tortus illæſus à morte, & membri alicuius amiſsione remaneat.*

66 *Iudices habere debẽt ab exquiſitis tormẽtorũ ſpeciebus: illæ namq;, & nõ uſitatæ imponẽdæ ſunt propter crimẽ læſæ maieſt. homicidij, parricidij, & ſimilia attrocia crimina.*

67 *Propter attrociora crimina accerrima indagatio faciendã.*

68 *Quæ tormẽta in his Hiſpaniarum*

regnis

regni magis in vſu ſint, connumerantur.

69 Forma pronũtiandi ſententiam torturæ aquæ & funiũ, concepta Hiſpano ſermone.

70 Forma ſententiæ torturæ de garrucha

71 Forma ſentẽtiæ torturæ de ladrillo y ſueño Hiſpano modo.

72 Practica torquendi Italo modo, torturæ del ſueño y tablillas.

73 Practica torture de tablillas.

74 Iudices aliquando ſuis in ſententijs non explicant genus tormenti: nec eius qualitatem, ſed ſimpliciter reum condemnant modum ſibi reſeruando.

75 Modus proferendi ſententiam torturæ genere eius non expreſſo, nec quantite.

76 Peſquiſitores communiter vtuntur forma ſententiæ torturæ quæ non explicet modum, nec eius quãtitatem.

77 Ordinarij iudices primo & ſecũdo genere tormẽtorũ quæ ſuprà retulimus magis frequẽter vtũtur.

78 Sententia torturæ lata, ſtatim reo maiori intimanda, minori verò cum eius curatore intimanda eſt.

79 Reus qui in ſententia torturæ ſenſerit ſe gauatum appellare poterit ab ea.

80 Appellationi interpoſitæ à ſentẽtia torturæ deferẽdum: niſi fuerit manifeſtè friuola.

81 Sententiam torturæ non exequetur iudex, priuſquam à iudice ſuperiore confirmata fuerit, vel ab ea interpoſita appellatio friuola declaretur.

82 Reus ſententiæ torturæ acquieuerit, vel ea fuerit per ſuperiorẽ confirmata, vel tanquam friuola reiecta, iudex debet præcipere duce-re reum ad locum diſtinatum coram ſe tabellione & torturæ.

83 Iudex caueat ne tempore torturæ procurator, aduocatus, vel alij adſint.

84 In alijs regnis delinquentes publicè torquentur in hiſce Hiſpaniarum non, ſed ſecrete.

85 Tortura inchoanda ab eo qui ex delinquentibus minor ſit ætate vel à creato in delitijs.

86 Ab eo, qui paruæ ætatis eſt, & qui in dilitijs vixit citius veritatem eruendam per torturam.

87 A filio prius incipere debet tortura, quam ab eius patre.

88 Tortura priꝰ à fœmina quã à maſculo incipienda.

89 Torrtura inter pares à magis ſuſpecto ineunda.

90 Torquendus ex pluribus ab eis ſeparandus, cuius dicta in ſcriptis redigenda ſunt eiſdem verbis quibus protulit.

91 Iudex benignè admoneat torquẽdum, vt veritatem cõfiteatur abſque tormentis ſibi paratis: alioquin proteſtetur iudex vt hic, & omnia inſcriptis redigi faciat.

92 Torquendus generaliter, & non ſpecialiter & deſignatiuè eſt interrogandus.

93 Forma executionis ſententiæ torturæ ſermone Hiſpano concepta.

94 Forma ratificationis torturæ.

95 Conuicto aut confeſſo reo proferre

debet iudex condēnatoriam sententiam exprimendo pœnā, quā reus passurus est, vt praxis obseruat.

96 De iure sufficit quod iudex pronūtiet delictum commissum: quanuis eius pœnam taceat, tunc enim ea imposita censetur, quæ iure decreta est.

97 Iudex pœnam ordinariam à iure impositā ex causa tēperare valet.

98 Iudex imploratione sentētiæ quid præoculis habere debet.

99 Iudex pronior ad lenitatem, quā ad seueritatem esse debet.

100 Iudex indubijs absoluat potius quam reum condemnet.

101 Iudex maiorem honorem consequitur ex absoluendo, quam condemnando.

102 Iudex in condemnando minorē pœnam eligat.

103 Versus quidam qui clementiam suadent.

104 Iudicis satius est in misericordia peccare, quam in seueritate.

105 Iudex dolose cōdemnans qua pœna puniendus.

106 De iure regio iudex dolose cōdemnans puniendus eadem pœna, qua delinquentem puniuit.

107 Iudex qui ignorantia iratus cōdeuauerit reum & modū exceßerit pœna arbitraria puniendus.

108 Forma sententiæ diffinitiuæ condemnatoriæ in criminalibus.

109 Iudex imponere potest pœnā exilij, quam si delinquens non obseruauerit tempus quod supererit duplicandum erit.

110 Iudex qui pœnam exilij ad decē niū imposuit, si reus eam nonobseruauerit, exilium perpetuabit.

111 Si reo impositæ fuerit perpetua pœna exilij, quam non seruauerit mortis pœna puniendus erit.

112 Iudex qui reum condemnauit in pœna exilij ad tempus, censetur eū ad decennium condemnasse: si vero eum condemnauit nulla temporis mentione facta, vt condemno in pœna exilij, censetur reus exulsus perpetuo.

113 Exilium debet esse continuum, & non interpolatum.

114 Materia exilij vbi videnda.

115 Clausula posita in sententia cōdēnatoria, videlicet, pague dentro de nueue dias, quare posita.

116 Cōdemnatus in pecunia in ciuilibus habet quatuor menses vt soluat: in criminalibus autem terminus arbitrio iudicis relinquitur.

117 Terminus quo quis debet incriminalibus pecuniariā pœnā soluere de consuetudine decem dierū est.

118 Reus condemnatus ad pœcuniā, si inopia laboret, & eam nō valeat soluere in corpore eum luat.

119 Reus qui pecuniam in qua cōdēnatus est soluere non valeat nec cessionem bonorum facere poterit, siue pœna fuerit imposita pro vindicta delicti, siue pro satisfactione dāni illati.

120 Hodie de iure regio damnatus ad pecuniam pro vera damni æstimatione qua soluere non potest, poterit vti beneficio cessionis bonorum, secus si illa pecunia soluenda sit pro vindicta publica delicti: quia tunc

corpo-

corpore luet condemnatus.

121 Commutatio pœnæ pecuniariæ in corporalem fieri nō debet, si pars cui illa venit applicanda in parte, vel in totum non consentiat.

122 Pecuniaria pœna nā cōmutatur in corporalē priuato accusatore, cui venit applicandæ nō cōsentiēte: secus fisco applicetur: quo renitente commutatio fit.

123 Cōmutatio pœnæ pecuniariæ fit etiam si reus in vno dumtaxat nummo contumaciter deficiat à solutione.

124 Cōmutatio pecuniariæ pœnæ in corporalē nō facienda, quādo reus esset soluendo, & malet corporalem subire pœnam.

125 Forma sentētiæ diffinitiue vbi imponitur pœna mortis, concepta sermone Hispano.

126 Sētētiæ cōdēnatoriæ statim reis intimandæ per tabellionem, & etiam executioni mandandæ.

127 Sententiæ condemnatoriæ delinquentiū, ita demum mandandæ executioni si in rem iudicatā trāsierint, idq; de iure, de cōsuetudine tamen statim executio earum facienda quacunque appellatione non obstante.

128 Consuetudine propter quam in criminalibus sententiæ statim nō obstante appellatione exequentur intelligit Iul. Clar. in casibus, in quibus non licet appellare: secus vbi appellationi deferre debet iudex.

129 Sētētiæ condēnatoriæ exequēdæ præter quā in casibus, in quibus executio earū impedire suspēdi ve potest, qui duodecim sunt.

130 Executio sentētiæ condēnatoriæ facienda in casibus, in quibus appellationi locus non est: qui plures sunt, vt hic remissiue.

131 Admonitio authoris, vt iudices proclives, & faciles sint ad reorū appellationes admittendas.

132 Reus criminis iuste appellās, interim non soluendus, sed remittēdus ad superiorem cum custodibus suis expensis.

133 Executio sentētiæ corporalis publice de die, & nō de nocte faciēda, & in loco ad id deputato.

134 Propter criminū grauitatem solet executio cōdemnatoriæ sententiæ eorum fieri in locis, vbi commissa fuerunt.

§. 12. De tortura reorum.

1 SI accusator post publicationem testium factā inspexerit suam intentionem, & accusationē non esse plene probatam, tunc in conclusione libelli allegationis, vel segregatim petere debebit, reum condemnandum esse ad torturam, quæ post publicationem testium adhiberi debet: nam antea liquere, & constare non potest de meritis causæ, secundum Bartolum in l. vnius, §. reus, ff. de quæstionibus, num. 1. Bald. in l. milites, C. de quæstionibus, Salicetum in l. fin. C. eodem tit. & Anto. Gomez in 3. tomo variarum, cap. 13. nu. 19.

2 Quæ petitio torturæ facienda erit forma sequēti. Post quam enim accusator in suo libello, allegationis dixerit suam intentionem bene probatam, & intentionem rei male probatam esse, obieceritque repulsas contra personas, & dicta testiū rei in prædicto libello debet concludere hac forma.

Porende à v.m. pido condene al dicho aduerſo diffinitiuamente à la pena ordinaria del dicho delicto, y à lo demas que pedido tengo: y caſo no confeſſado à que no aya para ello baſtante prouança, v.m. mãde poner y ponga al dicho aduerſo à riguroſa queſtion de tormento, reyterandoſela tantas vezes, haſta que confieſſe el dicho delicto y ſe ratifique en ſu confeſſion, y le hagan las preguntas conforme al interrogatorio por mi preſentado, y las demas que v.m. viere ſer neceſſarias. Y para ello el officio de v.m. imploro, y pido juſticia. Y ſi aſsi v.m. lo hiziere: hara juſticia y lo que deue: en otra manera lo contrario haziendo, contra v.m. y ſus bienes y fiadores proteſto, lo que en tal caſo proteſtar me conuiene, y pidolo por teſtimonio.

Expoſitio huius petitionis torturæ.

3 DIximus, Y caſo nõ confeſſado que no
4 aya para ello baſtante prouança, &c.
5 Iſtacla uſula fuit appoſita ad. denotãdum,
7 quod tortura adhiberi non poteſt, quando delictum legitimis probationibus plene probatum eſt, ſed ſolummodo quando ſe imperfecte eſt probatum, vel quãdo aliquod indicium probatum eſt, quo caſu proprie tortura locum habet, iuxta text. in l. 1. & totum tit. ff. & C. de quæſtionibus: quia
8 tortura inuenta fuit in ſubſidium & defectum probationum pro veritate eruenda. Alioquin ſi ſtantibus legitimis probationibus reus torqueretur, iudex tenetur ei in ſyndicatu ad damna & intereſſe, vt probat text. in l. 1. in fine, & in l. edictum, verſic. 1. & in l. Diuus Pius, ff. de quæſtionibus, & in l. quoties, & in l. finali, C. de quæſtionibus, in l. 1. tit. 30. part. 7. Quãdis Bald. in l. obſeruare, numer. 9. C. quorum appellationes non recipiantur, teneant legitime conuictum torqueri poſſe ad hoc, vt delictum confiteatur & non ſit
9 locus appellationi. iuxta regul. iuris quæ habet, quod conuictus ſimul & confeſſus non auditur appellans, vt probatur in l. 2. C. quorum appellationes non recipiantur, & opinionem Bald. ipſe Bald. teneat in l. 1. num. 9. C. de iuramento calumniæ, & Thomas Grammaticus notab. 1. colu. 1. Quam tamen opinionem falſam eſſe teſtatur Angel. & Ioan. Ign. in l. & ſi certus, ff. ad Sillanianum, & Aug. in additionibus ad Ang. in tractatu de maleficijs, in verbo, Fama publica, quorum opinionem contra Baldum fatetur communem eſſe eam ſequutus Couarru. in practicis quæſtione cap. 23. num. 5. quia non eſt locus tormẽto vbi de crimine legitimis probationibus conſtat, vt communis opinio firmat ſecundum Couarruuiam vbi ſupra qui reſoluit duobus caſibus, conuictum torqueri poſſe, ſequitur etiam Iulius Clarus in praxi
10 criminali, §. fi. quæſtione 64. num. 4. Quinimo ſi ſtantibus legitimis probationibus reus torqueretur, & in tortura delictũ negaret, ex tali negatione eneruarentur & eliderentur legitimæ probationes aduerſus eum receptæ, ſecundum Hippolytum in dicta l. edictum, nu. 2. & in ſua practica criminali, §. nunc videndum, nu. 26. Quã opinionem teſtatur commmunem Thomas de Ferrara in cautela 5. colum. 3. Iulius Clarus vbi ſupra nu. 7. & num. 43. Ob idque orta fuit praxis, quod iudex in ſententia torturæ proteſtatur, quod legitimæ probationes contentæ in proceſſu aduerſus reum in ſua firmitate remaneãt. Sed licet prædicta opinio communis ſit, contraria tamen verior eſt, immò quod & ſi ſtantibus legitimis probationibus reus torqueatur, negetque delictum, nec iudex proteſtetur quod legitimę probationes in ſuo robore remaneãt, adhuc tamen legitimæ probationes non eliduntur, nec eneruantur, vt contra prædictam communem opinionem reſoluunt Anto. Gom. in 3. tomo, capit. 13. num. 20. Couarruuias in practicis quæſtionibus, cap. 23. nu. 5. Auend. in ſuo dictionario, verbo, Tormento, verſic. Vndecimo, & Villalobos in Antinomia iuris, litera T. num. 12.

Dixi-

11 Diximus, V. m. mande poner y ponga, &c. Ista clausula fuit apposita ad denotandum, quod reus torqueri non potest, nisi ad petitionem partis, iuxta text. iuncta glos. in l. quanuis, la 1. verbo, Quæstionibus, C. ad l. Iuliam, de adulterijs, & in l. quicunque, iuncta glo. verb. oportet, C. de seruis fugitiuis, & in l. fin. ff. de calumniatoribus, ita & expresse cum Bald. resoluit Petrus de Puteo in tractatu syndicatus in parte officiali, nu. 6. & Hippolyt. in l. 1. ff. de quæstionibus, col. 3. versi. requiritur & quinto, & in sua practica crimin. §. nunc videndũ, n. 27. & Cifuentes in l. 79. Tauri, col. fin. Simancas de catholicis institutionibus, tit. 65. num. 18. & 19. 12 In hoc tamen contrarium verius est, immo quòd absque petitione partis iudex ex officio possit reum subijcere torturæ, & ad hoc precise tenetur, vt resoluit Anto. Gom. in d. c. 13. num. 22. quanuis Cifuentes vbi supra col. fin. contrarium teneat.

d Diximus, Reiterandose la tantas vezes, 13 &c. Ista clausula fuit apposita ad denotan- 14 dum, quod si reus non fuerit sufficienter, tortus in prima tortura, & delictum in ea negauerit, iterum torqueri poterit, vt probat tex. in l. repetit. ff. de quæstionibus, & ita cum Baldo & alijs resoluit Hippolytus in practica criminali, §. quoniam, numer. 2. & Gregorius Lupus in l. 4. titul. 30. 15 part. 7. verbo, Otra vez. Immo etiã si reus sufficienter tortus fuisset, posset iterum torqueri, si indicia, ex quibus fuit prima, vicetortus, essent vrgentissima & grauissima, secundum Bartol. in l. vnius, versicul. primo, ff. de quæstionibus, Salicet. in l. 2. C. de custodia reorum, & Gegor. Lup. in dict. l. 4. verbo, E si por ventura negasse. Et ista est verior opinio secundum Antonium Gomezium in dict. capit. 13. n. 26. quanuis contrariam opinionem magis communem esse dicat. Similiter si post 16 primam torturam noua indicia superuenerint, reus poterit iterum torqueri, iuxta text. in dict. l. vnius, versicul. primo, Bartol. Salicetum, Anton. Gomez, & Grego. Lup. vbi supra, & resoluit Menochius lib. 17 2. de arbit. Centuria 3. casu 272. Parimodo si reus in tortura confessus fuerit delictum, & postmodum ductus ad ratificandum neget delictum, dicens, se confessum fuisse propter dolorẽ torturæ, poterit iterum torqueri, secundum Bartolum in dicta l. vnius, versiculo. Primo, & Bald. in l. in bonæ fidei, C. de rebus creditis, columna 2. in fine. Hippolytum in l. repetio. nu- 18 mer. 11. ff. de quæstionibus, & probatur in dicta l. 4. titul. 30. partit. 7. Quinimo dicendum est, quod quando reus in prima tortura delictum confiteretur, & postea in ratificatione negaret, & idem faceret in se- 19 cunda tortura, poterit tertio torqueri, tamen si in tertia tortura delictum confiteretur, & in ratificatione negaret, non po- 20 terit quarta tortura repeti: nam vltra tertiam, vicem pro vno delicto, non potest quis torqueri, secundum Angelum in l. fin. C. de quæstionibus, & Alexand. in additionibus ad Bartol. in l. 1. §. Diuus Seuerus, verficul. Quæro, vtrum semel, ff. de quæstionibus Hippolytum in pract. crimin. §. quoniam, num. 4. versic. Sed succedsiue, Cifuentes in l. 79. Tauri, versic. Item quibus vicibus, & Bosium in pract. crimin. titul. de tortura, numer. 43. vbi asseritquod sic in practica seruatur, nec vltra trinam vicem reus torqueretur, nisi à carnificibus. Simancas vero de catholicis institutionibus, titul. 65. nu. 76. testatur, reum bis tantum pro vno delicto torquendum esse; nec sibi placere opinionem asserentium ter torqueri posse, quia nec lege aliqua nec probabili ratione opinio eorum fulcitur, quinimo in num. 81. firmat, quod reus bis tortus & bis confessus, & reuocans confessionem, non erit tertio torquendus; & si multi Doct. oppositum teneant, quorũ opinionem dicit recipiendam, esse cum reus bis fuerit leuissime tortus & in posteriori illa confessione, aliqua noua signa confessioni addiderit. Sed vltra prædictos 21 Doct. aduerte quòd de iure regio, in criminibus proditionis, falsæ monetæ furti, & rapinæ vltra primã torturã reus poterit bis torqueri: tamen in alijs delictis tortura semel debet repeti, iuxta text. in l. 4. titul. 30. part. 7. & in his casibus quando reus negauit delictum in tortura, vel non perseuerauit in confessione tempore ratificationis absoluendus est definitiue: vel saltim ratione inditiorum vel præsumptionum condemnandus est aliqua pœna arbitraria: secundum Bartolum in l. finali, numer. 1. ff. de quæstionibus, & consentit Cifuentes in dict. l. 79. Tauri, versicul. Sed si nõ perseuerauerit, & Antonius Gomezius in d. cap. 18. num. 281.

d Diximus, Hasta que lo confiesse, y en 23 el se ratifique, &c. Ista clausula apposita, 24 fuit ad denotandum, quod nõ sufficit confessio facta in tortura, nisi sequatur perseueran-

uerantia & ratificatio eius post torturã, vt probat text. in l. 1. §. Diuus Seuerus. & ibi glos. Bart. Hippolyt. & alij, ff. de quæstionibus, text. in l. 2. C. de custodia reorum, & ibi glos. & omnes, & in cap. 1. 15. quæstio. 6. & in l. 7. tit. 29. part. 7. resoluit Cisuentes in l. 29. Tauri, versic. Sed si nõ perseuerauerit, & Bosius in practica criminali, tit. de confessis per torturam, nu. 1. & Simancas de catholicis institutionibus titul. 25 65. nu. 67. Quinimo requiritur, quod indicia legitima præcedant torturam, & perseuerantie confessionis subsequatur eãdem, vt late resoluit Ias. in l. qui aliena, §. Celsus col. 5. ff. de adquirenda hæreditate, & Decius in capit. At si clerici in princip. nu. 3. versic. octauo limitatur, de iudicijs. Quorũ 26 resolutio vera est, nisi reus extra iudicium prius fuisse confessus delictum, & postea in tortura iterum illud confiteretur: nam tunc non esset necessaria perseuerantia, & ratificatio post torturam, secundum glos. fin. in l. cap. 5. ff. ad l. Iuliam, de adulterijs, quam sequitur Ias. in l. magistratibus, nu. 4. ff. de iurisdictione omniũ iudicũ, & Cisuentes cum pluribus ab eo relatis in dict. l. 79. Tauri, versic. Sed si non perseueraue rit. Prædicta tamen opinio optimis fundamentis refutatur, ab Anton. Gom. in 3. tomo variarum, c. 13. num. 8. prope finem, & à Blanco in l. vltima, ff. de quæstionibus, nu. 208. Displicet, etiam Aegidio Bosio in practica criminali titul. de confessis per torturam, num. 5. asserenti in practica nõ obseruari, & prædictam opinionẽ glos. nec iure, nec ratione fundari, immo crudelem, inhumanam, & iniquam omnino esse testatur Simancas in d. tit. 65. num. 70.

27 Quæ ratificatio confessionis fieri debet post spacium vnius diei naturalis viginti quatuor horarum, & ita cõmuniter in praxi obseruatur ex Anton. Gom. in d. c. 13. nu. 24. per text. in l. 4. tit. 30. par. 3. & Simãcas in d. tit. 65. nu. 71. vbi asserit, quod inquisitores in tertium diem solent differre 28 prædictam ratificationẽ, & quod id benignius est, quia dolor tormentorum, & vehemens animi perturbatio non durat: nam 29 quando dolor tormentorum duraret, præsumeretur ratificatio facta fuisse metu tormentorum, vt cum Cino & Bald. resoluit Cisuentes in d. l. 79. Tauri, versicul. Decimo sexto requiritur, & Simancas in d. tit. 65. nu. 71. Et quibus verbis iudex alloqui debeat reũ tortum ad prædictam ratificationẽ faciendam paulo inferius dicemus.

Porrecto ex parte accusatoris prædicto 30 libello, allegationis & petitionis torturæ, iudex mandat eius copiam reo exhiberi, & quod intra certum terminum eidem respondeat, qui suum libellum allegationis producit forma sequenti.

Libellus allegationis ex parte rei.

31 SEyo preso en la carcel publica desta ciudad, en la causa criminal con Ticio, por persona de mi procurador digo, que visto por V. m. el presente processo, hallarà mis excepciones y defensiones, bien è cumplidamente prouadas, con mucho numero de testigos mayores de toda excepcion, y en particular prueuo como soy buen Christiano, honrado, quieto y pacifico, y de buena fama, y tal que no se pueda presumir de mi semejante delicto, de que soy acusado, prueuo ansi mismo, que al tiempo que hirieron al dicho Ticio en la plaça publica desta ciudad, estaua yo en la Vega, y que conforme à la distancia del lugar, fue imposible en vn mismo tiempo poderle yo herir. Y tambien prueuo que el dicho Ticio fue el agressor, y que si yo le heri, fue para mi defensa, porque se prueua, que el dicho aduerso se fue para mi con la espada desembayda. Otrosi prueuo que el dicho Ticio hizo pacto y transacion conmigo, y me remitio todo el derecho que podia tener contra mi, por razon de la dicha que-

dicha queſtion. Y finalmente prueuo que conforme à la calidad de la perſona del dicho aduerſo, y à lo que à ſu oficio ganaua, y à la manera con que ſe trataua, que tan ſolamente merece dozientos ducados por la manquedad y gaſtos, y anſi por mi prouança ſe excluye la intencion del dicho aduerſo, el qual no prueua coſa alguna que me pueda dañar, y perjudicar: porque los teſtigos por el preſentados, ſon varios y ſingulares, deponen de oydas y vanas creencias, no concluyen ni dan razon de ſus dichos, ſon parientes, criados, y amigos del dicho aduerſo, y tales que ſe preſume en eſta cauſa diran con afficion lo contrario de la verdad, y anſi los tacho y contradigo. Y en eſpecial no me daña el dicho de fulano teſtigo por la parte contraria preſentado, por quanto es mi enemigo capital, por tal cauſa, y por tal lo tacho y contradigo. Ni me daña el dicho de fulano, por ſer hombre infame, frequentador de tabernas, y acoſtumbrado à jurar temerariamente, y por tal le tacho y contradigo. Conforme à lo qual conſta que deuo ſer dado por libre de la dicha acuſacion y demanda. Y en lo que toca al tormento pedido por el dicho aduerſo, digo que no ha lugar de derecho, atento que la calidad de la cauſa [a] no lo requiere, y porque no ay baſtante indicio para ello, [b] que ſuficientemente eſtè prouado: [c] y caſo no confeſſado que lo huuiera, no puedo ſer pueſto à queſtion de tormento, por ſer, como ſoy hidaldo [d] de ſolar conocido, de vengar los quinientos ſueldos, ſegun fuero de Eſpaña, y ſiendo tal conforme à derecho no puedo ſer pueſto à tormento. Porende à V.m. pido lo pronuncie anſi, y me mande dar por libre de todo lo por el dicho aduerſo pedido, y en lo neceſſario el oficio de V.m. imploro, pido juſticia y coſtas, y juro à Dios y à eſta Cruz † que las tachas de los teſtigos, no las pongo de malicia, ni por injuriarlos, y pido ſer recibido à prueua dellas.

Otro ſi para la determinacion deſta cauſa [e], y los demas autos della tengo por ſoſpechoſo à V.m. y à los demas juſticias ſeglares deſta ciudad, y à fulano y fulano Letrados, y por tales ſoſpechoſos los recuſo. Y pido y requiero à V. m. y à los demas recuſados, las vezes que puedo ê deuo, que no ſentencien eſta cauſa, ni V.m. prouea otro auto alguno ſin acompañado, y lo contrario haziendo proteſto la nullidad dello, y lo que proteſtar me conuiene, y pido por teſtimonio, y juro en forma que eſta recuſacion no hago de malicia.

Expositio supra dicti libelli.

a 32 DIximus in isto libello: A tenta la calidad de la causa. Ista clausula apposita fuit ad notandum, quod non inqualibet causa criminali reus debet torqueri: sed tãtum in atroci & graui, iuxta text. in l. editum, ff. de quæstionibus, & ibi notant Bartol. & communiter alij ex Ægidio Bosio in pract. criminali, tit. de indicijs, & cõsiderationibus ante torturam, num. 92. Simancas de catholicis institutionibus, titul. 95 num. 62. Et quæ dicantur causæ graues & atroces explicat Bartol. in l. non solum, 34 § si mandato, ff. de iniurijs, & Platea, in l. si grauius, C. de dignitatibus libr. 12. Felinus in capit. cum illorum colum. 4. versicul. in eadem glos. de sententia excommunicationis, Bosius in d. tit. de indicijs, num. 93.

b 35 Diximus, Ay indicio bastante para ello, &c. Ista clausula apposita fuit ad de- 36 notandum quod reus non debet torqueri, nisi præcedentibus legitimis indicijs, vt in l. 1. in principio, & in l. fin. ff. de quæstionibus, & vtrobique Bartol. & communiter Doct. Hippolytus in l. quæstionis, colum. vltima, ff. de quæstionibus, & in practica criminali, §. diligenter; Simancas de catholicis institutionibus, tit. 65. à numer. 37 13. Menochius libr. 1. de arbitra. quæst. 84. numer. 1. Et quæ dicantur legitima indicia & sufficientia explicat Bosius in practic. criminali, tit. de indicijs, & considerationibus ante torturam, & Gomezius in 3. tomo, cap. 13. num. 7. & Menoch. libr. 2. de arbi. Centuria 3. casu 270. à n. 2 & quod hoc relinquatur arbitrio iudicis firmat Rojas in 2. part. de hæret. n. 291.

c 38 Diximus, Ni que suficientemente esté prouado, &c. Ista clausula apposita fuit ad 39 denotandum, quod indicia legitima debent probari: quæ probantur per vnum testem deponentem de ipso facto, & delicto per actum visus, [illegible]ndum glo. in l. 3. C. ad Iuliam maiestatis, verbo, conuictus, receptam communiter à Doctoribus ibi, & ab Anto. Gom. in dict. cap. [illegible] nu. 7. & 18. & à Bosio in dict. tit. de indi[illegible]cium. 8. Quod intellige verum dummodo ille vni 40 cus testis sit omni exceptionem maior, vt in l. 1. versic. idem Cornelio, ff. de quæstionibus, & ibi notat Bart. & alij communiter, idem Bartol. & alij in l. maritus, ff. de quæstionibus, & probatur in l. 3. titul. 30. partit. 7. & in l. 10. tit. 11. part. 3. Sed si testis deponat de circunstantijs facti, & sic 41 de indicio remoto, ex quo præsumitur delictum tunc per duos testes contestes indicium, probari debet, secundum glossam singularem in l. fin. verbo, vel indicijs, C. familiæ erciscundæ, receptam à Bartolo, Baldo, & Saliceto, ibi & notat Hippolyt. in l. fin. nu. 6. ff. de quæstionibus, & Iaf. in l. admonendi, ff. de iure iurando in secunda lectura, num. 153. & Bosius in tit. de indicijs, num. 5. Qui duo testes deponentes de indicio remoto debent esse omni exceptione maiores, vt erudite resoluit Anton. Gom. in dict. numer. 18. contra alios Doct. aliàs confessio facta in tormentis, non præcedentibus legitimis indicijs & probatis, non præiudicat confitenti, nec ex ea condemnari debet, probatur in l. penultim. ff. de quæstion. secundum lectu ram, quam Bart. & omnes communiter sequuntur, & omnes moderni in capitul. at si clerici, in proprio, extra, de iudic. quos & alios sequitur Decius ibi, num. 3. versicul. octauo limitatur, etiam si confessus perseueret in illa confessione, secundum magis communem opinionem, à qua non esset recedendũ putat Iulius Clarus, lib. 5. receptarum, §. fin. quæst. 55. num. 14. & in quæstione 64. nu. 9. testatur quod ab hac opinione, nemo discrepat, quæ obtinet etiam si post illam confessionem factam in tormentis, non præcedentibus indicijs, legitima indicia superueniant, adhuc enim illa confessio non conualidatur, vt Decius, & Iulius Clarius vbi supra resoluunt.

d 42 Diximus, Por ser como soy hijodalgo, &c. Ista clausula apponitur ad denotandũ, quod licet regulariter quilibet possit torqueri, qui non reperiatur prohibitus, vt in 43 l. 1. iuncta communi opinione Doctorum, ff. de quæstionibus, tamen multi excipiũtur, qui non possunt torqueri, vt puta nobilis, ex Ripa in l. Centurio, numer. 14. ff. 44 de vulgari. & probatur de iure regio, in l. 2. tit. 30. part. 7. l. 24. tit. 21. partit. 2. & in l. 4. & 5. titul. De los hijosdalgo, nouæ Recopilat. & in l. 13. tit. 7. lib. 2. Recopil. & resol 45 uit Otalora de nobilitate in 5. part. capit. fin. num. 4. Item impubes non potest torqueri, vt in l. 1. §. occisorum, versic. Impuberi, ff.

ſberi, ff. ad Senatuſconſultum Sillanianũ, & in l. de minore, ff. de quæſtionibus. Similiter ſenex conſtitutus, in ætate decrepita non poteſt torqueri, vt in l. ſi quis in
46 graui, ff. ad Sillanianum. Pari modo mi-
47 liles, & Doctor non poſſunt torqueri, vt in l milites, C. de quæſtionibus, nec etiam de curio, vt in l. Diuo Marco. & in l. decuriones, ff. de quæſtionibus, & tradit Bernardus Diaz in practica criminali, capitul. 117. Petrus Dueñas in Regula 190. limitatione 3. & Iulius Clarus libro 5. ſententiarum, §. finali. quæſtione 64. numer. 24.
48 Nec etiam mulier prægnans, vt in l. prægnantis, ff. de pœnis, nec aliæ plures perſonæ exceptæ à l. 2. titulo 30. partita 7. & à Cifuente in l. 79. Tauri, & à Boſio in dicto titulo de indicijs, numero 102. cum ſequentibus, vbi reſoluit clericum poſſe torqueri: iuxta textus in capitul. 1. depoſito, & hanc teſtatur communem opinio-
49 nem, Panormitan. in capitul. eum in contemplatione extra de regulis iuris in libro Decretalium, reſoluentes clericum torqueri non poſſe, niſi infamatus ſit de crimina, & inditia ſimul contra eum ſint, & eorum opinionem dicunt communem Simancas de inſtitutionibus catholi. titul. 65. numer. 47. & Didacus Perez in l. 1. titul. 3. lib. 1. Ordinam. columna. 106. verbo, non debet, tamen prædictam communem opinionem in practic. non obſeruari credit Iulius Clarus vbi ſupra aſſerens ſola inditia ſuffieere, vt clericus torqueri poſſit cuius opinionem ante eum tenuit Alciat. in capit. 1. de offic. ordin numer 43. quem refert & ſequitur Simancas in dict. titul. 65. numer. 48. cuius opinionem veriorem & probabiliorem eſſe dicens, & adijciens clericos & monachos præſertim ſacerdotes ratius & mitrus eſſe torquendos proter dignitatem ſacerdotij, & periculum excommunicationis, ſi modus quæſtionis, excederetur, ad hanc opinionem citans Præpoſitum in capit. illi qui 5. quæſtion. 5. Sylueſtrum in Summa, verbo, inquiſito. 2. §. 9. & Bernard. Diaz in dict. capit. 117. qui omnes reſoluunt quod quando clericus torturæ ſubijciendus fuerit nõ à miniſtro ſeu tortore laico torqueri debebit, niſi clerici inueniri non poſſint, qui id facere ſciant aut velint, nam tunc à miniſtris laicis clericus torqueri poterit: Ta-
50 men in crimine hæreſis omnes illi torquendi ſunt qui in crimine læſæ maieſtatis humanæ torqueri poſſunt: quia longe grauius eſt diuinum, quam temporalem læderе maieſtatem: ac proinde nobiles, milites, decuriones, Doctores, & omnes, qui quantalibet prærrogatiua præfulgent, in crimine hæreſis, & in criminale læſæ maieſtatis, humanæ torqueri poſſunt, iuxta textus in l. 3. & 4. C. ad l. Iuliam maieſtatis, & in l. decuriones, C. de quæſtionibus & in l. de minore, ff. de quæſtionibus, & in l. proditores, ff. de re militari, & in Authent. Gaçaros, C. de hereticis, & in capit. vergentis de hæreticis. Hippolytus in l. edictum, ff. de queſtionibus, Couarr. lib. 2. variarum capit. 9. Grillan. in tractatu de quæſtionibus & tortura, quæſtio. 6. Gregorius Lupus in dicta l. 21. titul. 30. part. 7. verbo, Cauallero, Boſius in practica criminali, titul. de indicijs, num. 121. & in titulo de tortura reorum, numer. 20. Anton. Gom. in dict. capitulo 13. numer. 4. Quo fit, quod minores vigintiquinque annis propter ſuſpitionem hæreſis, & læſæ maieſtatis torqueri poſſunt, minores etiam quatuor decim annis terreri poterunt, & habenæ vel ferula cædi, vt l. 1. §. impuberi. & in l. excipiuntur, ff. ad Sillanianum, & in l. de minore, & ibi Hippolyt. ff. de quæſtionibus, gloſ. in l. 3. §. idem Dluus, ff. de teſtibus; Grillandus in tractatu de quæſtionibus. Fit etiam, quod clerici, monachi ſanctimoniales, & cæteri omnes religioſi torqueri poterunt, propter crimen hæreſis, iuxta text. in cap. 1. de depoſito, & in capit. ad abolendam, §. vltimo de hæreticis, & reſoluit Simancas in dicto titul. 65. numero. 44. cum duobus ſequentibus. Et an prædictæ perſonæ priuilegiatæ poſſint terreri: iam quod non poſſint torqueri, reſoluit Boſius in dict. numer. 121. & in dict. titulo de torturæ reorum, numer. 20. & Antonius Gomezius in dict. capit. 13. num 4.

c

52 Diximus in fine libelli, Otroſi para la determinacion, &c. Per hanc clauſulam iudex ſuſpectus recuſatur: de qua recuſatione erunt videnda, quæ reſoluiſti in prima parte huius primi tomi in Tempore decimo. Et vltra ibi poſita, aduerte quod licet in cauſis ciuilibus ipſemet iudex recuſatus poſſit aſſumere ſecum ſocium probum, & candidum, vt ibi diximus tamen
53 in cauſis criminalibus de iure regio in foro ſæculari iudex recuſatus non aſſumit ſecum ſocium, ſed nominantur per conſiſtorium loci duo decuriones, cum quibus iudex recuſatus aſſociandus eſt, & prædicti decu-

Si decuriones debent secum habere assessorem literatum, & omnes simul debent
54 procedere in causa criminali, vsque ad sententiam inclusiue, & si iudex recusatus nõ se componat cum assessore decurionum, decuriones debent requirere iudicem, vt se concordet: qui si noluerit, tunc debent cum suo assessore proferre sententiam, &
55 ad eundus erit superior. Nec votum duorum decurionum præualebit voto vnius iudicis recusati, nam votum duorum reputatur pro vno, & votũ iudicis pro alio: si
56 vero cum voto iudicis recusati concordaret votum vnius decurionis, tunc præualebit sententia iudicis cum iam sit maior pars, ita colliges, ex l. 1. tit. 16. lib. 4. Recopilatio. & explicat Auen. in capitibus prætorum, in 2 part. capit. 23. num. 12. & Didac. Perez in l. 1. titul. 5. libr. 3. Ordin. col.
57 966. Quæ forma, & praxis versatur loco, vbi sunt decuriones, id est, donde ay Regimiento. At vero in loco, vbi non est consistorium, tũc iudex recusatus etiam in causa criminali assumit secum quatuor viros prouidos, qui inter se sortiri debent, qui duo eorũ procedere debeant cum iudice recusato, vt expresse probat tex. in l. 1. tit. 16. lib. 4. Recopil.

Porlo dicho en estos libellos, allegationes de vna y otra parte, deue el juez aduertir
58 si son repulsas, opuestas contra personas, & dichos de testigos legitimas, o no: & si hallare que son legitimas, recibe las partes a la prueua de ellas, con el mismo termino que dixe en la primera parte de este primero tomo, en el nuevo Tratado. Deue tambien el juez mirar con diligencia, quando ha de venir a dar tormento, y en que articulo, y
59 las cosas que se requieren para venir a dar tormento, segun lo escriue Hippolito en la l. 1. in princip. ff. de quæstionibus, Cifuentes en la dicha l. 79. Tauro, col. 6. & Sumancas en el tit. 65. a nu. 13. Porque deuen los juezes siempre tener ante los ojos a Dios, y no dar tormento a ninguno, sin
60 que primero se hallen los indicios que el derecho requiere para ello, ni se deuen mouer ligeramente a dar tormento a los hombres, sin
61 auer hecho todas las diligencias, fuera del caso que el derecho dispone, que si dieren tormento a alguno, son obligados a la pena del talion, no solo en el fuero de la conciencia, sino tambien en el exterior, y si dieren tormento a alguno por odio, o por dineros, sin guardar el orden del derecho, son obligados a la pena del talion, y a pagar todos los daños, costas, y menoscabos que se siguieren a la parte, segun lo escriue Gregorio Lopez en la l. 1. tit. 30. part. 7. glos. 1. Y en estos Reynos los generos de tormentos que mas se vsan, son: el primero, de agua y cordeles: el segundo, de garrucha: el tercero es del sueño, y el otro de ladrillos: y el otro de tablillas, en los quales el juez pronuncia su sentencia en la manera siguiente.

62 dicis seuerius puniri debet, iuxta text. in l. vltim. ff. de variis, & extraordinariis cognitionibus, & in l. vltima, C. de pœn. iudi. qui male iudicauerunt, & in §. 1. institut. de obligatio. quæ ex quasi delicto, Felinus in capitul. tua nos, de homicidio, & Simancas, in dict. tit. 65. nume. 21. & de iure
63 regio iudex qui dolo malo propter inimicitiam, donum, aut pretium torserit, aliquem, & ex tortura moriatur, vel membrum amittat, iudex similem pœnam patietur, vel maiorem, attenta qualitate personæ, iudicis, & torti, vt probatur in l. 4. titul. 30. partita 7. Si verò ex tortura, nec vitam, nec membrum tortus amisserit tunc pœna arbitraria erit puniendus iudex, vt resolut Gregor. Lup. in d. l. 4. in glos. fin. Sed si iudices licite torserint aliquem, excedendo tamen modum torturæ erunt puniendi pœna, de qua per Gregor. Lup. in d. glo. fin. & Anto. Gom. in 3. tom. variarum, c. 13. nu. 6. Nam iudex adhibere de-
65 bet tortuam, attenta qualitatem personæ delinquentis, ipsius delicti indiciorum, & tẽporis, ita quod verisimiliter reus tortus remaneat saluus, illæsus, & non amittat vitam, vel aliquod membrum iuxta text. in l. quæstionis modum, & in l. de minore, §. tormenta, ff. de quæstionibus, & in l. 5. titu. 30 part. 7. Et si iudex ex actis processus inuenerit ad torturã peruenire posse,
66 tunc cauere debet ne nouas, & insuitatas species, & exquisitas tormentorum imponat, sed illa, quæ magis in vsu versantur: nam licet varia sint genera tormentorum quæ congerit Hyppolytus in l. 1. n. 27. ff. de quæstionibus, & aliqua connumerat, l. 1. tit. 30. par. 7. iudices tamen vbi debent magis cõmuniter vsitatis, non verò nouis & exquisitis, quia illa tantum sunt imponenda propter crimen læsæ maiestatis, homicidium parricidium, & alia atrocia crimina, in quibus accerrime fieri debet in-
67 dagatio, iuxta tex. in l. 3. C. de Episcopali audientia, & in l. 2. C. eorum appellationes non recipiantur. & tradit Paris. de Puteo in tractatu syndicatus. fol. 114. colu. 3. quem sequitur Gregor. Lup. in l. 1. tit. 30. par 7. glo. penult.

Y en estos Reynos los generos de tor
68 mentos que mas se vsan, son: el primero, de agua y cordeles: el segundo, de garrucha: el tercero es del sueño, y el otro de ladrillos: y el otro de tablillas, en los quales el juez pronuncia su sentencia en la manera siguiente.

Senten-

Sentencia de tormento de agua y cordeles.

Visto este proceſſo, &c.

FALLO atento los indicios que del reſultan contra el dicho Seyo, que le deuo condenar y condeno à queſtion de tormento, de
69 agua, toca, cordel, y garrote, el qual le ſea dado en eſta forma, que ſea pueſto y atado de pies y manos en el potro del tormento, y le ſeã dados en cada pierna dos garrotes, vno en el muslo, y otro en la caña de la pierna, de la rodilla abaxo, y otros dos garrotes en cada braço, el vno eñ el morzillo del braço, y el otro del codo abaxo, por manera que ſean ocho garrotes, y le ſean echados ſiete quartillos de agua por la boca ſobre vna toca delgada, la qual eſtê metida parte della en la boca, de ſuerte, que el agua pueda entrar en la boca, y reſeruo en mi otra qualquiera manera de tormento que mas neceſſaria ſea de le dar en ſu tiempo y lugar, quedando en ſu fuerça y vigor las prouanças ê indicios deſte proceſſo. Anſi lo pronuncio y mando por eſta mi ſentencia.

Sentencia de tormento de garrucha.

Viſto eſte proceſſo, &c.

70 FALLO atentos los indicios que del reſultan contra el dicho Seyo, que le deuo condenar y condenò à queſtion de tormento, y atẽto que el delicto es graue y atroz, y el dicho Seyo es hombre fuerte y robuſto, mando le ſea dado y executado en eſta manera: que de la techumbre mas alta de la carcel donde eſtà preſo, ſea pueſta y colgada vna grueſſa ſoga de cañamo ò eſparto, doblada por medio, que eſtè aſida à vna polea y viga de la dicha techumbre, de manera que pueda correr, y el dicho fulano ſea atado por las muñecas de los braços que bueluan à las eſpaldas, y anſi atado deſta forma, ſean atados los pies ambos juntos, è de las gargantas dellos ſean pueſtas, y colgadas cien libras de hierro ò piedra, poco mas ò menos: è anſi pueſto è atado tiren fuertemente por la dicha ſoga, de manera, que leuanten el ſuſodicho de la tierra vn eſtado de hombre poco mas ò menos, y leuantado, eſtando anſi colgado con el peſo del dicho hierro, le pregunten, ſi es verdad de lo que es acuſado, y ſea tornado à baxar, negando, de manera que no aſsienten las peſas en el ſuelo. Y anſi eſtê

si estè colgado todo tirado los braços por las espaldas, atados los pies como está dicho, y le sean dadas doze estropadas, mas ò menos, de la manera susodicha. Y reseruo en mi otra qualquier forma de tormento para se lo dar en su tiempo y lugar, quedando en su fuerça las prouanças deste pleyto. Y ansi lo pronuncio y mando en estos escriptos, è por ellos.

Sentencia de tormento de ladrillo y sueño al estylo Español.

71 EN Salamanca à tantos dias de tal mes y de tal año, estando en la carcel publica della, el dicho señor juzgante mi el dicho escriuano y testigos, dixo, que por quanto el auia reseruado en si en la sentencia de tormento de garrucha, que auia dado al dicho fulano, de lo reyterar y darle otros mas en su tiempo y lugar, que vsando de lo susodicho, demas y allende que auian parecido nueuos indicios, que eran indubitados, que atento que el dicho fulano no auia dicho ni confessado nada, que mandaua y mandò, que le fuesse dado otro segundo tormento. El qual mandaua y mandò, que le fuesse dado en esta forma, que en la carcel donde está preso, de vna viga della sea atada vna soga, con la qual sean atados ambos braços, enhisto el cuerpo arriba, los braços puestos à las espaldas, y atado à la dicha viga, y tenga los pies juntos y descalços, encima de vn ladrillo frio, y estè desta manera veynte y quatro horas, y le esten guardando, de manera, que no le dexen dormir. Y ansi dixo el dicho señor juez que mandaua y mandò, que passadas las dichas veynte y quatro horas, se le diesse fuego con el dicho ladrillo algo encendido al dicho fulano por las plantas de los pies. Y dixo que reseruaua y reseruò la forma de dar el tormento, y otra qualquier forma que mas necessaria sea, quedando en su fuerça y vigor las prouanças deste pleyto. Y ansi, lo pronunciaua y pronunciò.

Practica de los tormentos del sueño Italiano y de las tablillas.

72 EL tormento del sueño, que se acostumbra à la vsança de Italia, es muy mejor y por muy mejor estylo, que el Español, y es ansi, que tiene hecha la justicia cierto ingenio à manera de vn relox de arena, de estatura de vn hombre poco mas, que tiene nueue ò diez vergicas, todo redondo, y por todo el sembrados muchos clauos las puntas para dentro, del largo de vn xeme, y las puntas muy agudas, y al que han de atormentar le desnudan en carnes, saluo vnos paños menores, y le meten dentro del dicho tormento, el qual es tan angosto que no cabe mas de solo el atormentado, y

viene

viene tan justo con las puntas de los clauos, que tocan con las carnes algũ tanto, y tiene atadas las manos atras, y son tantos los clauos que el artificio tiene, que puede auer de vno à otro, quatro ò cinco dedos, y desta manera le tienen allí metido el tiẽpo que al juez le parece, y como està en pie, que no se pueda sentar ni arrimar de vna parte à otra, sin meterse los clauos por el cuerpo, el juez le està preguntando de rato en rato, si quiere dezir verdad, y en ninguna manera no puede dormir, sino antes da vozes, y gritos, porque es tormento brauo y muy cruel.

Tormento de tabillas.

73 Y En quanto al tormento de tabillas, es desta manera, que los juezes los dan raras vezes: y es la manera del tormento como de agua y cordeles. Porq̃ pone el juez al que ha de atormentar en el potro de tormento, y auiendole dado los garrotes, que por su sentencia mandò, sino confiessa el delicto, toma quatro tablillas pequeñas quadradas, del tamaño de vn palmo cada vna poco mas ò menos, y en ellas cinco agujeros que passen de vna parte à otra tan angostos: que no cabe mas de vn dedo en cada vno, por los quales agujeros meten los dedos de las manos y de los pies al dicho atormẽtado, y para darle graue dolor, meten vna cuña entre cada dedo, y agujeros de pies y manos, y van apretãdo poco à poco con vn martillo cada vno por si, y es tan graue y brauo tormẽto que se le ponen al atormentado los dedos tan delgados, que quedan dessemejados, qoe no parecen dedos: y es tan penetratiuo el dolor deste tormento, que raras vezes los juezes acaban de apretar las cuñas, porque algunos desmayan, y otros confiessan luego el delicto.

Supra dicta genera tormẽtorum refert & congerit Monterosus in sua practica in 4. tractatu, fol. 50. pag. 2. & in tractatu 8. fol. 231. pag. 1. cũ sex sequentibus. Et est aduertendũ quod iudices in sententia torturæ multoties non explicant genus tor-
74 menti, nec quantitatẽ eius, nec qualiter & quomodo reus torquere debeat, sed simpliciter condẽnant reum ad quæstionem torturæ, sibi reseruando genus, & quantitatẽ tormenti, & qualiter præstare debeat, & tunc sententia profertur modo sequenti.

Sentencia de tormento sin declarar el genero del.

Visto este processo, &c.

75 FAllo que deuo condenar y condeno à question de tormento, el qual se le de en la forma y manera que à mi bien visto me sea, y reseruo en mi el genero del tormento, y la cantidad del, y la forma en que se le ha de dar. Assi lo pronuncio y mando por esta mi sentencia, &c.

Desta forma de sentencia y de tormen-
76 to vsan mas los juezes pesquisidores, que
77 los ordinarios. Et iudices ordinarij magis vtuntur primo, & secundo genere tormẽtorum, quam alijs supra relatis.

Et lata prædicta sententia torturę intima-
78 nda erit reo, & eius curatori, si reus minor fuerit: qui si senserit se grauatũ ab ea
79 appellare poterit, cum contineat talis sententia grauamen irreparabile per diffinitiuam, vt resoluisti supra. Et probatur, in l.
80 13. tit. 23. partit. 3. & appellationi deferendum erit, dummodo, non sit manifeste friuola, nec prius sententia torturæ exequẽda erit, quã à iudice, superiore fuerit confirmata, vel appellatio tanquam friuola reiecta, iuxta text. in l. ante sententiam, ff. de appellationibus recipiendis. & in l. per hanc, C. de temporibus appellationum, & in cap. cum appellationibus friuolis, de appellationibus, lib. 6. & ita firmat Simancas
81 in dict. tit. 65. nu. 20. Sed si reus sententiæ
82 torturæ consenserit, vel appellatio tanquã friuola à iudice fuerit reiecta, vel sententia tor-

tia torturæ à superiore iudice fuerit confirmata, iudex præcipere debet reum ad locum destinatum torturæ duci, coram se, & tabellione, & torturę, nec permittere debet iudex procuratorem, vel aduocatum rei, aut alias personas præsentes esse: nam licet apud alias nationes publicè delinquẽtes torqueantur: tamen in hisce regnis in loco secreto torqueri debent, nec quispiã præsens debet esse, nisi iudex tabellio, & tortor, vt probatur in l. 3. titu. 30. partit. 7. & ibi notat Gregor. Lup. verbo, Nõ otro, & Simancas in dict. tit. 65. nu. 55. Aduertereque debet iudex, quod si pro eodem crimine plures sint torquendi, incipiat, ab qui semel tale delictum commisisset, secũdum Salicet. in l. fin. C. de quæstionibus, Hippolytum in l. 1. nu. 75. ff. de quæstion. & in practica criminalis, §. diligenter, nu. 101. & in l. 1. § Diuus, nu. 40. C. ad l. Cornel. de siccarijs, & hoc dicit dictum singulare, & literis aureis scribendum Rebuffus in repet. l. Diuus, nu. 47. ff. ad Senatusconsul. Sillania. & si inter illos plures torquendos non sit aliquis, qui semel commisisset simile crimen, vel si fuerit, post eum incipiendum erit à minori ætate, vel à creato indelitijs, qui citius veritas ab eo eruetur, iuxta textus in l. 1. §. 1. & in l. vnius, ff. de quæstionibus, & in l. 5. tit. 30. part. 7. Similiter si pater, & filius sint torquendi, incipiendum erit à filio: quia pater torquetur in filium, iuxta text. in l. isti quidem, ff. quod metus causa, & in § fin. Institut. de noxalibus. Parimodo fœmina prius erit torquenda secundum Gandinum in tractatu de quæstionibus, colu. 2. Cuius opinionem probat Couarr. contra Hyppolytum in lib. 4. Decretalium, 2. part. c. 3. §. 4. num. 10. & 11. & Gregor. Lup. in l. 5. tit. 30. partit. 7. in glo 2. Alioquin autem incipiendum erit, à magis suspecto, secundum Bartolum, & Hippolitum in l. 1. ff. de quæstionibus, & Gregor. Lup. in d. l. 5. tit. 30. part. 7. in glo. 2. & est aduertendum, quod quando plures sunt, torquendi, quilibet seorsum torqueri debet, ne alterius dicta perpendere possit. Et ita vniuscuiusque torti in scriptis sunt redigenda à tabellione eisdem verbis, & forma, quibus tortus dixit, non ea in aliquo immutando, iuxta text. in l. 30. titul. 30. part. 7. vbi ita expresse disponitur. Et postquã reus ductus fuerit ad locum torturæ, iudex benigne admonere eum debet, & veritatem simpliciter confiteatur, nec velit pertinaciter negando tan duratormenta pati, quam parata esse videt, vt probatur text. in l. 3. tit. 30. part. 7. Alioquin iudex protestari debet, quod si in tortura reus amiserit vitam, vel substinuerit fracturam brachij, curis, vel aliquã læsionem corporis, quod ipsi iudici non imputetur: sed ipsi reo, qui prius quam torqueatur non vult planissime veritatem dicere. Quod omne iudex facere debet inscriptis à tabellione redigi, ita resoluit Antonius Gomezius in 3. tomõ variarum, cap. 13. nu. 6. & Simancas in d. tit. 65. num. 56. Et si reus absque tortura noluerit veritatem fateri, tunc quæstio eriteidem infligẽda, & iudex caute debet eum interrogare generaliter, an sciat, quis illud delictum fecerit, non autem specialiter, & designatiue dicendo, commisisti tu hoc delictum, vel scis quod illud commisit Titius, quia facile aperiretur via mendacijs, & reus id confiteretur, quod quæsitor vellit audire, iuxta text. in l. 1. §. qui quæstionem, & ibi Bartolus, & Hippolytus, ff. de quæstionibus. Angel. in tractatu de maleficis, in parte, fama publica, circa finem, versic & 3. Greg. Lup. in l. 3. tit. 30. partit. 7. verbo, En esta manera: per tex. ibi. Et omnia quæ reus dixerit, à tabellione in scriptis erunt redigenda. Et vt iudices tyrones magis instruantur, executio sententiæ torturæ sermone Hispano concipitur forma sequenti.

Execucion de la sentencia de tormento.

EN Salamanca, à tantos dias de tal mes, y tal año, el señor Licenciado fulano, Teniente de Corregidor desta dicha ciudad, estando dentro de la carcel publica della, hizo parecer ante si à Seyo, acusado, presso en ella, y le dixo, que el queria executar en el la sentencia de tormento contra el dada, que sin que le diesse tormento le rogaua

dixesse

dixesse la verdad, como auia passado la muerte ò heridas que se dieron à fulano, que lo declarasse todo, que el prometia que se auria bien con el, y no le haria sinjusticia. Y el dicho Seyo, dixo, que no sabia nada, que lo que sabia ya lo tenia dicho, y declarado en su confesion. Y luego el dicho señor juez le mandò meter donde estaua el potro del tormento, y le dixo: Veys aqui el potro hermano, dezid verdad, si no assentà escriuano, que le requiero vna, dos, y tres y mas vezes, que diga la verdad, donde no, que protesto, que si alguna pierna ò braço se le quebrantare, ò algun ojo se le saltare, ò lesion de algun miembro le viniere, ò muriere en el tormento, sea à su culpa y cargo, y no à la mia. A los quales dichos requirimientos, el dicho Seyo siempre respòdio y dixo, que no sabia nada. Y visto por el dicho señor Teniente que no queria dezir ni confessar nada, le mandò desnudar en carnes, exceptò vnos paños menores con que quedassen tapadas sus verguenças: y assi desnudo le mandò poner y atar en el dicho potro, y le mandò echar los garrotes en su sentencia contenidos: y mandò al verdugo los apretasse, y assi apretados preguntò al dicho Seyo, si sabia quien huuiesse cometido aquel delicto, que lo dixesse y declarasse, que le haria quitar del potro, y el dicho Seyo dixo, &c.

Y si cõfiessa, ò niega en el delicto todo, ò en parte, el escriuano lo ha de assentar aqui, y la forma y manera que el juez tuuo en darle el dicho tormento, y los quartillos de agua que le echaron, y quantos garrotes le dieron, y como le pusieron la toca en la boca, conforme à la sentencia del tormento. Y si confessò el delicto, y ay otros delinquentes que en sus confessiones lo negaron, entonces el juez ha de hazer carearlos con el atormentado que confessò, y el escriuano lo ha de assentar en el processo despues que se dio el tormento al que confessò, y despues de auer firmado el juez la dicha confesion, y el escriuano dando fè de la execucion del dicho tormento y de lo que en el passò, diziendo assi.

Y luego in continente el dicho señor Teniente hizo parecer ante si à fulano preso en la dicha carcel, compañero del dicho Seyo atormentado, y le dixo: Ya sabeys como estays condenado à tormento, y que no puedo dexar de daroslo, por tanto dezid la verdad.

El qual ò niega ò confiessa: y lo que dixere ha de assentar el escriuano. Y si negare, el juez le ha de dezir como su compañero confessò el delicto, por tanto que el diga la verdad, donde no que le darà tormento, y si no quisiere confessar, entonces el juez ha de dezir, que atento que no quiere confessar el delicto, para mayor aueriguacion de la verdad, hazia y hizo parecer ante si al dicho fulano atormentado: y ha de mandar al escriuano, que en presencia del dicho su compañero le lea la confesion que hizo en el tormento: y leyda, si el dicho compañero dixere que no es verdad lo que el atormentado confessò, si el dicho atormentado dixere que es verdad y para que lo niega, entonces el juez viendo que no quiere confessar la verdad hazelo desnudar, y poner en el potro, y hazele dar tormento, segun y de la manera que al otro se dio. Y lo que cõfessare y todo lo que passare en el dicho tormento, el

escriuano lo ha de assentar en el processo: y el juez lo ha de firmar de su nombre, y el escriuano ha de dar fe de todo ello, segun y de la forma que se dio el dicho tormento, y lo que en ello passò, para que el juez no pueda exceder el modo de dar el tormento, ni del tenor de la sentencia que del tormento dio. Y si los atormentados confessaren el delicto en el tormento, ò qualquiera dellos, es necessario como arriba diximos se ratifiquen en su confesion: la qual ratificacion se ha de hazer por lo menos passadas veynte y quatro horas. Y si el atormentado es menor de veynte y cinco años, ha se de hallar presente su curador à ver hazer la dicha ratificacion, la qual se haze en la forma siguiente.

Ratificacion del tormento.

94 Y Despues de lo susodicho en la dicha ciudad de Salamanca à tantos dias de tal mes y de tal año, el dicho señor Teniente, estando en la carcel publica, hizo parecer ante si al dicho Seyo preso en ella, y hizo llamar à fulano su curador, y estando presentes, mandò à mi el dicho escriuano, le yesse la dicha confesion de verbo ad verbum, y auiendosela leydo, y el dicho Seyo è su curador entendidola, el dicho señor Teniente le dixo: es verdad esto que dixistes en el tormento, passado assi.

Si el dicho Seyo atormentado respondiere que si, y que assi passò como se le ha leydo, el dicho señor Teniente le ha de dezir. Afirmays os, y ratificays os en ello, y bolueys lo ha dezir de nueuo, el dicho Seyo ha de dezir, si señor, q̃ me afirmo y ratifico en ello, y necessario siendo, la bueluo à dezir de nueuo, y el juez lo ha de firmar de su nombre, y el dicho atormentado si supiere escriuir lo ha de firmar, y su curador si fuere menor, y el escriuano ha de dar fee dello, y poner testigos, porque à la ratificacion se han de hallar.

Y aduierte se, que quando se hiziere la ratificacion, no se ha de hazer donde se dio el tormento, porque con miedo del tormento el atormentado no confiesse lo que no hizo. Y si en la ratificacion negare el delicto, y no perseuerare en su confession, podrasele reiterar el tormento, segun y de la forma que arriba declaramos. Y esto basta auer dicho en la materia de tormentos para instrucion de los nueuos juezes.

95 Sed si delinquens in tortura confessus fuerit delictum, & postmodum confessionem ratam habuerit, aut delictum, aduersus eum vlene fuerit probatum, tunc iudex proferre debebit sententiam condemnatoriam exprimendo in eadem sententia pœnam, quam reus pati debet, siue pro illo delicto certa pœna imposita sit à iure, siue nulla certa pœna expressa reperiatur, sed solummodo sit arbitraria: & ita in hisce regnis praxis obseruat. Et hoc totius
96 est, licet de iure sufficiat iudicem pronuntiare delinquentem commisisse delictũ, quanuis in sententia pœnam non exprimat imponendam, quia tunc censetur imposita pœna, quæ per legem reperitur determinata, vt probat text. in l. 1. §. nam si quidem, ff. ad Tertulianum, quem text. ad hoc notant glos. & alij Doctor. communiter ibi, & Panormitan. in capit. nisi specialis, de officio delegati, & Ancharranus
97 in capit. 1. de homicidio, lib. 6. Quam pœnam ordinariam à l. impositam iudex temperare poterit ex aliquibus causis congestis à Paris. de Puteo in tractatu syndicatus, capitulo quæ sint causæ, folio 201. & Carrerio in practica criminali, §. circa ita que secundum fol. 243. & Auenda. in capitibus Prætorum 1. part. capit. 7. num. 7. & in 2. part. capit. 16. à num. 11. (* Et à Tiraquelo in tract. de pœnis temperandis, à numer. 16.) Debetque iudex in prolatione
98 talis sententiæ Deum præoculis habere, & obseruare: omnia contenta in cap. 1. de sententia & re iudicata, lib. 6. & quæ notat Hippolyt. in practica criminali, §. occur-
99 runt. Debetq; esse magis pronus ad lenitatem quam ad seueritatem, iuxta text. in l.

Arrianus

Arrianus, ff. de actionibus, & obligationibus, & in capit. eos vero, 50. distinctione, in l. respiciendum, ff. de pœnis, & capi. fin. de transacti. Debet enim iudex magis peccare in pietate, & clementia quam in crudelitate, & atrocitate, & in dubijs potius debet absoluere quam condemnare reum; Nam maiorem honorem consequitur iudex in absoluendo, quam in condemnando, secundum Paulum Castrensem in consilio 197. in fittalibus verbis, & Ancharanum in consilio 25. & Philippum Decium in consilio 181. columna fin. & Bald. in consilio. 403. volumin. 3. asserentem, quòd iustius peccatur in absoluendo, quam in condemnando, iuxta tex. in l. Item mella, §. si plures, ff. ad l. Aquiliam. Debetque iudex in condemnando minorem pœnam eligere, iuxta text. in l. penul. & fin. ff. de pœnis, & firmat Cardi. in cap. Rursus, qui clerici, vel volentes, & Ioann. de Neuizanis in Sylua nuptiali, vltima cartha, colum. 1. Debetque esse memor illius Carminis.

Si quoties peccant homines sua fulmina mittat.
Iupiter, exigo tempore nullus erit.

Melius est enim peccare in misericordia quam in seueritate, vt probat text. in cap. alligant, 36. quæst. 7. vbi inquit text. Si Deus est benignus in misericordia eius, minister non debet esse tenax. Et facit text. in cap. licet, 45. distinctione, ibi: Plus erga corrigendos agat beneuolentia, quam seueritas, plus cohortatio, quam commina tio, plus charitas, quam potestas, & facit textus in cap. vera iustitia, 45. distinctione, vbi dicitur, quòd vera iustitia est misereri delinquentibus, & facit text. in capit. plerumque, §. illi enim, 2. quæstione 7. vbi dicitur, quòd qui de sua iustitia præsumunt, & misericordiam peccantibus negandam putant, à Domino percussi intereunt: quia iudicium sine misericordia erit illis, qui nollunt facere misericordiam delinquentibus, cui per Salomonem dicitur: * Noli esse nimis iustus (* & notat Simancas de instit. Catholic. tit. 46. nu. 85.) Alioquin si iudex dolose condemnauerit reũ ad pœnam mortis, eadem pœna puniendus erit, & si ad aliam pœnam corporalem condemnauerit, tenebitur pœna deportationis, vt probatur in l. penultim. versicul. fin. ff. ad l. Iuliam repetẽdarum, & ibi notant Bart. & alij Doctores communiter, & Paris. de Puteo in tractatu syndicatus, fol. 84 versi. quidã iudex. De iure vero Regio talis iudex erit puniendus pœna qua fuit punitus reus, vt probat text. in l. 25. tit. 22. part. 3. Cæterum si iudex non dolo, sed ignorantia reum condemnauerit, vel calor iracundiæ modum excesserit, puniendus erit pœna arbitraria, iuxta modum culpæ, argumento textus in l. si adulterium, §. Imperatores, ff. de adulterij, & in l. ita apud Labeonem, §. quæstionis, ff. de iniurijs, & resoluit Antonius Gom. in 3. tomo variarum, cap. 13. nu. 6. & visis, & diligenter omnibus perpensis per iudicem ex quibus reus veniat condemnandus iudex proferre debebit sententiam forma sequenti.

Sentencia difinitiua condenatoria.

VIsto este processo, q̃ ante mi pende, entre partes, de la vna actor acusante Ticio vezino desta ciudad de Salamanca, y su procurador en su nombre, y de la otra reo acusado Seyo vezino desta dicha ciudad, y su procurador en su nombre: y vistos los autos y meritos del, y lo que demas de derecho verse deuia, à que me refiero, &c.

¶ Fallo, que por la culpa que del resulta contra el dicho Seyo, q̃ le deuo condenar, y condeno en quatrocientos ducados, los trecientos dellos para el dicho Ticio, por la manquedad, y gastos que se

le siguieron de la dicha herida, y los otros cien ducados, la mitad de llos para la Camara de su Mageſtad, y la otra mitad para gaſtos de ju ſticia. Y mas le condeno en dos años de deſtierro [a] deſta ciudad y su juriſdicion, el vno dellos preciſo, y el otro voluntario; y que no los quebrante, el preciſo ſopena de que ſea obligado à cumplirlo doblado en las galeras de su Mageſtad, ſiruiendo al remo de por fuerça, ſin ſueldo alguno: y el voluntario no lo quebrante haſta tanto, que por mi, ò por otro juez competente le ſea alçado, ſopena que ſea obligado à cumplirlo doblado preciſo. La qual condenacion de dineros mando que pague dentro de nueue dias [b] deſde el dia de la notificacion deſta mi ſentencia: y dentro de tres dias deſde el dia que fuere ſuelto de la priſion en que eſtà, mando que ſalga à cumplir el dicho deſtierro: y mas le condeno en las coſtas deſte proceſſo, cuya taſſacion en mi reſeruo. Anſi lo pronuncio y mando por eſta mi ſentencia, difinitiuamente juzgando.

Expoſitio prædictæ ſententiæ.

[a] DIximus, Y mas le condeno en dos años de deſtierro, &c. Ad denotandum
109 quod iudex poteſt imponere delinquentibus pœnam exilij ad certum tempus, & ſi delinquens eam non obſeruauerit, tempus quod ſupererit, duplicandum erit ſibi, vt probat textus in l. aut damnum, §. quiſquis, ff. de pœnis, & ibi notant Bartol. & alij. Si vero iudex pœnam exilij impoſuerit ad decennium, & reus eam non ob-
110 ſeruauerit exilium perpetuabitur, & ſi im perpetuum fuerit exulatus à iudice, & reus pœnam perpetuam exilij non obſeruauerit, puniendus erit pœna mortis, vt probatur in l. relegatorum, ff. de interdictis, & relegatis, & in l. relegati, ff. de pœnis, & in l. 10. tit. 31. part. 7. Si vero iudex imponat delinquenti pœnam exilij ad tempus nullo determinato tempore, vt puta dicendo.
111 Condemno Titium in pœna exilij ad tempus, tunc enim cenſebitur exulatus per decennium, vt in l. ſine præfinito, & ibi notat Bart. ff. de pœnis, tenet etiam Bald. in can. ex literis, de conſtitutionibus, & ibi
112 Felin. num. 9. Sed ſi iudex imponat pœnã exilij nulla facta mentione temporis, vt puta dicendo. Condemno Titium in pœnam exilij: tunc cenſebitur reus exulatus in perpetuum, argumento tex. in l. ſeruus, C. de pœnis, vbi adhoc notant illum text. Bart. Bald. & Angel. Salicet. & alij. Quod
113 tempus exilij debet eſſe continuum, & non interpolatum, argumento text. in l. cap. 5. ff. de adulterijs, & firmat gloſ. in Rubri. ff. de diuerſis & temporalibus præſcriptionibus. Reliqua de materia exilij erunt
114 videnda apud Celſum, in ſuo Repertorio, verbo, Deſterrados, & Anton. Gom. in 3. tom. variarum cap. 8. & Ægidium Boſiũ in practica criminali tit. de executione ſententiæ à num. 22.

[b] Diximus, Pague dentro de nueue dias, &c. Ad denotandum, quod licet in cauſis ciuilibus condemnatus in pecunia habeat terminum quatuor menſium adſoluendum, iuxta textus in l. 2. C. de vſuris rei iudicatæ, & in cap. quod ad conſulationem, de re iudicata, & in cap. Quærenti,
117 de officio delegati, tamen in criminalibus condemnatus adſoluendam pœnam pecuniariam non habebat, prædictum terminum quatuor menſium, de arbitrio iudicis erat condemnandus adſoluendum ſtatim vel intra modicum tempus, quod de conſuetudine redactum fuit ad ſpaciũ decem dierum, iuxta gloſ. fin. in l. ſi debitori, ff. de iudicijs, & hanc teſtatur communem opinionem Iaſ. in l. debitoribus numer. 16. ff. de re iudicata, & Boſius in practica criminali in titulo de ſententijs, numer. 115. & Iulius Clarus lib. 5. receptarum, §. fin. quæſtione 95 num. 1. & de iu-

re re-

re Regio, ita fuit determinatum in l. 5. titulo 27. partit. 3. & in l. 7. titulo 3. partit. 3. & ibi notat Gregorius Lupus in glossa secunda; & probatur in l. 6. titulo 17. libro quarto Recopilationis, & notat Didacus Perez in l. 13. titulo 16. lib. 3. Ordinamenti, & facit text. in l. 11. titulo 20. lib. 3. fori, &
118 ibi notat Montalus. Et est aduertendum, quod si reus condemnatus, inopia laboraret, ita quod prædictam pœnam pecuniariam soluere non posset, quòd tunc in corpore luere deberet, iuxta regulam vulgarem iuris, quòd qui non habet in bonis, luat in corpore, quæ probatur in l. 1. in fine, ff. de pœnis, & in l. si quis id, quod, ff. de iurisdictione omnium iudicum, & in l. vltima, ff. de in ius vocando, facit text. in l. vltim. in fine, C. de sepulchro violato, & in l. illicitas, §. vltimo, ff. de officio Præsidis, quæ iura ad prædictam regulam, notant vltra Doctores, ibi Angel. & Iaſ. num. 43. in §. pœnalis, Institutа de actionibus, & communiter omnes secundum Beroium, in cap. cognoscentes, num. 42. de constitutionibus, Couarruuias libro 2. variarum, capitulo 1. numer. 8. & Iulius Clarus libr. 5. receptarum, §. fin. quæstione 95. nume.
119 2. Nec tunc reus condemnatus poterit vti beneficio cessionis bonorum nedum, quãdo prædicta pœna pecuniaria eidem imposita esset pro vera, & propria delicti pœna, & loco vindictæ, verum etiam quando imposita esset pro emenda, & satisdatione damni illati ipsi offenso, iuxta text. in capitulo finem litibus, de dolo & contumacia, vbi Panormitan. columna 2. eum ad hoc commendat, & dicit singularem Francus in capit. reprehensibilis, de appellationibus, colum. 3. Et quòd non sit locus cessioni bonorum firmant plures Doctores relati à Couarrauuias vbi supra hanc opi-
120 nionem communem dicentes. Tamen hodie attenta l. Regia damnatus ad pecuniæ solutionem pro damno accusatori illato, & pro vera damni æstimatione bene poterit vti beneficio cessionis bonorum, nec talis pœna pecuniaria est commutanda in corporalem, per text. in l. 9. titulo 16. libr. 5. Recopilat. per quem ità resoluit Couarruuias vbi supra, & Didacus Perez in l. 3. titulo 1. libr. 3. Ordinamenti in glos. 1. verficulo, Quæro verum. Cæterum quando pœna pecuniaria imposita esset reo pro ipsomet delicto ad publicam vindictam, tunc non esset locus cessioni bonorum, sed esset commutanda in pœnam corporalem, etiam si talis pœna applicaretur ipsi parti læsæ, vel fisco, nec in hac specie habere locum text. in dict. l. 9. titul. 16. libro 5. Recopilatio. secundum Couarruuiam, & Didacum Perez vbi supra. Quæ
121 tamen commutatio pœnæ pecuniariæ in corporalem fieri non debet, quando pars, cui in totum, vel in partem pœna pecuniaria venit applicanda, consentire noluerit, quòd condemnatus in corpore luat. Nam tunc omittenda est commutatio, secundum Panormitanum in capit. Oduardus, columna 2. de solutionibus, & communiter omnes, ex Bocrio in decisione 349. post numerum octauum, verficulo, Secundo si is. Quod verum est, quando pœ-
122 na pecuniaria applicatur priuato accusatori. Cæterum si ea fisco adiudicaretur, commutanda esset in corporalem, etiam fisco nolente, secundum Panormitanum in d. cap. Oduardus, receptum à Couarr. vbi
123 supra. Et prædicta commutatio pœnæ pecuniariæ in corporalem fieri debet etiam si reus in soluenda prædicta pœna in vno tantum nummo contumaciter deficiat, secundum Bald. in l. fin. C. de sepulchro violato, in fin. & communiter omnes secundum Viuium, libro communium opinionum, in verbo, Cedere volens, & Iulium Clarum vbi supr. nu. 6. Non tamen prædi-
124 cta commutatio erit facienda, quãdo reus esset soluẽdo, & mallet subire pœnam corporalem: nam tunc cogendus esset soluere prædictam pœnam pecuniariam, secundum communiter DD. ex Decio in l. si quis id quod, num. 22 ff. de iurisdict. omnium iudicum. Cæterum si delictum esset eius qualitatis, vt pro eo pœna mortis veniret infligenda, tunc iudex proferre debebit sententiam forma sequenti.

Sentencia difinitiua in causa mortis.

125 VISTO este processo, que ante mi pende, entre partes de la vna actor acusante, y su procurador en su nombre,

y de la otra reo accusado Seyo menor, y su curador ad litem en su nombre.

Fallo attentos los autos y meritos del, que por la culpa que del resulta contra el dicho Seyo, que le deuo condenar y condenò en pena de muerte, y la justicia que se le manda hazer, es, que sea sacado de la carcel donde està preso, cauallero en vna bestia de albarda, con vna soga de esparto al pescueço, atados pies y manos, ê con voz de pregonero que manifieste su delicto, è sea assi lleuado por las calles publicas acostumbrados à la picota desta ciudad, y de alli sea colgado por el pescueço, y ahorcado hasta que muera naturalmente, y de alli no le quite persona alguna sin mi licencia, so la misma pena. Y mas lo condeno en la mitad de sus bienes, aplicados la mitad para la Camara de su Magestad, y la otra mitad para la parte querellante. Assi mismo le condeno en las costas deste processo cuya tassacion en mi reseruo. Anssi lo pronuncio y mando por esta mi sentencia, difinitiuamente juzgando.

126 Prædictæ sententiæ condemnatoriæ in timari debent reo per tabellionem, & incontinenti debent executioni mandari, iuxta text. in l. si quis forte, ff. de pœnis, & in l. eum reis, C. de pœnis, & in capit. sicut, 2. quæst. 1. & in l. 5. titul. 27. part. 3. & in 127 l. 1. tit. 15. libr. 2. fori. Quod tamen primo intellige verum esse, postquam prædicta sententia transacta fuit in authoritatem rei iudicatæ, vt puta, quando transactum esset tempus intra quod â tali sententia potuit appellari, iuxta text. in l. ad dictos, C. de appellationibus, & ita firmat Bart. in l. qui vltimo supplicio, in fine, ff. de pœnis, & notatur ex glos. in l. 1. ff. nil nouari appellatione pendente, & in cap. non solum, de appellationibus, lib. 6. & hanc opinionem testatur communem Felin. in c. quærenti, de offi. deleg. Panorm. & alij in cap. 2. de re iudicata, Paris. de Puteo in tractatu syndicatus, fol. 162. post numerum vndecimum, Ang. & Imola in l. non tantum, ff. de appellat. Montaluus in l. 1. titu. 15. lib. 2. for. in verbo, Iusticia, & Gregor. Lup. in d. l. 5. tit. 27. part. 3. in verbo, Deue se luego, & Bosius in pract. crim. in tit. de executione sententiæ, nu. 1. Couar. in practicis quæstionibus, capit. 23. nu. 4. verfic. Sexto est omnino, & Iul. Clar. libr. 5. receptarum, §. fin. q. 96. num. 1. Quæ tamen opi 129 nio de iure procedit, de consuetudine tamen sententiæ capitales vel corporis afflictiuæ statim sunt exequendæ, non expectato lapsu temporis concessi ad appellandum, secundum Bart. in dict. l. qui vltimo, & plures alios, quos refert Iul. Clar. in dict. quæst. 96. num. 1. & Couar. in dict. cap. 13. num. 5. verfic. huius tamen forensis, asserentem vsum forensem apud Hispanos, & fere in toto orbe Christiano hactenus obtinuisse, in causis criminalibus pœnam corporalem statim exequendam esse, non obstante quacunque interpositione appellationis, iuxta l. 101. styli, quem tamen vsum & consuetudinem ipse dicit non posse se illum probare: & opinatur quod nullo iure probari possit, & admonet iudices, vt priusquam exequantur sententias criminales cautissime singula expendant, & Iulius Clar. vbi sup. num. 2. in 128 telligit prædictam consuetudinem obseruandam esse in casibus, in quibus appellari non posset, vel iudex non teneretur appellationi deferre. Cæterùm in casibus, in quibus iudex tenetur appellationi deferre obseruandam non esse existimat, sed potius executionem differentiam esse, donec lapsum sit tempus cõcessum ad appellandum. Secundo intellige, executionem sententiæ condemnatoriæ statim fieri debere, præterquam in casibus in quibus executio impediri vel saltim suspendi pos-

disposit, quorum duodecim connumerat Anton. Gom. in 3. tomo variarum, capit. 13. num. 36. cum sequentibus, & Iul. Clar. vbi supr. quæst. 97. & 98. (* Et quinquaginta casus congerit Rebuffus in repetitione l. prægnantis, ff. de pœnis.) Tertio intellige sententiam condemnatoriam statim exequendam esse in casibus, in quibus non est locus appellationi: nam licet
130 regulariter condemnatus appellare possit iuxta tex. in l. 1. & totum titul. ff. & C. de appellationibus, & in l. 1. & totum titulum 23. partit. 3. sunt tamen plures casus, in quibus appellatio non admittitur: quos casus congerit Speculator in tit. de appellationibus, §. in quibus, Hippolytus in l. vnica, C. de raptu virginum, num. 138. Nicellus in concordia glossarum, concordia 6. Maranta de ordine iudiciorum, 6. part. in capit de appellatione, à nume. 269. Bernard. Diaz in regula 38. Anton. Gomez in 3. tomo variarum, capit. 13. num. 31. & aliquot connumerat Couarruu. practicis
131 quæstion. cap. 23. numer. 5. Admoneo tamen iudices, quod semper faciles sint in admittenda appellatione, & quod statim eam executioni non mandent: poterit enim contingere reum falsis probationibus conuictum esse, vel crudeli tortura coactum de se fateri falsum, & apud iudicem appellationis rei veritatem detegi, & patefieri, & ita iudicibus consulunt Marian. Socinus in capit. qualiter & quando, col. 2. num. 113. extra, de accusationibus, &
132 Couarr. in d. cap. 23. nume. 5. in fine. Intellige tamen, quod condemnatus de crimine in carcere detentus, & iusse appellas in casu permisso interim detineri debet, nec erit relaxandus, sed remittendus ad iudicem appellationis cum custodibus suis expensis secundum Bald. in l. si clericus, num. 9. C. de Episcopali Audi. & in l. generaliter, §. his. de præsentibus, nu. 4. C. de rebus creditis, resoluit Petrus Dueñas in regula 42. fallentia 11. & probatur in l. fin. titu. 18. lib. 4. recopi. Et est aduertendum, quod executio
133 talis sententiæ debet fieri publice de die, & non de nocte, vt supplicium sit delinquenti, & exemplum alijs, iuxta tex. in l. 5. titu. 27. part. 3. & in l. fin. tit. 31. par. 7. debetq; fieri in loco consueto, & ad id deputato, secundum Doct. per tex. ibi in l. pen. ff. de
134 iustitia & iure. Aliquando tamen propter grauitatem criminis, & eius exageratione, & aliorum terrorem iudex facere poterit executionem in proprio loco, vbi delictum fuerit commissum, & ibi furcas erigere, & delinquentem suspendere, iuxta tex. in l. capitalium, §. famosos, ff. de pœnis, & ibi tenent Doctores, & Angel. in tractatu de maleficijs, in parte, vsque ad locum iustitiæ consuetum.

Supra dictus modus procedendi in causis criminalibus obseruandus erit, quando delinquentes fuerint præsentes: sed quia aliquando contingit, quod postquã delictum fuit perpetratum reus se absentat, & capi non potest, ideo videndum erit, qualiter procedendum sit contra absentem.

Ex Capite quarto.

SVMMARIA.

1 *Accusatio nec in absentem proponi, nec contra eum procedi potest.*

2 *Accusatio de iure ciuili cõtra absentẽ non procedit, quãdo ei esset imponẽda maior pœna, quã relegationis: secus si minor, quia etiã nõ contestata lite proceditur.*

3 *Iure canonico attẽto proceditur in absentẽ in criminibus, quibus inferior pœna relegatione imponitur: si lis prius contestata fuerit: secus si rea contestata non sit.*

4 *Iure etiã canonico potest procedi cõtra absentẽ lite non contestata in crimininibus minoribus, quando per viam inquisitionis proceditur.*

5 *Iure regio attẽto indistincte procedi tur in absentẽ in quibuscunq; criminibus seruata forma, quam* * *missiue tradit autor.*

6 *Ley 3. tit. 10. lib. 4. recop. ponit nouã formã procedẽdi contra absentem, & hic expenditur.*

7 *Ley 4. tit. 3. lib. 2. for. & pragmat.*

de Alcalá, anni 1563. & l. 206. pragmaticarum regum catholicorum innouatur per aliam l. nouæ Cop.

8 Intimatio, & citatio in criminalibus faciēda ante essario ad domum delinquentis, nec sufficiunt publica præconia.

9 Pœnam del desprez apposuit, l. 4. tit. 3. lib. 2. fori.

10 Pœna quinque marapetinorum quam ponit l. 4. tit. 3. lib. 2. fori re ducitur hodie ad sexaginta marapetinos eorum, quæ sunt in vsu communi.

11 Solidi quingēti soluēdi propter homicidiū, ex l. 4. tit. 17. libr. 4. fori, qui solidi reducti in communes huius tēporis marapetinos conficiunt sexcentos eorum.

12 Licet plures cōmittant homicidiū vna dumtaxat pœna pro eo soluēda est, ex l. 4. tit. 17. lib. 4. fori, si omnes præsentes sint, vt condemnetur: secus si absint, & non compareant, quilibet eorum in solidum pœnam soluet homicidij.

13 L. 3. tit. 10. lib. 4. cop. quatenꝰ ait quod qui venerit tertio, & vltimo termino, soluat priusquā audiatur, pœnā del desprez, & homicidij, & expensas, intelligēda est, nisi coparēs probet iuste impeditum antea non venisse.

14 Absens vt contumax dicatur, sibi incusanda est contumacia coram iudice.

15 Accusato absente admittitur procurator in eius defensionem secūdum communem quorundam.

16 Vt delinquētis absentis pateat innocentia non admittitur quis, vt procurator, sed vt defensor, secūdum Bartol. cuius opinio præctitatur.

17 Si ex probatis in processu constet de innocentia rei absentis accusati, absoluendus est.

18 L. 7. tit. 8. part. 3. reuocatur per l. 3. tit. 10. lib. 4. cop.

19 Monterrosi locus quidam qualiter intelligendus.

20 Practica, & modus procedendi contra absentem accusatum.

21 Si delinquēs culpabilis reperiatur, & ob id iudex mandatum capiēdi eū præstiterit, & nō reperiatur, si iudex ex officio procedat mandat alguacelo, quod corā tabellione testificetur, qualiter reum non inuenit, & statim eum inquirit per præconia.

22 Si iudex contra delinquentē ad partis petitionem procedit, qui nō reperitur, comparet pars corā iudice à quo petit accusatum vocari per præconia.

23 Forma & modus quo accusator petere debet accusatum absentē præconibus vocari.

24 Accusatore petēte reū præconibus vocari iudex efficit alguacelum coram tabellione testificari qualiter reum nō inueniat, & statim præcipit reum vocari, vt intra nouem dies compareat, & quod edictū solito in loco apponatur.

25 Modus præconizandi reos absentes, vt compareant.

26 Copia primi præconij, quo delin-

quens

quens absens vocatur affigendus in loco vbi edicta publica affigi solent.

27 Accusator seu fiscus transactis nouē diebus datis reo absenti ad cōparendum contumaciam eius coram iudice accusare debet.

28 Forma incusandi primam rei accusati contumaciam.

29 Cōtumaciaprima incusata custos carceris adducitur corā iudice, et notario, vt declaret an delinquēs cōparuerit in dicto carcere, & si nō dum cōparuerit cōdenatur ad pœnam del desprez, & secrestantur eius bona, & iterum secundo præconio vocatur.

30 Forma sententiæ del desprez.

31 Pronuntiata sentētia del desprez secrestantur delinquētis bona per alguacelum facto inuētario corā tabellione, & apponūtur apud aliquē virū bonū, vt custodiat qui obligatur coram tabellione, & iterum præconio secundo vocatur in primo supra visum est.

32 Cōtumacia absentis delinquentis iterum secūdo accusatur si intra nouem dies non compareat.

33 Forma accusandi secundā contumaciam rei delinquētis absentis.

34 Contumacia secūda incusata custos carceris deponit corā iudice, & tabellione, delinquentē absentē non comparuisse in carcere, & statim pœna homicidij pronuntiatur contra eum, & quod iterum tertio præconio vocetur.

35 Forma sentencia del homicillo.

36 Si tempore comparationis rei constet processum retro actum nullū fuisse, pœnæ del desprez, & homicidij debentur.

37 Sētentia homicidij prolata tertiū præconium dandum est, & eius edictum fixandā, & nouem diebus transactis, tertio incusatur cōtumatia, & datur copia summariæ informationis, vt possit accusatio solemniter proponi, & comparet tertio custos carceris, vt supra, qui se asserit reum non comparuisse, sententiam iudex, vt infra pronuntiat.

38 Forma sententiæ qua præcipit iudex accusationem in delinquentem proponi.

39 Cōcessa copia summariæ informationis, ponitur accusatio, cui reus absens intra tres dies respondere debet: & ita notū sit in publica audiētia, quibus elapsis contumacia incusatur, & concluditur ad probationem, quod querelāti, & in audientia intimatur: & accusator exhibet interrogationes, per quas testes examinātur, & ratificantur, qui in summaria deposuerunt, & ita proceditur vsque ad sententiam.

40 Forma sententiæ quæ profertur in reum absentem.

41 Pronuntiata sententia contra rēū absentem nota fit in audiētia publica.

42 Forma procedēdi cōtra delinquētē absentem seruanda per iudices ordinarios dumtaxat, vt supra tradita est.

43 Iudices curiæ Chācellariæ, & cōmis-

missionis quomodo procedant contra delinquentem absentem traditur.

Caput Quartum de modo procedendi contra reum absentem.

Ontra delinquentẽ absentẽ nec accusatio ponitur, nec cõtra eũ procedi potest, iuxta tex. in l. absentẽ, ff. de pœnis, & in l. absentem. C. de accusationibus, & in c. 1. & in c. præscripta, 2. quæst. 8. & vtrobique notant Doctores communiter secundum Ægidium Bosium in practica criminali, titul. de fauoribus defensionis, nu. 8. & Anionium Gomez in l. 76. Tauri, & Simancas de institutio. catholic. titu. 2. nu. 1. & Iulium Clarum lib. 5. receptarum, §. fin. quæst. 44. nume. 2. Quæ opinio de iure ciuili procedit, quando ex tali delicto veniret imponẽda maior pœna, quã pœna relegationis: secus tamen si alia pœna inferior relegatione imponenda esset: nã tunc aduersus absentem procedi posset, etiam lite non contestata secundum glossam receptam in d. l. absentem, verbo, Ad relegationem, ff. de pœnis, si delinquens fugeret, & latitaret, neque denuntiationibus, neque ædictis iudicum obtemperaret, iuxta text. in d. l. absentem, de pœnis, & ista est verior, & cõmunior opinio ex Bosio in practica criminali, in tit. de requirendis reis, nu. 1. & Iulio Claro in d. quæstio. 44. nu. 2. tamen Simancas vbi supra, nu. 4. & 5. inquit, hanc opinionem Vlpianã explosam esse ab omnibus tribunalibꝰ, & nu. 6. resoluit qualiter contra hæreticũ absentem procedatur. At vero de iure canonico lite contestata in criminibus, in quibus venit imponenda pœna inferior relegatione, bene poterit contra absentem procedi: tamen lite non contestata, etiam in criminibus inferioribus non poterit contra absentem procedi, vt firmat glossa in Smma, 3. quæst. 9. & glo. in cap. veritatis, verbo, Probatum, de dolo & contumacia, vbi Panormitanum, nu. 20 hanc testatur communem opinionem. Quæ opinio vera est, nisi per viam inquisitionis procedatur: nam tunc etiam de iure canonico lite non contestata aduersus absentem proceditur in criminibus minoribus, per tex. sic intellectum in d. cap. veritatis, à glo. ibi, verbo, Probatum, in versi. vel melius dic, receptam communiter, ex Panormit. ibi, num. 23. & firmat Socinus in c. qualiter & quando, el 2. num. 934. de accusationibus. Sed licet prædicta resolutio vera sit de iure communi, & in foro ecclesiastico obseruanda: tamen de iure huius regni indistinctè contra absentem procedi potest in quibuscunque criminibus, vocando eum per præconia, & tria edicta, seruando omninõ formam, & praxim præscriptam à l. 3. tit. 10. lib. 2. recopi. cuius praxis meminit Anton. Gomezius in d. l. 76. Tauri, & Auendan. in responso 15. & Didacus Perez in l. 1. titul. 2. lib. 3. Ordinamenti, in glo. 1. in versicu. Quæro decimotertio. Et prædictã praxim latè prosequitur fulminando processum in forma, Monterrosus in 4. tractatu, in tit. del processo en rebeldia, folio 53. pag. 2. cum sequẽtibus. Ad cuius explicationem referam decisionem prædictæ l. sermone Hispano, aliqua circa ea annotando, & praxim eius in forma describendo modo sequenti.

La ley tercera en el titulo 10. lib. 4. de la nueua recopilacion, pone la nueua forma que se ha de tener en proceder contra los absentes: la qual dispone, que si el contra quiẽ se huuiere de proceder criminalmẽte, no pudiere ser presso ni auido, y el delicto fuere de calidad, que se deuan secrestar los bienes del delinquẽte, que luego se les secrestẽ sin esperar que sea llamado à pregones, en lo qual esta ley innoua, y declara la ley 4. titul. 3. lib. 2. fori. Y la pragmatima de Alcala del año de 1503. y la ley 206. de las pragmaticas, y leyes de los Reyes Catholicos Don Fernando, y Doña Isabel. Y el juez que del delicto conociere ha de mandar emplazar por tres plazos de nueue en nueue dias, agora esté el delinquente dentro de su jurisdicion, agora fuera della. En lo qual assi mismo esta dicha ley de la nueua Recopilaciõ corrige la dicha ley del fuero, y las dichas pragmaticas, porque la ley del fuero dezia: que si el delinquente estuuiesse fuera de la jurisdicion del juez, que los plazos fuessen de treynta en treynta dias: y la pragmatica de Alcala dezia que fuessen de veynte en veynte dias. Y dize la dicha ley dela Recopilacion, que el juez à cada plazo de los

susodi-

susodichos lo haga pregonar publicamente, y lo haga notificar en casa del delinquẽte si ay la tuuiere. Porque en las causas criminales no basta la citacion que se haze
8 por pregones, pero es necessario que en casa del delinquente se haga la tal citacion y emplazamiento; conforme â la doctrina de Bartolo in l. dies captioni, § prætor ait, ff. de damno infecto, y lo que resuelue Montaluo in dict. l. 4. titulo 3. libr. 2. del fuero. Y dize la dicha ley de la Recopilacion, que demas de lo susodicho, el juez ha de mandar fixar vn edicto y carta de emplazamiento en cada vno de los dichos tres plazos en las puertas del Consistorio, ò de otro lugar publico de la ciudad, villa, ò lugar: en el qual edicto se contenga el delicto de que es acusado, y el termino y pregones que estuuieren dados, y rebeldias q̃ â la sazon le fueren acusadas, y la acusaciõ que le fuere puesta para que venga à saluar se del delicto que le es oppuesto. Et ita est obseruandum quidquid Auiles in capitibus prætor. cap. 15. glos. verb. Homicillos, num. 3. cum Bald asserat in isto edicto nõ esse exprimendum crimen, de quo habens impetitur. Y que siendole acusada la rebeldia, el primer plazo no pareciere, q̃ sea condenado en la pena del desprez: la qual pena del desprez puso la dicha ley 4. tit. 3. lib. 2. fori, que dizen que son cinco mara
9 uedis al Rey, y cinco à los Alcaldes, que re
10 duzidos â los marauedis que agora vsamos, son sesenta marauedis. Y mas dize la sobre dicha ley de la Recopilacion, que si el dicho absente pareciere ante el juez alsegundo plazo, que pague el dicho desprez y las costas, y luego le oya sus descargos, y defensiones: y que si no paraciere al segundo plazo, siendole acusada la segunda rebeldia, si el delicto fuere sobre muerte, ò tal que merezca pena de muerte, que el juez le condene en la pena del homicillo, que es de la que habla la ley 4. titul. 17. de los homicillos, lib. 4. del fuero, que dize q̃
11 se paguen quinientos sueldos por el homicillo, que reduzidos à los marauedis que agora vsamos, son seyscientos marauedis, como se colige de lo que resuelue Couarruuias in tractatu de Veterum collatione numismatum, cap. 5. numer. 7. & Otalora in tractatu de nobilitate, 2. part. capit. 4. à num. 11. Y aduiertese, que aunque la ley
12 4. titul. de los homicillos, lib. 4. fori, dize, q̃ no se pague mas de vn homicillo, aunque sean muchos los delinquentes, pero aquello entiẽdese q̃ quando todos los delinquẽtes estauan presentes y fueron condenados, pero siendo rebeldes cada vno dellos ha de pagar su homicillo, iuxta l. 70. styli, & ita tenet Montaluus in d. l. 5. in glos. 3. quem refert & sequitur asserens sic practicari Auiles in cap. prætor. cap. 15. in glos.
13 verbo, Homicillos, num. 34. Y mas dize la dicha ley de la Recopilacion, que si el dicho delinquente viniere al tercero plazo, que pague la pena del desprez y la del homicillo, y las costas: y luego sea oydo sobre sus descargos, y defensiones. Y aunque la dicha ley 4. titulo de los emplazamientos, lib. 2. fori, dize, que si el emplazo pareciendo à alguno de los plazos prouare impedimento bastante, por el qual no pudo venir, que cobre y le sean bueltas las dichas penas y costas. Y parece que assi se deue de entender la dicha ley de la nueua Recopilacion, por ser conforme à derecho, iuxta notata per Montaluum ibi, in glos. verbo, Embargo derecho, cum duabus sequẽtibus. Pero si al dicho tercero plazo no pareciere el delinquente, dize la dicha ley de la Recopilacion, que siendole acusada la tercera rebeldia que le sea puesta la acusacion en forma, como si fuesse presente, mãdandole que responda à ella dentro de tres
14 dias. Y aduiertase que la dicha ley quiere, que en qualquiera de los tres plazos se acuse la rebeldia al delinquente, porque para que vno se diga contumaz y rebelde, requieresse que le sea acusada su contumacia y rebeldia, secundum Bartolum in l. inter accusatorem, & in l. is qui reus, ff. de publicis iudicijs, & resoluit Assinius in sua praxi, § 17. capit. 3. versic. Vndecimo lis non contestatur, & Montaluus in d. l. 4. tit. de los emplazamientos, in glos. verbo, Y si no viniere, & Antonius Grauatius in Annotationibus ad Octauianum Vestrium libr. 4. cap. 4. num. 17. Quod verum esse intelligit Auiles vbi supra, nu. 6. quando ad instantiam partis proceditur, secus quando ex iudicis officio: nam tunc incusatio cõtumaciæ non requiritur, vt resoluimus in 1. part. 2. tom. huius operis, cap. 3. n. 6. Y dize la dicha ley de la Recopilacion, que si dentro de los tres dias el delinquente no pareciere à responder à la dicha acusaciõ, que siendo le acusada la rebeldia, que el juez aya el pleyto por concluso, y lo reciba à prueua, assẽñalando termino para ello, cõ tanto q̃ no exceda el termino prouatorio que en las causas ciuiles por leyes de la

de la dicha Recopilacion se mãda dar, del qual diximos in 1. part. 1. tomi, in octauo Tempore, y que dẽtro del dicho termino, se reciba, y examinen los testigos q̃ huuiere y se pudieren auer contra el tal delinquente, y que el juez de su officio en esse termino se informe de la inocencia del tal acusado por todas las partes que pudiere.

25 Acerca de lo qual se aduierte, que en ausencia del acusado se puede admitir procurador para su defensa, segun la comun opiniõ de los Dotores, q̃ dize Ioan de Imola in l. penult. §. ad crimen, ff. de publici iudic. colum. 8. al qual sigue Angelo alli, colum. 2. Empero Bartol. in extrauaganti ad reprimendum, in glo. verbo, Legitime, &

26 in dicto §. ad crimen, dize, que en tal caso para prouar la inocencia del delinquente absente, no se ha de admitir alguno como procurador, sino como defensor: y assi se practica la opinion de Bartol. segun dize Gregorio Lopez in l. 12. titul. 5. part. 3. in glo. verbo, No podria demãdar. Nam procurator pro reo absente, & contumace nũquam admittitur, secundum Bartol. in d. §. ad crimen, & in l. seruum, §. publice, & ibi Bald. ff. de procurat. Panormit. in cap. veniens, de accusat. etiam si delictum mitiorem pœnam relegatione mereatur, secundum Bartol. in l. qui bona, §. si alieno, nu. 16. ff. de dãno infecto, receptus à Iass. & ab alijs in l. fin. C. de procurator. defensor, tamen ad allegandas causas innocentiæ ipsius rei absentis benè admittitur: nã quilibet de populo ad rei absentis defensionem admittendus est, non vt procurator, sed vt defensor. Cuius officium erit ostendere coram iudice innocentiam rei absentis, producendo testes, & aliàs probationes. Quæ resolutio probatur in d. l. seruũ, §. publice, & ibi Bartol. in d. §. ad crimen, & veram communem testatur Iass. in l. is qui, num. 7. C. qui testa. facere poss. sequitur Cæpola in consilio 40. & vsu receptã, & communem dicit Alexand. in consil. 4. volumin. 6. & Maranta de ordine iudic. 4. part. distinctio. 1. num. 42. & Grego. Lup. vbi supra, & Menoch. libr. 1. de arbitrar. quæst. 80. num. 58. quidquid aliter teneat Auend. in responso 15. Et quas causas defensionis allegare possit iste defensor, tradit Bartol. in l. absentem, num. 4. ff. de pœnis, & Antoni. del Canario in tractatu de excusatore, quæst. 9. Et articulum istum latius disputat Marian. Socinus in dict. cap. veniens, à numer. 100. Hæc tamen opinio nõ procedit de iure Regio in iudicibus fraternitatis, qui vulgo, De la hermandad, dicuntur per text. in l. 9. tit. 13. libr. 8. Recopil. nam coram eis, nec procurator, nec defensor admittitur, præterquam si aliquis pro suo interesse compareat, vt pater pro filio, dominus pro seruo, vt notat Barto. d. §. ad crimen, numero 8. & in alio casu Iass. in l. vbi pactum. C. de transact. numer. 13. Præterea excusator ad proponendas causas absentiæ ipsius rei bene admittitur: iuxta text. dict. §. ad crimen, & in l. interdum, ff. de publicis iudicijs, & notat Bart. in dicta Extrauaganti ad reprimendum, verbo, Neglexerit, & Menoch. libr. 51. de arbitr. quæst. 80. num. 48. & in l. 12 titu. 5. part. 3. & de hoc excusatore cum manuda tu est accipienda, l. 25. tit. 1. lib. 3. Recopil. Y dize mas la dicha ley de la Recopilaciõ: que passados los terminos prouatorios, se presenten en el processo las tales prouanças, y se haga publicacion con termino de tres dias, para alegar de bien prouado, y poner tachas de testigos, y que el pleyto sea cõcluso para difinitiua. Y si por el processo pareciere que ay prouãça bastante para condenar al absente, ò que demas de la fuga ay informacion bastante para condenar à tormẽto al acusado, si estuuiera presente, el juez deuele de pronũciar por hechor, y perpetrador del dicho delicto, y cõdenarle en la pena que por el merece, y en

27 las costas. Acerca de lo qual se aduierte, q̃ si el juez por el processo hallasse que el tal absente acusado no tenia culpa, y estaua innocente del delicto, que lo deue absoluer, y dar por libre, vt post Ioan. Andr. notat Anto. de Butrio in cap. veniens, de accusationibus, & Decius in l. nemo qui, ff. de regulis iuris, num. 3. & Anto. Gom. in l. 79. Tauri, nu. 14. Y dize mas la dicha ley de la Recopilacion, que si el tal delinquente acusado se viniesse à presentar, ô fuesse preso antes de auerse dado la sentencia difinitiua, que purgando las costas, y pagando el desprez, y homecillo, que sea oydo de nueuo sobre sus descargos, y defensiones, quedando en su fuerça y vigor las prouanças hechas, como si se hizieran en juyzio plenario. Y aunque si despues de dada la sentencia difinitiua se presentare à la carcel, ò fuere preso dentro de vn año primero siguiente desde el dia que fue dada la sentencia, pagando primero las costas del desprez y homicillo, y quedando en su fuerça las dichas prouanças, como

está di-

esta dicho, sea el tal delinquente oydo, assi acerca de las penas corporales, como de las pecuniarias: y si passado el dicho año no se auiendo presentado ni sido preso dentro del dicho año, que la dicha sentencia se execute en las penas de dineros, ò de bienes, assi en las que se applicaren para la Camara y fisco de su Magestad, como en las que se applicaren à la parte acusante. Pero que en quanto toca à las penas corporales, tan solamente sea oydo, aunque se presente, ò sea preso passado el dicho año: y que dentro del dicho año, las penas de dinero, ò de bienes, no puedan ser executadas: y que aunque el delinquente muera dentro del año sin se presentar, ni ser preso, que sus herederos sean oydos sobre las penas de dineros, ò de bienes. Y en quanto à esto la dicha ley de la Recopilacion reuoca la ley septima, *titulo octauo*, de los assentamientos, part. 3. la qual disponia, que passado el dicho año, el delinquente rebelde, perdiesse todos sus bienes, y manda que solamente se guarde lo en ella contenido. Y diz, que si hecho el secresto y embargo de los bienes del absente, no pareciere dentro de treynta dias, y los dichos bienes fueren de suerte, que no se puedan conseruar ni guardar, sin se deteriorar, que el juez los haga vender, y venda en publica almoneda, pregonandolos de tres en tres dias y haziendolos rematar al vltimo pregon en el mayor ponedor, y que el dinero que por ellos se diere, se ponga en el dicho secresto si embargo. Y dize mas la dicha ley de la Recopilacion, que la forma que ha dado de proceder contra los absentes, en lo que toca à los terminos de los emplazamientos y pregones, se ha de entender con los juezes ordinarios, pero no con los Alcaldes de Corte, Chancillerias, ni con los juezes de comission, porque estos tales han de proceder por los terminos que otras leyes de la nueua Recopilacion declaran, que es ley septima, titulo sexto, libro segundo, Recopilat. y la ley segunda, titulo tercero, libro quarto, Recopilat. donde se pone la forma y orden que han de tener los Alcaldes de Corte, y Chancillerias, y juezes de comission en proceder contra los delinquentes absentes. De lo qual vltimo se puede colegir lo que Monterroso in sua
19 practica in quarto Tractatu in titulo del proceso en rebeldia, folio 54. pagina 2. in medio, dize, que los Alcaldes del crimen de la Chancilleria de Valladoli acostumbran à hazer, que si el delinquente se presenta ante ellos passado el año despues de dada la sentencia, le oyen de nueuo, no solamente sobre las penas corporales, pero aun sobre las pecuniarias, teniendo consideracion à que se presentò, y à la culpa, que contra el resultò del proceso, y à que la sentencia no esté executada, y à que ellos le pueden condenar por su sentencia en lo que fuere justicia.

Esta es la forma que la dicha ley de la Recopilacion pone acerca del proceder contra los absentes, y se reduze à practica y orden en la manera siguiente.

Practica y orden que se tiene en el proceder contra el absente.

20 DEspues que la parte querellante dio informacion sumaria contra el reo, ò el juez de oficio procedio, y de
21 la informacion sumaria resultò culpa ò indicio contra el dicho reo, y el juez dio su mandamiento para que fuesse preso, el qual se ausentò ò acogio à alguna Iglesia, porque no lo prendiessen: y auiendolo ydo à buscar el alguazil para lo prender, y no lo auiendo hallado, por se auer ausentado, ò retraydo à alguna Iglesia, si el juez procede de su oficio, haze que el dicho alguazil ante el escriuano de la causa de fee de como el fue à buscar al dicho reo para le prender, assi à su casa, como à otras partes: y auia hecho todas las diligencias possibles, y que no le auia podido hallar. Y
22 dada la dicha fè, el juez manda llamar à pregones al dicho reo en la forma que abaxo diremos: pero si procede à instancia de parte querellante, la misma parte parece ante el juez, y pide que mande llamar à pregones al dicho reo: lo qual pide, ò por auto ante el escriuano, ò por pedimiento en la forma siguiente.

Pedimien-

Pedimiento del querellante, para que el juez mande llamar à pregones al reo.

83 TIcio en la cauſa criminal con Seyo, digo, que el dicho reo acuſado, es ydo, y auſentado deſta ciudad, y no parece, porq̃ no le prẽdan, y ſu delicto no ſea caſtigado, y el aguazil mayor de V. m. le ha ydo à buſcar muchas, y diuerſas vezes à ſu caſa, y à otras partes, y ha hecho todas las diligencias poſsibles para le prender, y no lo ha podido hallar: à V. m. pido le mande llamar à pregones, y por edictos por los terminos del derecho, ſobre que pido juſticia, y coſtas, y el oficio de V. m. imploro.

84 Preſentada eſta peticion, el juez manda parecer ante ſi à ſu alguazil mayor, y ante el eſcriuano le manda que de fe, diga y declare ſi ha ydo à buſcar al dicho reo para le prender à ſu caſa, y à otras partes, y q̃ otras diligencias ha hecho, el qual alguazil reſponde, que es verdad que le ha ydo à buſcar à ſu caſa, y à otras partes, y ha hecho las diligencias poſsibles para le prender, y no lo ha podido hallar.

Y luego viſto por el juez la fè, y declaracion del alguazil, dixo, que mandaua, y mandò, que el dicho reo ſea llamado à pregones por pregonero publico, para que dentro de nueue dias parezca ante ſu merced à ſe ſaluar de la querella que contra el eſtà dada, y q̃ dello ſea fixada carta de edicto en las puertas del Conſiſtorio deſta ciudad, ò donde ſe ſuelen poner ſemejantes edictos: el qual pregon es en la forma ſiguiente.

Primero pregon.

85 SEPAN todos los vezinos, è moradores deſta ciudad, y de otras partes, como el Señor fulano Teniente de Corregidor, cita, llama, y emplaza à Seyo vezino deſta ciudad, y le manda que parezca ante ſu merced dentro de nueue dias, à ſe compurgar, y ſaluar de la querella que contra el tiene dada Ticio vezino deſta dicha ciudad, ſobre las heridas que dize que le dio, cõ apercibimiento que le haze, que ſi pareciere dentro del dicho termino, le oyrà, y guardarà ſu juſticia, donde no paſſado el dicho termino, auida ſu auſencia, y rebeldia por preſencia procederà contra el como hallare por derecho, y le aſſeñala los eſtrados de ſu Audiencia donde le ſeran notificados todos los autos, que citacion, y notificacion requieran, haſta la ſentencia difini-

diffinitiua inclusiue, y tassacion de costas si las huuiere. Este es el primer pregon y llamamiento, y mandase pregonar publicamente, porque venga à noticia de todos. Fecha en Salamanca, à tantos dias de tal mes y año.

26 Vn traslado deste pregon firmado del juez y escriuano, se ha de fixar en las puertas de las casas del Consistorio, ò donde se acostumbran à poner semejantes edictos, diziendole el dia que se fixa: y passados

27 los nueue dias en el pregon y edicto contenidos, el Fiscal ò la parte querellante (si el reo no huuiere parecido) han de parecer ante el juez, y acusarle la rebeldia en la forma siguiente.

Primera rebeldia.

28 TIcio en la causa criminal cõ Seyo ausente, digo q̃ el dicho aduerso ha sido llamado y citado por primer pregon y edicto de vuestra merced, y el termino de los nueue dias del dicho pregõ y edicto es passado, y el dicho reo no ha parecido, ni se ha presentado, acusole la primera rebeldia, y à vuestra merced pido le mande cõdenar y cõdene en la pena del desprez, por ser rebelde y contumaz, y le mande secrestar todos sus bienes, y que sea llamado por segundo pregon y edicto, sobre lo qual pido cumplimiento de justicia, &c.

29 Presentada esta peticion, el juez manda llamar ante si, y ante el escriuano al carcelero de la carcel publica, y le manda que diga y declare, si el dicho Seyo delinquente se ha presentado en la dicha carcel, y està preso, y si el carcelero responde que no, el juez pronuncia sentencia, en que condena al ausente en la pena del desprez, y le manda secrestar los bienes, y que sea llamado por segundo pregon y edicto en la forma siguiente.

Sentencia de la pena del desprez.

30 EN Salamanca à tãtos dias del mes y tal año, el dicho señor Teniẽte, auiẽdo visto que el termino del primer pregõ y edicto era passado, y que el dicho Seyo no auia parecido ni presentadose en la carcel, y q̃ auia sido acusada la rebeldia, q̃ le condenaua y condenò en la pena del desprez, y que mãdaua y mãdò dar su mandamiento de secresto y embargo, para que sean secrestados todos los bienes muebles y rayzes q̃ el dicho Seyo tiene en esta ciudad y su jurisdiciõ, y que seã puestos y depositados en personas legas, llanas, y abonadas: y mandò que fuesse llamado por el segundo pregon, cõ termino de otros nueue dias, y que fuesse fixada segũda carta de edi-

de edicto en el lugar acostumbrado, y firmolo de su nambre. Testigos fulano y fulano.

31 Pronunciada esta dicha sentencia y auto, dase mandamiento para que el alguazil vaya à secrestar los bienes del delinquẽte por inuentario, y los deposite en persona lege, llana, y abonada. Y en cũplimiento del mandamiento và el alguazil con el escriuano à casa del delinquente, y busca donde tiene mas bienes, y haze inuentario dellos, y deposita los en persona llana y abonada, y haze que el depositario se obligue en forma ante el escriuano, de que tendra en guarda y fiel deposito los dichos bienes, y no acudirà con ellos à persona alguna sin licencia del dicho juez, ò de otro competente que de la causa conozca. Y luego dase el segundo pregon, y fixase segunda carta de edicto, segun y de la manera q̃ se dio el primero, excepto que al fin del se dize: Este es el segundo pregon y segunda carta de edicto. Y passados los nueue dias deste segundo pregon y se-
32 gunda carta de edicto, el Fiscal ò parte que rellante parecen ante el juez, y acusan la segunda rebeldia por peticion, como arriba diximos de la primera rebeldia, ò por auto en la forma siguiente.

Segunda rebeldia.

33 Y Despues de lo susodicho en la dicha ciudad de Salamãca à tantos dias de tal mes, y de tal año, ante el dicho señor Teniẽte, y en presencia y por ante mi el presente escriuano, y testigos infra escriptos, parecio presente el dicho Ticio, y dixo q̃ el dicho Seyo reo acusado auia sido citado y llamado por su merced por segũdo pregõ, y segũda carta de edicto cõ termino de nueue dias, y q̃ el dicho termino era passado, y el dicho Seyo no auia parecido ni presentadose en la carcel, q̃ el le acusaua y acusò la segũda rebeldia, por no auer parecido ante su merced, y le pedia y pidio cõdenase al dicho Seyo en la pena del homicillo, pues el delicto lo requiere, y quele mandasse citar y llamar por tercero pregon y tercera carta de edicto, y pidio justicia. Testigo, fulano y fulano.

34 Y luego el juez manda llamar ante si al carcelero de la carcel, y preguntale si el dicho Seyo se ha presentado, y està preso: y si responde que no, el juez pronuncia sentencia, en que condena al dicho Seyo en la pena del homicillo, y mandale llamar por tercero pregon, y tercera carta de edicto en la forma siguiente.

Sentencia de la pena del homicillo.

35 EN Salamãca à tantos dias de tal mes y tal año, el dicho señor Teniẽte, auiendo visto q̃ el dicho Seyo auia sido llamado por segũdo pregon y segunda carta de edicto,

y que

y que el termino era passado, y que la segunda rebeldia le auia sido acusada, y que auia sido condenado en la pena del desprez, dixo que le deuia de condenar, y condenò en la pena del homicillo, y que la aplicaua, y aplicò à quien de derecho deuia ser aplicada, y le mandaua, y mandò llamar por tercero pregon, è fixar contra el tercera carta de edicto, y lo firmò de su nombre. Testigos fulano, y fulano.

Aduiertese, que si al tiempo que el reo
36 se presentasse, constasse el processo auer sido nulo, que estas penas de los desprezes, y homicillo no se deuerian, vt resoluit Auend. in tractatu de primo & secundo decreto, 3. par. num. 13. & 14.

Pronunciada esta sentencia, dase el ter-
37 cero pregon, y fixasse tercera carta de edicto, segun y de la manera que diximos del primero, y segũdo, excepto que al fin se dize: Este es el tercero pregon. Y passado el termino de los nueue dias contenido en este tercero pregon, y edicto, el fiscal, ò la parte querellante han de parecer ante el juez, y acusarle la tercera rebeldia al reo, y pedir que se le de traslado de la sumaria informacion, para poner acusacion en forma, y pedir justicia: lo qual hazen por peticion, ò por auto, como diximos de la primera, y tercera rebeldia. Y el juez ansi mismo mãda luego parecer ante si al carcelero, y le pregunta si el dicho reo ha parecido, y si se ha presentado en la carcel, y si està preso: y si responde que no, el juez pronuncia vna sentencia y auto en la forma siguiente.

Sentencia y auto en que se manda poner la acusacion.

En Salamanca à tantos dias del mes, y tal año, dicho señor
38 Teniente, auiendo visto que el dicho Seyo auia sido llamado por tercero pregon, y tercera carta de edicto, y que el termino era passado, è que le auia sido acusada la tercera rebeldia, y que auia sido condenado en las penas del desprez, y homicillo, dixo, que mandaua, è mandò dar traslado de la sumaria informacion al dicho Ticio querellante, y que ponga acusacion en forma al dicho Seyo ausente, como si fuesse presente, y firmo lo de su nombre. Testigos fulano, y fulano.

39 Dado el traslado de la sumaria informacion al dicho Ticio, pone la acusacion en forma, segun y como arriba diximos in §. qualiter accusatio concipienda sit. Y presentada la dicha acusacion, el juez manda que el dicho reo ausente responda à ella dentro de tres dias, y que se notifique en los estrados de su audiencia: y notificado à los dichos estrados, el acusante passados los tres dias ha de parecer ante el juez, y acusarle la rebeldia, que el reo no responde à su acusacion, y que el concluye, y pide à su merced aya la causa por concluſa, y el juez da el pleyto por concluso, y da sentencia en que recibe à prueua con el termino que diximos en la primera parte deste primero Tomo en el octauo Tempore. Y notificase esta sentencia al querellante, y al ausente en los estrados, y el querellante presenta su interrogatorio de preguntas, y el juez
40 manda que se reciba, y q̃ sean examinados los testigos por el, y juran los testigos dentro del termino probatorio, y ratificanse los de la sumaria informacion, segun arriba diximos. Y passado el termino pro-

batorio, la parte querellante pide se haga publicacion de testigos, y el juez manda que se dè traslado à la parte contraria, y que se responda à la primera audiencia: y notificase esto à los estrados, y el querellante le acusa la rebeldia, y el juez manda hazer publicacion de testigos con termino de tres dias, para alegar de bien prouado, y poner tachas: y notificase a querellante, y al ausente en los estrados. Y passados los tres dias de la publicacion, el querellante presenta escripto de bien prouado si quisiere, y concluye para difinitiua, y el juez ha la causa por concluſa, y da sentencia difinitiua en la manera siguiente.

Sentencia en ausencia del reo.

En el pleyto que es entre partes de la vna Ticio acusador, y de la otra Seyo acusado, en su ausencia y rebeldia, &c.

40 FAllo, atentos los autos, y meritos deste processo, y la culpa que del resulta contra el dicho Seyo, y atenta su fuga, contumacia, y rebeldia, que le deuo condenar, y condeno, à que en qualquier parte destos Reynos, y señorios de su Magestad, donde pudiere ser auido, sea preso, è traydo à la carcel publica desta ciudad, y de alli sea sacado cauallero en vna bestia de albarda, atado pies y manos, con vna soga de esparto à la garganta, ê con voz de pregonero que manifieste su delicto por las calles publicas acostumbradas, è sea lleuado hasta el rollo desta ciudad de donde sea ahorcado del pescueço hasta que muera naturalmente. Condenole assi mismo en la mitad de sus bienes, aplicados à quien y como las leyes, e pragmaticas destos Reynos los aplica. Y assi mismo le condeno en las armas, y en la pena de la sangre, y costas deste processo, cuya tassacion en mi reseruo. Assi lo pronuncio, è mando por esta mi sentencia, difinitiuamẽte juzgãdo.

41 Y dada y pronunciada la dicha sentencia, notificase à los estrados de la audiencia, y de ay adelante procedese segun y en la forma que dispone la dicha ley 3. tit. 10. libro quarto Recopilatio. Y porque acaece que de lo q̃ determina despues el juez ante quien se presentò, ò fue preso el ausente, y rebelde, se suele apelar, aurase de ver el orden que en esto se tiene en la parte sexta deste primer tomo dõde tratamos de las apelaciones.

42 La forma y orden que arriba auemos puesto en proceder contra los delinquentes ausentes, se ha de guardar tan solamente por los juezes ordinarios: pero el orden que se ha de tener por los Alcaldes de Corte, y Chancillerias, y juezes de comission en dar los pregones, y poner editos, es diferente del de arriba, porque solamẽte dan tres pregones de tres en tres dias para que dentro de nueue dias el ausente se presente ante ellos, y fixase carta de edicto, y no se hade acusar la rebeldia alguna, hasta el postrero de los nueue dias: y si en el vltimo plaço no pareciere à essotro dia se pone la acusacion, y se notifica à los estradados, y se recibe à prueua con termino de nueue dias, y de ay adelante se procede por la forma y orden que los juezes ordinarios tienen, y arriba diximos, de proceder contra los ausentes: y de la misma suerte dan sentencia difinitiua, excepto, que en ella añaden mas, que condenan al delinquente en la pena del homicillo, y despreces:

precesila qual forma de proceder pone la ley 7.titulo sexto, libro secundo Recopilationis.

Ex Capite Quinto.

SVMMARIA.

1 *REus in delictis, ex quibus sibi nõ venit imponenda corporalis pœna, aut quæ irroget infamiã potest suis defensionibus, & termino probatorio renuntiare.*

2 *Modus procedendi in criminalibus per renuntiationem terminorum.*

Caput quintum. De modo procedendi in causis criminalibus per renuntiationem terminorum.

DIximus supra in hac 5. part. in §. de repetitione, & ratificatione testium, quòd licet reus in causis criminalibus non possit renuntiare suis defensionibus, & termino probatorio, iuxta glossa singular. in l. pactum inter hæredem, verbo, cum liceat, ff. de pactis, quia talis renuntiatio, est in præiudicium suæ personæ, vel status, argumento textus in lege liber homo, ff. ad legem Aquiliam, & in lege Cornelia, 1 §. fina. ff. de sicarijs. Tamen in delicto, ex quo pœna corporalis, vel infamiæ, non veniret imponenda, reus bene potest renuntiare suis defensionibus, & termino probatorio, secundum Ioannem de Imola in lege custodias, ff. de publicis iudicijs, quem sequuntur Antonius Gomecius in tertio tomo variarum, capitu. 3. numer. 33. & Ioan. Redin. in libro de maioritati Principis in parte, sed per legitimos calumniantium limites, num. 114. & ita in praxi multoties obseruatur, præsertim in tribunali scholastici Salmantini, vbi quotidie vidi practicari, & modus, & forma taliter procedendi est sequens.

2 Presentada antè el juez la querella de la parte, ò la denunciacion del fiscal, y recibida la informacion sumaria del delicto, y dado mandamiento de prision, y siendo preso el delinquente, y siendole tomada la cõfession, en lo qual todo se guarda el orden que arriba diximos in cap. de modo procedendi per viam accusationis: luego el juez hecho esto mãda dar traslado del processo, y sumaria informacion al querellante: ò el fiscal, ò el mismo juez de oficio haze cargo al delinquente de la culpa, que cõtra el del processo resulta, para que se descargue dentro de tres dias, y entonces el querellante, ò el fiscal, dizen, que le ponen por accusacion la querella que cõtra el tienen dada en la sumaria, y la culpa que contra el del processo resulta, y el juez manda que el delinquente responda à la primera audiencia, ò q̃ se descargue (si procede de oficio) dentro de tres dias: y entõces el delinquente responde, que el da por descargo, y respuesta de la acusaciõ su confessiõ, y que concluye: el juez dize, que ha la causa por concluſa, y que la recibe à prueua con termino y plaço de nueue dias, y manda citar à las partes, para ver presentar, jurar, y conocer los testigos, &c. Y entonces el querellante, ò el fiscal, dizen, que reproducen los testigos de la sumaria, para que se ratifiquen en la plenaria, y el reo respõde, que el renuncia el termino probatorio, y que ha por reproducidos, y ratificados los testigos de la sumaria, y que no queria gozar del termino probatorio, y pedia publicacion de testigos, el querellante, ò el fiscal dizen, que consienten en la publicaciõ, y luego el juez dize, que manda hazer publicaciõ con termino de seys dias, y luego el reo dize, que renuncia el termino de la publicacion, y no quiere gozar del: y concluye para difinitiua, y luego el querellante, ò el fiscal dizen assi mismo, que concluye, el juez dize, que lo ha por concluſo, y dà luego su sentencia difinitiua, segun le pareciere, conforme à derecho.

Ex cap. Sexto.

SVMMARIA.

1 *IVdices curiæ, & Chãcilleriariũ qualiter procedant in causis criminalibus remissiuè.*

Caput 6. De modo procedendi in cauſis criminalibus por los Alcaldes de Corte Chancillerias, remiſsiuè.

SVpradictus modus procedendi in cauſis criminalibus cõtra delinquentes tã præſentes, quã abſentes obſeruandus erit ſolummodo à iudicibus ordinarijs locorum forma tamen, & ordo procedendi in cauſis criminalibus in prima inſtantia (por los Alcaldes de Corte) contra delinquentem præſentem ponitur à lege ſexta, titulo ſexto, libro ſecundo Recopilationis. Et forma procedendi ab eiſdem iudicibus in prima inſtantia contra delinquentes abſentes ponitur in l. 7. titulo 6. lib. 2. Recopilatio. Forma verò procedendi in prædictis cauſis criminalibus in prima inſtantia, por los Alcaldes del Crimen de las Chancillerias, ponitur etiam in prædictis l. 6. & 7. titulo 6. libro 2. Recopilat. tam contra delinquentes præſentes, quàm contra abſentes. Y que forma y orden han de tener en proceder contra los delinquentes, que ante ellos ſe preſentan por delictos cometidos en otra parte fuera donde los dichos Alcaldes reſiden, pone la ley 8. y 9. titulo 7. libro 2. Recopilatio. Y el orden que han de tener en proceder contra los delinquentes, que ante ellos ſe preſentan perſonalmente de mandado de la juſticia ordinaria, por alborotadores, ò deſacatados, ò en otra manera ante ellos ſe preſentan, y han de mandar antes que inhiban à los juezes inferiores, pone la ley 11. titulo 7. libro 2. Recopilationis.

(?)

Finis quintæ partis primi tomi.

SEXTA

SEXTA PARS

PRIMI TOMI, DE MODO, & forma procedendi in causis ciuilibus in secunda instantia apud sæcularia tribunalia.

Ex proœmio summaria.

1 APpellationis remedium oppressis, & grauatis commune refugium est.

2 Applicatio sicut sui mortalibus, ita & mundo grande, & generale bonum est.

3 Appellatio est tanquam theriaca contra venenū primi iudicis, & sicut portus securius nauigātibus, atq; arx tutissima militibus persecutionem patientibus.

4 Appellationis definitiones variæ reiiciuntur, & aptior traditur.

5 Appellationis congrua definitio ab authore præscribitur.

6 Appellatio quo iure sit inuenta demonstratur.

7 Appellatio quoad substantiam de iure naturali (cum sit defensio) quoad solemnitatem vero, & formalitatem de iure ciuili est inducta.

8 Appellatio est duplex iudicialis, scilicet, & extraiudicialis.

9 Appellatio extraiudicialis est, quæ interponitur ab extraiudicialibus actibus.

10 Extraiudicialis appellationis duplex species, altera quæ interponitur à iudice extraiudicialiter procedente, altera quæ à parte priuata, quæ proprie dicitur prouocatio.

11 Appellatio duo habet effectus suspensiuum, & deuolutiuum.

12 Appellationis suspensiuus effectus ideo quæ per appellationem iurisdictio inferioris iudicis suspenditur.

13 Appellationis effectus deuolutiuus, ideo dicitur: quia per appellationem cognitio causæ ad superiorem deuoluitur.

14 Appellationis interponēdæ biduū, vel triduū olim à iure restrictū, postea fuit prorrogatā ad decenniū, à die notificationis sententiæ numerandum, quod hodie in foro ecclesiastico, & in Lusitana obseruatur.

15 Appellatio de iure regio nouissimo intra quinque dies dinumerandos a die intimationis sententiæ interponi debet sibi iudicialis, aut extraiudicialis fuerit appellatio.

16 Lex noua correctoria loquens in uno ex casibus æquiparatis de iure antiquo, extenditur ad alium casum equiparatum.

17 Appellatio in omnibus causis interponi potest.

18 Appellare omnibus personis licet regulariter, & ideo appellationibus omnibus iudex deferre debet, nisi prohibeatur.

19 Appellari potest ab omnibus iudicibus, tam ordinarijs, quam delegatis.

20 Appellatio non interponitur à sententia interlocutoria.

21 Appellari potest à sententia interlocutoria continenti grauamen irreparabile per diffinitiuam.

22 Grauamen irreparabile per sententiam diffinitiuam multis modis infertur.

23 Appellari potest ab interlocutoria habente uim diffinitiuæ.

24 Bartoli generalis sententia de admittendis appellationibus à sententijs interlocutorijs, tam negatiuis, quàm affirmatiuis impugnatur.

25 Appellatio ab interlocutoria de iure canonico admittitur: quod hodie per Conc. Trid. sublatũ est, nisi interlocutoria habet uim definitiuæ, uel grauamẽ irreparabile per diffinitiuam sententiam.

26 Intellectus & declaratio Concil. Trid. Sess. 24. c. 20. de reformatione, circa appellationes ab interlocutorijs sententijs non interponẽdas.

27 Lex declaratoria extenditur ad casum similem.

28 Quãdo maior fauor uertitur in legis extẽsione quam restrictione extensio eius fieri debet ex identitate rationis.

29 Appellatio pluribus potest interponi modis uerbaliter, scilicet, & in scriptis.

30 Appellari uerbaliter dicitur quãdo uiua uoce grauatus appellat & facit appellatiotionẽ redigi in actis processus per notarium.

31 Appellari in scriptis dicitur, quando grauatus ex interuallo appellat, & porrigitur libellus apellatorius scriptus.

32 Appellari potest à sentẽtia diffinitiua, uel interlocutoria, uim diffinitiuæ, aut grauamẽ irreparabile per diffinitiuã habẽte uiua uoce incontinenti, sed ex interuallo appellandum est in scriptis, nec sufficit una uoce, nisi causis breuioribus.

33 Appellandũ est in scriptis à sentẽtia interlocutoria in casibus, in quibus, ab ea potest appellari, siue incontinenti, siue ex interuallo interponatur appellatio, nisi uim diffinitiuæ interlocutoria habuerit, quia tunc incontinenti uiua uoce appellari poterit.

34 Quemadmodũ in appellatione à diffinitiua causa grauaminis nõ oportet exprimi, ita & in appellatione ab interlocutoria uim diffinitiuæ habente.

35 Ap-

35 Appellatione prohibita à iure, vel à Principe in aliquo casu, exprimi debet causa, siue appellatio interponatur à diffinitiua, siue ab interlocutoria, vim diffinitiuæ habēte si autē appellatio interponatur ab interlocutoria cōtinenti grauamē irreparabile per diffinitiuam, specialiter, & nominatim causa grauamini debet exprimi.

36 Appellatione continere debet appellantis, & appellati nomē, cōtinentiāque sententia, à qua appellantur cū relatione iudicis à quo, & ad quem.

37 In appellatione sufficit officij iudicis à quo nomen exprimere, licet propriū non apponatur, sicut sufficit, quod iudicis ad quem nomen proprium non exprimatur, sed solum dicatur appello ad iudicem competentem.

38 Ratio vera quare sufficit dicere in appellatione appello ad iudicē competentem.

39 Appellatio alternatiua nō valet cū à iudice recipitur, & aßignat terminū ad eius persecutionē, secus verò si non fuerit recepta, nec terminus prosecutionis præfixus, & utriusque conclusionis ratio traditur.

40 Apostoli peti debēt in appellatione vt valeat, petiq; debēt instāter, instantius, & instātißime, & sæpe sæpius, & sæpißime.

41 Apostoli qui in appellationi petuntur sunt quadā mißio, quæ fit per tabellionē in testimonio de iudice à quō ad iudicem ad quem, vt ipse instruatur ex actis processus.

42 Apostoli appellationis alij sunt reuerentiales, alij testimoniales, & alij refutatorij.

43 Appellatio interponi debet de minori ad maiorem iudicem.

44 Libellus appellationis Hispano sermone conceptus.

45 Appellās non debet conuitiari iudicia quo aliàs punitur.

46 Appellationis clausula illa, es ninguna y de alguna injusta, vnde procedat dicitur.

47 Appellationis clausula: por lasquales causas, y por las q̄ ante el superior protesto dezir y alegar, quid operetur ostenditur.

48 Appellatio ad diffinitiua sentētia non solū ex actis, & causis deductis in prima instātia, sed etiā ex nouis causis, & probationibus in secūda deductis potest iustificari.

49 Appellatio ab interlocutoria ex causis in prima instātia deductis non etiam in secunda iustificari debet.

50 Appellationis clausula illa, Saluo el derecho de la nulidad, quare in libello apponatur, traditur.

51 Sententia nulla per appellationē ab appellante non censetur confirmata.

52 Appellationes de iure Regio à quibus, & ad quos iudices interponi debeant.

53 Libellus appellationis porrigi debet corā iudice à quo, nisi copia ei nō possit haberi, quia tunc porrigi poterit corā honestis personis, vel coram superiori.

14 *Appellationis, testimonium (hoc est apostoli,) quod à tabellione ab appellante petitur, debet continere relationem petitionis actoris, & eius quantitatis, & relationem sententiæ, & eius quantitatis cum expressione causæ, an sit ciuilis vel criminalis.*

15 *Tabellio testimoniũ appellationis concedere nolens potest requiri ab appellante coram alio tabellione tertio quoque die, vt sibi testimoniũ appellationis præstet.*

Proœmium.

Voties iudice lata fuerit sententia, & aliqua pars ex litigantibus sentirit, se oppressam, seu iniuste grauatam, aut læsam, ab eadem sententia appellare poterit, iuxta text. in l. à sententia, ff. de appellationibus, & in capitulo omnis oppressus, & in capit. ideo 2. quæst. 7. remedium enim appellationis est valde frequens, & necessarium, vt inquit Iureconsultus in l. 1. in principio, ff. de appellationibus; & Bernardus in libro de consideratione ad Eugenium testatur, appellationem esse grande & generale bonum mundo, id- 2 que tam necessarium hominibus quam sol mortalibus: nam sol iustitiæ est prodẽs & redarguens opera tenebrarum. Quo circa Bald. in l. 1. in fine, C. si de momentanea possessione fuerit appellatum, asserit appellationem esse thearicam contra venenum primi iudicis, & in proœmio titulo 23. partita 3. appellatio dicitur portus securus nauigantibus, arx & refugium tutissimum militibus persecutionem patientibus. Quo sit materiam appellationis plenius quam aliam tractandam esse secũ- 3 dum glossam in lege 1. in principio in 1. scholio, ff. de appellationibus nos vero in isto tractatu, solummodo attingemus magis quotidiana & in praxi necessaria circa modum, & formam procedendi in ista secunda instantia nonnulla prius præmitendo pro faciliori expeditione.

4 Et primo de definitione appellationis. Et omissa definitione glossæ 1. in capitulo 12. quæstio 6. reiectaque alia definitione glos. in c. 3. verbo, Officiali, de consuetudine lib. 6. & si definitio. Bart. in l. 1. in prin. nu. 3. ff. de appellationibus, & alia Panorm. in rub. extra de appel. & ibi Mãtua. nu. 10. & 11. subsistineri possit, tamen existimo aptius describi posse, scilicet, quod appellatio est prouocatio à minori 5 iudice ad maiorem, ratione grauaminis illati, vel inferendi: qua iniquitas sententiæ, seu imperita, vel malitia iudicis corrigitur interim, eius potestatem suspendens.

6 Secundo videndum erit quo iure sit inuenta appellatio, & dicendum erit appellationem quoad eius substãtiam de iure naturali inductam esse, quia est defen- 7 sio, iuxta text. in cap. cum speciali, §. porro, ibi, ad præsidium innocentiæ extra de appellationibus, quem textum ad hoc notant Doctores, præsertim. Panormitanus Rubrica numero sexto, & ibi Mantua. numer. 13. extra de appellationibus, quo ad solemnitatem vero & formalitatem, eius de iure ciuili inductam esse probat text. sic intelligendus in l. 2. versicul. exactis inde regibus, ibi lege lata, ff. de origine iuris, & text. in l. 1. ibi, legum administcula, C. de sententijs præfectorum prætoriorum, & ita tenent Panormita. num. 6. Beroius num. 49. Mantua. num. 13. in dicta Rubrica, & Damhouderius in praxi capitul. 229. num. 3. Et an huiusmodi appellatio à lege vel principe tolli possit, resoluit Mantua. numero 13. & communiter omnes in Rubrica extra de appellationibus, Rebuffus in secundo tomo, titulo de rescriptis in præfatione, numero 161. Couarruuias in practicis quæstionibus, capitulo 23. numero sexto, & Pinelus in repetitione l. 2. C. de rescindenda venditione prima parte Rubricæ, capitulo secũdo, numer. 21.

8 Tertio videndum erit, quotuplex si appellatio, & dicendum erit, appellationẽ duplicẽ esse iudicialẽ & extraiudicialẽ, vt colligitur ex cap. 1. de appellationibus, lib. 6. iudicialis enim est, quæ interponitur in iudicio postquã iudicium cœptum est per citationem, secundũ glo. verb. Iudicio, in dict. capit. 1. receptam communiter ex Ioan. Andr. & alijs ibi, Extraiudicialis vero est, quæ interponitur ab actibus extraiudicialibus, vt puta ab electio- 9 nibus, postulationibus, præsentationibus,

bus,& ab alijs similibus, vt in capitulo concertationi de appellationibus, in 6. &
10 in l. 1. §. solent, ff. de appellationibus recipiendis Rursus appellatio extraiudicialis duplex est, vna, quæ interponitur à iudice extraiudicialiter procedente, altera, quæ interponitur à parte priuata inferenti aliquod grauamen alteri parti, quas duas species ponit glossa in dicto capitulo primero, verbo, extra, & glo. 1. in dicto capitulo concertationi, & notant Panormitan. numero 20. Decius numero 28. in capitulo cum sit Romana, extra de appellationibus, & Perusinus in capitulo bonæ numero 17. eodem titulo. Quæ appellatio extraiudicialis non est proprie appellatio, sed prouocatio ad causam inchoandam, iuxta text. in dicto capitulo cum sit Romana in principio de appellationibus, quem ad hoc notat ibi Perusinus, numero 4. Frequenter tamen appellatio. & prouocatio confunduntur: & vna pro alia accipitur, vt probatur in leg tale pactum, §. qui prouocatit, ff. de pactis, & in lege si quis prouocatione, C. de appellationibus, & de ista appellatione extraiudiciali agitur in ordinatione Lusitanorum, lib. 3. §. 32. titul. 62.

Quarto videndum erit, quos effectus
11 appellatio habeat, & dicendum erit appellationem duos effectus habere suspensiuum, & deuolutiuum, vt notat glossa, in capitulo, ad reprimendum, verbo, conquæstus, de officio ordinarij, & resoluunt Panormitan. numero 4. Decius, numero septimo, in rubrica, extra de appellationibus Damhouderius in praxi capitu. 242. numer. 1. & Dueñas in regula 42. Effectus enim suspensiuus dicitur, quia per appellationem iurisdictio inferioris suspenditur, vt probat text. in capitul. si à iudice, de appellationibus, libro 6. Quod
12 intellige verum esse respectu futuri euentus tamen respectu præsentis statutus appellatio iurisdictionem inferioris extinguit, iuxta text. sic intelligendum in l. 1. §. fi. ff. ad Turpilianum, secundum Decium cum communi in dicta rubrica numero 7. & ibi Seroium numero 40. consentit Ias. in l. si causa cognita numer 7. C. de transactionibus. Effectus vero de
13 volutiuus dicitur, quia per appellationem cognitio causæ deuoluitur ad superiorem, etiam in his causis à quibus appellari non potest, vt probat textus in capitulo per tuas, & ibi Panormitan. num. 2. sententia excommunicationis. Perusinus in capit. Pastoralis, num. 5. de appellationibus, & Couarruuias in practic. quæstionibus, capit. 23. num. 7.

14 Quinto erit videndum intra quod tempus appellatio interponi debeat, & dicendum erit, olim appellationem interponendam esse intra biduum, vel triduum, vt probat text. in l. 1. §. biduum, ff. quando appellandum sit, & in capitul. biduum, 2. quæstione 6. & in l. 1. tit. 15. libro secundo fori postmodum vero idtem pus prorogatum fuit vsque ad decimum diem, & ita intra decem dies connumerandos à die notificationis sententiæ appellatio interponenda erat, iuxta textus in Authentic. de appellationibus, & intra quæ tempora in principio, collatione 2. & in authent. hodie, C. de appellationibus, & in l. 22. titul. 23. partita 3. Quod etiam hodie obseruatur in foro Ecclesiastico, vt in capitulo anteriorum 2. quæstione 6. & in capitulo significauerunt, de testibus, & in capitulo quoad consulationem, de re iudicata, & idem hodie obseruatur in Lusitania libro tertio ordinationum, titulo 54. in principio, de quo articulo est videndus Robertus Lancellotus tractatu, de attentatis 2. partit. capitulo 12. limita-
15 tio. 50. numero 57. At vero in foro seculari de iure regio nouissimo appellationem interponendam esse intra quinque dies determinat textus in lege prima titulo 18. libro 4. recopil. qui quinque dies à die intimationis sententiæ currunt, ex his quæ notat glos. per text. ibi incap. concertationi verbo, Sciuerit, de appellationibus, libro sexto, & ibi Dominicus numero decimo quinto, Ioann. Baptist. Ferretus, consilio 217. numero 4. volumine 1. & Anton. Brandus in tracta. de tempore vtil capitulo tertio numero 4. & glossa in dicto capitulo anteriorum, in verbo à recitatione, & expresse resoluit Didacus Perez in lege prima titul. decimo sexto libro tertio. Ordinamenti columna mihi 281. Quod hodie procedit nedum in appellatione iudiciali, de qua loquitur dicta lege 1. titulo 18 libro quarto recopilationis, verum etiam in extraiudiciali: nam vtraque in foro seculari intra quin-
16 que dies interponi debet, lex enim noua correctoria loquens in vno ex casibus æquiparatis de iure antiquo, extendi debet ad alium casum æquiparatum secundum glossa finalem in lege si quis seruo, C. de

furtis, & glossa in lege quod vero contra, ff de legibus, quas gloss. ad hoc notat Iaff. in lege Marcellus, numero 27. ff ad Trebellianum, & in §. ex maleficijs, numero 39. institutis de actionibus, & Barbatia in capitulo, Atsi clerici in principio, numero 97. extra, de iudicijs. Sed ius antiquum æquiparat appellationem iudicialem, & extraiudicialem, quoad tempus interponendi eas, vt in dicto capitulo concertationi: ergo prædicta lex 1. Recopilation. loquens in appellatione iudiciali extendi debet ad extraiudicialem.

17 Sexto erit videndum in quibus causis appellatio interponi possit, & erit dicendum, quod appellatio in omnibus causis interponi potest, vt firmat glossa in lege qui restituere, ff. de reivendicatione, & hanc regulam constituit Maranta de ordine iudiciorum, sexta partita, de appellatione, numero 267. pagina 518. & parumodo omnibus personis regulariter li-
18 cet appellare, vt in l. à sententia, ff. de appellationibus insuper regulariter omnibus appellationibus deferendum est per iudicem, secundum Alexandr. in lege prima, ff. si quis cautionibus, & resoluit Maranta vbi supra, numero 388. pagina 642. & probatur ista regula in l. 13. tit. 18. lib. quarto recopilation. & denique regulariter ab omnibus iudicibus, tam ordinarijs, quàm delegatis appellari potest, vt in cap. omnis, & in capit ad Romanam, 2. quæstione 6. & Maranta vbi supra, nume-
19 ro 235. pagina 610. Petrus Dueñas in regul. 45. Et prædictis regulis adde plures limitationes, in quibus appellatio non procedit congestas per Doctores vbi supra, & per Bernardus Diaz in regula 35. & per Damhouderium in capitul. 230. cum sequentibus in praxi, & per Dueñas in regula 41. cum sequentibus, & aliquas per Couarruuias in practicis quæstionibus, capitul. 23. numero 5. & 6. & per Didacus Perez in l. 1. titul. 26. libro 3. Ordinamenti, columna 1280. & aliquas ponit lex 13. & 16. titulo 23. part. 3 & l. 3. 4. 6. & 9. titulo 18. libro 4. Recopilationis. Et inter alias limitationes cõnumerantur præcipue illa, quod à sententia interlocutoria non sit appellandum, vt in lege prima, in princip. ff. de appellationibus & in lege ante sententiæ, C. quorum appellationes non recipian-
20 tur, & in lege 13. titulo 23. partit. 3. & in lege 3. titulo 18. libro quarto Recopilationis, & in lege 10. titulo 7. libro secundo recopilationis, vbi in causis criminalibus prohibetur appellatio à sententijs interlocutorijs, & lege quinta, titulo quinto, libr. septimo Recopilationis, & notat Bart. in l. 2. ff. de appellationibus recipiendis, vbi intelligit hoc esse verum, nisi interlocutoriam contineret grauamen irreparabile per diffinitiuam: nam tunc bene appella-
21 tur ab ea, vt puta in sententia torturæ, iuxta text. in lege 2. ff. de appellationibus recipiendis, & in sententia capturæ, secundum Perusinum, nume. secundo, & Præpositum, numero 9. in capit. super eo, el 2. de appellationibus. Et grauamen irrepara-
22 bile dicitur prædictis modis, & etiam quãdo grauatus, ex interlocutoria, & si obtinuerit in diffinitiua, non desinet esse læsus, secundum Baldum in lege 2. numero 5. C. de Episcopali audientia, & consentit Cosmas in pragmatica sanctione, titul. de causis, versic. nè quidem, columna 3. Simi-
23 liter inquit Bartol. vbi supra, quod quando interlocutoria habet vim diffinitiuæ, ab ea potest appellari, & exemplificat hoc in sentẽtijs interlocutorijs negatiuis, vt puta si iudex pronuntiet non esse procedendum ex eo, quod accusator non egit intra tempus, ei præfixum, vt in l. Tiria, ff. de accusationibus, vel si pronuntiet se non esse iudicem, vt in capitulo significantibus, de officio delegati, quem an hoc notat Bald. in lege secunda, numero 12. C. de Episcopali audientia, vel si pronuntiet non esse procedendum propter exceptiones obiectas, ita docet Bartolus vbi supra, numero 13. & numero 16. & ibidem testatur numero 16. & numero 17. appellationem interponi posse etiam à sententijs interlocutorijs affirmatiuis, vt puta si iudex pronũtiet procedendum esse in causa, reiecta exceptione dilatoria, qualis est exceptio nepti libelli, aut illa quæ respicit inhabilitatem agentis, vel si peremptoria opponatur, quę impediat litis ingressum qualis est exceptio rei iudicatæ, transactionis, aut iuris iurandi: nam in speciebus inducitur vexatio irreparabilis, aduersus opponentem exceptiones, & Bartolo in hoc cõsentit Bald. vbi supr. nu. 5. & 6. & Angel. in lege secunda, nume. 6. ff. de appellationibus recipiendis, & cũ hac opinione Bartoli, & sequacium transit Alexander Stiaticus in practica iudiciaria, capitulo quarto, numero sexto. Sed ista vltima opinio Bartoli, & sequacium non est admittenda aliàs passim deferendum esset appellatio-

ni

ni interpositæ ab interlocutoria super omni exceptione dilatoria, quia facile posset considerari vexatio facti. Præterea Bart. non suffragatur text. in l. 4. de appellationibus recipiendis, quia nondebet, summi argumentum à contrario sensu ad correctionem regulæ prohibentis appellationem ab interlocutoria, iuxta textus in capitulo â nobis, el segundo, de sententia excommunicationis, & huiusmodi impugnatio, Bartol. deprehenditur, ex l. 3. tit. 16. libro quarto Recopilationis, vbi disponitur appellationem ab interlocutorijs affirmatiuis super exceptionibus dilatorijs solummodo admittendam esse in tribus casibus, ergo manifeste constat, in alijs denegatam esse argumento textus, in lege cum prætor, ff. de iudic. & supradictę limitationes, Bartoli comprobantur iure Regio, in dicta l. 10. titulo septimo, lib. 2.
25 Recopila. De iure autem canonico appellatio, ab interlocutoria indistincte admittebatur, vt in capitulo super eo, el segundo, de appellationibus, cum mille complicibus. Hodie verò per Concilium Tridentinum, Sessione vigesima quarta, de reformatione, capit. 20. in principio, etiam in foro canonico appellatio ab interlocutoria sublata est, nisi interlocutoria habeat vim diffinitiuæ, vel contineat grauamen irreparabile per diffinitiuam, & id m dispositum est in causis criminalibus ab eodem Concilio Sessione 13. de reformatione, capitul. 1. in fin. Quæ decreta Con-
26 cilij procedunt in interlocutorijs latis tam à iudice ordinario, quàm à delegato, tam in prima instancia, quàm in secunda: quia non sunt correctoria iuris communis, sed potius declaratoria, cum ius canonicum antiquum declarent: nempe, quod in quantum simpliciter disposuerat, ab interlocutorijs esse appellandum intelligatur verum, quando interlocutoriæ haberent vim diffinitiuæ, vel inducerent, grauamen irreparabile, & lex declaratoria extendi debet ad casum similem, secundum Bart. receptum in lege si constante, nume
27 ro 43. ff. solut. matrimonio. Rursus, & si fateamur, prædicta decreta correctoria esse, adhuc tamen excedenda sunt ad similem casum ex identita rationis assignatæ in eis secundum Doctores, in authent. quas actiones, C. de sacrosanctis Ecclesijs, sed in dicto decreto vigesimo disponitur, quod causa in prima instãtia terminetur biennio & quod ab interlocutorijs non appelle-

tur, ergo mens, & ratio Concilij est, ne biennium illud consumatur in interponendis appellationibus ab interlocutorijs, sed in secunda instantia vertitur eadem ratio, imo maior cum vno anno terminari debeat, vt in capitulo cum sit Romana, de appellationibus, ergo etiam appellatio censetur prohibita ab interlocutorijs latis in secunda instantia: nam quando eadem ratio vertitur in secunda instantia dispositum in prima instantia extenditur ad secundam instantiam ex resolutis per Aretinum in capitulo fraternitatis, numero septimo, de testibus. Præterea quando maior fauor vertitur in
28 extensione legis, quam in restrictione, eius extensio fieri debet ex identitate rationis, secundum Alexandro, in dicta lege si constante, numero quinto, sed in hac specie maior fauor versatur in extensione, nempe fauor reipublicæ cum eius interfit, quod finis litibus imponatur, quam in restrictione, in qua tantum fauor priuati appellantis vertitur, ergo, &c. Deprehenditur etiam intellectus iste ex regula 35. Chancellariæ à summo Pontifice Gregorio Decimo tertio post Concilium Tridentinum promulgata, & ad eiusdem Concilij explicationem emanata, vbi indistincte disponitur, quod in causis in Romana Curia pendentibus, & quę in posterum contingerit agitari non licet ante diffinitiuam appellare. Ex quibus plane constat sublatam esse appellationem ab interlocutoria lata etiam in secunda instantia cum attento Concilio Tridentino in dicto capi. 20. in princi. in Curia Romana causæ ecclesiasticæ non debeãt agitari, nisi per appellationem à diffinitiua, ergo cẽsetur sublata appellatio ab interlocutoria lata nedum in prima instantia, verum etiã in secunda. Et de hac appellatione ab interlocutoria habetur apud Lusitanos, in ordi. lib. 3. tit. 53. per totum.

29 Septimo erit videndum qualiter appellatio interponi debeat, & erit dicendum, quod appellatio aliquando interponitur viua voce verbaliter, vt puta quan-
30 do incontinenti post prolationem sententiæ grauatus viua voce appellat, & facit eam redigi in actis processus per notarium, aliquando verò in scriptis interponitur, quando post latam sententiam grauatus ex interuallo appellat, iuxta text. l. litigatoribus, C. de appellationibus, & ca
31 pitu. ei qui, 2. quæstione 6. & resoluit Maranta

ranta de ordine iudiciorum, sexta part. titulo de appellatione, numero 124. & Damohuderius in praxi, capit. 236. Et in scriptis dicitur appellari, quando porrigitur libellus appellatorius scriptus, aliàs quando viua voce appellans dictaret, & tabellio scriberet non diceretur appellatio in scriptis, sed potius vna voce facta, secundum Maranta in dicto titulo de appellatione, numero 127. Et est aduertendum, quòd à sententia diffinitiua, vel ab interlocutoria habente vim diffinitiuæ viua voce incontinenti appellari
32 potest, secundum Perusinum, in capitulo, vt debitus honor, columna octaua, versiculo, Septimo quæritur, extra, de appellationibus, & Maranta in dicto titulo de appellatione, numero 124. & numero 180. tamen ex interuallo à quacumque sententia appellandum est in scriptis, nec sufficit viua voce, vt in dicta lege litigatoribus, & in lege prima, §. fin. ff. de appellationibus. Quod est verum, nisi in causis breuioribus, à quibus etiam ex interuallo viua voce poterit appellari, secundum Baldum, in l. maioribus, C. de appellationibus. Et quæ dicantur causæ breuiores, habetur in authentica nisi breuiores, iuncta glossa, in ibi, C. de sententijs, ex breui loco recitandis, & in isto nostro Regno, quæ causæ dicantur breuiores, obseruat Didacus Perez in rubrica, titulo primo, libro tertio Ordinamenti, co-
33 lumna 750. cum sequentibus. At verò à sententia interlocutoria in casibus, in quibus potest appellari, semper appellandum est in scriptis, siue in continenti, siue ex interuallo, vt in capitulo primo, de appellationibus, in sexto, & docet Speculator, titulo de appellationibus, §. qualiter, & Bartol. in lege eius, ff. de appellationibus recipiendis, Perusinus in dicto capitulo, vt debitus, columna septima, versiculo, secundo quæritur, & notat Castrensis in consilio 270. volumine secundo, in principio, & Romanus consilio quarto, tamen ab interlocutoria habente vim diffinitiuæ in continenti poterit appellari viua voce, vt supra proxime resoluisti. Rursus in appellatione à diffinitiua
34 causa grauaminis non debet exprimi, vt in l. scio, & ibi glo. final. ff. de appellationibus, glossa, & cõmuniter Doctores, in capit. cum in Ecclesia, extra, de appellationibus. Similiter in appellatione ab interlocutoria habente vim diffinitiuæ expressio causæ non requiritur, arguendo ab æquiparatis, & ita in terminis firmat Perusinus, in cap. 1. numer. 6. de appellationibus in sexto, & testatur communem opinionem Decius in cap. peruenit, el segun-
35 do, extra, de appellationibus. Quæ resolutio est vera, nisi quando appellatio in aliquo casu prohibita est à iure, vel à Principe: tunc enim causa debet exprimi, tam in appellatione à diffinitiua, quàm in appellatione ab interlocutoria habente vim diffinitiuæ, secundum glossam in capitulo Romana, §. si autem, verbo mãdetur, de appellationibus in sexto communiter receptam, ex Decio in capit. ad nostram, num. 13. extra, de appellationibus. Cæterum in appellatione a sententia interlocutoria cõtinere grauamen irreparabile, specialiter, & nominatim causa grauaminis debet exprimi, tex. in cap. 1. de appellationibus, in 6, iuncta Clementina appellanti, eodem titulo, & ita resoluit Bald. in lege minoribus, numero 5. C. de his quibus, vt in dignis, in quo casu solummodo hodie habet locum, textus in dicto capitulo 1. in foro Ecclesiastico, tamen in foro sæculari etiam habet locum in illis tribus casibus, in quibus ab interlocutoria potest appellari, vt habetur in l. 3. titulo 18. libro 4. Recopila-
36 tionis. Præterea appellatio continere debet nomen appellantis, & appellati, continentiamque sententiæ, à qua appellatur, cum relatione iudicis à quo, & iudicis ad quem, vt in l. 1. §. fin. & ibi Bartol. ff. de appellationibus, sufficit, tamen in appellatione apponere nomen officij iudicis, à quo, licet nomen proprium non apponatur, vt
37 docet Bartolus in dicta lege 1. §. fin. numero sexto. Similiter sufficit, quod appellatio generaliter, fiat non expresso nomine proprio iudicis ad quem, vt puta si solummodo dicatur, appello ad iudicem competentem, iuxta textus in l. qui Romæ, §. Seia, ff. de verborum obligationibus. Quæ resolutio procedit tam de iure ciuili, quàm de iure canonico, vt contra Panormitan. resoluit Decius in capitulo inter cætera, numero 4. de appellationibus, & Perusinus in capitulo dilecti, el segundo, quæstione 17. extra, de appellationibus, & subscribit Alexand. in dicto §. Seia, numero tertio, & ita praxis obseruat. Quæ opinio procedit non ea ratione, videlicet, quia secundum iuris ordinem censetur appellatio interposita ad proximum superiorem, vt communis opinatur (sic enim

cen-

censeretur appellatus Papa, qui est maximus omnium ordinarius, vt optime pungit Socinus, num. 3. & Ias. num. 17. in dict. §. Seia.) Sed ex alia ratione prædicta opinio procedit, nempe, quia in petendis Apostolis exprimitur iudex ad quem, vt in capit. post appellationem, versic. forma, 2, quæstione, vel quia saltim prosecutio appellantis sequuta ditatione declarat iudicem, vt colligitur ex Rota noua, 209. aliàs 303. sub titulo de appellationibus. Appellatio vero alternatiua, vt puta si dicatur appelo ad Archiepiscopum, vel ad Papam, non valet, secundum glossam in capi. si is, qui, verbo, Durante, de officio delegati, in libro 6. receptam à Decio, in capit. 2. num. 6 & ibi Felino, numer. 2. extra, de appellationibus, & Perusino in capit. dilecti, el secundo, eodem titul, quæstione 19. & Aretino in dicto §. Seia, num. 19. Quæ opinio vera est, quando appellatio fuit à iudice recepta, & iudex assignauit terminũ ad eius prosecutionem: quia cum talis assignatio termini habeat vim peremptorij, in tãtum quod contra absentem poterit procedi, ac si peremptorie fuisset citatus, vt in capi. sæpe, de appellationibus. Interest appellãtis scire coram quo iudice debeat, comparere, sed si appellatio non fuit recepta à iudice, nec terminus prosequutionis fuit præfixus, tunc bene valet, cum exigatur citatio ex qua appellatus certior efficiatur, coram quo iudice comparere debeat, ita colligitur, ex textu supra citato, & firmat Dominicus in cap. si is qui, num. 3. receptus à Præposito in cap. si quis, 2. quæstione sexta, numer. Requiritur etiam, quòd in appellatione Apostoli petantur; alioquin appellatio non valebit, vt cum Innocentio, resoluit Maranta in dist. titu. de appellatione, nume. 119. debentque peti instante, instantius, & instantissimæ, & sæpe sæpius, & sæpissime, vt in capit. ab eo, & in cap. vt super, de appellationibus, in lib. 6. Sufficit tamen, quod vno actũ sæpius petantur in vno, & eodem libello,

vt in Clem. quãuis, de appellationibus. Dicuntur enim Apostoli quædã missio, quæ fit per tabellionem in testimonio de iudice a quo ad iudicem ad quẽ, vt ipse instruatur ex actis processus, vt in d. Clem. quanuis, & ibi glo. verb. Apostoli, appellantur que ab Apo. id est, De, & Stolon, id est missio, qua facit vnus iudex ad alium: & huiusmodi Apostoli, id est, literæ demissoriæ sunt, aut reuerẽtiales, aut testimoniales, aut refutatoriæ, quòd colligitur ex responso præstito à iudice à quo quando appellatio interponitur. Nam si respondeat, se non intulisse grauamẽ, appellanti tamen propter reuerẽtiã superioris defert appellationi, tunc istæ literæ demissoriæ dicuntur reuerentiales, quando verò iudex à quo nec defert appellationi, nec eam denegat, sed dicit quod audit, tũc dicuntur literæ testimoniales, sed si expressæ appellationẽ deneget, dicũtur refutatoriæ. Ita colliges ex Speculatore in 4 par. titul. de Apposstolis. Denique appellatio fieri debet de minore ad maiorem iudicem, vt in l. 1. § si quis. ff. de appellatio. & in c. non putamus, de consuetudine, in lib. 6. resoluunt Panor. & Felin. in rubric. de appellatio. debetque gradatim ad iudicem maiorem immediatum, & nõ omisso medio interponi, vt in l. Imperatores, ff. de appellati. l. præcipimus, C. eod. tit. in cap. dilecti 3. de appellat. c. Metropolitanum, 2. quæst. 7. tamen de iure regio ad ipsum Regem omisso medio appellari potest, iuxta textus in l. 18. titulo 23. partit. 3. Quo fit, quòd licet Domini optimorum ex legitimo titulo habeant eius primarium appellationum, tamen eorum subditi libere poterunt omisso medio ad Regem, vel eius curiam, aut Chancellariam appellare, iuxta textum in l. 1. titulo 1. lib. 4. Recopilationis, & resoluit Couarruu. in practica quæstioni, capitul. 4. numero 9. & libellus appellationis concipitur forma sequenti.

(2)

LIBELLUS appellationis.

GEronymo Hernandez en la causa con Hernan Rodriguez, digo, que la sentencia que vuestra merced dio y pronunciò contra mi

mi, y en fauor del dicho aduerſo, en que en efecto me condenò à que dieſſe, y pagaſſe al dicho aduerſo cien ducados, ſegun en la dicha ſentencia ſe contiene, cuyo tenor auido por repetido, y à el me refiriendo, hablando con el acatamiento deuido, [a] es ninguna, [b] (y do alguna) injuſta, y muy agrauiada, digna de ſer reuocada por lo ſiguiente. Lo primero, por todas las razones de nulidad, y agrauio que del proceſſo reſultan, y ſe pueden colegir, que he aqui por inſertas. Lo otro, porque no fue dada à pedimiento de parte, ni contra parte, en tiempo, ni en forma. Lo otro, porque yo no fuy citado [c] para la verdad, ni el proceſſo eſtaua en tal eſtado, ni en darla ſe guardò el orden del derecho. Lo otro, porque yo prouê bien y cumplidamente mi intencion, y mis excepciones, y defenſiones, y deuiendolas Vueſtra merced dar por tales bien prouadas, y abſoluerme de la demanda, las dio por no prouadas, y me condenò. Por las quales cauſas, [d] y qualquier dellas, y por las que ante el ſuperior proteſto dezir, y alegar ſintiendome agrauiado, ſaluo iure nullitatis, [e] y otro deuido remedio: apelo de vueſtra merced, y de la dicha ſentencia, en quanto cõtra mi haze, y no en mas, ni allende para ante los Señores [f] Preſidente, y Oydores, que reſiden en la Real Chãcilleria de Valladolid, ſo cuya protection, y amparo pongo mi perſona, y bienes, y eſta cauſa, y pido los apoſtolos deſta mi apelacion, ſæpe, ſæpius, inſtanter, inſtantius, & inſtantiſsime, con todas las inſtancias, y afincamientos que de derecho ſe requieren. Y ſi eſta apelacion tacita, ò expreſſamente denegada me fuere, añadiendo agrauio à agrauio, y fuerça à fuerça, y apelacion à apelacion, iterum, apelo de la dicha denegacion, ſegun, y para ante quien apelado tengo, y pidolo por teſtimonio, y à los preſentes ruego dello me ſean teſtigos, para en guarda de mi derecho, y juſticia.

Expoſitio libelli appellationis.

1 45 DIximus, con el deuido acatamiento, &c. ad denotandum, quod appellans nõ debet cõuitiari iudici à quo, aliàs puniri debet, vt in l. illud, la 1. ff. de appellationibus, & in l. 12. titulo 18. libro quarto Recopilationis, nec ex diuerſo iudex à quo conuitiari debet appellanti, vt in l. iudici, ff. de iniurijs, & in lege, & in maioribus, C. de appellationibus, & in dicta lege 12.

b 46 Diximus. Es ninguna, y do alguna injuſta, &c. Quæ clauſula procedit, ex gloſ. fin. in l. 1. C. quando prouocare, non eſt neceſſe, & tradit ibi Bald. numer. 13. Bart. in l. ſi expreſsim, nume. 4. ff. de appellatio. Decius in cap. Paſtoralis, numer. 2. de exceptio. & in cap. directo, num. 6. de appellatio. Bantius tract. de nullitat. proceſſus, quot & quibus modis, nu. 11.

c Diximus, Y no fuy citado, &c. Quæ clauſula procedit ex his quæ reſoluiſti in prima parte huius primi tomi, in decimo tempore, paulò poſt principium.

d 47 48 Diximus, Por las quales cauſas, y las que ante el ſuperior, &c. ad denotandum, quòd appellatio à diffinitiua ſententia, nedum iuſtificari poteſt ex actis, & cauſis deductis in prima inſtantia, verum

rum etiam ex nouis cauſis,& nouis proba tionibus deductis in ſecunda inſtantia,vt in lege per hãc,& ibi Doctores,C.de temporibus appellationum,& in lege eos,§.ſi quid autem, C. de appellationibus, & habetur in capitulo fraternitati, extra, de teſtibus, & pro Regula conſtituit Dueñas in Regula 48 At verò appellatio ab 49 interlocutoria non poteſt iuſtificari ex nouis cauſis,ſed exprimis deductis in prima inſtantia iuſtificari debet, vt in Clementina appelanti,de appellationibus, & docet Bartol.in lege eius qui,numero 8.ff.de appellationibus recipiendis, & pro regula cum 7.fallentijs,tradit Dueñas in regula 47. & iuxta text. capitulo Romana, §. cum autem, cum duobus ſequentibus,de appellationibus,in ſexto, quod comprobatur in Concilio Tridentino, Seſsione e 22.de reformatione,cap.3.

50 Diximus, Saluo iure nullitatis,&c. ad denotandum, quod appellans non vult confirmare ſententiam nullam per appellationem. Quæ clauſula attento communi ſtylo, & praxi,& pro cautela appo 51 nitur in appellatione,ita docet Butrius in capitulo 1.numero 6.de ſententia,& re iudicata,tamen attento iure hæc clauſula nõ eſt neceſſaria,nam regulariter de iure ſententia nulla per appellationem non effici tur aliqua,vt firmat gloſſ.fin.in capit. 1.de ſententia,& re iudicata,& gloſſ.in capitu. fin.verbo,Neceſſe,de ſententia, & re iudicata,in ſexto, & gloſſa fin. in Clementina ſi appellationem,de appellationibus, pro quibus gloſsis eſt text.in lege ſ.expreſsim ff. de appellationibus, ita reſoluit Peruſinus in capitulo dilecto,quæſtione octaua, & ibi Felinus numer.17.extra, de appellationibus.

f Diximos, Para ante los ſeñores Pre- 52 ſidente,y Oydores,&c. Per hanc clauſulam exprimitur nomen iudicis ad quem, & ſufficeret dicere: Para ante quien, y con derecho deuo, vt ſupra reſoluiſti in iſto capitulo, numero 38 in medio. Y aduierteſe, que las appellaciones de las ſentencias diffinitiuas, y la de las interlocutorias, en los caſos que han lugar, dadas por los juezes ordinarios, en las cauſas ciuiles han de yr y van à las Chancillerias,vt in lege 12. titulo quinto, libro ſecundo Recopilationis, excepto algunas cauſas, cuya apelacion va para Conſejo Real,quas congerit lex 20. titulo 4. libro ſecundo Recopilationis.Aſsimiſmo las apelaciones de las ſentencias en cauſas ciuiles dadas por los ordinarios en los Adelantamientos de Caſtilla,Leon, y Campos,de ſeys mil marauedis, y de ay abaxo han de yr y van à los Alcaldes mayores de los dichos Adelantamientos, vt in lege 76.titulo quarto,libro tertio Recopilationis.Item,las apelaciones de las cauſas ciuiles de diez mil marauedis para abaxo, van à los Ayũtamientos,y Regimientos delos lugares a dõde ſe dan,vt in l.7.titulo 18.libro 4.Recopilatio. excepto las apelaciones de las cauſas ciuiles de ſeys mil marauedis para abaxo,que ſe comiença en los Adelantamiẽtos ante los Alcaldes mayores, las quales no van à los Ayũtamientos, ſino à las Chancillerias,vt in lege 49.titulo 4.libro 3.Recopilationis.Similiter, las apelaciones de las ſentencias que ſe dan dentro de ocho leguas do reſide la Chancilleria, aunque ſea de menor quantia de diez mil marauedis van à la Chancilleria, vt in l.7.titu.18.libr.4.Recopil.Las apelaciones de las cauſas criminales no van à los Oydores de las Chancillerias,ſino à los Alcaldes del Crimen que reſiden en ellas, vt in l.11.per totum tit.7.libro 2.Recopila. Los quales no admiten apelacion de interlocutoria, ſaluo ſi tiene fuerça de diffinitiua, ò grauamen irreparabile,vt in l.10.titu.7. libro 2.Recopi. & ſunt videndæ leges remiſsiue poſitæ in noua Recopil. poſt l. ſi. titu.18.libr.4. Recopil.ex quibus conſtat appellationes, cauſarum apud quos iudices ſint interponendæ. Huiu ſmodi libel- 53 lus appellationis forma ſupra dicta conceptus porrigi debet coram iudice à quo, vt probat text.in Clementina 1.ibi:coram ipſis de appellat.deciſio Rotæ 50. de appellat. in nouiſ. Innocen.relatus à Baldo in capitulo cum olim,columna 1.de dolo & contumac. & hanc teſtatur communem opinionem Nauarrus in relect. capitulo cum contigat, de reſcriptis, cauſa ſexta nullitatis, numero 10. & reſoluit Peruſinus in capit. fin.column.4. de appellationibus. † Et poſt hanc meam reſolutionẽ, idem reſoluit Ioannes Gutierrez in libro primo Practicarum qq. quæſtio.102. numero 1. & 2. alioquin appellatio ſolummodo intra poſita coram notario, & non coram iudice non erit admittenda, quia non valet, vt reſoluit addictio Capellæ Toloſanæ in deciſione 429. & plures ita iudicaui, & fuit deciſſum in audientia Regali Galeciæ, & tunc pronunciandum erit

erit appellationem non fuisse deuoluptam, nec admittendam esse, secundum Rebuffum, titulo de appellationibus, artic. 5. gloss. vnic. num. 10. † & si copia iudicis nō possit haberi, quia est absens, vel propter metum eius tunc libellus porrigi debet coram honestis personis, dummodo postmodum intra dicendum intimetur iudici, secundum Speculatorem, titul. de appellat. §. qualiter, versiculo, hoc etiam, sequitur Decius in capituli suggestum, de apppell. & Nauarr. vbi supra, sufficitque huiusmodi intimationem iudici fieri à quocunque etiam non habente mandatum, vt resoluit Nauarr. vbi supra, numero 12. citans ad hoc gloss. clement. causam, de elect. verb. plena, in fin. & text. in capit. si duobus, de appellat. & plures alios Doctores, aut superior potest adiri, & coram eo offerri, secundum Baldum in l. apertissimi, col. 1. C. de iudicijs, & gloss. in Clementin. 1. verbo, Maiori, ds appellat. & tradit Decius in cap. fin. numer. 4. de appel. & Maranta de ordine iudiciorum, 6. part. titulo de appel. numero 121. Quæ appellatio interponi debet in foro sæculari intra quinque dies, & in foro Ecclesiastico intra decem connumerandos à die notificationis sententiæ, vt supra resoluisti in isto proœmio, numero 14. & 15. Et prædicto libello appellationis oblato, pars appellans petit à tabellione testimonium suæ appellationis, quod vulgo dicitur (los apostolos) literæ dimissoriæ: & hoc testimonium continere debet relationem petitionis actoris, & eius quantitatis, & relationem sententiæ, cuius quantitatis, cum expressione, causæ an sit ciuilis, vel criminalis, vt disponitur in l. 10. titulo 18 lib. 4. Recopil. Et si tabellio causæ noluerit testimonium concedere requiri debet ab appellante coram alio tabellione, tertio quoque die, vt sibi testimoniū appellationis præstet: quod pro testimonio petere debet, cum quo testimonio se præsentabit coram superioribus, mittendomā datum alicui procuratori Chancellariæ, si mul cum prædicto testimonio appellationis, vel cum alio testimonio alterius tabellionis, quod tabellio, causæ noluit sibi testimonium appellationis concedere, & tūc procurator nomine appellantis se præsentat coram superioribus forma seqnenti.

54

55

(?)

Ex capite Primo.

SVMMARIA.

1 *APpellās debet se præsentare cū testimonio appellationis corā superiori, intra terminum præfixum per iudicem à quo.*

2 *Iudex à quo potest assignari appellanti terminū ad se præsentandū, & ad prosequendam appellationem coram superiori, siue iudex à quo admittat appellationem, siue eam deneget.*

3 *Intellectus ad text. in cap. ex eo, de regul. iur. lib. 6.*

4 *Iudice à quo non præfigēte terminū appellanti ad præsentandum coram superiori, tenebitur appellās se præsentare intra terminum à iure statutum.*

5 *Tempus à iure, vel iudici appellanti concessum ad se præsentandum cōtra superiori currit attēto iuris rigore à notificatione sentētiæ, sed attento communi stylo currit à die appellationis.*

6 *Testimoniū appellationis de iure canonico peti debet intra triginta dies, computandos à die sentētiæ.*

7 *Appellatio remanet desertæ se appellās nō se præsentauerit corā superiori intra terminū à iure, vel iudice præfixum remanetque sententia iudicis à quo firma.*

8 *Libellus, & forma præsentandi testimonium appellationis coram superiori sermone Hispano conceptus.*

9 *Appellan-*

9 Appellanti præsentato coram audi toribus regis cū testimonio appellationis datur prouisio regalis, quæ vulgo mejora dicitur.

10 Prouisio regalis appellanti data, (quæ vulgo dicitur mejora) quid contineat, & quid impetrans facere debeat.

11 Appellans debet notificare prouisionem sibi datam (quæ mejora vulgo appellatur) parti aduersæ vt intra terminum in ea præfixū eat ad prosequendum appellationem.

12 Appellās exemplū processus à tabellione sibi traditum simul cum prouisione regali (mejora vulgo nuncupata) & eius notificationibus debet præsentare coram secretario causæ in regali Chācellaria intra terminum in ipsa regali prouisione contentum.

13 Libellus grauaminum in causa appellationis coram regis auditoribus præsentatus Hispano sermone conceptus.

14 Libellus appellati cōtra libellum grauaminum ab appellante præsentato sermone Hispano compositus.

15 Forma relationis in causa appellationis quā relator facit, vt partes ad probationem admittantur.

16 Testes non possunt produci in secūda instantia super eisdem articulis, vel directo contrarijs, super quibus in prima instantia fuerūt adducti.

17 Aduocatus faciens articulos super eisdē articulis, vel directo cōtrarijs primæ instantiæ, puniri debet pœna mille marapetinorum de iure regio.

18 Probatio admittitur in secūda instantia super eisdē articulis, vel directo cōtrarijs in tribus casibus, attento communi stylo.

19 Testes producti, & nō examinati in prima instātia possunt examinari in secūda super eisdē articulis, vel directo cōtrārijs super quibus fuerunt producti in prima instantia.

20 Terminus ad probandā à iure datus potest à iudicibus coarctari, et prorrogari secundū negotij qualitatem, & locorum distantiam.

21 Relationis forma cum aguntur instrumenta de falso.

22 Testiū examinatio extra Chācellariā receptori non committitur, nisi testium sit magnū periculum in præueniendo ad Chācellariam propter summam eorum senectutem, vel alium morbum, aut legitimum impedimentum.

23 Forma relationis cū instrumenta dicuntur non esse authentica, nec à tabellione assignata.

24 Forma relationis cum petitur terminus vltra terminus.

25 Stylus qui seruatur in regijs Chācellarijs post quā partes recipiuntur ad probationem in causa appellationis.

Capit. 1. De modo procedendi per viam appellationis in Chancellarijs Regijs.

BIATO Libello appellationis coram iudice à quo, vt diximus supra in proœmio, num. 53. receptoque testimonio appellationis à tabellione, pars appellans debet se præsentare cum prædicto testimonio coram superioribus intra terminum præfixum per iudicem à quo, nam iudex à quo assignare potest appellanti terminum ad se præsentandum, & ad prosequendam appellationem coram superioribus, tam in foro ecclesiastico, quam in seculari, vt probatur in capitul. 1. de appellationibus, lib. 6. & in l. 2. titul. 18. libr. 4. Recopilationis. Quod verum est, siue iudex à quo admittat appellationem, siue eam deneget, vt probat text. in dicto capitul. 1. sic eum inducendo, nam post quam in versiculo præcedenti dixerat de appellatione admittenda, vel reijcienda, statim in versiculo sequenti subijcit de assignatione termini facienda per iudicem à quo, & ita plane probat, iudicem à quo posse præfixere prædictum terminum appellanti, siue admiserit, siue appellanti, siue admiserit, siue appellationem reiecerit. Et per illum textum, ita firmat Ioannes Andreas, Dominicus, & Perusin. in capitulo cum appellationibus, de appellationibus, lib. 6. Perusinus, & Moderni in capit. personas, extra de appellationibus, & testatur hanc communem opinionem esse Felinus in capitulo cum Bertoldus, numero decimosexto, de re iudicata, & probatur in capitulo personas, & in capitulo cum sit Romana, & in capitulo sepæ, extra de appellationibus, & in l. secunda, titulo decimo octauo, libro quarto, Recopilationis, quatenus in prædictis iuribus generaliter disponitur iudicem à quo posse præfixere terminum appellanti ad se præsentandum & ad prosequendam appellationem, ergo siue iudex à quo admittat appellationem, siue eam reijciat, poterit prædictum terminum præfigere, & ita
3 est tenendum, quidquid oppositum teneat Innocentius Panormitanus, & alij relati atque recepti à Decio in dicto capitulo cum sit Romana, num. 6. quibus non suffragatur text. in capit. ex eo de regulis iuris, lib. 6. per quem prædict. Doctor. firmant, iudicem à quo denegantem appellationem non posse prædictum terminum præfixere, ex eo quod illam impugnauit nam tex. ille procedit, quando quis impugnat aliquid in vtilitatem propriam, tunc enim ex eo quod impugnauit, non potest commodum cõsequi, tamen appellatio non reijcitur à iudice in sui fauorem, sed in vtilitatem appellantis & incommodum
4 reipub. vt citius lis finiatur. Sed si iudex à quo non præfixerit terminum appellanti ad præsentandum, tunc tenebitur appellãs se præsentare coram superioribus intra terminum à iure statutum nempe in foro seculari intra quindecim dies, si es aquende los puertos, y si es allẽde intra quadraginta dies: y si la causa pende en algun lugar, a donde esiá la Audiencia, ò dõde aya otro Alcalde mayor que pueda conocer en grado de apelacion: huiusmodi præsentatio debet fieri intra tres dies, vt dispositum est in l. 2. & in l. 15. tit. 18. lib. 4. Recopila. per quæ iura intelligitur tex. in l. 23. titul. 23
5 part. 3. Et istud tempus præsentationis, attento iuris rigore, currit à notificatione sententiæ tamen attento communi stylo currit à die appellationis, sed totius est, quod pars appellans se præsentet intra prædictum terminum, cõnumerandum à notificatione sententiæ. De iure autem cano-
6 nico testimoniũ appellationis, id est Apostoli, debet peti intra triginta dies, vt in capit. ab eo de appellatio. in 6. quod tempus currit à die sententiæ, secundum glossam in Clementina sicut, verbo, à die de appellationibus. Et ita est magis communis opinio teste Maranta de ordine iudiciorum in 6. parte, titulo de appellatione, numer. 209. Et intra annum vel biennum ex causa tenetur se præsentare & prosequi appellationem, vt in capit. cum sit Romana, de appella. & in Clementina, sicut eodem titulo. Alioquin si appellans fuerit negligens in se præsentando intra terminum iudicis, vel iuris, appellatio censebitur deserta, & à iudice talis pronunciari debebit remanebitque firma sententia iudicis à quo, vt expresse deciditur in l. 22. titul. 23. part. 3. & in l. 2. titul. 18. libr. 4. Recopilat. & probatur ex text. & ibi glos. in l. si præsens, C. quomodo & quando iudex, & in Clementina sicut, de appellationibus & in Rota in antiquis, decisio. 690. & resolut Didac. Perez in l. 2. tit. 16. libr. 3. ordinament. in glos. 2. & 3. Et ad hoc vt appellatio à iudice pronuntietur deserta debent adhiberi diligentiæ, de quibus diximus in 1. part. huius primi tomi, in 12 Tempore.

Et tunc

Et tunc appellatus si personaliter se presentauerit coram superioribus, tenetur constituere procuratorem numeri illius Chancellariæ, cum quo causa agitetur, & ita ei tabellionem intimatur: alioquin dicitur, quod acta processus sient cum auditorio.

Sed si per procuratorem se presentauerit, necesse non erit quod à tabellione intimetur, vt procuratorem cõstituat, alias quod cum auditorio acta processus fient.

Et præsentatio fit in forma sequenti.

Muy poderoso Señor.

8 A Lonso Sanchez en nombre de Geronymo Hernandez me presento ante V. A. en grado de apelacion de la sentencia que contra mi parte dio y pronunciò el Teniente de Salamanca, en fauor de Hernã Rodriguez, en que en efecto condenò à mi parte, à que le diesse, è pagasse cien ducados, de la qual sintiendose agrauiado, apelò para ante V. A. como consta deste testimonio de que hago presentacion con el juramento, è solenidad necessaria, &c. A V. A. pido è suplico mande dar su prouisiõ Real, inhibitoria, y compulsoria, en la forma acostumbrada, y para ello, &c.

9 Viso prædicto libello præsentationis cum testimonio appellationis, & mandato procuratoris per superiores, tunc Auditores Regij præcipiunt, quod prouisio regalis dentur appellãti, quæ vulgo Mejora
10 dicitur, & est citatoria, quia per eam pars appellata citatur ad prosequendam appellationem, iuxta text. in l. 5. titul. 18. libr. 4. Recopil. & explicat Didac. Per. in l. 8. tit. 16. libr. 3. ordinament Item est compulsoria, quia per eam tabellio causæ compelli tur ad transmittendum, processum exhibito vbi salario, nisi appellans sit pauper: nam tunc recepta sumaria informatione paupertatis, oblataque coram superioribus simul cum testimonio appellationis præcipitur tabellioni, in prædicta prouisione regali, quod gratis processum transmittat præstita cautione ab appellante, quod si in causa obtinuerit, expensas soluet tabellioni, vt probat tex. in l. 2. titu. 18. libr. 4. Recopilat. & tradit Didac. Per. in l. 2. titul. 16. libr. 3. ordinament. in gloss. fin. Quæ prouisio regalis intimatur tabellionis, para que la cumpla, y de el processo dẽtro del termino en ella contenido, y sino le diere ha le de requerir el apelante por otro, ò otros dos requirimientos, que le de el processo, y siempre ofreciendole dinerode sus derechos, saluo si fuere pobre: y el escriuano toda via no le quisiere dar el processo, el apellante cõ los dichos requerimientos buelue al superior, y pide sobrecarta contra el escriuano, y dasele con costas: y notificada la dicha prouision, ò sobrecarta al escriuano, y dada el processo, y luego el apelante ha de hazer notificar la dicha prouision à su contrario, y citarle para que dentro del dicho
11 termino en ella contenido vaya en prosecucion de la causa. Y aduiertese que primero que la dicha prouision se notifique â la parte contraria, se ha de notificar al escriuano de la causa, porque podria suceder, que si se notificasse primero à la parte, pareceria al termino ante el juez superior, y despues el escriuano no daria el processo, y como el apelãte no pareciesse con el processo, quedaria circunducto el termino, y condenarle han en costas, vt resoluit Monterros. in tractat. 5. de las Chancillerias, folio 79. columna secũda, no solo en las processales, pero en las personales, vt l. 5. titulo tertio, libro quarto Recopilat. In qua prouisione Regia iudices superiores non concedunt appellanti inhibitionem contra iudicem inferiorem, quia superioribus prohibitum est inferioribus inhibere, donec acta processus primæ instantiæ ad superiores delata sint, & ex eis videant an inferioribus inhibere debeant, ita probantur in l. 55. titulo 5. libro secundo Recopilat. vbi in omnibus causis hoc superioribus prohibetur, pro-

batur etiam, in l. 54. eiusdem tit. & lib. vbi prohibetur superioribus inhibere inferioribus, quando ab eorum sententijs appellatum fuerit in causis concernentibus recta in gubernationem reip. taxationem alimentorum, vel obseruantiam constitutionum ciuitatis anteaquam ab inferioribus recipiant rationem, & informationem eorum quæ decreuerant, & ordinauerant. Probatur insuper in l. 5. tit. 5 lib. 7. recop. vbi idem prohibetur quando appellatum fuerit in causis concernentibus proprios redditus publicos ciuitatis, villæ, autopidi. Probatur etiam in l. 1. 9. 19. & 11. titul. 7. lib. 2. Recopila. vbi iudicibus superioribus criminum existentibus in audientijs regijs prohibetur inhibitionem dari, nisi prius acta processus ad eos fuerint deducta et ac ideo quando appellans comparet coram superioribus cum testimonio suæ appellationis solum modo datur à superioribus mandatum regium citationis contra appellatum, & compulsionis contra tabellionem, quod mandatum eisdem intimatur, vt supra diximus.

12 Y despues que al apelante le sea entregado el traslado del processo, ha lo de presentar con la dicha prouision y sus notificaciones ante el secretario de la causa en la dicha Real Chancilleria dentro del termino en la dicha Real prouision contenido, y presentado el dicho processo y la dicha prouision Real, el secretario ha de poner en el processo la presentacion, para que conste del dia que se presentò, por causa de la desercion, y en la prouision Real ha de poner las rebeldias, y todo lo ha de toser en el processo con el poder y testimonio de la apelacion con que antes se auia presentado, y ha de embiar à tassar el processo. Y si el procurador lo quisiere lleuar à su Letrado, ò la parte lo quisiere ver, el secretario se lo podrà dar pagandole à quatro marauedis cada hoja de las en que fue tassado, pero si el procurador no lo quisiere lleuar al Letrado, ni la parte verlo, no le puede compeler à que le pague la reuista, sino fuere la presentacion, que es doze marauedis de cada signo, presentando ose en nombre de vna persona, y veynte y quatro marauedis, si es en nombre de dos, ò mas concejos, y entonces la parte si quiere alegar a grauios, presenta vn escripto en la forma siguiente.

Escripto de agrauios,

Muy Poderoso Señor.

13 ALonso Sanchez en nombre de Geronymo Hernandez en la causa con Hernan Rodriguez, en grado de apelacion parezco ante vuestra Alteza, y alegando agrauios por mi parte, digo que la sentencia en este processo dada por el Teniente de Salamanca en fauor del dicho aduerso, y contra mi parte, es ninguna, y de alguna injusta, y agrauiada, y digna de ser reuocada, y el dicho mi parte justamente y en tiempo apelò della, en consequencia de lo qual vuestra Alteza deue mandar dar la dicha sentencia por ninguna, y en caso que alguna fuesse, la deue reuocar, pronunciando por bien apelado, y mal sentenciado, dando por libre al dicho mi parte de lo contra el pedido, y poniendo perpetuo silencio à la parte contraria, lo qual se deue hazer por lo siguiente. Lo primero, por todas las razones de nulidad y agrauio, que del processo resultan y se pueden colegir, que he aqui por expressadas. Lo otro, porque mi parte no fue citado para ver dar sentencia, ni el processo estaua en estado dello.

Lo otro,

Lo otro, porque prouò bastantemente sus excepciones y defensiones, y en particular prouò tal cosa, y conforme à derecho deue ser dado por libre. Lo otro, porque de nueuo alegò tal cosa, y lo protestò prouar. Por las quales razones, y la que mas en fauor de mi parte haga, à V. A. pido segun de suso pedido tengo, y en lo necessario à vuestro real oficio imploro, y pido cumplimiento de justicia, y costas, y ser recebido à prueua.

Et si iudex inferior non obstante appellatione & pendencia eius coram superioribus in causa processerit, tunc in isto libello grauaminum appellans petit inhibitionem, vel quando acta processus producit coram superioribus, & cum iam sint ad eos deducta, datur ei prædicta inhibitio, quam appellans intimat inferiori cum aliquo tabellione, requiriturque inferior, quod inhibeatur à connitione causæ, & oblato isto libello iudices superiores præcipiunt copiam eius exhiberi parti aduersæ, & ei respondet forma sequenti.

Respuesta al escripto de agrauios.

Muy poderoso señor.

14 PEdro Diaz en nombre de Henan Rodriguez, en la causa con Geronymo Hernandez, respondiendo à vn escrito de agrauios por el asserto procurador de la parte contraria presentado, cuya forma auida aqui por repetida, digo, q̃ sin embargo de las razones à manera de agrauios por la parte contraria alegadas: vuestra Alteza deue confirmar la sentencia dada y pronunciada por el Teniente de Salamanca contra el dicho aduerso, ê en fauor de mi parte, condenandole en las costas, è declarando mal apelado, ê bien sentenciado, lo qual se deue hazer por lo siguiente. Lo primero, por todas las razones que de la dicha sentencia è processo se pueden colegir, y porque fue dada conforme à derecho, atento lo alegado, è prouado, è la parte aduersa fue citada para verla dar. Lo otro, porque el dicho aduerso no prouò cosa alguna que prouada le aprouechasse. Lo otro, porque niego lo que de nueuo dize è alega, è lo demas que alega, lo tiene ya dicho è articulado en la primera instancia, è conforme à derecho, leyes, è pragmaticas destos Reynos no ha lugar de lo alegar en esta segunda, antes por ello deue ser castigado, por las quales razones, y las que mas en fauor de mi parte hagan, à vuestra Alteza pido segun de suso pedido tengo, ê en lo necessario vuestro Real oficio imploro, pido justicia ê costas, &c.

Oblato prædicto libello responsorio, copia eius exhibetur appellanti, & vtraq; pars allegat cum replica, & duplica, sicut in prima instantia, obseruando ea quæ resoluimus in prima parte, primi tomi, in septimo Tempore circa expositionem libelli responsorij rei, & libelli duplicationis, & replicationis & vtraque pars in hac secunda instantia debet statim producere instrumenta quæ habet ad probandum suam intentionem, iuxta text. in l. 2. & 3. titul. 9. libr. 4. Recopilationis, & nos diximus in dicta prima parte, primi tomi, in septimo Tempore, & per partes concluditur ad probationem, vt in prima instantia secundum ea quæ resoluimus in dicto septimo tempore circa quod tamen aduertendum erit, quod in hac secunda instantia conclusio fit ad sententiam probationis, vel ad diffinitiuam vnica tantum contumacia incusata, nec requiritur quod tres contumaciæ incusentur, vt regulariter fit in prima instantia, vt probat text. in l. 51. titul. 4. lib. 2, Recopilationis. Y siendo concluso para prueua, el Relator lleua el processo à la Audiencia para ver si se ha de recibir à prueua, y haze relacion en la forma siguiente.

Relator.

ANTE la justicia de Salamanca se tratò pleyto entre Geronymo Hernandez, ê Hernan Rodriguez, sobre que el dicho Hernan Rodriguez pide cien ducados al dicho Geronymo Hernandez, è el Licenciado fulano Teniente de Corregidor de la dicha ciudad, dio sentencia diffinitiua en que condenò al dicho Geronymo Hernandez, à que pagasse los dichos cien ducados al dicho Hernan Rodriguez, de la qual apelò el dicho Geronymo Hernandez para ante V. Señoria, y ha aledo agrauios contra la dicha sentencia, y ofrecese à prouar, y alega de nueuo, y ay testigos publicados en la dicha ciudad de Salamanca.

Expositio prædictæ relationis.

a DIxit Relator. Y alega de nueuo, &c. 16 ad denotandum, quod in secunda instantia partes litigantes non sunt recipiendæ ad probationem super eisdem articulis, vel directo contrarijs, super quibus in prima instantia fuerunt adducti, & recepti testes, nisi solum modo, velint probationem facere per instrumenta, vel per confessiones partium, alioquin probatio super eisdem articulis primæ instantiæ, vel directo contrarijs facta esset nulla, iuxta text. in Clementina secunda de testibus, & notat Bartolus in l. per hanc, C. de temporibus appellationum, numer. 4. Bartol. & Doctores in Authentica qui semel, C. de probationibus, Panormitan. & Felinus in capit. fraternitatis, de testibus, & expresse disponitur in l. 4. titulo nono, libro quarto, Recopilationis, & resoluit Couarruuias in practicis, quæstionibus, capit. 18. numero 6. & Didacus Perez in l. 4 titulo 19. libro tertio Ordinamenti, in glossa. & Ioann. Matiençolin Dialogo Relatorum 3. part. capit. 46. numer. 2. quem omnino vide, & prædictam regulam ponunt, per text. ibi Ioann. Andre. Panormitan. Aretin. Socin. Felin. & omnes in capit. fraternitatis, de testib. & Matthæus de Afflictis in decision. Neapolit. decisio. 216. & decision. Pedemontan. 14. à nume. 2. Nam licet regula generalis sit, quod in secunda instancia non allegata allegabo, & non probata probabo, iuxta text. in dict. l. per hanc cuius regulam explicat Rebuff in titulo de rescriptis, articul. 3. gloss. 4. numer. 2. cum sequentibus,

tibus, illud tamen verum est super nouis articulis dependentibus à veteribus facientibus ad causam,& respicientibus primam actionem secundum prædictos Doctores vbi supra,per text.in dict. l. per hanc, ibi: quæ non ad nouum,& in cap. cum Ioannes,ibi,quod si nouum capitulum,de fide instrumentor. ex quo text. colligit, quis dicatur nouus articulus dependens à veteri,& explicant Panormita.numer.7.Felinus numer.11. in dict. capit. fraternitatis, & Speculator in tit.de teste,§.satisvtiliter, numer.7 vbi omnes resoluunt super nouis articulis omnino diuersis,& separatis non posse testes produci,& qui sint isti articuli noui omnino diuersi,tradunt Doctores vbi supra,& ideo relator dixit. Y alega de nueuo. Vnde si aduocatus partis ar-
17 ticulos facit super eisdem articulis primæ instantiæ, vel directo contrarijs pro vnaquaque vice puniri debet pœna mille marapetinorum applicanda auditorio audiētiæ,iuxta text.in dict.l.4.tit.9.lib.4.Recopilationis,& qui sint articul.directo cōtrarij,tradit gloss.in Clemen.2.de testam.De qua tamen re erit videnda singularis cautela tradita per Bald.in l.ampliorem, C. de appellationibus,num.5. recepta per Lanfrancum in capit.quoniam contra falsam,
18 verbo,testium, numero 5. extra, de probationibus.Est tamen aduertēdum, quod licet supradicta vera sint attento iuris rigore,tamen de communi stylo in tribus casibus admittitur probatio in secunda instantia super eisdem articulis,vel directo con-
19 trarijs:primus est,quando in prima instantia super eisdem articulis,vel directo contrarijs testes non fuerunt examinati, licet fuerint producti secūdum Innonc. Cardin.& Felin.numer.34.in cap.cum Ioannes,de fide instrumentorum,per text. ibi: Quod satis iuri consonum est, secundum Couarruuiam in dicto capitulo 18. numero.6. Secundus casus est, quando vtraque pars in secunda instantia offert se probationi:nam tunc super eisdem articulis primæ instantiæ,vel super directo contrarijs ijs allegationibus,quas eius aduersarius in iudicium deduxerat,bene probatio admittitur, quia tunc fit vtraque parte volente, iuxta gloss.in Clementina 2 verbo. Producere,de testibus,& tradit Dida. Perez vbi supra.Tertius casus est,quando alicui ex partibus competit restitutio de iure,& offert se probationi petendo restitutionem ad probandum super eisdem articulis,vel directo contrarijs: & ad supradictā resolutionem sunt omnino videndi Ioa. Matienço vbi supra in dict capit.46. cum sequentibus,& Felinus in dicto capit.fraternitatis:nam plures alias limitationis adducunt.

b Dixit Relator. Y ay testigos publicados,ad denotandum,quod in prima instātia partes fuerunt receptæ ad probationē, & quod publicatio testiū fuit facta ad hoc, vt præses imponant pœnam parti offerenti se probationi,nihil probauerit,quæ pœna semper imponenda erit quando facta fuerit publicatio testium,nisi vtraque pars probationi se obtulerit.

c Dixit Relator:En la ciudad de Salamāca,&c. ad hoc, vt præses iuxta distantiam loci assignet terminum ad probandum: nam licet de iure certus terminus assignatus sit ad probandum,tamen iudices illum poterunt coarctare, & prorrogare secun-
20 dum qualitatem negotij, & distantiam locorum,vt resoluimus supra in 1. part. 1. tom̄ in 8.Tempore, & facta relatione de supradictis per Relatorem, responde el Presidente.

Respuesta del Presidente à la relacion.

Recibese à prueua,pena de tantos ducados,y juren,&c.

Sed si Relator in sua relatione non dixerit. Y alegando de nueuo,&c.vel,pide restitucion para ser admitido â prueua sobre los mismos articulos, ò derechamente contrarios, vel non dixerit. Y piden ambas las partes ser recebidas â prueua, ò pide ser recibido à prueua por no auerse examinado los testigos en la primera instancia, sobre los articulos que presentò,tunc Præses respondet. A la Sala en difinitiua. Et si vltra prædictos casus inter partes fuerit contrauersum super aliquo articulo iuris, an negotium debeat recipi ad probationem, tunc Præ-

ses facta prædicta relatione à Relatore dicit. A la Sala la prouisió. Y aduierteſe que la Sala original ſe llama aquella donde el ſecretario del tal pleyto reſide, porque el ſecretario es el que haze la Sala, conforme à vn auto de Acuerdo, fecho à 18. de Octubre de 1531. años.

Contingit etiam, quòd vnaquæq; pari ex litigantibus opponi de falſitate contra inſtrumenta partis aduerſæ, & tunc ſiue ſe offerat probationi prædictæ falſitatis, ſiue ſe non offerat, el Relator ha de lleuar el proceſſo à la Audiencia, y ha de hazer relacion en la forma ſiguiente.

Relator.

ANte vueſtra Señoria pende pleyto entre fulano, è fulano, ſobre tal coſa: en la qual por parte del dicho fulano ſe preſentaron tales eſcrituras, ê el dicho fulano parte contraria las redarguye de falſas ciuilmente, ê dize ſer falſamente fabricadas, &c.

Et tunc Præſes reſpondet. A prueua ſobre la falſedad, con termino de tantos dias, è pena de tantos ducados, è para la prueua de la falſedad, vengan los teſtigos perſonalmente, è juren, &c.

Y mandaſe que vengan perſonalmente
b2 los teſtigos que han de dezir ſobre la falſedad de las eſcrituras, por ſer el negocio de gran perjuyzio, aſsi para el eſcriuano ante quien paſsaron, como para la parte que las preſentò, excepto ſi los teſtigos por ſu mucha vejez no pudieſſen venir ſin peligro de ſus perſonas, porque entonces ſe comete la prouança à vn Receptor de la Audiencia. Pero quando la parte no dize que las eſcrituras ſon falſas, ſino ſolamente que no ſon authenticas, ni ſignadas de eſcriuanos publicos, entõces el Relator dize aſsi.

Relator.

ANte vueſtra Señoria pende pleyto entre fulano, è fulano, ſobre tal coſa, è el dicho fulano preſentò tales, ê tales eſcrituras, para en prueua de ſu intencion: è el dicho fulano parte contraria, dize, que no ſon autenticas, ni ſignadas de eſcriuanos publicos. Eſtan para recibirſe à prueua ſobre la verificacion dellas. Y en tal caſo el Preſidente reſpõde. A prueua ſobre la verificacion, con tantos dias, è juren.

c3 Y aqui no manda que los teſtigos vengan perſonalmente por ſer negocio de poco perjuyzio: y porq̃ el que ha de verificarlas, y comprouarlas, es la parte que las preſentò, vt probatum in lege 115. titul. 18. part. 3. & ibi notat Gregor. Lup. y por eſta razon tampoco el Preſidente pone pena al que no prouare. Y ſi quando alguna de las partes alega agrauios, y ſe ofrece à la prueua, pide termino vltramarino, entonces el Relato dize aſsi.

Rela-

Relator.

ANTE la justicia de Salamanca se tratò pleyto entre fulano, y fulano, sobre tal cosa, è la dicha justicia dio sentencia difinitiua contra el dicho fulano, de la qual apelò para ante vuestra Señoria, è se presentò en tiempo, ha alegado agrauios, ofrecese à prouar, è pide termino vltramarino. *Y entonces el Presidente responde.* A prueua co tantos dias en lo del termino ordinario, è pena tantos ducados, ê en quanto al termino vltramarino, à la Sala.

24 Y en lo del termino vltramarino, el Presidente remite la determinacion à la Sala original, por ser cosa odiosa, y auerse de mirar de espacio por los juezes dela dicha Sala, que estan mas instructos de la causa, y porque para concederse el vltramarino, se han de hazer las diligencias que resoluimos in 1. parte, 1. tomi, in 8. Tempore: las quales no puede verificar la audiencia por los muchos negocios que alli se ofrecen de proueer, y por esta razon se remite à la sala original, paraque alli con mas delibera cion los juezes lo determinen. Y recibidas las partes à prueua, en alguna de las ma
25 neras arriba dichas dentro de los terminos prouatorios, han de presentar sus interrogatorios, y ponerlos por posiciones la vna parte à la otra si quisiere, y danse cartas receptorias con el termino assenalado; y passados los terminos prouatorios se hade pedir publicacion de testigos, y se haze con el termino, segun y de la manera que diximos in 1. parte, 1. tomi, in 8. & 9. Tempore. Y alegan las partees si quieren de bien prouado, y ponen tachas à los testigos, y recibense à prueua dellas, de la suerte que diximos in dicto 9. Tempore: nisi repulsæ contradictæ, & personas testium oppositæ, & non probatæ fuissent in prima instantia, porque entonces no se ha de recibir à prueua de tachas, iuxta text. in l. 1. titulo 8. libr. 4. Recopilatio. Y passados los terminos probatorios, y hecha la publicacion de testigos à alguna de las partes le compete el beneficio dela restitucion, por ser menor de veinte y cinco años, Iglesia, o Cabildo, à otra persona priuilegiada, por auersele passado los terminos prouatorios, sin auer hecho prouança, ò tanta como le conuenia, podra pedir la dicha restitucion contra el lapso del dicho termino probatorio, con juramento que no lapide de malicia, y à la de pedir dentro de quinze dias despues de hecha la dicha publicacion de testigos, como diximos in dict. 8. Tempore, * quæ restitutio poterit peti, & erit concedenda quanuis in prima instantia alia restitutio fuisset concessa, vt colligitur ex l. 5. tit. 9. lib. 4. Racopilat. & ibi tenet Azeuedo num. 4. & ita iam semel vidi iudicatum in Audientia Galeciæ. * Y entonces el Relator lleua el processo à la Audiencia, y haze relacion, como arriba auemos dicho, diziendo, que fulano pide restitucion contra el lapso: y el Presidente responde, que se otorga, y se deniega otra, y se recibe à prueua con la mitad del termino, y se depositen tantos ducados de pena, y que juren las partes: y passado el termino probatorio de la restitució, pidese publicacion, y danse las peticiones que diximos en la via ordinaria, y concluyese para difinitiua, y el Oydor responde, concluso.

Acaesce que alguna de las partes tiene por sospechoso à alguno de los Oydores, o al Presidẽte, y conforme à derecho puedelo recusar, como resoluimos in dicta 1. parte, 1. tomi, in 10. Tempore. Pero acerca de la recusacion de los señores del Consejo, Presidente, y Oydores de las Audiẽcias, y Alcaldes de Corte, y de las Audiencias, es necessario que la parte recusante expresse, y declare, especialmẽte las causas porque lo recusa: porq̃ sin causa los tales juezes no pueden ser recusados, iuxta tx. in l. 1. & 2. tit. 10. libr. 2. Recopilationis & tradit Couarruu. in practicis quæstionibus, cap. 26. numer. 3. * & iustas causas ob quas iudex, vt suspectus recusari possit cõgerit Maranta de ordine iudic. 6. part. 2. tu 2. à num. 27. post Petusinum cap. Postremo, de appell. num. 7. & Bertachin. ob iudex suspectus, & Aufrerius tit. de recus.

tradit Menochius libro 2. de arbitrar, centuria secunda, casu 152. & Rebuffus in 3. tomo, commenta. 3. tom. titul. de recusat. articul. 9. glos. vnic. à num. 9. Y la practica que se tiene en recusar alguno de los dichos Oydores, y Presidentes, es la contenida en el §. siguiente.

Ex §. Vnico.

SVMMARIA.

1 AVditor, vel Præses Regius Cancellariæ nõ potest recusari absque causæ expressione.

2 Supplicatio nõ habet locũ in pœna, in qua condemnatur, qui causas recusationis Præsidis, vel auditorum non regio probauit.

3 Supplicatio admittitur quãdo causæ recusationis præsidis, vel regis auditorũ ab alijs iudicantur iniustæ, vel non sufficientes.

4 Recusans præsidẽ, vel auditores regios tenetur deponere certã pecuniæ quantitatẽ, in qua condemnatur si causas suæ recusationis non probauerit.

5 Auditor regi⁹ recusatur tenetur respondere positionibus à recusante, sibi propositis dummodo non sint criminosæ.

6 Sententiæ diffinitiuæ reuocatoriæ forma in causa appellationis.

7 Sententiæ confirmatoriæ in causa appellationis forma.

8 Executio sententiæ confirmatoriæ remitti debet ad iudicem à quo.

9 Appellans venit condenandus in expensis si nõ obtinet sententiam in sui fauorem.

10 Appellatione interposita ab interlocutoria in casibus, in quibus de iure potest appellari si exactis processus superior viderit bene appellatum, ante omnia debet pronuntiare esse iudicem retinendo cognitionem negotij principalis.

§. De praxi recusandi Præsidentis, & Auditores Regios.

EL estylo que se tiene en recusar à los Presidentes, y Oydores, es q̃ la parte recusante ha de hazer peticion de la recusacion, y en ella expressar las causas de sospecha, y ha de yr firmada de la misma parte, ò de su procurador, que para ello tenga especial poder, y ha la de jurar. Nam absque causa probabili tales iudices recusari non possunt, iuxta text. in dict. l. 1. & 2. titul. 10. lib. 2. Recopilationis. Antes la tal recusacion ha de yr firmada del Abogado, como nueuamente lo dispone la pragmatica de su Magestad, dada en Madrid à 10. de Octubre de 1574. años, quæ hodiè habetur in l. 19. titul. 10. lib. 2. Recopilationis, in noua impressione. Y antes que la presente la ha de entregar al señor Presidente, y no la ha de dar al secretario, ni el la ha de recibir, ni se ha de leer en audiencia publica, sino despues la ha de presentar en el acuerdo, y alli se ha de ver y proueer, vt determinat l. 9. tit. 10. lib. 2. Recopilati. Y luego los Oydores que quedaron por recusar, veen y examinan el escripto de la recusacion, y pareciendoles que las causas en el contenidas no son justas ni prouables, ni tales que prouadas seria justa la dicha recusacion, pronuncian auto, en que las dan y declaran por tales, y condenan à la parte recusante en seys mil marauedis por cada juez recusado, la mitad para la Camara de su Magestad, y la otra mitad para el Presidente, ò Oydor recusado, quod procedit ex l. 3. titul. 10. libr. 2. Recopila. en la qual se ponian tan solamẽte tres mil marauedis de pena, y despues por su Magestad del Rey don Philippe nuestro señor se acrecentò à seys mil marauedis, per l. 17. ti-

2 l.17.tit.10.lib.2.Recopilatio. Y en quanto à la condenacion desta dicha pena, no ha lugar suplicacion ni se puede suplicar, vt determinat. dict l.3 tit.10. lib.2. Recopil. 3 Pero quanto à no dar por justas y bastantes las dichas causas de reusacion, bien se podra suplicar del dicho auto, porque dict.l.3. hoc non prohibet, mayormente si en la suplicacion se alegan otras nueuas causas de sospecha, y en tal caso el escripto de suplicacion se vee luego en el acuerdo por los señores Presidente y Oydores no recusados, y si toda via les pareciere que las dichas causas no son bastantes, pronuncian auto en que confirman el primero. Empero si en el dicho acuerdo declarã las dichas causas de sospecha por bastantes, pronuncian auto en que las declaran pôr tales, y que deuen ser admittidas, y mandã al recusante cumpla con la ordenança dentro del tercero dia, y es que ha de depositar en el depositario general ciento y veynte mil marauedis, y siẽdo el recusado el Presidente, y si el recusado es Oydor, ha de depositar sesenta mil marauedis, y si es Alcalde de Corte, ò de Audiẽcias, ha de depositar treynta mil marauedis, en la qual pena ha de ser condenado el recusante en caso que no prueue las dichas causas, quod procedit ex l.2.& 4.tit.10.lib. 2. Recopil. Y aunque en las dichas leyes se ponian de pena al recusante, que no prouasse las causas de sospecha, treynta mil mrauedis, siendo el recusado Oydor, y quinze mil marauedis siendo el recusado Alcalde, y sesenta mil marauedis, siendo el recusado el Presidente: pero despues por su Magestad del Rey don Philipe nuestro señor las dichas penas se acrecentaron, à que el que recusasse à Presidente, y no prouasse las causas de sospecha fuesse condenado en ciento y veynte mil marauedis, y esto fue por vna cedula Real da en Madrid à 29. de Março de 1563. años, y el q̃ recusasse Oydor de Cõsejo, ò de Audiẽcia, y no prouasse las causas, fuesse condenado en pena de sesenta mil marauedis, y si recusasse Alcalde, en pena de treynta mil marauedis, per l.17.tit.10.lib 2. Recopila. repartida la dicha pena segun y de la manera que determinan las dichas leyes 4.& 17.tit.10. libr. 2. Recopilat. Y por tanto los Oydores no recusados auiendo dado las causas por bastantes, mandan que el recusante cumpla con la ordenança, que es, que deposite los marauedis de las dichas penas, los quales es obligado à depositar conforme à las dichas leyes, excepto si el tal recusante fuere pobre: porque en tal caso cumplirà cõ obligarse, que quando tuuiere bienes pagarà la tal pena, si fuere condenado en ella, como expressamente los dispone la l.5. titul. 10. lib.2. Recopilatio. la qual declara la ley 4. del mismo titul. y libr. que disponia, que quando el recusante fuesse pobre, cumpliesse con dar fianças de la dicha pena, porque ya el dia de oy cumplir à con solamente obligarse el mismo por la dict.l.5. Y assi mismo si el recusante fuere el Fiscal no se ha de mandar que deposite los marauedis de la dicha pena, sino que el Receptor de penas de Camara, se constituya por depositario de la mitad de la dicha pena, por quãto la otra mitad pertenece à la Camara y fisco de su Magestad, en caso que el dicho fiscal fuesse condenado en la dicha pena. Y como dicho tengo los marauedis de la dicha pena se han de depositar en el depositario general, ò en la persona que los señores del Consejo, ò Presidente y Oydores nombraren, iuxta text. in dict. l.4.tit.10. lib.2. Recopilat. con tanto que no mandẽ hazer el dicho deposito en el escriuano de la causa, porque en el no se puede hazer, vt probat l.13.tit.10.lib.2.Recop. Y auiendo el recusante depositado la dicha pena, ò obligadose à ella siendo pobre, auiendose el receptor de penas de Camara constituydo por depositario de la mitad della siendo el recusante el fiscal, ha luego el recusante de presentar vn escripto en el acuerdo siguiente, juntamente con vna cedula del depositario en que diga el ha cumplido cõ lo que su Alteza le ha mandado q̃ le pide le mande recebir à prueua por las preguntas que por el fueren presentadas, y que se mande al Oydor recusado que primero y ante todas cosas jure las posiciones que le pusiere. Y luego los Oydores no recusados, 5 pronuncian auto en que mandan al recusante que para el primero acuerdo presente las preguntas y posiciones, y assi el recusante las ha de presentar en el dicho primero acuerdo. Y si vistas por los señores Oydores parece que ay alguna desacatada, ò impertinente, mãda la tesiar por auto, y dizen que el dicho fulano Oydor recusado respõda à las demas posiciones clara y abiertamente. El qual es obligado à responder à las dichas posiciones el mismo dia, todo lo que à cerca dellas supiere sin encubrir cosa alguna, no siendo criminosas, co-

sas, como lo dispone la l. 4. iuncta l. 7. titul. 10. lib. 2. Recopil. Y assi el escriuano de la causa va à casa del dicho señor Oydor recusado, y recibe del el juramento de calumnia, y la declaracion que haze à las posiciones, y à otro acuerdo el escriuano lleua la dicha declaracion, para que por ella se determine si se ha de dar por recusado el tal Oydor, ò no, ò si se recibira à prueua sobre ello. Y si visto por los dichos señores del acuerdo que el Oydor recusado cõfesso las posiciones, pronuncian auto, en que declaran que el tal Oydor se abstenga de la vista y determinacion del pleyto en que fue recusado, del qual auto no se acostumbra suplicar, mas es justo que el tal juez suplique por darle por recusado. Pero si el juez negò las posiciones, los dichos señores Oydores no recusados en el dicho acuerdo en que veen su declaracion, dan auto en que reciben à prueua al recusante con el termino que les parece conuiene con que no exceda de los puertos aquende de quarenta dias, y de los puertos allende de sesenta dias, y que sobre cada pregunta no se puedan presentar mas de seys testigos, y que para prouar las causas de sospecha se aya de dar el termino en la manera dicha, dispone lo assi la l. 6. tit. 10. lib. 2. Recopilationis. Y mandan assi mismo en aquel dicho acuerdo, que vaya Receptor à hazer las dichas prouanças, y siendo fechas se presenten en acuerdo y sin pedir dellas publicacion, ni concluyr el negocio se veẽ en el acuerdo por los señores Oydores y Presidente no recusados, y si les parece que el tal acusado deue de ser dado por recusado, pronuncian auto, en que dizen que el señor fulano se abstenga de la vista y determinacion del tal negocio, y que no tenga voto en el. Del qual auto no se acostumbra à suplicar como arriba auemos dicho, ni la otra parte contraria puede suplicar, porque de ninguna cosa se le da traslado, antes el recusante en el acuerdo siguiente presenta peticion, en que pide que manden al depositario le buelua lo que en el depositò, y luego assi se prouee. Pero si de las dichas prouanças no resultã prouadas las causas de sospecha pronunciã los dichos señores Oydores auto, en que las declaran por no prouadas, y dan por no recusado al tal Oydor, y condena al recusante en la dicha pena: del qual auto el recusante puede suplicar, vt probat l. 7. titul. 10. lib. 2. Recopil. Pero luego se ven de los mismos autos en reuista, y siendo confirmado el primer auto se executa la dicha pena: oy por la dicha pragmatica de Madrid, año 1574. se dize que podra el suplicante alegar causas nueuamente nascidas despues de la recusacion, y aun las antes nacidas, jurando que de nueuo vinieron à su noticia, y prouandolas por sola la confesion del recusado las antes nacidas. Y si entre los señores del Consejo, ò Oydores de las Audiẽcias no recusados huuiere discordia sobre el votar, porque vnos dizen las causas de sospecha ser justas, otros dizẽ ser injustas, de tal suerte, que aya tres votos conformes que hagan sentencia difinitiua, en tal caso ha se de hazer lo que dispone la dicha l. 4. tit. 10 lib. 2. Recopil. Aduiertese que la practica arriba referida à cerca de las recusaciones de los Presidentes y Oydores y Alcaldes de Corte y Audiencias se guarda y ha de guardar, quando la recusaciõ se pone antes de ser el pleyto concluso para sentencia difinitiua, y quando la causa de sospecha fue nueuamẽte nacida despues de ser el dicho pleyto cõcluso para difinitiua, vt expresse probat d. l. 4. tit. 10. lib. 2. Recopil. quæ conuenit cum opinione Imol. in cap. iudex de officio delega. Felin. num. 17. & Decij, nu. 9. in capit. pastoralis, de exceptionibus, & Franci. in cap. cum speciali, nu. 25. de appellationibus, & Couar. in practicis quæstionibus, cap. 26. nu. 3. Pero si la causa de sospecha fue nacida antes de la conclusion del pleyto, aunque el recusante jure q̃ agora de nueuo viene à su noticia. Y la recusacion propusiere despues de la conclusion del pleyto, en tal caso no ha de ser admitido à prueua de la tal causa, saluo si la quisiere prouar por sola confessiõ del juez recusado, como lo prueua la dicha ley 4. y la pragmatica de su Magestad, en Madrid à 10. de Octubre de 1574. años. La qual se ha de ver por dar declaracion à las leyes de la Recopilacion en esto de las recusaciones de los Presidentes, y Oydores, quæ hodie habetur in l. 19 tit. 10. lib. 2. Recopilationis, in noua impressione. Y entonces vistas por el acuerdo las causas de recusacion si fueren dadas por suficientes, mandan al recusante depositar los marauedis de la pena, como arriba diximos, y assi lo dispone la dicha ley quarta, y hecho el deposito, en otro acuerdo el recusante da peticion con cedula del depositario, diziendo, que el ha cumplido con lo que le fue man-

mandado, como consta por aquella cedula, que pide manden al recusado que jure y declare las posiciones que por el le fueron puestas, las quales està obligado à poner en el mismo escripto de recusacion, que presento, quãdo huuiere de prouar las causas por sola la confession del recusado, y assi lo dispone la dicha ley quarta. Y que por sola la confession del recusado seayan de prouar las causas de sospecha, despues de la conclusion del pleyto, demas de que assi lo dispone la dicha ley quarta, lo tienen tambien Ioann. Andre. & Ioann. de Imola in capit. secundo, de ordine cognitionum, numero 19. & Couarruu. vbi supra.

Aduiertase tambien, que los tales Presidente, Oydores, y Alcaldes, no pueden ser recusados despues que ayan firmado la sentencia para la pronunciar, como lo dispone la ley sexta, titulo 10. libro secundo Recopilationis, & resoluit Couarruuias vbi supra in versiculo, Cæterum. Lo contrario de lo qual se guarda en las recusaciones de los juezes inferiores, los quales pueden ser recusados, despues de tener escripta y firmada la sentencia antes de la pronunciar, como lo resolumos in dicta prima parte, primi tomi, in decimo tempore.

Iten se aduierte, que la recusacion de los señores de Consejo (en los pleytos en que no ay conclusion como es en residencias, y en segunda suplicacion y en los de la Tenuta, y en los remitidos que se ven en Consejo y en las Audiencias) se ha de proponer dentro de treynta dias despues que los tales pleytos se començaren à ver en el dicho Consejo, y Audiencias, y el lapso y transcurso de los dichos treynta dias es auido por conclusion en tales pleytos, y para la forma y orden de proponer la recusacion de los tales juezes assi lo dispone expressamẽte la l. 12. titulo decimo, libro secundo, Recopilatio. ad quam erit reducendum id quod notat Couarruu. vbi supra. Hodie vero ay pragmatica de su Magestad publicada en Madrid à diez de Octubre de mil y quinientos y setenta y quatro: donde se dize en 1. capitulo, que assi en los pleytos en que ay conclusion, como en los que no lo ay en esto de las recusaciones, se tenga tan solamente respecto à la vista lapso y transcurso de los treynta dias despues que se començare à ver el pleyto, y no à la conclusion.

Aduiertese tambien, que aunque el recusante sea menor de veynte y cinco años, ò Iglesia, ò otra persona priuilegiada, à quien competa el beneficio de restitucion, si la causa de sospecha fuere nacida antes de la conclusion del pleyto, que el tal recusante no serà admitido à prouar por testigos la tal causa de sospecha, proponiendo la recusaciõ despues de concluso el pleyto para difinitiua, aunque pida la dicha restitucion in integrum, sino tan solamente serà admitido para prouarla por sola la confesion del recusado, como expressamente lo dispone la l. 16. titulo decimo, libro secundo Recopilatio. Por la qual se comprueua la opinion, que por muchas razones refiere Couarruuias vbi supra, numero quarto, y se prueua la otra opinion mas comun, que alli refiere. Aduiertese finalmente, que quando algun Oydor fuere nombrado para ver algun pleyto con los Alcaldes, en defecto de no auer numero cumplido de Alcaldes, ò en discordia de los Alcaldes, ò si visto el tal pleyto por los dichos Alcaldes, y Oydor nombrado se remitiere el negocio, para que se vea en sala de Oydores, si en alguno de los dichos casos el tal Oydor nombrado, ò alguno de los demas Oydores fuere recusado por alguna delas partes, que de tal recusacion han de conocer solamente el Presidente y Oydores, y en ninguna manera los Alcaldes puedẽ conocer della, ni hallarse presentes à la vista y determinacion, como expressamente lo dispone la ley octaua, titulo decimo, libro secũdo Recopilatio. por la qual se reprueua lo que en contrario desto resoluio Monterroso in sua practic. in tract. 5 fol. 99. p. secunda in principio. Y si como auemos dicho, alguna de las partes recusò algun Oydor despues de estar cõcluso el pleyto principal para difinitiua: y visto el articulo de recusacion de la suerte que acabamos de dezir, ò sino huuo recusacion alguna, entõces estando ya concluso el pleyto, el Relator le lleua à la sala orignal, para que se vea en difinitiua, y los Oydores pronuncian sentencia difinitiua, segun y como les parece en la forma siguiente.

Senten-

Sentencia difinitiua reuocatoria.

EN el pleyto y causa entre Geronymo Hernandez, y su procurador de vna parte, y Hernan Rodriguez, y su procurador de la otra, &c.

6 FALLAMOS, que el teniente de Salamanca en la sentencia difinitiua que pronunciò contra el dicho Geronymo Hernandez, y en fauor del dicho Hernan Rodriguez, hizo agrauio, è pronunciò mal, è que el dicho Geronymo Hernandez apelò bien, porende dezimos, que demos reuocar, è reuocamos la dicha sentencia, è absoluemos al dicho Geronymo Hernandez de la demanda contra el puesta. Assi lo mandamos, è pronunciamos en esta nuestra sentencia, juzgando, sin costas.

Sentencia confirmatoria.

7 EN el pleyto que es entre partes de la vna Geronymo Hernandez apelante, è de la otra Hernan Rodriguez apelado, è sus procuradores en sus nombres, &c.

FAllamos que el Teniente de Salamanca en la sentencia difinitiua, que dio y pronunciò en fauor de Hernan Rodriguez, y contra Geronymo Hernandez, que hizo justicia, y lo que de derecho deuia hazer, y que el dicho Geronymo Hernandez apelò mal. Porende q̃ deuemos confirmar, y confirmamos la dicha sentencia, cuya execucion deuemos remitir y remitimos al dicho Teniente, para que la execute, y lleue à deuido efecto, y condenamos en las costas desta instancia al dicho Geronymo Hernaudez, cuya tassacion en nos reseruamos. Assi lo mandamos y pronunciamos, juzgando.

8 In hac sententia cõfirmatoria eius executio remittitur ad iudicem inferiorem, quod procedit, ex text. in l. 6. & 7. titu. 17. lib. 4. Recopilationis. Præterea appellans condemnatur in expensis, quæ condemnatio nõ fit in sententia reuocatoria, quia

9 vtraque pars censetur habere iustam causam litigandi, quod procedit ex doctrina Pauli Castren. in l. fin. nu. 3. ff. de re iudicata, & ex l. 7. tit 17. libr. 4. Recopil. & supradictas formas sententiarum, quibus iudex appellationis confirmat, vel reuocat sententiam inferioris, ponit text. in l. 110. titulo 18. part. 3. & explicat ibi Gregor. Lup. Et est aduertendum, quòd ista secunda instancia appellationis intra annum debet terminari, de quo dic, vt resoluisti in annotationibus ad totum opus, annota. 2. num. 13.

10 Aduerte etiam, quod quando appellatio est interposita à sententia interlocutoria in casibus, in quibus de iure potest appellari, quod si ex actis processus superiores viderint bene appellatum esse ante omnia debent pronuntiare se iudices, retinendo cognitionem negotij principalis, vt

probat

probat tex. in cap. 1. de appellationibus in 6. & in l. si quis prouocatione, C. de appellationi. & tradit Cynus in l. per hanc, C. de temporibus appellat. quæst. 7. Bart. in l. eius qui, ff. de appella. recip. quæst. 6. & firmat glos. penul. in cap. vt debitus honor, & ibi DD. extra de appellationibus. Et de iure regio probatur in l. 6. tit. 15. lib. 2. fori, ll. & ibi notat Mõtaluus in glos. 6. & est l. 7. tit. 17. lib. 4. Recop. & tunc neutra pars condemnari debet in expensis iuxta doctrinam Pauli Castren. in l. fin. num. 9. ff. de re iudica. & ita resoluit Montaluus vbi supra in glo. fin. & probat text. in d. l. 7. tit. 17. lib. 4. Recopilationis, & ita praxis obseruat tam in foro ecclesiastico quam sæculari: si vero viderint male appellatum esse, debent remittere cognitionem causæ ad inferiorem condemnando in expensis appellantem. Vt probatur in l. intra vtile, ff. de minor. & in d. l. 6. tit. 15. lib. 2. fori, & ibi Montaluus in glos. 4. & probat text. in d. l. 7. tit. 17. lib. 4. Recop. tamen Mõtaluus, in d. glo. 4. intelligit hoc verum esse, si appellatus voluerit, scilicet, quod cognitio causæ ad inferiorem remittatur alias secus esse per text. in cap. 1. de appella. in 6. ibi, si voluerit, appellatus & petierit, ex quibus verbis apparet appellatum posse operari, quod per appellationem ab interlocutoria, cognitio totius causę principalis deuoluatur ad iudicem appellationis inuito appellante, si hoc voluerit appellatus, simul & petierit, quod tamen appellans facere non posset, inuito appelato, & ratio differiminis assignatur à Ioan. Andr. in cap. 1. recepto communiter.

Ex Capite Secundo.

SVMMARIA.

1 *CAsus sunt plures, in quibus non est locus supplicationi primæ.*

2 *Supplicatio sententiæ diffinitiuæ debet interponi intra decem dies computando à die latæ sententiæ si partes sint præsentes.*

3 *Supplicatio interposita ab interlocutoria in casibus permissis debet interponi intra tres dies, & grauaminis causæ debent exprimi in supplicatione quæ debet porrigi coram tabellione causæ, nisi sit absens vel aliter impeditus.*

4 *Supplicationis forma sermone Hispano concepta.*

5 *Libelli forma contra supplicationẽ sermone Hispano concepta.*

6 *In primæ supplicatione quãdo partes ad probandum admittuntur traditur.*

7 *In gradu primæ supplicationis proceditur forma & modo quo in gradu appellationis.*

8 *Sententiæ diffinitiuæ forma in causa supplicationis.*

9 *Prouocare siue appellare non licet tertio.*

10 *Supplicare semel de iure licet ad eosdem iudices.*

11 *Supplicare licet bis in duobus casibus ad eosdem iudices, & quis stylus in eisdem seruetur.*

12 *In causis arduis secũdo supplicari potest cum pœnà mille quingentarum duplarum quãdo causa de nouo fuit cepta in consilio vel in Chãcellarijs, & ibi latæ fuerũt duæ sententiæ diffinitiuæ.*

Caput 2. De prima supplicatione.

1 SVpradicta sentẽtia reuocatoria, vel confirmatoria intimatur vtri que parti, & pars quę sentit segrauata ad eosdem iudices ab ea supplicat, nõ tamẽ in omnibus causis: nã plu-
2 res sunt in quibus non est locus supplicationi, quarum text. in l. 2. cum sequentibus meminit, tit. 19. lib. 4. Recopil. & con-

gerit

gerit etiam Monterrosus, in sua practic. in 5. tractatu, de Chancellarias, tit. del segundo processo, por apelacion, capi. 2. fol. 83. col. 2. in causis, autem, in quibus supplicatio admittitur si à sententia diffinitiua interponatur, debet interponi intra decẽ dies connumerandos à die latæ sententiæ, quando partes erant præsentes tempore prolationis sententiæ, quando verò erant absentes connumerari debent à die notificationis sententiæ. Cæterũ si supplicatio fiat interlocutoria in casibus à iure permissis, interponi debet intra trei dies, & causæ grauaminis debent exprimi in eadẽ supplicatione, siue à diffinitiua, siue ad interlocutoria interponatur, debetque porrigi inscriptis coram tabellione causæ, & nõ coram alio, nisi sit absens, vel aliter impeditus: aliter enim supplicatio censetur deserta. Hæc omnia colliges, ex l. 1. & 2. tit. 19. libr. 4. Recopilation. & quo ordine fulminandus sit processus determinatur in titul. 9. libr. 4. Recopilat. & tunc supplicatio fit forma sequenti.

Forma supplicationis.

Muy poderoso Señor.

PEDRO Diaz en nombre de Hernan Rodriguez, digo, que la sentencia dada en vista por vuestra Alteza, hablando con el acatamiento deuido, es ninguna, y do alguna injusta, y muy agrauiada, por todas las razones de nulidad, y agrauio, que del processo resulta, y se pueden colegir: y porque no fue dada à pedimiento de parte, ni contra parte, en tiempo, ni en forma. Lo otro, porque deuiendose confirmar la sentencia dada por el Teniente de Salamanca, fue reuocada. Lo otro, por tal y tal causa que alego de nueuo. Porende sintiendome agrauiado suplico de la dicha sentencia para ante V. Alteza, y pido, y suplico la mande reuocar, confirmando la sentẽcia dada por el dicho Teniendo, y para ello, &c.

Respuesta à la suplicacion.

Muy poderoso Señor:

ALONSO Sanchez en nombre de Geronymo Hernandez, digo, que la suplicacion presentada por parte de Hernan Rodriguez, de la sentencia que Vuestra Alteza dio en fauor de mi parte, no ha lugar de derecho, ni dello se suplicò por parte, ni contra parte, y la dicha sentencia era passada en cosa juzgada, y en caso que lo susodicho cessara, que no cessa, digo, que la dicha sentencia es valida, justa, y legitimamente dada, y por tal deue ser confirmada; y assi suplico à Vuestra Alteza, ò que de los mismos autos mande dar otra tal, que como quiera que sea mãde librar su carta executoria, lo qual se deue hazer por lo siguiente.

guiente. Lo primero, porque la dicha sentencia es tal, qual dicha tengo, y se dio à pedimiento de parte, y contra parte, en tiempo, y en forma, y no tiene nulidad, ni cosa de lo contrario alegado. Lo otro, no obsta lo nueuamente alegado, porque à ello se satisfaze en la manera siguiente, &c. Porende à Vuestra Alteza pido y suplico, que sin embargo de lo en contrario dicho y alegado, lo qual no consiste en hecho, ni ha lugar de derecho, haga segun de suso pedido tengo, y para ello, &c. innouatione cessante concluyo.

6 Oblata hac responsione sine replica, & duplica, concluditur ad probationem & iudices recipiunt partes ad probandum si pars supplicans se obtulit probationi, & aliquid de nouo allegauit, alioquin partes non recipiuntur ad probationem, nisi in illis tribus casibus supra, 7 notatis post libellum responsorij appellati, & tunc in ista instantia supplicationis proceditur eodem modo, & forma, quæ diximus supra in hac secunda instantia appellationis, & fit publicatio testium, & cõcluditur ad diffinitiuam, quæ profertur modo sequenti.

Sentencia difinitiua en reuista.

¶ En el pleyto entre partes, de la vna Hernan Rodriguez suplicante, y de la otra Geronimo Hernandez, y sus procuradores, &c.

8 FAllamos, que la sentencia en este pleyto dada por algunos de nos los Oydores desta Real Audiencia, de que por el dicho Hernan Rodriguez fue suplicado, es buena, y juridicamente dada, y pronunciada, y assi la deuemos confirmar, y confirmamos en grado de reuista, y condenamos en costas al dicho Hernan Rodriguez, assi lo mandamos, y pronunciamos, juzgando.

9 Prædicta sententia intimatur vtrique parti, nec ab ea secundo supplicari poterit ad eosdem iudices, quia non licet tertio prouocare, vt in tit. C. ne liceat tertio prouocare, & probat text. in in c. sua, de appel. & l. 25. tit. 23. p. 3. & l. 5. titu. 17. & l. 2. tit. 19. libro 4. Recopi. & tradit Hippolyt. in l. extra territorium, nu. 49. ff. de iurisdictione omnium iud. & in l. vnica, numer. 160. C. de raptu virginum, & Paul. Paris. consilio 109. nu. 15. volum. 4. & Decius in cap. sua nobis, num. 13. extra, de appel. & Gregor. Lup. in l. 4. & 6. titu. 24. part. 3. & Maranta de ordin. iud. 6. par. act. 2. nume. 10 269. & Didac. Perez in l. 8. titul. 4. libro 2. Ordina. Dueñas in Reg. 50. Semel enim supplicare licet, tam de iure communi, quàm Regio, iuxta text. in l. si quis aduersus, & ibi Bald. C. de precibus imperati offerendis, & in l. 4. titulo 24. partit. 3. nisi duæ sententiæ confirmatoriæ ab inferioribus essent latæ, & postea confirmatæ, vt dicta l. 5. in duobus tamen casibus, licet secundo supplicare ad eosdem iudices, quos congerit Monterrosus in sua practic. in 5. tractat. fol. 84. cap. 3. in fine, prima part. El primero es quando en la sentencia de reuista huuo nueua condenacion, ò declaracion sobre nueuo pedimiento, ò huuo caso omitido sobre el qual no se auia sentenciado. El segundo es si despues de dada la sentencia de vista se opuso alguno por su interesse, ò fue nueuamente llamado al pleyto, porque en tal caso este tercero opositor, del llamado podra muy bien suplicar de la sentencia de reuista, y lo mismo podra hazer su parte contraria, pues respecto de los que salen, la tal sentencia es en vista. Y lo mismo se practica en algunos pleytos de

acreedores, quãdo salen al pleyto despues de dada la sentencia de vista, porque quanto à ellos la sentencia de reuista es en vista. Pero la practica que en estos casos se tiene, es diferente: porque en el primer caso, que es quando huuo nueua condenacion, ò declarazion sobre nueuo pedimiẽto, ò caso omitido sobre q̃ no se huuiesse sentenciado en reuista, si la otra parte pide executoria, suele proueer el semanero que se le de en aquello que está sentenciado en reuista, y que sobre lo demas se prosiga el pleyto, y assi de lo sentenciado se libra carta executoria. En el segundo caso que es quando ay opositor alguno, ò llamado no se suele dar carta executoria, hasta que se sentencie en reuista con todos, pero en los pleytos de acreedores, si alguno sale despues de dada la sentencia de vista, sentenciandose el tal pleyto en reuista con los primeros, y en vista con este que salio, si se pide carta executoria, se mãda lleuar el pleyto â la Sala, y alli se suele dar auto en que se manda librar la carta executoria con los que la sentencia fue dada en grado de reuista, dando fianças que si pareciere, que el acreedor que nueuamẽte salio, ò otra persona tuuiere mejor derecho, que el que pide la carta executoria restituyrà todo lo que por vitud della cobrare. In reliquis verò causis erit locus se-
11 cundæ supplicationi, nisi quando causa per nouam litem fuerit cœpta in Consilio Supremo Regio, vel Chãcellarijs fuerint duo sententiæ diffinitiuæ, nempe de vista, y reuista latæ, & causa fuerit ardua, & magnæ quantitatis: Nam tunc poterit secundo supplicari ad ipsammet personam Regiam, cum pœna mille quingentarum duplicarum. De qua tamen secunda supplicatione paulo inferius latius erit agendum, quia quotidie in praxi se offert. Supra dictus tamen modus procedendi in ista instantia appellationis, & supplicationis obseruatur in Chancellarijs, & audientijs regalibus, & in Supremo Consilio Regio, sed quia aliquando appellatio non potest interponi ad Chancellarias, sed interponi debet ad consistorium, vt diximus supra in expositione libelli appellationis in verficulo, diximus para ante los Señores Presidentes, &c. Ideo opportune dicendum erit de praxi interponendi appellationem ad decuriones ciuitatum, & locorum.

Ex Cap. Tertio.

SVMMARIA.

1 *STylus qui seruatur in interponẽda appellatione ad decuriones.*

2 *Appellatio non admittitur iure regio in causis nõ excedẽtibus summã quatuorcentorũ marapetinorum, & in eis proceditur summariè, simpliciter, & de plano absq; aliquo libello sola facti veritate attenta.*

3 *Appellatio in causis nõ excedentibus summã decem millium marapetinorũ interponit debet ad cõsistorium loci præter aliquos casus exceptos.*

4 *Appellatio quãdo interponitur ad consistoriũ debet intra quinte dies computandos à die notificationis sententia interponi.*

5 *Appellans ad consistorium debet se præsentare coram eo intra quinque dies concessos ad appellandum.*

6 *Forma præsentationis in consistorio in causa appellationis.*

7 *Decuriones denominantur in consistorio ad decidendum causam appellationis coram eo interpositam.*

8 *Consistorium nolens decuriones deputare ad decidendã causam appellationis punitur vnusquisque ex decurionibus pœna decem millium marapetinorum, & priuatione sui officij.*

9 *Appel-*

9 *Appellans ad consistorium tenetur causam concludere intra triginta dies numerandos à die interpositæ appellationis.*

10 *Decuriones tenentur sententiam proferre intra decem dies postquã conclusum fuerit in causa appellationis, alias puniuntur in expensis, & in pœna decem millium marapetinorum applicanda parti requirenti, & insuper summa causæ à qua fuit appellatum.*

11 *Sententia lata à decurionibus post quadragintaquinque dies instantiæ appellationis ad consistorium interpositæ est nulla.*

12 *Decuriones debent secum assumere assessorem ad proferendã sentẽtiam, & assessor à decurionibus assumptus, debet communicare sentẽtiam proferendam cum iudice à quo.*

13 *Appellatio non admittitur à sententia lata à decurionibus in causa appellationis.*

14 *Assessor non tenetur communicare sententiam à iudice à quo quãdo venit confirmanda à decurionibus.*

15 *Sententia reuocatoria in causa appellationis ad consistoriũ interpositæ forma.*

16 *Decuriones nõ possunt cognoscere de maiori summa decem milliũ marapetinorum, nisi ex consensu tacito vel expresso.*

17 *Sententia decurionum lata super maiori summa decem millium marapetinorum non valet vsque ad illam summam.*

18 *Regula iuris quod vtile per inutile non vitiatur procedit in diuiduis non etiam in indiuiduis.*

Caput 3. De praxi interponendi appellationem ad decuriones.

1 2 Tento iure nostro Regio, nulla appellatio admittitur, in causis non excedentibus summâ quatuor centorum marapetinorum: sed in eis summariè simpliciter, & de plano absque aliquo libello sola veritate attenta procedi debet, nisi in causis, & pœnis alicuius ordinationis loci agentis de administratione eiusdem loci, quia in illis ordinarie proceditur, & appellatio admittitur, vt expresse cauetur, in l. 19. titul. 9. libr. 3. Recop. Quod tamen intellige verum, nisi condemnatio ex prædictis ordinationibus sit summam millium marapetinorum, & infra, nam tunc licet appellatio admittatur, vt in dicta l. 19. tamen appellatione non obstante condemnatio exequi debet, & postmodum appellatio prosequi, vt expresse cauetur in l. 9. titulo 18. libro 4. Recopila.

3 At vero in causis excedentibus dictam summam quatuor centorum marapetinorum, & vsque ad summam decem millium marapetinorum appellatio admittitur, & debet interponi ad consistorium loci, vt expresse cauetur in l. 7. titul. 18. lib. 4. Recopilationis. Quod est verum si ibi vigeat consuetudo appellandi ad consistorium, vt dict. l. 7. expresse, dicit noluitenim, l. illa pæiudicare iudicibus appellationum deputatis in aliquibus locis dominorum particularium, vel Regis ad cognoscendum de appellationibus, nam tunc ad eosdem iudices appellationum, & non ad consistorium erit appellandum, nisi consuetudo sit in contrarium, vt inquit prædicta l. 7. ita resoluit Azeuedo in libro 4. capit. 6. numero 62. in tractatu decurio. Pisana, exceptis aliquibus causis, nempe, quando sententia profertur in locis,

distantibus ab Audientia Regia octo para sanguinis: nam tunc ad eandem Audientiam appellandum est, vt in d. l. 7. Similiter, quando la sentencia se da por los Alcaldes ordinarios en los Adelantamiẽtos de Castilla, Leon, y Campos, de sey mil marauedis, y de ay abaxo no se apela para el Regimiento, sino para los Alcaldes mayores de los Adelantamientos, vt in l. 79. tit. 4. lib. 3. Recop. Y assi mismo las apelaciones de las sententias, en las causas que se comiençan ante los Alcaldes mayores de los dichos Adelantamientos, de seys mil marauedis, y de ay abaxo, va à las Chãcillerias, y no à los Cõsistorios, vt in l. 49. tit. 5. lib. 5. Recopilatio. Præterea appellatio à sententia diffinitiua in causis criminalibus, cuius condemnatio est pecuniaria, & parti applicãda, etiã si sit summa sex mil liũ marapetinorũ, & infra interponi debet ad iudices criminis, existentes in Chancellaria Regia, & non ad consistorium, vt expresse cauetur in l. 8. tit. 18. lib. 4. Rec. quãuis Bernard. de Bigel. sub tit. de appel. con-

4 trarium obseruet, cuius obseruantia inuenire, in fine voluminis, decisionum Rotæ, fol. 85. colum. 4. Et aduerte quod in causis in quibus ad consistorium appellãdũ est, interponit debet appellatio intraquinq; dies, connumerandos à die notificationis sententiæ, vt expresse disponitur in dict. l. 7. & debet concipi, & porrigi eodem pacto quo supra annotauimus ista instantia in cap. de forma appellationis mutatis mutandis, nam quatenus ibi dicitur. Apelo para ante los señores Presidentes, y Oydores, &c. in hac appellatione dicitur: Apelo para el ilustre Consistorio. Deinde appel-

5 lans debet se præsentare: in Cõsistorio intra illos quinque dies concessos ad appellandum, vt expresse probat text. in dict. l. 7. ibi: Luego que por el apelante fuere requerido dentro de los dichos cinco dias, &c. & postmodum appellans porrigit libellum præsentationis ad consistorium coram tabellione eiusdem consistorij cum titulo congruenti dignitati consistorij, secundum stylum, religionis forma sequẽti.

Forma præsentationis in Consistorio.

6 FVLANO en nombre de fulano, me presento en grado de apelacion ante vuestras mercedes, de vna sentencia que el señor Teniẽte desta ciudad dio contra mi parte, y en fauor de fulano, en la qual se me hizo agrauio: por ende suplico à vuestras mercedes manden nombrar dos Caualleros deste su Consistorio, para que me desagrauien, y hagan justicia, y para ello, &c.

Oblata hac petitione in Consistorio le-
7 gitur à tabellione eiusdem consistorij, & tunc nominantur ibi duo decuriones qui iurant quod bene, & fideliter causam decident, daturque à tabellione consistorij testimonium de hoc cum decurionibus deputatis parti appellanti, & istud testimonium ponitur in processu causæ, & si consistorium noluerit decuriones deputare vnusquisque ex decurionibus puniri debet pœna decem millium marapetinorum
8 priuatio, debent suis officijs, vt expresse cauetur in l. 7. tit. 18. lib. 4. Recop. & ista secunda instantia agitari debet coram tabellione causæ, coram quo agitata fuit in prima instantia qui tabellio statim tenetur deferre processum originaliter decurionibus, iuxta text. in l. nona, titulo 25. libro 4. Recopilatio. & dicta l. 7. titulo 18. eodem lib. 4. Recop. & tunc appellans porrigit libellum grauaminum: & interrogatorium: procediturque in hac instantia, sicuti diximus in secunda instantia agitata coram auditoribus, & appellans tene-
9 tur concludere ad causam diffinitiuam intra triginta dies, connumerandos à die interposita appellationis. Itaque si in prima die quinque dierum concessorum ad interponẽdam appellationem appellauit, tunc triginta dies incipiunt currere ab illa die appellationis, si vero in vltima die quinque dierum appellauit, tunc triginta dies incipiunt currere ab illa vltima die, ita firmat Paul. Castrens. in l. siquis hæres,

l. 2.

l.2.ff.de acquirenda hæreditate,num.7.& Auiles cum pluribus ab eo relatis in forma secretæ syndicationis, in articulo 49. in gloss. verbo, Condenar, numer. 15. & Peralta in l.statu liber. §. Stichum, numer. 4.ff. de leg. 2. & Azeuedo post hanc ædictionem,tit.de Curia Pisana,libr.4.cap.6. numer.93.& sic appellans habet quinque dies ad appellandum,& triginta ad proba dum, & ad prosequendam appellationē, 10 vt expresse cauetur in dicta l.7. Deinde decuriones deputati tenentur, intra alios decem dies sententiam proferre alioquin si intra dictum terminum non protulerint, puniri debent in expensis,& in pœna decem mille marapetinorum applicanda parti,requirenti,& insuper debent soluere summam causæ à qua fuit appellatū, quam pœnam corrector, seu iudex loci, illoco debet executioni mandare, alias si ita non fuerit executus,eandem pœnam cum quadruplo soluere debet fisco, & in sindicatu poterit ei poni pro capitulo, vt expresse disponitur in d. l.7. quam tamen pœnam decuriones deputati incurrunt,si prius à parte fuerint requisiti, vt sententia proferant intra terminum iuris, ita firmat Panor in cap.venerabilis,nu.19.de iudic.& Auiles vbi sup.num.16.Didac.Perez in l.6.tit.16.libr.3.ordi.col.1293. Vnde constat hanc instantiam consistorij terminandam esse intra quadraginta quinque dies, hodie autem praxis obseruat quod licet tres vel quatuor dies solummodo supersint decurionibus ad prolationē sententiæ suffi[illegible]t tamen, & poterunt pronuntiare intra illos tres, vel quatuor 11 dies, nisi stylus aliter se habeat. Cæterum sententia à lata decurionibus, deputatis post illos quadraginta quinque dies, est nullius momenti, vt firmat Alexand.con- 13 sil.82 num.1.volum.3.& cons.24. col.1. lib.6.Abb.cons.16.vol.2. Quod procedit etiam si,ex consensu partium sententiam proferant, vt resoluit Auiles vbi sup. n.5. Et aduerte, quod in hanc instantia consistorij decuriones deputati debent simul procedere,& cognoscere cū iudice à quo fuit appellatum, & assumunt secum assessorem literatum,qui assessor tempore pro 12 lationis sententiæ secreto debet communicare sententiam cum iudice ordinario, à quo fuit appellatum,quando prima sententia venerit reuocanda, vel in aliquo emendanda,& si non se concordet in pronunciando, tunc decuriones ambo simul cum suo assessore proferunt sententiam reuocando,vel emendando primam iudicis,ordinarij,& in fine eius omnes se subscribunt, & ista sententia lata à decurionibus exequi debent per iudicem ordinarium sub pœna viginti mille teruntiorum,nec ab ea admittitur appellatio iuxta text. in dicta l.7. & resoluit Auiles vbi supra,numer. 4. & 18. quando vero sen- 13 tentia iudicis ordinarij venit confirmanda assessor non communicat cum iudice ordinario,sed de per se profert sentētiam cum vno vel ambobus decurionibus, & 14 postea ordinarius ei se subscribit, & sententia reuocatoria concipitur forma sequenti.

Sentencia reuocatoria.

¶ Visto este processo,&c.

15 Fallamos atento lo nueuamente alegado,y prouado, que la sentencia en este processo dada y pronunciada por el señor Teniente desta ciudad en fauor de fulano,y contra fulano,que la deuemos reuocar,y reuocamos:en consequencia de lo qual dezimos,que deuemos absoluer,y absoluemos al dicho fulano apelante de lo contra el pedido, y demandado. Assi lo pronunciamos y mandamos por esta nuestra sentencia,sin costas,juzgando.

Circa prædictam l.7.titu.18.lib.4. Recopil. erit videndum, an decuriones possint cognoscere de maiori summa, decem mille marapetinorum. In quo articulo dicen-

dicendum est, decurriones non posse, in l. fin. ff. de iurisdictione omnium iudicum, nisi ex consensu tacito, vel expresso, vt in
16 l. de quare, §. iudex, ff. de iudic. & ibi Paul. Castrens. in fin. l. Huius contrarium, resolvit Ioannes Gutierrez in titulo de iuramento confirmatorio, 3. p. cap. 5. nu. 10. & Azeuedus in titu. de Curia Pisana. libr. 4. cap. 6. à nu. 30. † Similiter sententia decurionum lata super maiori summa decem mille marapetinorum non valet vsque ad illam summã, secundum glo. fi. in l. fin. C.
17 de re iudic. Nec obstat text. quod vtile per inutile non debet vitiari, vt l. sancimus, C. de donationibus: nam ibi procedit in rebus diuiduis, nõ autem in indiuiduis, secundũ Bart. receptum communiter in l. fin. ff. de iurisdictione omnium iudicum, vt est iudicium, vt in l. hoc iudicio, ff. familiæ hærciscundæ: Quod est verum nisi sententia contineat diuersa capitula: nam tunc in ca
18 pitulis non excedentibus summam, de qua iudex cognoscere potest, sententia valet, & tenet argumento tex. in l. etiam, §. 1. ff. de minoribus, & docet Bart. in d. l. fin. receptus communiter ex Ias. ibi num. 27.

(i)

Finis sextæ partis huius primi tomi.

SEPTI-

SEPTIMA PARS

HVIVS PRIMI TOMI, de forma, & modo procedendi in secunda supplicatione cum pœna mille quingentarum duplarum.

Ex capite vnico Summaria.

1 SVmma, & diuisio tractatus secundæ supplicationis.

2 Supplicationis secundæ definitio.

3 Supplicationem secundamquæ persona interponere possint.

4 Supplicatio secūda non est admittenda à procuratore non habente specialemandatum ad eam interponendam.

5 Procurator habens mandatum nō potest aliquid facere, exquo dominus eius ad pœnam obliguetur.

6 Procurator habens mādatum ad lites, & causas, & vt possit appellare à quacunque sententia non poterit appellare ab executione, nisi habeat speciale mandatum ab ea appellandi.

7 Quānis procurator, ad omnia quæ speciale mandatum requirunt cōstitutus sit secundam supplicationem interponere non poterit, etiā si in mādato expressum sit, quod de calumniā, & veritate dicendaiuret.

8 Si procuratori in mandato datur facultas aliquid agendi, ex quo maior pœna mille quingentarum duplarum incurri possit, tunc admittetur, etiam ad interponendam secundam supplicationem.

9 Procurator non admittitur ad interponendam secundam supplicationem, etiam si mandato expressum sit, quod eam interponere possit, & dominum pœna subderet: nisi persona aduersa, & causa in mandato specificentur.

10 Procurator ab executione appellare, non potest absque speciali mandato ab ea appellandi.

11 Procurator constitutus etiam cū libera, generali administratione bonorum secundo supplicare non poterit.

12 Si legitimus procurator ad interponendam secundam supplicationem intra viginti dies nō doceat de mandato, adhuc eius mandatum sufficiet, & supplicatio admittenda est, si postea doceat.

13 Procuratori, qui in præfixo sibi ter

mino aduersus electum crimina obiecit, non nocet, quod intra illū terminum de mandato propter obliuionem non docuerit, dum tamen illud postea producat.

14 Procurator certioratus de mandato, licet illud non receperit, pro mandante agere poterit.

15 Certificatio mandati, & non eius receptio, seu præsentatio opus est, vt quis officium procuratorium exercere valeat.

16 Quando quis litigat tanquam procurator, & non produxit mādatum, quod re vera habebat valet iudicium, si producat parte aduersa petente.

17 In dubio an appellatio sit deserta nec ne desertam non esse pronunciandum est.

18 Ponderatur l. 1. tit. 20. lib. 4. Recopilat.

19 Coniuncta persona absque mandato speciali non admittenda ad interponendam secundam supplicationem.

20 Coniunctus nō admittitur ad ea, quæ speciale mandatum exigunt sine illo.

21 Si coniunctus ratam habeat intra viginti dies supplicationem à coniuncto interpositam, & cætera quæ circa eam fecit, secunda supplicatio locum habebit.

22 Supplicationi secundæ locus est in causis cœptis in Consilio Regio, & Chancellarijs.

23 Per nouam litem, & petitionem, & nō alio modo, debent causæ incipere in Regijs consilijs, & Chancellarijs, in quibus locum habeat secunda supplicatio.

24 In casibus curiæ dicitur cœpta petitio in Consilio, seu Chancellarijs.

25 Verbā l. Regiæ ciuili modo intelligenda.

26 Si causa de facto incipiat in consilio Regio, seu Chancellarijs, habebit etiam in ea locum, secūda supplicatio secundum Auendan.

27 A sententia cōfirmatoria lata per consilium supremum, per quam cōfirmata est, quæ lata fuit à iudicibus curiæ, Alcaldes de Corte, non posse secundo supplicari praxis obseruat, licet Gregor. Lup. aliud de iure videatur.

28 Causæ aduocati consulūt clientulis, vt reos coram iudicibus curiæ conueniant, vt secundum supplicationem euitent.

29 Reo conuento coram inferiori iudice, & litem prætimore, l. contestante, & prosequente declinatoriam, vsque quo causa ad supremos consiliarios remittatur, poterit apud eos locū esse secundi supplicationi non obstante lite contestata coram inferiori.

30 Per litis contestationem coram iudice competenti factam non dicitur lis ibi cepta.

31 Præscriptio nō interrumpitur per litis contestationem coram iudice incompetenti.

32 Litis contestatio inualida non excludit terminum dilatoriarū, nec iurisdictionem perpetuat.

33 Supplicationē locū non esse cōtra

Auend.

Auenda verius videtur in causa cuius petitio cœpta fuit coram inferiori iudice, & deinde per appelationem, aut remissionem ad curiam causa fuit deuoluta, & ibi retentus processus, & prima, & secunda fertur sententia.

34 Secūda supplicatio non est admittenda quā interponit is qui habet priuilegium, vt in curia conueniri debeat, & cōuentus coram inferiore iudicem litē contestatus est, cuius iurisdictionem ad eius petitione superiores postea sibi aduocarunt, nisi coram inferiori conuentus protestationem obtulit.

35 In causa cœpta corā supremis ordinum consiliarijs non esse locum supplicationi verius videtur, & ita practicatur.

36 Consiliū ordinum non est Regiū.

37 Hispaniarum res perpetuus est militarium trium ordinum administrator.

38 In causis cœptus in audiētijs Galleciæ, & Canaria non est locus secundæ supplicationi, & quid in audientia Hispalensi obseruetur traditur.

39 In causis nobilitatis agitatis coram iudicibus nobilitatū, nō admittitur secunda suplicatio.

40 Nobilitas genere, vel tempore acquirenda, non æstimationem numeraria.

41 Secunda supplicatio admittenda etiam in causis cœptis in consilio de contaduria.

42 Consillum de Contaduria coōsiliū supremum dicitur.

43 Consilio de Contaduria super vectigalibus gabellis & redditibus regijs iudicat.

44 Expenditur l. 5. tit. 12. libr. 2. Recopil.

45 Exclusio generalis remediorū intelligitur de his quæ iure ordinario competunt, & non extraordinario, & speciali.

46 Lex exclusiua remediorū loquēs per verbū vniuersale. Nullum, nō censetur excludere remedium speciale alia lege inductum.

47 Dispositum in l. 5. tit. 12. lib. 2. recopi. quid operetur.

48 In causis cœptis coram iudice vulgo dicto, de Vizcaya, admittitur secunda supplicatio.

49 In causis incohatis in audientijs Indiarum admittitur secunda supplicatio.

50 Audiētia Indiarū suas propriashabēt ordinationes, & quādo in eis aliquid nō reperitur decisū recurritur ad modum procedendi, qui Pinciæ, & Granatæ obseruatur.

51 In audientijs Indiarum interposita secunda supplicatione nō supersedetur executioni prout in Hispania.

52 In Audientijs Indiarum in causis possessoris nunquam admittitur secunda supplicatio.

53 In Chancellarijs Indiarū, vt sit locus secūdæ supplicationi in causa proprietatis, proprietas decem mille pesos de oro tāgere, vel excedere debet.

54 Qui apud Indos secundā interposuit supplicationē debet corā Rege com-

comparere intra me: an vnius anni tempore notificationis sententiæ.

55 In partibus Indorum, qui secundo supplicat, nec pœnæ alicui se subdit, nec fideiussorem præstat.

56 Exceptis quinq; differentijs congestis sup. anni 71. inter audientias Indiarum, & Hispaniæ circa interpositionem secundæ supplicationis, in omnibus alijs similis ordo obseruandus erit inter eas dem.

57 In causis cœptis in Cõsilio supremo Indiorũ locum esse secundæ supplicationi (seruata omnimodo forma, quæ in supremo regali obseruatur) iuri consonum videtur, & praxis obseruat.

58 Consiliũ supremum Indorum cõsilium regum est, & ab eo nullus recursus ad aliud relictus est.

59 Lis quando cepta dicatur expenditur.

60 Quæ sit verior resolutio, circa quã do lis cœpta dicatur.

61 Vt secundæ supplicationi locus sit lis dicitur cœpta per litis contestationem.

62 Litis non dici cœptam in Consilio supremo, seu Chãcellarijs ab actibus, & petitione, quæ ibi fiũt, sed à litis testatione, contra Auendanium defenditur.

63 Causa debet esse ardua, vt in ea locus sit secundæ supplicationi.

64 Causa ardua dicitur: quæ in proprietate tria millia duplarum in possessione sex milia excedit, nulla facta summarum coacernatione.

65 Resolvitur quando, an si vnus actor agat cõtra plures reos diuersa rũ summarũ, quæ de per se nõ attingunt triũ milliũ duplarũ valore: & eorum aliquis supplicauit secũdo suo nomine, & consortium, pro sit etiam cæteris correis, & sit bene supplicatum.

66 Causa nõ solum ardua, sed continens rem æstimabilem tribus millibus duplarum auri de cabeçade bet esse, vt in ea locus sit secundæ supplicationi.

67 Plures causæ arduæ reputantur, in quibus nõ est locus secundæ supplicationi, vt causæ criminales.

68 In causis nobilitatum nõ est locus secundæ supplicationi.

69 In causa super priuilegio exẽptionis tributorum æstimabili, & arduo secũda supplicatio est admittenda.

70 In causa super diuersis iuribus iurisdictionis, quæ simul iuncta excedunt debitam summam potest, & debet admitti secunda supplicatio.

71 Causa super iurisdictione absque aliqua taxatione semper ardua censetur, vt mea admittenda sit secunda supplicatio.

72 Specie posita, & genus necessario ponitur.

73 Cognitio generis debet præcedere cognitionem specierum.

74 Posito genere, & eius species appositæ censetur, saltim affirmatiue.

75 Valor causæ in qua potest interponi secũda supplicatio attẽdendus tempore petitionis, quo tempore causa

causa iam ardua esse debet, nec sufficit quod tempore sententiæ creuerit.

76 Valor vnius duplæ de cabeça, est eiusdem valoris cum Castellano, qui sex decim argenteis constat.

77 Valor trium milliũ duplarũ auri de cabeça reducitur à quadraginta octo millia argentorum, & ad quatuor millia trecenta sexaginta quatuor ducatorum, quatuor argentis exceptis.

78 Sex mille duplæ de cabeça conficium nonaginta sex millia regalium, & octo millia septingenta viginti octo ducatorum, exceptis argenteis octo.

79 Mille quingenta duplæ de cabeça conficiunt numerũ viginti quatuor milliũ argenteorum, quibus Castellæ hoc tempore vtimur, & ducatorum duorum millium centum octuaginta sex duobus argenteis exceptis.

80 Vt secunda supplicatio interponi valeat opus est duas diffinitiuas sententias latas esse, nec sufficit si inter locutoriæ sint vim diffinitiuarum habentes.

81 Sententia interlocutoria, quæ dicatur.

82 Sententia interlocutoria habens vim diffinitiuæ quæ sit.

83 Verius est sentẽtiam super possessorio diffinitiuam esse.

84 Intellectus ad tex. in cap. 2. & c. cum veniſſent ille, de ord. cog. hic de institut.

85 Intellectus ad l. 8. & 9. titu. 20. lib. 4. Recop.

86 In causis criminalibus non admittitur secunda supplicatio.

87 Quãdo principaliter aliqua causa criminaliter intẽtatur, corã cõsilio supremo, & incidẽter petitur ratione huius intereſſe aliqua magna ſumma triũ milliũ duplarum ratione huius intereſſe admittẽda ſecundam ſupplicationem contra Auend. defenditur.

88 Appellatione, vel in integrũ reſtitutione aliquo ſtatuto ſublatis, in criminalibus, cẽſentur ſublatæ reſpectu principalis cauſæ, & nõ reſpectu emergentis.

89 Expenditur tex. in l. 3. tit. 20. lib. 4. c. in fine.

90 Qui principalis cauſæ non poteſt eſſe iudex, non poterit, & acceſſorij, quando par ratio impotentia militat in principali, quæ militat in acceſſorio.

91 Super liquidationem fructuũ primæ, & principalis ſentẽtiæ, cadit ſecunda ſupplicatio: ſi cauſa liquidationis ſummam trium milliũ duplarum excedat.

92 Supplicatio ſecunda intra viginti dies à die notificationis ſententiæ de reuiſta eſt interponenda, & contra eorum, lapſum non datur reſtitutio contra Didacum Perez.

93 Supplicans ſecundo tenetur intra viginti dies publico inſtrumento ſe obligare, & cautionẽ ſufficientem præſtare coram auditoribus Regis, à quib⁹ interpoſita fuit ſupplicatio, aliàs non auditur.

94 Procurator etiã fiſci ſecundo ſupplicans

plicans obligationē, & fideiussionē conficere tenetur, eo discrimine inter priuatū, & fiscum constituto, quod procurator fisci duraxat ad mille duplas soluendas se, & fideiussores obligat.

95 Supplicans secundo si pauper reperiatur non compellitur cautionem aliam, quam iuratoria præstare.

96 Qui secundo supplicans, & intra viginti dies se obligās, & cautionem præstans, non exhibuit intra eos instrumentū obligationis, & fideiussionis non admittendus erit, si post eos exhibeat.

97 Qualitas verbo adiuncta regulāda secundum tempus verbi.

98 Forma à lege data ad aliquem actum seruanda, alias actus erit nullus.

99 Habens mandatum, vt rende abolēgo retrahere valeat, & intra annū petens rem retrahi, & non decens de mandato, nisi post annū, non erit admittendus elapso anno intra quam non docuit de mandato.

100 Doctrina Speculatoris, titulo de procurator, §. 1. num. 18. versic. sed si receptum, qualiter intelligenda.

101 Si supplicās secūdo dedit fideiussores intra viginti dies, quos auditores, quia nō idoneos repellerunt, & alios post viginti dies dari præceperunt, nō admittitur ad secundā supplicationem, nec per auditores id fieri potest.

102 Doctrina Baldi in l. 1. in princi. de fide inst. quomodo accipienda.

103 Supplicationem secundam illius qui supplicauit, & se obligauit, & satisdationē dedit, nō prodesse aduersæ parti nō supplicāti si sententia in melius reformetur, praxis recepit licet de iure contrariū defendatur.

104 Supplicās (parte quæ nō supplicauit etiam reluctante) à supplicatione secunda recedere valet.

105 Appellatio ab vno interposita, non appellanti etiam prodest, si simpliciter interponatur.

106 Appellatione victoris deserta, potest victor victi appellationi adhærere, & inde suæ desertioni remedium quærere.

107 Actor vis appellās si reus postea appellet, admittitur ex persona rei etiam tertio appellans quanuis tertio appellare regulariter prohibitum sit.

108 Appellatio, & supplicatio parificantur, vbi contrarium dispositum non reperitur.

109 Ratio l. 1. tit. 20. lib. 4. Copila. requirentis obligationem, & fideiussionem in secunda supplicatione, quia fuit.

110 Aduersus lapsum viginti dierū intra quos quis se obligare, & fideiussionem præstare tenetur, nō datur restitutio, quod contra Didacum Perez defenditur.

111 Secunda supplicatio, obligatio, & cautio coram auditoribus, à quorum sententia supplicatur interponendæ sunt.

112 Latæ duæ sententiæ cōformes super

per alicuius rei proprietate executioni mãdandæ sunt, cũ fideiussione, quod si retractentur, res cum fructibus reddetur, nõ tamen secũda supplicatio deneganda.

113 *Intellectus l. 1. in fine, titulo 20. lib. 4. Recopil.*

114. *Si super alicuius rei possessione, duæ cõformes proferantur sententiæ, per auditores non admittitur amplius secunda supplicatio, sed mandantur executioni cum fide iussione, quod si in proprietate obtinuerit aduersarius, sibi reddatur rei possessio.*

115 *Ponitur ratio discriminis inter proprietatis causas, & causas possessionis quoad inter positionem secundæ supplicationis.*

116 *Latis duabus etiã non conformibus sententijs super possessione alicuius maioratus, non admittitur secunda supplicatio.*

117 *Si duabus cõformibus sententijs latis super proprietate quis voluerit supplicare secundo admittitur cũ cautione, sed non super sedetur executioni, & est intelligendum de sententijs omnimodo conformibus, alias in ea parte quæ fuerint disformes executioni erit super sedendum.*

118 *Quando duæ sententiæ conformes dicantur.*

119 *Princeps qui ordinario iudici præcipit aliquid ab eo fieri, & obseruari pro forma eũ facit delegatũ quamuis illud facere posset ex sua iurisdictione ordinaria.*

120 *Sententia secunda, qua aliquid addit aut à prima detrahi, nõ dicitur cõformis si in prima, nec tacite, nec expresse de additione, aut detractione aliquid actũ fuerit.*

121 *Secũda supplicatio ad regem dirigenda est, & interponenda.*

122 *Supplicans secũdo tenetur corã rege, vel regni gubernatore intra quadraginta dies cõparere cũ testimonio suæ supplicationis, alioquin supplicatio deserta efficitur.*

123 *Aduersus lapsum quadraginta dierum (intra quos secundo supplicans coram Principe tenetur se repræsentare) datur ex iusta causa restitutio.*

124 *Causam secundæ supplicationis rex quinque ex suis supremis auditoribus cõmittit: ex quibus, & si aliquis decedat, cæteri ad determinationem procedunt.*

125 *In secunda supplicatione ex eisdem actis processus procedendum, nec aliquid vltra admittendum.*

126 *In causæ secunda supplicationis statim procedendum, & ea omnibus anteponenda.*

127 *Licet in causa secundæ supplicationis nouæ allegationes excludantur, non sunt excludendæ, quæ de nouo emerserunt, dum id pars iure iurando asserat.*

128 *Sententia de reuista confirmata in secũda supplicatione supplicans pœna, cui se obligauit etiam condemnandus erit, & applicabitur fisco, parti, & ipsis auditoribus qui sententiam protulerunt de reuista.*

129 *Iudices deputati ad causã secũda supplicationis supplicantẽ qui nõ obtinuit minime à pœna mille quingentarũ duplarũ absoluere possũt pro qua, & pro principali executoriæ literæ in Chancellaria expediendæ sunt.*

130 *Si secunda sententia de reuista confirmata non fuerit per iudices secũdæ supplicationis, tunc executoriæ coram ei decernendæ sunt, & non in Chancellaria.*

131 *Licet in totũ sentẽtia de reuista fuerit cõfirmata per iudices secundæ supplicationis pœna soluenda est, licet in fructibus, aut expensis modificata, aut correcta sit.*

132 *Moderamen respectu fructuũ, aut expensarũ in secũda supplicatione tanti habitũ, quod propter ipsum solũ liceret secũdo supplicare liberat supplicantẽ à pœna mille quingentarum duplarum.*

133 *Secundo supplicans nulla incursa pœna potest à supplicatione recedere ante lapsum trium mensium, post vero non nisi pœnam exoluat.*

134 *Super dubio, an secunda supplicatio admittenda sit nec ne, iudices ad eam deputati inquirent, & iudicabunt.*

135 *Quando dubitatur an admittẽda sit appellatio cognitio ad superiorem spectat, ad quem appellatum extitit.*

136 *L. 5. tit. 20. lib. 4. Recopilationis enucleatur.*

137 *In dubio an admittẽda sit supplicatio nec ne, ei locum esse decernendum est.*

138 *Princeps ex plenitudine suæ potestatis requisita ad secundã supplicationem pro forma in aliam formam mutare poterit.*

139 *L. 4. tit. 24. part. 3. vbi expendatur.*

140 *Forma interponendæ secundæ supplicationis, & Hispane eam concipiendi.*

141 *Supplicationis secundæ danda copia alteri parti.*

142 *Pars quæ non supplicauit cõtra eam quæ secundo supplicauit ab ea præstitam cautionem sufficientem non esse, solet obijcere coram auditoribus à quibus supplicatio interponitur.*

143 *Super articulo, an sufficienter cautum sit ab ea parte, quæ secundo supplicauit admittitur supplicatio.*

144 *Remissio decima posita in fi. titul. 19. lib. 4. Recopilationis intelligitur.*

145 *Pars quæ secundo supplicauit si ab aduersa opponatur fideiussores minus idoneos curet intra viginti dies, idoneos dare, vel quod sententia terminetur, eos quos præstitit, idoneos esse alias post viginti dies, nec etiam auditoribus præcipientibus, eos præstare poterit.*

146 *Fiatio articulo super fideiussione dãda ab eo, qui secundo supplicauit, is ab ipso secretario petit testimoniũ, suæ supplicationis, & obligationis, & fideiussionis, quod sibi statim concedit.*

147 *For-*

147 *Forma qua secundo supplicans debet coram Regia maiestate comparere, & quid ab ea petere.*

148 *Comparenti in gradu secundæ supplicationis coram Rege quis respondi soleat, & qualiter vltra procedendum.*

149 *Ab eo quod decernũt Regij audi tores (quibus causa secundæ supplicationis commissa est) circa articulum an locus sit supplicationi vel non, non admittitur supplicatio.*

150 *Quæ circa materiam secundæ supplicationis, author scripsit cum practicis, & aduocatis peritis cõsuluit.*

Caput Vnicum.

POST Appellationis, & primæ supplicationis tractatum, non incongruum erit secundæ supplicationis cum pœna mille quingentarum duplarum tractatum describere, prout polliciti fuimus supra in sexta parte huius primi tomi, in §. sentencia difinitiua en reuista, in fine: qui tractatus, per quam vtilis, necessarius, praxique accommodatissimus erit: in quo differendum erit de his, quæ frequentius vsu forensi accidunt: Pro cuius perfecta cognitione imprimis dicendum erit, quid sit secunda supplicatio, secundo quæ personæ illam interponere possint: tertio quæ requirantur, vt secundæ supplicationi locus sit, quarto coram quibus, & ad quem proponi debeat, vltimo, quo ordine, & forma in ea procedendum sit, & de alijs in materia necessarijs.

Ad primum dicendum est, me hactenus non reperisse definitionem secundæ supplicationis ab aliquo descriptam licet in genere quid sit supplicatio describatur in l. 1. titulo 24. part. 3. quo in loco Gregor. Lupus ex dicta l. colligit, quod supplicatio est petitio principi porrecta, vt rigor iustitiæ reparetur. Aliam definitionem ibi ponit Montaluus, & aliter Didacus Perez definit in l. 25. titulo tertio, libro secundo Ordinamenti in glossa 2. ex quibus tamen non cognoscitur, quid sit hæc secunda supplicatio, de qua agimus. Vnde existimo sic posse aptius definire, scilicet, quod est petitio principi porrecta, per quam datur regressus ex eisdem actis processus contra iudicatum in prima supplicatione, quòd per appellationem, nullitatem, seu aliud remedium ordinarium retractari nequit: & de hac secunda supplicatione agit integer titulus 20. libri quarti Recopilationis, & aliqua de ea tradit Auendan. in tractatu de secunda supplicatione, & Didacus Perez in dicta l. 25. titulo 3. libro secundo Ordinamenti, in glossa secunda.

Ad secundum dicẽdum est, quòd supradictam secundam supplicationem interponere possunt ipsæ partes grauamen sentientes, vt probat lege prima, titulo 20. libro quarto Recopilationis, ibi: Queremos que la parte que se sintiere agrauiada, &c. quam etiam poterit interponere procurator, vt ex dicta lege prima, colligitur, ibi: O en cuyo nombre fuere suplicado, &c. dummodo talis procurator habeat speciale mãdatum ad eam interponendam, ita sentit Auendanius in dicto Tractatu de secunda supplicatione, numero 14. Monte in sua practica, tractatu octauo, cap. 3. in principio, ibi: Y poder especial. Qui intellectus ex eo suadetur, quòd procurator habens generale mãdatum non potest aliquid facere, ex quo dominus eius ad pœnam obligetur, iuxta textum in Clementina non potest, de procuratoribus, firmat Bartol. in l. si procurator, numero 7. & ibi Ias. numero 5. ff. de condictione indebiti, Bartol. per textus ibi in l. 3. §. si procurator, & ibi Alexand. ff. quod quisque iuris. Felin. in cap. 1. num. 8. post Panormita. vt lite non contestata, & capitulo quoad consultationem, de re iudicata, & Auendan in dicto Tractatu, numer. 14. colu. 1. in fine, & hinc deduit Angel. in l. ab executore, columna 4. ff. de appellatio. quem sequitur Felin. in dicto capitu. 1. & in dicto capitu. quo

ad

ad consulationem, numero 21. Iaſ. in l. inuitus, numero 5. C. de procurat. & in dicta lege ſi procurator, numero 10. quod licet procurator habeat mandatum ad li-
6 tes, & cauſas, & vt poſsit appellare à quacunque ſententia interlocutoria, ſeu diffinitiua, non tamen poterit appellare ab executione, niſi habeat ſpeciale mandatum ab ea appellandi, ex eo nempe, quod ſi appellet ab executione, & ſubcumbat, incidet in pœnam quinquaginta librarum argenti, iuxta text. in lege ab executione, C. de appellat. ad quam pœnam obligare non poteſt dominum ex ſupradictis, quibus relinquitur, quod ſi procurator ſine ſpeciali mandato hanc ſecundam ſupplicationem interponat, admitenda non erit, ne per eam dominus obliguetur, & poſsit incidere in pœnam mille quingentarum duplarum, quæ interponitur ſupplicantibus, & non obtinentibus in dicta l. 1. titul. 20. lib. 4. Recop. Et ita praxi receptum eſt, procuratorem non admitti ad interponẽdam hanc ſupplicationem, niſi ſpeciale mandatum ad hoc habeat.

Quod etiam extenditur ſi in manda-
7 to à domino dictum ſit. Et te conſtituo procuratorem ad iurandum de calumnia, & veritate dicenda, & generaliter ad omnia quæ ſpeciale mandatum exigant: nam virtute talis clauſulæ non poteſt procurator facere grauiora expreſsis in ipſo mandato, iuxta textus in Clementina non poteſt, de procurator & nos ſupra diximus in quarta annotatione totius operis, nu-
8 mero 16. Vnde cum grauius ſit interponere hanc ſupplicationem, & dominum prædictæ duplarum pœnæ ſubdere, quam præſtare iuramentum de calumnia, non eſt extendendum mandatum ad illud quod grauius eſt: iuxta text. in dicta Clementina non poteſt. Hinc verum erit, quod ſi in mandato daretur facultas procuratori aliquid agendi, ex quo dominus poſſet incidere in maiorem pœnam, ſeu æqualem pœnæ dictarum mille quingentarum duplarum, tunc procurator vigore talis clauſulæ admitteretur ad interponendam hanc ſecundam ſupplicationem.

9 Rurſus extenditur, procuratorem admittendum non eſſe ad interponendam hanc ſecundam ſupplicationem etiam ſi in mandato ſpecialiter expreſſam ſit, quod poſsit interponere ſupplicationem à quacunque ſententia etiam cum pœna & fideiuſsione mille quingentarum duplarum, & earum pœnæ, obligationi dominum ſubdere, niſi ſpecialiter cauſa ipſa, & perſona aduerſa in mandato ſpecificetur, & exprimatur: quia quando requiritur ſpeciale mandatum principaliter in fauorem aduerſarij, qui dubitat ne forte poſtea dominus reuerſus dicat, ſe non intellexiſſe dare ad illud ſpeciale mandatum, neceſſum eſt, quod exprimatur ſingulariter, & fiat in individuo mentio cauſæ, & perſonæ, vt colligitur ex dicta Clementina non poteſt, ibi, niſi, &c. ideò exigitur expreſſum mandatum, ne dominus poſtea dicat ſe non fuiſſe de iſta cauſa, & euitet pœnas poſitas in capit. 1. §. 1. de electione, in ſexto, & aduerſarius damnificetur. Ita concludit Bartol. in l. filius familias, numero 10. ff. de donationibus, & in l. quis mihi bona, §. ſed verum, numero 1. ff. de acquirenda hæreditate, & ibi Alexander, & Iaſſ. numero 2. Bartol. & Paulus in l. vnica, C. etiam per procurator. cauſam in integrum reſtitution. Bartol. in l. illud, § ſi talis, ff. de minoribus, & in l. qui bona, §. qui aliena, ff. de damno infecto, & ſequitur dicens communem Romanus in conſilio 241. numero 11. Caſſaneus in conſuetudine Burgũdiæ, rubrica 10. verſic. 1. nume. 5. fol. 333. colum. 2. Et fulcitur hæc opinio, & doctrina Angel in l. ab executore, ff. de appella-
10 tionibus, vbi docet, quod ad hoc quod procurator nomine domini ab executione appellare poſsit, opus eſt ſibi ſpeciali mandato: nec ſufficiet ſi in eo dicatur, quod ab omni ſententia diffinitiua, aut interlocutoria appellare poſsit: ſed expreſsim in ſpecie danda eſt procuratori facultas appellandi ab executione. Quam doctrinam ſequuntur Decius in cap. nouit, de appellationibus, numero 6. Felinus in dicto capit. quo ad conſultationem, num. 21. & Iaſ. in d. l. inuitus. Idem ergo dicendum erit in hoc caſu, cum ſit eadem ratio, & idem periculum verſetur, vt ſupra dictum eſt.

Inſuper extenditur, etiam ſi procu-
11 rator conſtitutus ſit cum generali, & libera adminiſtratione bonorum, adhuc enim hanc ſecundam ſupplicationem interponere non poterit, quia non cenſetur talis adminiſtratio conceſſa, vt dominum ad pœnam obligare poſsit, nec id in tali generali mandato includitur, iuxta text. in l. ſi patet, ff. quæ in fraudem

cre-

creditorum in l. creditorum, §. Lucius, ff. mandati, l. si procurator, post medium, ff. de condictione indebiti, & ibi tenet Bartol. numer. 6. & 7. sequitur Iaf. in l. ius iurand. §. final num. 4. verficul. 2. limita. ff. de re iurando, & Socinus in regula 320. Ad quam pœnam prout diximus, procurator cum libera administratione obligare domi num si hanc secundam suplicationem interponeret, ergo eam interponere non po terit quantumcunq; generale, & liberum mandatum, & administratio sibi concessa sit, & ita practicatur.

Aduertendum tamen est, quod si procurator habens huiusmodi speciale mandatum sufficiens ad interponendam secundam supplicationem compareat & eam interponat, & obligationem domini, & satisdationem ad pœnam exhibeat co-
12 ram iudicibus intra terminum viginti dierum concessum à dict. l. 1. titulo 20. libro quarto Recopilationis, non tamen intra illud tempus mandatum domini producat, sed postea elapsis viginti diebus de eo doceat, ad huc mandatū sufficiens erit, & eius supplicatio admittetur, non enim necessum est intra illū terminū mandatum exhibere, quæ opinio probatur, argumento tex. in cap. 1. de electio. lib. 6. vbi dici-
13 tur, quod si quis tanquā procurator alicuius in termino sibi præfixo crimina aduersus electum obiecerit, & intra illū terminum de mandato quod iam habeat, non docuerit (quia forte non venerat sibi in mentem) non nocebit ei, dum tamen mandatum postea producat: ita docet Speculator in titulo de procuratore, §. 1. numero 18. verficulo, Sed si receptum erat, quem referunt & sequuntur Alexand. in consil. 78. num. 8. & 11. & 12. volum. 5. & Ripa in cap. cum M. Ferrariensis, nu. 137. de constit.

14 Secundo prædicta opinio suadetur, quia si procurator certior factus sit à domino de mandato, licet ipsum non recipiat, poterit officium procurotorii exercere ex doctrina Bartoli in consilio 73. numero 2. sequitur Cardinal. in dicta Clementina, non potest, quæstione 18. &
15 ita certificatio mandati, & non receptio requiritur seu præsentatio. Item & ter-
16 tio prædicta opinio probatur ex eo, quod quando quis litigabit tanquam procurator alicuius & non produxit mandatum, si re vera illud habebat, valet iudicium & tenet dummodo producat, si à parte aduersa petatur: ita de iure communi esse notatur in cap. licet, de procuratoribus, & in l. Pomponius, §. ratihabitionis, ff. de procuratoribus, glos. in cap. 1. verb. Absentia, de electione in 6. Alexand. in
17 dict. consilio 78. num. 12. Quarto facit pro dicta opinione, quod quando dubitatur an appellatio sit deserta, necne & pro vtra que parte ratione: vrgent, iudex in dubio pronuntiare debet desertam non esse ex Paul. Castrensi in l. 1. numer. 4. ff. si quis caut. quem sequitur Alexand. ibi numer. 21. & 22. & Iaf. numer. 17. Pari etiam modo in hoc dubio, an esse necessarium præsentare mandatum intra viginti dies, iudicandum esset nō esse necessum, eum
18 independeat, deserta sit supplicatio necne. Vltimo prædicta opinio præmaxime fulcitur ex eo, quod dicta l. 1. titul. 20. libr. 4. Recopilationis, non requirit pro forma, quod intra illos viginti dies vel aliquod aliud tempus de mandato domini procurator doceat: tumtaxat requiritur quod procurator tempore, quo egerit actum tam secundæ supplicationis, quam alium quemcunque habeat sufficiens mandatū, & quod de eo fit certificatus: nec etiam hoc l. expressit, sed in terminis iuris communis reliquit, & si aliud pro forma voluisset seruari, vtique expressisset, sicut & cætera expressit. Quæ opinio verior, & æquior appareat, & seruanda non obstantibus fundamentis in contrarium adductis per Tiraquel. de retractu lignagi. §. 1. glo. 10. num. 93.

Quo fit, quod cum tam speciale & sufficiens mandatum exigitur ad interponendam hanc secundam supplicationem,
19 consequitur quod coniucta persona absque speciali mandato etiam præstita cautione de rato, admittenda non erit ad interponendam hanc supplicationem: nam in his, quæ speciale mandatum requirunt,
20 coniunctus non admittitur sine illo l. patri. iuncta l. illud, §. si talis, ff de minoribus, tradunt moderni in l. exigendi, C. de procuratoribus, & in cap. nonnulli, §. sunt & alij, de reseriptis. Socinus in consilio 120. colum. 3. versic. postremo. lib. 1. & in consil. 231. lib. 2. & Bernardus Diaz in regula 130. Quod ego limitarem, nisi coniun-
21 ctus interponat hanc supplicationem & alter coniunctus, pro quo fuit interposita, intra viginti dies à tempore relatæ sententiæ ratam eam habeat, & obligationē ad pœnam & satisdationem legitimo tēpore

& modo factam & exhibitam approbet: quia tunc secunda supplicatio per coniunctum interposita locum habebit: ex congestis per Tiraquel. in d. §. 1. glos. 10. num. 91. 62. 96. & 97.

22 Ad tertium dicendum est, plura requiri ad hoc vt secunda supplicatio interponi valeat primo enim requiritur quod causa illa super qua interponitur sit cœpta in Consilio Regio vel in Regijs Chancellarijs seu Audientijs, vt in dict. l. 1. titulo 20. libr. 4. Recopilation in principio l. 7. eo-
23 dem l. 4. titulo 24. partita 3. Quod intellige si causa fuerit ibi cœpta per nouam litem & petitionem, & non aliter, nec alio modo, hoc est, quod petitio illa non se referat ad aliud prius actitatum super illo negotio, petendo restitutionem vel reclamando, vel de nullitate agendo, vel alio quouis simili modo prosequendo priora acta, quæ non habent originem de nouo in dictis curijs, vt in dict. l. 7. ibi: Por nueua demanda, &c. hoc enim his verbis significari asserit Auendan. de secunda supplica-
24 tion. numer. 10. Dici autem presenti casu cœpta debet dicta petitio, in casibus, in quibus omissis alijs inferioribus tribunalibus, petitio potuit poni in curia: quia casus erat curiæ, de quibus loquitur text. in l. 8. titulo 3. libro quarto, nouæ Recopilation. l. 5. titul. 3. part. 3. Couarruu. in practicar. quæstion. capit. 6. & 7. Si ergo lis aliqua ciuilis in casibus curiæ ibi notatis mota fuerit in curia Regis, tunc post duas sententias habebit locum secunda supplicatio, nam illa verba legum huius Regni quę dicunt. Que se couençaren, debent
25 intelligi ciuili modo, id est in casibus, in quibus causa potest incipere in curia, alijs omissis tribunalibus, & ita aduertit & resoluit Auendan. vbi supra, numer. nono. Vnde si casibus qui non possunt tractari in prima instantia apud curiam forte de facto tractentur, & retineatur causa & iu-
o a dices primam & secundam proferant sententias, in tali casu non habebit locum secunda supplicatio: quia ille casus non erat talis de sui natura, qui posset apud curiam incipi, sed in proposito casu contrarium resoluit Auendan. dicto numero nono,
26 quia eo ipso quod sine vlla declinatione partes litigant in curia, & iudices Regij de causa cognoscunt, valent sententiæ in prima & secunda instantia, & hoc sufficit, vt locum habeat secunda suplicatio, vt ibi per eum.

27 Ex quibus primo infertur, quod à sententia confirmatoria, lata per dominos de Consilio, in qua confirmarunt sententiam alicuius ex iudicibus curiæ vulgo, Alcaldes de Corte, non potest interponi hæc secunda supplicatio: quia causa non fuit cœpta coram illis, sed potius venit de gradu in gradum, quo casu (vt prænotamus) non admittitur supplicatio, & ita practi-
28 catum testatur Gregor. Lupus in l. 4. titul. 25. partit 3. versicul. O del Adelantado, licet iuri & æquitati magis consentaneum contrarium existimet, sed primum sequitur Auendanius, vbi supra num. 11. col. 3. Didacus Perez in l. 8. tit. 4. libr. 2. Ordinamenti, verbo, No sea hecha execucion, versic. dubitat etiam, pag. 394. Hinc inoleuit quod cauti aduocati, vt ab instantia secundæ supplicationis fugiant, suis clientibus consilium hoc salutare præstent, vt curent reũ coram his iudicibus curiæ conuenire.

29 Secundo ex prædictis infertur, quod si reus conuentus coram inferiori iudice declinet iurisdictionem: & tamen contestetur litem præ timore pœnæ contentæ in l. 1 titul. 4. libro 4. Recopilationis, & prosequatur declinatoriam vsque quo iudex se incompetentem pronuntiet, & causam ad Regios Consiliarios remittat, quod tunc poterit interuenire secunda supplicatio ad personam Regiam, non obstante lite contestata coram inferiori iudice per quam lis videtur coram eo cœpta, & inchoata, & abinitium sumit, vt in capitul. ex parte, el 2. de verborum significatio. Et litis contestatio dicitur exordium litis, vt in
30 Authentico de litigio, §. si vero apud iudicum, & capit. 1 de iur. calum. nam cũ lis fuerit contestata coram iudice incompetenti, & causa deuoluta ad Regium Consiliũ seu Chancellariam, nullum habuit effectũ, nec per talem litis contestationem dicitur cœptum iudicium, iuxta text. in Clementin. 2. vt lite non contestat. facit g'osi. cap. vt debitos honor. de appellation. & in
31 l. si pater, C. ne de statu defunct. vbi dicitur, quod si lis non fuerit contestata corã iudice competẽti, non interrũpitur præscriptio. Conducit, quòd docet Guillerm. Lug. in l. cum qui in princip. ff. de constituta pecun. vbi ait, quod quanuis litis contestatio sit terminus exclusiuus dilatoriarum, vt in cap. pastoralis, de exception. il-
32 lud tamen est verum, si contestatio valida sit, & eodem modo citatio nulla non perpetuat

petuat iurisdictionem.glo.in capit paſtoralis,verb.Qui poteſt de offic.deleg.in 6.

33 Tertio ex ſuperioribus videbatur dicendum,quòd non poſsit interponi ſecunda ſupplicatio, ſi cœpta ſit petitio coram iudice inferiori,& dum corã eo proſequitur cauſa iudex per interlocutoriam intulit grauamen,& cauſam per appellationem deuoluit ad curiam, & ibi retinetur proceſſu, vel ſaltim per remiſsionem retinetur,& proferretur prima & ſecunda ſententia,quia nec in Conſilio, aut Chancellaria fuit petitio prima propoſita, quæ qualitas cum deficiat, diſpoſitum in dict. l.nouæ Recopilation.etiam deficere: quia cui non conueniunt,verba legis non conuenit eius diſpoſitio,vt in l.4.§. toties, ff. de damn.infect. Contrarium tamen licet dubius,immo quod interponi poſsit ſecũda ſupplicatio,expendit Auendan.vbi ſupra,num.11.fol.96.ſed licet æquior videatur eius opinio, prima tamen magis conſona ex diſpoſitioni l.7.titulo 20.libro 4. Recopilationis,qua cauetur ſecundam ſupplicationem locum habere in cauſis & litibus,ſcilicet, Que ſe encomiençan en el Conſejo, ò en las Audiencias por nueua demanda,y no por via de reſtitution, ni reclamacion,ni nullidad,ni en otra manera alguna. Quibus verbis præcluditur aditus ad ſecundam ſupplicationem in omnibus cauſis,quæ principaliter & nouiter non fuerint in choatæ in Chancellarijs, quam opinionem tenuit Alexand.vbi ſupra,num.11.

34 Quarto infertur,non eſſe admittendam ſecundam ſupplicationem ab eo interpoſitam, qui (cum eſſet minor, vidua, pauper,aut ex his, qui habent priuilegium, vt conueniantur incurijs, in prima inſtantia,iuxta text.in l.5. titul.3.part.3. in l.8. 9.& 11. titulo 3.lib.4. Recopilationis, & Couarruu.in practic.quæſtionib.capit. 6. 7.) fuit conuentus coram iudice inferiori, & timore pœnæ præſcriptæ in l.titul. 4.libro 4. Recopilatio.litem fuit conteſtatus, & poſtea comparuit in Chancellaria ſeu curia,vbi Auditores Regij auocauerunt ſibi cognitionem cauſæ ad petitionem comparentis,ea nempe ratione, quia cauſa prius fuit cœpta coram alio proprio iudice ipſius comparentis, licet inferiori, qui incompetens non erat: quanuis reus comparens eligere poſſet inferiorem aut ſuperiorem iudicem, quem maluiſſet, iuxta text.in Authentic. habita, C. ne filius pro patre. Quod tamen intelligo verum eſſe, ſi reus ille ſimpliciter fuit litem conteſtatus coram inferiori abſque aliqua proteſtatione,ſcilicet, quòd in illum iudicem inferiorem conſentire non intendebat,tunc enim non erit admittenda ſecunda ſupplicatio, cum in effectu fuerit iam lis cœpta coram illo iudice inferiori: cæterum ſi quando litem conteſtatus fuit coram inferiori, proteſtationem fecit quod timore pœnæ dicta l.1.titul.4.libro 4.Recopilationis conteſtabatur, litem, & non animo & voluntate tribuendi aliquam iuriſdictionem iudici inferiori, aut in eum conſentiendi, & deinde ſuperiorem audiuit à quo cauſa fuit auocata,tunc exiſtimo ſecundam ſupplicationem admittendam eſſe:quia licet lis fuerit cœpta per litis conteſtationem coram iudice inferiori, fuit tamen coram iudice incompetenti, & ita ex ea tanquam ex nihilo nullus oritur effectus prout diximus ſupra in proxima 2.illatione.Et huic opinioni conducunt plura quæ congerit Auend. vbi ſupra,nu.10.

35 Quinto infertur, quod ſi lis fuerit cœpta coram ſupremis conſiliarijs ordinum in eorum Conſilio, ab eorum ſententijs licebit ſecundo ſupplicare cum pœna & fideiuſsione mille quingentarum duplarum:nam inquit text.in dicta l.1.titul.20. libro 4. Recopilation. hanc ſupplicationem habere locum, quando cauſa fuerit cœpta in Conſilio aut Chancellarijs, ſed Conſilium ordinum eſt Conſilium: ergo in cauſa ibi cœpta ſecunda ſupplicatio locum habebit. Cuius tamen contrariem verius eſt, & practicatur: quia in eo nunquam hæc ſecunda ſupplicatio interponi
36 ſolet,nec poteſt:nam illud Conſilium non eſt regium, ſed eſt Conſilium deſeruiens tribus ordinibus militaribus,quorum Rex Hiſpaniarum eſt perpetuus adminiſtrator, vt patet ex tit.prouiſionum, quæ in prædicto Conſilio decernuntur, & expediũtur.
37 Et ita mandatũ & decretum huius Conſilij eam vim & facultatem habent, quam magiſtri ordinum habebant, qui regibus ſubditi erant:at vero prædict l.1.& 3. tit. 20.lib.5.Recopilationis,& reliquæ de hac materia ſecundæ ſupplicationis agentes loquũtur quando ſententia lata fuerit in Regio Conſilio ſeu Chancellarijs,y aſsi dizẽ: Ante los nueſtros Oydores, y por los de nueſtro Conſejo,&c. Secus igitur erit dicendum quando ſupplicatio interponere-

tur à sententijs latis in alijs consilijs, & audientijs.

38 Sexto infertur in audientijs Galleciæ, & Canariæ non esse locus huic secundæ supplicationi, cum prædicta pœna & fideiussione 1500. duplarum licet ibi lites & causæ de nouo inciperint, quia non sunt Chancellariæ nec suprema Regia Consilia, prout requirit dict. l. 1. titul. 20. libr. 4. Recopilationis ab eis enim appellatio interponitur ad Regias Chancellarias Vallisoletanam, & Hispalensem in quibusdam casibus congestis à l. 1. 6. & 15. titulo 1. libro 3. Recopilationis, & l. 4. titulo 3. lib. tertio Recopilationis. Idque maximè constat, quia in causis ciuilibus excedentibus in Audientia Galleciæ centum millia marapetinorum, in Audientia Canariensi trecentum millia marapetinorum appellatio interponi potest ad Vallisoletanam & Hispalensem audientiam, vt in dict. ll. dicitur ergo si appellatio admittitur in causis tam paruæ summæ & quantitatis, frustra interponenda erit secunda supplicatio, quæ solum interponi potest in causis arduis & magnæ quantitatis, in quibus nullum aliud supereſt remedium ordinarium, vt infra apparebit. Pariter modo in Audientia Hispalensi non est locus secundæ supplicationi, licet Auditores in prima instantia cognoscant de casibus curiæ vicinorum. De los lugares del señorio y abadengo, iuxta tex. in l. 43. capit. 10. tit. 2. lib. 3 Recopilationis, quia ex priuilegio particulari concesso illi ciuitati audio hanc secundam supplicationem sublatam esse, in supradictis casibus.

39 Septimo infertur, quod in causis nobilitatis quas vulgo, De hidalguias dicimus, admittenda non erit hæc secunda supplicatio, quia huiusmodi causæ non incipiuntur in Regio Consilio, aut in Chancellarijs, sed apud iudices nobilitatum, qui vulgo, Alçaldes de hijosdalgo dicuntur, vt constat ex toto tit. 9. lib. 2. Recopilationis, & ex tit. 2. lib. 9. Recopilationis, numer. 4.

40 Nec id mirum est, quia nobilitas acquiri non debet æstimatione nummari, sed vel genere, vel tempore, l. 2. & 12. titul. 21. partita 2. & facit l. illud, C. de excusati muner. libro 10. vnde indecens esset eam pretio numerato æstimare, vt inde appareat, an locus sit huic secundæ supplicationi necne, quod necessarium est, vt interponi possit, iuxta text. in l. 9. titul. 20. libr. 4. Recopilationis Quare merito praxis recepit, in huiusmodi causis nobilitatis secundam supplicationem non habent locum, & ita resoluit Auendanius vbi supra, numero 17.

41 Octauo infertur hanc secundam supplicationem habere locum etiam in causis & litibus quæ inceptæ fuerint in Consilio de Contaduria, super quibus prima & secunda sententia lata fuerit: quia Consilium illud est Regium, & supremum, & ita Consilium Regium appellatur, & eius Auditoribus eadem authoritas tribuitur, quæ concessa est Auditoribus reliquarum audientiarum, vt constat ex l. 3. tit. 1.

42 libro 9. Recopilationis. Quare in eo idem obseruandum erit, quod obseruantur in Regio supremo Consilio circa huius secundæ supplicationis interpositionem: quia in eo idem modus & ordo procedendi obseruatur, qui in alijs audientijs huius regni, vt in l. 13. titul. 1. lib. 9. Recopilationis. Nec obstat, quod cum consilium istud

43 cognoscat & iudices super vectigalibus, gabellis & alijs redditibus regijs, vt constat ex titulo 2. libr. 9. Recopilationis, à numero 3 si in eo duæ proferantur sententiæ conformes, amplius ab eis non erit appellandum, nec supplicandum, nec reclamandum aduersus eas, iuxta text. in l. 5. titulo 12. libro 2. Recopilationis. Idque generaliter promulgatum est in illa l. vbicunque super redditibus regijs duæ sententiæ conformes prolatæ fuerint, ergo saltim in hoc casu Regij Auditores de Contaduria, suas sententias conformes executioni mandare debent, quocunque remedio excluso, etiam supplicationis secundæ cum pœna & fideiussione mille quingentarum duplarum. Nam respon-

44 deo, quod dict. l. 5 tit. 12. lib. 2. Recopilationis, noluit excludere hoc extra ordinarium remedium secundæ supplicationis, quia generalis exclusio remediorum intelligitur de his, quæ iure communi & ordinario competunt, secus de his, quæ iure speciali extraordinario concessa sunt, secundum Ias. in l. postquam litem, numer. 15. C. de pactis, sed hoc remedium, secundæ supplicationis extraordinarium est, & iure speciali competit, vt ex modo extraordinario procedendi in eo constat, & ex titulo 20. libro quarto Recopilationis, ergo dicta l. 5. noluit prædictum remedium extraordinarium excludere, sed alia remedia ordinaria appellationis, reclamationis, & similia, secundò prædicta interpretatio

pretatio corroboratur ex eoquod licet lex exclusiua remediorum loquatur per verbum vniuersale. Nullum non tamen censetur excludere remediū speciale per aliā legem inductum, secundum glossam finalem, in dicta l. postquam litem, & ibi Iaſſ. numer. 14. & ita dicta l. 5. non dicetur excludere istud remedium secundæ supplicationis alia lege inductum, nempe per l. 2. titulo 20. libro quarto Recopilationis. Vlterius probatur ex eo, quod clarum est hoc remedium secundæ supplicationis introductum esse, vt causis grauibus, & magnæ quantitatis subueniatur, quamuis nec appellationis, nec supplicationis aliud remedium supersit prout est quando in Chancellarijs lata est prima & secunda sententia de vista & reuista, à qua sententia de reuista non licet amplius appellare seu supplicare, l. 2. & 3. titulo 19. libro quarto Recopilationis, & nihilominus tamen conceditur secunda supplicatio cum pœna, & fideiussione mille quingentarum duplarum per l. 1. titulo 2. libro quarto Recopilationis, ergo etiam per interpositionem prædictæ secundę supplicationis debet succursum esse causis grauibus, & magnæ quantitatis, agitatis super Regijs redditibus, licet in eis denegetur remedium supplicationis latis duabus sententijs con-
47 formibus. Vnde existimo, quòd dispositio dictæ l. 5. titulo 12. libro 2. Recopilat. id operabitur, quod latis duabus sententijs conformibus in dicto Consilio de Cōtaduria, amplius non admittatur hæc secunda supplicatio, quæ impedire valeat earum executionem, sed quod executionem mandentur data sufficienti fideiussione ab eo in cuius fauorem latæ fuerint, quod si reuocentur per iudices secundæ supplicationis, reddet rem cum fructibus, iuxta terminos l. fin. titulo 20. libro 4. Recopilationis, & hoc respectu dictæ l. 5. nullum continet speciale, illud tamen continet in eo, quod coram quibuscunque iudicibus latæ sint duæ sententiæ conformes in causis super redditibus regijs, non expectatur tertia sententia etiam si lata sit prima sententia coram inferiori iudice, & ab ea appellatur ad notarios prouinciarum, seu Consilium de Contaduria, & ibi confirmetur, non admittetur amplius appellatio, seu prima supplicatio, quę in alijs causis admitti solet, vt in titulo 19. libro quarto Recopilationis, & multo minus ista secunda supplicatio cum pœna & fideiussione mille quingentarum duplarum, quia causa fuit cœpta coram iudice inferiori.

48 Nono infertur, quod in causis, de quibus cognoscit iudex ille, qui vulgo dicitur, Iuez de Vizcaya, secunda supplicatio locum habet si causæ coram eo cœptę fuerint, quia illud tribunal superius est, & in Chancellario continetur, nec ad aliud recursus appellationis est, & ita decisum extat in l. 68. titulo 5. libro secundo Recopilation.

49 Decimo infertur, quòd in causis cœptis in Chancellarijs, & audientijs noui regni Indorum locus erit huic secundæ supplicationi, quia sunt suprema tribunalia, & lites, & causæ expediuntur, prout in
50 nostris Chancellarijs Hispaniarum, vt in l. 15. in ordinationibus factis ad Indorum gubernationem quam ordinationes obseruant prædictæ audientiæ, & vbi in eis aliquod non reperitur decisum recurrendum erit ad modum, & ordinem procedendi in Chancellarijs Vallisoleti, & Granatæ, iuxta l. 18. in dicta ordinatione. Quare latis duabus sententijs in dictis audientijs, admittenda erit hæc secunda supplicatio, & ita ordinatum fuit in l. 13. & 17. in dictis ordinatio. Et interposita præ-
51 dicta secunda supplicatio non erit supersedendum executioni sententiæ de reuista, sed executioni mandabitur præstita cautione sufficienti ab eo in cuius fauorem lata fuit. Quod si reuocetur, reddet rē cum fructibus alteri patri, iuxta text. in d. l. 13. & in hoc differat secunda supplicatio interposita in illis partibus Indorum ab ea, quæ in hoc Castellæ Regno interponitur, quia in his partibus interim quod pendet lis, interposita secunda supplicatione, non traditur sententia executioni, nisi ambæ conformes sint, vt in l. 1. & fin. titu. 20. lib. 4. Recopilationis. Sunt & aliæ differentiæ: nam in illis partibus, siue sententia prima, & secunda de vista & reuista sint conformes, siue non in causis possessorijs nunquam admittitur secunda supplicatio, vt in dict. l. 13. in his vero Hispaniarum Chācellarijs non denegatur dummodo proprietas excedat, vel accedat ad summam sex millium duplarum, vt in l. 9. titulo 20. libro quarto Recopilationis.
52 Tertia differentia est, quod in illis partibus in causis super proprietate alicuius rei excedente, vel tangente decem mille pesos de oro, secunda supplicatio interpo-

ni poteſt, vt in d. l. 23. at verò in iſtis Regnis Hiſpaniarum ſufficit, quod proprietas rei æſtimetur trium mille duplarum, vt in dict. l. 9. titul. 20. lib. 4. Recopilatio. Quarta differentia eſt, quòd qui in illis partibus hanc ſecundam ſupplicationem interponunt, comparere debent apud Regem intra ſpatium vnius anni connumerandi à die notificationis ſententiæ factæ parti, vel ſuo procuratori, vt in dicta l. 13. in Hiſpania verò intra quadraginta dies connumerandos à die interpoſitæ ſupplicationis ſupplicans comparere debet coram Rege, vt in l. 4. titul. 20. libr. 4. Recopilationis. Quinta & vltima differentia eſt, quòd in illis partibus ſupplicans non obligatur alicui pœnæ, nec cautionem aliquã præſtat, quia illa ſupplicatio non habet naturam, quam habet ſupplicatio, de qua loquitur l. 1. titul. 20. libro 4. Recopilatio. vt colligitur ex dicta l. 13. Ordination. Ind. at verò ſecũdo ſupplicans in his Regnis ſe ſubdit pœnæ mille quingentarum duplarum, & præſtat fideiuſſores in euentum: quod prima ſupplicatio, & ſententia de reuiſta confirmetur, vt in dicta l. 1. titulo 20. lib. 4. Recopilation. & ita practicatur. Et exceptis his quinque differentijs in omnibus alijs, quæ pertinent ad expeditionem cauſarum in hac ſecunda ſupplicatione ſimilis ordo obſeruandus erit, & eadem requiſita neceſſaria erunt in audientijs noui Regni Indorum, quæ ſunt in noſtris Chancellarijs, & Conſilio Supremo Hiſpaniæ (de quibus præſens eſt tractatus) nam vltra hoc quòd ſi veniunt intelligendæ ll. 14. & 17. Indo. ordina. clare conſtat, ex l. 16. dict. Ordinam. vbi expreſſe dicitur, quod quidquid per dictas ordinationes deciſum nõ fuerit, decernatur per ordinationes Chancellarium Pinciæ, & Granatæ. Vnde cum in dictis ordinationibus Indorum ſolum ſuprædicta decreta ſint circa ſecundam hanc ſupplicationem, recurrendum erit ad ordinationes Valliſoletanas, & Granatenſes circa id quod in illis non reperiatur deciſum.

Ex quibus ad notandum erit, hanc ſecundam ſupplicationem interponere poſſe eos, qui litigant in Cõſilio Supremo Indorum, in quo cauſæ exordium ſumpſerunt, nam ſi in illis Indorum Chancellarijs ſupplicationi locus eſt, à fortiori debet eſſe in Conſilio Supremo, quod Conſiliũ regium eſt, & ita nuncupatur, & ab eo nulla appellatio, ſeu recurſus ad aliud concedi

54

55

56

57

58

tur: & ideo diſpoſitum circa Conſilium regale, comprehendit etiam hoc Indorum Supremum Conſilium, & ita in eo obſeruandus erit ordo, qui obſeruatur in Conſilio regali circa interpoſitionem huius ſecundæ ſupplicationis cum pœna & fideiuſsione duplarum, & non erit obſeruandum id quod diſpoſitum in dict. ordin. Indorum. Quod probatur ex eo quod Conſilium Supremum Indorum venit appellatione Supremi Conſilij Regij, vt traditur in l. 5. ordinatione Indorum, vbi cum dare tur forma procedendi in Conſilio Supremo Indorum præceptum fuit, quod obſeruarentur ordinationes, & ſtatuta tradita Conſiliarijs regalibus. Vnde cõſtat, quod hoc Conſilium Indorum ſequitur naturã Conſilij regalis. Quod ſic cognitio, quia in illa diſcrimina ſupra relata inter ſupplicationem ſecundam in illis partibus interpoſitam, & inter eam, quæ in Hiſpania interponitur, prodita ſunt, quia diſtantis locorum aliud non patitur, & quia pluris, vel tanti habentur in Hiſpania tria millia duplarum, quam apud Indos decem millia ducatorum, ſeu peſos monetæ illarum partium, quod in Conſilio Supremo Indorum ceſſat, & ita praxis obſeruat, quod in eo interponatur ſupplicatio prout in Cõſilio regali.

Super eſt tamen nunc videre pro intelligentia ſupradictorum, per quem actum dicatur cœpta lis in caſib9, in quibus actio & petitio poni, & intentari poteſt in prima inſtantia coram Auditoribus Supremi Conſilij regalis, vel Chancellarium, quorum meminit l. 5. tit. 3. part. 3. & l. 8. 9 & 11. tit. 3. lib. 4 Recopila. & Couarr. in pract. c. quæſt. c 6. & 7. ad hoc vt ſecundæ ſupplicationi locus ſit. Et videtur dicendum, quod lis cœpta dicatur per citationem parti intimatam, iuxta text. in l. more, & in l. & quia, ff. de iuriſdictione omnium iudicũ, vbi iuriſdictio delegati perpetuatur per citationem, & lis dicitur cœpta, & non integra, ſecundo facit tex. in Clementi. 2. vt lite pendente, vbi lis pendere dicitur per citationem à Iudice emanatam. Tertio ſuadetur, ex l. ſi quis poſtquam, ff. de iudic. vbi dicitur, quod per ſolam citationẽ præuenitur iuriſdictio, per quem text. Fulgoſius, Paulus, Alexander, & Iaſo. in l. cum quædam puella, ff de iuriſdictione omnium iudic. & Bart. in l. ſi pluribus, ff. delegat. 1. & ibi Iaſ. nu. 24. & 25. dicunt, quod per ſolam citationem inducitur præoccupatio,

59

cupatio, & præuentio iurisdictionis, & idem disponitur in capit. proposuisti, de foro competent. vbi notat glos. & probat gloss. in l. vbi cœptum, ff. de iudic. & ibi Bartol. & Paul. & magis communiter omnes secundum Didacum Perez in rubrica, titul. 1 lib. 3. Ordinament. colum. 729. Sed oppositam sententiam (immo quod à talis contestatione iudicium cœptum esse dicatur) probat latè Felin. in capit. super quæstionum, numer. 6. de offic. deleg. & est communis opinio secundum Paulum Castrens. in l. 1. C. de iudic. & facit text. in dict. Clement. 2. vt litependente, ibi: Litem quoad hoc pendere censemus, quibus verbis constat citationem operari pendentiam litis, non vero effectum litis cœptæ. Est etiam text. in dict. l. cum quædam puella, vbi iurisdictio dicitur præoccupari per sententiam, aut litis contestationem, ergo non per solam citationem ff, & ita ibi tenent Bartol. Alberic. Angel. quauis Fulgos. Paul. & Alexand. ibi dicant illum text. intelligendum esse per alia iura quæ tamen suppletio displicit Ias. ibi numer. 6. & Aretin. in dict. l. si pluribus, & hanc partem tenet gloss. in dict. l. 1. verbo, Cœpto, C. de iudi. & in l. apertissimi, verbo, Inchoetur, C. de iudi. & in l. fin. §. illud, verbo, exordium, C. de temp. appella. & glos. 1. in l. vinum, ff. si certum petatur. Et est optimus text. in l. amplius non peti, in principio, ff. rem ratam haberi, & text. vbi Ias. in l. si cum fundus in principio, iuncta gloss. ff. si certum petatur.

60 Qua in re existimo, veriorem resolutionem esse, quam supra tradidimus in annotationibus ad totum opus, in fine annotationis primæ, numer. 39. scilicet, litem proprie cœptam dici à litis contestatione, impropriè vero à citatione. Sed in hac specie, & in terminis propositæ quæstionis, adhoc, vt locus sit secundæ supplicationi, intelligo de lite cœpta, propriè per litis contestationem coram Auditoribus Consilij regalis, aut Chancellariæ: & ita opinor accipiendas esse ll. regias agentes de hac secunda supplicatione. Ad quod moueor, nam si prædictæ ll. permittunt hanc secundam supplicationem, intelligi debet, interponendam fore à sententia primæ supplicationis, quæ coram Auditoribus præcessit, ad quam sententiam absque litis contestatione peruenire non possent: lite enim non contestata regulariter sententia ferri non potest, vt in titulo, vt lite non contestata, & in l. fin. titulo 10. part. 3. & ibi Gregor. Lup. in verbo, Lo que no se podria. Vnde verius erit dicendum, quod ll. volentes, litem inchoari per litis contestationem in Consilio seu Chancellarijs regijs suadent, quod ad hoc, vt hæc secunda supplicatio denegari valeat coram alijs iudicibus inferioribus, lis fuerit cœpta per litis contestationem: nam dum statuunt, quod causæ incipiantur & contestentur in Consilio & Chancellarijs regijs, vt admittatur secunda supplicatio per consequens, eam denegant in causis, quæ coram inferioribus cæptæ fuerint per litis contestationem. Patet igitur, quod licet quis citeturcoram iudice inferiori, si tamen coram eo non fuerit contestatus litem, si eam postea contestetur in Consilio seu Chancellarijs, peruenire poterit ad hanc secundam supplicationem, & ita practicatur.

62 Ex qua vera solutione constat, perperam aliquem affirmare processum incipere à petitione, & ab actibus quæ fiunt in supremo Consilio, vel in Chancellarijs, quando causa & lis cœpta coram inferiori, deuoluta fuit ad regios Auditores, ex eo quod ab aliquo actu interlocutorio appellatum fuerit, & causa grauaminis coram Auditoribus iustificata fuerit, & ob id ab eis retenta: vel quando lite contestata coram inferiori, appellatio ab aliquo actu interlocutorio interposita fuisset, & iudex inferior appellationi friuolæ, & nullæ detulisset, & ita in superiorem transmisset, & totus & integer processus coram superioribus videretur positus, & per consequens locus esset secundæ supplicationi, tanquam si causa nouiter cœpta esset coram eisdem superioribus, quia inchoari & incipi censeretur à petitione & actibus, qui in dicto Consilio & Chancellarijs fierent, prout in hac specie resoluit Auendan. vbi supra. Sed id perperam & male quis affirmaret, quia ex supradictis dilucide apparet, á litis contestationem litem cæptam dici, vt secunda supplicatio interponi valeat, quę lis si coram inferiori contestata fuerat, vt in propositis casibus extat, manifeste sequitur, quod ea deuoluta ad superiores secunda supplicatio cessabit.

63 Secundo principaliter requiritur, ad hoc vt secunda supplicatio cum pœna & fideiussione mille quingentarum duplarum interponi possit, quod causa sit ardua,

& magnæ quantitatis, vt probatur in l. 1. 7. & 9 tit. 20. lib. 4. Recopilat. & ea causa ardua & magnæ quantitatis olim iudicabatur, quæ mille quingentas duplas de cabeça excedebat, vel tanti res, super qua causa pendebat æstimabatur, iuxta text. in d. l. 7. Cæterum cum postea quantitas valoris bonorum excreuerit, decretũ fuit, alia
64 l. causam arduam, & magnæ quantitati censeri, quæ trium millium duplarum valorem & æstimationẽ attigerit, si super proprietate rei controuertatur: si vero super eius possessione arduam causam censeri, quando proprietas rei super cuius possessione litigatur sex millium duplarum auri, de cabeça sit, & tanti habeatur prout Imperator noster Carolus Quintus sua pragmatica sanctione promulgauit, quæ habetur in dict. l. 9. titul. 20. libr. 4. Recopilationis, & pro hac differentia valoris proprietatis, & possessionis, faciunt quæ resoluit Arias Pinelus in l. 2. C. de rescinden. vend. 3. par. cap. 4. numer. 26. & 27. Quod intelligo verũ esse, nulla facta coaceruatione summarum, veluti si plures rei conuenti ab vno actore fuerint condemnati super diuersis summis: quarum qualibet de per se non attingeret prædictã summam, & simul iunctæ excederent, quo casu non debet fieri coaceruatio, & computatio illarum summarum, vt locus sit huic secundæ supplicationi, ita resoluit Auendanius, vbi supra num. 14. in fin. vbi eodẽ numero resoluit illam quæstionem, si vnus
65 actor agat contra plures reos pro diuersis summis, & quantitatibus, quarum quælibet de per se non attingit dictam summã, & valorem trium millium duplarum, & simul iunctæ excedunt, & vnus ex reis supplicat à secunda sententia de reuista, & ipse solus dat fideiussionem suo nomine, & consortium, an hoc sufficiat, & prosit cæteris omnibus reis, & bene supplicatum dicatur. Et tandem Auendanius ibi resoluit, quod si quilibet fuit condemnatus de per se in summa, quæ non trium millium vel sex millium duplarum tot sunt sententiæ quot condemnationes: & ita plures appellationes sunt interponendæ. Quare si vnus solus supplicauerit, nec bene supplicauit, quia non erat causa ardua, nec cõsortibus prodesset eius suplicatio: quanuis causa ardua & debitæ quantitatis esset: nam cum plures sint condemnationes, plures etiam deberẽt esse supplicationes. Cæterum si ex vna actione & defensione fieret condemnatio etiam in viriles portiones, tunc vna causa reputaretur, & vna appellatio seu supplicatio sufficeret, quòd verum esse Auendanius concludit in appellationis & primę supplicationis gradu. At vero in gradu secundæ supplicationis, vbi pœna mille quingentarum duplarum venit imponenda aliud dicendum esse existimat: quia sicut non potest talis supplicatio nocere reo condemnato, ita nec ei prodesse debet. Vnde in prædicto loco per plura fundamenta concludit Auend. quod quando plures rei condemnantur insolidum si vnus ex eis tantum supplicauit, cum prædicta pœna, alter vero vel acquieuit sententiæ, vel non supplicauit, contra hunc sententia secunda de reuista exequi poterit, non obstante supplicatione alterius.

66 Vlterius considero, quod causa hæc ardua & magnæ quantitatis debet cortinere rem æstimabilem, & quæ æstimari possit trium millium duplarum auri de cabe-
67 ça, vt colligitur ex l. 7. tit. 20. libr. 4. Recopilationis, ibi: Siendo tan ardua la causa y sobre tan grande cantidad, q̃ sea de tanto valor y estimacion, &c. & ex dict. l. 9 eiusdem tituli, & libri, non enim sufficit quod causa sit ardua, quia plures causæ arduę reputantur prout sunt criminales, & tamen in eis non est locus secundæ supplicationi, vt probatur in l. 11. tit. 20. lib. 4. Recopilationis, sed necessum est quod si ardua & æstimabilis copulatiue, vt notat Auenda.
68 vbi supra numer. 16. Quo fit, verum esse quod supra resoluimus in 1. requisito, illatione 7. nempe in causis notabilitatis locum non esse secundę supplicationi cum non recipiant æstimationem numariam.
69 Cæterum si causa esset super aliquo priuilegio exemptionis tributorum concesso aliquibus personis, locis, aut alicui castellariæ, & in ea habitantibus & negocium esset arduum, & tale quod si emeretur talis exemptio (quia ex tali onerosa causa potest acquiri, iuxta doctrinam Bald. & DD. in l. qui se patris, C. vnde liberi, & in l. vacuatis, C. de Decurionibus, lib. 10.) excederet summam trium millium duplarum, si de eius proprietate ageretur, vel sex millium si de possessione, & esset casus qui coram supremo Cõsilio seu Chãcellarijs tractari posset prout quotidie fit in notabilitatibus pertinentibus ex priuilegio in huiusmodi casu lata prima & secunda sententia in gradu de visita [illegible] bene haberet

locum

locum secunda supplicatio cum pœna & fideiussione mille quingentarum duplarum: quia tam ex instantia quàm ex æstimatione priuilegij causa est æstimabilis. Quod maximè procederet si contributio à qua priuilegiati liberantur, excederet futuris temporibus summam dictarum duplarum: & peteretur quod virtute priuilegij ab illa contributione in futurum liberentur, nam huiusmodi causæ sine dubio excedunt dictam summam, & in eis locum habet secunda supplicatio, iuxa notata per Alberic. post Bart. in l. si idem, in principio, num. 7. ff. de iurisdictione omnium iudicium; & facit tex. in l. firmio. §. fin. ff. quando dies l. ced. & ita in terminis resoluit Auendan vbi supra, numer. 17. Et hinc etiam fit, quod in controuersijs & litibus super eo, quod aliqui admittantur ad aliqua officia in populis, quorum æstimatio accedit ad prædictam summam, locus erit huic secundæ supplicationi, & ita in consilio supremo fuit decisum, sit insuper quòd in lite super aliquo iure patronatus locus secundæ supplicationi. Nam licet ius patronatus sit annexum spiritualibus: vt in cap. quanto, de iudic. & cap de iure patronat. & spiritualia non recipiant, æstimationem tamen illud inter esse proueniens ex illo iure patronato, bene recipit æstimationem, iuxta gloss. 1. capit. coram de officio delegat. & ibi Panormi. num. 12. & Felin. num. 10. versic. nota, ibi glos. & Panorm. in cap. 1. num. 21. versic. Item aduerte, ex de eo qui mit. in possess. causa rei seruand. & ita fuit iudicatum in Consilio supremo in lite & causa vniuersitatis de Zumarraga cum domino Philippo Lezcano suo patrono anno 1586.

70 Fit etiam ex supradictis, quod si aliquis habens iurisdictionem alicuius loci, aut concilium alicuius oppidi, litigat super diuersis iuribus sibi competentibus ratione iurisdictionis, quæ in illis locis sibi competit, veluti si experiatur super decimis executionem sibi debitis, aut super pœnis & calumnijs aut super alijs quibuscunq; diuersis iuribus & præeminentijs, quæ iurisdictionis fructus & effectus sunt, & valor vniuscuiusque iuris separat in non attingit valorem & æstimationem trium millium duplarum in proprietate, vel sex millium in possessione, & tamen si simul iungantur superant vel saltim attingunt prædictam summam, tunc lata secunda sententia de reuisa ab ea secunda supplicatio interponi poterit, nam si vna actione vel sententia sint comprehensa plures species vel summæ, quantum singulæ de per se non accedunt ad valorem necessarium & requisitum: vt ad Principem interponi possit, appellatio, tamen omnes simul iunctæ faciunt notionem Principis (id est, quod accedunt ad valorem necessarium, vt ad principem interponi possit appellatio) tunc bene poterit appilatio ad Principem interponi, iuxta tex. in l. si qui separatim, §. 1. ff. de appellationibus, ergo idem dicendum erit in casu nostro, cum prædicta iura & præeminentiæ vna actione, & eodem iure proueniente à iurisdictione comprehendãtur, & eadem sit lis & sententia promulgata super omnibus, & omnia simul erunt attendenda ad secundam supplicationem admittendam. Confirmatur hoc corolarium, ex l. si idem cum eodem in princip. ff. de iurisdictio. omnium iudicũ iuncta glos. 1. ibi vbi dicitur, quod si inter eosdem pluribus actionibus actum sit, quarum singularum quantitas sit intra iurisdictionem iudicantis eis autem simul iunctis excedit, non erunt simul coaceruandæ, sed potius debet iudex de eis cognoscere: & subdit glossa 1. ibi illud verum esse, quando pluribus actionibus actum esset, secus vero si vna tantum actione, licet in ea de pluribus quæratur: quam gloss. sequuntur ibi Barto. & communiter omnes
71 ex Decio ibi ante numerum 15. Prætereà aduerte, quod quoties agitur super iurisdictione, semper causa censetur ardua absque alia taxatione seu æstimatione, ad hoc quòd interponi valeat, secunda supplicatio, sed genus predicatur de suis speciebus, vt latè declarat Bart. in l. qui vsufructum, ff. de verborum obligationib. & posita
72 specie genus necessario ponitur, nam animal est genus, homo, æquus, bos, & similia species subiectiuæ quæ subijciuntur dicto generi, & eius prædicamento: quia si dico est homo necessario consequitur, est animal. l. si quid earum, §. interemptum, ff. de legatis 3. Ias. in rubr. ff de legatis 1. numer 7. & ita remoto genere remouetur & eius species, secundum Ias. in l. si filius à patre. ff. de liber. & posthum. numer. 10. & l. si causa, num. 8. post Paulum, numero 5. de transactionibus, & l. sciendum, num. 3. delegat 1. & ad cognitionem specierum
73 debet præcedere cognitio generis, text. & omnes in l. 1. ff. si certum petat. notat
74 Paul. Castr. in l. 1. num. 6. ff. de iust. & iur.

& ad positionem generis sequitur positio specierum saltim affirmatiue. Paul. in l. don videt, num. 5. C. de in integr. restitut. Vnde quando lis tractatur de speciebus iurisdictione, etiam tractatur de ipsa iurisdictione, & debet iudicari causa ardua, & quod in ea locum habeat secunda supplicatio. Facit etiam quia velet argumentum de toto ad partem l. quæ de tota, ff. de rei vendication. l. qui scit. in principio, ff. de vsuris, & cuius effectus omnibus prodest, & partes ad vniuersos pertinent, l. cuius effectus, ff. de regulis iuris, & ibi Decius.

75 Aduertendum tamen erit, quod æstimatio & valor requisitus, vt possit interponi secunda supplicatio, considerari debet tempore petitionis rei, quo tempore causa iam debet esse ardua & res petita ascendere debet ad prædictam millium duplarum summam, nec sufficit quod tempore sententiæ creuerit valor, vt notant Bald. & Angel. in l. si idem cum eodem, §. fin. ff. de iurisdictione omnium iudicum, & ibi Iaſ. in princip. numer. 6. Vnde si anno millesimo quingentesimo octuagesimo fuit petitus fundus, qui tunc æstimabatur duarum millium duplarum, licet non excedat tria millia, nō habebit locum supplicatio cum pœna, & licet in petitione plura petantur, quantum valor tempore petitionis excedebat valorem trium millium duplarum & condemnatio fit in rebus omnibus, si tamen supplicatio secunda fit tantum à condēnatione alicuius rei, debet haberi respectus ad valorem eius tātum, & non ad petitionem vel condemnationem, ita ex Angel. Felin. & Decio, resoluit Auend. vbi supra nu. 15.

Superest videre pro explicatione supra dicti requisiti, quot ducatis seu argenteis æstimanda sint illa tria millia duplarum in proprietatis causis, & sex millia in possessorijs, quod etiam confert ad intellectū pœnæ mille quingentarum duplarum soluendæ, quando sententia ā qua fuit suppli
76 catum, confirmaretur. Et pro resolutione huius articuli dicendum erit, quod valor vnius duplæ de cabeça est eiusdem valoris cum Castellano, prout resoluit Couarru. tractat. de veter. nummis. collat. capit. 6. num. 3. & Castellanus constat sex decim argenteis, tantique communiter habetur: vnde constat quod causa super proprieta-
77 te, cuius valor æstimari debet trium millium duplarum, excedere debet, vel attingere quadraginta octo millia argentorum, seu regalium, & ducatorum quatuor millia trecenta, & sexaginta quatuor, excep-
78 tis quatuor argenteis: causa vero super possessione eius proprietas æstimanda est sex millium duplarum, quæ nonaginta sex millia regalium conficiunt, & octo millia septingenta viginti octo ducatorum constituunt, exceptis octo argenteis. Et in hunc modum intelligendum erit quanti habenda sit illa pœna mille quingentarum
79 duplarum, nam mille quingentæ duplæ de cabeça conficiunr numeratum viginti quatuor millium argenteorum seu regalium, quibus hoc tempore in Castella vtimur, qui in reducti in ducatos communes vndecim argentorum, constituūt duo millia centum octuaginta sex ducatorum, duobus exceptis argenteis, quod ita practicatur, vt inquit Couarr. vbi supra quanuis non sic particulatim resoluat.

80 Tertio principaliter requiritur, vt interponi possit secunda suplicatio cum pœna mille quingentarum duplarum, quod latæ sint duæ sententiæ diffinitiuæ in ipso regio Consilio seu Chancellarijs, nec sufficit eas esse interlocutorias habentes vim diffinitiuarum, vt clare dispositum est, l. 7. tit. 20. lib. 4. Recopilatio. per illam dictionem taxatiuam, Solamente, & expressius in l. 6. eiusdem tituli & libri, vbi omnino hoc auxilium secundæ supplicationis denegatur & prohibetur interponi ab actibus & sententijs interlocutorijs, quanuis diffinitiuarum vim habeant, & reparari nequeant per diffinitiuam, & ita tenet Auendan vbi supra num. 18. & Rebuffus in tractatu de supplicatione, articulo 1.
81 glos. 26. & intellige sententiam illam dici interlocutoriam: quæ non diffinit principalem articulum, sed media causæ respicit, secundum glos. in Clemētina ad compescendas de sequestratione possess. & fruct. verbo, Diffinitiua, & glos. in capit. ei qui, versic. Diffinitiua, 2. quæst. 6. verbo, Diffinitiua, glos. in authentico de litigiosis, §. ad excludēdas, verbo, Interlocutionibus, tradunt Abbas, & Felin. in Rubrica de sententia & re iudicata. Auiles in cap. prætor. c. 6. verbo, Sententias, num. 10. Similiter sententia, quæ post se aliam diffinitiuam expectat, interlocutoria dicitur, vt notatur in l. post sententia, C de sententijs, & in l. 1. C. quando prouocare non est necesse. Similimodo sententia, quæ non efficit iudicem esse functum officio, interlocuto-

ria est,

ria est, vt in capit. in literis, de offic. delegati. Sententia autem interlocutoria habens vim diffinitiuæ est ea, quæ quasi diffinit negotium principale, non tamen in totum diffinit, secundum Panormita. in dict. Rubric. de sententia, & re iudicata num. 6 & 8. hæc reuocari non potest per iudicem proferentem, gloss. capit. fin. verb. Ioannes, de electio. in 6. quam notat Bald. in Authentic. habita, C. ne filius pro patre, Iaſ. in l. minores, C. de his quibus, vt in dign. pro glo. est text. in cap. significantibus, de offic. delegat. ab hac etiam sententia licet appellare antequam diffiniatur principale negotium, vt in glo. 1. l. intra vtile, ff. de minoribus, sequitur Dueñas regul. 52. nu. 3. & nihilominus ab his interlocutorijs sententijs, vel vim diffinitiuarum habentibus non datur aditus, ad secundam supplicationem cum pœna, & fideiussione, vt statuitur prædictis ll. Sed eis obstare videtur, l. 8. & 9. titul. 20. lib. 4. Recopilationis, vbi sententiæ duæ proferantur super aliquo possessorio, quæ tamen non sint conformes, & concurrant alia requisita, poterit interponi secunda supplicatio: sed sententiæ super possessorio prolatæ non sunt diffinitiuæ, sed quasi diffinitiui, & diffinitiuarũ vim habentes, quia nõ diffiniunt negotiũ in totũ, si quidẽ postea super petitorio agi potest, quòd probatur in c. 2. de ordine cognit. & in c. cum venissent, de institutionibus, vbi cum ageretur super quodã spolio, & super possessorio interloquẽdo pronuntiauit Pontifex, significans sententiam in illo possessorio interlocutoriã esse, ergo falsum erit dicere, quòd à sententia interlocutoria non possit quis secundo supplicare, sed his non obstantibus seruanda est decisio dictarum ll. 6. & 7. nouæ Recopilat. quia verius, & receptius est sententiam super possessorio diffinitiuam esse, quia diffinit in totum causam illam super possessione, ita gloss. in dict. Clementi. ad compescendas. verbo. possessorio, glo. capit. cum ad sedem, verb. interdictum, de restitut. spoliator. gloss. in capit. fin. de iud. Berol. in cap licet causam. num 68. de probation. communis ex Decio capit. consultationibus, num. 9. de offic. delega. pro qua est text. in cap. accedens, in princip. vt lite non contestata. Nec huic communi nocent text. in dict. cap. 2. & cap. cum venissent, qui procedunt quando quæstio possessionis inducta est per viam exceptionis, prout ibi fuit mota: cæterum si per viam principalis quæstionis, & de per se mota fuerit causa possessoria, sententia super ea lata diffinitiua erit, ita Ant. in d. c. fi. de iud. & ibi Andr. Sicul. Rub. in l. naturaliter, §. nihil cõmune, n. 345. de acquir. possess.

83 84 85

Ex qua resolutione communi declarantur prædict. ll. Regiæ 8 & 9. locum habere quando possessorium intentatum fuerit principaliter, & super eo prolatæ fuerint duæ sententiæ diuersæ, seu contrariæ, à quibus tanquam à diffinitiuis interponi poterit secunda supplicatio: cæterũ si possessorium incidenter, & per viam exceptionis tractaretur, licet duæ fuerint prolatæ sententiæ de vista & reuista, non poterit ab hac vltima de reuista supplicari cum pœna, & fideiussione mille quingentarum duplarũ, quia sententia interlocutoria est, à qua supplicari nequit, vt in d. l. 6. & 7.

86 87

Quarto principaliter requiritur, vt secũdæ supplicationi locus sit, quod causa debet esse ciuilis nõ vero criminalis, nam in criminali secunda supplicatio denegatur per l. 11. tit. 20. lib. 4. Recopil. Quod etiam de iure communi obseruatur, vt resoluit Rebuff. in dict. tractat. de supplicat. nu. 71. Et quæ sit causa ciuilis, & quæ criminalis iam supra exposuimus in annotationibus ad totum opus, annotatione 1. numer. 19. sed hoc in loco opportune illud dubium examinandum erit, scilicet, quid si aliqua causa intentatur in prima instantia criminaliter in Consilio Supremo, & incidenter petatur aliqua magna summa ratione interesse, iuxta doctrinam Bartol. in l. interdum, §. qui furem, ff. de furtis, & habetur in cap cum oporteat, & ibi DD. de accusat. an ratione huius interesse, quòd incidenter petitur, si excedat summam triũ millium duplarum, locum habeat secunda supplicatio? Qua in re videtur dicendum locum non habere, nam si consideremus, quòd principaliter illa est causa criminalis, in qua non admittitur secunda supplicatio, & qui non potest esse iudex causa principalis non poterit esse causa incidentis. l. quoties, C. de iud notatur in capituam, de ordin cogn. & Couarr. in practi. quæst. c. 4. in fin. sed in proposita specie respectu causæ criminalis principalis non potest interponi secunda supplicatio: ergo nec debet posse interponi respectu interesse incidenti, & causæ subordinatæ ita concludit Auendan. vbi supra num. 18. A qua tamen opinione libenter recedo, immo quod respectu illius interesse admittenda

tenda sit secunda supplicatio, motus ex doctrina Baldi, & Guillerm. in l. si ex causa, §. nunc videndum, ff. de minoribus, vbi annotauit, quod si statuto sublata sit appellatio in quæstionibus criminalibus, vel restitutio in integrum, censetur sublata respectu principalis causæ, & nō respectu emergentis, seu incidentis in eam, quos sequuntur Alexand. num. 2. Ias. nu. 7. qui Plumbinum refert in rubr. ff. de re iudica. Auil. in cc. præt. c. 6. nu. 4. & 6. in glo. verb. Sententias, & Bosius in praxi criminali, titu. de appellationibus, nu. 31. & faciunt per eum ibidem adducta, num. 8. conducunt etiam quæ adducit Didac. Perez in l. 8. tit. 4. libr. 4. Ordinamen. in gloss. verbo, Dentro en otros veynte dias, col. 403. ergo idem dicē dum erit in supradicta proposita quæstione, quòd licet sublata sit supplicatio secunda in criminalibus non censeatur sublata in dependentibus, & incidentibus, dum in eis cætera alia requisita adsint. Pro qua opinione satis est text. in l. 3. tit. 20. libro 4. Recopil. vbi decernitur, quod licet sententia à qua fuit secundo supplicatum respectu interesse, seu expensarum, aut cuiusuis causæ incidentis, & accessoriæ ad principalem sententiam fuerit modificata, reuocata, seu correcta adhuc pars, quæ supplicauit tenebitur soluere pœnam mille quingentarum duplarum, nisi articulus, & causa incidens tam ardua esset, & tantæ quantitatis, quòd propter ipsam dumtaxat, nullo habitu respectu ad causam principalem esset locus huic secundæ supplicationi, & debuisset de iure admitti. Ex qua lege subtiliter perpensa elicitur, mentem eius esse, quod posset dari casus, in quo principale negotium non esset tam arduum, nec tantæ quantitatis, quod posset ab eo interponi secunda supplicatio, & tamen posset aliquis casus accessorius expensarum, vel fructuū emergere tantæ arduitatis, & quantitatis, qui excederet trium millium duplarum summam, & æstimationem, prout si centum equæ petantur, quæ ablatæ fuerunt ab hinc viginti annis, & prima & secunda sententia de reuista præceptum sit eas reddi, vel earum æstimationem, & partus, & post partus earum: ecce casus principalis, qui non erat arduus, nec quantitatis debitæ, & requisitæ, vt interponeretur secunda supplicatio: tamen ratione accessorij incidentis partus, posset supplicari, si quidē partus, & post partus incidens quæstio tantæ arduitatis est: sed causa ciuilis

parua quantitatis, & causa criminalis partibus passibus ambulant, & æquiparantur quo ad hoc, quod sicut ab illa ciuili, quia non est ardua, non potest interponi secunda supplicatio, ita nec poterit ab hac criminali, quia criminalis est, & tamen si ab illa sit aliquis casus dependens arduus, & debitæ quantitatis trium millium duplarum poterit interponi secūda supplicatio ratione accessorij dependentis: ergo idem dicendum est si in causam criminalem incidat aliqua quæstio, & causa tantæ summæ, & arduitatis, quod eius respectu dumtaxat absque consideratione causæ principalis possit interponi supplicatio, & debeat admitti. Quibus rationibus, & hac l. si animaduersa, non dubitatem asserere in proposita quæstione admittendam esse secundam supplicationem cum pœna mille quingentarum duplarū, & sufficientibus fideiussoribus. Nec aliud suadent fundamenta, Auend. nam licet verum sit, quòd qui principalis causæ non potest esse iudex, non poterit, & accessorij: illud est intelligendum quando militat eadem ratio impotentiæ, & incapacitatis in accessorio, quæ militat in principali, veluti si tractetur causa super rescisione alicuius contractus iurati ab aliquo laico, qui eius rescisionem prætendit ex alio iure, cuius cognitio non est propria iudicis ecclesiastici, tunc iudex ecclesiasticus causam principalem rescisionis non per tractabit, nec se ingereret licet accessoria, scilicet, absolutionis iuramenti sibi præsumat: quia ratio propter quam non est competens ad causam principalem rescisionis contractus, est quia contrahentes erant laici, & fori sæcularis, & cognitio causæ, ex qua prætendebatur rescisio, non pertinebat ad tribunal ecclesiasticum, est tamen competēs ad accessoriam, scilicet ad absolutionem iuramenti ratione ipsius. & ita colligo ex congestis per Couarr lib. 1. variar. cap. 4 nu. 7. Et ita dicendum est in nostræ quæstionis specie, quod diuersa ratione in criminali principali causæ non est locus secūdæ supplicationi, ab ea quæ millat in accessoria fructuum, & interesse: nam in criminali quæstione non est locus supplicationi, quia causa criminalis non est æstimabilis pecunia, prout necessum esse, supra resoluimus, & aduertit Auend. vbi supra, num. 16. Cæterum quæstio incidens fructuum, & interesse satis æstimari potest, vt inde appareat an sit requisitæ quantitatis trium

millium

sumptam duplam, & posset vel debeat admitti secunda supplicatio.

91 Et ex supradictis nec mihi etiam placet quod si sententia de reuista transiuit in rem iudicatam, & agitur nouum iudicium super liquidatione fructum, qui excedunt summam trium millium duplarũ, super qua liquidatione prolatæ sunt duæ sententiæ, quod non possit interponi ab ea secunda supplicatio, eo qui secunda hæc instantia videatur eadem cum prima, & ab ea dependens & sicut à prima executoria, & à sententijs ibi latis, non poterat supplicari, ita nec deberet posse supplicari à sententijs latis in earum declaratione. Quod displicet, nam sicut propter hanc rationem non liceret, supplicare secũdo eodem modo nõ liceret supplicare primo: si quidem iam in prima causa supplicatum est. Sed contrarium supponitur, scilicet, quod possint proferri duæ sententiæ super liquidatione, ergo & tertia per supplicationem, secundam poterit proferri. Vnde patet quòd diuersa est causa supplicationis, quæ interponitur super liquidatione, ab ea, quæ interponitur in prima causa, & fortiter probatur, quia si in eadem causa principali, vbi eius ratione non poterat interponi secunda supplicatio, offendimus posse interponi ratione emergentis quæstionis arduæ, & requisitæ quantitatis, vt in præcedenti quæstione à fortiori concludimus eam posse interponi, vbi iam non est eandem causa, cum in ea duæ possint ferri sententiæ diffinitiuæ.

92 Quinto principaliter requiritur: vt secunda supplicatio locum habeat quod interponatur intra viginti dies connumerandos à die notificationis sententiæ de reuista, iuxta tex. in d.l.1.tit. 20. libr. 4. Recopilat. quibus elapsis non poterit amplius hæc supplicatio interponi, nec aduersum lapsum viginti dierum restitutio competit, nec peti potest à minori, Ecclesia, seu ciuitate, vel ab alijs quibus de iure beneficium restitutionis competit, iuxta text. in l.4.tit.20. lib.4. Recopil. & tenet Auend. vbi supra nu.19 & Monterros. in sua practic. tract.5. cap.8. in princi. Ex qua l. destruitur opinio Di. Perez in l.8.titul.4. lib.2.ordin. in glos. verb. Dentro en otros veynte dias, colu.394. resoluentis minoribus & reliquis personis priuilegiatis restitutionem aduersus lapsum viginti dierum concedendam esse cum in d.l.4. expresse cautum sit denegandam esse, & ita iam resolutum fuit in Regia Cancellaria Granatæ, vt refert Gutier. lib.1. practic. quæst. cap.3. nu.3. Quæ sententia licet sit communis, non tamen placet, quia licet in d.l.4. expresse cautum sit denegandam esse restitutionem aduersus lapsum viginti dierum, non tamen cautum est denegandam esse supplicationem, quæ est remedium diuersum à restitutione, & ideo non est mirum si in vna re cautum sit, & in alia non, & ita non est dicendum in dubio, quod in vna re cautum est, in alia cautum esse censeatur, vt in l.1. tit.1. lib.11. Recopil. & in l.1. tit.1. lib.2. Ordin. & in l.1. tit.1. lib.3. Fori. Et ita videtur sentire Auend. vbi supra nu.19. Et ex his patet quòd non obstat l.1. tit.20. lib.4. Recopil. quæ loquitur in appellatione, & non in supplicatione, quæ est diuersum remedium

& Elisabet inuictissimi, atque Catholicissimi Principes & confirmauit noster Philippus II. eorum pronepos, & accerrimus iustitiæ imitator, & author, vt constat ex l. 10. tit. 20. lib. 4. Recopil. vbi decisum extat procuratorem fisci regij teneri omnino obseruare omnia requisita ad hanc secundam supplicationem interponendam,
95 quæ priuatus quilibet tenetur. Aduertendum tamen erit, quod si supplicans sit pauper, & de eius paupertate constet, nec fide iussores habeat, eius supplicatio admittenda erit, dummodo se obliget & cautionem iuratoriam præstet intra d. 20. dies desoluenda pœna 1500. duplarum, inuentum quod sententia de reuista confirmata fuerit. Quæ interpretatio fulcitur ex notatis per Hippoly. in l. 1. §. præterea numer. 83. ff. de quæstionibus, & suadetur exeo, quod si secunda supplicatio inuenta fuit ex æquitate, vt rigor, iustitiæ temperaretur, iuxta glos. in suma titul. 24. part. 3. fortius admittenda erit in fauorem pauperum, quam in fauorem diuitum, alioquin nunquam pauperes possent gaudere auxilio huius secundæ supplicationis, quorum pietate praxis recepit obligationem, & cautionem iuratoriam eis sufficere, & ita tenet Rebuf. vbi supra, artic. 5. glos. 1. in princ. & Monterosi. vbi supra, num. 8.

96 Ex quo sexto requisito infertur dies, quod si aliquis supplicans intra viginti se obligauit & satisdedit de per soluenda pœna mille quingentarum duplarum non tamen intra prædictos dies exhibuit coram Auditoribus Regijs scripturam instrumenti publici, super obligatione & fideiussione confecti, sed post viginti dies instrumentum obligationis & fideiussionis eis tradidit, non erit tunc admittenda eius supplicatio, vt probare videtur, l. 1. tit. 20. lib 4. Recopilat. ibi: Dentro de los dichos veynte dias ante los dichos Oydores, &c. quibus verbis planè constat, prædictam obligationem & satisdationem præsentandam vel præstandam esse coram ipsis Auditoribus intra viginti dies. Pro qua opi-
97 nione etiam facit, quia qualitas adiuncta verbo, est regulanda & intelligenda secundum tempus verbi, cui adijcitur, text. in §. proximus instit. de legi. agna. succes. in l. in delictis, §. si extraneus, ff. de noxalibus, & ibi Bartol. & Bald, & in l. Titius, & ibi Bart. ff de mili. testamento Dueñas in Regula 18. num. 4. & Tiraquellus de iure primogenitura, quæstio. 40. num. 172. igi

turprædicta qualitas, cõrãm dictis Auditoribus adiuncta, verbo, Se obligue y de fiadores, intelligi debet secundum tempus verbi, scilicet, vt coram Auditoribus dicta obligatio & cautio & instrumentum, quo omnia continentur dentur vel præsententur, præsertim quia omnia illa requisita ad interponendam, & admittendam secundam supplicationem pro forma tradũtur
98 à dict. l. 1. Sed forma à lege, vel statuto tradita ad aliquem actum seruanda est ad vnguem, & ea non seruata reditur actus ipso iure nullus, vt in l. cum hi, §. prætor. ff. de transactio. tradit Hippolytus in consilio 117. num. 14. & in consilio 29. numer. 10. & in consilio 64. num. 22. Segura in l. vnũ ex familia, sed & si fundum numer. 9. ff. deleg. 2. Tiraquel. in ll. connubialibus glos. 4. super text. consentemente, numer. 3. & num. 26. & in glo. 5. super verbo, expresse, num. 181. ergo si non seruetur forma tradita à dict. l. 1. nempe quod coram Auditoribus, intra viginti dies obligatio, & cautio præstentur, vel præsententur actus erit nullus & non admittetur supplicatio. Vrget insuper pro prædicta opinione, quod si habens mandatum expressum ad retrahendam rem de auolengo, & intra annum
99 compareat petens nomine domini rem retrahi, non tamen doceat de mandato, nisi elapso anno, admittendus non erit, vt per plura fundamenta notat Tiraquellus de vtroque retractu, titul. de retractu lignagier, §. 1. glos. 10. num. 90 Nec obstat supradictæ illationi, quod cum re vera intra tempus viginti dierum supplicans se obligauerit & fideiussores præstiterit, licet instrumentum super eo confectum coram Auditoribus non produxerit, videatur satisfeciss intentioni legis, quæ hoc introduxit timore dilationis supplicantis, qui dilationis timor cessat confecta obligatione, & præstita cautione fideiussoria, licet non præsentata coram Auditoribus. Nam respondeo quod cum præsentatio seu præstatio obligationis fideiussionis coram Auditoribus, sit de forma supplicatio-
100 nis, & sic de eius substantia, sequitur quod ad vngem seruari debent. Non etiam obstat doctrina speculatoris in tit. de procuratore, §. 1. num. 18. versi. sed si receptum, dum doceat, quod si in specie, cap. 1. de electione in 6. procurator habens mandatum obiecerit crimina aduersus electum in termino præfixo, & intra terminum non docuerit de mandato, quod vera habeat,

non

non nocebit ei; dum tamen illud postea producat cuius doctrinam sequitur Alexander in consilio 78. numer. 8. 11. & 12. volum. 5 Cardinalis in Clementina, non potest, de procuratoribus, i 1 quæstio. fin. & Ripa in capitulo cum M. Ferrarienfis de constitut. numer. 137. Nam respondeo, illud procedere quoad mandatum præstitum ad aliquem actum gerendum, secus vero est, quando pro forma aliud requireretur, vt in proposito casu, vbi pro forma exigit, l. quod instrumentum exhibeatur intra viginti dies, & coram Auditoribus præstetur. Eodem modo respondendum erit doctrinæ Bartol. in consil. 73. numer. 2. docentis quod procurator certus de mandato poterit vti officio procuratoris, licet mandatum procuratorium non recepit quem sequitur Cardinalis vbi supra, Parimodo satisfaciendum erit, quod si quis obiecerit, rationem finalem dictæ l. 1. decidentis, obligationem, & fideiussores à supplicante dandos fore eã esse, vt supplicans obligatus maneat absoluendam pœnã, si condemnatus fuerit, sed ita remaneat obligatus efficaciter, dando satisdationem, intra terminum, ac si coram Auditoribus eius instrumentum præsentaret, ergo videtur sufficere. Nam respondeo, quod cum alia forma tradita sit à dict. l. 1. videlicet, vt intra viginti dies coram Auditoribus præsentetur, vel detur, seruanda erit, alias actus erit nullus.

101 Ex quibus consequitur, veram esse solutionem Didac. Perez in l. 8. titul. 4. libr. 2. Ordinamenti, in glos. verbo, Dentro en otros veynte dias, colu. 408. dum proposita quæstione quid dicendum esse, si supplicans dedit fideiussores intra viginti dies, & Auditores forte putant eos nõ idoneos & iubent alios fideiussores idoneos dari post viginti dies, an id perdictos Auditores fieri possit, & ab eisdem admitti supplicatio, concludit quod non, & merito, quia pro forma (vt diximus) introductum est quod fideiussores intra viginti dies dentur, & necessario est intelligendum de fideiussoribus idoneis, & quorum facultates prædictæ, pœnæ, milli quingentarum duplarum sufficiant nam alias idem esset non præstare fideiussores, & minus idoneos, & inutiliter eos præstare, paria enim sunt non proponere vel minus bene & inutiliter proponere, textus in capitulo inter corpora alia de translatione Episcopi, ergo idoneis fideiussoribus in tempore non præstitis supplicatio admiti non debet, ac proinde Auditores Regij non poterunt precipere, quod post tempus viginti dierum fideiussores idonei de nouo præstentur, nõ enim eis licet à forma legere cedere. Nec mouet aliud dicere, quod licet non credatur exemplis, non producto exemplari (id est) originali scriptura, dum tamen intra terminum peremptorium datum ad producenda instrumenta producatur exemplum, & post terminum elapsum producatur originale, productio exempli confirmatur, & facta in termino censetur, vt docet Bald. in cap. 1. in princip. de fide instrumentorum, quem sequitur Decius in consilio 467. num. 15 Felin. in dict. capit. 1. & in cap. licet causam, num. 18. de probationibus, versil. limita quinto, & Decius in Authentica, si quis in aliquo, num. 3. C. de edendo. Nam respondeo, quod prædicta 102
doctrina Baldi procedit quando per legẽ non esse introducta forma quod illud originale intra terminum peremptorium exhiberetur, vel produceretur, nam tunc sufficeret postea ante tempus sententiæ producere, secus vero est in proposita quæstione, vbi pro forma requiritur, quod fideiussores idonei intra viginti dierũ spatium dentur, alioquin satisfactum non esse menti dictæ l. 1. omnia coarctantis, & volentis legitime fieri intra viginti dies, vt litigantium malitijs, & dilationibus occurreretur, vt patet ex illis verbis, Pero es nuestra merced, que porque la malicia de aquellos que suplican por alongar los pleytos no aya lugar, &c. quibus verbis satisfactum non esset si post illud tempus viginti dierum fideiussores idonei dari possent: contingeret enim quod aliquis, vt in executionem sententiæ impediret, supplicaret, & se obligaret & fideiussores minus idoneos præstaret: quos cum post illud tempus viginti dierum noluisset, vel non potuisset idoneos præstare, remaneret frustrata, dict. l. 1. & esset tanquam si à principio nulli fideiussores interueniissent. Vnde rectius erit iuxta mentem, & intentionem dict. l. 1. quod à principio intra viginti dies, sufficiens cautio præstetur, nec postea admittatur.

103 Ex quo sexto requisito etiam infertur, quod si aliqua pars ex litigantibus supplicationem interposuit, & obligationem, & sufficientem cautionem intra viginti dies coram Auditoribus præstitit, & altera pars ne supplicauit, nec se obligauit, nec satisfecit

dedit

dedit intra prædictum terminum, quod talis supplicatio, supplicanti non proderit aduersæ parti non supplicanti, nec ex ea commodum aliquod reportare poterit, si iudices superiores repererint in melius reformandam esse sententiam in fauorem non supplicantis latam, à qua altera pars supplicauit, etiam si non supplicans post modum ex supplicatione aduersarij, velit, se iuuare, & eidem acquiescere, nam cum nec supplicauit, nec se obligauit, nec satisdedit de præstanda pœna mille quingentarum duplarum, supplicatio alterius partis non debet sibi prodesse, si quidem nec ex ea aliquam pœnam & damnum reportare debet. Præterea pro isto corollario facit, quod ista secunda supplicatio est remedium exorbitans, & extraordinarium, secundum Marant. de ordine iudic. 6. part. actu 2. numer. 18. & ita solum competere debet ei qui se obligauit, & satisdedit de prædicta pœna soluenda, ergo istud remedium secundæ supplicationis competere non debet ei, qui non supplicauit: nec
104 se obligauit, nec satisdedit. Quo fit quod si supplicans voluerit recedere, & supplicationem deserere, non erit sibi impedimento altera pars non supplicans quo minus ea relaxante impune intra tres menses, & post eos cum pœna millequingentarum duplarum recedere à prædicta supplicatione possit, & ita semper practicari audiui.
105 Ceterum licet praxis ita obseruet, oppositа tamen sententia veriori, & æquior mihi videtur, immo talem supplicationem communem esse & ambabus partibus supplicanti, & non supplicanti prodesse, nam in causa appellationis si ab vno interponatur simpliciter & non limitate, talis appellatio prodest alteri parti non appellanti, vt in l. ampliorem l. in offerendis, C. de appellatio. l. fin. C. quando prouocare non est necesse, & ibi DD. Bart. Bald. & Paul. & Bartol. in L si quis libellos, C. de appellatio. Bal. in l. per hanc, C. de temporibus appellatio. Panormit. Felin. num. 7. & alij in cap. ex parte, el 2. de rescriptis, & Felin. in
106 cap. significauerunt, num. 5. de exceptio. & Rota in decisione 65. de appella. in nouis. Quod in tantum verum est, quod si appellatio victoris efficiatur deserta, forte propter omissam Apostolorum petitionē poterit victor adhærere appellationi victi, quæ sola sufficiebat etiamsi ipse non appellasset, ita ex Bald. tenet Felinus vbi supra, num. 5 & facit doctrina Bald. Imolæ, & Præpositi in capit. suā, de appellationibus, scilicet, quod quauis regulariter non
107 liceat tertio procurare ab eodem grauamine, & ab eodem parte, si tamen actor bis appellauit, & reus postea appellet, actor admittitur, etiam tertio appellans, non ex sua persona, sed ex persona, & beneficio
108 rei appellantis: sed appellatio & supplicatio à pari procedunt, nisi contrarium reperiatur dispositum, vt resoluit Rebuff. in dicto tractat. de supplicatio. num. 89. & 95. ergo sicut appellatio ab vno interposita est, communis alteri qui non appellauit, & ab eo peti potest, vt rescindatur, sententia, si in aliquo eum læsit, pari etiam modo dicendum est in hac secunda supplicatione, quod prosit non supplicanti, si sententia reformetur in melius, in eo quod eum læsit. Nec huic veræ opinioni obstat quod is, qui non supplicauit, nec se obligauit, nec satisdedit, non debeat commodum reportare ex supplicatione alterius partis, nec pœnam mille quingentarum duplarum, aut aliquod damnum pati, præsertim
109 cum hoc remedium secundæ supplicationis extrordinarium sit. Nam respondeo, quod ratio & mens dict. l. 1. titul. 20. lib. 4. Recopilationis, prohibentis hanc secundā supplicationem admitti, absque obligatione, & satisdatione pœnæ millequingentarum duplarum fuit, ne causa & occasio daretur litigantibus differendi lites præ textu interponendę supplicationis vnde, vt eorum malicijs occurreret, id introduxit, vt constat ex verbis eius ibi: pero es nuestra merced, que porque la malicia de aquellos que suplican por alongar los pleytos, no aya lugar, &c. Quæ tamen ratio & malitia cessat in parte non supplicante, si enim non supplicauit, nolit litem differri, sed potius sententiæ executionem desiderauit, ergo æquum est, quod alterius, partis supplicatio, de cuius malitia timor erat, prosit, non supplicanti, qui ea malicia carebat Rursus ex supplicatione alterius partis damnum sequi potest non supplicanti, veluti si sententia in eius, fauorem lata reuocaretur, vel in aliquo reformaretur per iudices supplicationis ac proindi equū est, vt commodum, etiam ex ea reportet. Et pro hac mea opinione faciunt ea, quæ prope in nostrir terminis resoluit Rebuff. in dicto tractat de supplicatione articul. 5. glos. vnica, versiculo. Contrarium autem. Nec existimes huius contrarium nos supra resoluisse in isto tractatu in 2. requi-

sito

sito dum ibi dormimus, supplicationem vnius ex duobus correis non prodesse alteri correo non supplicanti: nam in tali correo non cessat ratio, & mens prohibitionis, dicta l. 1. cum correus condemnatus intendat litem differre, & executionem sententiæ aduersus eum latæ, subterfugere, & ita cum non careat malitia, non poterit se iuuare ex supplicatione alterius correi.

Infertur deinde ex dicto 6. requisito,
110 quod vsque ad eo obligationem & sufficientem satisdationem de soluenda pœna mille quingentarum duplarum supplicans præstare tenetur coram Auditoribus Regijs intra dictos viginti dies quod eisdem elapsis non dabitur eidem restitutio, in integrum etiam si sit minor Ecclesia, vel alia persona priuilegiata, cui alias de jure competat restitutio, sicuti etiam non dari aduersus lapsum viginti dierum ad supplicationem interponendam probauimus supra isto tractatu in 5. requisito. per l. 4. titu. 20. lib. 4. Recopilationis, quidquid oppositum anxie substinere velit Dicacus Perez in l. 8. titul. 4. lib. 2. Ordinamenti, in glos. dentro en otros veynte dias, colum. 406.

111 Ad quartum dicendum est, hanc secundam supplicationem interponendam esse coram ipsis Auditoribus Regijs, qui secundam sententiam de reuista protulerunt, & coram eisdem obligationem & satisdationem pœnæ mille quingentarum duplarum dandam esse iuxta text. in dicta l. 1. titulo 20. libro 4. Recopilationis.
112 Quibus sic actitatis, si latæ fuerint ab eisdem Auditoribus duæ sententiæ omnimodo conformes super proprietate, tunc Auditores eas executioni mandabunt data fideiussione sufficienti, quod si retractentur per iudices secundæ suplicationis rem cum fructibus reddet, is in cuius fauorem fuerunt latæ, non tamen Auditores denegabunt hanc secundam supplicationem iuxta formam traditam in l. fin. titul. 20. libr. 4. Recopilationis, per quam intelligitur & limitatur l. 1. eiusdem tituli & libro, in fine, quæ omnino prohibent secundam sententiam executione tradi
113 (interposita, secũda supplicatione, & obligatione, & cautione sufficiente præstita) vt illa l. 1. intelligatur quando secunda sententia non fuit conformis primæ, nam si conformis esset Auditores eam exequi possent, quanuis secundam supplicationem admittere debeant, iuxta text. in di-
114 cta l. fin. Cæterum si à prædictis Auditoribus latæ essent duæ sententiæ conformes super possessione, tunc hanc secundam suplicationem non admittent, nec supplicans audiendus erit, sed poterunt suas sentencias executioni mandare præstita prius cautione sufficienti coram eisdem Auditoribus ab eo, inquibus fauorem latæ fuerunt, quod si aduersarius in proprietate obtinuerit sibi rem in cuius possessionem missus fuerit restituet, iuxta text. in l. 8. titul. 20. libro quarto, Recopilationis. Quod discrimen inter causas
115 proprietatis, & possessionis æquum videtur, ex eo, quod potest haberi recursus ad petitorum: & sic ad remedium ordinarium, vt cesset extraordinarium, & quia causa possessorij parui momenti, & præiudicij est, potestque in petitorio reuocari, vt optime notat Rebuffus in dicto tractatu de supplicatione, articulo 3. glossa
116 vnica. Id tamen quod de possessorijs dixi mus, restringitur in possessorio super bonis alicuius maioriæ, super quo latis duabus sententijs, etiam contrarijs, aut alio modo difformibus, adhuc non erit locus huit secundę supplicationi, quæ omnino in causis super possessione bonorum maioratus cessat, iuxta l. 14. dict. tit. 20. libr. 4. Recopilat.

117 Aduertẽdum etiam erit, quod id, quod de sententijs conformibus dictum est, accipio, si sententiæ secunda omnimodo conformis fuerit sententiæ primæ, quo casu in proprietatis causa executioni mandabitur data fideiusione, vt supra, & si in aliqua eius parte difformis fuerit, in ea dumtaxat parte executione est supersedendum, & in alia parte conformi sententiam iudices exequentur, vt in dicta l. final. in possessorijs vero litibus duæ sententiæ conformes executioni mandantur (vt diximus) nulla supplicatione admissa. Et in
118 tellige tunc conformes sentencias dici, quando ambæ consonat, & secunda primæ fuerit confirmatoria in qua nihil additur, vel mutatur. Cæterum si secunda sit confirmatoria prioris, & tamen in ea aliquid additur, vel datur forma exequendi primam, veluti quod aliquid fiat, vel omittatur antequam executioni mandetur prima, tunc sententiæ dissonant inter se, nec conformes reputantur, nec in eis locum habebunt supra dicta quod probari videtur in l. ius ciuile, ff. de iustit. & iure,

ibi: Ideoque cum aliquid additur, &c. & ibi Paulus in fin. & Iaſ. nume. 2. qui con-
119 cludunt, quod quando Papa Princeſve in commiſsione quam dat ordinario præcipit aliquid pro forma, vt illud ſeruet, videtur ex hoc illum delegatum iudicem conſtituere, quanuis illud ex ordinaria ſua iuriſdictione facere poſsit. Item facit, quod quando facta libellus mutatur in ſubſtantialibus, dicitur nouus libellus, & à priori diuerſus; & ità Iaſ. ibi numero 1. & in l. edita, numero 21. C. de edend. Ex quibus eodem modo dicendum eſt, quando in ſe-
120 cunda ſententia aliquid additur, vel detrahitur à prima, quod non dicantur conformes, nec in eis ſupra dicta locum habeant, ita reſoluit Couarruuias, pluribus citatis, in practic. cap. 25. numer. 6. Quod tamen cum eo limitari poteſt, quando in prima ſententia ſuper adiectione, vel detractione, facta in ſecunda nil actum fuit tacite vel expreſſe, cæterum ſi noua vltimæ ſententiæ adiectio vel detractio tacite vel expreſſe fuit in prima ſententia tractata, examinata, & diffinita iam ſecunda ſententia, non dicitur diuerſa, & alia prima, ſed eadem cum ea cenſebitur, & eidem
121 conformis. Et hanc ſententiam remiſsiue approbat Auendan. vbi ſupra nume. 1. in fin. quod conducit pro intellectu l. 5. titulo 12 libro 2. Recopilationis, & eorum quæ circa eam animaduerti in primo requiſito ad ſecundam ſupplicationem, in octaua illatio. Cognitio igitur coram quibus ſupplicatio ſecunda interponi debeat, opportune videndum erit ad quem ſit di-
121 rigendo. In quo articulo dicendum erit ad ipſum Regem interponendam eſſe, vt probatur in dict. l. 1. titul. 20. libr. 4. Recopilationis, ibi: Pueda ſuplicar para nos, & in l. 2. eiuſdem titul. & libro, & cum teſtimonio ſupplicationis intra quadraginta dies connumerandos à die interpoſitæ ſupplicationis, ſic ſupplicans debet ſe re-
122 preſentare & cõparere coram ipſo Rege, vel Regni gubernatore, ſi Rex ab his Regnis abſit, vt aduertit Monterroſ. in ſua practica tractat. 5. cap. 8. numer. 9 fol. 77. alioquin ſupplitans patietur pœnam deſertionis, vt diſponit l. 4 titul. 2. lib. 4. Recopilationis. Poterit tamen aduerſus lapſum
123 quadraginta dierum integrum reſtitui ex iuxta cauſa, veluti ſi partes tantum diſtent à curia, quod eam adire nequeant intra illum terminum vel ſi itinere aliqua eueniant, quæ ſupplicantem iuſtiſsi-
124 me detineant, ne Regi ſe repreſentet, vel ſi peſtis aut latronum incurſus, ſeu ſimilia accidant. Et facta repræſentatione coram Rege, tunc Rex cauſam committit, quinque Auditoribus, eorum qui ſuo aſsiſtunt conſilio, iuxta text. in l. 2. titulo 20. libro quarto Recopilationis, & ſi aliquis ex quinque Auditoribus viſu proceſſu decedat, reliqui quatuor ad determinationem
125 cauſæ procedent, vt probatur in l. 12. titulo 20. libro quarto, Recopilationis, qui ex eiſdem actis proceſſus ſententiam proferre debent, nullo admiſſo libello petitione, allegatione, probatione, ſcriptura, & dilatione, etiam per viam reſtitutionis in integrum, vel aliquo alio modo intentata, vt probatur in dict. l. 2. titul. 20. & prædictam cauſam ibi commiſſam ſtatim de-
126 bent præuidere decernere, & alijs omnibus cuiuſcunque qualitatis præferre, vt in dicta l. 2. dicitur, & tenet Rebuff. in tractatu de ſupplicatione, in præfatione, quæſtione 10. numero 80. Quam excluſionem nouarum allegationum intelligerem procedere, niſi de noua emergerent, vt aduertit Ioannes Matienço in Dialogo relator 3. parte capitul. 48. numero 3.
127 vbi in terminis proprijs noſtræ l. 2. ait quod licet in ea caueatur, nullam nouam allegationem, aut probationem, ſeu inſtrumentorum productionem admitti, ſed vt ex eiſdem actis per iudices quibus commiſſa fuerit, cauſa cognoſcatur poſſe nihilo ſetius allegationes & inſtrumenta admitti de nouo emergentia. Quæ opinio æqua eſt & ſeruanda: iniquum enim eſſet, & ſatis miſerum notam litigantium iniuſtitiam propter nouas allegationes, & inſtrumenta de nouo reperta præoculis iudicum perire: ſed tunc hæ probationes, allegationes, & inſtrumenta nouiter emergentia admittenda erunt, præſtito prius iure iurando ab allegante, probante, ſeu producente, ſe de nouo ea inueniſſe, quæ proponit, quodque in alijs inſtantijs ea proponere verſurè non omiſit argumento l. 4. titul. 10. libro ſecundo Recopilationis, l. 2. titulo 5. libro quarto, Recopilationis.

Et prædicti regij Auditores ad cauſam
128 deputati per Regem, ſi ſententiam à qua fuit ſecundo ſupplicatum confirmauerint debent ſupplicantem condemnare, aut eũ qui eius nomine ſupplicauit, vt exoluat mille quingentas duplas auri de cabeça, iuxta eius obligationem, quarum tertiam

partem

partem fisco, alia parti quę obtinuit, & aliã tertiam ipsis Auditoribus, qui sententiam de reuista protulerunt, reddi iuuent, iuxta l. 1. tit. 20. libr. 4. Recopilationis, & meminit l. Regiæ, Rebuff. tractatu de supplicationibus, quæst. 9. in præfatione, numero 58. & ab hac pœna absoluere supplicantem omnino vetuit: & hoc casu deuoluitur negocium ad Chancellariam, vt ibi executoriæ litæ expediantur, tam super principali, quàm super pœna mille quingentarum duplarum.

130 Si verò non confirmauerint sententiam, à qua fuit suplicatum, tunc literæ executoriæ coram eis decernuntur, ita Monterrosus tractatu 5. cap. 8. nume. 10. & vide l. 13. titul. 20. lib. 4. Recopilation. vbi literæ executoriæ pro dicta pœna præstantur in Chancellarijs, l. 4. titul. 20. libro 4. Recopilationis, etiam si confirmata in totum sententia secunda de reuista, fuerit eadem modificata, aut correcta respectu
131 fructuum, aut expensarum, aut alicuius accessorij, adhuc enim supplicationem qui interposuit pœnam summamque duplarum exoluerit, ita disputando concludit Rebuff. vbi suprà, nume. 60. qui nostræ l.
132 Regiæ mentionem fecit, nisi moderamen illud factum circa fructus expensas, aut aliud accessorium, tam arduum sit, & tanti habitum, quod absque respectu ad causam principalem propter id solum effectu locus secundæ supplicationi, cum pœna duplarum, & necessario admittẽda esset, quo casu æquissime cautum est, pœnam duplarum in totum vitari, & ab ea regios Auditores ad causam deputatos absoluere posse, iuxta l. 3. tit. 20. lib. 4 Recopil. Auenda. vbi sup. num. 9.

133 Eadem etiam pœnam duplarum euadet, qui ante lapsum trium mensium à tempore interpositæ supplicationis respuerit, & supplicationem deferere contigerit: licet enim supplicanti ante tres menses recedere à supplicatione secunda à se interposita, post verò non licet, nisi solutis mille quingentis duplis, ac si sententia iterum confirmata esset, iuxta d. l. 4. Recopi. Nihilominus tamen elapsis tribus mensibus, & alio longiori termino pars supplicãs solet petitionem porrigere in cõsilio, qua dicit se supplicationem deferere, & tunc Consilium Regium remitti ad cõsultationem, & Regem consulit, & ipse Rex speciali gratia habet supplicantem pro deferto, & remittit ei pœnam, & ita practicari solet.

134 Et prædicti Regij Auditores deputati ad causam in gradu secundæ supplicationis, inquirere, & cognoscere debent an in ea causa sibi commissa, sit locus secundæ supplicationi, quando
135 aduersarius supplicantis eidem locum esse negat: nam quando dubitatur, an appellatio sit admittenda, necne, cognitio spectat ad iudicem superiorem, ad quem appellatum fuit, iuxta text. quem ad hoc notat ibi Bartol. in l. qui ographis, §. fin. ff. de administratione tutorum. Ias. consil. 60. numero 4. volumine primo, text. in capit. Romana, §. si autem, & ibi Franc.
136 notat. 1. de appellationibus, libro sexto, & probatur in l. 5. dict. titulo 20. ibi: Los del nuestro Consejo, juezes de comision, vbi vt lex statueret, ne esset locus supplicationi ab actu, & sententia, in qua pronũtiatum id fuit, præsupponit iudices illius causæ, an sit supplicatio admittenda nec ne, esse eos qui à Rege deputati fuerãt ad causam principalem supplicationis secundæ, & ait quod siue pronũtient interponi posse, siue non, ab eis amplius non est supplicandum: & sic duo deducuntur, ex illa l. primum Auditores deputatos à Rege ad causam secundæ supplicationis esse iudices illius dubij, an sit locus secũdæ supplicationi necne, secũdum quod ab eo quod pronuntiauerit, non est admittẽda supplicatio. Hi tamen iudices in dubio an sit locus supplicationi secundæ, vel non, decernere debent ei locum esse secundum Paul.
137 in l. 1. nu. 4. ff. si quis caut. & ibi Alexa. numer. 21. Ias. nume. 17. & 18. Decium consil. 49. numer. 1. versicul. Quarto suadetur, Auendan. responso 2. num. 3. in fine. Speculator 1. parte, titulo de appellationibus, part. 3. versic. Nunc dicamus, nu 6. Rebuf. tractatu de sententijs execut. artic. 7. glo. 1. nu. 3. pag 359.

Omnia in supradictis articulis resoluta circa interpositionem huius secundæ
138 supplicationis cessabunt, quando Princeps ex plenitudine suæ potestatis, & ex certa scientia aliud voluerit, nam cum forma interponendæ secundę supplicationis ab ipso Principe emanauerit, ab eodem remitti, mutari corripi, extendi, & in aliam formam reduci poterit, ex text. in capit. proposuit, de conce. præb. & in terminis tertiæ appellationis, probant Bald. & Perus. in 2. & 3. quæstion. & Decius nu. 9. in cap. sua nobis, de appellationibus, & Socin. in consilio 158 colu. 1. & suadetur ex

notatis à Decio in consil. 191. à nu. 3. & in consil. 198. nu. 2. volu. 1. & tenet Auenda. vbi supra, n. 19. referens casuum quo Princeps ex certa scientia, & de plenitudine potestatis viginti illos dies concessos ad interponendam secundam supplicationem iam elapsos, ea nõ interposita reparauit, & post eos admitti supplicationẽ imperauit, & probat hanc opinionẽ, l. 4. tit. 24. par. 3. quã optime expendit, & explicat Auend. omnino videndus vbi supra, num. 3.

139 Ad vltimum articulum, scilicet, ad ordininem, & formam interponendi secundam suplicationem, & in eã proceden di dicendum est, quod lata vltima sententia, quæ de reuista dicitur, intimataque partilæsæ, si eadem pars secundo supplicare voluerit, tenebitur supplicationem interponere intra viginti dies connumerandos à die intimationis prædictæ vltimæ sententiæ, coram eisdem Auditoribus in audientia publica simul cum obligatione, & fide iussione pœnæ mille quingentarum duplarum, vt iam supra diximus, quam supplicationem sermone Hispano formabit modo sequenti.

Secunda supplicatio Hispano sermone concepta.

Muy poderoso Señor.

140 FVLANO en el pleyto que trato con fulano, digo, que la sentencia en reuista dada, y pronunciada por vuestra Alteza contra mi, y en fauor del dicho aduerso, hablando con el acatamiento deuido, es ninguna, y do alguna injusta, y muy agrauiada por todas las razones de nulidad, y agrauio que del processo resultan, y se pueden y deuen colegir, porque no fue fundada à pedimiento de parte, ni contra parte, en tiempo, y forma: y por todo lo demas general, que he aqui por expresso: y por tal, y tal razon, &c. Por lo qual sintiendome agrauiado, suplico della para ante vuestra Catolica Real persona, con la pena y fiança de las mil y quinientas doblas, que dispone la ley de Segouia, de la qual obligacion y fianças, hago presentacion con la solenidad y juramento necessario, &c. Y de como assi suplico de la dicha sentencia: à vuestra Alteza pido me lo mande dar por testimonio, y al presente Secretario requiero me de testimonio dello para en guarda de mi derecho, &c.

141 De la qual suplicacion, obligacion, y fiança, mandan los señores Oydores dar traslado à la parte contraria, para que responda à ella, porque como arriba diximos, los señores del Consejo Real, à quien su Magestad comete la causa, no admiten alegaciõ alguna, porque el pleyto se ha de ver y determinar por los mismos autos con que salio de la Real Chancilleria, y la parte contraria, respondiendo à la dicha suplicaciõ, y à lo demas no ha de oponer diziendo, q̃ no ay grado de segunda suplicaciõ enel dicho pleyto, porque esto tan solamente se ha de tratar ante los dichos señores juezes 142 de Consejo Real, y lo que ante los señores de Chancilleria la parte suele y acostumbra alegaren contradiziendo las fianças, diziendo que no son bastantes, y deste articulo conocen los dichos señores de Chancilleria, y mandan à las partes que den informacion el vno de que son bastantes, y el otro de que no, y sobre este articulo pronuncian

nunciar auto los dichos señores de Chancilleria de vista y reuista. De lo qual se figura la decima remisiõ puesta al fin del titulo 19. libro 4. Recopilatio. en que dize que no aya lugar suplicacion de declarar los Oydores por bastantes ô no, las fianças que diere la parte que quiere suplicar con las mil y quinientas, no se pueda entender en el auto que se da destas fianças, sino en el auto q̃ de otras fianças differentes habla la ley que la misma remision alega, que son las que está obligado à dar el que tiene dos sentencias conformes en posseision, y pide execucion dellas, las quales manda la ley que se executen dando primeramente aquel en cuyo fauor fueron dadas fianças sufficientes à contento de los juezes que dieron la vltima sentencia, de que restituyran las costas en que fuere fecha execucion, si fuere condenado en la propriedad, y que del auto que los tales juezes dieren, sobre si las fianças son bastantes, no se puede suplicar ni apelar, y ansi consta que son differentes de las que nosotros hablamos. Y aduiertase, que la parte suplicante procure quedentro de los veynte dias, en que está obligado à suplicar, se acabe el articulo sobre si las dichas fianças son suficientes, ò no, porque si acaesciesse, que passados los dichos veynte dias: los señores de Chancilleria declarassen las fianças por no suficientes no podra dar otras, aunque los señores de Chancilleria en su auto se las manda dar, y por el consiguiente cessaria el grado de la segunda suplicacion, pues fue suya la culpa, que no guardò la forma de la ley dentro de los veynte dias, como todo ello lo resoluimos arriba en este tratado numero 102. Y acabado de determinar este articulo por los señores de Chancilleria, aora aya auido la dicha contradicion de las fianças, à ora no, la dicha parte suplicante pide y requiere al secretario de la causa, que le de testimonio de la dicha suplicacion y fiança, y de lo prouey do por los dichos señores de Chancilleria acerca del abono y aprouacion, de las fianças: y el dicho secretario se lo da, con relacion de las sentencias dadas en el dicho pleyto, y como tiene suplicado dellas segunda vez, con la pena y fiança de las mil y quinientas, para ante la persona de su Magestad, y que tiene hecha obligacion, y dadas fianças de la dicha pena, las quales estan auidas por bastãtes por los dichos señores de Chancilleria. Y con este testimonio que el secretario da à la parte suplicante se va donde está la persona Real de su Magestad, y con el se presenta ante su Magestad: lo qual ha de hazer dentro de quarenta dias, desde el dia que suplica, so pena de desercion, como arriba resoluimos en este tratado, numero 123. Y ha se de presentar ante su Magestad, ò ante el Gouernador del Reyno en su ausencia, dando vna peticion en la forma siguiente.

Señor.

147 FVlano en nombre de fulano me presento ante V. Magestad en grado de segunda apelaciõ, con la pena y fiança de las mil y quinientas doblas que dispone la ley de Segouia, de ciertas sentencias dadas y pronunciadas por vuestro Presidente y Oydores que residen en la villa de Valladolid, en el pleyto que el dicho mi parte trata con fulano, à vuestra Magestad suplico me aya por presentado en el dicho grado, y mande nombrar juezes que vayan y determinen el dicho pleyto, en lo qual recibire muy gran merced, &c.

148 Su Magestad responde à esta peticion que lo remite à los de su Consejo: y el suplicante con la dicha peticion, y lo en ella prouey do, y su testimonio, se presenta en Consejo, pidiendo le manden dar la ordinaria para que el secretario de Chancilleria donde pendio el dicho pleyto, embie el processo al Consejo, citada la parte contraria,

traria, oponer, diziendo, que en el dicho pleyto no ay grado de segunda suplicacion, por no cocurrir los requisitos necessarios, que arriba diximos, en el tercero articulo deste tratado, desde el numer. 28. Y de alli adelante se procede en el pleyto por los dichos señores del Consejo, y del auto que pronuncian sobre si ay grado de segunda suplicacion, ò no, no se puede suplicar, ni se admite suplicacion, como lo dispone la ley septima, titulo veynte y quatro, libro quarto, Recopilacion. Y de

149 clarando auer lugar el dicho grado de segunda suplicacion, los dichos señores del Consejo veen el processo en el articulo principal, y por los mismos autos del que vinieron de la Chancilleria lo determinan sin admitir alegacion alguna, como està ya dicho. Quo omnia circa interpositionem secundæ supplicationis sat erit me dixisse, & ea quidem non solum meo, verum etiam aduocatorum, & iurisperitorum huius nostræ tempestatis maturo præmeditato consilio.

150

Finis septimæ partis huius Primi Tomi.

OCTAVA

OCTAVA PARS,

HVIVS PRIMI TOMI, DE modo,& forma procedendi à iudicibus in ſyndicatu.

Ex procœmio ſummaria.

1 IVdices durante tẽpore adminiſtrationis conueniri nequeunt ſuper rebus à ſe male geſtis.

2 Iudices omnes tenentur rationem reddere ſuæ adminiſtrationis poſt eorum officium depoſitum, quod à ſacra Scriptura originem habet.

3 Iudices à Principe creati ad aliquem magiſtratum tenentur præſtare cautionem fideiuſſoriam de bene adminiſtrando, & ſtando ſyndicatui finita eorum adminiſtratione intra triginta dies à die ſuæ receptionis in concilio loci, quantumuis facultatibus abundent.

4 Fideiuſſores à iudicibus dati non tenentur ad pœnam delicti à iudicibus commiſſi, ſed tantum ad intereſſe reſpectu damni Reipublicæ illati, non vero pro damnis illatis priuatis perſonis, nec pro male geſtis extra officium, vel tempore prorrogationis, niſi generaliter in omnem cauſam ſe obligauerint.

5 Fideiuſſores iudicum, vel magiſtratuum non debent prius conueniri, quam ipſi iudices, vel magiſtratus, licet beneficio excuſſionis renuntiauerint.

6 Magiſtratus cuiuslibet adminiſtratio per vnum annum durat, & ex Principis prorrogatione per biennium.

7 Syndicatus dicitur quaſi de querela ſingulorũ ſermo, & quis proprie dicatur ſyndicus traditur.

8 Syndicatores iudices tenentur obſeruare omnia contenta in literis ſuarum commiſſionum, & capitula correctorum, qui reſyndicari debent.

9 Magiſtratus, & reliqui officiales Reipublicæ tenentur ſyndicatui ſtare per triginta dies à die quo iudices ſyndicatores ſe præſentauerit cum literis ſuarum commiſſionum.

10 Termini omnes poſſunt cumulari in cauſa ſyndicatus propter inſtãtiæ breuitatem.

11 Syndicatus cauſæ intra triginta dies ſunt pertractãdæ, quibus elapſis magiſtratus, & reliqui officiales non poſſunt conueniri ſuper occultis cauſis ex officio tractandis, & quid de cauſis ad inſtantiam partium mortis, traditur.

12 Magiſtratus, & eorum officiales

durante termino trigintadierum syndicatus non debent recedere à loco officij sui, & per se nō per procuratores causa agere debent, nisi intra triginta dies causæ non fuerint finitæ, alias eius fuga facit indicium ad torturam.

13 *Magistratus fugiēs intra triginta dies syndicatus, habetur pro cōfesso in omnibus, quibus in syndicatus est accusatus, per iuramentum tamen accusatoris debent crimina probari contra eū si tamen timore alicuius inimici capitalis fugerit, talis fuga non inducit præsumptionem contra eum.*

14 *Syndicatus tēpore fauendum est magistratibus per iudices synaicatores, nec faciēda est per eos scrupulosa inquisitio in reuerentiam prioris officij.*

15 *Offendens magistratum finito officio, ratione officij præteriti, puniendus est eisdem pœnis, quibus puniretur si durante officio eum offenderet.*

16 *Magistratus tēpore syndicatus non solū querelantibus de se, verum etiam de suis officialibus, & familia respondere tenetur, si ciuiliter, non etiam criminaliter agatur.*

17 *Magistratus in casibus in quibus pro suis officialibus, & familia tenētur non debent prius conueniri quam ipso officiales, & familia.*

18 *Magistratus exhibens officialem pro quo tenetur liberatur à sua obligatione etiāsi eū exhibeat post sententiam condēnatoriam ante eius executionem.*

19 *Magistratus defunctus qualiter syndicari debeat, & an eius hæres in syndicatu teneatur.*

Proœmiū huius tractatus.

Vm regulariter durāte tempore administratio nis, iudices cōueniri ne queant super rebus à se male gestis, vt probatur in l. si adulterium cum incestu, §. fin. in fin. iūcta glo. verb. Reus, ff. ad l. Iuliam, de adulterijs, & in l. Senatusconsulto, ff. de officio Præsidis, & in l. hos accusare, in princip. ff. de accusat. & in l. 2. & 11. titu. 1. partit. 7 & ibi nōtat Gregor. Lup. & Panormit. in cap. legebatur, de maior. & obēdiē. & secundum Euangelicam doctrinā vnusquisque teneatur rationem reddere suæ villicationis, iuxta illud Luc. cap. 16. & habetur in cap. qualiter & quando, el 2. versicul. legitur, extra, de accusat. ideo merito iure cautum est, omnes iudices, & magistratus cuiuscunque conditionis, & status teneri rationem reddere suæ administrationis, post eorum officium depositum, vt probatur in l. vnica, C. vt omnes iudices, tam ciuiles, quam militares, & in Authen. vt iudices sine quoquo suffragio, §. necessitatem, & in §. interdicimus, versiculo, oportebit, collatione 2. & in l. 6. tit. 4. partit. 3. & in l. 1. 2. 4. & 22. 23. tit. 7. lib. 3. Recopilationis, æquum enim est quòd officialis, id quod comedit tempore sui officij, digerat tempore syndicatus ad instar cibi, iuxta glo. in l. sōlita, verbo, primi pili, C. de coactalibus, libr. 12. & notat Iass. in d. l. vnica, nu. 6. & Paris. de Puteo in tractatu syndicatus, folio 1. Quæ iuris dispositio originem trahit à sacra Scriptura, vt constat ex illo 1. Regum, cap. 12. vbi Prophetа Samuel depositō Regno, dixit ad vniuersum Israel, constituī super vos Regem, ego autem senui, & incanui, & filij mei vobiscum sunt, conuersatus coram vobis ab adolescentia mea vsque ad hanc diem, ecce præsto sum, loquimini de me coram Domino, vtrum bouem cuiusquam tulerim, aut asinum si quempiam, calumniatus sum, si oppressi aliquem, si de manu cuiusquam manus accepi, & contemnam illud

illud hodie restituamque vobis. Quo in loco Samuel finita sui Regni administratione voluit eius rationem reddere, Silla etiã Romanorum dux primo quoque anno dictarum deponebat, & in subditorum potestatem se tradebat: quo maius specimẽ humanitatis, & iustitiæ suæ eisdem præberet, vt est apud Tranquill. vt refert Ambrosi. Calepinus in dict. verbo, Silla.

Hinc etiam inductum fuit, quod quoties iudices à Principe creandi sint ad aliquem magistratum præstare tenentur cautionem fideiussoriam de bene administrãdo, & stando syndicatui finita eorum administratione, iuxta text. in l. fideiussores magistratuum, 69. in principio, ff. de fideiussor. & ibi notat Bartol. & in l. vnica, C. de periculo eorum qui pro magistratibus, & in l. 6. tit. 4. partit. 3. & ibi notat Grego. Lupus, verbo, tomar fiadores, & probatur in l. 23. titul. 7. lib. 3. Recopilatio. vbi noue disponitur, prædictam fideiusionem præstandam fore à correctoribus, iudicibus, & reliquis officialibus, intra 30. dias connumerandos à die, quo ipsi se præsentauerint cum prouisione Regia suæ creationis in concilio illius loci, ad cuius regimen fuerint electi ab eodem concilio recepti, & notat Didacus Per. in l. 6. titul. 16. libro 2. ordin. in glo. verb. E den fiadores, & Auẽdan, de exequen. mand. reg. 1. part. capi. 2. num. 15. idem etiam disponitur in l. 13. tit. 5. lib. 3. Recopila. quo in loco certæ personæ prohibentur pro magistratibus fide iubere. Quinimo prædictam cautionem fideiussoriam iudices assumpti præstare tenentur, quantumcunque manifeste facultatibus idonei sint, argu. tex. in l. 1. in princip. ff. vt legatorum, seu fideicommissorũ, & in l. 21. §. si magistratus, ff. de magist. conueni. & in prin. insti. de satisdatione tutor. Quibus iuribus probatur, quod quando quis ex dispositione legis satisdare tenetur, non liberatur, ab onere satisdandi ex eo, quod facultatibus idoneus sit, & ita obseruat Alexand. in l. 1. ff. qui satisdare cogantur, num. 12. & 13. receptus à Grego. Lupus in l. 6. titul. 4. part. 3. verb. fiadores, & ab Auilesio in cap. 3. iudicum syndicatus, in glos. verbo, Pregonar, nu. 20. quam opinionem praxis obseruat quanuis Bart. in l. quicunque, la 2. C. de fund. patrim. lib. 11. argumen. illius tex. firmet, iudicem facultatibus idoneum non teneri fideiussionem præstare. Pro cuius opinione adducitur, etiam textus in l. sciendum, in princ. ff. qui satisdare cogantur, cui tamen non suffragatur, textus in dicta l. quicunque, nam intelligi debet, vt ipse Bartol. intelligit in l. priuatæ, C. de murilegulis, libr. 11. nec etiam pro eius opinione facit textus in dicta l. sciendum: nam respondetur, tx. illum non procedere in satisdatione legali, scilicet, quando ex dispositione legis quis satisdare tenetur. Qui fideiussores solummodo tenentur ad interesse respectu damni Reipublicæ illati non verò ad pœnam quam iudices delinquendo incurrunt, vt in l. libertus, §. fin. ff. ad municipalem, & in l. fideiussores magistratuum, ff. de fideiussor. & in l. vnica, C. de periculo eorum qui pro magistrat. vbi hoc notant Bart. & Platea, nec etiam tenentur pro extorsionibus damnis, & violentijs illatis priuatis personis, iuxta tex. in l. 1. §. 1. in prin. ff. de magistr. conuent. & ibi notat Bald. nec ad id, quod magistratus debent singularibus personis, nec etiam de male gestis extra officium suum, secundum Hippol. in Rubrica de fideiussoribus, nu. 182. Nec etiam tenentur pro male gestis tempore prorrogationis suæ officij, vt cum Bald. & alijs resoluit Auend. de exequend. mand. regu. 1. part. cap. 2. nu. 16. versic. fideiussor autem, quamuis in contrariam partem videatur inclinare Auiles in cc. prætor, cap. 22. num. 22. Quæ omnia vera sunt, & procedunt: nisi promissio fideiussoris recepta esset in omnem causam, & tam generaliter, & late quod apta esset comprehendere omnia supradicta, nam tunc in omnibus prædictis casibus fideiussores tenerentur, vt docent Bart. & Platea in dicta l. vnica, C. de periculo eorũ qui pro magistratibus, & in l. 1. C. de conueniendis fisci debitoribus, & Auiles in cc. prætorum, cap. 4. in glo. verb. Sea obligado, num. 20. & in cap. 3. iudicum syndicatus in glossa, verbo, Pregonar, numero 19. & Auendanius vbi supra, in cap. 2. num. 15. Non tamen fideiussores magistratuum debent prius conueniri quam ipsi magistratus etiam si beneficio excussionis renuntiauerint, iuxta textus in l. 3. §. final. ff. de administratione rerum ad ciuitatem pertinentiam, per quem tex. ita tenent Bartol. ibi, & Alexand. in additionibus, & Bertachinus in repertorio, verbo, fideiussor, Rodericus Suarez in l. 2. titu. de los emplaçamientos, libro 2. fori. §. quæritur vlterius, nunquid fideiussor. versi. ex prædictis infero, nu. 11. & Ioannes de Platea in d. l. 1. in

principio, C. de conuen. fisci, debitor. & Auenda. vbi supra. in dicto capitulo 2. numer. 15. versiculo, & in spectis. Aduertendum etiam erit, hos fideiussores non posse compelleremagistratus pro quibus intercesserunt de stando syndicatui, vt eos liberent à fideiussione, & nouos fideiussores de indemnitate eis dent priusquam fideiussores pro eis aliquid soluant, vel magistratus bona sua dilapident, vel transportent, iuxta text. in l. si pro ea, C. mandati, & ibi Doctores, & in l. Lucius, ff. mandati, & tenet Montalu. per text. ibi in l. 8. titulo 18. libro 3. for. & Palacios Rubeus in repetitione, capitulo per vestras, §. 9. numero 15. de donatio. & Auiles in cap. 3. in dicum syndicatus, in gl. verbo, pregonar, num 22.

6 Vnde finita vniuscuiusque magistratus administratione (quæ spacio vnius anni durat, vt docet Bartolus in l. omnes populi, numero 52. ff. de iustitia & iure, vel ex prorrogatione Principis biennio, iuxta text. in l. neminem, C. de susceptor præpos. & arcarijs, libr. 10. & ita iure ius Regni dispositum est per l. 4. titulo 5. lib. 3. Recopilatio. in Lusitania tamen triennio durat, vt in libr. 1. ordinationum, titul. 42. §. 1.) creantur à Principe iudices syndicatores, coram quibus magistratus rationem suæ administrationis reddant, appellanturque syndicatores ad instar syndici vniuersitatis, nam sicuti in vniuersitate constituitur syndicus ad defendēdas eius causas, ita syndicus constituitur ad reviden-
7 dam, & iudicandam rationem digestionis, syndicatus enim dicitur quasi de querelis singulorum sermo, secundum Doctores antiquos ex notatis à glo. in l. 1. §. verbo, syndicum, ff. quod cuiusque vniuersitatis nomine. Quis autem proprie dicatur syndicus, tradit Budeus in annotationibus ad l. fin. §. defensores, ff. de muner & honor. & Calepinus in ditionario, verbo, syndicus. Qui iudices syndicatores durante of-
8 ficio syndicatus tenentur obseruare omnia contenta in literis suarum commissionum, & omnia capitula correctorum, vt probat l. 8. titulo 7. libr. 3. Recopilationis, quo finito ipsi re syndicantur, vt resoluit Amodeus in tractatu syndicatus, verbo, syndicos, & syndicatores, & ita expresse, dispositum est in l. 21. titulo septimo, libro tertio Recopilationis, coram quibus magistratus, & reliqui officiales Reipublicæ reddere debent rationem suæ administrationis, nedum de rebus gestis ab eis tanquam iudicibus ordinarijs, verum etiam de gestis ex aliqua commissione, vel
9 delegatione, vt probatur in l. 3. tit. 7. lib. 3. Recopilatio. Teneturque syndicatui stare per integrum spacium triginta dierum à die quo iudices syndicatores se præsentauerint cum literis suarum commissionum in concilio illius loci, probat l. 23. tit. 7. lib. 3. Recopilat. & l. 3. titul. 9. lib. 3. Recopilat. per quæ iura spacium quinquaginta dierum concessum ad eundem effectum à l. vnica, C. vt omnes iudices tam ciuiles, & à l. 6. titul. 4. part. 3. iam hodie coarctatum est ad spacium triginta dierum, quòd tempus continuum est, cum de interesse Reipublicæ agatur, argum. text. in cap. fin. de ferijs: & ita causæ officialium die feriato agitari possunt, secundum Pari. de Put. in tractat. syndicatus, verbo, feria, nu. 123.
10 & Amode. in eod. tract. in parte inchoata, & formata, num. 182. Ac proinde propter breuitatem instantiæ, omnes termini videlicet, ad excipiendum probandum, & probatum habendum, & ad similia cumulantur, secundum Bald. in l. properādum, in princip. & ibi Iaff. num. 14. C. de iudic. & facit text. in capit. pastoralis, de exception. tradit Cathaldinus in tractat. syndicatus, quæst. 76. num. 4. & 6. & intra prædictum tempus triginta dierum magistratus, & reliqui officiales conueniri debent, & causæ quæ occultæ ex officio iudicis per inquisitionem expediuntur terminari de-
11 bet, intra prædictum tempus: alioquin elapso prædicto termino conueniri non poterunt super occultis causis ex officio tractandis, etiam in propria patria officialium, secūdum Bald in l. obseruare, §. proficisci, ff. de officio proconsulis, causæ vero publice deducte ad instantiam partium, etiam durant, & terminari possunt post terminum triginta dierum dummodo intra dictum terminum in iudicio deductæ fuerint, ita resoluit Cathaldinus vbi supra, quæstio. 7. & ita praxis obseruat ex Monterros. in sua practica, in tractatu 9. de la residencia, cap. fin. Quod verum est, & procedit, quando in loco officij factum fuisse proclama, vt omnes qui vellent aliquid contra magistratum, & eius officiales petere, comparerent intra tempus triginta dierum, cum commination, quod si termino elapso non venirent, audiendi non essent, & post terminum prædictum in contumaciam nō comparentium

parentium syndicatores protulissent sententiam absoluentes magistratum & eorum officiales, & pronuntiantes amplius querelantes audiendos non fore. Ita docet Bald. in dict. l. obseruare, §. proficisci, & Additionator Bartol. in l. datur, numer. 6. ff ad l. Iuliam repetundarum, & tradit Paris. de Puteo in tract. syndicatus, in parte officialis finito officio, & Auiles in dicto capit. 3. Iudicum syndicatus, num. 11. Cæterum si prædictum præconium non fuisse factum, tunc magistratus, & eorum officiales etiam elapso termino triginta dierum perpetuo conuenire poterunt in patria & proprio foro, vt docet Bartol. in dicta l. datur, num. 6. cuius doctrinam sequitur Didac. Perez in l. 6. titulo 16. libr. 2. ordinament. in gloss. 1. Et iuxta hanc resolutionem intellige debet dicta l. vnicam, versic. Sciente autem. C. vt omnes iudices tam ciuiles, & gloss. in dicta l. datur. Quod procedit etiam si elapso prædicto termino syndicatus in præconio præfixo absolutio non fuerit sequuta secundum communem opinionem ex Bosio in practic. criminali, in titulo de officiali corrupto pecunia, numer. 32. & ita quotidie practicari testantur Anton. Gom. 3. tomo variarum, capit. 1. numer. 23. in fine, & Iulius Clarus libr. 5. sentent. §. fin. quæstion. 51. num. 6. Et durante termino triginta dierum magistratus, & eorum officiales à loco officij recedere non debent, sed per se ipsos, & non per procuratorem causas agere tenentur, iuxta text. in l. 12. titul. 5. partit. 3. & Gregor. Lup. ibi in gloss. fin. & probatur in l. 23. titul. 7. lib. 3. Recopil praxis tamen obseruat quod per procuratores possint causas agere dummodo ipsi permaneant in loco officij per spacium triginta dierum, vt resolut Auil. in d. c. 3. nu. 18. & si causæ non finiantur intra prædictum terminum poterunt recedere, & eas per procuratores prosequi, vt firmat Chatald. d. tract. q. 71. Auiles in d. c. 3. nu. 18. Si vero magistratus ad aliam ad ministrationem vocaretur per Principem tunc intra terminum triginta dierum poterit recedere à loco officij dimittēdo procuratorem qui causas syndicatus agat, iuxta auth. de collatoribus, §. fin. colu. 9. tradit Paris. de Put. vbi supr in parte procurator officialis, & Gregor. Lup. in l. 6 tit. 4. par 3 verb. Ellos despues. Quod tribus modis limit. Auil. in d. c. 3. num. 18. in medio alioquin si magistratus fugeret à loco officij durante, d. termino triginta dierum, eius fuga faceret indicium ad torturam secundū Ang. in l. quæsitū. ff. de pign. & Pute. in d. tract. verfic. dicit, & in p. an officialis, au fugit, nam fuga indicium facit ad torturā, vt in l. D. Adria. ff. de cust. reo. & in l. raptores, C. de Episcop. & cler. & firmat gloss. in l. admonendi, verb. exacto. & ibi Ias. lect. 2. num. 137 ff. de iur. iur. Imo ex tali fuga magistratus pro confesso habere tur in omnibus, de quibus in synditatu ac cusabatur, & sine alia probatione condemnari posset, iuxta text. in l. 3. versi. pro confesso autem, C. de assessorib. & notat ibi Bart. & tenet Panorm. in cap. veritatis, de dol. & contum. num. 30. & eius Addition. in c. aduersus, de immu. Eccles. super n. 4. Hippol. in pract. crim. §. diligenter, n. 47. & Anton. Gom. in l. 76. Taur. num. 12. in prin. quia tunc fuga ipsa est crimen, & delictum de per se, qua probata statim imponitur pœna, & punitio eius sequitur, iuxta text. in l. desertorem, & in l. prodi, ff. de re mili. & in dict. l. 3. & ibi glos. & communiter DD. C. de assess. quando vero fuga est suspicio, præsumptio vel inditium alterius delicti principalis, veluti homicidij, furti, vel similis, tunc indicium ad torturam solummodo inducit, & ita intelligitur text. cū simili, in d. l. D. Adria. bene tamen verum est, q licet magistratus fugiēs habeatur pro confesso, & condemnari possit de criminibus de quibus fuerat accusatus, tamen per iuramentū accusatoris probari debent crimina illa à magistratu commissa fuisse, iuxta tex in auth de collato. §. fin. versi. si vero, tradunt Ant. & Imol. in c. fin. de his quæ vi. Ias. in l. vnica, nu. 3. C. vt omnes iudices tā ciuilis & in repet. l. admonendi, num. 146. de iur. iur. Debētq; magistratus à syndicatu fugientes plecti alijs pœnis de quibus in authen. vt iudices sine quoquo suffragio, & ibi notat gloss. verb. furti. Nec si ad Ecclesias cōfugerint gaudebunt earum immunitate, vt probari, videtur in dict. l. vnic. C. vt omn. iudices, in versic. non domi. & in vers. vbicunque, repertus fuerit in quo tamen articulo dicē dum erit, vt supr. resoluimus in 5. part. huius 1. tom. §. de delinq. ad Ecclesiam cōfugientibus cas. 55. num. 179. Si vero magistratui à syndicatu fugeret timori alicuius inimici capitalis, qui minatus fuerat quòd deposito officio esset eidem illaturus iniuriam tunc enim fuga licita esset, nec faceret aliquam probationem, vel presumptionem

12

13

ptionem aduersus eum, argumẽt. text. in l. quod si fugitiuus, §. apud Labeo. ff. de edilict. edict. & tradit Amod. in tractat. syndic. in part. item in eo quod dictus potestas, in versic. 3. & Auil. in cc. præt. cap. 1. in glos. verb. Dadiuas, num. 24. vbi alios casus refert, in quibus licet magistratus à syndicatu fugere. Cæterum si magistratus & eorum officiales tempore syndicatus non fugerint, probationes contra eos debebunt esse claræ & euidentes, quia multum pro iudice præsumitur, vt in l. si quis, C. de offic. ciuilium iudicum, & firmat Bald. in l. obseruare, §. proficisci, quæst. 20. ff. de offic. procu. iudex enim omnia iuste & recte facere præsumitur, iuxta text. in capit. bonæ memoriæ, de appellat. & in l. non cogendum, §. 1. ff. de procurat. & in dubio
14 non præsumitur contra eum dolus, sed potius imperitia. l. 1. in princi. ff. de appellat. Acproinde tempore syndicatus magistratibus fauendum erit per syndicatores, nec facienda erit aduersus eos scrupulosa inquisitio in reuerentiam prioris officij: argument. text. in l. D. Marco, C. de quæstio. & tenet Paris. de Put. in tract. syndicatus, in par. per syndicatores, fol. 18. nec deminimis erit syndicatus, secũdum Bald. in cap. cum te in princ. de re iudic. & facit text. in l. penult. ff. de quæst. vbi dicitur, quòd in decurione amoto de officio absque turpitudine durant reliquæ prioris dignita-
15 tis, ac ideo si finito officio magistratus ratione officij præteriti ab aliquo offendatur offendens puniendus erit eisdem pœnis, quibus puniretur si durante officio eũ offenderet, secundum Bald. in cap. 1. §. de pace tenenda, & eius violatores. & in l. solet. §. fin. & in l. obseru. §. proficisci, ff. de offi. proconſ. Quinimo iuriuriam irrogans officiali tempore syndicatus pœna mortis plectendus erit, vt resoluit Iul. Clar. lib. 5. sententiarum, §. fin. quæst. 68. num. 21. Magistratus tamen tempore sui syndicatus tenebitur nedum respondere omnibus
16 de se querelantibus, vt in Authent. vt iudices sine quoquo suffragio, §. necessitatem, & in Authent. de coll. §. fin. & in d. l. vnica, C. vt omnes iudices, & in l. 6. tit. 4. part. 3. & in l. 23. tit. 7. lib. 3. Recopil. & in l. 3. tit. 6. eod. lib. verum etiam respondere tenetur querelantibus de suis officialibus, vxore, & familia, vt probatur in l. agẽtes in rebus, C. de agentibus in rebus, l. 12. & in l. neminem, C. de decurio. libr. 10. & in l. obseruare, §. proficisci, & ibi glo. ff. de offic. proconſ. nam officialis substituti gerit periculo substituentis, vt in l. nullus qui nexu, C. de decurioni. lib. 10. & quod de prædictis personis teneatur respondere expresse dispositum est in l. 4. tit. 6. libr. 3. Recopilat. Quo tamen verum intelligitur si ciuiliter ad interesse, & non criminaliter agatur, contra officiales, & familiam magistratus, secundum glos. in dict. §. proficisci, receptam communiter ex Amodeo in tracta. syndicatus, num. 198. & ita licet magistratus se obligauerit ad soluendam omnem pœnam ciuilem & criminalem pro suis officialibus, debet tamen intelligi de pœna criminali pecuniaria, non vero corporali, quam alius pro alio soluere, non debet, argum. text. in l. qui seruum, in princip. ff. de interrogator. actionibus, & in l. sancimus, C. de pœnis, & in capit. cum homo 23. quæst. 5. & ita cum Romano, & alijs resoluit Auiles, cc. prætor. capit. 4. in glo. verb. Sea obligado, num. 13. & Auen. de mandat. exequen. 1. part. cap. 3. num. 5. in fine, versi. & in quantum litera, & nedum magistratus de delictis in faciendo cõsistentibus, per suos officiales, commissis tenetur, verum etiam de his quæ in negligendo consisterint; nam iudicum negligentia dolus est, l. fideiuſ. l. dolus, ff. mandati, l. magna, ff. de verbor. significat. notat Bart. in l. Titium, aut meuium, ff. de administrat. tutor. & ob negligentiam iudex ab officis repellitur, l. 1. §. si quis, ff. de offic. præfecti verbis, notat Deci in l. penul. C. de pact. & facit text. in l. fin. C. de administrat. tutor. & talis culpa puniri debet, ac si in faciendo consisteret, l. mancipia. C. de seruis fugit. l. si quis in conscribendo, C. de pact. & in specie firmat Paris. de Put. in tractat. syndicat. in parte negligentia & facit, l. nam & Seruius, §. fin. de neg. gest. bene tamen verum est, quod in casibus, in
17 quibus magistratibus pro suis officialibus & familia tenetur, prius officiales & familia conuenire debent, quam ipse magistratus: glo. in l. si quis ex corpore, C. de mu
18 rilegulis, lib. 11. & ibi notat Platea, & Auil. in d. c. 3. in glo. verb. Sea obligado, num. 1. in fin. satisfaciet etiã magistratus pro suo officiali, si cum exibeat, & ab obligatione pertalem exhibitionem liberabitur, iuxta text. in l. post depositã, & ibi notat Bar. C. de assef. & text. in l. 1. §. familiæ, & ibi Paul. & Angel. ff. de public. & vectiga. & probatur, in d. l. 4. tit. 6. lib. 3. Recopil. & ita tè tradit Auil. in dict. cap. 4. in glos. verbo,

Entrega-

Entregare, quod procedit etiam si officialem exhibeat post sententiam condemnatoriam ante eius executionem, ita cū Alexandr. resoluit Auendan. de exequend. mandat. 1. part. cap. 3. nume. 6 in fin. Et de quibus rebus, & pro quibus personis magistratus, & eorum officiales in syndicatu teneantur latius apparebit infra in artic. interrogatorij, de la residencia secreta. Et ad quid iudex qui male iudicabit ex imperitia, dolo, vel culpa teneatur in syndicatur parti læsæ, iam supra resoluimus, in prima parte huius 1. tom. 1. tempor. in versic. in prædictis omnibus magis, in fine Et
19 qualiter magistratus defunctus syndicari debeat, & han eius hæres in syndicatu pro eo teneatur, tradit Bald. in l. si filius, numero 3. ff. de iud. Paul. & Angel. in l. dies cautioni, §. hæc autem ff. de damn. infect. Anul. in cap. 1. iudicum syndicatus, in glo. 1. nume. 16. Interim tamen nos pro iuuenum, & tyronū iudicum instructione decreuimus præscribere formam, & ordinē procedendi à syndicatoribus in syndicatu & fulminā si processum, iuxta hodiernum vsum, & leges huius Regni.

Ex cap. Vnico.

SVMMARIA.

1 *Stylus qui seruatur in fulminando processu in syndicatu.*

2 *Corrector antiquus, & eius officiales suspenduntur à suis officijs per aduentum noui iudicis, vel correctoris præsentata prouisione regali in concilio loci, vbi præesse debet: nam tempus præsentationis literarum, & non data attenditur.*

3 *Testimonium diei, inquo nouus magistratus fuit receptus ad eius administrationem debet à tabellione exhiberi ipsi magistratui, vt ad Supremum Consilium Regiū mittat.*

4 *Præconiū, quod pro syndicatu omnibus intimatur, & emittitur sermone Hispano compositum.*

5 *Præconium de rebus tagentibus bonum publicum prolatum in syndicatu, & vniuscuiusque rei præconium latæ explicatur.*

6 *Armorum vsus de iure communi regulariter est prohibitus, & quid de iure Regio sit permissum circa armorum delationem, & quibus pœnis sit afficiendus arma prohibita deferens, & plura alia de armis traduntur.*

7 *Clericus prima tonsura initiatus, qui decliuit iurisdictioni sæculari si inueniatus cum armis, potest per iudicem sæcularem spoliari absque pœna excomunicationis, & num. 10.*

8 *Setetia declaratoria est necessaria super amissione armorum.*

9 *Arma quis non amittit, nisi actualiter fuerit cum eis deprehensus, licet conteslillum arma prohibita portasse.*

10 *Ad iudicem officium spectat præcauere, ne damna, & scandala in Republica oriantur, & num. 12 in fin.*

11 *Vagabundi diuersis pœnis puniātur, & vagabundi qui dicantur traditur.*

12 *Cōtra cōcubinarius, lenones, sortilegos, & maleficos qualiter procedendum sit, & similiter cōtra ludentes ludis prohibitis.*

13 *Stabularij qualiter exercere debeant sua officia.*

14 *Contra blasphemos qualiter procedatur.*

15 *In*

16 *In syndicatu duplici via procedi potest, aut per viã accusationis, aut per viam inquisitionis.*

16 *Interrogatoriũ, seu articuli, qui in syndicatu occulto, id est, en la residencia secreta, fiunt contra magistratum, & eius officiales, & singuli articuli explicantur.*

17 *Iudex tenetur vnicuique suum ius tribuere, aliàs tenetur in syndicatu parti læsæ ad interesse, etiam si negligentia fecerit, & numero 20.*

18 *Iudex iniustã sententiã proferens in syndicatu potest conuenire, etiã si pars læsa non appellauerit, & sententia transierit in rem iudicatam, nisi expresse consenserit sententiæ iniustæ.*

19 *Iudex iniustè aliquem deprehendens, & in carcerem detrudens potest ad interesse in syndicatu conueniri.*

20 *Nobilis potest pro debito in carcere detineri, donec probet suam nobilitatem.*

21 *Iudex ex dolo, culpa, vel negligẽtia, circa obseruantiam literarũ suæ commissionis potest in syndicatu conueniri.*

22 *Testes contra iudicem in syndicatu conuentum producti, debent deponere in particulari, qua de causa non tribuit ius vnicuique, & in quibus omisit ad implere mandata Regia.*

23 *Iudex no potest vltra quantitatẽ, sibi promissam aliquid percipere, alioquin in syndicatu ex eo poterit cõueniri, in septuplo etiam si eius vxor, vel familia receperit, quanuis ipse ignorauerit.*

24 *Declaratio l. 8. titul. 6. libr. 3. Recopilat.*

25 *Vsurarum crimen misti fori est, & quibus pœnis vsurarij sint afficiendi, & alia plura de eis traduntur.*

26 *Intellectus ad tex. in c. præterea, de vsuris.*

27 *Testes singulares de diuersis actibus deponentes admittuntur contra vsurarios, ad hoc vt puniantur, & pro manifestis vsurarijs habeantur.*

28 *Testes deponentes si mutuum sub vsuris recepisse admittuntur contra dantem, quanuis sint singulares, dum tamen nullam vtilitatem ex suo testimonio consequantur, & qualiter de iure Regio fidem contra vsurarios faciant traditur.*

29 *Syndicatores iudices quid obseruare debeant circa testiũ receptionem, & examinationem, quando in syndicatu procedunt contra magistratus, & eorum officiales, explicatur.*

30 *Testium nomina sunt declarãda, & eorũ copia danda magistratibus, quando eos producuntur in syndicatu.*

31 *Stylus qui seruatur in imponẽdis culpis correctoribus in syndicatu, sermone Hispano compositus.*

32 *Libellus responsorius correctoris ad culpas sibi in syndicatu impositas.*

33 *Interrogatoriũ, seu articuli à cor-*

rectore

rectore facti pro excusandis culpis sibi in syndicatu oppositis Hispani compositi.

34 Testificari potest familia magistratus ad eius defensionem, quando contra eum in syndicatu proceditur in ijs, quæ testificantis non tangunt.

35 Testes tres singulares sufficiunt contra iudices, ad probandum crimen concussionis, sibi in syndicatu impositum.

36 Iudices dona recipientes debet in quadruplo puniri in syndicatu, & aliquid vltra salaria recipientes in septuplo, & quibus, & qualiter dictæ pœnæ sint applicandæ, traditur.

37 Syndicatores qualiter se habere debeat in recipienda ratione pœnarum, cameræ, & bonorum communium ciuitatis, explicatur.

38 Sententia contra correctorem in syndicatu ferenda Hispane composita.

39 A sententia in syndicatu lata contra magistratum, & eius officiales, non appellatur, nisi condemnatio excedat summam trium millium marapetinorum, depositata tamen prius condemnatione pœnes personam fidelem.

40 Appellari potest de iure communi à sententia lata contra magistratum in syndicatu.

41 Intellectus legis 3. C. quorum appellat. non recip.

42 Syndicatores post lapsum triginta dierum, tenetur suis expensis mittere omnia gesta in syndicatu ad Consilium Supremum.

43 Epistola mittenda ad Supremum Consilium à syndicatoribus, cum relatione eorum, quæ ab eis gesta sint in syndicatu sermone Hispano composita.

44 Supplicatio non habet locum à sententia reuocatoria, vel confirmatoria, lata in Consilio Supremo in causis syndicatus, nisi in ea contineatur condemnatio perpetuæ priuationis officij, vel corporalis pœnæ.

45 Libellus actionis, vel accusationis intentandæ in syndicatu ad instantiam partis, sermone Hispano compositus.

Caput Vnicum. De ordine procedendi, & fulminandi processum in syndicatu.

1 POstquam aliquis Princeps creauerit iudex syndicator ad videndas rationes alicuius magistratus, & peruenerit ad ciuitatem, vel locum, vbi reddendæ sint facere statim debet, quod Concilium illius loci conuocetur, & congregetur, quo simul congregato, prouisionem Regiam, suæ commissionis ostendere, & offerre debet, & cum ea requirere correctorem antiquum, & eius officiales, & rectores illius loci, quod idem obediat, & ad impleant omnia in literis suæ commissionis contenta. Et tunc corrector antiquus nomine Consilij suscipiat Regiam prouisionem, & eam osculatur, & super caput imponit, & tabellio concilij eam legit: qua lecta, corrector antiquus, inquit, quod in quantum attinet ad implementum Regiæ prouisionis, ipse presto est eam adimplere, dummodo iudex syndicator prius præstet iuramentum à l. Regiam requisitum, (quæ est l. 2 1. tit. 7. lib. 3. Recopilationis,) & ita in ipsamet prouisione Regia commissionis præcipitur, quod iudex nouus illud iuramen-

iuramentum præstet in manibus antiqui. Quo iuramento præstito, corrector antiquus tradit potestati de nouo venienti fasces, seu virgas eius, & officialium, prout in regia prouisione præcipitur: tametsi aliquando rectores loci cõtendant ipsos tradituros fasces nouo iudici, quòd tamen facere nequeunt, secundũ Paridẽ de Put. in tractatu syndicatus, in parte, sequitur de modo, num. 3. & est contra tenorem prouisionis Regiæ, & ita per aduentum noui iudicis corrector antiquus, & eius officiales (actis præmissis) suspenduntur ab officio, iuxta text. in l. 5. tit. 6. libr. 3. Recopilationis, & in prouisione Regia sic præcipitur, & non abs re: alioquin assererent testes, & eis minas inferrent, secundum Puteum vbi supra in parte officialis finito officio, nume. 6. & in parte recusatus in officio, nu. 2. Intelligi tamen debet correctorem antiquum ab officio suspendi per aduentum successoris post præsentationem Regię prouisionis in concilio loci factam, quia literarum presentatio, & non data attendi debet, tex. in cap. capitulum Sanctæ Crucis, de rescriptis, capit. vt debitus honor de appellationibus, & in capit. si qualiter, de cleri. non residen. Susceptis itaque facibus à nouo iudice, præstitoque ab eodem prædicto iuramento iudex, nouus statim debet saltim intra tres dies præcipere tabellioni concilij, quod coram rectoribus, procuratore generali illius loci, & reliquis personis illius concilij legat omnia capitula correctorum, & iudicum syndicatus, & copiã eorum ponat in fine libri concilij, quæ capitula continentur, titu. 5. 6. & 7. lib. 3. Recopilationis, & hoc fieri præcipitur à l. 21. tit. 7. lib. 3. Recopilationis, & à l. 40. titul. 6. libro 3. Recopilationis. Quibus sic factis, iudex syndicator deinde requirere debet tabellionem, quod eidem exhibeat fidem, & testimonium illius dici, quo à concilio illius loci receptus fuit ad eius administrationem, quod testimonium ad Supremum Consilium Regium mittere debet, iuxta dispositionem text. in l. 40. titulo 6 libro 3. Recopilationis, & tunc procurator generalis illius loci nomine concilij, & loci, petit à iudice nouo, quod præstet cautionem fideiussoriam de bene administrando, & de standa syndicatui per spacium triginta dierum administratione finita, quam satisdationem iudex nouus præstare tenetur saltim intra triginta dies connumerandos à die quo fuit admissus à concilio illius loci, iuxta tex. in l. 23. tit. 7. lib. 3. Recopilat. Quibus omnibus sic peractis iudex nouus in plateam & forum publicũ loci exire debet, & præcipere, quod publica banna, & præconia per totam ciuitatem, & loca eius consueta emittatur, quibus manifestetur syndicatus magistratus antiqui, & eius officialiũ, & quod si aliquis voluerit querellam exponere aduersus magistratum antiquum, eius officiales, vxorem, & familiam rectores ciuitatis, tabelliones, procuratores, & reliquos Reipublicæ officiales, compareat intra triginta dies, & quod ei iustitia administrabitur: alioquin prædicto termino elapso non audietur, debetque mittere tabellionem ad vicos, pagos, & villas territorij illius ciuitatis, vt prædicta banna, & præconia syndicatur emittere faciat, secundum Amodeum in tractatu syndicatus, in parte, deinde dicti domini syndici, & Puteum in eodem tractatu in parte, deinde vero eliguntur, & Auiles in capit. 3. iudicum syndicatus, in gloss. à numero 1. & ita dispositum est de iure Regio in l. 10. titulo 7. lib. 3. Recopilatio. Quæ præconia vulgari sermone emittuntur forma sequenti.

Pregon de residencia.

4 SEPAN todos los vezinos y moradores desta ciudad, y de los lugares de su jurisdicion, como por mandado de su Magestad es venido à ella fulano por Corregidor, y juez de residencia, y viene à tomar residencia à fulano Corregidor que ha sido desta Ciudad, y à su Teniente, Alcalde, ê Alguaziles, carceleros, y à otros qualesquier oficiales, y à los Regidores, Escriuanos, y Procuradores, Sesmeros, Alcaldes de la Hermãdad, y à otros qualesquier administradores de las

cosas

cosas y rentas desta ciudad. Por ende quien contra alguno de los sobredichos quisiere pedir, ò demandar algo, y acusar ciuil, ò criminalmente de qualquiera sinjusticia que le aya hecho, ò de cosas que del aya recebido, ò de cohechos de oro, plata, paños, sedas, y otras cosas q̃ aya lleuado, ò derechos demasiados que ayan recibido, ò agrauios, injurias, ò otros excessos que le ayan hecho, parezca ante el dicho señor juez de residencia dentro de treynta dias, que corren dende oy en adelante à la hora de las diez, y que en este termino lo oyra, y hara justicia pagandole, y satisfaziendole los daños, ê injusticias que le houieren sido fechas, donde no que el que no pareciere dentro del dicho termino, no le oyra, ni admitira sus demandas, è querellas, ê lo aura por excluso, è desde luego lo pronuncia por no parte, è sus demandas, è querellas por exclusas. Y porque mas libremente se puedan quexar, è poner demandas contra los sobredichos el dicho señor juez de residencia toma, è recibe à las dichas personas querellantes, desde agora para entonces, è desde entonces para agora, debajo del seguro y amparo y defension de la Magestad Real del Rey don Phelipe nuestro Señor, &c.

Simul cum prædicto bando debet iudex facere, quod aliud præconium super rebus tangentibus ad rectam gubernationem Reipublicæ emittatur Platea, & locis consuetis ciuitatis, congruit enim bono præsidi, curare, vt sua Respublica pacata & quieta sit, quod præconium sermone Hispano datur forma sequenti.

Pregon tocante à las cosas del buen gouierno de la Republica.

OTROSI, manda el dicho señor Corregidor apregonar, que ninguno no sea osado à traer armas, sino fuere conforme à la pregmatica de su Magestad, y leyes destos Reynos, so pena que por el mismo caso sin otra sentencia, ni declaracion las tenga perdidas.

Hoc præconium de armis emittitur, quia de iure regulariter vsus armorum prohibitus est, vt in l. vnica, C. vt armorum vsus libro 11. & in authentico de armis, §. si autem, collatione 6. §. & notant, Bartolus in l. prima per textum illum, ff. ad legem Iuliam de vi publica, Baldus in l. data opera, C. qui accusare non possunt. Panormitanus, & reliqui in capite secundo, de vita & honestate clericum, text. in capite qui culpatur, 23. quæstione prima, quam regulam ponit Rojas in singulari 21. quæ regula procedit tam in armis offensibilibus quam indefensibilibus, quoniam appellatione armorum etiã defensibilia veniunt l. armorum 41. ff. de verborum significatione, & notat glossa in Clementina ne in agro, §. quia vero, verbo, arma, de statu monachorum, & Guido Papa in decisione 473. Hippolytus in practica criminale, §. pro complemento à numero primo. Thomas

Grammaticus in consilio 69. numero 10. & in consilio 43. numero quarto, & est l. septimaticulo sexto libro sexto Recopilationis. Et prædictam regulam cum septem limitationibus ponit Socinus in regula 30. Et eandem cum tribus ampliationibus, & vndecim limitationibus constituit Petrus Dueñas in regula 55. & notat Couarruuias libro secundo Variarum cap. 20. num. 18. versiculo, tricesimo sexto & singulari commento, prædictam regulam octo extensionibus, & septem declarationibus illustrat Iacobus Menochius libro secundo, de arbitrarijs centuria quarta, casu 394. vbi refert Plasam libro 1. epitome delictorum, capit. octauo. Tiraquellum, & alios plures Doctores de eadem tractantes, & pluribus etiam ornat Iulius Clarjus libro quinto sententiarum, §. final quæstione 82. in statuto sexto, de delatione armorum: Deinde tamen huius regni licitum est vnicuique Espada y daga, juntamente, dummodo non portet cum pluribus socijs enses deferentibus, id est, En quadrilla. Et plures socij armatim ensibus, id est, quadrilla, dicuntur quatuor homines cum ensibus armati, & dummodo ensem, & pugionem in lupanarijs non portent, id est, en las mancebias, & dummodo portans non sit ex nouiter conuersis regni Granatensis, & dummodo ensem & pugionem non deferat post horam prohibitam, id est, id est, Despues de tañida la campana de queda, quæ tangi debet postquam hora decima noctis sonuit, nisi secum deferat lumen faciat lanternæ, vel candelæ, vel nisi de mine ad laborandum vadat, nam tunc non potest familia arma auferre, 6 ita disponit text. in l. 4. & 5. titulo sexto, libro sexto Recopilationis, & de nouiter conuersis regni Granatensis prohibitis arma portare loquitur text. in l. 7. titulo 2. libro octauo Recopilationis, & in ibi l. hoc declarat; & dummodo enses non excedant mensuram, à lege prescripta scilicet, Que no sea espada de mas de cinco quartas de vara de cuchilla en largo, alioquin si excedat, potest portanti, auferri, & pro prima vice incidit in pœnam decem ducatorum, & quod in carcere sit detrusus per spacium decem dierum & pro secunda vice prædicta pœna debet duplicari, & vno anno in exilium mitti, quæ pœna pecuniaria familiæ auferenti applicatur, ita disponitur in l. 9. titulo 6. lib. 3. Recopilationis, vbi prædicta mensura ensis & pœna constituitur. Insuper delatio ensis & pugionis permittitur dummodo simul portentur, alioquin si absque ense pugio portetur id est, sola daga, ô puñal, auferri potest, iuxta text. in l. 10. titulo 6. libro 6. Recopilationis, & dummodo portans ensem, 7 & pugionem prima tonsura initiatus iurisdictionem regiam non declinauerit, gaudere volens priuilegio fori ecclesiastici, ideſt, sino hauiere resumido corona, nam is arma ferre non potest, alioquin possunt ei auferri, & vltra eorum omissionem incidit in pœnam sex mille marapetinorum, iuxta text. in l. 5. titul. 4. libro 1. recop. & explicat Couarr. in pract. quæst. c. 33. numer. 7. quo in loco resoluit cum Ioan. de Platea, & Palacios Rubios pœnam pecuniariam lege seculari statutam aduersus arma portantem peti non posse contra clericum apud iudicem secularem, sed petendam esse apud ecclesiasticum, imo existimat ipse iudicem ecclesiasticum non teneri exequi illam pœnam aduersus clericum, sed posse clericum puniri pœnis iuris canonici, & pecuniaria multa eius arbitrio: censet tamen clericum cum ipsis armis deprehensum posse per iudicem secularem, & eius familiam expoliari ipsis armis absque vllo metu excommunicationis, nec iudicem secularem compelli posse per ecclesiasticum illa arma restituere, & quod ita apud Hispanos iam vsus obtinuit, vt clerici cum armis deprehensi per secularem eis expolientur, secundum eundem Couarruuias libro 2. variarum capit. 20. numero 18. in fine, quem sequitur Menochius vbi supra, numero 34. Et tandem dummodo portans ensem cum pugione eis non abutatur aliquem percutiendo; nam tali casu amittit ea, etiam si infraganti delicto nõ deprehendatur, iuxta text. in l. fin. titulo 25. lib. 4. recopilatio per quam intelligi debet l. 1. c. 3. titul. 29 lib. 4. recop. Et in casibus, in quibus arma deportantibus auferri possunt per familiam tenetur auferens ea manifestare, & exhibere die sequenti coram iudece, vt sententia declaratoria super eorum omissione proferatur, 8 & vt constet qualiter, in quo loco & qua hora, & cui fuerunt ablata, iuxta text. in l. 5. tit. 6 libr. 6. recop. & in l. 1. c. 3. tit. 29. lib. 4. recop. quo in loco constat, necessariam

riam esse sententiam declaratoriam super amissione armorum. Et est aduertendum, q̃ familia quæ extra supradictos casus ensem & pugionem aufert alicui, debet eidem reddere cum quadruplo, iuxta text. in d. l. 5. cit. 6. lib. 6. recopil. est etiam aduertendum, quòd non sufficit, quod
9 quis sit inuentus cum armis, adhoc vt ea perdat nisi actualiter capiatur à familia, argumen. text. in l. si Barsatorem, C. de fide-iussorib. & expresse firmat Paul. de Castro in l. 1. numero 4. C. vbi senatores vel clarissi. Cæpola in repetitione, l. si fugitiui numero 37. C. de seru. fugit. Hippolytus in practica criminali, §. pro complemento numero 24. Palac. Rubeus in repetitione, cap. per vestras, notabili 3. §. 21. numero 12. & Montaluus in suo repertorio ordina. versic. quæro nunquid verbo, arma, vbi resoluit, an in domo vel iuxta domum alicuius possint ei arma auferri, & hanc esse frequentiorem consuetudinem in toto fere orbe Christiano, scilicet arma non admitti, nisi quis fuerit deprehensus armatus, etiam si constet illum arma portasse, testatur Couarr. in practic. quæstione, cap. 33. numer. 7. in fine cuius opinionem sequitur Iul. Clar. libro 5. sententi. §. fin. quæst. 82. in statuto 6. circa delationem armorum.

Otrosi, manda pregonar el dicho señor Corregidor, que ningunas personas sospechosas anden juntas en compañia de quadrilla, so pena que qualesquier armas que truxeren de dia, ò de noche, las tegan perdidas, &c.

Hoc præconium procedit ex dispositione l. 4. titulo 6. libro sexto recopilationis, ex qua l. colligitur, quod quadrilla, dicitur, quando andan quatro con armas, & ex his, quæ in præcedentibus diximus.

Otrosi, que ninguno trayga espada, daga, puñal, ò otra arma desembaynada, ò sin contera en qualquier tiempo y lugar, &c.

Otrosi, que ninguno sea osado de meter armas en la carneceria, ni pescaderia, ni en la mancebia, ni en casa de cantonera, &c.

Otrosi, por euitar inconuenientes que podrian resultar, manda el dicho señor Corregidor apregonar, que los que fueren al Rio, ò à fuentes, ò al horno, donde van las moças, y las mugeres à lauar, cozer, no lleuen armas, ni tampoco las lleuen por la calle, yendo acompañando à mugeres sospechosas, so pena que las ayan perdido en los dichos lugares, y que sean traydos à la carcel como à la justicia le pareciere, &c.

10 Ista tria capitula præcedentia huius præconij procedunt ex eo, quod ad iudicijs officium spectat præcauere, ne damna, & scandala in republica oriantur, & vt rigæ, & occasiones delinquendi euitentur, melius enim est in tempore occurrere, quam post exitum vindicare, vt in l. 1. C. quando licet vnicuique, & in l. fin. §. ipsum autem, C. de bonis quæ liberis, & in l. fin. C. in quibus causis in

integrum restitui necesse non est, non enim expectandum est, vt insula ruat, vt inquit Iurisconsultus in l. stipulationes non diuiditur, §. plane, ff. de verborum, & tradit Hippolyt. in consilio 21. numero 23. & probatur in l. 4. titulo 6. libro 6. recopilationis, & in l. 4. & 20. titul. 23. lib. 4. recopilat.

Otrosi, que todas las personas que se han llamado, ò llamaren à la Corona para se eximir de la jurisdicio Real, no traygan armas algunas, publicas, ni secretas, so las penas de las leyes destos Raynos.

Hoc præconium procedit ex dispositione l. 5. titulo 4. libro primero Recopilation. vbi interdicitur delatio armorum clericis primæ tonsuræ se eximentibus à iurisdictione seculari, & vltra armorum amissionem puniuntur pœnæ sex mille marapetinorum, quæ prohibitio, etiam ex iure canonico inducta est, ex cap. 2. de vita & honest. cleric. & ibi notat glos. & in Clementina 1. eodem titul. & in capit. clerici & quasi per totam 23. quæstionem octauam, nam arma clericorum debent esse lachryme, vt in cap. conuenior 23. quæstione 8. & in capitul. porro, ibi gloss. 16. quæstione 4. gloss. in capit. ex multa, §. fin. de voto, Ias in l. Imperium, ff. de iurisdictione omnium iudicum.

Otrosi, que ninguna persona de qualquier condicion y calidad q̃ sea, no ande disfraçado, ni en habito que no le conuenga, à pie, ni à caualło, so la pena de las leyes destos Reynos.

Hoc præconium procedit ex dispositione l. 7. tit. 15. lib. 8. Recop.

Otrosi, que ninguno sea osado à echar mano contra otra espada, so pena que le sea enclauada la mano en el rollo desta ciudad.

Supradictum præconium procedit ex l. item apud Labeonem, versiculo, si quis pulsatus, & ibi gloss. verbo, actione, ff. de iniurijs, vbi Bartol. inquit prædictum delictum puniendum esse arbitrio iudicis, & ita expresse probat l. 6. titulo 9. partit. 7. ac proinde ratione supradicti præconij illa pœna practicatur, in curia tamen regis, qui ensem euaginauerit, puniri debet pœna abscisionis manus, iuxta text. in l. 1. titulo 23. libro 8. Recopilationis.

Otrosi, que todos los vagabundos, y personas que no viuen de sus trabajos, ni tienen oficios, ni señores, salgan deste lugar dentro del tercero dia, so la pena de las leyes destos Reynos, &c.

Hoc præconium procedit ex dispositione l. 1. cum duabus sequentibus, & l. 6. 11. & 12. titul. 11. libro octauo Recopilationi, vbi diuersæ pœnæ aduersus vagabundos imponuntur, & in dicta l. 11. explicatur qui dicantur vagabundi, quod etiam docet gloss. in l. hæres absens, §. proinde, verbo, debebit, ff. de iudic. quam notat Nauarr. dicens eam memorabilem, in cap. placuit, numero 80. de pœnitent. distinctione 6. gloss. & Bart. in l. 4. §. prætor. verbo, habitationem habeant, ff. de damno infecto, & plura de vagabundis, tradunt D D. in l. vnica, C. de mend. libro vndecimo, & Didacus Perez in l. 1. & 2. titulo 14. libro octauo ordinamen. quæ omnia conducunt decreto Concilij Tridentini, Sessione vigesima quarta, de reformatione matrimonij, capit. 7.

Otrosi,

Otrosi, que todas las personas y vezinos desta ciudad, y alguno dellos no sea osado de estar amancebado, ni ser alcahuete, ni hechizero, y las personas que lo fueren se salgan della dentro de tercero dia, so pena que se procedera contra ellas conforme à las leys destos Reynos.

12 Quod præceptum quantum ad concubinarios procedit ex dispositione titulo 29. libro 8. recopilation. & in Concilio Tridentin Sess. 24. de reformatione matrimonij capitul 8. & Sess. 25. de reformatione, capit. 14. & plura de concubinarijs tradit Didac. Perez in l. 23. & 24. titulo 3. libro 1. ordinament. & in l. 3. titul. 15. libro octauo ordinament. & Iulius Clarus lib. 5. sententiar. §. fornicatio. & Auiles in cc. prætorum in cap. 3. in gloss. verbo, Mugeres, & in capit. 47. in glos. verbo, Manceba, & Auendan. de exequend. mandat. 2. par. cap. 26. Et quantum ad lenones procedit ex dispositione titul. 22. part. 7. & tradit ibi Gregorius Lupus, Didacus Perez in l. 3. titulo 14. libro octauo ordinament. in glossa, verbo, Rufianes. Et quantum ad sortilegos, malefi-cos, procedit ex l. 5. cum duabus sequentibus, titulo tertio libro octauo Recopilationis, & tradit aliqua de eis Auiles in cc. prætorum capit. 53. in gloss. verb. Adiuinos. & Auendanius de mand. exequen. 2. part. capit. 32. & Didacus Perez in l. 9. titul. 1. libro octauo ordinament. in glos. 1. & Simancas de institution. Catholic. titul. 30. à numero 16. & in titul. 62. & Iulius Clar. libro quinto sententiarum, §. hæresis, num. 27.

Otrosi, que ninguno sea osado de jugar dados, ni naypes, ni otros juegos vedados por leyes destos Reynos, ni tener tablero de juego en publico, ni secreto, so pena de incurrir en las leyes destos Reynos, &c.

Quod præconium procedit ex his, quæ disponuntur in titul. 7. libro 8. Recopilat. vbi plures sunt decisiones agentes de pœnis contra ludentes ad ludos prohibitos, & in l. 3. & 5. illius tituli, se prohibe que nadie tenga tableros de juego en su casa, so las penas alli puestas. Et plura de ludo, & de ludentibus ad ludos prohibitos, de habentibus in domibus suis tabularia ad ludos, congerit Auiles in cc. prætor. capit. 29. in gloss. verbo, Iuegos, & in gloss verb. Ni tableros. & Auenda. de exequend. mandat. 2. part. capit. 9. Didac. Perez, tit. 10. lib. 8. ordinam. Couar. in regula peccatũ. 2. part. §. 4. & S. to lib. 4. de iust. & iur. q. 5. art. 2. fol. 313 & F. Frãcisc de Alcocer in singulari suo tracta: de ludo, quem populari sermone edidit, vbi in c. 7. refert legis iuris positiui communis, & huius regni, prohibentes ludum, & in c. 12. agit qualiter peccent ludentes contra leges huius regni, ludum prohibentes, & in c. 61. & 62. agit de pœnis imponendis tam de iure communi, quam regio aduersus ludentes ludis prohibitis, & Iul. Clar. lib. 5. senten. §. ludus, & plura de ludo, & luforibus cõgerit Menoch. lib. 2. de arbitr. centur. 4. casu 399. & 400.

Otrosi, que ningun mesonero, ni bodegonero acoja, ni reciba rufianes, ni malas mugeres que gané por sus personas, ni ladrones, ni vagabundos, ni à vezinos del pueblo, ni à otra persona sospechosa, so pena que por la primera vez pague seyscientos marauedis, y por la segunda mil marauedis, y mas sea desterrado desta ciudad, y su jurisdicion, por espacio medio año precisamente, y por la tercera, les sean dados cien açotes, y vn año de destierro preciso.

Hoc enim præconium procedit ex eo, quod bonus præses summa diligentia curare debet suam rempublicam malis hominibus purgare, pecata punire, & receptores eorum coercere, iuxta text. in l. 3. & in l. congruit, ff. de offic. præsid. & ita idem præcipitur in l. 36. titulo 6. libr. 3. Recopilationis. Et quod ex purgare debeat rempublicam latronibus, lenonibus, vagabundis probatur de iure regio in l. 4. cum sequentibus titul. 11. lib. 8. Recopilationis.

¶ 3 Otrosi, que todos los mesoneros desta ciudad y su jurisdicion, guarden los arenzeles que les fueren dados, y conforme à ellos lleuen los dineros de los huespedes que posaren en sus posadas, y tengan buenas camas limpias, y pesebres sanos, y no tengan en las cauallerizas gallinas, ni puercos, y que tengan buen aparejo de paja, y ceuada, seruicio, y limpieça, so las penas de las leyes destos Reynos, y y ordenanhas desta ciudad.

Hoc præconium procedit ex dispositione l. 48 titulo 4. lib. 3. Recopilat. & in l. 21. titul. 6. lib. 3. Recopil. & ex l. 6. & 7. titul. 11. lib. 7. recopilatio. Et de hospitatoribus & stabularijs aliqua tractat. Auenda. in cc. prætor. 2. par. c. 8. vbi leges Regias de eis agentes explicat, & Auil. in cc. prætorum, cap. 28.

Otrosi, que todos traygan à referendar y concertar sus pesos y medidas dentro de quinze dias, so pena que el no lo hizieren seran en el executadas las penas de las leyes destos Reynos.

Hoc præconium procedit iuxta dispositionem text. in l. 19. titulo 5. libro 3. recopilationis, & l. 4. titul. 13. lib. 5. recopilationis.

Otrosi, que ninguno sea osado à jugar bolos, ni otros juegos, los Domingos y fiestas de guardar antes de Missa, so pena de seyscientos marauedis por la primera vez, y en defecto de no los tener, que estè seys dias en la carcel, y por la segunda vez la pena doblada, y por la tercera vn año de destierro preciso.

Hoc præconium procedit ex eo, quod iudex præcauere debet, quod peccata & res mali exemplipuniantur, iuxta text. in l. 36. tit. 6. lib. 3. Recop.

Otrosi, que los ropauejeros no vendan ropa alguna que compraren, ni la deshagan sin tenerla primero colgada à su puerta por termino de diez dias, ni comprencosa alguna de las almonedas, so pena que seran en ellos executadas las penas de las leyes destos Reynos.

Quod præconium procedit ex dispositione, lib. 16. & 17. tit. 12. lib. 5. recopil.

Otrosi,

Otrosi, que ninguna persona de, ni sie cosas de comer, ni de otra qualquiera cosa, à ningun criado del dicho señor Corregidor, ni sus oficiales, ni justicias, sino fuere por sus dineros à justo precio, y à luego pagar, so pena que lo tengan perdido.

Quod præconium procedit ex textu vbi notant DD. in l. 1. C. de contractibus iudicum, & in l. principalibus, ff. si certum petatur, & notat gloss. & Bald. in l. quisquis, C. eodem, & ex l. 8. titulo 6. libro tertio Recopilationis, & ex l. 12. titulo 4. libro tertio Recopilationis, & ex l. 13. titulo 23. libr. 4. Recopilatio. & ex his quæ notat Didacus Perez in l. 9. titul. 15. libro 2. ordinamen. & Auiles in cc. prætorum cap. 2. in glos. verb. Heredad, numero 6. & in glos. verbo, Especial mandado, numer. 19. & Auendan. de mand. exequen. 1. part. cap. 2. num. 22.

Otrosi, que nadie sea osado de blasphemar, ni dezir mal de Dios, ni de su bendita Madre, ni de sus Sanctos, so las penas de las leyes destos Reynos.

14 Hoc præconium procedit ex eo, quod correctoribus & iudicibus iniungitur à l. 36. tit. 6. lib. 3. recopil. Et de pœnis quibus blasphemi plecti debet agit l. 54. titulo 4. libro tertio recopilationis, & l. 20. titulo 6. libro tertio Recopilationis l. 1. & 2. titulo 4. libro 8. Recopilationis & tracta. Couarruu. in cap. quanuis pactum 1. part. §. 1. n. 10. vers. id vero, & §. 7. n. 10. cũ seqq. vbi quod sit blasphemia resoluit, & Soto lib. 2. de iust. & iur. q. 3 artic. 11. col. 4. & in lib. 5. q. 2. art. 1. col. 5. & q. 3. art. 3. col. 4. Et Simancas de instit. cathol. in tit. de blasphemis, Didac. Perez in rubri. & in l. 1. & 2. cum alijs, tit. 8. lib. 8. ordin. & Iul. Clar. libr. 5. receptar. §. blasphemia & Iacob. Menoch. lib. 2. de arbitrar. cẽtu. 4. casu 375. & in casu 376. & in lib. 2. de arbitrar. centur. 4. casu 319. nu. 16. & Mascardus de probationibus, vol. 1. concl. 194.

Podra tambien en este pregon el dicho juez mandar apregonar otra qualquier cosa q̃ le parezca conuenga al buen gouierno de la Republica, y al fin del pregon se dize. Que se manda apregonar, por
15 que venga à noticia de todos. Emissis supra dictis bannis, iudex syndicator incipit statim in syndicatione procedere, qua in re duplici modo proceditur, vel per viam accusationis, quando publice ad instantiam partium de aliquibus criminibus accusatur magistratus, & aduersus eũ querelæ proponũtur, & cuilibet de populo licita erit accusatio cum delicta sint publica, & reipublicæ interfit, iuxta text. in dict. l. vnica, C. vt omnes iudices tam ciuiles, quam militares, ibi, omnibus pateat, & in l. iustissimos, C. de offic. rect. prouint. & sermone Hispano, iste modus procedendi dicitur residencia publica. Proceditur secundo modo per viam inquisitionis, & vulgari sermone appellatur, Residencia secreta, licet enim inquisitio de criminibus regulariter sit prohibita, vt resoluimus supra in quinta parte huius 1. tomi cap. 1. de modo procedendi per viam inquisitoris, à numero 4. tamen aduersus magistratus in syndicatu bene proceditur per viam inquisitionis, vt notat Baldus in l. obseruare, §. proficisci, ff. de officio pro cons. & Angelus in l. si vacantia, C. de bonis vacantibus, libro 10. & probatur in l. 11. & 12. tit. 7. libr. 3. Recopilat. & explicat Auiles in cap. 4. iudicum syndicatus, in gloss. 1. Nec repugnat, quod semper pro iudice præsumendum est, quod bene & fideliter administrauit, iuxta text. in l. 2. C. de offic. ciuil. iud. & notat Iaf. in l. iustem possidet, ff. de acquirenda possessione, & Altiatus in regula 3. præsumptione 9. quia hæc inquisitio non fiat assertiue, sed interrogatiue, scilicet, qualiter iudex administrauit. Et ita syndicator nedum debet interrogare testes contra iudicem, verum etiam in eius fauorem, quia pro vtraque parte dicere debent: & inquisitio fit tam boni quam mali, vt probatur in d. l. 11. titul. 7.

lib.5.Recopil.& notat Auiles in d.cap.iudicum syndicatus,in glos.verbo,Haga,cũ sequentibus. Et tunc iudex syndicator format articulos huius secretæ syndicationis, per quos interrogare debet testes forma sequenti.

Interrogatorio de la residencia contra el Corregidor y sus juezes.

16 POr las preguntas siguientes sean preguntados los testigos que se tomaren en la pesquisa y residencia secreta, contra fulano Corregidor que ha sido desta ciudad,y fulano su Teniente, y fulano su Alcalde,y los demas oficiales,y contra los Regidores, y escriuanos de Consistorio,y del numero,y Sesmeros,y Alcaldes de la hermandad,Procuradores que han sido,y son.

Istud caput interrogatorij ponitur obrationem,quam assignauimus in 1. part. huius 1.tom.8.temp.in expositione interrogatorij ex parte actoris.

j Primeramente sean preguntados los testigos por el conocimiento de los contenidos en la cabeça deste interrogatorio, y si tienen noticia desta residencia.

Iste primus articulus ponitur, quia testes cognoscere debent personas, à quibus & contra quos producuntur:alias congrue testificari non possunt, secundum glossam in cap.cum causam verb. de causis extra de testibus,& glo.in cap. 2. verb. interrogatoria eod.tit.in 6. & nos explicuimus in 1.part.huius 1. tomi 8. tempore,in expositione interrogatorij ex parte actoris.

ij Iten si saben,como,y de que suerte el dicho Corregidor y sus oficiales han administrado justicia à las personas que ante ellos la han pedido,y si han dexado de cumplir algunas cartas ò cedulas, ò prouisiones de su Magestad, y de su Consejo. Y si dixeren que si, declaren porq̃ causa no han guardado justicia à las partes, y han dexado de cumplir las dichas cartas.

Iste articulus procedit ex l. 1. titulo 6.
17 libro tertio recopilatio. explicat Auiles in ec.correctorum, capit. 1. in gloss. verb. Cartas,cum acto glosis sequentibus, & Auendan. de mand. exequen 1. part. cap. 2.numero 3. iudex enim tenetur vnicuique ius suum tribuere, vt in l. iustitia. ff. de iust. & iur. & in §. 1. instit. de iustit.& iur.& in l. 1. titulo 1. partit. 3. & si iudex non tribuat parti quod suum est, tenebitur in syndicatu ad interesse parti lesæ, vt notat Bald.in authen.statuimus, C. de Episcop.& cleric. Bartol.in l. C. quomodo & quando iudex,num.6.& in l fin. ff. de varijs & extraordinarijs cognitionibus,q.9. & probatur in l.2.titul.2.libr.2. fori,& ibi Montaluus in glos. verb. Pierda lo que huuiere,nam iudex, qui sententiam iniustam protulit in syndicatu con-
18 ueniri potest,vt in toto titul. instit. de pœna iudicis qui male iudic. & in l.fin. ff. de var.& extraor. cognit. & in princ. instit. de obligationib.quæ ex quasi. Quod procedit etiamsi pars læsa à tali sententia

non

non appellauerit, & in autoritatem rei iudicatæ sententia transierit, secundum glo. in l. 1. in principio verbo, non iniurijs, & ibi Bar. ff. quod quisque iuris, Bart. in l. item si res, numero 3. ff. de alienatione iudicij mutandi causa. Panormitan. in cap. pastoralis, §. quia vero de offici. delegat. etiam si expresse pars læsa renunciauerit appellationi, secundum communem opinionem DD. ex Panormitan. in dict. cap. pastoralis, §. quia vero reiecta contraria opinione Bald. in cap. 1. §. iudices de pace iuramento firmandi in vsibus feudorum. Quæ resolutio vera est nisi pars læsa expresse sententiæ iniuste consenserit, nam tunc non habebit recursum contra iudicem in syndicatu, secundum Panormitan. in d. §. quia vero, & Felinũ in rubrica extra de appellation. & communiter omnes ex Auendanio in responso 11. num. 2. Quod sublimitatur nisi pars læsa existens in carcere ad redimendam vexationem sententiæ iniuste, expresse consensisset: quia tunc bene poterit in syndicatu iudicem conuenire ad suum interesse, secundum Auendani, in dicto responso 11. numero 4. nec supradictis obstat, quod pars læsa à sententia iniusta non appellans per illam taciturnitatem censetur sententiam illam approbasse, iuxta text. in l. 1. C. si sæpius in integrum restitutio postuletur, & in capit. ex parte de appellationibus, nam respondetur, quod per illam tariturnitatem sententia iniusta censetur approbata, tanquam sic lata non vero tanquam bene lata, vt colligitur ex Bartol. in l. 3. §. falsus, ff. rem ratam haberi, & in l. 1. §. 1 ff. de ferijs, & ex Felin. in capite 1. numero 17. extra, de sententia & re iudic. Vel respondetur, quod sententia censetur approbata ad hunc effectum, vt remedio appellationis pars læsæ agere non possit, non autem quod effectum, vt remedio nullitatis & querelæ non possit agere, cum ex diuersis illatio non fiat, l. Papinianus, ff. de minorib. notat Couarruu. in practica quæstionibus capitul. 14. numero 8. Vel respondetur tertio, quod quoad partem aduersam sententia censetur approbata, non vero quo ad iudicem male iudicantem. Quo etiam fit, iudicem in syndi-
19 catu conueniri posse ad interesse ex do, quod aliquem in iuste deprehendit, & in carcerem mancipauit, secundum gloss. in L. 2. §. fin. verb. retentus, ff. si quis cautionibus, & probat text. in l. sed actionem. ff. eod. & in l. nec magistratibus, ff. de iniurijs, & notat Cathaldinus in tractat. de syndicatu, numero 3. & Amode. in eod. tractat. numero 10. veluti quando iudex pro debito pecuniario ante captionem bonorum aliquem in carcerem detrusit, vel mulierem honestam pro debito pecuniario in carcere emancipauit, vel virum nobilem pro eodem debito ciuili deprehendit. De qua tamen re est videndus Iacob. Mench. lib. 1. de arbitrarijs quæstion. 88. quo in loco per totam illam quæstionem fusissime tractat quando iudex impune, & ex suo arbitrio potest ob debitũ pecuniarum, vel ob crimen viros & mulieres deprehendere, & in carcerem conijcere, & aliqua tractat. Roder. Suar. in tractat. de fideiuss. in causa criminali, versic. secundo limita. fol. 114. & de nobilibus non in carcerandis disponit l. 6. tit. 2. lib. 6. recopilat. & notat Anton. Gomez, numer. 1. l. 79. Taur. & Didac. Per. in l. 3. tit. 2. lib. 4. ordin. & in l. 5. eod. titul. & lib. in glos. 6. resoluit nobilem in carcere detineri posse donec de sua nobilitate probet & de mulieribus in carcerandis disponit. l. 8. & 10. tit. 3. lib. 5. recopil. & notat Anton. Gom. in l. 62. Tauri, & Iul. Clar. lib. 5. sententiarum, §. fin. q. 28. numero 3.
20 Quinimo etiam iudex in syndicatu tenetur ex eo, quod in reddenda iustitia partibus negligens fuit, vt in l. 1. C. de susceptoribus & arcarijs, lib. 10. & in l. placuit, C. de conductione fundi, & nos supra resoluimus in summa huius tractatus prope finem. Insuper videndum erit, ad quid iudex in syndicatu tenetur parti lesæ vltra interesse. Qua in re dicendum erit, vt supra resoluimus in prima parte huius 1. tomi 1. tempore, in vers. in prædictis omnibus magis.

21 Rursus iudex tenetur seruare literas suæ comissionis & mandata regia, & eorum formam, & ex dolo, culpa vel negligentia circa eorum obseruantiam, commissa in syndicatu conuenire poterit, vt probatur in l. 1. titulo 6. libro 3. Recopilat & explicat Auiles in cc. prater. cap. 1. in gloss. verb. cartas, & verb. mandado. Et
22 quod in supra dicto articulo ponitur scilicet, quod testes specifice, & in particulari deponere, & declarare debent, qua de causa iudex non tributius suum, vnicuique, & in quibus omisit adimplere mandata & prouisiones Regias, procedit eis

l.11.titul.7.lib.3.Recopilatio. & explicat Auiles in capit.4.iudicum syndicatus in gloss.verb.Y haga, cum glosis sequentibus.

iij Iten si saben, que el dicho Corregidor ha residido todo el tiempo de su oficio en esta ciudad y su tierra, y si ha estado ausente algun tiempo, y estando ausente ha lleuado el salario, digan y declaren el tiempo que ha estado ausente, &c.

Articulus iste procedit ex dispositione l.6.& 7.titul.5.lib.5. Recopil. & explicat Auiles in cc.prætor.cap.1.in glos. verbo, Mas salario, num.12.

iiij Iten si saben, si el dicho Corregidor y sus oficiales por razon de su oficio han lleuado mas salario del que les està tassado, y por sus prouisiones se les manda dar, y si han recebido algunas dadiuas y prometimientos desta ciudad y su tierra, demas del dicho su salario.

23 Articulus iste procedit ex dispositione l.10.titulo 5. libro 3. Recopilationis, & l.1.& 8. titulo 6. libro tertio Recopilationis, & l.5. titulo 9. libro tertio Recopilatio. & explicat Auiles in cc. prætor. capit. 1. glos. verbo, Mas salario, & in verbo, Ni lleuaran, & in capit. 8. gloss. 1. cum sequentibus, & Auendanius de exequend. mand. 1. part. capit. 2. numero 4. & 7. iudex enim non potest vltra quantitatem sibi promissam aliquid percipere, alioquin in syndicatu ex eo conueniri poterit, iuxta text. in l. 1. ff. ad l. Iuliam repet. & in leg. 1. C eo, & in Authentica, sed nouo iure, C. de pœna iud qui male iud. & de iure regio probatur in præcitatis ll. Alioquin in septulo condemnandus erit, siue ipse recipiat, siue vxor, vel eius familia, quanuis ignoret illud ab vxore, vel familiaribus receptum esse: quia satis consentit non corrigens, quos ex officio corrigere tenetur capit. notum, & ibi gloss. 2. quæstion. 1. & in cap. si rector. 44. distinction. nam dispositain sciente procedunt in scire debente l. penultim. C. de pericul. tutor. quæ pœnæ præscribitur à dict. lege 1. titulo sexto libro tertio Recopilatio. per quam quoad pœnam censetur correcta dictæ lege 5. titulo 9. libro 3. Recopilatio. Non tamen 24 per præd. lege 1. remanet correcta l.8. titulo sexto lib. 3. Recopilationis, dum in quadruplo punit correctorem, & eius officiales recipientes aliquid vltra salaria sibi debita, nam vltimo loco & ab eisdem conditoribus promulgata fuit, loquitur tamen in diuerso casu nempe quando præ textu & colore consuetudinis inductæ, aliquid ab ipsis communitatibus locorum dabatur, & subrogabatur in locum quorundã officiorum consumptorum. Quæ lex in hunc sensum accipienda est ne eodem eõ textu ab eisdem legislatoribus in tam breui spacio legum correctio inducatur, intelligitamen, & restringi possunt supra dicta iuxta ea, quæ supra resoluimus in 5. ad not. totius operis, in versiculo quinto obseruet aduocatus in fine.

v Iten si saben, si el dicho Corregidor, y sus oficiales han castigado, ò sido remissos en castigar los pecados publicos, assi de amancebados, hechizeros, adiuinos, alcahuetes, juegos, reniegos, blasphemias, vsureros, como otros semejantes delictos, &c.

Articulus iste procedit ex dispositione, l. 36. titulo 6. libro tertio Recopilation. & de concubinarij, maleficis, forti legis, ludis prohibitis, & blasphemijs, iam

iam ſupra diximus in iſto tractatu, in verſiculo, pregon de las coſas tocantes al buen gouierno, numero 12. & 13. in fine. Et de vſurarijs agunt Aules in cc. prætor. capitulo 50. gloſſa verbo. Vſuras, & Auendanius de exequend. mand. 2. parte capit. 29. Quod crimen miſti fori eſt, vt
25 reſoluimus infra in ſecundo tomo, in Præl. 1. numer. 35. & Menoch. lib. 2. de arbitr. centu. 4. caſu 398 numero 31. & 41. & per totum illum caſum plura diligentiſsime circa pœnas fœneratorum à iure Pontificio & Cæſareo inductas explicat, ac ideo in dicta l. 36. præcipitur, iudicibus ſecularibus, quod maxime curent illud coercere pœnis à iure ſtatutis. Quæ pœnæ variæ in iure reperiuntur: nam clericus vſurarius deponendus eſt ab officio & beneficio, iuxta text. in capitul. 1. de vſur. & in capit. clerici 14. quæſtio. 4. ibi Mox à clericalibus officijs, facit text. in capit. canonum, cap. ſi quis oblitus, capit. quoniam 14. quæſt. 4 & in capit. epiſcopus cap. ſi quis clericorum 47. diſtinct. & firmat gloſſa in dict. cap. clerici, recepta à Ioanne Andr. Panorm. & Vero. num. 86. in dict. c. 1. de vſur. Nec obſtat text. in cap. præterea, ibi ab officio & beneficio
26 ſuſpendas, de vſu. vbi tantum pœna ſuſpenſionis imponitur: nam reſpondetur, quod textus ille loquitur, quando prima vice clericus fuit vſurarius, nam tunc tantum erit ſuſpendendus, & inſuper excommunicandus, vt in cap. miniſtri 14. quæſtione 4. cæterum ſi in illo exercitio præſiſtat, deponendus erit ab officio & beneficio, & ita intelligi debent iura ſuperius adducta, vt cum Hoſtien. & Bernard. Diaz intelligit Couarruuias libro tertio variarum capitulo 3. numero 3. Pro quo intellectu expendo verba text. in dicto capitul. 1. vbi vſararum lucris inſiſtat. Et verba text. in dicto capitulo clerici ibi, ſi ceſſare noluerint, quibus verbis ſatis ſignificatur frequentia clericorum vſuras exercentium. Nec huic intellectui refragantur verba text. in dicto capitul. præterea, ibi parere contemſerint, quibus verbis eadem frequentia videtur indicari: nam non inde ſequitur, clericum multoties vſuras exercuiſſe, ſi poſt epiſcopi interdictionem eas exercuerit. Inſuper clericus vſurarius infamis efficitur, iuxta textus in capitulo interdilectos, de exceſſ. prælatio. & ibi notat Panormitan. quæ pœna etiam in laico vſurario procedit, ſi improbum fœnus ibi, infamiæ macula, C. ex quib. cauſ. infam. irrog. cap. infames, verſic. porro. 3. quæſt. 7. & l. 5. titul. 6. libro octauo Recopilationis, quæ infamia ipſo iure arrogatur, ſecundum gloſſam 2. in dicto capitulo clerici receptam communiter ex Couar. in dict. cap. 3 numero 2. Quæ pœna etiam admittenda erit in ijs, qui exercent vſuras, intra limites à iure ciuili permiſſos in l. eos, §. 1. C. de vſur. cum in diſtincte iure naturali & canonico vſuræ inquacunque quantitate prohibitæ ſint ſecundum Couarruuiam vbi ſupra contra gloſſ. 1. in dict. capit. clerici. quæ communiter reijcitur, quam tamen pœnam ſolus vſurarius publicus, & non occultus incurrit, ſecundum Salicetum in dict. l. improbum, numer. 4. quæſt. 3. Alfon. à Caſtro, libr. 2. de poteſtate legis pœna c. vltimo, & Couarruuias vbi ſupra Rurſus clericum vſurarium manifeſtum eccleſiaſticæ ſepulturæ non eſſe tradendum, in teſtabilemque eſſe etiam ſi criminis pœnituerit, & vſuras reſtitui iuſſerit, nec debere abſolui, nec ad euchariſtiam admitti, nec eius oblationes recipi debere, niſi iuxta eius facultates fuerit plene de vſuris ſatisfactum, aut de illis reſtituendis idonee cautum, probat text. in capit. quanquam, de vſuris, libro 6. Qui vſurarius manifeſtus quatuor modus dicitur, vel per euidentiam facti, vel per confeſsionem in iudicio omiſſam, vel per ſententiam, qua de tali crimine fuit condemnatus, argumento text. in capitulo veſtra, & in capitulo fina. de cohabitatione clericorum & mulierum, vel quarto modo per confeſsionem extraiudicialiter coram ſacerdote & teſtibus factam, ſecundum gloſſam 1. in dicto capitulo quanquam, & gloſſ. in capitul. 1. verbo, Manifeſtos de vſuris, libro ſexto & ita reſoluit Couarruuias vbi ſupra, tametſi ipſi ibi in verſiculo, tandem contendat non eſſe locum prædictæ pœnæ, niſi quando quis eſſet manifeſtus vſurarius primo modo, nempe per euidentiam facti. Verum tamen oppoſita ſententia verior eſt, imo quod manifeſtus vſurarius quocunque modo ex ſupradictis, prædicta pœna tenetur, ſecundum gloſſam 1. & communiter DD. ibi, in dicto cap. quanquam. Quæ pœna & reliquæ à iure canonico inducta contra vſurarios vendicant ſibi locum in foro ſeculari, & contra laicos, ſecundum Bald. in conſilio. 334. libro 2. & ſubſcribit Couar-

ruuias

ruurias libro tertio Variarum, cap. 3. num. 9. & vltra prædictas pœnas de iure huius regni laicus vsurarius pro prima vice punitur amissione quantitatis mutuatæ, & illa quantitatis efficitur mutuatarij recipientis, & insuper tantundem in pœnam soluere debet, cuius tertia pars erit, applicanda accusatori, & reliquæ duæ partes fisco, pro secunda vero vice punitur, amissione dimidietatis bonorum suorum applicandæ supra dicto modo, pro tertia autem vice punitur amissione omnium bonorum eodem pacto diuidendorum, iuxta text. in l. 4. tit. 6. lib. 4. Recopilation. Quæ tamen lex circa diuisionem prædictæ pœnæ est immutata per l. 5. eiusdem titul. & libri, qua dispositum extat. quod sors principalis mutuatata efficiatur mutuatarij, & reliquæ pœnæ diuidantur in quatuor partes quarum duæ fisco applicentur, & reliquæ duæ diuidantur pro æquis portionibus inter accusatorem, & muros, vel ædificacia publica loci vbi contigerit. De iure tamen Portugaliæ pœna
27 aduersus vsurarios præscribitur in libro 4. ordi. titulo 14. in principio. Et aduertendum est, quod cum huiusmodi crimen sit difficilis probationis testes singulares deponentes de actibus diuersis admittuntur ad hunc effectum, vt reus vsurarius manifestus censeatur, vel illius criminis infamia notatus, licet in actibus particularibus singulares sint, nec de eodem actu particulari contestentur, & plene probent secundum Bald. in l. 1. quæstione 8. numero 14. C. de testamentis, & Lanfrancum de Oriana, in Clementi. dispendiosam, de iudicijs, columna antepen. verficul. tertia conclusio, ex glos. celebri in l. ob carmen.
28 ff. de testibus. Quinimo ad prædictũ effectum admittuntur testes deponentes se sub vsuris recepisse mutuum ab eodẽ, contra quem testificantur, quanuis singulares sint, dummodo ex suo testimonio nullam vtilitatem consequantur, secundum Angel. in disputatione stensis milles, ac proinde cautæ dispositum fuit in lege 4. titul. 6. lib. 8. recop. Quodquando generaliter agitur de puniendo aliquo ob vsurarum crimen testes singulares de diuersis actibus deponentes admittuntur, & si testificentur se sub vsuris recepisse ab eodem, contra quem testificantur, dummodo iudex fidẽ adhibeat prædictis testibus adhibitis alijs argumentis & adminiculis ex quibus simul cum integritate morum: & vitæ ipsorum testium iudex persuasum sibi habeat fidem eisdem adhibendam fore, & quod tunc nulla pars pœnæ contra vsurarium statutæ & à iudice inflictæ ad ipsos testes deueniat, nisi alias per alios teste plene crimen contra illum vsurarum probatum fuerit, quod etiam notat & explicat Conarru. cum pluribus ab eo relatis libro 3. Variarum cap. 3. num. 3. verficul. hinc profecto.

vj Iten si saben, si el dicho Corregidor al tiempo que fue recebido al dicho oficio se informò si auia aranzel y tabla de los derechos que auian de lleuar las justicias, y escriuanos, y sino le auia, si fue negligente en no lo hazer de nueuo con los deputados para ello: y si lo hizo, y si ha sido negligente en lo embiar à firmar al Consejo: y si ha sido remisso en no tener puesto el aranzel en el auditorio de su Audiencia.

Iste articulus procedit ex lege 7. titulo 6. lib. 3. Recopilationis, & explicat Auiles in capitulo prætorum, in capitulo per totum.

vij Iten si saben, si el dicho Corregidor, ò su Teniente han visitado los terminos desta dicha ciudad vna vez cada vn año, y los lugares ventas y mesones della, y si se han informado como se ha administrado la justicia en los dichos lugares, y si los dichos mesones y ventas han estado bien proueydos: y si saben que en la dicha visita han hallado ocupados por terceras personas algunos prados, montes,

exidos,

exidos,abreuadores,y dehessas,que pertenezcan à la dicha ciudad,ò proprios de los dichos lugares,y no lo han hecho restituyr,y en ello han sido remissos,&c.

Articulus iste procedit ex dispositione l. 6.& 21.titul.6.lib.3.recop.& explicat Auil.in cc.prætor.c.6.& 28.& Auen.de exequend.mand.1.part.c.4.à nu.43.

viij Iten si saben,si el dicho Corregidor, y sus oficiales han sido parciales , teniendo mas amistad con algunos caualleros y otras personas desta ciudad,mostrandose mas fauorables à vnos que à otros. Y si saben que ayan hecho alguna confederacion , ò aliença con ellos , y por esta causa ayan hecho mas ò menos justicia que deuan,&c.

Articulus iste procedit ex dispositione lege secunda titulo 6.libro tertio Recopilationis,& explicat Auiles in cap. prætor. capit.2.in glos.verbo,no se ayuntaran, cũ glosis sequentibus,& Auenda.de exequen.mand.1.p.c.2.num.20.

jx Iten si saben,si el dicho Corregidor , ò sus oficiales durante el tiempo de su oficio , por si,ò por interpositas personas han comprado alguna heredad,ò han edificado casas en esta ciudad,ò su jurisdicion,ò si han vsado tratos de mercadurias,por si,ò por otro,ò si han traydo ganados en los baldios desta jurisdicion sin licencia de su Magestad,ò del señor de la tierra,&c.

Articulus iste procedit ex dispositione lege 2.titulo sexto libro tertio Recopilationis,& explicat Auiles in capitul. prætor.capitulo 2.glos.verbo,Heredad,cum glossa sequentibus, & Auendan. de exequend.mand.1.part.capitul.2.nu.22.

x Item si saben , si el dicho Corregidor,ò sus oficiales han lleuado mas derechos por los autos y sentencias,y otras cosas de los contenidos en el aranzel desta Ciudad y si el dicho Corregidor los ha consentido lleuar à sus oficiales,y si saben que sus oficiales ayan lleuado algo de los derechos que pertenecen à los escriuanos,y sobre elloayã hecho partido con ellos.

Articulus iste procedit ex dispositione l.1.& 7.titulo 6. libro tertio Recopilationis , & explicat Auiles in cc.prætor. capit. 1.glos.verbo. Ni lleuaran,cum glo. sequet.& in capit.7.glos. final. Et quod conuentio super sportulis à iudicibus cum tabellionibus fieri non debeat, probatur in cap. statutum, §. notarium , & ibi notant Ancharra.& Perus. de rescrip. lib.6.

xj Itẽ si saben,si el dicho Corregidor y sus oficiales han lleuado derechos demasiados de las executiones,y si se han pagado primero, y antes que pagassen à las partes, &c.

Articulus

Articulus iſte procedit ex l. 10. titulo 6. lib. 3. recopil. & ex l. 7. & 8. titul. 21. libr. 3. recopilat. & Auend. de exequen. man. par. 1. cap. 17.

xij Iten ſi ſaben, ſi el dicho Corregidor ò ſus oficiales en tiempo de ſu oficio ayan ſido abogados, procuradores, ò ſolicitadores de cauſas agenas, ò de ſus amigos, criados, ò familiares en algun tribunal deſta ciudad, y por cauſa dello ayan lleuado alguna coſa, &c.

Articulus iſte procedit ex diſpoſitione l. 3. titul. 6. libro tertio recopilationis & explicat Auiles in cc. prætor. capit. 3. gloſſ. 1. cum ſequentibus, & Auendan. de exequend. mand. 1. parte capit. 2. numero 23.

xiij Iten ſi ſaben, ſi el dicho Corregidor en tiempo de ſu oficio aya tenido Alcaldes, Tenientes, ò alguaziles vezinos y naturales deſta ciudad, ò de ſu tierra, ò ſi los que ha tenido han ſido parientes ſuyos dentro del quarto grado, ò yernos, ò cuñados, y ſi en la election dellos los buſcò tales, que conuinieſſen al deſcargo de ſu conſciencia y adminiſtracion de la juſticia, &c.

Articulus iſte procedit ex l. 4. titulo 6. libro tertio recopilationis, & notat Auiles in cc. prætor. capit. 4. gloſſ. 1. cum ſeptem gloſsis ſequentibus, & Auendanius de exequend. mand. 1. parte capitul. 3. numero 5.

xiiij Iten ſi ſaben, ſi el dicho Corregidor, ò ſus oficiales ayan dado lugar à otra alguna perſona que ſin tener poder de ſu Mageſtad y de los ſeñores de ſu Conſejo aya vſado de la juriſdicion ciuil y criminal, trayendo vara en eſta ciudad y ſu termino, &c.

Articulus iſte procedit ex l. 33. titulo 6. libro 3. Recopilationis, explicat Aiules vbi ſupra capitul. 5. & cap. 42. Auenda. de exequend. mand. 2. part. cap. 21.

xv Iten ſi ſaben, ſi el dicho Corregidor ha lleuado, ò conſentido lleuar à ſus oficiales aſſeſſorias, viſtas de proceſſos por las ſentencias que han dado, aunque ayan conocido por comiſsion de ſu Mageſtad, y ſi han ſido arbitros, y recibido en ſi compromiſſos, &c.

Articulus iſte procedit ex lege 9. titulo ſexto libro tertio Recopilationis, & tradit Auiles, vbi ſupra, capitulo nono.

xvj Iten ſi ſaben, ſi el dicho Corregidor, ò ſus oficiales han lleuado ò cobrado algunos marauedis de las penas de Camara, ò otras penas que diſponen las leyes deſtos Reynos, y ordenanças deſta ciudad, ſin primero auerlas ſentenciado, y las partes auer ſido primero oydas,

oydas, y la sentencia passada en cosa juzgada, y si han hecho algunas ygualas con las dichas partes, &c.

Articulus iste procedit ex dispositione l.11.& 35.titul.6.libro tertio, Recopilationis, & tradit Auiles vbi supra capitul.11 capitulo 45.

xvij Iten si saben, si el dicho Corregidor ha arrendado, ò consentido arrendar el oficio de Teniente, ò Alcalde mayor, ò Alguazil mayor, ò de otros alguazilazgos, ò oficios que auia de proueer, ò si ha hecho partido con sus oficiales, ò lleuadoles los derechos, ò parte dellos, &c.

Articulus iste procedit ex l.13.titulo sexto libro tertio Recopilationis, & tradit Auiles vbi supra, capitulo dezimo sexto.

xviij Iten si saben, si el Corregidor y sus oficiales ayan tenido cuydado de que esta ciudad y su tierra aya estado bien abastecida de carnes, pescados, y otros mantenimientos à razonables precios, y que los caminos, calles, carreras, y carnecerias, estuuiessen limpias, y desocupadas, y si han sido remissos en ello, &c.

Articulus iste procedit ex l.14.tit.6.lib.3.Recopil.& tradit Auiles vbi supra cap.18.

xix Iten si saben, si el dicho Corregidor y sus officiales han sido negligentes en el plantar los montes y riberas, y conseruarlos, y encastigar à los que los han cortado.

Articulus iste procedit ex dispositione lege 5.titulo 7.libro 3.Recopilationis.

xx Iten si saben, si el dicho Corregidor ha procurado que en el consistorio desta ciudad aya arca en que esten los priuilegios guardados à buen recaudo debaxo de llaues, conforme al capitulo de Corregidores. Y si ha sido negligente en tener libro de carcel en que se asienten los presos. Y si por mala guarda se han huydo, y si ha hecho los processos ciuiles y criminales ante los escriuanos del numero, ò si los ha hecho ante otros, &c.

Articulus iste procedit ex dispositione, l.15.& 26.titulo 6.libro 3. Recopil. & explicat Auiles capitulo prætor capitulo 18.& 19.& in capit.35.

xxj Iten si sabe, si el dicho Corregidor, ò sus oficiales, ò regidores, jurados, ò escriuanos de Cõsistorio, ò del numero desta ciudad por si, ò otros por ellos, han tomado à réta los proprios desta ciudad, ò las alcaualas de su Magestad, ò las rentas, ò han sido fiadores en ello, &c.

Articulus

Articulus iſte procedit ex diſpoſitione l. 3. & 4. tit. 5. lib. 7. Recopil. vbi contra facientibus pœna præſcribitur, procedit etiam ex l. 23. tit. 6. libr. 3. Recop. & explicat Auil. in cc. præto. c. 32. & Auend. de exequēd. mād. 2. p. c. 12. n. 13. verſi. octauū requiſitū, vbi per totum capit. late agit de locatione bonorum ciuitatis.

xxij Iten ſi ſaben, ſi el dicho Corregidor, ò ſus oficiales y Regidores han librado marauedis de los proprios deſta ciudad à algun menſagero, ò procurador que embiaſſen à la Corte, ò à otra parte, ſin que el tal mēſajero traxeſſe teſtimonio del dia que partio y llegò à la Corte, y fue deſpachado, y ſobre que coſa, y ſi el tal menſajero tenia negocio propio ſuyo en aquel lugar donde le embiaron, &c.

Articulus iſte procedit ex diſpoſitione, lege 39. titulo 6. libr. 3. Recopilationis, & ex l. 21. titulo 3. libro 7. Recopilat. & explicat Auiles vbi ſupra cap. 54.

xxiij Iten ſi ſaben, ſi el dicho Corregidor ha procurado y tenido cuydado que las obras deſta ciudad ſe ayan hecho à menos coſta, y mas prouecho della, y ſi las penas que por ſus ſentencias applicarō para las obras publicas diſtribuyeron con acuerdo, ê interuencion del regimiento, ò ſi ha ſido negligente en ello, &c.

Articulus iſte procedit ex l. 24. titulo ſexto lib. 3. Recopilationis, & ex l. 18. tit. 5. lib. 3. Recopilationis tradit Auiles, vbi ſupra capitulo 33.

xxiiij Iten ſi ſaben, ſi el dicho Corregidor, ò ſus oficiales no han guardado las leyes deſtos Reynos, antes han diſpenſado en ellas, y moderado ſus penas, &c.

Articulus iſte procedit ex l. 27. titul. 6. lib. 3. Recopil. & explicat Auiles, in cc. prętor. c. 1. gloſ. verb. Derechamente, à num. 3. & in capit. 36. & Auend. de exequend. mand. 2. part. capit. 16. à numero 3. & ibidem, à numer. 11. diffuſe agit quando liceat iudici à pœnis legalibus recedere. Iul. Clar. lib. 5. Sentent. §. fin. q 60. & in q. 67. agit quando ex aliqua cauſa executio pœnæ legalis differri debeat.

xxv Iten ſi ſaben, ſi el dicho Corregidor ha ſido negligente en tener libro en que ſe aſsienten las penas aplicadas para la Camara, ò obras pias, y gaſtos de juſticia, y ſi lo ha tenido, ſi ha dexado de aſſentar en el las dichas penas, y ſi el receptor nombrado las ha recibido.

Articulus iſte procedit ex l. 35. tit. 6. libro 3. Recop. & explicat Auil. vbi ſup. cap. 45.

xxvj Iten ſi ſaben, ſi el dicho Corregidor, ò ſus oficiales no han tomado por ſi miſmos los teſtigos en las cauſas criminales, y en las ciuiles arduas, antes las han cometido à los eſcriuanos, &c.

Articulus

Articulus iſte procedit ex diſpoſitione l 28. titulo 6. libro 3. Recopilationis, vbi contra facientibus imponitur, pœna, quinque mille marapetinorum pro prima vice: & tabellionibus duorum millium, & pro ſecunda duplicatur pœna, & pro tertia officijs ſuis erant priuandi: quod explicant Auiles vbi ſupra, capitul. 37. & Auendan. de exequend. mand. 2. part. cap. 17. notat Couarru. lib. 2. variar. capit. 13. n. 10. & Iul. Clar. lib. 5. ſententiarum, §. fin. quæſt. 26.

xxvij Itẽ ſi ſabẽ ſi el dicho Corregidor y ſus oficiales hã lleuado parte de las alcaualas, ſiſas, impoſiciones de los moſtrencos deſcaminados, ò por dar las ſentencias, y executarlas, ò por firmar los recudimiẽtos de las alcaualas, y ſi han guardado las leyes de las alcaualas, y ſi hã lleuado derechos de homicillos en rebeldia, noſiendo caſo de muerte de hombre, ò de muger, ni caſo en que el culpado mereciеſſe pena de muerte, &c.

Articulus iſte procedit, ex l. 12. titulo ſexto, libro tertio, Recopilationis, & explicat Auiles vbi ſupra, cap. 12. cum 3. ſequentibus.

xxviij Iten ſi ſaben ſi el dicho Corregidor, ò ſus officiales han conſentido predicar bullas, è indulgencias, y admitido demandadores de limoſnas, ſin ſer viſtas y aprouadas por el Conſejo, ò por los para ello diputados, &c.

Articulus iſte procedit, ex lege 37. titulo ſexto, libro tertio, Recopilationis, & tradit Auiles vbi ſupra, capitulo 51.

xxjx Iten ſi ſaben ſi el dicho Corregidor y ſus oficiales, han ſido negligentes en guardar los puertos de ſu Corregimiento: y ſi por ſu negligencia ſe han ſacado deſtos Reynos monedas, cauallos, y otras coſas prohibidas, y ſi ſobre ello ha hecho peſquiſa dos vezes cada año.

Articulus iſte procedit, ex lege 37. titulo ſexto, libro tertio, Recopilationis, & tractat. Auiles vbi ſupra, capitulo 52.

xxx Iten ſi ſaben ſi el dicho Corregidor ha hecho repartimientos por los vezinos deſta ciudad y ſu tierra, demas de los tres mil marauedis que la ley permite en cada vn año, y ſi en los repartimientos han ſido mas agrauiados los pobres que los ricos, &c.

Articulus iſte procedit, ex lege 25. titulo 6. libro tertio, Recopilationis, & ex l. 15 titulo ſeptimo, libro tertio, Recopilationis, & ex lege 1. titulo ſexto, lib. ſeptimo, Recopilationis, & explicat Auiles vbi ſupra cap. 34.

xxxj Iten ſi ſaben ſi los Regidores, Veynte y quatros, y jurados deſta ciudad, tengan, ò ayan tenido alguno dellos dos Regimientos en eſta ciudad, ò en otro lugar, ò tengan la eſcriuania del juzgado ordinario, ò ſi eſtã padre y hijo en el dicho Regimiento juntamente, ò ſi

viue con otro que tenga voto en el dicho ayuntamiento, y viue con señor, ò Perlado alguno, del qual lleua racion, quitacion, ò ayuda de costa alguna, &c.

Articulus iste procedit, ex l. 4. & 5. & 9. & 10. titulo 3. libro 7. Recopilationis.

xxxij Iten si saben, si los escriuanos de Consistorio, y del numero desta ciudad, ayan hecho bien y fielmente su officio, ò si han hecho alguna falsedad contra algunas personas en las escrituras que ante ellos han passado, ò si han hecho perdidas las escrituras que ante ellos, ò sus predecessores se otorgaron, ò si han recibido presentes, dadiuas, ò otras cosas de los pleytantes, demàs de sus derechos, ò si viuen con señores, ò lleuado salario de Iglesia, ò Monasterio, ò si faltan à sus Audiencias, y si no han querido yr siendo llamados à hazer escrituras, ò denegado su oficio à quien se lo ha pedido, y si tienen sus regiſtros, conforme à las leyes destos Reynos, y si han sido tratantes de recatonerias de mantenimientos, ò otras cosas, si hã recibido y lleuado mas derechos de su aranzel, y si han sido arrendadores, ò fiadores de las rẽtas y propios desta ciudad y su tierra.

Omnia in prædicto articulo contenta procedunt, ex titulo, C. de tabul. & scrib. libro decimo, & ex his quæ latè supra resoluimus in annotationibus ad totum opus, annotatione & ultima, & poterunt colligi, ex l. huius Regni congestis in Repertorio nouæ Recopilationis, litera escriuanos publicos de los Consejos y numero, ex quibus multa alia huic articulo addere poteris.

xxxiij Iten si saben, que los Abogados y Procuradores desta ciudad han lleuado derechos, ò salarios demasiados à sus partes, ò los han recibido de ambas las partes, ò si han descubierto el secreto de la vna parte à la otra, y si han sido negligentes en las causas, y por ello ha venido daño à sus partes, y si han faltado en sus audiencias, y si por no hazer los autos necessarios se ha seguido daño à su parte, y si por supo co saber han echado à perder los pleytos, y si los Procuradores han recibido dinero de sus partes, para los escriuanos, y Letrados, y se han quedado con ellos, &c.

Contenta in supra dicto articulo procedunt ex his quæ supra resoluimus, in annotatione ad totum opus in 6. annota. & ex l. huius Regn. congestis in Repertorio nouæ Recopil. litera, Abogados, & in litera, Procuradores de las Audiencias.

xxxiiij Iten si saben, si los Sesmeros desta ciudad y su tierra, han vsado

vsado bien y fielmente sus officios à seruicio de Dios y de su Magestad, y al bien publico, no consintiendo cosa prejudicial à la Republica, ni permitiendo, que cauallero, ni otra persona vsurpasse los terminos desta ciudad y su jurisdicion, ni otra cosa tocante à los propios della, y sobre ello han hecho sus diligencias, ò si lo han dexado de hazer por odio, amor, ò temor, &c.

Articulus iste procedit, ex l. 14. titulo septimo, libro tertio, Recopilationis.

xxxv Iten si saben, que los Alcaydes y Carceleros de la carcel publica desta ciudad que han sido, han hecho bien y fielmente su officio, tratando bien à los presos, y si han hecho lo contrario no dexandolos visitar, ni dar de comer à sus horas, ni negociar sus negocios, echandoles prisiones demasiadas, ò quitandoles las que tenian, ò si les han dexado yr à adormir à sus casas sin licencia del juez, ò si come cõ los presos, ò ha tomado dadiuas dellos, ò si ha conocido carnalmente alguna muger presa, ò sacadola de la carcel para que fuesse à dormir con la justicia, ò con otra persona, ò si ha puesto las manos en los presos, dandolos ò injuriandolos, y si ha tenido carcel apartada de hombres y mugeres, y si ha lleuado derechos demasiados de carcelaje, ò si ha consentido jugar en la carcel, y si ha tenido libro en que assiente el dia que vino el preso, y la causa y razon porque le prendieron, y quien le prendio, &c.

Contenta in supra dicto articulo procedunt, ex l. iudices, C. de Episcop. audient. & in l. 1. & l. quoniam, C. de custod. reor. & ex l. 5. & 11. cum alijs, titulo 29. part. 7. & ex l. 2. cum sequentib. titul. 24. libro quarto Recopilationis, & ex notatis per Doctorem Bernardinum à Sandonal in suo tractatu sermone Hispano, edito de los presos de la carcel, capit. 12. & Thoma Cerdan. in tractatu de visita de carcel, capit. 7. num. 12. & capit. 15. n. 1. & 2. & 3. & ex his, quæ notauimus supra in quinta parte, huius primi tomi, §. de captura delinquentis, à numer. 12. & ex ll. congestis in Repertorio nouę Recopil. in litera carceleros.

xxxvj Iten si saben, si el Alguazil mayor desta ciudad ha dexado de prender teniendo mandamiento para ello à alguna persona por ruego ò amistad, ò dissimulando con el que auia de prender, aunque lo via y topaua, y hazia que no lo conocia, y si ha prendido alguno no teniendo mandamiento para ello, no le hallando en fragante delicto, ò si ha hecho alguna injuria por le prender afrentosamente, y si ha dexado de tomar las armas à algunos à hora, ò en parte vedada, y si ha dexado de executar los mandamientos de los juezes, y si ha lleuado algunos cohechos, dadiuas, ò presentes, por no prender ò tomar armas, y si ha lleuado los derechos de las executiones antes

que las partes fuessen pagadas, y si ha hecho fuerça à alguna muger, y entrado por fuerça en su casa so color de buscar alguna cosa por affrentarla, ò echarse con ella, &c.

Articulus iste procedit, ex l. 5. 7. 8. 9. & ex alijs pluribus, titul. 23. libro quarto, Recopilationis, & ex ll. congestis in repertorio nouæ Recopilationis, litera Alguaziles y merinos. Et ex his quæ supra notauimus in quinta parte huius primi tomi, §. de captura delinquentis, numero 7. & 8.

xxxvij Iten si saben, si los Alcaldes de la Hermandad han hecho bien y fielmente su officio, administrando justicia à las partes que ante ellos la han pedido: y si han conocido de los casos que son fuera de la Hermandad, y si han lleuado derechos demasiados, ò recibido cohechos de dineros, dadiuas, ò promessas de otras cosas en el tiempo de sus oficios, &c.

Contenta in supradicto articulo procedunt ex diuersis legibus huius Regni congestis in dicto Repertorio Recopilationis, litera, Alcaldes de la Hermandad. Et quod isti iudices fraternitatis syndicari debeant simul cum reliquis iudicibus determinat. l. 2. titul. 7. libro tertio, Recopilationis.

xxxviij Iten si saben, si los mayordomos de rentas y propios desta ciudad han vsado bien y fielmente sus officios, cobrando las dichas rentas con diligencia, y pagando las libranças que les han sido fechas sin lleuar por ello dadiuas ni cohechos, &c.

Articulus iste procedit, ex l. 14. titul. 7. libro tertio, Recopilationis nouæ.

xxxjx Iten si saben, si los fieles desta ciudad han dexado de executar las penas de las ordenanças desta ciudad por ruego, y si han lleuado algunas penas sin las assentar ante el Corregidor, ò su Teniente, y sin han tomado seruicios, dadiuas, ò cohechos, de los carniceros, bodegoneros, fruteras, panaderas, y de otras personas, porque les ayuden y fauorezcan à las posturas de los bastimentos, que traen à vender, y porque disimulen las penas, y si han vsado fielmente su officio, &c.

Articulus iste procedit ex dispositione l. 14. titul. 7. lib. tertio, Recopilationis.

xl Iten si saben, si el dicho Corregidor ha dexado de tormar las quentas de los propios y rentas desta ciudad, y repartimientos y contribuciones della, y de su jurisdicion, y si ha sido remisso en executar los alcances, y si ha permitido que las rentas y propios de la dicha ciudad se ayan gastado en cosas impertinentes al bien y prouecho della, y si se han gastado en prouecho è interesse de los mismos Regidores, ò en dadiuas, ò en ayudas de costa, ò presentes, ò en fiestas y alegrias

alegrias, ò en comidas ò en beuidas, no neceſſarias al bien comun, digan y declaren lo que ſaben, &c.

Articulus iſte procedit, en l. 22. titulo ſexto, libro tertio, Recopilationis, & explicat Auiles in capitulo prætosum, capitul. 30.

xlj Iten ſi ſaben, ſi el dicho Corregidor, Teniente, ò Alcalde, han ſido remiſſos en no executar la pena de la ley contra los Regidores que en el tiempo de ſu officio fueron diputados por el Regimiento por juezes en las cauſas ciuiles de diez mil marauedis y dende abaxo; y no las ſentenciaron dentro de los diez dias de la ley paſſados los treynta y cinco dias que ſe dan à las partes para poder apelar, proſeguir y fenenecer la cauſa, &c.

Articulus iſte procedit ex l. 7. titul. 18. lib. 4. Recopilatio. & ex his quæ nos ſupra reſoluimus in 6. part. huius primi tomi capitul. de praxi interponen. appel. ad decurio. num. 10.

Et ſi iudex ſyndicator plures alios articulos concipere voluerit aduerſus magiſtratum, & eius officiales, & reliquos miniſtros Reipublicæ conſulat, titulum de los Corregidores, y el de los Alcaldes, y el de los Regidores, y el de los Alguaziles, y el de los Eſcriuanos, y Carcelero, y el Aranzel de los Eſcriuanos, & præſertim inſpiciat ordinationes ciuitatis, & iuxta eas aliquos articulos ad rem pertinentes concipiat. Curet inſuper inquirere à tabellione coram quo ſyndicatio præteriti magiſtratus fuit agitata, eiuſdem ſyndicationis proceſſum, & ex eo extrahere quidquid ſibi videatur magis conducere præſenti ſyndicationi, & ſtatim incipiat teſtes examinare iuxta prædictos
29 articulos. In qua inquiſitione ſyndicator recipere debet teſtes idoneos, & non ſuſpectos magiſtratui qui numero 30. erunt, partim ſelecti ex decurionibus aduocatis, tabellionibus, procuratoribus partim ex alijs honeſtis virijs & perſonis illius ciuitatis vel oppidi, ſecundum Bald. in l. ſi ipſius, C. famil. erciſcund. & Pariſ. de Pute. in tractat. ſyndi. in part. procedunt autem in ſyndic. & Auil. in cc. pretor. cap. 4. iudicum ſyndicatus, gloſ. verbo, Peſquiſa, & iudex ſyndicator per ſe ipſum quotidie tres vel quatuor teſtes examinare debet, & teſtis, qui generaliter aduerſus magiſtratum, & eius officiales depoſuerit partialitate, vel receptione munerum interrogandus erit à ſyndicatore, quod in ſpecie declaret, & teſtificetur in quibus reo & cauſis fuerunt partiales, & quæ & à quibus munera receperunt: & idem obſeruandũ erit in reliquis teſtibus generaliter deponentibus de aliqua re iuxta ea, quæ ſupra in hoc tractatu reſoluimus in artic. 2. verſicul. Rurſus iudex in fin. Et ſi aliquis teſtis de auditu depoſuerit interrogandus erit, à quo audiuit, & tunc ſyndicator vocabit eum ad veritatem eruẽdam, & ſi abſens fuerit, per literas requiſitorias dirigendas ad iudicem illius loci, in quo habitauerit teſtimonium eius in publica forma erit redigendum, & quod ſibi remmittatur ſigillatum, & clauſum iuxta diſpoſitione text. in l. 12. tit. 7. lib. 3. Recop. Et poſtquã vnuſquiſque teſtis depoſuerit ab eo iuramẽtũ recipiet de ſecreto obſeruando, & nõ detegendo, quam informationem ſyndicationis ſecretæ terminare, & finire curabit intra quindecim dies. Y hecha la dicha informacion de alli à los veynte dias en los cinco dias reſtantes, el juez de reſidencia tomarà vn memorial, y en vna parte dira juegos, y en otra cohechos, y en otra fuerças. Y aſsi por eſte orden ſacarà las demas culpas, y los cargos q̃ de la dicha informaciõ ſecreta reſultaren contra el dicho Corregidor y ſus officiales, diziendo q̃ tal cargo ſe le prueua cõ tantos teſtigos, que ſon fulano y fulano, y eſtan tantas fojas del
30 proceſſo, y ha les de mandar dar copia de los nõbres de los teſtigos, para q̃ ſi quiſierẽ tachar à alguno lo puedan hazer, porq̃ de otra ſuerte ſeria de ocaſion que algũ te-

ſtigo, dixeſſe lo contrario de la verdad, entendiẽdo que no le ſabria ſu nombre, iuxta tex. in cap. qualiter & quando, el 2. verſic. debet igitur de accuſatio, & in l. 4. tit. 1. lib. 8. Recopilationis, & explicat Didacus Perez in l. 11. tit. 1. lib. 8. ordinamen glo. 1. & Auiles in capit. 4. iudicum ſyndicatus glo. verbo, Peſquiſa, nũ. 9. Y juntamente ſe les ha de dar copia de los cargos que ſe les haze, para que ſe deſcarguen y defiendan, vt probatur in dict. capit. qualiter & quãdo, & in l. 13. tit. 7. lib. 3. Recopilationis, los quales cargos ſe han de hazer en la forma ſiegiente.

Cargos contra el Corregidor.

31 LOS cagos que reſultan contra N. Corregidor que ha ſido deſta ciudad de la reſidencia ſecreta que por mandado de ſu Mageſtad ſe toma à el y à ſus officiales por el Licenciado N. juez de reſidencia ſon los ſiguientes.

Primeramente ſe haze cargo, que durante el tiempo de ſu officio ha hecho muchas auſencias deſta ciudad y ſu juriſdicion ſin tener para ello licencia, el qual cargo ſe le prueua con dos teſtigos que ſon fulano, y fulano, &c.

Iten ſe le haze cargo, que durante el tiempo de ſu officio muy de ordinario jugaua à los naypes, y por ello dexaua de deſpachar los negocios, y que aſsi miſmo ha conſentido jugar à otras perſonas, el qual cargo ſe le prueua con fulano y fulano.

Y conforme à eſte orden ſe hã de ſacar los demas cargos, aſsi los que reſultan contra el Corregidor como los que reſultan contra ſus officiales. Y el dicho juez de reſidencia prouee vn auto en que manda al eſcriuano, que notifique los dichos cargos al Corregidor y ſus officiales y les de traſlado dellos, para que dẽtro de ſeys dias primeros ſiguientes que les dà y aſsigna por todo el termino y plazo peremptorio aleguen y prueuen lo que vieren que les conuiene à ſu deſcargo, con apercibimiento que paſſado el dicho termino proueerà juſticia, y le manda que los cite en forma, para todos lot autos que de derecho requieren citacion. Y luego el dicho eſcriuano notifica el dicho auto y cargos, y les da copia de todo ello à los dichos Corregidor, y ſus oficiales, y les cita cõforme le fue mãdado en el dicho auto. Y luego el Corregidor y ſus officiales reſponden à los dichos cargos, y preſentan ſus interrogatorios, y teſtigos, y dan ſu deſcargo dentro de los dichos ſeys dias, y la reſpueſta à los cargos ſe da en la manera ſiguiente.

Reſpueſta del Corregidor à los cargos.

32 FVlano Corregidor que fuy deſta ciudad, como mas aya lugar de derecho, parezco ante v.m. en reſpueſta de los cargos que v.m. me hizo, y digo que contra mi reſultauan de la reſidencia ſecreta, cuyo tenor auido aqui por expreſſo, y à el me refiriendo, digo que de juſticia, v.m. me deue abſoluer y dar por libre de los dichos cargos, y delo en ellos contenido, pronunciandome por buen juez, y que en el dicho mi officio hize lo q̃ cõuenia al ſeruicio de Dios, y de ſu Mageſtad, y al buen gouierno y pacificacion deſta ciudad, lo qual anſi pido, y V. m. deue

m.deue hazer por lo ſiguiente. Por todo lo general que he aqui porex preſſo, y porq̃ niego los dichos cargos, ſegun y como en ellos ſe contiene, ni con verdad contra mi ſe pueden prouar, y caſo negado que alguna coſa ſe prouaſſe, los teſtigos q̃ contra mi deponẽ ſon varios, y ſingulares, deponen de oydas y vanas creencias, y ſon enemigos mios, y me tienen odio y mala voluntad, por auer yo hecho en mi tiempo juſticia contra ellos. Y aſsi los tacho y contradigo, con la ſolenidad y juramento neceſſario, &c. Y reſpõdiendo en particular à los dichos cargos, y digo quanto al primero de que hize auſencia, que niego el dicho cargo, porq̃ ſi alguna hize, fue yendo à viſitar la tierra y terminos deſta ciudad, y caſo no confeſſado q̃ otra alguna hizieſſe, ſeria con licencia, y notificádo lo primero en el Cõſiſtorio deſta ciudad. Y quãto al ſegundo cargo de q̃ jugaua y conſentia jugar à algunas perſonas juegos prohibidos, digo q̃ niego el dicho cargo, ni cõ verdad ſe me puede prouar: porq̃ antes yò con mucho cuydado y rigor caſtigaua à los que jugauan juegos prohibidos, y no me dañan los dichos de fulano y fulano, por quãto ſon mis enemigos, por auerlos caſtigado en tal y tal cauſa. Porque pido à v.m. ſegun de ſuſo pedido tengo, y ſobre todo ſerme fecho cumplimiento de juſticia, y en lo neceſſario el officio de v.m. imploro, y juro en forma de derecho, que las dichas tachas no pongo de malicia à los dichos teſtigos, &c.

Y en eſta miſma forma han de reſponder los demas officiales à quien ſe hizo algun cargo (mutatis mutandis) y juntamente ſe ha de preſentar interrogatorio de preguntas, para ſus deſcargos, en la forma ſiguiente.

Interrogatorio de deſcargos.

53 PReguntas por parte de fulano Corregidor que fue deſta ciudad, para en deſcargo de los cargos que le hã ſido pueſtos por el ſeñor fulano juez de reſidencia.

j Primeramente ſean preguntados los teſtigos, ſi conocen los contenidos en la cabeça deſte interrogatorio, y ſi conocen à fulano y fulano, teſtigos que han ſido en eſta reſidencia, y ſi tienen noticia deſta cauſa, y del tiempo que fue Corregidor el dicho fulano.

ij Iten ſi ſaben, que el dicho fulano todo el tiempo que fue Corregidor en eſta ciudad vſò bien ſu officio, guardãdo la juſticia à las partes, y haziẽdo con mucha diligencia y cuydado lo que tocaua al ſeruicio de Dios, y de ſu Mageſtad, y al buen gouierno deſta ciudad, teniẽdola en mucha paz y quietud, caſtigando los delictos que en ſu tiempo ſe cometieron.

iij Iten ſi ſaben, que la auſencia que el dicho fulano hizo deſta ciudad po

dad por el mes de Mayo proximo passado, fue saliendo à visitar la tierra y terminos desta ciudad.

iiij Iten si saben, que el dicho fulano en el tiẽpo de su officio castigò con mucho cuydado y rigor à los que jugauã juegos prohibidos por leyes destos Reynos, y que en el dicho tiempo nunca jugò juego prohibido, y si lo jugara los testigos lo supieran, y no pudiera ser menos, por el mucho trato y comunicacion que con el tenian.

v Iten si saben, que fulano y fulano, testigos que han sido en esta residencia, antes y al tiempo que dixeron sus dichos contra el dicho fulano, eran sus enemigos capitales, por auer hecho justicia contra elllos en tal causa, y tal causa, y assi los testigos entienden, creen, y tienen por cierto que auran dicho sus dichos en esta causa apassionadamente contra el dicho fulano, deponiendo lo contrario de la verdad, &c.

vj Iten si saben, que todo lo susodicho es verdad, publico y notorio, publica voz y fama, y comun opinion.

Y presentado este interrogatorio, cada vno de los officiales presenta testigos para su descargo, y el juez de la residẽcia los recibe y examina. Et in istis defensionibus
34 familia magistratus poterit pro eo rectificari in his, qui testificantes non tangunt, vt resoluit Auiles in cap. 6. iud. syndi. glo. verb. Descargos, ex doctrina Bald. in l. obseruare, §. proficisci, num. 12. ff. de officio proconsulis. Y que el juez de residencia aya de hazer los dichos descargos, determinat. l. 13. tit. 7. lib. 3. Recopilationis, en la qual se dize que recibidos los descargos, el juez de residencia ha de tomar el processo para lo determinar, y si hallare culpante al que hizo el cargo, y no se descargò, le condene y execute el derecho de la parte damnificada, y no tan solamente le ha de condenar en la satisfacion de la parte, mas tambien en la pena que segun leyes del Reyno en tal caso està dispuesta, vt probat l. 12. tit. 7. lib. 3. Recopilationis. Y para la determinacion, y sentencias desta residencia, ha de notar lo siguiente.

35 Lo primero, que los cargos de cohechos baste que se prueuen con tres testigos, aũque cada vno diga de su caso singular, iuxta text. in l. 6. tit. 9. lib. 3. Recopil. Et tradit Didacus Perez in l. 8. tit. 15. lib. 2. ordina-
36 menti. Y si el cargo no fuere claramente de cohecho, sino à manera del, y de barataria, deuele condenar en el quatro tanto, vt determinat l. 18. tit. 7. lib. 3. Recopilat. Y si fuere el cargo de que recibio derechos no deuidos, deuele condenar en las setenas, vt in l. 1. tit. 6. libr. 3. Recopilationis. Las quales penas ha de aplicar para la Camara de su Magestad, aunque la mitad dellas podra aplicar para gastos de justicia, y obras pias, vt p[illegible]t l. 2. tit. 26. lib 8. Recopil. Y quando la pena por tal caso fuere arbitraria, ò le podra condenar, ò remitirla à Consejo Real, si tuuiere sobre ello alguna duda, y en qualquier cargo que huuiere condenacion de qualquier pena, toda via la reserue al Consejo, para que allà se demayor, ò menor, como viere que mas conuenga, ita disponit l. 12. tit. 7. lib. 3. Recopilat. Y si el cargo fuere de otra manera, como de vno visitar los terminos, ò de no auer castigado los pecados publicos, ò en otras cosas en q̃ no ay parte, cõdenele el juez por culpado, y la pena remitala al Consejo, vt probat l. 13. tit. 7. lib. 3. Recopil. Y procure remitir al Consejo las menos condenaciones que pudiere, quia ita disponit l. 41. tit. 4. lib. 2. Recopil. Y si el cargo fuere defuerça, que se aya hecho à alguna muger, ò de otro delicto graue, porque merezca muerte, ò perdimiento de miembro, halo de prẽder, y embiar à buen recado al Consejo, iuxta l. 6. tit. 4. part. 3. in l. 13. tit. 7. lib. 3. Recopil. Et l. 3. tit. 9. lib. 3. Recopilationis.

37 Otrosi deue tomar las cuentas de penas de Ca-

de Camara por ante el escriuano que fue diputado para ellas, y en presencia del Corregdor passado, y ha se de informar si estan todas assentadas, y si se han cobrado, y de lo demas quedispone la ley 19. titul. 7. lib. 3. Recopilatio. & l. 35. titul. 6. lib. 3. Recopilacionis. Y assi mismo ha de tomar las quentas que estuuieren por dar de los propios, rentas, imposiciones, y repartimientos de la ciudad y su tierra, no recibiendo en quenta lo mal gastado, y lo que no fuere en prouecho comun de la dicha ciudad. Y deue embiar la relacion dellas al Consejo, juntamente con la residencia, iuxta text. in l. 42. titulo 4. libro 2. Recopilationis, & in l. 20. titulo septimo, libro tertio, Recopilationis. Y hecho y aduertido todo lo de arriba, el juez de residencia deue pronunciar su sentencia dentro de los treynta dias, como arriba diximos en este tratado in suma eius, en la forma siguiente.

Sentencia contra el Corregidor.

Visto este proceso.

37 FAllo atento los autos y meritos del, que por las culpas que resultan contra fulano Corregidor que fue desta ciudad le deuo condenar y condeno en la forma siguiente. En quanto al tercero cargo que se le hizo de auer lleuado derechos no deuidos en tal pleyto, del qual no se descargò como conuenia, lo deuo condenar y condeno en las setenas de todo ello, la mitad para la Camara y fisco de su Magestad, y la otra mitad para gastos de justicia, y que buelua el interesse à la parte. Iten en quanto al quinto cargo que se le hizo sobre la fuerça que intentò hazer à fulana vezina desta ciudad de noche so color que yua à prender vn delinquente, y por auer dado ocasion à la muerte, ò heridas de fulano, mando sea lleuado preso y à buen recado à su costa à la Corte de su Magestad, y entregado à los señores de su muy alto Consejo. Iten en quanto al sexto cargo que se le hizo por auer mandado talar y cortar mucha parte del monte de tal lugar, en que interuino cohecho y barateria, le condeno en el daño que recibieron los vezinos del dicho lugar, y en el quatro tanto de lo que el recibio para la Camara y fisco de su Magestad. Iten en quanto al decimo cargo de no auer visitado los terminos, y de no auer castigado los pecados publicos, le condeno en tantos mil marauedis para la Camara de su Magestad, y remito à su Magestad y à su Consejo la demas pena que fuere seruido de le dar. Y en quanto à todos los demas cargos que le fueron fechos, de los quales se descargò, le deuo absoluer, y absueluo y doy por libre de todos ellos, y digo, q̃ le deuo pronunciar y pronuncio por buen juez de quien su Magestad se pueda seruir en semejantes oficios, y por esta mi sentencia juzgando assi lo pronuncio, &c.

38 Y por este mismo orden se han de dar las sentencia de los demas officiales, y pronunciadas se les han de notificar, y executar todas las condenaciones de tres mil marauedis abaxo, aunque apele el condenado, y aunque no sea de cohechos ni barate-

rias

ferias, y si fuere de tres mil maraue dis arriba le ha de otorgar la apelacion, depositando primero el codenado la dicha condenacion en persona fiable, qual el juez de residencia nõbrare, prout disponit l. 17. tit. 7. lib. 3. Recop. nam de iure cõmuni à sententia lata contra magistratum in syndicatu appellari posset, secũdũ Specu. tit. de appel. §. 3. & Pari. de Put. in tract. synd. §. appel. nu. 7. cũ in omnibus causis, & à quibuscũque grauaminibus regulariter quis appellare possit secũdũ glo. fin. in l. qui restituere ff. de reiuẽd. pro qua regula cõstitut Marãt. de ord. iud. 6. p. actu 2. n. 267. & probatur in l. 2. tit. 23. par. 3. Cui resolutioni nõ refragantur, text. in l. 3. C. quor. appel. nõ recip. vbi probari videtur prohibitam esse appellationẽ à sententia cõtra iudicẽ in syndicatu lata, ex quo tex. notãt Bart. & Sali. ibi Ang. in Aut. de iud. §. nostris, & Lucas de Pœna in l. si Colo, C. de agricol. & censi. lib. 11. nã respõdetur tex. illũ nõ loco de appellatione interponẽda à sententia iudicis syndicatoris, sed de appellatione interponenda à sententia iudicis cõdẽnantis suũ officiale à quo merito appellatio interdicitur, cũ maxime præsumptio sit, quod iudex aduersus officiale suũ, sentẽtia iniustã nõ proferat, ita illũ text. intelligit glos. ibi & glo. in cap. ei qui, §. nulli quoque 2, quæst. 6. quam interpretationẽ sequũtur ibi Bart. & Paul. Cast. & Auiles in cap. 10. iudic. syndic. glo. verbo, appella.

num. 1. & Marant. de ordin. iudic. 6. part. actu 2. nu. 298. de iure tamen regio obseruandum circa hanc appellationem interponẽdam idque supra resolumus, ex dict. l. 17. tit. 7. lib. 3. Recop.

42 Y hecho todo lo arriba resuelto, y passados los treynta dias de la residẽcia el juez ha de embiar à su costa la pesquisa secreta al Consejo Real, juntamente con la relacion de las quẽtas y gastos de los propios y rentas de la ciudad, y de las penas de Camara, sicut disponit l. 20. tit. 7. libr. 3. Recopil. & l. 42. tit. 4. lib. 2. Recop. y con la relacion de las sentencias q̃ huuiere dado en la residencia publica, y tãbien ha de embiar los cargos q̃ puso al Corregidor y à sus oficiales, y las prouanças q̃ se hizierõ y sentẽcias q̃ sobre ello dio: lo qual ha de yr cerrado y sellado, y el escriuano ante quien passo la dicha residencia no ha de lleuar derechos algunos de la residencia secreta, pero de los processos de la residencia publica cada vna de las partes ha de pagar sus derechos, y el que apelare ha de sacar el processo à su costa, y assi lo determina la ley 20. tit. 7. lib. 3. Recopilation. y le ha de presentar con el dicho processo dẽtro del termino de la l. 2. tit. 18. lib. 4. Recopilation. Y el juez de residencia ha de embiar la dicha pesquisa secreta con lo demas que arriba diximos, y juntamente vna carta para su Magestad dirigida al Consejo, en la forma siguiente.

Carta para su Magestad.

Señor.

43 Por mandado de V. M. vine à esta vuestra ciudad de Salamanca, à tomar residencia à fulano Corregidor q̃ fue en ella, y à los demas oficiales q̃ con el hã estado, la qual le tomè cõ el mayor cuydado q̃ pude, y les puse los cargos q̃ de la residẽcia secreta cõtra ellos resultarõ, segũ le cõtiene en el processo de la dicha residencia q̃ con esta embio, y V. M. serà seruido mãdar ver: y en la residencia publica estã puestas tãtas demãdas cõtra el Corregidor, y tantas contra cada vno de sus oficiales, de las quales estã sentẽciadas tãtas, y las demas quedã en este pũto y estado. Y demas desto tomê las cuentas de los propios y rẽtas desta ciudad de los años passados q̃ el dicho Corregidor tuuo el officio, y halle q̃ tal año rentaron tanto, y tal año tãto, y fue hecho alcãce de tanto: el qual tengo executado, y en poder de fulano. Y assi mismo tomè

las cuen-

las cuentas de las peñas de Camara, y de gastos de justicia, y obras pias y publicas, y se hizo de alcance tanto, y queda executado, y cobrado, y puesto en poder de fulano. Y de la dicha residencia no resulta otra cosa, deq̃ deua ser hecha relacio à V.m. mas de que esta ciudad tiene necesidad de reparar los muros, los quales he visitado cõ artifices de ciẽcia, y cõciencia, y parece q̃ son menester dos mil ducados para el reparo dellos, y esta ciudad tiene pocos propios para poderse reparar con ellos, V.M. mandarà hazer lo que mas conuenga à su seruicio. Y por este orden dara cuenta en particular de las cosas que conuengã à la ciudad, y luego dirà. Y demas desto no se offrece otra cosa de que V.M. deua ser auisado. Cuya Real persona nuestro Señor guarde y prospere con acrecentamiento de mayores Reynos y señorios para su gloria y seruicio.

Muy humilde vassallo de vuestra Magestad.

El Licenciado Fulano.

Y en el sobrescripto dira, Al Rey nuestro Señor.

Y entregada la residencia en Consejo, el orden que alli se tiene en verla pone la l.38.cum non nullis sequentibus, titul.4. libro 2. Recopilationis: la qual se vee de la suerte que va, sin mas alegar, ni mas recibir à prueua, de lo q̃ va hecho por el juez de residencia, iuxta l.13.tit.7. libr.3. Recopilationis, y de la sentencia confirmatoria, ò reuocatoria que alli se da, no ay suplicacion alguna, sino en dos casos. El
44 vno es, quando en la tal sentencia huuiere priuacion perpetua de officio. Y el otro, quando huuiere condenacion de pena corporal, vt disponit. l.12.tit.4 lib.3. Recopil. Y hasta tanto que la residencia fuere vista en Consejo, y consultada con su Magestad, los jueces que la dieron no deuen ser proueydos en otros oficios, iuxta disposi tionem text. in l.12.tit.5.lib.3. Recop.

Esta es la pratica que se guarda en la residencia secreta, pero en la publica ay differencia, porque es demandas y quexas que las partes agraviadas ponen contra el Corregidor y sus officiales, en las quales se recibe el negocio à prueua, y se fulmina el processo como en via ordinaria, de la suerte que diximos in 1. part. huius 1. tom. Y aunque sean passados los treynta dias de la residencia, se pueden sentenciar, con que dentro dellos se pongan las demandas, como arriba resoluimos in summa huius tractatus. Y las demandas que à instancia de partes se suelẽ poner, son en la forma siguiente.

Demanda y acusacion à instancia de parte contra el Corregidor en la residencia publica.

45 FVlano, como mas aya lugar de derecho, parezco ante V.m. y me querello, y acuso criminalmente à fulano, Corregidor q̃ fue desta ciudad, y contado el caso de mi acusacion, premissas las solenidades del derecho, digo que assi es, que el sobre dicho reo acusado cõ poco temor de Dios, y menosprecio de su conciencia, y en deseruicio de su Magestad, no ha vsado de su officio como deuia, y era obligado, y porque por el mes de Mayo proximo passado deste presente año, en

vn dia

vn dia del dicho mes, que se contaron veynte del, fuè à mi casa con grande escandalo y alboroto, y sin causa ni razon que bastante fuesse, me sacò della y lleuò preso, dandome muchos empuxones, y haziendome otros malos tratamientos, y diziéndome palabras feas, è injuriosas, siendo como soy hõbre honrado, hijodalgo, quieto y pacifico, y no auiendo hecho cosa por donde huuiesse de ser maltratado, y no cõtento con esto, me metio en la carcel publica, y me hizo echar vna cadena, y me tuuo preso desta suerte mas de vn mes: las quales vexaciones y agrauios me hizo solo por complazer à fulano mi enemigo, con el qual el dicho reo ha tenido y tiene gran parcialidad, y amistad, y no me soltara de la dicha prision, sino fuera porque le di vn caballo, el qual recibio, y por virtud del me soltò: en lo qual me hizo notorio agrauio ê injusticia, è lo que no deuia à su officio, y por ello es digno de gran punicion y castigo, porque pido à v. m. que auida mi relacion por verdadera en la parte que baste por su sentencia, que en tal caso lugar aya del sobredicho reo acusado me haga cumplimiento de justacia, declarandole por hechor y perpetrador de los dichos delictos, y por hombre que ha hecho y vsado mal su oficio, y assi declarado le condene, apremie, y castigue por las mayores y mas graues penas puestas por fuero y derecho, y leyes y prematicas destos Reynos contra los juezes que vsan mal su oficio, y cometen semejantes delictos, para que à el sea castigo, y à otros exemplo. Y para ello, &c.

Otrosi incidenter de su officio de v.m. el qual para ello imploro, pido condene al dicho reo, è que me buelua, dê y restituya el dicho caballo, que por redimir la vexacion de la dicha prisiõ le di, ò cien ducados por el, que à su justa y comun estimacion valia, con mas los daños, costas, è interesses, q̃ de la dicha prisiõ se me siguieron, que estimo en dozientos ducados, saluo en todo la judicial tassacion de V.m. sobre que pido justicia, y el oficio de V.m. imploro, y las costas protesto, y juro à Dios y à esta † que esta acusacion y demanda no pongo de malicia, &c.

Desta acusacion se manda dar traslado, y se procede en via ordinaria como arriba

diximus, & hæc sufficiunt pro tyronum instructione.

Finis huius primi Tomi.

SECVNDVS

SECVNDVS TOMVS.

DE FORMA, ET MODO procedendi in foro Ecclesiastico circa causas ibi pertractandas.

EX PROOEMIO SVMMARIA.

1 SPiritualis potestas à sæculari nõ perturbatur, sed fauetur, & è cõtra alteraq; ab altera est distincta.

2 In subsidiũ iudex ecclesiasticus qui proprijs viribus suam sententiam exequi non potest, sæcularibus vtitur, hicq; ecclesiasticæ potestati auxilium præbet, & num. 4.

3 Prædictum ius in delegato seruandum iudice.

4 Ecclesiasticus iudex potest sæcularem ad sibi exhibendum auxilium compellere, at, vt ipse præstet, non compellitur à sæculari iudice: sed eo postulante à superiore suo.

5 An stetur processui à sæculari iudice facto, quando reus ad Ecclesiasticum remittitur: & quid in praxi seruetur.

6 Secularis iudex ab Ecclesiastico inuocatus tanquam merus executor auxiliũ præstare, absque eo quod de causæ iustitia cognoscat, tenetur, secus quãdo ipse inuocat etiã, num. 6.

7 Quæ dicta sunt, nõ procedũt in causis criminalibus, quarũ cognitio est misti fori: quia tũc sæcularis iudex poterit de nouo cognoscere, cũ sit suus subditus.

8 Si iudex Ecclesiasticus vult exequi suam sententiam, & simpliciter implorat à sæculari, vt suam familiã sibi concedat, tunc sæcularis non potest cognoscere, sed tantũ, suam familiam debet accommodare.

9 In criminibus quorum cognitio nõ pertinet ad sæcularem, sed tãtũ ad Ecclesiasticum iudicem, si ab eo imploretur brachium sæculare, non debet se intromittere iudex sæcularis in cognitione huiusmodi criminum, sed nullo alio quæsito sententiã Ecclæsiastici exequi tenetur.

Proœmium.

VM spiritualis, sæcularisq; potestates, vsq; ad eo sint distinctæ, vt nõ debeãt adinuicem se impedire, nec perturbare, vt probat text. in capit. cum adverum, cap duo sunt, capit. si Imperator 96. & in d. cap. causam quæ, el tegũdo, qui filij sint legit. & in capit nouit. de iud. & in l. 4. & 5. tit. 3. libro 1. Recop. & in l. 3. tit. 1. lib. 4. Recop. & in ordinationibus Lusitanorum lib. 1. tit. 44. §. E seian auisados. Qui

nimo predictę potestates debent se adinuicem coadiuuare, vt prædicta iura probant, & firmant glos. in cap. 1. verbo, Publicum, de officio ordinarij, & glos. in c. 2. de male, verb. Potestatem, & docet Panormitanus in dict. cap. nouit. Villadiego in tractat. de hæretic. praui. quæst. 19. col. fin. versic. ex quo poteris, & Couar. in pract. qq. c. 10. n. 1. Quod tamen auxilium, & fauor ab vtraque potestate in subsidium præstatur, secū
2 dum Oldraldum, in consi. 89. num. 5 Quo fit, quod postquam iudex ecclesiasticus aduersus clericos, vel laicos suis censurisvsus fuerit, neque eatum virtute potuerit suam sententiam exequi, nec iustitiam ministrare, requirere poterit iudicem secularem, vt ipse captis rebus, & persona rei, sententiā ecclęasastici iudicis exequatur, vt expresse probat tex iuncta glo. verbo, Publicum in c. 1. de offi. ordin. per quem tex. ita tenent ibi Panormitan. & Alciatus probatur etiā in cap. postulasti, de homic. & in cap. 2. de male, & in l. Episcopalem, C. de Episcopali audi. & in c. vt officium, §. compescēdi de
3 hæret. lib. 9. Idemque iuris obseruādū erit in iudice delegato, argu. tex. in c. dilecto, de sent. excom. in 6. per quem alia iura ita tenent Specul. in titul. de iud. deleg. §. sequitur, n. 6. Inno. Ioann. And. Panor. nu. 8. & Felin. num. 2. in c. significasti, de offic. de leg. & late Nauar. in c. cū cōtingat. remed. 2. de rescript. & Ægidius Bosius in pract. crim. tit. de foro cōpe. n. 92. & Apil. in c. prętorū c. 20. n. 27. Similiter e diuerso secu
4 laris iudex inuocare poterit auxilū ecclesiastici pro sua sententis exequenda, aduersus eos, in quos coertionē nō habet, iuxta tex. Auth. sed hodie, C. ad l. Iul. de adult. & facit tex. in d. c. dilecto in fi. & tradit Socin. in c. cū sit generale, n. 24. de foro compet. Qua in re illud discrimē erit obseruan
5 dū, quod iudex ecclesiasticus, suis censuris & pœnis spiritualibus, compellere poterit secularem iudicē ad sibi exhibendū auxilium, vt probat tex. d. c. male: at vero sæcularis nō potest ecclesiasticū compellere, sed adire debebit eius superiorē, ab eoq; petere, vt iudicem ecclesiasticū inferiorem cogat, ad prestandū sibi auxilū pro suę sentē
6 tiæ executione, secundū Inno. Pan. & Alcia. n. 26. & nu. 213. in dict. c. 1. de ofic ordi. Eric. & aliud discrimen obseruādum, nēpe, quod quando sæcularis iudex remittit aliquem reum ad iudicem ecclesiasticū, vel inuocat eius auxilū pro executione suæ sententiæ, vt in exēplo posito per Alciatū in dict. c. 1. n. 25. de offi. ord. ecclesiasticus iudex non tenebitur stare processui facto corā sæculare, sed de nouo debebit cognoscere, secundum communem opinionē Doctorum, ex Decio in c. atsi clerici, de iudi. & Thom. Grammatico in cons. crim. 42. n. 1 & Viuio in lib. commun. opin. verb. Iudex laicus, & Auiles in cc. prēto. c. 20. n. 20. in praxi tamē obseruatur, quod processus gestus coram sæculari extrahitur à protocolo tabellionis sæcularis, & coram eccle siastico producitur ad eius instructionem in causa, quod ita faciendū esse cōsulit om nibus iudicibus ecclesiasticis Bern. Diaz
7 in pract. crimin. Canonica cap. 116. Cæterum quando iudex ecclesiasticus inuocat brachium sæculare pro executione, suę sen tētię in causis ciuilibus sæcularis iudex alio non requisito tenetur auxilium exhibere, & sententiam ecclesiastici exequi, absq; eo quod de eius iustitia cognoscat, competit tamen sibi illa cognitio, quæ mero executori datur, iuxta notata in l. 1. C. de iuris & facti igno. ita resoluit Ioannes de Imola in d. c. 1. col. pen. & antepen. & sequitur Ægidius Bosius in practic. crim. tit. de foro cōpet. à n. 87. resoluens, cōdemnatum saltim citandum esse per iudicem sæculare, ad videndum, an aliqua exceptio sibi competat ad impediendam, vel moderandam execu
8 tionē, At vero in causis criminalibus, quarū cognitio ad sæculare spectare posset, vt in criminibus missi fori, si auxilū sęcularis petatur à iudice ecclesiastico, nō tenebitur sæcularis stare processui facto corā ecclesiastico nec præstare idem auxilium, sed ipse de nouo poterit cognoscere, & facere, q̄ sibi fiat fides de processu, vt cognoscat, & intelligat, an sentētia iuste lata fuerit: nam tunc sęcularis in isto casu iudicat, vt in subditum, secundum Panor. in dict. c. 1. & Alciabi n. 119. de offi. ord per tex. in Auth. de sanctissimis Episcopis, §. si verocrimen.
9 & resoluit Ægidius Bosius vbi supra, nu. 87. & Iulius Clarus, lib. 5 sentent. §. fin. q. 69. nu. 7. & Bernardus Diaz in pract. crim. c. 133. Quod tamen limitant Panor. & alij DD. secūdum Alci. vbi sup. n. 120. quando iudex ecclesiasticus ipsemet vellet exequi suam sentētiam, & pœnis ecclesiasticis punire: & simpliciter imploraret à sęculari, vt suam familiā sibi concederet, nā tunc sęcularis nullo modo poterit cognoscere, cū
10 nō dicatur executor, sed tantū debeat familiam acōmodare. In criminalibus vero mere ecclesiasticis, quorum cognitio nullate-

nus

nus pertinet ad sæcularem, si auxilium brachij sæcularis ab ecclesiastico postuletur secularis non debet se intromittere in cognitione illius criminis: sed tenetur exequi sententiam ecclesiastici nullo alio, quæsito, secundum communem opinionem Doctorum ex Alciato in dicto capit. 1. numero 100. & Ægidio Bosio vbi supra num. 87. & Iul. Clar. in dicta quæstione 69. numer. 7. Quodtamen limitat quatuor modis Alciatus vbi supra à numer. 103. Quam resolutionem existimo veram esse, quamuis Bernardus Diaz vbi supra, & Auil. in cap. præt. cap. 20. numer. 20. teneant, sæcularem cognoscere posse in quocunque crimine de iustitia sententiæ iudicis ecclesiastici eius auxilium inuocantis: præterquam in crimine hæresis quidquid Didac. Perez in l. 4. titul. 1. lib. 3. ordin. in glos. 3. in distincte dicat, sæcularem iudicem debere summariè cognoscere de iustificatione præcepti iudicis ecclesiastici, prius quam auxilium eidem exhibeat. † Sed si iudex requisitus excedat, ita quod ab eo possit appellari ad quem erit appellandum, an ad superiorem requirentis, an ad superiorem iudicis requisiti, in qua quæstione Bartol. in lege à Diuo Pio, §. sententiam Romæ, numer. sexto, ff. de re iudicat. distinguit, cuius distinctionem sequitur Panormitan. in capitul quoad consultationem, numer. 28. & 29. de re iudicata, nisi in illo membro, scilicet, quando iudex requisitus præstat auxilium iuris: nam tunc si excedat, ad superiorem iudicis requirentis etiam est appellandum quicquid Bart. dicat, & Panormitan. seq. Iaff. in dicta l. à Diuo Pio, §. sententiam Romæ, numer. 20. videtur tamen defendi posse semper esse appellandum ad superiorem iudicis requirentis. Nam executio illa, & excessus ipsi requirenti & ordinanti, non vero exequenti tribuitur, vt probatur argument. text. in capitul. literis de rescriptis, & notat Dec. in cap. nouit, num. 6. in fin. de appellat. Alex. vero in dicto §. sententiam Romæ, nu. 15. approbat intellectum Panormitani, quando appellatur ab implorationis iudicis requirentis, & tandem concludit, quòd quando iudex requirens implorat auxilium alterius specifice, vt tale quid faciat, & ille illud faciat, tunc grauamen consistit in impetratione ipsa, ac ideo erit appellandum ad superiorem requirentis. † Vnde cùm iurisdictio ecclesiastica, & sæcularis debeant se adinuicem coadiuuare, & in primo Tomo huius operis actum sit de forma & ordine procedendi in tribunalibus sæcularibus, oportune in isto secundo Tomo agemus de modo, & praxi procedendi in ecclesiastico foro, qui sex tantum patribus concluditur, pro quorum omnium elucidatione nonnulla præludia eiusdem præmittenda.

Ex primo Præludio.

SVMMARIA.

1 *Vrisdictio ecclesiastica lege Euangelica mandata fuit Petro, & eius successoribus.*

2 *Iurisdictio ecclesiastica à Pontificibus est commissa proprijs prælatis inferioribus priuatiuè, ita vt vnus prælatus non possit de alterius subdito cognoscere.*

3 *Episcopus sicut non potest alterius subditum ordinare, ita neque iudicare.*

4 *Episcopus quilibet est superior in sua diœcesi, & ordinariâ habet iurisdictionem, & in quibus casibus, & contra quas personas tam exercere possit, traditur.*

5 *Prælati inferiores Episcopis possunt ex consuetudine, vel priuilegio habere iurisdictionem ordinariam in diœcesibus Episcoporum.*

6 *Sacerdos habens curam animarum non habet potestatem excommunicandi suos parrochianos, nisi ex consuetudine sibi competat.*

7 *Causæ ecclesiasticæ possunt tractari coram iudicibus ordinum militiarum, D. Iacobi, Alcantara, & Calatraua.*

8 *Causæ matrimoniales & crimina les propter earum grauitatem solis Episcopis reseruantur, & inferioribus iu-*

dicibus interdicuntur, exceptis iudicibus dictarum ordinum.

9 Iurisdictio inferioribus Episcopo competens: competit tãtum cumulatiuè, non etiam priuatiuè, & ideò erit locus præuentioni.

10 Episcopus potest absoluere excommunicatum ab inferiori iurisdictionem habente.

11 Episcopus seruare debet iurisdictionẽ suis subditis cõpetentem.

12 Intellectus ad tex. in c. cum ab Ecclesiarum, de officio ordinarij.

13 Intellectus regulæ, l. non dubium, ff. de legibus.

14 Archiepiscopus non habet iurisdictionem ordinariam in subditos Episcoporum suffraganeorũ, nisi per appellationem causæ eorum ad ipsum deuoluantur, & in alijs casibus exceptis.

15 Archiepiscopus habet iurisdictionẽ in suas Episcopos suffraganeos.

16 Cui plus competit, & quod minus est competere debet.

17 Ordo ecclesiasticus peruertitur, si vnicuiq; sua iurisdictio nõ obseruetur.

18 Intellectus ad textũ, in capit. 29. quæstio. 3.

19 Archiepiscopus qualiter intelligatur habere iurisdictionem in sua prouincia.

20 Archiepiscopus nõ potest constituere officialẽ foraneũ in diœcesibus suorum suffraganeorũ ad cognoscendũ de causis per appellationem a deũ deuolutis, nisi ex consuetudine hoc ius acquisierit, vt habet Compostellanus in diœcesi Salmantina.

21 Praxis, quæ obseruatur in diœcesi Salmantina circa causas per appellationem ad Compostellanum delatas, qualiter procedat.

Primum præludium.

1 PRimo erit præmittẽdũ ecclesiasticã iurisdictionem lege euãgelica mãdatã esse Beato Petro, & eius successoribus, vt cõstat Matth. cap. 16. & Ioãnis, c. fi. & à Põtificibus cõmissam esse proprijs prælatis inferioribus priuatiuè, omnibus alijs exclusis, ita quod vnus prælatus non posset de subdito alterius prælati cognoscere, iuxta tex. in c. ita dominus 19. dist. & in c. si Imperator. & ibi glo. verb. Discuti. 96. dist. & tex. in c. continus 11. q. 1. & in c. futura 12. q. 1. & in c. quãquam, & ibi glos. verb. Et ipsarum, & verb. Diuino de censi. lib. 6. & tradunt communiter omnes ex Couar. in pract. qq. c. 31. nu. 1. & Victoria in relect. de potestate Ecclesiæ, in fine, & Roland. à Valle in consi. 4. num. 3. vol. 1. & in cons. 32. nu. 10. vol. 2. & probatur in c. nullus, el segundo, 9. q. 2. vbi concluditur quod sicut 3 Episcopus nõ potest alterius subditum ordinare, ita neque iudicare, ac ideo in Cõcilio Trid. sess. 6. de reforma. c. 5. & sess. 14. de refor. c. 2. prohibetur Episcopis in alterius diœcesi sine expressa proprij Episcopi licẽtia Pontificalia exercere. Quilibet enim 4 Episcopus in sua diœcesi superior est, & iurisdictionem ordinariam habet, vt probat tex. in cap. de persona 11. q. 1. Quo circa in sua diœcesi inquirere, & punire potest adulteria, & reliqua scelera suorũ subditorũ, nedũ clericorũ, verum etiã laicorum, quando essent merè ecclesiastica, vel mixti fori, vel quando cognoscerer ad pœnitentiam imponendam, & peccatum prohibendum per denũtiationem euãgelicam. Vel quando delictum esset notoriũ: tunc enim propter negligentiam sæcularis iudicis poterit Episcopus cognoscere, vt probat tex. sic accipiendus, in d. c. 1. de offi. ordi. quem in hunc sensum intelligunt ibi Panormitanus, numero 6. Imol. numero 5. Barba. num. 66. & Alciat. num. 19. & in Concilio Tridentino sess. 14. de reformat. capit. 1. in princ.

princ. dicitur propriè Episcoporũ munus esse subditorum omniũ vitia redarguere, & in c. 4. eiusdem sessionis cõceditur Episcopis potestas corrigẽdi & castigãdi excessus, & crimina clericorum suarũ diœcesiũ
5 quantuncunque exõpti fuerint. Nonnulli tamen prælati inferiores Episcopis habent ordinariam iurisdictionem in diœcesibus Episcoporum ex consuetudine, priuilegio, vel alio iure speciali, veluti Abbates prepositi & priores Ecclesiarũ collegiatarũ regularium vel sæcularium quanuis nõ sint cõsecrati, nec benedicti, dũmodo sint confirmati, & etiam alij qui iurisdictionem sibi compararunt, vt probatur in cap. 1. c. ad hæc, de offi. arch. & in c. cum ab Ecclesiarũ & in c. irrefragabilis, de offi. ord. & in c. sicut tuus, de simonia, & in cum in Ecclesia, de maiori, & obedientia, qui habent potestatem excommunicandi subditos, vt probant prædicta iura, & tex. in cap. transmissam, capit. suffraganeis, extra de electione, cap. duo simul, de offi. ord. & lib. 6. & in c. cum contingat, de foro competent. firmat Sanct. Thom. in 4. distinct. 18. quæst. 2. art. 2. ad 1. Soto in 4. distinct. 18. quæst. 2. Nauarrus in Manual. Hispano, & Latino, c. 27. n. 3. & Couarru. in cap. Alma mater. 1. part. §. 11. num. 1. de sentent. excommuni. in 6. Sacerdos tamen habens curam animarum, & si impropriè prælatus dicatur in c. tua, de clerico ægrotante. Panorm. in d. c. cum ab Ecclesiarum nu. 1. excommunicare non potest suos parochianos, quia
6 potestas excommunicandi ad contentiosam iurisdictionem spectat, iuxta glo. receptam in d. c. transmissam, nisi ex cõsuetudine vel alio iure speciali talis potestas competat parocho iuxta tex. in d. c. cum ab Ecclesiarum, sic intelligendum, ex Panormita. ibi num. 1. & in cap. duo simul. de offic. ord. tenent Collecta Cardina. & Panormit. n. 10. in capit. Sacerdos, de offic. ordin. & Nauarr. vbi supra, quanuis Henricus in d c. Sacerdos, aliter distinguat, & Barbac. ibi à num. 49. contendat Sacerdotem habentẽ curam animarum excommunicare posse parochianos, & ista iurisdictio prælatorũ inferiorũ Episcopis comprobatur ex Cõcilio Tridentino sess. 24. de reformatione
7 cap. 20. vbi approbatur iurisdictiones Decanorum Archidiaconorum, & aliorũ inferiorum. Similiter etiam in ordinibus militiarum Diui Iacobi, Alcantaræ, & Calatrauæ, coram proprijs, iudicibus Ordinum, & non coram Episcopis causæ, clericorum &
8 mere ecclesiasticæ, & reliquæ ad forum ecclesiasticum pertinentes tractantur. Non tamen poterunt Archidiaconi, Decani, & reliqui prælati inferiores Episcopis in diœcesibus Episcoporum exercere suam iurisdictionem ordinariam, circa causas matrimoniales, & criminales: nam propter earũ grauitatem ad solos Episcopos referũtur, & Decanis, & Archidiaconis, & alijs prælatis inferioribus prohibentur: iuxta text. in c. visis 16. q. 2. ibi Episcopi sacerdotum plaeula, & ita per illum tex. firmat Panorm. in d. c. cum ab Ecclesiarum, nu. 8. & speciatim hodie decidit. à d. Concilio Tridentino sess. 24 de reform. cap. 20. in verſi. ad hæc, & ita in Consilio supremo Regali declaratum est. Quæ tamen declaratio non obtinet in iudicibus prædictarũ ordinum Militiarum ad quos etiam pertinet cognitio
9 causarum grauissimarum. Aduertendum etiam est iurisdictionem competentem in aliqua diœcesi Archidiaconis, Decanis, & reliquis prælatis inferioribus, intelligendam esse eis competere cumulatiue tãtum, non vero priuatiuè ad exclusionẽ Episcopi, ad hunc scilicet effectum, vt talis inferior illa iurisdictione vti posset, sicut Episcopus, & locus sit præuentioni, quod probatur in cap. per hoc, de hæretic. lib. 6. vbi per commissionem causæ alicui factam in aliqua diœcesi, non censetur derogata iurisdictio ordinaria Episcopi, facit etiam text. in l. fin. C. de iurisdictione omnium iudic. & text. in Athen. defensoribus ciuitatum, in princip. collat. 3. vbi dicitur defensorem ciuitatis qui æquiparatur Episcopis cognoscere posse de causis subditorũ, omissis magistratibus inferioribus. Et hinc constat ve-
10 ram esse opinionem, gloss. fin in dict. cap. cum ab Ecclesiarum, testantis, Episcopum posse absoluere excõmunicatum à prælato inferiori, talemque absolutionem validam esse, quam gloss. probant Panormitan. Imola, & communiter omnes, ibi, idẽ Panormitan. in cap. dilecti 3. de appellat. & testatur eam communiter receptam Couarru. in capit. Alma mater 1. part. §. 12. numer. 3. de sententia excommunicationis in 6. Quę opinio procedit, etiam si iurisdictio competat prælatis inferioribus ex prescriptione: nam adhuc eisdem competere censetur cumulatiuè, & non priuatiuè, secundum Ioannem Andræam, Hostien. Anto. & Imolam in cap. Pastoralis, de offi. ord. quorum opinionem in praxi obseruandam, & magis receptam esse testatur Co-

uarru. vbi sup. Tametsi glo. 1. in d.c. Pastoralis, teneat, excõmunicatum à prælato inferiori nõ deberi absolui ab Episcopo, cũ
11 Episcopus seruare debeat iurisdictionẽ cõpetentem suis subditis, iuxta tex. in capit. quãto de excessibus prælatorum, alioquin si vnicuique sua iurisdictio nõ seruaretur, ecclesiasticus ordo confunderetur, vt probat tex. in cap. peruenit. 11. q. 1. Et quamuis Panorm. in c. auditis, col. 2. de præscrip. & in d.c. irrefragabilis, §. ex cessus col. 3. & in d.c. Pastoralis, & ibi Felin. col. 1. & Bal. hus in tract. de præscript. in 1. part. 4. partis princip. quæstio. 11. & Cald. in consil. 8. de præscript. teneant, iurisdictionem cõpeten-
12 tem prælatis inferioribus ex prescriptione censeri, eisdem competere priuatiuè tantũ. Nec prædictæ communi opinioni obstat text. in d.c. cũ ab Ecclesiarum, vbi prohibetur Episcopo conferre absolutionẽ ab excommunicatione lata à prælato inferiori, ergo si talis absolutio ab Episcopo cõferatur, inualida videbitur, cum fit contra legem prohibentem id fieri, argum. tex. in l. non dubium, C. de ll. Nam respõdeo, quod tex. in d.c. cum ab Ecclesiarum loquitur de bene esse, tametsi de facto Episcopus excõmunicatum absoluat, licet male faciat, eius absolutio valida erit, nec ideo censebitur nulla, quia facta esset, contra prohibitionẽ, d.c. cum ab Ecclesiarum, nam quando prohibitio respicit commodum alicuius priuati, vt in specie illius tex. vbi respicit vtilitatem prælatorum inferiorũ, tũc enim factũ contra talem prohibitionem bene valet, & verum, quando prohibitio legis respicit cõ-
13 modum publicum, factum contra eam nullum est, & ita intelligitur tex. in d.l. nõ dubium, secundum Cardinalem in d.cap. cũ ab Ecclesiarum, q. 22. & in c. 1. de postulatione prælatorum, q. 15. Vel verius respondeo, quod quando actus gestus contra prohibitionẽ legis repugnat legi solummodo in accidentalibus ipsius actus, & nõ in substantialibus, bene valet, & tenet, secundum glos. in Authen. decreuit, verb. Sacramẽti, C. de receptis arbitris, Bal. & Paul. in d.l. nõ dubium, intelligentes text. ibi quãdo actus gestus contra prohibitionem legis repugnat legi in substantialibus ipsius actus, vnde cum absolutio excommunicationis lata à prælato inferiori factaque ab Episcopo, non repugnet in substantialibus eius, cum Episcopus iurisdictionem habeat, vt supra resoluimus, sequitur talem absolutionem validam esse. Ex supradicta resolutione

14 etiam consequitur, Archiepiscopos nõ habere iurisdictionem ordinariam in subditos Episcoporum suorum suffraganeorũ, nisi causæ eorum per appellationem ad Archiepiscopos fuerint deuolutæ, & in quibusdam casibus exceptis, iuxta text. & glo. in c. Pastoralis, de offi. ord. & in c. 29. quæst. 2. & in cap. nullus, Primas, & in capit. conquestus 9. quæst. 3. & in capit. 1. in
15 princ. de offic ord. in 6. & in cap. 1. in princip. & §. 1. de foro competent. in 6. Neque obstat, quod Archiepiscopi habent iurisdictionẽ in Episcopos suos suffraganeos, vt probat tex. in dict. cap. Pastoralis, sed Episcopi habẽt iurisdictionem ordinariam in suos subditos, vt supra resoluimus, ergo videtur, Archiepiscopos habere iurisdictionem in subditos suorum suffraganeorum ex regula iuris, quæ habet, quod si vinco vincentem te, a fortiori vincam te, de qua in l. accessionibus ff. de diuersis & temporalibus præscript. & in cap. authoritate, de
16 concessione præb. in 6. Quæ difficultas augeri videtur ex eo, quod cui competit plus id quod minus est, competere debebit, vt in capit. ex parte 3. de decimis, ergo videtur, quod Archiepiscopi habentes iurisdictionẽ in Episcopos suos suffraganeos, debeant eam etiam habere in subditos suorum suffraganeorum. Nam respõdeo, prædictam regulam iuris cessare ex diuersitate rationis, licet enim Episcopi subiecti, sint suis Archiepiscopis, nõ tamen subditi Epis-
17 coporum subsunt Archiepiscopis, vt vnicuique sua iurisdictio obseruetur, & ordo ecclesiasticus nõ confundatur, vt in dicto cap. peruenit, & in cap. duo de offi. ordin. Non obstat text. in cap. 2. 9. quæstio. 3. vbi dicitur, Archiepiscopum esse iudicem ordi-
18 narium totius suæ prouintiæ, ergo habere videtur iurisdictionẽ in subditos suffraganeorum, nam glos. 2. in dict. cap. Pastoralis tripliciter respondet, cuius responsiones substineri posse testatur Cardinalis oppositione 5, tamen Innocent. quem omnes ibi sequuntur aliter respondet, scilicet, quòd Archiepiscop⁹ habet iurisdictionem Archiepiscopalem in tota sua prouin-
19 tia, & ita eam visitat, vt probatur in capit. sopitæ de censibus, & in capitul. 1. eodem titul. in 6. & in Clement. 2. de priuilegijs, non tamen habet iurisdictionem Episcopalem, nisi in sua diœcesi. Neque hoc est inconueniens, nam etiam Episcopus est ordinarius suæ diœcesis, & tamen non est ordinarius omnimodæ diœcesis, cũ nõ habeat

iurisdi-

iurisdictionem in exẽptos, nec meos, qui ita bene viunt, quod neque aliquem conueniunt, nec ipsi conueniũtur, iuxta text. in cap. de Constantinopolitana, 22. distin. Quæ solutio confirmatur ex ratione tex. in l. Modestinus, vbi gl. & Alciat. ff. de verbor. significa. scilicet, quod liberata libertæ meæ nõ est mea liberta, nec vassallus vassalli mei est me⁹ vassallus, ita etiã subitus subditi mei nõ est meus subditus: quibus accedit glos. recepta communiter in c. 1. verb. agant, de offi. ordi. in 6. asserẽs, Archiepiscopũ intra diœcesim sui suffraganei non posse conferre ordines subditis sui suffraganei, quam glo. notat Couarru. in practi. quæst. cap. 9. num. 2. Quo fit Archiepiscopum in diœcesibus suorum suffraganeorũ non posse constituere officialem foraneũ, ad cognoscẽdum de causis per appellationẽ ad eum deuolutis, vel deuoluẽdis, cùm in diœcesibus suffraganeorũ iudicare nõ possit, vt expresse probatur in c. 1. de offi ordi. in 6. nisi hoc ius constituendi vicarium foraneum in diœcesi sui suffraganei de consuetudine speciali, sibi cõpetat: nam tunc bene poterit illũ ponere, vt probatur ind. c. 1. §. quia in causis, de offi. ord. in 6. Ex qua cõsuetudine Archipiscopus Compostellanus habet potestatẽ cõstituẽdi vicarium foraneum in diœcesi Salmantina, qui cognoscit de causis subditorum suorum suffraganeorũ totius prouinciæ Cõpostellę per appellationẽ ad Archiepiscopũ deuolutis, vel alio modo ad eius cognitionem pertinẽtibus. Quæ in re hæc praxis obseruatur, quòd à sententijs Episcoporũ suffraganeorũ, vel eorum officialiũ recta via appellatur ad istum vicarium foraneum Archiepiscopi Cõpostellani, Salmanticæ constitutũ. Cæterum à sententijs ipsius Episcopi Salmantini, vel eius officialis recta via appellatur ad ipsum Archiepiscopũ Compostellanũ, & nõ ad prædictũ eius vicariũ foraneum, qui Episcopus Salmantinus, nunquã consensit, quod ab eius sentẽtia, vel sui officialis ad prædictũ vicarium foraneum appellaretur, fundans se in rigore, tex. d. c. 1. de offi. ordi. in 6. & ita ab Episcopo Salmantino, vel eius officiali appellatur recta via ad ipsum Archiepiscopũ, qui postmodũ causam delegat. & cammittit suo officiali foraneo, Salmanticæ existenti, quã commissionem, & delegationẽ facere potest, & debet iuxta text. & ibi glo. verb. Possint, in d. c. 1. & in c. vt litigantes, de ofi. ord. in 6.

Ex secundo Preludio.

SVMMARIA.

1 IVdex Ecclesiasticus de quibus causis cognoscere possit.

2 Clerici quoad causas spirituales sunt exempti de iure diuino, quoad temporales vero, & criminales ecclesiarum de iure positiuo.

3 Laici possunt cognoscere de causis spiritualibus ex delegatione summi Pontificis.

4 Intellectus ad cap. decernimus., de iudicijs.

5 Causæ ciuiles, ecclesiasticæ, et criminales clericorũ antiquitus tractabãtur coram sæcularibus iudicibus.

6 Iudex ecclesiasticus cognoscebat de clericis nõ coniugatis primæ tonsuræ, & de eorũ rebus tam in ciuilibus, quã in criminalibus, secundum ius antiquũ, hodie vero secus, & quid ex Trid. Conc. obseruetur.

7 Iudex ecclesiasticus quando possit cognoscere de causis criminalibus clericorum coniugatorum.

8 Clerici primæ tõsuræ, qui amiserũt priuilegiũ fori, si vltimo supplicio sint puniendi à iudice sæculari, non sunt degradandi.

9 Iudex ecclesiasticus cognoscere debet an reus captus per iudicem sæcularem sit clericus, & debeat gaudere priuilegio fori, & remitti ad iudicem ecclesiasticum, & quæ praxis in hoc obseruetur, infrà numero 10.

11 Clericus capt⁹ à iudice sæculari sic ne iat remittẽd⁹ ecclesiastico iudici,

debet remitti expẽsis ipsius clerici nisi sit pauper.

12 Iudex ecclesiasticus non tenetur stare processui facto per iudicem secularem remittentem clericum à se captum.

13 Iudex ecclesiasticus nõ debet inhibere seculari cognoscenti de crimine clerici præsentati coram ipso ecclesiastico, donec sibi constet, reum clericum esse.

14 Clericus præsentatus corã ecclesiastico iudice debet detineri in carcere tutissimè, dum tractatur causa, an sit clericus, vel non.

15 Iudex ecclesiasticus cognoscit de causa possessoria cuiuscunq; rei spiritualis, vel quasi spiritualis, & si nihil proprietatis annexũ habeat.

16 Iudex ecclesiasticus cognoscit de bonis proprijs ecclesiæ, & patrimonialibus clericorũ aduersus laicũ reũ, nisi ipse laicus neget res esse Ecclesiæ, vel clerici, quia tunc est remittendus ad secularem.

17 Laicus negãs rem esse Ecclesiæ cũ notoriè constat contrariũ, non est remittendum iudici seculari.

18 Laicus negãs rem esse Ecclesiæ, si clericus actor replicat, separatũ esse incõtinenti probare contrariũ non est remittendus iudici seculari, sed ecclesiasticus cognoscit, an sua sit iurisdictio.

19 Laici inuasores rerũ ecclesiæ, vel clericorũ, cõtra quos procedituꝛ per iudicẽ ecclesiasticũ, nõ sunt remittendi seculari, & si neget res esse Ecclesiæ, vel clericorum.

20 Iudex ecclesiasticus (attẽto iure Castellæ, & Lusitaniæ) nõ cognoscit de bonis patrimonialibus clericorum aduersus laicũ reum, nisi consuetudo (vt est Salmanticæ) sit in contrarium.

21 Dotis causa est misti fori, & potest cognoscere iudex ecclesiasticꝰ inter laicos, de ea principaliter, & per se mota, maximè cum petitur à vidua.

22 Decimarũ causa, tã quoad quæstionẽ iuris, quã facti tractanda est corã ecclesiastico iudice, etiã aduersus laicos.

23 Iudex ecclesiasticus potest implorare brachium seculare cõtra decimas non soluentem.

24 Laicus decimas nõ soluens potest compelli per iudicem secularem ad earum solutionem.

25 Iudex ecclesiasticus cognoscit inter laicos de crimine vsurarum.

26 Vsurarum crimen misti fori.

27 Iudex ecclesiasticꝰ cognoscit de crimine simoniæ etiam inter laicos.

28 Iudex ecclesiasticus solus cognoscit de crimine hæresis.

29 Iudex laicus non potest cognoscere de crimine hæresis, etiã quo ad quæstionem facti.

30 Seculares iudices tenentur exiqui sententiã inquisitorũ contra hæreticum latam, cum ad id requisiti fuerint.

31 Iudex ecclesiasticus cognoscit de adulterio, nisi agatur ad pœnam sanguinis, quia tunc secularis est competens iudex.

32 Iudex ecclesiasticus cognoscit de crimimine falsi, circa literas Apostolicas,

ſtolicas, & de crimine cõtubinar°, ſortilegij, diuinatoris, pacis fractæ, ſacrilegij, & alijs huiuſmodi.

33 Cognoſcit eccleſiaſticus iudex de crimine neſando ſodomiæ, etiam inter laicos.

34 Iudex eccleſiaſticus poteſt cognoſcere de quocunq; peccato, etiã inter laicos ad effectum cogendi peccatorem ad pœnitentiam, ſaltem per viam denuntiationis.

35 Iudex eccleſiaſticus cognoſcit de periurio, etiã inter laicos, quando agitur ad pœnitẽtiã in foro cõſcientiæ, & in foro contentioſo, vbi agitur de relaxatione iuramenti, aut de viribus, & validitate illius.

36 Iudex laicus poteſt punire periuros laicos, & cõpellere laicũ ad obſeruantiam iuramenti liciti.

37 Iudex laicus poteſt cognoſcere, an relaxatio iuramẽti ſit nulla, quãdo id ponitur contra abſolutum.

38 Praxis quæ obſeruatur circa relaxationẽ iuramẽti, qualiter procedat & an ſit neceſſaria partis citatio.

39 Iudex eccleſiaſticus cognoſcẽs de relaxatione iuramẽti, poteſt cognoſcere de reſciſione cõtractus, ſi ſimul id in eodem libello petatur.

40 Iudex eccleſiaſticus cognoſcit de rebus, & iuribus hæreditatis, quando clericus ſtetit hæres alicuius laici, dummodo lis non fuerit cœpta aduerſus laicum defectum coram iudice ſæculari.

41 Intellectus ad l. hæres abſens, ff. de iudicijs.

42 Clericus hæres inſtitutus à laico, tenetur facere inſinuationem teſtamenti coram iudice ſæculari.

43 Iudex eccleſiaſticus cognoſcit, an laicus delinquens debeat gaudere immunitate eccleſiæ.

44 Iudex eccleſiaſticus cognoſcit de executione teſtamentorum, & vltimarum voluntatum etiam laicorum.

45 Epiſcopi cõſtituũtur à Conc. Tridentino executores piarũ diſpoſitionum, & eiſdem cõceditur poteſtas cognoſcendi de commutationibus vltimarum voluntatum.

46 Teſtamentorũ executio eſt miſti fori, & inde laicus iudex poteſt exequi teſtamenta, etiã ſi ad pias cauſas ſint condita.

47 Iudex eccleſiaſticus cognoſcit de crimine blaſphemiæ etiã contra laicos, niſi Iudæos blaſphemiæ crimen committat, quia tunc ſæcularis tantùm cognoſcit.

48 Iudex eccleſiaſticus cognoſcit de pluribus caſibus remiſſiue.

49 Reus, cui pœna condigna non eſt impoſita in criminibus miſti fori poteſt iterum puniri ab altero iudice.

50 Intellectus ad c. fœlicis, §. per hoc, de pœnis, lib. 6.

51 Sanguinis ſententiam Eccleſia nemini irrogat.

52 Pœnis duabus ad vindictam cõcurrẽtibus, vna per aliam tollitur, niſi prior pœna impoſita minor ſit propter naturã iuriſdictionis eam imponẽtis, vt quia maiorẽ pœnam imponere non poteſt.

53 Abſolutus aliquo crimine in foro pœnitẽtiali, poteſt iterũ accuſari in

foro exteriori, etiam si sit absolutus per pœnitẽtiam publicam, & solemnem.

54 Ecclesiasticus iudex in casibus, in quibus aduersus laicos procedere potest, non potest propria authoritate capere bona, & personas eorũ, nisi implorando brachium sæculare.

55 Consuetudo, vt ecclesiasticus iudex possit capere laicos, & eorum bona sublata per ius regium.

56 Ecclesiasticus iudex in criminalibus potest capere bona laicorum, & eos in carcerem detrudere, secus in ciuilibus.

Secundum Præludium.

SEcundo erit præmittendum, quod iudex Ecclesiasticus cognoscit de omnibus, quę vere, & propriè spiritualia, & Ecclesiastica sunt, & de his, quæ spiritualibus sunt annexa, antecedẽter, & cõsequẽter: & ita cognoscit de omnibus cõtrouersijs super gradibus, ordinib⁹, sacris obseruationibus, beneficijs, iure patronatus, decimis, & similibus, & etiã de causis tẽporalibus Ecclesiarum, & clericorum, & de eorum criminibus, iuxta textum in capitulo decernimus, cap. quãto, capitulo qualiter, capitulo, at si clerici, & capitulo clerici, de iudicijs, & in capitulo 2. de foro competenti, & in capit. continua, cum alijs illius causę, & quæstionis 11. quæst. 1. & in l. 57. tit. 6. par. 1 & in l. 1. tit. 3. lib. 5. Recopilat. & vtrobique notant Doctores. Est tamen in hoc discrimen, quod exemptio clericorum à potestate sæculari in causis verè spiritualibus competit eis de iure diuino, in causis verè temporalibus Ecclesiarum, & clericorum, & in criminalibus cõpetit de iure positiuo, vt optimè resoluit Couarruuias in practicis quæstionibus, c. 31. nu. 2. Bene verum est, laicos posse cognoscere de causis vere spiritualibus, ex delegatione summi Pontificis, secundũ glossam receptam in dict. cap. decernimus, quia licet laici sint prohibiti de iure diuino cognoscere de causis spiritualibus intelligi debet authoritate propria, nõ tamẽ cẽsentur prohibiti de eis cognoscere ex delegatione Põtificis, nam tũc videntur gerere vices eius, vt probatur in cap. sane 2. de officio delegati, videtur enim tunc Papam suã iurisdictionem per eos exercere, argum. textus in capitulo, qui per alium, de regulis iur. libr. 6. non enim aliquo iure diuino inuenitur prohibitum laicis, cognoscere posse de causis verè spiritualibus ex commissione Põtificis. Non etiam obstat textus indicto cap. decernimus, vbi verbum illud, decernimus, videtur ius nouum inducere, & tamen ibi agitur de spiritualibus, ergo textus ille expresse probare videtur contra prędictã resolutionem, exẽptionem clericorũ in spiritualibus non esse de iure diuino. Nam respondeo, quòd verbum illud, quatenus respicit spiritualia, stat impropriè, & debet exponi, id est, declaramus circa subiectam materiã, iuxta text. in cap. ad audiẽtiam, de clericis non residẽtibus, quatenus verò respicit causas ciuiles Ecclesiarũ, & clericorũ, & etiam criminales stat propriè & inducit ius nouum: nam causæ ciuiles Ecclesiæ, & criminales antiquitus fuerũt sub iurisdictione Principum laicorum, vt resoluit Alciatus in rubrica, & in l. iubemus, C. de sacrosanctis Ecclesijs, postea verò Ecclesia ducta pia consideratione, exemit easdẽ à iurisdictione laicorũ, in dicto capitulo decernimus, & ita verbum illud ad diuersa relatum, in diuerso capitur significatu, secundum Panormitanum, Decium, & Ripa, ibi.

Cognoscit etiã iudex Ecclesiasticus de clericis non cõiugatis primæ tõsuræ, & de eorum rebus tam in ciuilibus, quã in criminalibus, iuxta textum in cap. cumnõ ab homine, & capitulo clerici, de iud. & capitulo 2. de foro competent. & notat glo. in cap. vnico, verbo, cleribus, de clericis coniugatis, in libr. 6. explicat Couarru. in practicis, cap. 32. nu. 1. Hodie verò clerici non coniugati primæ tũsuræ, nec in ciuilibus, nec in criminalibus gaudent priuilegio fori Ecclesiastici, nisi habeãt beneficiũ Ecclesiasticum, aut clericalem habitũ, & tõsurã deferentes alicui Ecclesiæ ex mandato Episcopi inseruiant, vel in seminario clericorũ, aut in aliqua schola, seu vniuersitate de licẽtia Episcopi versentur, quasi ad maiores ordines suscipiendos, vt decisum extat in Concilio Tridentino, sess. 23. de reformatione, c. 6. & cõprobatum à l. 1. titulo

tulo 4. libro 1 Recop. & circa hunc articulum erit hodie obseruãda forma, & instructio posita in fine titulo 4. lib. 1. Recopilationis à Rege nostro Philipo II.

7 Cognoscit etiã iudex Ecclesiasticus de causis criminalibus clericorum, coniugatorum primæ tonsuræ, siue ciuiliter, siue criminaliter prædictę causæ criminales intententur: dummodo prędicti coniugati deferant vestes clericales, & tonsuram, & cũ vnicis, & virginibus matrimonium contraxerint, non tamen cognoscit de causis ciuilibus horum clericorum, iuxta tex. in capitulo vnico, de clericis coniugatis in 6. sic intellectũ ab Andrea, Domin. Anchaarano & Bancliclio. ibi, & à Couarauuias bene illum text. explicante in practicis quæstio. c. 31. à num. 7. Hodie verò ad hoc, vt coniugati gaudeant priuilegio fori in criminalibus, vltra requisita posita in dicto c. vnico, requiritur, quòd deputati sint ab Episcopo, seruitio, vel ministerio alicuius Ecclesię, & quòd actualiter seruiant, vel ministrent illi Ecclesiæ, vt expresse decisum est in Cõcilio Tridentino. sess. 23. de reformatione, c. 6. Et quales debeãt esse vestes, & tonsura explicat Couarruuias dict. cap. 3. num. 8. quauuis hodie standum erit declarationi facte à l. 1. tit. 4. lib. 1. Recop. Et aduerte, quod

8 in casibus quibus clerici primæ tonsuræ amiserunt priuilegium fori, & vltimo supplicio sunt puniendi à iudice sæculari, non debent de gradari, vt bene resoluit Couar. in pract. quæstio. cap. 32. numer. 3. vbi numer. 4. resoluit illam quæstionẽ, an qui post delictum commissum assumpsit ordinem Ecclesiasticum, puniri possit à iudice sæculari, de qua quæstione vide aliqua per Viuium in suis communibus, pag. 14.

Cognoscit etiam ecclesiasticus, an reus

9 captus per iudicem sæcularẽ sit Clericus, debeat gaudere priuilegio fori, remittique ad iudicem ecclesiasticum, iuxta textum, cap. si iudex laicus, de sententia excõmunicationis, in 6. ibi: Dubitationes, &c. Et hanc opinionem tanquam cõmunẽ probãt omnes ibi, Francus, & omnes in cap. vnico, de clericis coniugatis, in 6. Rota in nouis. decisione 202. Fulgos. consi. 124. Quinimo in hoc casu, nec de nuda quæstione facti iudex laicus cognoscit, secundũ cõmunẽ ex Naua. c. nouit. notab. 66. n. 44. de iud. & cõprobatur ex argum. Decij in d. c. decernimus. n. 24. & Laufranci in Clemẽtina, dispendiosam, de iudiciis, colum. 6. & ita in praxi seruatur apud Hispanos, teste Couarr. in practic. cap. 33. num. 1. quamuis apud Gallos, & Lusitanos hæc cognitio pertineat ad iudicem sæcularem, vt de Gallis testatur Guido quæstione 138. & Ioannes Gallus quæst. 38. & de Lusitanis extat

10 ordinatio, lib. 2. tit. 1. §. 10. & 15. & qualiter clericatus, & reliqua requisita debeant probari explicat Couar. in dict. cap. 53. nu. 3. hodie verò ponitur in illa declaratione posita in fine titul. 4. lib. 1. Recopil. versicul. quando occurriere, interim tamẽ quòdcausa clericatus finita fuerit per sententiam iudicis ecclesiastici, vsus forensis iã obtinuit, quòd reus non remittatur ad iudicem Ecclesiasticum, quamuis iudex secularis statim debeat super sedere cognitioni criminis, & ad hoc poterit compelli ab Ecclesiastico iudice, recepta tamen summaria informatione, aut prohibitione clericatus, vt satis colligitur ex dicto capit. si iudex laicus, iu fine. Quo circa hodie in ipsa inhibitoria debet inseri informatio clericatus, & titulus beneficij: & si non est beneficiarius, debet inseri testimonium, quòd ille reus deputatus est ab Episcopo seruitio alicuius Ecclesiæ, vel quod versatur in seminario clericorum, aut in aliqua vniuersitate de licentia Episcopi, iuxta formam traditam in fine, tit. 4. lib. 1. Recop. versic. quando occurriere. Et aduerte, quòd quoties reus captus remittendus est ad iudicem ecclesiasticum remitti debet absque decore, & aliquo actu ignominioso secundum Iulium Clarum, libro 5. senten. §. fin. q. 38. num. 48. refutantem consuetudines quarundam prouinciarum, quibus in ductum est, has remissiones fieri cũ actibus ignominiosis, debetq; hæc remissio fieri cum custodibus, & expensis

11 ipsius clerici, secundum Aufre. in Clem. 1. de offi. ordinarij, q. 2. n. 22. Boe. decis. 303. col. penul. ex Bal. l. generaliter. §. ijs præsentibus, C. de rebus creditis, sed si clericus fuerit pauper, tunc remitti debet expensis iudicis ecclesiastici, secundum prædictos Docto. & ita in praxi seruatur. Nec iudex ecclesiasticus stabit processui facto per iudicẽ sæcularẽ remittentem, secundũ communem opinionẽ ex Decio in c. at si clerici, de iud. & Thom. Grammat. in cons. crim. 42. n. 1. & Viu. lib. commun. opin. verb. iudex laicus, quamuis in praxi seruatur, quòd extrahitur processus à tabellione iudicis

12 sæcularis, & coram ecclesiastico producitur ad se instruendum in causa. Cæterum, si iudex sæcularis cognouerit de aliquo crimine aduersus clericum, quem

nondum

nondum tamen apprehenderit, sed clericus prius se præsentauerit coram suo iudice ecclesiastico, petendo se pronuntiari clericum, & exemptum à iurisdictione seculari petendoque, vt iudex ecclesiasticus suis cõsuris inhibeat sæculari à cognitione illius
13 causæ, tunc ecclesiasticus nõ debet inhibere seculari, nec cõtra eũ procedere, donec prius, sibi cõstet illum clericum esse talem, qui gaudere debeat priuilegio fori, iuxta l. 7. tit. 4. lib. 1. Recopil. & in ipsa inhibitoria debent inseri omnia supradicta in precedẽti casu, iuxta formam traditam in fine tit. 4.
14 lib. 1. Recopil. Et in isto casu, interim quod pendet lis super clericatu, clericus præsentatus debet detineri à iudice ecclesiastico in publicis & tutissimis carceribus, nec debet dimitti sub fideiussoribus, nec detineri in Ecclesia, aut monasterio, alioquin posset capi à iudice seculari, iuxta l. 7. tit. 4. lib. 1. Recop. quod procedit nedũ pendente lite super clericatu, verum etiam pendente lite super punitione criminis, iuxta d. l. 7. quam sic intelligit Couarru. in Practic. capit. 33. nu. 4. & tradit Bernardus Diaz in Practic. crim. Canoni capit. 16.

15 Cognoscit etiam iudex ecclesiasticus de causa possessoria cuiuscunque rei spiritualis, vel quasi spiritualis, etiam si nihil proprietatis annexum habeat, secundum Butrium, cap. fin. de iud. & plures alios, quos refert & sequitur Ioann. Daima, in proœmio pragmaticæ sanctio. §. posthumo. fol. 112. Beroius in Rubr. de iud. nume. 51. Couarruuias in practicis quæstio. cap. 33. n. 1. contra Panorm. & alios in cap. literas de iuramento calumniæ.

16 Cognoscit etiam iudex ecclesiasticus de bonis proprijs Ecclesiæ, & de bonis patrimonialibus clericorum aduersus laicũ reũ: nam bona patrimonialia clericorum gaudent priuilegio bonorum Ecclesiæ, iuxta glos. 3. cap. Ecclesia de constitutio. & glos. fin. capit. fin. de vita & honest. clericorum. Quod intellige verum in casibus à iure expressis, secundum communem, ex Decio dict. capit. Ecclesia, num. 18. Couarruuias lib. 1. variar. capitul. 4. numer. 3. Vnde cum ste casus expressus sit in l. decernimus, C. de Episcopali audientia, & cap. si clericus laicũ, de foro compet. per argum. ab speciali, merito bona patrimonialia clericorũ gaudent priuilegio fori, & est ratio, quia in foro criminaliter consideratur persona clerici, & non bona, ex mente Decij d. nu. 18. licet mordeat Couar. vbi sup. num. 3. Limita tamen hanc resolutionem verã esse, nisi reus laicus neget res illas esse Ecclesiæ, vel clerici actoris: nam tũc remittendus erit ad iudicem sæcularem, iuxta dict. cap. si clericus laicum, quia per illam negationem res efficitur dubia, iuxta glo. 1. cap. veniens de renũciatione, & glo. cap. 1. verbo, cõseruatores, de officio delegati, in 6. glos. 5. l. plures, C. de fide instrum. Ac ideo reus laicus in dubio non est trahendus ad iudicẽ ecclesiasticum, contra regulam, c. cum sit genera
17 le, de foro compet. Sublimitabis hoc primo, quando notorie constaret, rem illam esse Ecclesiæ, vel clerici: nam tunc, etiam si reus laicus neget esse Ecclesiæ, vel clerici, non erit remittendus a iudicem sæcularẽ, quia notorium per negationem non efficitur dubium, capite super eo, de testibus
18 cog. & ita firmant Butrius, Panormitanus, numer 4. Felin. columna 1. dicto capitul. si clericus, sic limitando illum text. Sublimitabis secundo, nisi clericus actor repliceet se paratum esse incontinenti probare ẽ esse suam vel Ecclesiæ, nam tunc reus laicus non erit remittendus ad iudicem sæcularẽ, immõ iudex ecclesiasticus summariè cognoscet vtrum sua sit iurisdictio, secundum Card. in fin. Panormit. num. 14. & 15. Marianum nu. 11. & 13 dict. c. si clericus, & secundum communẽ, ex Curtio in l. 2. ff. si quis in ius vocatus, nõ ierit, quidquid aliter dicant Anton. n. 9. d. cap. si clericus, & Alexan. dict. l. 2. numer. 195 & quidquid aliter dicant Anchar. & Barba. d. c. si clericus. Sublimitabis tertio, quando abecclesiastico iudice procederetur aduersus laicos malefactores, & inuasores rerũ Ecclesiarũ: nã tunc reus laicus non erit remittẽdus ad
19 sæcularem, vt capit. cum sit generale, de foro competent. & si dubitetur de maleficio, secundum Innoc. & communem, dict. c. si clericus, & Marianum d. cap. cum sit generale, num. 18. Quod procedit etiam in inuasoribus rerum clericorũ, vt post collectarium num. 2. & post glo. 1. cap. similiter 16. quæst. 1. probant communiter omnes, dict. c. cum sit generale, & Panor. ibi n. 14. Felin. col. 1. Barb. num. 68. quanuis contrarium teneant Butrius, ibi notat, fin. d. num. 68. & Aufrerius de potestate Ecclesiæ, versic. 38. nu. 31. Couar. lib. 1. varior. c. 4. nu. 3.
20 Hodie tamẽ de iure Regio Castellæ & Lusitaniæ, iudex ecclesiasticus non cognoscit de bonis patrimonialibus clericorum aduersus laicum reum, iuxta l. 57. titulo 6. part. 1. & in lib. 2. Ordinamenti, Lusitanorum,

rum,tit.1.§.17.Niſi conſuetudo vigeret in aliquo tribunali Eccleſiaſtico, quòd iudex Eccleſiaſtico cognoſcat aduerſus laicos ſu per quibuſcunque cauſis ad petitionẽ clerici,vel Eccleſiæ,iuxta dictum capitulum, ſi clericus,in fine,quę conſuetudo viget in audientia Epiſcopali Salmanticenſi,inreb⁹ tamen Eccleſiæ nihil immunitatu eſt de iure Regio.

Cognoſcit etiã iudex Eccleſiaſticus de
21 cauſa dotis principaliter & de per ſe mota inter laicos,nã talis cauſa eſt mixti fori, ſecundum Innocentium,Henricum,Panormitanum,& alios,cap.de prudẽtia,de don. inter vir.& vxo.quorum opinio communis eſt ex Felin.cap.licet,numer.2. de foro compet.Decio.in Authen.quodlocum,n. 5.C.de collatio.Ripa in l.1.numero 48. ff. ſolut.matrim.Aufrer.de poteſtate Eccleſ. n.21.caſu 27.Gom.in c.fin. in prin. num. 22.de iud.Dida.Perez,l.2.tit.1.libr. 3. Ordin.colum 775.verſiculo,dubitatur inſuper.Quę opinio proculdubio recipiẽdaeſt quãdo dos peteretur à vidua, quæ miſerabilis eſt habitu,& dotis priuatio reddit eã oppreſſam,& ſic miſerabilem acta,ſecũdũ Baldum Nouelum in tracta. de dote,p.9. priuil.16.Rubeum repetitione cap.per veſtras,notab.2.nu.13.& 24. quamuis gloſ. penul.dict.cap.de prudentia,& Anton.ibi & Iaſ. dicta Authen.quod locum,nu.10. indiſtinctè firmẽt cauſam dotis principaliter de per ſe motam tractandam eſſe corã iudice ſeculari,quorum opiniocommunis eſt ex Felino ſibi contrario, cap. Eccleſia, num.58.de conſtit.In alijs verò caſibusere derem,iudices ſæculares nequaquam permiſſuros,quod meri laici cauſam dotisprincipaliter,& de per ſe motam intentẽt corã iudice Eccleſiaſtico,præcipuè quando agetur de dote de nouo conſtituẽda,ex Acharrano conſil.21.ad finẽ,recepto à Felino,dicto cap.licet,num.1.& àRubeo vbi ſupra,num.17.& Decio d.cap.Eccleſia,n. 37.incidenter tamen de cauſa dotis bene cognoſcit Eccleſiaſticus inter laicos, vt in d.cap.de prudentia.

Cognoſcit etiam iudex Eccleſiaſticus de
22 cauſis decimarum,& aduerſus laicos, tàm quoad quæſtionem iuris,quàm quoad quęſtionem facti, vt in cap.peruenit,& c nũtios,& cap.cũ homines,de decimis,& Clementina 2.de iud.& c.poſtulaſti,de homicid.capitulo,omnes decimę, 16.quęſtione 7.& in Concilio Tridentino, ſeſsione 25. de reformatione,capitulo 12. quem textũ
23 explicat Nauarro in Manuali Latino,capitul.21.numero 32.Et iudex Eccleſiaſticus poterit implorare brachium ſæculare contra decimas non ſoluentem, dicto capiulo poſtulaſti,& ibi Felinus,& reliqui,& in q. facti decimarum Eccleſia habet duos iudices,Eccleſiaſticum,& ſæcularem, nam laicus poterit cõpelli ad ſolutionem decima-
24 rum per iudicem ſæcularem,vt reſoluit Feder.conſil.245.Couar. in pract. capit. 35. num.2.vbi reſoluit,quòd in aliquibus cauſis decimarum,ſæcularis poterit cognoſcere etiam de quæſtione iuris, & Rebuf.in tractatu de decimis,quæſt.10.num.3.quo in loco à num 1.de iſto art. agit.

25 Cognoſcit etiam iudex Eccleſiaſticus de crimine vſurarum inter laicos,ſecundũ gloſſ.3.dict.cap.cum ſit generale,& ibi cõmuniter omnes,& plures, quos refert Couar.lib.3.Variarum,cap.3.num.1.& in 4. Decretal 2.par.c.8.§.12.n.4.& 5. Sed tu
26 reſolue,veri⁹ eſſe,quod hoc crimẽ eſt mixti fori,& ſic quod iudex Eccleſiaſticus cognoſcit de eo inter Clericos,iudex vero ſecularis inter laicos,& etiam de quæſtione iuris,ita reſoluit Couar.vbi ſupra, & Nauar.c.nouit,notabili 7.n.44.illatione 2.de iudic.& probatur ex l.4.tit.6.lib.8. recop. & ex Luſitanis lib.4.tit.14.per totũ, & tit. 27.§.1.Tamẽ praxis obſeruat,quòd Eccleſiaſticus aliquando cognoſcit de iſto crimine,vt reſoluit Couar.vbi ſupra,verſi. 4.& ita eſt tenendum,quidquid aliter dicat Iulius Clarus lib.5.ſenten.§.fin.q.27.nu.2. † Et adhanc reſolutionem eſt redigendus Auenda.in capitibus prætorum.2.p.c.29. numero primo,& Didacus Parez in l.4.titulo 8.libro 3.ordinament.gloſſ. penultima,& Dominus Ludouicus à Pegueira in libro quæſtionum criminalium,capit. 30. à numero 19.& Azeuedo in l.1.titul. 21. lib.4.recop.n.185.

27 Cognoſcit etiã iudex Eccleſiaſticus de crimine ſimoniæ,etiam inter laicos ſecundum gloſſ.3.in dicto capitulo cœpit, cum ſit generale:tamen quoad quæſtionem facti huius criminis etiam iudex ſecularis cognoſcerepoterit inter laicos,ſecũdum Anton.num.14.Imolam numer.8.Felin. numer.4.in dicto capite,cum ſit generale, & Alex.in additionibus ad Bartolum in l.i. ff.de publicis iud contra Panor.n.20. Marianum n.22.Barba n.180.dict.c.cũ ſit generale.

28 Cognoſcit etiam iudex Eccleſiaſticus de crimine hæreſis,quia crimen hoc aduerſus

sus fidem & religionem cõmittitur, ac ideò solius ecclesiasticus de eo cognoscere potest secũdũ glos. tertiã in dicto cap. cũ sit generale, & tradit Masuerus in capit. vt in quisitionis, & in cap. prohibemus, Abb & reliqui in dicto capit. cum sit generale, Alciãt. in capitul 1. de offic. ordin. nu. 73. Simanc. de institutionibus cathol tit. 36. â
29 nume. 1. Nec etiam iudex sæcularis de isto crimine cognoscere poterit, etiã quo ad quæstionem facti, secundum communem ex Nauar. in dicto capitul. nouit. notab. 6. numer. 44. & Couarru. in practic. quæst. capitul. 33 numer. 3. in fin. per text. in dicto capitulo, vt in quisitionis, §. prohibemus. Quinimo nullus sæcularium iudicum quantacunque potestate & dignitate prædictus vllo modo cognoscere poterit de causis ciuilibus, aut criminalibus, quarũ cognitio ad inquisitores pertinet, etiã prætextu subleuandi vi oppressos: nam si aliquis grauat⁹ appellare voluerit in supradictis causis, adire debebit senatum supremũ sanctę generalis Inquisitionis, vt resoluit Simãc. vbi supra, n. 2. Poterunt tamen &
30 debebunt iudices sæculares cõdemnare, & punire illos, quos Inquisitores declarauerint hæreticos esse pertinaces relapsos, aut impœnitẽtes, quia eorum officium in prædictis causis nõ in cognoscendo, sed in exequendo consistit, quam executionem facere tenentur cum ab Inquisitoribus fuerint requisiti, & tunc tenentur sententiam eccle siastici in causa hæresis exequi nulla de iustitia ipsius cognitione, vel fide facta, quia censentur meri executores, iuxta tex. in d. cap. vt inquisitionis, §. prohibemus, & est communis opinio Canonistarum, quam sequuntur etiam Legistæ secundum Siman. vbi supra, & ita in Hispania vsu receptum esse testatur Iulius Clarus lib. 5. Sentent. §. fin. quæst. 96. n. 7.

31 Cognoscit insuper iudex ecclesiasticus de adulterio, secundum glos. 3. dict. c. cum sit generale, quod intellige verum, quando agitur ad pœnitentiam, vel ad separationẽ tori secundum communem in dict. c cum sit generale, & c. tuę, de procuratoribus, & tradunt Panormit. & communis in cap. 1. de officio ordinarij, resoluit Couarruu. de sponsalib 2. part. cap. 7. § 6. nu. 8. quanuis Deci. cons. 212. nu. 2. existimet, sęcularem esse cõpetentem quoad separationẽ tori. Cæterum quãdo agitur ad pœnam sanguinis, sæcularis cõpetens est: si verò agatur ad alias pœnas, tunc vterque potest cognoscere secundum communẽ d. c. cum sit generale, ex Panor. Mariano. n. 23. Felin. n. 11. consentit Dec. cap. cõsuluit. 1. de appellat. & Diaz in practica criminali, cap. 79. & Iulius Clarus lib. 5. sententiar. §. fin. quæst. 37. nu. 3. & hodie expresse decisum extat in Concilio Triden. sess. 24. de reformatione matrim. c. 8. vbi præscribitur ordo, quo ordinarij procedere debent ad punitionẽ huiusmodi criminis vbi etiã probatur, de crimine concubinatus ecclesiasticum cognoscere posse aduersus laicos, & tradit Iulius Clarus vbi supra, n. 4. quanuis Alciatus in c. 1. de offici ordinarij, n. 22. post alios contendat, quoad alias pœnas sæcularem solũmodo competentem esse.

32 Cognoscit item iudex ecclesiasticus de crimine falsi circa literas Apostolicas, concubinatus, sortilegij, diuinatoris, pacis fractæ, sacrilegij, & alijs huiusmodi, etiam inter laicos, quæ crimina congerunt Panormitan. nu. 24. Marian. column. penult. Felin. num. 13. in dict. capit. cum sit generale. Aufrerius de potestate sæculari, regula 4. failentia 12. Tamen de his criminibus etiã potest cognoscere sæcularis inter laicos, secũdũ prædictos Doctor. vbi sup. & probatur de iure Regio, lib 8. Recopilat. à tit. 3. cum nonnullis sequentibus. † Sed an sęcularis possit cognoscere de cõcubinacle rici, resoluit Iulius Clarus lib. 5. sentent. §. fin. quæstion. 37. numer. 4. & Auiles in cc. prætorum, cap. 47. glos. verb. ò clerigo, à num. 1. & Ægidius Bosius in sua praxi, titulo de coitu damnato, & punibili, à num. 10.

Cognoscit etiam ecclesiasticus de crimi
33 ne nefando, sodomiæ, etiam contra laicos iuxta tex. cap. clerici, de excessibus prælat. & communiter omnes ex Bermon. Tract. de concubina fol. 128. nu. 43. & Iulio Cla ro vbi supra num. 5.

Cognoscit item iudex ecclesiasticus de
34 quocũque peccato, etiam inter laicos ad effectum cogendi peccatorem ad pœnitentiam, liberãdique animam eius à morte perpetua, saltim per viam denũciationis, secũdum glos. 3. d. cap. cum sit, & latè soluit Nauar. d. c. nouit. notabil. 6.

35 Cognoscit item iudex ecclesiasticus de crimine periurij, etiam inter laicos secũdũ glos. 3. dict. cap. cum sit generale. Quod intellige verum, quando agitur ad pœnitentiam in foro conscientiæ: & etiã in foro contentioso, vbi agitur de relaxatione iuramẽti, aut de viribus & de validitate illius: nam

tunc

tunc laici ratione iuramenti efficiuntur de foro Eccleſiæ, iuxta caput fin. de foro cõpeten. in 6. & firmant Panormitanus, Marianus, & Felinus n. 7. dicto capit. cum ſit, Auſter. de poteſtate ſæculari, regula 4. fallẽtia 4. Selua in tractatu de iure iurando, 2. par. quæſt. 5. Fortunius de vltimo fine, nu
36 mero 325. Cæterum ſæcularis iudex punire poteſt laicos periuros, iuxta textum in cap. Rex debet, 23. quæſt. 5. & probat Romanus in ſingulari 420. Couarruuias in c. quamuis pactum, 1. par. §. 3. numero 11. in 6. & l. 1. cum ſequentibus, titulo 17. libr. 8. Recopilationis. Poteſtque ſecularis cogere laicum, cui turpiter eſt iuratum, vt remittat iuramentũ, vt cum alijs reſoluit Couarruuias libro 1. variarum, cap. 4. num. 5. verſiculo, verũ. Poteſt etiam ſæcularis cogere laicum iurantem ad obſeruantiam iuramenti liciti, vt capite licet mulieres, de iure
37 iurãdo, in 6. Et denique poteſt ſæcularis videre, vtrum Epiſcopi relaxatio à iuramento ſit nulla, quando id opponitur cõtra abſolutum, ſecundum Ancharranum in conſilio 382. num. 6. Et circa praxim que verſatur in petenda relaxatione iuramenti, vl-
38 tra ea quæ tradit Couarruuias lib. 1. variar. cap. 4. numer. 5. Rolandus in conſilio 34. num 7. libro 1. aduerte, quod citatio ipſius creditoris precedere debet, idque obtinere in quacunque relaxatione iuramenti turpis, ſeu illicita à maioribus, vel à minoribus ſiue à mulieribus preſtiti, ex cap. 1. de iure iuran. cap. tuas de vſuris, firmant Federicus de Senis in conſilio 300. & Corneus in conſilio 45. volum. 2. quia cõtra in audita partem nihil definiri debet, vt in cap. 1. de cauſa poſſeſ. & propriet. ſequuntur Panorm. colum. penult. Felinus nu. 23. in dicto cap. 1. de iure iuran. & plures alij relati à Couarruuias, & Rolland. vbi ſupra, ab Alciato in cap. cũ contingat, num. 127. de iure iurando, à Ioanne Aſsinio in praxi, §. 7. c. 5. limit. 103. Menoc. in conſ. 24. n. 11. & 12. Didac. Perez in l. 1. tit. 2. lib. 3. ordinamenti, gloſ. 1. queſt. 16. quam opinionẽ proculdubio veram eſſe quãdo peteretur relaxatio, ad hoc vt ſimul reſcinderetur cõtractus, & ipſius vis prorſus euaneſceret, teſtatur Couarruuias vbi ſupra, paſsimque hanc opinionem receptam eſſe firmant Laſo. in l. nec quiquam, §. hoc decretũ, n. 49. ff. de officio pro cõſul. Decius, & Alciatus vbi ſup. & tali caſu relaxationẽ ſine citatione conceſſam nullam eſſe, contendunt Panor. & Feli. n. 23. in c. 1. de iur. iur. & Capel. la Tholoſ. q. 62. quanuis D. Antonin. 2. p. tit. 10. c. 6. §. nouus caſus in fi. dicat iniuſtã eſſe ſolummodo, non verò nullam, quãdo verò relaxatio iuramenti peteretur ſolum modo ad effectum agẽdi, vel excipiẽdi ad uerſus contractum, allegata enormi læſione, quæ poſtmodũ in progreſſu cauſæ probata reſcinderet ipſum contractum, citationem creditoris nõ eſſe neceſſariam firmat Oldral. conſil. 120. Ancharran. conſil. 18. & hanc opinionem receptam eſſe, dicit Alciat. vbi ſupra. & magis praxi conuenientẽ appellat. Cou. vbi ſup. n. 6. tamen in hoc caſu etiam citationem creditoris requiri ad hanc relaxationem concedendam tenent Federicus, Iaſ. & Felin. vbi ſupra, & Gozadin. in conſi. 69. n. 22. quas tamen opiniones apud nos, meminimè vidiſſe in praxi obtinere in hunc modum, quòd quãdo relaxatio ad effectum agendi tantum petitur à Reuerẽdiſsimo Nuncio, tũc eam ſolitus eſt concedere, nulla præcedente citatione, quando verò petitur ab ordinario etiamſolummodo ad effectum agendi nunquam ſolitus eſt illam præſtare ſine citatione partis aduerſæ. Quæ tamen relaxatio iuramenti peti & concedi ſolet, quamuis in contractu iuramentum fuerit appoſitum de non ponẽda relaxatione, nec ea vtenda, ſi fuerit cõceſſa etiã motu proprio, vt quotidie à tabelionib⁹ in ſcripturis apponitur: nã tale iuramẽtũ cenſetur temerariũ, cũ per illud detrahatur iuri ſuperioris, cuius authoritas in quolibet iuramẽto cẽſetur excepta, iuxta tx. in c. venientes, de iur. iur. tenẽt Ricar. in 4. d. 38. ar. 9. q. 3. Feli. in c. cõſtitutus, n. 9. de reſcrip. Sotolib. 8. de iuſt. & iur. q. 1. ar. 9 col. pen. & Staphil. de literis grat. pa 168. tenetur tñ hanc relaxationẽ impetrãs facere mẽtionẽ de iuramẽto, & ꝙ iurauit ſe nõ petiturũ relaxationẽ, nec ea vſurũ, etiãmotu proprio cõceſſa, alioquin aliter preſtita ſubreptitia eſſet, ſecũdũ Feli. in d. c. cõſtitutus, n. 13. & 14. Afflict. deciſ. 220. n. 11. & Paul. Pariſ. cõſ. 96. n. 93. vol. 1. Et eſtaduertẽdũ, ꝙ in ipſo libello in quo petitur relaxatio iuramẽti ad effectũ agẽdi ſimul petipoteſt, ꝙ ipſe iudex Eccleſiaſticus præſtita relaxatione annullet & reſcindat ipſum contractũ, nã adhoc etiã erit cõpetens ſecũdũ Baid. in l. ordinarij, C. de rei vẽdi. ſequũtur Alex. in l. quoties, C. de iudi. Feli. in c. cum ſit generale colum. 4. de foro comp. & inc. 1. col. 10. de iure iur. & in c. preterea, col. 11. de ſponſ. & hãc dicit communem à qua in praxi difficile eſſet recedere, Deci⁹ in rub.

lect.

lect. 1.num.2. extra de iudic. eandem probant plures relati à decisione Pedamontanea 78.num.6.defendunt Ripa, num.29. & Alciat.nu.1.& 2.in rubr. extra de iud. & ista opinio connumeratur intercommunes in 1.tomo communium opin.lib.3.tit. 1.num.125.quæ opinio mihi semper placuit,& semel & iterum feci illam practicari in audientia Episcopali Salmãtina,dum essem patronus,& satis probatur in cap.fi. de for.comp.in 6.quem text.ad hoc rectè perpendit Alciat.in dict.rubr.de iud. n. 2. cui non faciunt satis Deci.in dict.rub.lect. 1.num.2.& Couarru.in dict.cap.4.nu.7. & 8. & Nauarr.in dict.rubr.de iudic.num. 12. oppositam opinionem in puncto iuris veriorem esse asserentes,& in praxi iam eorum opinionem cõtra sententiam Bald. obtinere firmant Nauarr.in dict.rub. nu. 13.& Ioann.Gutierr.de iuramentoconfirmat.3.part.cap.12.num.6. pro opinione Baldi cui libenter subscribo,& feci practicari,expendo,l.11.& 12.tit.1.lib.4. recop. dum ibi præcipitur tabellionibus,quòd in contractibus de se validis inter laicos celebratis,iuramentum non apponatur, reddi turque ibi ratio,ne ratione iuramenti laici efficiantur de foro ecclesiastico,& iurisdictio secularis defraudet,quas ll.regias iustas esse defendunt Couarr.in c.quamuispactum 1.part.§.3.num.8.de pact.in 6. Pinel.in l.2.3.part.ca.1.à num.11. C. de rescind.vend.& Ioann.Matiençoin l.22.tit. 11.lib.5.recop.glos.8.num.3.sed licet opinio Bal.de iure verior sit, & fecerim illam practicari,tamen iam magis expertus non consulerem clientulis meis desiderantibus finem suis litibus imponere, quòd coram iudice ecclesiastico simul cum relaxatione iuramenti peterent rescisionem contractus non ex eo,quòd ecclesiasticus incompetẽs sit,sed quia lites in curia ecclesiasticaefficiũtur penè immortales,propterdilationes,& appellationes plures quas ius Pontificium permittit,vt aduertit Paul.Castr.in dict. l. ordinarij,num.4.& hac de re exclamat cõtra iudices ecclesiasticos Palac.Rube.in repetit.capit.per vestras,notabil.2.num. 24. de donat.inter virum & vxorem, asserens se multoties cõsuluisse personis ecclesiasticis habentibus iudices ecclesiasticoscoram quibus possent laicos cõuenire, quod illos cõuenirẽt corã iudicibus secularibus,quoniã suam iustitiam citius ibi consequerentur,quod ego antea quã Palacium viderẽ pluries amicis,& clientulis consului.

40 Cognoscit etiam iudex ecclesiasticusde rebus,& iuribus hæreditatis,quando clericus extitit hæres alicuius laici, dummodo lis non esset cæpta aduersus laicum defunctum corã iudice sæculari, secũdum glos. receptam in cap.is qui ius, de regul.iur.in 6.glos.& DD. cap. clericus nullum 11.q. 1.Ranormit DD.& Deci.num.11. capit. quia,V.de iud.Bart.& communiter alios in l.hęres absens, in prin.ff.de iud.Nec obstat text.dict.l.hæres absens,in princ. nam text.ille loquitur de priuilegio particulari ipsius hæredis,non de priuilegio iure communi concesso,secundum glos.ibi,& in l. 2.§.legatis,ff.de iud.vel loquitur, quando forus defuncti respectu loci in hærede mutatur,vt animaduertunt ibi Fulgos. & alij, & ita est tenẽdum,quanuis cõtrariũ velint nonnulli antiqui relati à glos.dict.cap.clericus nullũ,& Alberic.dict.l.hęres absens, quorum opinio approbat.l.57.tit.6.part. 1.tamen illa l.in praxi nõ seruatur.Cæterũ si lis cœpta esset cum laico defuncto, tunc clericus hæres teneretur illã prosequi corã sæculari,argum.tex.l.venditor,ff.de iudi.& ita cũ alijs expressè resoluit Couarr. in pract.quæst.cap.8.num.2.

41 Aduerte tamen,quòd clericus hæres instítutus à laico tenetur facere insinuationẽ & publicationem testamenti coram iudice sæculari,secundum Bald. & Corn.in l. omnia testamenta,C.de testamẽtis , Benedictus c.Rainũtius,de testamẽtis, verb. & vxorem,num.420.Barb.cap.si hęredes, de testamentis,num.10.Couarr.in dict. c. 8.n.1.& probatur in l.15.titul.4.lib.5.recopil.alias hæres amittit commodũ hæreditatis,& ita iam in praxi obtinui.

42 Cognoscit etiam ecclesiasticus,an laicus delinquens gaudere debeat immunitate ecclesiæ,secũdũ Remigiũ in tract. de immunitate ecclesiæ,quæst.2.pag.218.&Didac. Per.in l.9.titul.2.lib.1.ord.col.71.in versi. quæri tamen,& nos latè diximus supra in 1.tomi in 5.part.in §.de delinquẽtibus ad Ecclesiam confugientibus.

43 Cognoscit etiã ecclesiasticus de executione testamentorum,& vltimarum vọluntatum,etiam laicorum,ita vt hæredes & laicos quoscunque executores moneat,& cõpellat ad prædictam executionem , iuxta tex.in cap.3.si hæredes,& in cap.tua,& in cap.Ioannes de testamen.etiã si testator interdixerit Episcopo prædictãexecutionẽ, iuxta tex.in dict.capit.tua , & resoluit ibi Couar.& Dominus Francis.à Sarmiento

lib.1.selectar.c.11.num.13. & prædictam conclusionem notat Couar.in d.c.3. n. 5. & in d.cap.si hæredes,n.1.& 4. Et piarum
45 dispositionum executores Episcopos constituit Concilium Tridētinum,sess. 22. de reformatione, cap.8 &in cap.6. eiusdem sessionis tribuitur Episcopis potestas cognoscendi de commutationibus vltimarum
45 voluntatum. Quam tamen facultatem exequendi testamenta,etiam iudex laicus habet,quantumuis testamenta ad pias causas condita sint:nam huiusmodi manus faciēdi exequi vltimas voluntates mixti fori, est,vt ex Panormitan.& Barba.notat Couar.in d.cap.si hæredes,num. 1.& probatur in authen.de ecclesiasticis,tit.§. si quis ante ædificationem,collatione 9.& in l.hæreditas,ff.de petitione hæred.

Cognoscit etiam ecclesiasticus,decrimi
47 ne blasphemiæ etiam contra laicos, vt probatur in cap.2.de male,de quo etiam crimine sæcularis iudex cognoscit, quia mixti fori est,vt notant Cardinalis, Anania, & reliqui Doctores,in cap.2.de maled.Auendan.in cc.pretorum 1.par.cap.5.n.3.Auiles,in cc.prætorum cap.25.num.9.Siman. de institutionibus Cathol.tit.8.n.4. &Iulius Clarus lib.5. sententia.§.blasphemia, num.4.in fi.Sed si Iudæus crimen blasphemiæ commiserit,iudex sæcularis de eo cognoscere posset,non tamen Ecclesiasticus, secundum magis communem opinionem Doctorum ex Alexandro in consilio 99. num.12.& 13.lib.6.& Iulio Claro vbi supra n.5.tametsi oppositum teneat Auend. vbi supra asserens, crimen blasphemiæ à Iudæo commissum mixti fori esse,prosua opinione citans Ancharranum in consil. 15.

Cognoscit deniq; Ecclesiasticus de plu-
48 ribus alijs casibus congestis à Guillielmo Benedicto in c.Rainuntius,verbo,& vxorem.1.num.240.& verbo,vxorem,2.nume.125.& Aufrerio in tractatu de potest. Ecclesiæ super laicis,à num.1.volum 8. diuersorum Doctorum,vbi cumulat 140.casus,& è conuerso plures casus,in quibus iudex sæcularis habet cognitionem in personas Ecclesiasticas enumerat Cassaneus in consuetudinib.Burgund.rubri.1.§.5.nu. 47.versic.prima regula,& Boerius in decisio.69.n.28.

Aduertendum tamen est circa supradi-
49 cta, quod in criminibus quæ sunt mixti fori,& in quibus ab vtroque iudice pœna imponi potest,reus punitus à iudice Ecclesiastico iterum de eodem crimine puniri potest à iudice sæculari,iuxta textum in cap.fælicis,§.per hoc,de pœnis,lib.6.& firmant Panormitanus, Aretinus Felinus, & ferè omnes in cap.de his,de accusationibus,Baldus in l.placet, C. de sacrosanctis Ecclesijs Antonius Burgēsis,in cap. vt mē surç,num.9. de emptione & venditione, Alciatus in capit.1.num.128.de officio ordi.asserens hanc esse communem opinionem. Quam tamen intellige veram esse, quando pœna à iudice Ecclesiastico imposita non esset condigna & mensurata delicto,quia tunc sæcularis poterit iterum cognoscere & punire,secundum plures Doctores, quos refert & sequitur Couaruu. libro 2.Variarum,cap.10.num.6. Simancas de Catholicis institutionibus,tit. 8. nu. 9. Auendanius in cc. prætorum,2.par. capit.5.num.18.Alcia.vbi sup.num.134. & Did.Per.in l.1.tit.8.lib.8.ordi. Nec huic communi intellectui obstat text.in d.c. fælicis, vbi seueræ & grauissimæ pœna im-
50 ponuntur à iudice Ecclesiastico,& nihilominus tamen sæcularis potest iterum punire,vt in d. §. per hoc: nam respondeo, quod licet in specie illius tex.pœnæ à iudice Ecclesiastico satis seueræ imponantur, non tamen sunt naturales & condignæ tā
52 to crimini, pœna enim naturalis & condigna illi delicto est quam constituit text. in l.quisquis,C.ad l. Iuliam maiestatis, vnde cū ab Ecclesiastico propter naturam iurisdictionis imponi non possit,cum Ecclesia
51 pœnam sanguinis non irroget,vt in c.sententiam,ne clerici,vel monachi,& in c. finali,eodem titulo,in 6.ideo recurrit ad sæcularem,quia eam imponere potest. Nec prædicta pœna per impositionem aliarū minorum tollitur,vt in l.2. in fine, & ibi notat Bal.C.de sportulis.Nec obstat,quod quando duæ pœnæ concurrunt ad vindi-
52 ctam,vna per aliam tollitur,iuxta tex. in l. quod senatus,& in l.prætor edixit,§.si dicatur,ff.de iniur.nam respondetur illud verū est,nisi prior pœna imposita minor esset propter naturā iurisdictionis eam imponentis,vt puta,quia maiorem imponere non potest:tunc enim vna per aliam non tollitur ex Aretino in dicto capit. de his,
53 numer. 16. Quo fit absolutum ab aliquo crimine in foro pœnitentiali, iterum posse accusari,& de eodem crimine puniri in foro exteriori,iuxta textum in capit. admonere, 33.q. 2.versi. quanto magis, & firmat glossa fin.in d.capite,de his, & com-

munitèr omnes, ex Decio in cap. quia diligentia, num. 6. de electione, & Couarru. in lib. 2. variarum, cap. 10. num. 3. Quod procedit etiam si à crimine absolutus esset per pœnitentiam publicam, & solemnem, secundum Panormita. Aretinum, Socin. & Felin. in dict. capit. de his. Panormitan. in capit. tuæ, de procuratoribus, & Anto. Vurg. in capi. 2. numer. 6. de emptione, & vendit. tametsi Hostiens. Anton. Imol. & Anania in dicto capit. de his, intelligant tex. in dict. capi. admonere, in pœnitentia tantum occulta, quasi velint pœnitentiam publicam, & solemnem extinguere crimẽ, etiam quoad iudicium fori exterioris, cũ talis publicus pœnitens censeatur effectus de foro Ecclesiæ, ac proinde accusari non posse coram iudice sæculari, vt probari videtur in capi. aliud, 11. quæstio. 1. & tradit Aretinus in capitu. 2 de foro competenti. Nam text. in dict. cap. aliud, non suffragatur Hostiens. Anton. & reliquis: agit enim text. ille de pœnitentibus, qui olim regulam quãdam religionis profitebantur, quę iam exoleta est, cuius religionis meminit text. in capit. de his, 33. quæstio. 2. & declarat Simancas de institut. Cathol. titulo 46. num. 18.

54 Aduerte etiam circa supradicta, quòd in casibus, in quibus ecclesiasticus cognoscit aduersus laicos, non potest propria authoritate capere bona, & personas eorum, sed debet per censuras ecclesiasticas aduersus eos procedere pro executione suæ sententiæ, & deinde brachiũ sæculare inuocare, secundum Oldraldum in consilio 86. Ioannem Andream, & alios cõmuniter, ex Auiles in cc. prætorum, capit. 20. numer. 14. Palac. Rub. in repetit. capit. per vestras, § sed est pulchra dubitatio, numero 18. Anchartano in capit. cum Episcopus, de offic. ordin. Felin. in capi. significasti, de offic. delegat. & ista opinio connumeratur inter communes, in 2. tomo communium opinionum, libr. 9. titul. 4. de requirendis reis, numero 7. & ita expressè decisum est in l. 14. & 15. titulo 1. libr. 4 recopilat. & in praxi obseruatur, secundum Iulium Clarum libr. 5. sententiarum, 55 §. fin. quæstion. 37. nume. 8. Nec sufficeret, si in aliquo tribunali ecclesiastico vigeret consuetudo capiendi bona, & personas laicorum, vt opinabantur Bald. in dicto capit. significasti, & Palac. Rub. vbi supra, numer. 26. Auiles in cc. prætorum, capit. 1. num. 12. & in capit. 20. numer. 15. Couarr. in pract. quæstio. cap. 10. nume. 2. versi. primum, & Iulius Clarus vbi supra, num. 8. quia talis consuetudo iamhodie sublata est per dict. l. 15. titul. 1. libr. 4. recopil. Supradictam tamen resolutionem intellige veram esse, quãdo apud iudicem ecclesiasticum aduersus laicos procederetur in causis ciuilibus, vel in criminalibus ciuiliter intentatis. At verò quando ecclesiasticus iudicio criminali procederet aduersus 56 laicos ad punitionem culpæ, tunc bene poterit personas laicorum capere, & in carcerem detrudere, vt probat tex. in cap. attendendum, 17. quæst. 4. & in cap. contra idolorum, 26. quæst. 5. & tradit Roman. in singulari 660. Felin. in cap. cum sit generale, num. 20. de foro compet. & in dict. c. significasti, col. fin. Austerius in Clement. 1. de offi. ord. quæst. 5. & Couarru. in d. c. 10. num. 2. versic. 2. & ita in praxi obseruatur in tribulali Episcopali Salmantino: nec in hac specie loquuntur, & procedunt prædictæ leges Regiæ.

Ex tertio Præludio.

SVMMARIA.

1 *Causæ omnes meri, & mixti imperij possũt delegari iure Põtificio ab Episcopis, & alijs iudicibus ecclesiasticis, merũ, & mixtum imperium habentibus.*

2 *Delegari non possunt de iure ciuili causæ meri, & mixti imperij.*

3 *Vicarij generales ab Episcopis in suis diœcesibus constituti, ordinariam, non delegatam habent iurisdictionem.*

4 *Appellatio nõ potest interponi à sententijs Vicariorũ generaliũ Episcoporum ad ipsos Episcopos.*

5 *Vicarij foranei Episcoporũ delegatam, nõ ordinariã censentur habere iurisdictionem, vnde ad ipsos Episcopos appellari potest.*

6 *Beneficia cõferendi potestas nõ censetur*

ſetur conceſſa ab Epiſcopo eius generali vicario, niſi ſpecialiter, & expreſsim commitatur.

7 *Vicarij generales Epiſcoporū poſſunt inſtituere præſentatos à patronis: & œconomū Eccleſiæ patronatæ vacāti conſtituere ad fructus percipiēdos, ſi præſentatio differatur.*

8 *Cuſtodia Eccleſiæ vacātis ſpectat ad quem inſtitutio eius pertinet.*

9 *Vicarius generalis Epiſcopi non poteſt inquirere, corrigere, aut punire vel priuare ſubditos beneficio, aut adminiſtratione, niſi hæc ſpecialiter committantur eidem.*

10 *Vicarius generalis Epiſcopi poteſt cognoſcere de cauſis requirentibus ſpecialem cōmiſsionem quæ ſint minores cauſis ſpecialiter commiſsis.*

11 *Vicarius Epiſcopi non poteſt inquirere de ſubditorū criminibus ex generali comiſsione quoad eorum punitionē, ſecus vt Epiſcopo referat.*

Tertium Præludium.

1 TErtio erit præmittendum, iure pōtificio cauſas omnes meri & mixti imperij delegari poſſe ab Epiſcopis, & Archiepiſcopis, & aljs iudicibus Eccleſiaſticis merū, & mixtū imperium habentibus, ſecundū gl. ſi. in c. in archiepiſcopatu, de raptor. & gloſſ. in cap. quod ſedem, verbo committere, de officio ordinar. & gloſ. in cap. peruenit 95. diſt. quas teſtātur communiter receptas Panor. & Alciatus num. 76. in d. c. quod ſedes, & Curtius Iun. n. 26. Alexā. & Iaſo in l. 1. ff. de offi. eius cui mandata eſt,

2 Licet de iure ciuili, ea quæ ſunt meri & mixti imperij indelegabilia eſſe probet text. in d. l. 1. in prin. & ibi communiter omnes quidquid contrarium velint Fulgoſ. ibi, & Alciatus in dicto capit. quòd ſedem, nu mer. 99. Quā cōmunionem in praxi difficillimè refelli poſſe teſtatur Couar. lib. 3. var. cap. 20. nu. 4. prope finem, tametſi oppoſitam ſententiam in puncto iuris veriorem eſſe ipſe exiſtimet. Ex qua tamen cōmuni opinione non ſequitur, vicarios generales, quos Epiſcopi in ſuis diœceſibus conſtituunt, delegatam iuriſdictionem habere, ſed potius ordinariam, ſecundum gl.

3 in capitulò 2. de officio vicar. libro 6. & nos latius reſoluimus ſupra in primo tomo huius operis in primo tempore, numero 6. nam prædicti vicarij generales ex permiſsione iuris exercent iuriſdictionem ſibi à prælatis commiſſam, & tacitè cenſetur iure Canonico permiſſum Epiſcopis hos vicarios creare, vt eorum locum teneant, viceſque ſuas gerant, ex textu in cap. licet, de officio vicar. lib. 6. & in cap. cū

4 Epiſcopus, de officio vicar. lib. 6. Vnde cū vicarij generales Epiſcoporum ordinariā iuriſdictionem habeant, & eorum tribunal, & epiſcoporum ſit vnum & idem, ſequitur inde, quòd à ſententijs vicariorū generalium appellandum non eſt ad Epiſcopus, iuxta textum in cap. 2. de conſuet. lib. 6. & in capit. Romana, in principio de

5 appellationibus, lib. 6. Cæterum vicarij foranei Epiſcoporum, quos Epiſcopi in aliquibus locis, vel partibus ſuarum diœceſum conſtituunt delegatam iuriſdictionē habent, non verò ordinariam, ſecundum gloſſam receptam in Clementina 2. verbo, foraneo, de reſcriptis, ac ideò à vicario foraneo appellari poteſt ad ſuum Epiſcopum, tanquam ad ſuum delegantem, argumento textus in capitulo, ſuper quæſtionem, de officio delegati, & in capitulo dilecti, 3. & ibi gloſſa 2. de appellatio. & ita expreſſe firmat gloſſ. in dict. cap. 2. verbo, Officiali, de conſuetud. in 6. & Robertus Maranta de ordin. iud. 6 par. mem. 2. n. 369. & 370.

6 Aduertendum tamen erit, ex commiſſione generali ab Epiſcopo facta ſuo vicario non cenſeri ſibi commiſſam eſſe poteſtatem conferendi beneficia, niſi ſpecialiter & expreſsim eidem ab Epiſcopo committeretur, vt probat textus in capitulo finali de officio vicar. libro 6. & explicat latè Rebufus in praxi benefic. in additionibus in Regulas Chancellariæ, in Regu-

7 la 13 pag. 452. verſic. & is vicarius. Bene tamen poterit vicarius generalis ex generali commiſſione inſtituere preſentatum à patronis, vt probat text. in cap. ex frequen-

quentibus, de instit. secundum vnum intellectum, quem ibi assignat Panormitan. receptus ab Imola & Doctores & firmat glos. 1. ibi & glos. fin. in dict. capit. fin. de offic. vicar. in 6. & vtrobique Doctor. communiter, & gloss. in capit. cum illis, §. cum autem de præbendis, in libr. 6. quam sententiam veriorem & receptiorem esse testatur Rochus de Curte in tractat. de iure patronatus, verbo, Competens, num. 67. & Couarruu. in lib. 3. variarum, capit. 20. nu 7. Quo fit, vicarium generalem ex generali commissione posse constituere œconomum Ecclesiæ patronatæ vacati ad fructus custodiendos, si prouisio prædictę Ecclesiæ differatur: quia custodia Ecclesiæ vacantis spectat ad quem institutio eius pertinet, vt probat text. iuncta glos. fin. in capit. cum vos, de offic. ordin. & ita cum vicarius possit instituere præsentatum in Ecclesia patronata, vt supra diximus, sequitur inde posse constituere œconomum ad custodiam fructuum.

8

Non etiam poterit vicarius Episcopi ex generali commissione inquirere corrigere, aut punire subditorum excessus, nec priuare quenquam ecclesiastico beneficio, officio, aut administratione nisi specialiter prædicta sibi essent commissa, vt probat text. in capitul. licet, de offic. vicar. in 6. sufficeret tamen, quod expressis aliquibus casibus ex requirentibus specialem commissionem, cæteri committentur sub clausula generali, secundum glos. fin. in dict. capit. licèt, quam probat Bernard. Diaz in pract. crimin. Cano. cap. 3. Cuius glo. opinionem veram esse testantur Ioannes Andræas, & Dominic. ibi, & Socin. in cap. qualiter & quando, el segundo, de accusat. nume. 193. quando scilicet non expressa in generali commissione essent paria, vel minora expressis, secus si non expressa essent grauiora expressis: nam tunc sub clausula generali non comprehenderẽtur, argumento tex. in Clement. non potest, de procurator.

9

10

Rursus ex generali commissione vicarius Episcopi non poterit inquirere de subditorum criminibus, vt probat text. in dicto capit. licèt, & expresse firmat Speculator in titul. de inquisitione, §. 1. versicul. quid de officialibus, & ibi Ioannes Andræas. Cuius contrarium tenent Monachus, Lapus, & Dominicus in dicto capit. licèt, asserentes, quod quamuis vicarius inquirere non possit de criminibus quoad eorum punitionem, bene tamen poterit de eis inquirere, vt Episcopo referat, & ipse delinquentes corrigat. & emendet. Quorum opinionem sequitur eam disputans ad vtramque partem Socinus in dicto cap. qualiter & quando, el segundo, art. 5. quæstion. 14. à numero 152. vbi à numero 171. concludit, vicarium generalem Episcopi ex generali commissione, nedum posse de criminibus inquirere, vt causam instructã Episcopo referat, quãdo viderit inquisitum condemnandum fore, verum etiam posse inquirere, & inquisitum absoluere, quando viderit absoluendum fore. Cuius opinionem sequitur Felinus in capitul. non potest, de re iudicata column. 4. & Bernardus Diaz vbi supra, & si Ripa in l. qui condemnare numer. penult. ff. de re iudicata opinionem Socini, & sequatium improbet: cuius fundamento satisfacit Bernardus Diaz vbi supra. In super aduerte, quòd licet olim ordinarij inferiores non possent dispensare, quòd denunciationes in matrimonio requisitæ per text. in capit. cum inhibitio. de clandestin. desponsa. omitterentur, vt firmat Paludanus in 4. distinctio. 28. quæstio. 2. colum. 3. cum contra dispositionem generalis Concilij non possent inferiores dispensare, vt probat glos. in capit. cum dilectus, verfic. in ætate, de electione, recepta communiter à Felin. in cap. nulli num. 2. de rescriptis, & Decio in rubr. de iudic. column. 1. hodie tamen concessa est facultas ordinarijs dispẽsandi in his denuntiationibus per Concilium Tridentinum sess. 24. de reformatione matrim. capit. 1. ibi. Nisi ordinarius ipse expedire iudicauerit. Quib⁹ verbis constat concessam esse potestatem ordinarijs locorum remittendi omnes denunciationes, iusta causa interuenient., vt explicat Nauarr. in Manuali Latino, capitul. 22. numer. 70. in fin. & num. 85. & iustas causas dispensandi ab Episcopo in isto articulo congerit Soto in 4. distinct. 28. quæstion. 1. artic. 2. post Paludan. in 4. distinct. 28. quæst. 2. artic. 3. & refert Nauarr. in dict. cap. 22. numer. 70. in fin. alioquin sine iusta causa dispensans in his denuntiationibus mortaliter peccaret: nam dispensatio, in l. superioris cum causæ cognitione, & summa maturitate fieri debet secundum Innocent. in capit. veniens de filijs presbyt. num. 2. Panormi. cap. extirpandæ, §. quia vero de præbend. num. 43. & determinat Concilium Tridentinũ sess. 25. de

11

25. de reformation. cap. 18. non tamen poterit vicarius generalis Episcopi, etiam iusta causa existente, in his denuntiationibus dispensare: quia ordinarijs solis hanc facultatem concedit Concilium Tridentinum, & ordinarius propriè dicitur Summus Pontifex. vt in cap. ita dominus, 19. distinct. cap. mandata, de præsumpt. tradit Torquemada de potestate Ecclesiæ, lib. 2. cap. 54 & etiam ordinarius dicitur legatus Sedis Apostolicæ, vt in cap 1. de offic. delegat. capit. 2. eodem titul. in 6. Episcopus diœcesanus ordinarius etiam est, vt in capitulo cum Episcopus, de officio ordi. in 6. cap. cum personæ, de priuileg in 6. nec ex generali cõmissione ab Episcopo facta suo vicario generali poterit vicarius has denunciationes remittere, nisi specialiter fuerit sibi commissum. Nam in generali commissione facta ab Episcopo suo vicario non venit facultas dispensandi, vt in c. quod translationem, de officio lega. gloss. in cap quæ de causa, 2. quæst. 4. Rebuff in praxi beneficia. titul. de forma vicarius, nume. 44 & nu. 179. tradit Nauarr. in mãnu. cap. 27. nume. 155. tametsi contrarium teneat Veracruz in apendice ad Specul. cõiug. folio 4.

Ex quarto Præludio.

SVMMARIA.

1 *Episcopi sunt procuratores, & administratores rerum Ecclesiasticarum.*

2 *Episcopi possũt agere pro rebus Ecclesiæ absq; consensu capitulorum*

3 *Episcoporũ munus est subditos corrigere, & eorum crimina punire.*

4 *Fiscales creantur ab Episcopis, & eorum vicarijs, qui pro rebus Ecclesiasticis agãt, & eas defendãt, vitiaque subditorũ accusent, ac denuncient.*

5 *Fiscalem creare potest iudex quotiescunque ex officio procedit.*

6 *Fiscalis ab Episcopo, vel eius vicario constituẽdus qualis esse debeat & infra num. 9.*

7 *Laicus constitui potest procurator rerum Ecclesiasticarum, & spiritualium.*

8 *Laicis interdictum est clericos accusare.*

9 *Fiscales in principio sui officij iurare tenentur.*

Quartum Præludium.

1 Varto erit præmittẽdũ quòd cũ Episcopi sint procuratores, & administratores rerũ Ecclesiasticarũ suarum diœcesum, vt probat tex. in c. de donationibus, & sint defensores earum, vt in c. in canonibus, 16. q. 1. Habeantque liberam earum administrationem, vt in cap. cum nobis, in fine, de electione, & in capit is cui, eodem titulo, in 6. & ita pro eisdem rebus agere possint, absque consensu suorum Capitulorum, secũdum communem opinionem ex Panormitano, nu. 6. & Felino n. 12. in capite edoceri, de rescrip. & teneantur eas defendere, positique sint, vt aliorum errores corrigant, vt probat tex. in capit. qualiter, el primero, de accusationibus, & eorũ munus propriè sit, subditorum omnium 3 vitia redarguere, vt dicitur in Concilio Tridentino sessione 14. de reformatione, cap. 1. ob idque in suis diœcesibus possint inquirere, & punire adulteria, & reliqua scelera subditorum, iuxta textum in capitulo 1. de officio ordinar. & notant ibi Cardinalis, & Panormitanus, Imola, Barbat. Feli & Alcia. n. 11. & etiã Aret. n. 70. & 78 & Socin. n. 76. in cap. qualiter & quando, el 2. de accusationib. ad idque ex proprio munere teneantur: ideo Episcopi 4 vel eorũ vicarij (vt rectius, & facilius diœceses regantur, & moderẽtur) constituũt, & creant fiscales, qui pro rebus Eccl. fiscalibus agant, & eas defendant, vitiaque subditorum accusent, ac denuncient, qui loco officij Episcoporum, seu eorum vicariorum succedant, & quod ipsi faciunt ex mãdato Episcoporũ, seu vicariorum ipsi

Episcopi, vel vicarij censentur facere, vt notat Præpositus in capit. de accusatione, 2. quæstione 8. columna 36. & 39. & Bernardus Diaz in practica criminali Canonica, capitulo 5. Quotiescunque enim iudex ex officio procedit, fiscalē creare potest, vt resoluit Antonius Gomez tertio tomo variarum, capitul. 1. numer. 10. ampliatione 1. Iulius Clarus libro 6. Sententiarum, §. fin. quæstione 10. numero 3. & fiscalis, qui creandus erit, debebit esse sacerdos, vel in sacris constitutus vir probus, diligens, & industriosus: nam licet laicus constitui possit procurator pro rebus ecclesiasticis, & spiritualibus, iuxta text. in capitul. 1 in princip. de procurat. lib. 6. tamen quia fiscalis ab Episcopo, vel eius vicario creatus, nec dum vitia laicorum, verum etiam clericorum accusare, seu denuntiare debeat, quod laicis interdictum est, vt in capit. laico, & in capit. sicut sacerdotes, 2. quæstione 7. & in capitu. cum P. de accusationibus. Ideò creandus erit sacerdos, vel in sacris constitutus. Debentque maximè prælati curare, vt ad huiusmodi muneris, & officij exercitium, eligant viros prudētes, fideles, ac solertes, qui subditorum vitia inuestigent, & inuestigata prælatis, seu eorum vicarijs diligentes reuelent. Qui in eorum creatione ante omnia iurabunt, quod summa diligentia, & fidelitate officium suum exercebunt: nam cū publici denuntiatores reputentur, in principio sui officij iurare tenentur, vt notat Angel. in l. si vacantia, C. de bonis vacantibus, lib. 10. & in tractatu de maleficijs, fol. 38. colum. 2. & Foler. in sua practica, pag. 162. & 730. & Præpositus in dicto capit. de accusatione, colu. 65.

Ex vltimo Præludio.

SVMMARIA.

1 *Causæ ecclesiasticæ, in prima instantia omnino sunt tractandæ coram iudicibus ordinarijs.*

2 *Causæ ecclesiasticæ intra biennium sunt terminādæ in prima instātia à die motalitis computandum.*

3 *Superiores iudices nō possūt cognoscere de causis ecclesiasticis, motis in prima instātia ante appellatiōnē à diffinitiua, vel interculotoria vim diffinitiuæ habētē, aut grauamen per eam irreparabile.*

4 *Superiores iudices nō possūt cognoscere de causis ecclesiasticis motis in prima instātia ante appellationē exmādato Apostolico, nisi subscripto manu propria Pōtificis, & rationabili causa subsistēte, vel nisi sit causa, quæ secundū ius apud Sedē Apostolicam tractanda sit.*

5 *Nemo etiā legatus de latere, vel Nūtius, aut quacūque facultate fulgens potest impedire, quin causæ ecclesiasticæ in prima instātia coram ordinarijs tractentur, nisi prius requisitis ordinarijs, & negligentibus.*

6 *Iudex proprius ordinarius alicuius pluribus modis dici potest.*

7 *Reus habēs plures iudices ordinarios potest cōuenire actore, vbi ipse actor voluerit, & qui prius prævenerit, erit proprius iudex ordinarius.*

8 *Prævētio iurisdictionis per solam citationem acquiritur.*

9 *Conuentus corā non suo iudice, potest appellare, & inuocare protectionem Supremi Consilij Regij.*

10 *Hispaniarū Rex ex cōcessione Pōtificis est conseruator Cōcilij Tridentini, vt eius decreta obseruentur, & nihilo violentur.*

11 *Cōuent⁹ per literas Apostolicas, vt beneficiū dimittat, & alteri concedat, antequā sit conuentus in prima instantia, potest recurrere ad Supremū cōsilium, vt super sedeatur in exe-*

in executione huiusmodi literarũ, & quæ praxis circa hoc obseruetur, traditur.

12 Prorrogatio iurisdictionis quid sit

13 Iurisdictio nõ potest prorrogari, nisi iudex aliquã habeat iurisdictionem, quæ extendi possit.

14 Superior potest adiri post biennũ trãsactũ, quòd datur ad terminãdam causam in prima instãtia.

15 Auditor cameræ Apostolicæ nullã habet iurisdictionem in prima instantia.

16 Consensus partiũ litigantium est de substantia prorrogationis.

17 Clericus sine licentia Episcopi non potest prorrogare iurisdictionem iudicis, non sui.

18 Cõsensus prorrogãdi iurisdictionẽ tollitur litigãtibus in prima instãtia per Concilium Tridentinum.

19 Ius alteri quæsitũ non debet ei subtrahi, neque in qua conditio alteri per alterum inferri.

20 Prorrogãdo iurisdictionẽ tollitur ius cõcessum Episcopis per Cõcilũ Tridentinũ cognoscendi in prima instantia de omnibus causis.

21 Iudicandi honor omni lucro præfertur.

22 Auditor cameræ Apostolicæ est iudex delegatus.

23 Consensus expressus, & non tacitus, an requiratur ad prorrogandam iurisdictionem iudicis delegati.

24 Comparatio alicuius corã aliquo iudice non inducit expressum consensum, per quem eius iurisdictio prorrogetur.

Vltimum Præludium.

1 VLtimò erit præmittendũ hodie omnes causas ad forũ Ecclesiasticum quomodocũque spectãtes, etiã beneficiales, experiendas esse in prima instantia corã iudicibus
2 ordinarijs, terminandasque esse infra biennium connumerandum à die motæ litis: nec superiores iudices posse de eis cognoscere ante appellationem à diffinitiua, vel ab interlocutoria habenti vim diffinitiuæ,
3 vel continenti grauamen per diffinitiuam irreparabile, etiam ex mandato Apostolico, nisi vrgenti, & rationabili causa tale
4 mãdatũ manu propria Romani Põtificis fuerit subscriptum, vel causa fuerit de his quæ secundum canonicas sanctiones sunt tractandæ apud Sedem Apostolicam, de quibus habetur in cap. nec licuit, 17. dist. & in cap. maiores, in principio, de baptismo. Nec etiam legatos de latere, nuncios,
5 & alios quoscunque iudices quacũque facultate fulgentes posse in prædictis causis quantumcunque grauissimis, in prima instantia præcipere impedire, seu turbare iurisdictionem ordinariorum, nisi prius requisitus fuerit ordinarius, & negligens, vt noue decretum extat in Concilio Tridentino sessione 24. de reformatione, cap. 20.
6 Circa cuius textus explicationem aduertẽdum erit, propium iudicem ordinarium alicuius pluribus modis dici, vel ratione originis, domicilij, vel beneficij, vt in cap. finali, de foro competenti. Vel ratione cõtractus, vt in capite dilecti, eodem titulo, & in cap. Romana, §. contrahentes, de foro competent. in 6. Quod intelligi debet iuxta pragmaticam sanctionem nouè editam, & promulgatam Matriti 21. die mensis Februarij, anno 1573. Vel ratione delicti, vt in cap. cum sit generale, de foro cõpetenti. Vel ratione rei sitæ, quæ petitur,
7 vt in capitulo fauè, eodem titulo. Prædictis enim modis quis poterit habere plures iudices ordinarios, & coram vno ex eis conueniendus erit ab actore, in cuius electione est reus conuenire, vel coram iudice originis, vel coram iudice contractus, vel coram iudice rei sitæ: & iu-
8 dex qui præuenerit iurisdictionem, ille erit proprius ordinarius in causa illa, quæ præuentio per solam citationem fit, vt in

cap. proposuisti. de foro competenti, per quem text. ita notant DD. ibi. Alioquin enim si coram alio iudice non ordinario quis conueniatur, præter quam in prædictis casibus, appellare poterit, & inuocare
9 protectionem supremi Cõsilij Regij. Vbi cognoscitur quando decreta Concilij Tridentini in aliquo violantur: quia Hispaniarum Rex concessionibus Pontificum
10 est conseruator prædicti Concilij, ad hoc vt eius decreta obseruentur, & in nihilo violentur, & ita quoties aliquod monitorium, vel literæ Apostolicæ emanant ab Auditore cameræ Apostolicæ, per quas literas sub grauissimis pœnis & censuris mandatur possessori, vt præbẽdam, seu beneficium dimittat, & alteri concedat, super quo nunquam fuit conuentus in prima instantia coram suo iudice ordinario,
11 interposita supplicatione ad Sedem Apostolicam per prædictum possessorem, recurritur statim ad supremum Regium Cõsilium, vbi nomine promotoris fiscalis proponitur querela, in qua dicitur, quòd cum talis esset possessor cuiusdam beneficij ad instantiam talis literæ monitoriales fuerunt concessæ ab Auditore cameræ Apostolicæ, quibus auditor mandat possessori, vt beneficiũ dimittatur & alteri cõcedat, super quo nunquam fuit conuentus coram suo ordinario in prima instantia, & ita quòd prædictæ literæ Apostolicæ sunt contra dispositionem Concilij Tridentini, & quanuis ab eis per partem supplicatum fuit ad Summum Pontificẽ, supplicatione non obstante executor in causa procedit. Vnde promotor fiscalis petit mandatum regium & prouisionem dari, vt quicunque iudices seculares prædictas literas Apostolicas, vbi, & in cuius potestate fuerint, capiant originaliter, & ad supremum Consilium remittant, & quod iudices ecclesiastici, vel alij executores supersedeant earum executioni, donec per Cõsilium examinentur, & de iustitia prouideatur. Et tunc Consililium supremum concedit prædictum mandatum, iuxta tenorem petitionis promotoris fiscalis, quo mandat cuicunque iudici sæculari, quòd prędictas literas capiat interposita prius supplicatione, ad Summum Pontificem & sub grauissimis pœnis mandat iudicibus ecclesiasticis, in quorum potestate fuerint, quòd earum executioni supersedeãt donec per consilium de iustitia prouideatur. Et tunc virtute Regiæ prouisionis ad instantiam alicuius procuratoris, ad id constituti per promotorem regium fiscalem à tergo prouisionis, iudices sæculares requiruntur, vt capiant, seu capere faciant prædictas literas Apostolicas, in quacunque parte fuerint, & quod mandatum regium adimpleant sub pœnis eo contentis. Et iudices seculares sua mandata dant suis executoribus, & alguacelis, ad capiẽdas prędictas literas vbicunque fuerint. Qui cum tabellione accedunt ad iudicem ecclesiasticum seu ad notarium, vel ad alium in cuius potestate fuerint literæ, quas capiunt, & si ille qui habuerit eas, dare noluerit, capitur, & in carcerem detruditur, & statim prouisio regia intimatur iudici, vel executori ecclesiastico, requiriturque per procuratorẽ fiscalis, vt in earũ executione supersedeat, interponiturque ab eodẽ procuratore supplicatio ad Summum Pontificem coram prædicto iudice, vel executore ecclesiastico. Et tunc captis prædictis literis visisq; à iudice sæculari an sint contra dispositionem Concilij Tridentini, visaque supplicatione ad Summum Pontificem, iudex sæcularis mandat tabellioni quòd prędictas literas cum processu, & actis originalibus ad supremum Consilium Regium remittat. Et tunc qui eas impetrauit, comparet in Consilio supremo Regio dicens prædictas literas mandato consilij delatas fuisse ad instantiam promotoris fiscalis, petensque quod sibi reddantur, vt eis vti possint, cuius petitionis copia datur fiscali, qui respondet literas non esse reddendas, sed potius retinendas, allegans rationes quibus retineri debeant, & huius responsi copia datur petenti literas, qui etiam satisfacit rationibus allegatis per fiscalem, cuius satisfactionis copia datur fiscali, cui ipse respõdet, & concluditur. Et si negotium in probatione consistat, recipitur ad probationẽ per consiliarios regios, & in eo proceditur via ordinaria, donec sententiam deffinitiuam proferant. Sed si in probatione non cõsistat, statim post allegationes partium proferunt suam sententiam, qua vel pronuntiant, literas Apostolicas retinendas esse, donec Summus Pontifex cõsulatur, & melius de veritate informetur, & interim earum executionem suspendunt, & interdicunt sub grauissimis pœnis & comminationibus earum vsum impetrãtibus. Qua in re audio praxim in consilio supremo obseruari, nempè quòd si possessor beneficij, vel ille contra quem literæ Apostolicæ

licæ

licæ fuerunt impetratę semel comparauit coram auditore cameræ Apostolicæ, allegans contra prędictas literas,& etiam proponens exceptionem declinatoriam, ex eo quod fuerunt impetratæ & concessæ contra decretum Concilij,& postmodum literæ deferantur an consilium Regium per partem aduersam, vel per promotorē fiscalem,vt ibi retineantur,donec Summus Pontifex consulatur, & de veritate informetur,quod tunc Regij consilarij pronuntiant,literas reddendas esse impetranti,nec esse detinendas ex eo quod possessor beneficij,vel ille contra quem impetratæ fuerant consensit iurisdictioni auditoris cameræ Apostolicæ,& eam prorrogauit. Quæ praxis si ita obseruatur, nescio quo iure substineri possint:nam possessor beneficij consentire non potuit in iudicē non suum,nec eius iurisdictioni prorroga
12 re, cum prorrogatio iurisdictionis nihil aliud sit quam extensio iurisdictionis ordinariæ ad casum,vel ad personam sub ea non expressam,vt colligitur ex l.1 & 2. ff. de iud.& in cap.P.& G. de offic. delegat. & extēsio fieri nō possit, nisi ab eo quod est, argumento tex.in l. sed etsi manente, ff.de precar.& in l.4. ff. de damno infect. & in cap.ad dissoluendum de desponsatio
13 ne impuberum. Sequitur inde iurisdictionem prorrogari non posse, nisi iudex aliquam iurisdictionem habuerit,quæ extendi posset,vt probatur in l.1.ff. de iud. & in l.1.C.de iurisdictio.omnium iudicum, & in cap.significasti.de foro compe.ibi, eum qui iurisdictioni præesse dignoscitur, sed auditor cameræ Apostolicæ, neque alius quacunque potestate fulgens,in prima instantia nullam iurisdictionem habet circa causas beneficiales,& circa omnes forum ecclesiasticum quomodolibet pertinentes, preter iudicem ordinarium, vt probatur in dict.capit.20.Concil.Tridentini ibi,in prima instantia coram ordinarijs locorum duntaxat cognoscantur. Quibus verbis omnino tollitur iurisdictio in prima instantia quibuscūque iudicibus,& solummodo ordinarijs locorum conceditur:probatur etiam in eodem capit.20.ibi, atque omnino saltem infra biennium à die motæ litis terminentur,alioquin post id spatium liberum sit partibus,vel alteri illarum iudices superiores,alias tamen competen-
14 tes adire. Quibus verbis planè ostenditur solummodo post biennium iudicem superiorem, alias cōpetentem per partes adiri posse,ergo infra biennium iudex superior quantumcunque competens, præterquam ordinarius locorum de prædictis causis in prima instantia cognoscere non potest.Rursus probatur in dict.cap. 20. in versi.ab his vbi solummodo excipiuntur duo casus,in quibus ordinarius non cognoscit, & nullus ex eis est casus noster. Præterea probatur in eodem capit. 20. in vers. legati quoque vbi dicitur,quòd legati de latere, nūtij neque alij quarumcunque facultatem vigore in prædictis causis non possint Episcopos impedire & iurisdictionem eorum præcipere,aut turbare,nec cō
15 tra clericos,aut personas ecclesiasticas procēdere,nisi eorum Episcopo prius requisito atque negligente:ergo ex prædictis cōstat,in prima instantia auditorem cameræ Apostolicæ nullam iurisdictionem habere,& omnino incompetentem esse cognitionis prædictarum causarum:& per consequens iurisdictionem prorrogari nōpos
16 se cum non sit quid prorrogetur. Secundo pro hac mea opinione facit,quòdde substātia prorrogationis est consensus partiū litigantium, iuxta text. in l.1. & 2.ff.de iud. sed clericus sine licentia proprij Episcopi
17 non habet consensum prorrogandi iurisdictionem iudicis non sui, vt probat text. dict.capit.significasti.ibi, Consentire non potest:ergo in nostro casu prorrogatio fieri non potuit:præsertim quod consensus prorrogandi in prima instantia tollitur partibus litigantibus per Concil. Trident. in eodem cap.20.ibi,alioquin post id spa-
18 tium liberum sit partibus,&c. Quibus verbis constat in illo tantum casu, scilicet, quando infra biennium causa nō fuit terminata coram ordinario,concessam esse libertatem partibus adeundi iudicem superiorem,alias competentem:ergo preter illum casum sublata censetur partibus libertas adeundi superiorem,alias quantumcūque competentem,& per consequens litigantes in prima instantia non habēt consensum adeundi alium iudicem quam ordi
19 narium. Tertio hæc mea opinio probatur ex eo, quod ius alteri quęsitum non debet ei subtrahi, vt in l.2.ff.de his qui sunt sui,vel alieni iuris,& in capit.cum Ecclesia vulte.de electione,neque alteri per alterū iniqua conditio afferri debet, vt in l. non debet,ff.de regul.iur.sed si per partes litigantes iurisdictio alterius iudicis in prima instantia prorrogari posset,tam ius quæsi-
20 tum ordinarijs locorum (per Concilium

Tridentinũ in dicto cap. 20.) eis subtraheretur, & iniqua conditio eisdem afferretur, si sine eorum cõsensu subditi sui prorrogarent iurisdictionem alterius iudicis, cum priuarẽt eos suis sportulis, & honore iudicandi, qui omni lucro præferẽdus est, vt in l. Iulianus, ff. si quis omissa causa testamenti. Quartò, hæc opinio probatur ex eo, quòd auditor camerę Apostolicę est iudex delegatus, vt firmat gloss. 1. in Clemẽ. auditor, de rescript. quam dicit ibi veram Cardinalis, nume. 6. & Staphileus in tract. de signatura iustitiæ, in Præludio 1. num. 6. sed ad prorrogandam iurisdictionem iudicis delegati consensus expressus, & non tacitus requiritur, iuxta tex. in c. statutum, §. in nullo, de rescriptis, libr. 6. ergo per solam comparationem simpliciter etiam tacitam, absque oppositione exceptionis declinatoriæ coram auditore cameræ Apostolicæ, prorrogatio iurisdictionis prædicti auditoris non inducitur: quia talis comparitio solũmodo inducit consensum tacitum, & non expressum, iuxta glos. receptam in dicto cap. statutum, §. in nulli. Ex quibus omnibus planè constat, prędictam praxim iure fulcitam non esse, immo etiã literas Apostolicas retinendas esse, quamuis ille, contra quem impetratæ fuerant, comparuerit coram auditore suas exceptiones allegans, & monitorio respondens; alioquin si partes litigãtes sine licentia suorum ordinariorum consentire possent in aliũ iudicem, illusoriũ maneret decretum Concilij, & concessiones Põtificum Regi Hispaniarũ concessę, eiusq; summis sumptibus impetratę ad cõseruationẽ, & obseruantiã Concilij Tridentini frustrarentur.

21 22 23 24

Sequitur prima pars huius secundi Tomi.

PRIMA

PRIMA PARS HVIVS SECVNDI TOMI, DE forma procedendi via ordinaria in prima instantia circa causas ciuiliter intentandas in foro Ecclesiastico.

EX CAPITE PRIMO SVMMARIA.

1 *IVdicium ordinarium diuitur in duodecim tempora circa causas ecclesiasticas.*

2 *Actor forum rei sequi debet, nisi sit consuetudo in cõtrarium, vt est Salmanticæ in Episcopali audientia.*

3 *Scholastici ex priuilegio possunt cõuenire laicos corã suo iudice scholastico Salmanticensi.*

4 *Actor potest eligere iudicem quem voluerit, si reus plures habeat iudices ordinarios.*

Capite primo, De diuisione huius primæ partis.

1 HOC Iudium ordinarium etiam diuidendũ erit in duodecim tempora, sicuti diximus in prima partr primi tomi, in diuisione eiusdem primæ partis, & quod ibi diximus in primo tempore de iudice eligendo, etiã in presenti erit repetendum. Et ita actor prius considerabit, corã quo iudice reum conuenire debeat, animaduertens, quòd in prima instantia reus conueniendus est apud proprium iudicem ordinarium, vt resoluimus in vltimo præludio huius secundi tomi.

2 Ex iudex ordinarius debet esse illius, qui cõueniendus erit, cùm actor sequi debeat forum rei, vt in Iuris ordinem, C. de iurisdictione omnium iudicum, & in cap. cum sit generale de foro competenti, nisi ex aliqua consuetudine actor possit trahere reũ ad suum proprium forum, vt in audientia Episcopali Salmantina, vbi viget consuetudo, quod clerici conuenire possint laicos coram suo iudice ecclesiastico. Vel nisi hoc ius actori competat ex aliquo priuilegio, vt in audientia scholastica Salmantina, vbi scholastici ex priuilegio possunt trahere laicos ad suum iudicem scholasticum. Considerabit etiam actor, an reus cõueniendus plures iudices ordinarios habeat, quos habere potest, vt supra diximus in vltimo præludio huius secundi tomi, tunc enim actor poterit ex eis iudicem eligere quem maluerit, vt in dicto vltimo præludio adnotauimus.

3

4 Obseruandum etiam erit in hac prima parte, quod dictum fuit in secundo tempore primæ partis primi tomi, circa præparatoria ante citationem, ad quæ actor attendere debebit, ac ideò de citatione dicendum erit.

Ex

Ex capite Secundo.

SVMMARIA.

1 Citatio est fundamentum, & principium ordinis iudiciarij, & ab ea institutio processus exordium capit.

2 Citationis materia à quibus præcipuè Doctoribꝰ tractetur remissiue

3 Citatio quandoq; fit per edictum, & quãdo & qualiter fiat, remissiuè, & num. sequenti.

4 Citatio fit per edictum in electionibus præbendarum, & quando parochialis Ecclesia vacat, vt comparcant examinandi, qui eam prætendunt.

5 Forma quæ obseruatur cum in Ecclesia iuris patronatus vacat, vt præsentatus instituí possit.

6 Citatio per edictum fit cum est incertus contradictor.

7 Citatio fit per edictum cum beneficiarius curatus adest, & non residet in beneficio.

8 Citatio fit per edictum ab auditoribus contradictarum in Curia Romana, ad singulos actus processus, postquam reus est citatus personaliter à principio, ad totam causam.

9 Citatio per edictum fit in pluribus casibus remissiuè.

10 Citatio per edictũ nõ sufficit, si sit certus cõtradictor, sed habet personaliter citari si inuenire possit, aliàs processus erit nullus ipso iure.

11 Citatio vt per edictum fiat, quæ requirantur.

12 Citatio quando fit per proclamata, vt cũ matrimoniũ est cõtrahendũ, quia prius in Ecclesia publicãtur contrahentes, ad hoc, vt si ad sit impedimentum sciatur.

13 Citatio aliquando fit viua voce iudicis citans partes ad aliquem actum.

14 Citatio aliquãdo fit per tabellionẽ, vt quando notificat de mandato iudicis libellũ parti aduersæ.

15 Citatio quæ fit per nũtium, apparitorem, vel cursorem, magis in foro Ecclesiastico frequens versatur.

16 Nuntio citandi non creditur sine commissione, & mandato iudicis in scriptis.

17 Citatio fit in scriptis in foro canonico præcipue propter excommunicationem ferendam, si citatus contumax fuerit, quæ debet ferri in scriptis.

18 Monitio trina, vel vna pro tribus præcedere debet excõmunicationem quãuis sine monitione lata excommunicatio valida sit.

19 Citatio pro excõmunicatione non debet fieri peremptorie, nisi necessitas exposcat, & quæ dicatur citatio peremptoria remissiuè.

20 Nũtio asserẽti, aliquem citasse, fides adhibetur, nõ tamen asserẽti, sibi factam fuisse commissionem à iudice ad citandum.

21 Citatio, quæ est faciẽda extra ciuitatem intra diœcesim tamẽ datur ipsi parti, quæ facit parti aduersæ intimari eam.

22 Nõ creditur parti asserẽti aduersarium

sarium citasse, nisi per testes probetur.

13 *Notificatio citationis quando fit ab ipsa parte, debet poni à tergo mandati citationis cum mense, die, & anno, & testibus.*

14 *Praxis quæ obseruatur cum aliquis citatur extra diœcesim vel intra vbi positus est vicarius foraneus ab Episcopo eiusdem diœcesis.*

Caput Secũdũ de citatione.

1 VIm citatio sit fundamentum & principium ordinis iudiciarij, secundum Speculatorem in titul. de citatione in principio, & ab ea omnis institutio processuum exordium capiat, iuxtà text. in §. fin. instituta de pœna temere litigantium, & nos latè diximus in tertio tempore primæ partis primi Tomi, ideo acturi de institutione processus ordinarij, ab ipsa citatione erit inchoandum. Circa cuius materiam videnda erunt, quæ ibi resoluimus in dicto tertio tempore, & quæ late tradit 2 Socinus in tractatu de citatione, per totum, & Robertus Maranta de ordine iudiciorum in 6. parte membro 1. de citatione, & Rebuffus in tractatu de citationibus in præfatione, & per totum tractatum Didacus Couarruuias in practicis, quæstionibus capite 3. nu. 6. Felinus in suo repertorio, verbo, citatio. Didacus Perez in l. 1. titulo 2. lib. 3. ordinamenti. colum. 813. Ioannes Aisinius in sua praxi, §. 5. de citationibus cum sequentibus Damhouderius in sua praxi, capit. 54. Sed quo ad nostrum attinet institutum, solummodo vidēdum erit, quibus modis citatio in foro ecclesiastico fiat. Qua in re dicendum est, quod 3 primus modus citandi, qui in praxi ecclesiastica obseruatur est citatio per edictum, quæ fit quando reus inueniri non potest vt personaliter citetur: tũc enim per edictũ citandus erit, affigendo illum publice in sua Ecclesia, vt in specie text. in capite, causam quæ, & ibi glossa verbo, Ad domum, & in capit. venerabilis, & ibi glossa, verbo Ecclesiam de dolo & contumacia, vel quãdo ille, qui citandus est, procurat per se, vel per alium ne citatio ad eum peruenire possit, vel cuius domicilium siue locus tute hereve adiri non potest, vt probatur in Clementina 1. de iudicijs. Vbi temperatur rigor cuiusdam constitutionis Bonifacij VIII. quem text. & qualiter citatio per edictum in curia, & in partibus fieri debeat, explicat Cassiadorus in decisione 1. num. 2. in decisione 2. numer. 2. & in decisione 3. cum tribus sequentibus de dolo & 4 cõtumacia. Insuper fit citatio per edictũ in electionibus præbendarum, iuxta tex. in capite fin. §. fin. & ibi glos. de electione in 6. vel quando aliqua Ecclesia parochialis vacat, tunc enim per edictum publicum affigendum in valuis Ecclesiæ Cathedralis citantur omnes qui volent examinari ad regendam prædictam Ecclesiam vacantem, vt compareant intra terminum in 5 edicto præfixum, iuxta formam traditam in Concilio Tridentino sess. 24. de reformatione, cap. 18. Et idem obseruatur quando aliqua Ecclesia iuris patronatus vacat, nam si aliquis præsentatus à patrono comparet coram ordinario petens se institui, statim iudex precipit, quod per edictum citentur omnes illi, quorũ interest, quod edictum affigitur in valuis ipsius Ecclesiæ vacantis. Et transacto tempore edicti, ille, 6 cuius interest, comparet coram iudice in causans alijs contumaciam, & petendo institutionem, & si alij compareant instituitur processus ordinarius. Et generaliter citatio per edictum fit quando est incertus contradictor, quia tunc per edicta citantur omnes, quorum interest, vt in l. si eo tempore, C. de remissione pignorum, & in l. sed si pupillus, §. de, quo versic. prescribere, ff. de institutoria actione, & tradit Felinus in cap. quoniam frequenter, §. porrò, 7 vt lite non contestata. Prætereà citatio per edictum fit quando beneficiarius curatus abest, nec residet in beneficio, vt in cap. ex tua de cleri. non resid. & ibi DD. 8 & in Concilio Tridentino sessione 23. de reformatione, capitul. 1. in fine. Rursus dicta citatio fit ab auditoribus contradictarum in Curia Romana ad singulos actus processus, postquam reus citatus est personaliter à principio ad totam causam, vt sentit glos. in dict. clem. 1. de iud. verbo, literarum, & firmat Speculator. in tit. de citatione, §. viso. Castro in l. ad peremptorium

rium, ff. de iudi. & tradit Octauianus Vestrius de introductione in Romanæ aulæ actionem, lib. 4. cap. 2. num. 3. & cap. 3. numer. 4. & cap. 4. num. 1. & Sebastianus Bantius, de nullitatibus cap. 12. Et prædicta citatio per edictum fit in pluribus alijs cosi-
9 bus congestis à Socino tractatu de citatione artic. 23. & à Felino in capit. quoniam frequenter, §. porro, vt lite non contestata, & à Marant. de ordine iudiciorum 6. part. membr. 1. num. 83. Circa quem modum citandi per edictum aduerte, quod
10 quoties est certus contradictor, & commode inueniri possit, citari debet, personaliter, & specialiter, nec sufficit citatio per edictum alias processus esset nullus, ipso iure, iuxta tex. in capit. fin. versic. fin. de electione in 6. quem ad hoc vltra Doct. ibi notat Panorm in cap. fin. de vita & honestate clericorum, & Lambertinus de iure patronatus 2. part. lib. 2. quæst. 6. artic. 10. Felin in cap. cognoscentes, col. 7. de cõstitutionibus, & in suo repertorio, verbo, citatio per edicta non valet, & Valle in consil. 18. num. 16. & iam ego in praxi ob prædictum defectum retractaui quandam sentẽtiam grauissimorum iudicum. Aduerte
11 insuper quod ad hoc, vt legitime citatio per edictum fiat, requiritur, primo quod præcedat summaria informatio, quod ille reus latitat, & est absens nec habet domũ, nec dimisit procuratorem, vel informatio alterius casus, in quo citatio per edictum habet locum, alias esset nulla, secundum Bart. in dict. extrauaganti, verbo, per edictum: & Socinum, in tractatu de citatione art. 23. num 5. Decium in consil. 460. nu. 26. Vancium de nullitate num. 127. Apud multos enim iudices sufficit relatio nũtij, asserentis prædictos casus, secundum Rebuf. in tertio Tomo, constitutionum Regiũ, in actu de citatione, num. 96. & in concordata Rubri de constitut. verbo, per edictum in fin. Secũdo requiritur quod prius illud edictũ publice legatur, tempore quo in Ecclesijs stat multitudo populi congregati, secũdum Casiadorum in decisione 1. de appellat. & notat gloss. verbo, Solemniter, in Clem causa, de electione, Octauianus Vestrius vbi supra, lib. 4. numer. 5. Et postquam fuerit publice lectum, affigi debet in valuis Ecclesiæ Cathedralis, vel vbi est cõsuetudo affigendi, & in ianuis illius Ecclesiæ vacantis, aut vbi est beneficium clerici absentis debetque per aliquas horas remanere edictum affixum in prædictis locis, secundum Millũ verbo, citatio quãdo committatur, & Rotam in nouis. decisione 213. & Vantium de nullitate sententiæ ex defectu citationis, num. 133. & Anto. Grauatiũ in annotationibus ad Octauia. Vestr. vbi supra, lib. 4. capit. 2. nu. 9. sufficit tamen quod nuntius vel notarius referat edictum esse affixum in prędictis locis, quanuis non declarent per quantum tempus, secundum Bart. in dict. extrauaganti, verbo, publice, & Marãtam vbi supra, nu. 96. Requiritur tertio, quod affigatur edictum originale, nec sufficit copia eius iuxtà text. in Clement. 2. de iud. & Rotam in nouis. de dilationibus, decisione 223. Cassadorũ decision. 4. de dolo & contumacia, & Papam in additamẽtis ad decisionem Rotæ quintæ, de reseriptis, & in decisione 22. eodem tit. & late Tiraquel. de vtroque retractu tit. 1. §. 9. glos. 2. num. 8. & glo. 1. col. 3. & 4.

12 Alius modus citandi versatur in praxi scilicet, per proclama, & vnus casus est quãdo aliquod matrimonium est contrahendum: nam tunc publice citari debẽt in Ecclesia omnes qui cognouerint aliquod impedimentum subesse, iuxta text. in capit. cum inhibitio de clandestina desponsatione, & in cap. cum tua qui matrimonium accusare possunt, & in Concilio Tridentino sessione 24. de reformatione matrimonij, capitul. 1. & quando aliquis est promouendus ad maiores ordines, tunc publice in Ecclesia in diebus festiuis proclama fit â parocho, vt quicunque sciuerit aliquod impedimentum detegat: quod procedit ex Concilio Tridẽtino sessione 23. de reformatione capitulo 5. & alios plures casus cõgerit Maranta in dict. 6. part. membro 1. â numero 97.

13 Alius modus citandi versatur in praxi, scilicet, per viuam vocem ab ipsomet iudice, quando ore proprio iudex citat partes in iudicio, vel in quocunque alio mandato interlocutorio, iuxta tex. in l. 2. C. quomodo & quando iudex, & notat Matesilanus singulari 131. & Corsetus in singulari citatio 2.

Alius modus citandi in praxi versatur,
14 scilicet, per tabellionem, vel notarium, quãdo notificat libellum parti aduersæ de mandato iudicis, argumento text. in capitul. cum celiones 23. quæstione 5. & fit per tres denunciationes: & ista praxis oritur, â capit. G. perpetuum: de fide instrumentorum, & ibi Doct.

Alius

15 Alius modus citandi, qui magis frequentatur in foro ecclesiastico est, scilicet per nuntium apparitorem, siue cursorem, iuxta text. in cap. prudentiam, primo responso, de offi. delegati, & in cap. quoniam contra falsam, de probat. & in cap. cum parti, de appellationibus. Cui nuntio non credi
16 tur sine commissione, & mandato iudicis in scriptis, vt in prædictis iuribus probatur, & in lege sed si hac, §. prætor ait, ff. de in ius vocando, & in l. cum clericis, & ibi Bald. C. de Episcopis, & cleri. atque ideo in foro canonico citatio fit in scriptis. Præterea fit in scriptis propter excõmunicationem ferendam, si citatus contumax fuerit,
17 nec comparere voluerit. Nam cum sentẽtia excommunicationis debeat proferri in scriptis, vt in cap. 1. de sententia excommunicationis in 6. oportet quod precedat trina monitio, vel vna pro tribus, cum in-
18 teruallo dierum, & quod de eis constet, vt citatus contumax reputetur, iuxta text. in capit. de illicita 24. quæst. 3. & in capit. sacro, de sententia excommunicationis, & in cap. constitutionem, de sententia excõmunicationis in 6. & explicat Couar. in c. Alma mater, 1. part. §. 9. nu. 4. cum sequenti. de sententia excommunicationis in 6. Atque ideo in mandato citationis semper apponitur clausula illa, præmissa canonica monitione, cum termino sex dierum: de duobus in duobus, pro quolibet termino, nisi celeritas negotij, vel distantia loci maiorem, vel breuiorem dilationem requirit: nam tunc iudex arbitrabitur, iuxta
19 tex. in d. cap. constitutionem, bene verum est, quod si excommunicatio proferatur nulla præcedente monitione erit valida, iuxta tex. & ibi glos. verbo, iniustam in c. R. de senten. excommun. in 6. glos. 2. in d. c. sacro, & ibi Panormit. & Felin. glo. 1. in summa, 2. quæst. 1. gl. in c. 1. ver. iudiciario, de exce. præl. sequuntur Panor. & Deci. in c. ad audientiam, de appell. firmat Cajetanus 2. 2. q. 69. art. 2. Nauar. in Manual. cap. 27. nu. 8. & 11. dicit communem Couarr. in d. §. 9. num. 7. & probatur in c. 1. de iud. nec refert text. illum intelligere in contumace notorio in quem excommunicationem ferri posse sine monitione firmant Panor. num. 28. Dec. lect. 1. num. 25. Ripa num. 8. & Bero. num. 212. in d. c. 1. de iud. nam vltra id quod hunc intellectum optime improbat Alciatus. ibi, num. 39. ex eo tamen retento prædicta opinio communis probatur, cum contumacia nihil aliud sit quam peccatum, sed quia ergo ob peccatum mortale notorium latam excõmunicationẽ, sine monitione valere, probatur etiam ista communis in eo, cum sit Romana, §. fin. de appellat. nec satisfacit intellectus Doctorum asserentium Apostolum prius admonuisse illum Corinthium, nam intellectus ille est diuinatorius, & repugnat literæ illius text. ibi inquisitum. Probatur denique in capi. quam maligni spiritus, 5, quæst. 1. & ita et obseruandum, quamuis Soto in 4. dist. 12. quæst. 1. art. 2. pag. 103. col. 1. prædictam communem refutet asserens excommunicationẽ sine monitione latam nullam esse, & Victoria in tractat. de excommunicatione, nu. 6. quibus non suffragatur illud Matth. c. 18. in ver. Si autem peccauerit in te frater tuus, &c. nam in illo loco non præscribitur forma excomunicationis ferendæ, sed tantum declaratur ad quid de iure naturali teneamur quãdo peccator lapsus fuerit, quia tenemur illum monitionibus erigere, & si non audierit, eius consuetudinẽ vitare, ne nos corrumpat, quòd indicans verba illa, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus, id est publicus peccator. Rursus præceptũ illud est affirmatiuum nõ negatiuũ, non enim prohibet aliter fieri, & actus gestus contra legem præscribentem aliquem ordinem, & non prohibentem aliter fieri firmus est, iuxta ea quæ notat Iaf. in l. non dubium, num. 18. C. de ll. & Felin. in
20 cap. cum dilecti, num. 10. de refeript. & de isto præcepto Domini circa correctionẽ fraternam est accipiendus tex. in cap. omnes decimæ, 16. quæst. 7. & in c. presbyterorum, 17. quæst. 4. Et prædicta citatio nõ debet fieri peremptorie, nisi necessitas exposcat, iuxta tex. in cap. 1. de dilationibus, & Panor. in c. quoniam contra falsam, de probatio. nu. 10. tenet citationem peremptoriam sine causa fieri posse, dummodo nimis breuis non sit, quem sequitur Berosius ibi num. 132. quidquid glo. verbo, dilationis, contrarium teneat, & quæ dicatur citatio peremptoria optime explicat Didac. Perez in l. 1. tit. 9. lib. 3. Ordinamenti, col. 1119. versicu. dicitur Et ista citatio aliquando fit intra ciuitatem, & tunc datur
21 nuntio publico ad hoc destinato, vt in d. c. prudentiam, 2. responso de offic. delegat. cui nuntio asserenti se aliquem citasse, fides adhibetur cum sit persona publica iurata, secũdum Speculatorem, tit. de citatione, §. 1. versi. sed nunquid credatur, & Imo

Iam in

num.in l. ex consensu, §. etiam qui, ff. de appel. & gl. in cap. cum parati, verb. Nuntius de appel. & est communis opinio secundū Nicoliū in repetitione c. quoniam contra falsam, verbo, Citationes, num. 99. de probatio. tamen de comissione seu mandato iudicis de citando nuntio afferenti, sibi factam fuisse prædictam commissionem non creditur, iuxta text. in d. c. quoniam contra. Et resolvit Didac. Perez, in l. 1. tit. 2. lib. 3. Ordi. col. 826. verfic. quæro.

22 13. In forosæculari aliter seruatur, vt resolui in 1. tomo huius praxis 1. part. 3. tempore, aliquando prædicta citatio fit extra ciuitatem intra diœcesim tamen, & tunc citatio datur ibsi parti, & pars ipsa facit quod illa citatio intimetur parti aduersæ per aliquem clericum vel notarium, secundum Præpositum in capi. cum sit Romana colu. fin. & ibi Panor. de appellationibus, & Bald. in l. vt perfectus col. fin. C. de Annali exceptione, & Marantam in d. 6. part.

23 membro 1. num. 44. Verumtamen in hoc est discrimen, quod tunc non creditur citanti, nisi probetur per testes, se illum citasse, secundum Baldum in l. sicut proponis, fa. 2. C. quomodo & quando iudex, & Perusinum in capitulo cum parati, verficul.

24 sexto quæritur, de appellatio. Quo circa notificatio citationis ponitur à tergo mandati citatorij cum die, mense, & anno & testibus iuxta tex. in d. c. quoniam contra falsam. Quando vero prædicta citatio debet

25 fieri intra diœcesim in aliqua villa, vel loco, vbi positus est vicarius foraneus ab Episcopo eiusdem diœcesis in causis matrimonialibus, beneficialibus, & in alijs grauibus, tenor libelli debet inseri in ipso mandato citatorio, & similiter quando aliquis est citandus extra diœcesim, ad requisitiones alicuius iudicis ecclesiastici, tenor libelli debet inseri in ipsa citatione. Quæ praxis oritur ex tex. in cap. 2. de dilationibus, & ex ijs, quæ in simili resolvit Couarr. in practicis quæstionibus, cap. 10. num. 7. in finalibus verbis, & tunc pars porrigens libellum petitionis in ipso libello petere debet, quod mandatum citatorium, intimetur parti aduersæ cum insertione ipsius libelli, & quod ei idē præcipiatur quod constituat procuratorem cognitum, ex numero illius adiutorij, alias quod in eius absentia procedatur cum adiutorio, quod iudex sic præcipit, & praxis ita obseruat. Et quia postquam mandatum citatorium intimatum est parti, contingit frequenter quod pars citata non comparet, immo est contumax, & iudicem contemnit, ideo videndum erit de contumacia rei citati.

Ex Capite tertio.

SVMMARIA.

1 *Contumacia rei est duplex, vna vera, & altera ficta.*

2 *Contumacia multis modis cōmitti potest.*

3 *Contumacia quando sit delictum, remissiue.*

4 *Propter delictum vel quasi, etiam nobilis vel mulier possunt in carcerem detrudi.*

5 *Contumacia varijs pœnis punitur remissiue, & quæ magis in tribunalibus ecclesiasticis frequētetur.*

6 *Cōtumax quis nō reputatur, nisi in causa ante iudicē cōtumacia abeo ad cuius instātiā cōtumax fuit citatus.*

7 *Citatio remanet circunducta, si actor non comparauerit in termino ad incusandā cōtumaciā citati.*

8 *Actor non comparens in termino ad incusandam contumaciā rei citati condemnandus est in expensis, nec est admittendus ad nouā citationem, nisi idonee caueat de comparendo in termino, & perseuerando in iudicio, vsque ad finē litis.*

9 *Actor ita demum condemnatur in expensis, quando non cōparuit ad incusandā cōtumaciam rei, si ipse reus cōpareat in termino ad petendū se absolui à iudicio.*

10 *Iudex potest porrogare terminū datum*

datum ad citandum reū, si ipse intra sibi cōstitutum nō compareat.

11 Citatio ad duo arctat ad cōparendum in termino, & ad simpliciter comparendum.

12 Citatio sublata censetur, cū nec citatus, nec citans in termino coram iudice comparent, quia una contumacia altera compensatur.

13 Citatus cōtumax remanet statim excōmunicatus eo ipso, quod actor comparuerit ad incusandam eius contumaciam.

14 Contumax excommunicatus cōparens in iudicio non auditur donec refusis expensis absoluatur, & quæ praxis circa hoc obseruetur.

15 Contumacia crescente, crescere debet pœna.

16 Quæ praxis obseruetur cū reus denuntiatus, clericus, scholasticus, vel laicus non comparent in iudicio crescente eorum contumacia.

17 Literæ participantiū, campanarū & anathematis nō differūt quoad vim, & vinculum à maiori excommunicatione, licet quoad solemnitatem, & terrorem differant.

18 Brachium sæculare non potest implorari donec reus sit excōmunicatus, grauatus, & regrauatus.

Cap. 3. de contumacia.

Contumacia rei duplex est, vna vera, altera vero ficta. Vera contumacia est quando aliquis fuerit citatus personaliter, & nō comparuit. Ficta autem est, quando aliquis fuit citatus domi, nec comparuit, ita colligitur ex glo. in l. Diuus, verbo, Existimari, ff. de restitutione in integrum, & ibi notat Bart. & de isto articulo, sunt videndi Alexand. & Iaſſ. in l properandum, §. sin autem reus, C. de iudicijs. Imola in l. ex consensu, §. fin. ff. de appell. Socinus in tractatu de citatione art. 27. nu. 28. & late Folerius in sua praxi in 4. parte, tertiæ partis, in verbo, Et si confiteantur, numer. 14. Maranta de ordine iudic. in 6. parte, membro 2. num. 8. Tiraquel. de vtroque retractu, §. 9. glo. 2. Antonius Grauatius in Annotationibus ad Octauianum Vestrium lib. 7. cap. 3. num. 53. Quæ contumacia varijs modis committitur, vt puta in non cōparendo, in recedendo à iudicio sine licentia iudicis, & in non parendo iudici secundum Panormit. Aretin. & Dec. in capit. 1. extra de iudicijs, post glos. 1. in c. 2. de dolo & contumacia. Et quando contumacia delictum sit, tractat. Couar. in capit. Alma matet. 1. part §. 9. nu. 3. Iulius Clarus lib. 5. sententiarum, §. 1. num. 13. & Menochius lib. 2. de arbitrar. centur. 2. casu 153. nu. 1. quod vtile est ad sciendum an nobilis vir aut mulier pro aliquo debito excommunicatiper imploratiōnem brachij sæcularis possint in carcerem detrudi à iudicibus sæcularibus, nam cum contumaces sint videntur delictum committere, & propter delictum, vel quasi bene possunt in carcerem detrudi, vt in l. 62. Tauri, quæ habetur in l. 10. titui. 13. lib. 5. Recopilat. & in l. 79. Tauri, quę habetur in l. 4. & 5. titul. 2. lib. 6. Recop. & in l. 6. eiusdem tit. & lib Punitur que varijs pœnis à iure impositis, quas cōgerit Maranta vbi supra, in dict. membro 2. numero 9. & Nicolaus Anton. Grauatius in dictis Annotationibus ad octauianum Vestrium, lib. 3. capit. 2. num. 24. & 25 Et pœnæ quæ magis frequentantur in tribunalibus ecclesiasticis, sunt sequentes prima est, quod contumax patitur pœnam missionis in possessionem ex primo & secundo decreto. Secunda est, quod proceditur aduersus eum via ordinaria vsque ad sententiam diffinitiuam, de quibus erit agendum in secunda parte huius secūdi Tomi, vbi etiam erit agendum de alia pœna, quę frequentatur in foro canonico, aduersus clericum contumacem, nempe de captura personæ. Alia pœna est, q contumax excommunicatur secundum glos. in capit. 1. de dolo & contumacia in 6 & notat Bald. in l. 3. C. de procurator. & Felin. in cap. 1. column. 5. versicul. verum excommunicatio, extra de iudicijs, &

Marãta in d. membr. 2. num. 19. Est & alia pœna, quod contumax punitur in expensis, secundum glo. 1. cap. 1. de dolo & cõtumacia in 6. & glo. in cap. 2. versi. rationabilis causa, de procuratoribus, & glo. in cap. quoniam contra verbo. Dilationes de pro-
6 bationibus. Et hæ vltimæ pœnæ magis practicantur in foro canonico. Aduerte tamen quod ad hoc vt citatus contumax reputetur: requiritur quòd quando aliquis citatur ad comparendum, vel aliquid faciẽdum certa die, quod transacta illa die, is, ad cuius instantiam fuit citatus, debet comparere incusando contumaciam citati, aliàs citatus cõtumax non reputatur, iuxta text. in l. properandum, §. & si quidem, & ibi Doctor. C. de iudic. & docet Bart. in l. 2. colum. vlt. ff. si quis in ius vocatus, & in l. cõsentaneum, col. vlt. C. quomodo & quando iudex, & resoluit Asinius in sua praxi §. 17. cap. 3. versi. vndecimo, lis non contestatur, num. 3. & Anton. Gratius vbi supra, lib. 4. cap. 4. num. 17. præterquam si in causa criminali procedatur per viam inquisitionis, vel ex officio iudicis nam tunc non est necessaria incusatio contumaciæ, vt docet Bart. in extrauaganti ad reprimendum verbo, Neglexerint. Anton. de Butrio in capit. fin. colum. fin. de dolo & contumac. Hyppolitus in l. de vno quoque nu. 121. ff. de re iud. decisio. Pedamontan. 71. numero 5. & 46. at vero supra dicta resolutio obtinet quando ad instantiam partis proceditur: nam tunc incusatio contumaciæ
7 requiritur. Quinimo actore non comparẽte in termino ad incusandam contumaciã citati citatio remanet circunducta, id est sublata, nec poterit in causa procedi, nisi reo de nouo citato, iuxta tex. in l. & post edictum, versic. si his, ff. de iudicijs, & Rota 94. titul. de appellationibus, numero 4. in nouis. Immo actor debet tunc con-
8 demnari in expensis, nec est admittendus ad nouam citationem faciendam reo, nisi idonee caueat de comparendo in termino, & perseuerando in iudicio vsque ad finem litis, iuxta text. in cap. 1. iuncta glos. ibi, verbo, sufficienter, de dolo & contumacia, in 6. & in Authent. de exhibendis reis, §. si vero semel, & actor debet soluere expensas vsque ad vltimum quadrantem, secundum Bal. in capit. conquerente, column. 1. de restitutione spoliatorum, &
9 consentit Iass. in Authent. Qui res, C. de sacrosanctis Eccles. & in l. sancimus, C. de iud. omnino in hoc videndus. Quod intelligo verum si reus citatus compareat in termino, & à iudice petat citationem circunduci, & se absolui à prædicta citatione, petatque se posse recedere à iudicio & actorem in expensis cõdemnari. Nam cum
10 iudex possit expectare in sequẽtem diem termini actorem, & sic prorrogare illum terminum, iuxta textum in capitulo consuluit, de officio delegati, videtur terminum durare vsque ad tempus prorrogationis, argumento l. sed si manente, ff. de precarijs, atque ideo citatio non remanet circunducta ipso iure. Nec citatus comparens potest recedere à iudicio absque licencia iudicis, alioquin si absque licentia recedat, & postea actor compareat ostendendo, se iusta causa & necessaria abfuisse, poterit petere expensas à reo recedente absque licentia iudicis, argumento textus in lege sancimus, C. de iudic. quia huiusmodi citatio ad duo arctat, scilicet, quod citatus compareat, & quod in termino com-
11 pareat, vt in capitulo cum dilecti, versiculo, Præterea, de dolo & contumacia. Vnde quamuis vnum facere non possit, nempe in termino comparere, nihilominus tamen alterum tenetur facere, scilicet comparere, iuxta text. in dicto capit. cum dilecti, versicul. Præterea, & in l. Celsus, 3. & in l. Prætor. §. vltimo, ff. de receptis arbitris, & ita docent Innocent. & Panormitan. numer. 7. in dicto capit. consuluit, & agnoscit Didacus Perez in l. 1. titul. 2. lib. 3. Ordin. quæstio. 10. Cæterum si nec
12 citans, nec citatus in termino compareant citatio remanet circunducta, id est sublata, & perinde habetur, ac si non intercessisset, iuxta text. in l. & post edictum, versicul. 2. ff. de iudic. & vna contumacia alteri compensatur, vt in l. si duo. ff. de dolo, & in l. si ambo. ff. de compensatio. notat glo. in dicto capit. 1. verbo, Venienti, de dolo & contumacia, in 6. & tradit Antonius Gratianus in Annotationibus ad Octauianum Vestrũ lib. 4. c. 4. nu. 14. & cõducunt quæ tradunt Innocen. & Panormit. in d. c. consului, & in cap. auditis, de procurat. & Matth. de Afflict. decisione 366. nu. 4. Sed si actor in iudicio ad terminum citationis comparuerit incusando contuma-
13 ciam citati elapso illo termino, ipso iure citatus remanet excõmunicatus, secundum Præpositum in capit. quisquis 4. quæst. 5. nu. 4. & tunc iudex præcipit denuntiatoriam, contra eũ dari, nec postmodũ reusa-
14 ditur quamuis compareat, donec refasis ex-

pensis-

pensis absoluatur, iuxta text. in cap. venerabilibus, §. porro, de sententia excommunicationis in 6. Et ita praxis obseruat, quod quando aliquis excommunicatus est ob non comparitionem, coram iudice comparet, asserendo, que haze parecencia ante su merced en la causa con fulano, y pide ser absuelto, y está presto de purgar las costas, y el juez dize que purgando las costas se le de absolucion Si vero reus denuntiatus non comparuerit, quia crescente contumacia crescere debet pœna, vt in cap. cum non ob homine, de iudic. & in l. relegati, ff. de pœnis, si fuerit clericus vel scholaris datur mandatum capturæ personæ, vel pignorum, si vero fuerit laicus post denuntiatoriam dantur literæ, de repicar campanas, & deinde literæ, de participantes, & postea literæ de Anathema. Et praxis quæ in hoc obseruatur in audientia Episcopali Salmantina, & in audientia scholastica est, quod si reus Salmanticæ, vel in diœcesi habitat, las dichas cartas de excommunion agrauadas, danse vna despues de otra, hasta citacion para ver dicernir el braço seglar. Si autem reus habitet extra diœcesim Salmantinam, despues de la carta denunciatoria, les demas cartas agrauadas danse juntamente acumuladas con citacion, para ver dicernir el braço seglar. Quæ praxis fundari videtur in vitanda dilatione, quæ maxima fieret, si vna quæque excommunicatio de per se daretur, & esset intimanda reo existenti extra diœcesim, & sic ex sua contumacia commodum reportaret. Et est aduertendum, quod prædictæ literæ participantiū, campanarum, & Anathematis non differunt quo ad vim & vinculum à maiori excommunicatione lata in prima citatione, licet quod solemnitatem & terrorem differant, & plus aliquid operentur quoad effectum & damnum propter publicas illas execrationes, vt eleganter resoluit Couar. in cap. Alma mater 1. par. §. 8. num. 6. cum sequentibus. Et si adhuc laicus ita excommunicatus grauatus, & reagrauatus in contumacia perseuerauerit: postea cum Ecclesia non habeat vltra quid faciat, ecclesiasticus inuocat brachium seculare, & tunc sæcularis iudex tenetur illud impertiri capiendo personam excommunicati, & in carcerem detrudendo. Quod procedit ex his quæ diximus in proœmio huius secundi tominam antequam reus sit excommunicatus, grauatus, & regrauatus auxilium sæcularis iudicis non est inuocandum, vt dicit glos. relata ad text. in Clement. dispendiosam, de iud. verb. clerici, & ibi Lanfrancus in Reper. & Palat. Rub. in repet. capit. per vestras, §. sed est pulchra dubitatio, n. 17. & Auil. in cc. prætorum capit. 20. numer. 16. Sed quia aliquando reus citatus in termino, vel post comparet, ideo de comparitione erit videndum.

Ex Capit. Quarto.

SVMMARIA.

1 *Citatus non comparens in termino non auditur, si fuerit denuntiatus, nisi post absolutionē & expensis solutis.*

2 *Reus habet exceptionem concernē tem personam iudicis, debet comparere cum protestatione nō attribuendi aliquam iurisdictionem iudici, ne allegando alias exceptiones videatur consentire in iudicem non suum.*

3 *Iudici incompetenti nulla tribuitur iurisdictio per solam citati comparitionem, cum teneatur cōparere ad allegandam suam exceptionem, & priuilegium.*

4 *Citat⁹ potest regulariter facere suā comparitionem per procuratorē, siue citatus sit ab ordinario, siue à delegato, siue à Papa.*

5 *Libellus informa comparitionis rei citati simpliciter factæ.*

6 *Libellus in forma comparitionis rei citati, habentis exceptionem dilatoriam.*

7 *Reus citatus habens exceptionē dilatoriam cōparens in iudicio, quid allegare debeat.*

Caput 4. De comparitione citati.

1 CItatus aliquando in termino comparet, aliquãdo postquam fuit denũciatus coram iudice cõparet reficiendo expẽsas, & absolutionẽ petẽdo, alioquin nõ audiretur, vt diximus in cap. præcedenti prope finem, & tunc refusis expensis, & absolutus facit comparitionem simpliciter, si nõ habet aliquam exceptionem dilatoriam, si vero habet aliquam dilatoriam respiciẽtem personam iudicis, vel actoris, vel totã causam: tunc facere debet comparitionem cum protestatione nõ attribuendi aliquã iurisdictionem iudici, vt deinde allegatio dilatoriarum non obstet reo, ne videatur reus consentire in iudicem non suum, vt docent Innocentius in c. Cumane de elẽctione, Præpositus in cap. solicitudinem, n. 71. de appellat. & Rubeus in repetitionel. non solum, §. morte, nu. 234. ff. de noui operis nuntia. Nec per prædictam comparitionem tribuitur aliqua iurisdictio iudici in competenti, cum citatus à iudice in competenti teneatur comparere ad allegãdam suã exceptionem, & preuilegium in l. si quis ex aliena, ff. de iudic. & notat glo. in cap. si duobus, verbo, Tenebit, de appellationibus, & ibi Decius, nu. 7. ex tex. in l. exquacunque, ff. si quis in ius vocatus, & ibi Iasso, n. 37. glo. in c. conuenior, verbo, Congrueret 23. quæst. 8. Decius in cõsil. 125. nu. 7. & est l. 2. tit. 7. part. 3. Quam 4 comparationem citatus regulariter facere potest per procuratorem, siue citatus sit ab ordinario siue delegato, iuxtá tex. in l. fin. C. de procurat. tex. & glos. verbo, iudicem, in c. 1. de iud. in 6. receptam communiter ex Gomezio ibi c. 59. & glo. in cap. exposuit, verb. Personaliter de dila. Quod extenditur ad citatum à Papa, vt resoluit Didacus Perez in l. 8. titul. 3. lib. 2. Ordinament. & est videndus Octauianus Vestri vbi supra in libro 4. capitulo 2. numero 8. & ibi Antonius Grauatius in Annotationibus, numer. 16. Et tunc prædicta comparitio fit modo sequenti.

Comparitio rei citati simpliciter facta.

5 FVlano hago parecencia à cierta citacion que de v.m. me fue notificada à pedimiento de fulano, à v.m. pido me aya por parecido, y purgando las costas me mande dar absolucion, y pido copia de qualquier pedimiento que este fecho, y termino para respõder. Y sino me està puesta alguna demanda, à v.m. pido mande à la parte contraria luego la ponga, donde no v.m. le condene en las costas, y caminos de la mala citacion, y no le admita à nueua citacion sobre este negocio, sin que haga lo que de derecho es obligado, y para ello, &c.

Si vero citatus in termino citationis comparuerit, ita quod non incurrerit excommunicationem, nec denuntiatus fuerit, tunc solummodo dicit, que haze parecencia, y pide copia y termino para respõnder al pedimiento contra el fecho, ò que le mande à la parte contraria ponga demanda, vt in dicta petitione comparitionis diximus. Sed si reus citatus habuerit aliquam exceptionem dilatoriam, & fuit excommunicatus, quia in termino citationis non comparuit, tunc comparitionem facit forma sequenti.

Comparitio rei citati habentis exceptionem dilatoriam.

6 FVlano con protestacion, que ante todas cosas hago de no atribuyr à v.m. mas ni mayor jurisdicion de la que de derecho le compete, ò

ten,ò competer pueda,por eſte auto,ò por otros que en eſta cauſa ante V.m.faga,ò diga por eſcrito,ò por palabra,y ſola dicha proteſtaciõ hago parecencia à la carta por V.m.dada contra mi, à pedimiento de fulano:à V.m.pido me aya por parecido,y purgando las coſtas me mãde dar abſolucion de la excomunion en que eſtoy,y copia de lo cõtra mi pedido,y termino para alegar de mi juſticia,para lo qual,&c.

El juez dize q̃ lo ha por parecido,y q̃ purgando las coſtas ſe le de abſolucion,y copia de lo pedido,y que para la primera audiencia reſponda.

7 Si verò reus citatus habens exceptionẽ dilatoriam in termino citationis,cõparuerit,ita quod non fuerit denuntiatus,tunc comparitionem faciet dicendo, que haze parecencia à la proteſtacion de no atribuyr juriſdicion,y que pide ſe le de copia,y termino para alegar de ſu juſticia,la qual pide ſe le faga,&c. Y el juez dize,que lo ha por parecido,y que ſe le de copia de lo cõtra el pedido,y ſe le notifique,que à la primera audiencia reſponda. Et hoc obſeruatur quando in mandato citatorio fuit inſertus libellus petitionis actoris, cæterum ſi non fuit inſertus libellus petitionis in mandato citatorio,ſed ſolummodo fuit citatus,para verſe poner demanda, tunc iudex precipit actori que para la primera audiencia ponga demãda al dicho citado: el qual preſenta ſu libello de demãda: & ideo videndum erit de libelli ablatione.

Ex Capite Quinto.

SVMMARIA.

1 *REo citato comparente in iudicio, ſi libellus actoris non fuerit inſertus in mãdato citatorio, mãdat iudex ipſi actori, vt libellum ſuæ actionis ad primam audientiam offerat, qui illum producere debet.*

2 *Cenſura eccleſiaſtica eſt gladius eccleſiſticæ diſciplinæ.*

3 *Libellus in cauſa decimali ab actore in foro eccleſiaſtico præſentatus.*

4 *Conditio ex canone datur pro ex actione decimarum.*

5 *Decimas Eccleſiæ particulari tribuit ius canonicum, vniuerſali vero ius dicendum.*

6 *Decimæ aut ſunt prædiales, aut perſonales, aut mixtæ.*

7 *Decimæ prædiales ſolui debent vbi prædia ſita ſunt, niſi conſuetudo aliter ſe habeat.*

8 *Decimæ perſonales ſolui debẽt, vbi quis audit diuina officia, & recipit ſacramenta.*

9 *Decimæ perſonales ſunt præſtandæ illi eccleſiæ, in cui⁹ territorio eſt domus iſtius, qui præſtare eas debet.*

10 *Decima diuiditur æqualiter, ſiquis in hyeme in vna Eccleſia, & in ſtate in alia audierit diuina, ſi tẽpus fuerit æquale alias pro rata temporis.*

11 *Decimas perſonales quis ſoluere debet, ſi plura domicilia habuerit, vbi principalius habet domicilium.*

12 *Domus ianua attendi debet, vbi ſita eſt, vt ſciat cuius parochiæ ſit, etſi duas ianuas habuerit, quæ principalis ſit, & anterior.*

13 *Decimæ animaliũ, vbi ſolui debeant remiſſiuè.*

14 *Decimæ prædiales, & perſonales ex omnibus bonis debentur.*

15 *Decima ex omni frumento, & leguminibus terræ ſolui debet.*

16 Decima de pallea etiam solui debet, quia pallea in fructu dicitur esse.

17 Consuetudo efficere potest, vt decima non soluatur de minutis.

18 Minuta quæ dicantur, remissiuè.

19 Decima etiam debetur de fructibus arborum.

20 Decima debetur ex pluribus fructibus collectis in vno anno ex eodem prædio.

21 Decima debetur de molēdinis, siue ad ventū, aut in aqua cōstitutis, siue de his quæ tractu hominū: aut beſtiarum.

22 Decima debetur de furnis.

23 Decima debetur de piſcarijs, siue ratione pēſionis, siue ratione lucri.

24 Decima debetur de paſcuis, ideſt, de pretio quo paſcua vēdita ſunt.

25 Paſcua ſi gratis comedātur, dominus gregis tenetur ſoluere decimas ex tali æſtimatione.

26 Decima debetur ex fœno, & lanis, caſeo, & butyro, quod ex lacte fit, non tamē ex eo quod fit de pinguedine animalium.

27 Decima debetur ex fructibus animalium.

28 Fructus triplex cōſiderari poteſt in animalibus, vt ex eis decima ſoluatur.

29 Decima fructuū animaliū quando ſolui debeat remiſſiuè.

30 Decima agnorū ſoluenda non eſt ſtatim cū naſcūtur, ſed cum iam ſint lactati, & nutriti, ita quod congrui ſunt ad vſum.

31 Decima debetur ex prædijs de nouo ad culturam redactis.

32 Noualia quæ ſint remiſſiuè.

33 Decima debetur ex omni negotio artificio, & militia.

34 Conſuetudo viget Hiſpania, vt decima non ſoluatur ex lucris opificum, & negotiatorum.

35 Cōſuetudo eſt legitime præſcripta fere toto orbe Chriſtiano, vt decimæ perſonales nō ſoluātur exceptis ſalariorum famulorum, & famularum in aliquibus Hiſpaniæ regionibus.

36 Decima ex fructibus integre ſolui debet, nō deductis expenſis operis, vel penſionis, aut ſeminis.

37 Decimas integrè non ſoluens mortaliter peccat.

38 Impenſæ deducendæ ſunt ex decima perſonali, vbi deficit conſuetudo non ſoluendi eam.

39 Decimas integre nō ſoluens pluribus pœnis afficitur remiſſiuè.

40 Rapere, & detinere iniuſte idē eſt

41 Decimas non ſoluens eſt infamis, & in peccato dicitur eſſe conſtitutus, etiam ſi non ſoluat, antequā ſibi petantur.

42 Copia libelli aduerſario dari debet, vt ad primam audientiam reſpondeat.

43 Iudex quid facere debet cū reus libello actoris nō reſpondet, & quæ praxis circa hoc obſeruetur in tribunali Epiſcopali Salmantino.

44 Reo cōfitente quod in libello actoris petitur, iudiciū finitur, cū pro condemnato habeatur ipſe niſi ſit cauſa in qua periculū animarum verſetur, vt ſi agatur ad diſſolutionem matrimonij.

Caput.

Cap. 5. de libelli oblatione.

1 POstquam reus citatus comparet in iudicio, si in mandato citatorio libellus petitionis nō fuit insertus, iudex mandat actori, quod libellū suę actionis ad primam audientiam offerat qui illum producere debet. Et qualiter, & quibus clausulis illum componere debeat, explicuimus in 1. par. 1. tomi in quarto tempore. Quę omnia circa eius compositionem erunt obseruanda in isto foro ecclesiastico, præterquā, quod dum in fine libelli fori sæcularis dicitur. Por todo rigor, y remedio d̄ derecho, &c. in libello fori ecclesiastici post prædicta verba sunt adijcienda alia, scilicet. Y cēsura ecclesiastica, y otras penas q̄ para ello le ponga: quia censura ecclesiastica est gladius ecclesiasticæ disciplinæ, vt in cap. dilecto, de sententia excommunicationis in 6. & 2 in Concilio Tridentino sess. 25. de reformatione, capi. 3. Et exempli gratia formabis libellum modo sequenti.

Libellus in causa decimali.

3 FVLANO Clerigo presbytero, beneficiado de la Iglesia parrochial de tal lugar desta diocesi de Salamanca, como mas aya lugar de derecho parezco ante vuestra merced, y me querello de fulano vezino del dicho lugar, al qual pongo demanda, y digo que assi es, que siendo como soy beneficiado de la Iglesia parrochial del dicho lugar, y por el consiguiente ser me deuidos de derecho canonico los diezmos, assi prediales, como personales, y mistos de los fructos que se cogen de todos los predios, y heredades sitas en el districto, y dezmatorio del dicho mi beneficio, y de las personas que son mis feligreses, y administro los santos Sacramentos: el dicho fulano, siendo como es mi feligres, y oyendo los diuinos oficios, y recibiendo los santos Sacramentos cada año en la dicha mi Iglesia, y teniendo como tiene muchas heredades de pan lleuar, pastos de yerua, rios de mucha pesca, molinos, huertas, ganados, y otros muchos tratos, y grāgerias: y siendo obligado de ley natural, diuina, y humana, à pagar diezmos de los dichos fructos de todos sus bienes, con poco temor de Dios, y en graue daño de su consciencia contra todo derecho, de dos años à esta parte, sin titulo, ni causa que bastāte sea, se ha subtrahido, y subtrae, de pagarme los diezmos del trigo, ceuada, centeno, paja, garuanços, garrouas, y otras legumbres que en las dichas sus heredades ha cogido, y de las pescas, y moliendas que en su rio, y molinos se han hecho, y de las rentas de sus yeruas, y de los ganados, y de las lanas, manteca, y queso q̄ dellos ha sacado, y de la hortaliza de sus huertas, y del pan q̄ ha cogido en las nueuas roturas que en sus dehessas ha fecho, y de las ganancias que en sus tratos, y graugerias ha tenido. Y aunque por mi muchas vezes ha sido requerido à que me acuda con los diezmos de todas las dichas cosas, y los trayga à la cilla del dicho mi beneficio,

por me ser deuidos conforme à derecho, y estar en costumbre vsada, y guardada de diez, veynte, treynta, quarenta y mas años à esta parte, de lleuar diezmo de todas las dichas cosas, el dicho aduerso no lo ha querido ni quiere hazer sin contienda de juyzio: porque pido à V.m. que del sobredicho me haga entero cũplimiento de justicia, y si otro mas y mayor pedimiẽto es necessario, auido aqui por expresso, y pronunciando mi relacion por verdadera en la parte que baste al vencimiento desta causa, por su sentencia que en este caso lugar aya, conde ne al dicho fulano à q̃ me de y pague los diezmos de todas las dichas cosas de los dichos dos años que ha dexado de dezmar, que estimo en duzientos ducados cada vn año, mandandole que de aqui adelãte me pague los dichos diezmos so graues penas: y assi condenado à ello, le compela, y apremie por todo rigor, y remedio de derecho, y cẽsuras ecclesiasticas, y otras graues penas que para ello le imponga: sobre q̃ pido justicia, y costas, y el oficio de V.m. imploro, y juro en forma de derecho, que esta demanda no pongo de malicia, &c.

Otrosi, à V.m. pido mande dar su mandamiento cõ insercion desta demanda, en que mande al dicho aduerso parezca à responder, y contestar, y que nombre procurador con poder bastante aceptado, y en su defecto le assẽale los estrados de su auditorio con quien se hagan los autos, y para ello, &c.

Ista clausula apponitur quando à principio fuit porrecta petitio antea quã reus simpliciter citaretur.

In supradicto libello fuit intentata â beneficiario actore cõditio ex Canone, quæ 4
datur pro exactione decimæ, secundum gloss. in capit. tua, el segundo, de decim. & ibi Panormitan. numero 12. & 13. & in capit. commissum, num. 4. eodem titul. & Probum in rubric. de decimis, lib. 6. & late resoluit Rebuffus in tractat. de decimis, quæstio. 9. & ad ibi resoluta est redigenda, gloss. in capit. moderamine, verbo, Sibi vendicent, 16. quæstion 1. & gloss. in capit. reuertimini, verbo, Suas, 16. quæst. 1. & ad text. in l. 2. §. fin. ff. de pollicita, est addendus Rebuffus in dict. tractat. de decimis, quæst. 3. num. 16. Et cum in prædicto libello agatur contra debentem soluere decimas, intentatur actio personalis con
ditione ex Canone, quia Canon tribuit 5
Ecclesiæ particulari decimas, ius autem diuinum Ecclesiæ vniuersali tribuit easdem, vt notat Panor. in dict. cap. tua, nu. 13. in fine. Quinimo in Concil. Trident. sess. 25. de reform. præcipitur, quòd qui decimas, aut subtrahunt, aut impediunt, excommunicentur, neque absoluantur, nisi restitutione plena facta, quod intelligendum est secundum Nau. in Man. Latino, cap. 21. & 32. & ob id dictum fuit in libello. Y por el 6
cõsiguiente ser me deuidos de derecho canonico. Quæ decimæ sunt in triplici differentia: aut enim est prædialis, aut personalis, aut mixta, vt docet Nauar. in Manu. in cap. 21. num. 29. & ob id dictum fuit in li-
bello: Assi prediales, como personales, y 7
mistas, & si fuerint prædiales solui debent, vbi prædia sita sunt, nisi consuetudo aliter se habeat, nam in decimis soluẽdis semper standum est consuetudini, vt probat text. in cap. cum sint homines, & in capit. ad Apostolicæ, de decimis, & ideo in d. libello dictum fuit: De los frutos que se cogen de todos los predios, y heredades sitas en el districto, y dezmatorio del dicho mi beneficio, & etiam ob id dictum fuit in dicto libello: Estar en costũbre vsada, y guar
dada, &c. Si vero decimæ fuerint perso- 8
nales, ibi, solui debent, vbi quis audit diuina

officia,

officia, & recipit sacramenta, vt probatur in cap. quæsti sunt, 16. quæst. 1. & in dicto cap. ac Apostolicæ, & ita personales decimæ præstantur illi Ecclesiæ in cuius territorio sita est domus, in qua quis habitat, quia ibi tenetur diuina audire, vt in cap. 2. de parochijs, & in cap. cum quis, §. 1. de sepulturis, in 6, & ob id dictū fuit in libello:

9 Y de las personas que son mis feligreses, y administr los santos Sacramentos, el dicho fulano siēdo mi feligres, y oyēdo los diuinos oficios, y recibiendo los santos Sacramētos cada año en la dicha mi Iglesia, &c. Sed si quis in hyeme audiret diuina officia in vna parochia, & in æstate in alia, tunc æqualiter decima diuideretur, si æquum fue-

10 rit tempus, aliàs pro rata temporis erit diuidenda, secundum Innocent. & Anto. in cap. 2. de decimis, & si quis plura domicilia

11 habuerit in pluribus parochijs, ibi soluere debebit, vbi principale domicilium habuerit, secundum Henricum in capitu. peruenit, de decimis, & si dubitaretur cuius parochiæ esset domus, tunc inspiciēdus erit

12 situs ianuæ, & illius parochiæ erit in qua ianua sita fuerit, ecundum Bart. in l. quod conclaue, ff. de damno infect. num. 6. Et si domus habuerit duo ostia, illud erit inspiciendum, quòd est anterius, & tanquam nobilius, & pincipalius iudicabitur esse ex illa parochia, vbi situm fuerit, rgumento tex. in l. cum in diuersis, ff. de religiosis domibus. & in l. quæritur, ff. de statu homin. & additionator Bart. in dicta l. quod cōclaue, & Corsetus de potestate Regia, quæstio. 37. Decimæ vero animalium ibi solui debent, vbi docet glos. in dict. capit. ad Apostolicæ, & Henricus in dicto

13 cap. peruenit, colum. 1. Matthæus de Afflictis in constit. Neapoli lib. 1. Rubric. de decimis, num. 23. & Boerius in consuetu. Bituri, §. 13. Quod ita accipiendum est, nisi aliter, consuetudo præscripta se habeat, quæ in hac materia attendi debet, vt supra

14 diximus. Quæ decima tam prædiales, quā personalis ex omnibus bonis debetur, vt colligitur ex capit. non est, capit. nuntios, & capi. ex parte, el 2. cum alijs, de decimis, & in cap. reuertimini, c. decimæ, 16. quæstio 1. & notant Hostiensis in Summa, titul. de decimis, §. de quibus, nu. 5. DD. in dict. cap. non est, & Henricus in dict. cap. peruenit, col. 3. Marcus Mantua. in consi. 1. num. 31. S. Thom. 2. 2. quæst. 87. artic. 2. Syluester in Summa, verbo, Decima quæstio. 16. Soto lib. 9. de iustitia & iure, quæstio. 4. artic. 2. & Rebuff. in tractat. de decimis, quæst. 81. à nume. 1. Quo fit quod ex

15 omni frumento, & ex omnibus leguminibus terræ decima solui debet, iuxta text. in capit. 3. capit. non est, capit. ex parte, el 2. de decimis, & ita de palea soluenda est

16 decima, quia palea dicitur esse in fructu, vt in l. adeo, versicul. cum quis, ff. de acquiren. rer. domin. & in capi. multi, 2. quæst. 1.

17 & tradunt Panor. in dict. cap. peruenit, nu. 3. & Rebuff. in d. q. 8. nu. 3. dummodo cōsuetudo nō sit in contrariū, nempe quod decima nō soluatur de minutis, secundum sanctum Thomam, 2. 2. quæst. 87. art. 2. &

18 Antonium in dict. cap. ad Apostolicæ, in fine, & Felin. in cap. causam quæ, col. 1. de præscriptionibus. Et quæ dicantur minuta, explicat gl. in cap. cū in tua, de decimis, in quo tamen standum erit consuetudini, secundum Hostiens. in cap. ex multiplici,

19 colu. 2. versic. minutis, de decimis. Similiter de fructibus arborum decima debetur, vt in cap. decimæ, in fin. 16. quæst. 1. & in dict. cap. non est, & in dict. cap. cum homines, & tradit Bertrandus in consi. 247. vol.

20 3. Et intellige, quod ex pluribus fructibus collectis, in vno anno ex eodem prædio decima debetur, vt probatur in dict. capit.

21 ex parte, el 2. & ibi notant Ancharran. & Doctores, & glos. in capitulo reuertimini, verbo, Annus, 16. quæstione 1. Insuper decima debetur de prouentibus molendinorum, siue sint in aqua, vt in capitulo peruenit, & in capitulo Pastoralibus, de decimis, siue sint ad ventum, vt in capitulo ex transmissa, siue sint quæ tractu hominum, aut bestiarum mouentur, secundum DD. in d. c. ex transmissa, & probatur in l. 2. tit. 20. part. 1. Præterea decima debetur de fur-

22 nis, secundum DD. in d. c. peruenit, & in d. cap. Pastoralis, & in dict. l. 2. tit. 20. part. 1. & Rebuff. in dict. quæstio. 8. numer. 28. Quas decimas personales esse, contra non nullos, DD. per quinque fundamenta contendit Abulensis 6. tomo super Matthæ. capit. 23 quæstio. 163. colum. 2. Rursus decima debetur de piscarijs, in dict. cap. peruenit, quod intelligi potest dupliciter, vno modo, vt quis habeat flumina, & stagna in quibus piscatur, vel permittit piscari, & inde percipiat aliquam pensionem,

23 tunc ex illis prouentibus decima debetur, & censentur prædiales. Secundo modo intelligitur, quando quis piscatur in flumine publico, vel priuato, ex concessione Domini: tunc enim decima debe-

tur, ex lucro, & non ex prouentibus, quia in piscando nō est aliquis redditus, sed potest esse lucrum, & ita decima censetur personalis, secundum Abulensem vbi supra, quæstione 161. post Innocent. Ioannem Andræam, Henricum, & Panormitan. in dict. cap. non est. Et iuxta hanc resolutionem 24 est intelligenda glos. fin. in capit. licet, de ferijs. Pari modo de pascuis decima debetur, id est de pretio quo pascua vendita sunt, iuxta text. in cap. commissum, de decimis, & ibi Innocent. Ioannes Andr. & Panormitan. & tradit late Abul. vbi supra, quæst. 155. columna 1. & probatur in 25 l. 2. titul. 20. part. 1. Si tamen gratis pascua concedantur, dominus gregis tenetur decimas soluere ex illa æstimatione, secundū Innocent. Panormitan. & omnes, in dict. capit. commissum, standum tamen erit in hoc consuetudini. secundum Rebuff. in d. quæst. 8. num. 22. De fœno etiam decima debetur, vt in dict. capit. peruenit. Insuper de lanis decima debetur, vt in dict. cap. peruenit, & in dict. l. 2. titulo 20. part. 2. Et de lacte, & caseo, vt probat Abulensis vbi supra, quæst. 164. & probatur in dict. l. 2. tit. 26 20. part. 1. Quinimo est butyro, quod fit ex lacte decima debetur, non tamen ex butyro, quod fit ex pinguedine animaliū, quia non est fructus pecoris, sed pars substantiæ eius, & cum animal iam sit decimarum, non debet iterum decimari, secundū 27 Abul. vbi supra, quæst. 166. Item ex fructibus animalium decima debetur, vt in dict. cap. non est, & in dict. l. 29. & 10. titu. 20. part. 1. & in Clement. 1. & ibi Cardin. quæst. 15. de decim. Et aduerte quod in 28 animalibus triples ex fructus, nempe lac, & quod ex lacte conficitur, fœtus, & lana, seu pillus, vt in §. in pecudum, institutis de rerum diuisione. Et quando decima horum fructuum solui debeat, docet glos. 29 in dict. cap. reuertimini, verbo, Annus, Panormitan. in dict. cap. peruenit, num. 3. & 30 Rebuff. in tract. de decimis, quæst. 12. Qua in re aduertendum est, quòd decima agnorum soluenda non est statim cum nascuntur, sed tunc demum quando agnus est lactatus, & nutritus, ita quòd congruus sit ad vsum, secundum Ioann. Andr. in additio ad Speculator, tit. de decim. & Oldral. 31 in consi. 236. & Greg. Lupus in l. 9. verb. Vn mes, titul. 20. part. 1. & in l. 10. eod. tit. & part. in glo. 1. Item decima debetur ex prædijs de nouo ad culturam redactis, iuxta tex. in cap. commissum, & in cap. ad audientiam, de decim. Et quæ sint noualia probatur in capit. quid per nouale, de verbor. significat. & notat glos. fin. in dict. capit. commissum, Speculator in titu. de probat. §. 1. versiculo, sed quid si vna pars, & 32 latè Rebuff. in tractat. de decimis, quæstione 14. Debetur denique decima ex omni negotio, artificio, & milia, vt probatur in cap. non est, de decimis, & in cap. decimæ 16. quæstione 1. & in l. 3. titul. 20. partit. 2. In Hispania vero viget consuetudo non 33 soluēdi decimas ex lucris opificum, & negotiatorum, secundum Sotum libro 9 de 34 iustitia & iure, quæst. 4. art. 2. colu. 3. Quinimo Nauarrus in Manuali cap. 21. n. 31. testatur cōsuetudinem legitimè præscriptam esse, non soluendi decimas personales in toto Orbe Christiano, exceptis salariorum, famulorum, & famularum aliquarum regionū Hispaniæ. Et intellige, quòd decima ex fructibus prædiorum solui de- 35 bet integre, non deductis expensis operis, nec deducto semine, aut pensione, quæ domino prædij soluitur, sed prius solui debet ex integro aceruo, vt probatur in dicto cap. cum homines, capi. ex parte 2. capit. non est, & capit. tua nobis, de decimis, & conuenit, l. 18. & 14. titul. 20. part. 1. & firmat Matthæ. de Afflict. in constitut. Neapol. lib. 1. Rubric. 7. num. 19. & Corsetus in singulari 167. verbo, Integre, & Tiraquel. de vtroque retract. lib. 1. §. 15. glos. 1. aliter enim decimas soluens moraliter peccat, vt notat Nauarrus in Manuali, ca- 37 pit. 21. num. 31. At verò ex decima personali, quæ ex negotio, vel artificio soluitur, vbi deficit consuetudo nō soluendi eam, 38 impensæ deducendæ sunt, iuxta text. in cap. Pastoralis de decimis, & notat glos. in dict. cap. non est, & probatur in l. 25 titul. 20. part. 1. & firmat Abulensis vbi supra, quæst. 205. cum pluribus alijs resoluit Didacus Perez in l. 1. titul. 5. libr. 1. Ordinamenti, column. 207. in fin. Et quia ex omnibus supra dictis decima debetur, dictum fuit in libello. Y teniendo como tiene muchas heredades de pan lleuar, pastos de yer- 39 uas, rios, &c. Præterea decimas integrè nō soluens pluribus pœnis afficitur, vt colligitur ex dicto cap. reuertimini, dicto cap. decimæ, cap. decimas, el primero, 16. quæstione 7. & res alienas dicitur inuadere, iux- 40 ta text. in dict. capit. decimæ, & in Concilio Tridentino, sessione 25. de reformatione, cap. 12. & percōsequens eas rapere. cū idem sit iniustè detinere, & rapere, iuxta

tex. in

tex.in cap.sæpè,de restitutione spoliator. & notat glos.in dicto cap.decimæ,ac ideo infamis censetur, secundum Hostiensem in summa,de decimis,§.& quare, dicitur-que esse constitutus in peccato mortali,vt notat glos. in dicto capit.cum homines, verbo,fructibus collectis,obidque excõmunicatur,vt in dicto capit.peruenit,cap. ex parte,el segundo,& cap.non est,de decimis,& in dicto cap.12.Concilij Tridentini.Quinimo non soluens decimas, est in peccato mortali antequam sibi petantur, quia non soluit quando soluere debebat, secundum Ancharranum, & Panormitanum, nume.3.in dicto capitulo peruenit, & in dicto capitulo cum homines, Syluester in summa, verbo, decima, quæst.3. & Nauarrum in manuali Hispano, capit. 21 num.32.& in Latino eodem capit.21. numer.31. versic. tertio,tametsi Cardinalis, in dicto capit.peruenit,& in dicto capitulo non est, & Archidiaconus in cap. 1.de decimis, in 6. & Felinus in capitulo, si autem,nume.5. de rescriptis, & Baldus in tractatu de præscriptionibus, 1.part.5. partis,quæstione 7.nume.12.teneant,non soluentes decimas tempore debito, non esse in peccato, donec ab eis petantur. Et plures alias pœnas,& incommoda aduersus non soluentes decimas,congerit Rebufus in tractatu de decimis,quæstione vltima.

42 Oblato prædicto libello actionis corã iudice,el juez dize que lo ha por presentado, y que se de copia dellâ la otra parte, quia copia libelli aduersario dari debet,secũdum Angelum in l.1.§.edere,ff.de edẽdo,per textum in Authenti. offeratur, C. de litis contestatione,& probatur in l.4.titulo 2.part.3. Y mas dize el juez, que se le notifique, que para la primera audiencia responda,quod procedit ex glo in l.de pupillo,§.meminisse,verbo,cum,ff.de oper. noui nunciation.& ibi Alexander. & Iaſ. & ex gloſſ. finali, in capit. ex parte 1. de verborum significatione,& ibi Panormitanus.Y dize mas el juez,que se notifique al reo,que nombre y dexe procurador,cõ aceptacion de la causa,con quien se hagan los autos,donde no,que se le asseñala su auditorio, adonde le seran notificados los autos tocantes à esta causa: los quales le pararan tanto perjuyzio, como si en persona le fuesse notificados,y assi lo proueé y manda,y lo firma de su nombre. Testigos fulano,y fulano.

43 Y à la siguiẽte audiẽcia parẽce el actor, ò su procurador,y acusa la rebeldia al reo, porque no respõde à la demãda, y el juez manda por otro termino que responda à la primera audiẽcia, à la qual el actor parece,sino ha respõdido el reo,y le acusa la rebeldia,porque no responde à la demanda, y el juez mãda por otro termino que responda à la primera audiẽcia peremptoria mẽte,donde no que procedera à hazer justicia: à la qual parece el actor, y le acusa la rebeldia,diziendo que ha lleuado tres terminos,y no ha respondido,ni responde,y pide se proceda per vnũ ex remedijs, per nos traditis in secunda parte huius secundi tomi.In tribunali tamẽ Episcopali Salmantino,& in tribunali Scholastico,quando reus in dilationibus à iudice assignatis non respõdet,nec litem contestatur, proceditur aduersus eum,vel eius procuratorẽ per cẽsuras,donec respondeat, & litem contestetur. Y assi el actor, ò su procurador,passado el tercer termino peremptorio, que el juez dio al reo para responder, parece ante el reo, acusando la rebeldia al reo,porque auiẽdo lleuado tres terminos no ha respondido, y pide se de carta declaratoria,y las demas agrauadas,fasta que responda,y el juez manda dar carta con costas cõtra el reo,ò su procurador, en que le manda,que para primera audiẽcia parezca à responder derechamente à la demãda sopena de excomunion mayor. E por no auer respondido en los terminos que le auian sido dados,sola dicha pena de excomunion mayor,le manda que pague las costas de aquel mandamiento, y su notificacion, y que passado el dicho termino, no auiendo respõdido ni cumplido el dicho su mandamiẽto, fechas y repetidas las canonicas moniciones que el derecho manda,le descomulga en aquellos escritos, y por ellos. Y sino responde en el dicho termino, dase carta declaratoria, y las demas agrauadas hasta el braço seglar, si es lego, ò clerigo persona poderosa. Y si es clerigo, tal que con su familia,y ministros lo puede prender el juez ecclesiastico,lo prẽde, y si toda via perseuerare en su contumacia, y no quisiere responder, entonces el actor elige vno de dos remedios,ò pedir q̃ sea metido en la possessiõ de los bienes del reo,ò que se proceda hasta la sentencia difinitiua. Sed si reus in aliqua ex dilatio-
44 nibus à iudice assignatis, statim respondeat, vel postquam fuerit excommunica-

tus,

tus respondeat cõfitendo id quod in libello actoris continetur, iudicium finitur cũ pro condemnato habeatur, vt in l. 1. ff. & C. de confessis, nisi sit aliqua causa, in qua periculum animarum versetur, nec sit standum partium confessioni, sed necessaria sit alia indagatio veritatis, vt si agatur ad dissolutionẽ matrimonij, vel ad quid simile. Cæterum si reus cõtenta in libello actoris negare velit, tunc aduertere debebit an aliqua exceptio dilatoria sibi competat, quia ante litis contestationem tenetur ea opponere, ac ideo de exceptionibus dilatorijs opportune dicendum erit.

Ex Capite Sexto.

SVMMARIA.

1 *EXceptiones dilatoriæ in foro ecclesiastico proponi debẽt intra terminum à iudice assignatum.*

2 *Exceptio recusationis prius opponi debet ab eo, qui plures exceptiones dilatorias habet, & super ea est prius procedendum, protestando de alijs dilatorijs.*

3 *Exceptio dilatoria fori ante alias exceptiones dilatorias, præter recusationes, est opponenda.*

4 *Suspitionis causa allegãda, & exprimẽda est de iure canonico in libello recusationis, licèt secus de iure ciuili, siue iudex recusatus sit ordinarius, siue delegatus.*

5 *Causæ, ob quas iudex ecclesiasticus recusari possit, quot sint remissiuè*

6 *Recusatio in foro canonico ante litis cõtestationẽ proponi debet, nisi causa suspitionis de nouo venerit ad notitiã recusantis, post litis cõtestationẽ: tunc enim iuramento præstito, quod de nouo ad notitiã peruenerit, admittitur.*

7 *Recusatio admittitur etiã post conclusum in causa, quãdo causa recusationis orta fuit post litis cõtestationẽ: præsertim si causa suspitionis erat notoria, & post conclusum in causa peruenerit in notitiam recusantis.*

8 *Restitutio in integrũ cõceditur aduersus probationẽ ordinariã causæ recusationis, non propositæ ante litis contestationem, sed post conclusum in causa.*

9 *Restitutio in integrũ non cõceditur de iure regio aduersus præsidem, vel auditorem regiũ quãdo recusatio eorum fuit proposita post cõclusionem in causa.*

10 *Recusatio iudicis ecclesiastici corã eodem est proponenda, nõ tamen probanda.*

11 *Delegatus iudex recusatus potest cõpellere litigãtes ad eligendos arbitros coram quibus causa recusationis probetur, & decidatur, & si fuerint discordes, quod tertium sibi aduocet.*

12 *Delegatus recusatus potest procedere in causa principali, si arbitri de causa recusationis cognoscẽtes intra terminũ sibi præfixum eam non terminauerunt.*

13 *Arbitri postquã intra terminum causam recusationis terminauerint legitimã esse, nõ poterũt in negotio principali procedere.*

14 *Delegatus à Papa recusat°, si arbitri causam recusationis legitimã esse pronũtiauerint, debet negotium principale ad superiorem remittere, nec poterit alteri cõmittere re-*

re terminandum etiam de consensu recusantis.

15 Iudex ordinarius ecclesiasticꝰ recusatus potest de consensu recusatoris negotium principale alteri committere, vel ad superiorem remittere.

16 Si delegatus à Papa cũ clausula quod si nõ omnes, fuerit recusatus, non est causa recusationis ab arbitris, sed à collega delegato terminanda.

17 Recusationis causa contra delegatũ à legato Papæ non corã arbitris, sed coram ipso legato à Papa est tractanda.

18 Recusationis causa contra delegatũ ab Episcopo, vel eius vicarium generalem proposita, nõ coram arbitris, sed coram ipso Episcopo est examinanda.

19 In tribus casibus nõ potest iudex recusatus assignare terminũ addecidendam causam recusationis.

20 Arbitrorum electio à litigantibus fieri potest addecidendã causam recusationis, nisi in tribus casibus.

21 Arbitri electi ad decidendã causam recusationis assignat litigantibus terminum adeamprobandam, non etiam iudex recusatus.

22 Intellectus cap. legitima, de appella. lib. 6.

23 Recusatus iudex potest in negotio principali procedere, quãdo recusationis causa coram eo proposita est manifestè iniusta & friuola.

24 Ordinarius iudex recusatus potest ante electionẽ arbitrorum negotiũ principale alteri non suspecto committere, vel ante probationem causæ recusationis.

25 Recusatio quid sit, & quo iure inuenta, & an tolli possit per principem, remissiuè.

26 Recusatio in scriptis proponi debet.

27 Libellus recusationis iudicis, tam ordinarij, quam delegati à Papa Hispano sermone conceptus.

28 Praxis quæ obseruatur postquam libellus recusationis est coram iudice præsentatus.

29 Libellus in exceptione declinatoria Hispano sermone formatus.

30 Interrogatoriũ in articulo declinatoriæ Hispano sermone conceptum.

31 Scholaris, vt gaudeat priuilegio fori, requiritur, quod sit descriptus in matricula Scholarium.

32 Scholaris, vt gaudeat priuilegio sui fori, requiritur, quòd ante quãlis sit mota, sit matriculatus per maiorem partem vnius anni secundum ius regium.

33 Sententia interlocutoria, qua iudex pronunciat, se iudicẽ esse Hispano sermone formata.

34 Praxis quæ obseruatur cum Ecclesiasticus iudex denegat appellationem interposita à sententia super declinatoria lata.

35 Replicatio & duplicatio hodie tãtum cõceditur, licet olim triplicatio locum haberet.

36 Leges Regiæ de replicatione & duplicatione loquẽtes etiã in foro canonico obseruantur.

37 Interrogatorium actoris in negotio principali Hispanè conceptum in causa Ecclesiastica.

38 Pra-

38 *Praxis quæ obseruatur postquam interrogatorium actionis fuerit præsentatum coram iudice ecclesiastico in causa principali.*

39 *Interrogatorium ex parte rei Hispane conceptum in causa ecclesiastica.*

40 *Praxis quæ obseruatur postquam interrogatorium ex parte rei fuerit præsentatum coram ecclesiastico iudice in causa principali.*

41 *Terminus probatorius est arbitrarius.*

42 *Praxis, quæ obseruatur in tribunali ecclesiastico circa dilationes dandas ad probationes.*

43 *Restitutio in integrum cõceditur in foro ecclesiastico minori, vel Ecclesiæ aduersus probationem omissam in termino.*

44 *Praxis quæ obseruatur post probationes factas à litigantibus in foro ecclesiastico.*

45 *Interrogatorio ad fundandam intentionem interrogari petentis, seu ad litis decisionem fieri non potest, etiam ex solo iudicis officio post sententiam interlocutoriam, qua causa pro concluſa habetur.*

46 *Sententia interlocutoria, qua causa pro concluſa habetur, habet vim diffinitiuæ, & executionẽ secum trahit, & ideo reuocari nõ potest.*

47 *Praxis quæ obseruatur postquam sententia interlocutoria, qua causa pro concluſa habetur lata fuerit in foro ecclesiastico.*

Cap. 6. de exceptionibus dilatorijs.

1 DE diffinitione exceptionis, & de eius generibus & quãdo & qualiter exceptio dilatoria opponi debeat, latè diximus in 1. par. 1. tomi, in 5. Tempore. Nunc autem est aduertendum, quod in foro ecclesiastico exceptiones dilatoriæ proponuntur intra terminum ad id à iudice assignatũ, vt probatur in cap. Pastoralis, de exceptio. & tradit Bart. in l. 2. ff. de re iudic. & Didac. Perez in l. 1. titul. 4. lib. 3. Ordin. col. 401. Est
2 etiam aduertendum, quod si quis plures & diuersas exceptiones dilatorias habuerit, opponere debebit primo loco exceptionẽ recusationis iudicis, vt probat tex. in cap. quoniam contra falsam, de probationib. & firmat glos. 1. in cap. exceptionem, de exceptionib. assignas huius rei rationem, & glo. in c. inter monasterium, verb. Subeundo, de re iudic. & resoluit Couar. in pract. quæst. cap. 26. num. 2. & Alciat. in tractat. de recusationibus, art. 1. glos. 2. † Resoluit Iosephus Mascard. de probationib. volum. 2. conclusio. 952. num. 34. † & ita dispositum etiam est in ordinatione Lusitanorum, lib. 3. titul. 22. §. 2. & titul. 37. §. 1. Et super illa exceptione recusationis erit tantum procedendum, protestãdo de alijs dilatorijs in libello recusationis, dicendo, Saluis alijs dilatorijs, quę tales sunt, illas nominando & probando suo loco, & tempore. Et deinde opponenda erit exceptio de
3 clinatoria fori ante alias exceptiones dilatorias, protestando de alijs, vt in l. fin. C. de exceptionib. & diximus dicto quinto Tempore. Insuper est aduertendum,
4 quod licet de iure ciuili, & iure regio causa recusationis non sit exprimenda (vt resoluimus in prima parte, primi tomi, decimo Tempore, propè medium) tamen in foro ecclesiastico causa legitima suspitionis allegãda & exprimenda est in libello recusationis, siue iudex recusatus sit ordinarius, vt probatur in capit. cum speciali, & ibi glos. verbo, Coram, de appellationib. siue iudex sit delegatus, vt probatur in capit. secundo requiris, §. 1. & ibi glos. verbo, Coram, de appellationibus, & in capit. si contra vnum, & ibi glos. verbo, Probari, de officio delegat. in 6. & in capit. 2. de appella-

pellationibus in 6. Et fex cauſas ſuſpicionis, ob quas iudex recuſari poteſt enumerat gloſ. fin. in c. cauſam q; de offic. deleg. & quadraginta cauſas enumerat Perufin. in c. poſtremo, à n. 7. de appellationib. & Marant de ordin. iud. 6 part. actu 2. à n. 27. & ſexaginta cauſas congerit Bertachi. in verbo, iudex ſuſpectus, & nonaginta & tres cumulat Aufter. in tractatu de recuſatio. † Et Menoch. lib. 2. de arbitrar. centuria 2. caſu 152. reſoluit, quod iudicis arbitrio reinquiritur, quę ſit iuſta cauſa recuſandi iudicem, ſecũdũ alias in iure expreſſas. Et Rebuf. in 3. tomo. comentat. tit. de recuſ. art. 9. gloſ. vnica, à n. 9. Eſt præterea aduertendum, quod licet in foro ſæculari in quacunque parte litis recuſatio proponi poſſit, vt reſoluimus in dicto 10. tempore tamen in foro Eccleſiaſtico proponenda eſt ante litis conteſtationem, vt probatur in d. c. cum ſpeciali, & tenet gloſ. recepta in c. Paſtoralis, verbo, proteſtatur, de exceptionib. & notat Rebuf. in tract. de recuſ. art. 1. gloſ. 2. n. 1. & eſt communis opinio, ſecundum Aret. in c. 1. de iud. col. 6. & Deciũ, ibi, n. 14. niſi cauſa ſuſpicionis de nouo venerit ad notitiam recuſantis poſt litis cõteſtationem: nam tunc cum iuramẽto quod de nouo in eius notitiam venerit prædicta cauſa, bene admittitur recuſatio ſecundum gloſ. in l. error, verb. facti, C. de iuris & facti ignoran. receptam communiter, ex Iaſ. ibi, n. 16. & Deci. in d. c. paſtoralis, num. 18. & Couar. in pract. quæſt. c. 20 n. 2. & Rebuf. vbi ſup. in d. art. 1. nu. 2. Quamuis contrarium velit gloſ. fi. in d. c. Paſtoralis, & gloſ. in l. qui procuratorem, §. 1. verbo, omiſerit, ff. de procurat. † Intelige tamen, huiuſmodi iuramentum præſtandum fore iudice requirente, & mandãte, quod deferatur, nec operari, ſi allegans ex ipſo ferat, ita reſoluit Maſcar. vbi ſup. nu. 39. Quinimo poſt concluſum in cauſa
7 recuſatio admittitur, quando cauſa recuſationis orta fuit poſt litis concluſionem, iuxta text. in c. inſinuante, de officio dele. vbi notat Felin. num. 15. & Franc. in d. c. cũ ſpeciali. nu. 22. imo ſi cauſa ſuſpicionis orta eſſet ante concluſionem, poterit obij ci in duobus caſibus. Primo, ſi cauſa ſuſpicionis erat notoria ſecundum Felin. & Frã cum vbi ſupra. Secundo, ſi poſt cõcluſum in cauſa peruenerat in notitiam recuſantis, ſecundũ Franchum vbi ſupra, de cuius tamen opinione dubitat. Couarruuias in pract. qq. c. 26. n. 2. verſi. Sed vbi, in fine,

Quamuis reliquæ aliæ exceptiones dilatoriæ ortæ ante concluſionem, quæ poſt cõcluſionẽ venerintin notitiam partis, vel quæ fuerint ortæ poſt concluſionem, nec obijci, nec admitti debeant, ſecundum Butrũ, Panor. & Felin. n. 16. in d. c. Paſtoralis, & Couar. vbi ſup. verſi. huius autem, cũ verſ. ſequenti, quo in loco refert Dec. d. c. Paſtoralis, num. 9. Roderic. Suarez in allegat. 5. contrarium tenentes, ex eo quod poſt concluſum in cauſa non eſt locus probationi, vt in c. cum dilectus, de fide inſtr. præterquam in exceptione recuſationis, quando cauſa ſuſpicionis fuit orta poſt cõ cluſionem, quia tunc eſt admittenda, argumento text. d. c. inſinuante, per quem ita tenent Felin. ibi n. 15. & in d. c. paſtoralis n. 17. & ibi Decius n. 9. intellige, tamen, q ſtatim quod orta fuit cauſa ſuſpicionis erit proponenda recuſatio, antequam ad alium actum proc edatur, alioquin, ſi prius alius actus geſtus fuerit, non erit admittenda, quia per illum actum excipiens cenſetur receſsiſſe, iuxta tex. d. cap. inſinuante, verbo, quo circa, & ibi Panor. in fine. De
8 cius, num. 17. & Mantua. n. 42. d. c. paſtoralis. Rurſus aduerte, quod in foro Eccleſiaſtico ſi minor Eccleſia, vel alia perſona priuilegiata recuſet iudicẽ ex cauſa orta ante concluſionem in cauſa, & propoſita poſt concluſionem, petendo reſtitutionem in integrum, aduerſus probationem ordinariam cauſæ ſuſpicionis bene admittitur & conceditur ſibi reſtitutio, vt reſoluit Cou. d. c. 26. n. 4. quanuis de iure Regio in foro ſæculari, ſi hoc cõtingat in recuſatione prę fidis, vel auditoris Regij minor, vel Eccleſia non reſtituatur, iuxta text. in l. 16. tit.
9 10. lib. 2. recop. Aduertendum deinde eſt, quod cauſa ſuſpicionis propenda eſt coram ipſo iudice recuſato, nõ autem coram eodem probanda, vt probatur in d. c. 2. requiris in fin. Qua in re animaduertendum
10 eſt, quod ſi iudex recuſatus delegatus fuerit à Papa poterit ipſe compellere litigantes ad eligendos arbitros corã quibus cauſa recuſationis probetur, & decidatur, & aſſignabit eiſdem arbitris terminum, intra quem cauſam recuſationis determinent: compelletque ipſos arbitros, vt aduocent ſibi tertium, ſi ipſi diſcordes fuerint, vt pro
11 batur in c. ſuſpicionis, de offic. deleg. & in d. c. ſecundo requiris §. 1. & in c. legitima, de appell. lib. 6. Idemq; obſeruandum erit ſi recuſatus fuerit Epiſcopus, vel alius ordinarius, vt probatur in cap. cum ſpeciali, de

appel.

lat. & notat gl. in c. ſi cõtra vnũ, verb. Epiſcopi, de offi. deleg in 6. & vtrobique DD. notant. Et ſi intra terminum ad decidendam cauſam recuſationis arbitris prefixũ eam non terminauerint, tunc iudex recuſatus poterit in negotio principali procedere, non obſtante recuſatione, vt probat tex. in c. legitima, verſ. alioquin, de appel. lib. 6. vbi ſuper gl. fin. ita notant Ioan. An
13 dræ. Anchar. Domi. & Peruſi. ſi vero arbitri cauſam recuſationis intra terminum terminauerint, proferendo eam legitimam eſſe, tunc ipſe arbitri nõ poterunt procedere in negotio principali: ſecundum Ioannẽ And. Anchar. Domin. & Peruſi. in d. c. legitima, & ſi contrarium velit Hoſtienſis, cuius opinio procedit de iure ciuili per tex. in l. apertiſsimi, C. de iudic. ſecundum Doctores in dicto cap. legitima, ac proinde cauſa legitima recuſationis probata coram arbitris, ſi iudex recuſatus fuerit legá-
14 tus à Papa, debebit negotium principale ad ſuperiorem remittere, nec poterit illud alteri committere, etiam de conſenſu recuſatoris, vt probat textus in cap. iudex, de offic. deleg. in 6. Si vero iudex recuſatus fuerit ordinarius, vt puta Epiſcopus: vel eius delegatus, ſiue vicarius generalis, aut
15 alius ordinarius, bene poteris negotiũ principale ad ſuperiorem remittere, vel de cõſenſu recuſatoris alteri committere, vt probatur in d. c. cum ſpeciali, ad quam commiſsionem neceſſarius eſt conſenſus recuſatoris, vt per tex. in d c. cum ſpeciali, tenent cõmuniter DD. ibi ex Imol. n. 10. Peruſino, n. 16. Præpoſito, n. 17. & Decio n. 18. in d. c. cum ſpeciali. Aretin. col. 4. Barbatia n. 43 & Felin. n. 3. in cap. ſi quis contra clericum de foro compet. Quidquid cõtrarium velit Panor. ibi numero 14. aſſerens, abſque conſenſu recuſatoris hanc cõmiſsionem fieri poſſe. Cuius intellectus valde ſingularis & ſuſtentabilis eſt, ſecundum Marian. ibi, num. 11. cum probans ſub dubio tamen, & dicit defenſibilem Decius in d. c. cum ſpeciali, n. 8. in Luſitania tamen ad prædictam commiſsionem conſenſus vtriuſq; partis requiritur, vt in Ordi. lib. 3. tit. 22. §. 4 Pro qua deciſione eſt doctrina gloſ. verbo, recuſatoris aſſenſu in d. c. cum ſpeciali, quę tamẽn ibi communiter reijcitur. Supra dictam verò reſolutionem intellige veram eſſe, niſi delegatus
16 à Papa eſſet cum clauſula. Quod ſi non omnes procedat alter, nam tunc ſi recuſaretur, non eſſent eligendi arbitri ad cognoſcendum de cauſa recuſationis, ſed erit examinanda apud collegam, vel iudicem non recuſatum, iuxta textum in cap. ſi cõtra vnum, de offic. deleg. in 6. & tradit Couar. vbi ſup. cap. 26. n. 5. Similiter, ſi recuſatus fuerit ſubdelegatus delegati Papæ, cauſa recuſationis examinanda erit coram delegato Papæ, & nõ coram arbitris, vt probat text. in cap. ſuper quæſtionum, §. quẽ
17 vero, de officio delegat. Pari modo ſupra dictam reſolutionem intellige veram, niſi recuſatus eſſet delegatus Epiſcopi, vel eſſet eius officialis generalis: nam tunc non erunt eligendi arbitri, ſed coram Epiſcopo
18 cauſa recuſationis erit probanda, vt probatur in d. c. ſi contra vnum. Et in his tribus caſibus exceptis recuſatus iudex non poterit aſsignare terminum ad decidendam cauſam recuſationis, ſecundum gloſſam in
19 dicto capitulo legitima, verbo, iudicẽ, receptam à Dominico, numero 12. & Peruſino, numero 3. ibi: præter hos tres caſus exceptos electio arbitrorum à litigantibus fieri debet ad decidendam cauſam
20 recuſationis, vt ſupra reſoluimus, qui arbitri non debent eſſe laici, ſecundum gloſſam in dicto capitulo, legitima, verbo, formam iuris. Quam probant ibi Archidiaconus, & alij, & ita arbitri electi procedunt in cauſa recuſationis, & aſsignant
21 terminum partibus ad probandam cauſam ſuſpicionis: quem terminum iudex recuſatus aſsignare non poteſt, iuxta textum in dicto capite, ſuſpicionis, ita intellectum à gloſſa, ibi, verbo, terminum, & à gloſſa in dicto capit. legitima, & probant ibi Dominicus, num. 13. & Peruſinus numero 6 Quamuis gloſ. in d. cap. cũ ſpeciali, verbo, terminum, dicat text in dicto cap. ſuſpicionis, correctũ eſſe per textum in dicto capite legitima, vbi probari videtur, terminum ad probandam cauſam recuſationis aſsignandum eſſe partibus ab ipſo iudice recuſato, & non ab arbitris electis, nam textus ille in dicto ca-
22 pitulo, legitima, loquitur ſolummodo, de termino aſsignando ipſis arbitris ad decidendam cauſam recuſationis, non verò loquitur de termino aſsignando partibus ad probandam cauſam recuſationis: & ita per illum textum non remanet correctus textus, in dicto capitulo, ſuſpi-
23 cionis. Rurſus, ſupradictam reſolutionem intellige veram eſſe, niſi cauſa recuſationis propoſita coram iudice recuſato eſſet manifeſtè iniuſta, & friuola: nam

tunc

tunc recusatus poterit in negotio principali procedere, non obstante recusatione, secundum Ioannem Andream, Archidiaconum, & Perusinum in cap. legitima, de appellationibus in 6. per tex. sic intelligendum in cap. cum olim, de causa possess. & propiet. Denique prædictam resolutionē intellige verā esse, nisi iudex recusatus esset ordinarius, & ante electionem arbitrorum vellet negotiū principale alteri non suspecto cōmittere: nam bene hoc facere poterit, idemque poterit facere etiam post electionē arbitrorū; ante tamen probationem causæ recusationis, iuxta text. in c. si quis contra clericum, de foro competent. quem ita intelligit Panorm. ibi nu. 12. 14. & 19. Marianus n. 8. & 9. Aretinus colu. 2. & 4. Imol. n. 3. & Felin. n. 3. improbato intellectu, glo. 1. ibi asserentis tex. illum correctum esse per tex. in d. cap. cum speciali, quamuis intellectus illius glo. sit communiter receptus secundum Panor. ibi n. 13. Aretin. nu 8. & Marian. nu. 9. Delegatus vero à Papa si recusatus fuerit, prædictam cōmissionem facere non poterit, etiam de consensu recusationis: cæterū si nollet expectare electionē arbitrorū, bene poterit negotiū principale ad superiorē remittere, vt probatur in c. iudex, de offic. delega. in 6. Et quid sit recusatio, & quo iure sit inuenta, & an possit per Principem tolli, resoluūt Panor. n. 9. Felin. n. 8. & Decius n. 11. in c. cū inter, de exceptio. & Rebuff. in tract. de recusationibus, in præfatione à n. 4. vbi & in articulis sequētibus plura nota tu digna in materia recusationis congerit. Deniq; aduertendū erit, quod prædicta recusatio in scriptis proponi debet, iuxta tx. in d. l. apertissimi, & tenet glo. in d. c. quoniā cōtra falsam, verb. Recusationes, & gl. in dict. cap. secundo requis, §. 1. verb. Coram Præpositus in dict. cap. cum speciali, nu. 18. Didac. Perez in l. 1. tit. 5. lib. 3. Ordin. versi. 4. Auend. in cap. prætorū, 2. par. cap. 23. num. 12. in fine, & Rebuffus in tractat. de recusationibus, articulo 5. numero quinto, & libellus recusationis erit concipiendus modo sequenti.

24

25

26

Libellus recusationis iudicis, tam ordinarij, quàm delegati à Papa.

27 FVLANO con protestacion que ante todas cosas hago por auto, ò autos que ante Vuestra merced haga, no sea visto atribuyrle mas, ni mayor jurisdicion, de la que en este caso de derecho le compete, y essa no declinable: digo, que en la causa, y pleyto que entre mi y fulano sobre tal cosa ante Vuestra merced se ha mouido y trata, que Vuestra merced, hablando con el deuido acatamiento, no puede, ni deue ser juez, ni conocer della, por quanto V. m. tiene, y trata semejante pleyto, y causa, y pretende cōseguir en ella el mismo derecho que mi aduersario pretende en esta contra mi: la qual trata V. m. con fulano ante tal juez: y por esta causa y razon tengo à Vuestra merced por sospechoso en esta causa, y por tal le recuso. E pido, y requiero à V. m. las vezes que puedo y deuo, se exonere del conocimiento desta causa, y no proceda en ella, antes la remita à quiē de derecho remitir la deue. Y en caso que no quiera Vuestra merced hazer esto, pido à Vuestra merced, que mande, y compela al dicho fulano, parte aduersa, so graues penas, y censuras, à que dētro de vn breue termino nombre de su parte juez arbitro, que yo de la mia desde luego nombro al Dotor fulano, que es Letrado de sciencia, y conciencia, para que ante ellos se prueue y determine la dicha causa de recusacion. Y en defecto de no

lo nombrar, Vuestra merced de su oficio lo nombre, y asseñale à los dichos arbitros nombrados, tiempo, y lugar, para que conozcan de la dicha causa, y la determinen, y les compela à que si estuuieren discordes, tomen vn tercero consigo. Y si assi V. merced lo hiziere hara justicia, y lo que es obligado. En otra manera lo contrario haziendo, protesto la nulidad de todo ello, y de lo demas que protestar me conuiene, sobre que pido cumplimiento de justicia, y costas, y el oficio de V. merced imploro, y juro en forma de derecho, que esta recusacion no hago de malicia, &c. Y pidolo por testimonio, con protestacion que hago de alegar las demas excepciones dilatorias que me competen en su tiempo, y lugar deuido, &c.

28 Prædicto libello recusationis oblato coram iudice, mandat iudex copiam eius parti aduersæ exhiberi: & si viderit causam recusationis manifestè iniustam, vel friuolã esse procedit in negotio principali, nõ obstante recusatione. Pero si le pareciere justa, y quisiere antes de la eleccion de los arbitros, ò despues antes que la causa sea prouada, remitir el negocio principal al superior, ò cometerlo à persona sin sospecha, como el tal juez recusado no sea delegado del Papa, assi como arriba diximos. Empero sino quisiere remitir, ni cometer el negocio, sino q̃ le elijan arbitros, entonces manda à la parte contraria que nombre de su parte arbitro, para que con el nombrado por estotra parte conozcan y determinen la causa de recusacion, y asseñala termino à los arbitros, para que conozcan y determinẽ la causa, y les manda q̃ en caso de discordia tomen vn tercero consigo. Los quales arbitros asseñalan termino à las partes, para prouar la dicha causa, y en efeto se procede en este articulo de la recusacion, segũ acabamos de dezir arriba. Et si causa recusationis nõ fuerit probata corã arbitris, vel ipsi intra terminũ eam non terminauerint, iudex recusatus reassumit negotiũ principale, & in eo procedit, & si reus aliàs exceptiones dilatorias habuerit, eas opponere poterit: quas etiã poterit proponere corã alio iudice quãdo causa recusationis fuit prolata, pro legitima. Et libellum concipiet forma sequenti.

Libellus in exceptione declinatoria fori.

29 FVLANO con protestacion que ante todas cosas hago, de no atribuyr à V. m. mas jurisdicion de la que en tal caso de derecho le cõpete, parezco ante Vuestra merced. y digo, que à pedimiento de fulano yo fuy citado, y me fue puesta demanda ante V. m. y hablando con el deuido acatamiento, V. m. no es juez desta causa, ni puede conocer contra mi, por quanto soy lego, y reo de la jurisdicion seglar: y en caso que el dicho aduerso me quiera pedir alguna cosa, me ha y deue conuenir ante la justicia Real desta ciudad: porque pido à V. m. se pronuncie por no juez desta causa, y remita el conocimiento della aquié de derecho le competa, sobre que pido cumplimiento de justicia, y costas, y el oficio de V. m. imploro, y sobre este articulo de la declinatoria, pido deuido pronunciamiento, y juro à Dios, y à esta Cruz † que esta excepcion no pongo de malicia, &c.

Oblato

Oblato suprædicto libello iudex mandat, quod copia eius detur actori, qui respõdet, iudicẽ non obstante prædicta exceptione deberet pronuntiare se iudicẽ, cũ de cõsuetudine præscripta introductũ sit in illo tribunali, laicum à clerico posse cõueniri. Vel dicendo, q̃ ista est vna ex causis, in quibus Ecclesiasticus cognoscit contrà laicum. Y luego el juez recibe las partes à prueua sobre el articulo dela declinatoria, con termino de tresdias, y notificase su sentencia à las partes, y cada vna dellas presenta su interrogatorio, principalmente el actor, en la manera siguiente.

Interrogatorio en el articulo de la declinatoria.

80 PReguntas por parte de fulano, en la causa que trata con fulano sobre el articulo de la declinatoria, &c.

i Primeramente sean preguntados los testigos por el conocimiento de las partes litigantes, y si tienen noticia desta causa, &c.

ij Iten si saben, &c. que de diez, veynte, treynta, quarenta, y mas años à esta parte ha auido, y ay costumbre vsada, y guardada en esta audiencia Episcopal de Salamanca, que los clerigos puedan pedir, y conuenir à los legos ante el Prouisor de la dicha Audiencia: el qual puede conocer, y conoce de la tal causa, y procede por sus censuras hasta el braço seglar, contra el tal lego: y assi del dicho tiempo à esta parte se ha vsado, y guardado, sin contradicion alguna, digã los testigos lo que saben, &c.

iij Iten si saben, &c. que todo lo susodicho es verdad, publico, y notorio, publica voz y fama, y comun opinion, &c.

Si actor fuerit scholarius Salmantinus, & cõuenerit aliquẽ laicũ coram suo iudice, scholastico, & laicus opposuerit prædictã exceptionẽ declinatoriã, prout quotidiè in illa audientia fit: tũc loco secundi articuli suprapositi ponitur articulus sequens.

iiij Iten si saben, &c. que el dicho fulano es estudiante ordinario en esta Vniuersidad de Salamanca, y ha mas de seys meses que cursa en la facultad de Canones, y tiene camara, y libros, y oye ordinariamente liciones à los Preceptores della, y está matriculado en las matriculas del Rector, y Rectores, que es y han sido, como consta de las dichas matriculas, à que pido se remitan los testigos, digan, y declaren, &c.

Iste articulus ab actore scholari positus procedit, ex dispositione tex. in l. 8. capit. 6. tit. 7. lib. 1. Recopilatio. & vltra probationẽ huius articuli scholaris tenetur producere testimonium suæ matriculæ signatum à notario vniuersitatis, quo constet illum scholarem descriptum esse in matricula rectoris sex ab hinc mensibus ante 31 notã litem: nam ad hoc, vt scholaris gaudeat priuilegio fui fori, requiritur quod descriptus reperiatur in matricula scholarium, secundum Barba. in proœmio Clementin. verbo, Salutem, folio 6. columna 3. Palacium Rubeum in repetitione rubricæ, §. 38. numero 3. & Didacum Perez in l. 8. titulo 2. libro 1. Ordinament. columna

75. versiculo, Aduerte tamen, & per prædictam L. 8. tit. 7. lib. 1. Recopilat. requiritur
32 quod si descriptus in matricula Rectoris antequam litem moueat per maiorem partem vnius anni, & facta prædicta probatione summaria secundi articuli, tam in foro Episcopali, quàm in audientia scholastica per duos testes oblatoq; testimonio prædictæ matriculæ elapsoq; termino probatorio trium dierum, tunc ex parte actoris petitur à iudice, vt publicationem testium faciat in prædicto articulo declinatoriæ. Y el juez dize, que para la primera audiencia se notifique à la parte contraria, diga por do no se deue hazer la dicha publicacion, á la qual audiencia de parte del actor se acusa la rebeldia al reo, porq̃ no dize contra la dicha publicacion, y se pide al juez que la mande hazer, el qual la haze con termino de tres dias con toda cargade conclusion, y citacion para sentẽcia, y passados se parece à la primera audiencia, y se pide sentencia al juez por parte del actor, y el juez manda se lleue el processo, y à la primera audiencia pronuncia sentẽcia en la manera siguiente.

§. 1. De sententia interlocutoria, qua iudex pronunciat se iudicem esse.

33 EN Salamanca à tantos dias de tal mes, y de tal año. El señor Licenciado fulano Prouisor general en todo el Obispado de Salamanca, auiendo visto este processo, dixo, se deuia pronunciar, y pronunciò por juez competente desta causa, en cuya consequencia mandaua, y mandò al dicho fulano para la primera audiencia, cumpla lo que por su merced le ha sido mandado, respondiendo derechamente à la demanda que le ha sido puesta por fulano. Assi lo pronunciò, y mandò, y firmò de su nombre, y reseruò la condenacion de costas para la diffinitiua. Testigos fulano, y fulano.

Prædicta sententia intimatur vtriq; parti, à qua solet aliquãdo reus laicꝰ appellare, & appellatione nõ obstãte ecclesiasticus procedit per suas cẽsuras aduersus appellantẽ, qui per viam violentię cũ prouisione regali refert processũ ad chãcellariã regiã: nã auditores regij (cũ cognoscãt de causis Ecclesiasticis, & clericorum per viã violẽtiæ, vt suo loco dicemus) mandãt prędictã prouisionẽ regiam exhibere appellãti in qua iubent Ecclesiasticũ absoluere excomunicatum appellantẽ per spatiũ sexaginta dierũ, & quod processum originalem mittat, & tunc viso processu ab auditoribus regijs si eisdem cõstiterit, iudicẽ Ecclesiasticum non intulisse vim appellanti in non deferendo appellationi, negotium principale remittunt ad iudicẽ Ecclesiasticũ qui censuras in reum latas reualidat, & aduersus eũ procedit eas aggrauãdo, & tũc reus refusis expensis absoluitur ab excommunicatione, & libello actoris respondet, litem contestando, & suas exceptiones peremptorias, si quas habet, opponẽdo: quæ
34 responsio, litis cõtestatio, & oppositio exceptionũ simul fieri potest, & coniunctim in vno, & eodem libello, vel segregatim de per se potest fieri contestatio, & deinde oppositio exceptionũ, & postmodũ respõsio, vt sup. resoluimus in 1. par. 1. to. in 6. & 7. Tẽp. Et tunc reus mutatis mutãdis cõcipit libellũ respõsorium, vt annotauimus in d. 7. Temp. Et libello respõsorio à reo producto actor replicat aduersus eũ, satisfaciẽdo suis allegationibus, & deinde reus duplicat respõdendo replicationi actoris, quæ replicatio, & duplicatio cõcipienda erit, sicut diximus in d. 7. Tẽp. mutatis mutãdis. Et tũc cũ duobꝰ libellis ab vtraq; parte porrectis cõcluditur ad probationẽ recipiendã in
35 negocio principali: nã licet olim dabatur triplicatio. & quadruplicatio iuxta tex. in l. 2. ff. de except. & in princ. instit. de testitu. de replic. hodie verò de iure regio solũmodo datur replicatio, & duplicatio, iuxta tex. in l. 9. tit. 6. lib. 4. recop. & in l. 4. tit. 16. lib. 2. recop. & in l. 2. tit. 5. lib. 4. recop. quæ ll. Regiæ etiam in foro Ecclesiastico sunt obser-

obseruande, cum in hoc nihil à iure cano nico reperiatur statutum: & ita ad leges regias, & non ad ius ciuile erit recurrendum, vt resoluit Didac. Perez in 3 quæst. 56 procemiali in lib. Ordin. Prorrectis itaque duobus libellis ab vtraque parte, iudex tunc profert sententiam interlocutoriam, qua partes recipit ad probationem cum præfixione termini, quæ sententia forma da erit modo, quo diximus in 1. part. 1. Tomi, in 8. Tempore, & dantur dilationes vtrique parti, vt resoluimus in prædict. 8. Tempore, præterquam quod in foro Ecclesiastico non conceditur prorrogatio de quarto plazo, vt ibi annotauimus. Et prolata prædicta sententia interlocutoria probationis, vtraque pars producit interrogatorium forma sequenti.

§. 2. De interrogatorijs Actoris Rei.

Interrogatorio del Actor en el negocio principal.

37 PReguntas por parte de fulano clerigo, beneficiado de la Iglesia parrochial de tal lugar, deste Obispado de Salamanca, en la causa q trata con fulano vezino del dicho lugar, sobre los diezmos que le pide de su hazienda, tratos y grangerias, &c.

j Primeramente sean preguntado los testigos por el conocimiento de las partes litigantes, y si tienen noticia de las heredades de pan lleuar, dehessas de yerua, huertas, rios, y ganados que el dicho fulano tiene y posee, y ha tenido y posseydo: de mas de dos años à esta parte, en el sitio y distrito, y dezmatorio del beneficio del dicho fulano, y si tienen noticia desta causa, &c.

ij Iten si saben, &c. que el dicho fulano es clerigo, presbytero, y beneficiado de la Yglesia parrochial del dicho lugar, y como à tal los vezinos y feligreses de la dicha Yglesia le acuden con los diezmos de sus bienes cada año, y en tal possession, vel quasi, como tal beneficiado està de lleuar los dichos diezmos, &c.

iij Iten si saben, &c. que el dicho fulano siempre ha sido y es vezino y morador del dicho lugar, parrochiano y feligres de la dicha Yglesia del dicho fulano, y como tal todos los años ha recibido en ella los sanctissimos Sacramentos, y ha oydo y oye los diuinos officios, &c.

iiij Iten si saben, &c. que el dicho fulano tiene y posee, y demas de dos años à esta parte, ha tenido y posseydo en el districto y dezmatorio del dicho beneficio, tantas yugadas de heredad de pan lleuar, tantas dehessas y prados de yerua, tantas huertas, tal rio, y tal molino, y tales y tales ganados, y tal trato y grangeria, y diga declare cada testigo en particular lo que sabe acerca de lo contenido en esta pregunta, &c.

v Iten si saben,&c. que el dicho fulano, en los años proximos pas-sados de 80. y 81. en cada vn año dellos, cogio en sus heredades tantas fanegas de trigo, y tantas de ceuada, y tantas de centeno, y tantas de garrouas, y tantas de yeruos, y tantas carretadas de paja, y de sus ouejas, tuuo tantos corderos, y de sus vacas tantas crias, y acogio en sus dehessas tantas cabeças de ganado à tal precio cada vna, y le valio la fruta y hortaliza de sus huertas tantos mil marauedis, y la pesca de su rio tanto, y las moliendas de sus molinos tantas fanegas de harina, y las ganancias de tal trato y grangeria le valdrian tantos mil marauedis, digan y declaren los testigos en particular lo que saben acerca de cada cosa de las en esta pregunta contenidas,&c.

vj Iten si saben,&c. que el diezmo de las cosas contenidas en la pregunta antes desta, en cada vno de los dichos dos años, valio dozientos ducados antes mas que menos, digan y declaren en particular los testigos lo que valdria el dicho diezmo, &c.

vij Iten si saben, &c. que de 5. 10. 20. 30. 40. y mas años à esta parte ay costumbre vsada y guardada en el dicho lugar y beneficio, que los feligreses diezmen y paguen diezmo al beneficiado, que es y ha sido de diez vno, de todos los frutos de las cosas contenidas en la quinta pregunta,&c.

viij Iten si saben, &c. que el dicho fulano en los dichos dos años de ochenta, y ochenta y vno, se subtraxo de pagar el diezmo de todas las cosas contenidas en la dicha quinta pregunta deste interrogatorio, y no las dezmò, ni pagò el dicho diezmo, y si lo ouiera pagado los testigos lo supieran y entendieran, ò lo oyeran dezir, y no pudiera ser menos.

Iten si saben,&c. que todo lo susodicho es verdad, publico y notorio, y publica voz y fama, y comun opinion,&c.

Los quales articulos pongo por posiciones al dicho fulano, à V. m. pido le mande que los jure, absuelua y declare conforme à derecho, y so la pena del, y para ello,&c.

Otrosi, presento por testigos à fulano, y fulano, pido pues estan presentes juren y se cometa al escriuano desta causa la recepciõ y examen dellos, y de los demas testigos que por mi fueren presentados, pido se cometa el juramento y examen dellos al dicho escriuano, ò à su oficial, y en caso que lugar no aya la dicha comisision, à V. m. pido señale hora y lugar para que ante V. m. declaren, y se medè mandamiento para ello, sobre que pido justicia,&c.

Otrosi,

Otrosi, atento que mi prouança la tengo de hazer con hombres vezinos del dicho lugar de mi beneficio: los quales muchos dellos son viejos enfermos è impedidos, à V.m. pido mande dar commissiõ para el Vicario de la villa de Auila, ò para el beneficiado, ò cura del lugar mas cercano al lugar del dicho mi beneficio, y para ello, &c.

38 Oblatis supradictis articulis coram iudice, el juez dize que se reciba el dicho interrogatorio, saluo iure impertinentium, & non admittendorum, y que por el sean examinados los testigos, y que se de copia à la parte; y que à la primera audiencia de repreguntas.

Y quanto al primer otrosi, si la causa es graue deniega la dicha comisiõ que se pide para el escriuano, y manda que los testigos vengan à jurar y declarar ante el, ò cometelo à alguna persona fidedigna, para que ante el escriuano los examine, y si la causa no es de las graues conceda la dicha comisiõ. Y quanto al vltimo otrosi de pedirse comisiõn para fuera del lugar del Audiencia, si ay causa para ello la concede, ò la deniega, como à el mejor le parece, quod facere poterit, & debebit iuxta ea, quæ soluimus in 1. parte 1. tomi, *in octauo tempore*, post expositionem interrogatorij ex pares actoris. Y la practica que en particular en la Audiencia Episcopal de Salamanca, y en la del juez Metropolitano de Santiago que alli reside, y en la del estudio, y en la de otros juezes Apostolicos, que por breues conocen de algunas causas en la dicha ciudad, acerca desto se guarda, es, que quando se pide comisiõn por alguna de las partes para hazer su prouança en algun lugar, ò villa del Obispado, el juez manda dar traslado à la otra parte, y que para la primera Audiencia venga concordando de juezes. Y si la otra parte tiene por sospechosos à los de aquel lugar, ò villa donde se ha dehazer la prouança, parece por peticion, y dize que recusa à tales clerigos, y tales notarios, de la tal villa, ò lugar, por quanto los tiene por sospechosos. Y el juez entonces concuerda en vno de los que quedaron por recusar en aquella villa, ò lugar, y si ninguno quedò por recusar, cometelo à otro lugar mas cercano (saluo iure recusandi) ò embie receptor desu Audiencia, ò manda que los testigos vengan à declarar ante el, quod fit secundum qualitatem negotij. Est ista praxis potuit habere ortum à doctrina Bart. in authent. apud eloquentissimum, C. de fide instrum. vbi consulit, quod hæc commissio testium fiat de consensu ambarũ partium. Y si la comisiõn se pide para hazer prouança fuera del Obispado donde la causa se traata, no se concuerda de juezes, porque siempre se da para los ordinarios donde se pide, &c.

Y à la primera Audiencia despues de presentado el dicho interrogatorio, y mandado por el juez que se de copia del à la otra parte, y auiendole sido notificado, la parte del actor parece, y acusa la rebeldia al reo, porque no da repreguntas, y pide que sus testigos sean examinados sin ellas. Y si el reo en aquella Audiencia no las presenta, el juez manda que se examinen los testigos del actor sin repreguntas: pero si en qualquier de los terminos probatorios despues desto el reo diere repreguntas, los testigos del actor que ya estuuieron examinados, no han de boluer à ser repreguntados por ellas, pero seruiran para los que de ay adelante se examinaren. Quæ praxis procedit ex his quæ resoluimus in dict. 8. Tempore, post expositionem interrogatorij actoris, *in versicul.* porrectio interrogatorio, *ibi*, & aduerte quod licet de iure, &c. Et in hoc consulendus erit stylus cuiuslibet tribunalis, & in tribunali Episcopali Salmantino obseruatur stylus, quem diximus in prædicto 8. Tempore, & ibi etiam resoluimus praxim, quæ in hoc obseruatur in audientia Metropolytana Salamanticæ existenti, & si reus produxerit prædictum interrogatorium super articulis ab actore productis illud concipiet forma sequenti.

Interrogatorio de repreguntas por parte del Reo, à las preguntas presentadas por el Actor.

REpreguntas por parte de fulano, que han de ser fechas à los testigos que huvieren de ser examinados por las pregũtas presentadas por parte de fulano, sobre los diezmos que pide, &c.

Primeramente el testigo que fuere pregũtado por la primera pregunta del interrogatorio del dicho fulano, si dixere que no la sabe no sea mas repreguntado, y si dixere que la sabe, sea preguntado, como y de que tiempo à esta parte conoce à las partes litigantes, y de que heredades suyas, dehessas, huertas, rios, y ganados tiene noticia, y como sabe que el dicho fulano posee los dichos bienes, y porque titulos, y en que limites estan, y qual es el distrito y dezmatorio del dicho beneficio, y que linderos tiene, y declare particularmente cadaco sa destas, &c.

j Iten el testigo que fuere preguntado por las preguntas generales de la ley, si dixere que le comprehenden, no sea mas repreguntado, y si dixere que no le comprehenden, sea repreguntado, si es dadiuado, ò atemorizado, ò sobornado, ò si le han prometido algo, ò si es dezmero, ò lo ha sido de los diezmos del dicho lugar, ò si dize su dicho por otra causa, ò respecto alguno, ò si le puede venir algun prouecho del vencimiento desta causa, y si antes de venir à dezir su dicho se le han mostrado las preguntas por donde ha de dezir, y que diligencias han hecho con el para que diga su dicho, trayendole à la memoria la pena del testigo falso, y de infamia, y perdimiento de bienes, y como condena su alma, no diziendo verdad, y quitando la justicia à la parte contraria, y como Dios no le perdonarà el pecado: no restituyendo todo el interesse que à la parte contraria se le siguiere de su dicho, y que siendole prouado ser testigo falso, le daran dozientos açotes, y quitaran los dientes, demas de la ofensa que à nuestro Señor haze, &c.

ij Iten el que fuere preguntado por la segunda pregunta del dicho interrogatorio, si dixere que la sabe, sea repreguntado como sabe que el dicho fulano es clerigo presbytero, y beneficiado de la dicha Yglesia, y si le ha visto sus titulos, de que Obispo son, y quien le ordenò, è hizo colacion del dicho beneficio, y à que vezinos ha visto que le acuden con los diezmos, y porque à el mas que à otro, &c.

iij Iten el que dixere por la tercera pregunta, sea repreguntado como la sabe, y q̃ años ha visto recebir los santos Sacramẽtos en la dicha Yglesia al dicho fulano, y que Sacramentos le vio recebir, y quando, y que diuinos oficios le ha visto oyr, y q̃ personas estauan delante, &c.

Iten

iiij Iten el que dixere por la quarta, sea repreguntado como la sabe, y que cosa es yugado de heredad, y que simientes le ha visto sembrar y coger en sus heredades, y como sabe que los bienes que posee son suyos, y porque titulo, y con que personas le ha visto tratar y grangear, &c.

v Iten el testigo que dixere por la quinta, sea repregũtado como la sabe, y si se hallò à ver medir las fanegas de pan y semillas q̃ cogio en sus heredades, y quantas cogio mas vn año que otro de los dichos dos años, y si contò las cabeças de ganado que se acogio en las dichas dehessas, &c.

vj Iten el que dixere à la sexta pregunta, sea repreguntado como la sabe, y si vio el coger y vender los dichos frutos, y quantos marauedis se hizieron dellos, y à que precios se vendieron, &c.

vij Iten el que dixere por la septima pregunta, sea repregũtado como la sabe, y que cosa es costumbre vsada y guardada, y que actos son necessarios para introduzirse, y à que feligreses ha visto el pagar los diezmos de diez vno, y à que beneficiados, y quantos han sido los beneficiados que en el dicho beneficio el ha conocido, &c.

viij Iten el que dixere por la octaua pregunta, sea preguntado como la sabe, y porque causa sabe que el dicho fulano dexò de pagar los dichos dos años el diezmo de las dichas cosas, &c.

ix Iten el que dixere por la vltima pregunta, sea repreguntado como sabe que es publico y notorio, y publica voz, y fama, y qual se dize la publica voz y fama, y que es comun opinion, &c.

Similiter ex aduerso reus porrigit suum interrogatorium, iuxta libellum respõsorium suarum exceptionum mutatis mutandis, & si his est super aliqua ex causis in quibus copia interrogatorij datur parti aduersæ, tunc iudex præcipit quod copia dicti interrogatorij detur actori qui si voluerit, similiter poterit producere interrogatorium de repregũtas forma de qua dictũ fuit supra. Et productis ab vtraque parte
41 articulis, testes producuntur, iurant, & examinantur intra dilationes à iudice datas, vt diximus in dict. 8. tempore, vbi resoluimus terminum probatorium arbitrarium esse, secundum qualitatem causæ, personarum & distantiam locorum, argum. tex.
42 in cap. cum sit Romana, de appel. in principio, & nos diximus in dict. 8. Tempore, in expositione sententiæ interlocutoriæ versic. con plazo y termino, & ibi tradita erũt consideranda in præsenti, Et praxis, quæ magis frequentatur in tribunali Ecclesiastico circa has dilationes datas, est, quod prima dilatio detur cum termino nouem dierum si causa grauis est, si vero est mediocris, datur dilatio sex dierum, si verò minima trium dierum. Secunda & tertia dilatio vnaquæque datur cum eodem termino, quo data fuit prima dilatio, quarta vero dilatio quæ vulgo quarto plazo dicitur, datur cum termino triginta dierum, vel cum maiori, vel minori, secundum iudicis arbitrium habito respectu ad supradi
43 ctas tres causas. Prorrogatio autem huius quartæ dilationis in foro Ecclesiastico nõ datur, licet in foro sæculari contrarium obseruetur, vt resoluimus in dicto 8. Tempore. Si vero aliqua ex partibus litigantibus fuerit minor viginti quinque annis, Ecclesia, seu aliqua persona, cui de iure cõpetat restitutio in integrum, & aduersus probationem omissam restitutionem

petierit, danda sibi erit, iuxta text. in capit. auditis, de in integrum rest. & quæ nos resoluimus in dicto 8. tempore, vbi posuimus formam, qua libellus petitionis restitutionis concipiendus est, quam in isto foro mutatis mutandis obseruabis. Et postquam termini probatorij fuerint transacti, altera ex partibus cuius magis interest, 44 comparet coram iudice, petendo publicationem testium fieri, & iudex præcipit copiã illius petitionis alteri parti dari, intimarique eidem, vt ad primam audiẽtiam compareat dicendo, quare publicatio fieri non debeat: & tunc altera pars in illa audientia comparet, in secundo cõtumaciam suo aduersario, ex eo quod non dixit contra prædictam publicationem, petendoq; iterum, quod publicatio fiat, & iudex tunc publicationem facit cum termino sex dierum, vt resoluimus ind. 8. tempore. Quæ omnia ibi resoluta obseruanda erunt in isto tribunali. Intra quem terminum sex dierum vnaquæque pars producit libellum suarum allegationum, qui vulgo dicitur, Escrito de bien prouado, & si repulsas aduersus personas & dicta testium habuerit, eas opponet, & in isto articulo proceditur eodem modo quo diximus in 1. par. 1. tomi, & petitur ab aliqua parte ex litigantibus, quod concludatur ad diffinitiuam sententiam, cuius petitionis copia datur alteri parti præcipiendo eidem, quod ad primam audientiam respondeat, & concludat, & tunc conclusionem petens comparet in illa audientia, incusans contumaciam aduersario, ex eo quod non concludit, petensq; iterum, quod clausula pro cõclusa habeatur, & tunc iudex profert sententiam interlocutoriam, qua causa pro cõclusa habet. Postquam sententiam, quam interlocutoriam annotat esse Felinus, in c. cum Ioannes, n. 12. de fide instrum. interrogatio ad fundandam intentionem in- 45 terrogari petentis, seu ad litis decisionem fieri non potest etiam ex solo iudicis officio, secundum Ripam in c. 1. n. 2. de iudic. & plures alios quos refert & sequitur Menoch. libr. 2. de arbitrar. centur. 1. casu 51. à n. 19. Nam licet prædicta sententia con- 46 clusionis interlocutoria sit, quæ sui natura reuocari possit, vt in l. quod iussit, ff. de re iudic. tamen, quia prædicta sententia habet vim diffinitiuæ, & executionem secũ trahit, vt ex notatis à Bart. Aret. & alijs colligitur Menoch. in d. casu 51. n. 30. & 31. talis enim sententia reuocari non potest, & per consequens postconclusionem in causa iudex interrogare non potest. Et in prædicta sententia interlocutoria conclusionis iudex mandat, quod partes citentur ad audiendam sententiam diffinitiuam ad primam audientiam, & ad quamcunq; diem quæ feriata non fuerit. Quæ omnia procedunt & fieri debent iuxta ea quæ resoluimus in 1. p. 1. tomi 10. tempore. Et tunc intimata prædicta iussione, vtrique parti iudex viso processu, & attentis, & cõsideratis omnibus ijs quæ diximus in 1. p. 1. tomi 11. tempore, profert sententiã diffinitiuam, à qua si appellatum non fuerit, 47 tunc iudex executioni mandabit eam, petẽdo prius pars, in cuius fauorem lata fuit, quod prædicta sententia detur sibi signata in publica forma, vt virtute eius executio fiat in persona & bonis cõdemnati, cuius petitionis copia mandatur à iudice dari parti aduersæ, & quod ad primam audiẽtiam respondeat. Et in hoc obseruandae rit praxis, quam resoluimus in d. 1. p. 1. tomi 12. tempore, vbi etiam diximus, quid obseruandum esset, si de nullitate sententiæ esset agendum, quod etiam in isto foro locum habebit. Cæterum si à prædicta sentẽtia fuerit appellatum, tunc consideranda erunt quæ resoluimus in quinta part. huius secundi tomi.

SECVNDA

SECVNDA PARS HVIVS SECVNDI TOMI, DE forma procedendi contra contumaces in cauſis ciuilibus.

Ex capite Vnico Summaria.

1 INuitus nemo agere, vel accuſare tenetur.

2 Iudicium in inuitum redditur.

3 Actor agere non compellitur, reus verò ſuſcipere iudicium debet.

4 Regula iuris, quod nemo inuitus agere cõpellitur, & altera, quod iudicium in inuitum redditur, qualiter concilientur.

5 Contra reum contumacem variè à iure prodita remedia.

6 Contra contumacem proceditur per remediũ ſequeſtrationis, & per remedium excomunicationis.

7 Excommunicatio eſt neruus Eccleſiaſticæ diſciplinæ ad compeſcendos contumaces.

8 Excommunicationis remedio, vt hodie vti poſſit, quæ Concilium Tridentinum requirat.

9 Excommunicatus perſiſtens in excommunicatione ſi fuerit clericus in carcerem detrudi poteſt, & ſi laicus poſt cenſuras per inuocationem brachij, ſecularis ab eo capi poteſt.

10 Actor aduerſus contumacem duob' remedijs vti poteſt, vel quod præcedatur aduerſus eum vſque ad diffinitiuum, ſi liquèrè poſſit de cauſa, vel quod mittatur in poſſeſſionem.

11 Remedium actori conceſſum, vt poſſit aduerſus reum contumacẽ procedere vſque ad diffinitiuam ſolum habet locum, quando reus fuit contumax poſt litem cõteſtatam, licet ſecus de iure Regio, vt infra num. 14.

12 Ante litem conteſtatam non procedatur ad receptionem teſtium, nec ad ſententiam diffinitiuam.

13 Intellectus Authentic. qui ſemel, C. quomodo & quando iudex.

14 Intellectus, c. quoniam frequenter, §. porro, vt lite non conteſtata. & cap. cum olim, de teſtib. & capitulo vnici, de eo qui mitt. in poſſeſſ. lib. 6.

15 Aduerſus cõtumacem proceditur vſque ad primum, & ſecundũ decretum, vt tedio affectus veniat reſponſurus.

16 Actor poteſt eligere alterum ex remedijs ſibi competentibus aduerſus reum contumacem, ſi per alium ſibi non ſit ſatis conſultum.

17 Decre-

17 Decretum varijs modis accipitur in iure.

18 Decretum sumitur in iure pro mãdato iudicis de mittendo aliquem in possessionem bonorum ob cõtumaciam rei.

19 Decretum est duplex.

20 Decreti variæ sunt diffinitiones, remissiuè.

21 Decreti primi, & secundæ, quæ sint aptiores diffinitiones.

22 Vt possit peruenire ad primum, & secundum decretum plura requiruntur.

23 Decretũ primũ, vt interponi possit, requiritur, quòd reus fuerit peremptoriè citatus, & si nõ venerit, vel miserit, quod missio in possessionem contra eum fiat.

24 Citatio peremptoria dicitur quãdo in citatione apponitur verũ peremptoriè, vel cum factæ sunt tres citationes, aut vnica pro tribus, & alijs modis remissiuè.

25 Intellectus l. & post edictum, ff. de iudicijs.

26 Citatio noua post peremptoriã plerunque de æquitate canonica fit.

27 Intellectus l. 2. C. quomodo, & quando iudex.

28 Intellectus c. fi. de eo, qui mittitur in possessionem.

29 Intellectus l. ignorare, C. de testimilitum.

30 Citatio peremptoria non est necessaria de iure Regio ad interpositionem primi decreti, sed sufficit vnica citatio.

31 Citatio peremptoria, quæ de iure cõmuni requiritur ad interponẽdũ primum decretum debet fieri in persona rei, si inueniri potest, aliàs ad domum eius.

32 Intellectus l. scire etiam, §. qui autem, ff. de extraord. tutor.

33 Conciliatur opinio Innoc. & Panor. cum communi.

34 Citatio vnica, quæ sufficit de iure Regio ad interponendum primum decretum, fieri debet in persona rei contumacis.

35 Decretũ primũ, vt interponi possit requiritur, quod actor cõpareat in termino citationis coram iudice incusans contumaciam rei.

36 Decretum primum, vt interponi possit, etiam requiritur, quod post peremptoriam citationem libellus ab actore offeratur in causa principali.

37 Libellus, in quo actor petat se mitti in possessionẽ ex primo decreto, nõ est necessarius, postquãpræcesserit citatio, & alius libellus in causa principali, sed sufficit qualisqualis petitio, à notario in actis redacta

38 Quantitas pro qua petitur primũ decretũ, debet excedere summã sexcentorũ marapetinorũ, quod si non excedat, procedituer per captionem pignorum.

39 Decretũ primũ, vt interponi possit, requiritur etiam, quod constet semiplenè de debito, vel saltim, quod actor præstet iuramentum de calumnia antequam in possessionem mittatur.

40 Iuramẽtũ, quod actor præstare debet antequã in possessionẽ mittatur, non sufficit, quòd præstitũ sit in li-

in libello cauſæ principalis, ſed præſtandum eſt in ipſa miſſione.

41 Miſſio in poſſeſſionem iudicis officio nobili expeditur.

42 Iuramentū de calumnia in miſſione poſſeſſionis præſtitū, an ſufficiat ad totam cauſam principalem, ſi antea præſtitum non ſit remiſſiue.

43 Actor agens actione reali mittendus eſt in poſſeſſionē rei petitæ, ſi vero agat perſonali in poſſeſſionem bonorum debitorum pro modo, & quantitate debiti.

44 Miſſio in poſſeſſionē prius fieri debet in bonis mobilibus, & his deficientibus in mobilibus, & in horū defectu in iuribus, actionibus, & nominibus debitoris.

45 Miſſio in poſſeſſionē ex primo decreto ceſſat, ſi reus cōpareat coram iudice expēſas reficiēdo, & præſtādo cautionem de ſtando, & parendo, dūmodo compareat intra annum à die miſſionis, vel intra terminum eidem præfixum.

46 Reus vt poſſit recuperare poſſeſſionem in quā actor ob eius contumaciā fuit miſſus, debet comparere intra menſem, ſi fuit facta miſſio ex actione perſonali, & intra duos ſi ex actione reali, ſecundum ius regium.

47 Iudex poteſt ex cauſa abbreviare omnes dilationes à iure præſcriptas, vel prorrogare etiam ſine miniſterio iudicis conceſſas.

48 Intellectus capitulo, cum veniſſent, de eo qui mittitur in poſſeſſionem.

49 Miſſio in poſſeſſionem poſt leuitimam appellationē, nulla eſt, & venit reuocanda per viam attentatorum.

50 Reo non cōparente intra terminū iuris præſtando cautionē, & expenſas poteſt procedere iudex ad miſſionem, ex ſecundo decreto.

51 Ad interpoſitionem ſecūdi decreti requiritur, quòd reus iterum citetur, vt fuit citatus ad primū decretum, quæ noua citatio de iurè Regio non eſt neceſſaria.

52 Vt ſecundū decretū interponi poſſit, etiā requiritur, quòd reus lateat, quòd præcedat cognitio ſemiplena de debito: quæ cognitio de iure Regio non eſt neceſſaria.

53 Vt ſecundum decretum interponi poſſit, etiā requiritur, quòd terminus à iure, vel à iudice præſcriptus ſit elapſus.

54 Miſſus in poſſeſſionē ex ſecundo decreto efficitur verus poſſeſſor, & poteſt longo tempore dominiū acquirere.

55 In actione reali nō eſt locus miſſionis in poſſeſſionē ex ſecunde decreto, ſecus verò in perſonali.

56 De iure Regio miſſus in poſſeſſionem ex primo decreto elapſo vno mēſe in actione perſonali, & duobus in reali, ſtatim efficitur verus poſſeſſor ſine interpoſitione ſecundi decreti.

57 Miſſio in poſſeſſionē fieri poteſt in repetita, ſi agatur actione reali, & in bonis omnibus debitoris, ſi agatur actione perſonali.

58 Miſſio in poſſeſſionem fieri poteſt etiam

etiam in bonis alienari prohibitis in vita possessoris.

59 Missio in possessionem ex primo, & secundo decreto non habet locum in beneficio ecclesiastico, & quæ sit ratio.

60 Tituli beneficiales sunt perpetui.

61 Missio in possessionem ex primo decreto est annalis.

62 Res prophanæ etiam absque titulo haberi non possunt.

63 Authoritas iudicis excusat possidentem.

64 Sententia iudicis in beneficialibus transit in authoritatem rei iudicatæ.

65 Dominium rerū profanorum regulariter non acquiritur, nisi per traditionem, & acquisitionem possessionis.

66 In beneficialibus ius, & dominiū eorū non acquiritur ex sola possessione, & traditione.

67 Beneficia ex sola canonica institutione, & prælatorum prouisione non etiam ex sola possessione acquiruntur.

68 Iudicis authoritas de mittēdo quē in possessionem beneficij ex primo decreto non excusat, nec titulum canonicum tribuit.

69 Missio in possessionē non solū non habet locum in beneficijs obtinendis, sed etiam in iam obtentis.

70 Missio in possessionē ex primo decreto, etiam fieri non potest in fructibus beneficij.

71 In fructibus percipiēdis magis attenditur ad ius corporis, ex quo percipiuntur, quam ad ius seminis.

72 Missiō in possessionē ex primo decreto, fieri potest in fructibus beneficij separatis, & perceptis non etiam, in pendentibus.

73 Missio fieri potest in proprietate Ecclesiæ.

74 Executio fieri potest in fructibus beneficij iam perceptis.

75 Fructus beneficij iam percepti assignari possunt œconomo causa custodiæ.

76 Decretū primū, & secundū interponi debent per iudicē merū, vel mistum imperium habentem, à quo etiam reuocari debet missio facta nisi causa damni infecti.

77 Damni infecti causa celeritatem desiderat.

78 Missio in possessionē ex primo decreto delegari non potest ab inferiori Principe secundum ius ciuile, secus autem secundum ius canonicum.

79 Missionis in possessionem ex primo decreto plures sunt effectus remissiuè.

80 Missus in possessionē ex primo decreto, intra annū verus possessor fit in actione reali reuocabiliter, & post annū irreuocabiliter secūdū communem legistarum.

81 Missus in possessionē ex primo decreto in actione reali, secundum communem canonistarum non fit, intra annum possessor, sed tantum custos.

82 Missus in possessionem causa rei seruandæ non possidet, sed tātum detinet.

83 Actor missus in possessionē ex pri-

mo decreto in actione reali expellit reum contumacem de possessione rei, vt reus eius detentationem amittat, & ipse actor ea potiri possit.

84 Missus in possessionē ex primo decreto in actione personali nō expellit contumacē à possessione rei, in qua fuit missus, quia nō est detentator, sed tantum custos.

85 Missus in possessionē ex primo decreto, tā in actione reali, quā personali expellit reū à possessione rei secundum ius regium.

86 Missus in possessionē, ex primo decreto in actione personali, nō fit intra annum verus possessor, sed tā tum est custos.

87 Missus in possessionē ex primo decreto intra annū, nō facit fructus suos, siue sit missus ex actione reali, siue personali.

88 Reo cōtumaci cōparenti intra annū præstāti expensas, & cautionē tenetur actor qui missus fuit in possessionem ex primo decreto, in actione reali, restituere possessionem rei cum fructibus perceptis.

89 Missus in possessionē ex primo decreto in actione personali, tenetur cōputare fructus præceptos in sortem principalem reo cōparēte intra annum, præstando expensas, & cautionem.

90 Missus in possessionē ex primo decreto non potest intra annū intentare remedium possessorium, vti possidetis.

91 Actor missus in possessionē ex primo decreto in actione reali verus efficitur possessor intra annum, si reus fuit contumax post litem contestatam.

92 Missus in possessionem in actione reali, ex primo decreto verus efficitur possessor intra annū, si ob nimiam rei contumaciam missus sit in possessionem.

93 Missus in possessionē ex secūdo decreto, verus efficitur possessor, & dominus, quādo bona erant debitoris, alias transfertur in eū vsucapiendi conditio.

94 Missus in possessionem ex secūdo decreto, ita demum efficitur dominus, si per longum tempus vsu ceperit.

95 Intellectus §. Iulianus l. si finita, ff. de damno infecto.

96 Missus in possessionem ex secūdo decreto, facit fructus suos.

97 Fructus ratione possessionis acquiruntur.

98 Actor missus in possessionē ex secūdo decreto efficitur reus, & reus contumax efficitur actor.

99 Missus in possessionem ex secūdo decreto nō tenetur reo respondere super possessionem, sed tantum super proprietate.

100 Missus in possessionem ex secūdo decreto non tenetur respōdere reo super proprietate in causa damni infecti, & in causa noxali, & de peculio.

101 Missus in possessionē, ex secundo decreto potest facere, vt vendātur res debitoris in quarum possessionem fuit missus, vt ei satisfiat, & si minus debito valeant, quod

reus

reus ſuppleat de alijs bonis.

102 *Praxis, quæ obſeruetur in fulminando proceſſum via primi, & ſecundi decreti, Hiſpano ſermone conſcripta.*

103 *Petitio qua actor petit in foro Eccleſiaſtico mitti in poſſeſſionē ex primo decreto, ob contumaciā rei, Hiſpano ſermone concepta, poſtquā libellus actionis iam erat præſentatus.*

104 *Libellus, quo actor ſimul petit ſe mitti poſſeſſionē ob cōtumaciam rei, & proponit actionē aduerſus eum in foro Eccleſiaſtico.*

105 *Praxis quæ obſeruatur in foro Eccleſiaſtico poſtquā actor porrigit libellū in quo petit ſe mitti in poſſeſſionem ob contumaciam rei.*

106 *Sententia qua iudex pronūtiat actorē mittendū eſſe in poſſeſſionē ex primo decreto, eſt interlocutoria, & nō diffinitiua, vnde ab eo reuocari poteſt, ſi conſtiterit in debitum petit.*

107 *Miſſio in poſſeſſionē ex primo decreto non eſt reuocanda, niſi citato eo qui rem detinet.*

108 *Appellari nō poteſt à ſententia, qua iudex pronūtiat actorē mittē dum eſſe in poſſeſſionem ex primo decreto.*

109 *Sētentia interlocutoria miſſionis in poſſeſſionem ex primo decreto Hiſpano ſermone concepta.*

110 *Praxis, qua obſeruatur poſtquā iudex pronuntiat actorē mittendū eſſe in poſſeſſionem ex primo decreto deſcribitur.*

Caput Vnicum.

1 Licet enim regula iuris ſit, quòd nemo inuitus agere, vel accuſare compellatur, vt in l. vnica, C. vt nemo inuitus, & in l. 46. tit. 2. p. 3. altera tamē iuris regula eſt, q iudicium in inuitū reddatur, vt in l. inter 2 ſtipulantē, §. 1. ff. de verborum obligatio. & in l. cōſentaneum, C. quomodo & quā do iudex, & in cap. 2. de delitis cōteſt. in 6. ibi, iudicium ſuſcipiat omnino. Quę regu læ ita componūtur, quod prima in actore 3 locum habeat, qui compelli ad agendum non debet, ſecunda vero procedat in reo, qui compellendus eſt actori reſpondere, ſecundum Alexandrum, numer. 5. & Ias. numer. 5. in dicta l. inter ſtipulantem, §. 1. quam compoſitionem teſtatur communē eſſe Bologninus, numero 78. & Michael Vrcurrus nu. 90 in l. ſi finita, §. Iulianus, ff. de damno infecto, & eā probat lex 10. titulo 3. par. 3. & ibi Gregor. Lupus in gl. 2. Oppoſitam tamen ſentētiam, imo priorem regulam etiam in reo obtinere, tenet gloſ. in d. l. vnica, verbo, inuitus, & gloſ. in Authen. qui ſemel, C. quomodo & quando iudex, verbo, locum, & ibi Bart. nu. 19, & in dicto §. Iulianus, numer. 16. Auēda. in reſponſo 1. nu. 21. & communiter alij ſecundum Bologninum, in dict. § Julian. 4 nu. 78. Quæ tamen opiniones conueniri poſſunt, nempe, quòd prior intelligatur, reum eſſe compellendum iudicium ſuſcipere cauſatiuè, & conditionaliter, hoc eſt, quod illud ſuſcipiat, niſi maluerit pati remedia cōtra eum à iure prodita, poſterior verò intelligatur, nempè, quod nō ſit præciſè, & omnino compellendus iudicū ſuſcipere, ita prædictas communes opiniones adinuicem contrarias componunt Bo 5 lognin. & Vrcurrus vbi ſup. Vnde cū varijs artibus rei conuenti ſubterfugerent iudicia, & dilationibus vterentur, vt actores ius ſuum cōſequi non poſſent, & ob id ſe cōtumaciter abſentarent, varia remedia à iure Cæſareo & Pōtificio aduerſus reū contumacem prodita ſunt, vt dolus, & malitia eidem non patrocinarentur, & finis litibus citius imponeretur. Et ita contra 6 reum contumacem proceditur per remedium ſecreſtationis, iuxta text. in c. 1. & 2. de ſecreſtatione poſſeſſ. & fruct. & in cap.

2. de

2. de dolo & contumacia, & etiam per remedium excommunicationis, vt in cap. 1. de iud. capit. tuæ, cap. quoniam frequenter, §. in alijs, vt lite non contestata, excommunicatio enim est neruus Ecclesiasticæ disciplinæ ad compescendo contumaces, vt in cap. certum est, 11. q. 3. & in Concilio Trid. sess. 25. de reformatione, cap. 3. quod remedium in tribunalibus Ecclesiasticis magis frequentatur. Sed hodie in dicto cap. 3. Concilij Tridentini, sess. 25. mandatur omnibus iudicibus Ecclesiasticis, quod in causis iudicialibus se abstineant tam in procedendo, quàm in definiendo à censuris Ecclesiasticis, quando executio realis, vel personalis fieri poterit, sed quod per mulctas pecuniarias procedãt, siue per captionem pignorum, vel personarũ, vel alia iuris remedia, & tunc demum ad censuras perueniant, quando supradicta fieri non possint, & ita tutum non erit à remedio censurarum incipere, nisi alijs præcedentibus, alioquin causa ad supremum consiliũ regium deferti posset, cum in derogationẽ Concil. Trid. & contra eius prohibitionẽ sit ex his quæ notauimus in vltimo præiudio huius secundi tomi interposita prỹ appellatione à talibus censuris ad iudicem Ecclesiasticum superiorem: nam ad solos Ecclesiasticos cognitio huius rei pertinet, non verò ad sæculares, vt in dicto c. 3. Concilij Trid. dicitur. Sed si iudex cẽsuras proferẽs noluerit deferre appellationi, per viã violentiæ poterit negotium ad consilium Regium deduci, de qua violentia consiliũ Regium cognoscit, & ita est intelligendũ quod paulo superius resoluimꝰ. Et si in excommunicatione reus persistat, si clericus fuerit, in carcerem detruditur, si vero laicꝰ post censuras, per inuocationem auxilij sæcularis, à iudice sæculari capitur, & si adhuc in sua cõtumacia perseueret, necper supradicta remedia satis cõsultum sit actori, tunc poterit actor eligere vnum ex duobus remedijs, vel quod procedatur vsq; ad sententiam diffinitiuam aduersus cõtumacem, si liqueat, vel liquere possit de causa, iusta tex. in l. consentaneum, C. quomodo & quando iudex, tex. in cap. quoniam frequenter, §. in alijs, vt lite non contestata, & in c. vnico, de eo qui mittitur in pos. causa rei seruandæ in l. 6. Quod remedium de iure cõmuni procedit, quando reus fuit contumax post litem contestatam à iudicio recedendo contumaciter, iuxta textũ in d. l. consentaneum, sic intellectum à gl. fin. ibi recepta communiter à Bartol. & alijs ibi, ex Boerio in repetione dict. l. consentaneum, numero 44. & resoluit glos. in capit. prout, versic. diffinitiua, de dolo & contuma. quam dicit magistram Panorm. ibid. num. 18. Et ita intelligi debet text. in d. §. in alijs, & reliqua iura mentionem facientia de isto remedio, & ratio est, quia ante litem contestatam, nec ad receptionem testium, nec ad sententiam diffinitiuam proceditur, vt in toto titulo, vt lite non cõtestata, & in propria specie expresse probat text. in capit. tuæ, vt lite non contesta, & in l. quia absente, iuncta glos. 1. C. de procurat & in cap. prout, de dolo & contumacia. Cui vero intellectui non obstat tex. in Authent. qui semel, C. quomodo & quando iudex, nam respondetur, illum textum loqui in actore contumace, aduersus quem lite non contestata ad diffinitiuam proceditur, secus autem est quando aduersus reum contumacem proceditur, secundum glossam in dicta authentica, qui semel, verbo locum, & gloss. in dicto capitulo, causamque, verbo, ad domum, & glossa 3. in capitulo, quicunque, 11. quæstione 3. & communiter omnes ex Gregorio Lup. in l. 9. titul. 22. part. 3. verbo, Començado, & tradit Cuia. in expositione nouellarum, in nouella 69. Cui interpretationi non obstat tex. in dicto capitulo quoniam frequenter, §. porro, & in capit. cum olim, de testibus, & in dicto capitulo vnico, de eo qui mittitur, in 6. quibus in locis ad sententiam diffinitiuam lite non contestata proceditur aduersus reum contumacem. Nam respondetur in prædictis iuribus illud specialiter inductum esse propter periculum fornicationis, & propter fauorem libertatis, & propter periculum vacationis beneficij, vt colligitur ex d. §. porro, & tradunt Dominicus in dicto c. vnico, numer. 5. & Doctores in dictis iuribus, de iure autem regio in isto remedio procedit̃ aduersus reum contumacem ante litem contestatam, iuxta tex. ind. 1 titulo 11. lib. 4. recopil. & idem de stylo obseruatur in Gallia teste Boerio vbi sup. n. 33. & quando hoc remedium ab actore eligitur in eo proceditur forma qua in via ordinaria diximus in 1. parte huius secundi tomi.

Y entonces el juez haze los autos con los estrados del auditorio, vel poterit actor eligere alterũ remediũ. s. q̃ ad primũ & secũdum decretum procedatur ad cogendũ cõtumacẽ, vt se repræsentet & tædio affectꝰ

veniat respōsurus,vt probatur in d.l.consentaneum,& in d.c.quoniam frequenter, §.in alijs,& in c. .c.prout,c.contingit, de dolo & cōtumacia,& in tit.de eo qui mittitur in possessionem,& in l.2.tit.11.lib.4. Recop. quod remedium iure regio appellatur, Assentamiento,vt in l.1.& toto titul. 11.lib.4. Recop.& in tit.8.part.3.& in l.2. 16 tit.4.lib.2.fori. Et est aduertendum, quòd si actor elegerit vnum ex prædictis remedijs,& per illud non fuerit sibi satis consultum,poterit ad alterum redire, arg. text. in l. .§.quid ergo,ff.de inspiciendo ventre,& docet Bart.in d.l.consentaneum, numer.17.& Panorm.in d c.prout,num.10. & Decius cons.460.numer.9.vol.2.etiam si procedatur aduersus minorem contumacem,vt in l.3 tit.11.lib.4.Recop. Sed quia remedium missionis in possessionem ex 1. & 2 decreto difficilius est,ideo latius à nobis de eo agendum erit. Ad cuius faciliorē explicationem nonnulla erunt præ notanda:primo quibus modis accipiatur decretum,quotuplex sit,& quid sit secūdo quæ requirantur ad hoc vt perueniatur ad 1 & 2.decretum,tertio in quibus rebus & causis interponi possit:quarto quis possit missionem in possessionem ex 1.& 2.decreto facere:quinto quos effectus habet primū, & secundum decretum,sexto quæ sit forma & ordo fulminandi processum in primo & secundo decreto.

17 Ad primum deueniendo dicendum est, decretum varias acceptiones habere,vt resoluit Ias.in l.ne quicquam , § vbi decretum,ff.de offi.pro consulis,& Vrcurrus in d.§.Iulianus,nu.29 & plures alij quos refert,& sequitur Did.Perez in l.1.tit.9.lib. 3 ordin.glos.1.in princ. in nostra tamen 18 specie decretum sumitur pro iussu iudicis de mittendo aliquem in possessionem bonorum contumaciam rei , vt probatur in l.cum proponas,& in authen.ei qui,C.de bonis authoritate iud.possid. & notat glo. in d l.si finita,§.si plures,verbo, Prius , & vtrobique DD. Et in hac acceptione decretum sumptum duplex est, nempe pri- 19 mum & secundum , iuxta tex. in d l.si finita,§. Iulianus, quem ibi dicit vnicum Imola:nam licet sit dare, 1. & 2. decretum, nullus tamen text. est in iure mentionem secundi decreti faciens præter.§.Iulianus, vt notat etiam ibi Bologninus num.18.& Vrcurrus num.28. Et omissa definitione gl.in d.§.si plures,verb.prius,quam reprobant ibi Bar.& alij cōmuniter,etsi eam defendat Bologninus in d.§. Iulianus,numer.32.cuius defensionem impugnat ibi Vrcurrus num 35 omissa etiam alia defi- 20 nitione Bart.quam improbant Bologninus,& Vrcurrus vbi supra,licet eamdefendat Menoch.lib.2.de arb.centu. 1.casu 6. num.1.reiectisque alijs definitionibus traditis à Bolognino,& Vrcurro vbi supra, 21 existimo aptiorem definitionē esse,quòd primum decretum est primus iussus iudicis contra reum contumacē ad eius contumaciam compescēdam in fauorem actoris,super missione in possessionem de libe rate factus,secundum decretum est secundus iussus iudicis contra reum in priorem contumaciam perseuerantem in fauorem actoris deliberate factus,vt verus fiat possessor Quæ definitio colligitur ex Speculatore in Rubric.de 1.& 2. decreto Salicet.o in dict.l.cum proponas,Maranta de ordine iudiciorum 6.part.membr.2.num. 12. & Did Perez in l.1.titul.9.lib.3.ordin. in glos.1.quæst.3.

22 Ad secundum dicendū est, plura requiri ad deueniendum ad 1. & 2. decretum. 23 Primo enim requiritur ad interponendum 1.decretum,quod reus peremptorie fuerit citatus,& si non venerit , vel miserit,quod missio in possessionem contra eū fiat,vt tædio affectus veniat respōsurus, iuxta textū in l. cum legati, ff. quibus ex causis in possessionem eatur, & in dicto cap.quoniam frequenter,§.in alijs,& glo. in dict.l.si finita §.si plures, verbo , Prius, receptam communiter ex Alexan.ibi, numer.8.& Bologninо,vbi supr.num.37. & Boerio in dict. l. consentaneum. 113. & idem firmat glo.in capit.quoniam contra falsam,verbo,Dilationes,de probat.& glo. in cap.1.de milite vasal.qui contu. in vs. feud.& probatur in l.præsenti, §.cum autem,C.de his qui ad eccles.confug.& ind. l.consentaneum,ibi ternis literis, vel vno peremptorio,& notat Didacus Perez in dict.l.1.tit.9.lib. 3.Ordin. quæstione 9.& Menochius lib.2.de arbit.centu.1. casu 6. num.3.& citatio peremptoria dicitur, quā 24 do in citatione apponitur verbum. Peremptoriē,vt in l.ad peremptorium, ff.de iudic. & idem est quando factæ fuerunt tres citationes,vt in l.tres denunciationes,C. quomodo,& quando iudex, vel quando vnica pro tribus facta esset,secundum glos. in dict.cap quoniam cōtra falsam,verbo,Dilationes,& ibi Panormit. & Gregorius Lupus in l.1.titul.8.part.3.in glos.verbo, No

quetien-

quiendo,& idem est, quando in ipsa citatione dicitur, quod aliter termino elapso iudex procedet in causa, secundum Bartol. receptum communiter in dicto §. Iulianus. Dicitur etiam alijs modis peremptoria citatio, vt notat Didacus Perez vbi supra, columna mihi 1119. Nec huic veræ resolutioni obstat text. in l. & post edictũ, ff. de iudicijs, vbi probatur, aliam quartam citationem requiri post edictum peremptorium, ergo videtur non sufficere citationem peremptoriam, sed post eam esse necessariam aliam citationem, nam respondetur, quod illud quod dicitur in dicta l. & post edictum, intelligi debet ex vrbanitate, non tamen ex necessitate, secundum glossam, ibi, verbo, debet, receptam à Barto. ibi, num. 1. & ab alijs relatis per Boerũ in dicta l. consentaneum, num. 64. & eandem solutionem assignat glos. in cap. de illicita, verbo, peremptorio, 24. quæstione 3. Quæ tamen interpretatio corrumpit literam illius textus, quia verbum, debet, magis ad necessitatem, quam ad voluntatem refertur, vt notant Decius, & alij communiter in cap. intelleximus, de iudic. Quare tex. in dicta l. & post edictum, aliter interpretantur Duarenus in lib. 1. disput. cap. 7. Antonius Costanus, & Conciusin d. l. & post edictum, & ita non obstat tex. illæ prædictæ veræ opinioni, quæ habet post citationem peremptoriam ad interponẽdum primũ decretum aliam nouam citationem necessariam non esse, à qua vera opinione difficile esset recedere, secundum Vrcurrũ in dicto §. Iulianus, numer. 45. in fine. De æquitate tamen canonica plerunque in foro Ecclesiastico post peremptoriam citationem alia noua citatio fit, secundum Panorm. in cap. cum dilecti, num. 18. de dolo, & contumacia, & Augustinum Beroiũ in dicto capitulo, quoniam contra falsam, num. 143. Non etiam supradictæ veræ solutioni obstat tex. in l. 2. C. quomodo, & quando iudex, vbi probari videtur, quod cessante peremptoria citatione ad sententiã, id est, ad decretũ perueniatur, ergo videtur, necessariam non esse peremptoriam citationem ad interponẽdum primum decretum. Nam respondetur omissis duabus primis solutionibus, glos. ibi, verbo edicti, quia diuinationem cõtinent, & illum textum restringunt, omissa etiam alia interpretatione Decij in cap. consuluit, nu. 10. de offic. deleg. quam sibi tanquam nouam vendicat Vrcurrus in dicto §. Iulianus, n. 53. quia multum restringit illum textum generaliter loquentem in quacunque causa tam plenaria, quàm summaria. Reiecta, que alia solutione Decij vbi supra, quam sibi tanquam nouam adscribit Bolognini in dicto §. Iulianus, num. 60. & eam optimè impugnat Vrcurrus vbi sup. num. 51. Existimo melius dicendum esse cum glos. in dicta l. 2. verbo, edicti, in fine, scilicet, quod textus ille loquitur quando ipsemet iudex monuit reum, vt ad se veniret, quæ monitio à iudice facta vim peremptorij habet. Quam interpretationem communiter receptam esse testantur Panormit. num. 2. in cap. quoniam Abbas, de offi. deleg. Bolognius nu. 58. & Vrcurrus nume. 48. in d. §. Iulianus, & eandem interpretationem assignat glossa in dicta l. & post edictum, verbo, debet, & glo. in c. consuluit, ver. terminũ, tametsi eam refutet Bolog. vbi sup. n. 59. per plura fundamenta, quibus satisfacere poteris ex notatis à Decio in d. c. cõsuluit, & Vrcurro vbi sup. nu. 49. Ex qua vera resolutione nouè intelliges textum in cap. fin. de eo qui mittitur in possessionem, ibi, post citationis edictum, scilicet, quod tex. ille probat, quòd si ante citationem reus abfuerit, non haberet locum missio in possessionem, ex 1 decreto, nam certi iuris est necessariam esse citationem peremptoriam ad interponendum primum decretum, vt supra resoluimus, & ita non est necessaria supplectio glossæ ad illũ textum, nec aliæ interpretationes Panormitani, ibi. Cui intellectui non obstat textus in l. ignorare, C. de restitutione militum, nam respondetur ibi citationem præcessisse, saltem ad domum, quia absens inueniri non poterat, vt notat Panormitanus in cap. causamque, nume. 6. de dolo, & contumacia. Cæterùm in foro sæculari, de iure huius regni ad primũ decretũ necessaria non est peremptoria citatio, sed sufficit vnica citatio, nempè, quod reus citatus sit in causa principali, vt ad libellũ respondeat. iuxta textum in l. 1. tit. 11. lib. 4. recopilationis, per quem textum sublata sunt verba illa, quæ olim apponebãtur in lege 1. titulo 9. lib. 3. ordinamenti. ibi, por tres emplazamientos. Et iuxta prædictam legem Recopilationis intelligi debet lex 108. tit. 18. par. 3. & per eandem legem cõprobatur opinio Bolognini in dicto §. Iulianus, nume. 45. asserentis ad primum decretum nullam citationem necessariam esse, sed sufficere citationem peremptoriam

fiam in causa principali factam. Quæ citatio peremptoria ad deueniendum ad l. de retum fieri debet de iure communi, in persona rei, si inueniri possit, alias si non inueniretur, nec certum esset procuratorem dimississe, sufficeret citationem ad domum rei fieri, secundum glossam in capitul. causamque, verbo, Ad domum, de dolo, & contumacia, & ibi Antonium de Butrio, numero 7 & Panormitan. numer. 12. per text. in capit. venerabilis, de dolo, & cõtumacia, & in cap. finali, de eo qui mittitur in possessionem, cuius gloss. opinionem communem esse testatur Alexander in l. 4 § prætor ait, nume. 2. de damno infecto, quamuis Innocentius, & Panormitan. in dict. capit. fin. indistincte asserebant, prædictam citationem sufficeret ad domum rei fieri, per text. in l. scire etiam, §. qui autem. ff. de accusationibus tutorũ, vbi dicitur citationem fieri debere in faciem, vel ad domum rei, ergo videtur sufficere, si ad domum rei fiat, quamis reus inueniri posset, cum in alternatiuis alterum adimplere sufficiat, vt in cap. in alternatiuis, de regulis iuris in 6. Sed sustinendo
32 prædictam communem opinionem dicẽdum est, quòd opinio Innocentij, & Panormitan. non suffragatur text. in dicta l. scire etiam, §. qui autem: nam alternatiua illius text. potius est ordinis, quam electionis, & ita quod sensus illius text. sit, quod citatio primo fieri debeat in persona, si inueniri posset, alioquin ad domum fieri debeat, secundum comuniter omnes, ex Panormita. in dict. cap. causamque Cardinal. & Doctor. in Clementina 1. nota. 10. de foro competenti, Tiraquellus de vtroq; retractu, tit. 2. §. 6. gloss 2. num. 44. Tamen Gregorius Lupus in l. 1. titulo 8. par. 3. in glos. 3. in fine, receptus à Didaco Perez in dict. l. 1. titul. 9. lib. 3. ordinamenti, columna 1122. prædictas opiniones in hunc modum componit, scilicet, quod opinio Innocentij, & Panormit. procedat in missione in possessionem, ex 1. decreto, nam cũ modici preiudicij sit, sufficiet si citatio ad domum fiat, cæterum opinio communis, procedat in missione in possessionẽ, ex 2. decreto vel quãdo procedendũ esset in ne
34 gotio vsq; ad sententiam diffinitiuã. In foro tamen sæculari de iure regio ad interponendum 1. decretum requiritur, quòd illa vnica citatio, quæ in causa principali fieri
35 debet in persona ipsius rei fiat, per text. in dict. l. 1. tit. 11. lib. 4. Recop. Secundo ad interponendum primum decretum requiritur, quod actor compareat in termino citationis coram iudice incusans contumaciam rei, alias contumax non reputabitur, argu. tex. in l. properandum, §. & si quidẽ, C. de iudi. & in specie firmat Bart. num. 9. receptus ab Alex. nu. 24. & ab alijs cõmuniter, & Bologuino num. 71. in d. §. Iulianus. Quinimo debet licentiatus actor à iudice recedere, secundum Barto. num. 10. Alex. nu. 25. d. §. Iulianus, & ita in praxi obseruatur in quocunq; tribunali. Tertio
36 ad primũ decretum requiritur, quòd post illam peremptoriam citationem offeratur ab actore libellus in causa principali, nec necesse est libellum præcedere citationẽ, vel tenorem eius in citatione inseri, secundum Alexand in d. §. Iulianus, nume. 20.
37 receptum à Didaco Perez in dicto lib. 1. titul. 9. lib. 3. ordinamenti, colum. 1122. quæstione 13, nec etiam necesse est, post prædictam citationem, & libelli oblationem in causa principali alium libellum offerri, in quo debitor petat se mitti in possessionem ex primo decreto, secundum Barto. numer. 20. & alios communiter ex Bolog. num. 89. in dict. §. Iulianus. Quod verum est, si de libello solemni in scriptis intelligamus, tamen aliqualis petitio fieri debet à notario in actis redacta, qua actor petat se in possessionem mitti ex primo decreto, secundum Imolam in dicta l. si finita, §. si plures, & Alexandr. in l. 1. ff. de edendo, & in dict. §. Iulianus, numer. 36. & pro
38 hac opinione facit text. in l. 1. tit. 11. lib. 4. Recopilat, ibi: Y pidiere: Quarto requiritur, quod quantitas pro qua petatur primum decretum excedat summam sexcentorum marapetinorum, nam pro minori summa peti nõ potest, sed proceditur per captionem pignorum, vt probat text in
39 l. 5. tit. 8. lib. 2 Recopilat. Vltimo requiritur, ad primum decretum, quod præcedat semiplena cognitio de debito, vel saltim, quòd actor præstet iuramentum de calumnia antequam in possessionem mittatur secundum gloss. in dicto capitulo quoniam frequenter, § in alijs, verbo, Summatim, receptam à Panormit ibi num. 31. & probatur in l. 2. titul. 8. par. 3. Quod iuramen-
40 tum ab actore præstandum erit in ipsa missione ante quam mittatur in possessionẽ, etiam si prius in libello causæ principalis illud præstitisset, secundum Cinum in l. cum præponas, C. de bonis authorit. iud. possid. Panormitan. in dict. §. in alijs, nu.

31. &

31.& Alex.in dict.§.Iulianus,numer.37.
41 Et ratio est, quia missio ista noua instantia videtur distincta ab instantia causæ principalis:nã causa principalis iure actionis expeditur:at vero missio in possessionem iudicis officio nobili, vt resoluit Iason.in l.iubere cauere,num.10.ff. iurisomnium iudicum.Et an hoc iuramentum
42 de calumnia in ipsa missione præstitum sufficiat ad totam causam principalem, si antea præstitum non erat, docet glossa in d.cap.quoniam frequenter,§.in alijs,verbo,summatim,recepta à Panorm.ibi,numer.3.in fine,præcedentibus supradictis iudex profert sententiam interlocutoriã, quà pronuntiat actorem mittendum esse in possessionem rei petitæ,si actione reali
43 actum esset,si verò actione personali actor ageret, mitti deberet in possessionem bonorum debitoris pro modo,& quantitate debiti,iuxta textum in authent. ei qui, C. de bonis authoritate iudicis possid. & in d. capitulo,quoniam frequenter, §. in alijs, & in l. 2.titulo 8. part. 5. & in l. 1.titul. 11. libro 4.recopil.Quamuis olim agens actione personali mittendus erat in possessionẽ omnium bonorum debitoris, vt probatur in l. 1. ff.quibus ex causis in possess. eatur: Quæ missio primo fieri debet in bonis mo-
44 bilibus, & eis deficientibus in immobilibus,& in eorum defectu in iuribus, actionibus,& nominibus debitoris,argum. tex. in l.à D. Paulo,§.in venditione,ff.de re iudic. & hunc ordinẽ prescribit text. iuncta glos.ibi, verbo, immobilium, in d.c. quoniam frequenter,§.in alijs,& in l.2.titu.8. part.3.& l.1.tit.11.lib.4.Recop.& Auen. dicto primo & secundo decreto, 3. parte, nume.12.& nos infra latius dicemus in 3.
45 prænotatione. Quæ missio in possessionem ex 1. decreto cessaret, si reus coram iudice compareret, & expensas reficeret, & præstaret sufficientem cautionem de standó,& parendo,recuperaret enim tunc possessionẽ simul cum fructibus illius rei, in qua fuerat missus actor, vt probat text. in d.capitulo, quoniam frequenter, §. in alijs,& ibi glos.verbo,cautione,tex. in capit.1.& 2.de eo qui mittitur in possess. & tradunt Doctores in dicto §. Iulianus, & probatur in l.6.tit.8.par.3. quam comparitionem, solutionem expensarum, & satisdationem reus tenetur facere intra terminum vnius anni à die missionis connumerandum, vt in l.si quis emptionis, §.penult. C. de præscriptione triginta,vel quadraginta annorum,& in cap.1.capit.contingit,de dolo & contumacia, & in capi.1. & 2. de eo qui mittitur in possessionem, vel verius intra terminum à iudice suo arbitrio præfixum:potest enim iudex arbitrari de iure communi, intra quem terminum reus comparere debet ad præstandam cautionem,& expensas, & ad recuperandam possessionem, vt cum communi resoluit Didacus Perez in dicta l.1.titu.9. lib.3.ordin.glossa 1.q.20.versic.sed hodie, & Menoch.lib.2.de arbitrarijs,centuria 1.
46 casu 6.numer.13.De iure tamen Regio in foro seculari reus tenetur comparere intra vnum mensem cum expensis,& cautione quando actor fuit missus ex actione personali:quãdo verò fuit actor missus in possessionem ex actione reali, reus comparere debet intra duos,iuxta textum in l.1.titul. 11. libro quarto Recopilationis, quem etiam terminum vnius mẽsis, vel duorum mensium, à iure Regio præscriptum reo ad recuperandam possessionem, iudex ex causa breuiare,& prorrogare poterit,argumento tex.in capitulo cum venissent, de
47 eo qui mittitur in possessionem, iuncta l. à quo fundus, ff.de damno infecto, & notat Gregorius in Clementina sæpe, quæstione 8. de verborum significatione, & Romanus in singulari 49.Pro qua vera opinione facit,quod iudex ex causa breuiare,& prorrogare potest omnes dilationes à iure præscriptas,etiam sine ministerio iudicis,secundum Panormitanum, Felinũ, & Decium,num.13.in cap.cum sit Romana,de appellatio. Alexandrũ num.5.in fine,& Vincentium num.27.in l.2. ff. de re iudicata, etsi contrarium teneat Didacus Perez in loco proximè citato. Nec supra dictæ resolutioni obstat textus in dicto capitulo,cũ venissent, de eo qui mittitur, vbi reus comparens intra annum, & cautionem præstans absque solutione expensarum possessionem recuperat,ergo videtur necessum non esse,quod cautionem, & solutionem expensarum simul præstet: nã respondetur,quòd ibi reus negabat se contumacem fuisse,asserens iustè per appellationem à iudicio recessisse. Ac ideo cum à principio nõ constaret de legitimitate appellationis, præstita cautione de standó,
48 & parendo, & dilata solutione expensarũ in euentum probationis contumaciæ,vel non contumaciæ,reus recuperat possessionem,si verò à principio constaret de illegitimitate appellationis reus comparens te-

neretur præstare cautionem, & expensas etiam si ab actore non peterentur, secundum Alex. num. 76. & Bolog. num. 172. in dicto §. Iulianus. Cæterum si à principio cõstaret de legitimitate appellationis reus neutrũ facere deberet, sed recuperare posset suam possessionem, cum missio in pos-
49 sessionem post legitimam appellationem nulla esset, sed veniret reuocanda per viã attentatorum, vt in capitul. non solum, de appellat. in 6. & facit text. in capit. 1. de
50 sententia excommunicationis, libr. 6. Sed si reus intra terminum à iure, vel à iudice præfixum non comparuerit præstans cautionem, & expensas iudex tunc procedere poterit ad missionem in posses-
51 sionem ex secũdo decreto ad quam plura requirũtur. Primo enim requiritur, quod reus iterum citetur, sicut ad primum decretum citatus fuit secundum glo. in dict. l. si finita, §. si plures, verbo, prius, cõmuniter receptam ex Alexand. num. 52. & Vrcurro num. 73. in dict. §. Iulianus. De iure tamen regio, & in foro sæculari hæc secunda citatio necessaria non est, vt colligitur ex dict. l. 1. titul. 11. libr. 4. Recopilat. Se-
52 cundo requiritur ad interponendum secũdum decretũ, quod reus latitet, iuxta text. in l. Fulcinius, ff. quibus ex causis in possessionem. Tertio requiritur, quod præcedat cognitio semiplena de debito secundũ Bartolum in dict. §. Iulianus, nu. 36. communiter receptum ex Vrcurro ibi col. 103. de iure tamen regio, & in foro sæculari illa cognitio necessaria non est, quia ipsamet lex hanc missionem ex secundo decreto facit, vt constat ex dict. l. 1. titul. 11. libr. 4.
53 Recopila. Quarto requiritur, quod elapsus sit terminus à iure vel à iudice præscriptus ad interponendum hoc secundum decretum, quibus requisitis præcedentibus iudex profert sententiam, qua pronuntiat
54 actorem mittendum esse in possessionem ex secũdo decreto, vt efficiatur verus possessor, & possit longo tempore dominium acquirere, iuxta text. in l. prætoris, & in dicta l. si finita, §. Iulianus, ff. de damno infecto, & in dicto capitulo quoniam frequenter, §. in alijs, & in capitu. 1. cum alijs, de eo qui mittitur, & in l. 1. titul. 11. libr. 4.
55 Recopilationis. Est tamen aduertendum, quod in actione reali non est locus missioni in possessionem, ex 2. decreto, nam per solum lapsum termini vnius anni à iure cõcessi missus, ex 1. decreto efficitur verus possessor, sed tantum in actione personali secundum glos. in dict. §. Iulianus, & communiter omnes, quod verum est quãdo in actione reali actor peteret, post annum mitti in possessionẽ ex secundo decreto: vt verus efficeretur possessor. Tamẽ ad maiorem cautelam bene posset etiam post annum interponi, vel ad hunc effectum, vt iudex præfiniat certum terminum reo contumaci intra quem agere debeat de proprietate rei, alias imponat ei perpetuum silẽtium super illa re, vel ad hunc effectum, vt efficiatur verus possessor ante lapsum anni, quando à iudice terminus vnius anni fuit restrictus, vt intra illum reus deberet comparere cum expensis, & cautione, secundum Panorm. in dict. §. ũ alijs, num. 42. & 43. & Bolog. in d. §. Iulianus, col. 74. vbi testantur hanc esse com-
56 munem opinionem. De iure tamen regio, & in foro sæculari elapso vno mense in actione personali, & duobus mensibus in actione reali sine interpositione 2. decreti, missus ex 1. decreto statim efficitur verus possessor, iuxta text. in l. 6. tit. 8. part. 3. & in l. 1. tit. 11. lib. 4. recopil.

57 Ad tertium deueniendo dicendum est missionem in possessionem fieri posse, si agatur actione reali in re petita, vt in toto titulo de eo qui mittitur in possessionem, & in dict. capit. quoniam frequenter, §. in alijs, & in dict. l. si finita, §. Iulianus, & in l. 2. titu. 8. par. 2. & in l. 1. tit. 11. lib. 4. Recopilati. Si verò agatur actione personali, in omnibus bonis debitoris fieri potest, dum modo primo fiat in mobilibus, & eis deficientibus in immobilibus iuribus actionibus, & nominibus debitorum, argumento text. in l. à Diuo Pio, §. in venditione & ibi communiter omnes, ff. de re iudicata, text iuncta glos. in dict. capi. quoniam frequenter, §. in alijs, verb. immobilium, & notat Gregor. Lup. in dicta l. 2. verbo, En tantos bienes, quinimo etiam in actione hypothecaria, secundum Alexand. & Ias. nu. 24. in l. 3. §. fi. ff. de acquirenda possessione, & Menochium in consil. 104. numer. 71. Præterea missio fit in seruis, vas-
58 sallis, & in bonis alienari prohibitis in vita possessoris, nam successori prædicta missio non nocebit, vt cum Bald. Salicето, & Gregor. Lopez, tenet Didacus Perez in dicta l. 1. titul. 9. libr. 3. ordin. in glos 1. quæstione 26. in beneficio tamen ecclesiastico
59 non est locus missioni in possessionem, ex primo, & 2. decreto, vt in cap. vnico de eo qui mittitur in possessionem, libr. 6. &

notant

notant communiter DD. Et inter alias rationes huius prohibitionis illa potissima est ne detur vitiosus ingressus cum absque titulo, & canonica institutione beneficiū obtineri non possit, vt in cap. 1. de regulis iuris, lib. 6. & in capit. ex frequentibus, de institutionibus, sed missio in possessionē, ex 1. vel 2. decreto non est titulus beneficialis, nec canonicus: nam titul. beneficiales sunt perpetui, vt in capit. præcepta, 56. dist. & in cap. sanctorum. 70. dist. & in cap. 1. de capellis monachorum in 6. & notat Panormitanus in capit. si constiterit, de accusationibus, Gomezius de expectatiuis, num. 94. & Casiadorus in decisione 12. de præbendis, num. 8. missio autem ex primo decreto Annalis est, iuxta text. in cap. contingit, de dolo & contumacia, & in dict. capi. quoniam frequenter, §. in alijs, ergo in beneficialibus non habebit locum missio ex primo decreto. Cui resolutioni obstare videtur, quod eadem ratione in rebus profanis non esset locus missioni in possessionem, ex primo decreto, cum absque titulo haberi non possint, vt in l. nullo, C. de reivendicatione, & in l. fin. C. vnde vi, nec fit satis si respondeatur in rebus profanis authoritatem iudicis loco tituli haberi, iuxta tex. in l. iuste possidet, & ibi communiter DD. ff. de acquirenda possessione: nam idem videtur dicēdum esse in beneficialibus, quod authoritas iudicis excusat, iuxta textum in capit. cum dilectus, in fine, de electione, & gloss. in cap. 1. verbo, repellendi, de concessione præbendæ, asserentem sententiam iudicis, in beneficialibus transire in authoritatem rei iudicatæ, quam dicit communiter receptam Couarruuias in 4. decretalium, 2. par. §. 2. num 14. Quare pro resolutione huius difficultatis dicendum est, quod in rebus profanis ius, & dominium eorū sua natura regulariter non acquiruntur, nisi per traditionem, & acquisitionem possessionis, vt in l. nunquam nuda traditio, ff. de acquirendo rerum dominio, & in l. traditionibus, C. de pactis, nam cum ab initio omnia bona essent communia dominium eorum non acquirebatur, nisi per apprehensionem rei, vt in l. 1. ff. de acquirenda possessione, & in §. singulorum. institutis, de rerum diuisione. Cæterum in beneficialibus secus est, quia ius, & dominium eorum non acquiritur ex sola possessione, & traditione, sed ita ab initio à Christo sunt instituta, vt fidelissime à suis vicarijs, & prælatis dispensarentur, iuxta illud Lucę, cap. 12. Quis putas est fidelis dispensator, & prudens, &c. Id circo ex sola canonica institutione, & prouisione prælatorum beneficia acquiruntur, & non ex sola possessione. Quo fit authoritatem iudicis de mittendo quem in possessionem ex primo decreto in beneficialibus non excusare, nec titulum canonicum tribuere cum titulus beneficialis perpetuus debeat esse, vt supra diximus, & hæc est vera ratio, glossæ fin. in capite contingit, de dolo & contumacia, in versicul. sed nunquid, in qua tantopere laborarunt DD. vt videre est per Felinum in capit. sicut, num. 31. de re iudicata. Seluam in titulo de beneficio, 3. part. quæst. 21. Cosmam de pacificis possessoribus, verbo, Triennium, & Gomezium in regula de triennali pos. quæst. 26. Quæ vera resolutio nedum locum habet in beneficijs obtinendis, verum etiam in iam obtentis, in quibus non erit locus missioni in possessionem ex 1. decreto secundum glos. in dict. capit. vnico, verbo, obtinendis, receptam communiter ex Panormitan. in dict. cap. contingit, numer. 16. & Perusin. in dict. capi. vnico, nu. 4. Tametsi prædicta gloss. in fine dicat literam illius text. in contrarium facere, & quamuis Panormit. vbi supra contra communem teneat, cuius fundamentis faciendum erit ex notatis per Perusin. vbi supra. Quinimo nec fructibus beneficij missio in possessionem, ex 1. decreto fieri potest cum fructus sint accessorij ad beneficium, vt in capit. fin. de rescript. l. 6. & ita sequi debent naturam sui principalis, vt in cap. accessoriū, de regul. iur. libr. 6. Præterea facit, quia in percipiendis fructibus potius attenditur ad ius corporis ex quo percipiuntur quā ad ius seminis, vt probat text. in l. qui scit, §. alieno, ff. de vsur. & in specie ita firmant Dominic. num. 7. Perusin. numer. 1. & alij communiter in dict. capit. vnic. quòd verū est, & procedit in fructibus beneficij pendentibus, at vero in fructibus separatis, & perceptis missio, ex 1. decreto fieri potest, quia tunc considerantur, vt proprietas, argument. text. in l. fin. §. penult. ff. quæ in fraud. credit. ita etiam in proprietate Eccle siæ missio fit, vt in capit. 1. de eo qui mittitur in poss. facit etiam quia in fructibus beneficij perceptis executio sententiæ fit, vt probatur in cap. peruenit, de fide instrumentorum, & notant ibi Panormit. nume. 12 & Barba. num. 13. Præterea fructus beneficij

percepti causa custodiæ assignantur œconomo, vt in cap. cum vos, de offic ordina. & facit text. Concil. Trident. sessio. 23. de
75 reformatione, capi. 1. in fin. & in specie, ita firmant, & prædictam opinionem intelligunt Speculator in titulo de 1. decreto, §. restat, num. 9. & Bald. in dict. capi. contingit, num. 28.

76 Ad quartum dicendum est 1. & 2. decretum interponi debere per iudicem merum, vel mixtum imperium habentem, vt probatur in l. iubere cauere, ff. de iurisdict. omnium iudic. vbi hanc testatur communem opinionem, Orosc. nume. 7. & ab eodem iudice habenti merum, vel mixtum
77 imperium prædicta missio reuocari debet iuxta text. in l. 4. §. si forte, ff. de damno infect. & ibi notant Alexand. & Angel. & Paul. in l. iubere cauere, quod verum est, nisi in causa damni infecti, quæ celeritatem desiderat, iuxta text. in dict. l. 4. §. 1. & notat Didac. Perez in d. l. 1. titul. 9. libr. 3. ordin. gloss. 1. quæst. 4. ex qua resolutio-
78 ne videtur cognitionem de mittendo in possess. ex 1. decreto delegari non posse ab inferiori Principe cum ea quæ sunt meri, vel mixti imperij non delegentur, vt in l. 1. ff. de offi. eius cui man. est iurisd. & ibi Orosci. nume. 4. cuius tamen contrarium probari videtur in l. cognitio, § vt possessio bonorum, ff. de offi eius, quam difficultatem soluit Lasi. in dict. l. iubere, numer. 7. 20. & 22. & Oroscius, num. 4. & 7. At verò de iure canonico omnes causas meri, & mixti imperij delegabiles esse resolumus in principio 3. præludij huius 2. tomi, & ita in foro ecclesiastico missio ex 1. & 2. decreto delegari poterit à quocunque iudice ecclesiastico merum vel mixtum imperium habente.

79 Ad quintum deueniendo dicendum est, quòd effectus 1. decreti plures sunt, quos congerit Guido Papa in titul. de 1. & 2. decreto, num. 17. Vrcurrus in dicta l. si finita,
80 §. Iulianus à numer. 256. & Alciat. in sua practica fol. 62. colu. 1. inter quos ille præcipuus est, quòd missus in possessionē ex 1. decreto in actione reali intra annum efficitur verus possessor, iuxta text. in l. si quis emptionis, C. de præscript. 30. & 40. annorum, dum ibi Imperator vtitur illis verbis (prior possessor) quibus indicat secundum missum in possessionem in detrimentum primi possessoris verum effici possessorē, cum prior supponat secūdum eiusdem cōditionis, primus enim præsupponit secundum, vt in capi. Ioseph de verbor. signifi. ad idem est text. in l. à quo, ff. de damno infect. quem ad hanc opinionē citant glo. in dict. l. si quis emptionis, §. sed & si quis, verb. possessor, facit etiam text. in l. consentaneum, C. quomodo & quando iudex, & text. in cap. pastoralis, §. præterea, de offic. ordin. ibi (recuperare poteris possessionem amissam) quam opinionem probat glo. verb. possessor, in dict. l. si quis emptionis, §. sed si quis, & Bart. in d. §. Iulianus, num. 49. & communem, & veram esse testatur Alexand. numer. 11. Ias. num. 20. in l. 3. §. genera, ff. de acquir. possess. Deci. in cap. consultationibus, nu. 11. de offic. deleg. Negusanc. in titul. de pignoribus, 3. par. memb. 2. nu. 6. versi. 6. quid asserentes missum in possessionem actione reali intra annum effici possessorem regocabilem tamē, post annum vero irreuocabilem, quam opinionem communem legistarum esse firmant Vrcurrus, numero
81 222. & Bolog. numer. 181. in dict. §. Iulianus. Oppositam tamen sententiam, immo missum in possessionē, ex 1. decreto actione reali intra annum non effici verum possessorem, sed tātum custodem, probat tex. in capit. 1. in cap. cum venissent, de eo qui mittit. in possess. vbi dicitur, quòd qui ex 1. decreto mittitur in possessionem actione reali causa custodiæ, & rei seruādæ missus censetur: sed qui causa rei seruādæ missus est in possessionem non possidet, sed
82 tantum detinet, iuxta text. in l. si duo, §. creditores, ff. vti possidetis, & in l. cum lega. ff. quib. ex causis in possess. ergo non est verus possessor, eandē opinionem probat text. in d. c. quoniam frequenter, §. in alijs, dum æquiparat missionē factā actione reali, & missionē factā actione personali, sed missus actione personali intra annum non est possessor, sed tantū custos, vt statim dicemus: ergo nec missus actione reali. Probat etiam tex. ille in d. § in alijs prædictam opinionē dū dicit missum in possessionē actione reali post annū effici verum possessorem: ergo intra annum non est possessor, quòd idem probat text. in capit. contingit, de dolo, & contumacia, & hanc opinionem tenent gloss. Canonistarum Panormita. & reliqui Canonistæ communiter secundum Vrcurr. in dicto §. Iulianus, num. 223. quam ipse ibi sequitur: eandem probat Bolog. ibi numer. 181. Didac. Per. in l. vnica, titulo 9. libr. 3. ordin. in gloss. 2. Iacob. Menoch. in tract. de retinenda possess. re-

sess.remed.3.numer.112.& Iacob.Cuiaci. libr.9 obseruationum,capite 32.& 33.& hæc vltima opinio comprobatur de iure Regio, per tex.in l.2.titu.8.par.3.ibi: Entonencia,vbi Gregor. Lup. eam sequitur, & per textum in tit. titul.11.lib.4.recopil. Et sustinendo hanc vltimam opinionem tam quam communiorem fundamentis propriori opinione Legistarum adductis satisfaciesex traditis per Menoch.in dicto tract.de retinen.possess.remed.3.num.211. & 212.Expellit tamen actor reum contumacem de possessione rei,vt reus detentationem eius amittat,& actor ea potiri possit secundum glos.verb.tædio,in dict.§.in alijs,& ibi Panormitan.nume.24. At verò missus ex actione personali non expellit contumacem à possessione rei,in qua fuit missus,quia non est detentator,sed tantum custos,secundum d.glo.&Panor.ibi,de iure autē regio,& in foro sæculari actor missus tā actione reali, quā personali expellit reū à possessione rei,& aufertur de manu eius,& traditur actori,vt colligitur ex verbis,dicta l.1.titul.11.lib.4.recopil.ibi:Que sea puesto el 1. mandador en tenencia de tantos bienes,&c.& hanc differentiam inter ius cōmune, & regiū agnoscit Auend. in titul.de 1.& 2 decreto 3. part.nume.5. Cæterum missus in possessionem,ex 1.decreto actione personali,absque controuersia dicendum est, quòd intra annum non est possessor,sed tantum custos, vt probat text.in l.3.§.fin.ff.de acquir. possess.& in l.si duo,§.creditores,ff.vti possidetis,& in l.cum legati,ff.quib.ex causis possess.& huius conclusionis rationem assignat Menochius in dicto remed.2 à num.168 Ex qua vera resolutione consequitur missum in possessionē ex 1.decreto, siue actione reali,siue personali intra annum non facere fructus suos illorum bonorum, in quibus fuit missus: quia fructus ratione possessionis acquiruntur,vt in § si quis à non domino,institut.de rerum diuisione,& in capit.consultationibus, de iure patronat. quam tamen possessionem missus non habet.Quo circa reo comparenti intra annū præstandi expensas,& cautionem de stando,& parēdo actor missus actione reali tenebitur possessionem rei cum fructibus perceptis restituere, missus verò actione personali tenebitur cōputare fructus perceptos in sortem principalem,2 glos.in dicto cap.quoniam frequēter,§.in alijs,verbo,Tædio affectus,glo.fin.in cap.contingit,& ibi Panorm.num.16.de dolo & cōtumacia:Bolog.in dict.§.Iulian.num.194. & Felin in cap.consultationibus, col.4.de offi.deleg.& comprabatur ex l.fin. titu.8. part.3. Secundo consequitur,missum in possessionem, ex 1. decreto intra annum non posse intentare remedium possessorium,vti possidetis,vt resoluit Menoch.dicto remed.3.à num 208.& plures alios effectus huius inuestigationis an missus in possessionem intra annū sit possessor, nec ne congerit Alexand.in dict.l.3.§.fin.ff. de acquir.possess. Supradictam tamen veram resolutionem limitabis, quando post litem contestatam reus contumax esset,& actor actione reali ex 1.decreto in possessionem missus esset, nam tunc verus possessor intra annum efficeretur, iuxta tex. in dict.cap.consentaneum,sic intellectum à communi Canonistarum, & Legistarū, vt resoluit Menoch.in dict.remed.3.num. 217.vbi num.218.idem esse resoluit,quando post litem quasi contestatam hoc contingeret,per tex.in dict.cap. quoniam frequenter,§ in alijs,quamuis Bolog.nu.184. &185.& Vrcurrus,num.225 in dict.§.Iulia.hanc limitationem improbent. Secundo prædictam resolutionem limitabis quā do actor missus esset in possessionē actione reali ob nimiam cōtumaciam rei, nam tunc intra annum verus possessor esset, iuxta tex.in l.Fulcinius,§.fin. ff. quib. ex caus.in possess.eatur,qui text. ita intelligitur,2.communiter omnes,ex Zasio ibi,& Vrcurro in dict.§.Iulia.nume.214.& Menoch.in dict.remed.3 num.186. quidquid aliter text. illum intelligat Bolog.in dicto §.Iulia.num.171.cuius intellectum refutat ibi Vrcurr.num.215.& 216.Limitabis denique supradictam resolutionem,vt per Menoch.in dict.remed.à num. 177. Effectus antē 2.decreti plures sunt inter quos ille potissimus est, quòd missus in possessionem ex 2.decreto efficitur verus possessor,& dominus quando bona erant debitoris,alias transfertur in eum vsucapiendi conditio,2.glos.verb.Capere,& ibi DD. commu.in l.prætoris,ff.de dam.infect.gl. & DD.commu.ex Bolog.ibi num.19.& Vrcurro nu.28.in dict.§.Iulia.&commu. DD in l.3.§. fin. de acquir.possess.& hanc opinionem testantur communem Didac. Perez in dict.l.vnic.tit.9.lib.3.ord. glo.1. quæst.27.ver.si.2 effectus,Bologne.in l.1. num.149 ff.de acquir.possess.quam tamen communem opinionem neruose impug-

nant Vrcurrus in dict. §. Iulian. & Ioann. Bap. variar. qq. lib. 1. cap. 37. contendentes missum in possessionem, ex 2. decreto nõ effici statim dominum bonorũ ipsius debitoris, quare omissa interpretatione Vrcurrii in dict. §. Iulia. ad tex. in l. 1. ff. de fund. dotal. & in l. prætoris, & in l. si finit. §. Iulia. ff. de dam. infect. in l. 3. §. fin. ff. de acq. pos. & in l. sed si res ff. commu. diuid. quibus iuribus probari videbatur supradicta communis opinio, omissa etiam ad prædicta iura alia interpretatione Conani lib. 2. commentarior. c. 6. Cuiac. in l. 1. ff. de vsucap. & Rebardi lib. 2. variar. cap. 12. prædicta iura intelligi poterunt, secundũ Ioan. Bap. in d. q. 73. scilicet, missum in possessionẽ ex 2. decreto verã possessione cõsequi quã possessione mediante per longum tẽpus conficit vsucapionem, & per consequens dominus efficitur, & ita omnes supradictæ leges concedentes dominium ex 2. decreto intelligendæ sunt mediãte vsucapione per longum tempus, vnde prædictus effectus 2. decreti intelligi debet, scilicet, quòd missus in possessionem ex 2. decreto efficitur verus possessor, & ex inde per longum tempus dominium consequitur, & in hũc sensum est accipiendus, text. in dict. §. Iulian. vt dum inquit, missum in possessionem non effici dominum per lõgum tempus priusquam 2. decreto à prætore dominus constituatur intelligi debet, q̃ ex 2. decreto dominus à prætore cõstituatur, scilicet per longum tempus, nam ante 2. decretum incipere nõ potuit capere dominium, etiam per longum tempus, sed 2. decreto interposito à prætore per longum tempus constituitur dominus. Secundus effectus 2. decreti est, quòd missus facit fructus suos 2. glos. Bart. & reliquos communiter in dict. §. Iulia. nam ex 2. decreto verus possessor efficitur, vt supra diximus, & ratione possessionis fructus acquiruntur, vt in §. si quis à non domino, instit. de rerum diuis. Tertius effectus est, q̃ actor originarius efficitur reus, & reus efficitur actor, quòd est magnæ vtilitatis, vt probat tex. in § commodum, instit. de interd. & in l. is qui destinauit, ff. de reiuendicat. & in specie firmat Panorm. in d. §. in alijs, nume. 4. Quartus effectus præcipuus est, quòd missus in possessionem ex decreto non tenetur respõdere reo super possessione, sed tantum super proprietate, vt in dict. cap. quoniam frequenter, §. in alijs, tamen in aliquibus casibus, nec dum super possessione, verũ etiam, nec super proprietate tenetur missus respondere reo, vt puta damni infecti, & in causa noxali, & in causa de peculio, secundum glo. in cap. cõtingit, verb. constituatur, de dolo & contum. & glos. in dict. l. si finita, §. si plures, verbo, prius, & gl. in l. 2. C. vbi in re actio. & docet Bart. in l. iubere cauere, ff. de iurisd. omn. iudic. Et alius effectus 2. decreti de iure regio, scilicet, quòd per illud res debitoris in quarum possessionem fuit missus actor vendi possint, & creditori satisfieri, & si minus debito valeant reus teneatur ex alijs bonis supplere, & soluere, iuxta tx. in l. 6. tit. 8. part. 3. & l. 6. tit. 27. part. 3. iuncta l. 1. tit. 11. lib. 4. recopila. Quibus omnibus supradictis constitutis deueniendum est ad formam, & praxim fulminandi processum in primo, & secundo decreto, & sic ad sextam prænotationem.

Ad sextum deueniendo dicendum est quòd forma, & praxis fulminandi processum in hac via primi, & secundi decreti quæ vulgo dicitur de assentamiento, est sequens.

Despues que el reo fue citado para que respondiesse à la demanda que le fue puesta por el actor, ò à tal demanda que sobre tal cosa le queria poner, y le fue mandado por el juez por tres terminos, que respondiesse, y no respõdio, y le fueron acusadas las tres rebeldias por el actor. En las mas audiencias ecclesiasticas es estylo, que se proceda por censuras contra el reo hasta que responda, y se da mandamiento de prision contra el si es clerigo, y si es lego, se prende con braço seglar. Y sino se pudo prender, ò ya que està preso perseuera en su cõtumacia, entonces el actor puede escoger vno de dos remedios, ò que se proceda cõtra el por la causa adelante, pidiendo se le asseñalen los estrados con quien se hagan los autos hasta sentencia difinitiua. Y entonces asseñalaselos el juez, y procede en la causa por sus terminos, de la forma y manera que en la via ordinaria se procede cõtra el presente, ò escoge el otro remedio, q̃ se proceda por via de assentamiento, que es de ser metido en la possession de la cosa que pide si intenta accion real, ò en la possession de los bienes del reo, hasta la quantia de su deuda, y costas, si intẽta acciõ personal, como resoluimos en el principio desta segunda parte, y lo mismo podra hazer el actor, luego q̃ le son acusadas las tres rebeldias arreo, quando en el tribunal eccle-

siastico

siastico dõde pide, no ay estylo de que primero se proceda cõtra el reo por censuras. Y en el vno y otro caso, la practica q̃ en el proceder se tiene en el processo hecho por via de assentamiẽto, es, que donde ay estylo de que primero se proceda por cẽsuras, luego que el reo està preso, ò no puede ser auido, y perseuera en su cõtumacia. Y dõde no ay este estylo de primero proceder por censuras, luego que le son acabadas de acusar las tres rebeldias al reo, el actor parece ante el juez, y presenta su pedimiento en la manera siguiente, quando tenia puesta demanda al actor antes, y dize assi.

103 EN la ciudad de Salamanca, à tantos dias de tal mes, y de tal año en audiencia ordinaria, ante el señor Licenciado fulano, Prouisor general de todo el Obispado de la dicha ciudad, y en presencia de mi el presente notario, y testigos infra escritos, parecio presente fulano clerigo, y dixo: Que el tenia puesta demanda à fulano clerigo de stadiocesis, para que le pagasse cien ducados que le deuia, por razon de se los auer empreſtado, la qual le auia sido notificada en su persona, è mandando por su merced por tres plazos y termino peremptorio, que la contestasse y respõdiesse à ella: el qual no parecio à ninguno de los terminos, y le fueron acusadas tres rebeldias, y por ello està descomulgado, agrauado, y reagrauado, y preso en esta carcel Episcopal, como todo ello constaua de los autos hechos ante mi el presente notario, que en la mejor via y forma que de derecho podia y deuia, ponia al dicho fulano por demanda lo contenido en la demanda que le tenia puesta, ò en el mandamiento de su merced que le auia sido notificado. Y jurauа y jurò en forma de derecho in verbo sacerdotis, por las ordenes de san Pedro, y san Pablo, que los marauedis cõtenidos en la dicha demãda, ò mandamiento, que le eran deuidos, y no pagados, y que si presente estuuiera el dicho fulano, le pusiera la misma demanda. Porende q̃ pedia y pidio à su mẽd el susodicho le hiziesse entero cũplimiento de justia. Y por mayor breuedad pedia y pidio, escogia, y escogio via de assẽtamiẽto, y le mãdasse meter en la possessiõ de los bienes dl dicho fulano, por la quãtia de su deuda, de principal, y costas, y mãdãdo asseñalar vn breue termino al dicho fulano, para q̃ si dentro del pareciere y diere fiãças de estar à derecho, y purgar las costas, serà oydo, donde no, q̃ passado el dicho termino procederà à hazer justicia conforme à derecho, y para ello mandasse dar su mandamiento en forma, y pidio justicia, y costas, y el oficio de su merced implorò, &c. Testigos fulano y fulano.

Empero si el actor no tenia puesta antes demanda al reo, sino le auia citado à que parecieſſe à verse poner demanda sobre cien ducados que le auia empreſtado, y le deuia por tres terminos y plazo peremptorio, como de estylo de todas las audiencias se dan las citaciones, y mandamientos citatorios, entonces despues de auer acusado la rebeldia al reo, y procedido se por censuras donde ay el tal estylo, y donde no lo ay, luego despues de acusada la rebeldia, el actor parece ante el juez, y pone su demanda, en la forma siguiente.

Fulano

304 EN Fulano clerigo vezino de tal lugar desta diocesis, parezco ante V. m. y pongo demanda à fulano clerigo vezino del dicho lugar, y digo: Que por el mes de Março proximo passado deste presente año, yo empreste al dicho fulano cien ducados en dinero de contado, y quedò de me los boluer y pagar para de mediado el mes de Abril passado deste presente año: y aunque el plazo es passado, y por mi fue requerido que me los pague, no lo ha querido, ni quiere hazer sin cõtienda de juyzio; antes auiendole citado para que pareciesse ante Vra merced, à verse poner demanda sobre lo arriba contenido, y auiendo le sido notificada la dicha citatoria en persona por el cursor desta audiencia Episcopal, no ha parecido, y le fue acusada la rebeldia, y por ello està descomulgado, agrauado, y reagrauado, y dado mandamiento de prision contra el, y por no auer podido ser auido no està preso, como todo ello consta de los autos dello, hechos ante el presente notario. Porque pido à Vuestra merced, del sobredicho me haga entero cumplimiento de justicia: y si otro mas y mejor pedimiẽto es necessario el auido aqui por expresso, y pronunciando mi relacion por verdadera en quanto baste al vẽcimiẽto desta causa, por su sentencia, que en tal caso su lugar aya, condene al dicho fulano à que me dê y pague los dichos cien ducados y costas. Y por mayor breuedad, à V. m pido condene al dicho fulano por rebelde y contumaz, y me mande meter y meta en la possession de los dichos bienes del dicho fulano, por la quantia del principal, y costas, por quanto yo quiero y escojo esta via de saneamiento. Y assi mismo mãde V. m. asseñalar al dicho aduersario vn breue termino, para que pareciendo dentro del, y purgando las costas, y dando caucion de estar à derecho conmigo, serà oydo, donde no, passado el dicho termino procederà en la causa à hazer justicia cõ forme à derecho, y para ello mande dar su mandamiento en forma. sobre q̃ pido cũplimiento de justicia, y las costas protesto, y el oficio de V. m. implоro, y juro en forma de derecho in verbo sacerdotis, por las ordenes de san Pedro, y san Pablo, q̃ los dichos ciẽ ducados me son deuidos, y no pagados, y que lo susodicho no pido de malicia, &c.

305 Presentado este escripto ante el juez, si en su audiencia ay estylo de que se buelua à citar al reo, lo qual de equidad del derecho Canonico se suele hazer, como arriba diximos en la primera anotacion, en el primero requisito del primer decreto, entonces el juez manda que se notifique al reo, ò en su casa, sino pudiere ser auido, que para la primera audiencia peremptoriamente parezca y responda. Y sino parece, ò no ay estylo de que se buelua à citar al reo, ò el juez no quiere vsar de essa equidad, presentado el dicho escrito, dize que se lleue el proceso, y que hará justiciã. Y si mandò citar al reo el actor, ha de parecer à aquella audiencia, y acusar la rebeldia al dicho reo de que no parece, ni respõde, y el juez dize que la ha por acusada, y manda que se le lleue el proceso, y lo verà y hará justicia, y auiendosele llenado el proceso, y visto en el

en el auer precedido todos los requisitos necessarios que arriba diximos para poder se interponer el primer decreto, y hazerse assentamiento, pronuncia su sentenci interlocutoria, por la qual manda hazer el di
106 cho assentamiento. Quæ sententia interlocutoria est, & non diffinitiua, & ob id ab ipso iudice reuocari poterit quandiu cõstiterit in debitum fuisse, vt resoluit Panor
107 mit. in c. 1. n. 10. de eo qui mittitur in possessionem, & probat l. 2. titu. 8. part. 3. non tamen missio erit reuocanda, nisi citato eo qui rem detinet, secundum Panorm. vbi supra, col. 5. & Auend. in titul. de 1. & 2. de-
108 creto, 3. par. num. 18. Et hinc est, quòd à tali sententia appellari non potest, iuxta Cõcilium Tridentinum, sess. 24. de reformat. cap. 20. & firmat Auend. vbi supra, nu. 10. in fin. à denegatione tamen missionis bene appellatur secundum eãdem, ibi, nu. 11. Y el juez da la dicha sentencia en la forma siguiente.

Sentencia interlocutoria de assentamiento, ex 1. decreto.

109 EN Salamanca à tantos dias de tal mes, y de tal año, el Licẽciado fulano Prouisor general en todo el Obispado de Salamanca, auiẽdo visto este processo, y lo pedido por parte de fulano clerigo contra fulano clerigo, dixo: Que atento que el dicho fulano auia sido citado perentoriamente en persona, y le auia sido acusada la rebeldia, y se auia procedido contra el por censuras, hasta dar mandamiento de prision conforme à derecho, y al estylo desta audiencia, y que el dicho fulano le auia puesto su demanda, y auia hecho la solenidad del juramento q̃ el derecho requiere, y que auia pedido, y escogido la via de assentamiento, que su merced conforme à derecho le auia y huuo por rebelde al dicho fulano, y le condenaua y condenò à que diesse y pagasse al dicho fulano los cien ducados que en su demanda le pide, y mas le cõdenò en las costas, y mandaua y mandò meter en possession al dicho fulano de los bienes del dicho fulano, por su rebeldia y contumacia, hasta en quantia de los dichos cien ducados, y costas, para que los tenga en tenencia y custodia. Y mandò que se notificasse al dicho fulano, si buenamente pudiesse ser auido, ò sino en su morada, que si quisiere parecer ante su merced dentro de quatro meses, que purgando las costas, y dando caucion de estar à derecho, le oyria, y guardaria su justicia: donde passado el dicho termino procederia conforme à derecho. Y mandò dar su mandamiento, para que el alguazil desta audiencia hiziesse el dicho assentamiento, y metiesse en la tenencia actual de los dichos bienes del dicho fulano conforme à derecho al dicho fulano. Assi lo pronunciò y mandò, y firmò de su nombre, siendo testigos fulano, y fulano.

110 Conforme à esta sentencia, el notario de mandamiẽto al alguazil de la audiencia Episcopal firmado del Prouisor, en que se le mãda que requiera à fulano clerigo, que le de y pague tantos marauedis, ò tal cosa en que està condenado por demanda que contra el puso fulano, y por su rebeldia se auia pedido se hiziesse assentamiento en sus bienes, el qual se auia fecho, que el lo hiziesse en bienes muebles del dicho fulano si los hallasse, y sino en rayzes, ò en los demas derechos y acciones q̃ le hallasse, los quales

quales depositalle en persona llana, y abonada, para que cõforme à derecho fuessen dados al dicho fulano, y que notifique al dicho fulano si fuesemente lo pudiera hallar, y sino en su casa, que si quisiere parecer dentro de quatro meses ante el señor Prouisor, dando fianças de estar à derecho, y purgando las costas le oyrá, y guardarà su justicia, donde no, que passado el dicho termino procederà contra el conforme à derecho.

Y con el dicho mandamiento el alguazil va al reo si está preso en la carcel, y le requiere con el, y sino le cũple, ò está ausente va à su casa, y si le halla bienes muebles por la quantia sacaselos, y depositalos en persona llana y abonada; à la qual haze se cõstituya por depositario en forma de derecho, y se obliga à acudir con ellos como tal depositario, à la persona que por el Prouisor le sea y quando le fuere mandado. Y si no le hallò bienes muebles procura bienes rayzes, ò otros derechos y acciones, y haze el dicho deposito en la forma dicha: y hecho el dicho deposito, el actor parece ante el Prouisor, y por peticion dize, que el alguazil en cumplimiento del mandamiento de su merced auia sacado bienes al dicho fulano por la quãtia de su deuda, y costas, y los auia depositado en fulano, y no se los auia dado, ni entregado, q̃ pedia à su merced que se los mandasse dar y entregar para que los tenga en guarda y custodia de su deuda. Y el Prouisor se los manda dar y entregar, dado fianças llanas, y abonadas, de que si el dicho fulano pareciere dentro del termino q̃ por el le fuere puesto, y hiziere lo que cõforme à derecho está obligado: que los dichos bienes los tendra tales y tan buenos como quãdo los recibio, y que no los vẽdera, ni disipara, antes acudirà cõ ellos, y sus frutos à quien el dicho Prouisor le mandare. Y luego el actor dà fiãças cõforme à este auto del dicho Prouisor. Las quales dichas fiãças el juez mãda dar para mayor seguro, quãdo ay sospecha de q̃ el actor disiparia, ò malbarataria los fructos de los bienes en que se hizo el assentamiento; atento que el actor metido en posseſsion, ex primo decreto, en los bienes del reo, no haze los fructos suyos dentro del termino q̃ el derecho, ò el juez dà al reo para que parezca y purgue las costas, y dè fianças de estar à derecho: y assi el actor está obligado à conseruar y guardar los dichos fructos para los restituyr al reo si pareciere dentro del termino, vt in l. Fulcinius, in principio, ff. quibus ex causis in possessionem, & in l. prætor ait, ff. de bonis authorit. iud. possid & cap. 2. iuncta glo. 1. de sequestratione possessionum, & in l. fin. tit. 8. par. 3. La qual dize, que el actor deue de recebir los dichos fructos por escrito, y guardarlos, y por esta razon el juez mãda dar las dichas fiãças, mayormẽte quando huuiesse sospecha q̃ el actor los malbarataria, vt tenet glo. fi. in cap. tuscitata, de in integrum restitutione, quam probat Panorm. in cap. 2. de sequestratione possessionum, nu. 6. Y dadas las dichas fianças, el juez dize, que mandaua y mandò al notario, que vaya jũtamente cõ el alguazil, y saquen los bienes del depositario y los den y entreguẽ al dicho actor, y van y los sacan, y se los entregan por ante el dicho notario. Y si el reo dentro del termino del derecho, ò del que el juez le señalò, pareciere ante el juez, ha d presentar peticion en q̃ diga, que el quiere estar à derecho cõ el dicho fulano sobre los cien ducados q̃ le tiene puesta demanda, que el está presto de dar fianças de estar à derecho cõ el ante su merced, y de purgar las costas, q̃ atento que el dicho fulano tiene tales y tales bienes suyos en tenencia, y custodia tanto tiempo ha, que pide à su merced que se los mande boluer y restituyr con mas los fructos. De la qual peticion el juez manda dar traslado à la parte del actor, el qual responde à ella diziendo, que no ha lugar lo que el reo pide, por auersele ya passado el termino, ò por otras excepciones q̃ viene que le conuengan: y el juez manda dar copia desto al reo, el qual satisfaze à lo alegado por el actor: y el juez manda que se le lleue el proceſso, y que lo verà, y hará justicia: y si hallare que ha lugar lo que el reo pide, pronũcia auto, en que manda, q̃ purgando las costas el reo, y dando fianças llanas, y abonadas de estar à derecho con el actor, que el dicho actor le buelua sus bienes con los fructos, y proceda se de ay adelante en el negocio principal, como dixi-mos en la via ordinaria que se trata entre presentes. Empero si el reo no pareciò dẽtro del termino d'l derecho, ò del q̃ el juez le señalò purgado las costas, y dando fiangas, y pidiendo restitucion de sus bienes, entonces el actor, si auia intẽtado accion personal, como en la demãda de arriba intentò, ò si auia intentado accion Real, y el termino del derecho lo auia cortado el

juez,

como arriba auemos fingido, ò pretẽde q̃ al reo se le asseñale cierto termino, para q̃ dentro del trate de la propiedad de la cosa en que fue hecho el assentamiento; y se le imponga perpetuo silẽcio sobre ella, parece ante el juez diziendo, que el fue metido en tenencia de tales, y tales bienes de fulano, en que fue hecho assentamiẽto para que los tuuiesse en guarda, y custodia, y al dicho reo le auia sido por su merced asseñalado termino de quatro meses, para que dentro del pareciendo, y purgando las costas, y dando fianças de estar à derecho, le oyria, y guardaria su justicia, el qual termino era passado, y el dicho reo no auia parecido, antes andaua lactitando, q̃ pedia y pidio à su merced le mãdasse meter en la verdadera posseſsion, ex 2. decreto, y lo declarasse por verdadero posseedor de los dichos bienes, &c. Y el juez entonces mãda q̃ se buelua à citar otra vez el reo en persona, y sino en su casa, para q̃ vẽga y parezca à estar à derecho ẽ el actor à la primera audiẽcia, à la qual el actor parece, y le acusa la rebeldia de no auerparecido, y pide q̃ se haga segũ pedido tiene. El juez manda q̃ le de informacion de la deuda, y de como el dicho reo anda lactitando, y que el prouerá justicia: y el actor da vno, y dos testigos de la deuda, y con la fe del cursor de como ha ydo àbuscar al reo à su casa, y à otras partes, y q̃ no lo ha hallado. Cõ esta prouança semiplena de la deuda, y cõ la informaciõ q̃ se da de andarse escõdiendo el reo, manda que se le lleue el processo, y pronuncia sentencia en la forma siguiente.

Sentencia interlocutoria del 2. decreto.

EN Salamanca à tantos dias de tal mes y de tal año, el muy magnifico señor Licenciado fulano, Prouisor general en todo el Obispado de la dicha ciudad, auiendo visto este processo, y lo pedido nuevamente por parte de fulano contra fulano, dixo: Que atento que eran passados los quatro meses que de termino auia dado al dicho fulano, para que pareciesse à estar à derecho con el dicho fulano, y para ello diesse fianças, y purgasse las costas, y que dentro del no auia parecido, antes perseueraua en su rebeldia, y contumacia, que el mandaua y mãdò meter en la posseſsion verdadera, ex 2. decreto, al dicho fulano, de los bienes que hasta entonces auia tenido en tenencia, y custodia por el principal de su deuda, y costas, y que le declaraua y declarò por verdadero posseedor dellos, imponiendo perpetuo silencio al dicho fulano sobre la dicha posseſsiõ. Y mãdò que se notificasse al dicho fulano si buenamẽte pudiesse ser auido, ò sino en su morada, q̃ dẽtro de quatro meses, los quales le asseñalaua y asseñalò por termino, y plazo perẽptorio, pareciesse ante su merced à estar à derecho en razõ dela propiedad de los dichos bienes con el dicho fulano, que el le oyria y guardaria su justicia, con apercibimiento, que si passado el dicho termino, no huuiesse parecido, desde agora para entonces, y desde entonces para agora le imponia, è impuso perpetuo silencio sobre la propiedad de los dichos bienes. Assi lo pronunciò y mandò, y firmò de su nombre, siende testigos fulano, y fulano.

Esto vl-

Esto vltimo de la sentencia de assenalar le termino para tratar de la propiedad se pone, quando por el actor se pide, y ay razõ para que por el juez se prouea assi. Lo qual puede hazer, y procede por lo que arriba resolvimos in ista secunda parte in fine, 2. prænota, y esto lo resuelue Didac. Perez in l. 1. tit. 9. lib. 3. ordinam. in glo. 1. quæstione 28. versicul. si vero interponatur, & Panormit. in dict. §. in aliis, numer. 33. & Aueud. in tit. de 1. & 2. decreto, in 3. part. num. 19. De otra suerte no le siendo assenalado al reo cierto termino para tratar de la propiedad, el actor estará obligado â responder al reo, hasta tanto que la aya prescripto, la qual adquiere por espacio de diez años entre presẽtes, y veinte entre ausentes, desde el dia que fue metido en la possession poor el segundo decreto, secundum gloss. & Bart. ibi in l. 2. C. vbi in rem actio. Anton. & Panorm. numer. 53. in d. §. in aliis, & Gregor. Lup. in l. 6. tit. 8. part. 3. in glo. verbo, Demandar el señorio. Et pro hac opinione facit, quod resoluimus supra in ista 2. par. 5. præno. in 1. effectu, secundi decreti, vbi diximus ex missione in possessionem, ex 2. decreto, mediante illa possessione per longum tempus acquiri dominium: do qual prueua las leyes que alli alegamos, segun alli entendemos. Otra manera de proceder ay en las causas ciuiles cõtra los deudores ausentes, no rebeldes, que es quando sus bienes se proueen de defensor, con quien se siguen las causas, de la qual diximos in 3. parte, 1. tomi.

Finis secundæ partis huius secundi Tomi.

TER-

TERTIA PARS.

HVIVS SECVNDI TOMI,

de forma procedendi via executiua in causis ciuilibus.

EX CAPITE VNICO SVMMARIA.

1 *QVæ executionem paratã habent de iure regio in foro sæculari, habent etiam in foro Ecclesiastico contra clericos, stylus tamen procedendi in foro sæculari differt à stylo fori Ecclesiastici.*

2 *Stylus procedendi in foro Episcopali, & Scholastico Salmantino per viam executiuam latè refertur sermone Hispano.*

3 *Stylus cuiuslibet regionis consulendus, & obseruandus est.*

4 *Laicus pauper conuentus apud iudicem Ecclesiasticum, potest vti beneficio cessionis bonorum, clericus vero in sacris, aut beneficiarius pauper poterit vti beneficio, cap. Oduardus, de solut. non tamen beneficio cessionis.*

5 *Clericus conueniri non debet vltra quam facere possit, nec in carcere pro debito pecuniario est detrudendus.*

6 *Beneficiũ c. Oduardus, quibus clericis competat, & an renũtiari possit cum iuramẽto, & in quibus casibus locum non habeat traditur.*

7 *Praxis obseruatur in vtendo beneficio cap. Oduardus, & quæ alimenta relinquantur vteti eo præscribitur.*

8 *Libellus quo intentatur remedium capit. Oduardus, Hispane compositus.*

Caput Vnicum.

DIximus in quarta parte primi Tomi viam executiuam adinuentam fuisse in vtilitatem Rei publicæ, vt creditoribus cõsuleretur, & citius ius suum ipsi creditores consequi possent omissis solemnitatibus, & strepitu iudiciorum dilationibus, & libellorum formulis, sola æquitate, & veritate inspecta. Ac proinde licet de iure communi sententia diffinitiua quæ transijt in autoritatem rei iudicatæ, iuramentum decisorium, & confessio iudicialis haberent executionem paratam: de iure tamen regio nedum prædicta, verum etiam publica instrumenta, obligationes, & aliæ scripturæ secum trahunt executionẽ, vt latè resoluimus in dicta quarta parte primi Tomi. Quod ius regium

etiam in hoc obseruat stylus fori Ecclesiastici, & ita, quæ in foro sæculari paratam executionem habent, vendicant etiam sibi locum in foro Ecclesiastico, & contra clericos mandari executioni possunt, vt cum Bartol. in l. cunctos populos, numero 29. & Baldo numer. 10. C. de Summa Trinit. & cum alijs pluribus resoluit Rodericus Suarez in l. post rem iudicat. in declaratione, l. Regni, extẽsione 8. & Antonius Canarius in tract. de executione instrument. quæstio. 22. plures alios citans, & Doctor Castellus in l. 70. Tauri, col. 7. Couarru. in pract. quæst. capit. 8. num. 5. versicul. quinta conclusio, & Didacus Perez in l. 4. titul. 8. libro 3. ordinamenti in gloss. 1086. versiculo vtrum autem, & faciunt quæ resoluit idem Didacus Perez in 3. quæstio. præmiali, libr. ordinamenti, dummodo talis executio coram iudice Ecclesiastico petatur secundum supradictos Doctores, etiam si clericus laici hæres esset, adhuc enim executio contractus, & instrumenti publici, quo laicus obligatus esset petenda erit coram iudice Ecclesiastico aduersus clericum laici hæredem, ita resoluit Couarru. in pract. quæstion. capitul. 8. num 5. omnino videndus, & in ibi num. 3. resoluit quòd si lis executiua cœpta esset cum defuncto laico apud iudicem sæcularem clericum eius hæredem teneri eandem prosequi coram eodem sæculari, quo in loco agit de intellectu, l. venditor, ff. de iudic. & l. 57 titul. 6. partit. 1 & tradit Antonius Gallesius in tractatu ad formulam obligationis cameralis in 2. particula, quæst. 2. à numero 2. Cæterum in forma modo, & ordine procedendi in hac via executiua stylus fori Ecclesiastici in pluribus dissentit à stylo fori sæcularis, qua in re cõsulendus erit stylus vniuscuiusque diœcesis, ergo vero solummodo præscribam formam & stylum qui in hoc frequentatur in tribunali Episcopali & scholastico Salmantino, qui talis est.

2 Quando vno pide execucion por virtud de alguna sentencia passada en cosa juzgada, despues de auerle mandado el juez dar la dicha sentencia signada en publica forma, presentala ante el dicho juez, y por virtud della pide execucion, y carta sobre sentencia para que el condenado pague y cumpla. Y quando por virtud de alguna escriptura publica que trayga aparejada execucion, de las que diximos in dicta quarta parte, primi Tomi, lleua la dicha escriptura al notario, y pide que le de carta sobre contrato, y en entrambos casos se la da la carta sobre sentencia, ò sobre contrato, en que se manda al reo, que pague al actor lo contenido en la dicha sentencia, ò en la dicha escriptura publica dentro de seys dias que le señalan por tres plaços y termino peremptorio, ò al dicho termino parezca ante el juez à dezir y alegar paga, ò quita ò otra excepcion legitima que impida la execucion: la qual carta sobre contrato se ha de notificar en persona al reo, y notificada, la parte del actor ha de parecer al termino de los seys dias ante el juez en audiencia publica, y acusa la rebeldia al reo de que no ha cumplido ni parece. Y si el dicho reo no parece à aquella Audiencia, el actor pide se proceda contra el por censuras, y el juez dize, que lia por acusada la rebeldia, y si es el reo lego, da declaratoria, ò carta de benignidad, si el lego es persona graue, y de ay adelante se procede contra el por censuras hasta braço seglar, en la forma y manera que resoluimos in prima parte huius secundi Tomi, capitul. 3. prope finem. Y si el reo es clerigo, ò estudiante, despues de la carta declaratoria, dase mandamiento para le sacar prendas, ò de prision, hasta que pague el principal con las costas, pero si el reo despues de descomulgado parecio y pidio absolucion purgando las costas, mandase dar absolucion, purgandolas, y entonces si es lego, ò clerigo que le competa excepcion de la declinaria haze parecencia declinando, y oyenle sobre la declinatoria, como diximos in dicta prima parte huius secundi Tomi, capitul. 4. in versicul. de comparitione rei citati habentis exceptionem dilatoriam, & in capit 6. in verficul. libellus in exceptione declinatoria fori. Y de la misma suerte que alli diximos, se procede hasta dar sentencia interlocutoria en que se pronũcia por juez, y encarga al reo los diez dias de la ley del Reyno, dentro de los quales ha de alegar y prouar sus excepciones que impidan la execucion, y si la prouare el juez da sentencia absolutoria, en la qual declara no auer lugar la dicha execucion, y condena al actor en las costas: pero si dentro del dicho termino no prueua alguna excepcion legitima, aunque la prueue despues de passado el termino, no le aprouecha, como diximos in dicta quarta parte primi Tomi. Y assi el juez da sentencia

cia condenatoria contra el reo, en que declara auer auido lugar la execucion pedida, y manda que se proceda por censuras contra el reo, hasta tanto que sea enteramente pagado el actor de su deuda, y de las costas en que condena al reo, el qual si es lego procedese por cēsuras hasta el braço segla: las quales se dan segun y de la suerte que diximos in dicto tertio capitulo, prope finem primæ partis huius secundi Tomi, y si es clerigo dase carta de benignidad con termino de veynte y quatro horas, para que pague y cumpla, donde no le descomulgan en la dicha carta, y despues de la carta de benignidad se da mādamiento executorio para le sacar bienes por la quantia dello, ò en defecto dello prendelle, y se venden los bienes, segun y de la manera que en el fuero Real. Este estylo se guarda en las dichas audiencias, quando se pide execucion por virtud de sentencia, y el reo parece declinando (como auemos dicho) però quando parece al termino de la carta sobre contrato, no declinando jurisdicion, la parte del actor acusale la rebeldia al termino de los seys dias de la carta de sobre sentencia, ò de sobre contrato, y el reo haze parecencia, y luego el actor dize, que atento que no ha cumplido lo contenido en la dicha carta, que pide se le encarguen los quatro dias, y el juez dize que se los encarga, para que dentro dellos alegue sus excepciones, y passados, la parte del actor parece à la primera audiencia, y dize, que los quatro dias son passados, y el reo no ha prouado excepcion que impida la execucion, que pide se proceda contra el, y el juez manda que se le lleue el processo, y si proua re alguna legitima excepcion el reo dentro de los quatro dias: el juez da sentencia absolutoria, como arriba diximos: pero si hallare que no prouò alguna excepcion legitima, da sentencia condenatoria, y manda proceder por censuras contra el reo: el qual si es persona graue dase carta de benignidad, y despues si es lego, procedese contra el por censuras hasta braço seglar, como arriba se dixo, y lo mismo se haze sin dar carta de benignidad, quando es lego, y no persona graue, y si es clerigo, ò persona del estudio dase carta de benignidad, y despues mandamiento executorio en sus bienes, ò en su defecto de prision, y se venden como queda dicho. Este estylo se guarda, quando se presentà carta sobre contrato, ò sobre sentencia: pero quando se presenta algun conocimiento particular contra alguno, dase mandamiento para que pague, ò parezca personalmente à reconocer à la primera audiencia, à la qual el actor parece, y le acusa la rebeldia, y si el reo haze parecencia, la parte del actor dize, que no ha pagado, ni reconocido, que pide se proceda contra el, el juez dize, que en todo aquel dia reconozca, donde no, que manda que se dè declaratoria, y si el reo era lego, y entrò declinando, oyenle sobre la declinatoria, y el juez da sentencia interlocutoria, en que se pronuncia por juez, y manda que el reo toda via cumpla lo que fue mandado por el dicho mandamiento en todo aquel dia, donde no, que se dè declaratoria: y sino reconoce, procedese contra el hasta que reconozca: pero si parecio à reconocer, y negò ser la firma suya, ni deuer cosa alguna, hazese la via ordinaria, como diximos in dicta quarta parte primi Tomi, in capitulo de his, quæ executionem paratam habent in verficulo sexto, quod scriptura, pero si el reo reconoce, la parte del actor parece en la audiencia Episcopal, y dize, que el reo ha reconocido, que acepta su confession, y pide se condene, y el juez manda se le lleue el processo, y visto el reconocimiento, pronuncia auto, en que le condena à que dētro de seys dias pague, y al termino el actor parece en audiencia, y acusase la rebeldia, y pide que se le dē executoria de la sentencia, y el juez se la manda dar con seys dias de termino, y el actor al dicho termino le acusa la rebeldia, y si parece el reo, encarganle los quatro dias, y si no parece, mandase dar carta declaratoria si es lego, y procedese por censuras hasta braço seglar, y si es clerigo dase carta de benignidad, y despues mandamiento executorio en sus bienes, ò à falta dellos que le prendan, y vendense como en el fuero seglar. Pero si parecio à los seys dias de la carta executoria, el actor pide se le encarguen los quatro dias para que alegue, y prueue sus excepciones, el juez se los encarga, y passado el actor parece, y dize, que los quatro dias son passados, y el dicho reo no ha prouado excepcion que impida la execucion, que pide se proceda contra el, y el juez manda que se lleue el processo, y da sentencia y se procede de la manera que arriba dixi-

mos, quando se pide por carta de sobre contrato, ò de sobre sentencia. Este estylo se guarda en la Audiencia Episcopal Salmantina, quando se pide por conocimiento, y en algo se diferencia del estylo de la del estudio, adonde despues que el conocimiento se reconoce, la parte del actor parece y acepta la confesion, y pide se le encarguen los diez dias, y el juez manda se lleue el processo, y lleuado, encargale los diez dias, y de alli adelante procede segun y de la manera, como quando se pidio por carta sobre contrato. Y ha se de aduertir, que la oposicion que el reo hiziere, y la respuesta à ella, y las sentencias se han de ordenar, y hazer en la forma y manera que diximos in dicta quarta parte primi Tomi, in capitulo del processo executiuo en Romance fulminado, saluo que en quanto alli diximos (me opongo à vna execucion) acà se ha de dezir, me opongo à vna carta de sobre contrato, ò à vn mandamiento executorio: y assi mismo si huuiere algun tercero opositor que pretenda tener derecho à los bienes del executado, se ha de guardar lo que in dicta quarta parte diximos in capitulo de tertio oppositore, y la oposicion se ha de hazer como alli diximos in dicto capitulo del processo executiuo en Romance fulminado, supradictus stylus, & forma procedendi in via executiua obseruatur in Episcopali, & Scholastica audientia Salmantina: in alijs vero tribunalibus Ecclesiasticis proceditur eadem forma, qua dictum fuit in quarta parte primi Tomi: nam si executio petatur contra clericum, & eius bona, datur mandatum executorium sicut in tribunalibus secularibus; si verò contra laicum in casibus in quibus Ecclesiasticus cognoscere potest, datur mandatum executorium cum innocatione brachij secularis, & iudex secularis ad requisitionem Ecclesiastici mandat executioni prædictum mandatum, & deinceps proceditur ab Ecclesiastico sicut in tribunali seculari: ac ideo non est, vt hic repetamus, quæ in quarta parte primi Tomi diximus. Si verò alius stylus obseruetur in audientijs Ecclesiasticis, ille obseruandus erit, ac proinde causidicus consulere debet in primis stylum cuiuscunque regionis, vbi causas protegendas susceperit: à praxi tamen supradicta tribunalium Ecclesiasticorum Salmantinorum cauent iudices Ecclesiastici, nec à vtantur quando executio realis, vel personalis fieri possit, cum hodie Concilium Tridentinum, sessione 25. de reformatione, capitul. 3. mandet iudicibus Ecclesiasticis, vt in causis iudicialibus se abstineant à censuris, tam in procedendo, quàm in diffiniendo negotia.

4 Y aduierte se, que si el reo fuere pobre, y no tuuiere bienes bastantes para pagar al actor, ò à sus acreedores, y estuuiere descomulgado, ò preso, si fuere lego el tal reo, podra vsar del beneficio de la cession de bienes, como diximos in dicta quarta parte primi Tomi, in capitulo de cessione bonorum, y la peticion que entonces ha de dar, y el processo como se ha de fulminar, ha de ser en la forma que diximos in dicta quarta parte, capitulo del processo de cession de bienes, y podra tambien el tal reo vsar del beneficio de la espera de acreedores, como diximos in dicta quarta parte, capitulo de dilatione quinquenij. Y entonces la peticion y processo se ha de ordenar, como alli diximos in capitulo del processo de espera de acreedores. Pero si al tal reo fuere clerigo in sacris, ò beneficiado que tenga alguna renta Ecclesiastica, y estuuiere preso, ò descomulgado, y pobre, ò no tuuiere de que pagar, en tal caso no ha, ni deue vsar del beneficio, y remedio de la cession de bienes, sino de otro beneficio, y remedio que pone el capitulo Oduardus, de solutionibus, & lex 23. titulo 6. partita primera. Nam licet beneficium cessionis bonorum inter laicos obseruetur, inter clericos tamen obseruari non debet, sed aliud beneficium clericis inopia laborantibus proditum est, ex capitulo Oduardus, de solutionibus, quo succursum est, vt clericus inops pro debito pecuniario non detrudatur in carcerem, nec in eo detineatur, nec excommunicetur, sed solummodo cautio iuratoria de soluendo ære alieno cum ad pinguiorem fortunam deuenerit ab eo exigatur, qui quidem text. satis indicat clericum inopem, non teneri bonis cedere, & ita firmant Panormitanus, Imola, & Ancharranus, ibi, quos cum alijs pluribus refert & sequitur Couarruu. libr. 2. Variar. capit. 1. numero 9. & alios refert & sequitur Mecnoch. in libro 2. de arbitrarijs, centuria 2. casu 183. numero 30. & Ioannes Gutierrez de iuramento confirmatorio, 1. part. capit. 17. numero 44. quamuis, glo. 2. & 5.

& 5. in dict. cāpitul. Oduardus, & ibi Hostiensis, Ioannes Andreas, & Henricus oppositam sententiam teneant, aduersus quos tenent supradicti Doctores relati, vbi Couarruuias hanc appellet veriorem & frequentiorem, & idem firmat Baeça in tractatu de inope debitore, capit. 17. à numer 1. & pro hac vera opinione facit, quòd clericus non est conueniendus vltra quam facere possit deductis necessarijs alimentis secundum glossam Bartolum, & alios ibi in l. miles, ff. de re iudicata, verbo, Facere potest, & gloss. in capitul. studeat 50. distinction. ac ideo clericus pro debito incarcerari non potest secundum Panormitanum in dicto capitul. Oduardus, numero 8. & communiter omnes ex Domino Antonio de Padilla in l. 1. numero 7. C. de iuris, & facti ignorantia, & Didaco Perez in l. 1. titulo 3. libro primo Ordinamenti, in versiculo, ex quibus aliud emanat priuilegium & ex Ioanne Gutierrez vbi supra numero 17. referente Rodericum Suarez, Gregorium Lupum, Couarruuiam, Baeçam, & alios plures eandem opinionem tenentes, & asserentes se iam ita in praxi obtinuisse: nec prædictum priuilegium sublatum est per Concilium Tridentinum, sessione 25. de reformatione, capitul. 3. vbi mandatur, quod quando executio realis, vel personalis in actibus iudicialibus fieri potest iudices abstineant à censuris Ecclesiasticis, nam dubitationis illud non est procedere quãdo clericus de iure capi possit. Aduertendum tamen est beneficium dicti capituli Oduardus, solummodo competere clericis in sacris, vel beneficiarijs, aut deputatis seruitio alicuius Ecclesiæ, non autem clericis in minoribus ordinibus constitutis, vel scholaribus, vt resoluunt Couarruuias libro secundo Variarum capit. 1. numero 9. & Iacobus Menochius vbi supra, & Ioannes Gutierrez in dicto capitulo 17. à numero 10. Pro qua opinione faciunt quæ resoluimus in secundo præludio huius secundi tomi 1. part. in versic quinto cognoscit. Tametsi in scholaribus oppositum teneat Rebuffus in authentic. habita, C. ne filius pro patre priuileg. 1. 12. quem refutant supradicti Doctores. Aduertendum etiam est, clericum non posse renuntiare beneficio dicti capitul. Oduardus, & renunciationem de facto ad eis factam nullam esse, secundum Hostiensem & Ioannem Andream in dict. capit. Oduardus, etiam si cum iuramento renunciatio facta fuerit, secundum Couarruuiam vbi supra, quamuis Ioannes Gutierrez contrarium in hoc vltimo resoluat in dict. capitul. 17. num. 35. nam negari non potest quin prædictum beneficium indultum sit in fauorē totius ordines clericalis, vt ipsemet fatetur in dict. capitul. 17. numero 34. ergo iuramento renuntiari non potest, argumento text. in capitul. si diligenti de foro competenti, cui ipse non facit satis, sufficit enim in aliquod de decus ordinis clericalis prædictam renunciationem redundare, prout redundat, quamuis non sit tantum opprobrium, quantum versaretur ex renuntiatione fori, præsertim quod in hac specie attenditur ius publicum totius ordinis, cui pacto priuatorum iurato renuntiari non potest, vt in dicto capitul. si diligenti. Aduertendum deinde est beneficium dict. capit. Oduardus in pluribus casibus non habere locum, & septem limitationes ad illum textum refert Ioannes Gutierrez vbi supra dicto capitul. 17. numer. 10. Et praxis quæ circa illud beneficium obseruatur, est quod clericus habens beneficium à iudice petit, quòd annuos redditus sui beneficij adiudicet suis creditoribus pro portione quantitatis debitæ, dimissa sibi congrua portione ex eis, vnde alimenta percipere valeat, argumen. text. in capitul. peruenit, de fideiussorib. hanc praxim præscripsit Stephanus Aufrerius in additionibus ad Capellam Tholosanam, in decisio 246. consentiunt Couarru. & Menoch. vbi supra. Si vero debitor non sit beneficiarius, sed tantum in sacris constitutus, tunc petit à iudice, vt ab eo recipiat cautionem iuratoriam de soluendo ære alieno cum ad pinguiorem fortunam deuenerit, & quod illum absoluat ab excommunicatione, & à carceribus relaxet, iuxta formam text in dict. capitul. Oduardus, quod iudex facit præcedente ipsius clerici petitione, & confessione debitorum: nam adhoc vt gaudeat beneficio, dict. capitu. Oduardus debet debita confiteri, secundum gloss. ibi verbo, Recognoscentem, & tunc petitio concipienda erit forma sequenti.

Libellus in beneficio cap. Oduardus.

FVlano clerigo presbytero vezino desta ciudad de Salamanca, preso en esta carcel Episcopal, ò descomulgado, à pedimiento de fulano y fulano, sobre tanta cantidad de marauedis que les deuo, y confiesso deuer, digo que yo soy Clerigo de Missa, y pobre, que no tengo bienes de que poder pagar à los dichos mis acreedores, y assi conforme à derecho no puedo estar preso, ni descomulgado por deudas: del qual priuilegio quiero gozar, y estoy presto de hazer la caucion juratoria, de que los pagare quando Dios me diere con que, y mejorare mi estado, à V.m. pido que auida mi relacion por verdadera, en quanto baste por su sentencia declare yo ser clerigo de Missa pobre, y tal que deuo gozar del dicho priuilegio: y assi declarado mande recebir y reciba de mi la dicha caucion juratoria, que estoy presto de hazer, y soltarme libremente de la prision en que estoy, y absoluiendome de las censuras por V. m. contra mi dicernidas sobre la dicha razon, y sobre ello pido serme fecho cumplimiento de justicia, y el officio de V. m. imploro, y las costas protesto en caso de contradicion, y juro en forma de derecho, in verbo sacerdotis, por las ordenes de San Pedro y San Pablo, que esto no pido de malicia, &c.

Este pedimiento se haze en esta forma quando el clerigo pobre no es beneficiado, ni tiene renta Ecclesiastica, pero quãdo tiene beneficio, dize en la peticion que el està preso, ò descomulgado, por tantos marauedis que deue à fulano y fulano, y q̃ el no tiene de que les pagar sino es de los frutos y reditos de tal y tal beneficio que tiene, que el haze consignacion de los dichos frutos, y quiere que dellos se paguen los dichos sus acreedores, dexandole à el dellos para su congrua sustentacion, conforme à la calidad de su persona, y que haziendo lo sobredicho conforme al priuilegio que el derecho le cõcede, de qual quiere gozar, el no puede estàr preso ni descomulgado por deudas, y assi pide à su merced lo declare, y mande sequestrar y guardar los dichos fructos, nombrando vna persona abonada que los coja y tenga en fiel deposito, y dellos le de à el cada año tãtos marauedis para sus alimentos, y congrua sustenciõ, que conforme à la calidad de su persona ha menester, saluo la judicial tassacion de su merced, y de los de mas vaya pagando à sus acreedores por sus antiguedades, hasta que enteramente sean pagados, y le mando soltar y absoluer de las censuras en que està, &c.

Destos pedimientos manda el juez dar traslado à los acreedores, para que aleguen contra ellos si quisieren, y despues de auerse alegado por ambas partes, y auer cada vno presentado dos escriptos, si ay algo que consista en prueua, recibelo el juez à prueua con vn breue termino, y procedese como en la via ordinaria, aunque mas summariamente, y el juez da su sentencia conforme à la processado, &c.

QVAR-

QVARTA PARS.

HVIVS SECVNDI TOMI, DE forma & ordine procedendi in cauſis criminalibus.

EX CAPITE VNICO SVMMARIA.

1 EPiſcopi & eorum Vicarij generales, & foranei, atq; Fiſcales, qualiter miniſterium ſuum exercere debeant, & quod ſit propriũ Epiſcoporum munus traditur.

2 Clericorũ vita, & conuerſatio qualis eſſe debeat, & quomodo Concilium Tridentinũ reuocauit omnia quæ ſancita antiquitus erant circa vitam, & honeſtatem clericorum.

3 Epiſcopi inuigilare debent ne clerici ſint criminoſi, aut in honeſti, & qualiter ſe habere debeant in corrigendis vitijs, & exceſsibus clericorum docetur.

4 Epiſcopi & eorum officiales, nondebent procedere ad capturam clericorum, niſi prius recepta ſummaria informatione, & aliquo indicio ex ea contra clericum reſultante, & quæ obſeruanda ſint in ſumẽda prædicta informatione, & quanta damna oriantur ex eo quod paſsim cuilibet notario hæc informatio committatur, & quantum in hoc iudices præcauere debeant, latè reſoluitur.

5 Clerici intarcerari non debent pro quolibet delicto, niſi quando qualitas criminis expoſcat, & tũc quæ ſint obſeruanda, traditur, & nu. 6. in fine.

6 Alguacelli & reliqui miniſtri laici Epiſcoporum abſque metu excõmunicationis capere poſſunt clericos de mandato iudicis Eccleſiaſtici, & aliquando abſque mandato.

7 Carceris plures ſpecies, & quando ad pœnam, & quando ad cuſtodiã datur, demonſtratur.

8 Clericus damnatus ad pœnam carceris perpetui an teſtari, & inſtitui poſsit, traditur.

9 Iudices Eccleſiaſtici in actibus iudicialibus ſe abſtinere debent à cenſuris, tam in procedendo, quam in definiendo, quando executio realis, vel perſonalis fieri poſsit.

Caput Vnicum.

HOC in loco latè agendum erat de modo & ordine procedendi in cauſis criminalibus apud Eccleſiaſtica tribunalia agitandis, niſi à nobis latiſsimè de hoc actum eſſet in 5. p. 1. tom.

tomi, quæ ibi resoluta in præsenti recēsenda erunt, cum stylus tribunalium sæcularium procedēdi in causis criminalibus fere in omnibus conueniant stylo fori Ecclesiastici, & eisdem modis quibus in foro sæculari proceditur ad crimina increpanda, & punienda, eisdem etiam proceditur in foro Ecclesiastico, ac proinde ne membra nas occupemus ad ibi tradita recurrendū erit. Quo in loco plura necessaria & vtilia ad huius praxis instructionē inuenientur, solum modo in præsenti nonnulla animad uersione digna notanda censui, & in primis admonendos censeo Episcopos, & eorum vicarios generales, & foraneos, qui Episcoporum locum tenent, vicesque gerunt, & pœnes quos totius diœcesis moderatio ac regimen, ex iuris permissione de Episcoporum mandato, consistit, iuxta ea quæ notauimus in prooemio huius secūdi tomi in tertio præludio, & eorum coadiutores sunt, per quos q; ipsi Episcopi munus suum exercere censentur, fiscales etiā qui loco officij Episcoporum, vel vicariorum succedunt, & quod ex mandato Episcoporum, vel Vicariorum faciunt, ipsi Episcopi, seu Vicarij facere videntur, vt in dicto prooemio, in quarto præludio diximus, quod omnes & quilibet pro munere sibi iniuncto diligenter curent in omnibus laborent, & ministerium suum impleant super grege sibi commisso, sicut Apostolos præcipit 2. Timoth. 4. Ioan. 10. & in cap si rector 43. distinctione, & in capitulo aduersus 7. quæstione 1. & in cap. nisi de renunciatione, & in Concilio Tridentino sessione 6. de reformatione, cap. 1. Implere autem illud, se posse sciant, si summopere curent, & intendant inuestigare ac corrigere vitia, delicta, & excessus suorū subditorum, cum proprie id munus Episcoporum sit, vt in cap. qualiter, & quando, el 1. de accusation. & in Concilio Tridentino, sessione 14. de reformatione, capite 1. & 4. posti que ipsi sint quasi in signum ad sagittam, vt inquit textus in cap. qualiter, & quando, el 2. de accusationibus, ac proinde vitam suā ita instituere debeant, vt irreprehensibiles, sobrij casti, domui suæ bene præpositi sint, & familiares suos instruant, & erudiāt ne rixosi, vinosi, impudici, cupidi, elati, blasphemi, & voluntatum amatores sint, sed vitia fugiant, & virtutes amplectantur, & in vestitu, & cultu, & omnibus actibus præseferant honestatem, quod eos facere maximè hortatur Concilium Tridentinum sessione 2. in decreto de modo viuendi, nam cum integritas præsidentium salus sit subditorum, vt inquit Concilium Tridentinum sess. 6. de reformatione, capit. 1. sic oportet eos vitam instituere, quia nihil magis alios ad pietatem, & Dei cultum instruit, quām vita & exemplum eorum qui Ecclesiæ Dei præsident, & in altiorem locum sublati sunt, in eos enim reliqui tanquam in speculūm oculos conijciunt, & ex eis sumunt quod imitentur, vt habetur Matth. cap. 5. Timoth. cap. 2. & in capitulo qualiter, el segūndo, de accusationibus, & in capit. cleros 21. distinctione, quam diligentiam prælati, & eorū officiales præsertim adhibebunt in corrigendis vitijs, & excessibus clericorum, iuxta textum in cap. irrefragabili, in principio, de offic. ordinar. & in Concilio Tridentino, sessione 14. capit. 1. & 4. Nam cum clerici in sortem Domini sint vocati, vitam, moresque suos oportet eos ita componere vt habitu, gestu, incessu, sermone, alijsq; rebus nihil nisi graue, moderatum, ac religione plenum præseferant, & leuia crimina, quæ maxima in ipsis essent, effugiant, vt eorum actiones, omnibus sint in exemplum, ob idque Concilium Tridentinum sessione 22. de reformatione, capit. 1. renouauit quæ sancita & statuta erant à Summis Pontificibus, & sacris Concilijs, de clericorum vita, honestate, cultu, doctrina, luxu, commessationibus, choreis, aleis, lusibus, & alijs quibuscunque criminibus, & eisdem pœnis, vel maioribus arbitrio ordinarij imponendis, decreuit, de quibus habetur in titulo, de vita & honestate clericorum in Decretalibus, Sexto, & Clementinis, & in cap. non oportet, el segundo, de consecratione dist. 5. & in cap. credo 21. q. 3. Quam ob rem idem Concilium Tridentinum, sessione 14. de reformatione, cap. 1. Episcopis precipit, quod diligenter intendant, ne clerici sint criminosi: nec in honestam vitam agant: nam si prauis moribus viuant, quomodo redarguent laicos de ipsorum vitijs, & qua libertate poterunt eos corripere, cum laici tacitè respondere possint clericos eadem commisisse, quæ vituperant, ad quam tamen correctionem, & punitionem faciendam Episcopi, & eorū vicarij attendere, & considerare debent ea quæ eis admonet Concilium Tridentinū sessione tertiadecima, de reformatione, capit. 1. nempe, quod vt facilius, & cōmodi-

sibi

sibi subiectos regere, & in vitæ, & morum honestate continere possint, illud animaduertent se pastores, non percussoresse se, & ita præesse sibi subditos oportere, vt non in eis dominentur, sed illos, tanquam filios & fratres diligant elaborentq; vt hortando, & monendo ab illicitis deterreant, & quando eos peccare per fragilitatem humanam contingat, Apostoli precepto ab Episcopis seruetur, scilicet, vt illos arguât, obsecrent, increpent in omni bonitate, & patientia, quia sæpe plus operatur erga corrigendos beneuolētia quam austeritas, plus exortatio quam comminatio, plus charitas quam potestas, & si ob delicti grauitatem virga opus fuerit, tunc cum mansuetudine rigor, cum misericordia iudiciū cum lenitate seuerita adhibenda sit, exemplo pij pastoris qui prius morbis ouium leuia fomente adhibet, & postmodum vbi morbi grauitas postulat ad acriora & grauiora remedia descendit, hæc & reliqua concilium Episcopis admonet. Idque etiā habetur apud Apostolum, Timoth. 1. capit. 1. & Timoth. 2. capitulo 4. in principio 45. distinct. & in cap. vltimo 49. distinctione, & in capit. esto subiectus 95. distinctione, & in capitul. resecandæ, & in capit. corripiantur 24. quæstione 3. Quo circa admonendos Episcopos, & eorū officiales quod quoties in eorum peruenerit notitiam aliquod crimen, vel excessum à clerico, vel à laico in casu quod de laici criminibus cognoscere possunt (quorum meminimus in procemio huius secundi tomi, in præludio secundo) ad capturam personalem maxime clericorum non procedant ante receptam summariam informationem, ex qua aliquod indicium, vel præsumptio resultet contra capiendum, cum ad capturam peruenire non possit absque aliqua informatione, vel inditio, vt resoluimus in dicta quinta parte, primi tomi, §. de captura delinquentis, quod præsertim obseruandum erit in captura clericorum, quorum fama ex ea magis læditur, vt notat Bernardus Diaz in practica criminali, capitul. 112. in qua summaria informatione sumenda, magnopere obseruant ea quæ in dicta quinta parte, §. de stylo fulminandi processum per viam accusationis resoluimus: & quæ aduertit Bernardus Diaz in dicto capitulo 112. vbi multum iudicibus commendat ne prædictam informationem, & examinationem testium, cuilibet notario committant, cum exinde plurima incommoda oriri soleant, ob ideque curent quod sem per Fiscales in eorum præsentia crimina denuntient, vt iudices perpendere possint grauitatem & speciem delicti, & qualitatem personæ contra quam fit denuntiatio, vt iuxta eam furtura componant, & intelligant quo zelo, & qua probatione denuntians mouetur, & an informatio summaria, & examinatio testium, & totum illud negotium committi possit notario coram quo denuntians facit denuntiationem, quia in criminalibus causis summa opera, & diligentia iudices eligere debent personam tabellionis: multum enim interest, quod notarij animus non sit corruptus precibus, aut pretio, aut alia affectione ex quibus solent notarij arcana negotij pandere, testes negligenter examinare, ac varijs artibus, & fallatijs ad suam prauam intentionem iudices ipsos trahere, & ob id delicta aliquando impunita remanent, & aliquādo pauperes rei in defensi, qua in re video iudices nimia ignauia notandos esse, cum in eligendis notarijs prædictam diligentiam non exhibeant, immo semper huiusmodi negotia crimina lia committant, necdum cuilibet notario sui tribunali, verum etiam cuilibet notario rum officiali, quod maximè dolendū est, propter quam plurima nocumēta, & incōmoda, quæ in damnum Reipublicæ, & etiam clericorum ex tali cōmissione oriri solent, nā cum fere semper pauperes sint prædicti officiales, facili negotio corrumpuntur, & diffidia negotia dissimulant, & solicitudinem debitam in testibus examinandis non adhibent, reuelantq; negotium, & depositiones testium ipsius denuntiatis, vt blanditijs, & precibus testes alliciant ad declarandas, seu restringendas depositiones in iudicio plenario in fauorem reorum, quas in iudicio summario fecerāt, & ex diuerso si clerici denuntiati forsam negligentes fuerint in alliciendis prædictis officialibus munere pretio, vel aliquo modo, maxima damna, sumptus, & expensas patiuntur, & testes in suis depositionibus excusantes clericos denuntiatos, & in eorum fauorem dicentes examinare nollunt, quinimo eos multis vexationibus, & molestijs fatigant, & afficiunt, & hinc non ab re in Concilio Trident. Sessione 22. de reformatione, capit. 10. tribuitur potestas Episcopis tanquam delegatis sedis Apostolicæ inquirendi suffician-

ficientiam, & fidelitatem notariorum, & in officio delinquentes ad tempus ſuſpendendi, vel perpetuo priuandi vſu exercendi notariatus officium, & in l. g. 6. titul. 2. lib. ſeptimo Recopilationis præcipitur tabellionibus ne ſuis officijs per ſubſtitutos deſeruiat: ac ideo ad hanc commiſsionem notario faciendam iudex diligenter conſideret ea quæ docent text. gloſſ. & Doctores in Clementina 1. de officio, & poteſt. iud. delegati, vbi Vitalinus in principio, ſuper gloſſ. 1. notat talem commiſsionem faciendam eſſe cum cauſæ cognitione, & parte citata, & quod prius habenda eſt cognitio de idoneitate, & honeſtate examinatoris, cui fieri debet dicta commiſsio, & Felinus in cap. cum cauſam numer. 36. de teſtib. ponit regulam ſcilicet, quod iudex etiã in cauſa ciuili per ſe ipſum debet examinare teſtes, & deinde ponit tres fallentias, & in ſecunda dicit quod quidquid ſit de iure hodie tamen de conſuetudine inductum eſt, quod iudex propter multitudinem negotiorum hanc examinationem committit notario, & refert Angelum dicentem per text. dict. Clementin. 1. iudicẽ poſſe hanc commiſsionem facere ſine conſenſu partium: nam vt inquit Francus in cap mulieres de iudic. in 6. notabili vltim. electio tabellionis ad iudicẽ, & non ad partes ſpectat, & quod iudex, poteſt committere, tam examinationem, quam iuramenta teſtium, quamuis Bartol. in Authent. apud eloquentiſsimum, C. de fide inſtru. poſt gloſſ. ibi contrarium teneat, vt refert Felinus vbi ſupra, numer. 29. & 30. qui in num. 21. ponit regulam, ſcilicet, quod in cauſa criminali iudex, hanc commiſsionẽ facere non poteſt, & ibi eidem regulæ adijcit fallentias, & notat Couarruuias libr. 2. Variarum capitul. 13. numer. 10. & Iacobus Menochius de recuperanda poſſeſsione remedi 015. quæſtio. 26. numer. 358. & quando iudex talem commiſsionem fecerit, diligenter conſiderabit, quæ ſupra diximus, & de tali commiſsione conſtare debebit in proceſſu per ſcripturam manu alterius notarij ſcriptam, quam illius qui examinauit teſtes virtute commiſsionis, ſecundum Thomam Grammaticum incõſilio 67. inter criminalia, num. 3. Lambertengũ ſuper ſtatutis Mediolani, pag. 366. num. 43. & Auileſium in capit. prætorum, cap. 27. num. 19. & nos ſupra diximus in vltima annotatione ad totum opus, num. 36. Alioquin ſi in proceſſu non conſtaret de tali commiſsionẽ nullitas induceretur, ſecundum Iacobum Menochium in conſilio 100. num. 43. & nos diximus in prima parte, primi Tomi 8. Temp. num. 136. & huc pertinent quæ ibi reſoluimus à numer. 133. Propterea Vicarios admoneo, vt in hoc deſides non ſint, ſed per ſe ipſos teſtes examinare in cauſis criminalibus laborent, & omnia quæ in ſummario iudicio à teſtibus depoſita fuerint, eiſdem verbis gloſsis, vel elegantibus, turpibus, velhoneſtis per notarium in ſcriptis redigi faciat, vt etiam admonuimus in dict. 5. part. cap. 2. de ſtylo fulminandi proceſſum, per viam accuſationis. Quinimo in criminibus grauibus iudices prudẽtes ſolent ſecũ adhibere aliquẽ virum prouidum, & honeſtum, in cuius præſentia teſtes ſummaria informationis examinent, & ita conſulit fieri Bernard. Diaz, in dict. cap. 112.

5 Admoneo etiam iudices quod poſtquã ex ſummaria informatione clericum culpabilem repererint, non ſemper illum in carcerem detrudant, & perſonam eius capiant, niſi grauitas delicti expoſcat, cuius pœna corporis afflictiua eſſet, in quo caſu locus eſt capturæ perſonæ poſt ſummariã informationem, vt reſoluimus in dicta quinta part. §. de captura delinquentis, alioquin in leuibus crimnibus citatio verbalis perſonalis ſufficiet, cum in eis fuga timeri non poſsit, quam citationem verbalem perſonaliter fieri poſſe in cauſis criminalibus probat text. in cap. 1. de iudi. lib 6. quod in leuibus crimnibus intelligendũ eſſe reſoluit Bernardus Diaz in dict. cap. 112. & idem obſeruandum eſſe probat. Gregorius Lupus in l. 18. titul. 1. part. 7. in gloſſ 2. per illam legem quam ita ibi intelligit, & ad hanc citationem verbalem perſonaliter faciendam iudices debent cautos eſſe quod in ipſa citatione exprimant generaliter cauſam, aſſerendo perſonaliter coram nobis compareas ſuper criminali cauſa reſponſurus de qua increparis, & ita tenet Bald. in l. 1. §. vſus in fine, ff. de procurat. Decius in cap. perſonas, col. 5 verſi. Tertius caſus, de appellat. & Tiraquel. de pœnis temperandis in præfatione, nu. 59. ſed ſi criminis grauitas ſuaſſerit clericum perſonaliter capiendum eſſe, diligenter iudices curent, quod clericus capiatur, quide iure propter crimen capi, & in carcerem detrudi poteſt, iuxta text. in capit. dilectis, & ibi Panormit. & Decius de appellatio. quod tamen intelligendum eſt verum, niſi

talis

talis clericus nobilis esse, nam tunc in vinculis detineri nō deberet, quia nobilis publico carceri manciparī non debet, sed congruentior locus, & honestior est sibi assignandus, vt puta palatium potestatis, aut tota ciuitas, secundum Iaſ. in repetitione l. admonendi, col. 75. de iure iurando, quē sequuntur Palac. Rub. in repetitione rubricæ. §. 9. num. 13. Matiençó in Dialogo relatoris 1. part. cap. 9. numer 11. & 12. & est lex 4. tit. 29. part. 7. & ibi optime Gregor. Lup. in gloſſ verbo, O me de buen lugar, & in verbo, Lugar seguro, Quinimo etiā si crimen enorme esset, propter quod pœna corporis afflictiua veniret imponenda, adhuc tamen nobilis in carcere publico non esset detinendus, sed fides custodibus dare posset, vt eleganter resoluit Roderic. Suar. de fideiussore in causa criminali, colum. mihi 14 versic. sed ego illam limitarem. Quod in sacerdotibus obseruandum erit cum per sacerdotium quilibet efficiatur nobilis secundum Ioan. Andreā, in cap. eo libentius de seruis non ordinandis, Tiraquellum de nobilitate, capit. 9. & Didac. Perez in l. 1. titul. 3. libr. 1. ordinamenti, colum. 109. in fine, hoc tamen obseruari à iudicibus non video, immo pro quocunque crimine in carcere publico clericos detinent, ac ideo multū in hoc aduertere debent, vt statim dicemus, sed si nobilis suspectus esset de fuga, tunc custodes possent illum in vinculis detinere,
6 vt probat l. 6. titul. 29. part. 7. Ad quam tamen capturam iudices habere debent alguacellos, & ministros fideles cum familia competenti, quibus salaria necessaria tribuantur, vt ob egestatem donis, & muneribus non corrumpantur, qui licet laici sint, de mandato tamen iudicis absque metu excommunicationis clericos capere poterunt, iuxta text. in capit. vt famæ de sententia excommunicationis, quinimo absque mandato iudicis ad vitandum delictū committendum clericos capere poterunt secundum Panormit. in cap. cum non ab homine, & ibi Decium, & Aretinus de iudicijs, quos sequitur Bernard. Diaz in practica criminali cap. 114. & eandem opinionem tenent Iason in principio inſtit. de actionibus, col. 14. & in l. 2. ff. de iurisdictione omnium iudicum, & Boerius in l. consentaneum, C. quomodo & quando iudex, quinimo clericum de fuga suspectū absque mandato iudicis post delictum cōmissum, minister iudicis ecclesiastici laicus capere poterit, sine metu excommunicationis, secundum Panormitanum in capit. si vero de sententia excommunicationis, & Parisium de Puteo in tractatu de syndicatu, fol. 66. verbo, Captura, numero 10. & communiter omnes ex Segura in l. ab ex hereditati, nu. 8. deleg. 2 Iaſ. in §. 1. n. 69. inſtit. de actionibus, & Didac. Perez in l. 17. titul. 14. libro secundo ordinamenti, versiculo, caſu autem, & si Bartiam, & Aretinum contrarium tenentes referat Bernardus Diaz in dict cap. 114.

Aduertere insuper iudices debēt, quod postquam constiterit aliquem clericum delictum commisisse, capiendumque esse, posse illum ab Ecclesia extrahere si ad eam confugerit, vt resoluimus in dicta quinta part. primi tomi, in §. de delinquentibus ad Ecclesiam confugientibus in versicul. trigesimo secundo, & si iuxta qualitatem delicti, & delinquentis, iudices inspexerint in carcere detrudendum esse, tunc curare debent, ne carcer immundus, nec corporis afflictiuus sit, sed erit assignandus secundum qualitatem delicti, & personæ ipsius delinquentis, vt diximus in dicta quinta parte, primi tomi, § de Captura delinquentis, in versicul. qui carcer delinquentibus, qua in re iudices considerare debebunt, quæ resoluit in proposito Bernard. Diaz in practica crimin. capul. 116.
7 vbi constituit triplicem speciem carceris, asserens quod aut carcer assignandus est ad solam custodiā delinquentis, vt probatur in l. aut damnum, § solent, ff. de pœnis, l. 1. C. de custod. reor. quo casu sola fidelitas custodum, & securitas loci attendenda est, sine eo quod communicatio amicorum, & alia solatia incarceratis tollantur. Hæc enim carceratis prohiberis non debent, vt in l. 2. cum gloſſ. C. de custodia reorum, & in l. 6 titul. 29. part. 7. ex causa tamen, vt puta ante confessionem receptam aliquando iubetur custodibus ne permittant aliquem carceratis loqui, ne instruantur ad negandum, secundum Greg. Lup. in dict. l. 6. in gloſſ. fin. qua in re cautos debere esse iudices admonet, quod quādo aliquis clericus primæ tonsuræ coram iudice Ecclesiastico se offert timens iudices seculares, petēsque aduersus eos inhibitionem, in carcere tutissimo detineant, & in carcerem solitum eum detrudant, non vero dimittant sub fideiussoribus, aut in Ecclesia, vel monasterio ponant, nam præter incommoda plura, quę inde euenire solent,

solent, & quæ notat Benar. Diaz in dict. c. 116. & Couar. in practicis quæst. capit. 33. num. 4 à iudice sęculari talis clericus capi posset, iuxta textum in l. 7. titulo 8. libro 1. Recopilation. & nos diximus in 2. præludio 2. tomi in vetsic. quarto cognoscit in fine, & quod tunc iudices curent exigere à iudice sæculari informationem criminis quam aduersus clericum habet, vt ex ea facilius se instruere possint, vt etiam aduertimus in d. proœ. in princip. Aut enim carcer assignādus est, nedum ad custodiam, sed etiam corporis afflictionē, quia iudex intendit sola pœna carceris delictū punire, vt in specie l. si familia, ff. de iurisdictione omnium iudicum, & l. 2. de sportul. & tunc carcer strictior & asperior dandus erit, vt pœna commensuretur delicto. Aut tertio carcer in pœnam criminis per sententiam assignandus est, & tunc dandus erit eo modo quo inducat pœnam condignā delicto: nam licet de iure ciuili & regio carcer non detur ad pœnam, sed ad custodiā, vt in l. incredibile, C. de pœnis, & in l. aut damnum, § solent, ff. de pœnis, & in l. fin. C. de accusatio. & in l. 16. tit. 1. part. 7. & in l. 4. & 6. tit. 29. par. 7. tamen de iure canonico carcer ad pœnam datur, iuxta textū in capitulo quamuis, de pœnis, lib. 6. & in capitulo, vt commissi, de hæreticis, libro 6. & in capitul. nouimus, de verborum significatione, & in Clementina 1. de hæreticis, quibus locis constat, pœnam perpetui carceris clericis imponi posse de iure canonico, & notat Innocentius in capitulo qualiter & quando, el segundo, num. 6. de accusatio. & Bart. in l. imperium, num. 8. ff. de iurisdictione omnium iudicum, quod tamen intelligit verum esse Baldus in repetitione l. 1. columna 9. C. de sacrosanctis Ecclesijs, in illis casibus & delictis, in quibus de iure ciuili imponitur pœna mortis, quem sequitur Panormitanus in cap. tuæ, de pœnis, quorum intellectum probat Aretinus in cap. cum non ab homine, col. 9. de iudic. quando propter delicti attrocitatem laico imponitur pœna mortis cum aliqua qualitate attroci, vt puta ignis, sagittę, traditionis ad bestias, membrorum laceration is, vel huiusmodi, non alias, nisi in casibus à iure expressis, & Areninum sequuntur Bernardus Diaz in practica criminali, capitulo 129. & Greg. Lup. in l. 4. tit. 31. part. 7. in glos. 1. vbi refert Baldum, & Bernardum Diaz, asserentes, clericum damnatum pœna perpetui carceris intestabilem esse actiuè & passiuè, sed hodie attenta l. 4. Tauri, bene posse clericum sic damnatum testari, & institui firmat Bernard. Diaz in dicto capit. 129. cum quo transit Gregor. Lup. in dicto loco, Couar. tamen in rubrica de testamentis 3. par. numer. 27. contendit etiam ante prædictam l. 4. Tauri, & ea non stante, clericum sic damnatum testari posse. Alias species carceris constituunt Baldus in l. si captiui, numero 1. C. de Episcopis & cler. & Angel. in tractatu de malefi. in verbo, fama publica, num. 85. & Bosius in praxi crimin. titulo de carcere, numer. 27. & Thomas Cerdan. in tractatu de la visita de carcel, cap. 4 Supradictis consideratis à iudicibus Ecclesiasticis, carcer imponendus erit clerico delinquenti, qui postquam in carcere fuerit detrusus, si delictum requirat bona eius coram tabellione ex mandato iudicis ab alguacello erunt confiscanda, & per inuentarium penes aliquem tertium deponenda, quod intelligi debet, prout resoluimus in dicta parte 5. primi tomi, in §. de captura delinquentis, in fine, vt retulimus Bernard. Diaz in practica criminali, cap. 124. agentē quādo clerici pœna confiscationis bonorū puniri possint, & postmodū iudices siue per viam accusationis procedant, siue per viā denunciationis, siue inquisitionis, assumere debent eius confessionem, quam reobseruandum erit, quod resoluimus in dicta 4. parte primi tomi, in §. de confessione delinquentis, & deinde iudices in causa procedere debent forma & ordine quo resoluimus in dicta quinta parte primi Tomi, si agatur per viam inquisitionis, vt ibi diximus in capit de modo procedendi per viam inquisitionis, si vero agatur per viam denunciationis, vt diximus ibi in cap. de modo procedendi per viam denunciationis: & si per viam accusationis procedatur vt diximus ibi à §. de stylo fulminandi processum per viam accusationis, cum §§. sequentibus, & processus erit fulminandus vtroque casu eo modo, quo ibi resoluimus tam in libellis necessarijs capiendis, quā in alijs vsque ad sententiam torturæ, vel diffinitiuam, ad quæ ibi resoluta recurrendum erit, atque adeo supradicta in isto tractatu prænotasse sufficiant, interim tamen iudices Ecclesiasticos admonens, quod maxime curent, se abstinere à censuris Ecclesiasticis, tam in procedendo, quàm in definiendo in his causis criminalibus, quando executio realis, vel personalis fieri possit:

8

alio-

alioquin si facile prædictæ executioni locus non esse, tunc eis licebit censuris Ecclesiasticis aduersus delinquentes procedere, præcedente saltem bina monitione, etiam per edictum, si id res postulauerit, & si hoc ita iudices obseruauerint satisfacient mandato eisdem iniuncto a Concilio Tridentino, sessione 25. de reformatione, cap. 3. Sed si reus delinquens absens, & cõtumax fuerit, tunc in casibus in quibus de iure canonico contra absentem procedi potest (quorum meminimus in dicta quinta parte primi Tomi, §. de modo procedendi cõtra reum absentem in principio) tũc enim erit fulminandus processus, prout stylus cuiusque tribunalis obseruauerit, qui sunt ita diuersi, quod longum esset recensere vniuscuiusque stylum.

Finis quartæ partis huius secundi Tomi.

QVIN-

QVINTA PARS
HVIVS SECVNDI TOMI,
de forma, & modo procedendi in secunda instantia apud tribunalia Ecclesiastica.

Ex capite vnico summaria.

1 APpellatio an Principis rescripto, vel lege tolli possit cum iusta causa, vel sine ea, & an in Principe præsumatur, vel de ea constare debeat, & an tunc in aliquo casu appellari possit, traditur.

2 Appellatio interposita in casibus prohibitis à lege, vel Principe, habet effectum deuolutiuum tantum, non suspensiuum, ac ideo tunc inuocata, & attentata per iudicem à quo non reuocantur ante omnia per iudicem adquem licet alias reuocari debeant.

3 Appellatio ab interlocutoria in omnibus instantijs, & in vtroque foro sublata est, & ibi explicatur Concilium Tridentinum, & regula Chãcellariæ Pij Quinti, & Gregorij XIII. & etiam intra quod tempus finiri debeat.

4 Appellatio gradatim est interponenda, non omisso medio, nisi ad Papam, Nuntium, aut Principem, vel eius Chancellarias, & quid in appellatione interposita à Vicario Episcopi, & à Prælatis alijs inferioribus subiectis Episcopis, & quid quando prælati habeant iurisdictionem sæcularem, traditur.

5 Appellatio in foro Ecclesiastico intra decem dies à die intimationis sententiæ interponi debet, quod tempus, & reliquæ iuris dilationes ex iusta causa possunt à iudice restringi, & prorrogari.

6 Apostoli appellationis sunt petendi, & intra quod tempus peti debeant, & cuius expensis sunt dandi declaratur.

7 Appellans tenetur suis expensis omnia acta processus ad superiorem deferre, & si reus eis vti velit, prorata soluet eas, & intra quod tempus notarius teneatur acta exhibere appellanti, & qua pœna iudex teneatur, si impedierit in acta appellanti tradantur, & ibi Concilium Tridentinum, explicatur.

8 Appellatio in foro Ecclesiastico coram quo iudice interponi debeat.

9 Libellus appellationis in foro Ecclesiasti-

siastico Hispane compositus.

10 In libello appellationis à diffinitiua causæ grauaminis non sunt exprimenda, secus in appellatione ab interlocutoria.

11 Apellatio quando remaneat deserta, ex eo quod appellãs intra terminum non se præsentauit coram superiore, vel non petijt apostolos, vel non fuit prosequutus appellationẽ.

12 Appellans corã superiore cum testimonio suæ appellationis debet sepræsentare petens ab eo, vt det sibi mãdatum inhibitionis, citationis, & cõpulsionis.

13 Superior appellanti corã se præsentanti dat solummodo mandatũ citationis & cõpulsionis, inhibitionẽ differt donec acta processus ad se deducatur, & ex his videat an à sententia diffinitiua fuerit appellatum.

14 Inhibitio cõtra iudicem à quo; quãdo, & in quibus casibus dari debeat à superiore, traditur, & ibi declaratur Concilium Tridentinum Sessio. 13. de reformat. cap. 3. & Sess. 24. de reformat. cap. 10. & Sess. 25. de reformat. cap. 14. circa non admittẽdam inhibitionem superioris contra inferiorem in causis criminalibus.

15 Libellus grauaminũ in foro ecclesiastico corã iudice appellationis porrigendus, Hispane compositus.

16 Reuocatio attentorũ in quacũq; parte litis ab appellante peti potest, licet tutius sit quod in ipso libello grauaminum petatur.

17 Libellus responsorius apellati in foro ecclesiastico Hispane compositus.

18 Appellatio ab interlocutoria exactis processus primæ instãtiæ, & nõ ex nouis secundæ iustificari debet.

19 Iudex ad quem pronuntians se iudicẽ in causa appellationis interposita ab interlocutoria retinet et ã cognitionem negocij principalis, & super isto articulo ante omnia debet proferre sententiam.

20 Iudex ad quem præuidens appellationem ab interlocutoria esse iniustam debet pronuntiare se non esse iudicem, remittens negotium ad inferiorem, & appellantem in expensis condemnans.

21 Regula quod in secunda instãtia non allegata allegabo, & nõ probata probabo, qualiter intelligatur.

22 Sententiæ interlocutoriæ quibus iudex ad quẽ pronũtiat se iudicem vel nõ iudicẽ Hispanæ compositæ.

23 Sententia interlocutoria qua iudex ad quem recipit partes ad probandum, Hispane composita.

24 Sentẽtia diffinitiua tam cõfirmatoria, quam reuocatoria Hispane cõpositæ. Et ibi stylus qui obseruatur quando iudex ad quem denegat appellationem.

Caput Vnicum.

Ræmissis ac repetitis in isto tractatu omnib⁹ ijs, quæ in 6. part. 1. Tomi, resoluimus circa remediũ appellationis, & ei⁹ difinitionẽ, & quo iure esse inuenta: & quotuplex & quos effectus habeat, & intra quod tẽpus interponi debeat, & in quibus causis permissa, vel prohibita sit interponi, & qualiter sit interponenda, quæ omnia ibi explicuimus in procœmio cum sequentibus, & huic tractatui conducunt. Non nulla tamen

lata tamen in præsenti erunt prænotanda, & primum prænotare licet, appellationem Principis rescripto, vel lege tolli posse, vt probat tex. in l. 1. §. interdum, ff. à quibus appellare licet, & in c. 1. de rescriptis, & in cap. pastoralis, de appel. & in cap. superquę stionum, §. si vero, de offic. deleg. & in l. 13. tit. 23. part. 3. & firmãt Panor. Decius, Felinus, & Mantua in Rub. de appellationibus, & communiter omnes ex Rebuf. in constit. secundo tomo, titulo de rescriptis, in præfatione, num. 161. Couar. in practicis quæst. cap. 23. num. 6. & Pinelo in l. 2. 1. p. Rub. 2. n. 21. C. de rescindend. venditione. Quod tamen à Principe fieri debet, iusta causa intercueniẽte, alioquin princeps iniustè faceret, secundum Andræam Isernia, & Mathæum de Afflictis in constitutio. Neapolit. in procœmio, quæst. 10. quos refert & sequitur Couarruuias in dicto capite 23. num. 6. verficulo 7. illud. Et causa iusta deberet cõstare Principi, alias peccaret, secundum Couar. vbi supra. Qui nimò apparere deberet alioquin credendum non esset principi asserenti causam subesse ex Felino num. 82. Beroio. num. 182. Decio, num. 28. in cap. quæ in Ecclesiarum, de constit. Alciato in regul 3. præsumpt. 8. Nauar. in cap. si quando, de rescriptis, pagina 63. numer. 7. & Menochio in tractatu de recuperanda possessione remedio 15. quæstione 26. num. 352. quidquid oppositum teneant Petrus Dueñas in reg. 43. Et hinc est, quod princeps ex iusta causa tollit appellationem in pluribus casibus quorum aliquot congerit Petrus Dueñas vbi sup. Cui veræ & communi opinioni non obstat, si dicatur, appellationem de iure naturali esse, quatenus est defensio, vt probat tex. in capit. cum speciali, § porro, de appellatio. sed quæ iuris naturalis sunt à Principe tolli non possunt, vt in Clemẽtina, pastoralis, §. cæterum, de re iudicata, & in §. sed naturalia, institutа, de iure naturali, ergo, &c. Nam omissis interpretationibus Baldi, & Panormitani, quas optimè refutat Pinelus vbi supra, respondedum est, quòd sublata appellatione, per legem, vel principis rescriptum non censetur grauato sublata omnimoda defensio, cum recursum habeat ad superiorem per viam querelæ, secundum gloss. 1. in capitulo querelam, de procuratoribus, & in l. 6. titulo 18. libr. 4 Recopilationis, & etiã per viam supplicationis, iuxta textum in l. vnica, C. de sententijs perfectorum prætorum, & glossa in capite, ex literis, verbo, supplicauit, de restitutio. spoliat. & in l. 1. & 2. cum alijs, titulo 19. lib. 4. recopil. & etiam per viam restitutionis, secundum gl. in capitulo Apostolicæ, verbo, retractari, 35. quæstione 9. receptam a Felino, & Ripanum. 35. in capitulo 1. de rescriptis. Quinimo tũc grauatus appellare posset, si manifestè grauaretur: nam tunc appellatio non censetur sublata, vt firmat glos. in capitulo, ex conquestione, verbo, post, de restitutione spoliatorum, recepta communiter ex Panormitano, ibi, numero 5. & in capitulo inter cætera, num. 3. de re iudicata. Bene verum est, quod tunc appellatio non haberet effectum suspensiuum, sed tantum deuolutiuum, iuxta textum in capitulo Pastoralis, in principio, de appellationibus, & ibi notant Imola, numero 5. & Perusinus numero 6. & communiter omnes secundum Couarruuias vbi numero 7. & idem probat textus in c. Pastoralis, §. præterea, de officio delegat. dum ibi dicitur, quod quando proceditur appellatione remota, non suspenditur iurisdictio inferioris per appellationẽ, donec Papa causam committat, ergo à principio appellatio habuit effectum deuoluti uum, & non suspensiuum. Quo fit, quod licet innouata & intentata per iudicem à quo post appellationem à sententia diffinitiua, vel intra tempus à iure concessum ad appellandum, reuocanda sint remedio attentatorum per iudicem appellationis, vel peripsum iudicem à quo, iuxta textum in capitulo, non solum, de appellationib. libro 6. & ea quæ resoluit Couarruuias in practicis quæstionibus, capitulo 23. numero 1. tamen attentata per iudicem à quo in casibus, in quibus appellatio non est admittenda, vel quando proceditur, cum clausula (appellatione remota) vt in tribunali scholastico Salmantino, & in alijs, quibus hoc priuilegium competat, reuocanda non sunt, etsi quis manifestè grauetur, & causæ cognitio ad superiorem deuoluatur per appellationem, quia tunc appellatio non habet effectum suspensiuum, vt supra resoluimus, ac ideo iurisdictio inferioris non fuit suspensa, ita cõcludit Couarruuias in dicto capitulo 23. numero 7. Et ita ex supradictis constat, quod quando per legem, vel Principis rescriptum appellatio tollitur, non censetur sublata omnimoda defensio, sed solummodo ille modus defensionis per appellationem, nam

esse

esse plura tribunalia non recipit iustitiam causæ, sed solum quod consideratur est, vt reus plene audiatur: & ei iustitia fiat, quæ tamen per prædicta remedia fieri poterit, secundum Pinellum vbi supra, nu. 22. Et hinc est, in pluribus casibus sublatam esse à iure appellationem, vt diximus in 6. p. 1. tomi in prooemio, nu. 19. vbi resoluimus inter aliquos præcipuum esse, quando ab aliqua sententia interlocutoria apelletur, & in vtroque foro ecclesiastico & sæculari hoc prohibitum esse, nec dum interlocutorijs, latis in prima instantia ab ordinarijs locorum, verum etiam in latis in 2. & reliquis instantijs, pro hac extensione adducentes regulam Chancellariæ 36. Pij Summi Pontificis Quinti & aliam regulam Chancellariæ 35. Gregorij XIII. Summi Pontifi. quam alij adducere solent pro contraria opinione, dum illa regula inquit, quòd in causis in Romana curia pendentibus, & in futuris, à sententia interlocutoria appellari non possit, ergo per argumentum ab speciali videtur contrarium dicendum esse in alijs causis pendentibus extra curiam in 2. & reliquis instantijs, vt puta in instantia Archiepiscopi Nuntij, & alterius delegati. Quod argumentum eis non suffragatur: nam maior ratio prohibitionis appellationis ab interlocutoria lata in secunda instantia Archiepiscopi, Nuncij, vel delegati versatur, quam prohibitionis appellationis ab interlocutoria lata in secunda instantia curiæ Romanæ, nam secunda instantia Archiepiscopi, Nuncij, vel delegati terminari debet intra vnum annum, vel saltem ex causa intra biennium, vt in capit. cum sit Romana, in principio, de appellat. & in Clementina, sicut, eodem titulo, & ita tempus illius instantiæ facilius consumeretur, in prosecutione harum appellationum ab interlocutorijs, & negotium causæ principalis in diffinitiuum remaneret. Cæterum secunda instantia curiæ Romanæ nullo tempore finitur: dummodo aliquis actus ibi intra annum factus fuerit, vt resoluimus in tertia annotatione de instantia huius totius operis in versiculo, cæterum, vbi etiam diximus intra quem terminum hæc instantia appellationis terminari debet, quod huic tractatui multum conducit, & supradictæ resolutioni sunt addenda à nobis resoluta in dicta 6. parte, 1. tomi in prooemio, num. 28. Prænotandum etiam est appellationem gradatim interponendam esse de minori iudice ad maiorem proximum & immediatum, non vero omisso medio ad alium superiorem distantem, & nō proximum, secūdum Speculatorem in titulo de appellatio. §. nunc tractemus, in principio, & facit lex Imperatores, ff. de appellat. Quæ resolutio vera est & procedit de iure ciuili, & in foro sæculari, tamen de iure canonico, & in foro ecclesiastico omisso medio ad Papam appellari potest, vt probat text. in capit. ad Romanam 2. quæstion. 6. & in capit. si duobus: & in capit. solicitudinem, de appellat. & notat Perusinus in cap. dilecti, el 3. eodem titul. nisi appellaretur ab subdelegato delegati Papæ: quia tunc ad ipsum delegatum est appellandum, iuxta text. in capit. si delegatus, §. final. de offic. delega. lib. 6. & notat Perusinus in dicto capit. si duobus, columna penultima. Pari modo in foro ecclesiastico ad Nuntium & Legatum Papæ omisso medio appellatur, secundū Panormitauum, & Perusinum in dicto capitulo dilecti, el 3. & ita praxis obseruat, & etiam omisso medio in alijs casibus appellatur, quos congerit Maranta de ordine iud. 6. part. membro 2. à numero 357. Et quod omisso medio ad Papam & ad eius Legatum appellari possit, resoluit Couarruuias in practi. quæstio. cap. 4. num. 9. vbi etiam concludit, quod in hisce regnis Hispaniarum omisso medio ad Regē vel eius curiam appellari possit, per text in l. 18. titul. 23. part. 3. iuxta quam resolutionem intelligenda sunt superius adducta. Quo fit à sententia vicarij generalis Episcopi appellandum non esse ad ipsum Episcopū, quia est vnum & æquale tribunal, vt resoluimus in Secundo Tomo huius operis in tertio Præludio, vbi diximus à sententia vicarij foranei Episcopi ad ipsum Episcopum appellandum esse, quod etiam ad istū tractatum confert. Fit etiam à prælatis inferioribus & eorum officialibus subiectis Episcopis ad ipsos Episcopos appellandū esse, quia sunt proximi superiores, non vero ad Archiepiscopos, iuxta text. in capit. Romana, §. ab Archidiacono, de appellat. in 6. quem innouat Concil. Tridentin. sessione 22. de reformatione, capit. 7. insuper ab Episcopis habentibus ciuilem & sæcularem iurisdictionem appellandum esse ad Archiepiscopos, nisi ex consuetudine priuilegio, siue iure alio speciali ad alium sit appellandum, iuxta text. in dict. capit. Romana, §. debet, per quem text. defenditur, l. 8. titul. 3. libr. 1. Recopilationis, dum statuit

tuit ab Episcopis habentibus sæcularem iurisdictionem appellandum esse ad ipsum regem, & iuris curiam, non vero ad Archiepiscopos, vel ad alios iudices superiores ecclesiasticos, nam hoc competit Regi Hispaniarum iure quodam speciali ex eo quod cum temporalis & ciuilis potestas regni Hispaniarum sit penes ipsum solum Regem, ab eoque in alios deribetur (vt resoluimus in prima parte, primi tomi, in primo Tempore) consequitur Episcopos & prælatos ecclesiasticos iurisdictionem sæcularem non aliunde habere quam ex Regia concessione, semperque apud ipsum Regem mansisse hanc supremam iurisdictionem cognoscendi de appellationibus à iudicibus inferioribus interpositis, & ita in hisce regnis appellandum est à prælatis habentibus sæcularem iurisdictionem ad ipsum Regem, & eius tribunalia suprema, & non ad Archiepiscopos, quia de iure hoc regi competit, & defenditur, ex dicto capit. Romana, §. debet, ibi, siue iure alio, cuius decisionem comprobat Concilium Tridentin. sessione 22. de reformatione, capit. 7. & ita resoluit Couarruu. in practicis quæstionibus, capit. 4. numer. 2. & Didacus Perez in l. 5. titulo 4. libro primo, ordinamenti. Prænotandum insuper est quod in dicta sexta parte, in proœmio, numero 14. & 15. resoluimus appellationem in foro ecclesiastico interponendam esse intra decem dies connumerandos à die intimationis sententiæ, quod quidem tempus ex iusta causa à iudice restringi potest, secundum Panormitanum, & Decium, numero 19. versiculo, potuit, in capit. cum sit Romana, de appellationibus, contra glossa ibi, verbo, Recisius, quinimo prædictum tempus ex iusta causa etiã prorrogari poterit secundum Felinum, numero 4. in dicto capit. cum sit Romana, cuius opinioni non obstat, text. in capitul. oblatum de appellationibus, vbi tempus à iure concessum ad prosequendam appellationem nequit à iudice prorrogari, etiam ex iusta causa, nam respondeo, quod ideo ibi denegatur potestas iudici prorrogandi illud tempus, quia si iuxta causa prorrogandi extitisset iam à lege facta est prouisio alterius anni per text. in dicto capitul. cum sit Romana: & in capitul. ex ratione eodem titulo, obidque iudicis prouisio cessat argumento text. in l. final. C. de pactis conuent. vt optimè aduertit Decius in dicto capit. cum sit Romana, numer. 21. & Perusinus in capit. 1. §. si quis numer 5. de exceptionibus, lib. 6. & pro hac opinione facit, quod iudex ex causa omnes dilationes à iure concessas, etiam sine ministerio iudicis coarctare & prorrogare potest, vt probant Panormitanus Felinus & Decius, numero 13. in dicto capit. cum sit Romana, & Alexand. de re iudicat. ff. l. 2. numer. 5. post Barto. ibi numer. 4. & idem tenet Antonius de Butrio in dicto capitul. cum sit Romana numer. 12. vbi eam testatur communem Augustinus Berosius, numer. 61. quæ communis fundatur per tex. in capit. induciæ, el. 2. ibi si rerum vrgentissima 3. quæstio. 3. & in l. final. versiculo, nisi rerum vrgent. C. de dilation. & si glos. in dicto capitul. cum sit Romana, verbo, recisius sequantur Baldus in Authentica, ei qui. C. de temporibus appellat. & Bonifacius in Clementina, quandiu, numer. 49. de appellatio. & Gregorius Lupus in l. 22. titulo 13. parte 3. in gloss. 5. vbi simpliciter transijt cum Baldo, & eidem consentit Didacus Perez in l. 1. titul. 16. lib. 3. ordinamenti in gloss. verb. Cinco dias, in versicul. vtrum autem qui l. in 1. titul. 3. libr. 3. ordinamenti in glos. 5. & in l. 1. titul. 4. libr. 3. ordinamenti in glossa, verbo, Da la ley, hoc ad vtranque partem disputat, & tandem concludit, iudicem non posse minuere vel prorrogare dilationes à iure concessas sine ministerio iudicis, bene tamen concessas cum ministerio iudicis. Cuius fundamentit satisfieri potest dicendo, procedere nisi iuxta causa interuenerit, ex qua iudex possit breuiare seu extendere prædictas dilationes. Prænotandum rursus 6
est, quod in d. 6. par. 1. tomi, in proœmio num. 40. prope finem, resoluimus apostolos petendos esse in ipsa appellatione instanter instantius, &c. sufficereque vno actu, & contextu illos petere quos tamen appellans tenetur petere intra triginta dies connumerandos à tempore, quo incipit currere decennium appellationis, quod est à die intimationis, sententiæ vt supra resoluimus, & quod intra prædictum terminum Apostoli sint petendi probat tex. in cap. ab eo, de appel. lib. 6. & in Clementina, quanuis, eodem titul. vbi glos. verbo, Tempore, tenet connumerandum esse illud terminum à tempore quo decennium appellationis currere incipit, nisi iudex à quo breuiorem terminum ad Apostolos recipiendos assignauerit appellanti, quod facere poterit, iuxta text. in dict. Clementina

tina quanuis, & ibi dicitur, quod, si intra terminum à iudice præfixum appellans non comparuerit coram iudice, & petierit Apostolos sibi tradi, appellatio remanebit deserta, & idem quando iudex statuerit terminum iuris incertum: si intra eum appellans non petierit Apostolos à iudice sibi dari, vel si oblatos recipere recusauerit. Et plura de istis Apostolis vide apud Speculatorem in titul. de Apostolis, & Marantam de ordine iudiciorum 3. par. 6. partis, actu. 2. à num. 208. vbi in numero 213. post glo. in dicta Clement. quanuis, verb. Oblatos resoluit, Apostolos dandos esse expensis ipsius appellantis, qui etiam hodie omnia acta processus gesta coram inferiori tenetur suis expensis ad iudicem appellantis transferre: & si pars appellata comparuerit, cogenda erit proportione sua expensas actorum, qua translata fuerint, soluere si illis vti voluerit, nisi ex loci consuetudine seruetur, vt integrum onus soluendi expensas appellanti incumbat. Et notarius causæ copiam prædictorum actorum congrua mercede sibi soluta tenetur exhibere intra mensem, alioquin puniendus erit arbitrio ordinarij, & si ipse ordinarius particeps fuerit huius impedimenti, ne acta integre appellanti tradantur intra tempus debitum, ad dupli pœnam quanti ea lis fuerit tenebitur, ita decretum extat in Concilio Tridentino sessione 24. de reformatio, capit. 20. prope finem, in versiculo, præterea. Quod procedit tam in causis ciuilibus, quàm in criminalibus, de quibus decretum illud loquitur. Cui non obstat aliud decretum ipsius Concilij, sessio. 13. de reformatione, capitul. 3. vbi dicitur quod in causis criminalibus iudex à quo appellatum fuerit, acta processus teneatur exhibere gratis ipsi appellanti, vt illa producat coram iudice appellationis, ergo videtur, quod non debeant transferri, nec exhiberi expensis ipsius appellantis, nam respondeo, quod illud decretum debet intelligi, scilicet, quod iudex ipse à quo nihil debeat postulare, & recipere pro illa exhibitione actorum, sed gratis tenetur illa exhibere: cæterum expensas quæ factæ fuerint in itinere, & in translatione ad iudicem appellationis, & quæ ipsi notario causæ pro labore, & suis exportunis solui debuerint, pars appellans soluere debebit, & in hac specie intelligitur text. Concilij Tridentini in dicto capitul. 20. versicul. præterea, & ita existimo componenda esse prædicta decreta Concilij. Prænotandum deinde est, quod in dicta sexta parte prima Tomi, in proœmio, numero 53. resoluimus, appellationem interponendam esse coram iudice à quo: & est intelligendum, quod si iudex à quo appellationem deneget, nec ei deferat, immo in causa procedat innouãdo tunc appellans mittit mandatum alicui procuratori chanceliariæ, vt à Senatoribus Regij prouisionem Regiam obtineat, qua præcipiatur notario causæ, quod processum originalem ad prædictam chancellariam remittat, & iudices ecclesiastici exhortentur, quod excommunicatos absoluant per spatium sexaginta dierum. Et processu chancellariam delato, auditores, eo viso, an ecclesiasticus vim intulerit appellanti in non deferendo eius appellationi si eis constiterit vim illatam fuisse, proferunt sententiam qua declarant, vim illatam fuisse, & exhortantur iudicem, quod appellationi deferat alioquin si eis constiterit vim illatam non fuisse à iudice ecclesiastico, eidem processum remittunt, vt in causa procedat, quam cognitionem per viam violentiæ auditores regij habent, per ea quæ resoluimus in prima parte 1. tomi, in primo Tempore, numer. 31. in versicul. 3. modo dicti auditores, ac ideo in fine libelli appellationis ponitur clausula, Y protesto el auxilio real de la fuerça. Prænotandum denique erit ad istum tractatum illud quod resoluimus in primo Præludio huius secundi tomi, in versiculo, Ex prædicta resolutione, num. 13. & in versicul. Quo fit Archiepiscopum, num. 19. Omnibus supradictis ita constitutis & consideratis erit deuenendum ad formam & modum procedendi in ista secunda instantia appellationis, & in primis libellus appellationis erit concipiendus forma sequenti.

Libellus appellationis.

EN Vlano ante v.m. parezco, y digo que en la causa que entre mi y fulano se ha tratado y trata, v. m. dio, y pronunciò cierta sentencia

cõtra mi, y en fauor del dicho aduerſo, en la qual en effecto v.m. mandò tal y tal coſa, cuyo tenor auido aqui por repetido, y à el me refiriendo, hablando con el deuido acatamiento, la dicha ſentencia es nula, y do alguna, injuſta muy agrauiada, digna de ſer emendada y reuocada por el ſuperior. Lo primero, por todas las razones de nulidad y agrauio que del proceſſo reſultan, y ſe pueden y deuen colegir, que he aqui por infertas. Lo otro, por todo lo general que ſe ſuele dezir y alegar, que he aqui por expreſſo, y porque la dicha ſentencia no fue dada à pedimiento de parte, ni contra parte, en tiempo y forma, ni yo fuy citado para verla dar, ni el proceſſo eſtaua en eſtado de ſe ſentenciar, ni ſe guardò el orden del derecho. Lo otro, porque yo prouè bien y cumplidamente mi intencion y demanda, y lo que prouar me conuenia para obtener ſentencia en mi fauor, y la parte contraria no prouò ſus excepciones y defenſiones, y aſsi deuiendo v.m. de dar mi intencion y demanda por bien prouada, y condenar al dicho aduerſo, la dio por no prouada, y le abſoluio y dio por libre della. Lo otro, por tal y tal razon, por las quales razones y cada vna dellas, y por las que ante el ſuperior proteſto dezir y alegar, que mas à mi derecho conuengan, ſintiendome agrauiado, ſaluo iure nullitatis, y otro deuido remedio de v.m. y de la dicha ſentencia, y de todo lo demas q̃ en virtud della ſe hiziere y actuare appelo para ante el ſeñor Arçobiſpo de Santiago, y para ante ſus Vicarios, y para ante quien y con derecho pueda y deua, y pido los apoſtolos deſta mi appelacion, ſæpè, ſæpiùs, & ſæpiſsimè, inſtanter, inſtantius, & inſtantiſsimè, con todas las inſtancias y afincamientos que de derecho ſe requieren. Y ſi tacita, ò expreſſamente denegada me fuere eſta appelacion, añadiẽdo agrauio, à agrauio, y fuerça, à fuerça, y appelacion à appelacion, iterum appelo de la dicha tacita, ò expreſſa denegacion, ſegun y para ante quien de ſuſo apelado tẽgo, y proteſto el real auxilio de la fuerça, ſo cuya protecion y ampato pongo eſta preſente cauſa, y pidolo por teſtimonio.

Singulæ clauſulæ prædicti libelli explicantur in dict. 6. part. 1 tom. in prœmio, à num. 45. in verſic. expoſitio libelli appellationis, præterquam illæ clauſulæ. Lo primero, vſque ad illam. Lo otro, por tal y tal razõ, inclusiuè. In quibus clauſulis exprimuntur cauſæ grauaminis: nam cauſa grauaminis in appellatione à ſententia diffinitiua exprimi non debet, ſed tantum in appellatione ab interlocutoria ſententiæ, vt reſoluimus in dicta 6. part. in prœmio, num. 34. in verſicul. rurſus in appellatione tamen in prædicto libello exprimuntur, non de neceſsitate, ſed vt facilius aduocatus, & procurator appellantis inſtruantur, & intelligant quid allegare debeant in libello grauaminis coram ſuperiore. Non fuit etiam explicata illa clauſula. Appelo para ante el ſeñor Arçobiſpo, quæ procedit ex his, quæ ſupra in iſta parte reſoluimus, in verſic. prænotandum etiam eſt, nec etiam illa clauſula. Y para ante quien y cõ derecho:

derecho, &c. quæ tamen procedit ex resolutis in dict. 6. part. 1. tom. in proœmio, numer. 37. in versicul. Similiter sufficit. Nec etiam fuit explicata illa clausula, pido los Apostolos, &c. quæ tamen procedit ex his, quæ resoluimus supra in ista parte, in versicul. prænotandum rursus est. Nec etiam illa clausula. Y protesto el real auxilio, &c. quæ procedit ex his quæ supra ista parte diximus, in versicul. prænotandum deinde est.

Supradictus libellus appellationis offerri debet coram iudice à quo, vt resolui mus supra in ista parte, in versicul. prænotandum deinde est, & si iudex â quo appellationem denegauerit, agendum erit quod ibi diximus: si verò appellationi detulerit, assignans tempus appellati ad petendos Apostolos: & ad se præsentandum, & ad prosequendam appellationem coram superiore, appellans intra dictum terminum à iudice prefixum debet se præsentare cum testimonio suæ appellationis quem terminum iudex à quo præfigere potest appellanti, siue appellationem deneget siue concedat, vt diximus in dicta 6. parte, primi tomi, capit. 1. de modo procedendi per viam appellationis in
11 cancellarijs, numer. 2. & si intra illum terminum appellans non se præsentauerit, appellatio remanebit deserta, iuxta text. sic intellectum in capit. personas, de appellatio. nec appellans satisfacit, si iter arripiat ad superiorem intra terminum sibi præfixum secundum Panormitanum in dicto capit. personas, num. 8. & Rotam antiquam 537. & Rotam nouam 155. Si verò terminus esset præfixus solummodo ad prosequendam appellationem vt in capit. cum causæ, de re iudic. & in cap. ad hæc 3. de appellat. in cap. ex parte de rescript. satisfaceret appellans, si intra illum arriperet iter, vel iudices impetraret. iuxta text. in dict. capit. cum causa, & communiter omnes, secundum Decium in dict. c. personas, num. 8. Cæterum si iudex â quo nõ assignauerit appellanti terminum ad petendos apostolos, neque ad se præsentandum, neque ad prosequendam appellatio-
12 nem, tunc appellans tenetur intra triginta dies apostolos petere cum requisitis debitis, alioquin appellatio remaneret deserta, iuxta text. in cap. ab eo, de appellat. libr. 6. & in Clementina, quanuis, eod. titul. & intra annum, vel ex causa biennium tenetur appellationem prosequi, vt in c. cum sit Romana, de appellat. & in Clement. si quis, eod. titul. alioquin appellatio remaneret deserta, vt in dictis iuribus probatur & receptis apostolis, id est, testimonio appellationis, tunc appellans cum eis se præsentat coram superiore, petens, vt illum pro præsentato habeat in illo gradu appellationis, & quod sibi det mandatum in hi-
13 bitionis contra iudicem inferiorem, & citationis contra partem appellatam, & compulsionis contra notarium causæ. Et tunc iudex viso testimonio appellationis, concedit solummodo mandatum compulsionis & citationis & postquam processus fuerit ad se delatus, viso processu si appellatio interposita fuit à sententia diffinitiua,
14 visoque testimonio appellationis ritè, & rectè interpositæ, concedit appellanti mandatum inhibitionis, quo inhibet iudici inferiori à causæ cognitione, iuxta text. in capit. Romana, §. si verò, de appellat. lib. 6. innouatum à Concilio Tridentino sessione 22. capit. 7. nisi in casibus in quibus appellatio de iure prohibita esset etiam à sententia diffinitiua: nam tunc non posset superior contra inferiorem inhibitionem dare, donec cognoscere cœpisset de causa iusta vel iniusta appellationis, per acta ipsius processus. At verò si iam cognoscere cœpisset, bene posset inhibitionem concedere, ne sententia inferioris executioni mandaretur, vt probat text. in capit. Romana, §. si autem, de appellatio. in 6. quod eum probat Concilium Tridentinum sessione 22. de reformatione, cap. 7. notat Domin. dict. capit. Romana, §. quod si num 4. vel nisi appellatio à sententia diffinitiua in causa criminali interposita esset, nam tunc hodie superior inhibitionem concedere non potest, nisi prius visis actis processus primæ instantiæ, & ex eis iustificata causa appellationis, iuxta decretum Cõcilij Tridentini sessione 13. de reformatione, capit. 3. Et in hunc sensum est accipiendus text. eiusdem Concilij, sessio. 24. de reformatione, cap. 10. & sessio. 25. de reformatione, cap. 14. vbi dicitur, quod non obstante quacunque inhibitione superioris, sententia Episcopi super visitatione, aut morum correctione, aut concubinatu exezutioni mandetur, debent enim iura illa intelligi, quando inhibitio à superiore data esset, absque eo quod prius appellatio iustificata esset ex actis processus primæ instantiæ: & tunc in prædictis casibus, in quibus inhibitio dari non potest

donec visa fuerit acta processus, & ex eis iustificata appellatio, iudex superior concedit solummodo mandatum compulsoriū contra notariū, quod ei mandat, quod acta processus appellanti exhibeat soluta sibi debita mercede, quod facere tenetur sub pœna præscripta in Concilio Tridentino sessione 24. de reformatione, cap. 20. versicul. Porrò. Et insuper superior concedit appellanti mandatum citatorium, quòd partem appellatam citat, ad hoc vt corā eo compareat, & postmodum actis processus primæ instantiæ delatis ad superiorem, & per eum visis, si ex eis apparuerit causam iustificatam esse, tunc dat inhibitionem aduersus inferiorem, & hoc idem obseruandum erit, quando appellatio interposita fuit à sententia interlocutoria in casibus in quibus hodie ab interlocutoria appellari potest, nam superior tunc inhibitionē dare non poterit, nisi prius visis actis processus primæ instantiæ, & ex eis appellatione iustificata, vt probat text. in dict. capit. Romana, §. quod si obijciatur, quem text. innouat Concil. Trident. session. 22. de reformat. capit. 7. Hoc vltimum verum esse existimo quando appellatum esset à sententia interlocutoria continenti grauamen irreparabile per diffinitiuam, nam tunc in ea specialiter & nominatim causa grauaminis est exprimenda, vt probatur in capit. 1. de appellation. in 6. iuncta Clementin. appellanti. eod. titulo, ac ideo nisi de tali causa ex actis processus prius constet, superior non poterit inhibitionem dare: tamen si appellatio interposita esset ab interlocutoria habente vim sententiæ diffinitiuæ: tunc superior poterit statim visis prius actis processus, etiam si de causa non constet, inhibitionem dare, nam sicut in appellatione a diffinitiua, causa grauaminis non debet exprimi, vt in l. Scio, iuncta glo. fin. ff. de appellat. & communiter omnes in capit. cum ecclesia de appellat. ita etiam causa non est exprimēda in interlocutoria habente vim diffinitiuæ per argumentum ab æquiparatis, & ita in terminis tenet Perusinus in capit. 1. numer. 6. de appellat. lib. 6. & communiter omnes secundum Decium in capit. peruenit. el 2. de appellationib. Quod verum est, nisi appellatio in aliquo casu prohibita esset à iure, vel à Principe, quia tunc causa deberet exprimi, tam in appellatione à sententia diffinitiua, quam in appellatione ab interlocutoria habente vim diffinitiuæ, secundum gloss. in dicto capitul. Romana, §. si autem, verbo, Mandetur, communiter receptam ex Decio in capit. ad nostram, numero 13. de appellatio. tunc enim nisi appellatio prius iustificata esset ex actis processus, inhibitio non esset danda, iuxta text. in dict. capit. Romana, §. si autem. Cæterum si appellatum fuerit ab alijs sententijs interlocutorijs non habentibus vim diffinitiuæ, nec continentibus grauamen irreparabile, superior non debet inhibitionem dare, sed tantum citationem & compulsionem, iuxta decretum Concilium Tridentinum sessione 24. de reformatione, capit. in versiculo, neque appellationes ab eisdem. Solent tamen nonnulli superiores eo ipso, quòd appellans coram eisdem se præsentat cū Apostolis, si appellans est excōmunicatus dare mandatum eidem, quo præcipiunt iudici inferiori, quod per quindecim dies, vel per aliud certum tempus excommunicatum absoluat. Similiter idem præcipiunt quando causa criminalis est, & quod inferior supersedeat executioni sententiæ per certum tempus, quod superiores faciunt, vt interim acta processus ad eos transferantur, & tunc si ex eisdem constiterit appellationem iustificatam esse, tunc in totum inhibent inferiori, & concesso prædicto mandato citatorio, compulsorio, vel etiam inhibitorio in casibus, in quibus inhibitio dari potest appellans facit illud intimari iudici inferiori ne in causa procedat, & parti appellatæ, vt coram superiore compareat, & etiam notario causæ primæ instantiæ, vt acta processus sibi exhibeat offerendo eidem debitam mercedem pro suis exportulis. Et si post intimationem inhibitionis inferiori factam (quando ab eius sententia diffinitiua appellatum fuit in aliquo casu prohibito appellari, vel in causa criminali, vt supra resoluimus, vel quando appellatum fuit à sententia continente grauamen irreparabile) inferior aliquid innouauerit, & attenta uerit remedio attentatorum erunt per superiorem reuocanda, iuxta tex. in capitul. non solum, in versicul. Illa vero, iunctis verbis eiusdem text. ibi exceptis casibus, de appellat. in 6. & explicat & resoluit Couarr. in pract. quæstion. cap. 23. à num. 1. Illa verò quæ innouata fuerint per inferiorem post appellationem à sentētia diffinitiua interpositā casu quo appellari licet, & etiam ea quæ intra decennium ad appel

landum

lendum concessum ante interpositionem appellationis fuerint innouata reuocanda erunt per viam attentati, vt probat text. in dict. cap. nō solum in princip. & explicat & prosequitur Couar. in pract. quæst. c. 23. per totum, & Herculanus in tract. de attentatis, si verò notarius noluerit acta processus exhibere, tunc aduersus eum erunt procedēdum pœnis in tali casu præscriptis à Concilio Tridentino, sessio. 24. de reformatione, cap. 20. versiculo, qui nō tarius. Sed si acta processus appellanti exhibeat, illa eidem concedit clausa, & sigillata, & cum illis appellans, vel eius procurator comparet coram superiore offerens acta prædicta, & porrigens libellum grauaminum aduersus sententiam inferioris forma sequenti.

Libellus grauaminum.

FVlano en nombre de fulano, como mas aya lugar de derecho, parezco ante V. m. en grado de apelacion, agrauio, nulidad, ò simple querella, ò como mas à mi derecho conuenga, alegando de la justicia de mi parte, digo, que siendo por V. m. visto el presente processo, hallarà que la sentencia en el dada, y pronunciada por el Reuerendo Prouisor de tal parte, juez à quo contra el dicho mi parte, y en fauor de fulano, parte aduersa, es ninguna, y do alguna, injusta y muy agrauiada, digna de ser emendada, y reuocada por V. m. y della deue ser dado por libre el dicho mi parte, declarādo el dicho inferior auer hecho agrauio al dicho mi parte en la dicha sentencia, y que el dicho mi parte apelò bien, y justamente, en tiempo, y forma: lo qual assi pido, y V. m. deue hazer por lo siguiente. Lo primero, por todas las razones de nulidad, y agrauio que del processo se deuen, y puedē colegir, que he aqui por expressas, y de nueuo ante V. m. en esta instancia las digo, y alego. Lo otro, porq̄ la dicha sentencia no fue dada à pedimiento de parte, ni contra parte, en tiempo, ni en forma, ni el processo estaua en estado de se poder sentenciar, ni el dicho mi parte fue citado para la ver dar. Lo otro, porq̄ el dicho mi parte prouò bien y cumplidamente su intencion con mucho numero de testigos fidedignos, mayores de toda excepcion, y la parte cōtraria no prouò cosa q̄ pudiesse impedir la justicia de mi parte. Lo otro por tal razon, &c. Y assi deuiēdo el dicho inferior sentēciar en fauor del dicho mi parte, lo cōdenò. Por lo qual sintiendose agrauiado de la dicha sentēcia, apelò para ante V. m. en tiēpo, y forma, y en la prosecuciō de su apelaciō tiene hechas las diligencias necessarias, como del processo consta. Porque pido à V. m. que pronūciādose por juez desta causa, declare el dicho inferior auer mal sentenciado, y la dicha mi parte bien apelado, mandando dar la dicha sentencia por ninguna, ò alomenos reuocandola como injusta, y agrauiada. Sobre que pido cumplimiento de justicia, y costas, y el oficio de V. m. imploro, &c.

Circa supradictum libellum erit aduertendum, quod si iudex inferior aliquid innouauit, aliquo ex modis quibus diximus supra in ista parte, post libellum appellationis, in versicul. supradictus libellus, in fine, ibi, & post inumationem inhibitionis, &c. quod reuocari debeat remedio attentatorum, tunc licet in quacunque parte litis reuocatio attentatorum ab appellante peti possit, vt determinat Rota in decis. 57. & 185 in nouis. quam probant Ioann. Andr. Dominic. Ancharran. & Perusinus in dict. cap. non solum, & prædictam opinionem de iure veriorem esse, nec se vnquam de ea vidisse controuerti testatur Conarr. in pract. quæstionib. capit. 23. num. 3. in fin. & Fran. Herculan. in tract. de attentatis, capit. 11. nume. 21. tamen tutius, & cautius erit, quod eodē libello grauaminum petatur reuocatio sententiæ principalis latæ, & attentatorum, nec necesse erit in specie peti, quod ante omnia reuocentur attentata, immo satis erit simpliciter peti reuocationem attentatorum, ita resoluunt supradicti DD. Quo circa quando aliquid innouatum fuerit in prædicto libello grauaminum post illam clausulam, solitam. Hechas las diligencias necessarias, como del processo consta, adijcienda erit clausula sequens. Y sin embargo de la dicha apelacion, el dicho inferior innouò en la causa, procediendo à executar su sentencia, ò haziendo tal y tal cosa despues de la apelacion por mi parte interpuesta, y en el tiempo que pudiera apelar, ò despues que le fue notificada la inhibitoria de V.m. en que le inhibiò, para que no se entremetiesse en el conocimiento de la dicha causa, ni innouasse cosa alguna en ella, porq̃ pido à V.m. que reponiendo primero y ante todas cosas todo lo hecho, innouado, y attentado por el dicho inferior, V.m. proceda en la dicha causa, y declare la dicha sentencia del dicho inferior por ninguna, ò alomenos como injusta la reuoq̃, sobre que pido justicia, &c.

Supradictus libellus grauaminum producitur coram superiore, qui præcipit, copiam eius exhibere appellato, & quod ad primam audientiam respondeat, in qua comparet appellans incusans contumaciam appellato, ex eo quod non respondeat, & proceditur, sicut diximus in prima parte huius secundi tomi, in capit. quinto de libelli oblatione prope finem, in versicul. oblato prædicto libello actionis. Et quando pars appellata voluerit respondere libello grauaminum appellantis, poterit concipere responsum forma sequenti.

Libellus responsorius ex parte appellati.

FVLANO en nombre de fulano, con protestacion que hago, de que por auto, ò autos que ante V.m. haga, no sea visto darle, ni atribuyrle mas, ni mayor jurisdicion de la que en tal caso de derecho à V.m. compete, y essa no declinable, y en respuesta de vn escrito de agrauios por parte de fulano presentado, parezco ante V.m. y digo, siendo por V.m. visto el presente processo hallarà, que V.m. no es juez competente, ni lo puede ser desta causa, ni de otra cosa tocante à ella, por quanto del auto por el Reuerendo Prouisor juez à quo, dado y pronunciado, no se pudo ni deuio apelar conforme à derecho, y à lo nueuamente decretado en el sacro Concilio de Trento, atento que el dicho auto y sentencia fue interlocutoria, y tal que de derecho del no huuiesse lugar apelacion: por lo qual V.m. se deue pronunciar por no juez desta causa exonerandose della, y remitiendo el conocimiento al dicho Prouisor, declarando mal apelado por la parte contraria, y condenandola en costas. Y caso confessado que lo suso dicho

cho lugar no aya, V.m. deue por su sentencia confirmar la sentencia dada y pronunciada por el dicho Reuerendo Prouisor en fauor de mi parte, y contra el dicho aduerso, declarando auer hecho justicia, y lo que era obligado, y el dicho aduerso auer mal apelado, lo qual assi pido, y V.m. deue hazer por lo siguiente. Lo primero, por todo lo general que se suele dezir y alegar, que he aqui por expresso, y por las demas razones que de la dicha sentencia y processo se coligen, y por todo lo que por mi parte fue dicho, y alegado, y prouado ante el inferior, lo qual en esta instancia reproduzgo: y porque la dicha sentencia fue dada conforme à derecho, atento lo alegado y prouado, y la parte aduersa fue citada para la ver dar, y porque el dicho mi parte prouò sufficientemente su intencion, y el aduerso no prouò cosa que aprouecharle pudiesse, y lo que agora de nueuo dize y alega: ya lo tiene alegado y articulado en la primera instancia, y conforme à derecho no ha lugar de lo alegar en esta segunda, porque pido à V.m. en todo haga segun y como de suso pedido tengo, y en lo necessario el oficio de V.m. imploro, pido justicia, y las costas protesto, &c.

Iste libellus offertur coram iudice, & eius copia datur appellanti, qui si voluerit replicare poterit, cuius replicationis copia datur appellato, quid duplicare poterit, & cum duobus libellis ab vtraque parte productis concluditur per partes, & iudex pro concluso habet, vt diximus in dict. 1. parte huius 2. tomi, in §. sententia interlocutoria, in medio. Et tunc processus defertur ad iudicem, & si viso processu iudex inuenerit appellatum fuisse à sententia interlocutoria habente vim diffinitiuæ, vel continenti grauamen irreparabile per diffinitiuam constiterit què bene appellatum fuisse ex primis actis processus primæ in-
18 stantiæ, non vero ex nouis, quia appellatio ab interlocutoria non potest iustificari ex donis actis, sed solummodo ex primis, vt probat text. in Clemen. appellanti, de appel. & Bart. in l. eius qui num. 8. ff. de appel. & in l. ait prætor, num. 4. ff. de minorib. & pro regula ponit Socin. in regul. 22. & Petrus Dueñas in regul. 47. quam ibi limittat septē modis, & si in aliquo casu ex limitatis per Socin. & Dueñas, aliquid probari debeat, iudex appellationis recipit articulum illum ad probationem. Constito-
19 que ex primis actis, vel ex nouis (casu quo locum habent) bene appellatum fuisse, tūc iudex profert sententiam interlocutoriā, qua pronuntiat se iudicem esse illius causæ, retinens cognitionem causæ principalis, secundum glos. in capit. vt debitus honor. verb. Alioquin, de appel. & glos 1. in capitul. Romana, §. fin. eod. tit. lib. 6. Quam sententiam ante omnia iudex superior proferre debet, quia super illo grauamine fundatur sua iurisdictio, vt dict. cap. Romana, §. si vero. & §. quod si obijciatur. Quando enim iurisdictio alicuius fundatur in aliqua qualitate, prius de illa constare debet, & iudex pronuntiare se iudicem illius causæ esse, iuxta text. in capit. cum in iure de offic. deleg. & in capit. eod. titul. lib. 6. & in
20 prædicta sententia iudex debet in negocio principali partes ad probationem recipere, quando locus probationi fuerit, sedsi ex primis actis processus vel ex nouis, in casu quo locum habuerint, constiterit male appellatum fuisse à prædicta sententia interlocutoria, grauamen que non fuisse illatum ab inferiori, tunc iudex appellationis proferre debebit sententiam qua cognitionem causæ ad inferiorem remittat, in expensis condemnando appellantem, vt probat text. in dict. cap. vt debitus, de appellationib. & in cap. 1. eodem tit. lib. 6. in versic. quod si appellator. Cæterum si iudex inuenerit appellatum fuisse à sententia diffinitiua, & nihil de nouo per partes in hac instantia allegatum fuisse, quod etiam allegatum, articulatum, & proba-

21 tum in prima instantia coram inferiori, tunc non recipit partes ad probationem, sed profert sententiam diffinitiuam: nam licet regula vulgaris sit, quod in instantia appellationes non allegata allegabo, & nõ probata probabo, iuxta textũ in l. per hãc & ibi DD. C. de temporibus appellationũ & in cap. fraternitatis, de testibus, tamen illa regula vera est, & procedit quando no ue probationes non essent super eisdem articulis, vel directè contrarijs, sed super nouis articulis dependẽtibus à veteribus facientibus ad causam, vt probat textus in Clementina 2. de testibus, Bartolus in dicta l. per hanc, Panor. & Felin. in d. c. fraternitatis, & tradit Petrus Dueñ. in regul. 48. fallen. 1. & Ioannes Matien. in dialogo relatoris 3. par. cap. 46. cum nonnullis sequentibus. Sed si iudex inuenerit aliquid fuisse de nouo allegatum super repetita, & deducta in causa principali, vel allegatũ in 1. instantia nõ fuisse articulatũ, vel probatũ, tũc profert sententia interlocutoriã, qua partes recipit ad probationem, & vtroque casu sententia erit formanda modo sequenti.

Sentencia interlocutoria, qua iudex pronunciat, se iudicem.

22 EN Salamanca à tantos dias de tal mes y de tal año, el señor Licẽciado fulano, juez Metropolitano del Arçobispado de Santiago auiendo visto el presente processo, que en grado de apelacion ante el auia venido entre partes, de la vna fulano apelante, y de la otra fulano apelado, sobre tal articulo dixo, que se deuia pronunciar, y pronũciò por juez competente desta causa, y procediendo à hazer justicia en ella, que deuia de declarar y declarò, que el juez à quo, q̃ della conocio en primera instancia en dar y pronunciar tal auto y sentencia interlocutoria, que dio y pronunciò, hizo agrauio al dicho fulano, y assi declarò bien apelado por parte del dicho fulano, y mal sentenciado por el dicho juez inferior, y que deuia reuocar y reuocò el dicho auto y sentencia interlocutoria: en cuya consequencia dixo, que retenia, y retuuò en si el conocimiento de la causa principal, y por estar concluſa para prueua, dixo, que recibia y recibio las partes à la prueua con termino y espacio de nueue dias, saluo iure impertinentium, & non admittendorum, y que citaua y citò ambas las partes para que vengan à ver presentar, jurar y conocer los testigos, y las escrituras que la vna parte presentare contra la otra, y la otra contra la otra. Assi lo pronunciò y mandò, y firmò de su nombre, siendo testigos fulano y fulano.

Sentencia interlocutoria, qua iudex pronunciat, se non esse iudicem.

Visto este processo que ante nos pende en grado de apelaciõ, entre partes, de la vna fulano apelante, y de la otra fulano apelado, &c.

Falla-

FAllamos que nos deuemos pronunciar y pronunciamos por no juez desta causa, atento que el Reuerendo Prouisor de tal parte, juez à quo que della conocio en primera instancia, en pronunciar como pronunciò tal auto interlocutorio, no hizo agrauio al dicho fulano, ni el del pudo appellar, y procediendo à hazer justicia, dezimos, que deuemos declarar, y declaramos bien pronunciado por el dicho Reuerendo juez à quo, y mal apelado por parte del dicho fulano: en cuya consequencia remitimos el conocimiento desta causa al dicho Reuerendo juez à quo, para que proceda en ella conforme à derecho: y mas condenamos al dicho fulano en las costas desta instancia justamente hechas, cuya tassacion en nos reseruamos. Assi lo pronunciamos y mandamos por esta nuestra sentencia juzgando, &c.

Sentencia interlocutoria, qua partes recipiuntur ad probationem.

EN Salamanca à tantos dias de tal mes y de tal año, el señor Licenciado fulano juez Metropolitano del Reuendissimo señor Arçobispo de Santiago, auiendo visto el presente processo, que en grado de appelacion ante su merced pende, entre partes, de la vna fulano apelante, y de la otra fulano appellado, dixo que se deuia de pronunciar y pronunciò por juez competente desta causa, y procediendo en ella à hazer justicia, que deuia de recibir, y recibio à ambas las partes à la prueua sobre lo nueuamente alegado, y lo no prouado en la primera instancia, con termino y espacio de nueue dias, saluo iure impertinentium, & non admittendorum, y mandò citar à ambas las partes para ver presentar, jurar y conocer los testigos y escripturas, que la vna parte presentare contra la otra, y la otra contra la otra. Assi lo pronunciò y mandò, y firmò de su nombre, siendo testigos fulano y fulano.

Deinceps in hac instantia procedendum erit forma & modo, quibus diximus in prima parte huius secundi Tomi, in §. sententia interlocutoria, qua iudex pronuntiat se iudicem esse, vsque ad finem totius illius partis. Et est aduertendum, quod etiam in ista instantia potest etiam opponi contra iudicem exceptio recusationis, quæ opponenda erit tempore, modo, & forma, quibus diximus in dicta prima parte huius secundi tomi, in capit. 6. de exceptionibus dilatorijs, in principio, in versicul. Est etiam aduertendum, &c. & postquam deuentum fuerit ad conclusionem causæ, & ad citationem partium ad audiendam sententiam diffinitiuam, iudex viso processu, & attentis, & consideratis omnibus ijs, quæ diximus in prima parte primi Tomi, in tempore 10. profert sententiam diffinitiuam, aut confirmatoriam, vel reuocatoriam forma sequenti.

Senten-

Sentencia difinitiua confirmatoria.

Visto este processo que ante nos pende en grado de apelacion entre partes, de la vna fulano apelante, y su procurador en su nombre, y de la otra fulano apelado, y su procurador, &c.

24 Fallamos atentos los autos y meritos del, que la sentencia difinitiua en el dada y pronunciada por el Reuerendo Prouisor de tal parte, juez à quo, que desta causa conocio en primera instancia, fue justa, y conforme à derecho dada y pronunciada, y que la deuemos confirmar y confirmamos, segun y como en ella se contiene, y remitimos la execucion della al dicho Reuerẽdo juez à quo, para que lleue su sentencia à deuida execucion y effecto: y mas condenamos al dicho fulano apelante en las costas desta instancia justamente hechas, cuya tassacion en nos reseruamos, y por esta nuestra sentencia difinitiua juzgãdo assi lo pronunciamos, y mandamos.

Sentencia diffinitiua reuocatoria.

Visto este processo que ante nos pende en grado de apelacion entre partes, de la vna fulano apelante, y de la otra fulano apelado, y sus procuradores en sus nombres, &c.

Fallamos atento lo nueuamente alegado y prouado en esta instancia, que el dicho fulano apelante prouò bien y cumplidamente su intencion, y lo que prouarle conuenia, y por tal bien prouada la damos y pronunciamos, en cuya consequencia dezimos, que deuemos reuocar y reuocamos la sentencia difinitiua en este processo dada y pronunciada por el Reuerendo Prouisor de tal parte, juez à quo, que desta causa conocio en primera instancia, y que deuemos absoluer y absoluemos al dicho fulano apelante de lo cõtra el pedido por parte del dicho fulano. Assi lo pronunciamos y mandamos por esta nuestra sentencia diffinitiuamente juzgando sin costas, &c.

Vnaquæque ex supradictis sententijs intimatur vtrique parti, & pars, quæ sentiet se grauatam esse poterit ab ea appellare ad Nuncium, vel Summum Pontificem, vel ad alium iudicem proximum, & immediatum superiorem (si forte aliquis fuerit) si non fuerint tres sententiæ omnino conformes, alioquin non erit locus appellationi, vt in capit. fua nobis, & ibi Panormitanus, Decius, & reliqui, de appellatio. & appellatio interponenda erit intra decem dies à die notificationis, eodem modo quo in ista instantia diximus, & si iudex noluerit appellationi deferre, poterit appellans recurrere ad Chãcellariam Regiam per viam violentiæ, sicuti supradiximus in ista præsenti parte. Et interim debebit mittere ad impetrandas literas, & breue commissionis à Nuncio Hispaniæ cum relatione negotij sententiæ, grauaminis,

nis,& appellationis, & literis commissionis impetratis appellans tunc illas clausulas coram aliquo notario præsentat iudici commissionis,petensq;ab eo & requirens quòd cognitionem causæ acceptet, & impleat quod sibi in literis mandatur, & fiat mandatum inhibitionis contra iudicem à quo & citationis contra partem appellatam,& compulsionis contra notarium cõcedat. Qui iudex delegatus, prædictum mandatum concedit cum insertione literarum Apostolicarum, vel præcipiendo notario, quod literas Apostolicas originaliter intimet, & indicet iudici à quo vel parti quæ eas videre voluerit: & prædicto mandato intimato iudici, parti, & notario, deinde in causa proceditur, sicut in ista præsenti parte. Cæterum si à prædicta sententia non fuerit appellatum, vel iam quòd fuit,appellatio remanserit deserta, & sententia transacta in rem iudicatam, poterit tunc executioni mandari, sicut diximus supra in 3. parte huius secundi tomi,& idem erit quando fuerint tres sententiæ diffinitiuæ conformes, iuxta text.in Clementin. de re iudi. & resoluit Couarru. in pract.quæstion. capit.29.&c.

Finis quintæ partis secundi Tomi.

TER-

TERTIVS TOMVS IN

quo continentur breue compendium ad hodiernum ſtylum, de actionibus, & earum formulis, & nonnullis alijs remedijs extraordinarijs.

Ex initio ſummaria.

1 Studioſe agendum eſt, vt ea quæ præmittuntur, opere compleã tur.

2 In inſtituendis actionibus qui olim cadebat à ſyllaba, cauſa priuabatur.

3 Nõuiori iure, quibuſcunque verbis propont poteſt actio.

4 Per titulum, C. de formulis ſublatis, non cenſetur actio ſublata.

5 Sine actione nemo experitur.

6 Partem in iudicio ſine actione agẽ tem, abſque alterius partis petitione ex officio iudex repellere poteſt

7 Neceſſarium non eſt nomen actionis exprimi, ſed ſolum ſimpliciter factum narrari.

8 Si ſententia feratur ſuper libello, in quo factum ita ineptè eſt narratũ, vt ex eo actio colligi non poſsit, ipſo iure nulla.

9 Si pars non opponat de nullitate ſententiæ, eo quòd ineptitudo in libello verſatur, ſententia poteſt executioni mandari.

Intellectus verus ad l. 1. §. 1. ff. ſi mẽſor falſum modum dixerit, traditur.

10 In plures ſignificationes accipitur actio.

11 Nihil aliud eſt actio quam ius perſequendi in iudicio, quod ſibi debetur.

12 Actionem quædam ſunt natiuæ quædam datiuæ nuncupantur.

13 Omnis actio, quæ præexiſtentem materiam ex qua oriatur, cõtinet natiua dicitur.

14 Datiua actio eſt ea, quæ ſine materia aliqua ſufficiente, ex æquitate prætoris conceditur: verius tamẽ eſt in puncto iuris, omnes actiones natiuas eſſe.

15 Effectus, & differentia aſſignata per gloſſam in l. cum præcario, ff. de præcario, verus non eſt in pũcto iuris.

16 *Quædam actiones sunt directæ, quædam vtiles.*

17 *Directæ actiones sunt illæ, quæ in albo prætoris descriptæ erant, & ex mero iuris rigore nascebantur.*

18 *Vtiles actiones illæ appellantur, quæ non ex iuris rigore, sed æquitate suadente à prætore concedebantur.*

19 *Idem consequitur quis per actionem vtilem, quod per actionem directam.*

20 *Differentiæ inter vtiles, & directas actiones, traduntur remissiue.*

21 *Quam plures actionum diuisiones fuerunt à Iust. traditæ in toto titulo, de actionibus institut.*

Initium.

VPeriori anno proximo elapso, dum in florentissimo Salmaticensi gymnasio publice, magnoque cũ audientiũ aplausu, summoque meo labore, & exacta diligentia præscriberem formam, & ordinem iudiciorum policitus sui, actionum materiam, & earum libellos ad breue compendium redigere iusta stylum hodiernum.

1 Ideo præsenti anno 1574. vt quod ore promisi, opere adimpleam, decreui præsentem tractatum præscribere, considerans quantum conducat, quamque necessarius sit negotijs forensibus. Nam licet antiquæ actionum formulæ, quæ in proponendis actionibus præscriptæ erunt, (quæ ita obseruantur, vt qui cadebat â syllaba, cade-

2 bat à causa ne populus ad libitum ageret, iuxta textum in l. secunda, §. deinde ex his, ff. de origine iuris) iam hodie sublatæ sint vtroque iure per titulũ, C. de formu-

3 lis sublata, & per textum in capite dilecti ne iudicijs, sic intelligendum, non tamen censetur sublata actio, prout sumitur pro

4 iure agendi, immo vsque adeo necessaria est, vt sine ea nemo experiri possit, iuxta tex. in l. si pupilli, §. videamus, ff. de negot. gest. & in cap. constitutis 47. iuncta glos. 1. de electione. Quinimo absque actione agens officio iudicis sine partis petitione à iudicio repellitur secundum glossam, in

5 l. vbi pactum, C. de transactionibus recepta communiter ex Titaquello in l. si vnquam, §. reuertatur, num. 181. C. de reuocandis donation. quæ etiam aptæ in libello componi debet, non tamen exprimendo nomen actionis, quia hoc necessarium,

6 nõ est sed solũmodo narrando pure & simpliciter factum, ex quo resultet nomen actionis, iuxta textum in dicto capite dilecti, de iudicijs. & glossa in Authentica de exhibendis reis, §. primo, verbo, libellum, quam sequitur Bartolus num. 18. & Oroscius num. 32. in l. 1. ff. de edendo, & hanc testantur communem opinionem Panormitanus, Decius, & Alciatus, in dicto capite dilecti, & Iasson in §. omnium, numer. 157. institut. de actionibus explicat Marãta de ordine iudiciorum, sexta parte, membro quinto, numero quinto. Iuxta quam resolutionem intelligi debet textus in lege omnes, §. finalis, ibi, proposita actione, C. de Episcopis & clericis, & in lege finali, C. de interdict. & ex l. edita, C. de edendo, & in capite experientiæ 11. quæstione 1. & in capite Octauo 12. quæstione secunda, & in capite examinata, de iudicijs, & in capite finali, de libelli oblatione, & in capite 1. de mutuis petitio, quibus iuribus probari videbatur nomen actionis exprimendum esse, debent enim iura illa intelligi de petitione, in qua narratur factum apte, ita vt ex eo nomen actionis resultet. Alioquin enim si factum inepte in libello narraretur, ita quod ex eo nulla actio colligi posset, sententia lata super tali libello inepto nulla esset, secundum glossam in principio, institutis, de obligation. quam probat Baldus in l. actori, & in l. in bona fide, C. de rebus creditis, cuius glossa opinio etiam hodie procedit de iure Regio, si ineptitudo libelli à parte opponeretur, secus tamen si opposita non esset, & de veritate causæ in processu constaret, iuxta text. in l. 10. titul. 17. libro 4 Recopilat. Nec huic veræ resolutioni obstat l. 1. ibi, nec tenere intentionem, ff. si mensor falsum modum dixerit. Nam omisso intellectu Bartol. dicta l. 1 numer. 19. ff. de edendo. & Felin. capit. examina, de iudic. & Ripæ, l. edita, C. de

edendo, dici potest, quod ideo ibi libellus viciatur, quia expresse ibi prohibitū fuit actionem intentari in honorem agri mensoris, vt colligitur ex verbis illius text. ibi beneficij loco, & ibi, honorarium. Ob id que operæ pretium duxi actiones, & earū libellos in isto tractatu præscribere, iuxta praxim, quæ hodie in tribunalibus frequētatur. Ad cuius rei explicationem breuiter nonnulla erunt præmittenda. Primo,
10 quod actio habet plures significationes, secundum Albertum in suo dictionario, verbo, actio, Alciatum in l. edita, C. de edendo & Benincasium in principio institut. de action. à numero 140. & Ambrosium
11 Calepinum in suo dictionario, verbo, ago, & verbo, actio. In nostra tamen materia actio significatius persequendi in iudicio, quod nobis debetur, iuxta textū in principio, instituta de actionibus, & in l. nihil aliud, ff de actionibus & obligationibus, & notant Bartolus, Baldus, Angelus, & omnes communiter ex Zasio in princip. colum. 1. instituta, de actionibus, & ibi Corrasius numero 3 & Benincasius, numer. 172. & 220. Secundo, quod actio alia
12 est natiua, & alia datiua, secundum glos. 1. in l. ex legato nominis, C. de legat. quam testatur communiter receptam Ias. in §. rursus, numero 78. & 79. institut de actio. & Oroscius in l. fin ff. de edendo, & dominus Antonius de Menses à Padilla in l. naturalis, §. at cum do, ff. de præscriptis verb. & Benincasius in præfatione ad tit. institu. de actio. Actio natiua dicitur, quæ habet persistentem materiam, ex qua oriatur,
13 vt puta cōtractum, vel obligationem: datiua vero dicitur, quæ hac materia caret,
14 sed ex æquitate prætoris datur. At vero in puncto iuris, verior opinio est, omnes actiones tātum natiuas esse, cum sine persistente materia nulla actio reperiatur, secundum Decium, & Alciatum in l. cum moto, C. de transactio. Forcat. in dialogo 47. Duaren. in princip. institut. de actio. verbo, actionem, & ibi Otomanum, num. 14.
15 Nec effectus illius communis differentiæ inter natiuā & datiuam, scilicet, quod datiua ad hæredes non transit, verus est, secūdum Couar. in reg. possessor. 3. p §. 1. n. 4. & Manuelem Cost. in tractatu de patruo & nepote, fol. 8. Tertio, quod actiones aliæ sunt directæ, & aliæ vtiles, iuxta text.
16 in l. actionis, ff. de actionibus, & obligationib. & in l. actio. ff. de nego. gest. & in l. curatoris, C. eodē tit & glos. 1. in d. l. ex lega-
17 to. Actiones directę sunt, quę antiquitus ex contractibus nominatis, vt puta ex emptione, & locatione, & similibus, descriptæ erant in albo prætoris, iux. tex. in l. 2. §. deinde, ff. de origin. iur. & in l. 1. C de interd. Postea tamen, quia multo plura essent negotia, quàm actiones, vt in l. 4. ff. de præscriptis, verbo, & plures essent contractus, qui non haberent certam formam actionū
18 in albo prætoris descriptam, prætor æquitate & publica vtilitate suadente actiones
19 commodas dedit, quæ vtiles appellantur. Regulariter tamen directæ & vtiles eandem naturā habent, vt probatur in l. actio. ff. de neg. gest. & notat Ias. in l. cum fundus §. seruum, ff. si cert. pet. num. 15. Duaren. lib. 1. disp. l. 2. & in l. iuris gentium, § & ideo, ff. de pac. Baldui in §. fin. ver. vtilis, inst. ad leg. Aquil. & Conan. lib. 7. cōmentar. c. 16. n. 10. & differentias inter vtiles & directas congerit Bartol. in l. 1. ff. de actio. & obligat & Ias. in d. l. cum fundus, §. seruum n. 15. & Carolus Ruin. in l. 1. C. qui
20 admitti, num. 482 Quarto, quòd Iustinianus in tit. de actio. plures diuisiones actionum constituit. Primo enim dixit, actiones alias esse reales, & alias personales, in §. omnium, institut. de actionibus, dixit etiam, alias esse mixtas, reales, & personales simul. in §. quędam eodem titulo Secundo dixit, actiones quasdam esse ciuiles, & quasdam prætorias, in §. sed istæ, eodem titulo, vbi prætorias subdistinguit in reales & personales. De realibus egit in §. nanque, si cui, vsq; ad §. in personam eiusdem tituli. Et de personalibus prætorijs egit à dicto §. in personam, & in quo text. iuncto §. pœnales. Iterum prætorias personales subdistinxit in personales prætorias rei persecutorias, de quibus egit in §. de cōstituta, & in §. actiones, & in §. itē si quis, eodem titulo, & in personales, prætorias, pœnæ persequutorias, de quibus egit in §. pœnales. Tertio dixit, actiones alias esse præiudiciales, & alias non præiudiciales in §. præiudiciales, eodem titulo. Quarto dixit, actiones quasdā esse rei persecutorias tantum, quasdam persecutorias pœnæ tantum, quasdam persecutorias rei & pœnę simul, in §. sequens illa diuisio, de quibus egit à §. rei persequendæ, vsq; ad §. quædā. Quinto dixit, actiones alias in simplum, alias in duplum, alias in triplum, & alias in quadruplum dari, in § omnes, eodem titulo, quo in loco de omnibus egit, vsque ad §. actionum. Sexto dixit, actio-

nes

nes alias bonæ fidei esse, & alias stricti iuris, in §. actionũ, eodem titu. de quibus ibi egit. Septimo dixit, actiones alias arbitrarias esse, & alias non arbitrarias, in §. præterea, quasdam, de quibus ibi egit vsque ad §. sunt præterea. Octauo dixit, actiones alias priuilegiatas esse in §. sunt præterea, vsq; ad finem tituli: Quarum omniũ naturã, & formulã, sequens ordinẽ Iustiniani, explicabo in sequentibus resolutionibus.

Ex Cap. Primo.

SVMMARIA.

1 *PRimũ caput de aliquibus actionibus tã personalibus, realibus, quã mistis iure ciuili introductis.*
2 *Personalis actio est illa, quæ alicuius personam, vel eius hæredis nõ potest egredi.*
3 *Actio realis est, quæ continet ius in ipsa re, eamque sicut lepra leprosum comittatur.*
4 *Per personalẽ actionẽ personã tantũ obligatã persequimur, at vero per realẽ quæcunq; rei possessorem.*
5 *Vt personalis actio oriatur necessarium est contractum, vel quasi contractũ, maleficium, vel quasi maleficium adesse.*
6 *Realis actio tantum nascitur ex iure, quod in re habemus.*
7 *Per personalem actionem intendit quis dari sibi oportere, quod dominij translationem significat.*
8 *Per realem actionẽ non nouum ius, sed vt id quod est declaretur, actor postulat.*
9 *Sicut personalis actio, cõdictio, ita & realis vẽdicatio nuncupatur.*
10 *Mistæ actiones eæ dicũtur, quæ simul, & personales, & reales sũt.*
11 *Speciem de per se nõ constituunt actiones mistæ, sed qualitate tantum differunt.*
12 *Ciuiles actiones sunt illæ, quæ ciuili iure: prætoriæ, quæ à prætore inducta fuerunt.*
13 *Prætores possunt iura, & actiones dare.*
14 *Sicut ciuiles actiones perpetuo, ita prætoriæ per annum durare solet.*
15 *Quãdo honoraria actio est res persequutoria perpetuo durat.*

Caput Primum, De nonnullis actionibus personalibus, realibus, & mistis, à iure ciuili descendentibus.

1 DIximus in initio huius tractatus, actiones esse personales nonnullas, alias reales, & alias mistas, & alias inductas esse à iure ciuili, & alias à iure prætorio cum Iustiniano in §. omnium, iuncto §. quedam, 2 institut. de actionib. Personalis actio est, quando ius inuenitur in ipsa obligatione, & comittatur personam obligati, vel eius hæredis, qui suam personam repræsentat, nec vltra progreditur. Realis vero actio est quando ius reperitur in ipsa re absque obligatione, & rem ipsam comittator, & datur contra quemcunque rei possessorem. Ita 3 colligitur ex dict. §. omnium, in versicul. namque iuncto, versicul. aut cum eo, & ex l. actionũ, genera, in principi. ff. de actionibus, & obligationibus. & tradit Iaſ. nu. 2. & Gomezius nu. 13. in dict. §. omnium, ex quibus constat personales actiones dif- 4 ferre à realibus. Primò, quia per personales consequimur ius cõtra solam personã, quæ cõtraxit, vel deliquit, vel contra eius hæredem, iuxta text. in d. §. omnium, & in dict. l. actionum. Per reales verò persequimur rem à quocunque possessore, vt probatur in dictis iuribus, & ita natura ip- 5 sa differunt prædictæ actiones. Secundo differunt in origine, quia personalis oritur ex

tur ex contractu, vel quasi contractu, ex maleficio, vel quasi maleficio, vt probatur ind §. omnium, in illis verbis, ibi, vel alijs quibusdam modis secundū Iaſ. ibi, nu. 33. & Cuiac. Realis autem oritur ex re, vel in
6 re, quod in re habemus, vt probatur in d. l. actionum, in principio, & in d. § omnium verſic. namque, & verſic. aut cum eo. Tertio differunt in effectu, quia per perſonalem actor concludit, quod reus condemnetur ad dandam ſibi rem, vel ad dominium transferendum, aut ad aliquid faciendum, vt probatur in dict. §. omnium, verſi. namque, & in §. appellamus, inſtitut. de actio.
8 At verò per realem actor petit, quod declaretur dominus illius rei, vt probatur in l. Pomponius, §. ſed & is, ff. de procuratoribus, & in l. ex diuerſo, ff. de reiuendicatione. Quarto differunt in nomine,
9 quia perſonales cōdictiones appellantur, reales verò vendicationes, vt in dicto §. appellamus, & in dict. l. actionum in principio. Miſtæ autem actiones ſunt, quæ nec mere reales, nec perſonales ſunt, ſed ſimul reales, & perſonales, vt puta actio finium
10 regundorum, communi diuidundo, familiæ erciſcundæ, vt probatur in §. quædam, inſtitut. de action. & in l. actionis, 36. verſiculo, miſtæ, ff. de actionibus, &
11 obligationib. Quæ tamen actiones miſtæ non conſtituunt ſpeciem de per ſe, ſed differunt qualitate, ſecundum Iaſonem in dict. §. omnium, numero 27. & in l. 2. numero 2. ff. de verborum, Gomezium in dicto § quædam, Maynerium in libr. 2. actionum, numero 4. & hanc teſtatur communem opinionem Iaſon. in l. ſi arrogatur, numero 45 ff. de adoptionibus, quanuis in ſpecie differre, dicat gloſſ. in dict. §. omnium, verbo, ſumma, & alij communiter, quos refert Iaſ. ibi num. 26. & Alexan. in l. in actibus, ff. de in litem iurando. Rurſus actiones inductæ à iure ciuili dicuntur
12 ciuiles, quia ex legibus ciuilibus deſcēdūt, prętoriè verò quæ à prætore ſunt comparatæ: tanta enim fuit prętoris autoritas, vt iura, & actiones darepoſſet, iuxta tex. in l.
13 2. §. eo tempore, ff. de origine iuris, & in §. prætorū, inſtitu. de iure naturali. Et actio-
14 nes ciuiles differunt à prætorijs, quia ciuiles ſunt perpetuæ, prætoriæ verò durant per annum, iuxta text. in l. honorarijs, ff. de actionibus & obligationibus, & in prin-
15 cipio, inſtitu. de perp. & temp. actio. Quod verum eſt, quando prętorię ſunt pœnales, cæterum quando ſunt rei perſecutorię perpetuo durant, vt probatur in dicto principio, de perpet. & tēpor. actio. Et an actiones deſcendentes ab ſtatutis, & cōſtitutionibus Cōditis à Ducibus, Marchionibus, Epiſcopis, aut correctoribꝰ ſint perpetuæ, vel annales, reſoluū Iaſ. in § ſed iſtæ, à nu. 27. inſtitu. de action. Auileſius in cc. prętorum, c. 17. Auendanius in mandatis principum, cap. 5. nu. 9. & 10. & in 6. nume. 4. Et de omnibus ſupradictis actionibus perſonalibus, realibus, & miſtis à iure ciuili, & à prætorio inductis ſigillatim ſuo loco à nobis erit dicendum, prius à perſonali incipiendo in genere, &c.

Ex §. Primo.

SVMMARIA.

1 OMnes actiones perſonales dicuntur condictiones.
2 Olim qui in perſonam agebat ſuo aduerſario prius denuntiabat.
3 In perſonalibus actionibus inſtituēdis denuntiatio non eſt hodie neceſſaria.
4 Condictionis appellatione omnis actio perſonalis continetur.
5 Certi condictio generalis eſt, competitque ex omni cauſa, qua quid certum petitur.
6 Condictio trahitur ad eas etiā cauſas, quibus non certum exigitur.
7 Perſonalis actio ad rem propriam, fere nunquam datur.
8 Qui ſemel eſt dominus amplius dominus effici non poteſt.
9 Ad dandum competit actio perſonalis.
10 Verbum dare, translationem dominij ſignificat.
11 Cōtra furem actio perſonalis competere poteſt.
12 Omnis actio degenerat cōtra furē
13 Domi-

13 *Dominium in furem translatum esse fingitur.*
14 *Personalis actio ex contractu, vel quasi, aut ex maleficio, vel quasi maleficio nascitur.*
15 *Libellus in actione personali sermone Hispano conceptus.*

§. 1. De personali actione.

PErsonalis actio appellatur cõditio à verbo antiquo, condicere, quod significabat denũtiare. Et hinc cõditiones omnes actiones personales nũcupãtur, ex eo quod olim, qui in personã agere, denuntiare suo aduersario soleret, vt certa die iudicio adesset. Nam postquam extrà iudicium familiariter debitorem commonuerat, vt ei solueret, aduersario non satisfaciente, dicebat eidem, & denuntiauat diem, qua in iudicio sistendum esset. Et à tali prædictione, & denũtiatione dictiactiones in personam appellatæ fuerũt condictiones: quod nomen adhuc retinent. Licet hodie talis denuntiatio necessaria non sit: ac ideo impropriè, & abusiuè actiones personales appellantur condictiones, quia solummodo retinent vestigium nominis absque effectu, iuxta text. in §. appellamus; institu. de actio. & resoluunt ibi Otoman. nume. 17. Misinger. num. 2. Ioannes Corrasius numer. 5. Brisonius lib. 3. de verborum significatione, verbo, cõdicere. Qua in re obseruandum erit, quod licet appellatione condictionis omnis actio personalis cõtineatur, iuxta text. in l. actionum in principio, 24 ff. de actioni. & obligat. cum ex omni causa contractuve, quo certum quid petitur competat certi condictio, vt in l. certi cõdictio, ff. si certum petatur, tamen etiam trahitur ad eas actiones personales, quę certum nomen non habent: & dicitur condictio incerti, vt puta condictio ob causam indebiti, sine causa, ex lege, & similes secundum Brisonium in dict. l. 3. verbo, condictio, & Corrasium in dicto §. appellamus, nu. 7. Ex qua resolutione colligitur vis, & effectꝰ actionis personalis, scilicet, quod per eam nemo potest rem propriam petere, iuxta text. in §. sic itaque discretis, instit. de actionibus, ibi, si appareat dare oportere. Quod exponi debet, id est, si agat actione personali secundum Fabrum, & Angelũ ibi receptos à Misingerio ibidem numer. 2. Quanuis aliter explicet Dynus receptus ab Otomano, & Corrasio ibi, & quidquid aliter exponat ibidem Iasson. nume. 15. Et ita ibi constituitur regula, nempe, quod nemo potest rem suam ab alio condicere, id est, nemo potest actione personali rem propriã petere: quę regula etiam ꝓbatur in l. fin. ff. vsufructuarius, quemadmodum caueat. Et ratio prædictæ regulæ est, quia quod proprium alicuius est, amplius illius fieri non potest, vt probatur in dicto § sic itaque, ad quod textus, ille quotidie allegatur ex Iasone, ibi numero 3. probatur etiam in l. 3. §. ex pluribus, ff. de acquirẽda possessione, & in l. non vt ex pluribus, ff. de regulis iuris, & in l. proprias, C. de legatis. Vnde cum actio personalis concludat ad dandum, vel ad faciendum, vt probat text. in dicto §. sic itaque, ibi, dare oportere, & in §. omnium in versicul. namque, ibi, dare, aut facere, in dicto §. appellamus, ibi, dare, aut facere: & verbum, dare, importet translationem dominij, vt probat text. in dicto §. sic itaque, & in l. vbi autem non apparet, §. fin. ff. de verbor. obligat. & in l. si ita distrahatur, in fine, ff. de contrahenda emptione, merito ergo res propria actione personali peti non potest. Quæ tamen regula fallit in fure: quia in odium furis introductum est, vt quis rem propriam à fure condicere possit, iuxta text. in dicto §. sic itaque, verbo, planè, & in l. fin. ff. quemadmodum vsufructuarius caueat. Vbi Iureconsultus inquit, quod omnis condictio degenerat contra furem, & ita condictio furtiua, quæ est actio personalis rei tamen persequũtoria competit domino, qua re petit rem propriam furto subtractam, vel eius æstimationem. Quod specialiter in odium furis contra naturam actionis personalis per conditionem furtiuam agitur ad dandum. Fingitur enim dominium transiꝛtum esse in furem, vt actioni personali locus sit, vt pluribus actionibus teneri conuenirique possit pro re furtiua, iuxta text. in dict. §. sic itaque, versicu. planè, quem ita ibi intelligunt Faber. Angel. Iaſ nu. 31. & Plateanus nu. 3. & Corsius nu. 4 Rursus personalis actio descẽdit ex contractu, vel ex maleficio, iuxta text.

in dict. §. omnium, & in l. actionum, ff. de actionibus & obligationibus, descendit etiam ex quasi contractu, vel quasi maleficio, vt probatur in d. §. omnium, ibi, aliisquibusdam modis secundum Iaſ. ibi, nu. 33. Et ita quando aliquis alicui est obligatus ad aliquid dandum, vel faciendum ex contractu, vel ex quasi contractu, vel ex maleficio, vel ex quasi maleficio tenetur actione personali, & per eam conueniendus erit ab actore, & libellus cõcipiendus erit forma sequenti.

Libellus in actione personali

FVLANO, como mas aya lugar de derecho, parezco ante V.m. y me querello, y pongo demanda contra fulano. Y contando el caso della, digo q̃ assi es: Que el dicho fulano, y yo fuymos concertados, en que yo fuesse à la villa de Madrid à lleuar cierto processo, y otros recaudos, y que por el trabajo el me daria, y pagaria diez ducados. Lo qual yo hize, y cumpli de mi parte, y le traxe certificacion de la entrega de los dichos recaudos, y por ello està obligado à me dar y pagar los dichos diez ducados en que fuymos concertados. Y aunque por mi ha sido requerido muchas y diuersas vezes, q̃ me pague los dichos diez ducados, no lo ha querido ni quiere hazer, sin contienda de juyzio. Porque pido à V.m. que auida mi relaciõ por verdadera en la parte que baste para el vencimiento desta causa, de lo sobredicho me haga entero cumplimiento de justicia: y por su sentencia, que en tal caso lugar aya, cõdene al dicho fulano à que me de y pague los dichos diez ducados: y assi condenado à ello le compella, y apremie por todo rigor de derecho. Sobre que pido cumplimiento de justicia, y las costas protesto, y el oficio de V.m. imploro. Y juro à Dios y à esta Cruz, † q̃ esta demanda no pongo de malicia, &c.

Singulæ clausulæ generales huius libelli explicantur, supra in 1. part. 1. tom. in 5. Tempore de libelli oblatione, quæ ex ipsis libellis, & formulis actionum inducunt, ac ideo earum expositio in isto tractatu repetenda non est.

Ex §. Secundo.

SVMMARIA.

1 SOli domino competit actio furtiua contra furem.
2 Criminaliter potest fur accusari.
3 Quatuor actionibus tenetur reus ciuiliter conuentus.
4 Per conditionem furtiuam ipsa res subtracta petitur.
5 Conditio furtiua domino tantum, actio vero furti ei, cuius interest, competere potest.
6 Melius est cõdictione furtiua, quã rei vendicatione rem exigere.
7 Rei vendicatio contra possessorem tantum competit.
8 Conditio furtiua competit contra furem, & eius hæredem, etiam si possidere desierunt.
9 Etiam si res apud furem sine culpa pereat competit aduersus ipsum condictio.

10 Fu-

10 Fur semper in mora legali esse dicitur.

11 Etiam si res furtiua pereat, cõdemnandus est fur, & tanti res æstimatur, quanti vnquã plurimi fuit à die commissi furti.

12 In cõdictione furtiua veniũt fructus, tã percepti, quam percipiendi.

13 Si fur offerat rem furtiuam, & postea apud ipsum pereat, conditione liberatur.

14 Re apud furẽ perẽpta potest actor agere ad ipsam rem, vel ad eius æstimationem.

15 Libellus in actione furtiua Hispano sermone confectus.

§. 2. De actione furtiua.

VIa in §. precedenti diximus actionem furtiuã personalem esse, rei tamen persecutoriã, & de ea mentionem facimus, ideo libuit eã hic inserere. Cõpetit enim
1 ista actio furtiua domino rei ad repetendã
2 rem propriam furto subtractam, vel eius æstimationem. Et hoc specialiter inductũ est contra naturam actionis personalis in odium furis, vt pluribus actionibus teneatur. Nam fur præter criminalem accusationẽ, qua impeti potest, iuxta text. in l. fin.
3 ff. de furtis, alijs quatuor actionibus ciuiliter conueniri potest, scilicet, actione furti, quæ datur ad pœnam in duplum, si furtũ non sit manifestum, & in quadruplum, si sit manifestum, iuxta text. in dicto §. sic itaq; versic. plane, & in §. maleficijs, instit. de action. & in §. vltimo, instit. de oblig. quæ ex delict. itẽ reiuendicatione, & actione ad exhibendum, iuxta text. in l. si pro fure, §. 1. ff. de cõdictione furtiua. De quibus actionibus suo loco agemus. Itẽ & cõueniri potest hac actione furtiua, de qua in præsenti agimus, & in toto titul. ff. de con-
4 dictione furtiua, per quã res ipsa furto sublata petitur, vt in d. §. sic itaq; §. plane, & in l. 1. ff. de cõdictione furtiua. Differunt tamẽ interse: quia ista cõditio furtiua datur dño rei tantũ, vt in l. fin. ff. vsufructuarius, quemadmodum caueat, & in l. 1. ff. de condictione furtiua, actio vero furti datur non dñis, si sua interfit, vt in l. manifestissimi, §. sed cum, C. de furtis, & in l. is cuius,
6 & l itaq; ff. eodem. Insuper cõmodius est domino agere condictione furtiua, quam reiuẽdicatione, vt in l. in re, ff. de reiuẽdica-
7 tione. Rursur reiuencidatio datur solummodo aduersus possessorem, vt in l. actio-
8 num, ff. de actionib. & oblig. & in §. fin. inst. de oblig. quę ex delicto. Condictio vero furtiua datur aduersus furem, & eius herẽdẽ, tametsi rem subreptam non possi-
9 deant, vt in l. si pro fure §. vltimo, ff. de condictione furtiua. Præterea ista condictio competit etiam si res furtiua casu, & sine culpã furis pereat ad æstimationem, vt in dict. l. si pro fure, §. fin. & in l. in refurtiua
10 ff. de condit. furt. quia fur semper est inmo-
11 ra, vt in l. inter stipulantem, §. Stichum, ff. de verborum, & in dict. l. in refurtiua, & tunc res æstimatur tanti, quanti plurimi vn-
12 quam fuit à die cõmissi furti, & veniunt fructus percepti, & percipiẽdi, iuxta text.
13 in d. l. in re furtiua, nisi fur eã obtulerit, & deinde perierit, quia tunc cessat cõdictio furtiua, vt in d. l. in re furtiua. Aduerte tamẽ quod re perempta in electione actoris
14 est agere ad ipsam rem tanquã peremptã, vel ad eius æstimationem, secundum Bart. in l. stipulationes diuiduntur, ff. de verborum, quæst. 6. receptum ab Alexandr. ibi & à Mising. in dict. § sic itaque num. 20. Et libellus in hac actione furtiua, concipi poterit forma sequenti.

Libellus in actione furtiua.

15 FVlano parezco ante V.m. y me querello, y pongo demanda contra fulano, y digo q̃ assi es. Que en vn dia deste presente mes de Mayo, que se cõtarõ ocho dias del, deste presente año de 1583. El dicho aduerso entrò en mi casa cõ animo de hurtar lo que hallasse, y contra

mi voluntad tomò y lleuò vna ropa mia nueua de raso negro, que valdria treynta ducados, y la trasportò adonde el quiso: la qual es obligado à me dar y boluer, por ser como es mia, y me pertenecer iure dominij, vel quasi. Y puesto que à ello es obligado, y por mi ha sido requerido, no lo ha querido, ni quiere hazer: porque pido à V.m. del sobre dicho me haga entero cumplimiento de justicia, y si otro mayor pedimiento es necessario auido aqui por expresso, y mi relacion por verdadera, en quanto baste por su sentẽcia, que en tal caso lugar haya, condene al dicho fulano à q̃ me dè, buelua, y restituya la dicha mi ropa que me lleuò, ò treynta ducados por ella, que valia à su justa y comun estimacion, &c. Y para ello pido cumplimiento de justicia, y el officio de V.m. imploro, y las costas protesto, y juro à Dios y à esta Cruz, que esto no pido de malicia, &c.

Ex §. Tertio.

SVMMARIA.

1 *REales actiones, reiuẽdicationes dicũtur, quæ à verbo vendicare appellantur, & denominãtur.*

2 *Vendicare nihil aliud est, quã propriam rem ab alio possessam in potestatem nostram reducere.*

3 *Realis actio appellatur quando ius sine aliqua personæ obligatione in ipsa repetitur. Requisita vt rei vẽditatio competat traduntur.*

4 *Reiuendicatio tantum competit, domino vero, vel quasi.*

5 *Sufficit, vt reiuendicatio cõpetat, habere quem dominiũ reuocabile.*

6 *Possessor maioratus potest reiuendicatione experiri, si ab alicuius reipossessione ceciderit.*

7 *Dominium vtile habenti competere potest reiuendicatio.*

8 *Qui simpliciter in reiuẽdicationis libello dominiũ rei probaturum se dixerit etiam si vtile tantum probet, in causa cõtinebit. Dominium duplex est, directũ, & vtile secũdum cõmunem Doctorum contra Paulum Cast. Igneum, & Velascum.*

9 *Emphyteota potest agere reiuendicatione.*

10 *Locator ad longum tempus potest reiuendicationem intendere.*

11 *Sufficit quẽ esse dominum tẽpore sententiæ reiuendicatione obtineat, licet tempore, quo intentauit reiuendicationem, non fuerit dominus.*

12 *In libello debet actor exprimere aduersariũ rẽ possidere, aut eius rei nudum esse detentatorem.*

13 *Nudꝰ detẽtator si possessorẽ in iudicio nominatim reiuẽdicatione liberatur*

14 *Verꝰ possessor ibi debet causam prosequi vbi prius cœpta fuit per detẽtatorem.*

15 *Aduersus eum qui dolo desijt possidere reiuendicatio competit.*

16 *Actor debet certa demõstratione rem super qua agit demonstrare.*

17 *In libello debet actor postulare, quod dominꝰ rei petitæ declaretur.*

18 *Actor potere debet rem sibi cum fru-*

fructibus tam perceptis, quam percipiendis, restitui.

19 *Damnum, & interesse potest petere actor sibi sarciri.*

20 *Fructus interesse, & damnum liquidari debent à iudice in ipsa sententia condemnatoria.*

21 *Libellus in actione reali Hispano sermone compositus.*

§. 3. De actione reali.

1 REales actiones appellãtur reivendicationes, iuxta tex. in l. actionũ in princip. ff. de actio. & obligatio. & in §. appellamus, insti. de acti. Et nũcupantur reivendicationes à verbo vendicare, est enim vendicare rem ab alio possessam in ius potestatemque nostram revocare, vt probatur in l. Quintus, 29. §. argento, & §. cui legatum, ff. de auro & argento legato, & in l. 66. ff. de reivendicatione. Et inde vendicationes sunt actiones, quibus rem nostram esse intendimus. Ita explicant Otomanus, Mysingerus, & Corrasius, in dict. §. appellamus, & Brisonius libro 19. de verborum significat. verb. vendicatio.

3 Rursus reales actiones sunt quando ius reperitur absque obligatione alicuius personæ, & rem ipsam committatur, daturque contra quemcunque rei possessorem, vt in cap. 1. supra, in principio diximus. Et ad hoc, vt actio realis, id est, reivendicatio alicui competat requiritur sequentia. Primo requiritur, quod actor dicat se

4 dominum esse illius rei, & ad se pertinere iure dominij, vel quasi, vt in l. in rem, ff. de reivendicatione, & in l. doce ancillam, C. eodem titul. & in l. 25. titu. 2. part. 3. Et quid sit dominium, tradit Barto. in l. si quis vi, §. differentia, numero 4. ff. de acquirenda possessione, cuius definitio communiter recipitur secundum Ripam in rubrica extra, de causa possess. & propriet. & doctissimum Pinellum in Rubri. C. de bonis maternis, 1. part. & illam diffinitionem Bartoli eleganter, explicat more suo solito doctissimus, & pijssimus Doctor Nauarrus relectione capituli non dicatis, 2. quæstione 1. in præmissis, numer. 7 versit. vndecimo. Sufficere tamen actori ad hanc actionem habere dominium revocabile, vt in l. non ideo minus, ff. de reivendicatione. Quo fit possessorem primo genij agere posse reivendicatione pro suo in dominio : si à possessione caderet, secundum Palatium Rubeum in l. 46. Tauri, numero 2. & Anton. Gomez in l. 40. Tauri, numero 76. Quinimo sufficeret actori habere vtile dominium, vt in l. superficiario, ff. de reivendicatione, & in l. 1. ff. si ager vectigalis, vel emphyteo. & te-

7 net glos. in §. omnium, verbo, possideat, institut. de actionib. communiter recepta, ex Iasone ibi, num. 66. & Gregor. Lup. in l. 1. titu. 28. part. 3. in glos. verb. el señorio.

8 Vnde qui in libello simpliciter dixerit, se rei dominum esse, & postea probauerit vtile dominium, obtinebit in causa, iuxta tex. in l. si mater, §. eandem causam, ff. de exceptione rei iudi. & hanc dixit communẽ opinionem olim præceptor meus venerãdus doctissimus Pinelus in l. 1. C. de bonis maternis, 2. part. num. 8. Quod intelligendum est iuxta id, quod resoluit Coua. in reg. possessor. 3. part. §. 1. nu. 2. Et quod sit vtile, & directũ dominium, docent Bar. & omnes in l. 1. §. qui in perpetuum, ff. si ager vectigalis, & Parisius in cons. 50. nu. 21. volum. 1. & probatur in authent. si vero dominus temporalis, C. de hære. vbi fit mentio dominij superioris : ergo est dominium inferius. Et ita agnoscit dominus Franciscus à Sarmiento, vbi alia genera dominij constituit in libro 3. selectarum, capit. 11. num. 27. quamuis Paulus Castrẽ. in dict. l. si quis vi, § differentia, & Igneus, in l. contractus, numer. 137. ff. de regulis

9 iuris, & Velascus de iure emphyt. quæstio. 13. teneant non esse vtile dominium. Fit etiam ex superioribus emphyteotam posse agere reivendicatione, secundum Bart. in l. si mater, §. eadem, numer. 2. ff. de exceptio. rei iudicat. Fit insuper locatorem alicuius rei ad longum tempus posse agere reivendicatione, secundum Bartolum in l. codicillis, §. instituto, ff. de legatis 2. & communiter omnes, ex Pinelo in l. 1 C. de bonis maternis, 2. parte, numero 18.

11 Sufficeret denique actori dominum re esse tempore sententiæ, etsi dominus non esset tempore quo reivendicationem intentauit, sed postea lite pendente dominium superuenit secundum glos. final. in l. si rem, §. fin. ff. pignoratitia actione,

quàm sequūntur Panormitan. & alij in capit. Abbate sane, de re iud. Quod verum est secundum id, quod docet Bart. in l. & an eadem, §. actiones, numero 18. ff. de except. rei iud. & Ias. in dict. § omnium, numero 66. Secūdo requiritur, quod actor in libello dicat aduersarium possidere, vel rē detinere, vt probat text. in l. officium, ff. de reivendicatione, & in l. 1. C. de alienatione iudi. & in cap. examinata, de iud. & in l. 25. titu. 2. part. 5. & firmat glos. in dict. §. omnium, verbo, possideat, & ibi Ias. nu. 76. & Mising. num. 24. & Otoman. verb. de aliqua re. Quod verum est, & procedit nisi verus possessor se offerat liti, quia tūc reivendicatio cessat contra detentorem, vt in l. 1. C. vbi in rem actio, & in capitulo quoniam frequēter, §. quod si super rebus, vt lite non contestata, & in l. 29. titulo 2. par. 3. Tenebitur tamen verus possessor se offerens liti causam prosequi coram iudice, vbi prius fuit cœpta, quando comparet pro defensione vtilis dominij nominantis eum, secus si pro defensione sui directi dominij. Ita resoluit Couarru. in practic. quæstionibus, capitul. 8. numero 2. & probatur in l. 57. titul. 6. partit. 1. Pari modo reivendicatio datur aduersus eū, qui dolo desijt possidere, vt in l. quod si, de dolo, ff. de reivendicat. & in l. 30. titul. 2. part. 3. Tertio requiritur, quod actor in libello rem, quam petit, per duo confinia declaret, vt probatur in l. forma, ff. de censibus, & in l. si in rem, ff. de reivendicatione, & in l. 25. titul. 2. partit. 3. Quarto requiritur, quod actor petat se dominum rei declarari, iuxta text. in l. ex diuerso. §. 1. & ibi Bartol. ff. de reivendicat. & Ias. in dict. §. omnium, numero 172. Vltimo requiritur, quod actor petat reum condemnari ad rei restitutionem cum fructibus perceptis, & percipiendis, vt probatur in l. fructus, 34. ff. de reivendicatione, & in l. si nauis, §. final, ff. eodem titulo, & in l. 39. titu. 28 part. 3. & explicat Iason. in dict. §. omnium, num. 75. Couarru. lib. 1. variarū, capit. 3. num. 1. & 6. Pinelus in l. 2. C. de rescindenda venditione, 2. part. capit. 4. numer. 50. & Connanus libro 8. commentariorum, capit. 11. Quinimo actor petere poterit damnum, & interesse, iuxta text. in l. non solum, ff. de reivendicat. in l. 39. titul. 28. part. 3. Animaduertere tamen hodie oportet, quod prædicti fructus, interesse, vel damnum à iudice liquidari debent in ipsa sententia, qua reum ad rei restitutionem condemnat, vt probatur in l. 52. titu. 5 lib. 2. recop. & in l. 20. titu. 9. lib. 3. recopil. Et libellus in actione reali concipiendus erit forma sequenti.

Libellus in actione reali.

FVlano vezino de tal parte, como mas aya lugar de derecho, parezco ante Vuestra merced, y pongo demanda à fulano vezino de tal lugar, y digo que es assi: Que perteneciendome, como me pertenece, iure dominij, vel quasi, vn prado cerrado, que es en tal parte, de que son linderos de vna parte prado de fulano, y de la otra tierra de fulano, el dicho aduerso sin titulo ni causa que bastante sea, tiene entrado y ocupado el dicho prado, y lo tiene y posee, goza, y desfructa de tanto tiempo à esta parte. Y aunque por mi ha sido muchas y diuersas vezes requerido que me lo dexe, buelua, entregue, y restituya, no lo ha querido ni quiere hazer sin contienda de juyzio. Porque pido à V. m. que auida mi relacion por verdadera, en quanto baste, y otro mas y mejor pedimiento necessario siendo por expresso, del sobredicho me haga entero cumplimiento de justicia: y por su sentencia, que en tal caso lugar aya, me declare por señor, vel quasi del dicho prado, y assi declarado condene al dicho aduerso à que me de, buel-

uà, entrégue, y reſtituya el dicho prado, con mas los fructos, que deſde el dia que ſe metio en el dicho prado ha rentado, y podido rentar, y rentare haſta la real entrega, que eſtimo en tantas mil marauedis cada vn año: y mas le condene en todos los daños, y menoſcabos que el dicho prado tiene, deſpues que el aduerſo lo poſſee. Sobre que pido juſticia, y coſtas, y el oficio de Vueſtra merced imploro, y juro en forma de derecho, &c.

Ex §. Quarto.

SVMMARIA.

1 *Confeſſoriæ, & negatoriæ actiones, quæ pro ſeruitutibus competunt, reales ſunt.*
2 *Seruitus alia eſt perſonalis, alia realis, & alia mixta.*
3 *Perſonalis ſeruitus eſt, quæ debetur à perſona perſonæ.*
4 *Res propria nemini ſeruire poteſt.*
5 *Seruitus realis eſt, quæ à re rei debetur.*
6 *Libellus in actione reali debet formari in prædio, & nõ in perſona.*
7 *Realium ſeruitutum quædam vrbanæ ſunt, quædam ruſticæ.*
8 *Vrbanæ ſeruitutes ſunt illæ, quæ ſunt cõſtitutæ in ædificijs habitandi cauſa factis.*
9 *Vrbanum prædium non locus, ſed materia facit.*
10 *Ruſtica ſeruitus illa dicitur, quæ conſtituta eſt in prædijs non habitandi, ſed fructum percipiendorũ cauſa.*
11 *Seruitus vtrum ſit vrbana, vel ruſtica ex qualitate prædij dominantis cognoſcitur.*
12 *Mixta ſeruitus eſt, quæ debetur à re perſonæ.*
13 *Perſonalis ſeruitus cum perſona extinguitur.*
14 *Reales ſeruitutes vẽdicari poſſũt tanquam realia.*
15 *Seruitutũ quædam ſunt cõtinuæ, quædam quaſi cõtinuæ, quædam diſcontinuæ appellantur.*
16 *Cõtinuæ ſeruitutes ſunt, quæ actũ hominis non requirunt.*
17 *Quaſi cõtinuæ ſunt ſeruitutes, quæ poſt principium non requirunt factum hominis.*
18 *Diſcontinuæ ſeruitutes appellantur, quæ ſemper factum hominis deſiderant.*
19 *Pro ſeruitutibus cõfeſſoria, & negatoria competit actio.*
20 *Confeſſoria actio illi cõpetit, qui aſſerit ſibi ſeruitutem conſtitutam eſſe, & deberi.*
21 *Negatoria actio ei accõmodatur qui ſeruitutem deberi negat.*
22 *Negatoria, & cõfeſſoriæ actiones pro iuribus incorporalibus cõpetũt.*
23 *In libello cõfeſſorie allegari debet, actor ſe dominũ eſſe prædij dominantis, & ab alio prædio, ſuo ſeruitutem debitam eſſe.*
24 *Prædialis ſeruitus ſine duobus prædijs conſiſtere nequit.*
25 *Sufficit, quem eſſe dominum prædij dominantis, vtile, vel quaſi*

dominium habere.

26 *Vt actio confessoria cõpetere possit sufficit quem ius habere in prædio dominante.*

27 *Creditori cõpetit confessoria actio.*

28 *Vsufructuarius etsi nõ proprio, domini tamen nomine, confessoria agere potest.*

29 *Agens confessoria actor demõstrare debet fundum dominãtem per duo confinia, & eodem modo seruientem.*

30 *Actor si velit confessoria actione experiri allegare debet, se in quasi possessione seruitutis constitutũ esse.*

31 *Confessoria actio pro virtute constituta, non pro constituenda datur.*

32 *Dicere debet actor cõfessoria agẽs se ab aduersario seruitute uti prohiberi.*

33 *In libello debet actor petere, quòd iudex declaret seruitutẽ suo prædio ab aduersarij fundo debitam esse.*

34 *Actor in confessoria actione instituenda potest fructus, & damna postulare.*

35 *In libello cõfessoriæ actionis petere debet actor, quòd iudicis officio ab aduersario, suisque hæredibus caueatur, non fore se ab ipsis in futurum impediendum.*

36 *Creditor vsufructuarius, & alij habentes ius in re, si cõfessoria experiantur ius quod eis in re competit allegare tenentur.*

37 *Negatoria competit neganti seruitutem debitam esse.*

38 *Quãuis actor sit in possessione seruitutis, probare tenetur sibi debitam esse.*

39 *Omnis res libera præsumitur.*

40 *Agens negatoria, allegare debet, se dominum prædij esse, item prædium liberum esse.*

41 *Si quis negatoria experiatur allegare tenetur aduersarium inquietare cum ratione seruitutis sibi nõ debitæ.*

42 *Actor negatoria agens potest petere non solum fructus, & damna, sed etiam interesse.*

43 *Negatoriam intendens potest à iudice petere, vt ab aduersario cautionem exigat, quòd nec ipse, nec eius hæredes eum amplius inquietabunt.*

44 *Libellus in actione cõfessoria Hispano sermone formatus.*

45 *Libellus in actione negatoria Hispana lingua compositus.*

§. 4. De actione confessoria & negatoria.

1 ACtiones confessoria, & negatoria, reales sunt, & pro seruitutibus competunt, vt in §. æque si agat, inst. de action. Pro quarũ explicatione cõstituẽdũ erit, seruitutis tres esse species, scilicet, personalẽ & mixtã, vt probat text. iuncta gloss. in l. 1. ff. de seruitutibus, & in l. 1. titulo 31. par. 3. Cœpola in titulo de seruitutib. verbo, præd. cap. 1. numer. 1. & Anton. Gomez 2. tom. variarum, cap. 15. num. 1. Personalis seruitus est, quæ à persona personæ debetur, vt puta quando dominus alicuius serui cõcessit alteri operas in eodem seruo. Ita exemplificant Faber. & Ias. num. 8. in dicto §. æquè si agat. Et in isto exemplo intelligi debet

debet dict. l. 1. tit. 31. part. 3. quamuis Gregorius Lupus ibi, intelligat in seruitute, quam debet seruus domino, quod tamen
4 falsum est cum in re propria seruitus constitui non possit, vt probatur in l. in re communi, ff. de seruitutibus vrban. & tradunt Ias. numer. 2. in dict. §. æque si agat.
5 Cæpola vbi supra, cap. 7. & Anton. Gomez in dict. cap. 15. num. 1. Seruitus realis est, quæ debetur à re rei, vt seruitus vtbana, & rustica, quæ non debetur personæ, sed prædio, vt l. vnus ex socijs, ff. de
6 seruitut. rustic. prædi. Et ideo libellus, & sententia in prædio, & non in persona debet formari, vt in l. qui aliena, §. fin. ibi sententiæ prædio datur, ff. de negot. gestis, Cæpola vbi supra capit. 2. num. 1. Et definitionem seruitutis realis ponit Bart. l. 1. ff. de seruit. & explicat Cæpola, dict. capit. 2. num. 3. Meneses in rubr. C. de seruitu.
7 numer. 8. Et seruitutum realium quædam sunt vrbanæ, & quædam rusticæ. Vrbanæ
8 sunt, quæ sunt constitutæ in ædificijs habitandi causa factis, siue in villa, siue in ciuitate, quia prædium vrbanum locus non
9 facit, sed materia, vt in lege vrbana prædia, ff de verborum significatione. Seruitutes rusticæ sunt, quæ constitutæ sunt
10 in prædijs causa fructuum percipiendorũ factis, vt l. eo iure, §. stabula, ff. quibus modis pignus tacite, explicat Cæpola vbi supra cap. 11. num. 2. Et distinguitur an sit vr
11 bana, vel rustica ex qualitate prædij dominantis, cui seruitus debetur, non est qualitate prædij, debentis seruitutem, vt l. 1. §. arrha. ff. de seruitut. rusti. prædi. Cæpola dict. cap. 11. num. 10. Seruitus vero mixta est, quæ debetur à re personæ, vt vsusfru-
12 ctus, vsus & habitatio, & istæ etiam dicuntur personales, vt in l. 1. ff. de seruitutibus, quia cum persona extinguuntur, vt l. non solum. la 2 §. tale, ff de liberat. legat. Dicun
13 tur etiam reales, quia tanquam realis vendicatur, vt in l. vti frui, in principio, ff. si vsusfructus petat. Et de his mixtis agit late Cæpola, vbi supra cap. 3. cum tribus sequentibus, & Anton. Gomez dict. cap. 15.
14 num. 2. Rursus seruitutum quædam sunt continuæ, quædam quasi continuæ, & quædam discontinuæ. Continuæ sunt quę
15 habent causam continuam, & perpetuam, & factum hominis non semper requirunt, licet à principio requiratur ad constituendam seruitutem, vt seruitus aquæ ductus
16 altius non tollendi, tigni iniuncti. Quasi continuæ seruitutes dicuntur, quæ post principium non requirunt factum hominis, non tamen semper sunt, in vsu actuali
17 ter, sed potentialiter, vt seruitus stillicidij, aquę ductus ex cœlo cadentis, quia non semper pluit. Discontinuæ seruitutes sunt
18 quæ semper requirunt factum hominis, vt seruitus itineris, viæ & similes. Hanc distinctionem seruitutum constituit gloss. in l. seruitutes, la grande, ff. de seruitut. & Cæpola vbi supra, cap. 19. Et precipuus effectus huius diuisionis versatur circa prę scriptionem seruitutum, vt resoluit Cæpola in dict. cap. 19. & Anton. Gomez dicto cap. 15. à num. 24. & Couar. lib. 1. variarum cap. 17. num. 11. Et quis posse constituere seruitutes, & quibus possint concedi, & in quibus rebus constituantur, & quomodo, & qualiter constituantur, ex plicat Cæpola latè, vbi supra in cap. 14. cũ
19 sequentibus. His sit constitutis dicendum est pro seruitutibus proditas esse duas a-
20 ctiones, scilicet, confessoriam, & negatoriam. Confessoria enim datur aduersus eum, qui aliquem impedit seruitute vti: negatoria vero datur neganti se seruitutẽ
21 debere, & ita confessoria competit ad vendicandam seruitutem, negatoria autem ad vendicandam libertatem seruitusis. Ita probatur in l. 2. & in l. loci corpus, §. in confessoria, ff. si seruitus vendicetur, &
22 in dict. §. æquasi agat. Competunt etiam ritæ actiones pro alijs iuribus incorporalibus, vt puta si quis impediatur iure eligendi, decimandi, vel præsentandi, secundum glossam iuncto text. in capit. cum Ecclesia, de causa possessionis, & proprietatis, & gloss. in capit. examinata, de iudic. verbo, possidebas, & gloss. in cap. non est moderamen, verbo, si vendicet. 16. quæstio. 1. & tradunt Ias. num. 35. Gomezius, numero 52. in dict. §. æque si agat, & testatur communem Rebuffus in tractat. de decimis, quæst. 9. num. 11. & Ias. in l. si prius, num. 3. & 4. ff de noui operis, etsi contrariam sentiat Couarruias lib. 1. Variarum capit. 7. numer. 10. Et adhoc vt alicui competat actio confessoria requiruntur sequentia.
23 Primo, quod actor in libello dicat se domi num vel quasi dominum prædij dominantis esse, prædioque suo seruitutem deberi,
24 nam sine duobus prædijs seruitus non cõstituitur, vt in §. penult. instit. de seruit. rustic. & in l. quoties, §. 1. ff. de seruitutibus, & in l. ergo, ff. de seruit. rusticorum. Quo fit actorem debere esse dominum prędij dominantis, vt probatur in l. 1. &

2. &

2,& ibi glos. verbo, Altius, ff. si seruit. vend. & notant communiter omnes, ex domino Antonio de Padilla. in l. 1. C. de seruit. & aqua, num. 58. Sufficeret tamen dominium directum, vel vtilem, aut quasi dominum esse, vt probatur in l. in prouinciali, 26 §. si ergo, ff. de noui operis, vel habere ius in re dominante, vt est creditor, qui si impediatur vti seruitute debita rei sibi pignoratæ agere poterit hac actione confessoria, iuxta textum in l. ei, qui, ff. de seruit. 28 & in l. creditori, ff. de noui operis. Vsufructuarius tamen proptio nomine hac actione experiri non poterit, vt probatur in l. 1. in principio, ff. si vsufructuar. pet. nomine vero domini bene agere poterit, vt probatur in l. vnica, versi. item Iuliano, ff. de remissio. & resoluit Corras. in l. ei qui, ff. de seru. 6. Et an vsufructuarius, vel alius habens vtile dominium cõstituere possit seruitutem, tractat. glos. & ibi Corras. in l. 3. ff. de seruit. & Boer. in decis. 181. n. 2. Anton. Gom. in l. 4. Tau. n. 84. & Pinel. in l. 1. C. 29 de bon. mater. 3. p. n. 71. Secundo requiritur, quod actor per duo confinia declaret fundum dominantem, & seruientem, iuxta text. in l. forma, ff. de censib. Tertio re- 30 quiritur, quod actor in libello dicat, se esse in quasi possessione seruitutis: quia ista actio confessoria competit pro seruitute constituta, non vero pro constituenda, vt 31 probat tex. in l. sicuti, §. sed si quæratur, ff. de seruit. vendicet. Et quomodo, & qualiter quasi possessio seruitutis requiri possit docet Bart. in l. 2. C. de seruit. Iaso in d. §. æquè si agat, num. 41 dominus Anton. de Padilla in l. 2. n. 3. C. de seru. & aqua. Quar- 32 to requiritur, quod actor dicat, se ab aduersario impediri vti prædicta seruitute, vt 33 probatur in l. si quis diuturno. §. fi ff. si seruui vend. Quinto requiritur, quod actor à iudice petat quod declaret seruitutem debitam esse suo prædio â prædio aduersarij, vt in l. sicuti, §. si quæratur, ff. si serui. 34 vẽd. Sexto requiritur, actorem petere fructus, & damna, nam hęc omnia in confessoria veniunt, iuxta tex. in l. loci cõrpus, §. in confessoria, ff. si serui. vendi. & in l. vti frui. §. in his, ff. si vsufruct. pet. Vltimo re- 35 quiritur, quod actor petat, vt officio iudicis sibi caueatur per impedientẽ, quod nec ipse, nec sui hæredes in futurum non impedient eum vti prędicta serui iuxta tex. in l. legi, & in l. harum, ff. si serui vend. Est aduertendum, quod quando cõfessoria intentantur â creditore vsufructuario, vel su- 36 perficirio, necesse est dici, se esse creditorem vsufructuarium, vel superficiarium, & in hac actione libellus erit formandus 37 modo paulo inferius prescripto. Negatoria actio competit neganti se seruitutẽ debere, vt sup. dixi. In qua actione illud erit 38 obseruandum, quod licet aduersarius sit in quasi possessione seruitutis, per hoc tamen non liberabitur ab onere probandi, seruitutem constitutam fuisse, etiam si actor 39 non probet libertatem suæ rei: quia præsumptio iuris est, quemlibet fundum liberum esse, vt probatur in l. altius, C. de seru. & in l. sicuti, §. sed si quæratur, iuncta glo. ff. si serui. vend. & tradit Tiraq. de primog. q. 17. op. 11. & Alcia. in reg. 2. p. 2. Et ad hoc vt competat hæc negatoria alicui requiruntur sequentia. Primo requiritur, q̃ 40 actor se dominum, vel quasi dominũ prædij esse, vt in l. 2. in princ. ff. si serui. vendi. Secundo requiritur: quod dicat prædium 41 suum liberum esse, vt in l. loci corpus, §. cõpetit, ff. si serui. vendi. Tertio requiritur, quod dicat aduersarium perturbare, & inquietare eum ratione seruitutis sibi non debitæ, vt in l. si quis diuturno, §. fin. ff. si ser- 42 uit. vend. Quarto requiritur, quod actor petat fructus, interesse, & dãna, nam etiam in hac actione veniunt, vt in dicta l. loci corpus, §. in cõfessoria. Vltimo requiritur quod petat, quod aduersarius præstet cau- 43 tionem de non perturbando, & inquietando eum super illa seruitute non debita, ad quod compelli potest, iuxta textum in d. l. harũ, & in l. egit. Et libell[s] in hac actione erit formandus, vt statim dicemus.

Libellus in actione confessoria.

FVlano parezco ante V.m. y pongo demanda à fulano, y contando el caso, digo. Que siendo yo señor de vna tierra, q̃ es en termino de tal lugar, que son linderos de vna parte tierra de fulano, y de otra

tierra

tierra de fulano, y teniendo la dicha mi tierra seruidumbre de camino por vna tierra del dicho fulano, que es junto à la mia para la yr à labrar, sembrar y beneficiar con el carro à carrear el pan y fructos que en ella se cogen, y estando en possession, vel quasi de la dicha seruidumbre, el dicho aduerso contra todo derecho, sin titulo, ni causa que bastante sea, me ha impedido è impide vsar de la dicha seruidumbre, y no consiente que se passe por la dicha su tierra à la mia à hazer los aprouechamientos necessarios: de lo qual se me han recrecido muy grandes daños y menoscabos, assi en la dicha tierra, como en los frutos della, que estimo en veynte mil marauedis. Y aunque por mi ha sido requerido que no me impida, ni perturbe en la dicha seruidumbre, antes me dexe passar por su tierra libremente, no lo ha querido, ni quiere hazer sin contienda de juyzio. Porque pido à V.m. que auida mi relacion por verdadera, en quanto baste, y otro mas ò mejor pedimiento neçessario siendo por expresso, por su sentencia, que en tal caso lugar aya, declare la tierra del dicho aduerso deuer la dicha seruidumbre de camino à la dicha mi tierra, y estar en quasi possession della: y assi declarado mande al dicho parte contraria que no me perturbe, ni inquiete en el vso de la dicha seruidumbre, y mas le condene en los daños, fructos, ê interesses y menoscabos, que por auerme impedido el vso de la dicha seruidumbre se me han seguido y recrecido, que estimo en los dichos veynte mil marauedis. Saluo en todo la judicial tassacion de V.m. sobre que pido cumplimiento de justicia y costas, y el oficio de V.m. imploro: y juro à Dios y à esta cruz que esta demanda no pongo de malicia, &c.

Otrosi, de su officio de V.m. el qual para ello imploro, à V.m. pido le compela y apremie à q̃ me de suficiente caucion y fianças, que agora ni en tiempo alguno, el ni sus herederos y successores, ni quien del y dellos viniere, titulo y causa en la dicha su tierra, no me impidiran à mi, ni à mis successores, ni à quien huuiere titulo y causa en la dicha mi tierra el passo y camino por su tierra à la mia, y nos dexaran passar libremente, y vsar de la dicha seruidumbre. Lo qual le mande V.m. cumpla y guarde so graues penas, en las quales V.m. desde luego à el y à sus successores los aya por condenados, lo contrario haziendo, para lo qual, &c.

Libellus in actione negatoria.

45 FVlano vezino de tal lugar parezco ante V.m. y pongo demanda à fulano, y digo que assi es. Que teniendo yo, è posseyendo vnas casas mias, y como mias en esta ciudad, à tal parte, de que son linderos

casas

casas de fulano por vna parte, y por otra parte casas de fulano, y por delantera calle publica, y siendo las dichas mis casas libres, y no deuiẽdo seruidumbre alguna, el dicho aduerso pretende, que deuen seruidumbre à otras casas suyas. Y assi queriendo yo alçar y reedificar mis casas me ha impedido el edificio, y que no las alce, denunciandome labor nueua, y por el dicho impedimento no las he podido alçar. De lo qual en la dicha obra se me han seguido de daños y menoscabos cincuenta mil marauedis, assi en los materiales, maestros y oficiales como en los alquileres. Y puesto que muchas y diuersas vezes por mi ha sido requerido, que no me impida el dicho edificio, no lo ha querido hazer sin contienda de juyzio. Porque pido à V.m. que auida mi relacion por verdadera, en quanto baste para el vencimiento desta causa, por su sentencia, que en tal caso lugar aya, del sobredicho me haga entero cumplimiento de justicia, declarando las dichas mis casas ser libres, y no deuer seruidumbre alguna à las çasas del dicho aduerso, y mandandole que no me impida el alçar, y edificar mis casas, y condenandole en los daños y menoscabos que se me han seguido, de auer me impedido el dicho edificio, que estimo en las dichas cincuenta mil marauedis, saluo la judicial tassacion de V.m. sobre que pido justicia y costas, y el oficio de v.m. imploro, y juro en forma de derecho, &c.

Otrosi à V.m. pido que de su oficio, el qual para ello imploro, condene, compela y apremie al dicho fulano, à que me de suficiente caucion, y seguro, que aora ni en tiempo alguno, el ni sus herederos, ni quien del, y dellos tuuiere titulo y causa alguna en las dichas sus casas no impediran à mi, ni à mis sucessores que alcemos, y edifiquemos las dichas mis casas, y para ello, &c.

Ex §. Quinto.

SVMMARIA.

1 *ACtio mixta est illa, quæ simul personalis & realis dicitur.*

2 *In mixtis actionibus dignosci non potest, quis actor, aut quis reus dicatur.*

3 *Mixta actio speciem diuersam nõ constituit, sed tantum qualitate ab alijs segregatur.*

§. Quinto, De actionibus mixtis.

DIximus sup. in principio hui⁹ c. actiones, alias mixtas esse, quæ, nec meræ reales, nec meræ personales sunt, sed simul reales, & personales, vt actio familiæ erciscundæ, & actio communi diuidundo, & actio finium regundorum. Et in his tribus actionibus vterque actor & reus est, iuxta text. in l. actionis, verb. §. fin. ff. de actio. & obligatio. & in l. 2. vers. familiæ, ff. familiæ erciscu. Et qualiter interse differant actiones

actiones reales, personales, & mistæ tradit Mising. in §. quædã, nu. 10. instit. de actio. Non tamen constituunt speciem de per se, sed differunt qualitate, vt in præcitato loco diximus, & de vna quaque sigillatim est dicẽdum. Et ob id licet omnes tres sint bonæ fidei, vt in §. actionum, instit. de actio. non inserimus inter reliquos infra in c. 6. de actio. bonæ fidei.

Ex §. Sexto.

SVMMARIA.

1 §. De actione familiæ erciscundæ.
2 Verbum, Familiæ erciscundæ, exponi debet, id est, hæreditatis diuidendæ.
3 Familia præcipuè hæreditatem significat.
4 Familiæ erciscundæ actio iure ciuili est introducta.
5 Inter actiones bonæ fidei familiæ erciscundæ actio connumeratur.
6 Iudex in actione familiæ erciscũdæ ex bono, & æquo procedere potest.
7 Actione familiæ erciscundæ conuentus quauis bonæ fidei sit possessor, fructus tamẽ cõmunicare tenetur.
8 Si in re communis hæreditatis fructus sumptus fiant inter cohæredes sunt diuidendi.
9 In familiæ erciscundæ iudicio venunt damna à cohærede illata.
10 Actio familiæ erciscũdæ cõpetit nõ solũ hæredibus iure ciuili, sed etiã ex iure prætorio succedentibus.
11 Actio familiæ erciscũdæ ex quasi contractu nascitur.
12 Inter hæredes tantũ familiæ erciscundæ iudicium datur.
13 Vtilis actio familiæ erciscũdæ datur bonorum possessoribus, & fideicommissarijs.
14 Iudex in familiæ erciscũdæ iudicio æqualitatem in diuisione seruare debet.
15 Res diuidẽda si cõmode diuisionẽ nõ recipiat, potest iudex ex officio integrã rem alicui cohæredum assignare, dũmodo alteri æstimationem præstari iubeat.
16 Siue ex testamẽto, siue abintestato cohæredes esse debent, vt familiæ erciscundæ actio competat.
17 Vt actio familiæ erciscũdæ locum habere possit necessario requiritur cohæredem fateri, proponentem suum cohæredem esse.
18 Si cohæres sit in possessione rerum hæreditariũ, etiam si aduersarius suum esse cohæredem neget, iudicio familiæ erciscundæ locus fiori potest.
19 Libell⁹ in actione familiæ erciscũdæ sermone Hispano conceptus.

§. 6. De actione familiæ erciscundæ.

ACtio familiæ erciscundæ exponi debet, id est, hæreditatis diuidenda: nam familia inter reliquas significationes hæreditatem significat, vt in l. pronunciatio, §. 1. ff. de verb. signifi. & in l. fin. C. eod. titulo. Herciscere verbum apud veteres sumitur pro, diuidere, vt notat Corrasius in l. frater à fratre, ff. de condictio. indebiti, Brisonius in libr. 5. de verbor. significatio. verbo, erciscundæ. Et hæc actio inuenta fuit à iure ciuili, vt in l. 1. ff. familiæ erciscund. Et est bonæ fidei, vt probat tex. in §. actionum, instituit. de actio. Ac ideo in ea iudex habet facultatem ex bono, & æquo, vt in l. item Labeo, §. ff. familiæ erciscund. & in §. si familiæ, instituit. de offic. iudic. ob idq; in ea fructus veniunt, quanuis cohæres

7 hæres eos bona fide percipiat, nam tenetur eos communicare cohæredibus, vt in l. inter coheredes, §. fructus, ff. familiæ erciscundæ, & in l. non est, vbi gl. fi. C. eod. tit. & Rodericus Suarez in l. 8. tit. De las herẽcias, lib. 3. fori nu. 38. Quod procedit quando ex eis percipiẽs factus esse locupletior: in quo casu loquitur Rodericus, & resoluit
8 Couar. lib. 1. variar. c. 3. nu. 6. Deinde sumptus bona fide facti in re hæreditatis, sunt diuidẽdi inter coheredes, vt in l. 3. §. planè, cũ l. sequẽti, ff. cõmuni diuidundo, & in l. his cõsequenter, §. sumptũ, ff. familiæ erciscundæ. Quinimò dãna à cohærede data in
9 hac actione veniũt, vt in l. puto, §. sed etsi dolo, cum l. sequenti, ff. familiæ erciscũdæ.
10 Rursus hæc actio competit cohæredi aduersus cohæredem, vt res inter eos hæreditariæ diuidantur, vt probat tex. in l. 1. & toto tit. ff. & C. familiæ erciscundæ sive hæredes sint de iure ciuili sive de iure prætorio, licet ipsa à iure ciuili descendat. Dicitur q; mista, quia habet cõmune dominiũ cũ actionibus realibus ex parte agẽtis, qui
11 ad rem suam, quam nõ possidet, agit, vt d. l. 1. habetque cõmunem obligationem cũ actionibus personalibus, quia oritur ex quasi contractu, vt in §. itẽ si inter. instit. de obligationib. quæ ex quasi contractu. Adeũdo enim hæreditatem videntur hæredes contrahere, vt in l. apud Iulianum, §. vltimo, ff. quibus ex causis in possessionem eat ac ideo requiritur, quod sint hæredes, sive ex testamẽto, sive abintestato, sive ex iure ci-
12 uili, sive prætorio, vt in l. 2. in prin. ff. familiæ erciscundæ. Datur tamẽ actio directa
13 de iure ciuili, vtilis vero de iure prætorio datur bonorũ possessoribus, & fideicommissarijs, quibus hæreditas restituitur ex Senatusconsult. Trebel. vt in l. sed & eius
14 ff. familiæ erciscund. Et aduertendum est, quod iudex in hac actione adiudicare debet singulas res singulis cohæredibus, & si vna res pretiosior alia adiudicata sit vni, cõdẽnare debet illũ, vt restituat certã quantitatẽ pecuniæ alteri, vt æqualitas seruetur, vt probat tex. in d. §. quędam, & in §. si familiæ, instit. de offic. iudic. & in l. item Labeo, versi. 1. ff. familiæ erciscundæ, & in l.
15 10. tit. 15. part. 6. Quod verum est, & procedit quando diuisio rerum commode fieri non possit, vt probatur in §. eadem instit. de offi. iudicis, & notat Grego. Lup. in d. l. 10. verbo, O los dos, & ad hoc quod hæc actio alicui competat requiruntur sequentia. Primò, quod sint hęredes, sive ex testa
16 mento, sive abintestato, sive de iure ciuili, sive de iure prætorio, vt in l. 2. in princip. ff. familiæ erciscũdę. Secundò quod ille, cõ
17 tra quẽ hæc actio proponitur fateatur proponentem esse suum cohęredem: alioquin si neget cohæredem esse prius proponenda erit petitio hæreditatis, per quam declaretur hæres, iuxta tex. in l. 1. ff. familiæ er-
18 ciscund. Nisi hanc actionem proponens sit in possessione hæreditatis: nam tunc illa possessio sufficiet, etsi aduersarius neget eum cohæredem esse. Tertiò proponens debet petere diuisionem prædictæ hæreditatis cum fructibus, & damnis, in qua veniunt, vt supra diximus, & tũc libellus erit concipiendus forma sequenti.

Libellus in actione familiæ erciscundæ

19 EN Vlano parezco ante V.m. y pongo demanda à fulano, y digo que es ansi: Que fulano en su testamento y postrimera voluntad, con que murio, y passò desta presente vida instituyò por sus vniuersales herederos à mi y al dicho aduerso, y como tales quisimos y aceptamos la dicha herencia, y nos metimos y apoderamos en ella, tomando la possession de los bienes rayzes, muebles, y semouientes, deudas, derechos, y acciones, oro y plata, y moneda: lo qual todo ha estado y està por indiuiso, entre mi, y el dicho aduerso. Y porque ninguno es obligado à tener en comunion su hazienda con otro, antes de lo suso dicho suelen resultar renzillas y enojos, y por euitallos, yo he requerido al dicho aduerso,

que par-

que partamos la dicha hazienda por yguales partes, lo qual no haquerido, ni quiere hazer sin pleyto. Porque pido à v.m. que auida mi relaciõ por verdadera en quanto baste, declare por su sentencia, que somos herederos vniuersales del dicho defunto por yguales partes: y assi declarados, condene al dicho aduerso à que de su parte nombre vn contador y partidor, que yo de la mia desde luego nombro à fulano, para que el por mi nombrado se junte con el que nombrare el dicho aduerso, y ambos à dos juntos hagan la partija de los dichos bienes, y herẽcia, partiendolos, y diuidiendolos entre nosotros por yguales partes, dando, y adjudicando à cada vno lo que le cabe de la dicha hazienda, y de los frutos y rentas della. Sobre que pido cumplimiẽto de justicia, y costas, en caso de contradicion, y el officio de v.m. implo ro, &c.

Ex §. septimo.

SVMMARIA.

1 *COmmuni diuidundo iudicium ad diuidendam rem titulo particulari communem, reditur.*
2 *Nemo in communi stare compellendus est cum commune discordias pariat.*
3 *Actio communi diuidundo mixta est.*
4 *Communi diuidundo actio quemcunque possessorem singularem sequitur.*
5 *Ex quasi contractu nascitur cõmuni diuidundo actio.*
6 *Bonæ fidei est actio communi diuidundo.*
7 *Communi diuidundo directa actio ei, qui directum habet dominum competit.*
8 *Quasi dominium in re communi habenti vtilis communi diuidundo actio accommodatur.*
9 *Eodem in communi diuidundo iudicio procedere iudex debet, sicut in familia erciscundæ actione.*
10 *Sicut familiæ erciscundæ actio pro titulo vniuersali communi datur, ita etiam communi diuidundo iudicium pro titulo particulari communibus acommodari solet.*
11 *Libellus in actione communi diuidundo.*

§. 7. De actione communi diuidundo.

1 ACtio communi diuidũdo competit ad diuidendam rem communẽ inter aliquos titulo particulari: quia nemo inuitꝰ cogitur esse in communione cum alio, vt probatur in l. fi. C. communi diuidundo. Et
2 3 ista actio est mixta, vt probat textus in §. quædã, institutæ de actionibus, nam exemplo actionis realis ratione dominij intenditur, & sequitur quemlibet possessorẽ titulo singulari, vt probatur in l. per hoc iudicium. ff. communi diuidundo, & in l. 1. C. eodem tit. Et cum actione personali participat, quia habet personales præstatio-
4

nes,& ex quasi contractu nascitur, vt in §. item si inter instituta de obligationib. quæ ex quasi cõtractu. Estque bonæ fidei, vt probat tex. in §. actionum, institu. de actionib. Et est duplex, directa, & vtilis: directa enim competit ei, qui habet directũ dominium rei communis: vt in l. si quis putans, in prin. ff. communi diuidundo. Vtilis vero competit habenti quasi dominium iure commum, vt probatur in l. communi diuidundo, cum suis §§. ff. communi diuidundo. Et in hac actione sunt obseruanda omnia, quæ obseruari debent in actione familiæ erciscundæ, vt probatur in §. eadẽ institu. de officio iudicis, & in d. l. si quis putans. Dissentit tamen in pluribus ab actione familiæ erciscundæ, vt notant Iason num. 52. & Mysingerius n. 36. in d. §. quædam. Et præcipua differentia est, quod illa datur pro diuidenda re communi pluribus pertinenti titulo vniuersali: hæc vero datur pro diuidenda re cõmuni pluribus pertinenti titulo particulari, vt puta, si vna res legata sit, vel donata duobus, ruxt. tex. in l. 2. C. cõmuni diuidũdo. Et libellus in hac actione erit formandus modo sequẽti.

Libellus in actione communi diuidundo.

FVlano parezco ante V.m. y põgo demanda à fulano, y digo que es assi. Que à mi y al dicho aduerso juntamente nos fue hecha donacion de vna casa à tal parte por fulano, la qual tenemos por indiuiso. Y porque ninguno es obligado à estar en comunidad con otro por las renzillas, è inconuenientes que dello suelen resultar, he requerido muchas vezes al dicho fulano que partamos y diuidamos la dicha casa, el qual no lo ha querido, ni quiere hazer. Porque pido à V.m. que auida mi relacion por verdadera en quanto baste, y declarando la dicha casa ser comun entre mi y el dicho aduerso, condene al sobredicho à que de su parte nombre vn oficial perito en el arte de carpintería, que yo estoy presto y aparejado de nombrar otro. Y assi nombrados V.m. mande à los dichos oficiales, que dentro de vn breue termino partan y diuidan por yguales partes la dicha casa, adjudicãdo à cada vno de nosotros lo que le conuenga. Sobre que pido justicia, y en lo necessario, &c.

Ex §. Octauo.

SVMMARIA.

1 *FInium regundorum actio ijs cõpetit, qui prædia rustica habent: datur q; ad nouos terminos cõstituẽdos, aut antiquos reparãdos.*
2 *Mixta est finium regundorum actio.*
3 *Fines magis fundo quàm personæ adiudicantur.*
4 *Actio finium regundorum oritur ex quasi contractu, vel ex quasi delicto.*
5 *Finium regundorum actio duplex est, alia directa, alia vtilis.*
6 *Actio finium regundorum non potest competere pro constituendis finibus in prædijs vrbanis.*
7 *Actio finium regundorum datur etiam in rebus incorporalibus.*
8 *Ad iudicis officium spectat agros personaliter inspicere.*

9 *Propter incommodam terminorũ diuisionem iudex potest maiorem fundi partem alicui assignare, dum modo alteri estimatio præstetur.*

10 *Quatuor sunt à iure adinuenta media pro finibus constituendis.*

11 *Si post litem cõtestatã aliquis terminum alicuius propria authoritate occupauit, tenetur ad eius restitutionem, cum de suo tantundem.*

12 *Qui terminum constitutum mouerit pœna 50. aureorum plectendus est.*

13 *Vt actio finium regundorum competat necessarium est, actorem probare, prædium in illo termino habere, si ab aduersario negetur.*

14 *Actor probare debet mensuram prædiorum.*

15 *Agrimensor ad terminos constitutos constitutus, iurare debet, non secundum veritatem, sed secundum credulitatem suam.*

16 *Iudex debet secundum agrimensoris sententiam iudicare.*

17 *Declaratio actionis finium regundorum, sermone Hispano composita.*

§. 8. De actione finium regundorum.

1 Actio finium regundorũ cõpetit illis, quibus cõstat prædicta rustica confini, & datur cõtra vicianum possessorem ad cõstitutionem nouorum terminorum, vel repa-

2 rationem antiquorum, & ad præstandum

3 interesse. Et est mixta realis, & personalis. Realis enim, quia restituit domino quod suum est, & sequitur fundum, & magis fundo, quàm personæ fines adiudicantur, vt in l. sed & loci, §. si aliter, ff. finium regund. 01

4 Personalis vero est, quia ex quasi contractu, vel ex quasi delicto vicinorum oritur, cum nitantur producere fines vltroeitroque latius quàm par sit, vt probatur in l. 1. finium regun. & notat Benicasius in §. quædam, instituta de actionibus, nu. 527. Et ista actio est duplex, directa & vtilis, vt notat Misingerius in d. §. quædam, 11

5 numero 42. & Benicasius in §. actionum, n. 536. inst. de actionibus. Et est stricti iuris, vt firmat glos. in dicto §. actionũ, verbo, communi diuidundo, & ibi Iaso & Benicasius num. 534. Et solummodo datur pro constituendis finibus in prædijs rusticis, non vero in vrbanis, iuxta tex. in l. 4. §. fin. versi. hoc iudicium, ff. finium regundo. nisi ædificium esset loco termini: nam

6 tunc idem iudicatur de ædificio quod de termino, vt in l. 2. ff. finium regund. & explicat Benicasius in d. § actionum, num. 537. Datur etiam in rebus incorporalibus, 21

7 vt puta proponendis finibus, iurisdictionibus, & territorijs, vt probatur in cap. super eo, de parochijs, & notat Misingerius in dicto §. quædam, num 45. Et est aduertendum, quod si prædicta non fuerint distincta suis terminis, iudex personaliter accedere debet ad ea, & per agrimensorem

8 sumptibus partium ea diuidere, & terminos ponere, iuxta declarationem agrimensoris, vt probatur in l. si irruptione, ff. finium regund. & in cap. quia indicante, & ibi Panormitanus de præscriptionibus, & in textu iuncta glossa ibi, verbo, adhibitos, in l. si duobus, ff. si mensor falsum modum dixerit, & ibi Bartol. & Bald. & in l. 13. tit. 14. part. 3. & l. 10. titulo 15. par. 3. nõ tamen est necessum præsentialiter iudicẽ accedere ad illa loca, licet vtile esset, sed sufficit mittere agrimensores, citatis partibus, iuxta textum in l. 3. C. finium regundo. iuncta l. 1. in fin. cum sequenti. ff. si mẽsor falsum modum, & ibi notant communiter omnes, ex Panorm. in d. cap. quia in

9 dicante, num. 7. Quando autem esset obscuritas & commodè terminari non posset, secundum terminos antiquos, licitum erit iudici ex prædio vnius aliquid prædio alterius adiudicare, condemnando eũ incerta quantitate pecuniæ dandæ, cui pars prædij ablata fuit, iuxta text. in l. 2.

§.fin.cum l.sequenti, ff.finium regundo-
10 rum,& in §. fi finium,Instit. de offic. iud.
& in l.vlti.C.eod.tit. 4. par.6. Aduertendū etiam
est pro finibus cōstituendis quatuor reme
dia in iure prodita esse. Primum est con-
11 dictio ex l. si consiterit, C. finium regund.
videlicet, quando post litem contestatam
aliquis occupauit aliquid de termino alie-
no, tunc ad restitutionem eius, cum tan-
tundem de suo tenetur. Secundū est actio
12 l. Agrariæ pœnalis quinquaginta aureo-
rum in eum qui terminum eiecerit, vel mo
uerit, vt in l. 1. & 2. ff. de termino moto.
Tertium est accusatio criminalis Adriani
Imper. de quo in l. 1. & 2. ff. de termino mo
to. Quartum est, hæc nostra actio finium re
gundorum, quæ ad hoc, vt competat ali-
cui, requiruntur sequentia. Primo, quod
13 si reus neget, actorem habere prædium in
illo termino, actor ante omnia ostendat se
prædium habere. Secūdo requiritur, quod
14 actor probet mensuram prædiorum, & su
pradictis probatis iudex mittere debet a-
grimensorem, qui tenetur facere iuramen-
tum de bene se gerendo in illa agrimensu-
15 ra, secundum Bald. & Salicet. in l. hac edi-
cali, §. his illud, C. de secund. nup. Quod
iuramentum debet esse de credulitate, nō
vero de assertione veritatis secundum cō-
munem ex Felino in cap. proposuisti, de
16 probat. Et facta relatione per agrimenso-
rem, iudex tunc profert sententiam, qua
præcipit mensuram & declarationem agri
mensoris seruari. Quæ praxis probatur, &
procedit ex l. 3. C. finium regun. Sed ho-
die in aliquibus tribunalibus alia praxis
obseruatur, & vt melius percipi possit eam
sermone Hispano præscribā, quæ talis est.

QVeriendo alguno apear sus heredades que tiene en algun lugar, para saber las yugadas que tiene, y por adonde van sus lindes y mojones, y las tierras que son suyas, haze vn pedimiento à la justicia en la forma siguiente por via de auto.

EN Salamanca à tantos dias de tal mes, y de tal año, ante el señor Licenciado fulano teniente de Corregidor en la dicha ciudad, y en presencia, y por ante mi el presente escriuano, y testigos infraescritos, parecio presente fulano vezino de la dicha ciudad, y dixo. Que por quanto tiene tantas yugadas de heredad, y muchos prados de yerua en tal lugar desta jurisdicion, que le conuiene apear las dichas heredades y prados para saber lo que hazen, y por donde van sus lindes y mojones, atento que entiende, que los vezinos y herederos del dicho lugar le tienen ocupada mucha parte de lo que cōuiene, que pedia y pidio à su merced mandasse hazer el dicho apeo, y nombrasse personas antiguas que sepan los limites y mojones, y conozcan las dichas heredades, para que se hallen à hazer el dicho apeo. Y para ello pido justicia.

Presentada esta peticion, el juez responde, que nombre los señores que tienen heredades en el dicho lugar que confinen con las que quiere apear, ò en las comarcas del dicho lugar, q̃ el esta presto de hazer justicia. Y luego el q̃ quiere hazer el apeo, presenta vn memorial ante el juez donde nombra los señores y herederos que tienen heredades en el dicho lugar, ò en sus comarcas q̃ cōfinē cō las suyas, y entō

ces el

el juez manda que se notifique à los dichos señores, que para tal dia fulano quiere apear las heredades, y prados que tiene en tal lugar, q parezcan, y se hallen presentes à ver hazer el dicho apeo: donde no, que en su ausencia se hará, y les parara tanto perjuyzio, como si estuuieran presentes. Y manda assi mesmo, que desto se ponga en los lugares publicos acostumbrados vna carta de edicto general: por la qual el juez manda hazer saber à todas las personas que pretenden algun interesse, como fulano quiere apear tales heredades, y prados, que para tal dia se hallen presentes à ver hazer el dicho apeo, señalando el dia en que se ha de hazer. Y hecho esto para el termino del edicto, y citacion, el que pide el apeo parece ante el juez, y acusa la rebeldia à los citados, de que no han parecido à contradezir el dicho apeo, que piden à su merced lo mande hazer. Y entõces el juez manda, que se de mandamiento para que el Concejo nombre dos personas antiguas que sepan de las heredades, y hagan el dicho apeo, y que nombradas vengan primero ante el dicho juez à jurar, ò la misma parte se las nombra, y el juez las ha por nombradas, y recibe dellas juramento, de que haran bien su oficio, segun y como entendieren, y creyeren conforme à sus consciencias, adjudicando à la dicha heredad lo que le pertenece, y no quitando de vno para dar à otro. Y hecho el dicho juramento, los nombrados comiençan à hazer el apeo, y declaran como tal tierra es de tal heredad, y quanto haze en sembradura, y por donde van los mojones, y lindes, y los señalan, haziendo mojones de nueuo. Y assi prosiguen hasta acabar el dicho apeo, y si ay alguna contradicion en ello, porque otro dize, que es la tierra suya, y que la linde va por otra parte, se ha de aueriguar primero aquella duda en juyzio plenario. Y sino huuiere alguna contradicion, el apeo se acaba, y es titulo suficiente para el dueño de la heredad, atento que las partes fueron citadas.

Circa superiorem praxim est aduertendum, quòd citatio quæ fit partibus procedit, ex l. 3. C. finium regund. & ex traditis per Panormit. in capit. quia indicante, num. 6. de præscriptionibus. Et edictum citationis procedit ex ijs quæ notat glo. in extrauag. ad reprimendum, quomodo in lese mai. crimi. verbo, per edictum, cum in presenti citentur vicini illius loci, & etiam incerti contradictores, quorum interesse quo casu est locus citationi per edictum, vt in l. si eo tempore, C. de remiss. pig. & tradit Felinus in cap. quoniam frequenter, §. porro, vt lite non contestata. Deinde iuramentum agrimensorũ procedit ex ijs quæ notat Felinus in cap. quia indicãte, de præscriptionibus, nu. 1. & Decius in cap. proposuisti, num. 15. de probat. & qua actione teneantur agrimensores, si dolo, vel lata culpa intulerint grauamen partibus, tradit glo. 1. in d. c. quia indicante, & ibi Panormit. n. 2. & 4. & Felin. num. 2. Et prædicta agrimensuratio fieri debet expensis communibus, etiam si vna pars contradicat eidem secũdum Salicetum in l. 3. finium regund. & Felin. in d. c. quia indicante, nu. 1.

Ex cap. Secundo.

SVMMARIA.

1 PRætoria dicitur actio, eo quòd à prætore fuerit adinuenta.
2 Prætores non solum actiones, sed etiam iura reddere poterant.
3 Ius, & actiones à prætore introductæ honoraria alio nomine vocãtur.
4 Honorabilem magistratũ gerebat, & administrabat prætor.
5 Prætoris officiũ in reddendis actionibus per quam vtile erat.
6 AEquitatem semper præoculis habent prætores.
7 Prætoriarum actionẽ quædã reales, quædam personales dicuntur.
8 Prætoriæ actiones aliæ sunt rei persecutoriæ, aliæ pœnæ tantum.

Cap. 2. De nonnullis actionibus prætorijs.

IExemplo Iustiniani hactenus egimus de quibusdã actionibus à iure ciuili inductis pro illa secũda diuisione, quã fecit in §. sed istæ, insti. de actionibus. Vnde cõtinuãdo prædictã diuisionẽ opportune agẽdum erit in præsenti de actionibus prætorijs, quæ ideo prætoriæ appellantur, quia à prætore comparatę fuerunt. Tanta enim fuit prętoris authoritas, quòd iura, & actiones dare posset, vt probatur in l. 2. §. eo tẽpore, ff. de origine iuris, & in §. prætorũ, insti. de iure natur. quod ius honorariũ appellabatur, & actiones honorariæ: quia prætores gerebant magistratum honorabilem, vt probatur in d. §. prætorum, & in l. in honorarijs, ff. de actionib. & obligatio. resoluunt Fortunius Garcia in l. iuris gentium, §. prætor ait, num. 3. & 4. ff. de pact. & Oroscius in l. 1. de officio prætor. n. 13. Fuitque valde necessarium, prætores ius, & actiones dare, quia cum prætor præuideret aliquod negotium emergẽs, pro quo actio data non erat à Iureconsultis æquitate suadente disponebat, & actionem præstabat, semper enim prętor prę oculis ęquitatem habebat, vt probatur in l. quod si Ephesi §. fin. ff. de eo quod certo loco, & explicant Gomecius, nume. 22. & Iason. 20. in d. §. sed istæ. Et qualiter differãt prætoriæ à ciuilibus, diximus supra in cap. 1. in princip. circa finem. Et harum actionũ prætoriarum quasdam esse reales, & quasdam personales dixit Iustinianus in d. §. sed istæ, & quasdam esse personales rei persecutorias tantum, quasdam vero esse persecutorias pœnę tantum, dixit in §. in persona, iuncto, §. pœnales, instit. de actionib. De quibus omnibus ordinatim, & resolutiuè pro iuuenum instructione à nobis erit dicendum in sequentibus resolutionibus, inchoando ab actionibus prætorijs realibus.

Ex §. Primo.

SVMMARIA.

1 PVbliciana sic fuit denominata, eo quòd à Publicio fuerit inducta.
2 Actio Publiciana ei competit, qui nondum est dominus effectus.
3 Habilis titulus, & iustus ad domini translationem requiritur, vt actio Publiciana cõpetere possit.
4 Si à pupillo, vel furioso quis rem habeat, Publicianam intendere non poterit.
5 Qui emit a minore bona fide existimans maiorẽ esse, vti potest Publiciana.
6 Qui emit à furioso, quem sanæ mẽtis esse existimat, Publicianam habet.
7 Intelligitur verè tx. in l. 2. §. si à pupillo

pillo, ff. pro emptore, & intellect alienam reijciuntur.

8 Qui à furioso, quē sanæ mētis credidit esse rem emit attenta rei veritate, publicianam non intendit.

9 Emens à furioso, credens eū inumbratæ quietis, æstimatione, & opinione considerata, publicianam habere potest.

10 Rē ex titulo pignoris, precarij, aut commodati detinentis non possūt publicianam exercere.

11 Officiū iudicis competit detentatoribus ad rerum restitutionem.

12 Non dominus debet esse is, qui publicianam intendit.

13 Per traditionē à vero domino sactam iure gentiū dominiū acquirimus.

14 Quod nostrū est nō potest amplius per vsucapionem nostrum effici.

15 Ibi cessat publiciana vbi vsucapio locum habere non potest.

16 Vtilis dominus nō publiciana, sed rei vendicatione agit.

17 Publicianā intendens probare debet titulum, & traditionem rei.

18 Solo iuramēto proprio probantur, quæ in conscientia consistunt.

19 Ex iusto titulo resultat bona fides

20 Traditionis tēpore bonā fidem habere debet actor, vt publicianā in iudicio deducat.

21 Duobus temporibus requiritur in emptionis contractu bona fides ab emptore.

22 Actor in libello publiciana petere debet, quod rē ad se pertinere iure dominij, vel quasi declaretur.

23 Dicere debet in libello publicianæ, actor, aduersariū, aut possidere, aut dolo possidere desijsse.

24 Publiciana non potest cōtra titulo possidentem competere.

25 Libellus in actione publiciana Hispana lingua confectus.

§. 6. De actione publiciana reali, prætoria.

1 2 PVbliciana actio sic appellatur, quia à Publicio prætore primo fuit in albo proposita: competitque habenti à non domino ex iusto titulo, rem non dum vsucaptam, si eius possessionem aliquo modo amisit, vt probat text. in §. namque si cui, instit. de actio. & in l. 1. ff. de Publi. & tradit glos. in cap. Abbate sane, verbo, dominij, de re iud. libr. 6. De qua actione vltra DD. in prædictis locis tractant Innocen. & Panor. n. 8. & alij in cap. 2. de cō suetudine. Et ad hoc vt alicui cōpetat hæc 3 actio requiruntur sequentia. Primò, quod actor habuerit rem illam ex titulo iusto, & habili ad transferendum dominium, siue lucratiuo, siue oneroso, vt probatur in d. §. namq; si cui, ibi ex iusta causa, & in l. eū qui, §. 1. & in l. quæcunque, ff. de Public. 4 Quo fit, quod qui rē habuit à furioso, vel à pupillo sine authoritate tutoris non habebit Publicianam, vt in d. l. quæcunque, §. fin. in fi. & in l. 2. §. si à pupillo, ff. pro emptore. Ceterum qui à minore emit, credēs 5 esse maiorem, habebit Publicianam, iuxta textum in l. 2. §. si à pupillo, ff. pro emptore, quia iustissimus error, de quo ibi, causat bonam fidem, & ita vsucapionem, & Publicianam. Nam ibi magis attenditur existimatio emptoris, quām rei veritas. Et ita in dicto §. si à pupillo, legendum est (vt hic plus non sit in re, quam in existimatione) quemadmodū optimè aduertit glos. ibi, verb. in re, tametsi aliter intelligat Duar. in additio. ad Pand. Flor. & nō aduertat Canan. libr. 3. commentar. capit. 6 17. nume. 2. Pari modo qui à furioso emit credēs esse sanæ mentis, habebit Publicia. iuxta textū in dict. l. eum qui, in principi.

Cui resolutioni non obstat tex. in dict. c. si à pupillo, in fin. Nam reiecto intellectu finali, glo. in d. l. eum qui, etsi communiter recipiatur, ex Fulgosio, & Cumano in d. 7 §. si pupillo, quia diuinat, dicendum est, quod quando attenditur rei veritas cõtractus non valet: atideò non debet aliquem 8 producere effectum, l. 4. §. cõdemnatum, ff. de re iudicat. l. non putauit, §. non quæuis, ff. de contra tabulas, & perconsequens nec vsucapionem, neque euictionis actionem, nec Publicianam, nec accessionem possessionem, vt text. in §. si à pupillo, in 9 fine, inquit. Quando vero attenditur existimatio, & bona fides emptoris, tunc gratia vtilitatis, quia communis error ius facit, vt in l. Barbarius, ff. de officio prætoris, bona fides, & vsucapio. & Publiciana producitur. Et hoc discrimen inter rei veritatem, & existimationem voluit constituere Iureconsultus in dicto §. si à pupillo, dicens, quod vtilitatis gratia vsucapio. procedat, licet emptio non valeat, vt ita magis attendatur existimatio emptoris, & eius bona fides, quam rei veritas. Fit 10 etiam ex supradicta resolutione, quod qui habuit rem ex titulo pignoris precarij, vel commodati Publicianam non habet, quia non sunt tituli habiles ad translationem dominij, vt in dicta l. quæcunque, §. 11 1. datur tamen ei officium iudicis ad restitutionem, vt in l. & non tantum, & ibi gloss. ff. de petitione hæreditatis, verbo, Non facile. Secundo requiritur, quod res 12 fuerit tradita actori à non domino, vt in l. 1. ff. de Publiciana. Nam si tradita fuisset à vero domino translatum fuisset dominium in actorem, vt in l. traditionibus, 13 C. de pactis, & ita cessaret vsucapio, vt in l. sequitur, § Iana, ff. de vsucapionibus, & perconsequens non daretur Publiciana, 14 vt in dicta l. eum qui, in principio, & tradunt Romanus, Alexander, & Ias. in l. rem quæ nobis, ff. de acquirenda possessione, & Ias. in dicto §. namque sicui, numero 17. Quo fit, quod si actor rem iam 15 præscripsisset non posset agere Publiciana, cum iam dominus rei effectus esset, vt probatur in dicto §. namque sicui, ibi, nec dum dominus, & in dicta l. 1. ff. de Publi16 ciana. Fit etiam habentem vtile dominium non posse agere Publician. sed reivendicatione, vt in l. 1. ff. si ager vectigalis. Non tamen requiritur quod actor probet rem si 17 bi traditam esse à non domino, sed tãtum dicere debet se titulum, & bonam fidem habere, & rem sibi traditam fuisse: teneturque probare titulum habilem, & traditionem, non tamen bonam fidem, cum in 18 intellectu, & conscientia consistat. Et quæ in conscientia consistunt per nostrã simplicem assertionem cum iuramento probantur secundum glo. magnam in dict. §. namque sicui, & glo. in cap. significasti, 1. de homidio, verb. si est ita. Ex titulo namque habili bona fides resultat, vt probatur 19 in l. penult. C. de euictionibus, & in capit. si diligenti, de præscriptionibus, & tradit Couar. in regula possessor, 2. par. §. 8. n. 2. Tertiò requiritur, quòd actor habuerit bo 20 nam fidem tempore traditionis rei sibi factæ, quanuis venditor malam habuerit, vt in dict. l. eum qui, §. prætor, & notat gl. in dict. cap. Abbate sanè, verbo, dominij. In 21 contractibus enim emptionis, & venditionis bona fides requiritur tempore contractus, & traditionis rei, vt firmat glos. in dicto §. prætor, nec mala fides tradentis nocebit accipienti, vt probat text. in dicto §. prætor. & resolut Couarruu. in dicta regul. possessor. 2. part. §. 11. num. 6. Nec requiritur, quod actor in libello dicat se credidisse venditorem non esse dominum illius rei, tempore, quod sibi eam vendidit secundum Fabrum, & communiter omnes ex Couar. in dict. §. 11. num. 6. quidquid glos. magna recepta à Iasone ibi nume. 82. in dict. §. namque sicui dicat. Quar 22 to requiritur, quod actor in libello petat declarari rem sibi pertinere iure dominij, vel quasi secundum glos. in dict. cap. Abbate sanè, verb. dominij, & omnes communiter ex Iasone in dict. §. namque sicui, 23 num. 70. Vltimò requiritur, quod actor in libello dicat aduersarium possidere, vel dolo desijsse possidere, secundum glos. magnam, in dict. §. namque sicui. Est tamen aduertendum, quod licet reivendicatio competat contra titulo possidentem, vt in l. officium, in fine, ff. de reivendicatione. Pu24 bliciana tamen non datur contra titulo possidentem, vt in l sive autem, §. ñ duobus, ff. de Publiciana, quod accipiendum erit, iuxta glos. magnam, ibi. Et est ratio, quia quando aliquis possidet cum titulo, habet duo, titulum, & possessionem: ac ideo nimirum si excludat agentem Publiciana, habentem solummodo titulum, secundum Bartolum, & omnes ex Iasone in dict. §. namque sicui, num. 19. Fit libellus in hac Publiciana erit concipiendus forma sequenti.

Libel-

Libellus in actione Publiciana.

25 FVlano parezco ante V. m. y pongo demanda à fulano, y digo que aſsi es: que yo compre vnas caſas de fulano, que ſon en eſte lugar à tal parte, de que ſon linderon tales, por precio de mil ducados, los quales le paguè, y el me entregò las dichas caſas. Y al tiempo que ſe celebrò la dicha venta, él dicho fulano vendedor era auido y tenido por ſeñor de las dichas caſas, y como tal las tenia, y poſſeya, y alquilaua, y lleuaua los alquileres dellas. Y deſpues que el me las entregò, y yo con el dicho titulo, y buena fè, y aprehendi la poſſeſsion dellas, he decaydo de la dicha poſſeſsion, y tiene y poſſee el dicho aduerſo las dichas caſas, ſin titulo ni cauſa que baſtante ſea. Y aunque por mi ha ſido pedido y requerido muchas y diuerſas vezes à que me las de, buelua, entregue, y reſtituya con los fructos y rentas que ha gozado, y con los daños, y menoſcabos que tienen, no lo ha querido, ni quiere hazer ſin pleyto. Porque pido à V. m. que auida mi relacion por verdadera, en la parte que baſte para el vencimiento deſta cauſa, y por expreſſo otro mas, ò mejor pedimiento, que neceſſario ſea por ſu ſentencia, que en tal caſo lugar aya, del dicho aduerſo me haga entero cumplimiento de juſticia, declarando pertenecerme las dichas caſas, iure dominij, vel quaſi, y condenando al dicho aduerſo, à que me las dè, buelua, entregue, y reſtituya, libres, y deſembargadas, con mas los fructos, y alquileres que han rentado y podo rentar en tantos años que ha que las tiene, y los que rentaren haſta la real entrega, que eſtimo en cada vn año en tantas mil marauedis, con mas los daños y menoſcabos que las dichas caſas tienen deſpues que vinieron à ſu poder, que eſtimo en tantas mil marauedis. Saluo en todo la judicial taſſacion de V. m. ſobre que pido juſticia, y coſtas, y el oficio de V. imploro. Y juro, &c.

Ex §. Secundo.

SVMMARIA.

1 *REſciſſoria actio contraria eſt Publicianæ.*

2 *Et tantum ei, qui dominiũ habet, competit, actio reſciſſoria.*

3 *Reſciſſoria actio ei cõpetit, qui neceſſaria nõ volũtaria abſentia ab ſuit ad rem propriã ab alio, vſueaptam vendicandam.*

4 *Actio reſciſſoria hæredibus abſentis dætur.*

5 *Quoties æquum prætori viſum fuerit reſtitutionẽ alicui dari, reſciſſoria actio accommodatur.*

6 *Reſciſſoria actio cõpetit abſenti cõtra præſentem, & è conuerſo.*

7 *Abſentiarum quinque ſunt genera.*

8 Etsi in tribus absentiarum generibus læsus restituatur, non tamen in alijs.
9 Duplex competit remedium per absentiam læso, rescindens, & rescissorium.
10 Per rescindens remedium vsucapio rescinditur.
11 Per rescissoriam actionem res ipsa vendicari debet.
12 Vnicum tantum esse remedium nempe rescissorium, per quod, & ipsa vsucapio rescinditur, & res vendicatur verius resoluitur.
13 Praxis obseruat quod in libello actionis rescissoriæ vtrũq; petitur, vt quod vsucapio rescindatur, & res vsucapta vendicetur.
14 Duplex est actio rescissoria, institutoria, scilicet, & restitutoria.
15 Si propter absentiam destitit aliqua actio alicui cõpetere per prætorem constituitur.
16 Siquis propter absentiã actionem amittat ei per prætorẽ restituitur actio rescissoria, propius appellari deberet restitutoria.
17 Quæ requirantur, vt actio rescissoria competat traditur.
Rescissoria actio intra quadriennũ intentari debet.
18 Intra vtilem annũ proponi debebat olim actio rescissoria.
19 Propter suã vel aduersarij absentiã læsum se esse allegare, & probare debet actor rescissoria vtes.
20 Si præsens cõtra absentem restitui petat solum consideratur, quod nõ habuerit quem cõuenire possit.
21 Si restituatur absens contra præsens absentiarum distinctio considerari debet.
22 Remediũ rescissorium iudicis officio nobili, vtpote restitutio expeditur.
23 Minorum restitutioni æquiparatur restitutio, quæ competit maioribus.
24 Minoris restitutio nõ actione sed iudicis officio nobili expeditur.
25 Agens rescissoria in libello petere debet quod læso rescindatur.
26 Contra vsucapientem debet rescissoriam proponere actor.
27 Remedium rescissionis, vtpote in rem scriptum contra quemcũque possessorem transit.
28 In euentum vsucapionis rescissa proponit actor rescissoriam actionem.
29 Si rescissoriũ remedium sit reale, quod dominus rei declaretur, debet in libello petere actor, si sit personale aduersarius debitor declarari debet.
30 Libellus in actione rescissoria Hispanè compositus.

§. 2. De rescissoria actione.

ACTIO rescissoria est contraria Publiciana, per quam quis agit ad vendicandam rem propriam post vsucapionem completam ab aduersario, daturque ei, qui propter iustam, & necessariam causam non autem voluntaria abfuit, iuxta text. in l. sed etsi per prætorem, §. fin. ff. ex quibus causis maiores. Competit etiã successoribus absentis secũdum Fabr. in §. rursus, instit. de actio. Et denique datur quo-

1 2 3 4 5

tur quoties prætori videbitur æquum esse restitutionem dari: veluti si quis non necessario, sed causa studiorum, vel peregrinationis absens læsus fuerit, vt in l. nec non, ff. ex quibus causis maiores. Et datur præsenti cõtra absentem, vt probatur in dict. §. rursus. Et etiam datur absenti cõtra præsentem, vt indicat text. in dict. §. rursus, ibi, quod genus actionis, & ibi ex eo notant Dynus, Bald. Fab. & Mising. num. 3.

7 Pro cuius cognitione constituendum est quinque esse genera absentiarum, vt docet glos. magna in l. fin. ff. de restitutione in integrum, & notant Iason, num. 1. Gomezius num. 4. Misinger. nu. 24. & Anto. Vssillo nu. 1. in dict. §. rursus. In tribus prioribus generibus absentiarum læsus absens restituitur: in alijs duobus posterioribus denegatur restitutio, secundum Bart. & alios in dict. l. fin. Iaf. nu. 7. & Mising. nu.

9 25. vbi supra. Præterea erit constituendũ secundum DD. communiter, esse duplex

10 remedium rescindens & rescissorium. Rescindens est, per quod officio iudicis, vsucapio, vel læsio rescinditur, & læsus ponitur in eo statu, quo erat tempore quod læsio contigit: tantum enim affert restitutio quantum abstulit læsio, iuxta text. in l. sed etsi per prætorem, §. si feriæ, & §. sed cum

11 feriæ, & §. quoties, ff. ex quibus causis maiores. Rescissorium autẽ est actio rescissoria quæ competit rescisso vsucapionis obstaculo ad vendicandam rem vsucaptam, secundum glos. in dict. §. rursus. & Bartolum in l. ab hostibus, §. sed quod simpliciter, num. 5. & 9. ff. ex quibus causis maiores, & Panormitan. in cap. tum ex literis, num. 19. de in integrum restitution. Sed

12 verior opinio est, vnicum tantum esse remedium scilicet rescissorium, quo vtrumque consequimur, vt optimè aduertit Otoman. in dict. §. rursus, verb. rescissa. Maine-

13 rius lib. 2. actionum, cap. 6. & Brisonius de

14 verbo. signifi. verb. rescissa. Et ita in libello vtrunq; petitur, vt praxis hodie obseruat. Ita tamen actio rescissoria duplex est, scilicet, institutoria, & restitutoria. Institutoria est, quando à principio nulla actio cõpetebat alicui, competeret tamẽ, si præsens

15 fuisset. Et quia per istam absentiam ius illud amisit, restituitur per prætorẽ; ac ideò dicitur institutoria, quia de nouo à prætore fuit instituta, cum antea non competeret. De qua est optimum exemplum in l. Iulianus, §. fin. & in l. si quis Titio, & in l. si quis stipulatus, ff. ex quibus causis maiores, & in l. quanuis, §. si cum essem, ff. ad

16 Velleianum. Restitutoria est, quæ à principio alicui competebat, extincta tamen per vsucapionem. Quo casu rescissa vsucapione propter iustum impedimentum, illa quæ restituitur, & rescissoria dicitur, prius appellari deberet restitutoria: & de hac nos loquimur. Et ad hoc vt alicui competat, requirũtur sequẽtia. Primò, quod in tentetur intra quadriennium, vt probatur

17 in l. fin. C. de temporibus in integ. & in l.

18 26. titul. 29. part 3. Quanuis olim intra annum vtilem intentari deberet, vt probatur in dict. §. rursus, & in l. in honorarijs, §. rescissa, ff. de action. & obligat. Et an quadriennium currat à tempore scientiæ resolut Couarr. in regula possessor. 3. part. §. 3.

19 num. 3. & Rebuffus ad il. Gallicas, tit. de restitutione art. 2. glos. 2. Secundo requiritur, quòd actor in libello dicat se læsum esse, siue propter propriam absentiam, siue

20 propter absentiam aduersarij. Qua in re aduertẽdum est, quod quãdo datur præsenti contra absentem non consideratur distinctio absentiarum, de quibus in l. fin. ff. de restitutione in integrum. Quia tunc solummodo consideratur, quod præsens non habuit quem conuenire posset. Quando vero datur absenti contra præsentem, tunc

21 distinctio absentiarum consideranda erit secundum Dynum, Ang. Iaf. nu. 6. & Misin. num. 21. in dict. §. rursus, vel sufficiet, quòd actor in libello dicat se læsum esse propter aliam iustam causam, vt in l. 1. ver. item si qua, & in dict. l. sed etsi per prætorem, §. item inquit, ff. ex quibus causis maiores, & resoluit Couarru. in dict. reg. possessor. 3. par. §. 3. num. 2. Tertio requiritur,

22 quod actor imploret officium nobile, iudicis ad rescisionem læsionis: quia hoc remedium officio iudicis expeditur, non vero iure actionis, vt probatur in l. si quis stipulatus, ff. ex quibus causis maiores. Nam re-

23 stitutio, quæ competit maioribus æquiparatur restitutioni minorum, vt in l. fin. C.

24 de temporibus in integrum restitu. Sed restitutio minoris officio iudicis expeditur in l. quod si minor §. fin. ff. de minoribus,

25 & in cap. 2. de offi. iud. Quarto requiritur, quod actor in libello petat, quod læsio rescindatur, vt in dict. l. sed etsi per prætorẽ, §. si cum feriæ, & §. quoties. Quinto requi

26 ritur, quod actor hanc actionem proponat contra vsucapientem vel præscribentem, vt in dict. §. rursus, & in dict. l. fin. C. de tẽporibus in integrum, vel contra tertium

possess-

possessorem. Nam cum remedium restitutionis sit in rem scriptum transit in quemcunque possessorem vt probatur in l. in causæ, §. interdum, ff. de minoribus. Sexto requiritur, quod actor proponat hanc actionem in euentum vsucapionis rescisse, vt probatur in dict. §. rursus, ibi, rescissa, & in l. in honorarijs, ff. de actionibus & obligat. Vltimo requiritur, quod si remedium rescissorium fuerit reale actor petat se declarari dominũ illius rei: si vero fuerit personale petat quod declaretur debitorem esse sibi obligatum. Et libellus erit concipiẽdus forma sequenti.

Libellus in actione rescissoria.

FVlano parezco ante V.m. y pongo demanda à fulano, y digo: Que el dicho aduerso se ausentò desta ciudad, y estuuo ausente tantos años, y al tiempo que se ausentò lleuò consigo vna fuente de plata de bestiones sobredorada, que pesaua tãtos marcos: la qual era mia propria. Y agora que ha buelto le he pedido que me de y buelua la dicha mi fuente, y dize que no està obligado à ello, porque la ha posseydo tanto tiempo, que bastò para vsucapir, y adquirir el señorio della. Y pues yo he estado legitimamente impedido por su ausencia de no le ayer podido pedir y demandar hasta agora la dicha mi fuente, y à los impedidos segun derecho les compete el beneficio de la restitucion, por ende à V.m. pido que de su oficio noble, el qual para ello imploro por la clausula general, siqua mihi iusta causa, por aquella via que mas aya lugar de derecho me restituya in integrum cõtra la dicha vsucapion, quitando de medio qualquier lapso y transcurso de tiempo, que me pueda perjudicar, poniendome en aquel punto y estado en que estaua antes y al tiempo que el dicho aduerso se ausentò deste lugar, y hecho esto me declare por señor de la dicha fuẽte, que condene al dicho aduerso à que me la de, buelua, entregue y restituya. Y en lo necessario el officio de V.m. imploro, pido justicia y costas. Y juro à Dios y à esta cruz que esto no pido de malicia, &c.

Ex §. Tertio.

SVMMARIA.

1 PErsonalis dicitur actio reuocatoria in rem scripta.

2 Per reuocatoriam actionem reuocãtur, omnia in fraudem creditorũ alienata.

3 Prius est in bonis debitoris faciendã excussio, quam ad reuocatoriã actionem perueniatur.

4 Quocunque modo debitorum patrimonia diminuantur reuocatoria agi potest.

5 Duplex est alienatio, simulata, scilicet & in fraudem creditorũ facta.

6 Imaginaria alienatio adeo nullius est momenti, vt nec iuramento valletur.

7 Alienatio, quæ in fraudem creditorum

rorum sit valida est ipso iure.

8 Triplex est actio reuocatoria, scilicet Pauliana, Caluisiana, & Fabiana

9 In fraudem creditorum alienata per Paulianam reuocari debent.

10 Si quid in fraudem patroni alienetur per Caluisianam & Fabianā actionem reuocandum est.

11 Varijs modis contingit alienatio fraudulenta.

12 Actionis reuocatoria materia, & quibus & cōtra quos, & à quo tempore, & quid in hac actione veniat, traditur remissiue.

13 Requisita, vt actio reuocatoria cōpetat, connumerantur.

14 Intra annū debet reuocatoria intentari, vtilem & non continuum.

15 Vtilis annus à tempore scientiæ currit.

16 Perpetua est reuocatoria actio, si titulo lucratiuo fiat fraudulenta alienatio.

17 Excussis prius debitoris bonis reuocatoria intentatur.

18 Creditorem se probare debet agens reuocatoria actione.

19 Tam creditori ex contractu, quā ex delicto competit actio reuocatoria.

20 Creditori ex obligatione tātū personali reuocatoria datur.

21 In alienatione rei facta titulo lucratiuo requiritur quod fraus alienantis allegetur, & probetur, vt locus sit reuocatoriæ.

22 Si alienatio facta fuerit titulo oneroso requiritur quod fraus alienantis & recipientis allegetur, & probetur, vt reuocatoria locū habeat.

23 Lucratiuus titulus dicitur cū gratis aliquid nobis obuenit.

24 Titulus onerosus appellatur quando partes ad inuicem aliquid repēdunt.

25 Si patronus reuocauerit alienata à liberto in eius fraudem pretium emptoribus restituere cogitur.

26 Si pretium rei alienatæ in fraudē extat restituendum est emptori, vt reuocatoria agi possit.

27 Contra rem in fraudem alienatam accipientem, vel eius hæredem, debet intēdi reuocatoria actio.

28 Contra fraudatorem alienantem potest aliquando reuocatoria proponi.

29 Fructus rei alienatæ, qui tempore alienationis rei cohærebant, & percepti post litem contestatam possunt per reuocatoriam peti.

30 In reuocatoria actione non veniunt fructus percepti inter contestationis litis tempus, & alinationis.

31 Libellus in actione reuocatoria Hispano sermone formatus.

§. 3. De actione reuocatoria.

ACTIO reuocatoria à prætorē inducta est personalis, in rem scriptā, secundum scribentes, eamque inter reales actiones prætorias Iustinianus immisscuit, in §. item si quis in fraudem institut. de action. non quod sit reales, sed propter similitudinem quam habet cum præcedenti. Nam sicut per rescissoriam vsucapio valida rescinditur, ita per

per hanc reuocatoriam traditio rei, in fraudem alicuius facta, quæ valida erat, reuocatur, ita obseruant Misingerius nu. 12. Mainerius lib. 2. actionum, capit. 6. Competat enim ista actio reuocatoria quoties debitores fraudulenter alienant bona sua, ita vt parum aut nihil penes se relinquant, quo suis creditoribus satisfaciant, tunc a prætore accommodatur actio reuocatoria: qua permittitur creditoribus, vt prius facta excussione in bonis debitoris, ac minus idoneis repertis pro satisfactione, rescissa, bonorum fraudulosa traditione, ea bona petere, perinde ac si alienata & tradita non fuissent, sed semper penes debitores remansissent, iuxta text. in dict. §. item si quis in fraudem, & in l. ff. quæ in fraudem creditorum, in l. 1. C. de reuocandis his, quæ in fraudem, & in l. 7. titul. 15. partit. 5. Et
4 ista actio non modo competit creditoribus quando aliquid alienatum & traditum est in fraudem eorum à suo debitore, verũ etiam quoties fraudulenter minuitur patrimonium debitoris, quod multis ex causis contingere poterit, vt colligitur ex l. 1. cũ 4. sequentibus, ff. quæ in fraudem credi. Et pro faciliori explicatione huius actionis constituendum erit, quod alienatio alia est simulata, & imaginaria, & alia est, quæ fit in fraudem. Prior est nulla ipso iure, vt pro
5 6 batur in l. emptor, iuncta glos. 1. ff. de aqua pluuia arcenda, & in l. nuda, ff. de contrahenda emptione. Nec iuramento talis alienatio confirmatur, iuxta glos. 1. in l. 3. C. plus valere quod agi quã quod simul, quã testatur communiter receptam Alexand. in l. nemo potest, num. 16. ff. de legatis 1. & Alciat. in cap. cum contingat de iure iurãdo, & Iason in § item si quis in fraudem,
7 inst. de action. num. 7. Quo in loco nu. 8. resoluit quæ exigantur ad probationem alienationis simulatæ. Posterior verò alienatio quæ in fraudem fit valida est mero iure: ideo per actionem reuocatoriam rescinditur. Quæ actio triplex est. Pauliana,
8 9 Caluisiana, & Fabiana. Prior datur ad reuocandam alienationem in fraudem creditorum, & est, de qua nos loquimur, & titulo, quæ in fraudem creditorum, & text. in dict. §. item si quis in fraudem, & in d. l.
10 7. titul. 15. part. 5. Posteriores verò competunt patronis ad reuocandas res alienatas à libertis suis in fraudem eorum, vt in l. 1. §. si pluribus, ff. si quid in fraud. patro. Ita resoluunt Iason num. 99. in dict. §. item si quis in fraudem, & Mainerius lib. 2. actio
11 num, capit. 7. Rursus constituendum erit, quod varijs modis res alienatur fraudulenter erga multos. Aliquando enim alienatur in fraudem patroni, vt in toto titulo, ff. & C. si quid in fraud. pet. aliquando in fraudem filij arrogati, vt in l. fin. §. fin. ff. si quid in fraudem patroni. aliquãdo in fraudem fisci, vt in l. post contractum, & ibi Bartol. ff. de notationibus, & in l. 2. titul. 4. part. 5. & Anton. Gomez 3. tomo variarũ, cap. 14. num. 4. Aliquando alienatur à patre vel à matre in fraudem filiorum, vt in l. 1. C. de inoffic. doti, & in l. 1. C. de inoffi. donat. & tradũt Ias. in d. §. item si quis in fraudem, num. 1. & Palatius Rubios in repetitione, cap. 1. per vestras, notabili 3. §. 22. num. 14. & dominus Antonius de Padilla, in authent. res quæ num. 24. C. communia delegatis. Couarr. in cap. Raimuntius, §. 10. num. 7. de testamentis, Tiraquellus in l. si vnquam, verb. donatione largitus n. 9. C. de reuocandis donationibus, & Auendanius de exequendis mandatis Principũ, cap. 14. num. 6. Aliquando res alienatur in fraudem creditorum per debitorem, & de ista alienatione est noster sermo. Et de omnibus his modis alienationis, agunt Iason
12 à num. 1. & Misingerius à num. 2. in dict. §. item si qui in fraudem. Et huius actionis reuocatoriæ materiam (quæ Paulina appellantur) ponit & explicat Misingerius in dict. §. item si quis in fraudem à numer. 19. Et quibus competat & contra quos, à quo tempore, & quid in ea veniat, resoluit Mainerius lib. 2. actionum, cap. 9. cũ duo-
13 bus sequentibus. Et ad hoc quod alicui cõ-
14 petat requirantur sequentia. Primo, quod actio reuocatoria intẽtetur, intra annum
15 vtilem, & non continuum, & ita occurrit à tempore scientiæ, iuxta text. in l. 1. & in l. ait prætor. in princip. ff. quæ in fraudem creditorum, & in l. 7. tit. 15. part. 5. & tra-
16 dit Mainerius lib. 2. actionũ cap. 10. Quod verum est quando alienatio facta esset titulo oneroso, nã quando titulo lucratiuo,
17 facta esset, perpetua esset actio, vt in dict. l. ait prætor. §. partum, versicul. hæc actio. Secundo requiritur, quod priusquam reuocatoria intentetur excussio fiat in bonis ipsius debitoris, & min⁹ idoneis repertis pro
18 satisfactione, tunc reuocatoria erit intentãda, vt in dict. § item si quis in fraudem, & in l. 1. C. de reuocato. his quæ in fraud. cred. Tertio requiritur, q̃ actor dicat se cre-
19 ditorem esse, & ei aliquid ex illis bonis deberi, vt in l. 1. ff. quæ in fraud. cred. siue sit

credi-

creditor ex contractū, siue ex delicto, vt in l. si cum fideicommissaria, §. creditores, ff. qui & à quibus, & in l. 7. titul. fin. partit. 5.

20 Quarto requiritur, quod sit creditor ex obligatione personali tantum, vt in d. l. 7. nam si ex reali esset competeret ei actio

21 realis. Quinto requiritur, quod si alienatio facta fuerit titulo lucratiuo, actor dicat debitorem alienasse rem in fraudem, & sufficeret sola fraus alienantis. Si vero facta fuerit tit. honoroso actor debebit dicere vtrūque, scilicet alienantē, & recipientē in fraudem fecisse. Alioquin enim si recipiens non fuisset particeps fraudis, hęc actio cessaret, secundum glos. in d. §. item si quis in fraudem, verb. in fraudem, receptā ex Ias.

23 ibi nu. 27. & Misingerio nu. 35. Et titulus lucratiuus dicitur cum aliquid nobis gratis obuenit, vt puta ex donatione, vel legato. Titulus honorosus est quando non gratis,

24 sed vicissim aliquid rependimus, vt puta, in exceptione, permutatione, & similibus. Ita explicat Ias. in d. §. item si quis nu. 28. vbi idem Ias. & Misinger. num. 30. resoluunt, qualiter fraus presumatur, & probetur. Sexto requiritur, quod in casibus, in quibus creditor tenetur restituere pretium empto

25 ri, vt in patrono reuocante alienationem liberti, vt in l. 1. §. si quis in fraudem, ff. si quid in fraudē patro. Et in casu quādo emptor erat minor, quod non tenetur, nisi in quantū factus fuit locupletior. Et in l. ait prætor. §. si quis particeps, versi. ait prætor. & in l. qui autem, §. si quid cum pupillo, ff. quæ in fraud. cred. & in l. 7. tit. 15. par. 5. Et in casu quo pretium extaret, vt in l. ex his, ff. quæ in fraudē cred. Tunc in his casibus actor debet prius offerre pretium,

26 iuxta text. in l. singularis, & in l. Iulian°. §. offerri, ff. de actionibus empti. Septimo requiritur, quod actor hanc actionē proponat contra accipientē rem alienatā, vel contra eius heredē, & aliquando contra ipsum

27 fraudatorē alienantem, vt in l. fin. §. fin. ff. quæ in fraud. cred. quod intelligendū est

28 iuxta glo. in d. §. item si quis in fraud. Vltimo requiritur, quod actor petat fructus

29 rei, qui tēpore alienationis cohærebant terre, & partus ancillę, quæ prægnans alienata fuit, fructus perceptos post litē contestatā. Fructus vero, qui inter tēpus alionationis & contestationis fuerunt percepti, restitui non debent, vt probatur in l. si fraudator, §. si procurator. versi. non solū, ff. quæ in fraud. cred. & in l. penul. tit. fin. part. 5. & explicat Mainerius lib. 2. actionum cap. 11. Libellusque in actione reuocatoria cōcipiendus erit forma sequenti.

Libellus in actione reuocatoria.

FVlano parezco ante v.m. y pongo demanda à fulano, y digo que es assi, que fulano vezino de tal lugar: me està obligado à dar y pa-

31 gar cien ducados de vn esclauo que le vendi. Y sabiendo el dicho fulano que me deuia los dichos cien ducados, y que no tenia otros bienes de que me pagar sino era vna huerta en tal parte de tales linderos, con dolo y malicia, y para defraudarme à mi, y que no huuiesse bienes de que pudiesse ser pagado de mi deuda, vendio la dicha huerta al dicho aduerso, y se la dio y entregò, y el la tiene y possee, y la comprò sabiendo y entendiendo que el dicho fulano la vendia y enagenaua por defraudarme à mi. Y aunque tengo hecha execucion en la persona y bienes del dicho fulano mi deudor por los dichos cien ducados, no tiene bienes de que yo sea pagado y enterado de mi deuda, como consta deste processo executiuo, autos, y sentencias, de que ante v.m. hago presentacion con la solenidad y juramento, &c. Y assi el dicho aduerso como tenedor de la dicha huerta està obligado à restituyrme la dicha huerrta: pues la comprò sabiendo que se vendia

para

para effecto de que no huuiesse bienes de que yo fuesse pagado, y aun que por mi muchas vezes ha sido requerido, que assi lo haga, no lo ha querido ni quiere hazer sin pleyto. Porque pido à v. m. que auida mi relacion por verdadera, en la parte que baste para el vencimiento desta causa del sobre dicho, me haga entero cumplimiento de justicia, y por su sentencia, que en tal caso lugar aya reuoque y rescinda la dicha enagenacion y entrega de la dicha huerta, y la ponga en aquel punto y estado que estaua antes que se otorgasse. Y como si la dicha huerta estuuiera en poder del dicho fulano mi deudor, y entre sus bienes, mande mejorar la dicha execucion, y lleuar à deuido effecto la dicha su sentencia en la dicha huerta y en los fructos della pendientes al tiempo de la dicha venta y entrega, y en los que deaqui adelante cayeren y se cogieren hasta la real entrega, y restitucion, que estimo cada año en tantas mil marauedis: y me mande meter en la possessio de todo ello para que sea enteramente pagado de la dicha deuda y costas, sobre que pido justicia y el oficio de v. m. imploro, y las costas protesto. Y juro en forma de derecho, que los dichos cien ducados me son deuidos, y no pagados, y que esta demanda no pongo de malicia, &c.

Ex §. Quarto.

SVMMARIA.

1 *§ Eruiana actio à prætore inducta competit pro rebus coloni infundo illatis; & inuectis, nec non profundi pensione.*

2 *Quasi Seruiana competit omnibus creditoribus ad pignora pro sequẽda.*

3 *Pignus aliud est prætorium, aliud iudiciale, aliudque conuentionale.*

4 *Conuentionale pignus conuentione contrahitur.*

5 *Conuentionale pignus aliud est expressum aliud tacitum.*

6 *Quando expressis verbis de pignore est inter partes conuentio, expressum pignus appellatur.*

7 *Tacitum pignus appellatur, id, quod à lege absque partium conuentione inducitur.*

8 *Inuecta & illata sunt tacite hypothecata.*

9 *Fructus fundi locati censentur pro pensione tacite pignorati.*

10 *Si tradatur res pignorata tunc tẽporis pignus dicetur, sin minus hypotheca appellabitur.*

11 *Pignus passim pro hypotheca vsurpatur & è conuerso.*

12 *Ex pignore tradito duplex actio oritur pignoratitia, scilicet, directa, & contraria.*

13 *Actio pignoratitia directa, debitori ad pignus recuperandum cõpetit.*

14 *Si creditori aduersus debitorẽ agere ex-*

re expediat contraria pignoratitia actio accomodatur.

15 Tam directa quam contraria pignoratitia actio inter bonæ fidei actiones connumeratur.

16 Seruiana actio competit creditori ad persequēda omnia inuecta, & illata in fundo pro pēsione tacitè hypothecata.

17 Interdictum Saluianum datur à prætore pro persequendis colōi rebus.

18 Inter se differūt Seruiana actio, & Saluianum interdictum.

19 Qui seruiana proponit necesse habet, rem in bonis pignorantis tempore obligationis fuisse, probare.

20 Vt creditor in Saluiano interdicto obtineat, sufficit probare, rem possedisse debitorem tempore obligationis.

21 Seruiana actio contra quemlibet possessorem datur.

22 Cautius est Saluiano interdicto experiri, quàm Seruiana actione.

23 In fundo rustico res illatæ ita demū erūt obligatæ, si domin° fundi eas cognouerit, & inuectas rescierit.

24 Nō requiritur domini scientia, vt res inquilini sint obligatæ.

25 Colonus est qui prædium rusticum conduxit.

26 Qui in ciuitate vrbanum prædiū conducit, inquilinus appellatur.

27 Nemo rem conductam alteri locare prohibetur.

28 Res illatæ à secundo conductore in prædio vrbano tacitè videntur etiam domino pignoratæ.

29 Res in prædio rustico à secundo cō ductore inuectæ non sunt domino obligatæ.

30 In actione Seruiana libellus nō est necessarius.

31 In Seruiana actione summariè, captis statim pignoribus iudices procedunt.

32 Vt hypothecaria cōpetat actio creditori, obligatam sibi rem esse oportet.

33 Si creditor agat Seruiana contra debitorē pignus possidētē, sufficit probare tempore obligationis, debitorē rem possedisse.

34 Rem in bonis debitoris fuisse tempore obligationis probare tenetur, Seruianam intendens.

35 Excusso prius principali debitore deuenitur prius ad tertios pignorū possessores.

36 Antiquiore iure in electione creditoris erat vel personali, vel hypothecaria actione experiri.

37 Si pactū de non alienando pignore fiat à creditore, etiam non excusso principali, potest deuenire ad tertios possessores.

38 Quādo tertius est possessor prædij, super quo annus redditus est constitutus, etiam non excusso principali potest ad ipsum peruenīri.

39 Excusio debitoris principalis, cita to tertio possessore fieri debet.

40 Pecunia omnis soluta esse debet vt pignoratitia directa locum habeat.

41 Sufficit litependente pecuniā solui, vt procedat pignoratitia.

42 Libellus in actione hypthecaria Hispane compositus.

43 Libel° in actione pignoratitia adire

cta Hiſpana lingua confectus.
44 Libellus in actione pignoratitiacō tra debitorem.

Ex §. Quarto. De actione Seruiana, Hypothecaria, Pignoraticia, Directa & contraria.

1 DVæ aliæ actiones reales à prætore fuerunt inuentę, quarū priōr pro perſequendis rebus coloni, vel inquilini pro mercede, vel pēſione obligatis domino prædij ſpecialiter conceditur. Seruianaque appellatur, & eius diffinitionem, & naturam optime explicant Miſingerius numer. 9. & Otoman. verbo de rebus coloni, in §. item Seruiana
2 inſtitut. de action. Poſterior vero omnibus alijs creditoribus conceditur ad pignora, hypotecasve perſequēdas, & quaſi ſeruiana, vel hypothecaria nuncupatur. Cuius diffinitionem explicant Mainerius libro ſecundo actionem, capit. 12. Miſingerius numer. 33. & Otomanus verbo, credi
3 toris pighora. in dicto §. item Seruiana, & pro harum actionum perfecta cognitione conſtituēdum erit, quod pignus, aliud eſt prętorium, aliud iudiciale, & aliud conuentionale, & vnum quodque explicat gl.
4 in l. 1. in princip. verbo. traditum, ff. de pignoratitia actione, Iaſo, & Miſingerius numero 2. in dicto § item Seruiana, in hiſce vero actionibus intelligitur de pignore cōuentionali, & eſt illud quod ex conuentione partium deſcendit, duplex, quod eſt ex
5 preſſum, & tacitum. Expreſſum dicitur,
6 quādo verbis expreſsis inter partes de pignore conuenit. Tacitum vero, quando tacita partium conuentione, legiſque fictione contrahitur, vt accidit in rebus inuectis, & illatis in fundo, vel domo à conductore, vel inquilino. quæ tacite cenſentur obligatæ pro mercede, vel pēſione fun
8 di, vel domus. vt probatur in dicto §. item Seruiana. Idemque accidit in fructibus fundi locati, vt probatur in l. in prædijs, ff.
9 in quibus cauſis pignus, vel hypotheca tacite contra, & in l quamuis, C. in quibus cauſis pign. tacit. contrah. Quinimo poteſt dominus fundi fructus retinere propenſione, & prohibere, ne colonus exportet, ſecundum Bald. in l. æde, C. de locā to, num. 1. in fine. Nec cōductor facit ſuos niſi ſoluta penſione, ſecundum eundem Baldum in l. 2. C. de rerumpermu. per text. in l. ſi ſeruus, §. locati, ff. de furtis. Cautius tamē erit, quod dominus fundi in contractu locationis retineat ſibi dominium fructum, quouſque ſatisfiat depenſione, & ita erit præferendus in ſolutione ſuæ pēſionis ex fructibus fundi, etiam perceptis reliquis creditoribus anterioribus conductoris. Et hanc cautelam menti tene, & ea vtere, quando caſus ocurrerit. Et eam probat Cœpola in cautela 124. numero 2. Neguſantius tractatu de pignoribus 4. parte, membro vnico à numero 33. & in 5. par. membro 1. numero 17. & 18. & Couarru. libro 1. Variarum, cap. 7. num. 3. in fin. Cōtrahitur etiam pignus tacitum in alijs caſibus congeſtis à Mainerio libro 2. actionū capit. 16. & pro iſto pignore tacito actio Seruiana competit. Rurſus, conuentionale pignus diſtinguitur in pignus, quod nudo conſenſu partium contrahitur, vt in l.
10 contrahitur, ff. de pignoratitia actione. Et tunc hypotheca dicitur, aut in pignus, quod re ipſa, ideſt per traditionem contrahitur, & tūc proprie pignus dicitur, vt probatur in dicto §. item Seruiana, & in l. ſi rē alienam, §. 1. ff. de pignoratitia actione, & tradit Alciatus in l. plebs. §. pignus, ff. de verborum ſignificatione. Couarruuias in practic. quæſtionib. capite 13. numero 7. verſic. ex quibus. & Mainerius in d. capit.
11 16. Conſtituendum etiam erit, quod licet nomen pignoris, & hypothecæ paſsim in iure confundantur, & promiſcue accipiatur, vt probatur in l. 2. C. quæ res pig obligat. poſſ. & in d. §. item Seruiana, tamen in hoc differūt, quod pignus propriedicitur, quando res mobilis traditur creditori, vt
12 in dicto §. item Seruiana, & in dicta l. ſi rem alienam, §. 1. Et tunc ex eo duplex oritur actio, pignoratitia directa. & pignoratitia contraria. Directa competit debitori aduerſus creditorem ſoluto debito, vt pignus ſibi reddatur, vt probatur in
13 § finali. Quibus mod. recontrahi. oblig. Contraria vero competit creditor aduerſus debitorem, quando malitioſe in pignore verſatus fuit, dando orichalcum
14 pro auro creditori, & per eam debitor
15 compellitur ad dandum aliud pignus, vt probatur in l. prima in fine, & in l. ſi rem alienam, in principio, & in l. ſi quis in pignore, 5. finali, ff. de pignor.

not. actio Et vtráque directa, & contraria est bona fidei, vt probatur in §. actionum, instituta de action. Hypotheca vero proprie dicitur quando solo consensu partium contrahitur absque traditione, & ad res immobiles spectat, & ex ea oritur actio hypothecaria, quæ quasi seruiana dicitur, quando expressa conuentione partiũ
16 contrahitur, vt in d. §. item Seruiana, & in d. l. si rem alienam, §. 1. Ex quibus sic constitutis cõstat, quod actio Seruiana specialiter competit creditori ad persequendas res colonj, vel inquilini inuectas, & illatas in fundo, vel domo, quæ tacitè censen
17 tur obligatæ pro mercede, vel pensione. Et in hac specie fuit aliud remedium inuẽtum â Prætore, scilicet, interdictum Sal-
18 uianũ. Differunt tamẽ inter se, quia actio
19 Seruiana est realis, & datur ad persecutionem rei pignoratæ, & actor tenetur probare, & docere de dominio debitoris. Saluianum verò interdictum est possessorium, & intentatur ad adipiscendam possessionem rerum pignoratarum, vt probatur in § sequens, versic. interdictum, institut. de
20 interdictis, & in eo sufficit, quod actor probet debitorem possedisse rem tempore obligationis contractæ, secundum glos. in dicto §. item Seruiana, verbo, quasi receptam communiter ex Iasone, ibi, num. 92. Rursus Seruiana datur aduersus quemcunque possessorem, vt in l. Paulus, §. fi. ff.
21 quibus modis pignus tacitè, & in l. 2. C. si vnus ex pluribus, aliàs differentias cumulant Mainerius lib. 2. actionum, cap. 12. & Misingerius in dicto §. item Seruiana, nu.
22 41. Resoluentes, cautius esse in hac specie, actorem intentare interdictum Saluianũ. Et est aduertendum, quod res colonj inue-
23 ctæ, & inductæ in fundo sunt obligatæ pro pensione, & mercede, quando expressa conuentione id cautum fuit, vel domino sciente fuerunt ibi illatæ; alioquin minime. Inuectæ verò ab inquilino semper
24 sunt tacitè obligatæ, siue dominus scierit, siue ignoraverit, vt probatur in l. certi iuris, C. de locato. Et colonus, & inquilinus
25 differũt in hoc, quod colonus est qui prædium rusticum, siue in ciuitate, siue in villa condixit: inquilinus verò, qui prædium vrbanum, siue in villa, siue in ciuitate, vt probatur in l. re pignoris, 37. ff. de acquirenda possessione. Ita communiter omnes resoluunt ex Iasone num. 25. Mis. §.
26 numero 5. in d. §. item Seruiana, & Mainer. lib. 2. actionum, cap 12. contra glos. in dicto §. item Seruianã, verbo, coloni.
27 Quinimo si primus cõductor locauerit alteri, quod facere potest, iuxta textum
28 in l. nemo, C. de locato, & notat Anton. Gomez 2. tomo variarum, cap. 3. num. 11. res illatæ â secundo conductore in prædio vrbano censentur tacitè obligatæ domino per text. in l. solutum, §. solutum, ff. de
29 pignorat. actione, sic intelligendum secundum glos. ibi in 1. solutione. At verò res illatæ â secundo conductore in prædio rustico non censentur obligatæ domino, iuxta tex. in l. si in lege, §. si colonus, ff. locati, quæ iura ita componit glos. in d. §. solutũ, in 1. solutione, quam probant ibi Bart & communiter omnes ex Iasone in dict. §. item Seruiana, numero 34. & Conano libro 4. Commentariorum, cap. 16. num. 5.
30 tametsi Mainerius libr. 2. actionum, cap. 12. contendat neutro casu res illatas â secũdo conductore esse obligatas domino primo locatori. In ista tamen actione Seruiana libellus, iuxta communem stylum non est necessarius, quia iudices procedũt summarie, captis pignoribus ad eorum venditionem. Et ad hoc vt alicui competant reli
31 quæ actiones, scilicet, hypothecaria, quæ quasi Seruiana dicitur, & directa pignoratitia, & contraria pignoratitia, de quibus
32 supra egimus, requiruntur sequentia. Primò, quod actor doceat de iure suo, & probet, rem sibi esse obligatam, cum sit fundamentum suæ intentionis, iuxta textum in l. actor quod asseuerat, C. de probationib. Secundo requiritur, quod si agat con-
33 tra debitorem possidentem rem sibi obligatam, tenetur probare, debitorem rem illam non solum possidere, verumetiam possedisse tempore obligationis: quo casu sufficeret probare solum possessionẽ absque dominio, vt probatur in l. inter, §. 1. ff. de pignoribus, & in l. si cum venditor, in principio, ff. de euictionib. & resoluit Misingerius in dicto §. item Seruiana, nume. 49. asserens, cautius esse etiam in hac specie actorem allegare debitorem dominiũ esse pignoris, vel saltem, in bonis eius esse.
34 Cæterum quando actor agit contra tertiũ possessorem rei pignoratę probare debet, quod tempore obligationis debitor erat dominus illius rei, vel saltim, quod res erat in bonis eius, iuxta text. in l. & quæ nondum, §. 1. & in l. si superatus, ff. de pignoribus, & notat Misingerius vbi supra, num.
35 49. Tertio requiritur, quod quando actor agat contra tertium possessorem, prius

excusionem faciat in bonis ipsius debitoris principalis, & minus idoneis repertis: tunc agat contra tertium possessorem, iuxta textum in authent. hoc si debitor, C. de pignoribus, & in authent. sed hodie, C. de actionib. & obliga. & in l. 14. tit. 13. part. §. & notat Main. libr. 2. actionū, cap. 18. Per
36 quæ iura corriguntur iura antiqua, quibus electio dabatur creditori, vel agenti contra principalem actione personali, vel contra tertium possessorem hypothecaria, vt dicebatur in l. distractis, C. de pignoribus. Quæ iura sunt iam correcta per prædictas authen. Quibus non refragatur tex. in authen. de Iudicijs, §. ad hoc autem, collatione 8. nam debet intelligi secūdum glo. 1. ibi, vel dic, secundum Ioannem in d. authen. hoc si debitor, communiter receptā, ex Saliceto ibi, num. 2. & Fano de pignoribus, 8. par. membro 1. num. 17. Quod tamen intelligendum est, nisi appositum esset pactum de non alienando rem hypo-
37 thecæ obligatam. Nam tunc nulla facta excusione poterit tertius possessor conueniri, vt docet Rodericus Suārez in l. post rem iudic. in declaratio. l. Reg. limit. 1. nu.
38 13. receptus à Couar. lib. 3. var. c. 7. num. 6. vbi aliter limitat d. authen. hoc si debitor, scilicet, quando tertius possessor esset prædij, super quo annuus redditus esset constitutus, vt in cēsibus apud Hispanos quo-
39 tidie fit. Et de isto articulo est videndus noster Petrus de Salazar in tit. de vsu, & consuetudine, capit. 11. num. 62. & 63. Et est aduertēdū, quòd prædicta excusio fieri debet citato illo tertio possessore, vt re-
40 soluit Iaf. in §. item si quis in fraudem, n. 84 & ibi Gometius num. 38. in ff. de actionib. Vltimo requiritur, quod si debitor agat pignoratitia contraria contra creditorem ad reddendum sibi pignus, ante om-
41 nia debet soluere debitum, iuxta textum in d. l. rē alienā, §. omnis, ff. de pignor. act. sufficere tamen, quod lite pendente solueret, quamuis à principio quando intentauit actionem non soluisset, vt in d. l. si rem
42 alienam, §. fin. Et libelli in his actionibus erunt concipiendi forma sequenti.

Libellus in actione hypothecaria.

FVlano vezino de tal parte, parezco ante V. merced, y pongo demanda à fulano, y contando el caso, digo, que yo le prestè duzientos ducados por le hazer buena obra. Y para seguridad de la dicha deuda me hypothecò vnas tierras que son à tal parte, que han por linderos, &c. Las quales tierras al tiempo, y sazon que me las hypothecò, las tenia, y poseya por suyas, y como suyas, y estauā entre otros bienes, y labrandolas, y desfrutandolas, y gozando el fruto dellas: y despues acà las vendio, y enagenò al dicho fulano, parte aduersa, y al presente las tiene y posee. Y yo he pedido al dicho mi deudor los dichos dozientos ducados ante el señor Teniente, y fue cōdenado à que me los pagasse, y la sentencia passada en cosa juzgada, y della me fue librada executoria, y se hizo execucion en su persona y bienes, y se hallò que no tenia bienes algunos de que me pagar: y assi se declarò por sentencia de juez competente, segun parece por estas escrituras, processo y sentencia, de que hago protestacio: Y juro à Dios y à esta cruz † q̄ son buenas y verdaderas, y como tales quiero vsar dellas. Y porq̄ las dichas tierras passarō cō su carga, è hipoteca, yo he req̄rido al dicho aduerso q̄ me las dē y entregue, para q̄ yo las tēga en prēdas ê hypoteca,

hasta

hasta tanto que sea pagado de los dichos dozientos ducados, y nunca lo ha querido hazer. Porque pido à V. m. que del sobredicho aduerso me haga cumplimiento de justicia: y si otro mas, ò mejor pedimiento fuere necessario le he auido aqui por expresso, pronunciando mi relacion por verdadera en quanto baste por su sentencia, que en tal caso lugar aya, condene, compela, y apremie al dicho aduerso à que me dê y entregue las dichas tierras, para que yo las tenga en prendas, è hypoteca, hasta tanto que me sean pagados los dichos dozientos ducados. Y en lo necessario, &c. Y juro, &c.

Libellus in pignoratitia, directa, contra creditorem.

FVlano parezco ante V. m. y digo, que yo empeñè vn jarro de plata que pesaua tantos marcos, à fulano por cien reales que me empreſtò, el qual le entreguê, y el lo recibio iure pignoris. Y puesto caso que le he pagado los dichos cien reales del dicho empreſtido, el no me ha querido ni quiere boluer el dicho mi jarro de plata que le empeñè. Porque pido à V. m. que auida mi relacion por verdadera, en quanto baste, condene al dicho aduerso, à que me buelua, de y entregue el dicho mi jarro de plata, tal y tan bueno como estaua al tiempo que se lo empeñè. Y para ello, &c. Y juro, &c.

Libellus in actione pignoratitia contraria debitorem.

FVlano parezco ante V. m. y digo, que yo empreſtè al dicho fulano cien ducados por le hazer buena obra, y para seguridad de la dicha deuda me empeñò vnas fuentes de plata, diziendo que eran de plata: y despues acà yo hize tocar las dichas fuentes, y son de estaño. Y por ello el dicho aduerso es obligado à darme otra prenda tal, y tã buena, como las dichas fuentes, si fueran de plata, y de tanto peso, y valor, para que yo la tenga en prendas para seguridad de mi deuda. Y aunque por mi ha sido requerido que anſi lo haga, no lo ha querido hazer. Por ende à V. m. pido, que auida mi relacion por verdadera, en la parte q̃ baste, condene al dicho aduerso à que tome y reciba las dichas fuẽtes, y me de otra prenda de plata que valga tanto como valierã las dichas fuentes si fueran de plata. Y para ello, &c. Y juro, &c.

Ex §. Quinto.

SVMMARIA.

1 §. De personalibus actionibus prætorijs, & primo de constituta pecunia.
2 Actio de pecunia cõstituta personalis, & prætoria dicitur.
3 Nuda pactio actionem ciuili iure non producit.
4 Aduersus eum, qui se soluturum, vel pro se, vel pro alijs nudo pacto constituit competit actio de constituta pecunia.
5 Vt actio de constituto locum habere possit nudo pacto constitutum esse debet.
6 Speciale est, vt ex pacto nudo actio de cõstituta pecunia nascatur.
7 Constitutũ est contractus nominatus, elegans habens nomen.
8 Constitutũ potest fieri per inutilem stipulationem.
9 Si stipulatio inutilis sit, ex cuius verbis apparet cõtrahentes stipulationẽ facere voluisse, nõ valet etiam tanquam constitutum.
10 Si iuramentum interueniat etiã ex nudo pacto oritur actio iure ciuili.
11 Constitutum præcedere debet debitum ciuile, & naturale, vel naturale tantum.
12 Si debitum tantũ ciuile præcedat non potest fieri constitutum.
13 Fideiussio accedit ciuili tantum obligationi.
14 Constitutũ debet fieri post contractus obligationem.
15 Fideiussio obligationẽ præcedere, & subsequi potest.
16 Vt cõstitutus fieri possit, debitum præcedere oportet, quod nulla possit prætoria exceptione elidi.
17 Libellus in actione de cõstituta pecunia Hispano sermone formatus.

1 §. De personalibus actionibus prætorijs, & primo de constituta.

2 ACTIO de constituta pecunia est actio personalis prætoria, nam prætor naturali equitati fauens eam introduxit, vt in l. prima, in prin. ff. de cõstituta, prę-
3 uidens ex nudo pacto actionẽ nõ oriri de iure ciuili, iuxta l. iurisgentiũ, §. sed cũ nulla, versi. igitur nuda, ff. de pactis, & competit aduersus omnes, qui ex nudo pacto cõstituerũt se soluturos, quod ipsi prius, vel alij debebant. Ita ex tx. in §. de constituta, instit. de actionibus, colligunt omnes, & explicat Mĩsingerius ibi â num. 3. Ex qua resolutione constat, quæ requirantur ad hoc, vt actio de cõstituta pecunia competat. Nam primo requiritur, quod constitutum fiat per pactum nudum, alioquin, si
4 per stipulationem fieret, non competeret: sed actio ciuilis ex stipulatu, vt in d. §. de
5 constituta, & notat glos. ibi, verbo, nulla, docet Bartolus in l. 1. §. ait prætor, ff. de cõstitut. pecun. glos. magna in dict. versi. igitur nuda, & omnes ibi ex Iasone num. 21.
6 & Mĩsingerius nume. 4. Quo fit ex pacto nudo actionem de constituta oriri: quod est speciale in hac actione contra iuris regulas in dicto versi. igitur nuda, firmat gl. ibi, verbo, nulla, dicto §. de constituta, & alij communiter ibi, ex Iasone nu. 46. Mĩsinger. nu. 17. Et plures rationes specialitatis referunt Doct. ibi, vt constat ex Ias. n. 46. & Gom. nu. 34. reprobantes rationem gl. ibi, ver. nulla, Bart. in d. versi. igitur nuda, docet non esse speciale in constituto actionẽ oriri ex nudo pacto, sed ex eo a-
7 ctionẽ oriri, quia cõstitutũ est contractus nominatus habens nomen specificum, &

elegans

elegans, ac ideò producit actionem. Cuius opinionem dicit communiter receptam Oroſcius in dicto verſic. igitur nuda, numero 8. & defendit Gomecius d. §. de cõ-
8 ſtituta, num. 34. Quinimo conſtitutum fit etiam per ſtipulationem inutilem, vt docet gloſ. mag. in dict. verſi. igitur nuda, communiter recepta, ex Iaſone in dicto §. de conſtituta, num. 24. Dummodo ex verbis contrahentium, non appare animus ſtipulandi, quia tunc nec in vim pacti, nec in vim ſtipulationis promiſsio valeret, iuxta textum ſic intelligẽdum in l. 1. §. eum qui, ff. de conſtitu. pecun ex Iaſone. dict. §. de conſtitu. numer. 25. & Alciat. l. 1. §. ſi quis ita interroget, ff. de verb. oblig nume. 8. & Oroſcio dicto verſi. igitur nuda, nume. 2. Alios plures caſus in quibus actio ex nudo pacto oritur, congerit gloſ. in dicto §. de conſtituta, verbo, nulla, quæ communiter reprobatur, quatenus inquit, actionẽ oriri ex donatione ex nudo pacto, quia non ex nudo pacto, ſed ex cõdictione ex lege oritur, ex Iaſone d. §. de conſtitut. n.
10 57. Addetu alium caſum, ſcilicet, ex nudo iuramento, vt reſoluit Couar. in cap. quãuis pactum, 2. p. §. 4. verſic. quinto, & præcipuè, & in 1. par. §. 2. nu. 5. & domi. Fran. â Sarmiento lib. 1. ſelectarum, cap. 3. n. 11. quia ſatisfaciunt, l. ſi quis pro eo, ff. de fideiuſ. & Corraſ. in l. admonendi, num. 20. ff. de iure iurand. Secundo requiritur, quod
11 ad hoc, vt competat actio de conſtituta, quod præcedat debitũ naturale, & ciuile, ſimul, vel naturale tantum, vel prætoriũ tantum.
12 Nec ſufficit ſi debitum ſit ciuile tantum, vt in l. 1. §. fin & in l. 3. §. ſi quis autem, ff. de conſtituta pecun. & notat gloſ. d. §. de conſtitut. verbo, cõſtituerint, & explicant Iaſo. dicto §. de conſtitu. num. 33. Gomecius ibi num. 21. & num. 28. Miſing. n. 9. num. 32. & Nouellus num. 14. in rubr. ff. de verborũ obligationib. Et in hoc conſti-
13 tuitur diſcrimen inter conſtitutum, & fideiuſsionem, quia conſtitutum non accedit debito ciuili tantum, fideiuſsio vero accedit, vt explicat Iaſo. d. §. de conſtitut. n. 34. & Gometius à num. 28. Miſing. num.
14 13. Rurſus differunt, quia conſtitutum fit poſt obligationem contractus, fideiuſsio ante obligationem, & poſt obligationem,
15 vt notat gloſ. in authen. de fideiuſſorib. §. 1. verbo, fideiuſſore, quam notat Barbac. in rubrica de fideiuſſorib. Iaſo. l. 1. in principio, ff. de liber. & poſt. Hippolyt. in rub. ff. de fideiuſ. à num. 2. Vltimo requiritur,
16 quod debitum ſuper quo conſtitutum venit non poſsit elidi per aliquam exceptionem de iure prætorio, vt in l. 3. verſiculo, ſi quis autem, & ibi gloſ verbo, per exceptionem, ff. de conſtitut. pecun. & Iaſo. dict. §. de conſtitut. num. 43. Et libellus in hac actione concipiendus erit forma ſequenti.

Libellus in actione conſtituta.

17 FVLANO vezino de tal parte, parezco ante V. m. y pongo demãda à fulano, y contando el caſo, digo: Que fulano vezino de tal lugar me deuia duzientos ducados por me los auer prometido, y ſabiẽdolo el dicho fulano parte aduerſa, vino à mi, ſin le dezir yo coſa alguna, y ſe me conſtituyò por pagador principal de la dicha deuda, y me los prometio de pagar para el dia de Paſcua florida, proxima paſſada deſte preſente año. Y pueſto que el termino es paſſado, y por mi ha ſido requerido que me los pague, no lo ha querido haze r. Porende à V. merced pido, que auida mi relacion por verdadera, en quanto baſte, del dicho aduerſo me haga juſticia, condenandole à que me dê y pague los dichos duzientos ducados. Y en lo neceſſario, &c. Y juro, &c.

Ex §. Sexto.

SVMMARIA.

1 §. De actione de peculio.
2 Personalis, & prætoria est actio de peculio.
3 De peculio actione potest conueniri dominus, vel pater ex filij, aut serui contractu.
4 Peculium in varias significationes accipitur.
5 Propriè peculiũ est pusilla pecunia, quæ voluntate patris, aut domini, filio, vel seruo conceditur, separatim à paternis, aut dominicis rationibus.
6 In seruis vnicum tantum peculiũ reperitur.
7 Filij famil. quatuor possunt habere peculia.
8 Filius fam. ex omni contractu obligari potest.
9 Sine voluntate patris potest filius conuenire cũ aliquo artifice, quod ei seruiet.
10 Pater, & filius, necnon dominus, & seruus, vna, eademq; persona existimantur.
11 Pater pro filio, nec dominus pro seruo, & è conuerso conueniri possunt.
12 Et si filius, vel seruus peculium habeant, ex eorum contractu potest conueniri, nedum pater, sed etiam dominus.
13 Voluntate patris, vel domini peculium obtineri debet, vt actioni de peculio locus fiat.
14 Tantũ in peculio profectitio filiorum de peculio actio locum habet
15 Pater, vel dominus non tenetur, nisi quatenus patiũtur vires peculij, ex contractu filij, vel serui.
16 In peculij æstimatione facienda prius deducendum est, quod patri, vel domino debetur.
17 Pro peculio castrensi, vel quasi, viuenti filio non potest pater conueniri.
18 Filio abinteſtato mortuo pater tã quam hæres de peculio castrensi conueeniri potest.
19 In peculio aduentitio in solidum debet pater conueniri.
20 Quatenus est in peculio cãuenitur pater, vel dominus.
21 Si cũ filio famil. impubere contractum sit pater non potest cõueniri nisi quatenus locupletius factũ est peculium.
22 Vt actio de peculio locum habeat contractũ fuisse cum filio, vel seruo factum, probare actor debet.
23 Libellus in actione de peculio Hiſpano ſermone confectus.

§. 6. De actione de peculio.

1 ACtio de peculio personalis est prætoria, conceditur q; aduersus patrem, vel dominum ex filij famil. vel serui contractu. Et glos. fin. in §. actiones, institut. de actionibus. Iaſ. à nu. 41. & reliqui enume-
2 rant alias quinque formulas actionum, partim profluentes ex eodem fonte, partim huc impertinẽtes, & remissiuè de vnaquaque earum agit Iaſ. in d. §. actiones, à nu. 41. Profecto huius actionis cognitione,
4 constitue, quòd peculium varias acceptiones habet, vt explicat glossa in rubrica, ff. de peculio, Bald. l. fi. ff. quod cum eo, col. 2. &

2. & 3. Otomanus verb. peculium, & Ambros. Calep in dictionario, verbo, peculiū.

5 In nostra tamen materia peculium est qua si pusilla pecunia, siue patrimonium, quod voluntati patris, vel domini filio famil. permittebatur separatim, à rationibus paternis, vel dominicis, iuxta tex. in l. depositi, versic. fin. de peculio. Ac ideo peculium in

6 personis seruorum erat tantum vnicum, & dicitur dominicum. In personis filiorum est quadruplex, scilicet castrense, quasi castrense, profectitium. & aduentitium. Ita explicat glo. 1. in l. cum oportet, in princ. C. de bonis quæ lib. & ibi Bart. glos. in §. 1.

7 verb. castrensibus, instit. per quas personas nob. acqui. & glos. magna in l. frater à

8 fratre, in princip ff. de cōdit. indebiti. Rursus cōstitue, quod filius familias constitutus in patris voluntate, potest obligari ex contractu, vel delicto, etiam viuēte patre, vt in l. filius familias 38. ff de action. & obligat. & in l. tam ex contractibus, ff. de iu-

9 dic. Et hinc est quod sine iussu patris potest conuenire cum aliquo artifice, quod ei seruiet, secūdum Alberic. in l. veluti in 26. Ias. nu. 16. Zasium nu. 3. Cladium nu. 8. & Ioannem Gutierrez in tirul. de iuramento confirmatorio 1. par. c. 5. nu. 5. & 6. Deni-

10 que constitue quod licet pater & filius dominus & seruus censeantur vna & eadem persona, vt l. fin. C. de impub. & alijs subst.

11 & in §. ei qui instit. de inutilibus stipulat. tamen nec pater ex contractu filij, nec dominus ex contractu serui, nec è diuerso conueniri possunt, vt in titulo, C. ne filius pro patre. Nihilominus tamen prætor equitate motus introduxit quod illa regula nō

12 procederet quando pater vel dominus aliquam pecuniam concedit filio, vel seruo, cum qua ab eis negotiaretur. Nam tūc poterunt conueniri ex contractu filiorū, vel seruorum actione de peculio, ne contrahētes bona fide deciperentur. Quæ actio de peculio personalis prætoria est & per eam agimus aduersus patrē, vel dominū, vt soluat pro filio viuente, vel seruo, nobis ex contractu obligato, quatenus est in peculio. Ita ex tex. d. §. actiones colligitur, &

13 explicat Misinger. ibi, à nu. 13. Ex qua resolutione constat quæ requirātur adhoc, vt hæc actio alicui competat. Nam primo requiritur, quod voluntate patris, vel domini, filius vel seruus habeant separatum peculium à rationibus paternis, vel domi-

14 nicis, vt in l. depositi. versic. fin. ff. de peculio. Quo fit respectu peculij filiorum hanc actionē solūmodo habere locum in peculio profectitio & cōpetit vsque ad vires pecu-

15 lij, quatenꝰ est in peculio, vt probat tex. d. §. actiones, deducitq; pater, vel dominus

16 quod sibi debetur, vel illis qui sunt in sua potestate. tutela, vel cura, vt in l. sed si damnum, & l. peculium 10. ff. de peculio. In castrensi, & quasi castrensi pater viuente fi-

17 lio non conuenitur, sed filius ipse conue-

18 nitur, vt l. 4. & l. actionem, ff. de castrensi peculio. Filio mortuo pater cōuenitur tā quam hæres, vt in titul. C. de hæred. acti.

19 & in tit. ab hæred. & contra. In aduentitio vero pater conuenitur in solidum, tanquā legitimus administrator, & non peculio tenus, vt in l. 1. C. de bonis maternis l. fin. §. vbi autem, C. de bonis quæ lib. Secūdo requiritur, quod peculiū extet apud patrem, vel dominū, vel aliquo modo possit satisfieri, quia non possunt conueniri, nisi vsq; ad vires peculij, & quatenus est in peculio, iuxta d. §. actiones, & §. sunt

20 institu. de actio. Quinimo pater & dominus deducunt quod sibi debetur, aut illis qui sunt in sua potestate, tutela, vel cura, vt in l. sed si damnū, & in l. peculium 10. cum suis, §§ ff. de peculio. Et si cū filio fa-

21 milias impubere fuerit contractum, pater non conuenitur, nisi quatenus peculium locupletius factum fuerit, vt in l. 1. §. sed cum impuberem, ff. de peculio. Deniq; requiritur, quod actor probet, quod primus

22 contractus celebratus fuit cum filio familias, vel seruo, ex quo principalis obligatio orta fuit. Et libellus in hac actione de peculio concipitur forma sequenti.

Libellus in actione de peculio.

23 F Vlano parezco ante v.m. y digo que ansi es. Que fulano es padre legitimo de fulano: el qual con voluntad y consentimiento de su padre tenia apartadamente ciertos bienes con que trataua y grangeaua. Y teniendo el dicho trato y peculio yo contratè con el, y le vendi

vn caualllo por cien ducados, y en este mismo tiempo el dicho fulano parte aduersa, tomò al dicho su hijo el dicho peculio y bienes con que trataua y grangeaua, y assi por ello està obligado à pagarme los dichos cien ducados. Y aunque por mi ha sido requerido que lo haga, no lo ha querido hazer sin pleyto. Porque pido à v. m. que auida mi relacion por verdadera, en quanto baste, del dicho aduerso me haga justicia, cõdenandole como à tenedor del dicho peculio, à que me de y pague los dichos cien ducados, y para ello, &c. Y juro, &c.

Ex §. septimo.

SVMMARIA.

§ *De actione in factum ex iuramento descendente.*

2 *Actio in factum personalis est à prætore inducta.*

3 *Iuramentum est affirmatio, vel negatio sacra rei actione firmata.*

4 *Triplex est iuramentum, promissorium, scilicet confirmatorium, & litis decisorium.*

5 *Cum quid in futurum iuramento promittitur, iuramentum promissorium appellatur.*

6 *Confirmatorium iuramentum est, quod ad actus confirmationem apponitur.*

7 *Litis decisorium iuramentum dicitur quod interponitur & præstatur ad litis decisionem.*

8 *Iure ciuili ex iuramento promissorio actio nascitur.*

9 *Officiales & fabriles operas solus libertus promittere potest.*

10 *Iuramentum litis decisorium triplex est, voluntarium, necessariũ & iudiciale.*

11 *Iuramentum quod à parte parti extra iudicium defertur voluntarium dicitur.*

12 *Necessarium iuramentum illud appellatur quod in defectum probationum partibus iudex defert.*

13 *Iuramentum iudiciale est, quod à parte parti in iudicio defertur.*

14 *Ex iuramento iudiciali in factũ actio oritur.*

15 *Iuramentum extra iudicium delatum non compellitur pars acceptare, sed potest recusare nec cogitur remittere.*

16 *In continenti debet iuramentum à parte acceptari vt in facto actio detur.*

17 *Actualiter iurari debet vt actio ex iuramento nascatur.*

18 *Ex iuramenti remissione actio in factum oritur.*

19 *Præstito vel remisso iuramento nihil amplius de causa quæritur.*

20 *De periurio eius qui iurauit non est quærendum.*

21 *Iure iurando dato nõ admittitur appellatio.*

22 *Periurus extraordinarie debet puniri.*

23 *Ad similitudinem rei iudicatæ oritur actio in factum.*

24 *In actione in factum proceditur absq; libello per viam executiuã.*

§.7. De actione in factum ex iuramento.

1 2 3 Est alia actio personalis, prætoria, quę in factum dicitur, ex iure iurando orta. Pro cuius intellectu constituendum erit quod iuramẽtum est affirmatio, vel negatio sacræ rei attestatione firmata secundũ Orosc ium in Summa titul. de iure iurando, §. 1. receptum à Panormitan. Corseto, & Alciato num. 5. extra in rubric. de iure iurando, consentit Soto tit. de cauendo iuramẽto abuso, cap. 2. & in lib. 8. de iustitia & iure, quæst. 1. artic. 1. & Misinger. in §. item si quis postulante in instit. de actio. num. 1. Nauar. in Man. cap. 12. numer. 1. & in eandem inclinat Couar. in cap. quanuis pactũ in initio 1. partis, numer. 2 de pact. in 6. Et 4 iuramentum ex triplex, scilicet, promissorium, confirmatorium, & decisorium litis, secundum Bart. in auth. sacramenta, C. si aduersus venditionem. num. 1. Marantam de ordin. iudic. 6. part. de iuramento & eius 5 differentia, actu 9. à num. 1. Promissorium est, quando quid in futurum promittitur cum iuramento: de quo loquitur titul. in 6 pluribus. cc. extra de iure iurand. Confirmatorium est, quod adhibetur ad confirmandum actum: de quo loquitur text. in authent. sacramenta puberum, C. si aduersus vend. & in cap. cum contingat, de iure iurando, & in cap. quanuis pactũ, de pact. 7 lib. 6. Decisorium litis est, quod sit ad litem decidendam: de quo loquitur text. in §. itẽ si quis stipulante in instit. de actio. & titul. C. de rebus cred. & iure iurand. Et nonnulli Doct. constituebant differentiã inter hæc 8 iuramenta, videlicet quod ex iuramento promissorio de iure ciuili nulla oritur actio secundum Bartol. & alios communiter in l. si quis pro eo, ff. de fideiussoribus, per tex. ibi. Sed contrarium verius est, immo Iure ciuili ex iuramento promissorio actionem oriri, secundum g. of. in l. 1. C. de oper. liber. vt resoluit Couarr. in cap. quãuis pactum 1. par. §. 2. num. 3. cum sequentibus, & 2. part. §. 4. num. 15. versic. quinto & præcipuè, de pactis, in 6. & dominus Franc. à Sarmiento lib. 1. select. cap. 3. à numer. 4. eam defendit respondentes text. in dict. l. si quis pro eo, scilicet, quod promissio fuit facta ab eo qui libertus non erat: 9 quia opera officiales solus libertus promittere potest, vt in l. 2. & l. operæ. & l. seruus, ff. de operis libertor. Prætereà iuramentũ 10 decisorium triplex est, scilicet, voluntariũ 11 necessarium, & iudiciale. Volũtarium est, quod defertur à parte parti extra iudicium 12 Necessarium est, quod defertur à iudice in defectum & supplementum probationis. Iudiciale est, quod defertur à parte parti in iudicio. Ita glos. magna in l. 1. C. de de reb. cred. & glos. dict. §. item si quis postulante, verbo, non illud, & glos. in rubrica, ff. de iure iurand. & glo. 1. in cap. fin. de iure iurand. & ibi Panormitan. & Felin. & l. 11. titul. 11. part. 3. & de voluntario, & necessario non loquitur text. dict. §. item si quis, sed solummodo de iudiciali iuramen- 13 to, ex quo oritur actio in factum, quæ personalis, prætoria est, qua agit is qui (deferente suo aduersario in iudicio iuramentũ sibi in continenti) iurauit aliquid sibi deberi, vel reum res suas possidere. Ita colligitur ex text. dict. §. item si quis, & l. 1. C. de rebus cred. & explicat Misinger. dict. §. item si quis, à num. 15. Ex quibus constat, quæ requirantur, vt hæc actio competat. 14 15 Nam primò requiritur, quod iuramẽtum decisorium delatum sit in iudicio. Alias si extra iudicium deferatur, pars non cogitur illud acceptare, aut dimittere, vel defendere, vt in l. iusiurandum 17. de iure iu- 16 ran. Secundò requiritur, quod quãdo fuerit delatũ incontinenti sit acceptatũ. Alioquin si ex interuallo acceptetur, non profi cit nisi de nouo deferatur, vt in l. si quis iusiurau. C. de rebus creditis, & iure iuran. 17 Tertiò requiritur, quod actualiter sit iuratum, vt probat tex. dict. §. item si quis, vel 18 quod sit remissum à patre: nam sicuti ex iuramento oritur actio in factum, ita ex remissione, vt in l. non erit, §. fin. cum l. sequenti. ff. de iure iurand. & in l. actori i. C. 19 de rebus credit. Et præstito vel remisso iuramento nihil amplius de veritate causæ quærendum est, an debeatur, & ex qua causa: sed solummodo inquiritur an sit iu- 20 ratum. Vsque adeo, quod pars volens probare periurium audienda non est, nec periurio probato ea res tractari debet, iuxta tex. dict. §. item si quis, & in l. 1. C. de rebus credit. Quinimo nec appellans audi- 21 tur, vt in l. generaliter, §. 1. C. de rebus creditis. Nec obstat l. admonẽdi. ff. de iure iurand. quia loquitur in causa decisa per iuramentum necessarium, vt intelligit Bald. in l. 1. in principio. C. de rebus cred. & rationem

nem assignat Alexan. receptus à Iaſ. num. 37. in dict. l. admonendi, & Ripa ibi, n. 42.
22 Extraordinarie tamen iſte periurus erit punendus, vt in l. quid ſi deferente, cum l. ſequenti. ff. de dolo, & in l. ſi duo patroni, §. fin. ff. de iura. Et quia iſta actio in factum oritur ad ſimilitudinem rei iudicatæ, vt in dict. l. actori, ideo non eſt neceſſarius libellus, ſed per viam executiuam procedit, vt reſoluit Iaſ. d. §. item ſi quis, in fine, &
24 Miſinger. n. 35. Et plures alios effectus iuramenti enumerat Iaſ. ibi à nu. 87.

Ex §. Octauo.

SVMMARIA.

§. De actionibus perſonalibus prætorijs pœnæ perſequutorijs.

2 *Actio rei perſequutoria ideo dicitur, quod per eam rem perſequimur.*

3 *Actio pœnæ perſequutoria ſic appellatur, ideo, quia per eã rem non tã quam debitum, ſed tanquam pœnam petimus.*

4 *Actionum quædam ſunt pœnales ex parte rei conuenti, & ex parte actoris ſunt rei perſecutoriæ.*

§. 8. De actionibus perſonalibus, prætorijs, pœnæ perſequutorijs.

2 IN tribus §§. præcedẽtibus actũ eſt de actionibus perſonalib⁹ prætorijs, rei perſequutorijs, ex eo ſic appellatis, q⁹ per eas rem nobis debitã perſequamur. Nunc autẽ agẽdũ erit de perſonalibus prætorijs, pœnæ perſequutorijs, per quas pœnã per
3 ſequimur propter aliquod delictum. Nam in eis rem non petimus tanquam principale debitum, ſed tanquam pœnam, de quibus Iuſtinianus agit in §. pœnales, inſtitu. de actionib. & earum tria exempla ponit, ſcilicet, de actione in factum ex albo corrupto, & de actione de in ius vocando, & de actione ne in ius vocãti vi aut fraude eximantur, licet plures alias, & innumerabiles actiones pœnales prætor introduxerit, vt inquit text. in dict. §. pœnales, in
4 fin. & aliquas enumerat glo. fin. ibi. Quarũ tres ſunt ſpecies, quædam eſt pœnalis ex parte rei conuenti, & ex parte actoris eſt perſecutoria rei, ſcilicet, quando reo nihil adeſt, actori tamen abeſt. Quædam vero eſt pœna ex parte actoris, & ex parte conuenti eſt perſecutoria rei, vt quãdo actori nihil abeſt, & reo adeſt. Tertia ſpecies eſt, quãdo pœnalis eſt ex parte actoris, & rei, vt quando actori nihil abeſt, & reo nihil adeſt. Et harum trium ſpecierum exempla ponunt Iaſ. & Platea, numer. 1. Miſinger. nume. 4. Anto. Viſſillo, num. 2. dict. §. pœnales. Et de tribus exemplis à Iuſtiniano ibi poſitis â nobis agendum erit in ſequentibus.

Ex §. Nono.

SVMMARIA.

1 *§. De actione in factum, ex albo corrupto.*

2 *Album prætoris quædam erat tabula in qua prætorum edicta, actiones, & interdicta erant conſtituta.*

3 *Triplex erat prætoris album.*

4 *Contra corrumpentem album prætoris, quod gratia iuriſdictionis perpetuæ propoſitum erat, in factum actio datur.*

5 *Actio de albo corrupto, vtpote popularis cuilibet de populo competit.*

6 *Actionis de albo corrupto pœna eſt quinquaginta aureorum.*

7 *Contra mandatum datur actio de albo*

albo corrupto.

8 Contra eum qui quocunque modo prætoris album corrumpit datur quinquaginta aureorum pœna.

9 Pœna falsi potest plecti album prætoris corrumpens.

10 Statua, & ordinationes ciuitatũ successerunt hodie loco albi prætoris iam abrogati.

11 Pœna quinquaginta aureorum contra album prætoris corrumpẽtem proposita, non fisco sed accusanti tribuitur.

12 Corrumpens album prætoris tẽporale & speciale nõ punitur pœna quinquaginta aureorum.

13 Libellus in actione contra albũ prætoris corrumpentem.

§. 9. De actione in factum, ex albo corrupto.

ALbũ prætoris erat quædam tabula de albata, in qua prętores sua edicta, actiones, & interdicta palam proponebant, vt omnibus in notescerent: eratque triplex. Primũ, in quo nomina decurionum, & magistratuum describebantur. Secundum in quo edicta tẽporalia & specialia proponebantur, vt citationes particulares. Tertium erat, in quo ponebantur edicta perpetua prætoris. Ita explicant Ias. num. 7. Otoman. nu. 2. Mining. nu. 10. & Brisson. lib. 1. de verborum significatione, verbo album. Et de vltima specie albi prætoris intelligitur ista actio in factum, de albo corrupto, quæ datur cõtra corrũpentem illud, quod in albo prætoris propositum erat, causa iurisdictionis perpetuæ: competitque cuilibet de populo. Et pœna huius criminis est quinquaginta aureorũ, quòd probat text. in l. siquis id quod iuncta glo. verb. quingẽtorum. ff. de iurisdict. omn. iudic, & notant ibi Bart. Alex. & Soci. num. 6. & 7. & Ias. nu. 10. Gomez. nu. 5. & Mising. n. 15. in d. §. pœnales, & communiter omnes ex Decio in l. semper in obscuris. nu. 5. ff. de regulis iur. Quæ actio datur etiam contra mandatorem, vt probat text. in d. l. si quis id quod, competitq; contra eum qui albũ corruperit seu deleuerit, siue interlineauerit, siue corroserit, siue raserit, vt in l. qui tabulas. ff. ad legem Aquiliam, & in l. si quid ff. de falsis poteritq; etiam talis delinquens puniri pœna falsi, vt in l. hodie. ff. de falsis. Et quanuis hodie in desuetudinem abierit tale albũ prætoris, tamẽ loco eius successerunt statuta, & ordinationes ciuitatum, quæ tota die conficiuntur. Et est aduertendum, quod pœna quinquaginta aureorum, quæ in hac actione venit, applicãda erit parti agenti contra delinquentem, non verò fisco secundum glos. in dict. l. si quis id, verbo, quingentorum, receptam à Bart. ibi num. 3. Alexan. num. 15. Ias. col. fin. & Soci. nu. 27. Ex quibus constat quæ requirantur ad hoc, vt ista actio alicui contra aliquem competat. Nam requiritur quod quis corrupisset seu deleuisset, siue interlineauisset, siue corrosisset, siue rasisset, vel id facere mandasset, edictum perpetuum, & generale appositum in albo prętoris. Secus verò si esset speciale, & tempotale, vt putà editum de citando aliquẽ vel simile, iuxtà text. in dicta. l. siquis id ibi perpetuæ iurisdictionis causa, vbi ita intelligunt Bart. & reliqui DD. communiter ex Ias. in dicto §. pœnales, num. 28. refutantes glos. in dict. l. si quis id verbo, perpetuæ, & in dict. §. pœnales, verbo ex albo. Et libellus in hac actione erit concipiendus forma sequenti.

Libellus in actione contra corrumpentem album prætoris.

FVlano vezino desta ciudad, y como vno del pueblo, y en aquella via y forma que mejor lugar de derecho aya, parezco ante V. m. y acuso

acuso à fulaño vezino desta dicha Ciudad. Y contando el caso, premissas las solenidades del derecho, digo que assi es, que el sobredicho reo acusado con poco temor de Dios, y su consciencia, y en desacato de la justicia, y en gran daño y escandalo de la Republica, en vn dia deste presente mes de Mayo, que se contaron ocho dias del, fue à las casas de Consistorio desta Ciudad, y quitò y rompiò vn edicto, y ordenança perpetua general, por V. merced, y el Consistorio desta dicha Ciudad fecha: en la qual se ordenaua, y mandaua, que ninguno fuesse osado de meter vino fuera parte en esta Ciudad. Por lo qual auer assi fecho, cometio graue y enorme delicto, digno de gran punicion y castigo, è incurrio en pena de cinquenta ducados, aplicados al acusador conforme à derecho. Porque pido à Vuestra merced, que auida mi relacion por verdadera, ò la parte que della baste, del sobredicho me haga entero cumplimiento de justicia, declarandolo por hechor, y perpetrador del dicho delicto, y condenandole en la pena de los dichos cinquenta ducados en que incurriò, por quitar, y romper el dicho edicto y ordenança, aplicandolos conforme à derecho, y en las demas penas contra los semejantes delinquentes establecidas por fuero y derecho, leyes, y pragmaticas destos Reynos. Sobre que pido justicia, y costas, y el oficio de V.m. imploro. Y juro en forma de derecho, &c.

Ex §. Tertio.

SVMMARIA.

1 §. *De actione de in ius vocando parentem, aut patronum.*

2 *Contra vocantem parentem, aut patronũ, matrem, aut omnes ascendentes vtriusque sexus vsq; in infinitum, prodita est à prætore actio.*

3 *Regulariter inter patrem, & filiũ lis nulla esse potest.*

4 *In certis casibus potest filius patrem conuenire.*

5 *In quibus casibus potest filius patrẽ conuenire, venia petita id facere debet.*

6 *Emancipatus filius patrẽ sine venia in ius vocare nequit.*

7 *Libertus nisi venia petita patronũ conuenire non potest.*

8 *Contra filiũ, aut libertum parẽtes, aut patronos, in ius sine venia vocantes pœna quinquaginta aureorum ipsis conceditur.*

9 *Si filium aut libertum vocationis sine venia facta antè litem contestatam pœnituerit non imponitur ipsis pœna quinquaginta aureorum.*

10 *In libello respõsorio rei solet pœnalis actio proponi cõtra filium, aut libertum sine venia vocantes parentes, aut patronos.*

11 *Libellus in actione de in ius vocãdo pa-*

do patrem aut patronum Hispane compositus.

§. 3. De actione de in ius vocando parentem, aut patronum.

1 LIa actio prætoria pœnalis prodita est contra vocantem in ius sine venia parentem, vel patronum. Quod intelligendum est parentem sine venia in iudicium vocari non posse tam patrem, quàm matrem, & omnes ascendentes, vtriusque sexus vsque in infinitum, vt probat text. in l. quique litigandi. ff. de in ius vocando, & firmat glos. in §. pœnales instit. de action. verbo, parentem, receptam communiter ex Oroscio nu-
3 mer. 3. in l. quique litigandi. Licet enim filius familias regulariter conuenire nõ possit parentes suos, etiam cum venia, vt probatur in l. lis nulla, ff. de iudic. & in l. final. C. de in ius vocando, in aliquibus tamen casibus bene poterit eos in ius vocare, vt notat glos. in dict. l. lis nulla, & glos. in cap.
4 fin. verbo, regulariter, de iudic. in 6. & probat l. 2. & 3. tit. 2. part. 3 dummodo in prædictis casibus filius prius à iudice petat ve-
5 niam conueniendi suos parentes, secundũ glos. in dict. §. pœnales, verbo, cum id non impetrasset, & glos. in l. adoptiuum, verb. vocati, ff. de in ius vocando. Et hanc communem opinionem esse testatur Iaf. in dict. §. pœnales, num. 87. Quinimo etiam filius emancipatus tenetur veniam petere si parentes in ius vocare velit, iuxtà text. in l. 4. versic. præter, & in l. adoptiuum, §. 1. ff. de in ius vocand. & in l. 3. tit. 2. par. 3. & in l. 4. tit. 7. part. 3. Idemque obseruandũ erit in libertis in ius vocante suum patronum, vt probatur in dict. l. quique litigandi. & in d. §. pœnales, iuncta glo. verb. patrono. Et qui absq; venia in casibus permissis
8 vocauerit parentem, vel patronum incidit in pœnam quinquaginta aureorũ, & pro illa exigenda datur parenti, vel patrono aduersus filiũ, vel libertum ista actio pœnalis, prætoria, vt probatur in l. in eũ, ff. de in ius vocando, & in §. fin. instit. de pœna temere litigantiũ, & explicat Felin. in c. ad liberandum, de Iudeis, Iaf. nu. 43. & Misinger. nu. 29. in d. §. pœnales. A qua tamen
9 pœna filius, vel libertus liberari poterit, si ante litem contestatam eos vocationis pœnituerit, vel si vocati in termino coram iudice non cõparuerint, aut si comparuerint prædictam pœnam non petierint, secundum glos. in d. §. pœnales, verb. in ius vocasset, & ibi Iaf. nu. 85. per text. in l. quanuis, ff. de in ius vocando. Et ista actio pœnalis
10 intentari solet in libello responsorio rei, quem reus producit aduersus actionem ab actore propositam, Nam postquam reus allegat suas exceptiones per versic. Otrosi, petit quod actor puniatur in pœna quinquaginta aureorum, ob id quod sine venia conuenit suum parentem, vel patronum. Aliquandò verò ista actio proponitur de per se: & tunc libellus erit concipiendus forma sequenti.

Libellus in actione de in ius vocando, patrem, aut patronum.

FVlano vezino desta ciudad, padre legitimo de fulano, parezco ante V.m. y acuso al dicho fulano mi hijo, y contando el caso, digo. Que el dicho mi hijo sin pedirme la venia que conforme à derecho es obligado, me ha emplazado ante V.m. y me puso demanda, y ha seguido, y prosseguido la causa hasta el punto y estado en que está la dicha causa: la qual fue por mi contestada, y respondido à su demanda, y ha perseuerado en el dicho pleyto sin se auer apartado del: por lo qual ha incurrido en pena de cinquenta maruedis de oro. Porque pi-

que pido à v.m.que auida mi relacion por verdadera, en la parte que baste, por su sentencia declare el dicho mi hijo auer incurrido en la dicha pena, y assi declarado, le condene, compela y apremie, à que me la de y pague. Sobre que pido justicia, y costas, y el oficio de v. m. imploro. Y juro, &c.

Eodem modo mutatis mutandis erit concipiendus libellus aduersus libertum in ius vocantem patronum sine venia, &c.

Ex §. Tertio.

SVMMARIA.

1 *§. De actione, ne in ius vocati vi, aut fraude eximantur.*
2 *Si vocatus ad ius per aliquem impediatur ne veniat, actor aduersus impedientem iutare potest in litem quanti sua interfit vocatum nõ venisse.*
3 *Etiam si aliquem eximens pœnam soluat, exemptus ab actione non liberatur.*
4 *Si dolo tantum & fraude quis fecerit quo minus in ius vocatus non veniat, pœnalis actio prætoria aduersus ipsum constituitur.*
5 *Libellus in actione contra, vi, vel dolo eximentem vocatum in ius.*

§. 3. De actione, ne in ius vocati, vi, aut fraude eximantur.

VOcati in ius aliquando veniunt, vel nolentes venire ducuntur perfamiliam. Sed dum veniunt, aut ducuntur eximuntur vi, vel aliter à manibus familiæ per aliquos, aduersus quos actio pœnalis in factũ prodita est à prætore, in quãtum actor in litẽ iurauerit sua interesse vocatum non venisse. Ita probat text. in § pœnales, ibi exemerit in fin. de action. & in l. 1. cũ sequẽtibus, ff. ne quis eum, qui in ius vocatus. Vbi disponitur, quãdo hæc actio cessauit, & si vi eximẽs soluerit ex eo nõ liberabit debitorẽ principalẽ exemptũ, vt probatur 3 in l. si per alĩ, §. fin. & in l. fin. ff. ne quis eũ qui in ius vocatus, vi eximat. Si vero 4 absq; vi, sed solummodo dolo, vel fraude quis faciat quo minus in iudiciũ vocatus non veniat, actio prætoria pœnalis in factum competit, vt probat tex. in d. § pœnales, ibi, cuiusue dolo, & in tit. ff. de coper quem factũ erit. Et in hoc differunt prædicti tituli, & notat glo. in Rubric. ff. de co per quem factum erit, & glo. in d. §. pœnales, verbo, item aduersus eum, & ibi explicat latè Ias. num. 92. Et ad hoc vt ista actio competat requiritur, quod vi aut dolo quis exemerit vocatum, & quod ob id citatus non venit in ius, vt notat Misingerius in d. § pœnales, nu. 53. Et libellus erit concipiendus forma sequenti.

Libellus in actione contra vi, vel dolo eximentem vocatum in ius.

FVlano parezco ante V.m. y me querello, y pongo demanda à fulano, y contando el caso, digo que assi es. Que auiendo yo sacado vn mandamiento de prision contra fulano por cien ducados que me

deuia

deuia, y no me queria pagar, antes se andaua por ausentar desta ciudad, y lleuandole ya preso el alguazil mayor desta ciudad, el dicho aduerso le salio al camino y con gran fuerça y violencia le quitò el dicho preso, y hizo que huyesse, y se retraxesse al monasterio de san Francisco desta ciudad. Por lo qual el dicho fulano mi deudor no parecio ante V.m. ê yo he dexado de cobrar mi deuda, y se me han seguido de daño, costas, è intereses tantas mil marauedis. Porque pido à V.m. que auida mi relacion por verdadera, en la parte que baste, del dicho aduerso me haga entero cumplimiento de justicia, y por su sentencia le condene à que me de y pague los dichos cien ducados, con mas los daños, costas è intereses que se me han recrecido de no se auer traydo à la carcel el dicho fulano, las quales estimo en tantas mil marauedis, saluo la judicial tassaciõ de V.m. Sobre que pido justicia y costas, y el officio de V.m. imploro. Y juro à Dios y à esta † que los dichos cien ducados me son deuidos, y no pagados, y que de daños, costas, è intereses de no auerse puesto en la carcel el dicho fulano se me han seguido las dichas tantas mil marauedis, y que esta demanda no pongo de malicia, &c.

Ex Cap. Tertio.

SVMMARIA.

1 *TErtium caput de actionibus præiudicialibus.*
2 *Actio quædã est præiudicialis, quædam non præiudicialis.*
3 *Præiudicium dictum à, præ, & à verbo, iudico.*
4 *Præiudiciales actiones, ideo sic appellantur quod eam habeant prærrogatiuam, vt cum alijs concurrentes præferri debeant.*
5 *Variis modis dicitur actio præiudicialis.*
6 *Cum de alicuius statu disceptatur præiudicialis actio appellatur.*
7 *Si concurrat cum alijs causis status quæstio, ante omnia terminanda est.*
8 *Tres sunt præiudiciales actiones, quibus de alicuius statu quæritur.*
9 *Quæstio an quis liber sit, vel seruus à iure ciuili descendit.*
10 *Præiudiciales actiones reales sunt.*

Caput. 3. De actionibus præiudicialibus.

1 IVstinianus Imperator in §. præiudicialis instit. de actio. constituit aliam diuisionẽ actionum, asserens actionum quasdam esse præiudiciales, quasdam vero non. Et ob prædictam rationem in dict. §. annec-
2 tis, singularem tractatum de actionibus præiudicialibus, secundum Fabrum, Angelum, & Iasonem ibi numer. 21. in probata ratione glos. 1. in princip. Et pro perfecta harum actionum cognitione constituen-
3 dum est quod præiudicium dicitur à, præ, &, à verbo, iudico as. Et inde præiudicium est res, quę cum statuta fuerit, affert iudicaturis exemplum, quod sequãtur in eadem

causa, vel in simili. Ita ex Ascanio colligit Ambros. Cale. in suo dictionario, verbo, præiudicium; Misinger. num. 1. & Otoman. num. 7. in dict. §. præiudiciales, & plurib⁹ iuribus firmat Brisonius libr. 14. de verbor. significatione, verbo, præiudiciū.

4 Vnde præiudiciales actiones dicūtur quæ in cognitione alicuius causæ habent aliquam prærrogatiuam, ita quod præcedere

5 debeant si cum alijs occurant. Et licet variis modis actio præiudicialis dicatur, vt docet Bart. in l. fundum, ff. de exceptionibus, & in l. siue contra, §. 1. ff. de liberis agnoscendis, & latè Ias. in d. §. præiudiciales, à

6 num. 1. tamen in nostra specie actio præiudicialis dicitur quando agitur de statu alicuius personæ, nuncupaturq; præiudi-

7 cialis, quia præiudicat alijs quæstionibus inter actorem, & reum, vt decidi non possint, donec quæstio status finiatur, vt probatur in toto titulo, C. de ordine cognitionum, & in cap. tuam extra eodem titul. Et

8 huiusmodi actiones de statu personę sunt tres. Quarum prima est per quam quæritur an aliquis sit liber vel seruus. Secunda qua quæritur an aliquis sit libertus, vel ingenuus. Tertia est, qua quæritur, vtrum quis sit filius necne. Quarum prior à iureconsulti descendit, quia originaliter ex l. duodecim tabularum iudicium liberalis causæ institutum fuit, licet ex post facto prætor nō nulla circa idem iudicium instituerit: de qua agitur in toto titulo, ff. & C. de liberali causa. Reliquæ duæ posteriores prætoriæ sunt, vt de illa qua quæritur, vtrum quis sit libertus, vel ingenuus, constat in titulo ff. si libertus ingenuus esse dicatur. De tertia vero, qua quæritur, an quis sit filius necne, constat ex toto titul. ff. de liberis agnoscendis. Ex quo titulo oritur dubium, cum ibi Senatusconsulta huius actionis meminerint, quare illam prætoriam appellet Imperator in dict. §. præiudiciales? Quæ in re dicendum erit originaliter prætorem eam introduxisse, licet ex post facto Senatusconsulta addiderint plura. Et omnes su-

10 pradictæ tres actiones sunt reales: quia dantur pro rebus incorporalibus, scilicet pro iure, quod alicui competit ex sua persona, vel alterius, vt quando agit pro iure ingenuitatis, filiationis, vel seruitutis secundum Ias. numero 20 & Misinger. numer. 10 in dicto §. præiudiciales, & Oldendorpium in explicatione act. præiud. Et de vnaquaque a nobis agendum erit in sequentibus.

Ex §. Primo.

SVMMARIA.

1 *Liberalis causa dicitur cum quæritur, vtrum quis sit liber vel seruus.*

2 *Actio præiudicialis competit ei, qui aliquem in possessione libertatis constitutum seruum suum esse asseuerat, & è conuerso.*

3 *Duplex est actio præiudicialis de liberali causa, directa scilicet, & vtilis.*

4 *Directa præiudicialis actio de liberali causa cōpetit domino & seruo.*

5 *Actio præiudicialis, quæ liberalis causa nuncupatur vtilis, competit dominis prædiorum, aduersus adscriptitios, & similes, & è contra.*

6 *Si quis ex possessione seruitutis in libertatem proclamet, libertatē probare tenetur.*

7 *Qui aliquem seruum esse suum contendit, probare hoc tenetur.*

8 *Lite ordinata super aliquo statu seruitutis pro probanda libertate nihilominus reputatur.*

9 *Petens aliquem in seruum suum, postulare debet in libello quod iudex declaret competere sibi ius in illo seruo, & seruus è contra.*

10 *Libellus in actione, qua dominus contendit seruum suum esse, sermone Hispano formatus.*

11 *Libellus in actione, qua seruus cōtendit se liberum esse.*

§. 1. De actione præiudicia li, qua quæritur, vtrum quis ſit liber, vel ſeruus.

1 ACtio præiudicialis, qua quæritur, vtrum aliquis ſit liber, vel ſeruus, nũcupatur liberalis cauſa: datur que quando qnis cõtendit eum, qui eſt in quaſi poſſeſ-
2 ſione libertatis, ſuũ ſeruũ eſſe. Et è cõtrario datur quãdo quis cõtendit ſe liberũ eſſe, cũ tamẽ ſit in quaſi poſſeſſione ſeruitutis. Et in quòdifferat actio iſta à rei vẽdicatione, tradit Miſinger. in §. prę iudicialis, n. 25. inſti. de actio. Et hæc actio eſt duplex, directa nẽpe, & vtilis. Directa cõpetit domino, & ſeruo, vtilis verò domi-
3 nis prædiorũ aduerſus colonos, adſcriptitios, tributarios, originarios, ſiue cẽſitos. Et
4 5 ex diuerſo datur his omnib⁹ aduerſus ſuos dominos, ſecũdum glo. magna in d. §. prę
6 iudiciales, & ibi Iaſ. nu. 44. & Miſing nu. 18. Et circa hanc actionem aduertendum erit, quod quando aliquis ex ſeruitute in libertatem proclamat, & eſt in quaſi poſſeſſione ſeruitutis, habetur loco actoris, & libertatem probare tenetur, vt probatur in l. circa, 14 ff. de probationibus, & in l. generaliter, 12. ff. de exceptionibus, interimq; pro ſeruo reputatur, iuxta tex. in l. lite ordinata, iuncta gloſ. fin. C. de liberali cauſa.
7 Quando verò quis eſt in quaſi poſſeſſione libertatis habetur loco rei, & qui contẽdit eum eſſe ſeruum, loco actoris: ac ideo probare debet eum eſſe ſe ſeruũ, loco actoris: ac ideo probare debet eum eſſe ſeruũ,
8 vt probatur in l. quoties, 18. ff. de probationib. & in l. fin. de liberali cauſa. Et interim pro libero habetur, & procuratorẽ conſtituere poteſt, iuxta tex. in d. l. lite ordinata,
9 iuncta gloſ. fin. Et in hac actione requiritur, quod in facti narratione agens dicat ſe eſſe in quaſi poſſeſſione libertatis, vel ſeruitutis, & quod dominus agens in libello cõcludat, quod iudex declaret illud ius ſeruitutis ſibi competere, & illum ſeruũ in eius poteſtatem ſibi ad iudicãdum eſſe. Et ex diuerſo ſeruus agẽs in libello cõcludat, quòd iudex declaret ſe liberum, & ſui iuris eſſe, & reum condemnet ne eum impediat vti ſua libertate. Nam cum iſta actio ſit realis, hoc in ea requiritur, vt in l. ex diuerſo, §. 1. ff. de reivendicatione. Et libellus erit concipiendus forma ſequenti.

Libellus in actione qua dominus contendit quem ſeruum eſſe.

10 FVlano parezco ante V. m. y me querello y pongo demanda à fulano mi eſclauo, y digo: Que ſiendo el dicho fulano mi eſclauo, y auiendome como tal de ſeruir, y eſtando en poſſeſsion vel quaſi dello, en todas las coſas que vn eſclauo ſuele y acoſtumbra à ſeruir à ſu ſeñor, ſe ha ydo y auſentado de mi caſa, diziendo, y jactandoſe que es perſona libre, y no ha querido boluer à ſeruirme, ni darme la obediẽcia que los tales eſclauos deuen à ſus ſeñores. Porque pido à V. m. que auida mi relacion por verdadera, en la parte que baſte, del dicho aduerſo, me haga juſticia, declarandome por ſeñor del ſobredicho, y como tal eſclauo pertenecerme, iure dominij, vel quaſi: y aſsi declarado me lo mande adjudicar, compeliendole, y apremiandole à que me buelua à ſeruir en todo aquello que los eſclauos ſuelen y acoſtumbrã ſeruir à ſus amos. Sobre que pido juſticia, y coſtas, y el oficio de V. m. imploro. Y juro, &c.

Libellus in actione qua seruus contendit, se liberum esse.

1 FVlano parezco ante V. m. y pongo demanda à fulano, y digo que es assi. Que siendo yo como soy hombre libre, no sugeto, ni deuiẽdo seruidumbre à alguna persona, y estando en possessiõ, vel quasi de mi libertad, el dicho aduerso sin titulo ni causa me anda inquietando, y perturbando en mi libertad, jactandose, y diziendo, que yo fuy su esclauo, y que le deuo seruidumbre, no siendo assi. Porque pido à V. m. hauida mi relaciõ por verdadera, en quãto baste, del sobredicho me haga justicia, declardome por hõbre libre, y no sugeto, ni deuer seruidumbre al dicho aduerso, ni à otra persona alguna, y mãdandole que no me inquiete, ni perturbe en mi libertad. Sobre que pido justicia, y costas, y el oficio de V. m. imploro. Y juro, &c.

Ex §. Secundo.

SVMMARIA.

1 *§. De actione qua quæritur vtrum quis sit libertus, vel ingenuus.*

2 *Si seruus manumissus sit, & se ingenuum esse dixerit patrono eius præiudicialis actio competit.*

3 *Si ingenuus quis à patrono esse negetur habet præiudicialem actionem contra ipsum.*

4 *Multa debet libertus patrono præstare.*

5 *Patronus aliquem ingenuũ in suã libertum petens, postulare debet in libello, quod patronus illius hominis à iudice declaretur.*

6 *Libertus ingenuum se esse contendens petere debet quod ingenuus declaretur, & quod deinceps super ingenuitate à patrono non perturbetur.*

7 *Libellus in actione, qua quis contendit se patronum alicuius esse.*

§. 2. De actione, qua quæritur, vtrum quis sit libertus, vel ingenuus.

2 PRæiudicialis actio, qua quæritur, vtrũ quis sit libertus, vel ingenuus, competit patrono, qui ex seruitute aliquem manumisit aduersus liberum manumissum, qui est in quasi possessione libertinitatis, & dicit se ingenuum, & non libertum esse, & è contrario datur liberto qui se ingenuum, & in quasi possessione ingenuitatis esse dicit aduersus eum, qui dicit illum esse suum libertum. De qua actione agitur in toto tit. ff. si libertus ingenuus esse dicatur. Et ista actio est directa, inuenta à iure prætorio, vt probat tex. in §. præiudiciales, inst. de actio. Et ad hanc actionem proponendam sunt repetenda quæ diximus in actione præcedenti. Et circa eam est aduertendum, quod libertus tenetur præstare multa suo patrono, vt notat glos. verbo, repleatur, in §. sed nostra, inst. de successione libertor. Debetque patronus in libello huius actionis concludere, quod iudex declaret se illius rei conuenti legitimum patronum esse, & illum suum libertum, condemnandumque ad obsequia patronis debita præstanda. Et ex diuerso libertus concludere debet, quod iudex declaret se ingenuum esse, & quod iudex cõdemnet reum, quod eum non perturbet in sua ingenuitate. Et libellus erit concipiendus forma sequenti.

3 4 5 6 7

Libellus

Libellus in actione qua quis contendit se patronum alicuius esse.

7 EVlano parezco ante V. m. y me querello, y pongo demanda à fulano mi liberto, y digo que es assi: Que teniendo yo, y posseyendo al dicho aduerso como mi esclauo le di libertad, y le ahorrè, y hize libre, y por la dicha razon ganè el derecho de patronazgo, que los señores que ahorran, y dan libertades à sus esclauos, conforme à derecho suelen ganar. Y estando en la quasi possession dello, agora el dicho aduerso mi liberto se jacta y alaba, diziendo que es ingenuo, y no obligado à las cosas que los libertos son obligados à sus señores, y se subtrae dellas. Porque pido, à V. m. que auida mi relacion por verdadera, en la parte que basta del dicho aduerso, me haga justicia, declarandome por legitimo patron del, y q̃ el es mi liberto, assi declarado le condene, compela, y apremie, à que haga en mi seruicio todas aquellas cosas que los libertos son obligados à sus patronos. Sobre que pido justicia, y costas, y el oficio de V. imploro. Y juro, &c.

Libellus ex parte liberti erit formandus mutatis mutandis, sicut in actione præcedenti diximus, de libello ex parte serui.

Ex §. Tertio.

SVMMARIA.

1 §. *De actione præiudiciali, qua quæritur an quis sit filius necne.*

2 *Præiudicialis actio, qua quæritur sit quis filius, necne, accomodatur parentibus aduersus suos liberos, pietatem, & debitam reuerentiã eis non exhibentes.*

3 *Aduersus parentes filios negantes præiudicialis actio datur.*

4 *Prætorio iure fuit ad inuenta præiudicialis actio, qua quæritur sit quis filius necne.*

5 *Pater actionem præiudicialem intẽdens petere debet, quod patrem se legitimum esse à iudice declaretur.*

6 *Pater in libello concludere debet, quod filius condenetur ad præstãdam ei reuerentiam, pietatẽ, obedientiam, & reliqua parentibus debita.*

7 *Filius in libello concludere debet, quod iudex declaret se esse filium legitimum talis patris, & ex eo genitum, & quod ab eo agnoscatur, nec in suo iure amplius perturbetur.*

8 *Filiatio qualiter probari debeat.*

9 *Genitus durãte matrimonio inter aliquos in tantum præsumitur esse eorum filius, quod matri asserẽti adulterinum esse non est credendum.*

10 *Si quis fuerit in quasi possessione filiationis alendus per patrẽ erit, durãte lite filiationis: alioquin pater officio iudicis compellendus erit ad alimenta præstanda.*

11 *Libellus in actione, qua quis cõtendit se*

dit se esse filium alicuius sermone Hispano conceptus.

12 *Libellus in actione, qua quis contendit se patrem alicuius esse.*

§. 3. De actione præiudiciali, qua quæritur, an quis sit filius necne.

2 ACtio præiudicialis, qua quæritur an quis sit filius competit parentibus aduersus liberos nō exhibentes reuerētiam, & pietatem parentibus debitam: & ex diuersō 3 datur liberis aduersus parentes non agnoscentes partum matris, & asserentes non esse suos filios. Et vtroque casu ista actio directa est, vt firmat glo. magna, in §. præiudiciales, in fin. de action. & de ea loquitur totus titul. ff. de lib. agnos. & text. in l. 1. & penult. ff. de obsequijs à liberis. Et à iure prætorio fuit inuenta, vt probatur in dict. § præiudiciales. Et circa libellum huius actionis 4 requiritur, quod pater in facti narra- 5 tione dicat se esse in quasi possessione filia- 6 tionis: & quod concludat, quod iudex declaret, eum esse verum, & legitimum parētem filij, & filium condemnet ad præstandam eidem omnem reuerentiam, pietatē, obedientiam, & reliqua parētibus debita, iuxta text. in l. liberto, cum l. sequenti, ff. de obsequijs à liberis. Et contra filius in libello concludere debet, quod iudex declaret eum legitimum filium esse ex tali parēte genitum, agnoscendumque esse à suo 7 parente, nec in posterum perturbandum esse in suo iure. Cuius filiatio probanda 8 erit probādo matrimonium in facie Ecclesiæ à suis parentibus contractum fuisse, & durante matrimonio dominatum fuisse, iuxta text. in l. filium eum diffinimus, ff. de ijs qui sunt sui vel alieni iuris. Ex qua 9 probatione in tantum præsumitur filius esse, quod credendum non erit matri asseueranti illum filium adulterinum esse, tutumque filium in foro conscientiæ esse secūdum Salicetum in l. si vicinis, C. de nuptijs Ricardum in 4. distinct. 15. quæstio. 4. art. 5. Boerium in decisione 299. & Sotum lib. 4. de iustitia & iure, quæst. 7. art. 2. Et pēdente lite super filiatione si filius fuerit in quasi possessione filiationis per patrem alendus erit: alioquin per iudicis officium alimenta petenda erunt, & cum causæ cognitione summaria præstanda, vt docet Bartol. in l. si neget, ff. de lib. agnos. & Mising. in d. §. præiudiciales, nu. 29. Et libellus forma sequenti concipiendus erit. 10

Libellus in actione qua quis contendit se filium alicuius esse.

11 FVlano vezino desta ciudad, con licencia que ante todas cosas à V. m. pido, y siendome concedida, ò injustamente denegada, como mas aya à lugar de derecho, parezco ante V. m. y pongo demanda à fulano mi padre, y digo que es ansi: Que el dicho fulano mi padre se casò y velò in facie Ecclesiæ, con fulana mi madre: y durante entre ellos el dicho matrimonio me huuieron y procrearon por su hijo legitimo, y por tal me reconocieron, criaron, y alimentaron, llamandome ellos hijo, y yo à ellos padres: y en tal possession vel quasi fuì è soy auido, y tenido, y comunmente reputado. Y despues acà el dicho mi padre me ha echado de su casa, diziendome, que no soy su hijo, y no quiere sustentarme, ni darme los alimentos necessarios, conforme

à la qua-

à la qualidad de su persona, y à la hazienda que tiene, aunque à ello es obligado. Porque pido à V. m. que auida mi relacion por verdadera, en la parte que baste, por sentencia declare ser yo su hijo legitimo de los dichos fulano y fulana mis padres, y ellos ser mis padres legitimos, y estar obligados à hazer conmigo todo aquello que los padres son obligados de hazer con sus hijos legitimos: y assi declarado condene al dicho mi padre à que me reciba en su casa, y me de los alimentos necessarios, conforme à la calidad de su persona, y de la hazienda que tiene. Sobre que pido justicia, y costas, y el oficio de V. m. Imploro, &c.

Otrosi, à V. m. pido, que de su oficio, el qual para ello imploro, mãde, compela, y apremie al dicho mi padre à que me dè alimẽtos durãte este pleyto, assi los que son necessarios para mi persona, como para dar al Letrado, escriuano, y procurador, y para ello, &c.

Libellus in actione qua quis contendit se patrem alicuius esse.

FVlano parezco ante V. m. y pongo demanda à fulano mi hijo, y digo que es assi: que yo me casè, y velê, como lo manda la santa madre Iglesia, con fulana mi legitima muger. Y estando assi casados huuimos y procreamos por nuestro hijo legitimo entre otros al dicho fulano, y por tal lo reconocimos, criamos, y alimentamos en nuestra casa, y en possession vel quasi de nuestro hijo legitimo ha siempre estado, y està: y por tal es auido y tenido, y comunmente reputado: por lo qual me deue la obediencia y reuerencia paternal, y està obligado à me alimentar, pues yo no tengo de que, y se subtrahe de lo hazer, diziendo que no soy su padre. Porque pido à V. m. que auida mi relacion por verdadera en la parte que baste, por su sentencia me haga del dicho mi hijo justicia, declarãdome por su padre legitimo, y à el por mi hijo legitimo, y assi declarado lo condene à que me dè los alimentos necessarios, y lo demas que los hijos suelen y deuen dar à sus padres. Sobre que pido justicia, y costas, y el oficio de V. m. imploro. Y juro, &c.

Ex Cap. Quarto.

SVMMARIA.

1 *ACtiones quædam sunt persecutoria rei, quædam pœnæ, quædam pœnæ, & rei simul.*

2 *Actiones persecutoriæ rei dicuntur, quibus petimus id quod ex patrimonio nostro abest.*

3 *Actiones persecutoriæ pœnæ dicuntur qui-*

tur quibus meram pœnam persequimur, cũ ad id agimus, quod ex nostro patrimonio non abest.

4 *Actiones rei, & pœnæ persecutoriæ simul dicũtur, quibus rem simul, & pœnam persequimur ex quibusdam maleficijs.*

Caput 4. De actionibus rei persecutorijs tantum, & pœnæ persecutorijs tantum, & de persecutorijs pœnæ, & rei simul.

1 Aliam diuisionem actionũ posuit Imperator in §. sequens, instit. de actio. asserens actiones quasdam cõparatas fuisse ad persecutionẽ rei, quasdã ad persecutionẽ pœnæ, quasdã ad rei, & pœnę persecutionẽ simul. Rei persecutoriæ actiones dicuntur, quibus petimus id quod ex patrimonio nobis abest, vt probatur in l. in honorarijs, ff de act. & oblig. Et licet nõ omnis actio sit realis, sed quædam etiam sint personales, nõ tamẽ sunt ita personales, vt per eas solum faciamus negociũ personæ nihil amplius consecuturi, sed magis est, vt à persona id consequamur, quod nobis debitũ est ex aliqua causa, siue ex cõtractu, quasi contractu, delicto, vel quasi delicto, vt probatur in §. sequens, instit. de oblig. Actiones pœnæ persecutoriæ dicũ-
3 tur, quibus meram pœnam persequimur, cum ad id agimus, quod ex nostro patrimonio non abest, iuxta text. in l. vnica in fin. ff. si quis ius dicenti nõ obtemp. vt putã quando ex maleficio, vel quasi, aut etiã ex conuentione, & creditoris nõ interest, vt in specie tex. § alteri, instit. de inutilib. stipulation. Actiones verò persecutoriæ
4 rei, & pœnę simul dicuntur, quibus rem simul, & pœnam persequimur ex quibusdã maleficijs, vt probatur in §. ex maleficijs, instit. de actio. De persecutorijs rei tãtum explicatur in §. rei persecutoriæ, instit. de actio. Vbi dicitur rei persecutorias esse omnes actiones reales, de quib⁹ loquitur in §. omniũ, cum §§. sequẽtibus, instit. de actio. vsque ad §. in personam, & nos egimus supra in c. 1. à §. de personali, vsque in finem illius, c. & in c. 2. à §. de actione Publiciana, cum alijs. Et etiam omnes actiones personales ex contractu descendentes, vt puta, ex mutuo, stipulatu, commodato, depositum, mandato, pro socio, exempto, vendito locato, & conducto: de quibus à nobis agẽdũ erit infra in cap. de actio. bonę fidei per aliquos §§. Et ita nunc agendum erit de persecutorijs rei, & pœnę simul, quo in loco prius agemus de quadã actione pœnæ persecutoria tantum.

Ex §. Primo.

SVMMARIA.

1 *ACtiones persecutoriæ rei, & pœnæ simul ex delictis procedunt.*

2 *Obligatus quis remanet ex delicto sicut ex contractu.*

3 *Obligatio ex delicto procedens ciuilis est, & non naturalis.*

4 *Actio duplex ex quolibet delicto oritur, vna parti læsæ, & altera Repub.*

5 *Iudex ex officio potest aduersus delinquẽtem procedere si offensus eũ accusare nõluerit, vel accusare destiterit.*

6 *Delicta quædam publica, quædam priuata sunt.*

7 *Delicta priuata nõ etiam publica per actiones experiuntur.*

8 *Actione ex delicto priuato descendente offensus, & non quilibet de populo agere poterit.*

9 *Furti actio, pœnæ persecutoria, & personalis est.*

11 *Furtum, vt sit, & actio furti cõpetat, quæ requirantur.*

12 Fur-

12 Furtum vt committi dicatur nō sufficit sola cogitatio furandi.

13 Furandi causa repertus in domo alicuius, se que ad id præparans, si tamen nihil furetur, nec furtum committit, nec pœna furti est puniendus.

14 Furtum in re propria non committitur.

15 Furtum non committitur, si dolus desit.

16 Furtum non committitur domino volente.

17 Furtum non committitur, nisi lucri faciendi gratia fiat.

18 Furti manifesti, in quadruplum, nō manifesti in duplum actio cōpetit.

19 Furtiuæ rei æstimatio secundū valorē communem est facienda, non vero secundum affectionem quādo actio furti in quadruplū, vel in duplum competit.

20 Actio furtiua datur etiā contra sūrem ad persecutionem rei furtiuæ.

21 Furi vltra actiones contra ipsum competentes imponitur etiam pœna extraordinaria corporalis.

22 Furti quæ pœnæ de iure regio imponantur.

23 Actio vi bonorum raptorum est rei & pœnæ persecutoria, & datur aduersus raptorem, qui dolo malo ē violenter rapuit.

24 Actio vi bonorum raptorum cōpetit etiam illis quorum interest res raptas non esse, licet earum domini non sint.

25 Res in bonis alicuius dicitur esse quando pro ea processa habet exceptionem, & pro ea amissa competit sibi actio.

26 Res ex bonis alicuius dicitur esse, quæ bo ad ipsius custodiam, & periculum spectat.

27 Actio vi bonorum raptorum cōpetit etiam si res rapta sit cōmodata pignorata, vel depositā, cū depositarius culpam repromiserit.

28 Actio vi bonorum raptorum in quadruplum datur, in quo res furtiua computatur.

29 Actio vi bonorum raptorum intra annum in quadruplum, & post annum in simplum datur.

30 Annus intra quem actio vi bonorū raptorum in quadruplum datur est vtilis.

31 Actio vi bonorum raptorum, si dolus absit, cessat.

32 Error iuris licet à culpa non excusset, excusat tamen à dolo.

33 Actio vi bonorum raptorum etiā datur aduersus creditorem rapientem violenter à debitore rem sibi obligatam, nisi rapiat à debitore fugiente.

34 Lex Aquilia tria habet capita, quorū secūdum in vsu non est.

35 Actio legis Aquiliæ ex primo capite agitur tātum ciuiliter ad damnum, nec delictum mortis considerabatur.

37 Actio legis Aquiliæ ex primo capite etiam habet locum quamuis dānum leuissima culpa datum sit, nisi culpa commissa sit in omittendo.

38 Actio legis Aquiliæ ex primo capite non habet locum si damnum casu datum sit

39 *Actione legis Aquiliæ ex primo capite tenetur, qui arbores cædens prope viam publicam nō clamans seruum transeuntem occidit.*

40 *Medicus propter ipsius imperitiā, alienum seruum occidens actione legis Aquiliæ ex primo capite tenetur.*

41 *Interesse non solum intrinsecum, sed etiam extrinsecum venit in actione legis Aquiliæ ex primo capite.*

42 *Seruum hæredem institutum occidens ante aditam hæreditatem actione legis Aquiliæ ex primo capite tenetur ad estimationem totius hæreditatis.*

43 *Actio legis Aquiliæ ex tertio capite, cui, & aduersus quem detur.*

44 *Actio legis Aquiliæ ex primo, & tertio capite datur in duplum contra negantem, & in simplum contra confitentem.*

45 *Actio ex testamento est mixta, rei persecutoria, & pœnæ in tantundem.*

46 *Actio ex testamento rei, & pœnæ persecutoria competit pro exigendis, legatis relictis pauperibus, & alijs locis pijs.*

47 *Actio ex testamento rei, & pœnæ persecutoria non competit pro legatis relictis fisco, aut Reipublicæ.*

48 *Actio ex testamento rei, & pœnæ persecutoria datur aduersus hæredes, & contra executores testamenti.*

49 *Legatū relictum ad pias causas, habet executionem paratam.*

50 *Libellus non est necessarius ad petendum legatum pijs locis relictū cum via executiua peti possit à legatario.*

Libellus in actione furti manifesti sermone Hispano conceptus.

52 *Libellus in actione furti nonmanifesti.*

53 *Libellus in actione vi bonorū raptorum.*

54 *Libellus in actione legis Aquiliæ.*

§. 1. De actionibus persecutorijs pœnæ, & rei simul.

1 Actiones persecutoriæ rei, & pœnæ simul ex delictis procedunt. Pro quarum explicatione est constituendum, quod sicut ex cōtractu quis remanet obligatus, vt in §. omnium, inst. de actio. ita & ex delicto, vt in princip. inst. de obligatio. quæ
2 ex delict. nasc. Quæ tamen obligatio ciuilis & non naturalis est, secundum glos. in §. ius autem gentium, verbo, omnes pœnę inst. de iure naturali. Cuius opinionem verā dixerūt Pinelus in authen. nisi triennali, C. de bonis mater. num. 32. & Couarr.
3 in c. alma mater. 1. p. §. 10. nu. 10. Tametsi oppositæ sententiæ communis sit, cuius fundamentis satisfaciunt Pinel. & Couar. vbi sup. Rursus constituendum est, quod ex quolibet delicto duplex oritur actio, vna
4 parti læsæ, & altera reipublicæ, cuius interest, ne delicta remaneāt impunita. Quo fit, quod si offensus noluerit delinquentem accusare, vel ab accusatione desiterit,
5 iudex ex officio aduersus delinquentem procedere poterit, vt in l. congruit, ff. de officio præsid. & in l. penul. titul. 1. part. 7. & in l. 3. tit. 17. par. 3. & tradit Anton. Gomez 3. tomo variarum, cap. 1. n. 10. Insuper constituendum erit delicta quædā publica, & quædam priuata esse. De publi-

cis

7 cis delictis in præsenti agendum non est, cum per actiones non experiantur, vt in princip. instit. de public. iud. Sed tãtum de
8 priuatis delictis agendum erit, quæ per actiones experiuntur, & pars offensa, & nõ quilibet de populo agere poterit, vt probatur in l. fin. ff. de priuatis delictis, & ibi notat glos. & Bart. & Angel. in rub. ff. de publi. iudi. & Panor. in cap. cum. nu. 12. de
9 accusatio. Et in primis supradictis sic constitutis agendum erit de actione furti, quæ pœnæ persecutoria, personalisque est, cũ
10 ex furti delicto descendat. Quod est contrectatio rei alienæ fraudulosa, inuito domino, lucri faciendi gratia, iuxta textum iuncta glos. in §. 1. inst. de obliga. quæ ex delict. nasc. Ex qua diffinitione constat, quæ requirantur ad hoc, vt furtum sit, &
11 actio furti competat. Nam primo requiritur, quod fiat amotio rei furtiuæ de loco ad locum, vt in l. 3. §. si rem, ff. de acquiren.
12 possessione. Quo fit solam cogitationem furandi non sufficere, vt in l. 1. ff. de furtis: quinimo repertum in domo alicuius causa furandi, seque ad id præparantem, non
13 tamen adhuc aliquid furatum, furtum nõ committere, nec pœna furti puniendum fore, iuxta tex. in l. vulgaris, §. qui furi, ff. de furtis. Secundo requiritur, quod cõtrectatio sit rei alienæ: nam in re propria furtum non committitur, vt in princip. insti.
14 de vi bonorum raptorum, & in l. 1. tit. 14. par. 7. Tertio requiritur, quod fraudulenter res sit subrepta, alioquin si dolus desit, vt puta, quia credebat sibi licere rem illam
15 subripere, vel dominum permissurum, furtum non committitur, vt probatur in §. placuit, & ibi glos. instit. de obligatio. quæ ex delict. nasc. tradunt Bart. in l. inter omnes, §. recte, ff. de furtis, nume. 2 Panor. in c. dudum, el 2. num. 18 de electione, & Anton. Gomez 3. tomo, c. 5. n. 1. Dummodo aliqua iusta causa concurreret ad id credẽdum, vt puta, qui antea hoc dixerat, vel protestatus fuerat corã aliquibus, vel amicus, vel coniunctus, vel res parua erat, alioquin contra furẽ præsumeretur, iuxta tex.
16 in l. qui vas. §. vetare, ff. de furtis. Quarto requiritur, quod inuito domino res sit subrepta, nam domino volente, furtum non fit, vt notat glos. verbo, fraudulosa, in §. furtum est, inst. de obliga. quæ ex delicto nasc. In dubio tamen contra furem præsumitur, vt probatur in d. l. qui vas, § vetare,
17 & explicant Bart. Panor. & Anto. Gom. vbi sup. Quinto requiritur, quod res subrepta sit lucri faciendi gratia, alioquin absque lucro furtum non committitur, iuxta tex. in l. 1. ff. de furtis, & in l. 1. tit. 14. p.
18 6. Et supra requisitis concurrentibus datur actio furti domino ad solam pœnam prosequendam, quæ in quadruplum est quando furtum fuit manifestum, nempe cũ fur repertus fuit in ipso delicto, vel in alio loco, antequam perueniret cum re furtiua, ad locum quo portare destinauerat. Et datur in duplum, quando furtum non fuit manifestum, vt puta, quando fur non fuit deprehensus, dum furtum faceret, sed postea probatum fuit se fecisse, vt probat tex. in l. 3. cum tribus sequentib. ff. de furtis, & in l. 2. tit. 14. par. 7. & quod actio furti detur in quadruplum, vel in duplum, in casibus supradictis probat text. in §. ex maleficijs, & in § in duplum, & in §. quadru-
19 pli, instit. de actionibus. Et tunc æstimatio facienda erit secũdum communem valorem rei furtiuæ, non vero secundum affectionem, iuxta tex. in l. in furtis, & in l.
20 si quis vxori, §. fi. ff. de furtis. Et vltra prædictas pœnas datur cõtra furem actio furtiua ad persecutionem ipsius rei furtiuæ, vt diximus sup. in c. 1. §. de actione furtiua. Imponiturque etiam furti alia pœna
21 extraordinaria corporalis, vt probatur in l. fin. ff. de furtis, & in l. 18. tit. 14. part. 7. & tradunt Anton. Gomez in 3. tomo var. c. 5. à n. 4. & dominus Anto. de Padilla in l. transigere, à nume. 11. C. de transact. & Iu-
22 lius Clar lib. 5. senten. §. furtum, num. 7. Et pœnas furi imponendas hodie de iure Regio præscribit, & in l. 7. 8. & 9. tit. 11. lib. 7. recop. & in l. 5. tit. 17. lib. 5. recop. & in l. 1. & 4. tit. 23. lib. 8. recop. & in l. 20. titu. 3. libro 6. recopilat. Et libellus in actione furti erit concipiendus, vt paulo inferius dicemus.

23 Secundo agẽdum erit de actione vi bonorum raptorum, quæ mixta est, scilicet, rei, & pœnæ persecutoria simul, daturque aduersus raptorẽ qui dolo malo rem violenter rapuit, vt probatur in princip. insti. de vi bonorum raptorum, & in d. §. ex maleficijs, versi. vi autem bonorũ, & in l. fin. C. de vi bonorum raptorum, & in l. 3. titu.
24 13. part. 7. & in l. 6. tit. 12. lib. 8. recopila. & competit omnibus illis quorum interest res raptas non esse, & sic nõ requiritur, q̃ sit earum dominus, sed sufficit, quod sua interfit, siue res sit in bonis eius, siue ex bonis eius, vt probatur in §. sane, institut. de vi bonorum raptorum, & in l. 1. §. in hac

actione

actione, ff. eodem titu. In bonis eius res dicitur esse, quando pro ea possessa habet exceptionem, & pro ea amissa competit sibi actio, iuxta tex. in l. rem in bonis, ff. de acquir. rer. dom. Ex bonis autem res dicitur esse, quãdo ad eius custodiam, & periculũ spectat, vt in dict. l. rem in bonis. Et ita siue res esset cõmodata siue pignorata, siue depositata, cum depositarius culpam repromiserit, hæc actio datur, vt probatur in d. §. sane, quæ actio in quadruplum datur, in quo tamen res furtiua computatur. Itaq; pœna est tantum tripli, & cum persecutione ipsius rei fortiæ efficitur quadruplũ, & ideo mixta appellatur, in d. §. ex maleficijs, & in l. 3. titu. 13. part. 7. Daturque in quadruplum intra annum, post annum vero ad simplum tantum, vt probat in princip. instit. de vi bonorum rapt. & in l. 2. in princip. ff. eodem tit. & in l. res obligatas, & in l. fin. C. eodem tit. & in l. 3. tit. 13. part. 7. Qui annus vtilis censetur, vt notat gloss. in principio, insti. de vi bonorum raptorum, verbo, annum, competitque aduersus eũ qui dolo rapuit. Alioquin, si dolus defecerit, cessauit, etiam si raptor in iure erranerit, credens rem esse suam, vt probatur in §. ita tamen, instit. de vi bonor. raptorum. Nam licet error iuris non excuset à culpa, bene tamen excusat à dolo, vt in l. sed si lege, §. scire, ff. de petitio. hær. & resoluit Angel. d. §. ita tamen. Et nedũ aduersus raptorem rei alienæ, verumetiam aduersus creditorem rapientem violenter à debitore rem sibi obligatam, hæc actio competit, iuxta tex. in d. l. res obligatas, nisi creditor rapuerit à debitore fugiẽte, iuxta textum in l. ait prætor, §. sibi debitorẽ, ff. quæ in fraud. cred. & in l. 20. tit. fin. part. 5. & tradit Hippoly. in singul. 43. Et libellus in actione erit concipiẽdus forma paulo inferius præscripta.

Tertio erit explicãda actio legis Aquiliæ, quæ etiam mixta est, vt probatur in §. ex maleficijs, versi. sed & legis. Pro cuius cognitione constituendum est, quod lex Aquilia habet tria capita, quorum secundũ in vsu nõ est, vt inquit tex. in §. liberũ, instit. de l. Aquilia, & actio legis Aquiliæ ex primo capite competit domino aduersus eum qui dolo culpa, siue iniuria seruũ, aut quadrupedem, quæ in pecudum numero est, & gregatim pascitur, occiderit, ad hoc quod damnum, eiusque æstimationem resartiat in quantum plurimi seruus, vel quadrupes fuerit in eo anno præterito, iuxta text. in l. 2. ff. ad legem Aquiliam, & in princ. insti. de lege Aquil. & in l. 18. titu. 15. part. 7. Qua actione agitur ciuiliter tantum ad damnum, nec delictum mortis consideratur, iuxta textum in l. ex morte, C. ad l. Aquiliam, & in d. §. liberũ, iuncta gloss. verbo, capitalis, & in l. 1. tit. 8. part. 7. Quæ actio vendicat etiam sibi locum, si damnum leuissima culpa datum esset, vt probatur in l. lege Aquilia, ff. ad legem Aquiliam, nisi cõmissa esset in omittendo, quia tunc non sufficeret culpa leuissima, iuxta tex. in l. si vsusfructus, §. denique, ff. de vsufruct. Non tamen habebit locum, quando casu damnum datum esset, vt in §. iniuria, instituta de lege Aquilia, & in l. 4. tit. 8. par. 7. Quo fit, cædentem arbores prope viam publicam, non clamãtem, hac actione teneri, si seruum transeũtem occiderit, quia sine culpa non est, vt inquit tex. in §. item si putator, institut. de lege Aquilia, & in l. 4. tit. 8. par. 7. Fit etiam medicum propter eius imperitiam occidẽtem seruum alienum, hac actione teneri, vt probat tex. in §. præterea, institut. de lege Aquilia, & in l. 6. tit. 8. part. 7. Et aduertendum est, quòd in hac actione nedũ venit interesse intrinsecum, verumetiam extrinsecum. Vnde qui occiderit seruum hæredem institutum ex testamento alicuius ante aditam hereditatem hac actione tenebitur ad æstimationem totius hæreditatis, iuxta tex. in §. illud, insti. de lege Aquilia. Actio autem legis Aquiliæ, ex tertio capite datur domino aduersus eum, qui dolo, culpa, vel iniuria vulnerauit, fregit, rupit, aut læsit seruum, quadrupedem, vel alias res, ad hoc quod resarciat damnum, & æstimationem, in quantum in diebus triginta proximis res fuerit, vt probatur in l. si seruus seruum, §. tertio capite, ff. ad legem Aquiliam, & in l. 1. & 2. C. eodem titulo, & in §. capite tertio, institut. de lege Aquilia, & in l. 18. tit. 15. par. 7. Et hæc actio tam ex 1. quàm ex 3. c. datur in duplum contra negantem, si ab actore probetur, damnum datum fuisse. Contra confitentem vero datur in simplum, vt probat tex. in d. §. ex maleficijs, & in l. 2. §. 1. & in l. inde Neratius, §. hæc actio. ff. ad legem Aquiliam, & in l. 16. tit. 15. par. 7. vbi eleganter tradit Grego. Lup. Et libellus concipiendus erit forma infrascripta.

Vltimo explicanda erit actio ex testamento, qua petuntur legata relicta Ecclesijs, vel alijs locis venerabilibus. Daturque aduer-

aduersus eũ qui negat ex hæreditate, quã ipse adiuit, aliquid relictum fuisse Ecclesiæ, vel fatetur legatum, tamen fraudulenter, & sine causa, iuxta solutionem eius differt, donec in ius vocetur. Et huiusmodi actio mixta est, quia datur in duplum, nẽpe ad persecutionem ipsius rei legatæ, & ad tantundem pro pœna, vt probat text. in dicto §. ex maleficijs, & ibi explicant Iaſ. nu. 22. & Miſinger. n. 42. & Couar. in c. ſi hæredes, n. 7. de teſtament. Quæ actio competit etiam pro exigendis legatis relictis pauperibus, & alijs locis pijs, ſecundũ Bald. in l. vlt. §. cũ autem; C. ad Trebel. receptum à Miſing in d. §. ex maleficijs, nu. 49. contra glo. ibi, verbo, in iudicium. Pro legatis tamen relictis fiſco, aut reipub. hæc actio non competit, ſecundum prædictam gloſ. receptam à Iaſone, ibi, n. 41. & Miſin ge. n. 49. Datur q; aduerſus hęredes, & etiã contra executores teſtamenti, ſecundum omnes in l. nulli, C. de Epiſcopis & clericis, Bart. in l. hæreditas, la 2. de hæredibus inſtituend. & Iaſ. in d. §. ex maleficijs, nu. 22. Et cum legatum relictum ad pias cauſas habeat executionem paratam, & legatarius poſsit illud via executiua petere, ſecũdum Bald. in l. hæreditas, §. defuncto, ff. de petitione hæred. & Barb. in d. c. ſi hæredes, col. 13. ideo in hac actione libell⁹ nõ eſt neceſſarius, ſed legatarius debebit interpellare extraiudicialiter hæredem. Et ſi hæres legatum negauerit, vel eius ſolutionem ſine cauſa diſtulerit, tunc producit teſtamentũ corã iudice, petens cõtra hæredem vel executorẽ teſtamenti executionem in duplũ, ex eo quod negauit legatum, vel ſine cauſa diſtulit eius ſolutionem.

45 46 47 48 49 50

Libellus in actione furti manifeſti.

51 FVlano parezco ante V. m. y me querello, y pongo demanda à fulano, y digo que aſsi es: Que el dicho reo acuſado entrò en mi caſa tal dia, y de mi eſtudio lleuò hurtado, y contra mi voluntad vn derecho ciuil, portanegra, y rubrica colorada, que valia treynta ducados. Y ſintiendo, ſali corriendo tras el à la calle dando vozes, y le alcancè, y le quitè el derecho que me lleuaua hurtado, en lo qual cometio delicto, è incurriò en la pena del quatro tanto: lo qual monta y ſumma ciento y veynte ducados, por valer el dicho derecho que me hurtò treynta ducados. Porque pido à V. m. que auida mi relacion por verdadera en quanto baſte, declarando al dicho aduerſo por hechor, y perpetrador del dicho delicto le condene à que me dè y pague los dichos ciẽto y veynte ducados del quatro tanto. Y en lo neceſſario, &c. Y juro, &c.

Libellus in actione furtiua non manifeſti.

52 FVlano parezco ante V. m. y me querello, y pongo demanda à fulano, y digo: Que el dicho aduerſo entrò en mi caſa, y contra mi voluntad tomò y lleuò hurtada vna eſcudilla de plata, que peſaua cien reales, y deſpues parecio en ſu poder, en lo qual cometio graue delicto, è incurriò en la pena del doblo, y me la es obligado à pagar. Por ende à V. m. pido, que declarãdo por hechor y perpetrador del dicho

delicto

delicto le condeñe en doziẽtos reales en que se suma el dicho doblo, atento lo que valia la dicha escudilla, saluo la judicial tassacion de V. m. Y en lo necessario, &c. Y juro, &c.

Libellus in actione vi bonorum raptorum.

53 FVlano parezco ante V. m. y me querello, y pongo demanda à fulano, y digo que ansi es: Que el dicho aduerso en vn dia del mes de Mayo proximo passado deste presente año de 75. años fue à mi casa, y entrò en vna sala baxa, adonde yo estaua passeandome, y echò mano à vna daga, y me la puso à los pechos, y por fuerça, y violẽcia sin resistencia alguna, me tomò vna bolsa que tenia dozientos reales, y la lleuò robada. En lo qual cometio graue delicto, è incurrio en la pena del quatrotanto, en la qual se incluye el valor de lo que me lleuò robado. Porque pido à V. m. que auida mi relacion por verdadera en quanto baste, declarando al dicho aduerso por hechor, y perpetrador del dicho delicto, le condene à que me buelua y restituya la dicha bolsa con los dichos dozientos reales, con mas el tres tanto, que son seyscientos reales. Y en lo necessario el oficio, &c. Y juro, &c.

Libellus in actione legis Aquiliæ.

54 FVlano parezco ante V. m. y pongo demanda à fulano, y digo q̃ assi es: Que el dicho aduerso dio vna cuchillada à Iuan mi esclauo en la cara q̃ le llegò al ojo derecho, y le cortò cuero y carne, y sacòmucha sangre, sin q̃ el dicho mi esclauo hiziesse, ni dixesse cosa alguna por donde le huuiesse de venir mal ni daño. Y para curarsele le dierõ tantos puntos, y està apique de muerte, y en caso q̃ sane, quedarà tuerto del dicho ojo, y muy feo. Y por razõ de la dicha fealdad, y falta del ojo, està el dicho aduerso obligado à darme y pagarme sesenta ducados q̃ el dicho esclauo valdrà menos de lo q̃ valio treynta dias antes q̃ le hiriesse. Y en caso q̃ muera, como los cirujanos entiẽdẽ, està obligado à mepagar cien ducados q̃ el dicho esclauo valia el año proximo passado de 74. años, cõ mas lo q̃ he gastado, y gastarè en curarle, y lo que he perdido: y perderè de su seruicio y obras, q̃ protesto verificar en la prosecucion desta causa. Y aunq̃ el dicho aduerso ha sido requerido, no lo ha querido hazer sin pleyto. Porque pido à V. m. que auida mi relacion por verda-

verdadera en quanto baste condene al dicho aduerso à que me deuy pague todo lo susodicho: Y en lo necessario, &c. y juro, &c.

Ex. Quinto.

SVMMARIA.

In Actiones vel in simplum, vel in duplum, aut triplum, aut quadruplum competunt, & in quo casu quælibet detur.

1 Actio ex stipulatu in simplum datur.

2 Stipulationis definitio.

3 Obligatio, & actio oritur attento iure regio, ex sola pollicitatione, vel ex quolibet modo, & simplici pacto, aut qualibet promissione absque solemnitate verborum, & stipulatione in actu, & cõtractu, dummodo animus obligandi quomodocunque appareat.

3 Libellus in actione ex stipulatu.

Caput Quintum, de actionibus quæ dantur in simplum, vel in duplum, vel in triplum, vel in quadruplum.

IVstinianus in §. omnes institut. de actio. explicat quæ nam quantitas pœnarum, & pro quibus rebus statui, & exegi soleat constituendo propriam diuisionem. Quæ diuisio est quadruplex, quia scilicet, actiones vel in simplum, vel in duplum, vel in triplum vel in quadruplum competunt. In duplũ datur quando rem ipsam persequimur, vel aliquam pœnam sine aliqua re. In simplũ, triplum, quadruplum datur cum præter rẽ ipsam, exigitur aliquid, quod æstimationem, eiusdem rei excedat duplo, triplo, aut quadruplo. Et harum actionum exempla subijciuntur in dict. §. omnes, & in §§. sequentibus. In § omnes, tantum explicantur actiones, quæ in simplum dantur. Et de vnaquaque earum dicendum erit in capit. de action. bonæ fidei, cum suis, §§. infra. Et ita nunc agendum erit solummodo de actione ex stipulatu, quæ in simplum datur.

Ex §. Primo.

SVMMARIA.

§. De actione ex stipulatu.

ACtio ex stipulatu datur in simplum, & probatur in §. omnes instit. de action. oriturque ex stipulatione, quæ est contractus verborum, qui celebratur præcedẽte interrogatione creditoris, & subsequitur in continenti responsione debitoris super eadem re & inter easdem personas, vt in l. 1. in princip. ff. de verbor. obligat. & in l. 5. § stipulatio eodem text in l. 1. §. verbis, ff. de actio. & oblig. & text. in §. 1. instit. de verborum obligat. & l. 1. titul. 11. par. 5. resoluit Anton. Gomez 2. tomo variarum capit. 9. num. 3. Hodie vero de iure huius regni absque solemnitate verborum, & stipulatione in actu, & contractu oritur obligatio, & actio ex sola pollicitatione, vel ex quolibet modo, & simplici pacto, vel ex qualibet promissione, dummodo animus obligandi quomodocunque appareat, iuxta text. in l 3. titulo 8. lib. 3. ordin. quæ habetur in l. 2. titulo 16. libr. 5. recopilat. & explicat Anton. Gomez 2. tomo, capit 9. num. 3. & Couarru. lib. 1. variarum capit. 14. num. 13. & Didacus Perez in l. 3. titulo 8. lib. 3. ordin. in glos. 1. Et libellus in ea erit concipiendus forma sequenti.

Libellus

Libellus in actione ex ſtipulatu.

FVlano parezco ante V.m.y digo, que eſtando juntos yo y el dicho aduerſo le preguntè, ſi me queria dar à Sticho, y el me prometio q̃ me lo prometia, è por ello quedo obligado à me lo dar, y entregar. Y aunque por mi ha ſido requerido que lo cũpla, no lo ha querido hazer, porque pido à V.m. que auida mi relacion por verdadera en quãto baſte, le condene à que me de y entregue el dicho Sticho. Y en lo neceſſario, &c. Y juro, &c.

Ex §. Secundo.

SVMMARIA.

1 *ACtio ſerui corrupti prætoria, directa & vtilis eſt: & datur in duplum aduerſus eum, qui dolo malo perſuadendo corrupit animũ ſerui alterius, vt deterior fieret.*

2 *Actio ſerui corrupti datur in duplum nomine pœnæ, quanti ſeruus, ob id quod corruptus ſit deterior, & ſit æſtimatio omnium rerum quas ſeruus ſecum abſtulit, & duplicatur.*

3 *Actio ſerui corrupti vtilis datur aduerſus eum qui filium, filiamuè familias perſuadendo corrupit.*

4 *Actio vtilis ſerui corrupti non datur in duplum, ſed ad intereſſe exaffectione patris delato iuramento.*

5 *Actio vtilis ſerui corrupti non ſolũ datur patri, ſed etiam filio, vel filiæ corruptis.*

6 *Libellus in actione ſerui corrupti.*

§. 2. De actione in duplum, & primo de actione ſerui corrupti.

1 Numerantur quinque actiones, quæ in duplũ dãtur à Iuſtiniano in §. in duplũ, in ſt. de actionib. De quarũ quatuor egimus ſupra in c. 4. in §. de actio. perſecuto. pœnæ, & rei ſimul. Ac ideo in præſenti ſolũmodo erit agẽdum de actione ſerui corrupti, quæ prætoria eſt, directa, & vtilis, vt l. vt tantum, in principio, ff. de ſeruo corrupto. proprie datur in duplum aduerſus eum qui dolo malo perſuadendo corrumpit animum ſerui alterius, vt deterior fieret, vt probat tex. ind. §. in duplum, & tex. in l. 1. ff. de ſeruo corrupto. Et datur in duplum nomine pœnæ, quanti ſeruus ob id
2 quod corruptus ſit deterior, & fierit æſtimatio omnium rerum, quas ſeruus ſecum abſtulit, & duplicatur, vt probat textus in dicto §. in duplum, & in l. in hoc iudicio, ff. de ſeruo corrupto. Vtilis vero datur
3 aduerſus eum qui filium, filiamvè fami-
4 lias perſuadendo corrumpit, & tunc non agitur ad duplum, ſed ad intereſſe, ex affectione patris, delato iure iurando, vt in dicta l. vt autem, in principio, & notat gloſſa in dicto §. in duplum, verbo, æſtimatio. Et nedum datur patri, verumetiam ipſi filio, vel filiæ corruptæ, vt cum
5 alijs reſoluit Iaſo in §. omnes, inſtit. de action. num. 21. Miſing. num. 5. d. §. in duplum. Et libellus in acti.
6 formatur modo ſequenti.

Libellus

Libellus in actione ſerui corrupti.

FVlano parezco ante V.m.y me querello,y pongo demanda à fulano, y digo que aſsi es. Que teniendo yo vn eſclauo,que ſe llama Franciſco,negro atezado,de edad de veynte años,de muy buenas coſtumbres,y muy fiel,y ſin tacha alguna,el dicho aduerſo le perſuadio y aconſejò que ſe fueſſe,y auſentaſſe de mi caſa,y me lleuaſſe hurtado lo que pudieſſe. Y por ſu conſejo, y perſuaſsiones el dicho eſclauo ſe fue y auſentò de mi caſa,y me lleuò de mis bienes haſta en quantia de cinquenta ducados: y el dicho aduerſo le receptò en ſu caſa, y le dio fauor,y ayuda para hazer lo que hizo. En lo qual cometio delicto, y me eſtragò mi eſclauo que antes que ſe fueſſe, y lleuaſſe hurtado lo q̃ lleuò, valia cien ducados: y agora por auerſeme ydo, y eſtragado ha perdido de ſu valor cinquẽta ducados. Y por lo ſuſodicho el dicho aduerſo eſtà obligado à pagarme el dos tanto de valor,que el eſclauo ha perdido,y de lo que me lleuò hurtado. Porque à V.m. pido le cõdene à que me pague el dicho dos tãto,aſsi del valor que el eſclauo perdio, que ſon cien ducados,como de las coſas que lleuò,que ſon otros cien ducados. Y en lo neceſſario,&c. Y juro,&c.

Ex §. Tertio.

SVMMARIA.

1 *SPortulæ erant olim ſalaria præſcripta,quæ ſecundum quantitatem petitam dabantur executoribus iudiciorum,ante iudiciũ cœptum.*

2 *Petens plus olim cadebant à cauſa tota.*

3 *Actio ex lege cõdictitia,cui, & ad aduerſus quem competat.*

4 *Actio ex lege condictitia datur in triplum, in quo ſimplum continetur.*

5 *Actio ex lege condictitia datur in quadruplum aduerſus executores extorquentes aliquid vltra ſportulas debitas.*

6 *Actio ex lege condictitia non ſolũ competit quando plus reperitur, ſed etiam quando plus loco, & cauſa petitur.*

7 *Inducia duplicantur quando plus tempore petitur, & ceſſat actio legis condictitiæ.*

8 *Petens plus ſi ante litem conteſtatam pœniteat, excuſatur à pœna actionis ex lege condictitia.*

9 *Libellus in actione ex lege condictitia, quæ aduerſus plus debito petentem datur.*

§. Tertio. De actionibus, quæ in triplum dantur.

IVſtinianus in §. tripli,& in §. quis agẽs cum quinque §§. ſequentibus, inſtit. de actio. ponit exemplaactionum, quæ intri

plum dantur. Et primo ponit exemplum actionis, ex l. condictiua in d. §. tripli. Pro cuius cognitione cõstituendum erit, quod olim erant salaria præscripta, quę sportulę dicebantur & secundum quantitatem petitam dabantur executoribus, iudiciorum statum ingressus litis ante iudicium cœptum. Et inde arripiebant ansam actores, vt reis incommodarent, petendo plus debito, vt sic viatores, & executores acciperent
1 suas sportulas iuxta quantitatem petitam, & non iuxta id, quod vere debebatur. Ac ideo Iustinianus, vt obuiaretur huic improbitati statuit pœna in triplum aduersus actores plus debito petentes, in d. §. tripli, & in quadruplum aduersus executores extorquentes aliquid vltra sportulas debi-
2 tas, in §. item, ex l. olim enim plus petentes, cadebant à causa tota, vt probat text.
3 in §. si quis, instit. de action. Et ista actio, ex l. condictitia competit ei, qui damnum passus est aduersus actorẽ, qui per fraudẽ plus debito petij. Et datur in triplum, in
4 quo simplum continetur, vt probat text. d §. tripli. Et aduersus executores extor-
5 quentes aliquid vltra sportulas debitas, datur in quadruplum, vt in dict §. item, ex l.
6 insti. de actionibus. Et nedum actio ista cõpetit, quando quis plus repetatur, verum etiam quando plus loco, & causa petatur, vt in d §. tripli, & in §. plus autem, cum aliquibus §§. sequentibus, instit. de action. & in capi. vnico, extra, de plus petitionibus, de iure tamen regio petens plus recõdemnatur in expensis, à reo factis, plus loco, & causa petens punitur pœna tripli: petens vero plus tempore punitur pœna duplicati temporis, ita probat text. in l. 43. & 45. tit. 2. part. 3. & ibi notat Grego. Lup. Ego vero prædictas ll Regias intelligerem, quod si plus repetetur absq; dolo, & fraude actoris tũc si in probatione quantitatis petitæ actor deficeret, puniretur in expensis tantum, & in hac specie accipio text. in d. l. 43. si vero plus loco, vel causa peteretur fraudulẽter, & dolose, tunc actor puniretur in triplũ damni causati, & in isto casu intelligo text. in d. l. 45. si dolus, & fraus abessent cessaret pœna illius l. nam etiã in
7 d. §. tripli, iste dolus consideratur. Quãdo vero plus tempore aliquid petatur, id est ante tempus, tunc inducię duplicantur, vt probatur in d. iuribus, & cessat ista actio
8 ex l. condictitia. Posset tamen plus petens à pena huius actionis excusari, si ante litem contestatam pœnituerit, vt firmat, glos. 1. recepta communiter in d. c. vnico,
9 & notat Ias. in d. §. tripli. nu. 24. Quæ omnia conducuntur decisioni tex. in l. 7. & 8. tit. 21. lib. 4. recop. vt notat Dida. Perez in l. 21. titul. 14. lib. 2 ordin. Et libellus in hac actione erit concipiendus forma sequenti.

Libellus in actione ex l. condictitia, quæ aduersus plus debito petentem datur.

FVlano vezino de tal lugar parezco ante V m. y me querello, y põgo demanda à fulano, y digo que assi es: Que el dicho aduerso con dolo por mehazer vexacion, y molestia, me puso demanda ante V. m. por dos mil ducados, que dixo le deuia de vn alcance de quentas, que entre el y mi se hizieron, no le deuiendo en realidad de verdad mas de tan solamente mil ducados, porque los demas le tenia pagados, y dellos me tenia dadas cartas de pago, como consta por dos escripturas que de lo sobredicho otorgò ante fulano escriuano publico del numero desta ciudad, de las quales hago presentacion con el juramento, y solenidad necessaria, &c. La qual demanda ha proseguido, y prosigue hasta el punto y estado en que està el processo de la causa, por lo qual se me siguieron de daño cien ducados: y el cayò è incurriò en pena de quatrocientos, que es el trestanto del daño por causa de la

de la demaſia que me pidio. Porque à V.m. pido que auida mi relaciõ por verdadera en la parte que baſte del ſobredicho, me haga entero cumplimiento de juſticia, y por ſu ſentencia que en tal caſo lugar aya le condene en los dichos quatrocientos ducados de pena, en que incurrio, mandandole que me los de y pague, pues cõforme à derecho lo he de auer, y aſsi condenado à ello le compela y apremie por todo rigor, y remedio de derecho. Sobre que pido juſticia, y coſtas, y el offi cio de V.m. imploro. Y juro, &c.

Ex §. Quarto.

SVMMARIA.

1 *ACtio, quod metus cauſa, eſt perſonalis in rem ſcripta: & cui competat.*

2 *Actio quod metus cauſa intra annum in quadruplum data contumacia, & poſt annum in ſimplũ datur.*

3 *Actio quod metus cauſa, in quadruplum datur aduerſus eum, qui iuſſu iudicum rem metu exortam non reſtituit actori.*

4 *Actio, quod metus cauſa, vt competere poſsit quæ requirantur.*

5 *Metus cadens in conſtantem virum requiritur, vt actio quod metus cauſa competat.*

6 *Metus reuerentialis patris, vel mariti non dicitur iuſtus, vt actũ annullet, niſi minæ præceſſerint, ab eo, qui ſolitus ſit eas ponere in exetione.*

7 *Actio quod metus cauſa, vt competat requiritur, quod reſtituere debens ſit in contumacia ex eo quod iuſſus à iudice rem reſtituere, eã non reſtituit.*

8 *Actio, quod metus cauſa, ex prima parte, & ſecunda edicti quomodo competat.*

9 *Libellus in actione quod metus cauſa.*

§. 4. De actione, quæ in qua druplum datur, & primo de actione quod metus cauſa.

IVſtinianus in §. quadrupli inſtit. actio. de poſuit exempla actionum, quę in quadruplum dantur, nempe actionis furtiua nifeſti, de qua ſupra egimus, in cap. 4. §. de actionibus perſecutorijs pœnæ, & rei ſimul in verſicul. & in primis ſupradictis ſic conſtitutis, &c.

Item actionis quod metus cauſa, & actionis de calumniatoribus, & actionis, quæ datur aduerſus executores litium, extorquentes aliquid vltra ſportulas debitas. Et 1 de hac vltima actione tetigimus in §. præcedenti. In præſenti tamen agendum erit de actione quod metus cauſa, quæ perſona lis eſt in re ſcripta à prætore, competitque ei, qui per metum cadentem in conſtantem virum compulſus eſt ad alienandum: vel dandum aliquid, adhoc vt ſibi res reſtituatur: & data contumacia intra annum in quadruplum condemnetur, & poſt annum in ſimplum, vt probatur in dicto §. quadrupli, iuncto §. item actio inſtitu. de action & in l. ſi cum exceptione, §. 1. & §. poſt annũ, & in §. in hac actione in fine, & in §. hæc autem, ff. de eo quod metus cauſa. Ex quibus conſtat hanc actionem in 2 3 quadruplum dari aduerſus eum, qui iudicis iuſſu rem ipſam actori non reſtituit,

tamque pœnam restituentem cuitare, vt late explicant Iason in dict. §. quadrupli, à num. 47. & Misinger. à numer. 1. Et ad
4 hoc, vt ista actio competat, requiruntur se
5 quentia. Primo quod actus gestus fuerit per metum cadentem in constantem virum vel mulierem referendo singula singulis, vt probatur in l. interpositas, C. de transactionibus & in cap. cum locum de sponsalibus. Et quis dicatur iustus metus, declarat Iason in dict. § tripli Alexand. & dominus Anton. de Padilla in d. l. interpositas & tx. in l. 7. tit. 33. p. 7. tit. 12. lib. fori. Et an metus reuerentialis patris vel mariti dicatur iustus metus, & annullet actum tradit
6 glos. l. 1. §. quæ onerandæ, verbo, metu, ff. quarum rerum actio non detur, quæ resolui tamen mentum reuerentialem sufficientem esse ad annullandum actum. Sed contraria sententia vera & communis est secundum Panor. in cap. cum contingat, in princip. & ibi Alciatum nu. 1. & 2. Anto. Gomez 2. tomo variarum, capit. 14. n. 27. Georgium Natam in cap. quamuis pactum de pactis lib. 6. & Bernardū Diaz in regul. 532. & Couar. in 4. desponsalibus 2. par c. 3. §. 6. num. 4. & plures alios, quos refert & sequitur Ioannes Gutierrez de iuramento confirmat 1. part. cap. 1. numer. 15. Qui omnes prædictam glos. intelligunt procedere quando minæ præcesserunt, & qui illas fecit solitus esset ponere minas in executione. Secundo requiritur, quod restituere debent fuerit in contumacia, vt puta,
7 quia iussu à iudice rem restituere illā nō restituit, probatur in d. l. si cum exceptio-
8 ne, § 1. & §. in hac actio. in fina. & in §. hæc autem. Nam ex 1. par. edicti prætoris, quod metus causa, datur remedium ad rescindendum actus metu gestum, & ad restituendam rem metu alienatam, vt probatur in l. 1. ff. de eo quod metus causa. Et ita actor prius ex illo remedio petere debet actum metu gestum rescindi, & rem sibi restitui. Et si intra tempus à iudice datum res non fuerit actori restituta, tunc ex 2. part. edicti prætoris, scilicet quod metus causa, datur intra annum actio in quadruplum & post annum in simplum, vt probat tex. in dict. l. si cum exceptione, §. 1. & in §. post annum. Et vtraque actio in libello intentari poterit modo sequenti.

Libellus in actione quod metus causa.

FVlano vezino de tal lugar parezco ante V.m. y me querello y pongo demanda à fulano. Y contando el caso della digo. Que yo hize donacion al dicho aduerso de vn cauallo bayo, y cabos negros, de edad de cinco años, que à su justa y comun estimacion vale ducientos ducados. La qual donacion le hize contra mi voluntad por fuerça, y miedo justo, tal que en qualquier varon constante pudiera caer, que el dicho aduerso me hizo, para que le hiziesse la dicha donacion, diziendo, que sino la hazia me mataria: y para ello puso mano à vn puñal, y lo sacò, y puso à mis pechos. Y viendome assi atemorizado, y considerando que es hombre que suele y acostūbra poner en execucion sus amenazas le hize la donacion del dicho cauallo, y se lo entreguè: por lo qual està obligado à me boluer y restituyr el dicho cauallo que le donè. Y aūque por mi ha sido requerido que me lo buelua, y restituya, no lo ha querido ni quiere hazer sin pleyto. Porque pido à V.m. q̄ auida mi relacion por verdadera en la parte q̄ baste por su sentencia, que en tal caso lugar aya, pronuncie la dicha donacion ser ninguna, y dandola por tal, y por la mesma sentencia condene al dicho aduerso à que me de, buelua, y restituya, dentro de vn breue termino el dicho cauallo, y en caso q̄ dentro del dicho termino no me lo

entre-

entregare, y reſtituyere, que me dê y pague ochocientos ducados por la rebeldia en que eſtuuiere de no me lo boluer, y reſtituyr dẽtro del termino que por V. m. le fuere ſeñalado. Y ſobre que pido juſticia, y coſtas, y el oficio de V. m. imploro, y juro, &c.

Ex §. Quinto.

SVMMARIA.

1 *ACtio de calumniatoribus eſt perſonalis, & cui competat.*
2 *Actio de calumniatoribus intra annum in quadruplum, & poſt annum in ſimplum datur.*
3 *Calumniator non ſolum actione, de calumniatoribus, ſed etiam cõditione, ob turpem cauſam poteſt conueniri.*
4 *Libellus in actione de calumniatoribus.*

§. 5. De actione contra calumniatores.

1 ACtio de calumniatoribus perſonalis eſt, conceditur-
2 que aduerſus eum qui pecuniã accepit, vt innocenti in iudicio per calũniã negotiũ facere, vel nõ facere. Et intra annũ datur in quadruplũ, & poſt annũ in ſimplũ, vt probatur in §. quadrupli, iũcta glo. verb. deque ea, inſtit. de actio. & in l. 1. & 2. & in l. in heredem, ff. de calũniatoribus. Et nedum iſta actio datur contra calumniatorem verũ etiam cõditio ob
3 turpem cauſam iuxta text. in d. l. in hæredem, §. fin. Quinimo aduerſus eum crimi-
4 naliter poterit agi, vt probat text. in l. fin. C. de calumniatoribus, & late explicant Iaſ. num. 79. & Miſingerius num. 27. in d. §. quadrupli. Et libellus in hac actione erit concipiendus forma ſequenti.

Libellus in actione de calumniatoribus.

FVlano parezco ante V. m. y pongo demanda à fulano, y digo que es aſsi: Que el dicho aduerſo recibio duzientos ducados de fulano, porque en vn pleyto que traya conmigo, en el qual el dicho aduerſo era mi procurador, dexaſſe de hazer lo que à mi derecho tocaua, que fueron tales y tales diligencias, y aſsi por ſu culpa y cauſa yo fuy condenado, ê ſe me ſiguio de daño ê intereſſes dos mil ducados: por lo qual el dicho aduerſo eſtà obligado à me los dar y pagar con el tres tanto, conforme à derecho. Porque pido à Vueſtra merced, que auida mi relacion por verdadera, en la parte que baſte del dicho aduerſo, me haga entero cumplimiento de juſticia, y por ſu ſentencia que en tal caſo lugar aya, condene al dicho aduerſo à que me dè y pague el dicho daño è intereſſe, que eſtimo en los dichos dos mil ducados, con mas el tres tanto, y à ello le compela, y apremie por todo rigor de derecho. Sobre que pido juſticia, y coſtas, y el oficio de V. m. imploro. Y juro, &c.

Ex Cap. Sexto.

SVMMARIA.

1 ACtiones quædam sunt bonæ fidei, quædam stricti iuris.
2 Fides bona varias habet acceptiones.
3 Fides bona in quolibet cõtractu requiritur.
4 Bona fides pro bono, & æquo multoties usurpatur.
5 Iudex liberam habet potestatem iudicandi in actionibus bonæ fidei, quod iustum, & æquum sibi visum fuerit.
6 Actiones stricti iuris quare sic appellatæ fuerint, & numer. 9.
7 Actiones bonæ fidei quare sic appellentur.
8 Iudex non habet tam amplam potestatem interpretandi, & iudicandi, ex bono, & æquo in actionibus stricti iuris, sicut in bonæ fidei actionibus.
9 Actio stricti iuris, quare sic appellata sit.
10 Actiones stricti iuris, & actiones bonæ fidei, multas inter se cõtinẽt differentias.
11 Dolus dãs causam cõtractui bonæ fidei efficit eum nullũ, & reintegra deceptus nõ tenetur ad implere talem contractum.
12 Contractus stricti iuris licet in eo dolus interueniat non est nullus: datur tamen exceptio doli deceptore integra, re verò non integra actio doli.
13 Dolus si nõ det causam cõtractui bonæ fidei, sed solũmodo incidat in contractum nõ facit contractũ nullum, sed damnum resarcietur per actionẽ ex illo contractu propter dolum.
14 Dolus si incidat in contractibus stricti iuris damnum non resarcitur per illum contractum, sed rescinditur per actionem, vel exceptionem de dolo.
15 Dolus dicitur dare causam contractui, quãdo vnus ex contrahentibus dolosis suasionibus induxi alium ad secum contrahendum.
16 Dolus dicitur incidere in contractum, quando alias celebraturus contractu inductus fuit dolo, & machinatione, vt in ipso contractu deciperetur.
17 Actionum stricti iuris, & bonæ fidei diuisio an procedat de iure canonico.
18 Actiones bonæ fidei sunt tantũ decẽ, & septẽ, & quæ sunt directa quæ vero directæ, & contrariæ.
19 Indefinitia oratio æquipollet vniuersali.
20 Actionis appellatione venit tam directa, quàm contraria.

Caput 6. De actionibus bonæ fidei.

1 ACtiones alias esse bonæ fidei, & alias stricti iuris dixit Iustinianus in §. actionũ, insti. de action. Quo in loco ennumerat eas, quæ bonæ fidei sunt licet olim dubium esset de petitione hæreditatis, & ibi non ennumeratas stricti iuris esse constat, secundum glos.

glos. 2 in d. §. actionũ easdem commemorat. glo. in c. cum venerabilis, verbo, bonæ fidei extra de excep. & ibi explicant Panormit. à nu. 14. Decius num. 12. & Parisius à num. 29 Iason num. 12. 27. & 30. & Gomez à num. 2. in d. §. actionum, Alciat. in l. bona fides. ff. depositi. Duaren. de in lite iurand. pag. 8. Ludouicus Carondas lib. 3. verosimilium cap. 3. Couar. in regul. possessor. 2. p. §. 6. à n. 4. de reg. iur. in 6. & Curatius lib. 8. obseruationum c. 10. & Re
2 uardus de authori. prudentum. c. 3. Et properfecta huius rei cognitione constituendum erit, quod bona fides varias habet acceptiones, interdum enim designat purũ illum, & syncerum animum ab omni dolo, fraude, & calliditate separatum, vt in l. si eum fundum. ff de contrahẽda empt. & in l. si mandato. §. 1. ff mandati. & in l. me-
3 dicum. ff. de variar. & extraord. cogi. Et in hoc significatu bona fides inquolibet contractu exigitur, vt in l. bonam fidem. C. de actio. Non nũquam bona fides pro bono & æquo vsurpatur, vt in l. bona fides ff. depositi. & in l. ex maleficio. ff. de actio. & obligat. Et in isto sensu actiones bonæ fi-
4 dei appelantur, in quibus iudex liberam potestatem habet iudicandi, quod sibi bo-
5 num, & æquum visum fuerit. Olim enim Romæ prætores non iudicabãt causas priuatas, sed dabant iudices litigatoribus petentibus. Et tunc prætores in quibusdam causis dabant formulam iudicibus in ea
6 verba, quibus cõtrahentes vsi essent: & ita angustis, & strictis finibus iudicum potestatem includebant, vt fas non esset eis à præscripta formula recedere: ob idq; actiones stricti iuris appellatæ fuerunt. In alijs autem causis multo laxiorem, & latiorem potestatem prætores tribuebant iudicibus, vt iudicarent quod sibi ex bono, & æquo
7 visum esset, vt colligitur ex Cicerone in topicis ad Trebatium. Sunt ergo bonæ fidei actiones remissioris, & laxioris iuris ac ex æquitate pendentis, nõ quòd vlla sit actio malæ fidei, quoniam in omnibus negocijs bona fides desideratur, vt in d. l. bonam fidem, sed ideo quòd iudex in cognitione potest habere rationem earum rerum, qua rum contrahentes non meminere, vt in l.
8 consensu, in fin. ff. de actio. & oblig. At vero actiones stricti iuris sunt, in quibus iudices non habent tam amplam interpretationem, & potestatem iudicandi ex bono, & æquo, sed solum modo iuxta verba cõtrahentium, vt in l. fin. C. de compen. & in l. quia tantundem, ff. de negotijs gestis, veluti in actione ex Stipulatu, iuxta text. in l. quidquid, & in l. si ita Stipulatus. §.
9 Chrysogonus, ff. de verborũ. Quam actionem ob hoc non bonæ fidei, sed stricti iuris Iustinianus dixit in l. vnica, §. sed etsi non ignoramus, C. de rei vxoriæ actione. Ita explicant Otoman. Misinger. num. 5. Corrasi. num. 4. in d. §. actionum, & Brisson. in lib. 2. de verborũ, verb. bona fides, & verb. æquum, & Couarru. in regula possessor. 2. part. §. 6. num. 4. de regulis iuris in
10 6. Rursus cõstituendum est plures, differẽtias esse inter actiones bonæ fidei, & stricti iuris, quas glo. in d. §. actionũ, colligit. Et
11 prima differentia est, quod in contractibus bonæ fidei dolus dans causam contractui efficit contractum nullum ipso iure, & re integra deceptus nõ tenebitur ad perficiendum. Re autem non integra, vt quia traditio, vel aliud secutũ est, actio doli cõpetit ad restituendam rem traditam, & ad rescindẽdum contractum, quatenus de facto processit, iuxta text in l. eleganter, in
12 principio, ff. de dolo malo. In Contractibus verò stricti iuris dolus dans causam cõtractui non efficit contractum nullum: immo valet. Datur tamen exceptio doli aduersus decipientem re integra: & si deceptus tradiderit, vel perfecerit, actio doli ei datur, vt notat glos. in dicta l. & eleganter, & Bart. in l. si quis cum aliter, ff. de ver-
13 borum obligationib. Cæterum si dolus non det causam contractui, sed si solummodo incidat in contractum in contractibus bonæ fidei, non facit contractum nullum, immo valet: resarcitur tamen dam-
14 num per actionem ex illo contractu propter dolum: vt in l. si quis affirmauerit. ff. de dolo malo, & in l. Iulianus, § si venditor, ff de actionibus empti. At verò in contractibus stricti iuris, si dolus incidat, damnum non emendatur per illum contractũ, sed rescinditur per actionem vel exceptionem de dolo, vt in dicta l. & eleganter, §. non solum. & in dicta l si quis cum aliter. Ita resoluunt glos. 2. dicto §. actionum, Bartol Angel. Imola, & Cuman. dicta l. si quis cum aliter, & communiter omnes, ex Ioanne Imola capit. cum dilecti, de emptione, & vendit. Iass. dicto §. actionum, à num. 28. latè disputat Benicasius ibi, à nu-
15 mer. 232. Dicitur autẽ dolus dare causam contractui, quando vnus dolosis suasionibus induxit aliquem ad secum contrahendum, vt puta, ad vendendum, vt illum

deciperet, qui alias non fuisset venditurus, & dolo eius fuit principaliter inductus ad vendendum: quia dixit suum æquum habere
16 vitia latentia, quæ ipse ignorabat. Dolus verò dicitur incidere in contractum, quando quis alias erat venditurus, & ego dolo, & machinatione demonstraui, quod pretium illius rei non valebat, nisi tantum, vt si valebat centum, & meis machinationibus ostendi, quod non valebat, nisi quinquaginta, vel si vendidisti mihi vineam, vel hortum, & anteaquam traderes excidi fi vites aut arbores. Aliam differentiam ponit glos. 2. d. §. actionum, ibi. Vnde nō veniunt vsuræ, quam explicat Mis inger. ibi num. 16. & latè Benicasius à num. 309. Aliam differentiam ponit eadem glos. ibi, item in actionibus stricti iuris fructus non veniunt: quam explicat Misinger. ibi nu. 17. & Benicasius à num. 327. Aliam differentiam ponit d. glos. ibi, item non venit interesse, quam explicat Misinger. ibi nu. 26. asserens communi calculo hanc differentiam reprehendi: prosequitur latè Benicasius à nu. 338. Aliam differentiam ponit eadem glo. ibi, item in bonæ fidei, quā explicat Misinger. à nu. 18. & Benicasius à num. 365. Vltimam differentiam tangit prædicta glo. ibi, item ex hoc, §. quam, explicat Benicasius ibi, à nu. 388. Aliā differentiā cōstituit Dynus ibi Mising. nu. 20. & Benicasius à nu. 390. Aliam differentiā ponunt Ioan. Faber. Ang. Ias. & Misinger. ibi à num. 21. & Benicasius à nu. 405. Alia differentia enumeratur à Benicasio ibi, à nu. 424. & explicat Mising. nu. 25. Ponit etiam aliam Angel. ibi, & explicat Benicasius à nu. 430. Alias plures differentias enumerat, & explicat idem Benicasius ibi, à nu. 436. & an diuisio actionū in actiones
17 bonæ fidei, & stricti iuris procedat de iure Canonico, latè disputat Benicas. in d. §. actionum, à nu. 184. & dñs Franciscus à Sarmiento lib. 3. selectarum, c. 3. à nu. 1. resoluit etiam de iure Canonico esse actiones stricti iuris. Idem cū alijs resoluit Couar. in d. reg. possessor, 2. p. §. 6. nu. 5. expendēs ad hoc text. in d. c. cum venerabilis, de except. Et an sint aliæ plures actiones bonæ fidei, quā in d. §. actionum enumerantur,
18 resoluit idem Benicas. à nu. 151. Vbi resoluit, quod sunt tantum decem, & septem, vt gl. 2. ibi enumerat. Et omnes sunt directæ, exceptis sex quæ sunt directæ contrariæ: vt sunt actiones mandati, cōmodati, depositi, pignorati, tutelæ, negotiorū gestorum. Et licet istæ contrariæ ibi non exprimantur, nihilominus bonæ fidei sunt, & cēsentur ibi enumeratæ, cū text. ille simpliciter mentionem faciat de actione mandati, depositi, cōmodati, pignoratitiæ tutelæ, & negotiorū gestorum: & sic intelligi debet tā de directis, quā de cōtrarijs: quia est ora-
19 tio indefinita, & æquipollet vniuersali, vt in l. si pluribus, ff. de leg. 2. cum appellatione actionis veniat tam directa, quam con-
20 traria, vt in l. 2. ff. de nego. gest. Visis itaq; differentijs inter actiones bonæ fidei, & stricti iuris veniendum est ad explicationem earum, quæ bonæ fidei sunt.

Ex §. Primo.

SVMMARIA.

1 *ACtio exempto de iure ciuili inuenta est, & cui, & aduersus quem competat.*

2 *Actio exempto tres alias actiones in se cōtinet, actionem, de euictione, actionem redhibitoriam, & quanto minoris, & actionē præscriptis verbis.*

3 *Actione redhibitoria, & quāto minoris ad quid agatur.*

4 *Actio exempto, vt competat, quæ requirantur.*

5 *Emptionis contractus solo consensu perficitur.*

6 *Emptionis contractus requirit pretium ex parte emptoris in pecunia numerata consistens, & ex parte venditoris, rem.*

7 *Pretium in emptione sufficit, quod referatur ad aliquid, quod certificari possit.*

8 *Dominium transfertur in emptorē ex re empta sibi tradita.*

9 *Emptori cui res empta est tradita competit rei vendicatio.*

10 *Emptio*

10 Emptio si ita fuerit celebrata, vt scriptura fieri debeat, ante scripturam perfectam poterunt partes pœnitere, & à contractu resilire.

11 Arrhæ conuentæ in cõtractu emptionis, si ab vno ex contrahentibus perdantur, aut ab alio multiplicatæ alteri reddantur, poterit dissentiens à contractu discedere.

12 Arrhæ si dentur nomine pretij nõ est locus pœnitentiæ in contractu emptionis.

13 Actione exempto locus non est ante pretium solutum vel vẽditori oblatum.

14 Iudex cui constiterit pretium vẽditori nõ fuisse solutum, poterit emptorem compellere ex officio ad pretij solutionem antequam res sibi tradatur.

15 Dominiũ pretij soluti requiritur, quod sit translatum in venditorem, & venditio & emptio celebrata dicatur, ita, vt ab ea resiliri non possit.

16 Libellus in actione exempto.

§. 1. De actione ex emptione.

1

Actio exempto ex iure ciuili inuenta est, vt in l. proinde in princip. ff. de ædil. edicto, daturque ei, qui præsens, vel absens, putà, per nuntium, vel Epistolam rem emit aduersus
2 venditorem, vt rem venditam tradat, iuxta text. in l. 1. de contrah. emptio. & ista sub se comprehendit tres alias actiones, scilicet actionem de euictione, qua emptor agit contra venditorem, si res vendita sibi euincatur, quia venditoris non erat,
3 & actionem redhibitoriam, & quanto minoris. Redhibitoria enim emptor agit infra sex menses ad rescindendum contractum, si res vendita habuerit vitium latens, vt in l. exempti, §. redhibitione, ff. action empti. Et quanto minoris agit emptor infra annum ad prætij diminutionem, vt probatur in l. 1. & toto titulo, ff. de ædili. edicto. & in l. sciendum, §. tempus, ff. eod. titul. & in l. 2. C. eodem titul. & in l. 64. & 65. titul. 5. part. 5. Et de hac actione redhibitoria, & quãto minoris, vltra DD. in prædictis locis agit Antonius Gomez 2. tomo variarum capit. 2. à numer. 48. ex cuius resolutione colligantur requisita ad prædictam actionem. Comprehendit etiam sub se actio ex empto aliam, & tertiam actionem, scilicet, præscriptis verbis, qua emptor agit aduersus venditorem, si pacta adiecta emptioni non seruauerit, de qua infra agendum erit. Et ad hoc, quod actio exempto emptori competat requi-
4 runtur sequentia. Primò, quod contractus emptionis sit perfectus, perficitur enim solo consensu, vt probatur in princip. instit.
5 de emptione & venditione, & in l. consensu, ff. de actionib. & obligationib. & in l. 10. titul. 5. par. 5. In quo contractu duo
6 requiruntur, nempe ex parte emptoris pretium certum in pecunia numerata consistens, & ex parte venditoris res, iuxta textum in §. pretium, & in 9. item pretium, instituta de emptione & venditione, & in l. 9. titul. 5. partit. 5. & tradit Antonius Gomez 2. tomo variarum, capit. 2. numer. 1.
7 Sufficit tamen, quod pretium referatur ad aliquid, quod certificari possit, veluti si quis dicat se vendere rem quanti ipse emit: vel quanti in tali arca vel loco sit, vt probat text. in l. hæc venditio, §. huiusmodi, ff. de contrahenda emptione, & in l. si quis fundum, ff. eodem titulo, & in l.
8 si pater, §. fin. ff. de pactis dotal. & tenent Bartol. & communiter Doctorns ibi, & connenit. l. 10. titulo 5. partita 5. Secundò requiruntur, quod res vendita non sit tradita si emptori verè, vel fictè: quia tradita esset, dominium eius in emptorem translatum esset, vt in l. traditionibus, C. de pactis, & in §. per traditionem, instituta de rerum diuisione, & in l. 46. & 47. titul. 28. partita 3. Et tunc competere emptori rei
9 vendicatio, secundum glossam final in l. si cum fundum, versiculo, final, ff. de cõtrahenda emptione, & glossam in Authentic. Sacramenta puberum, C. si aduersus venditionem, & facit, l. Iulianus. §. ex vendito.

ff. de action. emptio. Tertiò requiritur, q̃
10 quando inter partes fuit conuentum, quod in contractu emptionis scriptura interueniret, quod scriptura perfecta sit: alioquin ante eius perfectionem partes pœnitere, & resilire à contractu possent, vt probatur in princip̃ institut. de emptio. & venditione, & ibi glossa, verbo, scriptura, & in
11 l. contractus, C. de fide instrumentorum, & in l. 6. titu. 5. par. 5. Pari modo pœnitentiæ locus esset, quando arrhæ in contractu interuenirent, si quis eas dedit, perdere, vel let, vel, qui accipit duplicatas restituere, vt in dicto principio de emptione, & venditione, & in dicta l. contractus, & in l. 7. titul. 5. par. 5. Vide optima cautela erit, q̃
12 ad hoc, vt non sit locus pœnitentiæ, quod arrhæ dentur nomine pretij secundũ glos. in dicto princip̃ verb. compellitur. Salicetum, & Doctores in d. l. contractus. Quar
13 to requiritur, quod emptor in libello narret, quàliter res sibi fuit vendita, & quo pretio, rem per confinia, vel aliter declarando, vt in l. formã, ff. de censibus, dicensque pretium à se integraliter fuisse solutum, vel oblatum; antea enim locus huic actioni non esse, iuxta text. in l. Iulianus, §. offerri, ff. de action. empti. Oportebit tamen, venditorem, exceptionem pretij non soluti opponere: alioquin emptor obtinebit, vt cum alijs soluit Ias. in §. actionum, num. 124 institu. de actio. Iudex tamen, si sibi constiterit pretium non fuisse solutum, ex officio poterit condemnare emptorem ad solutionem pretij antea quam res vendita sibi tradatur, vt probatur in l. si pater, in fine, iuncta gloss. C. de action. empt. & tradit Ias. vbi supra, num. 127. Vltimo requiritur, quod emptor tiãs
15 tulerit in venditorem dominium pretij soluti: alias, si pecuniã alienã soluerit, & venditor eã nondũ cõsumpserit ad rẽ venditã tradendã non tenebitur venditor, vt in l. cum seruus, ff. mãdati, & in l. cum fundus, §. seruum, ff. si cert. peta. Et libellus in hac actione erit concipiendus forma sequenti
14

Libellus in actione exempto.

16 EN Vlano parezco ante V. m. y pongo demanda à fulano, y digo que es assi: Que yo comprè por el mes de Mayo proximo passado deste presente año del dicho aduerso vnas casas que son en esta ciudad à tal parte, que han por lindero de vna parte casas de fulano, y por otras casas de fulano, y por delãte calle publica. Las quales el me vendio, y yo del comprè por precio de mil ducados, los quales le he dado, y pagado, y el de mi tiene recebidos, y aora no me ha querido ni quiere entregar las dichas casas, y los titulos dellas, aunque à ello es obligado, y por mi muchas y diuersas vezes ha sido requerido. Por que pido à V. m. que auida mi relacion por verdadera, en la parte que baste, y otro mas, ò mejor pedimiento, siendo necessario aqui por expresso, por su sentencia del sobredicho me haga justicia, y le condene à que me de y entregue las dichas casas con los alquileres que han rẽtado, y podido rentar, desde el dia que se celebrò la dicha venta, y los que rentarèn hasta la real entrega, que estimo en tantas mil marauedis en cada vn año, con mas los daños, è intereses que de no me las auer entregado se me han seguido, que estimo en tantas mil marauedis, saluo en todo la judicial tassacion de V. m. y à ello le compela, y apremie por todo rigor de derecho. Sobre que pido justicia, &c.

Ex §. Secundo.

SVMMARIA.

1 *Actio ex vendito cui, & ad quid competat.*
2 *Vsuræ pretij veniunt in actione ex vendito post traditionem rei venditæ.*
3 *Actio ex vendito, vt competat, quæ requirantur.*
4 *Venditor non tenetur ad translationem dominij, sed solum ad nudã traditionem.*
5 *Venditor habens facultatẽ rem tradendi tenetur præcisè eam tradere, alioquin liberatur præstando interesse.*
6 *Veditor tenetur rem vẽditam tradere cũ fructibus stantibus tempore contractus celebrati.*
7 *Fructus pendentes pars fundi dicuntur.*
8 *Venditor, si vendita res locata sit sufficit quod actionem emptori cedat.*
9 *Venditor tenetur tradere emptori vacuam possessionem rei venditæ.*
10 *Venditor celãs seruitutem quãres vẽdita debet tenetur actione quã to minus, & de iure Regio poterit contractus rescindi.*
11 *Libellus in actione ex vendito.*

§. 2. De actione ex vendito.

1 ACTIO ex vendito conceditur venditori ad consequenda ea, quæ ei præstare debet emptor. In qua actione venit pretium quanti res vendita est, vt probatur in §. pretium, institut. de emptione, & vendit. & in l. 9. titul. 5. part. 5. Item veniunt vsuræ prætij post diem traditionis iuxta text. in l. Iulianus, §. ex vendito, ff. de action. empt. Et ad hoc, vt hæc actio venditori cõpetat requiruntur sequentia. Primò, quòd venditor in libello narret se talem rem vẽdidisse pro tali pretio, & eam tradidisse, vel se paratum fuisse tradere, vt in dicta l. Iulianus, §. offerri. Non tamen venditor tenetur ad translationem dominij rei venditæ, sed solummodo ad nudam traditionem, vt in l. ex empto. in princip. ff. de actio. empt. vbi glos. verbo, facere cogitur. Rationem differentiæ assignat inter emptorem & venditorem, & sequitur ibi Bar. & Ias. in l. rem traditam, ff. de verborum obligation. Et si venditor habet facultatem rem tradendi tenetur eam præcisè tradere: alioquin liberatur præstando interesse, secundum glos. in §. pretium, verbo, tradatur, institu. de emptio. & venditione, quã reputat singularem Angel. in § actionum, institut. de action. & magis communiter receptam esse testatur Iason ibi, numer. 137. & Antonius Burgensis in Rubrica de emptio. & venditione, num. 3. improbata glos. 1. in princip. verbo, agitur, ff. de actionibus empti. Secundò requiritur, quòd venditor rem venditam tradiderit cum fructibus stantibus tempore contractus celebrati, vt in dicta l. Iulianus, §. si fructibus, & in l. fructus, C. de actionibus empti. & in l. 11. titul. 5. partita 5. quia fructus pendentes pars fundi dicuntur, vt probatur in l. fructus, ff. de rei vendi. & resoluit Ias. in dict. §. actionum, numer. 140. Anton. Gomez 2. tomo variarum, capit. 2. num. 11. & Couarru. lib. 1. variarum, capit. 15. à numer. 1. Et si fundus locatus fuerit, sufficiet quod venditor actionem emptori cedat, vt in dicta l. Iulianus, §. si fructibus, & ibi glos. verbo, cedere, & notat Couarruu. in dicto capit. 15 num. 3. Tertio requiritur, quòd venditor tradiderit emptori vacuam possessionem rei venditæ, vt in l. 2. §. 1. ff de action. emption. & notat Ias. in dicto §. actionum, num. 141. & quod non celauerit seruitutem, quam res vendita debet, alias emptor agere poterit actione, quanta minoris, vt in l. 1. §. 1. de action. emptio. Et de iure Regio agere poterit ad rescissionem contractus, vt in l. 63. tit. 5. par. 5. Et libellus in hac actione erit concipiendus forma sequenti.

Libellus

Libellus in actione ex vendito.

11 FVlano parezco ante V.m.y pongo demanda à fulano,y digo, Que yo vendi al dicho aduerſo duzientos carneros añejos, à precio cada vno de dos ducados, fiados, à pagar para el dia de Nauidad proximo paſſado, fin del año de ochenta y vno: los quales le entreguè luego, y el de mi recibio, y ſe ha aprouechado dellos, gozando la lana, y haziendolo que por bien ha tenido. Y aunque el plazo de la paga es paſſado muchos dias ha, y ha ſido por mi requerido me pague el precio de los dichos carneros, no lo ha querido, ni quiere hazer ſin pleyto. Porque pido à Vueſtra merced, que auida mi relacion por verdadera, en la parte que baſte, por ſu ſentencia, que lugar aya, del dicho aduerſo me haga juſticia, condenandole à que me de y pague los maraue dis que ſe montan en los dichos duzientos carneros, à dos ducados cada vno, con mas los intereſſes, daños, y menoſcabos, que ſe me han recrecido en no me auer pagado al plazo que era obligado: los quales proteſto liquidar en la proſecucion deſta cauſa. Sobre que pido juſticia, y coſtas, y el oficio de V.m. imploro. Y juro en forma de derecho.

Ex §. Tertio.

SVMMARIA.

1 *ACtiones locati, & conducti de iure ciuili ſunt, & directæ, & bonæ fidei.*

2 *Actio vtilis competit quando illi, qui ab alio conduxit, rem alteri locat.*

3 *Locator quis dicatur.*

4 *Conductor quis dicatur.*

5 *Locator tenetur ad tradendã rem cõductori, & ad præſtandam patientiam vſus & fruitionis in re locata per tempus conuentum.*

6 *Cõductor tenetur ad ſolutionẽ pẽſionis debitæ, & conſueto, vel conuẽto tempore, & ad reſtituendam rem finito tempore locationis.*

7 *Locationis, & conductionis nõ dicitur contractus quando penſio ſoluenda non conſiſtit in pecunia numerata, ſed contractus innominatus, ex quo actione præſcriptis verbis agitur.*

8 *Actio locati cui, & aduerſus quem & ad quid competat.*

9 *Actio locati datur locatori pro reſtituenda ſibi poſſeſſione rei locatæ finito tempore locationis.*

10 *Locator finito tempore locationis libere poterit conductorem expellere, & rem alteri locare.*

11 *Scholares in re conducta alijs pro eodem pretio præferuntur.*

12 *Locatori actio locati nõ competit ante tempus finitum locationis, niſi in quatuor caſibus.*

13 *Actio*

13 *Actio locati vt competat, quæ requirantur.*

14 *Libellus non est necessarius quando agitur pro pensione à conducta re soluenda, quia iudices capiunt pignoribus procedunt contra conductorem.*

15 *Actio conducti cui, & aduersus quem & ad quid detur.*

16 *Locationis contractus dissoluitur, si res locata absque culpa locatoris perempta fuerit.*

17 *Locator, si res locata absq; eius culpa, & dolo euicta fuerit præstare interesse tenetur, tradendo rē æquè idoneam conductori.*

18 *Locator non tenetur ad interesse, nec conductor ad pensionem, quādo propter iustū naturæ, vel terrij impedimētum res locata tradi non potest,*

19 *Cōductor recedens à domo conducta propter pestem non tenetur ad pensionem.*

20 *Conductor recedens à domo cōducta propter iustum metum illusionum, & noturnorum tumultuū, pensionem soluere non tenetur.*

21 *Infirmus famulus non potest petere mercedem pro tempore quo fuit ægrotus.*

22 *Libellus in actione locati.*

23 *Libellus in actione conducti.*

§. 3. De actionibus locati, & conducti.

1 ACtiones locati & conducti de iure ciuili sunt tantum propter similitudinem, quam habent cum actionibus empti & venditi. vt in l. 2. ff. locati, & in princip. iusti de locatione & conductione, & in l. 1. tit. 8. part. 5. tum etiam, quia ita Vlpian. inquit in l. 1. §. 1. ff. de superficiebus. Et vtraque directa est, & bonæ fidei, vt probat 2 tex. iuncta glos. 2. in §. actionum, institut. de actionibus. Aliquando vero vtraque vtilis est, veluti quando qui rem, quam ab vno conduxit alteri locat, quod facere potest, nisi aliud conuenerit, vt in l. nemo, C. de locato & conducto, & in l. si tibi, la 2. & in l. si cui locauero, ff. locati, & notat 3 Antonius Gomez 2. tomo variarum, capit 3 num. 11. Pro quarum cognitione cō stituendum est, quod locator dicitur ille, qui dominus rei est, vel habet aliquod ius 4 in re, propter quod illam locare potest: cō ductor vero dicitur ille, qui accepit rem conductum à domino, vel ab habente ius 5 locandi. Et locator tenetur ad tradendam rem, & ad præstandam patientiam vsus, & fruitionis in re locata per tempus conuentum, conductor vero tenetur ad solu- 6 tionem pensionis, debito & consueto tempore, & ad restituendam rem finito tempore locationis, iuxta textum in l. ex conducto in princip. ff. locati, & in l. conductores, C. de locato. Rursus cōstitue, quod 7 in contractu locationis pensio soluenda consistere debet in pecunia numerata: alias si consistat in alio genere, vt puta, in certa parte frumenti, olei, vini, vel simili tunc non est propriè contractus locationis, & conductionis, sed innominatus, & agetur actione, præscriptis verbis. Assimilatur tamen contractui locationis, vt probatur in l. 1. §. si quis seruum, ff. depositi. & in l. si olei, C. de locato. & in §. 1. instit. de locatione & conductione, & notat glo. in l. licet, C. de locato. & Bartol. in l. si merces, §. bis maior. ff. locati.

8 His sic constitutis dicendum est, quòd actio locati competit locatori, qui prædiū vrbanum, vel rusticum rem mobilem, operamve suam locauit aduersus conductorē pro re locata deteriori facta, aut pro mercede, vel pensione soluenda, vt probatur in l. ædem, C. de locato, & in l. si vulnerauerit, ff. locati, & in l. Pomponius. la 1. ff. in quibus casi. tacj pig. vel hypothe. cōtra.

9 Datur que etiam locatori pro restituenda, sibi pensione rei locatæ finito tempore locationis, vt in l. videamus, §. qui vim, ff. locati, & in l. si quis conductionis, & in l. conductores, C. de locato. Et tunc locator libe- 10 rè poterit per hanc actionem conductorē expellere, & eē alteri locare, vt in l. nec cui

liceat

cui liceat, C. de locato, & in l. 18. tit. 8. part. 5. & notat Antonius Gomez 2. tomo variarum, cap. 3. num. 5. Quod in ſcholaribus conductoribus ceſſat, qui in re conducta aliis pro eodem pretio præferuntur, iuxta text. in capit. 1. & ibi gloſ. & communiter Doctor. extra, de locato, & in l. fin. tit. fin. part. 2. Quo fit ante tempus locationis finitum hanc actionem locari non competere, niſi in quatuor caſibus, quorum meminit text. in d. l. ædem, & in cap. propter, §. 1. extra, de locato, & in l. 6. titul. 8. part. 5. & notat Anton. Gomez in d. c. 3. num. 6. & Couar. lib. 2. variarum, c. 15. nu. 4. Ex quibus conſtat quod ad hoc, vt actio locati cõpetat requiritur. Primò, quod penſio vel merces conſtituta ſit in pecunia numerata, vt ſupra diximus. Secundò requiritur, q̃ tẽpus locationis finitum ſit, præterquã in prædictis quator caſibus d. l. ædem. Et eſt aduertendũ, quod quando locator pro penſione ſibi ſoluenda agit, libellus neceſſarius non eſt: quia iudices procedunt captis pignoribus, vt ſupra reſoluimus in c. 2. in §. de actionibus Seruiana hypothecaria, &c. Quando verò agit pro damnis, vel re ſibi reſtituenda libellus erit concipiendus forma paulò inferius præſcripta. Actio verò conducti datur conductori aduerſus locatorem ad hoc, vt res ſibi conducta tradatur, & vt ſibi liceat vti, vel frui re conducta, vel vt locator præſtet id, quod in cõtractu locationis conuenit, iuxta tex in l. ex conducto, ff. locati. Tenetur enim præeſſe locator ad rem tradendam conductori ſi facultatem tradendi habuerit: cæterum ſi res peremptа caſu fortuito abſque culpa locatoris fuerit, contractus ab vtraque parte diſſoluitur, vt in l. item queritur, §. exercitu, & in l. habitatores, §. final, ff. locati. Si verò res euicta fuerit abſque dolo, & culpa locatoris præſtare intereſſe tenebitur locator tradendo rem æque idoneam conductori, vt probatur in l. ſi quis domum, & ibi glo. & Doctor. ff. locati. Sed ſi res tradita non fuit non tamen culpa & dolo locatoris, ſed ex alia iuſta cauſa vel impedimento tertij, aut naturæ vel fuit tradita, tamen ea vti non potuit conductor propter impedimentum tertij, vel naturæ, tunc locator non tenebitur ad intereſſe, nec conductor ad penſionem, vt probatur in l. fundus, & in l. ſi vno, §. item cum quidam, & in l. habitatores, §. vltimo, & in l. ſi merces, verbo, vicino, & in l. item quæritur, §. exercitu, ff. locati, & in l. 21. tit. 8. partit. 5. Quo fit quod ſi conductor à domo receſſerit propter peſtem, vel aerem corruptum non tenebitur penſionem ſoluere, ſecundum Panorm. in cap. propter ſterilitatem nu. 8. de locato. Fulgoſium in l. cum in plures, ff. locati, & eleganter Couarru. in practic. quæſtio. capit. 30. num. 3. Idem etiam obſeruandum erit quãdo conductor à domo receſſerit propter iuſtum metum, ex eo quod oſtentis euidentiſsimis tetris imaginibus, aſsiduiſque vmbrarum illuſionibus, & nocturnis tumultibus vexaretur, ſecundum Ripam in titulo de peſte, 2. parte nu. 17. per text. in d. l. habitatores, §. fin. Et ita in Granatenſi prætorio fuiſſe iudicatũ refert Couarru. lib. 4. variarum, capit. 6. Fit etiam famulum infirmum petere non poſſe mercedem pro tempore, quo fuit infirmus, ſecundum Bart. in l. ſi vno, §. item cũ quidam, ff. locati, & Iaſ. in l. diem functo, ff. de offic. aſſeſ. & alios cõmuniter ex Panormi. in cap. 1. n. 9. de clerico ægrotante, tametſi oppoſitam ſententiam tenuerit glo. in l. arboribus, §. de illo, ff. de vſufruct. Et libellus in hac actione erit concipiendus forma infra præſcripta.

11 12 13 14 15 16 17

Libellus in actione locati.

FVlano parezco ante V. m. y pongo demanda à fulano, y digo que es aſsi. Que yo alquile vnas caſas mias en eſta ciudad, à tal calle, que han por linderos tales, por precio en cada vn año de cien ducados, y ſe las arrendè por tiempo, y eſpacio de tres años, los quales ſon ya paſſados. Y auiendoſelas deſahuziado por el tiempo acoſtumbrado, que en eſta ciudad ſe ſuelen deſahuziar las caſas, diziendole que no queria las viuieſſe por mas tiẽpo, ſino que me las dexaſſe libres y deſem-

desembargadas, y siendo à ello obligado, no lo ha querido hazer, ni sa lirse dellas. Porque pido à V.m. que auida mi relacion por verdadera en quanto baste, del dicho aduerso me haga justicia, y por su sentencia le condene à que me buelua, entregue, y restituya, y dexe libres, y desembargadas las dichas mis casas, tales, y tan buenas como estauan al tiempo que yo se las di, y el las entrò à viuir, y à que me pague los daños, intereses, y menoscabos que se me han seguido por no auer dexado las dichas casas en tiempo deuido, que estimo en quarenta mil marauedis, con lo que de aqui adelante corriere al dicho respecto, hasta que cumpla lo susodicho. Sobre que pido justicia, &c.

Libellus in actione conduti.

FVlano parezco ante V. m. y pongo demanda à fulano, y digo que es assi: Que el dicho aduerso se concertò conmigo, y me arrendò vna dehesa suya que tiene en tal parte, de q̃ son linderos tales, la qual me arrendò à pasto, y labor, por precio de mil marauedis en cada vn año, por espacio de tres años. Y es assi, que llegado el tiempo en que me auia de entregar la dicha dehesa, y dexarmela libre, y desembargada, para que yo la pudiesse labrar, y pastar con mis ganados, y estãdo à ello obligado, no lo ha querido hazer, antes la come con sus ganados, y la tiene ocupada, de suerte que yo no puedo aprouecharme della. Porque pido à V. m. que auida mi relacion por verdadera, en quãto baste, del dicho aduerso, me haga justicia, y le condene à que me dè y entregue la dicha dehesa, y me la dexe libre, para que yo la pueda labrar, y pastar por el tiempo del dicho arrendamiento, y no la dexando libre, le condene en los daños, intereses, y menoscabos que se me han seguido y siguieren, en todo el tiempo que no me dexar edesembargada la dicha dehesa, que estimo en tantas mil marauedis, saluo la judicial tassacion de V.m. Sobre que pido justicia, &c.

Ex §. Quarto.

SVMMARIA.

1 *ACtio negotiorum gestorum est bonæ fidei.*

2 *Negotium alienum geri quatuor modis dicitur.*

3 *Actio negotiorum gestorũ est duplex, directa, & contraria.*

4 *Actio negotiorum gestorum directa aduersus quem, & ad quid competat.*

5 *Actio negotiorũ gestorũ directa potest itentari statim cœpta administratione antequam finiatur.*

6 *Actio*

1 Actio negotiorum gestorũ non solũ domino, sed etiam cuilibet, cuius interest, competit.

2 Actio negotiorũ gestorum directa, vt competat, requiritur absentia vel ignorantia eius, cuius negotia gesta sunt.

3 Mãdatum inducitur ex præsentia & taciturnitate domini.

9 Actio negotiorum gestorum cessat, quando mandatum intervenit.

10 Actione negotiorum gestorum directa agens, quid concludere debeat in libello.

11 Negotiorũ gestor tenetur de dolo, lata culpa, & leui, & leuissima, quando alius diligentior vellet administrationem suscipere.

12 Negotiorum gestorum excusatio leui, & leuissima culpæ sinceritas affectionis, & imminens reipublicæ necessitas.

13 Actio negotiorum gestorum cõtraria cui, & aduersus quem, & ad quid detur.

14 Negotium à principio vtiliter gestum esse sufficit, licet prosperè euentus non fuerit secutus.

15 Actio negotiorum gestorum cõtraria datur etiã aduersus furiosum & aduersus hæreditatem iacentem, quãuis delatam pupillo extraneo hæredi, secus verò pupillo suo hæredi, nisi quatenus locupletior factus fuisset.

16 Hæreditas non iacet cum pupillo suo hæredi defertur.

17 Hæreditas habet dominum pupillum ipso iure quando suo hæredi defertur.

18 Negotia gesta nomine hæreditatis pupillo suo hæredi delatæ nomine pupilli gesta censentur, & obligatio ipsum pupillum tangit.

19 Libellus in actione directa negotiarum gestorum.

20 Libellus in actione contraria negotiorum gestorum.

§. 4. De actione negotiorũ gestorũm.

ACtio negotiorũ gestorũ bonæ fidei est, vt probatur in d. §. actionũ. Pro cuius cognitione constituendum est, quod quatuor modis dicitur negotium alienum geri, vt notat glos. in l. si pupilli, §. item quæritur, in fine, verbo, ipso gestu, ff. de negotijs gest. quam explicant Bartol. ibi & Ias. numero 172. & Mysinger. numero 29. in dicto §. actionum, & Brissonius libr. 7. de verborum significatione, verbo, gerere. Quæ actio duplex est, directa, scilicet, & contraria, vt probatur in §. 1. instit. de obligat. quæ ex quasi contractu, & in l. 2. ff. de negot. gest. Directa enim competit aduersus eum, qui sponte negotia absentis gessit ad hoc, vt rationem suæ administrationis reddat, & ratione reddita condemnetur in id, quod non vt oportuit gessit, & in id, quod ex tali gestione retinet, iuxta textum in l. 2. ff. de negotijs gestis. Potestque actio ista intentari statim cœpta administratione, antequam finiatur, vt docet Bartol. in l. nam, & Seruius, §. qui negotia, ff. de negotijs gestis, & in l. non quasi, §. hanc stipulationem, ff. rem pupilli saluam fore. Datur quæ hæc actio directa, nedum domino cuius negotia gesta sunt, sed etiã cuilibet, cuius interest isto iudicio experiri, vt probatur in l. actionum ff. de negot. gest. & ad hoc vt competat requiritur absentia, vel ignorantia eius, cuius negotia gesta sunt, iuxta textum in §. 1. instit. de obligat. quæ ex quasi contractu, & in l. 2. ff. de negotijs gest. Alioquin si dominus præsens

præsens esset & taceret, mandatum induceretur, vt probat text. in l. si remunerandi, §. si passus, & in l. qui patitur, ff mandati, 9 & quando mandatum interuenerit, actio negotiorum gestorum cessat, per text. in § 1. instit. de oblig. quæ ex quasi contractu. Secundo requiritur, quod actor in libello 10 concludat, quod iudex eum cõdemnet ad reddendam sibi rationem administrationis, & ad dãna, & interesse, si culpa, vel dolo, negotiũ minus bene gestum fuerit, vt docet Bartol. in l. sed an vltrò, §. 1. ff. 11 de nego. gestis. Nam negotiorũ gestor tenetur de dolo, lata culpa, & de leui, secũdũ glos. in §. 1. verb. ad exactissimam, instit. de obliga. quæ ex quasi contractu. Quinimo de leuissima tenetur, quando alius diligentior vellet administrationem suscipere, vt probat tex. in l. si negotia, & in l. si pupilli, 12 §. videamus, ff. de neg. gest. à leui tamen, & leuissima culpa excusaret sinceritas affectionis, imminens rei necessitas, iuxta tex. in l. 3. §. interdum, ff. de neg. gest. At verò actio contraria negotiorum gestorum datur 13 gestori aduersus dominũ, & cum cuius negotia vtiliter gessit, ad sibi præstandum id, quod necessario, vel vtiliter in rebus gestis impendit, vt probatur in l. ex duobus, in princi. & in l. quæ vtiliter, in princ. ff. de nego. gest. & etiam ad hoc, vt liberetur ab obligatione pro domino negotiorum suscepta, & indemnitas rerum gestarum sibi præstetur, iuxta tex. in l. si quis mandato, ff. de neg. gest. & in l. 2. C. de sentent. quæ 14 sine certa quantitate, sufficietq; negotium à principio vtiliter cœptum esse, licet prospere euentus non fuerit sequutus, vt 15 probatur in l. sed an vltro, §. 1. ff. de nego. gest. Daturq; predicta actio aduersus furiosum, vt in l. 3. versi. etsi furiosi, ff. de negoc. gest. & etiam aduersus hæreditatem iacentem, quamuis delata esset pupillo, vt in l. nam & seruius, §. 1. ff. de negoc. gestis. Quod intelligi debet quãdo hereditas delata esset pupillo extraneo hæredi; quia tunc censetur iacens, & iure ordinario gestor agit aduersus eã, sufficitq; negotium vtiliter cœptum fuisse, licet ex post facto nulla vtilitas secuta fuisset. Cæterum si hæreditas delata esset pupillo suo hæredi, nõ conueniretur actione negotiorum gestorum iure ordinario, sed quatenus locupletior 16 facta fuisset: iuxta text. in l. 2. C. de negoc. gest. Et est ratio, quia hoc casu hæreditas non iacet, vt firmat glo. in l. cũ hæreditas, verb. succesferitis, C. depositi, & notat Iaf. in l. in suus, num. 10. ff. de liberis & posthu. & Gozadinus in l. qui se pattis, nu. 64. C. 17 vnde liberi. Et ita hæriditas habet dominũ 18 pupillum ipso iure, & negotia pupilli gesta censentur, obligatioque ipsum pupillũ tangere videtur, argumento text. in l. quæ vtiliter, §. fin. ff. de nego. gest. & eorũ quæ tradit Bartol. receptus in l. necessarijs, in princ. ff. de acquirẽda hæreditate. Ac ideo hæreditas iacens delata pupillo suo heredi hac actione conueniri debebit quatenus factus fuerit locupletior, vt in d. l. 2. Et libellus in hac actione directa, & contraria concipiendus erit forma sequenti.

Libellus in actione directa negotiorum gestorum.

19 FVlano parezco ante V.m. y pongo demanda à fulano, y digo: Que estando yo ausente desta ciudad, el dicho aduerso de su propia voluntad, sin mandamiento ni poder mio se entremetio à entender en mi hazienda, y à grangearla, y administrarla, cogiendo y cobrando los fructos y rẽtas della, y encerrò el pan, y vino que se cogio en estos dos años proximos passados, y lo vendio, è hizo dello lo que por bien tuuo. Por lo qual es obligado à darme quenta con pago, assi de lo que administrò, como de lo que por su culpa dexò de administrar, pues ya que se entremetia en la administracion de la hazienda, la auia de administrar toda ella; y si el no se entremetiera, huuiera otro que la administrara. Porque pido à V.m. que auida mi relacion por verdadera, en la parte que baste, del dicho aduerso me haga justicia, y le con-

dene à que me de quenta con pago de todo el tiempo que entendio en la cobrança, y administracion de la dicha mi hazienda, que fueron los dichos dos años: y assi mismo le condene, à que por quanto por su culpa dexò de labrar tal huerta, y tal viña tal año, y por ello recibierõ daño y detrimento en quantia de tantas mil marauedis, me pague el dicho daño, y lo demas que por su culpa quedò por arrendar, y labrar pagandome la renta de todo ello, que estimo en tantos ducados, saluo la judicial tassacion de V.m. Sobre que pido justicia, &c.

Libellus in actione contraria negotiorum gestorum.

no FVlano parezco ante V.m. y pongo demanda à fulano, y digo: Que estando el dicho aduerso ausente desta ciudad, por le hazer bien y buena obra, y porque su hazienda no se le perdiesse, yo entendi en la administracion della, y se la beneficiê, y arrendê, y repare de muchas cosas que tenia necessidad, sin las quales no rentara cosa alguna, y en los dichos reparos gastè de mi hazienda mas de duzientos ducados, como parecerà aueriguadas las quẽtas, los quales està obligado à me pagar el dicho aduerso, por se auer gastado en prouecho de su hazienda. Porque pido à V.m. q̃ auida mi relacion por verdadera, en la parte que baste, del dicho aduerso me haga justicia, y le cõdene à que me de y pague los dichos duzientos ducados que en la administracion, y reparos de la dicha su hazienda gastê. Sobre que pido justicia, &c.

Ex §. Quinto.

SVMMARIA.

1 *ACtio mandati duplex est, directa, & contraria, & vtraque bonæ fidei.*
2 *Actio directa mandati cui, & aduersus quem competat, & ad quid detur.*
3 *Actio mandati contraria cui, & aduersus quem, & ad quid detur.*
4 *Actio contraria mandati, vt competat requiritur, quod mandatum fuerit gratuitum.*
5 *Actio mandati in quo differat ab actione negotiorum gestorum.*
6 *Libellus in actione directa mandati.*
7 *Libellus in actione contraria mandati.*

§. 5. De actione mandati.

1 ACtio mandati duplex est, directa, & contraria, & vtraque bonæ fidei, iuxta text. & ibi Angelum, Ias. & alios in §. actionum, institut. de 2 actionibus. Directa datur mandatori, & eius hæredi aduersus eum, qui mandatum

datum suscepit, & non expleuit, vt in l. si mandauero, §. fin. & in l. inter causas, §. qui suscepit, ff. mandati, vel illud expleuit dolose, & negligenter cum damno mandãtis, vt in l. præterea, & in l. si procuratorem, §. 1. ff. mandati, vel excessit fines mandati, vt in l. diligenter, ff. mandati, & in §. is qui, institut. de mandato, & in capit. cum dilecta, de rescript. notat Las. in l. si procurator. columna 1. C. de procuratoribus, & Aleiatus in l. fin. C. de negoc. gestis, daturque mandatori ad hoc, vt mandatarius restituat, quidquid ad eum ex mandato peruenit; si res tradita sibi fuit alias cedat actionem, quam habet ad persequendam rem, vt in l. si procuratorem, §. dolo, ff. mandati, si verò mandatarius negligens fuerit, restituat id quod mandatoris interfit, iuxta text. in dict. l. si procuratorem, §. 1. Contraria autem actio mandati datur mandatario, eiusque hæredi aduersus mandatorem, & eius hæredem, ad hoc, vt impleto mandato restituant omnes impensas, quas necessario, & vtiliter mandatarius fecerit, iuxta text. in l. idem quod, §. idem Labeo, & in l. si verò non remunerandi, §. fin. ff mandati, quod procedit etiam si infeliciter negotium succesſerit absque sua culpa, vt in l. qui mutuam, §. fin. ff. mandati. Requiriturque ad hoc, vt hæc actio mandati competat, quod mandatum fuerit gratuitum, iuxta text. in §. in summa, institu. de mandato, & in l. 1. ff. mandati, & in l. 2. titu. 3. part. 5. Et differt ista actio ab actione negotiorũ gestorum in eo, quod illa sponte suscipitur domino ignorante: hæc verò non suscipitur, nisi iussus, vel rogitus domini præcesserit. Et libellus in hac actione erit formandus modo sequenti.

Libellus in actione directa mandati.

FVLANO parezco ante V. m. y pongo demanda à fulano, y digo: Que yo rogue al dicho fulano que me compraſſe tal heredad, que ha por linderos tales, por precio de dos mil ducados, y aſsi mismo me compraſſe tal viña à tal parte, que ha tales linderos, y haze tantas alançadas, por precio de quinientos ducados, y le di, y entreguè el dinero para lo vno, y lo otro, y el de mi lo recibio, y quedò conmigo de comprar la dicha heredad, y viña. Y es aſsi, que el comprò para ſi la dicha heredad, y la tiene, y poſſee, y la viña por ſu culpa la dexò de cõprar, y ſe vendio à otro, del qual nò ſe puede auer: y por no la auer comprado, ſe me ha ſeguido de daño è intereſſe mas de duzientos ducados, por confinar la dicha viña con otra mia, y tener gran neceſsidad della para la incorporar en la mia. Por lo qual eſtà obligado à me dar, y entregar la dicha heredad, y à pagarme los dichos duzientos ducados que ſe me han recrecido de daños, e intereſſes, en no me auer comprado la dicha viña. Porque pido à V. m. que auida mi relaciõ por verdadera, en la parte que baſte, del dicho aduerſo me haga juſticia, y por ſu ſentencia le condene à que me dè y entregue la dicha heredad, con mas los frutos que ha rentado y podido rentar, y que rentare haſta la real entrega, que eſtimo en duzientos ducados cadavn año: y aſsi mismo à que me dè y pague los dichos duzientos ducados de daño, è intereſſe que ſe me han recrecido de no me auer comprado la dicha viña. Sobre que pido juſticia, &c.

Libellus in actione contraria mandati.

7 ESTANDO parezco ante V.m.y pongo demanda à fulano,y digo: Que el dicho aduerſo me rogò que fueſſe à la ciudad de Plaſencia, y le compraſſe quinientos carneros anexos,à precio de à dos ducados cada vno. E yo lo hize aſsi,que fuy à la dicha ciudad de Plaſencia, y compre los dichos quinientos carneros, y los traxe à eſta ciudad de Salamanca, y ſe los entreguè, y el dellos ſe contentò, y en yr à hazer la dicha compra me detuue quinze dias, y gaſtè en coſtas del camino, y en paſtores,y en otros gaſtos neceſſarios quarenta ducados que puſe de mi caſa: y de mas de los dichos gaſtos, puſe de mi bolſa duzientos ducados para acabar de pagar los dichos carneros: lo qual todo es obligado de me dar y pagar el dicho aduerſo: y aunque por mi ha ſido requerido que lo haga,no lo ha querido hazer ſin pleyto. Porque pido à V. m.que auida mi relacion por verdadera,en quãto baſte,del dicho aduerſo me haga juſticia,y le condene à que me de y pague los dichos quarenta ducados que hize de gaſtos, con mas los duzientos ducados que puſe de mi caſa para acabar de pagar los dichos carneros.Sobre que pido juſticia,&c.

Ex §. Sexto.

SVMMARIA.

1 *ACtio depoſiti eſt bonæ fidei.*

2 *Depoſitũ eſt quando quis rem ſuã alteri cauſa cuſtodiæ,dat quo caſu recipiens tenetur ea reſtituere ex actione depoſiti.*

3 *Depoſitũ aliud eſt iudiciale aliud extraiudiciale.*

4 *Depoſitũ iudiciale dicitur quando res, de qua eſt controuerſia deponitur, vbi iudex ſtatuit.*

5 *Depoſitarius à iudice electus ſemper præſumitur idoneus.*

6 *Depoſitarius electus à iudice ſi poſtmodum idoneus non fuerit repertus iudex tenebitur ad intereſſe parti læſæ, niſi à principio idoneũ elegit, vel probationem ſuæ idoneitatis recepit.*

7 *Depoſitum extraiudiciale dicitur quando abſque controuerſia quis, cauſa cuſtodiæ deponit rem ſuam penes aliquem.*

8 *Depoſitum extraiudiciale aliud eſt voluntarium, & aliud neceſſarium.*

9 *Depoſitum voluntarium dicitur, quando quis ex ſua voluntate deponit rem cuſtodiendam penes aliquem, & tunc depoſitarius tenetur ad ſimplum.*

10 *Depoſitarius negans rem penes ſe depoſitam fuiſſe efficitur infamis ſequuta ſententia iudicis.*

11 *Compenſatio non admittitur à depoſitario.*

12 *Depoſitũ neceſſariũ dicitur quãdo vr-*

do vrgente necessitate veluti incendij, naufragij, tumultus, vel ruinæ quis deposuit rem suam penes aliquem vt periculum imminens euitaret.

13 Actio depositi competit in duplū aduersus negantem depositum necessarium.

14 Depositarius tenetur de dolo & lata culpa.

15 Depositarius non tenetur de leui, vel leuissima culpa, vel casu fortuito, exceptis quibusdam casibus.

16 Actio deposita alia est directa, & alia contraria.

17 Actio depositi directa cui, & aduersus quem, & ad quid detur, & quādo si rei, & pœnæ persecutoria.

18 Actio depositi rei persecutoria est perpetua, pœna vero persecutoria est annalis.

19 Iuratur in litem in actione directa depositi.

20 Actio depositi cōtraria cui, & aduersus quem, & ad quid cōpetat.

21 Actio depositi contraria, vt cōpetat quæ requirantur.

22 Actione depositi contraria nō agitur, nisi expresse res causa custodiæ sit data, & recepta à depositario tacite vel expresse consentiente.

23 Deponēte hospite apud nautā, cauponem vel stabularium meam, fardellū, vel aliam rem lucrā, si postmodū illigata reddat tenebitur stationarius actione depositi cōtraria, & stabitur iuramento hospitis super rebus contentis in fardello.

24 Actio depositi contraria, vt cōpetat requiritur quod gratis rē receperit depositarius, quia alias erit contractus innominatus, vel locationis.

25 Depositus proprie nō cadit in rebus immobilibus.

26 Depositum de iure communi habet executionem paratam quando per instrumentum publicum de deposito constat.

27 Testium recepcio non est admittenda ante litem contestatam.

28 Instrumentum omne publicum, ad tēto iure Regio, habet executionē paratam.

29 Depositum confitens instrumēto publico potest cōueniri via executiua, licet tale instrumentum non habeat clausulam guarentigiam: & idem erit in scriptura priuata apparte recognita.

30 Scriptura priuata habet vim publici instrumenti si recognita sit à parte in iudicio.

31 Scriptura priuata cū subscriptione trium testiū habet vim publici instrumenti nō tamen potest executioni mandari si negata sit à debitore, licet à testibus sit recognita: facit tamen plenam probationem.

32 Libellus in actione depositi voluntarij & necessarij.

§. 6. De actione depositi.

Actio depositi etiam bonæ fidei est, vt constat ex §. actionum, instit. de actionib. Pro cuius cognitione erit constituendum, quod depositum est quando quis rē suam alteri causa custodiæ dat, quo casu

recipiens tenetur eam restituere ex actione depositi, iuxta tex. in l. 1. & toto titul. ff. & C. depositi; & in capit. 1. & 2. extra de depositi. & in §. præterea instit. quibus modis re contrah. obligat. in l. 1. & toto tit. 3. part. 5. & notat Antonius Gomez 2. tomo variarum, capitul. 7. nu. 2. & Brisonius lib. 4. de verborum significh. verbo, depositum. Rursus constituendum est, quod depositum aliud est iudiciale, & aliud extra
3 iudiciale. Iudiciale dicitur quando res, de qua est controuersia, deponitur vbi iudex
4 statuit, vt in l. senatus, in fine, ff. de offic. præf. & in l. si fideiussor, §. vltim. ff. qui satisdare cogantur, & in l. 1 § penul. ff. de liber. exhi. & tradit Brisonius vbi supra.

5 Et tunc iudex eligere debebit depositarium, & à iudice electus semper præsumitur idoneus, iuxta textum in l. si soluturus,
6 ff. de solutionibus. Qui depositarius si postmodum idoneus non fuerit repertus iudex tenebitur ad interesse parti læsæ secundum Bartol. in dict. l. si soluturus; Bald. in l. acceptam, C. de vsuris, & Aniles in cap. prætorum, capit. 10. in glossa verbo, fabbe, numer. 1. à qua obligatione iudex liberabitur quando à principio idoneum depositarium elegit, vel probationem suæ idoneitatis recepit, secundum Aniles plures alios Doctor. referentem, vbi supra,
7 numer. 2. Extraiudiciale depositum est quando absque controuersia quis causa tu Rodiæ deponit rem suam penes aliquem: & tunc ipse depositarium eligere poterit, argumento text. lita autem, in principio, ff. de administratione tutorum. & in l. debitor, ff. de negot. gest. & tradunt Bartol. & Bald. vbi supra, & Aniles in dicto capit. 10. in glos. verbo, nobrare, numer. 2.
8 Præterea constituendum est, quod depositum extraiudiciale aliud voluntarium, &
9 aliud necessarium est. Voluntarium dicitur quando ex sua voluntate quis deponit rem custodiendam penes aliquem, & tunc depositarius tenetur ad simplum, id est, ad rei restitutionem, quo casu statim res restitui debet etiam si à prædone, seruo, filio vel simili persona deposita sit, vt probatur in l. 1. §. si prædo, & in l. quod seruus,
10 ff. depositi. Et si rem penes se depositam fuisse negauerit depositarius infamis efficitur sequuta sententia iudicis, vt probatur in l. qui depositum, C. depositi, nec tunc admittitur compensatio à depositario opposita, vt probatur in l. penult. C. de
11 positi, & in l. fin. & ibi Bart. C. de compensationibus, & in capit. 2. §. fin. de depositi, & in §. in bonæ fidei, instituti. de action. & ibi Las. num. 33. & Gregor. Lup. in l. 5 tit.
12 3. part. 5. in glos. 5. Necessarium depositum est quando vrgente necessitate, veluti incendij, naufragij, tumultus, vel ruinæ quis deposuit rem suam penes aliquem, vt imminens periculum euitaret: quo casu aduersus depositarium negantem penes se rem depositam fuisse, actio depositi à præ-
13 tore inuenta datur in duplum, iuxta textum in l. 1. §. 1. ff. depositi, & in §. rei persequendæ, & in §. in duplum, & in §. sed furti, instituti. de acti. & in l. 8. titul. 3. part. 5. Et horum quatuor casuum rationem reddit Misinger. in dict. §. rei persequendæ numer. 39. Duarenus lib. 1. dispositionum cap. 11. & Benincasius in dict. §. actionum numer. 492. Insuper constituendum
14 est, quod depositarius solummodo tenetur de dolo, vt probatur in l. si vt certo, §. nunc videndum, ff. commodati, & in l. 5. §. si vestimenta, ff. depositi, & in l. contractus 24. ff. de regulis iuris, & in l. præterea, instituti. quibus modis re contrah. obligat. De lata culpa etiam tenetur, vt in l. 1. C. depositi & firmat glos. in d. §. præterea, verbo, dolo, quia lata culpa dolo comparatur, iuxta tex. in l. quod Nerua, ff. depositi. Nec obstat quod in prædictis iuribus dicitur depositarium solummodo, vel duntaxat de dolo teneri: nam respondetur quod illedictiones taxatiuæ non excludunt similes casus secundum glos. in l. obæs alienum, C. de prædijs minorum. Non tamen depositarius te
15 netur de leui, leuissima, vel casu fortuito, vt ex prædictis iuribus notant omnes, ibi, præsertim Cagnolus, & Decius, num. 1. in d. l. contractus. Bene verum est quod in aliquibus casibus depositarius de leui culpa, & casibus fortuitus tenetur quos congerit glos. in dict. §. præterea, verbo, dolo, & glos. in l. 1. §. sæpe, ff. depositi, Panormita-
16 num. 3. & alij in cap. 3. de deposito, & est l. 3. & 4. tit. 3. part. 5. Supradictis ita constitutis dicendum est, quod actio depositi est
17 directa, & contraria. Directa enim datur aduersus depositarium ad persequendam rem depositam cum fructibus, & omni causa, vt in l. 1. §. hanc actionem, ff. depositi, & in l. 5. & 8. tit. 3. part. 5. Et est ciuilis rei persecutoria, in quatuor tamen casibus, nempe quando causa incendij, naufragij, vel ruinæ vel tumultus res fuit deposita: prætoria est, & eam prætor induxit, daturque in duplum aduersus depositarium negantem

rem

rem depositam: & est mixta rei, & pœnæ persecutoria, vt in l. 1. §. 1. ff. depositi, & in d. §. rei persequēdæ, §. in duplum, & §. sed furti instit. de actio. & in l. 3. tit. 3. part. 5.

18 Quo fit ad persequendam rem depositam hanc actionem perpetuam esse cum sit ciuil sed ad persequendam vero pœnam annalem esse, cum sit prætoria, vt in l. quod tu-

19 multus, ff. depositi. Et in hac actione directa iuratur in litem, vt probatur in l. 1. §. si

20 rem, ff. depositi. Contraria autem actio depositi competit depositario, & eius hæredi aduersus deponentem, & eius hęredem, ad hoc, vt sibi restituatur id quod necessario, & vtiliter impensum fuit in re deposita, vt probatur in l. ei apud, ff. depositi. Et ad hoc

21 vt hæc actio competat requiruntur sequen-

22 tia. Primo quod res deposita expresse data sit causa custodiæ, & suscepta à depositario, tacite vel expresse consentiente. Alioquin, si quis ponat rem in domo alterius ipso ciente, & paciente, hæc actio non dabitur, in d. §. præterea, & resoluit Ias. in §. sequens num. 30. instit. de action. & Anton. Gomez in 2. tomo variarum c. 7. n. 2.

23 Vnde hospiti deponēti, apud nautam, cauponem, stabularium, arcam fardelum, vel aliam rem legatam, si postmodum illigata reddata stationarius hæc actione tenebitur, & stabitur iuramento hospitis super rebus contentis in fardelo, secundum Bartolū, in l. in actione, num. 22. & ibi Ias. numer. 40. ff. de in litem iurando, per text. in l. 1. §. si cista, ff. depositi, quod procedit etiamsi clauis cellulæ tradita fuerit hospiti secundum glos. in l. fin. §. 1. verbo, item, si prædixerit, ff. nautæ, cauponæ & stab. & Ias. in d. l. in actionibus numer. 43. & in d.

24 §. sequens, numer. 29. Secundo requiritur, quod depositarius gratis rem depositam recipiat, alias vel erit contractus innominatus, vel locationis, vt in l. 1. §. si quis seruum, ff. depositi, & notat Ias. in dict. §. sequens, numer. 30. Tertio requiritur, quod

25 res deposita sit mobilis, vel se mouens, nam in re immobili proprie non cadit depositum, improprie tamen bene cadit, iuxta text. in l. licet, §. rei depositæ, ff. depositi. Quo fit quod si alicui commendetur roca vel castrum, dicitur depositarius castillarius, secundum Plate. & Angel. in dict. §.

26 sequens. Et est aduertendum, quod depositum de iure communi habet executionē paratam, vt notant Doctor. in l. penultim. C. depositi, ac ideo libellus necessarius non est: debet tamen per instrumentum publicum de depósito, constare, secundum Angel. in l. si deposita, C. depositi. Si vero per

27 testes probari debeat, tunc via ordinaria agendum erit: quia ante litem contestatam ad receptionem testium non peruenitur, iuxta titulum, vt lite non contestata.

28 Obseruaui tamen in praxi, quod cum hodie iure regio omne instrumentum publicum executionem paratam habeat, vt in

29 l. 1. & 2. tit. 21. lib. 4. Recopilat. opinio Angeli procedere poterit, quando in instrumento publico aliquis confiteretur se depositum recepisse, licet in tali instrumento clausula guarentigia apposita non esset, nec in eo contineretur, quod depositarius promisisset, depositum redere: nam ad huc via executiua aduersus eum procedi

30 poterit. Idemque obseruandum erit in scriptura priuata, recognita à parte in iudicio, secundum Bald. in l. 1. C. de executione rei iudi. iuxta glos. in l. sed etsi possessori, §. cum hæreditate, ff. de re iudicat. quia talis scriptura habet vim instrumenti publici, vt in l. publica, ff. depositi, & in l. cum de indebito. C. de probationibus, & in l. 119. tit. 18. part. 3. & notat Rebuffus in tit. de chirographorum, & scedularum recog. in summa, à numer. 44. Couarruuias lib. 2. variarum, capit. 11. numer. 4 & Auend. in cc. prætorum 2. parte cap. 30. num. 1. Et hodie est express. l. 5. titul. 21. libr. 4. Recopilat. & nos supra diximus in 4 part. 1. tomi

31 in cap. de his quæ execut. para in versicul. sexto quod scriptura priuata. Quinimo idem iuris esset si depositū probaretur per scripturam priuatam cum subscriptione trium testium, quia talis scriptura habet vim instrumenti publici, vt in l. scripturas, C. qui potiores in pig. & in l. 31. titul. 13. partit. 5. Si tamen talis scriptura trino teste subscripta negata esset à debitore, quanuis recognita esset à testibus non posset executioni mandari, iuxta ea quę resoluimus in dicta 4. parte 1. tomi in dicto versiculo sexto, sed tunc via ordinaria agendum erit: & talis scriptura à testibus deponentibus se vidisse eam scribere, recognita plenam probationem facit, vt probat Rebuffus, vbi supra nume. 29. & probatur in l. 114. & 118. & 119. titul. 18 part. 3. & firmat Auendanius, vbi supra numer. 4. 5. vnde in supradictis casibus, quibus via executiua procedi potest libellus necessarius non erit in alijs vero formandus erit modo sequenti.

Libellus in actione depositi voluntarij, & necessarij.

32 FVlano parezco ante V.m. y pongo demanda à fulano, y digo. Que en vn dia del mes de Mayo proximo passado deste presente año de setenta y quatro que se contaron ocho dias del, se encendio gran fuego en mi casa, y temiendome que no se podria atajar, y que mis bienes correrian riesgo los saque todos, que son los contenidos en este memorial, de que hago presentacion con la solenidad, y juramento necessario, &c. Y los puse y depositè para que se me guardassen, en casa del dicho aduerso y en su poder, y el los recibio, y se constituyò por depositario dellos: y assi mismo muchos dias despues del dicho fuego puse y depositè vna fuente de plata que pesaua tantos marcos en mano del dicho aduerso, para que me la guardasse, y el la recibio de mi en fiel encomienda, y guarda. Por lo qual està obligado à me boluer y restituyr todos los dichos bienes, que el dia del fuego en el depositè, y la fuente de plata que despues le di enguarda. Y aunque por mi ha sido requerido muchas vezes que me lo buelua todo y restituya, no lo ha querido ni quiere hazer, antes niega auer yo en el hecho los dichos depositos. Porque pido à V.m. que auida mi relacion por verdadera en la parte que baste, del dicho aduerso me haga justicia y le condene à que, me buelua y restituya los bienes que en el depositè el dia del fuego, tales y tan buenos como de mi los recibio con mas otro tanto que està obligado à boluer en pena por auerme negado el dicho deposito necessario; y assi mismo le cõdene à que me buelua la dicha fuẽte, y en defecto de no me la dar, me pague su justo valor de peso, que eran tantos marcos, y de hechura que estimo en tantas mil marauedis, y mas le condene en las penas en que caen è incurren los depositarios, que no acuden con los depositos que en ellos fueron fechos. Sobre que pido justicia, &c.

Otro si à V.m. pido proceda breue y sumariamente en esta causa, pues la calidad della requiere, por ser de deposito. Y para ello, &c.

Ex §. Septimo.

SVMMARIA.

1 ACtio pro socio est bonæ fidei.

2 Societas contrahitur cõsensu, re vel verbis, & pernũtium, & in perpetuum vel vsque ad certum tempus, vel ex tempore, vel sub conditione.

3 Societas non potest contrahi in perpetuum sine temporis præfinitione.

4 Societas potest cõtrahi in super omnibus bonis præsentibus vel futuris, vel super vna tantum negotiatione.

5 Socie-

5 *Societas super omnibus bonis simpliciter cõtracta etiam ad futura extenditur, præter donationem, hæreditatẽ, legatũ, vel aliam speciẽ vltimæ voluntatis, nisi id exprimatur.*

6 *Socij pactionis inter se factas obseruare debent.*

7 *Societas quatuor modis dissoluitur.*

8 *Actio pro socio cui, & aduersus quẽ, & ad quid detur.*

9 *Actio pro socio datur ad diuersos effectus.*

10 *Actione pro socio agẽs quid debeat in libello concludere.*

11 *Actio pro socio intentatur societate finita; quando agitur pro habenda vtilitatione lucri, & damni inter socios diuidendi, & hoc casu, quid libellus continere debeat.*

12 *Socij debet æqualiter lucra, & dãna inuicẽ communicare, nisi aliud conuentum sit.*

13 *Libellus in actione pro socio est cõcipiendus nomine singularum sociorum, non vero societatis.*

14 *Libellus in actione pro socio in primo & secundo casu.*

15 *Libellus in actione pro socio ad dissoluendam societatem.*

§. 7. De actione pro socio.

1 INTER Actiones bonæ fidei, actio pro socio connumeratur in dict. §. actionum. Pro cuius elucidatione constituendum est, quod societas contrahitur consensu, re, verbis, & pernuncium, probat textum in l. societatem coire, iuncta l. qui admittitur, ff. de pro socio, & in princip. instit. de obligatio ex consensu, iuncta glos. verbo, societatibus, l. 1. tit. 10. par. 5. & in perpetuum, id est, quod 3 vitam contrahentium, vel vsque ad certũ tempus, vel ex tempore, vel sub conditione contrahi potest, l. 1. ff. pro socio l. 1. tit. 10. part. 5. Non tamen in perpetuum sine 4 præfinitione temporis contrahitur, l. nulla, ff. pro socio, & super omnibus bonis præsentibus & futuris, vel super vna tantum negotiatione contrahitur, l. societas contrahitur, ff. de pro socio, in princip. instit. 5 de societate, l. 3. tit. 10. partis. Et si simpliciter contracta fuerit super omnibus bonis, ad bona futura nihilominus extenditur, l. si societatem, l. si quis societatem, ff. pro socio, & firmat glos. in l. fin. C. quæ res pignoo oblig. Non tamen extenditur ad bona quæsita per donationem, hæreditatem, legatum, vel aliam speciem vltimæ voluntatis, l. cuire, cum sequẽtibus, ff. pro socio, nisi specialiter & expresse inter socios actum fuerit, societatem extendendam esse ad bona titulo lucratiuo quæsita l. 3. versic. cum specialiter, & ibi glos. ff. pro socio. Paulus Cast. consi. 185. col. fi. Bart. consil. 22. vol. 1. Alex. consi. 47. col. 2. tomo 2. & conuenit l. 6. & 9. tit. 10. par. 5. & resol. Anton. Gom 2. tomo var. c. 5. n. 3. & 4. tametsi contrarium teneant Carol. Ruin. consi. 104. col. 4. vol. 1. Decius consi. 66. col. 2. & 6 Aimon Craueta consil. 26. col. 2. Et pactiones inter socios initæ obseruandæ erunt, vt probatur in princip. instit. de societate, & in l. 1. tit. 10. part. 5. Quæ societas quatuor modis dissoluitur, vt in l. societatem, 7 ff. pro socio, & in §. soluitur. instit. de societate, & in l. 10. tit. 10. par. 3. Ex quo contractu societatis oritur actio pro socio, quę competit socijs inuicem, quoties oportuerit alterũ alteri aliquid ex bono & æquo præstare. Estq; directa ex vtraque parte, vt in §. in quibusdam inst. de pœna temerè litigantium. Et datur ad diuersos effec- 9 tus, aliquando ad societatem contractam adimplendam & conficiendam, veluti, vt fiat cessio iurium, & collatio rerum in cõmuni, secundum conuentionem societatis, quo casu intentari illico societate inita poterit. Aliquando vero datur ad personales præstationes, puta, ad fructus, & reditus perceptos in communi diuidendos, & ad lucra, impensas, & damna communicanda: quo etiam casu, durante societate poterit intentari, l. pro socio, §. si

Titium, l. cum duobus, §. item respondit. ff. pro socio. In quibus casibus requiritur
10 quod actor dicat, in libello inter se & reū initam fuisse societatem vnius rei, vel omnium bonorum, exprimēdo speciem eiusdem societatis. Aliquando & tertio datur
11 pro habenda vtili ratione lucri & damni, inter socios diuidendi, l. verum, §. fin. cum l. sequenti, & in l. tandiu, ff. pro socio, quo casu intentari non potest, nisi societate finita, vt in d. l. tandiu. & ibi glos. verb. data, & resoluunt Iaso in §. sequens, num. 37. & Mising. in §. rei persequendæ, n. 58. instit. de actio. quo casu requiritur in libello expressio causæ, per quam finita fuit, & expressio formæ societatis, ideſt, partium lucri & damni, quæ vnicuique ex socijs conuenire debent. Alioquin si nihil inter so-
12 cios conuenit, æqualiter lucra & damna communicande erunt: si vero aliquid conuenit, pactiones erunt obseruandæ, tex. in l. si non fuerit, ff. pro socio, & in princip. in sti. de societate, in l. 1. tit. 10. part. 5. Requiriturq; in hac actione, quod libellus concipiatur nomine singulorū sociorum, non
13 vero societatis. secun. Bald. in Rub. C. pro socio, & Iaso in d. § sequens, n. 41. & erit formandus modo sequenti.

Libellus in actione pro socio in primo & secundo casu.

14 FVLANO parezco ante V.m. y pongo demanda à fulano, y digo. Que entre mi, y el dicho aduerso fue fecha y contrahida compañia de todos nuestros bienes muebles, y rayzes, semouientes, deudas, dineros, y acciones, que à la sazon teniamos y adelante tuuiessemos, y assi es, que yo cumpliendo lo que era de mi parte obligado, meti todos mis bienes en la dicha compañia, ê cedi los derechos, y acciones que me pertenecian, y di poder al dicho aduerso in rem propriam, para que en nombre de la dicha compañia pudiesse cobrar las dichas deudas: y el dicho aduerso siendo obligado à hazer otro tanto, y aguardar la dicha compañia, y meter en ella sus bienes, y ceder sus acciones y derechos que le pertenecian, no lo ha querido, ni quiere hazer sin pleyto: antes los frutos que ha cogido de los dichos bienes de compañia, y las ganancias que se han seguido, no lo ha querido comunicar, y lo oculta. Porque pido à V.m. que auida mi relacion por verdadera en quanto baste por su sentencia condene al dicho fulano à que cumpla y guarde la dicha compañia, mandandole ceder sus derechos y acciones, y comunicar los frutos y ganancias. Sobre que pido justicia, &c.

Libellus in actione pro socio in tertio casu ad dissoluendam societatem.

15 FVlano parezco ante V.m. y pongo demanda à fulano, y digo. Que entre mi y fulano defunto, y fulano, y fulano, vezinos desta ciu-

dad

dad fue fecha, y contrahida compañia de todos nueſtros bienes auidos y por auer, para que juntamente todos tratáſſemos con ellos y puſieſſemos vna tienda de paños, y ſedas en la rua deſta ciudad, con que lo que ſe ganaſſe y adquirieſſe en el dicho trato ſe partieſſe entre todos por yguales partes. La qual compañia ha durado por eſpacio de tantos años, y agora fulano vno de los dichos compañeros es muerto, y paſſado deſta preſente vida, y por ſu muerte ſe diſoluio y acabò la dicha compañia. Por lo qual fulano y fulano como tales compañeros, y fulano y fulano como herederos del dicho fulano defunto eſtan obligados à juntarſe cõmigo, para que aſsi todos juntos hagamos cuenta de todos los marauedis y bienes que en la dicha compañia ay, y hecha la dicha cuenta partamos los dichos bienes y ganancias que huuiere conforme à los capitulos de la dicha compañia. Y aunque por mi han ſido muchas vezes requeridos, que ſe nombraſſen contadores para las dichas cuentas, no lo han querido ni quieren hazer ſin pleyto. Porque pido à V.m. que auida mi relacio por verdadera en la parte que baſte por ſu ſentencia condene à los dichos aduerſos à que de ſu parte dentro de vn breue termino nombren contadores, que ſe junten con fulano, que yo de mi parte deſde luego nombro para hazer las dichas cuentas, con apercebimiento que no los nombrando, V.m. de ſu oficio los nombrara, y reſeruando en ſi nombramiẽto de tercero en caſo de diſcordia, y anſi miſmo ſeñalando à los dichos contadores nombrados lugar, y hora en que ſe junten cada dia, haſta fenecer y acabar las dichas cuentas, mandandoles, que adjudiquen à cada vna de las partes lo que ha de auer, conforme à los capitulos de la dicha compañia. Sobre que pido juſticia, &c.

Otro ſi hago preſentacion deſta eſcriptura publica de compañia con el juramento y ſolenidad neceſſaria, &c. de la qual me pretendo aprouechar en lo que es, y ſer pudiere en mi fauor, y no en mas, ni aliende. Y para ello, &c.

Ex §. Octauo.

SVMMARIA.

1 *ACtio tutelæ eſt bonæ fidei, & alia eſt directa, & alia cõtraria.*

2 *Actio tutelæ directa à iure ciuili deſcendit, cõtraria verò à iure prætorio.*

3 *Actio directa tutelæ cui, & aduerſus quem, & ad quid competat.*

4 *Tutor rationem reddere debet per inuentarium in principio adminiſtrationis factum.*

5 *Tutor ſi inuentarium bonorum pupilli non confecerit, iuratur in litem*

contra

contra eum, in quod pupilli interest.

6 Pupillus transmittit iuramentum in litem, in suos hæredes contra tutorem

7 Tutor tenetur de dolo lata culpa, & leui.

8 Actio tutelæ contraria, cui, & aduersus quem & ad quid detur.

9 Actio pro tutelæ quæ dicatur, & à quo inuenta fuerit.

10 Actio pro tutelæ est directa & contraria, & cui, & aduersus quem quælibet competat.

11 Libellus in actione directa tutelæ.

12 Libellus in actione contraria tutelæ.

13 Libellus in actione directa pro tutelæ.

§. Octauus, De actione tutelæ.

1 ACtio tutelæ bonæ fidei est, vt in dicto §. actionum, & est directa & contraria, l. 1. de contraria tutelæ, & vtili actione, §. tutores, instit. de oblig. quæ ex quasi contractu nasc. Directa à iure ciuili descendit, §. 1. instit. de tutelis, contraria verò à iure prætorio, l. 1. ff. de cõtraria tutelæ, & vti-
2 li. Directa competit pupillo finita tutela, vt rationem suæ administrationis reddat, nec antea datur, l. si tutor. 9. §. si testamento, l. nisi finita, in princip. ff. de tutel. & ratio. distrah. l. aduersus, & l. rationes, C. de administratione tutorum. Et quibus modis tutela finiatur traditur in toto titulo, inst. quibus modis tutela, & in l. fin. tit. 16. part. 6. quam rationem tutor reddere debet per inuentarium, quod in principio administrationis facere tenetur, vt in l. fin. in fine, C. de arbit. tutel. & in l. 15. tit. 16. par.
5 6. & ibi Gregor. Lup. Alioquin, si inuentarium non confecerit, iuratur in litem cõtra eum in id, quod pupilli interest, l. tutor qui repertorium, 8. in princip. ff. de administratione tutorum. Contra hæredes tutoris in litem non iuratur, l. fin. C. de in litem iurando. Ipsi tamen pupilli bene trãsmittunt hoc iuramentum in litem in suos
6 hæredes, probat Paulus Castrensis in l. si per alium, §. fin. ff. ne quis eum, qui in ius vocat. tenetur quę tutor de dolo lata culpa,
7 & leui, l. 1. in princip. ff. de tutel. & ratio.
8 distrah. Contraria actio tutelæ datur tutori aduersus pupillum, vt restituat sibi quod impendit in administratione, & liberet eũ ab obligatione quam pro eo contraxit, l. 1. ff. de contraria tutel. & in d. §. tutores, & est etiam bonæ fidei, secundum glos. receptam in d. §. actionum, verbo, tutelæ. Alia etiam actio inuenta fuit à prætore, quæ actio pro tutelæ dicitur, & est directa, & contraria. Directa datur pupillo aduersus eum, qui se pro tutore gessit, cum re vera
9 10 nõ esset tutor, ad hoc, vt rationẽ sibi reddat, quę statim cognito errore intentari potest l. 1. §. 1. & §. cũ eo, ff. de eo qui pro tutore. Cõtraria verò actio pro tutelæ cõpetit ei qui se pro tutore gessit ad impẽsas vtiliter & necessario in administratione factas, quę etiã deprehẽso errore statim moueri pote-
10 st, l. 1. ff. de contrar. tutel. Et libellus in hac actione concipiendus erit modo sequenti.

Libellus in actione directa tutelæ.

11 FVlano parezco ante V. m. como curador ad litem que soy de fulano, y pongo demanda à fulano, y digo que es assi: Que auiendo quedado el dicho mi menor de edad de cinco años al tiempo que murio y passó desta presente vida fulano, padre legitimo del dicho mi menor, el dicho aduerso fue proueydo por la justicia desta ciudad,

por

por tutor de la persona y bienes del dicho mi menor, y le fue decernida la dicha tutela, como consta desta escriptura, de que hago presentacion, con la solenidad, y juramento necessario, &c. y como tal tutor del dicho mi menor, aceptò la herencia, y bienes del dicho su padre, y ha regido, y administrado sus bienes, y hazienda hasta agora. Y porque el dicho mi menor es ya de catorze años cumplidos, y la dicha tutela acabada, quiere que los dichos sus bienes le sean entregados, y el dicho aduerso le de quenta con pago de la dicha su hazienda, y de los frutos, y rentas della: à lo qual el dicho aduerso està obligado. Y aunque ha sido por el dicho mi menor muchas vezes requerido que lo haga, no lo ha querido hazer sin pleyto. Porque pido à Vuestra merced, que auida mi relacion por verdadera, en la parte que baste por su sentencia, que en tal caso lugar aya, condene al dicho aduerso, à que de quenta con pago por inuetario legitimamẽte fecho al dicho mi menor de la dicha su hazieda, y frutos della, q̃ han rentado, y podido rentar, y q̃ rentaren hasta la real entrega: y en defeto de no lo hazer assi, defiera el juramẽto in litẽ al dicho mi menor, hasta en cantidad de quatro mil ducados, que la dicha hazienda, y sus frutos valdria, mandando assi mesmo al dicho aduerso, q̃ dentro de vn breue termino nombre vn contador de su parte, que se junte con fulano: al qual yo desde luego nombro por parte del dicho mi menor, para que ambos à dos juntos hagan las dichas quentas, con apercibimiento que no lo nombrado, V.m. lo nombre de su oficio, y reserue en si el nombramiento de tercero en caso de discordia, señalãdoles lugar, y hora, donde cada dia se junten à hazer las dichas quentas, hasta las fenecer y acabar. Sobre que pido justicia, &c.

Libellus in actione contraria tutelæ.

12 FVLANO parezco ante V. m. y pongo demanda à fulano, y digo: Que al tiempo que fulano, padre legitimo del dicho aduerso muriò, y passò desta presente vida, el dicho aduerso quedò de edad de ocho años, y el dicho su padre en su testamento con que muriò me dexò por su tutor, ê yo acepte el dicho oficio, y le lleuè à mi casa, y he tenido quenta con su persona, y administrado su hazienda hasta aora q̃ el dicho aduerso es de edad de catorze años cumplidos, y el dicho mi oficio se ha acabado. Y en todo el dicho tiempo que he sido su tutor he gastado de mi hazienda en sus alimentos, y otras cosas vtiles, y necessarias mas de quatrocientos ducados: y siendo obligado à me los

los dar, y pagar, no lo ha querido hazer sin pleyto, aunque por mi, el, y su curador han sido muchas vezes requeridos. Porque pido à V. m. que auida mi relacion por verdadera, en quanto baste por su sentẽcia que lugar aya, condene al dicho aduerso, y à su curador en su nombre à que me den y paguen los dichos quatrocientos ducados, y à ello les compela y apremie por todo rigor de derecho. Sobre que pido justicia, &c.

Libellus in actione directa pro tutelæ.

13 YVlano parezco ante V.m. como curador ad litem de fulano, y pongo demanda à fulano, y digo: Que al tiempo que fulano defunto, padre legitimo del dicho mi menor murió, dexò por su vniuersal heredero al dicho menor, cuyos bienes y herencia tiene aceptados: y necessario siẽdo yo en su nombre de nueuo los acepto con beneficio de inuentario. Y al dicho tiempo el dicho mi menor quedò muy niño, y de poca edad, y el dicho aduerso lo lleuò à su casa, y se entremetio en su hazienda, y en la administracion della, como si verdaderamẽte fuera su tutor, no lo siendo. Por lo qual està obligado à dar quenta con pago al dicho mi menor de la dicha su hazienda por inuentario legitimamente hecho. Porque pido à V.m. que auida mi relacion por verdadera en quanto baste, cõdene al dicho fulano à que dê la dicha quẽta por inuentario juridicamente hecho al dicho mi menor, y no lo haziendo, le defiera el juramento in litem hasta tanta cantidad, y mãde al dicho aduerso nombre contador, &c.

Vt supra diximuxs in libello actionis directæ tutelæ. Et pari modo mutatis mutandis in actione contraria pro tutelæ, erit formandus libellus, sicut supra diximus in libello actionis contrariæ tutelæ.

Ex §. Nono.

SVMMARIA.

1 *ACtio commodati duplex est, directa, & contraria, vtraque bonæ fidei.*

2 *Actio commodati directa cui, & aduersus quem, & ad quid detur.*

3 *Commodatum à precario in quo differat.*

4 *Cõmodatarius tenetur de dolo, & de omni culpa lata, leui, & leuissima, cum ad eius instantiam sibi fuit res commodata, alias verò tantum tenetur de dolo.*

5 *Commodatarius re perempta æstimationem, deteriorata interesse præstare debet.*

6 *Libell⁹ in actione cõmodati directa*

7 *Li-*

7 *Libellus in actione contraria commodati.*

§. 9. De actione commodati.

ACtio commodati duplex est, directa, & contraria, & vtraque bonæ fidei, text. & ibi Angel. & Iaſ. in §. actionum. Directa datur commodãti, vt re cõmodatarius reſtituat, & ſi deteriorata fuerit intereſſe ſoluat. Contraria vero competit commodatario, vt ſibi ſoluatur quanti ſua interſit rem commodatam ante finitum vſum & tempus non fuiſſe ſibi ablatam, & vt reſtituantur expenſæ in re commodata neceſſario factæ, deſcenditque ex contractu commodati, qui re contrahitur, vt probatur in §. item is cui, inſtitu. quibus mod. re contrahitur oblig. Veluti quando ad certum tempus, & vſum tacite vel expreſſe res aliqua traditur alicui, l. 1. & 2. ff. commodati, l. 1. C. eod. titul. c. 1. extra, de commodato, l. 1. tit. 1. part. 5. & l. 1 tit. 2. part. 5. Et in hoc differt cõmodatum à precario, quia commodatum ad certum tempus, & vſum limitatum tacitè, vel expreſſe datur, & ante finitum vſum, vel tẽpus reuocari nequit, l. in commodato, §. ſicut, ff. cõmodati, l. cõtinuus, §. cũ quis, ff. de verb. obli. Precariũ vero datur ad libitũ, non determinato tempore, tacitè, vel expreſſe: & quãdocũq; reuocari poteſt, tex. in l. 1. & toto tit. ff. de precar. & in c. fi. extra, de precar. docet Bart. in d. l. in commodato, §. ſicut, & in l. Aquilius Regulus, oppoſitione 1. ff. de donationibus. Panor. in cap. fi. de prec. Anto. Gomez cum alijs, 2. tomo variar. cap. 7. num. 1. Ac ideo actor in libello dicere debet, ſe rem commodaſſe ad certum, & determinatum tempus, & vſum iam finitumque eſſe. Qua in re aduertendum eſt, quod commodatarius tenetur de dolo, & de omni culpa lata, leui, & leuiſſima quando ad eius inſtantiam, & petitionem res fuit ſibi commodata, l. ſi vt certo, §. nunc videndum, ff. commodati, text. in d. §. item is cui. Alioquin, ſi ad petitionem ipſius commodatarij res non fuiſſet commodata, ſolummodo cõmodatarius tenetur de dolo, tex. in d. l. ſi vt certo, §. interdũ. Et ſi res perempta fuerit, æſtimationẽ cõmodatarius ſoluere debebit, & ſi deteriorata fuerit, intereſſe, l. 3. §. ſi reddita, ff. commodati. Ac ideo actor in libello dicere debet, ſe ad inſtantiam commodatarij rem commodaſſe ad certum tempus, & vſum iam elapſum, & finitum. Et libellus erit concipiendus forma ſequenti.

Libellus in actione commodati directa.

6 FVlano parezco ante V. m. y pongo demanda à fulano, y digo: Que yo empreſtê al dicho aduerſo à ſu ruego, é importunidad vn caballo caſtaño eſcuro, de edad de ſeys años: el qual me pidio para paſſear, y ruar en el en eſta ciudad por ocho dias: y al tiempo que ſe lo di, y entregue eſtaua muy ſano y bueno, y valia à ſu juſta y comun eſtimacion cien ducados. Y auiendolo de mi recebido para el dicho efeto, y teniendolo en ſu poder, y aprouechadoſe del mas de diezdias, por auerle tratado mal, el dicho caballo ſe reſfriò, y eſtà manco, de manera que no vale de veynte y cinco ducados arriba, por lo qual el dicho aduerſo eſtà obligado à me dar y pagar todo lo que agora vale menos el dicho caballo, por ſu culpa y cauſa de lo que valia al tiempo que de mi lo recibio. Y aunque por mi ha ſido requerido, que

aſsi

assi lo haga, no lo ha querido, ni quiere hazer sin pleyto. Porque pido à Vuestra merced, que auida mi relacion por verdadera en la parte q̃ baste, del dicho aduerso me haga justicia, y por su sentencia le condene à que me buelua y restituya el dicho cauallo que le empreste, con mas los sesenta y cinco ducados que vale menos, por auerse refriado, en los quales estimo el dicho menoscabo, saluo la judicial tassaciõ de V. m. Sobre que pido justicia, &c.

Libellus in actione contraria commodati.

FVlano parezco ante V. m. y pongo demanda à fulano, y digo: Que auiendome el dicho aduerso empreslado vna mula regalada de cola corta vaya, para yr à la feria de Medina del Campo, y andar allà en ella haziendo mis negocios todo el tiempo que durassen los pagos: y auiendo ya quatro dias que yo para el dicho efecto la tenia en mi casa, y auiendo gastado con ella en curarla de vn muermo que le dio, y en herraduras, y otras cosas necessarias tantos reales, el dicho aduerso me tomò la dicha mula, y no me dexò yr en ella la dicha jornada, ni aprouecharme della para el efecto q̃ me la auia empreslado, por lo qual he dexado de yr à la dicha feria à entender en mis negocios, y se me han seguido de interesses, daños y menoscabos por auerme tomado la dicha mula, y no auerme dexado vsar della tantos ducados: y siendo obligado à me los pagar con mas los gastos necessarios que hize con la dicha mula: y auiendole requerido muchas vezes que me lo pagasse, no lo ha querido hazer sin pleyto. Porque pido à Vuestra merced, que auida mi relacion por verdadera en quanto baste, del dicho aduerso me haga justicia, y le condene à que me pague los daños, interesses, y menoscabos que se me han seguido, por auerme tomado la dicha mula, y estoruado el vso della, que estimo en tantos ducados, saluo la judicial tassacion de V. m. y assi mesmo le condene à que me pagué los dichos gastos que cõ la dicha mula hize. Sobre que pido justicia, &c.

Ex §. Decimo.

SVMMARIA.

1 ACtio præscriptis verbis in duobus casibus est bonæ fidei, quando agitur de æstimato, & quãdo agitur de permutatione.

2 Contractus innominati ex quo dicti fuerint.

3 Contractus innominati in quibus speciebus consistant.

4 Actio

2 *Actio præscriptis verbis datur in contractibus innominatis, do vt des, facio vt facias, & do vt facias: actio vero de dolo in contractu, facio vt des.*

3 *Actio præscriptis verbis, in multis casibus habet locum.*

6 *Actio de dolo datur in contractu innominato, facio vt des, quando ex facto meo nihil tibi adest, sed si tibi ex facto meo aliquid adest, & non des, actio, præscriptis verbis, competit.*

7 *Actio, præscriptis verbis, cessat quãdo dolus interuenit.*

8 *Actio præscriptis verbis, ex quolibet contractu innominato descendens est stricti iuris, præterquam in duobus casibus.*

9 *Actio præscriptis verbis æstimatoria cui, aduersus quẽ, & ad quid competat.*

10 *Libellus in actione præscriptis verbis æstimatoria alternatiuè concipiendus est.*

11 *Actio præscriptis verbis æstimatoria datur vtilis cum merces interuenit.*

12 *Actio præscriptis verbis ex permutatione descendens, cui, & aduersus quem, & ad quid cõpetat.*

13 *Permutationis contractus est quãdo vna species pro alia datur, quãdo vero genus pro genere, vel specie, aut species pro genere, est contractus innominatus.*

14 *Actio præscriptis verbis, ex permutatione descendens, vt cõpetat requiritur, quòd implementum fuerit sequutum ex parte agentis.*

15 *Libellus in actione præscriptis verbis ex permutatione descendẽte est concipiendus alternatiue.*

16 *Libellus in actione præscriptis verbis stimatoria.*

17 *Libellus in actione præscriptis verbis ex permutatione.*

§. 10. De actione præscriptis verbis.

1 IN duobus casibus actio præscriptis verbis, est bonæ fidei. Primus est, quando agitur de æstimato. Secũdꝰ est, quãdo de permutatione agitur. Pro quorum cognitione constituendum est, quod cum plura essent negotia, quam vocabula, inductum fuit, quod essent quidam contractus, qui
2 innominati dicerentur, ex eo quod nõ haberent nomẽ specificum, & elegans, l. natura, ff. de præscriptis verbis. quo casu agẽdum erit, vel præscriptis verbis, vel actionibus, quæ in factum appellantur l. 1. & 2. ff de præscriptis verbis. Qui contractus innominati cõsistunt in his speciebus, scilicet, do vt des, facio vt facias, do vt fa-
3 cias, facio vt des, l. naturalis, in principio, ff. de præscriptis verbis, l. iuris gentium, §. 1. ff. de pact. & in l. fi. tit. 6. par. 5. Et in tribus priorib' exẽplis actio præscriptis verbis datur: in quarto vero cõpetit actio de
4 dolo, d. l. naturalis, §. quod si faciam, & ibi notãt Bar. & alij. Et licet in pluribus casibus locus sit actioni præscriptis verbis, vt ex superioribus patet, & explicat Anton. Gom. 2. tom. var. c. 8. Duare lib 1 disput. c. 11. Baldui, in §. fi. inst. de lege Aquilia. & Otoman. de verbis iuris, verbo, præscriptis
5 verbis, tamẽ in supradicto posteriori exẽplo, nẽpe in cõtractu, facio, vt des, sola actio de dolo datur, vt in d. l naturalis, §. q si faciã, quã intelligit glos in d §. actionum verbo, ex permutatione. Quod intelligunt
6 verũ esse DD. cõiter ex Alex. in l. cũ proponas, n. 5. C. de dolo, & Benicas. in d. §. actionũ n. 6 18. quãdo ex facto meo nihil tibi adest, tũc actio sola de dolo dat, & ita procedit tx. in d §. q si faciã. Cæterũ si ex facto meo aliquid ad est tibi, & tu nõ des,

tunc actio, præscriptis verbis, datur, vt in l. cum mota in fine, C. de transactionib. Ecce Doctores communiter componunt textū in §. quod si faciam, cum text. in d. l. cum mota, qui tamen intellectus cōmunis multum restringit tex. in distincte loquentem in d. § quod si faciam. Vnde verius dici potest, quod in omnibus supradictis quatuor exemplis, & speciebus contractus innominati datur actio præscriptis verbis, & in d. l. cum mota, & in d. l. iurisgentium. 7 At vero, si in aliquo ex dictis quatuor contractibus innominatis dolus interuenerit, dabitur actio dē dolo, & cessauit actio ciuilis præscriptis verbis, vt in d. l. naturalis, §. at cū do in fi. & in l. solent ff. de præscriptis verb. od id q; in d. §. quod si faciam, cessat ciuilis actio præscriptis verbis, quia ille qui dare debebat, fuit in dolo inducens alium ad faciendum id quod alias facturus non erat, & promissum nō daret alter, qui postmodum promissum dare cessauit, ac proinde fuit in dolo, & cessat 8 actio, præscriptis verbis, & datur sola actio de dolo. Rursus constituendum est, quod actio præscriptis verbis ex quolibet contractu innominato descendens est stricti iuris, præterquā in duobus casibus supra dictis, scilicet, quādo ex æstimato, vel quā do ex permutatione agitur; nam tunc bonæ fidei est propter similitudinem quam habet cum contractibus bonæ fidei, secun 9 dum Ias. in d. § actionum: & Alexand. inl. in actionibus, ff. de in litem iurā. Et actio præscriptis verbis æstimatoria competit ei, qui rem aliquam alteri certa æstimatione dat, aut vtendam, aut vendendam, ad hoc vt accipiens, aut eandem rem restituat, vel dictā æstimationem det. l. 1. cum suo §. ff. de æstimat. actio. Ac ideo libellus al- 10 ternatiuè erit concipiendus, nempe, quod reus restituat rem, vel eius æstimationem, vt notat Bart. per tex. ibi in l. 1. ff. de æstimat. actio. Nec refert, an quis rē recipiat cum mercede, aut sine mercede: nā si merces interuenerit, dabitur vtilis æstimatoria, l. 2. ff. de æstimatoria actione. Fuitque 11 necessarium hanc actionem introducere, quia olim dubitabatur, an esset contractus emptionis, locationis, vel conducti, l. 1. ff. 12 de æstima. actio. At vero actio præscriptis verbis ex permutatione descendens competit ei, qui rem suam animo permutandi dedit, ad hoc vt rem ex permutatione ab altero consequatur, vel interesse sibi restituatur. 13 Pro cuius elucidatione est constituendum, q; eōtractus permutationis est quādo vna species pro alia datur: alioquin si genus pro genere, vel genus pro specie, vel species pro genere daretur, esset contractus innominatus, do vt des, vt in l. naturalis, §. at cum do, ff. de præscrip. ver. gl. in l. 1. C. de rerū permu. & in l. 1. ff. eo. tit. l. 2. tit. 6. par. 5. Ant. Gom. 2. tom. var. ca. 8. n 6. in fi. & Mising in d. § actionū, nu. 91. Et ad hoc vt hæc actio competat requiritur, quod implementū fuerit sequutū ex 14 parte agentis, l. ex placito, C. de rerū perm. Hodie vero de iure regio ante implementum ex aliqua parte actio ista oritur l. 2 tit. 16. lib. 5. recop. Ant. Gom. d. c. 8. n. 4. & Dida. Perez in l. 3. tit. 8 lib. 3. Ordinam. vers. 15 dubitari non insubtiliter. Et in hac actione libellus alternatiue erit concipiendus secūdum glossam in l. cum precibus, C. de rerum permutatione, & Bartol. in l. vnica, C. de sententijs, quæ pro eo quod interest.

Libellus in actione præscriptis verbis ex æstimato.

16 YO Vlano parezco ante V. m. y pongo demanda à fulano, y digo. Que yo di al dicho aduerso vna ropa de terciopelo, para que la vendiesse, ò vsasse della, estimada y apreciada en trezientos reales: y sino hallasse quien se los diesse por ella, ò no quisiesse vsar della, q̄ me la boluiesse. Y aora el dicho aduerso ni quiere darme los dichos 300. reales, ni boluerme la dicha ropa, aunq̄ à ello es obligado, y por mi ha sido req̄rido. Porq̄pido à V. m. q̄ auida mi relacio por verdadera en la parte q̄ baste, condene al dicho aduerso à q̄ me dè, y buelua la dicharopa, ò me pague los dichos 300. reales. Sobre que pido justicia, &c.

Libellus

Libellus in actione præscriptis verbis ex permutatione.

17 FVlano parezco ante V. m, y pongo demanda à fulano, y digo: Que el dicho aduerso, y yo fuymos concertados de trocar vn cauallo mio castaño claro por otro su cauallo ruzio rodado: è yo cumpliendo de mi parte lo que era obligado, le di y entregue el dicho mi cauallo, y el de mi lo recibio, y se dio por contento y entrego, y està obligado à darme y entregarme el dicho su cauallo, y no lo ha querido, ni quiere hazer sin pleyto. Porque pido à V. que auida mi relacion por verdadera en la parte que baste, le compela à que me pague el interesse que por no me lo entregar se me ha seguido, q̃ estimo en tantos ducados, saluo la judicial tassacion de V. m. Sobre que pido justicia, &c.

Ex §. Vndecimo.

SVMMARIA.

1 *ACtio petitionis hæreditatis est bonæ fidei, & cui, & aduersus quem, & ad quid competat.*
2 *Actio petitionis hæreditatis est mista, personalis, & realis.*
3 *Actio petitionis hæreditatis in rem plures habet effectus actionis personalis.*
4 *Actio petitionis hæreditatis, vt cõpetat, quæ requirantur.*
5 *Libellus in actione petitionis hæreditatis quid continere debeat.*
6 *Actio petitionis hæreditatis, vt competat requiritur, quod actor sit hæres.*
7 *Actio petitionis hæreditatis non cõpetit instituto in quota bonorum, cum sit legatarius.*
8 *Actio petitionis hæreditatis intẽtari debet contra possidentem titulo pro hærede, vel possessore.*
9 *Actio petitionis hæreditatis non competit possidenti hæreditatem, vel partem eius titulo singulari.*
10 *Libellus in actione petitionis hæreditatis.*

§. 11. De actione petitionis hæreditatis,

1 ACTIONEM Petitionis hæreditatis inter actiones bonæ fidei connumerat Imperator, in dicto §. actionum, & competit hæredi, qui hæreditatem adijt, & possessionem non fuit adeptus aduersus possidentem pro hærede, vel pro possessore, ad hoc vt actor hæreditatem totam, vel partem cum accessionibus consequatur, ita explicant Iason à numero 186. & Mysingerius à numero 104. in dicto §. Actionum. Et hæc
2 actio est vniuersalis, l. 1. ff. de reivendicatione, l. item videndum, §. vltimo cum lege sequenti, ff. de petitione hæreditatis, & ex mixta, personalis, & realis, textus, §. quædam, instit.

de actio.l. hæreditatis petitionẽ, C. de peti. hæred. quamuis proprie in rem actio sit
3 ex parte possessionis aduersarijs plures effectus habens actionis personalis, l. sed etsi, §. petitio, ff. de petitio. hæred. & ibi Bartolus, & communiter omnes ex Iason. in
4 dicto §. quædam, numer. 41. Et ad hoc vt hæc actio competat, & rectè intentetur, requiruntur sequentia. Primò, quod actor in libello concludat, quod iudex declaret, eum hæredem esse, & hæreditatem ad se pertinere, l. ex diuerso, §. 1. ff. de reiuendi. & quod petat, vt iudicis officio sibi restituatur, quod reus ex hæreditate possederit, lege licet, ff. de petit. hæredi. l. 1. §. 1. ff. si pars
5 hæred. petat. Quo fit, in libello necessariam non esse expressionem singularum rerũ, sed sufficere actorem petere, se hæredem defuncti declarari, & ad eum hæreditatem pertinere, reumque officio iudicis damnari ad restitutionem omnium rerum ad illam hæreditatem pertinentium, secundum glossam communiter receptam in l. 1. ff. de edend. Panor. in cap. 2. de libelli oblatione, & est l. 26. titul. 2. partit. 3. resoluit, Couarr. in pract. quæstionib. capi. 12. num. 1. reprobata gloss. in cap. 2. de libelli oblatione. Secundo requiritur, quod actor sit
6 hæres, siue ex testamento, siue ab intestato, siue vniuersalis, siue in aliqua parte hæreditatis, l. 1. 2. & 3. de petitio. hæredit. siue sit hæres immediatus, siue mediatus, veluti hæres primi hæredis, l. fin. C. de hæredib.
7 instituen. Si tamen esset institutus in quota bonorum, tunc hæc actio non competeret, quia esset legatarius, l. si quis seruum, §. fin. cum l. sequenti, ff. de legat 2. Iason. in
8 dicto §. actionum, numer. 193. Tertio requiritur, quòd ista actio intentetur contra possidentem hæreditatem, titulo pro hærede, vel pro possessore, l. regulariter, l. pro hærede, ff. de petitione hæreditatis, etiam si vnicam tantum rem, & minimam possederit, l. si hæreditatem, ff. de petitio. hæredit. quam optime explicat Anton. Gomez in l. 45. Tauri, numer. 166. & Couarruuias in practicis quæstionib. capi. 12. numer. 6. At vero contra possidentem
9 aliquam hæreditatem, vel partem eius titulo singulari hæc actio non competit, l. hæreditatis petitionem, & ibi Doctores, C. de petitio. hæredit. Couar. in dicto cap. 12. nume. 2. Et veram rationem differentiæ assignat Misinger. in dicto §. actionum, num. 112. & plures limitationes ponit in l. 1. colum. 2. C. de inoffic. testam. Socin. in regula 297. incipienti. Petitio, Couarruuias in dicto cap. 12. & Misinger. in dicto §. actionum, num. 113. Vtilem tamen tunc petitionem hæreditati competere aduersus eum qui vniuersitatem, vel hæreditatem possidet, quo titulo contendit Ioannes Parlador. in libro rerum quotidianarum, capit. 5. Et plura in praxi vtilia circa hanc actionem petitionis hæreditatis congetunt Anton. Gom. in l. 45. Tauri à nu. 153. & Cou. in d. c. 12. Et libellus in hac actione erit concipiendus forma sequenti.

Libellus in actione hæreditatis

10 FVlano parezco ante Vuestra merced, y pongo demanda à fulano, y digo que ansi es: Que fulano vezino deste lugar en su testamento, y postrimera voluntad con que murio, y passò desta presente vida, me dexò por su vniuersal heredero, cuyos bienes, y herencia yo tengo aceptada con beneficio de inuentario, y necessario siendo de nueuo la acepto con el dicho beneficio de inuentario, el qual estoy presto de hazer luego que los bienes vinieren à mi poder. Y al tiempo que el dicho fulano murio, dexò muchos bienes rayzes, semouientes, deudas, derechos, acciones, joyas de oro, plata, y moneda amonedada, en los quales bienes el dicho aduerso, pretendiendo ser heredero del dicho defunto, se metio y apoderò, y los tiene ocupados. Y aunque le consta del dicho testamento, en el qual

yo

yo fuy inſtituydo por vniuerſal heredero, y conforme à ello es obligado à reſtituyrme la dicha herencia, no lo quiere hazer ſin pleyto. Porque pido à V. m. que auida mi relacion por verdadera, en la parte que baſte, por ſu ſentencia que en tal caſo lugar aya, me declare por vniuerſal heredero del dicho defunto, y como tal pertenecerme todos ſus bienes, y herencias. Y aſsi declarados condene al dicho aduerſo de ſu oficio, el qual para ello imploro, à que me dè, entregue, y reſtituya todos los dichos bienes, y herencia, que aſsi tiene ocupada, con mas los frutos que ha rentado, y podido rentar, y rentare, haſta la real entrega, y reſtitucion, que eſtimo en tantas mil marauedis cada vn año, y en tantas fanegas de pan, y tantos menudos. Sobre que pido juſticia, &c.

Ex §. Duodecimo.

SVMMARIA.

1 *ACtio pro dote olim duplex fuit quædam ex ſtipulatu, quædã rei vxoriæ actio, & quælibet cui competat, & quo caſu.*

2 *Actio pro dote rei vxoriæ ſublata eſt, & in actionem ex ſtipulatu transfuſa.*

3 *Actio ex ſtipulatu pro dote eſt bonæ fidei, actio verò ex ſtipulatu ſtricti iuris.*

4 *Actio ex ſtipulatu pro dote ſubrogata fuit in locum actionis rei vxoriæ.*

5 *Subrogatum ſapit naturam eius, in cuius locum ſubrogatur.*

6 *Actio ex ſtipulatu pro dote ex vtroque latere tã mariti, quàm vxoris eſt bonæ fidei.*

7 *Actio ex ſtipulatu pro dote plura habet priuilegia.*

8 *Hypothecã tacitã habet mulier in bonis mariti pro dote ſibi reſtituẽda, & è cõuerſo maritus pro dote ſibi promiſſa conſequenda.*

9 *Creditoribus mariti præfertur mulier in dote ſibi reſtituenda.*

10 *Creditoribus anterioribus habentibus expreſsã hypothecã nõ præfertur mulier in dote ſibi reſtituẽda.*

11 *Actio ex ſtipulatu pro dote dupliciter competere poteſt marito quãdo ſine cõſenſu patris mulier contraxit, vel quãdo dos à patre, vel extraneo ſibi fuit promiſſa.*

12 *Maritus poteſt aduerſus ſocerum agere pro dote ſibi cõſtituẽda, quãdo filia ſine patris cõſenſu nupſit.*

13 *Dotare filias eſt paternum officium.*

14 *Bart. & ſequatium opinio, quod pater non teneatur filiam abſque eius conſenſu nubentem dotare, impugnatur.*

15 *Pater tenetur filiam tradere marito, & conſtituere ei dotem.*

16 *Maritus tenetur alimẽta præſtare ſuæ vxori.*

17 *Actio ex ſtipulatu pro dote promiſſa, vt cõpetat requiritur, quod matrimonium fuerit ſequutum.*

18 *Actio ex stipulatu pro dote promissa est vniuersalis, potestque dupliciter intentari.*

19 *Socer sine venia non potest à genero conueniri.*

20 *Actio ex stipulatu pro dote repetenda duplicitèr potest contingere, vel soluto matrimonio, vel constante, quando maritus ad inopiã peruenerit.*

21 *Dos aduentitia, & profectitia, quæ dicatur.*

22 *Dotem aduentitiam sola vxor repetere potest soluto matrimonio extrancus tamen quando id pactus fuit.*

23 *Dos profectitia à parentibus non potest repeti, nisi id pacti fuerint, vel filia consenserit, aut non contradixerit.*

24 *Dos repeti potest constante matrimonio, si maritus ad inopiam peruenit: quo casu res mobiles statim, immobiles vero intra annum restituendæ sunt.*

25 *Maritus, & eius filij hæredes pro dote restituenda non possunt conueniri, vltra quam facere possint, secus vero extranei hæredes, vel maritus putatiuus.*

26 *Libellus in actione pro dote non promissa.*

27 *Libellus in actione pro dote promissa.*

28 *Libellus in actione pro dote repetenda.*

29 *Contractus bonæ fidei id propriũ habent, vt contrahentes no modo in id quod actum est, sed in illud, quod ex bono & æquo præstari oportet obligantur.*

30 *Iudici liberæ facultas tribuitur àlege æstimãdi, quod bonũ & æquũ est in cõtractibus bonæ fidei, secus vero in contractibus stricti iuris.*

31 *Compensatio admittitur in actionibus bonæ fidei, & strictum iuris ipso iure, attenta nõua lege Iustiniani.*

32 *Compensatio non admittitur in depositi actione.*

33 *Compensatio ipso iure competere dicitur, quando æreo fuerit in iudicio oppositа, ita vt de ea iudici constare possit.*

34 *Iudex non debet abuti potestate sibi concessa æstimãdi ex bono & æquo in actionibus bonæ fidei, sed in quantum poterit certam tenetur proferre sententiam.*

§. 12. De actione pro dote.

1 ANtiquitus duæ actiones pro dote, vel exigenda, vel repetenda concessæ fuerunt: vna ex stipulatu dicebatur, altera vero rei vxoriæ actio. Prior enim dabatur marito pro exigẽda dote sibi promissa, vt in l. ad exationẽ, C. de dotis promissione, nec sibi cõpetebat, nisi dos esset promissa, l. vlt. in princip. C. de repudijs. Posterior vero dabatur mulieri soluto matrim. ad repetendas res dotales, etiamsi de restitutione dotis nihil sibi cautum esset, l. si duo patroni, §. penult. in fine, ff de iure iu ran. Hanc posteriorem actionem rei vxoriæ Iustinianus sustulit cum omnibus suis qualitatibus, & in actionem ex stipulatu transfundit: vt sic vtroque casu actio ex stipulatu competat, & marito pro exigenda dote, & mulieri pro repetẽda, & si nulla stipulatio interueniat per l. vnic. in prin. C. de

2

C. de rei vxor. actio. & tex. §. in fuerat. insti. de actio. Et actio ex stipulatu pro dote bonæ fidei est. Nã licet actio ex stipulatu stricti iuris sit, l. quia tantundem, ff. de neg. gest. l. quidquid adstringendæ, ff. de verbor. tamen quia actio ista subrogata fuit in locum actionis rei vxoriæ, quæ bonæ fidei erat, accepit eius naturam & conditionem: ac proinde bonæ fidei est text. in d. §. fuerat, & in d. l. vnica, §. sed si non ignoramus, C. de rei vxor. actione. Nam subrogatum sapit naturam eius, in cuius locũ subrogatur, l. quod debitori, ff. de donatio. causa mortis, l. si creditori, ff. de leg. 1. & d. l. vnica, in princip. & vtroque latere tã mariti, quàm vxoris bonæ fidei est, vt ex dicta l. fuerat, notant ibi Iaſ. numer. 16. Misinger. & Corra. num. 5. & communiter omnes in d. l. vnica, §. sed etsi ignoramus. Quæ actio plura priuilegia habet, de quibus in l. 1. ff. soluto matrim. & in l. assiduis, C. qui potiores in pig. & apud Cãpetium, & Bald. Nouellum in tit. de dote. Quorum duo recensentur in d. §. fuerat primum est tacitæ hypothecæ, quam mulier habet in bonis mariti pro dote sibi restituenda, & è conuerso maritus pro consequenda dote sibi promissa, d. l. vnica, §. 1. de quo priuilegio vltra Doct. in dict. §. fuerat, agit eleganter Couar. lib. 1. variar. c. 7. Secundum priuilegium est prælationis, quo mulier præfertur omnib⁹ alijs creditoribus mariti, vt in d. § fuerat, & in d. l. assiduis, & explicat Couar. in d. capit. 7. à num. 1. Cauebis tamen à Mising. num. 13. & à Corras. num. 8. in d. §. fuerat resoluentibus, mulierem habentem tacitam hypothecam præferendam esse creditoribus anterioribus habentibus expressam: nam cõtraria opinio verior, & communis est, secundum Couar. d. c. 7. num. 1. verbo, tertia conclusio Et probatur de iure regio in l. 33, tit. 13. par 5. Et quando actio ista ex stipulatu morito datur, potest dupliciter cõtingere. Primo modo, quoties filia matrimonium contraxit sine consensu patris. Secundo modo, quoties dos fuit promissa à patre, vel ab alio. In primo casu gener agere potest aduersus patrem, vt cõstituat sibi dotem, secundum glossam in l. obligamur, verbo, lege, ff. de actionib. & obligationib. quam testatur communiter receptam Alexan. consi. 169. n. 2. lib. 7. Soci. consi. 57. n. 2. lib. 4. Aretin. consi. 39. colum. antepenul. Iaſ. in authen. præterea n. 8. C. vnde vir & in d. §. fuerat, n. 97. & Greg. Lup. in l. 8. tit. 11. par. 4. in glos. ver. el padre, Alcia. lib. 8. Parergon, capit. 3. Et pro hac opinione, facit, quia officium pater num est filias dotare, l. qui liberos, ff. de ritu nuptiarum, l. fi. C. de dotis promissione, & firmat glos. 1. in cap. hoc sanctum, 32. q. 2. & in cap. de raptorib. 36. q. 1. verbo, excusata. Et ista opinio verior est secũdum Couar. in 4. 2. part. c. 3. §. 8. nu. 7. Nec ab hac opinione recedendum est secundũ Bald. Nouel. in l. 1. n. 343. ff. solut. matri. quamuis Bart. in l. obligamur, ff. de actio. & oblig. teneat, patrem non teneri dotare filiam absq; eius consensu matrimoniũ contrahentem, cuius opinionem sequitur Aretin. in l. qui superstitis, n. 3. ff. de acquirẽ. hæred. Iaso in l. diuortio in princip. n. 20. ff. soluto matrim. Alex. consi. 33. n. 3. lib. 4. & consi. 61. n. 4. lib. 7. Palat. Rub. in repet. c. per vestras, not. 3. §. 3. n. 1. & 7. & §. 4. n. 1. & 5. & §. 7. de donat. inter vir. & vxo. Nam contra eos facit, quod pater ad duo tenetur, scilicet, ad tradendam filiam marito, & ad cõstituendam ei dotem, probatur in d. l. qui liberos, vnde licet esset prima obligatio, quia iam filia nupta est, non tamen cessat secunda de constitutione dotis, vt cum pluribus resoluit Couar. vbi su. in d. c. 3. §. 8. n. 7. Cautius tamen in hoc casu crederem esse, si mulier tempore contractus matrimonij promitteret dotem suo viro, quia in isto casu, Bart. & omnes consentiunt aduersum patrẽ agi posse, vt dotem filiæ constituat: & si dos promissa non fuerit, agendum erit nomine vxoris, alioquin vero imputandum esset, quod vxorem sine dote acceperit, & eidem alimenta administrare teneretur, l. fin. C. de repudijs. & in authẽ. de nuptijs. § sic itaq; collatione 4. Resoluunt Paul. Castren. l. si socer in princ. n. 4. ff. soluto matrim. Alexan. consi. 7. n. 11. lib. 2. Iaſ. in authen. præterea n. 8. C. vnde vir & vxor. & Guiller. Bene. in c. Rainũtius, verb. dotem, nu. 41. Secundo vero modo quando dos fuit promissa à patre, vel ab alio, tunc requiritur, quod constet, dotem fuisse promissam, & matrimonium subsequutum: quia talis promissio habet conditionem annexam, si matrimonium subsequatur, secundum glossam in l. 2. § creditum, ff. si certum petatur, verbo, post nuptias. Nam ante matrimonium dos non dicitur, l. 3. & l. promittendo, ff. de iure dotium. Et tunc actio ista vniuersalis est, vt omnes agnoscunt in Rubrica, ff. solut. ma-

trimonio. Intentaturquè dupliciter. Quia si dos promissa esset per instrumẽtum publicum, vel aliam scripturam executionem paratam habentem, iuxta text. in l. 2. & 5. tit. 16. lib. 3. recopil. via executiua procedendum erit: si vero aliter promissa esset, libellus concipiendus erit forma paulo in-
19 ferius præscripta. Vtroq; tamen casu, si aduersus patrem agatur, prius venia petenda erit, quia socer sine venia à genero conueniri non debet, secundum gloss. receptam in l. generaliter, ff. de in ius vocan. etiam si affinitas dissoluta esset, secundum Ale-
20 xan. in d. l. generaliter, per text in l. fin. C. de iure dot. Quando vero actio ista datur pro repetenda dote contingere etiam potest dupliciter. Primo modo soluto matrimonio: quo casu, aut loquimur de dote ad
21 uentitia, vel de profectitia. Aduentitia dicitur, quæ non ex paternis bonis, sed aliũ
22 de ab extraneo data fuit, & tunc sola vxor soluto matrimonio repetere poterit, extraneus tamen quando id pactus fuerit, poterit repetere, in l. vnica, §. accedit, C. de rei vxoriæ. Profectitia vero dos dicitur,
23 quæ à parte, vel à parente profiscitur, nec à parentibus repeti poterit, nisi id pacti fuerint, vel nisi filia consenserit, aut non contradixerit, l. 2. §. quod si in patris, & §. voluntatem, ff. soluto matrimo. Secundo modo os repetitur constante matrimonio, si maritus ad inopiam vergat.
24 l. si constante, in princip. & ibi Iaf. ff. soluto matrimonio l. vbi, C. de iure dotium, gloss. in cap. ex parte, de consuetudine, & vtrobiq; Doctor. & Palacius Rubios in repetitione cap. per vestras, in princip. §. 17. num. 1. cum sequentib. & tunc res dotales diuersimode restituuntur, nam immobiles statim restitui debent, alioquin vsuræ debentur, mobiles vero intra annum, vt in l. vnica, §. cum autem, C. de rei vxoriç. Aduertendum tamen erit, quod mari-
25 tus, & eius filij hæredes conueniri non debent pro dote restituenda vltra quam facere possint. l. maritum, & etiam filios, in princip. ff. soluto matrim. & in §. item si de dote, instit. de actio. vbi Iaf. & Petrus Plateanus optimas limitationes ponũt. Extra nei vero hæredes hoc priuilegio non gaudent, vt in d. l. maritum, & in l. quia tale, ff. soluto matrim. nec etiã maritus putatiuus, vt cum pluribus resoluit Couar. in 4. de sponsa. 2. p. c. 6. §. 8. n. 26. vbi à n. 24. plura in proposito cõgerit. Et libelli in hac actione concipiendi erunt forma sequenti.

Libellus in actione pro dote non promissa.

26 FVLANA con licencia expressa que de mi marido fulano tengo, como mas aya lugar de derecho, parezco ante V.m. pidiendo, como ante todas à V.m. pido licencia para lo infra escrito, y siendome concedida, ò injustamente negada, me querello y pongo demanda à fulano mi padre legitimo, y digo que assi es. Que yo estoy casada y velada, como manda la santa madre Yglesia con fulano mi legitimo marido, el qual es hijodalgo, y mi ygual, y al tiempo que cõ el me casé no lleuè conmigo dote, ni aora lo tengo, con que pueda el dicho mi marido alimentarme, y sustentar las cargas del matrimonio, y assi el dicho mi padre conforme à la disposicion del derecho, està obligado à me dotar, y dar dote competente, segun la calidad de su persona, y la cantidad de su hazienda, y al numero de hijos que tiene, à lo menos hasta lo que me puede caber de legitima. Y auida consideracion de todo lo susodicho, el dicho mi padre està obligado à dotarme en tantos ducados. Porque pido à V.m. que auida mi relacion por verdadera en la parte que baste, por su sentencia que lugar aya, y de su oficio, el qual para ello imploro, condene, compela, y apremie al dicho mi padre, à que me dote en tantos mil

duca-

ducados: y assi condenado, le mande, me los dê y entregue, para que dellos el dicho mi marido me alimente, y pueda sustentar las cargas del matrimonio. Sobre pido que justicia, &c.

Libellus in actione pro dote promissa.

27 FVlano con licencia que ante todas cosas pido à V. m. siendome concedida, ò injustamente denegada, me querello, y pongo demanda à fulano, padre legitimo de fulana mi legitima muger, y digo, que assi es, que el dicho fulano me mandò y prometio en dote y casamiento con la dicha mi muger tantos mil ducados, pagados en esta manera. En tal heredad que està en tal lugar, de que son linderos tales, que fue estimada, y tassada en tantos mil marauedis, y la resta me prometio en dineros de contado. Y puesto que soy casado y velado con la dicha fulana de tantos años à esta parte, viuiendo, y haziendo vida maridable de consuno en vna casa del dicho fulano, no me ha querido dar ni pagar el dote que me prometio y mandò cõ la dicha su hija, y aunque por mi ha sido requerido muchas y diuersas vezes, no lo ha querido hazer sin pleyto. Parque pido à V. m. que auida mi relacion por verdadera en la parte que baste, por su sentencia que lugar aya, condene al dicho fulano à que me dè, pague y entregue la dicha heredad, con mas los frutos que ha rentado y podido rentar, y que rentare hasta la real entrega, que estimo en cada vn año en tantos mil marauedis, y tantas fanegas de pan: y assi mismo le condene à que me dè, y pague los dichos marauedis, que es obligado à me dar en dinero de contado, con mas los interesses que se me han seguido por no me auer pagado, que estimo en tantas mil marauedis. Saluo en todo la judicial tassacion de V. m. Sobre que pido justicia, &c.

Libellus in actione pro dote repetenda.

28 FVlana viuda muger que fuy de fulano defunto, parezco ante V. m. y pongo demanda à fulano heredero del dicho mi marido, y digo, que es assi. Que yo fuy casada y velada como lo manda la santa madre Yglesia con el dicho fulano mi marido, el qual es ya defunto, y passado desta presente vida, y al tiempo que con el me casè, y velè, lleuè en dote y casamiento, y el conmigo recibio tantos mil marauedis, y en su testamento y postrimera voluntad con q̃ murio dexò por su vniuersal heredero al dicho fulano, el qual quiso, y aceptò sus bienes y herẽcia, y assi es obligado à pagarme y restituyrme la dicha mi dote, mayormente que ha mas de vn año, que el dicho mi marido

es muerto, y el matrimonio dissuelto. Y aunque por mi ha sido requerido ... que me lo pague, no lo ha querido hazer sin pleyto: Porque pido à V.m. que auida mi relacion por verdadera en la parte que baste por su sentencia, que lugar aya condene al dicho aduerso à que me de buelua y restituya tantos mil marauedis de la dicha dote, y à ello le compela y apremie por todo rigor de derecho. Sobre que pido justicia, &c.

Otro si, atento, que el tiempo, y en que es obligado el dicho aduerso à pagarme la dicha mi dote es ya passado, y no tenga otra cosa de que me alimentar, sino della, à V.m. pido que de su oficio, el qual para ello imploro, condene al dicho fulano, à que en el entretanto que no me pagare la dicha dote, me de alimentos conforme à la calidad de mi persona, y la cantidad de la dicha mi dote. Sobre que pido justicia, &c.

HActenus in isto c. 6. cum suis §§. egimus de actionibus bonę fidei, omissis actionibus familiæ erciscundę, cõmuni diuidundo, finium regundorum, & pignoratitia: quia de tribus dixeramus in c. 1. in §. de actio. mixta, & de posteriori in cap. 2. in §. de actio. Seruiana, hypothecaria, pignoratitia, &c. Circa quas omnes actiones bonæ fidei animaduertere libet, quod earum vis & natura est, quod in eis libera potestas permittitur iudici ex bono & æquo estimandi quantum oportet reum dare actori: nã contractus bonæ fidei hoc peculiare habent, vt contrahentes non modo in id quod actum est, sed & in id, quod 29 exæquo & bono præstari oportet inuicem obligentur, licet à contrahentibus nõ sit expressum. Et inde est, quòd vbi de illis controuersia in iudicio oritur, lex tribuit liberam facultatem iudici æstimandi, 30 quoniam reum actori dare oportet; non attẽta stricta iuris ratione, & subtilitate verborum, sed ex bono & æquo, id est, ex naturali æquitate, & absoluta quadam bonitate, iuxta tex. in l. 2. in fin. ff. de action. & obligatio. & in §. vlt. inst. de oblig. quæ ex cons. Quod in actionibus stricti iuris non obseruatur, in quibus iudex non potest transilire verba conuentionis, l. quidquid adstringendæ, ff. de verb. l. quia tantundem, ff. de neg. gest. Quo fit quod in 31 actionibus bonæ fidei cõpensatio admittitur, ita, quod si quis agat actione bonæ fidei, & decem petat, debeatque reo quinque, iudicis officium erit in quinque solummodo condemnare, facta compensatione cum alijs quinque, quæ reo debebantur, secundum Iustinia. in §. in bonæ fidei, insti. de actionib. referentẽ iuris antiqui differentiam circa hanc cõpẽsationẽ inter actiones bonæ fidei, & stricti iuris. Nam olim in actionibus bonæ fidei ipso iure compensatio admittebatur, id est, eo ipso q̃ iudex intelligebat locũ esse cõpensationi statim actio minuebatur ad quantitatem debitam, absq; eo q̃ reus peteret, in actionibus stricti iuris, etiã iudici sciente locum esse cõpensationi, nõ admittebatur cõpensatio, nisi reo opponẽte exceptionẽ doli, dicẽdo, dolo facis, quia petis, q̃ statim restituturus es. Quam tamen differentiã iuris antiqui, idẽ Iustinia. sustulit in l. fin. C. de cõpens. vt ipsemet refert in d. §. in bonæ fidei iudicis, constituẽs regulã generalẽ, l. quod omnis actio cuiuscunq; generis sit hodie ipso iure per cõpensationẽ tollitur in tantũ quantum compensari debet, excepta sola depositi actione: idemq; statuit in d. l. fi. & probatur in l. penul. C. de 32 deposito. & in c. bonafide, extra de deposito. Intellige tñ, compensationẽ ipso iure cõpetere, si opposita fuerit à reo in iudicio, vt sic de ea facto, vel voce hominis iudici constare possit, quia iudex diuinare 33 nequit, l. si constet, C. de cõpen. l. si putator, ff. ad l. Aquil. & firmat glos. in d. § in bonæ fidei, verbo, ipso iure, & ibi communiter omnes. Differt tamen in hoc ius nouũ à veteri, quia antiquitus solẽniter opponẽda erat doli exceptio. hodie vero sufficit qui-

quibuscunq; verbis hanc cõpensationem iudici significare Et quid sit compensatio, & in quibus admittatur, vel reijciatur, tradunt DD cõmuniter presertim Platean⁹, Mising Otoman. & Corrasius in d. §. in bonæ fidei. Et cũ compensatio semper opponatur per viã exceptionis, ideo libellus in ea formandus nõ erit. Quibus omnibus
34 supradictis addendũ est, quod licet in actionib⁹ bonæ fidei iudex habeat amplissimã facultatem estimandi ex bono, & æquo, quantũ oporteat reum dare actori, non tamen debet hac potestate abuti: sed tenetur in quantũ potuerit certã proferre sententiã, tex. in §. curare. instit. de actio. l. 1. & 2. C. de sent. quæ sine cer. quant. c. graue 11. quæst 3. & c. vlti. 33. distinct. & tradunt vtrobiq; Docto. & in c. 2. de libel. oblat.

Ex §. Septimo.

SVMMARIA.

1 ACtionum arbitrariarũ materia quam subtilis, & difficilis sit.

2 Actiones bonæ fidei, & actiones arbitrariæ, multas inter se patiuntur differentias.

3 Iudex non habet potestatẽ arbitrãdi ex bono, & æquo in actionibus arbitrarijs, nisi præter earum naturam sequuta mora rei vel cõtumacia non parentis iussui iudicis.

4 Arbitrium quid sit in actionibus arbitrarijs.

5 Actiones arbitrariæ quare sic dicantur.

6 Actionũ arbitrariarum quæ sit natura.

7 Actio de eo quod certo loco est arbitraria.

8 Libellus in actione arbitraria de eo quod certo loco, est concipiẽdus alternatiue, nisi in mora sit debitor cõstitutus: & quid tunc libellus continere debeat.

9 Libellus in actione arbitraria de eo quod certo loco.

Caput. 7. De actionibus arbitrarijs.

1 MAteria actionum arbitrariarum est subtilis, scabrosa, & hactenus male cognita secundũ Iaſ. in §. præterea instit. de actio. vbi Ioan. Faber. inquit, quod ea desiderat magis discere quã docere, & Minsig. testatur in eius explicatione omnium fere DD. ingenia defeciſſe. Quãobrem pro eius perspicua cognitione constituendum est, quod postquam Iustiania in tit. actionum explicuerat vim, & naturam actionũ bonæ fidei, quæ est vt iudici permittatur facultas ampla estimandi ex bono, & æquo quantum actori reum dare oporteat, & hoc ex propria vi, & natura actioni: bonæ fidei, etiã si à contrahentibus non fuerit expressum, quod instricti iuris actionibus cessat, cum in eis à verbis contrahentium non sit recedendũ, vt habetur in §. in bonæ fidei, instit. de actio. & nos diximus in §. præcedenti: tamen idẽ Iustinia. (propter aliquod accidens veluti propter morã rei non soluẽtis loco destinato aut propter contumaciã rei non parẽtis iussui iudicis) introduxit in § præterea, instit. de actio. quod actiones stricti iuris arbitrarie fierent, & in eis iudex posset ex bono, & æquo arbitrari, neglecta subtilitate verborum, quemadmodũ actori satisfieri oporteat. Quod fit
2 differentiam esse inter actiones bonæ fidei, & inter actiones arbitratias: nam in bonæ fidei actionibus statim iudex ex ea
3 rum natura habet potestatẽ condemnandi ex bono, & æquo: in arbitrarijs vero hanc potestatem non habet, nisi præter earum naturã subsequuta mora rei non soluentis vel cõtumacia non parentis iussui iudicis.
4 Et plures alias differentias esse inter prædictas actiones resoluit Otoman. in d. §. præterea, à nu. 21. Rursus constitue, quod arbitriũ in ista materia, nihil aliud est quam interloquutio iudicis præcedens sententiam diffinitiuã: ita ex Theophilo in d. §. præterea, colligunt ibi Otoman. Plateanus Misinge. & Corras. Et inde actiones arbitrariæ dicũtur, quæ ab arbitrio, id est, interlo-
5

quutione iudicis pendent. Et in arbitrarijs duæ ſententiæ ferũtur, ſcilicet, interloquutoria, & diffinitiua, ſi enim reus conuentus ex interloquutoria iudicis ſatis faciat, effu-
6 giet pœnã condẽnationis, ſi vero nõ ſatisfaciat cõdẽnandus erit per diffinitiuã. His ſi conſtitutis naturã actionũ arbitrariarum indicat Iuſtinia. in d.§. præterea, conſtituens regulã generalem, ſcilicet, quod in arbitrarijs actionibus reus ante ſententiã diffinitiuã ſoluens ex arbitrio, id eſt, interloquutione iudicis abſolui debet, at vero nõ ſoluẽs condẽnari. Quam naturam optimè explicat Miſing. in d.§. præterea, num. 7. Vbi Iuſtinianus ſupradicte regulę exẽpla ſubijcit recenſendo nominatim actiones arbitrarias: quæ ſolũmodo ſunt in illo tex. enumeratæ, & quę cũ eis magnam ſimilitudinẽ habent, & omnes includũtur in ſupradicta regula, vt agnoſcunt Miſing. nu. 11. & Corraſ. nu. 4. in d.§. præterea, reprobantes illos, qui falſo exiſtimant omnes actiones arbitrarias cenſeri ob rei contumaciam, & vnũ quodlibet earum exemplum declarant Otoman. Plateanus, Miſing. &
7 Corraſ. ibidẽ reſoluentes actionem, de eo quod certo loco, arbitrariã eſſe, vt optime
8 cũ Duareno aduertit Miſinge. num. 17. & Corraſ. nu. 10. Et libellus in ea cõcipiend' erit alternatiue, ſecundũ glo. in l. 3. in princip. verb. adiectione, ff. de eo quod certo loco, & glo. in §. plus autẽ, verb. ſine cõmemoratione, inſtit. de actio. quã formã probant Bart. & omnes in d. l. 5. Quod verum eſt quãdo debitor nõ eſſet in mora cõſtitutus: cęterũ, ſi in mora eſſet deberet libellus præciſe cõcipi, debẽbitq; actor mẽtionem facere de loco ſolutioni deſtinato, & qualiter reus fuit interpellatus, vt ad illũ locũ accederet, & noluit: debebitq; implorare officiũ iudicis, vt reũ condemnet ad intereſſe probat text. in d.§. præterea, & in l. 1. & l. arbitrari, ff. de eo quod certo loco, & vtrobiq; tradunt DD. Et tũc libellus concipiendus erit forma ſequenti. Et aduertendũ eſt quòd in actionibus arbitrarijs iudex curare debet quantũ poterit, vt certã ſententiã proferat, vt diximus in fin.§. præcedentis.

Libellus in actione arbitraria de eo quod certo loco.

9 FVlano parezco ante V.m. y pongo demanda à fulano y digo, que es aſsi. Que yo empreſtè al dicho fulano tantos ducados, los quales me auia de pagar en la feria de la ciudad de Plaſencia, que ſe haze el dia de ſan Andres del mes de Nouiembre, y auia de ſer la dicha paga el dicho dia de ſan Andres del mes de Nouiembre paſſado deſte preſente año de 1574. y aſsi à ello ſe obligò por quanto yo tenia neceſsidad de mis dineros para comprar en la dicha feria quatro varas de puercos. Y aunque le requeri que fueſſe à la dicha feria à pagarme en ella los dichos ducados, no lo hizo ni ſe hallò en la dicha feria, para que yo alli ſe los pudieſſe demandar: y por no lo auer hecho dexè de emplear los dichos mis dineros, y comprar con ellos los dichos puercos, de lo qual ſe me ſiguio de daño è intereſſe tãtos ducados. Por que pido à V.m. que auida mi relacion por verdadera en la parte que baſte por ſu ſentencia que lugar aya, condene al dicho fulano à que me de y pague los dichos ducados que aſsi le empreſtè, y de ſu oficio, el qual para ello imploro en le condene el dicho daño è intereſſe, q̃ de no me auer pagado en la dicha feria ſe me ſiguio, que eſtimo en tantos ducados, y mas le condene en las coſtas y daños que ſe me han ſeguido y ſiguen en venirle à demandar à eſte lugar por ſer como ſoy foraſtero, lo qual eſtimo en tanto, ſaluo en todo la judicial taſſacion de V.m. Sobre que pido juſticia.

Ex cap.

Ex Cap. Octauo.

SVMMARIA.

1 *ACtionum aliæ sunt persecutoriæ insolidum, aliæ in tãtũ, in quã tum reus facere potest, & priuilegiatæ dicuntur.*
2 *Reus in actionibus priuilegiatis quo priuilegio gaudeat.*
3 *Actiones priuilegiatæ frequẽtius per viam exceptionis opponuntur.*

Cap. 8. De actionibus priuilegiatis.

1 IVstinianus Imperator posuit aliam diuisionem actionum in §. sunt præterea instit. de action. asserens, actiones alias esse persecutorias insolidum, alias vero nõ sed in quantum reus facere potest & pri-
2 uilegiatæ dicuntur: nam in eis hoc priuilegio gaudet reus, vt nõ cõueniatur insolidũ eius, quod debet, sed in quantũ facere possit. Et harum actionum exempla posuit Iustinianus in d. §. sunt præterea, & in §§. sequentibus, vsque ad finem illius titul. Et
3 quia per viam exceptionis opponuntur libelli in eis non erunt formandi, in cessione tamẽ bonorum libellus porrigitur, qui formandus erit, vt diximus in 4. part. 1. tomi, in cap. de cessione bonorum, & capit. del processo de cesion de bienes.

Cap. 9. & vltimum. De diuersis remedijs ex vtriusque iuris decisionibus.

Ex §. Primo.

SVMMARIA.

1 *REmedium, l. diffamari cui & contra quem, & ad quid cõpetat traditur.*
2 *Remediũ, l. diffamari in omnibus causis tam ciuilibus quã criminalibus, tã realibus quam personalibus petitorijs & possessorijs locum habere cum communi Doctor. & in praxi obseruari, defenditur contra dominum Franciscum à Sarmiento ad certas tantum causas illud remedium restringentem.*
3 *Requisita necessaria vt remedijs l. diffamari intẽtari possit, referũtur.*
4 *Remedium l. diffamari, coram quo iudice debeat proponi, resoluitur.*
5 *Libellus in remedio l. diffamari Hispane compositus.*

§. 1. De remedio l. diffamari, C. de ingen. & manu.

1 HVius l. remediũ cõpetit aduersus diffamantẽ, vel iactãtẽ sibi aliquod ius, vel actionem contra aliquem cõpetere daturque diffamato adhoc, vt iudex diffamantem compellat, ius illud, vel actionẽ intra certum diem in iudicium deducere adiecta comminatione imponendi eidem perpetuum silentium, si intra terminum à iudice præfixum, actionem non intentauerit. Et ad hanc conclusionem text. iste passim ab scribentibus notatur præsertim à Bald. Sali. & Fulgo. in præsenti. Inno. & alijs in cap. conquerente, de officio ordin. Couar. l. 1. variar. c. 18. nu. 1. † Matthæus de Afflict. in decisionibus Neapolitan. de ciui. 264. & Capicius in eisdẽ decisionibus decisio 18. † Dño Francisco Sarmiento, lib. 1. Selecta. c. 2. n. 1. Molin lib. 3. de primog. Hispa. c. 14. à num. 9. & ab alijs pluribus relatis à Collectanea iuris, num. 228. cui l. de iure regio conuenit l. 46. tit 2. par. 3. Remediumque huius l. conuenit omni-
2 bus causis tam ciuilibus, quã criminalibus, tam realibus quã personalibus, petitorijs, & possessorijs, vt communiter omnes supra citati agnoscunt, teste Anton. Gabriel. de commu. tit. de actio conclusio. 6. Et ita remedium huius l. in praxi obseruatur secũdum Grego. Lup. d. l. 46. glo. 1. Sed ex hac communi interpretatione iuris notissima, principia corrumpuntur, cum ordo, & natura iudiciorum subuertatur, & infinitæ li-

tes sus-

tes ſuſcitentur calumniandique via aperia tur, quia actor nemo inuitus agere compel litur, l. vnica, C. vt nemo inuit. agere, & l. creditor, C. de pignor. alioquin, magis paſſi quam agere diceretur, ac proinde prius in iudicio comparet, & ab eo iudicium inchoatur, l. in tribus, ff. de iudic. Eſt enim in poteſtate actoris quando vellit experiri l. qui in alterius, ff. de regul. iur. reus vero ad iudicium inuitus trahitur l. inter ſtipulantem, § Stichum, ff. de verb. obliga. Quamobrem dominus Sarmient. vbi ſupra, à ſupra dict. communi interpretatione huius l. recedit aſſerens ſolummodo eius remedium competere in cauſis de quibus loquitur, videlicet in cauſa ſtatus, & ſic in actionibus, quæ pro iuribus in corporalibus dãtur, veluti pro ſeruitutibus, & iuribus reſpicientibus ſtatum perſonarum ingenuitatem, libertatem, & ſeruitutem, quia in eis poſſeſsio, vel quaſi in patientia aduerſarij innititur, l. etſi forte, §. 1. verſi. ſed ſi patiẽte, ff. ſi ſeruit. vend. l. quoties, ff. de ſeruitu. notat Bart. in l. naturaliter, numer. 27. ff. de vſucap. & talis patientia pro titulo habetur, vt reſoluunt Anton. de But. in cap. per uenit de cenſi. Felin. in cap. ſi diligenti, numer. 7. de præſcript. Fran. Balb. tit. de præſcript. 1. part. 3. par. princip. quæſt. 10. nu. 7. Vnde cum ex verbali iniuria, vel iactatione in prædictis maximã læſio ſequeretur, cum ex ea impatientia aduerſarij colligeretur, & ita poſſeſſor ad iudicium prouocare poſſet, l. fructuario, §. ſicut, ff. ſi vſusfructus petatur, d. l. etſi forte, § ſciendum. Et in materia ſtatus multum efficere poſſet exiſtimatio, quæ ex diffamatione facile oriretur, l. ſi vicinis, C. de nup. capitul per tuas de prob. mirum non eſt, ſi contra præd. iuris principia remedium huius l. in his cauſis inductum eſſet, ita noſtram, l. interpretatur dominus Franciſ. Sarmien. vbi ſupra à num. 10. ante eum, eundem intellectum aſsignauit Baldus in l. ſi ea, C. qui accuſ. non poſſ. Molina tamen vbi ſupra nouiſsime interpretationem communem huius l & prædictam praxim. ab impugnatione domini Franciſci Sarmiento defendit, aſſerens in hac l. probari beneficiũ eius ad omnes cauſas trahi, quam communem praxim nos etiam ſequimur, & licet fateamur in hac l. non probari, opinamur tamẽ ſuaderi poſſe ex pluribus iuribus relatis à gloſ in hac l verbo, ſententiam & de iure regio præd. praxis communis expreſſe probatur in l. 46. defendique poteſt ex eo, quod in odium diffamantis, & ſe iactantis ad obuiandam eius calumniam ſubuenien dumque illis, qui iactatione, vel infamia moleſtantur, & timent vexari actionibus non opportuno tempore intentatis, ſed tempore quo diffamatus legitimis exceptionibus, & probationibus deſtitutus fuerit, praxis & ſtylus beneficium huius legis in omnibus cauſis, & litibus recepit, tametſi hoc contra iuris principia inductum eſſet. Multoties enim legislatores aliqua ratione ducti multa conſtituerunt contra iuris principia, quod Iuriſconſulti ſentiũt, dum dicunt (contra ſtrictam rationem diſputandi multa eſſe in iure admiſſa) l. ita vulneratus, in fin. ff. ad l. Aquil. l. ſi quis ſeruo, C. de fut. cap. cum vniuerſorum de rerum permut. cap. ſi beneficia, de præb. in 6. cap. ſciuitas, de ſententia ex com. in 6. tex. ſic intelligendus in cap. penult. de ſententia excom. Et ad hoc, vt remedium huius l. intentari poſsit, requiruntur ſequentia. Primò quod cauſæ cognitio præcedat, ex qua ſummarie conſtet de iactatione, vel infamatione facta ſine cauſa ſecundum Bart. in l. Tittia, in fin. ff. de accuſ. Angel. in princip. inſtit. de excep. num. 23. Alex. in l. ſi finita, §. eleganter, nu. 29. ff. de damno infect. Innoc. in c. Abbate, de verb. ſignific. & Couarr. in d. c. 18. nu. 2. Secundò requiritur ad hoc, vt perpetuum ſilentium diffamanti imponatur, quod bina monitio à iudice præcedat ſecundum Angel. in auth. de hæredibus, & Falci. §. ſi quis autem coll. 1. Cœpola caut. no. & Matthe. de Afflict. deciſ. 264. quorum opinio in praxi tutior eſt, ſecundum Gregorium Lupũ in d. l. 46. verſic. E ſi por ventura, Roman. tamen in l. quandiu, núm. 12. ff. de acquir. hæred. Alexan. l. vltim. col. 1. ff. de feriis, & Felin. in c. accepimus, num. 6. de fide inſtrument. contendunt vnicam monitionem ſufficere, quorũ opinionem apud nos praxim recepiſſe teſtatur Couarruu. in dict. capit. 19. num. 2. Debetque remedium huius l proponi coram iudice ordinario ipſius diffamati, nam atenta origine cauſæ is, qui nunc litem incipit verè reus eſt: acideo eius iudex adiri debet ac ſi actor proponeret actionem aduerſum eum, cum eius forum ſequi debeat, & in ſpecie firmat Panormitan. in cap. ſi quis contra cleri cum, num. 2. de foro compet. & plures alij quos refert & ſequitur Couar. vbi ſup. nu. 4. & 5. Et in iſto remedio libellus erit concipiendus forma ſequenti.

3

4

Libel-

Libellus in remedio l. diffamari, C. de ingenius.

FVlano como mas aya lugar de derecho parezco ante V. merced, y me querello, y pongo demanda contra fulano. Y contando el caso della, digo que es assi: Que à mi noticia nueuamente es venido, que el dicho fulano sin causa que legitima y bastante sea, se anda jactando, y alabando, que yo soy su esclauo, ò que le di ciertas cuchilladas, ò que tiene cierta accion y demanda contra mi sobre tal casa que tengo y posseo, y que me há de poner demanda, y acusar sobre ello, de lo qual resulta notable infamia, daño, y perjuyzio contra mi, estando como estoy libre. Porque pido à Vuestra merced, que auida sumaria informacion de la dicha jactancia, le señale vn breue termino, dentro del qual le mande me ponga la dicha demanda, y pida lo que quisiere, que yo estoy presto de le responder, con apercibimiento que no la poniendo dentro del dicho termino, Vuestra merced le imponga perpetuo silencio, para que agora ni en tiempo alguno no se pueda mas querellar de mi, ni pedirme cosa alguna en razon de lo susodicho, poniendole pena para que desista de la dicha jactancia. Sobre que pido cumplimiento de justicia, y las costas protesto, y el oficio de Vuestra merced imploro. Y juro à Dios, y à esta Cruz †, que esta demanda no pongo de malicia.

Ex §. Secundo.

§. 2. De remedio, l. si cõtẽdat, ff. de fideiussoribus.

SVMMARIA.

1 *REmedium l. si contendat, ff. de fideiuss. differt à remedio l. diffamari, quanuis aduocati eis promiscue vtantur.*

2 *Remedium l. si contendat, cui, & contra quem, & ad quid competat, traditur, & eius communis praxis defenditur.*

3 *Plures exceptiones, quæ ex remedio l. si contendat intentari possunt, cumulantur.*

4 *Libellus in remedio l. si contendat, Hispano sermone compositus.*

OBtinuit vſ⁹ aduocatorũ beneficium, l. diffamari misceri cũ beneficio huius l. ad faciliorẽ litis expeditionem, cum tamen interesse differant: illud enim absque diffamatione præcedente proponi nequit, hoc verò diffamationẽ nõ requirit, vt ista l. planè deducitur, & firmat Alex. in l. si finita, § eleganter, à num 22. ff. damno infect. & resoluit Couarru. lib. 1. variar c. 18. n. 3. in fin. Competit q; remedium huius l. habenti exceptionem aduersus creditorẽ ad hoc, vt eam in iudicium deducere possit per viam actionis, efficium iudicis implorando, vt declaretur illam sibi competere, seque liberum esse ab actione, quæ actori aliquo modo competere videbatur, vt ex isto tex. deprehenditur, ex dictione, Etiã, quæ est implicatiua. Et hanc l. iuncta gl. 1. ad hoc

ad hoc notabilem dicunt Bart. Paul. Ang. & Bald. in præsen. idem Bart. in l. si finita, §. eleganter, nu 4. & ibi Alex. nu. 26. ff. de damno infect. ad idem est tex. iuncta glos. fin. in l. Aurelius, § centum, ff. de liber. legata, & in l. si duo patroni, in princip. ff. de iure iurand. & in l. vti frui, §. vtrum, ff. si vsusfructus petatur. Vbi ille, cui competit aliquod ius potest petere, vt declaretur sibi competere, facit tex. in l. si pater, C. qui bonis ced. poss. & ibi notat Bart. notat Panorm. nu. 2. & Marian. Soci. & Felin. in c. si quis contra clericū, de foro comp. Felin. in cap. significauit, num. 5. de testi. Roder. Suarez allegat. 4. à nu. 5. Couar. d. cap. 18. nu. 3. Vbi testatur communi omnium consensu receptum esse, & Molina de Hispa. primoge. lib. 3. d. 4. nu 6. & 12. Sed attenta hac communi interpretatione, & praxi, iuris principia notissima corrumpuntur. Et primo iuris principium, quod tractus futuri temporis non spectat ad iudicis officium, vt in l. 1. ff. de vsuris, l. non quemadmodum, ff. de iudicijs. Sed ante actionis propositionem nemo exceptionibus vti potest cum exceptio sit actionis exclusio, vt in l. 2. ff. de excep. ergo antequam actio proponeretur exceptio iudicis officio intentari nequid. Secundò, quia non est in potestate rei prouocare aduersarium ad iudicium, vt in l. pure, § fin. ff. de dol. except. nam nemo inuitus agere, vel accusare compellitur, vt in l. vnica, C. vt nemo inuit. Quare Ioannes de Imola in præs. ex Salic. l. 2 in principio, ff. solut. matri. idem Salic. in l. si pater, C. qui bon. cede. oppositam sententiā defendunt asserentes in hac l. non probari communem intellectum, & praxim. Nihilominus communis erit obseruanda: nec obstant in contrarium addu-

cta: nam non cōstituitur hic, reus q posit ius futurum in iudicio deducere, sed quod possit ius de præsenti sibi competens per viam exceptionis, vel per viam actionis proponere. Rursus hac l. non dicitur, quod reus possit cōpellere actorem agere in iudicium, sed quod reus possit agere contra actorem inuitum officio iudicis, vt declaretur exceptionem sibi competere: ita satisfacit Paul. hic, & Alexand. §. eleganter, nume. 26. Molin. d. c. 14. nu. 22. & sic text. iste nihil deuiat à iuris regulis, vt firmat dominus Franc. Sarmiento lib. 1. Selectar. 3 cap. 2. nu. 13. Vnde si plures fideiussores pro eodē interuenirent, singuli in solidum tenerentur, tamē ex epistola Diui Hadriani exceptio diuisionis eis competere, vt in l. inter fideiussores, supra isto articulo, §. si plures institut. eo. Et si vnus ex eis vellet antequam conueniretur proponere suam exceptionem officio iudicis, vt declaretur sibi competere, & diuisionem fieri, & pro reliqua parte silentium creditori imponi, benè poterit per remedium huius l. Et pari modo poterit intentari exceptio, l. 8. tit. 12. part. 5. similique modo poterit intentare aliam exceptionem, quando creditor distulit petere à debitore principali, & ob eius negligentiam debitor non soluendo effectus est: de qua exceptione vide Gomez 2. tomo variarum, capit. 13. numer. 9. Eodem modo intentabitur exceptio nouationis, de qua in l. vbi nunque, ff. de fideiussorib. l. nouatio. C. eodem. Nouatio tamen non censetur facta nisi expresse agatur inter partes, fin. C. de noua. & exceptio pacti de non petendo inter debitorem, & creditorem, vt in l. fin. ff. de pact. & aliæ quam plures exceptiones. Et libellus forma sequenti formabitur.

Libellus in remedio l. contendat, ff. de fideiussor.

4 FVlano como mas aya lugar de derecho, parezco ante V.m. y digo: Que fulano en cierta escritura se obligò à fulano por cien mil marauedis, y dio consigo por sus fiadores à mi, y à fulano, y à fulano. Y agora parece ser, que el dicho fulano principal ha venido en quiebra y diminucion, y se ha ausentado, y no tiene de que pagar, y los dichos fulano, y fulano, son abonados, y tienen de que pagar sus partes, y conforme à derecho à mi me compete la excepcion de la diuision, de manera, que aya de pagar la dicha deuda, como vno de tres fiadores, y temo que el dicho fulano acreedor, me querrà pedir por el todo, ò que

aguar-

aguarda à q̃ los demas ayan venido en quiebra y diminuciõ, de suerte que no tengan de que pagar sus partes. Por ende de su oficio de V. m. el qual para ello imploro, pido, y suplico à V. m. declare cõpeterme la excepcion de la diuision: y assi declarado, desde luego la mãde hazer, dandome por libre de las demas partes, y sobre ellas en quanto à mi toca imponer perpetuo silencio al acreedor. Y para ello, &c.

Ex §. Tertio.

SVMMARIA.

1 *REmedium l. in omnibus, ff. de iudic. cui, & aduersus quem, & ad quid, & quado competat, docetur, & communis huius l. intellectus defenditur.*

2 *Possessorem maioratus, vel bonorũ restitutioni subiectum non teneri cauere de restitutione facienda sequenti in gradu, nec successorem super hoc audiendum esse in vita possessoris, Anton. Gomez, & alios tenuisse contra Palac. Rubios, Roderic. Suarez, & alios refert autor.*

3 *Filius, vel successor in maioratu potest in vita patris, vel possessoris iusta causa intercedente, ex remedio l. in omnibus agere, vt sibi caueatur de restituendis bonis tempore debito, & vt successor declaretur.*

4 *Inaduertenter Palac. Rube. Roderic. Suarez, & sequaces fuisse reprehensos ab Anton. Gamez, & suis sequacibus, cum omnes idem resoluant, optimè aduertit autor.*

5 *Libellus in remedio l. in omnibus, Hispane compositus.*

§. 3. De remedio l. in omnibus, ff. de iudic.

1 IN hac l. proditum est aliud beneficium, quo quis agere poterit aduersus eum, qui ad die, vel subcõditione ad aliquid dandũ, vel faciẽdum tenetur, vt cautionẽ præstet: quod die, vel conditione aduenientẽ illud adimplebit. Nec intelligas hoc beneficio ita generaliter, & indistincte vti posse, nisi tum demum quando iusta causa suspicionis fugę, dilapidationis, vel similis superueneri, vt ex isto text. deprehenditur, ibi (ex iusta causa) alioquin non procedet, iuxta receptam sententiam Bart. & Pauli hic Ripæ, & aliorum in l. 2. in princi. n. 39. ff. solut. matrim. Iaſ. in l. dedi, nu. 14. versi. Tu responde, ff de cond. causa data. Quã interpretatione communi admissa, euitabis difficultatem ex quodam iuris axiomate, l. non quemadmodum, 35 supra hoc titulo, quod vltra Doctor. ibi ornat Angel. in §. præiudiciales, col. pen. instit. de actio. Marian. c. significantibus, num. 7. de libel. oblat. Nicell. in concor. glos. 95. nam illud cessat quando iusta causa superuenerit per istum text. Rursus euitabis aliam difficultatem ex l. dedi, 3 ff. de cond. causa data, vbi si dedi tibi decem ne me conuenias in iudicio, non possum petere, vt caueas mihi, qđ me non conuenias, & ita non potero vti remedio huius l. si intelligas illud ibi esse, quia iusta causa suspicionis non superuenit, sicuti in specie nostræ legis, secundum Paul. Cast. Cuius intellectus planus est ex Iaſ. d. l. dedi, num. 14. reiectis alijs ab eo ibi relatis, vt hinc caueas à glo. 1 in præſ. in fi. & à glo. in l. 2. in princip. versi. non igitur, ff. solut. matri. dũ asserunt remediũ huius l. solummodo procedere in contractibus bonæ fidei, non verò in actionibus stricti iuris, vt in d. l. dedi, quarum glos. opinionẽ

conatur

conatur defendere Ioan. Crotus alios referens in d.l. 2. in princip. nu. 55. ff. solut. matrim. Nã immo huius l. remedio locus est tantum ciuilibus strictiuris, quam in bonæ fidei, per text. in l. si creditores, ff. de pignor. credito. l. vniuersa, C. de prescript. offer. l. quod si in diem in princ. 18. ff. de petit. hæred. firmat Bart. hic in d. l. dedi, nu. 3. & in l. siue apud acta, C. de transact. Roman. singul 646. & cõmuniter omnes ex Ripa, nu. 34. Iaſon. 16. d. l. 2. in princip. Iaſ. d. l. dedi, nu. 14. Pala. Rub. in repet. c. per vestras, §. 31. in primo Afflict. deciſ. 108. nu. 3. & Ancon. tit. de merca. 2. part. num. 32. Primodo euitabis aliam difficultatem in l. 2. C. de hæred. vel actio. vend. ſecundum Bart. in d. l. in omnibus. Inſuper cauebis à Palac. Rub. in repet. c. per veſtras, §. 44. à n. 2. dum indiſtincte reſoluit poſſeſſorẽ maioratus vel bonorum reſtitutione ſubiectum teneri cauere de reſtituendo ſequenti in gradu, quando caſus reſtitutioni venerit, audiendumq; eſſe ſucceſſorem in vita poſſeſſoris, pro quo facit reſolutio Mitth. de Afflict. 279. & reſoluit Roderic. Suarez in alleg. 4. receptũ à Couarr. lib. 1. variar. c. 18. nu. 8. & à Siman. lib. 1. de primog. Hiſpan. c. 28. teſtatur Anton. Gomez in l. 40. Taur. nu. 79. Pinel. in l. 1. C. de bon. mater. 3. par. n. 78. Mencha lib. 1. de ſucceſſ. creat. §. 6. nu. 46. & Molin. lib. 3. de Hiſpan. primog. c. 14. à nu. 10. Sed prædicta reſolutio Palac. Rub. falſa eſt, & contra text. in d. l. non quemadmodũ, & repugnat iuris principio, quo habetur dãnandam eſſe præmaturam ſpem eius, qui tractat de ſucceſſione viuentes, l. 1. §. ſi impuberi, ff. de coll. bonor. l. 2. §. interdum, ff. de vulgar. Quã obrẽ Anton. Gom. Mencha. Pinel. & Molin. vbi ſupra immemores Palac. Rub. reprehẽduot Roderic. Xuar. Couarr. & Simanc. & tenent filium vel alium maioratus ſucceſſorem viuente poſſeſſore agere non poſſe, vt mortuo poſſeſſore declaretur ad ipſum agentem ſpectare ſucceſſionem, & ſibi cauere deberi de reſtituendo. Et ita ex decreto Pinciani prætorij deciſum fuiſſe teſtatur D. Anton. de Padilla in l. 1. C. de fideicõmiſ. nu. 31. Nihilominus tamen Anton. Gom. & eius ſequaces fatentur filium ſucceſſorẽ iuſta cauſa ſuperueniẽte ad hoc admittendũ fore ex remedio noſtræ l. velut ſi poſſeſſor bona dilapidaret, vel prætenderet bona reſtitutioni ſubiecta eſſe libera, & ea alienare incipere, pro qua opinione facit, l. 1. tit. 2. par. 3. & notat ibi Grego. Lup. glo. ſi. Quo fit in aduertẽter, & immerito Roder. Xuar. & eius ſequaces reprehẽſos fuiſſe à ſupradictis DD. cum Roder. & ſequaces loquatur in caſu, quo iuſta cauſa ſuperuenit vt colligitur ex ſerie facti, ſuper qua allegationẽ format, & ex iuribus quæ ipſe citat. Et ita in effectu idẽ cũ Anton. Gom. & ſequacibus reſoluit. Et qualis debeat eſſe iſta cautio, tradit Iaſ. in l. diuortio. §. interdũ, nu. 8. & in l. ſi conſtante, nu. 16. ff. ſolut. matri. & latius in l. ſancimus, C. de verb. ſig. & Palac. Rubi. vbi ſupra in §. 44. nu. 4. & 5. Et libellus in hoc remedio erit forma ſequenti concipiendus.

1 2 3 4

Libellus in remedio l. in omnibus, ff. de iudic.

5 FVlano como mas aya lugar de derecho, parezco ante V.m. y pongo demanda à fulano, y contando el caſo, digo que es aſsi. Que el dicho aduerſo tiene y poſſe tales heredades, y bienes, de que ſon linderos tales, los quales ſon de mayorazgo, y ſugetos à reſtitucion, y deſpues de ſus dias ſoy llamado à ellos conforme à la voluntad y diſpoſicion de fulano inſtituydor del dicho mayorazgo. Y es aſsi, que agora el dicho aduerſo poſſeedor de los dichos bienes ſe anda jactando, y alabando, que los dichos bienes ſon libres, y que ſe pueden vender, y enagenar, y me temo que los vendera, y los ha començado à diſsipar, y maltratar. Porque pido à V.m. que auida mi relacion por verdadera, en la parte que baſte, por ſentencia que en tal caſo lugar aya, del dicho aduerſo me haga entero cumplimiento de juſticia, declarando deſde luego los dichos bienes de mayorazgo ſubjectos à

reſtitu-

restitucion, ê imagenables, y he mandado al dicho aduerso, que no los enagene, ni dissipe, y assi mismo declarando pertenecerme à mi despues de la muerte del dicho aduerso, y condenandole à que me de sufficientes fianças, para que venido el tiempo de la dicha restitució, me los restituya tales, y tan buenos cõmo estauan al tiempo y quando los recibio, y sin deterioracion, ni menoscabo alguno. Sobre que pido cũplimiento de justicia, y las costas protesto, y el oficio de Vuestra merced imploro. Y juro à Dios y à esta Cruz †, que esta demanda no pongo de malicia.

Ex §. Quarto.

§. Quarto De remedio l. denuntiamus, C. de his qui ad eccles. confug.

SVMMARIA.

1 *REmedium l. denunciamus, C. de ijs qui ad eccles. confu. cui & contra quem, & ad quid competat, traditur.*

2 *Quæ requirantur, vt remedium l. denuntiamus, detur.*

3 *Propter solas minas non est quis compellendus cautionem præstare de non offendendo aduersario ni solitus esset eas ad executionem trahere.*

4 *Cautio fidiussoria de nõ offendendo præstanda erit, si à parte petatur, iuratoria vero si ex officio iudicis procedatur, & ita componũtur gloss. quædam.*

5 *Cautio de non offendendo præstãda erit, etiam illi qui causam inimicitiæ dedit, quamuis nonnulli contrarium velint.*

6 *Cautio de non offendendo nedum prominante, verum pro suis amicis, cognatis, & familiaribus præstanda est.*

7 *Libellus in remedio l. denuntiamus Hispane compositus.*

REmediũ huius l. competit ijs, qui timẽt ab 1 ali quo injuriã sibi irrogari quẽ timorẽ, vt executiãt, postulãt à iudice, metuentem timorẽ cõpelli cautionem sufficientẽ præstare de non offendendo sibi. Circa quod vltra Bart. & DD. hic legendus est, idẽ Bart. in l. illicitas, §. ne potentiores, ff. de offi. præf. Flori. in l. æquissimum, ff. de vsufru. Bald. in auth. habita, nu. 13. in fi. C. ne filij pro pat. Plaça de delict. lib. 1. c. 7. Menoc. lib. 2. de arbit. cẽtur 2. casu 139. cũ duobus sequentibus. Circa quod sequẽtia aduertenda sunt. Primò, quod quando aliquis requirit cautionem sibi præstari ab eo, quem timet, prius offerat, & præstet summariam informationem, super inimicitia, Ioan. de Imola in l. 2. §. fin. ff. solut. matrim. & plures refert, qui communiter profitentur causæ iustæ cognitionem, precedere debere. Plaça vbi supra n. 1. ver sic. secundo hanc sententiã. Menoch. vbi 2 3 supra, casu 140. nu. 4. Et aduertendum est, quòd solæ minæ non sufficiunt, vt quis hãc cautionem exigere valeat, sed opus est probari, quòd minans exequutioni mandare minas solitus sit, vt resolvit Abb. in c. 1. n. 2. de offi. deleg. & in c. Abbas, quod metus causa, nu. 4. dicit cõmunem Felin. in rubr. de tregua & pace, in princip. Plaça & Menoc. vbi sup. Et aduertẽdum etiam est: 4 quod præcedente partis petitione, iudex debet condẽnare reũ ad præstandam cautionem cum fideiussoribus, si autẽ ex officio procedat, poterit eum condemnare ad præstan-

præstandam iuratoriam cautionem, iuxta quod conciliantur glos. contrariæ adinuicem in c. ex transmissa, & in cap. literas, de restitut. spoliator. & in c. de benedictio. 33. q. 2. dicit communem Felin. vbi supra, nu. 10. Plaça vbi supra, nu 2. Si tamen qui cautionem prædictam petit, causam inimicitiæ præstiterit, eam non posse petere videtur, vt resolut. Angel. in l. qui bona, §. qui damnum, ff. de damn. infect. Paul. & Roman. ibidem dicentes esse bonum intellectum ad tex. in d. c. literas. Sed contrariũ tenendum est: immo quod etiam hoc casu cautio præstanda sit, quæ opinio, & verior, & cõmunior est, secundum Alexand. in d. l. qui bona, § si quis, iuxta Felin. vbi supra pro quibus est tex. in l. æquissimum, ff. de vsufructu. Plaça vbi supra, nu. 8. versic. his 6 prænotatis. Item aduertẽdum est hanc cautionem non solum pro persona conuenti rei, verum etiam pro amicis, cognatis, & familiaribus præstandam esse: ex Bart. in d. l. illicitas, §. ne potentiores, dicit communem Felin. dict. Rubrica de tregua & pace, nu. 11. Quod remedium sequenti modo libello formandum erit.

Libellus in remedio l. denuntiamus, C. de his qui ad Eccles.

7 FVLANO vezino de tal lugar, ante V. m. digo: Que yo tengo enemistad con fulano, vezino de tal lugar, el qual ha dicho y publicado ante muchas y diuersas personas, que me ha de matar, ò herir malamente, y es hombre que acostũbra à poner sus amenazas en execucion, y yo soy hombre pacifico, y que quiero viuir y estar en paz. Por ende a Vuestra merced pido, como mejor aya lugar de derecho, que auida mi relacion por verdadera, ò la parte que baste, condene al dicho fulano à que me de seguridad con bastantes fianças, legas, llanas, y abonadas en esta ciudad, de que por su persona, ni de sus deudos, ni parientes, amigos, ò criados, no me offenderà, herirà, ni matarà, por todo el tiempo que el derecho en tal caso dispone. Para lo qual, y en lo necessario el oficio competente de V. m. imploro, &c.

LAVS DEO.

INDEX OMNIVM QVAE in histribus tomis praxis ecclesiasticæ & sæcularis continentur, ordine Alphabetico digestus.

A.

ABlatiuus absolutus cõditionẽ denotat, 1.to.fo.66.nu.138.

Absens accusatus qualiter cõdẽnandus & audiendus si venerit, 1.to.fo.166.nu.17.& 18.

Absens accusat⁹ si fuerit, an ad defensionẽ eius procurator vel defensor admittatur & quid allegare possit, 1.to. fo.166. nu.15.& an idem sit in iudicibus fraternitatis, vulgo de la hermandad.

Absens delinquẽs si fuerit qualiter procedatur contra eum, & quãdo, 1.to. fo. 164. nu.1.vsque ad nu.5.& quæ sit iure regio seruanda forma. fol.150.à nu.6.vsque ad nu.19.& vide fo.170.n.42.& 43.

Absens cui⁹ bonis curator datur præsumitur vinus potius quam mortuus, 1. tom. fol.83.num.9.

Absens probatur mortuus, qui per quinquennium viuere ignoratur, ibi.n.12.

Absentis & captiui bonis curator datur, existentibus creditoribus, & quando dari debeat, 1.to.fo.83.n.5.6.7.8.

Absentis bonis quando curator detur, creditoribus postulantibus, fol. 48. nu. 24. & 15.

Absentis hæredem petens, qui iure regio teneatur probare, ibi.num.11.& 13.

Absentis consanguinei præferuntur in cura bonorum eius suscipienda, 1.to.fo.84. nu.20.vbi nu.21.traditur qualis esse debeat consanguineus.

Absentiarũ, quę sint genera & quãdo absens restituatur, 3.to.fo.17.nu.7.& 8.

Absolut⁹ à crimine in foro interiori, potest in foro exteriori accusari, licet publicam pœnitentiam fecerit, 2 to.fol.9.nu.53.

Accipere dare ve prohibitus, gratis dare vel accipere non censetur prohibitus, 1. to.fol.17 n.55.

Accusare non potest inimicus, fol.42.n.5. in 1.tom.

Accusare tuta cõscientia quando quis possit, 1.tom.fo.120.nu.4.

Accusare omnes cur non possint, 1.to.fol. 120.9.10.

Accusare prohibitus, suam suorum ve prosequendo iniuriam potest accusare, & quando quis dicatur prosequi suorum iniuriam, ibi.n.11.12.& 13.

Accusare potest vxor de morte mariti, & in accusatione filijs & reliquis consanguineis præfertur, ibi.n.14.

Accusare illi permittitur, & in accusatione præfertur, qui maiori dolore afficitur, ibi.num.15.

Accusare quãdo plures consanguinei prætendunt, pares vel dispares gradu quid obseruandum, ibi.n.16.& 17.& quid in remissione delicti, nu.19.

Accusare si plures extranei conantur quid facere teneatur iudex, 1.to.fo.12.n.18.

Accusare quando possit clericus laicũ coram sæculari iudice, ibi.n.20.& 21.

Accusare nemo compellitur, 1.to.fol.142. num.1.

Accusatio quid sit & quando per viam accusationis procedatur, 1 tom.fol.120.& nu.1.& 2.

Accusatio est licita, & necessaria aliquãdo de præcepto, 1.to.ibi.nu.3.

Accusatio in priuatis delictis nõ est necessaria de præcepto, secus in publicis quibusdam casibus, 1.to.fol.120.n.6.

Accusatio nihil habet commune cum cæteris iudicijs, & quid sit, ibi.n.7.

Accusatio in publicis & priuatis delictis cui competat, ibi.n.8.

Accusatio aut ciuilis aut criminalis est, & quæ ciuilis criminalis ve sit, 1.to.fo.121. n.26.& 27.

Accusatio delicti quo spatio temporis præscribatur, 1.to.fol.123.n.83.& 84.

Accusatio solemnis in forma qualiter concipienda, 1.tom.fol.125.nu.1.& 2.

Accusatio nomen accusatoris debet continere.& quare, 1.tom.folio 146. numero 6.& 7.

Accusatio per procuratorem proponi nõ potest, & quando possit, 1.tom fol.147. numer.9.10.11.& 12.alias processus est nullus.

Accusatio à quibus personis per procuratorem interponitur petita iudicis licentia, ibi n. 13.
Accusatio quid continere debeat, 1. to. fo. 147. à n. 18. ad n. 22.
Accusationis pendentia accusatum infirmat, & restitutionem retardat, 1. to. fol. 42. n. 8.
Accusationis libellus quibus modis concipi possit, 1. to. fo. 121. nu. 32.
Accusator debet esse legitimus, & quis sit, 1. to. fo. 120. n. 9.
Accusator potest agere ciuiliter, vel criminaliter, & quid ciuiliter agendo consequatur, 1. to. fol. 121. n. 29. 30. & 31.
Accusator si dicat cõmissum fuisse delictũ tali mense, & anno, & nõ probetur, reus absoluitur, 1. to. fo. 147. n. 20.
Accusator an teneatur se subscribere ad pẽnam talionis, 1. to. fo. 148. à n. 52.
Accusator cur non debeat simpliciter dici commisisse delictũ ad sui defensionem sed præmittendo negationẽ, 1. to. f. 150. n. 81. & an ex tali confessione pœna ordinaria puniatur, n. 83.
Accusator calumniosus vide, calumniosus accusator.
Accusatorij libelli conclusio, 1. to. fo. 156. num. 2.
Actio adeo necessaria est, vt sine ea nemo experiri possit, & à iudicio, officio iudicis repellitur, sine actione agens, 3. to. fo. 56. col. 1. n. 5. & 6.
Actio in libello apte componi debet, narrãdo factum ex quo actio resultat, licet nomen actionis non exprimatur, ibi. nu. 7. & 8.
Actio habet plures significationes, fol. 56. n. 10. to. 3.
Actio significat ius persequẽdi in iudicio, quod debetur, 3. to. fo. 56. n. 11.
Actio aut natiua, aut datiua est, & quæ natiua quæ ve datiua sit, ibi. à n. 12.
Actio aut directa, aut vtilis est, & quæ directa, quæ ve vtilis sit, & in quo differant, ibi. fo. 56. à n. 16.
Actio aut realis, aut personalis est, ciuilis, aut prætoria, præiudicialis, vel nõ, rei, pœnæ væ rei, & pœnæ simul, persecutoria in simplũ duplũ, triplũ, vel quadruplũ, bonæ fidei, iuris, arbitraria, vel nõ priuilegiata, & quæ sit earum differentia, & diffinitio, 3. to. fo. 56. col. 2. n. 20. & fo. 57 col. 2. à n. 1. vsque ad n. 15.
Actio personalis vnde nomen sumpserit, vis & effectus eius quis sit, 3. to fol. 77. colum. 2. num. 1. vsque ad num. 7.
Actio personalis concludit ad dandũ, qua actione propria res nõ petitur, nisi à fure petatur, 3. to. fo. 58. n. 9. 10. & 11.
Actio personalis vnde descẽdat ibi. nu. 14.
Actio personalis prætoria pœnę persecutoria diuiditur, 3. to. fo. 78. à n. 1.
Actio personalis quo tẽpore præscribatur 1. to. fol. 101. col. 1. n. 14.
Actio realis quæ dicatur, & vnde, 3. to. fol. 60. col. 1. nu. 1. 2. & 3. & quæ requirantur, vt competat à n. 14.
Actio confessoria, & negatoria reales sunt & pro seruitutibus competunt, 3. to. fol. 62. col. 2. n. 1. & n. 19.
Actio cõfessoria, & negatoria cui aduersus quem, ad quid, & pro quibus cõpetant, 3. to. fo. 62. col. 2. n. 20. 21. & 22.
Actio confessoria vt cõpetat, quid actor dicere debeat, ibi. num. 23. & 24. & 29. cum sequent.
Actione confessoria quia agere possint, ibi. nu. 25. 26. 27. & 28.
Actio confessoria pro seruiẽte cõstituta non pro constituenda cõpetit, ibi. n. 31.
Actio negatoria, vt competat quæ requirãtur, ibi. à n. 37.
Actio negatoria cui cõpetat, 3. to. fo. 62. n. 37. in qua actione licet aduersarius sit quasi possessione seruitutis non liberatur ab onere probandi, 21. 38.
Actio mixta quæ sit, & in quibus differt à realibus, & personalibus actionibus, & in ea vterq; actor, & reus est, 3. to. fo. 62. nu. 12. & 13.
Actio familiæ erciscundæ, vnde dicatur & descendat, 3. tom. fol. 64. colum. 2. nu. 1. 2. & 4.
Actio familiæ erciscundę est bonæ fidei, & in ea veniat, ibi. à n. 5. vsq; ad n. 9.
Actio familiæ erciscundæ cur mixta dicatur, & cui competat, ibi. nu. 10. & 11.
Actio familiæ erciscũdę si intentetur quo modo iudex singulas res teneatur adiudicare, to. 3. fol. 64. col. 1.
Actio familiæ erciscundæ, vt cõpetat, quæ requirantur, ibi. à n. 16.
Actio familiæ erciscundæ directa de iure ciuili, vtilis de prætorio datur, ibi. nu. 12. & 13.
Actio communi diuidundo est mixta, & bonæ fidei, directa aut vtilis, ad quid competat, & cui, & in quo differat ab actione familiæ erciscundæ, 3. to. fol. 65. col. 2. n. 1. vsque ad n. 10.
Actio finiũ regundorũ cui, & cõtra quem com-

competat,est directa aut vtilis, districti iuris,& pro quibus rebus detur,& quid iudex ea intentata obseruare debeat tradit ur,3.to.fo.66.col.1.à n.1.

Actio finium regundorũ vt competat quę requirantur,3.to.fo.67.col.1.

Actio prætoria quare sic appelletur, & in quas species diuidatur,3.to.fo.75.co.2.à num.1.

Actio Publiciana quare sic appelletur,cui competat,& quę requirantur vt competat,3.to fol.68.col.1.à n 1.

Actio Publiciana nõ cõpetit habenti rem scienter à furioso,vel pupillo,sine authoritate tutoris,ibi.à n.4 ad n 9.

Actio Publiciana non cõpetit habenti vtile dominium,vel habenti rem ex titulo pignoris,precarij vel commodati, 3.to. fol 69.col.1.nu.10.11.& 16.

Actio Publiciana non competit post prescriptionem,nec domino ibi.num.12.13. 14.& 15.

Actio Publiciana non datur contra titulo possidentem,& quare,3. to. fo.15. n.24.

Actio recissoria,aut institutoria,aut restitutoria,3.to.fol.68.co.2.n.13.14.& 15.

Actio rescissoria cui competat,& quando 3.to.fol.69.col 2.à n.1.ad 6.

Actio rescissoria,vt competat quæ requirantur,siue quando datur præsenti cõtra absentem siue è contra,3.to. fo. 70. col.2.à n.17.

Actio reuocatoria est prętoria in rem,quę quando competit,& cui & pro quibus rebus explicatur, 3.to.fo.71. col.2.nu.1.2. 3.& 4.

Actio reuocatoria Pauliana, Caluisiana, aut Fauiana quando competat.3.to fol. 72.col 1.nu.8.9.10.& 12.

Actio reuocatoria,vt competat quæ requirantur,3.to.fo.72.à nu.13.

Actio Seruiana,vel quasi Seruiana cui cõpetat,3.to.fo 73.col.1.nu.1.& 2.vbi alia traduntur remis.

Actio pignoratitia directa,aut cõtraria cui cõpetat,3 to.fo.73.nu.12.ad nu. 15.

Actio hypothecaria quæ dicatur propriè ibi.nu.15.

Actio Seruiana cui & ad quid cõpetat, & in quo differat à Saluiano interdicto 3. to.fo.24.col.1.à n.16 ad nu. 22.

Actio Seruiana quomodo intentetur, qualiter in ea procedatur,& an necessaria sit libellus,3.to.fo.74.col.2.n.30.& 31.

Actio, quasi Seruiana, directa pignoratitia,contraria pignoratitia, hypothecaria, vt competat quæ requirantur,3. to. fol. 74.col.2.à nu.31.

Actio de constituta quæ prætoria est cui competat,& quæ requirantur, vt competat,3.to fo.75.col.2.nu.1.

Actio de constituta pecunia competit si debitum præcedat,non si sequatur,tom.1. fol.39.col.2.n.54.

Actio de constituta nudo pacto contrahitur præcedente interrogatione stipulatio erit,ibi.nu.56.

Actio de constituta, vt competat necesse est primum debitum non posse eli diexceptione prætoria,ibi.nu.57.& 3.to.fo. 76.col.2 & quod post debitũ sequatur, 1.to.fol.53.col.2.nu.27.& 28.

Actio de peculio quæ personalis prætoria est aduersus quem concedatur,3.to.fol. 76.col.2.nu 2.3 & 12.

Actio de peculio vt competat, quæ requirantur,& quid obseruandum sit intentata hac actione siue peculium sit castrense,vel quasi siue profectitium,3.to. fol. 77.col.2.à n.13.

Actio in factum ex iure iurando quæ sit & vnde orta,3 to.fo.78.col.1.nu.2. & quæ requirantur vt competat, & an sit necessarius libellus,ibi.4.à n. 15.

Actio contra corrumpentem albumprętoris cui competat,& contra quem & quę requirantur vt competat,3.tom. fol.26. col.4.à n.2.

Actio contra eximentem vi aut fraude ius vocatum,quæ requirantur vt cõpetat & quæ sit eximentis pœna,3.to. fol. 79.col 1.à n.2.

Actio contra vocantem in ius parentẽ,aut patronum,3.to.fol.80.col.1.à nu.2.

Actio præiudicialis,quæ dicatur,quare sic appelletur,quę sit,vnde descendat,3.to. fol.81.col.2.à n.1.

Actio præiudicialis qua quæritur vtrum quis sit liuer vel seruus quando detur,in quo differat à rei vendicatione, quotuplex sit,& quæ requirantur vt detur, 3. to.fol.82.col.1.à nu.1.

Actio præiudicialis qua quæritur vtrum quis sit libertus vel ingenuus,cui competat,vnde descendat,& quomodo intentetur,3.to.fo.82.col.2.à nu.1.

Actio præiudicialis qua quæritur an quis sit filius vel non,cui & contra quem cõpetat,vnde sit inuenta quæ requirat libellus huius actionis,3.to.fol.84.col. 2. à num 1.

Actio pœnæ persecutoria vel rei,vel rei &

pœnæ simul, quæ sit, 3. to. fol. 85. col. 1. num. 1.
Actio furti cui competat, & quæ veniant in ea actione, & quæ requirantur vt cõpetat. 3. to. fo. 59. col. 1. à n. 1. & fol. 89. col. 1. n. 10. ad 17.
Actio furti cui, & ad quid detur, quę sit eiꝰ pœna, & in ea qualiter æstimatio fiat, ibi. col. 2. à nu. 18. ad n. 22.
Actio vbi bonorũ raptorum quę sit, cui & aduersus quem competat, & qua pœna, 3. to. fol. 89. col. 2. à n. 23. ad n. 33.
Actio legis Aquiliæ quando habeat locũ, cui & aduersus quos competat, quæ veniãt in hac actione, & quæ sit eius pœna, 3. to. fol. 90. col. 2. à nu. 34. ad nu. 44.
Actio ex testamento pro legatis Ecclesijs vel alijs venerabilibus locis relictis, aduersus quem, & pro quibus rebus & an quid competet, 3. to fol. 86. col. 2. à n. 44.
Actio in simplũ, duplũ, triplum, vel in quadruplum, quando detur. 3. to. fol. 88. col. 2. n. 1. cum 15. sequentib.
Actio ex stipulatu quomodo competat, 3. to. fol. 88. col. 2. n. 1. & 2.
Actio serui corrupti directa, vel vtilis cui & aduersus quem competat, & quid veniat in hac actione, 3. to. fo. 89. col. 1. n. 1.
Actio ex lege cõdictitia cui, quando, & aduersus quem competat & intra quod tẽpus, 3. to. fo. 90. col. 1. n. 1.
Actio quod metus causa cui ad quid, intra quod tempus & aduersus quem competat, & quæ requirantur, 3. tom. fol. 90. à num. 1.
Actio contra calumniatores cui, & intra quod tempus competat, 3. to. fol. 91. col. 1. à nu. 1.
Actio stricti iuris & bonæ fidei, quæ sint, cur sic appellãtur, inter eas differẽtia vertetur, 3. to. fol. 92. col. 1. à nu. 1. 7. 8. & 10. & quid in his actionibus iudex debeat obseruare fo. 110. col. 1. à nu. 29. & n. 34. & fol. 61. col. 1. à n. 1.
Actio bonę fidei an sit aliqua quę nõ contineatur in §. actionem, de actionibus, & quę sit directa, & directa contraria, 3. to. fol. 92. col. 1. nu. 20.
Actio exempto quæ iuris ciuilis est, cui & ad quid competat, 3. to. fol. 93. col. 1. n. 1. & 2.
Actio exempto cõtinet sub se actionẽ de euictione, & actionẽ redhibitoriam, quãto minoris, & præscriptis verbis, quę quibus competant legitur, ibi nu. 2. & 3.
Actio ex empto vt cõpetat quæ requirantur, 3 to. fol. 93. col. 2. à num. 5.
Actio ex vẽdito cui & ad quid & pro quo competat, & quæ requirantur vt competat, 3. to. fol. 94. col. 1. à nu. 1.
Actio locati & cõducti bonæ fidei sunt, in tertiũ directę interdũ vtilis, & cur sint, iuris ciuilis, 3. to. fol. 95. col. 2. nu. 1. & 2.
Actio locati cui cõtraquem, & pro quibus rebus competat, 3. to. ibi. col. 3. à n. 8.
Actio locati ante finitum locationis tẽpus non competit exceptis quibusdam casibus ibi. n. 12.
Actio locati vt cõpetat quæ requirãtur, & qualiter in ea procedatur, ibi. n. 13. & 14.
Actio conducti & ad quid competat, ibid. num. 15.
Actio negotiorum gestorũ est bonæ fidei, directa vt contraria, directa cui, ad quid & quando cõpetat, & quæ requirãtur vt competat, 3. to. fol. 96. col. 2. à n. 1. ad n. 12. contraria cui, aduersus quem, & ad quid competat, ibi. col. 2. à n. 13.
Actio negotiorum gestorum in quo differat ab actione mandati, 3. to. ibi. col. 2. n. 7. & 8. & fol. 98. col. 1. nu. 5.
Actio mãdati bonę fidei est, directa, aut cõtraria & cui, aduersus quẽ, & ad quid cõpetat, & quæ requirantur vt cõpetat, & in quo differat ab actione negotiorũ gestorum, 3 to. fol. 98. col. 2. à n. 1.
Actio depositi est bonæ fidei, 3. to. fol. 99. col. 1. n. 1.
Actio depositi est directa aut contraria, 3. to. fo. 99. col. 2. n. 16.
Actio depositi directa contra quem, & ad quid competat, quando ciuilis, prętoria, aut mixta sit, an in ea iuretur in litẽ, ibi. nu 17. 19. & 23.
Actio depositi contraria cui, aduersus quẽ ad quid competat, & quæ requirantur in ea ibi. à nu. 20.
Actio pro socio bonæ fidei est, directa ab vtraq; parte, quę vnde oriatur, cui quando, ad quid cõpetat, qualiter libellꝰ in ea cõcipiatur lege, 3. to. fo. 102. col. 2. à n. 8.
Actio tutelæ bonæ fidei est, directa & contraria, 3. to. fol. 102. col. 2. à nu. 1. vbi dicitur cui competat, & quando & de actione pro tutelę disputatur.
Actio commodati quæ tam directa quam contraria bonę fidei est, cui, & ad quid cõpetat & vnde descendat, 3. to. fo. 104. col. 1. n. 1.
Actio præscriptis verbis quando bonæ fidei quando districti iuris sit, 2. to. fo. 105. col. 2. n. 1. & n. 7.

Actio præscriptis verbis stimatoria cui cõpetat, qualiter in ea libellus concipiatur, quare introducta, 3. tom. fol. 104. à numero 9.

Actio præscriptis verbis ex permutatione descendens cui cõpetat, & ad quid, & quæ requirantur, vt competat, & qualiter in ea libellus concipiendus ibi. à numero 2.

Actio petitionis hæreditatis quæ bonæ fidei est, vniuersalis iuxta personalis, & reali cui aduersus quem, ad quid competat, & quæ requirantur vt competat, & quo modo in ea concipiatur libellus, 3. to. folio 105. à n. 1.

Actio pro dote exigenda, vel repetẽda est stipulatu dicitur, & rei vxoriæ, quæ quibus competat, & an bonæ fidei sit, & quæ habeat priuilegia declaratur, 3. tom. fo. 107. à n. 1. ad n. 7.

Actio ex stipulatu pro dote quando mari to competat, 3. to. ibi. à num. 11. & quando competat, & quibus modis intentetur, fol. 108 à n. 17.

Actio de dolo nõ perpetuatur per litis cõtestationem, 1. to. fol. 48. à n. 12.

Actiones descendentes ab statutis conditis à ducibus marchionibus episcopis, aut correctoris an sint perpetuę, 3. tom. fol. 57. n. 15.

Actiones arbitrariæ quæ dicantur quæ earum sit natura quomodo in eis libellus cõcipiatur, in quo differant ab actionibus bonæ fidei, 3. tom. fo. 11. n. 1.

Actiones priuilegiatæ quę dicantur, & an sit in eis libellus necessarius, 3. to. fol. 13. à n. 1.

Actionũ tam realium quã personaliũ causa propinqua, & remota quę sit, & causam remotã in actionibus personalibus in realibus propinquam exprimendam 1. tom. fol. 37. à num. 23.

Actionum formulę sublatę sunt, non tamen actio prout sumitur pro iure agendo, 3. tom. fol. 56. n. 1. 2. & 3.

Actionum diuisio scilicet bonę fidei, & stricti iuris, an iure canonico procedat 3. tom. fol. 92. n. 17.

Actionum appellatione tam directa intelligitur, quam contraria ibi. nu. 20.

Actor quę attendere debeat ex actoris officium traditur, 1. tom. fol. 10. n. 6. & 7.

Actor quæ debeat cõsiderare, ante quam reum conueniant, 1. tom. fol. 27. à numero 80. & fol. 3. à numero 42 ad numero 56.

Actor forum rei sequitur, & quando non sequatur. 1. tom. fol. 43, n. 37. & fol. 94. num. 3. vbi traditur quid obseruetur si reus plures iudices habeat.

Actor intra quod tempus exceptionibus rei respondere, & instrumenta produce re teneatur, & quæ sit huius rei praxis, 1. tom fol. 49. à n. 32. ad 39.

Actor quod tempus habeat ad respondendum si libellus rei continet reconuẽtionem, ibi. n. 34.

Actor plura habet remedia contra contumacem reum cui conceditur si non sit vno remedio satis prospectum alio vti, 1. to. fo. 80. col. 3. n. 1. & 2.

Actor inuitus agere non compellitur, 3. to. fol. 58. n. 2.

Actor quibus vtatur remedijs aduersus cõtumacẽ, 2. to. 2. p. c. vnic. n. 10. & si non sit ei vno satis, consulem alterum eligere, potest n. 16.

Adulterij crimen sola transactione non remittitur, 1. tomo fol. 136. columna 2. num. 2.

Aduocati falsum stylum citantes, ac si falsam legem citauerint puniũtur, 1. tom. fol. 5. n. 12.

Aduocati officium, laudabili, 1. tom. fol. 15. nu. 3.

Aduocati quę debeant obseruare, ibi. numer. 4.

Aduocati non debent esse hæretici, infideles, excommunicati, infames, procuratores, ibi. n. 7.

Aduocati antequam accedant ad officium aduocationis, quæ debeant obseruare, ibi. à nu. 9.

Aduocati hodie debent esse graduati, approbati, examinati, & in principio sui officij, & cuiuslibet anni debent iurare de bene exercendo officio, 1. tomo. fol. 16. col. 1. à n. 11.

Aduocati de cõsuetudine in tribunalibus inferioribus, nec examinãtur, nec iuramentum prestant, ibi. n. 17.

Aduocati quæ in exordio litis iurare debent, 1. to fol. 16. num. 18.

Aduocati circa obseruationem iuris regni quæ tenentur obseruare, ibi. à n. 22.

Aduocati facientes articulos super eisdem primæ instantiæ vel directo contrarijs qualiter puniantur, 1. tom. folio 166. num. 7.

Aduocati clientulo victoriam causę ne promittãt, ne iniquam causam defendant, si contra fecerint mortaliter peccant, &

ad refactionem damnitenentur, fol. 16. nu. 38. & 39. to. 1.
Aduocati qui à principio iustam causam putarũt, ex post facto iniquam esse cognoscentes quid facere debeant, ibidem numero 40.
Aduocati an possint causam dubiã defendere, ibi. n. 42. remis.
Aduocati qui iniustam causam esse intelligunt clientulo non possunt consulere, vt faciat pactum vel transactionem, ibi. num. 41.
Aduocati super cauillationes, vel consulendo clientulo vt veritatem neget, iustam causam abstulerint aduersario resarcire damnum tenentur, & arbitrio iudicis suspensi sunt, tomo 1. fol. 16. numero 43.
Aduocati qui iustam causam sua negligentia, vel imperitia amittunt, ad interesse tenentur cum duplo, & mortaliter peccant, quando se iactam peritos, secus si clientuli eorum ignorantiam cognoscebant, to. 1. fol. 16. nu. 44.
Aduocati causas summa debent fidelitate defendere, & si arcana sui clientuli parti aduersæ reuelauerint ad quid teneãtur, to. 1. fo. 16. n. 45. & 46.
Aduocati nec in secunda instantia debent parti aduersæ fauere, & qui semel causam protegendam suscipiunt, non poterunt illam deserere, ibi. n. 47.
Aduocati possunt sine reuolutione librorum iustum patrocinium vendere equo stipendio, ibi. n. 48. & 49. qui plus debito exigunt mortaliter peccant, numero 50.
Aduocati an possint aliquid vltra salariũ à lege taxatum salua conscientia percipere, si vltro oblatum sit, 1. tom. fol. 16. n. 51. 60. & 61.
Aduocati olim de quo talitis pacisci non poterant, & quid hodie seruetur, fo. 17. num. 63.
Aduocati victoriæ nomine nihil possunt percipere, ibi. n. 64.
Aduocati gratis tenentur præstare patrocinium pauperibus, in locis quibus publico stipendio non sunt conducti aduocati pro pauperibus, ibidem numero 65.
Aduocati in libellis ne citẽt iura, ne patrocinentur contra legem expressam regni, & summa diligentia, à tabellionibus, procuratoribus, & alijs expertis de stylo audientiæ inquirant, tomo 1. fol. 17. num. 66. 67. & 68.
Aduocati vtriusque partis quæ attendere debeant facta publicatione, tom. 1. fol. 68. à nu. 1.
Ætas quomodo probetur, tom. 1. fol. 65. n. 127. remis.
Agentis persona ante omnia legitimanda, tom. 1. fol. 95. nu. 17. quod in iudicio quantumcunque summario procedit, ibi. num. 22.
Allegata probare est de substantia iudicij, tom. 1. fol. 57. n. 2.
Agressor grauius punitur illo qui in ipsa rixa delinquit, tom. 1. fol. 14. numer. 23. & 24.
Agri mensuratio cuius expensis fieri debeat qua actione teneatur agri mensor qui dolo vel culpa intulerit grauamen partibus, 3. tomo fol. 66.
Alcaldes de Corte y Chãcillerias in crimi nalibus, quomodo procedant, 1. tomo fol. 170. n. 1.
Alcaldes del Crimen de hijosdalgo, Alcaldes mayores Regni Galleciæ de quibus cognoscant, 1. tomo fol. 26. à num. 40. numerum 49. & ab eis in quibus causis, appellatur, & ad quos iudices, ibi. numer. 46.
Alendus est filius à parte litependente superfiliatione si in quasi possessione sit filius, 3. tom. fol. 83. n. 10.
Alienatio, aut simula, aut in fraudem, 3. to. fol. 71. n. 5.
Alienatio simulata est inualida, nec iuramento firmatur ibi. n. 6.
Alienatio in fraudem est valida, ibi. numero 7.
Alienatio in fraudem quibus modis contingat, ibi. nu. 11.
Alguaceli episcopi laici sine metu excommunicationis possunt de manu iudicis capere clericum, & quando sine mandato, tomo 2. folio 46. capit. vnic. numero 6.
Animus occidendi, vel non deprehenditur ex instrumento percussionis, 1. to. fol. 136. n. 127. & 128.
Animus iniuriandi in delictis requiritur, to. 1. fol. 14. n. 78.
Appellare qui possint, 1. tomo fol. 149. num. 1.
Appellare tertio, princeps ex plenitudine potestatis concedere potest, tom. 1. fol. 9. num. 8.
Appellare cõdemnatus regulariter potest & quibus casibus non. tom. 1. fol. 149. numer.

numero 130.remiſ.
Appellare tertio non licet, 1.tom.fol.185. num.9.
Appellari à ſententia interlocutoria non continēti grauamen irreparabili per diffinitiuā minime poteſt,& quod ſit grauamen,& quando ab interlocutoria appellatur quid iudex ad quem teneatur facere,1.tomo, fol.173.n.20.ad n.24.f. 94.n.10.
Appellari ab interlocutoria iure canonico poteſt,& quid circa hoc Conc.Trid. diſponat,1.to.fo.174.numero 25.ad numero 28.
Appellari non poteſt à ſententia qua quis mittitur in poſſeſsionem ex primo decreto,2.to.2.par.c.vnic.n.108.
Appellari nō poteſt à vicarijs generalibus Epiſcoporū ad ipſos Epiſcopos,ſecus à vicario foraneo Epiſcopi,2.to.fo.10. n.4.& 5.
Appellans condemnatus interim quo ad iudicem appellationis remittitur in carcere retinendus eſt,1.to.fol.109.numero 113.
Appellans qui modo ſe debeat præſentare,& quid petere,2.to.5.p.c.vni.numero 12.
Appellans debet ſe præſentare cū teſtimonio appellationis intra terminum præfixum à iudice,& quid ſi non præfixerit terminum, & qui termini ſint tam iure Regio,quàm canonico præfixi, 1.tom. fol.177.à n.1.vſque ad 6.
Appellans quando ſententia confirmatur condemnatur in expenſis, ſecus quando reuocatur, 1.tomo, fol. 183.numero 9.
Appellans iudici conuitiari non debet, nec è contra ſine pœna,1.to. folio. 175. num.45.
Appellans omnia acta proceſſus ſuis expēſis deferre tenetur ad ſuperiorē, & reus ſi eis ei vti volet pro rata ſoluit, 2. to. 5. par.c.vni.n.7.
Appellāti præſentato coram auditoribus regijs cum teſtimonio appellationis, datur prouiſio regalis,quæ dicitur vulgo, mejora,& quid debeat cōtineri,& quid impetrans facere debeat,1.tom.fol.178. à n.9.ad n.12.
Appellanti intra quod tempus notarius teneatur acta exhibere,& iudices qui impedierint qua pœna teneantur, 2. to.5. par.c.vnic.n 7.
Appellanti quid à iudice ad quem tribuendum,2.tom.5.par.c.vni.nu.14.
Appellantis intereſt ſcire coram quo iudice debeat comparere,1.tom.fol.175.numero 39.
Appellatio quo iure inuenta ſit,& an lege tolli poſsit,1.to.fo.172.n.9.& 7.
Appellatio,aut iudicialis,aut extraiudicialis,quæ ſit,ibi.n.8.& 9.
Appellatio extraiudicialis quotuplex, & an propriè appellatio ſit,ibi.n.10.
Appellatio,& prouocatio idem, ibid.eod. num.10.
Appellatio habet duos effectus ſuſpenſiuū deuolutiuumque,& quid ſuſpenſiuus deuolutiuuſve dicatur,1.to.fo.82.n.11. 12.& 13.
Appellatio reſpectu futuri euentus ſuſpēdet,reſpectu præſentis extinguit iuriſdictionem,eod.n.12.
Appellatio intra quod tempus interponēda tam iure canonico, quàm ciuili, vel regio,ibi.n.14.& 15.
Appellatio à ſententia vltimæ executionis habet effectum, deuolutiuum tantū non ſuſpenſiuum,1.to.folio 103.numero 43.
Appellatio à iudicibus facillime concedēda,1.to.fo.164.n.131.
Appellatio in omnibus cauſis interponi poteſt ab omnibus perſonis,& ab omnibus iudicibus exceptis quibuſdam caſibus remiſ.traditis, 1.to.fo.173.n.17.18. & 19.
Appellatio quomodo interponenda,1.to. fol.174.n.29.ad n.32.
Appellatio ab interlocutoria ſemper in ſcriptis proponenda,...o.ibi 53.
Appellatio quæ debeat continere,ibi.n.36 37.& 38.
Appellatio alternatiua, an & quando valeat,1.to.fo.175.n.39.
Appellatio quando valet,ſi in ea apoſtoli non petantur,1.tomo,folio 175.numero 40.
Appellatio de minori ad maiorem iudicē fieri debet,ibi.n.43.
Appellatio gradatim non omiſſo medio facienda, ſed ad Regem omiſſo medio iure regio appellatur,ibi.n.43.& 2.tom. 5.p.c.vnic.n.4.
Appellatio à diffinitiua etiam ex cauſis ſecūdæ inſtātiæ iuſtificatur ſecus ad interlocutoria,1.to.fo.175.n.47 48.& 49.
Appellatio ſententiam nullam,non confirmat,ibi.n.50.& 51.
Appellatio iure regio ad quos iudicis faciē

da secundum varietatem causarum, ibid. num. 52.
Appellatio corã quo Iudice, & intra quod tempus interponenda, 1.to. fol. 176. numero 35.
Appellatio deserta quando declaranda, & ex quibus causis, 1.to fo. 178. n. 7.
Appellatio iure Regio non admittitur in causis non excedentibus summam 400. marapetinorum, & quando admittitur, 2.to. fo. 186. n. 1. & 2.
Appellatio ad consistorium quando faciẽda, vel non, 1.to fo. 185. n. 3.
Appellatio ad consistorium intra quod tẽpus interponenda, & præsentatio faciẽda, ibi. n. 4. & 5.
Appellatio ad consistorium quomodo interponitur, ibi. à n. 7. ibi praxis, & termini huius instantiæ traduntur.
Appellatio in dubio non deserta declaranda, 1.to. fol. 103. n. 17.
Appellatio victoris si deserta efficiatur potest adhærere appellationi victi non ex sua persona, sed ex persona victi, 1. tom. fol. 200. n. 106. & 107.
Appellatio an sit admittenda, vel non superior cognoscit, 1.to. fol. 202. n. 135.
Appellatio an & quando tolli possit per Principem, vel legem, 2.to. 5. par. c. vnic. num. 1.
Appellatio in casu prohibito quem habeat effectum, & an tunc attenta per iudicem à quo reuocentur, tom. 2. part. 5. c. vnic. num. 2.
Appellatio ab interlocutoria indistinctè sublata est, 2. tom. 5. par. cap. vnic. numero 3. vbi tractatur intra quod tempus finiatur.
Appellatio in foro ecclesiastico intra quod tempus interponenda, & an possit terminus per iudicem restringi, 2. tom. 5. par. c. vnic. n. 5.
Appellatio in foro ecclesiastico corã quo iudice interponenda, ibi. n. 8.
Appellatio à diffinitiuas causas grauaminis non debet continere, secus ab interlocutoria, 2.to. 5. p. c. vni. n. 9. & 1.to. fo. 17. n. 34. & 35.
Appellatio quando dicatur deserto, aliqua negligentia appellantis, ibi. n. 11.
Appellatio ab interlocutoria quibus actibus processus iustificetur, 2.to. 5. part. c. vnic. n. 18.
Appellatione à iudice denegata quid obseruandum sit, 2.to. 5. part. cap. vnic. numero 24.
Appellationem esse generale bonum mũdo, theriacam contra venenum primi iudicis, portum securum nauigantibus, to. 1. fol. 172. n. 2. & 3.
Appellationem ab interlocutoria quando iudex iniustã esse intelligat quid teneatur facere, 2. tomo, 5. part. c. vnic. numero 20.
Appellationis remedium valde frequens, & necessarium hominibus, vt Sol, 1.to. fol. 172. n. 2.
Appellatio diffinitur, 1. tomo, ibi. nume. 4. & 5.
Appellationis testimoniũ quomodo præstandum, & petendum, 1. tomo, fol. 176. n. 54. & 55.
Appellationis ab interlocutoria iudex retento processu quid teneatur ante omnia obseruare, 2. tomo, part. 5. cap. vnic. num. 19.
Apostoli appellationis qui dicantur, & eorum, quæ species sint, 1. tomo, fol. 275. n. 41. & 42.
Apostoli appellationis petẽdi intra quod tempus sint, & cuius expensis dandi, to. 2. par. 5. c. vnic. n. 6.
Archiepiscopus habet iurisdictionem in episcopos suffraganeos, nõ tamen in subditos episcoporum, nec eos ordinare potest, 2.to. fo. 3. à nu. 13. ad 18.
Archiepiscopos in diœcesi episcoporum suffraganeorum non potest constituere officialem foraneum ad cognoscendum de causis appellationum, 2. tomo, folio 3. num. 19.
Argumentum à contrario sensu non sumendum, ac correctionem regulæ prohibentis, 1.to. fo. 173. n. 24.
Argumentum de tempore ad locum validum est, 1.to. fol. 139. n. 179.
Armorum vsus clericis prohibitus, 1. tom. fol. 210. n. 10.
Armorum vsus regulariter est iure Regio prohibitus, 1.to. fol. 209. n. 6.
Armorum appellatione tam offensibilia, quàm defensibilia continentur eod. nume. 6. vbi num. 7. plura de armis traduntur.
Armatus præsumitur se prius ad rixã parasse, 1.to fol. 147. n. 27.
Articuli, vulgo, interrogatorios appellat commodo concipiendi, 1. tomo, fo. 61. n. 60. 61.
Articuli de iure communi ab interrogatorijs differunt, ibi. nu. 62.
Articuli dantur, vt per eos testes examinẽtur

tur,1.tom.fol.62.num.128.
Articuli directo contrarij qui dicantur,1. to.fo.180.n.17.
Articulorum forma ex parte actoris,1.to. fo.61.n.63.
Articulorum copia an sit parti aduersæ dã da,1.tõ.fol.66.n.129.
Articulos qui facit non censentur fateri id quod dicit, nisi propositionibus ponat, secus qui positiones facit,1.to.fol.62.n. 87.& 88.
Articulus quid sit,1.to.fol.61.nu.61.
Assassinus est inimicus diffidatus reipublic.& potest vbique occidi,1.tom.folio 138.n.133.
Assassinus quis dicatur,ibi.& à nu. 134. ad nu.140.
Atroces causæ,& graues quæ dicantur,1. to.fo.157.nu.34.
Attentatorum reuocatio quando petenda 2.tõ.5.par.c.vnic.
Auditor Cameræ Apostolicæ est iudex delegatus,2.to.fo.13.n.22.
Auditores Chãcellariæ,de quibus causis cognoscant,1.tom.fol.2.numero 25.26.& 27.
Auditores Regij absque timore excõmunicationis examinant literas Apostolicas & earum executionem suspendunt,quãdo concessæ fuerunt contra leges Regni & quando contra leges concessæ dicantur,ibi.n.37.& 38.col.2.
Auditores suspendunt executionem literarum Apostolicarum, præmissa supplicatione ad Papam, quam debent prosequi alioqui excommunicationem non euadunt.ibi.n.39.
Auditores Hispalẽses de quibus causis cognoscant,1.tom.fol.26.à numero 50.ad num.58.
Auditores Canariæ de quibus causis cognoscant,1.tom.fo.26.n.58.
Auxilium secularis iudicis quando inuocandum,2.to.fo.18.n.18.

B.

¶Beneficialium ius non acquiritur ex sola possessione,tomo 2.part.2.cap.vnic. num.66.
Beneficia sola canonica institutione acquiruntur,ibi.nu.65.
Beneficij fructus iam percepti œconomo assignari possunt causa custodiæ,ibi.numero 75.
Blasphemia quid sit,1.to.fo.212.col.1.n.14.
Blasphemi qua afficiantur pœna eod. nũ. 14.remiss.
Bona fides resulta ex titulo habili,3.tomo, fol.68.n.19.
Bona fides in contractibus emptionis, & venditiones requiritur tempore contractus,& traditionis,ibi,n.21.
Bona fides quas habeat significationes, 3. to.fo.92.nu.2.

C.

Calumniæ iuramẽtũ de cõsuetudine huius regni in tribunalibus secularibus non seruatur,1.to.fo.38.n.40.
Calumniæ iuramentum nõ est de substantia iudicij,nisi à parte petatur,& ideo tacitè omissum non inducit nullitatem sed non potest expressè renuntiari, ibi. n.46.& 47.
Calumniosus accusator qualiter puniendus,1.to.fo.148.n.54.& 55.
Capituli Oduardus de solutionibus remedium,to.2.par.3.c.vni.à nu.4.ad numero 7.
Capituli bonis curator datur, & absentis quãdo ex actis processus de absentia cõstat,aduersus quẽ actor suã actionẽ proponit,quando procuratorem non relinquere,vel de proximo venire nõ speratur,to.1.fol.82.n.5.6.7.& 8.
Captut carceribus non præcedentibus indicijs,eximi potest à priuato impune si augerit non habetur pro confesso,tom. 1.fo.124.n.5.
Captura delinquentium,vide in verbo,de linquentes.
Carcer delinquentibus arbitrio iudicis assignatur,to.1.fo.124.n.10.
Carcer non ad pœnam, sed ad custodiam est constitutis,ibi.n.11.
Carcer mulieris, vide mulieres, carcerari pro debitis quæ personæ non possunt, 1.to.fo.97.n.33.& 34.
Carcerari pro delicto nobilis, & mulier possunt,to.2 fol.17.& 2.n.3.& 4.
Carcerari pro debito nõ potest clericus,tomo 2.p.3.c.vnic.n.5.
Carcerari causa pia est,& celeriter expedienda,to.1.fo.139.n.fi.
Carceribus fractis fugiẽs pœna capitis punitur,& pro confesso habetur,to.1.folio 124.n.7.8.& 9.
Carceris plures species esse, & quando ad pœnam quando ad custodiam dentur, 1.to.124.à n.12.

Carceris custos qui mulierem carceratam carnaliter cognouerit, qua pœna puniatur, tomo 1. folio 124. numero 14. 15. & 16.

Carceris custos quæ debeat curare, ibi. numero 17.

Causa iusta efficit, vt licitè possit à iure cõmuni recedi, to. 1. fo. 133. n. 62.

Causa multis modis sumitur, & in proposito quomodo sumatur, & quid cõprehẽdat, to. 1. fo. 8. n. 2. & 3.

Causæ breues quæ dicãtur, 1. tom. fol. 174. num. 32.

Causæ graues, & atroces quæ dicantur, to. 1. fo. 157. n. 34.

Causæ solâ veritate attenta terminandæ, 1. to. fo. 54. nu. 36.

Causæ omnes ad forum ecclesiasticum pertinentes in prima instantia coram ordinarijs terminandæ intra biennium, nec posse quẽquam de eis ante appellationẽ cognoscere exceptis quibusdam casibus to. 2. fo. 12. n. 1. 2. 3. 4. & 5. & fol. 13. à nu. 14. & 15.

Causæ iure regni quo ordine terminentur to. 1. fol. 16. n. 36. & 37.

Cedens bonis omnia bona creditoribus dimittere debet, & quid possit retinere, to. 1. fol. 107. n. 6.

Cedens boni cautionem de soluendo ære alieno cum ad pinguiorem peruenit, fortunam præstare debet, & tunc non est obligatus, ipsi in quantum facere potest, 1. to. fo. 107. n. 10. & 11.

Cessio bonorum non liberata naturali, vel ciuilis obligatione, sed tãtum exceptionẽ parit, & ideo in animæ iudicio tenetur cedens licèt actu ignominioso cesserit, to. 1. fo. 107. n. 12. 13. & 14.

Cessio ipso iure censetur facta si per spatiũ sex mensium debitor in carcere maneat, & tunc erit creditoribus tradẽdus, & qui præferantur in quo consuetudo seruatur, 1. to. fo. 108. n. 22. & 23.

Cessio bonorum non habet locum in criminalibus quacunque pœna imposita, 1. to. fo. 108. n. 119. & quid iure regio statutum, n. 120.

Cessio bonorum absque actu ignominioso est facienda præcedente condemnatione, vel confessione iudiciali, to. 1. fol. 107. n. 7. & 8.

Cessio bonorum quid sit, quid operetur, quæ ad eius validitatem requirantur, & quis possit bonis cedere, tomo 1. ibi. n. 4. remissiuè.

Cessione facta non liberatur fideiussor, 1. to. fo. 107. n. 16.

In cessione bonorum quid olim, & hodie statutum, ibi. fol. 107. n. 20. & 21.

Cessionem facere non potest, nisi qui carcere detinetur, ad instantiam creditorũ, vel ad petitionem vnius: quæ cessio omnibus præiudicat absque citatione, to. 1. ibi. col. 1. n. 5. & 6.

Cessionarius dicitur creditor, 1. to. fol. 90. n. 33.

Cessionis beneficio renuntiari non potest & an iuramento possit, 1. tomo fol. 107. num. 15.

Cessionis beneficio non gaudet debitor obligationis descedentis ex delicto, ibi. col. 4. n. 17.

Cessionis beneficio vti non potest qui prius petierat quinquennalis delationis beneficium, 1. tomo, folio 108. numero 6.

Cessionis bonorum processus, to. 1. f. 112. num. 1.

Citandi sunt omnes de quorum præiudicio principaliter, non secundario agitur, to. 1. fo. 34. n. 39. & 40.

Citandi modi in foro ecclesiastico traduntur, to. 2. fo. 15. à n. 2.

Citati debet reus personaliter, vt habeatur pro confesso non facta contestatione intra nouem dies, vel eius procurator specialiter constitutus ad illam causam, to. 1. fo. 49. n. 33. & 34.

Citasse aliquem asserenti nuntio creditur, to. 1. fo. 34. n. 31. & quid iure regio seruetur, ibi. à n. 32.

Citatio para ramate in executionibus quo modo facienda, to. 1. fo. 98. à n. 43.

Citatio quid sit, 1. to fo. 33. n. 1.

Citatio omni iure introducta est, ibi. co. 1. num. 7.

Citatio necessaria est ad iudicia inchoanda ibi. n. 3.

Citatio tolli, nec per legem, nec per Principem potest, ibi. n. 9. & 10.

Citatio à iure diuino, & naturali descendit sed forma citationis à iure positiuo, ibi. nu. 7. & 11.

Citatio prima est de iure naturali ideo tollit non potest, secus reliquæ citationes præparatoriæ sententiæ, tom. 1. folio 34. num. 12.

Citatio pluribus casibus necessaria non est quia defensio reo non competit, to. 1. fo. 34. nu. 13. remis.

Citatio, aut realis, aut verbalis est, & quæ

lis verbalis ve fit,ibi.num.14.15.& 16.
Citatio verborum alia iuris altera hominis,hominis plures ſpecies citationis traduntur,1.tomo,fol.34.à num.10.ad numer.38.
Citatio fit facienda ſit extra locum iudicis licèt intra territorium neceſſarium eſt mandatum in ſcriptis,ibi.column.4.nu. 27.vbi traditur quid ſeruetur apud Luſitanos.
Citatio etiam in criminalibus abſque iudicis mandato nō procedit adeo,vt ſi nuntius ſine mandato aliquem perſonaliter caperet eiùs confeſsio eſſet nulla,ibi.numero 28.& 29.
Citatio quibus caſibus ſine mandato per nuntium fieri poteſt,ibi.num.30.remiſ ſiuè.
Citatio interponi debet à iudice cōpetentē licèt citatus â non competente teneatur comparere ad allegandum priuilegium niſi notoriè conſtet de incompetentia iudicis,ibi.num.41.& 42.
Citatio,vt firmat ſit decerni debet per iudicē ad inſtantiam partis, quod præſumitur ſemper quando citatio in actis proceſſus inuenitur, niſi iudex ex officio procedat,1.to.fol.35.num.43. ad numero 47.
Citatio in criminalibus qualis eſſe debeat, 1.to.fo.166.n.8.
Citatio eſt fundamentum ordinis iudiciarij,par.1.2.to.c.2.nu.1.& 2.vbi plura de citatione remiſsiuè.
Citatio per edictum quando fiat, ſit licita, quæ requirātur,vt fiat,ibi. vſq; ad n. 11.
Citatio quando fiat per proclama,2.to.fol. 15.n.12.
Citatio per tabellionem,vel notariū quando fiat,ibi.nu.14.
Citatio quando remaneat circunducta, & ſublata,vt reus ſit de nouo citandus,to. 2.fol.17.à n.7.ad 10.
Citatio â duo arctat, ſcilicet ad comparendum,& in termino comparendum, ibi. num.13.
Citatio eſt nulla actore,& reo non comparente,ibi.nu.12.
Citatio peremptoria,quando dicatur, 2.p. c.vnic.n.24.to.2.
Citatio noua poſt peremptoriam plerumque datur,ibi.nu.26.
Citatio peremptoria iure regio ad primū decretum non eſt neceſſ.ibi.n.30.
Citationi deſtinatus nuntius abſque commiſsione,& mandato iudices citare non poteſt,tom.1.fol.34.num.26.
Ctationis per nuntium tam intra, quam extra ciuitatem praxi,tom.2.fo.19. à n. 15.ad nu.24.
Citatus remanet ipſo iure excommunicatus per incuſationē contumaciæ termino elapſo,neque auditor nō ſolutis expenſis,tom.2.fol.17.n.13.& 14.
Ciuitate interdicta ſuburbia interdicta nō videtur,to.1.fol.45.n.69.
Clauſulæ omnium libellorum ſententiarū petitionum,& aliorum actuum iudicialiū huius operis explicantur in ſingulis libelis,vbi continentur, vbi an ſint neceſſariæ,vel in vſu,& alia plures leges.
Clerici in ſpiritualibus,à ſeculari poteſtate iure diuino,in cæteris cauſis iure poſitiuo ſunt exempti,to.2.fo.10.n.2.
Clerici primæ tonſuræ,vt gaudeant priuilegio fori,quid requirat Concil.Trid.2. to.fol.10.n.6.
Clerici primæ tonſuræ caſu quo amiſerūt priuilegium fori, & vltimo ſupplicio damnantur non degradantur, ibi numero 8.
Clerici ſi poſt delictum comiſſum aſſumpſerunt ordines an poſsint à ſeculari iudice,puniri eod.n.8.remiſ.
Clerici ſi à laico inſtituantur hæredes teſtamenti publicatio coram ſeculari iudice facienda eſt,to.2.fo.8.n.42.
Clerici pauperes cōuenti pro debitis quo beneficio vtantur,tom.2.par.3.c.vnico num.4.
Clerici non poſſunt, conueneri vltra quā facere poſſunt,nec prodebito incarcerari,ibi.n.5.
Clerici an poſsint renuntiare beneficio, c. Oduardus,etiam cum iuramento in quibus caſibus locum non habeat,ibi.nu.6. vbi n.7.praxis præcipitur.
Clerici, vt in carcerentur quid obſeruādū to.2.par.4.c.vnic.n.2.
Clerici non pro quolibet delicto incarcerādi ſunt,& quādo ſint incarcerandi,quæ obſeruētur,ibi.n.5.
Clerici damnati pœna perpetua carceris, an poſsint teſtari,& inſtitui,ibi.n.8.
Clericorum vita,& conſeruatio qualis eſſe debeat.
Coarctata negatiua, quomodo probanda, to.1.fo.149.n.68.
Commodatum à præcario in quo differat to.3.fo.104.n.3.
Cōmodatarius quādo de dolo,& culpa teneatur, & quid ſi res peremptа ſit apud eum

eum,ibi.numero 4.& 5.
Comparitio literarum semiplenam tãtum probationem inducit,tom.1.fol.89.numero 27.
Comparitio coram iudice non inducit expressum cõsensum prorrogationis iurisdictionis eius,tomo 2.folio 17. numero 24.
Comparitio an tribuat iurisdictionem,to. 2.fol.29.n.3.
Compensatio in depositio non admittitur, 3.to.fol.99.n.11.& fol.109.n.32.
Compensatio est solutio,tomo 1.fol.100. num.8.
Compensatio quando in actionibus bonæ fidei,& stricti iuris admittatur,& quando,& quid sit,to.3.fol.109.à n.31.
Coloni res quando sint obligatæ pro mercede,to.3.fo.74.nu.23.
Coloni res inuictæ in fundo rustico quando sint tacitè pro mercede obligatæ,to. 3.fol.74.n.23.
Colonus quis dicatur,& in quo differat ab inquilino,3.to.fo.74.n.25.& 26.
Concil. Triden. conseruator Rex Hispaniarum est to 2.fol.12.n.9.& 10.
Condemnatus in ciuilibus, vel criminalibus,intra quod tempus soluere teneatur to.1.fol.162.n.115.116.& 117.
Conclusio in libello quibus casibus necessaria non sit de iure communi,fol.37.n. 32.to.1.remissiue.
Conclusio tam ex parte actoris, quàm rei est necessaria,1.to.fol.43.n.30.
Conclusio an sit de substantia processus, 1. to.fol.3.n.2.
Cõclusio à iudice inuitis partibus fieri potest,1.to.fo.73.n.3.
Conclusio quid sit,1.to.ibi.n.1.
Conclusio in crimnalibus licet de iure nõ sit necessaria,ea tamen in praxi vtuntur aduocati,1.tomo,folio 148. numer.49. & 50.
Conclusione facta ad diffinitiuam, potest de iure allegari cuius allegationis copia parti non datur,nisi in actis processus redigatur,1.to.fo.73.n.7.& 8.
Conclusione facta peti potest restituto, & quide iure regio seruetur,ibi. nume.9. & 10.
Conclusione facta potest deferri iuramentum dummodo ante conclusionem sit petitum,& quæ requirantur ad hoc, vt deferatur,& alia plura remissiue,numero 11.
Cõclusione facta admittitur probatio per confessionem pãrtis aduersæ,ibi.numero 12.
Conclusione facta admittitur probatio per euidentiam rei,& aspectum loci,1.tom. fo.75.n.14.
Conclusione facta ad indagandam veritatẽ iudex potest inquirere,& probationes admittere,ibi.n.15.
Quod procedit etiam in causis criminalibus vbi ad defensionem rei omnis probatio admittitur,ibi.n.16.
Conclusione facta in criminalibus recipiũtur testes,to.1 fo.75.n.16.
Conclusionis forma quæ hodie seruanda sit,to.1.fol.73.vbi plura remissiue.
Conclusionis petitionis copia exhibenda est parti aduersæ,tomo 1.fol.73. numero 5.
Concubinarij materia tractatur remis. to. 1.fol.121.n.12.
Conditionis appellatione quid contineatur,to.3.fo.58.n.4.
Conducto locare potest alteri, nisi aliter conuenerit,to.3 fo.74.nume.27.& fol. 95.n.2.
Conductor quis dicatur,& ad quid teneatur,ibi.n.4.& 6.
Conductor qui propterpestem à domore cessit, non tenetur pensionem soluere & propter alias causas contentas, in 3. to.fo 96.& 2.
Confessio partis in actis iudiciarijs attendi tur tanquam probatio,tom.1. fol. 103. num.39.
Confessio à minore sine curatore est nulla licet sponte fiat,1.tomo,fol.140. nu. 6. &7.
Cõfessio sola delinquentis non sufficit ad condemnationem, nisi delicto constet, quod etiam obtinet in confessione clerici,qui quid contrarium teneat Bernardus Diaz,ro 1.fo.140.nu.20.& 21. vbi plura de confessione.
Confessio in tortura facta,nisi sequatur ratihabitio nõ sufficit,& requiritur quod indicia legitime præcedant,1.to.fo.156. à nu.23.
Confessio in tortura facta an sufficiat non secuta ratificatione quando reus in iudicio prius fuit confessus,ibi.n.26.
Confessionem iudex ab incarcerato priusquam aliquis cum eo loquatur debet recipere,to.1.fo.139.in fin.n.183.
Confessionem iudex à delinquente quomodo recipere debeat,to.1.fo.140.col.2. à n.1.& vide n.13.& 14.

Con-

Confeſsionem delinquentis ſolus tabellio aſſumere non poteſt,ibi.nu.2.
Cõfeſsione delicti à minore factæ curator non ſtatim præſtet authoritatẽ,to.1.folio 141.col.2.n.21.quia non valet confeſsio.
Confeſsionis ratificatio intra quod tẽpus facienda,to.1.fol.155.col.2.à n.27.
Confeſſus in cauſis ciuilibus pro condẽnato habetur,ſecus in criminalibus vbi requiritur condemnatio iudicis,to.1.folio 141.col.1.nu.18.& 19.
Confeſſus minor cum authoritate curatoris an reſtituatur,ibi.n.22.
Confiſcationis bonorum pœna iure regio locum non habet, niſi in caſibus à iure expreſsis,& plura de cõfiſcatione remiſ. 1.to.fol.126.col.1.n.19.
Confiſcationis pœna an puniantur clerici, ibi.n.20.
Conſilium Indorum eſt regium, & ab eo non appellatur,to.1.fo.199.col.1.n.57.
Conſtitutio,vide lex.
Contumacia,aut vera,aut ficta,quæ ſit,& quando committatur,2.to.fol.17.col.1. nu.1.& 2.
Contumacia quando ſit delictum, ibi.n.3. & 4.
Contumacia creſcente debet creſcere pœna,& quomodo contra contumacem clericum procedatur,& quibus remedijs,2. to.fol.28.col.1.à n.15.
Cõtumace reo exiſtẽte quo modo contra eum procedatur,to.1.fo.81.col.1.à n.1. & 2.to.2.par.c.vnic.n.10.& 15.
Contumace reo exiſtente in reſpondendo quid iudex debeat facere,2.to.fol.22.colu.1.n.43.
Contumacem,eſſe reum neceſſe eſt poſt litem cõteſtatam,vt procedatur ad ſententiamdiffinitiuam iure communi,ſecus regio,1.to.fol.81.col.1.n.5.& 6.
Contumax nõ dicitur ante incuſationem contumaciæ,1.to.fol.98.col.1.n.25.
Contumax verus non auditur appellans, 1.tom.fol.99 col.1.n.40.& 41.
Cõtumax qua pœna puniatur,2.to.fo.17. col.2 n.4.& 5.
Contumax,vt quis reputetur quid requiratur,ibi.n.6.
Contumax vſque ad primum & ſecundũ decretum compellitur, vt tedio affectus veniat reſponſurus,2.par.c.vnic.nu.15. in 2.to fol.33.col.1.
Vide verbum miſsio,& decretum,conuẽtio,vide pactum.
Crimina quædã ſunt quorũ accuſatio cuilibet competit:& tã mẽn non ſunt publica,1.to.fol.122.col.1.à.nu.41. vbi exempla traduntur.
Crimina publica à priuatis differunt,& eſt magni effectus an ſint publica, vel priuata,1.to.fol.123.col.1.n.49.& vide n.52.
Crimina publicaſunt omnia quæ continẽtur in rubricis incipientibus ad legem, ibid.n.48.
Crimina omnia publica dicuntur iure canonico,ibi.n.50.
Crimina quædã ſunt publica,quædã priuata,& quæ ſint,& quæ dicta appellentur,1.to. fol.121.col.2.à n.32.ad n.40.
Crimina occulta quæ dicantur,1.tom.fol. 117.col.1.n.12.
Crimen publicũ,aut latiſsimè,aut latè, aut ſtricte dicitur,1.to.fo.122.col.2.à nu.44.
Crimen licet morte delinquentis extinguatur quo ad alias pœnas, non tamen quo ad pœnam pecuniariam,1.to.fo.14.co.2. num.29.
Criminalibus in cauſis licet adinſtar ciuilium procedatur, earum tamen termini ſunt breuiores, & in eis feriatis diebus proceditur.
Criminalibꝰ in cauſis omnis probatio poſt concluſionem in cauſa admittitur ad defenſionem rei,1.to.fo.75.col.2.n.14.
Culpa dolo comparatur,3.to.fol.99.col.1 num.4.
Curator bonis dandus debet eſſe maſculus fœmina ſi mater nõ ſit incapax eſt, 1.to. fo.85.col.1.n.16.
Curator bonorum qualis eſſe debeat,1.to. fol.85.n.17.
Curator nõ præſumitur ſuſpectus ex quo deſideret curam,ibi.n.18.
Curator bonis dandus quid ante adminiſtrationem teneatur facere,ibi.n.19.
Curator bonorum defuncti quid teneatur facere ante adminiſtrationem,1.to.fo.84. col.1.n.22.
Curatori bonorum abſens non datur decima,1.to fo.84.col.1.n.21.
Curator abſentis,vide abſentis curator.
Cuſtos carceris,vide carceris cuſtos.

D.

Dare verbum importat translationem dominij,3.to.fo.58.col.2.n.9.
Debitor bona poſsidẽt nunquam ducitur ad carcerem,niſi pro fiſcali debito,1.to.f. 107.col.2.n.3.& 4.
Debitor olim iure regio creditoribus tradebatur, vt eis ſeruiret donec arbitrio iudicis de-

.eit debitum esset solutũm,& quid postea pragmaticis sit cautum,1 tomo, fol.107. col.2.n.20.& 21.

Decimæ qua actione petãtur, 2. to.fol.20. num.4.

Decima,aut prædiales,aut personales,aut mixtæ,& vbi soluantur,2.to.fol.20.col. 2.à num.6.

Decimæ vbi solui debẽt quando quis audierit diuina officia in vna parochia in hyeme,& in alia in æstate, vel si habuerit plura domicilia in diuersis parochijs, vel quando dubitetur cuius parochiæ domus sit,2.tomo,folio 21.col.1.à numer.10.

Decimæ de omnibus rebus debentur, nisi consuetudine aliud seruetur, 2.tom.fol. 21.col.1.n 14.

Decimæ de fructibus arborum debentur, licet vno anno plures colligãtur fructus 2.to.fo.21.col.2.n.19.& 20.

Decimę debẽturde prouẽtibus omniũ mo lendinorũ,de futnis,piscarijs,pascuis,lacte,caseo,butyro,quod fit ex lacte,& fructibus animaliũ,& quando soluantur,1. to.fo.21.col.2.à n.21.ad n.29.

Decimæ agnorum quando soluenda,ibid. num.30.

Decimæ debentur de prædij de nouo ad culturam redacti,item ex omni negotio artificio,& militia,2.to.fol.22.colu.1.nu. 31.& 33.

Decimæ personales in toto orbe Christiano, & consuetudine non soluuntur, & quid in Hispania seruetur,2.tom.fo.22. col.2.n.34.35.

Decimæ nulla deducta expensa soluendę, qui cõtra fecerit peccat mortaliter,2.to. fol.22.col.2.n.36.37.& 38.

Decimarũ solutio fit secundum cõsuetudinem,2 to.fo.20.col.2.n 7.

Decimas integre non soluẽs quibus teneatur pœnis,2.to.fo.22.col.2.n.39.

Decimas nò soluẽs est in peccato, licet ab eo non petantur,ibi.fo.22.col.2.n.41.

Decimas subtrahẽtes,aut impedientes excommunicantur,2.to.fo.21.col.2.nu.5.

Decretum primum iure Regio citationem primam non requirit,2.tom.pa.2.c.vni. fol.27.col.1.n.30.

Decretũ varijs modis accipitur in iure, 2. to.par.2.c.vni.n.17.& in proposito quo modo accipiatur,n.18.fo.33.col.1.& 2.

Decretum quotuplex,ibi.n.19.

Decretum varijs modis diffinitur,& quæ sit aptior primi,& secundi decreti,& definitio,to.2.par.2.c.vni.n.20.& 21.ibid.

Decretũ primũ secundũ ve,vt interponatur,quæ requirantur,ibi.n.22.& 23.

Decretũ primũ vnica citatione fit iure Regio si in persona fiat,ibi.n.34.

Decretũ primũ,vt interponi possit,quæ requirantur,ibi.n.23.35.& 36.& 39.

Decretum primum an requirat libellum, 2.to.par.2.c.vni.fol.34.col.1.n.37.

Decretum primum pro qua petatur quantitate,ibi.n.38.

Decretum secũdum, vt interponatur quæ requirãtur,to.2.par.2.c.vnic.fol. 36.col. 1.n.52.& 53.

Decretum primum secundum ve per quẽ iudicem interponendum,to.2.part. 2.c. vnic.fol.37.col.1.& 2.n.76.

Vide missio in possessionem,vel missus.

Decuriones à Cõsistorio deputati in causis quibus ad Cõsistorium appellatur simul cum iudice ordinario loci cognoscunt, 1.to.fol.187.col.1.n.11.& 12.

Decuriones an possint cognoscere de causis excedentibus summam decem milliũ marapetinorum,& si cognoscant an sententia valeat,& quando, 1.to.fo.188.col. 1.à n.7.& 17.

Defendẽdo sequi delictum commisit nõ punitur,1 to.fo.149.col.2.n.71.

Defendendo sequi occiderit clericum,nec excommunicatus, nec irregularis efficitur,ibi.n.73.

Defensio est iuris naturalis neminique deneganda,1.to.fol.33.n.3.4.& 5.

Defensio cum moderamine inculpatæ tutelę,quæ dicatur,1.to.fo.149.n.75.& 76

Defensio non solum pro se verum pro rebus,& consanguineis est licita,1.to.ibid. num.74.

Defensio qualiter probetur, 1.to.fol.149. num.84.

Defensionis modum excedens nõ ordinaria,sed mitiori pœna puniendus,1.to.fo. 149.à n.77.

Defuncti creditores quomodo contra eũ siue publica,siue priuata,habeant instrumenta quomodo actionem intentare debeant contra eius bona,cap.1.fol.84.numero 22.

Defuncto quãdo fiscus successerit circa creditores quid obseruandum,ibi.n.23.

Delegatus Principis dignior est ordinario 1.to.fo.130.n.14.

Delegatus ab alio,quã à Principe põt post litẽ contestatã causam alijs cõmittere secundum cõmunem lege Regia probatã licèt

licet contraria communis sit verior iure commun. 1. to. fol. 69. n. 18.

Delegari ab Episcopis vel alijs iudicibus ecclesiasticis possunt causæ mixti, & meri imperij iure Pontificio secus ciuili, 2. to. fol. 5. n. 1. & 2.

Delicta quæ leuia, quæ grauia, grauiora, & grauissima sint, & curita appellentur, 1. tom. fol. 112. à num. 53. ad num. 60. & ibi. num. 69.

Delicta an sint leuia, grauia vel grauissima arbitrium iudicis est, sed alij ex qualitate criminis cognoscenda firmant, 1. to. fol. 122. nu. 65. & 66.

Delicta grauia quæ à Regio Senatu esse responsum sit interrogante Rege, ibi. numer. 67.

Delicta ordinaria vel extraordinaria quæ sint, 1. tom. fol. 123. n. 69.

Delicta nominata, & innominata quę sint & curita appellentur, ibi. n. 70. & 71.

Delicta capitalia, vel non capitalia quomodo cognoscantur, 1. to. ibi. à num. 72. ad num. 76.

Delicta mere ecclesiastica, vel secularia, ve mixta quæ sint, 1. to. fol. 124 nu. 77. ad num. 82.

Delicta quædam publica, quędam priuata sunt, & in priuatis sola pars offensa agere potest, 3. tom. folio 88. numer. 67. & 68.

Delicti atrocitas quibus modis contingat, 1 to. fo. 148. nu. 41.

Delicti persecutio, parti læsæ, & reipu. datur, 3. tom. fol. 88. nu. 4.

Delictorũ inuestigatio potissima pars est bene regendi remp. 1. to. fo. 115. n. 1.

Delictorum materia nimis mutata est consuetudine, & statutis, 1. to. fo. 122. n. 52.

Delictorum executio & publicatio diu fieri debet, 1. to. fol. 123. n. 62.

Delictorum executio si non fiat ad quid teneantur iudex non impediente iuxta causa, 1. to. nu. 64. ibi.

Delicto comisso iudex & tabellio quem debent ordinem seruare, 1. to. fol. 124. à nu. 2.

Delictum constare debet prius esse commissum, quam iudex ad aliquem actum perueniat, 1. to. fo. 124. nu. 4

Delictum aliquando pluribus pœnis punitur, & tunc quid seruãdum, 1. to. fo. 148. n. 43. & 44.

Delinquẽtem si iudex ab Ecclesia de facto extraxerit, antequam de immunitate cõstet, quid iudex ecclesiasticus & clerici circa defensionem Ecclesiæ obseruent, quomodo iudex laicus puniatur, & Ecclesia ante omnia restituatur, 1. tom. fol. 132. num. 15. & 16.

Delinquentes quando personaliter capi, & incarcerari possint, 1. to. fol. 124. nu. 1. ciũ. & 3.

Delinquentis capti bona sunt confiscanda à iudice coram tabellione & deponẽda ibi. to. fol. 126. n. 18.

Delinquens capi potest absque aliqua citatione iudicijs ex summaria informatione resultantibus si pœna corporalis sit, 1. tom. fol. 126. n. 5.

Delinquens absque mandato iudicis capi non potest ab aliquo publico officiali, nisi inganti delicto, 1. 30. fo. 124. n. 5.

Delinquens an Ecclesiam confugiens sinui tus non extrahitur nisi quibusdam casibus, 1. tom. fol. 130. n. 1.

Delinquens ab Ecclesia extrahitur quãdo constat eum nõ posse gaudere immunitate Ecclesiæ etiam sine licentia Episcopi, vel rectoris, ibi n. 2.

Delinquens si dubitetur an possit gaudere immunitate Ecclesię quid faciendum, 1. to. ibi. n. 3.

Delinquens cõfugiens ad sacerdotem potantem sacram Eucharistiam, gaudet immunitate Ecclesiæ, 1. to. fo. 132. num. 36 vbi duę fallentiæ ponuntur.

Delinquens confugiens ad Ecclesiam quẽ iudex persequebatur, gaudet immunitate, item si se exemerit, ab eius manibus, vel si carceres fregerit, & cõfugerit, vel si iuramentum de redeundo præstiterit custodi, vel si paratus ad mortem, cũ ad supplicium duceretur aufugerit, ad Ecclesiam, 1. to. ibi. n. 40. ad n. 45.

Delinquens ad Ecclesiam cõfugiens immunitate gaudet licèt inueniat eã clausam & manu portas apprehendat, 1. to. fol. 133. num. 46.

Delinquens si per vestem extensam ad Ecclesia extrahatur restituitur, ibi. numero 47.

Delinquens gaudet immunitate si cum ad supplicium ducebatur obuiã habuit cardinalem, qui galerum purpureum in capite eius poni fecerit, ibi. numer. 48. vbi numer. 49. dicitur pœnam fore mitigandam.

Delinquens confugiens ad personam vel statuam Principis vel palatia aliorum nobilium an gaudeat immunitate, 1. tom fo. 134. n. 50. ad n. 52.

Delin-

Delinquens ad Ecclesiam confugiens nō debet violenter extrahi quantūcunq; grue sit crimen, nisi publicus latro vel nocturnus depopulator agrorū sit, 1. tom. fol. 134. n. 55. 56. & 63.
Delinquens qui negauit delictum potest si cōuictus fuerit probare ad sui defensionē fecisse, 1. to. fol. 149. nu. 82.
Delinquens non tenetur veritatem fateri, nisi quando iuste interrogatur, 1. to. fo. 141. n. 13. 14. & 15.
Delinquens quando iniuste interrogatur, nō potest simpliciter negare veritatem, sed cum subterfugio verborum, alias si cum iuramēto neget, peccat mortaliter, ibi. n. 16. & 17.
Delinquens potest petere à iudice vt præcipiat parti offensæ, accusationem proponere, intentando si opus fuerit remediū legis diffamari, 1. tom. folio 142. numero 4. & 5.
Delinquens absens vide absens, reliqua vide verbo, immunitas.
Denunciandi maleficia officiales quis possit creare, 1. tom. fol. 117. nu. 3. & 4.
Denunciatio definitur ibi. n. 2.
Denuntiatio fit dupliciter, ibi. n. 3.
Denunciationes requisitæ in matrimonio, vt omittantur an possit Episcopus, vel eius vicarius dispensare, 2. tom. fol. 10. num. 11. ante medium.
Denunciationis variæ species in iure reperiuntur, 1. tom. fol. 118. nu. 2.
Denunciationis processus describitur, 1. to. fol. 118. nu. 1.
Denunciationis libellus an sit necessarius, ibi nu. 2.
Denunciationis per viā quomodo procedatur, 1. to. nu. 88.
Denunciationis calumnioſæ actor punitur, 1. to. fol. 118. n. 4.
Denunciationis modus procedendi est ordinarius, 1. to. fol. 117. nu. 1.
De populator nocturnus agrorum quis dicatur, 1. to. fol. 134 nu. 66.
Depositio testium vide testium depositio.
Depositarius depositi extraiudicialis à parte eligitur, 3. tom. fol. 100. column. 1. numer. 7.
Depositarius ad quid teneatur, ibi. num. 9.
Depositarius qui rem negauerit apud se depositam infamis efficitur, ibi. nu. 11.
Depositarius negans rem apud se depositā quando in duplum teneatur & quare, 3. tom. n. 13. ibi.
Depositarius de dolo & lata culpa tenetur sed non de leui, leuissima, aut cāsu fortuito, ibi. n. 14. & 15.
Depositarium eligere debet iudex quisquis per idoneus præsumitur, & si non fuerit tenetur iudex & quando non teneatur, 3. to. nu. 5. & 6. fol. 100.
Depositum quid sit, 3. to. fo. 99. nu. 2.
Depositum aut iudiciale aut extraiudiciale est, ibi. nu. 3.
Depositū iudiciale quod dicatur, ibi. nu. 4.
Depositū extraiudiciale quod dicatur, 3. to. nu. 7. ibi.
Depositū extraiudiciale aut voluntariū est aut necessarium & quod volūtariū & quod necessarium sit, ibi. nu. 8. 9. & 12.
Differentia inter ius canonicum & ciuile tom. 1. fol. 116. nu. 4.
Dilatio probationum vide dilationem probatio.
Dilationem lege concessam iudex ex causa abreuiare potest, 1. tom. fol. 42. col. 3. num. 20.
Dilatione concessa non tenetur debitor aliquam præstare cautionem desoluendo intra tempus dilationis, 1. tom. fol. 109. num. 5.
Dilationis termino elapso non potest debitor vti beneficio concessionis, ibi. nu. 6.
Dilationis quinquennalis beneficium, vt concedatur debitori quę debeant concurrere, 1. to. ibi. à n. 1.
Dilationis quinquennalis processus describitur, 113. & à n. 1.
Discussio authenticæ, hoc si debitor, C. de pignoribus habet locum hypotheca dotali, fol. 105. nu. 5.
Dispensatio cū causæ cognitione & summa maturitate facienda, 2. to. fol. 10. numer. 11. in medium.
Diuinam maiestatem lædere grauius est quam temporalem, 1. to. fo. 158. nu. 50.
Diuinum ius à Pontifice Romano ex causa potest interpretari, 1. to. fo. 44. n. 48.
Diuisio huius operis, 1. to. fo. 5. n. 25.
Dolore intēso promotus nō est in plenitudine intellectus, 1. to. fo. ibi. nu. 79.
Dolus dans causam contractui quando cōtractum ipso iure annullet, 3. to. fo. 92. à num. 1.
Dolus quando dicatur dare causam contractui vel incidere in contractum, ibi. nu. 15. & 16.
Dominium vtile vel directum quid sit, 3. to. fol. 60. nu. 8.
Dotales res mobiles, vel immobiles quomodo restituantur, 3. fol. 108.

Dos ſoluto, aut cõſtante matrimonio quo modo repetatur 3.to.fo.108. n. 20.
Dos profectitia, aut aduentitia, quæ ſit & cui competat repetitio. 3.to.fo.53.à numero 20.
Dotis cauſa an pertineat ad eccleſiaſticum iudicem ſitque mixti fori, 2.to.folio 13. num.21.
Dotis priuilegia duo traduntur 3.to. folio 108.à num.7.
Dotis quæ ſint actiones 3.to.fo.168.nu.1.
Duplę de cabeça valor perpenditur,f.197 nu.76.to.1.

E.

Eccleſia per conſuetudinem perdidit ius exigendi pœnam pecuniariam triginta librarũ argenti à iudicibus extrahentibus delinquentes de eccleſia 1. to.fo.121.nu.16. in medio.
Eccleſia deſtructa abſque autoritate epiſcopi, ſi ſpes reædificationis eſt omnia priuilegia pertinet 1.to.fo.132.n.38.
Eccleſiarum immunitas vide immunitas.
Eccleſiaſticus iudex, vide iudex.
In Eccleſia delinquens, quando extrahitur ſi ad ea confugiat vel non, vide delinquens.
Ad eccleſiam fugiens, non debet ibi catenis, vel alio modo ligari, nec obſideri de iure ſecus de conſuetudine, donec cauſa immunitatis te minetur 1.to.fo. 130.n.4.5.6 & 7.& fo.240.n.174. cum tribus ſequentibus.
Eccleſijs debitus honor propter reuerentiam non eſt culpam hominum auferẽdus 1.to.fo.132.n.39.
Emptio conſenſu perficitur,& quæ requirantur in emptione,& quando ſit locus pœnitentiæ 3.to.fo.93.à n.5.
Epiſcopi authoritate locus conſtructus religioſus efficitur,nec poteſt ad vſus humanos redire,fo.132.n. 28.
Epiſcopi ſunt procuratores,& defenſores rerum eccleſiarum ſuarum diœceſum, & pro eis agere poſſunt, ſine conſenſu capituli 2.to.fo.11.n.1.& 2.
Epiſcopi,& eius officiales quid faciant antequam procedant ad clericorum captu ram 2.tomo part.4. capit.1.numero 4. fol.44.
Epiſcopi qualiter ſe habere debeant in corrigẽdis exceſsibus clericorum 2.to p.4. c.vnic.n.3.fo.44.
Epiſcoporum minus quod ſit,& quid teneantur facere, 2.tom.fo.11.n.3.& 4.& eodem to.2.p.4.c.vni n.1.
Epiſcopus poteſt abſoluere excommunicatum à Prælato inferiori 2.to. fol. 3. à num.9.
Epiſcopus non poteſt de ſubdito alterius epiſcopi cognoſcere,neque cũ ordinata,& quid facere teneatur in ſuo diocoteſi,2.tom.fol.2.n.1.2.3.& 4.
Error communis facit ius,3.tom.folio 68. à num.9.
Error ius licet nõ excuſat à culpa excuſata à dolo,3.to.fo.86.à n. 32.
Euchariſtiæ ſacramẽtum ad clericum portantem confugiens delinquens gaudet immunitate 1.tomo folio 132. numero 36.
Exceptio non in gẽnere,ſed in ſpecie proponenda eſt 1.tomo folio 52. numero 23.
Exceptio declinatoria fori quomodo proponenda ſit,2.to.fo.23.n.3.
Exceptio peremptoria quid ſit 1.to.fo.51. num.1.
Exceptio,& actio ſunt correlatiua,1.tom. fo 41.n.2.
Exceptio criminis non admittitur contra ſpoliatum,ibi.nu.4.& 5.
Exceptio omnimodæ incompetentiæ in quacunque parte litis oppõnitur, 1.to. fol.42.nu.24.& 25.
Exceptio in competentiæ cum qua protestatione proponenda ſit, 1.to fo.42.n. 30.& 31.
Exceptio excommunicationis opponitur agenti ad expellendum eum à iudicio, 1.to.fo.44.n.57.
Exceptio dilatoria eum intra nouem dies ſit probanda neceſſarium eſt in libello exceptionis litem conteſtari,& qua ratione,1.to fo.42 nu.32.33.& 34.
Exceptio excommunicationis dilatoria eſt, & ante lite conteſtationem opponenda,1. to.fo.44.n. 57.& 58.tamẽ poteſt in quacunque parte litis opponi licet ſcienter à reo fuerit omiſſa,1.to. fol. 44.n.59.& 60.
Exceptio loci non tuti in quacumque parte litis opponi poteſt,ibi.numer.61.vbi n.62.ponitur differentia inter hanc & illam exceptionem.
Exceptio litiſpendentiæ dilatoria eſt,& ante conteſtationem oponenda,1. to. fol. 46.n.81.
Exceptio nullitatis ex defectu incompetẽtiæ iudicis in quacunque parte litis, & quocunque tempore opponitur, 1. to. fo.26.n.83.84.& 85.
Exceptio dilatoria, vel declinatoria eſt ante

litis conteſtationem opponenda, 1. to. fo.40.nu.66.fo.43.n. 14. vbi limitationes traduntur.

Exceptio dilatoria intra quod tempus ſit proponenda ibi.n.16. fol. 53.n.32.

Exceptio dilatoria differt non tamen extinguit negotium,1.to.fo.51.n.42. vbi nu. 13. harum dilatoriarum tres ſpecies proponuntur.

Exceptio peremptoria intra quod tẽpus opponenda regulariter: vel quando opponitur ad excludendum factum, & intentionem agentis,ſine actione,1. tom. fo.50.n.55. & fo.48.n.9.10.

Exceptio recuſationis quæ declicatoria eſt primo loco opponenda,1.tomo 42. num.21.

Exceptio declinatoria fori ſeu in competentiæ deinde opponenda eſt ne aliam exceptionem opponens, videatur in iudicem non ſuum conſentire,ibi,n.22. vbi à num.24.limitationes lege.

Exceptione peremptoria oppoſita in vim dilatoriæ ad impediendum ingreſſum litis ſi in ea ſubcubuit reus, poterit poſt litem conteſtatam eandem opponere in vim peremptoriæ,& nouos teſtes ſuper ea producere 1.tomo folio 51. numero 7.

Exceptionem excommunicationis obijciens tenetur exprimere, an ſit maior vel minor, & nomen excommunicatoris,tom.1.fo.45.nu.63.

Exceptiones ſi reus non probaberit intra terminum à iudice conceſſum expenſis damnatur,1.tom fo.51.num. 11. vbi traduntur huius regulæ limitaciones remiſ.

Exceptiones ſi teſtibus, vel inſtrumentis probandæ ſint, quid obſeruari debeat 1.tom.fo.51.num.13.& 14.

Exceptiones obijci poſſunt publicatis atteſtationibus, ibi num.16. vbi dicitur quid iſi minore obſeruetur.

Exceptiones dilatoriæ in foro eccleſiaſtico,intra quod tempus præponendæ 2. tom.fol.23.nu.1.

Exceptiones plures dilatorias habens debet prius opponere exceptionẽ recuſationis iudicis, & ſuper illa tatnum erit procedendum,2.tom.fo.23.nu.2.

Exceptiones litis finitæ quomodo opponantur,1.tom.fo.51.n.2.& 4.

Exceptiones quæ requirunt altiorem inda ginem ſi ante litis conteſtationẽ opponantur non impediunt litis ingreſſum ſed reſerũtur ad mẽrita cauſæ niſi opponens ſtatim offerat earũ probatione 1.to.fo.51.n.5.

Exceptiones litis finitæ quando opponũtur in vim peremptoriarum ad merita cauſæ,debent obijci poſt litem conteſtatam,ante ſententiam diffinitiuam, ibi num.8.

Exceptiones premptorias,quaſdam opponi poſſe poſt diffinitiuam,ibi.numer.9. remiſ.

Exceptiones peremptoriæ,intra quod tẽpus ſint opponendæ,tam iure huius regni quam Portugaliæ,ibi co.4.n.10.

Exceptiones aliæ peremptoriæ, dilatoriæ aliæ que iure primeuo peremptoriæ reſcriptiones, & dilatoriæ translationes appellabantur quibus hodie anomalas, ſeu miſtas addiderunt doctores,2.tomo fol.41.n.10.& 11.

Exceptiones declinatorias fori, vt quis nõ poſsit opponere traditur cautela,& cõtra cautela,1.to.fo.44.nu.27.& 28.

Exceptiones dilatoriæ plures vno libello poſſunt cumulari, 1.to. fol.44. numero 38.

Exceptiones miſtæ quę aliarum naturam non ſequuntur,vt exceptio excommunicationis in quacunque parte litis opponuntur to,1 fo 46.nu.82.& aliæ plures,ibi.nominatæ,n.83.

Exceptiones opponẽs peremptorias ſiperſona ſit, quę reſtitui poteſt trãſactis viginti diebus reſtituitur cũ denegatione alterius reſtitutionis,1.tomo. fol. 52.& 2.num.2.15.

Exceptiones quæ executionem impediũt ponũtur in verbo (executionẽ impediũt.)

Exceptionis definitio,1.tomo folio 40. 1. & 7.

Exceptiones dilatorię cognitio ſit ſummariè,1.to,fo.43.n.36.

Exceptionum peremptoriarum quæ liti ſiniti ſint,1.to.fo.51.n.2.

Exceptionum dilatoriarum cognitio, & pronuntiatio ſummariè ante diffinitiuã ſententiam ventilanda,1.to.fo.47. n.84.

Exceptionum dilatoriarum tẽpus per iudicem an poſsit abbreuiari,1.to.fol. 42.a n.18.vbi num.20.reſpondetur poſſe.

Excipere quis poteſt licet accuſare nõ poſſit,to.fo.41.n.6.

Excipiendo qui crimen obijcit nõ dicitur accuſare,ibi.n.7.

Excomunicatio eſt maior pœna omnibus quæ ſint in eccleſia,tom.fo.40 nu.66.

Excommunicatio minor quę nihil vltra peccatum mortale operatur sufficiens non est ad contumaces refrenandos,ibi num.68.
Excommunicationis cum sit mentio de maiori intelligitur,fo.45.n.64.
Excōmunicationis remedio,vt hodievti possit quæ requirat Concilium Tridentinum,tom.2.part.2.c.vnic.n.7.
Excommunicationis sententia in scriptis ferenda,& quæ debeant procedere, 2. tom.fol.16.n.16.17.& 18.
Excommunicatus maiori excommunicatione non habet potestatem standi in iudicio,fo.43.num.40.to.1.
Excōmunicatus cogendus est suis aduersarijs respondere quādo cōuenitur licet ipse non possit conuenire,ibi.n.42. & 43.
Excōmunicat⁹ in iudiciū venire cōpulsus omni defensione vti pot,ibi.n.44. & 45.
Excommunicatorum participationem in actibus diuinis iure diuino,in actib⁹ humanis iure humano prohibitum, ibid. num 46.& 47.
Excōmunicatus persistēs in excōmunicatione,siue cleric⁹,siue laicus fuerit quore medio afficiendus,to.2.p.2.c.vnic.nu.9.
Excōmunicatus per procuratorē respōde re tenetur de honestate,sed in causis arduis nō cōpellitur procuratore cōstituerē,fo.44.n.50.51.& 52.in tom.1.sed verior sententia est etiam in arduis debere procuratorem constituere,ibi. nu. 53. & 54.& seq.
Excommucicato communicans peccat, fol.44.nu.60.ibi.
Excommunicatus iure veteri vitādus erat eo ipso quod constabat eum esse excōmunicatum,hodie potest publicationē ibi.n 70.71.& 72.
Excōmunicatus nō est vitādus ante denūtiationē quāus excōmunicatio duob⁹ testibus famavè probetur,ibi.n.73.& 74.
Excommunicatio est certus ecclesiasticæ disciplinę ad compescendos cōtumaces to.2.2.p.c.vnic.n.7.
Excommunicatus etiam nominatim, & speciatim ante denunciationem nō est vitandus ibi.fo.48.n 75.& 76.
Excōmunicatus ita notorie, vt nulla possit excusatione celari etiam ante denuntiationem vitandus est, ibi.n 77.& 78.
Excōmunicatus notorius necessario denūciandus non est,ibi nu.78.& 79.
Excommunicatus à iudicio,vel alia communione ante denuntiationem vitandus nō est nisi notorie excommunicatus est ibi.nu.8.
Excōmunicatus ab inferiorē episcopo potest ab episcopo absolui,2 to.fo.3.n. 10.
Excussio prius est in bonis debitoris faciē da quam reuocatoria intentetur 3. to. fol.82.n.17.
Excussio prius faciēda in bonis debitoris cū citatione tertij possessoris, quā agatur cōtra tertiū possessorē, 3. to. fol. 74. n.35.& 36.nisi sit appellatū à cōtū de nō alienando rem obligatam,n. 36. & 37.
Executioni, vt mandetur instrumentum non certæ, & liquidæ quantitatis: item conditionem,vel diem habent quæ ob seruanda sint in praxi,to.1 fo.89. à nu. 15.vsque ad n.18.& 96 n.16.
Executionem legatarius, an possit contra hæredem peteret,to.1.fo.88. n.19.& 20.
Executionē habet paratā scriptura priuato à reo coram iudice recognita iure regio secus cōmuni iure,to.1.fo.88.nu.21.vbi num.26. ponitur quid obseruandum sit quando reus talem scripturā negauerit.
Executionem paratam habet legatum ad pias causas,5.to.fo.87.n.49.& 50.
Executioni mandati non potest scriptura priuata pro recognita habita ob contumatiam rei, to.1.fo.88.n. 25.
Executioni mandari non potest scriptura priuata debitoris à tertio subscripta si à debitore negetur,etiam si trino teste notata sit,to.1.ibid.n.29.& 30.
Executioni mandatur instrumentū quod habet diē paratā non solū ad petitionem nominati in eo verū etiam adpetitionem cessionarij.to.1.fo.90.nu.32.& 34.
Executio fiat cōtra hæredes defuncti pro hæreditarijs portionibus, nisi aliquod prælegatum, vel melioratio fuerit facta, vel executio petatur in re specialiter hypotecata.to.1.fo.90.nu.37.38.& 39.
Executio cōtra hæredē nōpotestpeti intra tēpus cōficiēdi inuētariū neq; post vltra vires hæreditarias,to.1.ibi.nu.40.& 41.
Executio cōtra hæredes potest dies decē à morte defuncti peti potest,1.to.ibi.n.41.
Executio peti non potest contra illū cuius consanguineus vel affinis mortuus fuit inter nouem dies à morte defuncti,tom. 1.fo.91.n.47.
Executio per viam actus petitur libellum offerri litem vè cōtestari non est necesse,to.1.fo.94.n.1. vbi latè traditur, quo ordine sit via executiua procedendum & qualiter intentatur,n.13.

Executio ſententiæ extrã territorium iudicãtis quomodo facienda, tom. 1. fol. 94. n. 5. vel ſi virtute contractu petatur coram iudice loci contractus, n. 6. & 7.

Executio virtute cõtractus peti poteſt coram iudice loci contractus ſi ibi inueniatur debitor, ſi nõ inueniatur etiam ad requiſitionẽ iudicis nõ remittitur per iudicẽ ſui domicilij, niſi in dicto cõtractu reus ſe ſubmiſerit foro loci cõtractus vel alijs caſibus, & tunc quomodo fiat executio, to. 1. fo. 94. n. 8. 9. & 10.

Executio virtute contractus in quo reus renuntiabit proprio foro ſe ſubmittens foro aliorum iudicum quomodo facienda, to. 1. fo. 95. n. 12.

Executio coram quo iudice petenda, to. 1. ibid. à n. 1. vſque ad n. 14.

Executio qualiter petenda, to. 1. fo. 95. numer. 18.

Executio in perſonã, & bonis debitoris facienda eſt ſi perſonali actione tenetur ſed quando hypothecaria intentatur in re hypothecaria, fieri debet, to. 1. fo. 96. n. 26. & 27.

Executio tam pro quantitate debiti, quam pro expenſis fit, ibi. n. 28. & quæ expenſarum appellatione contineantur, n. 29.

Executio prius immobilibus rebus faciẽda cũ fideiuſſore de euictione ſi in immobilibus prius fiat eſt nulla quib⁹ deficiẽtibus realiter reus cãpitur, niſi ſit perſona priuilegiata, & quæ ſint perſonæ priuilegiatæ, to. 1. fo. 97. n. 32. 33. & 34.

Executio in quibus rebus fieri non poſsit, to 1. ibid. n. 34.

Executio inſtrumenti equiparatur executioni ſententiæ, 1. to. fo. 105. n. 3.

Executio realis, vel perſonalis cum fieri poteſt abſtinendum eſt à cenſuris eccleſiaſticis, to. 2. p. 4. c. 1. fo 33. n. 8.

Executio fieri poteſt in fructibus beneficij iam perceptis, to. 2. par. 2. cap. 1. n. 74. fo. 36.

Executionem habet paratam iuramentum deciſorium à parte parti delatum, to. 1. fo. 92 n. 52.

Executionem habet paratam cõfeſsio partis in iudicio facta, ibi. n. 53. & ibi, quæ debeat confeſsio continere, vt exequi poſsit, & an ficta confeſsio ob cõtumatiam partis exequi poſsit, ibi. n. 54.

Executionem habet paratam tranſactio coram iudice, vel tabellione facta, ibi. n. 55. & 56.

Executionem paratã quæ habeant remiſſiue, tom. 1. fo. 92. n. 56.

Executionẽ petens debet poteſtate ſe eſſe paratũ recipere in ſolutione debite, omne quod ſolutum apparuerit, & cur id fieri oporteat, to. 1. fo. 96. n. 18. 19. & 20.

Executionem petens debet iurare de malitia eod. n. 18. & 21.

Executionem exceptio impediens legitima eſſe debet, to. 1. fo. 98. n. 49.

Executionẽ impediunt exceptio ſolutionis pacti de non petendo vſurarũ, ideſt, quod ſit vſurarius cõtractus, vel vi, autmetu celebratus falſitatis cõtra ſubſtantiam inſtrumenti ſecus contra acceſſoria velut hypothecã vel pœnã, to. 1. fo. 100. n. 1.

Executionem impedit exceptio nullitatis inſtrumenti prouenientis ex defectu ſolemnitatis veluti ſi contractus à filio familias ſcholari, vel pupillo ſine authoritate fuerit celebratus patris, vel tutoris, aut cuſtodis, vel cum ſolutio deſtinatur in tempus quod debitor extiterit hæres alicuius, to. 1. ibid. n. 3. & 4.

Executionẽ impedit exceptio quod ſolutio deſtinata ſi cũ aliquis vxorẽ duxerit, vel ſi obligatio à muliere facta ſit ſine cõſenſu mariti, quæ exceptiones oppoſitæ licet nõ probatæ intra decẽ dies oppoſitionis admittuntur dicto n. 4.

Executionem impedit exceptio non numeratæ pecuniæ ſi intra biennium opponatur quo caſu probatio contrarij incumbit creditori, to. 1. ibid. nu. 5.

Executionem impedit exceptio rei non traditæ, ibid. nu. 6.

Executionẽ impedit exceptio reconuentionis ſi durante iudicio executorio de ea conſtet iudici, ibi. n. 7.

Executionẽ impedit exceptio omnis probabilis in continenti, eod n. 7.

Executionem impedit exceptio compenſationi, ibi. n. 8.

Executionẽ impedit petitio reſtitutionis in integrum per minore facta contra inſtrumentum, vel ſententiam, ibi. n. 9.

Executionem impedit exceptio quod cauſa debiti inſtrumento non contineatur to. 1. fo. 100. n. 10.

Executionẽ impedit exceptio quod inſtrumentũ nõ eſt publicũ, nec authenticũ ni ſi cõtrarium à producẽte probetur intra decẽ dies prẽterquã ſi agatur de modico prẽiudicio, to. 1. fo. 101. n. 16.

Executionẽ impedit exceptio q̃ dies ſolutione non ceſsit quinimo iudex ex officio debet repellere creditorẽ ante diem

agen-

ſagentem, niſi debitor ſit ſuſpectus de fuga, ibi n. 7. 17. 18. & 19.

Executionem impedit exceptio pendentiæ compromiſſi, to. 1. fo. 91. n. 20.

Executionem petitam virtute cõpromiſſi, vel ſententiæ arbitri, quæ exceptiones impediant remiſsiuè, to. 1. ibi. nu. 21. & ibi quæ requirantur pro forma, vt ſententia arbitri exequatur.

Executionẽ impedit exceptio, quod ſumma pro qua petitur non eſt comprehenſa in inſtrumentor, ibi n. 23.

Executionem ſententiæ criminalis quælibet legitima exceptio impedit, ibi. numero 23.

Executionem impedit exceptio iuramẽti appoſiti in contractu de ſe valido inter laicos in foro eccleſiaſtico non impedit imo ius exequendi perpetuatur, neque decennio amittitur, to. 1. ibi n. 25.

Executionem impedit exceptio quæ oritur in ipſa executione factione miſsionis alicuius ſolemnitatis, ibi. n. 26.

Executionem impedit exceptio, quod inſtrumentum prædictum non eſt principale, quanũ de eius tenore teſtes deponant citata parte, ibid. n. 27.

Executionem impedit exceptio quelibet quæ impediret in prouincia in qua fuit celebratum inſtrumentum, to. 1. fo. 102. n. 28. & 29.

Executionem impedit litis pendentia corã iudice eccleſiaſtico ſuper relaxatione iuramenti appoſiti in contractu de ſe valido, vel ſuper contractu vſurario, to. 1. ibi. n. 30. & 31.

Executionem impedit quelibet exceptio, quæ de iure communi opponi poterat ſi creditor renuntiaueritbeneficium legum Regni, to. 1. ibi. n. 32.

Executionem impedit, quod illud reddit in efficax, ibi. n. 33.

Executionem impediunt plures exceptiones legitimæ intra decẽ dies probari, quæ reſeruatur remiſ. to. 1. fo. 102. n. 34.

Executionem non impedit exceptio quæ ante ſententiam (cuius virtute exequutio petitur) fuit appoſita, & nihilominus condemnatio ſecuta ibi. n. 35.

Executionẽ impedientis exceptiones per partis cõtemptũ elapſis decẽ diebus probari nequeunt to. 1 fo. 103. n. 39.

Executionem impedientes exceptiones, quando quis vult teſtibus longe abſentibus probare, quid obſeruetur, to. 1. ibid. num. 40.

Executionem paratam quæ habeant, to. 1. fo. 89. n. 2. & fo. 88. n. 1.

Executionem paratam quæ hodie habeãt, & quo ordine in via executionis procedatur, & quæ executionem impediat traditur remiſsiuè, fol. 88. n. 6.

Executionem paratã habet ſentẽtia in tuitiuitatẽ rei iudicatæ trãſacta, de qua executio dependitur ad executionem inſtrumenti, to. 1. fo. 88. n. 1. 2. & 3.

Executionem paratam habet ſententia arbitri arbitratoris, & amicabilis compoſitoris, de iure Regio, ſecus de iure communi, ibi. n. 4.

Executionem paratam habent de iure Regio inſtrumenta publica, & quæ non habeant, ibi. n. 6.

Executionem paratã an habeãt inſtrumenta publica carentia clauſulã guarentigia, to. 1. fo. 88. à n. 9. vſq; ad 12. vbi n. 10. ponitur formula clauſulæ guarentigia.

Executionem paratam habent in foro eccleſiaſtico, quæ de iure Regio in foro ſeculari, licet diuerſus ſit procedẽdi ſtylus, 2. to. par. 3. c. vni. n. 1.

Executionem petens debet iurare de malitia, to. 1. fol. 96. n. 18. & 21.

Executionem facta ſiue probatæ ſint, ſiue non exceptiones quid à iudice faciendũ, to. 1. fo. 103. n. 41. 42. & 43.

Executionẽ facta ſi ab vltimæ executionis ſentẽtia fuerit appellatum quid ſeruetur ibi. n. 43. & 44.

Executione petita iudex corã quo petitur poteſt recuſari, to. 1. f. 104. nu. 45. & 46.

Executione facta quando tertius opponitur, vide oppoſitione tertij, vel oppoſitor tertius.

Executione facta preconia in bonis mobilibus, & immobilibus, quo ordine proferenda, to. 1. fo. 109. à n. 6.

Executionem mandatur inſtrumẽtum nõ ſolum contra contentum in illo verũ cõtra eius hæredes pro hæreditarijs portionibus ſi prius hæres citetur, & liquidetur eſſe hæredem, to. 1. fo. 90. nu. 30. & 37. & fol. 91. nu. 48. vbi praxis ponitur, & f. 95. num. 17.

Executionem habet paratam depoſitum, to. 3. fo. 47. nu. 26. & inſtrumentum publicum, n. 28. & depoſitum, quando habet à n. 29.

Executioni mandatũ inſtrumentũ contra tertiũ ſingularẽ ſucceſſorem, & poſſeſſorem ſi ſpecialis hypothecata contineatur in inſtrumẽto, & in eo debitor promiſſe

rit se rem illam non alienaturum secus contra, to. 1. fo. 91. n. 49.
Executioni mandatur instrumentum nudo pacto compactum, to. 1. ibi n. 51.
Executione petita iudex qui debeat obseruare, to. 1. fo. 96. n. 22. & 24.
Executionis vltimæ citatio, id est, de trance, y remate, in persona rei fieri debet, sed si latitatet, vel absit contumaciter ad domum fieri sufficit, & intra quod tempus citatus reus debeat comparare, vel si non comparuerit quid sit obseruandū, to. 1. fo. 98. nu. 43. & 46.
Executionis exceptio impeditus intra decē dies proponi, & probari debet, neq; sufficit testes esse iuratos intra illos, nisi examinati fuerint, nam postea examinari non possunt, nisi culpa iudicis, vel notarij non fuerit examinati, quæ culpa non præsumitur, nisi prætia protestatione, to. 1. fo. 103. n. 37. & 38.
Executioni bona mandata, & in publica subhastatione distracta si nō sufficiāt ad solutionem datur præceptum iudicis contra fideiussores de cuictione, id est, de saneamiento, to. 1. fo. 104. à n. 47.
Executionis via cur inuenta, tom. 1. fo. 85. num. 1.
Executioni non mandatur instrumentū, nisi sit originale, to. 1. fol. 88. n. 12.
Executioni mandati potest instrumētum publicum, licet in eo non fuerit oppositum verbum, promitto, ibi n. 13.
Executiua via prosequi potest, qui ordinaria prius egerat reficiēdo expēsas partiaduersæ, to. 1. fo. 94. n. 2. & f. 102. n. 31.
Executiua via coram diuersis iudicibus simul intentari potest, neque litis pendētia coram vno impedit executionem petitam coram alio, to. 1. fo. 95. n. 14.
Executiua via efficitur ordinaria tertio opositore interueniente, to. 1. fo. 104. nu. 1. & 2.
Executionum mandatum iudicis, quæ cōtinere debeant, to. 1. fo. 94. nu. 23.
Executorium mandatum manu iudicis, & tabellionis scriptum absque debitoris citatione, creditori datur, vt eo quando voluerit vtatur, ibi n. 24. & si prius executori detur executio erit nulla, ibi nu. 38. & ibi, quando possit appellari ab eo mandato, & quando non.
Executoriū mādatū sine citatione decerni obtinuit praxis, to. 1. fo. 96. n. 25.
Executori non debētur sportulæ donec integrè satisfactum sit creditori de principali expensis, to. 1. fo. 96. n. 30. vbi plura de sportulis remis.
Executori non debentur sportulæ si tempore quo requiritur debitor ab eo cum executorio præcepto, vel incontinenti soluere, vel ostēdat soluisse, nisi in itinere factæ, vel in expeditione præcepti, ibi n. 30. in fin. & n. 31. & quando dicatur in continenti soluere, n. 3.
Executori debetur decima post factā executionem licet terminū solutionis à creditore prorogetur debitori, eod. nu. 32.
Executata bona distracta non potest debitor retrahere intra quadriennium, vt vulgata dicunt, nisi id iudices Supremi ex iustis causis fecerint, & quæ sint iustæ causæ, to. 1. fo. 104. n. 49.
Executata bona, & distracta debitor potest retrahere immobilia intra nouēdies mobilia intra triduum, to. 1. ibi n. 49.
Executorum bonorum quæ publica subhastratione venduntur debetur gabella licet executio per superiorem fuerit reuocata, quanuis Salmanticæ contrariū seruetur, tom. 1. fol. 110. numero 13. sed debitori tenetur soluere creditor gabellam, ibid.
Executatus si dicat se habere testes absentes quomodo illi concedatur terminus, to. 1. fo. 110. n. 7.
Executator reo decem dies qui sibi conceduntur ad probandas suas exceptiones à die oppositionis currūt, licet ante præconium se oppoſuerit, & qui terminus in Lusitania concedatur, to. 1. fo. 98. nu. 40. cum tribus sequent.
Executata bona mobilia, siue immobilia, quo ordine subhastanda, to. 1. ibi n. 39. & iure communi obseruatur, ibid. nu. 42.
Exequendi instrumenti ius prouinciæ in qua fuit celebratum obseruatur, tom. 1. fol. 102. n. 28. & 29.
Exequi scriptura priuata, vt possit quæ requirantur, to. 1. fo. 89. n. 30. remis.
Exequendi ius cōtra singularem successorem, etiamsi ex sententia procedat non transit, to. 1. fo. 92. n. 50.
Exequi sententiam potest vnus iudex alterius, to. 1. fo. 94. n. 6.
Exequi vt possit scriptura priuata recognita debet esse, & quid requiratur, vt recognoscatur, to. 1. ibi nu. 14. & si à reo negata fuerit, via ordinaria est agendū, ibi n. 25.
Exequi non potest instrumētū de petitione minoris, bāniti, excōmunicati filij familias,

milias & mulieris coniugatæ, to. 1. ibid. num. 17.
Exequendi ius præscribitur decennio, to. 1. fo. 100. nu. 11. & exceptio elapsi decẽnij à die quo agi potuit impedit executionem, ibid.
Exequendi ius quanuis decennio præscribatur, peti tamen potest debitum via ordinaria, ibid. n. 12. & 13.
Exequendi ius decennio ammittitur etiam in annis redditibus: verum ius exequendi non præscribitur decennio ratione futurorum annorum, ibid. n. 15.
Exequendi ius etiam contra ecclesiam decennio præscribitur, eod. n.
Exilij pœnam si non obseruauerit delinquens duplicatur tempus, & si exilium fuerit decenij perpetuatur, si perpetuum pœna mortis imponitur, 1. tom. fol. 162. nu. 109. & 110.
Exilij ad tempus appellatione si nõ exprimatur tempus decennium sub intelligitur, ibi. nu. 111.
Exilij pœna imposita si nõ dicatur ad tempus perpetuum exilium erit, ibi. numero 112.
Exilij tempus debet esse continuum, & plura de exilio remissiue, ibi. num. 113. & 114.
Expensarum condemnatio licet facienda sit iudex tamen non tenetur victum victori in expensis condemnare, nisi fuerit petite, to. 1. fo. 37. num. 37.
Expensarum taxatio reseruatur iudici proferenti sententiam, tom. 1. fol. 77. numẽro 24.
Expensarum condemnatio nedum propter calumniam litigantis, verum etiam propter temeritatem fit, to. 1. ibi. n. 24.
Expensarum condemnatione non excusatur qui de calumnia iurat, eodem numero 24.
Expensarum condemnatio in dubio de expensis in lite factis, non de personalibus intelligitur, eod. n. 24.
Expensarum probatio per allegantem se illas fecisse fieri debet, quæ probatio aliquando iuramento fit, & taxatur arbitrio iudicis, eod. num. 24.
Expensarum appellatione in executione quæ contineãtur. 1. tom fol. 96. numero 29.
Expensarum post litem cõtestatam factarum condemnationem bene potest iudex facere, licèt à parte non fuerint petitæ, 1. tom. folio 37. num. 38.

¶ Fama publica quam inducat probationem per se, & cum aliis adminiculis, 1. to. fo. 62. nu. 104. & 105.
Fideiussor ante & post obligationem interuenire potest constitutor post obligationem tantum, 1. tom. fo. 40. numero 55.
Filiatio quomodo probetur, & probatanõ creditor matri contrarium asserenti, & litipendente super filiationẽ filius alendus est à patre si in quasi possessione sit, 3. to. fo. 83. n. 89. & 100.
Filiæ absque voluntate patris contrahenti matrimoniũ ne dos debeatur, & quando, 3. to. fo. 55. à nu. 12.
Filius familias, partem non potest cõuenire, nisi venia à iudice petita, 1. to. fo. 29. n. 4 idem in filio emancipato, & genero seruandum, n. 6. & 7. & si contra fecerint quomodo puniendi, n. 10.
Filius familias sine patris consensu, etiam in aduentitijs aliquem conuenire non potest, licet pater in his non habeat vsumfructum, nisi pater si absens, & filius maior, fo. 29. to. 1. n. 15. 16. 17. & 18. & forma qua pater petit nomine filij.
Filius familias super bonis castrẽsibus, vel quasi, beneficialib⁹, vel spiritualibus absque patris consensu potest cõuenire extraneum, to. 1. fo. 30. nnm. 20.
Finibus constituendis quatuor remedia sunt iure prodicta, & quę sint, 3. to. fol. 66. n. 10.
Fiscales episcoporum qualiter suum ministerium exercere debeant, to. 2. part. 4. c. vnic. n. 1.
Fiscalis quis possit creari, & quis creari fiscales, 1. tom. fol. 117. à nu. 3. ad numerum 6.
Fiscalis quando non admittatur ad denuntiandum, & quando in expeusis condemnetur, ibi. eod. n. 6.
Fiscalis episcopi esse debet sacerdos, & qualis, to. 2. fo. 11. nu. 6. & 7. & quid in eorum creatione seruandum, ibi. num. 8. & 9.
Fori & styli legibus, vt causa terminatur quid requiratur, 1. to fol 16. num. 29. & quid significent forus, & stylus, nu. 33. remissiuè.
Foro generali derogatur municipali, 1. to. fo 16. nu. 34.
Forum rei actor sequitur, 1. to. fo. 27. co. 3. num. 65.

Forum quibus modis quis fortiatur, ibi. n. 76. quid si reus plures iudices habuerit, ibi. n. 77.
Forum fortitur quis ratione contractus, 1. to. fo. 94. n. 7.
Formæ omissio reddit actum nullum, 1. to. fo. 65. n. 141.
Fructus pro pendentes pars fundi dicũtur 3. to. fo. 94. num. 7.
Fructus animalium quotuplex, 2. to. fo. 21. num. 28.
Fit quibus actionibus conueniatur, 3. to. in. 2.
Furtum diffinitur, & quid requiratur, vt furtum sit traditur, 3. to. fo. 86. n. 10.
Furtum manifestum, aut nec manifestum, quod sit, & quæ eorum pœnæ, 3. to. fo. 86. à n. 18. ad n. 22.

G.

GEnus prædicatur de suis speciebus, & remoto genere remouentur species, & depositionem generis sequitur posito specierum, 1. tom. fo. 197. nu. 71. 72. & 74.
Grãtuita an simulata oblatio sit, ex circunstantia temporis, personarum, & quantitatis muneris oblati deprehenditur, 1. to. fo. 16. num. 60.
Grauamen irreparabile quod sit, 1. tom. fo. 123. n. 22.

H.

HÆredes debẽt requiri omnes priusquã bonis curator detur, 1. to. fol. 31. nu 48. & fo. 84. n. 22.
Hæres contumax in adeundo, vel repudiãdo habetur pro adeunte, vel repudiante quo ad creditores hoc petentes, 1. to. fol. 31. n. 50. & 51.
Hæredi petenti tempus ad adeundum, vel repudiandum conceditur, ibi. num. 52. & 53.
Idem seruatur in mulier perenti tempus ad acceptanda lucra constante matrimonio quæsita, nu. 55. ibid.
Hæreditas vacans quę dicatur, 1. to. fo. 83. num. 1.
Hæreditas vacans si fisco deferatur, nõ est bonis curator dandus, sed aduersus fisci procuratorem creditores agunt, ibi. n. 3.
Hereditate non adita curator bonis datur, vt gentibus creditoribus, ibi. n. 4.
Hæreditarius creditor prius petit mandatum iudicis contra hæredes, vt repudiet vel ad eat. 1. to. fo. 31. nu. 48. & qualiter detatur, num. 49. & quid debeat iudex prouidere, nu. 50.
Homicida proditorius vel aleuõsus quis dicatur, 1. to. fo. 136. à n. 115.
Homo habet triplex lex caput, 1. to. fol. 23. num. 73.
Honor iudicandi omni lucro præfertur 2 to. in preludio vltimo, num. 21.
Hospitatoris materia remissiue traditur, 1. to. fo. 211. n. 13.

I.

¶Immunitas sacris, locis in eorũ homine cõcessa est, to. 1. fo. 130. n. 1. & fo. 131. num. 20.
Immunitas concessa fugientibus ad ecclesiam quæ sit & quotuplex, 1. to. fo. 131. n. 17. & 18.
Immunitas concessa confugientibus ad ecclesiam scilicet quod si ab ea exierint voluntarie non damnentur ad mortem in vsu non est, 1. to. fo. 131. n. 21.
Immunitas prima ecclesiæ in vsu non est scilicet delinquentem inuitum ab ecclesia non deduci, n. 22.
Immunitas ecclesijs quare concessa sit, ibid. n. 23.
Immunitas ecclesijs concessa fuit, vt tu tamen miseris præberet non occasionẽ malis, ibid. n. 25. & 26.
Immunitas nec dum ecclesijs verũ quadraginta passibus circum ecclesiam matricẽ concessa est. Item palacio episcopi si sit intra quadraginta passus ecclesia matricis, & sacerdoti sacram eucharistiam portans, 1. to. fo. 11. n. 34. 35. & 36. & n. 44. ibi.
Immunitas ecclesię an competat, vel non, quis iudicet, 1. to. fo. 131. à numer. 8. ad num. 14.
Immunitas quibus locis conceditur, 1. to. fo. 132. num. 24.
Immunitas consuetudine regitur, ibi. numer. 25.
Immunitas non censetur cõcessa in præiudicium creditoris, 1. to. fo. 137. n. 150.
Immunitate gaudet hospitale autoritate episcopi constructum ibid. n. 27.
Immunitate gaudent eremitæ, & oratoria constructa episcopi authoritate, secus si priuata sint, qua in re statur consuetudini, ibi. n. 29. & 30.
Immunitate gaudet monasterium, & omnia contenta intra septa & ambitus eius 1. to. fo. 132. n. 31. & 32.
Immunitate gaudet cœmiterium ecclesiæ ibi. nu. 33.
Immunitate gaudet ecclesia totaliter destructa absque authoritate superioris quã

do

do est spes reædificationis, ibid. numero 38.
Immunitate gaudet ecclesia interdicta ibid. n. 39.
Immunitate an gaudeat transfuga exul per iudicis sententiam debitor ære alieno grauatus, disputatur, 1. to. fo. 137. n. 146. & 147. & fol. 138. n. 150. respondetur gaudere.
Immunitate an gaudeat debitor obnoxius publicis tributis, mercator, camptor versuram facientes, obligatus ad rationia, effractor carceris, relaxatus à carceribus cum iuramento de redeundo cito fo. 138. a nu. 155. ad nu. 164. vbi respondetur gaudere.
Immunitate an gaudet, qui verbis dolosis inductus à iudice exijt ab ecclesia pręfixta securitate, vel qui propter terrorem exijt, 1. to. fo. 138. n. 166. & 167.
Immunitate an gaudeat laicus occidens clericum disputatur. 1. to. fo. 139. num. 169. & 170. & 171.
Immunitate an gaudeat qui ob metũ famis exijt ab ecclesia, ibi. à n. 173. ad n. 178.
Immunitate an gaudeat iudex qui tempore syndicatus recessit à syndicatu, & ad ecclesiam confugit, fo. 139. n. 179.
Immunitate non gaudeat latro publicus, nocturnus depopulator agrorũ, & cur non gaudeant. 1. to. fo. 134. à numer. 64. ad num. 69.
Immunitate non gaudet qui animo deliberato occidit secundum plures sed cõtraria sententia est verior, 2. to. fol. 137. num. 133.
Immunitate non gaudent personæ ecclesiasticæ, fo. 137. in u. 141. in to. 1.
Immunitate non gaudet, raptor virginũ secundum ius ciuile, secus secũdum ius canonicum, ibi. n. 142.
Immunitate non gaudent, concremator ecclesiæ, spoliator per vim, destructo ecclesiæ vel frangens eius portas, transfuga qui se in ecclesia iniuste defendit, qui arma prohibita intra ecclesiã habet nã quo ad arma, non habent immunitatem, 1. to. fo. 137. à n. 43. ad n. 149.
Immunitate non gaudet, qui cum esset in ecclesia voluntarie exijs, & captus fuit à iudice, 1. to. fo. 139. n. 165.
Immunitate non gaudet, qui mandato Papæ extrahitur ab ecclesia, 1. to. fol. 139. num 168.
Immunitate non gaudet eueus limites, 1. to. fo. 139. n. 172.
Immunitate gaudere quo modo possit ser confugiens ad ecclesiam, 1. to. fol. 138. num. 159.
Immunitate quando delinquens non gaudet impugne hoc cognitio extrahitur à iudice secularis, quod si ecclesiasticus impediat quid obseruandum sit dicitur, 1. to. fo. 139. num. 181. & 182.
Immunitate non gaudet fur, simplex de consuetudine, secus de iure, item cõmittens crimen intra ecclesiam licet ad aliã confugerit, si tamen crimen graue sit, & non solum priuatur immunitate, quo ad illud delictum, sed etiam quo ad omnia, prius aut posterius commissa, 1. to. fo. 134. num. 82.
Immunitate nõ gaudet adulterium cõmittes intra ecclesiã, raptores virginum intra ecclesiã, subripientes monialẽ à monasterio cõmittes furtũ intra ecclesiam vel extra si cũ furtiua re ad ecclesiã confugerit, delinquens prope ecclesiam vel cœmeterium deliberate, existens in ecclesia qui mandauit delictum cõmitti extra ecclesiam, qui sagitta la pide, vel alio modo percussit existẽtẽ in ecclesia licet delinquens sit extra, qui mandauit percuti existẽtẽ in ecclesia, qui per vim extrahit existentẽ in ecclesia, & postea percussit vel mãdauit alicui vt faceret, 1. to. fo. 134. à nu. 85. ad num. 102.
Immunitate non gaudet sacrilegus qui sacrilegium commisit intra ecclesiam, infidelis, hæreticus, apostata, id est, el renegado, blasphemus Dei, & Virginis Mariæ, maleficus, percutiens, imagines, mala sacrificia faciens, excommunicatus, interdictus, qui proditore, aut insidiose aliquem occidit, suspensus secũdũ opinionem aliquorum sed contraria est verior, 1. to. fo. 135. à n. 203. to. ad numer. 114.
Immunitate nõ gaudet qui veneno aliquẽ occidit, occidens patrem vel filium, qui ducit insidiose aliquẽ ad locum in quo occidatur, socius qui in itinere occidit consociũ qui proditorie vulnerauerit, quanuis nõ secuta fuerit mors, si animo occidendi fecit apud Lusitanos licet occidendi animum non habuerit, 1. to. fo. 136. nu. 121. ad 129. vide delinquens.
In carcerari, vide carcerati.
In continenti soluere quãdo quis dicatur, 1. to. fo. 97. n. 32.
In definita æquipollet vniuersali, 3. tomo fol. 92. num. 19.

Inditia legitima quæ sint, 1. tom. fol. 157. num. 37.
Inditia legitimè probanda sunt, & quæ sit eorum legitima probatio, ibi. à num 38. ad num. 41.
Infirmus famulus non potest petere mercedem pro tempore quo fuit infirmus, 3. to. fo. 95. nu. 17 in fin.
Inhibitio contra iudicem à quo quando, & in quibus casibus dari debeat à superiore. 2. to. par. 5. c. vnic. n. 14.
Inhibitio non admittitur superioris contra inferiorem in casibus criminalibus. 2. to. p. 5 c. vnic. nu. 14.
Inimicum occidens quocunque modo an dicatur proditor vel alcuosus, 1. tom. fo. 136. à n. 115.
Iniuria remissa non censentur remissa damna & interesse, 1. tom. fo. 150. n. 88.
Iniuria priuata pacto remittitur, & an remissa possit iudex ex officio procedere, 1. to. fo. 150. à nu. 85.
Iniuriarum æstimatio quomodo facienda in libello. 1. to. fo. 149. à nu. 57.
Inius vocari sine venia qui non possunt & quæ pœna si contra sine venia vocantes, & quomodo à pœna liberari possũt 3. to fo. 80. à n. 2.
Inius vocatum qui dolo, aut vi eximerit qua teneatur pœna, & quę sit differentia inter vi & dolo eximentem, 3. to. fo. 80. à nu. 2.
Innominati contractu quare sic appellentur, in quibus consistant speciebus, quæ actio pro eis competat, 3. to. folio 105. num. 2.
Inquilini res in vrbano prædio inuictæ semper sunt tacitè obligatæ pro mercede, & res conductoris à conductor secus coloni. 3. to fo 74. n. 23. 24. 28. & 29.
Inquilinus quis dicatur, & in quo differat à colono, ibi. n. 25. & 26.
Inquisitio specialis generaliter est prohibita, nisi in aliquibus casibus congestis, in 1. tom fo. 116 n. 15.
Inquisitio generalis cum sit, omnes testes, etiam minus idoneis recipiuntur, ibid. num. 14.
Inquisitio de omni crimine permissa est vtroque iure præcedente infamia, vel præsumptione sufficienti, 1. tom. fo. 13. num. 18
Inquisitio generalis non est iudicium, sed preparatoria, fo. 11. n. 8. & 12.
Inquisitio contra certam personam facta iudicium est, fo. 11. n. 12. to. 1.
Inquisitio generalis, aũt specialis quæ sit, 1. to. fo. 115. nu. 2. & 3.
Inquisitio in generalis iure canonico semper missa est, ciuili, vel regio quando sit traditur, 1. to. fo. 115. num. 4.
Inquisitio potest esse generalis respectu personæ, & specialis respectu delicti, 1. to. ibid. n. 5.
Inquisitionem facere ex officio quibus casibus possit iudex, ibi. 5. 6. 7. & 8. remis.
Inquisitionis generalis & specilis plures differentiæ, 1. to. fo. 116. nu. 16.
Inquisitionis processus, 1. tom. ibid. à numero 1.
Inquisitionis, & accusationis differentiæ 1. to. fol. 117. nu. 2.
Inquisitionis remedium extraordinarium esse pluribus rationibus defenditur, 1. to. fo. 11. n. 15.
Inquisitionis modo quando iudex procedere dicatur, 1 to. fo. 115. n. 1.
Inquisitionis plures sunt species, ibidem, num. 1.
Inquisitionis generalis testes à iudice quo modo interrogandi, ibi. fol. 115. & 116. n. 9. & 10.
Inquisitores hæreticæ prauitates tradẽtes curiæ seculari hæreticum cur irregularitatem non incurrant, 1. to. fo. 121. num. 24. & 25.
Instantia quid sit, & quotuplex, 1. to. fo. 9. n. 6. 7. & 8.
Instãtia prima in ciuilibus triennio in criminalibus biẽnio finitur, quod in Regno ex cõsuetudine nõ seruatur, sed erit tutius in tradicta tempora concludere pro testanda fatalia, 1. to fo. 9. n. 9. & 10.
Instantia iure canonico perpetua est, ibi. nu. 11. & quid hodie Conc. Trid. innouatum sit, ibi. nu. 12.
Instantia appellationis quo temporis spatio finienda, 1. to. fo. 9. n. 13. & 14 15. & 17. 18. & 19.
Instantia appellationis causarum ciuilium de quibus decuriones cognoscunt quo spatio terminandæ, & an elapso termino competat restitutio, vel sententia sit nulla, 1. to. fo. 8. n. 20. 21. & 22.
Instantia, 2. nõ recipit probationes, super eisdem articulis, vel directo contrarijs, & qua pœna teneatur aduocatos qui articulos fecerit super talibus probationibus, & quando admittantur huiusmodi probationes, & qui sint articuli directo contrarij, 1. to. fol. 179. num. 16. 17. & 18.

Instantiæ secunda allegantur, & probãtur non allegata, & probata, ibi. nu. 16. & 2. to. par. 5. c. vnic. n. 21.
Instrumento producto intra terminum quod non erat originale proceditur licet post tempus originale producatur, 1. to. fo. 200. n. 101.
Instrumenta authentica iure communi non habent executionem paratam, secus iure Regio, 1. tom. fol. 86. numer. 5. & 6.
Instrumẽta in iudicio intra quod tempus sit producenda, 1. to. fo. 67. n. 144.
Instrumenta coram quo iudice producenda sunt, & an sufficiat coram tabellione produci, 1. to. fo. 63. nu. 103.
Instrumenta ante litem contestatã producta post modum debẽt reproduci, ibid. eod. num.
Instrumenta vsque ad conclusionẽ in causa produci possunt cum iuramento partis, quod de nouo inuenta sunt, 1. to. fo. 65. n. 179.
Instrumentis qui vtitur in iudicio, quę debeat obseruare, 1. to. fo. 40. n. 58. & 59.
Instrumentis in iudicio productis copiam parti datur, ne die, nisi aliquis cum iuramento asserat se velle cum iuramento instrumenta de falso redarguere, 1. tom. fol. 53. n. 40.
Instrumentum reprobari potest duobus testibus etiam non instrumentalibus, 1. to. fo. 58. n. 7. & quid si pro instrumento sint aliqui testis, n. 9.
Instrumentum quodlibet quatuor testib⁹ improbatur, 1. to. fo. 20. n. 35.
Interdictum Saluianum cui ad quid competat, & in quo differat à Seruiana actione, 3. to fo. 74. à n. 16. ad n. 22.
Interrogari à iudice iuste quem quando dicatur, 1. to. fo. 141. n. 14.
Interrogatoria vulgo quit, Pregũtas, appellantur, 1. tom. fol. 61. num. 62. & an eorum copia parti à diuersæ detur, fol. 63. à num. 94.
Interrogatorium quid sit. 1. tom. fo. 61. numer. 62.
Reliqua, vide in verbo, Articuli.
Inuentarium intra quod tempus ab hærede conficiendum sit, 1. tom. fol. 90. numero 40.
Inuitus quis an compellatur agere, vel iudicium inspicere, 2. tom. folio 32. numero 1.
Irregularis nõ efficitur clericus qui aliquẽ accusauit cum protestatione, quod iudex ad pœnam sanguinis, mortis mutilationisue membrorum non procedat, licet iudex contra faciat, & clericus in optauerit, vel certo scire, 1. to. fo. 121. n. 21 22. 23.
Irregularitatem cur fugiant inquisitores tradentes hæreticum occidendum, 1. to. fol. 121. n. 24. 25.
Iudex in primis debet inspicere an mãdatum procuratoris sit sufficiens, fol. 12. num. 14.
Iudex litem suam facit si per imperitiam male iudicat, & parti ad interesse tenetur, nisi in difficili lege errauerit, 1. tom. fol. 26. n. 64.
Iudex causæ præparantis debet etiam esse iudex causæ præparatæ, 1. tom. fol. 130. nu. 1.
Iudex qui defendẽdo doctrinam sui præceptoris errauerit si contra communem opinionem non fuerit securus erit, ibi. n. 52. & 59.
Iudex qui propter imperitiam profert sententiam nullam ad damna, & expensas tenebitur, & quid si per malitiam, vel dolum fecerit, precibus pretio, vt corruptus, ibi n. 60. & 61. & quid si in criminalibus, n. 62.
Iudex dolo vel culpa iudicans ad quid teneatur, ibi. nu. 73.
Iudex pro absente debet supplere defensiones, fol. 33. n. 6.
Iudex intra quod tempus teneatur proferre sententiam interlocutoriam, quam recipiat partes ad probationem, & qua pœnæ si requisitus non fecerit teneatur fo. 57. n. 1. & 2.
Iudex habito processu non debet festinare, & statim proferre sententiam, sed prius diligenter inquirere processus, alias sententia erit nulla, fol. 75. numer. 1.
Iudex antequam sententiam proferat, quæ debeat obseruare, ibidem numero 3. & 4.
Iudex indubijs pro reo iudice, ibi. eod. numer. 4.
Iudex in iudicijs duplicibus, vt quilibet litigantium est actor, & reus, quæ debeat obseruare, ibi. n. 5.
Iudex postquam fuerit satis instructus de meritis causæ, quæ debeat obseruare, folio 76. col. 1. n. 6.
Iudex debet à muneribus quæ excœcant oculos sapientium, & mutant verba iustorum abstinere, ibi. n. 7. & 8.

Iudex quæ debeat ante oculos habere, ibi. n.10.& 11.

Iudex non incurrit pœnam l. regia, impositam, si intra viginti dies à die conclusionis non proferat nisi à parte fuerit requisitus, fol.76.nu.18.

Iudex prius quam executionem fieri iubeat quæ debet obseruare, fo.96.n.2.

Iudex ex officio potest impertiri officium suum aduersus agentem sine actione ad vtilitatem priuatam, fol.100.n.4.

Iudex ex officio in quolibet, crimine priuato potest procedere, 1.to. fol.122.nu. 50.& 51.

Iudex ex officio repellit agentem ante diē fo.105.n.18.

Iudex ex officio cum procedit fiscalē crea re potest, 2.to.fo.11.n.5.

Iudex ex officio quomodo procedere debeat quando ad notitiam peruenit delictum aliquod commissum fuisse, fo.124. n.2.1.tom.

Iudex ex officio tenetur procedere aduersus delinquentem si offensus noluerit, 3. to.fo.88.n.5.

Iudex ex officio antequā procedat aduersus delinquentem requirat, offensum an velit querelare, 1.to.fo.142.n.1.

Quisi in termino noluerit amplius nō auditur, & vnica tantum monitio sufficit, fol.143.n.6.7.& 8.

Iudex in prolatione sententiæ Deū præoculis habere debet, & esse magis pronus lenitatem quam ad seueritatem, magis clemēs quam atroz, pœnam eligere minorem; nam maiorem honorem consequitur absoluendo, quam condēnando, 1.to.fo.161.à numer.97.vsque ad nume. 103.

Iudex qui dolo, ignorantia, calore iracundiæ aliquem condemnauerit, qua pœna puniatur, ibi.n.105.106.107.

Iudex ecclesiasticus, quando inuocat brachium seculare, quomodo auxilium exhibere teneatur Iudex secularis, vel è cōtra, to.2.fo.1.n.5.

Iudex ecclesiasticus de quibus causis cognoscat, 2.to.fo.10.n.1 & 2.

Iudex ecclesiasticus cognoscit de clericis non coniugatis primæ tonsuræ, tam in ciuilibus, quàm in criminalibus iure antiquo: & quid circa hoc Conc. Triden. sit innouatum, 2.to.fol.10.numero 6.& numer.7.

Iudex ecclesiasticus cognoscit, an reus captus per iudicem secularem sit clericus, & debeat gaudere priuilegio fori, quōd cū cōtingerit, qua praxis seruetur traditur, 2.to.ibi.à n.9.vsque ad n.14.

Iudex ecclesiasticus cognoscit de causa possessoria cuiuscunque rei spiritualis, vel quasi spiritualis licèt nihil proprietatis annexum habeat, 2.tomo, folio 4.numero 15.

Iudex ecclesiasticus cognoscit de bonis proprijs ecclesiæ, & de bonis patrimonialibus clericorum aduersus laicum cū in casibus à iure expressis, nisi reus laicus neget res esse ecclesiæ, vel clerici: nā tunc non cognoscit, & quando cognoscat, licet neget laicus, & quid iure Regni & Lusitano seruetur, 2.to.fol.4.n.16.17. 18.& 19.

Iudex ecclesiasticus cognoscit de causa dotis principaliter, & de per se nota inter laicos maximè si dos à vidua petatur, ibi. fol.4.n.21.

Iudex ecclesiasticus cognoscit de causis decimarum, etiam aduersus laicos, tā quoad quæstionem iuris, quàm facti, potest etiā inuocari auxilium iudicis secularis contra non soluentem, & secularis quando de causa decimarum possit cognoscere, ibi.fo 4.n.22.23.& 24.

Iudex ecclesiasticus cognoscit de crimine vsurarum, & simoniæ, etiam aduersus laicum, ibi.fo.4.n.25.26.& 27.

Iudex ecclesiasticus cognoscit de crimine hæresis, & secularis iudex tenetur cū fuerit requisitus punire delinquentes, 2.to. fo.4.nu.28.29.& 30.

Iudex ecclesiasticus cognoscit de adulterio, quādo agitur ad pœnitentiā, vel separationem toti, sed quando ad pœnam sanguinis, secularis si ad aliam pœnam, vterque, 2.to.ibi.n.31.

Iudex ecclesiasticus cognoscit de crimine concubinatus aduersus laicos, ibid.

Iudex ecclesiasticus cognoscit de crimine falsis circa literas apostolicas concubinatus sortilegij diuinationis, pacis fictæ sacrilegij, sodomiæ, periurij, & de quocunque alio peccato inter laicos, 2.tom.ibid. n.32.vsque ad 36.

Iudex ecclesiasticus cognoscit de iuribus hæreditarijs quando clericus stetit hæres laici si lis non sit cum defuncto certa 2. to fo.5.n.40.41.licet testamenti publicatio sit coram seculari facienda, vt ibi. numero 42.

Iudex ecclesiasticus cognoscit, an laicꝰ delinquens debeat gaudere immunitate eccle-

cleſiæ,fo.8.num.43.tom.2.
Iudex eccleſiaſticus cognoſcit de executione teſtamẽtorũ,ſed & ſecularis licet de functus prohibeat,ibi.n.54.55.& 56.
Iudex eccleſiaſticus quando cognoſcit aduerſus laicos,ſiue ciuiliter,ſiue criminaliter quo modo procedere contra illos debeat,to2.ibid.n.54.55.56.
Iudex omnia iuſte facere præſumitur, 1. to.fo.203.n.17.in fin.
Iudex vnicuique ius ſuum ſeruare debet 1.to.fo.203.n.17.& ibi, ſi contra fecerit ad quid teneatur.
Iudex tenetur ſeruare literas ſuę cõmiſsionis, & mandata Regia,1.to.fo.203.numer.21.
Iudex qui vltra quantitatem ſibi permiſſam aliquid perceperit, vel eius familia licet ipſe ignoret qualiter puniatur, ibi. num.23.& 24.
Iudex poteſt ex cauſa omnes dilationes à iure præſcriptas,coarctare, vel prorogare,to.2.p.2.c.vnic.n.47.
Iudex alius ordinarius,alius extraordinarius,1.to fo.24.n.3.
Iudex ordinarius alius ſummus alius inferior eod.nu.
Iudex extraordinarius quis ſit, 1.to.folio 26.num.60.
Iudex eccleſiaſtico cognoſcit de crimine blaſphemiæ etiam,inter laicos,2.to. fol. 9.n.47.
Iudex tenetur in ſyndicatu vide ſyndatu.
Iudex contra fori conſuetudinem iudicãs inique agit,& litem ſuam facit,to.1.fo. 4. nu.7.& 10.
Iudex eccleſiaſtici qualiter ſe abſtinere debeat à cenſuris eccleſiaſticis tam in procedendo,quam in definiendo.2.to.p.4. c.vnic.n.9.
Iudices tenentes locum correctorũ apud Hiſpanos ordinariã habent iuriſdictionem,to.1.fo.24.n.8.
Iudices plures & magiſtratus Hiſpanorũ enarrantur, to. 1.fo.26.n.49.
Iudices quales eſſe debeant,to.1.ibi. co.4. num.61.
Iudices inferiores non debent recedere ab obſeruatione, legum quamtuncunque duræ ſint,to.1.fo.49.nu. 45.
Iudices ordinarius ſi quis plures habuerit in electione actoris eſt coráquo velit reũ conuenire,to.1.fo.12.n.7 & 16.n.3.
Iudex tempore adminiſtrationis pro reb' à ſe malegeſtis non conueniũtur,ſed poſt depoſituꝝ officium tenentur rationem reddere,tomo 1.fol.203.num.1.& 2.
Iudices cum à principe carentur quam debeant cautionem præſtare,& ad quid teneantur fideiuſſores,& an poſsint conueniri ante ipſos iudices,to.1.folio203. n.3.4.5.
Iudici non creditur in præiudicium partis,to.1.fo.9.n.6.
Iudicibus experientia eſt ſumme neceſſaria,to1 fo.26.n.62.& 63.
Iudicis officium eſt præcauere ne damna, & ſcandala in repu.oriantur,to. 1. folio 204.n.10.
Iudicis officiũ quid ſit.to.1.fo.10.n.9.
Iudicis officiũ locũ tenẽtis correctoris,cor rectorie etiam mortuo durat,ibi,nu. 9.
Iudicis voluntas præcipitata, eſt nouerca iuſtitiæ,to.1.fo.75.nu. 2.
Iudici melius conuenit peccare in miſericordia,quam in ſeueritate,to.1. fo. 162 num.104.
Iudicis officium eſt curare vt peccata puniantur,1.to.fo.203.
Iudicis decreta ſuper prædijs minorũ, vel eccleſiarum diſtrahendis ad exequendas ſententias contra eos latas actus iudicij non ſunt,to.1.fo.6.n.8.
Iudicandum nõ ſolum legibus & cõſuetudine verum etiam ſtylo,& vſitata praxi to.1.fo.4. n.4.
Iudicium plures habet ſignificationes, to. 1.fo.6.n.1.
Iudicium ordinarium in duodecim tẽpora diuitur,to.1.fo.22.in princip.
Iudicium ſignificat diſcuſsione cauſæ vel proceſſum iudicialem,to.1.fo.6.n.2.
Iudicium ſecundum propriam,& originariam acceptionem non habet plures ſignificationes,ibi,nu.3.
Iudicium proprie ſignificat actum iudicis quatenus iudex eſt,ibi.n.4.
Iudicium magis propriè ſignificat opinionem qua aliquid à quocunque etiã non iudice determinatur,ibid.n.5.
Iudiciũ pro diſcuſsione,vel proceſſu ſumptum variè à doctoribus definitur, to. 1. ibid. nu.6.& ibi communis iudicij definitio,& impugnatio definitionis.
Iudicij definitio à Curtio tradita impugnatur,to.ibi.n.7.& 8.
udiciũ definitio communis defenditur à Nauarro, quibus expoſitonibus additis, to 1.fo.6.co.2.nu.10.
Iudicij definitio vera authore traditur, ibidem.num.11.

Iudicio prohibitus comparere ob delictũ tenetur procuratorem constituere, to. 1. fol. 44. n. 55.
Iudicium diuiditur in ordinariũ, & extraordinariũ, to. 1. fo. 6. nu. 13. & ibi. nu. 14. 15. & 16. quid si ordinarium, & extraordinarium iudicum, & qualiter definiatur ostenditur.
Iudicium aliud est ciuile aliud criminale, & aliud mixtum, tomo 1. folio 7. numero 19.
Iudicium ciuile, quod sit, ibid. n. 20.
Iudicium criminale, quod sit, to. 1. fo 7. n. 23. & 24.
Iudicium non dicitur criminale, quando pœna ex contractu partium applicatur fisco, to. 1. ibi. n. 25.
Iudicium mixtum quid sit, to. 1. ibi. n. 26. cum sequent.
Iudicium, aut ordinarium, aut summariũ, ibi. n. 30. & quid summarium, n. 31.
Iudicium aliud ecclesiasticum, aliud seculare, ibi. n. 32.
Iudicijs plures sunt diuisiones, ibi. nu. 33. remissiuè.
Iudicium à litis contestatione incipere, & à discussione causæ denominari, ibid. n. 35. & 36.
Iudicium à citatione incipere iure probatur, sed propriè à litis cõtestatione incipit, impropriè verò à citatione, to. 1. fo. 8. n. 38. & 39. & fol. 33. n. 2.
Iudicium quando dicatur cœptum, to. 1. fol. 196. b. 59.
Iudiciũ, causa, lis, controuersia, instantia inter se differunt, & si aliquando confundantur, to. 1. fol. 8. n.
Iudiciorum publica authoritas obseruãda to. 1. fo 44 n. 4.
Iudicij de substantia sunt iudex, acta, & reus, to. 1. fo. 10. n 1.
Iudicio omnia originẽ à iure diuino, modum, & formam à iure positiuo trahũt to. 1. fol. 7. n. 24.
Iuramenti relaxationis praxis, 2. to. fol. 8. num. 38.
Iuramenti relaxatio ad effectum agendi si à nuntio petitum non est necessaria partis citatio, secus si ab Episcopo, vel eius vicario, ibi. eod. n.
Iuramenti relaxationem petens quid debeat obseruare, eod. n.
Iuramenti relaxatio, & rescisio contractus simul an possit à iudice ecclesiastico peti, ibid. nu. 39.
Iuramento probantur quæ in conscientia consistunt, 3. to. fo. 68. num. 18.
Iuramentum quid sit, & quotuplex, 3. to. fo. 78. n. 3.
Iuramẽtũ promissoriũ cõfirmatoriũ, & decisorium, quod sit, ibi. n. 4. 5. 6. & 7.
Iuramentum promissorium actionem parit, ibi. n. 8.
Iuramentum decisorium, aut voluntariũ, aut necessarium, aut iudiciale, ibi. nu. 10. 11. 12. & 13.
Iuramentum malitiæ, 1. to. fo. 38. n. 39.
Iuramentum quando à testibus præstandum est, quæ forma seruanda sit, 1. tom. fo. 67. n. 142.
Iuramentum in supplementum probationis, quando, & quibus casibus, & an à iudice ex officio possit deferri, 1. to. f. 43. n. 11.
Iuramentum de veritate dicenda deferendum est cuique reo tam maiori, quàm minori, & vterque veritatem confiteri tenetur, 1. to. fo. 141. n. 9.
Iuramentum iudiciale parit actionem, 3 to. fo. 22. nu. 14. vbi n. 15. alia de iuramẽto iudiciali traduntur.
Iurisdictio perpetuatur sola citatione, tam iure cõmuni, quã regio, 1. to. fo. 9. n. 40.
Iurisdictio totaque ciuilis potestas in Hispaniarum Regnis penes solum Regem consistit, 1. to. fo. 14. n. 12.
Iurisdictio quam in Regno habet nobilis competit iure priuilegij, vel præscriptionis, ibi. co. 3. n. 13.
Iurisdictio ecclesiastica lege Euãgelica Petro, & successoribus mandata ab eis cõmissa est Prælatis inferioribus, 2. to. fol. 3. nu. 1.
Iurisdictionem ordinariam qui habent in diœcesi Episcopi cuius inferiores sunt quibus rebus possint eam exercere, & qualiter eis competat, 2. to. fol. 3. n. 5.
Iurisdictionem prorogare non potest clericus, sine licentia sine Episcopi, 2. to f. 13. col. 1. n. 17.
Iurisdictionis qui principium non habet, neque prorogationem habere poterũt, quia solo consensu quis iudex fieri non potest, 1. to. fo. 42. n. 25.
Iurisdictionis præuentio sola citatione acquiritur, 2. to. fo. 12. n. 8.
Iurisdictionis prorogatio, quid sit, 2. to. fo. 12. n. 12.
Iurisdictionis prorogatio non potest fieri nisi iudex aliquam iurisdictionem habueri, & partium consensus interuenerit, ibi. n. 23. & 27.

Iurisdictionis prorogatio delicti expresso non tamen consensu fit, 2. to. fol. 13. numer. 23.

Reliqua circa iurisdictionis prorogationem in verbo, prorogatio iurisdictionis inuenies.

Ius particulare litum tolli non potest, 2. to. fol. 13. n. 19.

L

¶ Laici ex delegatione Summi Pontificis possunt cognoscere de causis vere spiritualis, 2. to. fo. 5. n. 2. & 3.

Latro publicus quis sit, & an gaudeat immunitate ecclesiæ, 1. to. fo. 42. n. 64.

Legata ad pias causas habent executionē paratam, quæ quomodo petenda sint traditur, 3. to. fol. 87. n. 49. & 50.

Lenonis materia traditur remissiuè, 1. to. fol. 211. nu. 12.

Lex declaratoria extendi debet ad casum similem, 1. to. fo. 174. n. 27.

Lex rebus non verbis imponi debet, 1. to. fo. 62. n. 83.

Lex duodecim tabularum qua fuit cautū nē quis pro pecunia credita detineretur vinculis lege Petilia sublata fuit, 1. to. fo. 95. num. 1.

Lex loquens in materia iuris communis excipit aliquos casus nō firmat regulam in non numeratus, 1. to. fo. 139. n. 131.

Lex noua correctoria loquens in vno ex casibus æquiparatis de iure antiquo extendi debet ad alium casum æquiparatū, 1. to. fo. 173. n. 16.

Lex nedum corrigitur per posteriorem tempore, verum etiam per posteriorem ordine, quod in noua collatione legum Regni peculiare est, & quid quādo de die promulgationis non constat, 1. to. fol. 16. nu. 26. 28. & 29. vbi dicitur hoc procedere, nisi prior loco sit æquior.

Lege aliquid prohibente si contra prohibitionem fit, an & quando valeat actus, 2. to. fo. 3. n. 11. & 12.

Legis Aquiliæ capita explicantur, 3. to. fo. 89. à n. 34. ad 42.

Legis extensio facienda est quando maior fauor vertitur in extensione quam in restitutione eius, 1. to. fol. 174. numero 28.

Legis prior pars per posteriorem corrigitur, 1. to. fo. 16. n. 27.

Libelli oblatio vim citationis non habet, secus si per tabellionem de mandato iudicis intimatio libelli fiat, 1. tom. fol. 34. num. 35. & 36.

Libelli diffinitio, 1. tomo, folio 36. numero 1.

Libelli, vel alterius petitionis in scriptio apponi debet cum titulo congruenti dignitati iudicis secundum stylum Regionis, 1. tom. fol. 39. nu. 50. vbi num. 51. aliquæ inscriptiones tradunt.

Libello oblato ab actore quid iudex, & quid tabellio obseruare teneatur, 1. tom. fol. 40. n. 59. & 60.

Libellus si narrationem contrariam, vel diuersam contineat, quid seruandum, 1. to. fol. 37. n. 32.

Libellus debet continere nomen rei, & id quod petitur, 1. tomo, folio 37. num. 15. & 16.

Libellus constat ex facti narratione Causa facti, & conclusione, ibi. nume. 17. vbi ponitur qualis esse debeat narratio facti.

Libellus debet continere causam sufficiētem qua petitur, nō tamen nomen actionis, ibi. n. 22.

Libellus aduocatis scribi debet clarus, certus concludens, & compendiosus secūdum stylum Regionis, 1. tom. fol. 36. nume. 5. 6. & 7.

Libellus quæ debeat continere traditur remissiuè, ibi. n. 8.

Libellus nomen actoris debet cōtinere vel procuratoris eius nomine, ibi. n. 9.

Libellus de iure communi in scriptis est offerendus, de iure Regio in supremis tribunalibus idem obseruatur, inferioribus arbitrium iudicis est dummodo interuenjat aliqualis petitio, super qua iudex possit suam sententiam fundare, 1. tomo, fol. 36. numero 3. & 4. & folio 37. num. 14.

Libellus nomen iudicis debet continere, 1. to. fo. 39. num. 48. & quid hodie seruetur, n. 49.

Libellus de iure Regni debet esse subscriptus manu aduocati cogniti, ibi. n. 52.

Libellus responsorius debet continere nomen actoris, & rei, 1. tom. fol. 52. numero 18.

Libellus non continens causam reijcitur, vel si in eo deficiat aliquid substantiale, 1. to. ibi. n. 26.

Libellus in ecclesiasticis quomodo concipiendus, 2. tom. fol. 20. n. 1.

Libellorum singulæ clausulæ explicantur in hoc opere post formam eorum Hispano sermone traditam.

Reliqua, vide in verbo actionum.

Libellus multa patrono tenetur præstare, 3.tom.fol.82.nu.4.
Licentia vxori ad habendum quando, & quomodo præstari debeat, 1.tom.fo. 83. à nu. 35.
Licentia alicuius in aliquo actu requisita expresse, & non tacite præstãda est, 1.to. fol. 38. n. 28.
Lis proprie est causa ipsa deducta in iudicium ante litem contestatam, improprie autem sumitur pro iudicio, 1.tom.fol.9. num.4.
Lis quando dicatur cœpta, 1.to.folio 195. num. 59. & 60.
Lis habetur pro contestata si comparuerit reus licet sine licentia recesserit, 1.to.fol. 49.n.34.& 35.
Lite non contestata sentẽtia ferri non potest, 1.to.fo.195.n.61.
Lite non contestata intra nouem dies, licet pro confesso habeatur reus, potest tamen in se assumere onus probandi suam innocentiam, 1. tomo, folio 49. numero 39.
Lite non contestata intra nouem dies reũ pro confesso habet non seruatur apud supremos iudices, seruari tamen debet apud inferiores, 1.to.ibidem, numer. 44. & 45.
Lite non contestata non proceditur ad receptionem testium, vel sententiam diffinitiuam, 2.to.fo.1.t.1.n.12.& 1.to.folio 47.n.19.
Litem cõtestari reus à iudice compelli potest, 1.to.fo.48.n.5.
Litem si reus non contestetur pro cõfesso habetur, ibi.n.6.
Litem contestando potest quis exceptiones peremptorias allegare simul, 1.tomo fo.50.n.56.
Lites quam citius fieri potest sunt expediẽdæ, 1.to. fo. 65. post sententiam restitutionis.
Litis contestatio est fundamẽtum, & lapis angularis totius iudicij, & quæ ante litem contestatam fiunt ante iudicium fieri dicuntur, primo to.fo.8.num.36.& 37.fo. 51.n.3.
Litis contestationis effectus licèt sit præcludere viam obijciendi exceptiones dilatorias tamen in libello exceptionis dilatorias cessat hic effectus, quia principalis intentio est exceptionem obijcere, 1. to fo.43.n.4.
Litis contestatio intra nouem dies facienda est à die intentionis libelli, 1. tom. fol. 56. numero 85.
Litis contestationis diffinitio, 1.to. fol.47. num.1.
Litis contestatio est actus substantialis iudicij, neque à partibus remitti potest, & si omittantur processus erit nullius, ibi. numero 2.& 51.& 1.tomo, folio 151. numero 5.
Litis contestatio in causis summarijs solo iure Regio est necessaria, 1.tom.folio 48. num.7.
Litis contestatio quinquaginta casibus necessaria non est, ibi.n.8.remis.
Litis contestationis plures effectus tradũtur, ibi.à nu.9.
Litis contestatio præcludit viam opponendi exceptionis dilatorias, ibi.eod.n.9.
Litis contestatione omnis personalis actus perpetuatur vsque ad quadraginta annos, si cõtestatio valida sit, 1.to. fol.48.n. 10.& 11.
Litis contestatio interrumpit quamlibet præscriptionem, ibi.num.13.
Litis cõtestatione aduersarius cõstituitur in mala fide quantũ ad fructus, ibi.nu.14.
Litis contestatio cõstituit in mora aduersarium, 1.to.fo.48.n.16.
Litis contestatione facta de calumnia iuratur, & testes recipiuntur, quod ante fieri nequit, ibi, nu.16.
Litis contestatione reus iudici subijcitur, actori obligatur per eam, quæ via claditur multis malitijs, ibi.nu.21.
Litis contestatione causa efficitur vsuraria quæ prius non fuerat, ibi.n.22.
Litis contestationis plures effectus traduntur, vt in eod.n.22.remis.
Litis contestatio de iure communi, & Regio quando fieri debeat, ibi numero 23. & 24.
Litis contestatione intra nouem dies non facta licèt reus pro confesso habeatur est necessaria sentẽtia interlocutoria hoc declarans, 1.to fol.51.col.2.num.26.& si moratur reus antequam à iudice pro cõfesso declaretur pœna ad hæredes non transit, ibi.n.28.& ab illa sententia potest appellari, ibi.n.39.
Litis contestationis terminus an possit per iudicem restringi, 1.to.fol.48.numero 26.
Litis contestatione intra nouem dies non facta quamuis reus pro confesso habeatur non prohibetur intra viginti dies obijcere exceptiones peremptorias, ibi. num.29.

Litis contestatione nouem assignati currunt de momento ad momentum, ideoque die feriato potest contestatio fieri ibi.nu.31.& 32.
Litis contestatio quanuis fieri intra nouē dies debeat tamen quando per reconuentionem aliquid petierit reus non tenetur intra illud tempus lis non est contestanda,ibi.n.33.
Litis cōtestatio in causis criminalibus etiā ciuiliter intentatis, vel in causis iniuriarū ciuiliter,vel criminaliter intentatis licet non fiat intra nouē dies nō habetur reus professo.1.to.fol.49.n.36.
Litis contestatione intra nouem dies non facta reus habetur pro confesso licet actoris libellus sit ineptus quanuis de iure communi contrarium prohibetur, ibi.num.37.& 38.
Litis cōtestatio in causis gabellarum intra tres dies facienda est 1.to.ibid.n.46.
Litis contestatio de iure communi quomodo fiebat, & quomodo homo die fieri debeat ibi.n.47.& 48.
Litis contestatio qualiter fieri debeat ibi, à num.49.[illegible] numerum 52.
Litis cōtestatio super inepto libello est nulla,fol.50.n.54.
Literarum apostolicarū executio quando per consiliū regium impeditur quæ praxis seruetur 2 tom.fo.12.n.11.
Locationis pensio debet esse in pecunia, alias erit contractus innominatus 3.to. fol.95.n.7.
Locationis finito tempore potest locator expellere conductorem quod cessat in scholaribus qui alijs præferuntur pro eodem precio,ibi,nu.10.& 11.
Locator quis dicatur,& ad quid teneatur, 3.to.fol.95.nu.3 & 5.16.& 17.
Ludentes qualiter puniuntur 1.to fo.194. num 12. vbi plura de ludis prohibitis & habentibus tabullaria ad ludos tradū tur remissiuè.

M.

Magistratus cur creati fuerint 1.to. fol. 24.n.2.
Magistratus tot cur apud Hispanus creati sint,& qui 1.to.fol.24.à n.14.
Magistratus administratio quo tempore duret.1.to.fo.171.nu.6.
Maioratus successor quando possit cōtra possessorem intentare remedium legis in omnibus,ff.de iudicijs,& petere, vt sibi cauetur de bonis restituendis tempore debito,3.to.fol.104.à n.2.
Maleficiam ens & animus distingunt 1. to.fol.147.num.30. & fol.148. numero 38,
Maleficiorum materia remissiue traditur 1.to.fol.193.n.12.
Mandatum speciale quæ negotia exigant 1.to.fo.4.n.15.remissiuè.
Mandatum cum clausula generali capit restrictionem ab his quæ speciatim præcesserunt,1.to.fo.11.nu.19.
Mandatum cum clausula generali solum cōprehendit lites præsentes, & futuras ex præsentibus pendentes folio 114 num.23.
Mandatum cum clausula generali y contra qualesquier personas non comprehendit vniuersitatem ciuitatem,vel collegium 1.to.ibi.n.25.
Mandatum quibus personis non sit necessarium ad comprehendū in judicio pro alijs 1.to.ibi.nu.39.remissiuè.
Mandatum ad validitatem processus sufficit offerri etiam,post conclusionem in causa,& ideo iudex priusquā declaret processum nullum ex defectu mandati inuestigauit an procurator mandatum habuerit,ibi.nu,38.& 39.
Mandatum speciale quibus casibus requiritur coniunctus non admittitur 1. to. fol.175.num.20.
Maritus & eius hæredes pro restituēda dote non conueniuntur vltra quam facere possunt 3. tomo folio 108. numero 25.
Metus qui debeat esse,vt actus annulletur actione quod metus causa 3.to. fol. 90. nnm.5.
Metus reuerentialis an dicatur iustus metus & annullet contractum,ibi nu.6.
Minor annis vigintiquinque non habet personam legitimam standi in iudicio, & quando possit 1.tom.fol.29.nu.21. &22.& fo.128.num.5.
Minor quando agere vultpetit curatorem vel tutorem ad lites,& inuictus compelliturt [illegible]rem in litem suscipere 1. tom. fol.29.nu.23.& 24.
Minor citatus ad legitime comparendum si comparuerit sine tutore, vel curatore petente actore etiam inuicto curatordatur,1.to.fo.30.n.44.
Minor annis 25.restituitur aduersus lapsum tēporis litis cōtestationi præfiniti,cū aduersus verā confessionem restituatur

1.to.fo.49.n.41.42.&43.
Minor restituitur aduersus probationē & allegationē omissam,1.to.fo.64.n. 113. nisi facta publicatione petatur,ad probandū exceptionē declinatoriā, vel dilatoriā,ibi.n.150.& quid si petatur post publicationem ad allegandum nouam exceptionem,1.to.fo.58.n. 126.
Minor non restituitur aduersus probatiōnē & allegationē omissam contra criminaliter accusatum, item si minor sit iurisperitus,1.to.fo.64.n.114.
Minor in litem non procuratorem,sed cū ratorem accipit,ibi.n.117.
Minor ob negligentiam curatoris restituitur,ibi.n.118.
Minor ex aspectū dinoscitur,1.to.fo.128 num.4.
Minor delinquenti curator datur, & quo modo,1.to.fo.140.n.7.& 8.
Minoris confessio absque curatore facta est nulla, 1.to.fo.153.nu.5.licet sponte fiat,nu.8.
Minuta quæ dicantur,2.to.fo. 21.n.18.
Misericordiæ plura traduntur,1.to.fo.69. num.104.
Missio in possessionē ex primo decreto fit in foro ecclesiastico precedente peremptoria citatione,in seculari regio iure vnica tantum citatione,1. to.fo.80.numero 9.
Missio in possessionem ex primo decreto in foro ecclesiastico iure communi fit si reus peremptorie personaliter,si potest citatus fuerit,vel si inueniri non possit ad domum citatio fiat, tamen in foro seculari iura regio personaliter est citandus reus,ib.n.10.
Missio possessionem ex primo decreto fit à iudicibus criminum stantibus in Chācellarijs Vallisoleti & Granatæ in causis ciuilibus de quibus cognoscunt licet reus non personaliter,sed ad modum citatus fuerit tamen ab alius iudicibus inferioribus non nisi personaliter citetur ibi.n.11.
Missio in possessionem ex secundo decreto in foro ecclesiastico præuia citatione sicut ex primo fit, secus in seculari fo.80.n.14.
Missio ex secundo decreto in foro ecclesiastico sit cū semiplena cognitione de debito secus in seculari,1.to.ibi.n.18.
Missio in possessionem ob contumaciam rei,an de cōmissione,& licentia iudicis fieri,possit iure communi erat controuersum,sed iure regio cessat controuersia quo per alguacelum actor mittitur in possessionem,1.to.ibi.n. 20.
Missio ex primo decreto iure communi contra minorem fieri nequit in seculari foro iure regio fit ibi,n.21.
Missio ex primo,& secūdo decreto,vt fiat quę seruetur praxis ibi,n.22. & 23.cum sequentibus.
Missio in possessionem ex primo decreto ab alguacelo, in quibus rebus facienda, & qualiter actor in possessionem mittēdus sit,si cautionem de fructibus restituendis præstiterit ibi,fol.81. num. 27. & 28.
Missio in possessionem antequam fiat iuramentum ab actore,quale prestandum fit,2.tom.fo.34.nu.40.
Missio in possessionem si facta fuerit iuramentum de calumnia præstitum, an sufficiat ad totam causam ibi,nu. 42.
Missio possessionem iudicis officio nobili expeditur ibi.n.41.
Missio in possessionem, in quibus rebus facienda sit,ibi.nu.44.
Missio in possessionem ex primo decreto quando cesset fol.35.nu.45. & quid teneatur reus facere,vt recuperet possessionem ibi.nu.46.
Missio in possessionem post legitimam appellationem nulla est,& per viam attentatorum reuocanda,4.to.fol.35.numero 49.
Missio à iudice quādo faciēda sit ibi.n.50.
Missio in possessionem ex secundo decreto vt interponatur quæ requiratur 2. to.ibi à nu.51.
Missio in possessionem ex secundo decreto non habet locum in actione reali,secus in personali ibi.nu.55.
Missio in possessionem in quibus rebus fieri debeat,& in quibus non ibid. num. 57.
Missio in possessionem ex primo decreto,est annalis,fo.36.n.61.
Missio per iudicem fieri iussa non excusat nec titulum canonicum tribuit, ibid.numero 68.
Missio in beneficialibus obtentis,& obtendis non habet locum ibi,n.69.
Missio in possessionem ex primo decreto etiam fieri,non potest in fructibus beneficij,ibid.n.70.
Missio in possessionē ex primo decreto fieri potest in fructib⁹ beneficij iā separatis non etiā in pendentibus,2.to.ibi.nu.72.

Missio fieri potest in proprietate ecclesiæ ibid.n.73.
Missio in possessionem ex primo decreto ab inferiore principe, secūdum ius ciuile delegari non potest secus secundum ius canonicum, ibi.n.78.
Missio in possessionem ex primo decreto, quos effectus habeat, ibi.nu.79.
Missione in possessionē facta ex primo decreto in foro ecclesiastico sufficit reum cōparare intra annum præstādo expensas & cautionē in seculari autē si actio personalis sit intra vnum mēsem, si realis intra duos 1.to.fo.80.n.12.13.& 14.
Missione facta in foro ecclesiastico in actione reali repellitur reus contumax à detētione rei, secus in actione personali, in foro tamen seculari actor missus in possessionem expellit reum à possessione rei 1.to.fo.80.nu.19.
Missione facta in rebus non sufficiētibus ad debitum reus ex alijs bonis tenetur 1.to.fo.81.nu.30.
Missione facta ex actione personali si bona vendenda sint, eligente actore, reus si inueneri potest citandus est, si non ad domum, ibi.n.31.
Missione facta bona qualiter sint in publica subhastatione vēdenda, ibi.eod.num.
Missione in possessionē ex primo decreto facta, vt actor efficiatur verus possessor de iure communi secundum decretum erat necessarium, secus de iure regio 1.tom.fol.80.n.15.
Missionem petens tenetur in fine libelli iurare rem, vel quantitatem quam petit debitam esse, 1.to.ibi.n.24.& 29.
Missionis in possessionem ex primo decreto sententia quæ debeat continere, ibi.n.26.
Missus in possessionem ex primo decreto quando efficiatur verus possessor, 1.to.fol.81.num.30.
Missus in possessionem ex secundo decreto efficitur verus possessor & potest lōgo tempore dominum acquirere, 2.to.fo.32.nu.64.
Missus in possessionem ex primo decreto an & quando efficiatur verus possessor 2.tom.fo.36.n.80.& 81.
Missus in possessionem causa rei seruandæ non possidet, sed tantum retinet, fo.36.col.1.n.82.
Missus in possessionē ex primo decreto in actione reali vel personali, quid faciat, & an custos possessor versic. 2.tom.ibi. numer.83.84.& 85.
Missus in possessionem ex primo decreto ex quacunque actione intra annum nō facit fructus suos, 2.to.ibi.nu.87.
Missus in possessionē quādo tenetur possessionem reo restituere, 2.to.ibi.n.88.
Missus in possessione ex primo decreto computare tenetur fructus in sortē principalem, & quando, ibi.n.89.
Missus in possessionem ex primo decreto non potest intra annum intentare remedium possessorium, ibi.nu.90.
Missus in possessionē ex primo decreto actione reali, vel personali, quādo verus possessor efficiatur, ibi.nu.91.92.& 93.
Missus in possessionē ex secūdo decreto, ita demum efficitur dūs si per longum tempus vsucapiat, 1.to.fo.37.n.94.
Missus in possessionē ex secundo decreto facit fructus suos, ibi.n.96.
Missus in possessionē, ex secūdo decreto efficitur reus, & reus contumax efficitur actor, ibi nu.98.
Missus in possessionē ex secundo decreto super proprietatē non super possessionem respondere tenetur, ibi.nu.99. Idē est in causa damni infecti, noxali, & de peculio, n.100.
Missus in possessionē, & secundo decreto potest facere, vt bēdatur res debitoris, in quarum possessionem fuit missus, vt ei satisfiat, & si minus debito valeant quod debitor supleat de alijs bonis, ibi.col.2.n.101.
Missus cum aliquis fuerit in possessionem non est reuocando possessio nisi citato eo qui rem detinet, 2.to.fo.39.n.107.
Mittendum in possessionem actorē post quam iudex pronuntiauerit, quæ praxis seruetur, ibi.n.109.
Misti fori crimen à iudice ecclesiastico punitum à seculari puniri potest quando prima pœna non fuit commensurata delicto, 2.to.fo.9.à n.49.ad n.53.
Monasterium constitui non potest sine autoritate episcopi, 1.tom.fo.132.n.31.
Mors secura quando dicatur 1.to.fo.136.à numer.118.& ibi.num.121.122.123.& 124.
Mulier habens tacitam hypothecam non præfertur creditoribus habentibus expressam, 3.tom.fo.108.nu 9.& 10.
Mulier sine licētia expressa mariti in iudicio esse nō potest alioquin esse null⁹ processus, quæ licētia præsumitur ex diuturnitate temporis immemorialis, itē testi-

bus probatur, & epistola, vel nuntio conceditur, sed non à marito ex eo communicato 1.to.fo.29.n.27.29.& 30.& 31. & initio litis concessa licentia non requiritur nouus consensus maritiad probationem sententiæ, folio 30. numero 33.

Mulier sine licentia mariti, agi contra ipsum pro dote sibi restituenda si maritus ad inopiam vergat. 1.tomo fol. 30. num.41.

Mulier, carceribus separatis à carceribus virorum includi debet 1.to.fol.125. numer. 11.

Mulier carceribus publicis non custodienda, sed in aliquo monasterio, si honesta sit, alias in carcere publico, sed separato à carceribus virorum, ibidem, numero 13.

Mulier pro delicto in carcerem detrudi potest, 1.to.fo.20.n.3.& 4.

Munera excecant oculos sapientium, & mutant verba iustorum, & acceptio eorum præuaricatio veritatis est 1. tom. fol.76.n.8.9.& 10.

N.

NAturę lex quæ omnibus defensionē pollicetur frāgenda non est, tomo 1.fol.44.n.45.

Negociorum gestor de dolo & culpa leui & aliquando leuissima tenetur, 3. tom. fol.97.num.11.& 12.

Negocium alienum gerit quibus modis dicatur, ibi.n.2.

Negocium ab initio vtiliter esse cœptum sufficiet licet euentus prospere non fuerit secutus 3.to.n.14.& 15.

Nobilis in carcere detineri potest donec constet de nobilitate, 1.tom.fol.195.2. num.20.

Notorium per negationem non efficitur dubium 2.to.fo.12.n.17.

Noualia quæ dicantur, 2. tomo folio 22. num.12.

Nulla est sententia lata super libello inepto si ineptitudo libelli à parte opponatur, 3.to.fo.56.n.8.

Nulla est sententia quando iudex habito processu statim pronuntiat, præsumetur namque male instructus de causa, 75.nu.1.tom.1.

Nullus est processus gestus cum procuratore generali in causis requirentibus speciale mandatum etiam si talis datus sit generaliter ad omnia quæ exigunt speciale mandatum, primo tom.fol.12. num.16.tom.1.

Nullus est processus si opposita exceptione incompetentiæ, iudex non pronuntiando super ea adulteriora processerit, 1.to.fol.43.num.37.

Nullitas actus inducitur si in processu nō constet de commissione à iudice notario facta examinationis testium, 1.to. fol.58.nu.136.

Nullitas aduersus sententiam iure communi perpetuo opponi poterat tamen de iure regio nō opponitur nisi intra sexaginta dies à die intimationis sententiæ siue agatur de nullitate per viam actionis siue per viam exceptionis, 1.to. fol. 78.n.7.& 8.

Nullitas quando dicatur tractari principaliter & quando incidenter, & quando impedire debeat executionem sententiæ remissiuè traditur, 1.tomo, ibidem, num.10.vbi plura de nullitate remissiuè.

Nullitate pendente ex probabili ratione tempus appellationis non currit ibid. col.2.n.9.

Nullitatis causa qualiter tractanda, 1.tom. ibi.n.12.

Nulla sunt omnia acta processus hæreditate iacente ante curatorem bonis datum 1.tom.fol.84.nu.23.etiam si actor habeat instrumentum guarentigium contra defectum

Nullus est processus per procuratorem gestus in criminalibus causis, 1.tomo fol. 146.num.14.& ibi an, nullitas opponi necesse sit.

Nullitas proueniens ex defectu in competentiæ iudicis in quacunque parte litis, & quocunque tempore potest opponi, 1.tomo folio 27. numero 83.84.& 85.

Nuntio asserenti iniuriam recepisse à citato, nisi testibus probat, non creditur, primo tomo, folio 34.num.32.

O.

OBligationem habens solutione posteriorem qua fuit celebrata prius præfertur habenti obligationem priorem & posteriorem tempore, tomo 1. fol.106.numero 5.versiculo. Aduerte etiam.

Obligatur quis non solum ex contractu sed etiam ex delicto quæ obligatio ciuilis est 3.to.fo.94.n.1.

Obligatus quis, vt censeatur per promissionem vel pactum requiritur quod causa apposita sit, to.1.fo.100.n.10.

Offensus tenetur remittere rancorem nō vero satisfactionem, & damnum iniuriæ 1.tom.fo.120.n.4.

Oppositore tertio interueniente in executione, causa executiua efficitur ordinaria, assignaturque illi terminus ordinarius iure regio secus iure communi, to.1.fo.105.n.2.

Oppositor tertius quando admitti debeat remiss.ibid.nu.2.

Oppositor tertius impedit executionem alio petitam, & pignorum possessionē, vel venditionem, quanuis se opposuerit post sententiam vltimæ executionis, eod.nū.

Oppositor tertius prior in obligationepo sterior vero in solutione præfertur illi qui prior solutione potestior obligatione fuit vbi sup.num.5.6.& 7.versic.aduerte.

Oppositore tertio interueniente licet causa efficiatur ordinaria quo ad ordinem procedendi, tamen nō efficitur quo ad decisionem ibi.numer.7.versi.aduertendum.

Ordinarij iudices apud Hispanos de quibus causis, nec in prima, nec in secunda instantia cognoscunt 1.tom. folio 25. num.10.

Ordinarij iudices à quibus constitui possint, ibi.n.10.

Ordinarius iudex quibus modis dicatur, 2 to.fol.12.n.6.

Ordinarij iudices ecclesiastici licèt olim non possint dispensare, vt denuntiationes in matrimonio faciendæ omittentur, tamen hodie ex Concilio Trident. ex iusta causa possunt dispensare, vt omittantur eorum tamen vicarij generales hanc potestatem non habent excommissione generali 2. to. fo.10.num.11.

P.

PActum nudū de iure regio parit actionem 1.tom.fo.92.nu.51.& vide 3. to.fo.88.nu.3.

Pactum nudum iure ciuili quando actionem pariat.3.tom.76.n.9.

Patris officium est filiam dotare licet fine Patris voluntate contraxerit 3.tom.fol. 168.a nu.12.

Peccatum cōmittens spe absolutionis virtute indulgentiarum, non potest absolui ex vi ipsarum 1.tom.fo.35.num.94. & 95.

Peculium quid sit & quotuplex, & quas acceptiones habeant 3.tomo fo.96.nu. 4.5.6.& 7.

Periurij crimen à quo iudice puniatur 2. to.fo.7.n.35.& 36.

Permutatio quando contrahitur 3.to.fol. 106.nu.13.

Pignus, aut prætorium, aut iudiciale, aut conuentionale est 3.tom.fol.73. nu.3. & 4.

Pignus conuentionale, aut expressus aut tacitum, & quod sit expressum, aut tacitum, & in quibus casibus locum habeat, ibidem, numero 4.vsque ad numero 10.

Pignoris & hypothecæ nomen confunduntur in iure, & in quo differant, & quid propriè pignus dicatur 3.tom.ibi num.10.& 11.

Pœna del desprezy del homicillo non debetur quando fuit nullus processus 1. to.fo.168.n.36.

Pœna in dubio de minori intelligitur 1. to.fol.45.nu.65.

Pœna licet ipso iure imponatur necessaria est sententia declaratoria 1.to.fo.148 num.27.

Pœna cur requiratur 1. tomo folio 123. num.60.

Pœnam ordinariam lege impositam iudex quibus casibus moderare possit, primo tomo folio 150.numero 92.remissiuè.

Pœna duæ quando concurrunt ad vindictam vna per aliam tollitur, & quando non tollatur, secundo tomo ibid. fol.9. num.52.

Pœna pecuniariæ in corporalem commutatio non procedit in nobilibus 1.to. fo.105.nu.19.

Pœnæ commensurari debent delicto 1.to mo fo.131.nu.18. & qualiter proportionandæ, ibi.nu.19.

Pœna pecuniariæ in corporalem commutatio inopiam rei omittenda est, quando pars cui applicatur pœna dissentit, secus si fisco applicatur quæ commutatio sit etiam, si reus in vno numo contumaciter deficiat primo to-

mo fol. 162. num. 121. 122. & 123.
Pœnæ commutatio pecuniariæ in corporalem non fit quando reus est soluendo malitque pœnam corporalem subijcere nam cogitur soluere, ibidem, numero 124.
Positio quid sit, & quid operetur 1. to. fo. 63. num. 106. & 108.
Positio differt ab articulis, ibidem, n. 107. & fo. 66. nu. 121.
Positiones prius fiunt quam articuli, sed praxi receptum est, vt simul concipiantur ibi. nu. 107. & 108.
Positiones qui facit censetur fateri illud quod ponit, nisi pars aduersa neget positiones, secus qui articulos, nisi eos propositionibus ponat primo tomo ibid. num. 87. vsque ad num. 89. cum sequen. ib.
Positiones non possunt poni ex parte accusati 1. tom. fo. 150. nu. 2.
Positionibus qualiter respondendum 1. tom. fo. 62. n. 75.
Positionibus respondere iussus à iudice secularis simpliciter non respondeat pro confesso habetur 1. tomo ibidem, numero 92. & confessio illa ficta, quid operatur, ibidem numero 92. quod in criminalibus causis, vel vbi de dolo agitur non procedit, ibidem, numero 81. nec sic à iudice personaliter coram tabellionem interrogetur, ibidem, numero 86. etiam si de commissione iudicis à notario interrogetur, ibidem, numero 84. contra quam fictam confessionem probatio admittitur ibidem, numero 82.
Positionibus statim sine termini præfixione respondendum est, & sine consilio aduocati, quod in rustico limitatur 1. tom. fol. 63. n. 90.
Positionibus cũ iuramento respondendi falsum pœna hodie imponitur 1. to. fo. 73. num. 72.
Positio num loco succedunt articuli quos pars aduersa confitetur, & illi quos negata articulorum loco 1. to. ibidem, numero 89.
Postulare quid sit 1. tomo folio 15. numero 2.
Potestas spiritualis, & secularis inter se sunt distincta inuicemque in subsidiũ altera, & ab altera fauetur 2. tom. fol. 1. n. 2. 3. & 4. & in quo differant in exhibendo fauore, ibi à num. 5.
Praxis vera quotidiano vsu forensi acquiratur 1. to. fo. 5. nũ. 23.
Præcarium acommodato in quo differat 3. to. fo. 104. nu. 3.
Prælatus absque mandato capituli potest agere causam ecclesiæ quæ non sit ardua 1. to. fo. 13. nu. 34.
Prælatus quando esse potest in iudicio sine mandato capituli potest solus procuratorem constituere, ibi, nu. 36.
Præiudicium vnde dicatur 3. tom. fo. 80. num. 3.
Præscriptio currit contra mulierem coniugatam in rebus non dotalibus, item contra filium in bonis quorum vsusfructus patri non acquiritur 1. tom. fol. 29. num. 32.
Præscriptionis plures casus remissiuè 1. to. fo. 52. n. 25.
Præses quid obseruare debeat 1. to. f. 193. num. 113.
Præsumitur semel bonus semper bon' 1. tom. fo. 148. num. 65. quod semper, nisi contrarium probetur præsumitur, 1. to. fo. 72. n. 40.
Præsumitur honoratum, & nobilem non fecisse aliquid mali, ibi. n. 66.
Præsumitur semper iudicem bene administrasse 1. to. fo. 212. n. 15.
Præsumptiones iuris per probationem in contrarium cessant. 1. tom. fol. 148. numer 66.
Præsumptio iuris est quemlibet fundum esse liberum 3. tomo fol. 62. n. 36.
Pretoris album quod erat, & quotuplex, & quæ pœna contra corrumpentem erat, vel mandantem, & cui applicanda, & quæ requirantur, vt actio contra corrumpentem competat, & quid hodie in locum albi successerit 3. tom. fol. 79. à num. 1.
Prætor iura, & actiones dare poterat 3. to. fo. 67. n. 2. & cur ibi, à nu. 3.
Probatio plena, & semiplena quæ sit 1. to. fo. 18. n. 5.
Probatio testium instrumentorum probationi præfertur, ibi. num. 6. licet quælibet probatio sit legitima, & sufficiens, num. 8.
Probatio quando est facienda extra regionem vel vltra mare quid seruandum 1. tom. fo. 59. num. 37. & qui termi nus concedatur, & quid requiratũr, ibi. num. 28.
Probatio valet, etiam nullo termino à iudice assignato, & præfixo termini quid operetur 1. to. fo. 60. nu. 45. & 46.

Probationis commissio in foro ecclesiastico qualiter fiat, 2. tomo, fol. 27. à numero 38.
Probationis definitio, & quid appellatione probationis veniat, 1. tomo, folio 57. num. 3.
Probationis modus per inspectionē oculorum iudicis nunquam censetur exclusus, 1 to. fo. 58. post sententiam restitutionis.
Probationes impertinentes non sunt admittendæ, 1. to. fo. 60. n. 50.
Probatorio termino elapso si petatur restitutio, & competat quid seruandum, 1. tom. fo. 62. n. 112.
Probatorius terminus arbitrarius, 2. to. fo. 24. n. 41.
Probationem quæ sint species, 1. to fo. 57. num. 4.
Probationū dilationes quæ olim fuerint, ibi. n. 22. 23. 24. & 29.
Probationum secūda, & tertia dilatio, quā do concedatur, 1. to. fol. 58. n. 28.
Probationum dilatio quanta esse debeat in vnaquaque causa, ibi. n. 37. & 38.
Probationum dilatio, quæ quarto plaço dicitur quomodo concedatur, item prorogatio quarti placi, 1. to. fo. 66. nu. 109. 110. & 146. item arbitrio iudicis conceditur, n. 144.
Probationū dilationes vtroque iur quomodo concedantur, 1. to. fo. 58. à nu. 33. & 2 to. fo. 20. n. 42.
Processus executiuus, 1. tomo, folio 109. à nu. 1.
Processus cessionis bonorum, 1. tom. fol. 112. nu. 1.
Processus quinquennalis dilationis, 1. to. fol. 113. à n. 1.
Processus per viam inquisitionis, 1. to. fol. 115. à n 1.
Processus per viam denuntiationis, 1. to. f. 117. à n. 1.
Processus per viam accusationis, 1. to. fol. 120. n. 1.
Processus contra reum accusatum, 1. to. f. 136. à n. 20 ad n. 41.
Processus per viam primi, & secundi decreti, 2. to. fo. 37. à n. 102.
Processus gestus cum minore sine tutore, vel curatore est nullus, 1. to. fo. 5. numero 43.
Procurator rei propriæ, improprie dicitur & disposita in procuratore ad lites, non habet locum procuratore in rem propriam, 1. to. fo. 11. n. 2. & 3.
Procurator ad lites, aut ad negotia constituitur, & procurator ad lites quādo possit substituere, ibi. n. 45. & 46.
Procurator ad lites debet comparere cum mandato domini alàs processus est nullus, ibi. co. 1. nu. 7.
Procurator potest à iudice compelli de officio, vt mandatum ostendat, ibi. nu. 9. & quid iure regni n. 9.
Procurator cū libera administratione expedire potest omnia, quæ speciale mandatum exigunt, nisi in rebus valde præiudicialibus, 1. to. fo. 12. n. 17. & 18.
Procurator constitutus contra Titium in certa causa, & in omnia alia intelligitur constitutus contra eundem, & non alīū ibi. n. 21.
Procurator constitutus contra vnum, & illius non censetur constitutus contra dignores, ibi. n. 22.
Procurator ad lites qualis esse debet, & quis esse non possit, ibi. à n. 26.
Procurator ad præparatoria, tenetur defendere dominum in præparatis, 1. to. ibi. num. 40.
Procurator primæ instantiæ appellare, nō autem prosequi appellationem tenetur, ibi. nu. 41.
Procurator in quibusdam casibus officiū potest exercere licet non ostendat mandatum si postea apparet, 1. tom. fo. 12. à num 12.
Procurator nedum tenetur iurare in animam domini verum etiam in animam sui, 1. to. fo. 13. n. 42.
Procurator de calumnia quomodo iurare debeat, 1. to. fo 40. n 44.
Procurator post litis contestationem efficitur dominus litis, nec potest nisi ex certis causis reuocari, potestque vt dominus litis alios substituere, 1. to. fo. 48. nu. 16 & 17.
Procurator ecclesiæ laicus esse potest, 2. tomo, fo. 10. n. 7. 10. & 11.
Procurator ex generali mandato non potest aliquid facere ex quo dominū obliget pœnā, licèt mandatum habeat clausulam, & generaliter ad omni, quæ speciale mandatum exigunt, 1. to. fol. 101. n. 4. 5. 6. & 7.
Procurator constituto si personaliter quis super aliquo actu comparuerit, videtur procuratorem reuocasse, nisi apposuerit clausulam. No reuocando mis procuradores, 1. to. fo. 69. n. 11.
Procuratorem habere mandatum, & si ta-

bello dicat fidemque præstet non sufficit, 1.to.fo.12.nu 23.
Procuratoris mandatū non probatur præsumptiue ex allegatione diuturni temporis, ibi.n.12.
Procuratoris mandatum licet de iure per testes probari possit, stylo receptum est non nisi instrumento probari, ibidem, num.11.
Procuratoris definitio, ibidem, numero 1.
Procuratoris officium est vile, & ideo aduocatus non potest esse procurator, licet si officium procurationis à Principe conceditur officium nobile est, 1.to.fo. 13.n.43.44.& 45.
Procuratoris officiū de iure canonico est nobile, & non potest illud exercere infamis, ibi.n.46.
Procuratoris officium est nobile, vbi certus numerus procuratorum est, ibidem, nu 47.
Procuratoris officio qui vtitur, non admittit priuilegia nobilitatis licet à Principe non concedatur, ibi.nu.48.
Proditor quis dicatur, 1.tom.fol.136.à numer.115.
Proditio quid sit attento iure communi, & regio, & quæ eius pœna, 1.to.fo.147 n.31.ad n.34.
Profanæ res absque titulo haberi non possunt, 2.to.fo.35.n 62
Proprium quod est amplius proprium esse non potest, 3.tomo, folio 58. numero 8.
Prorrogatio quarti placi vide probationū dilatio.
Prorrogationis iurisdictionis, consensus ambarum partium expressus non tacitus requiritur, 1.tom. folio 102. numero 31.
Prouisio regia ordinaria quæ ab auditoribus in causis ecclesiasticis, ante grauamen illatum datur defenditur, 1.to.f.25. num.24.
Publicatio testium quomodo facienda est 1.to.fo 66.n.133.
Publicatio cui fieri debeat, ibi.nume.138. 139.
Publicatio an sit de substantia iudicij, ibi. num.140.& 141.& quid de iure regio, num.137.
Publicatio in criminalibus est de substantia iudicij, & eius omissio reddit processum nullum, 1. tomo, folio 67. numer.142.
Publicatio testium à solo iudice est facienda, quanuis delegauerit receptionem testium, ibi.n.147.
Publicatio in foro ecclesiastico, quomodo facienda, secundo tomo, folio 29.numero 44.
Publicatione facta testes recipiuntur, 1.tomo, fo.67.n.141.
Publicatione omissa an reddatur processus nullus, ibi.n.141.
Publicationis plura traduntur, 1.to.ibid.à num.141.
Publicatione renuntiatur productioni testium, non verò instrumentorum, & aliquando testes producti in termino probatorio examinantur intra dies publicationis iussu iudicis, ibidem, numero 143.
Publicatione facta probatio non præcluditur minori, ibi.n.146.
Publicatione facta in criminalibus testes recipiuntur officio iudicis, tam contra, quàm in fauorem rei, 1.tomo, fol.151. num.3.

Q.

Qualitas adiuncta verbo est regulanda secundum tempus verbicui adijcitur, 1. to.fo.27.nu 97.

R.

Ratihabitatio mariti confirmat actum ab vxore sine eius licentia factum in iudicio antequam exceptio nullitatis opponatur, primo tomo, folio 30.numer.34.
Remissorium remedium, & rescindens, quod sit, 4.tomo, folio 69.num.10.11. & 12.
Reconuentio mutua petitio intra quod tēpus opponenda est, & alia plura de reconuentione remissiue, 1.to.fo.53.n.12.& ibi.n.29.
Recusatio iudicis quando proponenda, & quid in recusatione auditoris regis seruandum, 1.tomo, folio 76. numero 18. & 19.
Recusatio iudicis in scriptis proponenda est, ibi.n.23.
Recusatio quāuis de iure canonico remoueat iudicem ordinariū in totum à cognitione causæ de iure regio, vel ciuili recusatus assummit secū sotiū, & qualis esse debeat socius, & quid si inter se discordent,

dent,1.tomo,folio 74. numero 24. 25. & 26.
Recusatio generalis iudicum, vel literatorum alicuius loci tanquam vaga, & incerta non admittitur,ibi.nu.30.
Recusatio quomodo apud Lusitanos fiat, remissiue eodem,n.30.
Recusatio Præsidis, & Auditorum Regis quomodo facienda,quæ pœna sit imposita non probanti recusationem,& qualiter ponenda pecunia,1.to.fo. 181, à n. 1.ad n.5.
Recusatio iudicis quando fieri possit,omni iure,1.tomo,folio 74.numero 18. & 19.& quid in Præside, & Regis Auditoribus,folio 188.in fine,versiculo,aduiertese.
Recusatio iure canonico non nisi ante litem contestatam proponitur, & quãdo post litis contestationem proponatur, de iure regio semper inquacunque parte litis,secundo tomo,fol. 23. numer.6. & 7.
Recusatio quid sit,& quo iure inuenta, & an possit per Principem tolli,2.tom.folio 24.nu.25 & 26.
Recusatione facta quid seruandum, 1. to. fol.75.n.32.
Recusationis causa quomodo tractanda & à quibus,2.to.fol.24.à n.16.
Recusationis causa friuola, & iniusta non obstãte iudex ecclesiasticus in causa prodit,ibi.fo.24.n.22.& 23.
Recusationis stylus in foro Ecclesiastico traditur, 3 to.fo.24.nu.1.
Recusationis causa à minore non probata restitutio conceditur iure canonico, secus iure Regio,2.to.fol.24.n.8.
Recusationis in foro ecclesiastico iudices arbitri,si intra terminum præfixũ causa non terminauerit, quid obseruandum, siue iudex delegatus siue ordinarius recusetur,2.to.fo.24.à n.12.
Recusationis causa legitima iure canonico exprimẽda ex secus iure ciuili vel regio quo solũ de calũnia iuratur licet à parte non petatur: & quid si regius auditor recusetur,1 to.fo.76.n.20.& 21.& fol. 169.versiculo,acaesce,& 2.tomo, folio 24.n.4.vbi nu.5. causæ recusationis traduntur.
Recusationis causa coram quo iudice proponenda siue delegati,siue ordinari, 2. to.fo.24.n.9.
Recusatio iudice socius assummitur à iudice seculari recusato in causis ciuilibus expẽsis recusantis,qui ad hoc cõpellitur per captionem pignorum, 1.to.fol.76. n. 27.& quid in criminalibus seruetur, & qualiter iurent,ibi.nu.28.& 1.tomo, fol.144.à n.52.ad n.57.
Recusato iudice in criminalibus quid iure regio seruetur,1.to fol.158.à n.53.ad n.56.& quid si in loco decuriones non sint,n.57.
Reivindicatio ,vt competat quid requiratur,3.tom.fol.59.n.4.5.6.& 7. & num. 12.13.& 14.& fol. 66.à numero 16. ad num.20.
Reivindicatio competit contra titulo possidentem,3.to.fo.68.n.24.
Reivindicatio datur contra illũ qui dolo desijt possidere,3.to.fo.60.n.15.
Reivindicatione agere potest possessor primogenij,3.to.ibi.n.6.
Reivindicatione agere potest emphyteuta & qui ad longum tempus cõduxit,ibi. n.6.& 10.
Reivindicatione non obstat actorem dominum non fuisse dum sit sententiæ tẽpore,ibi.n.11.
Rei officium quod sit,1.to.folio 100. numer.9.
Rem in bonis vel ex bonis esse quãdo dicatur,3.to.fo.84.n.25.26.& 27.
Remedium legis diffamari intentans quẽ iudicem adire debeat,1.to.fo.26.nu.78. & 79.
Remedium legis diffamari cui contra quẽ ad quid in quibus casibus competat, & quæ requirantur,vt competat, 3.to.fol. 111.à n.1.
Remedium legis si contendat,ff.de fideiussoribus,declaratur,3.to.fol.112.nu.1.& ibi dicitur in quo differat à remedio legis diffamari.
Remedium legis in omnibus,ff.de iudicijs quando,& quibus casibus competat, 3. to fo.112.n.1.
Remedium legis denuntiamus, C. de his qui ad ecclesias conf.cui,ad quid,quando quomodo competat,& proponatur & quæ obseruanda à iudice,3.to.f.113. à nu.1.
Remedium legis denuntiamus , an possit intentare qui causam inimitiæ dedit, 3. to.ibi.n.5.
Renũtiare iure pro se introducto quilibet potest, 1.to.fol. 50.numer.fin.in dubio non præsumitur,eod.tom.1.fol.92.in medio.
Renuntiatio est stricti iuris,& in ea nõ veniunt

nihil, nisi quæ exprimuntur, 1. to. fol. 4. num. 31.
Replicationis libello intra quod tempus sit respondendum, 1. tom. fol. 53. nu. 37. & sequentibus.
Repreguntas, vide interrogatorium.
Repulsas obijciens non admittitur de iure Regio, nisi elapsis quindecim diebus post factam publicationem licet persona priuilegiata restitutionem postulauerint, 1. to. fol. 72. n. 32.
Repulsas non potest quis opponere cõtra testes à se productos licet ille testis contra se per aliam personam producatur, 1. tomo, folio 71. numero 26. & 27. quod quando cesset traditur, fo. 72. nume. 28. & 29.
Repulsæ contra personas, & dicta testium quo tempore opponendæ, 1. tom. fo. 69. num. 7.
Repulsæ non possunt opponi in secunda instantia contra testes productos in prima, ibi. eod. nu. 7.
Repulsæ licet probatæ non sint non restituitur minor, vel alia persona, quæ potest restitui, ibi. n. 8.
Repulsæ licet non opponatur à parte iudex potest ex officio repellere testem inhabilem, si ex actus processus constet de inhabilitate concernente odium testis, vt quia sit infamis, ebrius, secus si concernat fauorem partis, vt quia sit amicus, vel inimicus, 1. tomo, folio 70. numer. 9. & 10.
Repulsæ non generaliter, sed specialiter exprimendæ, & probandæ sunt, 1. to. folio 62. num. 11. & cum protestatione, quod non facit animo iniuriandi testem, fo. 70 num. 22.
Repulsæ quæ opponi possunt contra personas, & dicta testium, 1. to. ibi. numero 15.
Repulsæ quanuis odiosæ sint, tamen à iudice admittendæ sunt, alias appellari potest, ibi. n. 23.
Repulsæ quibus casibus admittendæ non sunt, ibi. n. 25.
Repulsæ non admittuntur contra testes, quibus probantur repulsæ, 1. to. fo. 71. numero 30. & 31. & ibid. colu. 3. numero 38.
Repulsæ legitimæ admittendæ sunt, & earum probationi, quæ terminus assignetur, 1. tomo, folio 71. nume. 33. & testes iurant, & examinantur, & fit publicatio, vt in negotio principali, ibi. n. 37.
Repulsis probatis, iudex non debet curare de generali probatione facta super bonitate testium partis aduersæ, ibid. numero 39.
Repulsis oppositis in criminalibus quæ iudex teneatur obseruare, primo tomo, folio 164. numero 58. vide in verbo, Testes.
Restitutio semel conceditur, 1. to. folio 64. num. 117.
Restitutio pro modica lesione non conceditur, ibi. nu. 120.
Restitutio minori de iure speciali conceditur non de iure ordinario, ibid. numero 121.
Restitutio officio iudicis nobili conceditur, ibi. n. 122.
Restitutio aduersus omissam allegationem & probationem quomodo petatur, & concedatur, 1. tomo, folio 64. à numero 113.
Restitutio aduersus allegationem, & probationem omissam conceditur simul, ac constiterit petentem restitutionem esse minorem, nec requiritur probatio lesionis, primo tomo ibidem, numero 113.
Restitutio in integrũ non conceditur, nisi probetur lesio, & ætas, quando actus de sui natura lesionem non inducat, secus quando minor facit actum ex quo nulla vtilitas, sibi prouenit, sed potius damnum. fol. 65. n. 124.
Restitutio aduersus probationem, & allegationem omissam intra quod tempus sit petenda, ibidem, numero 161. & numero 125. vbi remissiuè traditur quando prædicta restitutio denegetur, & quando in foro ecclesiastico petitur, 2. tom. folio 13. n. 23.
Restitutio aduersus allegationem, & probationem omissam mulieri, & rustico non conceditur, & quando concedatur, primo tomo, folio 64. numero 113.
Restitutio non conceditur ad probandas repulsas testium non probatas in termino, 1. to. fo. 69. n. 8.
Restitutio tantum affert quantum abstulit lesio, 3. to. fo. 69. n. 10. vide verbo, Minor.
Retrahi res de abolengo non potest ab illo qui mandatum habuit ad retrahendum, & intra annum comparuit si post annũ, de mandato docuit, 1. tom. fol. 108. numero 99.

Reus intrā quod tempus debeat respondere, 1.to.fo.40.numer.61. & si negauerit, vel confessus fuerit quid obseruetur,ibi. n.65.66.

Reus extraiudicialiter prius ab actore monendus est non ex iuris necessitate, sed ex vrbanitate,& quid operetur præfacta monitio,& an præsumatur,1.to. fo.29.n. 1.2.& 3.

Reus conueniendus si absens captiusve sit,quid fieri debeat, 1. to.fol.33.numero 56.

Reus efficitur auctor in obijciendis exceptionibus,1.to.fo.52.n.19.

Reus summarie narrare debet factum, ex quo resultat exceptio,ibidem,num.21. & 22.

Reus in dubio absoluēdus est, & in dubio pro eo iudicandum, & quid in casibus in quibus vterque litigantium actor, & reus est,primo tomo,folio 76. numero 5.

Reus pluribus, & diuersis exceptionibus vti potest,primo tomo,folio 149.numero 80.

Reus quibus casibus à carceribus relaxari sine fideiussoribus possit,ibidem,numero 90.

Reus non potest suis defensionibus, & termino probatorio in criminalibus renūtiare,& cur, 1.tomo, folio 151. numero 4.

Reus potest suis defensionibus renuntiare in criminalibus quibus venit tantum imponenda pœna pecuniaria, vel alia non irrogans infamiam,ibi.nume. 6 & fol.169.nu.1.vbi numer.2.ponitur forma procedendi per renuntiationem terminorum.

Reus vsque ad executionem sententiæ potest suam probare innocentiam, 1. to. fol.60.n.7.

Reus potest post sententiam condemnatoriam contra se latam suam probare innocentiam per euidentiam facti quo casu iure communi executione sententiæ supersedetur,iure regio reuocatur,1.tom. ibi.n.6.& 7.

S.

Sacrilegus quis dicatus, 1.tom. folio 137. nu.104.

Satisdationem cum interponi iubet lex, non libertatur quis licet idoneus sit, 1. to.fo.180.n.3.

Scholaris præfertur cæteris in locatione domus pro eodem pretio,3.tom.fo.95. nu.10.& 11.

Scholaris, vt gaudeat priuilegio fori quæ requirantur,2.to.fol.25.column. 1. numer.31.

Scriptura priuata in iudicio à parte recognita habet vim publici instrumenti,1.tomo,fo.89.nu.22.

Scriptura priuata à debitore recognita retrotrahitur ad diem quo fuit celebrata in præiudicium recognoscentis non autem in præiudicium aliorum creditorum prælationem habentium, nisi scriptura fuerit trino teste notata, & subscripta cum hypotheca alicuius rei,1.tomo fol.62.n.31.

Scriptura priuata an exequi possit, vide executio.

Seculari potestas, vide potestas.

Sententia contra notorium stylum lata est nulla,1.to.fo.4.n.11.

Sententia lata sine citatione,est nulla, 1.to. fo.74.n.6.

Sententia à iudice ferenda est in scriptis clara,& certa,1.tomo,folio 76.num.12. & 13.

Sententia quibus casibus in scriptis nō fertur,ibi.nu.13.

Sententia debet esse conformis libello, & quando non,ibi.n.14.

Sententia quid sit,quibus verbis, in cuius personam, proferenda, quid continere debeat,in quo differat diffinitiua ab interlocutoria,ibi n.25.

Sententia diffinitiua proferenda est intra viginti dies à die conclusionis, ibidem numero 16.vbi numero 17. traditur pœna contra iudicem contrafacientem.

Sententia diffinitiua cui intimāda,& quādo exequenda,1.tomo,folio 77.numero 25.

Sententia quamuis habeat executionem paratam à parte tamen petenda est executio,& quomodo petatur,ibi.nu.2. 3. & 4.

Sententia nulla à iudice retractari potest, ibi.col.1.n.5.6.

Sententia arbitri vt exequatur quid requiratur, primo tomo,folio 101. numero 22.

Sententia in criminalibus quomodo proferenda, & quæ iudex antequam proferat attendat,1.to.fol.161.numero 94. 95.& 98.

Sententia cõdenatoria mortis, vel alia corporis afflictiua quando exequenda, vel non, 1. tom. fo. 163. à num. 126. ad numer. 134.
Sententia exequenda est publicè, & aliquando in loco commissi delicti ob criminis exaggerationem, ibidem, numero 134.
Sententia interlocutoria quę diffinit, principale negotium, vel non diffinit, quæ dicatur, & an ab ea appellari possit, vel supplicari, 1. tom. fol. 106. numero 81. & 82.
Sententia lata super possessorio an sit interlocutoria, ibi. nu. 82. & 83.
Sententiæ criminalis executionem impedit quęlibet legitima exceptio, 1. to. fol. 101. nu. 24.
Sententiæ executio à qua fuit appellatum ad iudicem præferentē remittitur quando confirmat, 1. tomo, folio 183. numero 8.
Sententiæ conformes quæ dicantur, 1. to. fo. 183. à n. 118.
Sententiæ nullitas, vide nullitas.
Sententiæ executio, vide executio.
Seruitus, aut personalis, aut realis est, aut mista, & quæ sint, 3. to. fo. 62. nu. 2. 3. 5. 12. 13. & 14.
Seruitus constituí â quibus, & quibus, & in quibus rebus, quomodo, & qualiter, 3. to. ibi. nu. 16.
Senatus nõ constituitur sine duobus præsidijs, ibi. nu. 24.
Seruitus rei propriæ non est, 3. to. fol. 62. num. 4.
Seruitutis quasi possessio quomodo, & qualiter acquiratur, 3. to. fol. 62. numero 31.
Seruitutum realium, quæ vrbanæ, & quæ rusticæ sunt, & quæ sint inter eas differentiæ, 3. to. fo. 62. à numer. 7. ad numerum 11.
Seruitutum quædam sunt continuæ, quædam quasi continuæ, quædam discontinuæ, & quæ sint, 3. to. ibi. à nu. 15. ad numerum 18.
Seruus reputatur mortuus, 2. tom. fol. 123. num. 74.
Societas quibus modis contrahatur, in quibus rebus, & ad quod tempus, 3. tomo, folio 100. numero 2. 3. 4. & 5.
Societas somnium bonorum simpliciter contrahatur, quæ bona comprehendantur, 3. to. ibi. n. 5.
Societas quibus mõdis dissoluatur, & quæ ex ea actio oriatur, ibi. n. 7.
Societatis pactionis obseruandæ sunt, ibi. num. 12.
Sortilegus, 1. tom. fol. 211. num. 12. remissiuè.
Species vt cognoscatur cognosci genus necesse est, 1. tomo, folio 197. numero 73.
Spes proprie dicitur de causa probabili de præsenti, 1. to. fo. 13. nu. 24.
Spirituali potestas, vide potestas.
Sportularum conuentio à iudicibus cum tabellionibus non est facienda, 1. tomo, folio 219. in fine, versiculo, articulus iste.
Stabularij materia traditur, 1. to. fo. 211. n. 13. remissiuè.
Stylo vt causa decidatur quid obseruãdũ, 1. to. fo. 16. n. 29.
Saylus quid sit, & ad quid pertineat, & potest, vt lex allegati, 1. tomo, fol. 4. numero 5.
Stylus sæpè derogat leges, ibi. n. 6.
Stylus vnde procedat, ibi. n. 8.
Stylus succedit deficiente lege, ibi. numero 9.
Stylus, & praxis interpretantur leges, ibi. num. 13.
Stylus seruandus cum iudex ad quem denegat appellationem, 2. tom. fol. 54. cap. vnico.
Stylus procedendi in via executiua in foro episcopal, scolasticos, vel Salmantino 2. to. c. vni. n. 2.
Stylus cuiuslibet regionis in tribunalibus ecclesiasticis consulendus, & obseruandus est, ibi. n. 3.
Subrogatum sapit naturam eius in cuius locum subrogatur, 3. to. fol. 108. n. 5.
Suorum iniuriam prosequi quando quis dicatur, 1. to. fo. 120. n. 12. & 13.
Supplicatio secunda locũ habet in causis, in quibus cognoscit iudex, qui vulgò dicitur de Vizcaya, in causis cœptis in audientijs noui regni Indorum, 1. to. folio 195. n. 48.
Supplicatio interposita in audientijs noui regni Indorum, in quibus differat ab ea quæ in Castella interponitur, ibi. n. 52.
Supplicatio secunda admittitur in Cõsilio supremo Indorum, 1. tom. fol. 195. numero 57.
Supplicatio secunda, vt possit interponi quando lis dicatur cœpta, ibi. à num. 57. ad 62.

Supplicatio 1. vt admittatur quæ causa esse debet 1. tomo fol. 196. numero 63. 64. 65.

Supplicatio secunda non admittitur quæ dirigitur contra plures pro summis diuersis, quarum quælibet non attingit summam iure regni necessariam licet simul iunctæ excedant, ibi, nu. 64. & 65. nisi in causa tradita, num. 76.

Supplicatio secunda, vt admittatur quanti valoris res esse debet, & quomodo æstimanda, ibi, à nu. 63. ad nu. 69.

Supplicatio 2. habet locum in distincte quando super iurisdictione litigatur 1. tom. fol. 197. num. 71. & 72.

Supplicatio in quibus casibus non admittatur 1. tom. fo. 184. n. 1. & 2.

Supplicatio intra quod tempus, & qualiter proponenda 1. tom. ibidem, numero 7.

Supplicatio 2. cum pœna mille quingentarum duplarum, quid sit 1. to. fol. 192. num. 2.

Supplicatio 2. à quibus interponi potest, ibi num. 3.

Supplicatio 2. à procuratore non potest interponi qui non habet ad id speciale mandatum, licet habeat cum clausula ad omnia quæ speciale mandatum exigũt ibi, n. 4. & 5. & 11.

Supplicatio 2. possit à procuratore interponi quæ requirantur 1. tom. fol. 193. nu. 9. & 10.

Supplicatio interposita à procuratore, vt valeat quando debet de mandato constare 1. tom. ibid. à nu. 12.

Supplicatio 2. à coniuncta persona interposita, quando valeat, ibi, numero 19. & 21.

Supplicatio 2. vt interponi valeat quæ requiruntur, ibi, num. 22.

Supplicatio 2. nõ admittitur à iudicibus qui vulgo, Alcaldes de Corte dicuntur, quando confirmatur sententia 1. tom. fo. 193, nu. 27.

Supplicatio 2. quando admittitur lite contestata coram inferiore iudice 1. tom. ibi, à num. 29. & 33. & 34.

Supplicatio 2. non habet locum in audientijs Galleciæ, Canariæ, Hispalis, ibi, nu. 38.

Supplicatio 2. non admittitur à supremis consiliarijs ordinum, ibi, n. 35.

Supplicatio 2. non habet locum in causis nobilitatum 1. tom. ibid. nu. 39.

Supplicatio 2. an habeat locum in causis ceptis in consilio de contaduria super quibus prima, & secunda sententia data fuit ibi, nu. 41.

Supplicatio 2. vt interponi possit rei valor quo tempore attendi debet 2. tomo fol. 197. nu. 75. ad nu. 89.

Supplicatio 2. vt admittatur, à sententia diffinitiua interponi debet, & post quã latæ fuerunt duo sententiæ diffinitiuæ ibi, num. 8.

Supplicatio 2. vt in criminalibus admittatur quid requiratur 1. tomo folio 190. num. 86.

Supplicatio 2. interponi potest licet causa principalis non attingat quantitatem iure requisitam ratione accessorij possit interpon 1. to. fo. 216. col. 3. n. 89. & licet à principali non sit appellatum supplicatio admittitur super liquidatione fructum, ibi n. 91.

Supplicatio 2. intra quod tempus interponenda, & an restitutio admittatur contra lapsum termini 1. to. fo. 119. numero 2.

Supplicatio 2. admittatur intra quod tempus cautio præstanda sit de soluendis mille quingentis duplis auri de cabeça ibi, n. 93. vbi & nu. 94. dicitur quid in fisco & paupere seruetur, & qualiter instrumentum cautionis coram auditoribus exhibendum 1. tomo fol. 199 numero 96.

Supplicatio 2. non admittitur præstatis fideiussoribus intra tempus, si post tempus non idonei apparuerint, licet alij idonei dentur 1. tom. ibi, nu. 101.

Supplicatio 2. est remedium exorbitans, & extraordinarium 1. tom. ibi, nu. 103.

Supplicatio facta ab vno ex litigantibus prodest alteri qui non supplicauit, eod. num. 103. ad num. 109.

Supplicans quando recedere à supplicatione possit impune, ibi, nu. 104.

Supplicatio, appellatio à pari procedunt, ibi, num 108.

Supplicatione interposita, si non fuerit cautio interposita in termino non admittitur restitutio licet à minore petatur 1. tom. 201. n 110.

Supplicatio 2. intra quod tempus interponenda, ibi, nu. 111.

Supplicatio 2. non obstat quid sententia executioni mandetur & cum qua cautione, ibi num. 112. & 117.

Supplicatio 2. nõ admittitur latis duabus sentẽtijs conformibus superpossessione

& quarè, & super possessione maioris, quanuis non sint conformes, ibi.n.114. 115.116. & quando conformes sint, nu. 117. & 118. quod sit cum cautione, de qua ibidem.
Suplicatio 2. ad regem dirigenda, quomodo sit, & intra quod tempus, & elapso termino quando restitutio competat, tomo, fol. ibidem, numero 121. 122. & 123.
Supplicatione 2. interposita quibus causa committenda, & qualiter terminanda, ibi.nu.114.
Supplicatione 2. interposita quando sententia confirmatur, vel reuocatur quid obseruatur, 1. tomo, folio 201. à nume. 128.
Supplicatione 2. interposita copia parti datur, & quid allegari soleat, 1. tom. f. 202. à nu. 141.
Supplicatio 2. in omnibus pendet à volũtate regis, 1. to. ibi. n. 138.
Supplicatione secundæ an sit locus quis iudicet, & an supplicatio ab eo admittatur ibi.n.134.
Supplicans quãdo possit sine pœna à supplicatione recedere, ibi. n. 133.
Supplicans non euadit pœnã sententia in totum confirmata, licet in aliquo modificata sit nisi adeo esset magna modificatio, vt solum eius respectu possit postulari, ibi.n.131. & 133.
Supplicari secundo non potest 1. to. folio 185. n 9. & quando possit, ibid. nu. 10. 11. & 12.
Syndicari iudex defunctus qualiter debeat, & an hæredes teneantur remis. 2. tom. fol. 207. n. 19.
Syndicari debẽt iudices fraternitatis, simul cum reliquis iudicibus, 1. to. fo. 221. circa medium versiculo, contenta.
Sydicator iudex in concipiẽdis articulis quid debeat obseruare, quos & quod testes recipere, & qualiter examinare, & eorum copiam præbere, 1. tomo, folio 219.
Syndicator iudex quomodo procedere, quas pœnas imponere, & quas executare, non obstante appellatione, debeat, 1. to. fol. 221. à n. 39.
Syndicator quid obseruare teneatur, & syndicatus stylus traditur, 1. to. fo. 108. n. 1. 2. & 3.
Syndicatores iudices cur creati, 1. to. folio 98. nu. 6. & quid teneantur obseruare, & an syndicentur, ibi.n.
Syndicatu tenetur iudex, qui cõuictum legitimis fecit torqueri, 1. tom. fol. 155 num. 8.
Syndicatu tenetur iudex qui absque indicio, fama ad capturam delinquentis peruenerit, 1. to. fo. 124. n. 3.
Syndicatu tenetur iudex qui reũ à carceri bus casibus permissis sub fide iussoribus non relaxauerit, 1. to. fo. 150. nu. 93.
Syndicatu tenetur iudex qui dolo, aut culpa iudicauit, 1. to. fo. 27. nu. 73. & f. 213. nu. 18. & ad quid.
Syndicatu quibus modis procedatur, 1. to. fo. 213. nu. 15.
Syndicatu tenetur iudex qui non tribuit parti ius suum, & qui sententiam iniustam protulerit quando teneatur, 1. tom. fo. 213. nu. 17. & 18.
Syndicatu tenetur iudex ad interesse, quãdo aliquem iniuste in carcerem mancipauit, 1. to. ibi, n. 19.
Syndicatu tenetur iudex negligens in reddendo iustitiam partibus, & si non seruauerit literas suæ commissionis, & regia mandata, ibi. nu. 20.
Syndicatu tenetur iudex qui executionẽ sententiæ non feci diui non impediente iusta causa, 1. to. fo. 110. n. 64.
Syndicatui quo temporis spatio standum sit, & an termino elapso possit conueniri, 1. to. fo. 205. nu. 9. 10. & 11. & quando possint iudices ante tempus recedere, & causas per procuratores agere, nu. 12. & qua pœna teneãtur si recesserint, & quãdo impune recedant, n. 13.
Syndicatus tempore fauendum est magistratibus à Syndicatoribus, & qui eos offenderint puniũtur, ac si tempore administrationis fecerint, 1. to. fo. 206. nu. 14. & 15.
Syndicatur tẽpore magistratibus pro se, & sua familia, tenetur respõdere si ciuiliter agatur, ibi. n. 16. & qualiter, n. 17. & 18.
Syndicatus quid proprie dicatur, 1. to. fol. 205. n. 7.
Syndicus quis dicatur, eod. n. 7.
Syndicus cõstitutus ad certa negotia mãdatum speciale requirentia, & generaliter ad omnia nõ potest donare, vel renuntiare, 1. to. fo. 12. nu. 20.

T.

TAbellio pluribus nominibus nuncupatur in vltima annot. ad totum opus fol. 15. nu. 2.

Tabellio qualis esse debeat, & qui non possint esse, ibi. fol. 19. à n. 8. ad 12.
Tabellio non tenetur gratis seruire, & quando teneatur, ibi. num. 21.
Tabellio vltra mercedem taxatã etiam spõte oblatum nõ potest recipere, ibi. folio 19. à nu. 22.
Tabellio in fine instrumenti tenetur apponere quod accepit, ibi. nu. 25.
Tabellio quid in registro instrumentis; & actis iudicibus teneatur obseruare, ibid. nu. 26. & 28.
Tabellio qui protocolum partibus tradit peccat mortaliter, ibi. nu. 29.
Tabellio quãdo cõfectionẽ instrumẽti potest alijs committere, ibi. n. 30.
Tabellio qualiter debeat traducere instrumentum de protocolo, tabellionis mortui, ibi. nu. 31.
Tabellio tenetur recitare partibus instrumentum, ibi. n. 32.
Tabel si frater vel patruelis actoris sit apud eum intentari non potest, ibi. n. 38.
Tab. qui nõ est, & tabelliones officio fugitur morte punitur, ibi. fo. 20. n. 40. & 41.
Tab. si vt suspectus sit à partibus recusatus quid obseruetur, ibi. nu. 42. 43. & 44.
Tabellio quę debeat scire, & si errauit in cõficiendo instrumẽto qualiter puniatur remissiuè, ibi. n. 45.
Tabellionis definitio in dict. vlt. annot. fo. 19 nu. 1.
Tabellionis officium quandò sit vile, & quando non, ibi. à nu. 4. ad 7.
Tabellio à quo possit creari, ibi. fo. 19. nu. 13. 14. & 15.
Tabellioni in ciuilibus examen testium cõmittitur, & an idem testãti credatur, ibi. fo. 20. n. 35. & 36.
Tabellionis inuiti omnia acta, & instrumẽta cõscribere cõpellũtur, ibi. fo. 19. n. 19.
Tabelliones qui mãdato superioris nõ obtemperant, nisi nimis occupati sint officio priuantur, ibi. n. 20.
Tabelliones à pluribus debent abstinere, ibi. fo. 20. n. 37. & 38.
Tabellioni an potius quam testi credatur, ibi. n. 33. & 34.
Tabellionibus regijs, nisi pestis tẽpore fides non adhibetur, vbi certus est numerus tabellionum, ibi. fo. 19. n. 8.
Tabellionum creatio an consuetudine introduci possit, ibi. n. 16.
Tab. creationi quæ debeant concurrere, ibi. n. 17.
Terminus probatorius vide probatorius terminus, & probationum dilatio.
Tertius oppositor, vide oppositor tertius.
Testamenti insinuatio cõram seculari iudice facienda est licet clericus hæres sit, 2. to. fo. 8. n. 42.
Testes non subest necessitate præcisa iudicij sine testibus sententia valet, 1. to. fo. 10. à n. 4. ad n. 5.
Testes à quibus producendi, vel etiandi, & quid si sponte se offerant, 1. to. fo. 58. n. 17. & 18. & fo. 63. n. 97.
Testes compelluntur per iudicem testificare, 1. to. fo. 58. n. 3. 16.
Testes falsi quã teneãtur pœna, & quæ in testibus requirantur, ibi. n. 21. remis.
Testes quando possunt examinari, 1. to. fo. 60. n. 47. & 48.
Testes quando litigãtes debent cognoscere, 1. to. fo. 60. nu. 55. & 56.
Testes à quo fine examinandi, & corã quo iurare teneantur, 1. to. f. 63. co. 2. nu. 98. cũ tribus sequentibus, & quid in criminalibus seruatur, 1. to. fo. 150.
Testes si absunt in loco remoto, vel sunt impediti à quo sunt examinandi; 1. to. fo. 63. n. 101. & 103.
Testes intra quod tempus & qualiter examinandi sint, 1. to. fo. 64. n. 108.
Testes elapso termino probatorio nõ possunt produci, nisi per restitutionem, 1. to. fo. 64. n. 112. & 113.
Testes de quibus debeant rebus deponere, 1. to. fo. 70. nu. 17.
Testes si de occultis deponant delinquentes non sunt puniendi, 1. to. fol. 116. nu. 12. 14. & quando possint, n. 13.
Testes si in summario iudicio examinati sint, vt fidem faciant quid requiratur, 1. to. fol. 161. à nu. 1.
Testes in summaria informatione quomodo examinandi, 1. tom. fo. 124. nume. 9. & 10.
Testes summariæ quando possint pro reproductis haberi, 1. to. fo. 151. nu. 1.
Testes summariæ in plenaria, ne vacillent possint ad primam depositionem referri, & ideo primã eis exhibetur attestatio, & quid in crimine hæresis seruetur, ibi. n. 16.
Testes in criminalibus, vel ciuilibus arctius à iudice tabellioni examinandi cõmittuntur qua pœna iudex, & tabellio teneãtur, 1. to. fo. 213. in prin. à n. 17.
Testes in secunda instantia non sunt producendi super eisdem articulis, vel directo contrarijs, 1. to. fo. 179. n. 16.

Testis vnius testimonio nulla causa terminatur, & quando vnius dicto creditur, & quæ causæ requirant plures duobus testibus, 1.to.fol.58.n.10.11.& 12.
Testis non precibus, sed precio corrumpitur, & ideo pars potest testem instruere 1.to.ibi.nu.19.& 20.
Testis iuramentum per procuratorem præstare non potest, & forma iuramenti præstandi à teste, 1.to.fo.67.n.142.
Testis idoneus suplet defectū non idonei, 1.to.fo.68.n.5.
Testis inhabilis à iudice de officio reppellendus est, fo.161.nu.9.& 10.
Testis de auditu quando fidem faciat, 1.to. fol.70.n.18.
Testis de credulitate deponens, nisi rationem reddat concludētem non facit fidem, ibi.nu.19.
Testis de occultis interrogatus potest vti subterfugio verborum iudicemque eludere, 1.to fo.116.n.9.& 10.
Testibus quanta fit fides adhibenda iudex melius quam illius scire potest, 1.to.fol. 124.n.9.& 10.
Testium officium, 1.to.fo.19.nu.10.
Testium multitudo refrenanda, & quid hodie seruetur, & in Lusitania, 1.to.fo.58. nu.13.14.& 15.
Testium productioni pars quæ renuntiauerit amplius non auditur, nisi ignoret alios testes habere, & quid de iure Regio seruetur, folio 69. numero 25.26. & 27.
Testium depositio est nulla si parte non citata fiat, 1.to.fo.60.nu.54.vbi à n.55.& 56. fallentiæ traduntur, & quid operetur citatio prædicta.
Testium obiectiones intra quod tempus opponendæ sunt, ibi.nu.56.& 57.
Testium depositio, sine iuramento nó valat, & quando valeat, 1.to.fo.63.nu.104. & nu.139.
Testium iuramentum depositionem debet præcedere, nisi statim post depositionē sequatur, ibi.n.105.& 106.
Testium contrarietas vitanda est, 1.to. fol. 68.n.4.
Testium repulsæ vide repulsæ testium.
Theorica absque praxi, & styli peritia parum prodest, 1.to.fo.4.nu.15.
Theorica, vel praxim qui ignorant tanquam aliquo orbati pede claudicantes, nec ius reddere, nec aduocare possunt in initio operis, numero 1.2.& 1. tomo fol.4.
Titulus lucratiuus, & onerosus, quis dicatur, 3.tom.fo.19.nu.23.& 24.
Tituli beneficiales sunt perpetui, 2.to.p.2. cap.vnic.nu.60.
Tortura quando adhibenda, & cur inuenta, 1.to.fol.154.à nu.4.
Tortura adhibita stantibus legitimis probationibus si reus neget an elidantur, & eneruentur legitimæ probationes, 1. to.ibi.n.10.
Tortura quibus attentis adhibenda, 1.tom. fo.148.n.65.
Torturæ sententia appellationē recipit cō tineat damnum irreparabile, nisi friuola sit appellatio, 1.to.fo.160.n.79.& 80.
Torturæ sententia coram quibus exequēda, ibi.n.82.& 83.
Torturæ cū est locus qui iudex debeat ante torturam facere, & qualiter reum interrogare, 1.to.fo.160.n.91.& 92.
Torturæ ratificatio quomodo facienda, 1. to.fo.ibi.nu.94.
Torturæ ratificatio à minore, sine curatore fieri nequit, 1.to.ibi.n.93.
Torqueri reus ad petitionem partis, & ex officio iudicis præcise tenetur, 1.to.fol. 155.nu.11.& 12.
Torqueri secūdo, tertiovē potest qui in ratificatione negauit quarto non potest pro vno delicto, ibi.n.18.19.& 20.
Torqueri vis potest reus vltra primam torturam in criminalibus proditionis, falsæ monetæ furti, rapinæ in alijs criminibus semel post primam torturam, ibi.n.20. & 21.
Torqueri reus nō in omnibus casibus, sed in grauibus, & atrocibus debet, 1.to.fo. 157.nu.32.& 33.
Torqueri nemo potest, nisi precedentibus legitimis indicijs, & quæ sint legitima indicia, & eorum quæ probatio requiratur, ibi.n.35.36.37.& 38.
Torqueri quilibet potest qui nō reperitur prohibitus, ibi.fo.157.n.42.& 43.
Torqueri quæ personæ non possint, ibi.à nu.44.ad n.48.
Torqueri an possit clericus, vel monach', ibi.n.49.
Torqueri indistinctè omnes possunt etiā si minores sint in crimine lesæ maiestatis diuinæ, vel humanæ, ibi.n.50.
Torqueri qui non possunt an possint terreri, 1.to.fo.158.n.51.
Torqueri vt possit quis quæ iudex animaduertere debeat, & si per imperetiā vel dolo torqueri fecerit aliquē ad quid tenetur,

teneatur,1.to.fo.153.à num.59.ad n.64.
Torquendi si sint plures à quo incipiendū & qualiter tormentum adhibendm 1. tō fo 160.à nu.85. ad nu.96.
Torturæ sententia à qua est appellatum exequenda non est,& quando fit, ibi. num.81.
Tortus nō legitime iterum potest torqueri,& tortus legitime quando possit 1. to fo.156.à nu 13.ad num.17.
Tortus reus si negauerit delictum vel non perseuerauerit in confessione tempore ratificationis absoluendus est vel saltim ratione indiciorum pœna arbitraria cō demandus,ibi.n.22.
Tormenti executio qualiter facienda 1. to.fo.603 nu.93.
Tormentorum genera quæ magis frequēter à iudicibus ordinarijs frequentantur traduntur 1.to.fo.155.n.76.
Tormentorum in vsitatas species iudex non imponat,& quando debeat imponere 1.to.fō.138 nu.66.& 67.
Tormentorum quæ genera in his regnis frequententur,ibi.n.68.
Tormētorum del sueño Italiano y de las tablillas,forma traditur 1.to.fo.160.co. 1.num.72.& 73.
Vide in verbo confessio in tortura.
Trāsfuga quis dicatur 1.tō.fo.137.n.146.
Triplicatio & quadruplicatio iurecommuni concedetur iure regio tantum duplicatio admittitur 1.tō.fo 54 n.44.& 47. & quid in fōro ecclesiastico seruetur 2. tō.fō.26 n.35.& 36.
Tutor per inuentarium tenetur, reddere rationem alioquin iuratur in litē quod iuramentum hæredibus pupilli transmittitur contra hæredes tutoris non 3. to:fo.102.n.45.& 46.
Tutor de dolo & lata culpa tenetur 3. to. ibi.n.7.
Tutela quibus modis finitur 3.tomo ibi. num.3.

V.

VAgabundus quis dicatur 1.to.fo. 210. num.2.
Venditor quid teneatur 3.to.fol.93.à numer.4.
Venia petita à iudice quæ personæ conueniendæ sunt,& quæ pœna contra cōuenienter aliter sit 1.to.fo.29.à n.3.ad numerum 13.& ibi. absque citatione veniam esse concedendam traditur, & forma traditur petitionis veniæ,
Venia petita socer conueniendus est 3. tomō fol.100.n.19.
Via ordinaria ab executiua diuersa est, & alterius electione altera non tollitur 1. tom.fo.14.nu.2.
Vicarius perpetuus ecclesiæ pro sua vicaria agere potest sine mandato rectoris 1.to fo.12.n.35.
Vicarius generalis episcopi est ordinarius 1.to.fo.24.n.6.
Vicarius episcopi vices eius gerit,ibi n.7. & 2.to.fo.9.n.3.4.
Vicarius ordinarius mortuo episcopo nō potest exercere officium iam extinctū, ibi.nu.9.
Vicarius generalis epispopi ex generali cōmissione ab episcopo facto,nō potest beneficia conferre,nisi specialiter mandetur,potest tamen instituere præsentatum à patronis,& constituere æconomium ecclesiæ patronatæ vacantis 3. to. fo.10.n.6 7.& 8.
Vicarius episcopi nō potest ex generalicō missione corrigere,aut punire excessus subditorū,nec priuare quē officio,aut administratione,aut inquirere de crimi nibus ad punitionem eorū secus vt episcopo nunciet.1.2 fo 1 n.9.10.11
Violētia a iudice ecclesiastico facta processus ad chācellariā regiā quomodo deferatur & quę seruetur praxis 2.to.f 4.n.34
Vniuersitatis procurator vel syndicus nō singulæ personæ cōueniendæ sunt & si solus syndicus citetur sententia valet fo. 32.1.to.n.45 46.& 47.
Vsufructuarius suo nomine nō potest agere confessoria & an possit seruitutē constituere 5.to.fo.62.n.28.
Vsurariorum pœna 1 to.fo 214.num 26.
Vsurarius manifestus quibus modis dicatur eod.num.
Vsurarium crimen an sit misti fori 2. to. fo.7.nu.25.& 1.to.fo.214 n.25.
Vsurarum probatio quæ suffiriat 1. tom. fo 215.nu.27.& 18.
Vultu crimine non prodere est difficile 1. to.fo.124.nu.10.
Vxor succedit viro abintestato deficientibus cognatis excluso fisco 1.to.fo. 82. num.2.
Vxor pro dote quando cæteris ereditoribus præferatur ibi.n.3.
Vxor non impedit executionem in bonis mariti factā quando ipsa habet rem specialiter hypothecam,& quando præferatur,ibi.n.4.

LIBELLI, PETITIONES

INTERROGATORIA, SENTENTIAE

& alij actus iudiciales omnes, qui sermone Hispano in hoc opere continentur, particulari iudice ostenduntur.

Ex primo tomo.

CArgos contra el Corregidor, y respuesta à ellos, fol. 219. n. 31. & 32.

Interrogatorium, fol. 61. nu. 63.

Interrogatorio sobre el articulo de la restitucion, fo. 65. n. 126.

Interrogatorio de tachas de testigos, fol. 71. nu. 36.

Interrogatorio de la residencia contra el Corregidor y sus juezes, fo. 217. numero 16.

Interrogatorio de descargos 219. numero 33.

Libellus quando filius vel alius venia petita aliquem conuenire debet, fo. 30. numer. 14.

Libellus quando patet peti nomine filij in rebus aduentitijs, fo. 30. n. 19.

Libellus quando muher petit licentiam à iudice, vt possit quem conuenire ex eo quod maritus sit absens, fol. 30. numero 40.

Libellus quando creditor hæreditarius petit hæredem adire vel repudiare, tom. 1. fo. 31. n. 49.

Libellus in actione de constituta pecunia fo. 38. nu. 53.

Libellus exceptionis declinatoriæ fori, fo. 42. n. 29.

Libellus plurium dilatoriarum exceptionum, fo. 43. nu. 39.

Libellus ad litem contestandam, folio 49. num. 51.

Libellus exceptionis peremptorie oppositæ ante litem contestatam ad impedien dum litis ingressum, fo. 51. num. 6.

Libellus responsorius rei ad petitionẽ actoris cum exceptionibus peremptorijs & reconuentione, fol. 52. num. 17.

Libellus replicationis actoris ad libellum rei, fo. 53. nu. 35.

Libellus duplicationis rei ad replicationẽ actoris, to. 1. fo. 15. nu. 45.

Libellus de bien prouado, fo. 70. n. 13.

Libellus quo actor petit curatorẽ dari bonis captiui vel absentis, fol. 84. n. 24.

Libellus oppositionis contra executionẽ, fo. 109. nu. 10.

Libellus denuntiationis, fo. 118. n. 5.

Libellus accusationis criminaliter intentatæ fo. 145. n. 3.

Libellus accusationis ciuiliter intentatæ, ibid. fo. 157. n. 5.

Libellus responsorius rei criminaliter accusati, fo. 148. nu. 61.

Libellus allegationis ex parte rei criminaliter accusati, fo. 147. nu. 31.

Libellus appellationis, folio 125. numero 44.

Libellus de agrauios, fo. 179. num. 14. y respuesta à el, nu. 14.

Libellus de oppositcion de tercero, fo. 111. num. 17.

Libellus de esperas, fo. 112. n. 2.

Libello de accusacion y demanda à instãcia de parte contra el Corregidor en residencia publica, fo. 222. nu. 45.

Mandamiento executiuo, fol. 109. numero 5. & ibi, como el alguazil haze la execucion.

Peticion de execucion por conocimiento fol. 109. n. 1.

Peticion de execucion por instrumento publico, nu. 4.

Petitio termini vltramarini, fol. 60. numero 41.

Petitio restitutionis aduersus omissam probationem, fo. 64. nu. 116.

Petitio conclusionis ad diffinitiuam, fol. 78. nu. 4.

Petitio nullitatis, fol. 78. n. 11.

Peticion de cesion de bienes, fol. 112. n. 1.

Petion dé tormento, fo. 155. nu. 3.

Pedimiento del querellante, para q̃ el juez mande llamar à pregones al reo, fo. 163. num. 23.

Pre-

Pregon y rebeldias contra el sustentacusado, fol. 107. nu. 25. & 26. & fol. 168. nu. 33.
Pregon de residencia, fol. 208. n. 4.
Pregon de las cosas tocantes al gouierno de la republica, ibi. n. 5.
Presentacion en grado de appellacion, fo. 177. nu. 8.
Presentacion en consistorio, folio 186. numer. 6.
Processo executiuo en romance, fol. 168. à num. 1.
Processo de cesion de bienes, fol. 112. numer. 1.
Processo de esperas de acreedores, fo. 113. num. 1.
Processo de residencia, fol. 208. à numero 1.
Relacion del Relator, fo. 179. n. 1.
Recusatio iudicis, fol. 75. nu. 14. & fol. 671 num. 31.
Requerimiento para que el juez sentencie, fo. 70. n. 19.
Supplicationis forma, & responsio ad supplicationem, fo. 184. n. 45.
Supplicationis, cum libellus, 1. to folio 203. n. 140.
Sentencia interlocutoria de prueua, fo. 571 num. 1.
Sentencia restitutionis aduersus probationem, & allegationem omissam, fol. 65. num. 138.
Sentencia qua conceditur terminus vltrà marinus, fol. 59.
Sentencia per quam testes recipiuntur ad repulsarum probationem, fol. 71. numero 35.
Sentencia cõclusionis ad diffinitiuam, fol. 74. nu. 7.
Sentencia diffinitiua in fauorem actoris, fo. 176. nu. 2.
Sentencia absolutoria in fauorem rei, 177. numer.
Sentencia absolutoria ab instantia iudicij, fol. ibi. n. 22.
Sentencia nullitatis, fo. 78. n. 13.
Sentencia in qua declaratur non esse locũ nullitati, ibi. n. 14.
Sentencia en que se da por libre el executado, fol. 110. n. 11.
Sentencia de trance y remate, ibi. n. 12.
Sentencia de remate, en que el juez recibe à prueua, en via ordinaria al reo, quãdo sus testigos estan ausentes, ibid. numero 16.
Sentencia diffinitiua de cesion de bienes fol. 103. num. 3.
Sentencia qua conceditur dilationis beneficium debitori, & qua denegatur, folio 114. nu. 45.
Sentencia de tormẽto de agua, y cordeles, fo. 160. n. 69.
Sentencia tormenti de garrucha, ibid. numer. 70.
Sentencia tormenti de ladrillo, y fuego al stylo Español, ibi. n. 71.
Sentencia tormenti non exprimendo genus tormenti, fo. 160. n. 72.
Sententiæ tormenti executio quomodo practicandæ, fo. 161. n. 93.
Sentencia diffinitiua condemnatoria, folio 162. nu. 108.
Sentencia diffinitiua in causa mortis, folio 163. n. 125.
Sentencia de la pena del desprez, fol. 168 num. 30.
Sentencia de la pena del homicidio, ibi. numer. 35.
Sentencia y auto en que se manda poner la acusacion, fol. 169. n. 38.
Sentencia y auto, quod curator bonis absentis, vel captiui detur, folio 84. numero 25.
Sentencia contra reum absentem accusatum, fo. 269. n. 40.
Sentencia diffinitiua in secunda instantia, fol. 183. n. 6.
Sentencia confirmatoria, ibidem, numero 7.
Sentencia diffinitiua en reuista, folio 184. num. 8.
Sentencia reuocatoria consistorij, fol. 187. num. 15.
Sentencia contra el Corregidor, fol. 221. num. 38. y carta para su Magestad, ibid. numer. 43.

Ex secundo Tomo.

Comparatio rei citati simpliciter facta, fo. 18. n. 5.
Comparatio rei citata habentis exceptionem dilatoriam, ibidem, numer. 6.
Interrogatorio en el articulo de la declinatoria, fol. 25. n. 30.
Interrogatorio del actor en el negocio principal, fol. 27 n. 37.
Interrogatorio de preguntas por parte del reo à las preguntas presentadas por el actor, fo. 28. n. 39.

Libellus in cãusa decimali, folio 20. numero 11.
Libellus accusationis iudicis tam ordinarij quam delegati à Papa, fol. 25. n. 27.
Libellus in exceptione declinatoria fori, fol. 25. n. 29.
Libellus in beneficio cap. Oduardus, fol. 43. nu. 8.
Libellus quo actor petit se mitti in possessionem ob contumaciam rei, fol. 38. numero 104.
Libellus appellationis, 5. p. c. vii. n. 9. f. 36.
Libellus gratiarum cõtra iudicẽ appellationis porrigendus, fo. 52. nu. 16.
Libellus responsorius appellati, ibi. nu. 17.
Sententia interlocutoria qua iudex pronũciat se esse iudicem, fol. 53. n. 22. & ibid. nu. 24. cõ. 61.
Sententia interlocutoria de assentamiento ex primo decreto, fo. 37. n 108.
Sententia interlocutoria secundi decreti, fo. 40. in princip.
Sententia interlocutoria qua iudex pronũciat se non esse iudicem, fol. 53. in medio.
Sententia interlocutoria qua partes recipiũtur ad probationem, ibi. in fine.
Sententia cõfirmatoria, & reuocatoria, ibidem.

Extertio tomo.

Libellus in actione personali, fol. 59. numer. 45.
Libellus in actione furtiua, fol. 59. nu. 15.
Libellus in actione reali, fol 60. n. 2.
Libellus in actione confessoria, folio 62. num. 44.
Libellus in actione negatoria, ibi. n. 45.
Libellus in actione familiæ herciscũdæ, fo. 64. nu. 19.
Libellus in actione communi diuidundo, fol. 65. n. 11.
Praxis in actione finium regundorum, fo. 95. n. 17.
Libellus in actione Publiciana, fol. 69. numer. 25.
Libellus in actione recissoria, folio 70. numer. 30.
Libellus in actione reuocatoria, fo. 72. n. 31.
Libellus in actione hypothecaria, fol. 74. num 42.
Libellus in actione pignoratitia directa cõtra creditorem, ibi.
Libellus in actione pignoratitia contraria contra debitorem, ibid.
Libellus in actione de constituta, f. 76. n. 17.
Libellus in actione de peculio, f. 77. n. 23.
Libellus in actione contra eorum petentem album prætoris, fo. 79. nu. 13.
Libellus in actione de in ius vocando patrem, aut patronum, fol. 88. nu. 11.
Libellus in actione contra eximentem vi, aut dolo in ius vocatum, ibi. n. 5.
Libellus in actione qua dominus cõtẽdit, quem seruum esse, fo. 82. nu. 16.
Libellus in actione qua seruus contendit se liberum esse, fo. ibi. n. 11.
Libellus in actione qua quis contendit se patronum alicuius esse, ibi. n. 7.
Libellus in actione qua quis contendit se filium alicuius esse, fo. 83. n. 11.
Libellus in actione qua quis contendit se patrem alicuius esse, fo. 84. n. 12.
Libellus in actione furti manifesti, fol. 87. num. 51.
Libellus an actione furti non manifesti, ibi. nu. 52.
Libellus in actione vi bonorum raptorũ, ibi. n. 53.
Libellus in actione legis Aquiliæ, ibi. numer. 54.
Libellus in actione ex stipulatu, f. 88. n. 4.
Libellus in actione serui corrupti, ibi. numer. 6.
Libellus in actione ex lege condictitia aduersus plus debito petentem, fo. 89. n. 9.
Libellus in actione quod metus causa, fol. 90. nu. 9.
Libellus in actione de calumniatoribus, f. 91. n. 4.
Libellus in actione exempto, fo. 93. n. 16.
Libellus in actione ex vẽdito, fo. 94. n. 21.
Libellus in actione locati, fo. 95. n. 22.
Libellus in actione conducti, fol. 96. n. 23.
Libellus in actione directa negotiorum gestorum, fol. 97. n. 19.
Libellus in actione contraria negotiorum gestorum, fol. 97. n. 20.
Libellus in actione directa mandati, fo. 98. num. 6.
Libellus in actione contraria mandati, fo. 98. n. 7.
Libellus in actione depositi voluntarij, & necessarij, fo. 100. n. 32.
Libellus in actione pro socio, & ad dissoluendam societatem, fo. 101. n. 14. & 15.
Libellus in actione directa tutelæ, fo. 103. num. 11.
Libellus in actione contraria tutelæ, ibid. num. 12.

INDEX.

Libellus in actione directa pro tutelæ, ibi. num. 13.

Libellus in actione commodati directa, 104. num. 6.

Libellus in actione commodati contraria, fol. 104. nu. 7.

Libellus in actione præscriptis verbis æstimato, fol. 105. nu. 16.

Libellus in actione præscriptis verbis ex permutatione, 106. num. 17.

Libellus in actione petitionis hæreditatis, fol. 106. nu. 10.

Libellus in actione pro dote non promissa, 168. nu. 26.

Libellus in actione pro dote promissa, ibi. nu. 27.

Libellus in actione pro dote repetenda, ibidem, nu. 28.

Libellus in actione arbitraria de eo quod certo loco, fol. 110. nu. 9.

Libellus in remedio l. diffamari, C. de ingenius, fol. 112. nu. 5.

Libellus in remedio l. si contendat, ff. de fideiussoribus, fol. 112. n. 4.

Libellus in remedio l. in omnibus, ff. de iudicijs, fol. 113. n. 5.

Libellus in remedio l. denuntiamus, C. de his qui ad Eccles. conf. fol. 114. n. 7.

FINIS.

EX IVRE CIVILI PONTIficio & regio sequentes loci, in hoc opere explicantur.

Ex iure ciuili.

Lex 2. §. deinde, Cornelius ff. de origine iuris 1.to. fol. 113. nu. 12.

Lex fin. ff. de ferijs 1. tomo fol. 58. nu. 23. & 24.

Lex si cui eorũ, §. affinitates, ff. de postulando, 1. to. fo. 29. nu. 9.

Lex minor 25. annis cui fideicommissum, ff. de minoribus 1. to. fo. 80. n. 19.

Lex in omnibus, l. non quemadmodum 35 ff. de iudicijs 3. to. fol. 113. nu. 1.

Lex & post edictum, ff. de iudicijs 2. tom. fo. 33. nu. 25.

Lex hęres absens, ff. de iudicijs in princip. 2. to. fo. 1 nu. 41.

Lex 1 ff. si mensor falsi. modi 3. tom. folio 113. num. 8.

Lex dedi 3. ff condi. causa data 3. tom. fo. 105. num. 1.

Lex naturalis, §. ad cum do. ff. de præscriptis verbis 3. to. fo. 82. à nu. 1.

Lex 3. §. si pupillus, ff. de tutelis 1. tom. fo. 29. num 25.

Lex scire etiam, §. qui autem, ff. de execu. tut 2. to. fol. 34. n. 32.

Lex Caius, ff ad S. C. Syllanianum 1. tom. fo. 7. nu. 18.

Lex post legatum, §. his vero, ff. hus de que indig. 1. to. fo. 58. n. 17.

Lex finita §. Iulianus, ff. de damno infecto. 2. to. fo. 31. num. 95.

Lex cum prolatis, lex præses, ff. de re iudicata 1. tom. fo. 60. n. 171.

Lex ait prætor, §. 1. ff. de re iudic. 1. to. fo. 88. nu. 16.

Lex si quis pro eo, ff. de fideiussoribus 3. to. fol. 76 n. 8. & 9.

Lex 1. C. delegatis, tomo 1. fo. 88. numero 19.

Lex in exercendis, C. de fide instrument. to. 1. fo. 58. nu. 8.

Lex fin. §. donec, & §. & si præfatam, C. de iure delibet. to. 1. fo. 91. n. 43. & 45. & 46.

Lex omnes, §. si vero, proposita actione C. de episc. & cler. tom. 3. fol. 56. num. 7. & 8.

Lex 1. C. quando actio criuilis præiudicet criminali, to. 1. fol. 29 num. 31. & 32.

Lex quoniã authen. hodie, C. de custodia reorum, to. 1. fol. 125. n. 12.

Lex nõ dubiũ, C. de legib. to. 2. f 3 n. 12.

Lex fin. C. de interdictis, to. 3. fol. 56. nu. 7. & 8.

Lex edita, C. de edendo, ibid.

Lex diffamari, C. de ingenuis, & manumissis. to. 3. fo. 112. à nu. 1.

Lex denuntiamus, C. de his qui ad ecclesias confug. to. 3. fo. 114. à nu. 1.

Lex 3. C. quorum appell. non recip. 1. to. fo. 216. n. 41.

Lex 2. C. quomodo, & quando iudex, to. 2. fo. 34. n. 27.

Lex ignoret, C. de resti. mili. ibidem, numer. 29.

Auth. hoc si debitor, C. de pigno. to. 3. fo. 74. nu. 35.

Auth. sed hodie, C. de action. & oblig. ibidem.

Auth. qui semel, C. quomodo & quando iudex, to. 2 fo. 32. nu. 13.

Auth. vtcũ de appell. cognos. §. sancimus collatione 8. tit. 1. fol. 91. nu. 43. 45. 49.

Auth. de mandatis principum, §. sed neq; versi. nec collatione 3. to. 1. fol. 133. numer. 57.

Auth de litigiosis, §. ad hoc autem colla. 8. to. 3. fo. 74. nu. 36. § sic itaque discretis institu. de actionibus, to. 3. fo. 58. nu. 13. & 14.

Ex iure canonico.

C. Si quis obiecerit, 1. q. 3. to. 1. fo. 17. num 58.

C. si. ead. causa, & quæst. ibid. n. 58.

C. 1.

Cap 64.quæst.3.to.1.fo.19.à n.1.
Cap.non sunt audiendi 10. q.3.to.1. folio 140.n.10.&12.
Cap.nullo,12.q.1.ibid.
Cap.quis aliquando,vers.item illud de pœnitentia dist.1.ibid.
Cap.2.9.q.3.to.2.fo.3.n.17.
Cap.ad monere 33.q.2.fo.12.n.53.
Cap.experientiæ 11.q.1.to.3.fol.56.n.7. & 8.
Cap.octaua 12.q.2. ibidem.
Cap.qualiter,& quando:1.& 2. de accusationibus to.1.fo.6.in fin.
Cap.sonus de verb.sign.fi.tom.1.folio 5. num.1.
Cap.item quum quis,de testib.spol.to.1.fo. 41.num.4.
Cap.intelleximus de iudicijs,to.1.fo.43. n.40.& eo.3.n.52.& 53.
Cap.2.de procurato.to.1.fo.44.num.54. & 55.
Cap.cum non ab homine,de sent.excõ.to. 1 fo.45.num.74.
Cap.cum Ioannes de fide instrum.to.1.folio 86.n.9.
Cap.in causis 13.de testibus,to.1.fo.59.n. 23.& 24.
Cap.inter alia de immuni.eccles. tomo 1. fo.131.numero 17.& folio 134. numero 61.
Cap.ecclesiæ,de immun.eccles.to.1. folio 132.n.24.
Cap.1.de homicidio,to.1.fol.135.à num. 113.
Cap.ab ecclesiarum de officio ordi.to.1. fo.6.nu 5.& num.11.
Cap.decernimus de iudicijs,tomo 2.fo.5. num.4.
Cap.fin.de libelli oblatione,to.3. fol. 56. nu 7.& 8.
Cap examinata de iudicijs ibid.
Cap.1.de mutuis petit,ibid.
Cap.2.de ordine cogni.to.1.fo.197. n. 82. & 83.
Cap.cum venissent,de institutio ibid.
Cap.præterea de vsuris to.1.fo.214.numero 25.
Cap.quoniam frequentes.§.porro, vt lite non contest.tomo 2. folio 32. numero 14.
Cap.cum olim,de testibus, ibidem.
Cap. fin. de eo qui mittitur in poss. tomo 2.fo.34.nu.28.
Cap.cum venissent de eo qui mittitur in poss to.2.fo.35.n.47.& 48.
Cap vnico de eo qui mittitur,in poss. libr. 6.to.2.fo.33.nu.11.
Cap.fi.ci.§.per hoc de penis,lib.6 to.2. 1 fo.2.num.41.
Cap.1.de exception.lib.6 to.1.fo.44.numer.46.
Cap.ex eo de regul.iur.lib.6.to.1.fol.1. numer.3.
Extrauag.ad euitandum scandalum Martini V.to.1.fol.45.n.72.

Ex Concil. Trident.

CAp.20.sess.24.de refor.to.2.fo.12.n. 6.cum seq.& tom.1.fo.160.à numero 25.
Cap.6.& cap.8.sess.22.de reforma.tom.2. fo.8.n.45.& 46.
Cap.3.sess.25.de reform. to.2 fol.32. numer.8.
Cap.sess.13.de reform.in fin.to.1.fo.76.à num.25.
Cap.1.& 4.sess.14.de reforma.tom.2.folio 39.
Cap.1.sess.6.de reforma.ibid.
Cap.1.sess.13.de reform. ibidem.

Ex iure Regio.

LEx fin.titu.13.part.1.to.1.fo.90.n.44. 45.& 46.
Lex 7.tit.6.par.6.ibidem.
Lex 13.tit.9.part.7.ibidem.
Lex 3.tit.15.p.5.to.1.fo.101.n.12.
Lex 5.tit.29.p.7.tomo 1.fol.125. numero 12.
Lex 4.tit.24.par.3.tomo.1.fol. 179. numer.22.
Lex 1. tit.7.par.7.to.1.fol.4.nu.13.
Lex 7.tit.6.par.6.tomo 1.folio 91 numero 44.
Lex 3.tit 13.lib.3.ordin. hodie 6.tit. 15. lib.4.Recop.to.1 fo.100.nº15.
Lex 19. Tauri hodie l.6.tit.3. libr.4. recop.to.1.fol 30.n.38.
Lex 1.tit.16.lib.2.recop.to.1. fol. 15. numero 12.
Lex 59.tit.16.lib.2 recop.tomo 1.fol.17. num.51.
Lex 8.tit.6 lib3 l.5.tit.1. libr.3.l.1.tit.27. vers.y mandamos que los escriuanos,lib. 4 recop.1.to.fo.17.n.62.
Lex 2.tit.17.lib.3.recop.to.1.fo.27.nu.85.

Lex

INDEX.

Lex 1. tit. 7. libro 4. recop. to. 1. folio 33. num. 10.

Lex 6. tit. 4. lib. 4. recop. to. 2. folio 19. nu. 83. & 84.

Lex 10. tit. 2. lib. 4. recopil. to. 1. fo. 95. 3. n. 12. & 13.

Lex 17. tit. 1. lib. 2. recop. ibid.

Lex 9. tit. 16. lib. 5. recop. tom. 1. fol. 101. num. 18.

Lex 2. tit. 14. lib. 4. recop. to. 1. folio 113. num. 12.

Lex 3. tit. 19. lib. 4. recopilat. 165. numero 6.

Lex 7. tit. 18. lib. 4. recop. to. 1. fo. 179. numero 14.

Lex 1. & 7. tit. 20. lib. 4. recop. to. 1. fo. 184. num. 22.

Lex 5. tit. 2. lib. 2. recopilo 1. fo. lio 194. num. 43.

Lex 8. & 9. tit. 20. lib. 4. recop. to. 1. fo. 197 num. 82. 83. & 84.

Lex 3. tit. 20. lib. 4. recopilat. ibi folio. 198. num 89.

Lex 3. tit. 5. lib. 4. recop. to. 1. fo. 34 numero 47.

Lex 1. tit. 2. lib. 4. recop. to. 1. fo. 40. nu. 59.

Lex 27. tit. 1. lib. 3. recop. tom. 1. fol. 25. numero 44.

Lex 1. tit. 4. lib. 4. recop. to. 1. fol. 141. numero 37.

Lex 1. tit. 4. lib. 4. recopila. tom. 1. fol. 44. num. 44.

Lex 2. tit. 7. lib. 4. recopilat. tom. 1. fol. 88. num. 11.

FINIS.